Thomæ Vio
Cardinalis
Cajetani
Opuscula

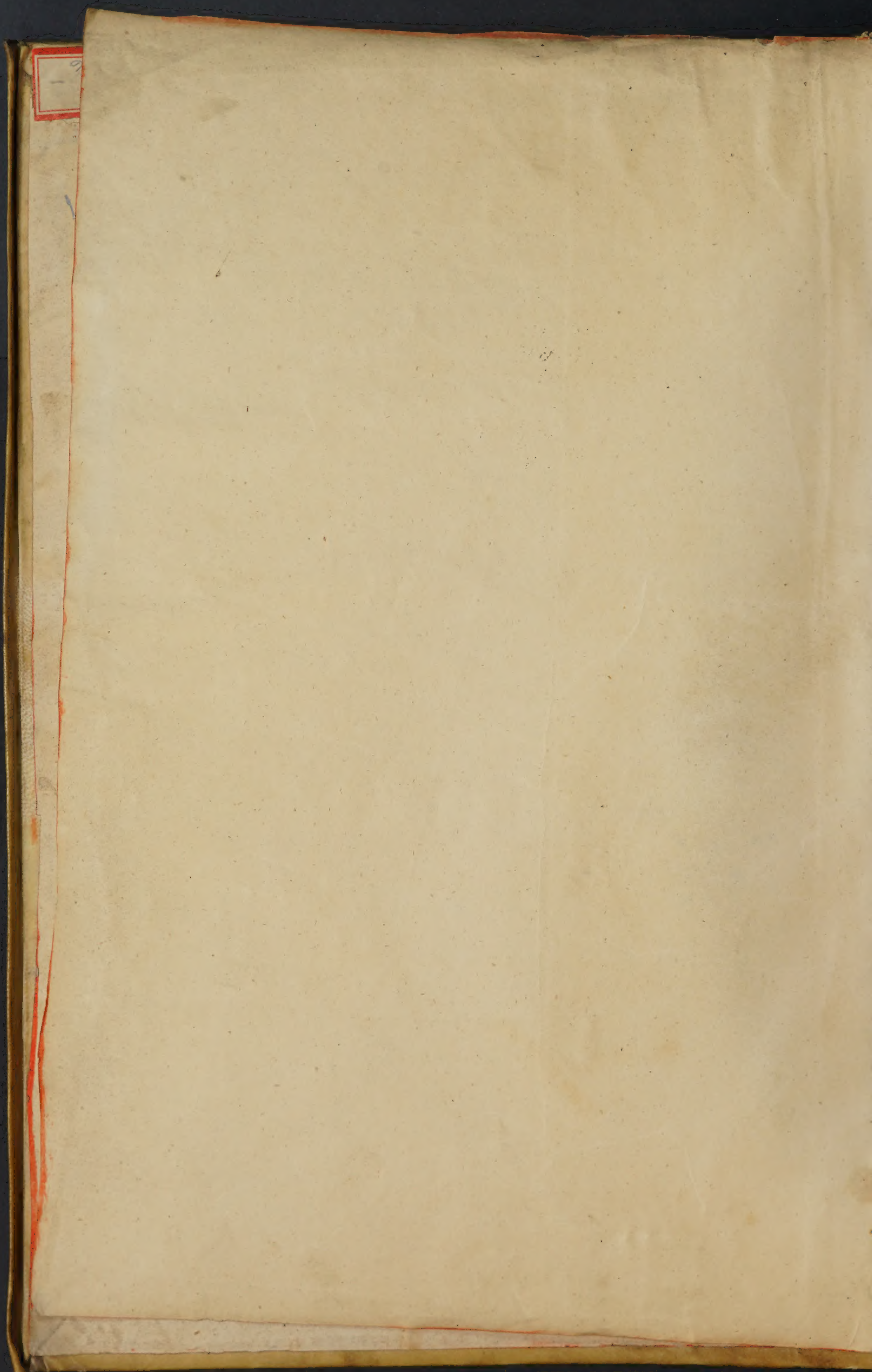

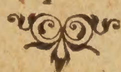
208
V795g

Robert C. Jenkins.
September 9th. 1846.

OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS TIT. S. XISTI, IN TRES DISTINCTA

Tomos, variis Quæstionibus, cum suis Conclusionibus, ac vtilissimis Annotationibus appositis, recens aucta atque locupletata.

QVIBVS ACCESSERE AD OBIECTA aliqua sanè quàm acutæ Responsiones, aliáque permulta, quæ sequens Index indicabit.

ITEM TRACTATVS QVIDAM CONTRA modernos Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos errores, nunquàm antehac impressus.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iunctæ.
M. D. LXVIII.

15754

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI tractatus.

1 De Comparatione autoritatis Papæ & Concilij.
2 De Comparata autoritate Papæ & Concilij apologiæ, pars prima & secunda.
3 De Romani pontificis institutione & autoritate.
4 De Attritione & contritione.
5 De Confessione.
6 De Satisfactione pœnitentiali.
7 De Ministro sacramenti pœnitentiæ.
8 De Indulgentiarum thesauro.
9 De Causa indulgentiarum.
10 De Suscipientibus indulgentias.
11 De Modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.
12 De Contractu matrimonij.
13 De Vsu matrimonij.
14 De Delectatione morosa.
15 De Indulgentiis.
16 De Indulgentiis quæstiones sex.
17 De Contritione quæstio vnica.
18 De Confessione quæstiones quinque.
19 De Excommunicatione quæstio vnica.
20 De Iniunctis pœnitentiis quæstio.
21 De Sigillo confessionis quæstio.
22 De Pollutione ex auditione confessionis proueniente quæstio.
23 De Purgatorio quæstiones duæ.
24 De Pœnarum timore quæstiones duæ.
25 De Obligatione & obseruatione præceptorum tam in religione, quàm extra quæstiones duæ.
26 De Sacri ordinis collatione quæstio.
27 De Dispensatione matrimonij cum Occidentali ecclesia quæstio.
28 De Matrimonio quæstio.
29 De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero quæstio.
30 De Vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
31 De 17. Responsionibus ad diuersos factis, præcipuè ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI tractatus.

1 De Conceptione beatæ Virginis.
2 De Eucharistiæ sacramento, & erroribus in eo contingentibus.
3 De Celebratione Missæ.
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
5 De Præcepto Eleemosynæ.
6 De Monte Pietatis.
7 De Cambiis.
8 De Vsura.
9 De Simonia.
10 De Vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
11 De Voto.
12 De Solutione maleficij, opera malefici ad hoc parati.
13 De Spasmo beatæ Virginis.

TOMI TERTII tractatus.

1 De sex orationibus Romæ habitis.
2 De Dei gloriosi infinitate intensiua.
3 De Potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De Subiecto naturalis Philosophiæ.
5 De Nominum Analogia.
6 De Conceptu Entis.
7 De Ente & Essentia.
8 De Solutionibus quorundam locorum sibiinuicem aduersantium in Commentariis sancti Thomæ contentorum.
9 De Vinculo Obedientiæ.
10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
11 De Fide & operibus aduersus Lutheranos.
12 De communione sub vtraque specie, de Integritate cõfessionis, de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
13 De Coniugio cum Relicta fratris.
14 De Eodem coniugio.
15 De Quibusdam Responsionibus ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos.

AD NICOLAVM A' FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI, TVNC ORD. PRAEDIC. GENERALIS MAGISTRI, NVNC SANCTI XISTI CARDInalis, in comparationem autoritatis Papæ & Concilij, Præfatio.

* * *

AMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæq; totius autoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersariis quidem & æmulis, vt impugneut: amicis; vt ea quæ veritatis sunt, defendant: cæteris autem, vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione maximáque & olim sæpe & in præsentia contentione, sit constituendum. Ego Prædicatorum ordinis (Romanæ Ecclesiæ veritatísque studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ autoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis & sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatísque seruus sim, liberè scripsi, tibíque impræsentiarum & dedico quidem rectè, & perquàm libenter inscribo: quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quúmque te optimum Prædicantium ordinis protectorem & conciliandæ conseruandæq; ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quæ pro veritate, & tantæ autoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicatáque sunt, grato sis animo, & qua polles probitate & benignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cætera sempiternæ voluntatis & obseruantiæ erga te meæ testimonia. In æuum vale.

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO, CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI, DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE ET CONCILII, IN VIGINTI-OCTO CAPITA DIVISVS.

***

IN OCTO ET VIGINti capita de comparatione autoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

1 *Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.*
2 *Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.*
3 *Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.*
4 *Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.*
5 *Rationes tenentium quòd Ecclesia vniuersalis, seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi subiectus.*
6 *Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione Concilij & Papæ vertitur in dubium.*
7 *Quòd Papa est supra potestatem & Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, vt distinguitur contra Papam.*
8 *Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij Constantiensis, & Basiliensis.*
9 *Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papæ supra Concilium factarum.*
10 *De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam*
11 *Quòd secluso Papa non est in Ecclesia papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum illius.*
12 *Quòd secluso Papa, non est in Ecclesia potestas legislatiua.*
13 *Quòd secluso Papa non est in Ecclesia potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam, nisi in casu.*
14 *Solutio rationum contra Papam ex eo quòd Ecclesia est totum, & autoritas illius maior in sex.*
15 *Opinio aliorum, quòd secluso Papa, in Ecclesia est autoritas congregandi generale Concilium.*
16 *Quomodo verificatur, quòd generale Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.*
17 *Initium comparationis potestatis Ecclesiæ & Papæ in casu hæresis: & primò de modo, quo Papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio, secundum vnam opinionem.*
18 *De modo, quo Papa hæreticus subijcitur Concilio secundum aliam opinionem.*
19 *Examen illius propositionis, Papa hæreticus, est ipso facto priuatus Papatu.*
20 *Rationabilis sententia, quòd Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non autoritatiuè super Papam.*
21 *Discußio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.*
22 *Responsio ad rationes & autoritates allatas in capitulo decimoseptimo ad probandum quòd Papa hæreticus, est ipso facto depositus iure diuino.*
23 *Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi agendum est.*
24 *Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizantem Ecclesiam, subijcitur Concilij potestati, ita quòd potest ab eo deponi.*
25 *Discußio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in quibus Papa subest iudicio Concilij.*
26 *Quot casus sint diuina lege statuti, vt poßit Concilium Papam deponere.*
27 *Responsio ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab Ecclesia.*
28 *An in euentu aliquo Papa sine culpa sua subsit Ecclesiæ, ita quòd poßit deponi.*

CAPVT I.

¶Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.

NTENDENS Resolutè comparare potestatem Papę potestati Ecclesię & Concilij vniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum autoritati: post Ecclesiæ & Concilij vniuersalis absolutè: & deinceps in casibus, primò hęresis, secundò incorrigibilitatis, & demum in euentibus, vt sic resolutè habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione rationabilia tantùm dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

¶Et ne quis putet ponere me falcem in messem alienam, præmitto, quòd quia autoritas Papæ immediatè est à Deo, & reuelata in sacra Scriptura & autoritas Ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur esse à Deo: vt Constant. Conciliũ declarauit: ideo materia ista primò & principaliter est theologorum, quorum est sacram Scripturam & diuina opera scrutari. Secundariò autem, inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canonistis primò deferẽtes. Oportet ergo virũ docilem, vtrosque Theologos & Canonistas, in re hac perspicere, & in suo quenque loco honorando theologiæ primatum dare: vtpote quæ ex propriis potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologicam recurrat autoritatem, scilicet sacræ Scripturæ: quæ vera theologia est.

¶A PRIMO Igitur inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremã potestatem in Ecclesia Dei: fundatúrq; super institutione Iesu Christi, Matth. 16. & Ioan. vlt. Saluator siquidem noster, rex regum & dominus dominantiũ, quamuis potuisset Christianam rempublicã in terris, diuersis modis regẽdam disponere: voluit tamen & statuit, vt non populare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorũ esset regimen: sed vnius tantùm: promittẽs soli Petro, Matthæi decimo sexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vlt. Pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? cõuincit etiam proteruos quòd Petro vt distincto ab Apostolis pręsentibus, ad quos refertur cõparatio, & nõ in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniã tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti, Pasce oues meas, non has vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. notat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidẽ, prætériens alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum tuorum: & Theophili dicentis, quòd commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et Leo papa in cap. ita Dominus. distinctione decimanona, & in sexto de electionibus, cap. fundamenta. dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorũ officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles c. 76. sic Saluator noster instituit: quia regimẽ Ecclesiæ est optimè

ordinatum:optimum autem regimen est vnius.Quod ex fine regiminis apparet.est enim finis pax,quæ in vnitate consistit:& cõstat quòd melius est causa vnitatis vnus,quàm multi:qui non nisi vt in vnum venientes,eam causant.est ergo Ecclesiæ regimẽ institutũ, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde notabis assumptũ,scilicet ꝙ Iesus Christus instituit tale regimen,vt claudas ora opponentiũ de regali regimine instituto à senatu,seu populo libero.nõ enim Ecclesia,aut populus Christianus,aut Cõciliũ aliquod vniuersale,sed Christus ipse,qui viuit & regnat, instituit tale regimẽ:sic vt Petrus nõ Ecclesiæ,sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex Cõcilio Lugdunẽsi in c.vbi periculum.de electionibus, lib; sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis.distinctione vigesimaprima,Pelagius papa dicit, Sancta Rom.Ecclesia catholica & apostolica, nullis synodicis constitutis cæteris ecclesiis prælata est,sed euangelica voce Domini & Saluatoris,primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo cõtra Gẽtiles,multæ ad hoc propositum rationes,de primatu papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cælis:quas poteris ibi videre.Firmatur autẽ asserta propositio autoritate Martini quinti in Cõcilio Cõstantiensi:vbi diffinita est,vt patet in bulla cõdemnationis Ioannis VVicleff.In Cõcilio quoque Oecumenico Florentino,sub Eugenio quarto(vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana Ecclesia facta est)habetur hæc verba,Diffinimus sanctam apostolicam sedem & Romanũ Põtificem in vniuersum orbem tenere primatum,& ipsum Romanum Pontificẽ successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verũ Christi vicarium,totiúsque Ecclesiæ caput,&omnium Christianorum patrem ac doctorem existere,& ipsi in beato Petro pascendi,regẽdi & gubernandi vniuersalẽ Ecclesiam,à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditã esse.Hæc ibi.Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram,sed contrariam esse erroneam,vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum,cap.65.& tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Hus,damnatos in Concilio Constant. à Martino quinto.

CAP. II.

¶Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ, & Apostolorum.

QVAMVIS Autem papæ potestas Petro Apostolo primum collata,ostensa sit suprema:non desunt tamẽ qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse à Christo arguant.Et vt veritas clarius elucescat, scito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur:quæ si separentur,perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum,de modo habendi potestatem:an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo,an solus Petrus immediatè à Christo, alij verò ab eodem mediante Petro.

¶Et quo ad vtrunque dubium,duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicẽtium,quòd omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt.Et hi vtrũque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura.Primò ex eo,quòd Matth.18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quòd soli Petro dixerat in c.16. ait enim, Quæcunque solueritis super terram, &c. Et verbum illud Ioan.vlt.dictũ Petro,Pasce oues meas.omnibus Apostolis in sententia dictum est:quoniam pascere tripliciter fit,doctrina,vita, & correctione.Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo, Docete omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi:sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan.vltimo,quorum remiseritis peccata,&c. Secundò ex 2.c.ad Gal.vbi Paulus dicit,quòd Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt,nec doctrinæ,nec potestatis,vt ibidẽ bis habet sanct.Tho.sed dederunt ei dextras societatis:&quòd in Antiochia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim nõ sunt inter superiorem & subditos,sed potius inter socios.In Actibus Apostolorum,8.capit. legimus, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam.Constat autem,quòd maior non est qui mittitur,mittente: iuxta illud, Non est seruus maior Domino suo,nec Apostolus maior eo,qui misit illum,Ioan. 13.Et confirmatur hoc autoritate sanctorum canonũ.Primò Anacleti Papæ,distin.21.c.in nouo.Cæteri Apostoli,inquit, cum beato Petro pari consortio præditi, & honorem & potestatem acceperunt.Secundò,Cypriani in c.loquitur Dominus.24.quæst.prima. Hoc cæteri Apostoli erant quod Petrus fuit,pari consortio præditi & honoris & potestatis.Tertiò, Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæstio. 7. canone, Paulus.Paulus Petrum reprehendit:quod non auderet,nisi se non imparem sciret.

¶Altera extrema opinio est discordantium in vtroque, & dicentium,quòd nec parem potestatem,nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperũt potestatẽ:sed solus Petrus immediatè à domino Iesu Christo potestatẽ accepit,& omnes ei subiecti fuerunt,ab ipso potestatem habentes.Et de modo quidẽ habendi potestatẽ,scilicet quòd solus Petrus habuit eam à Domino Iesu immediatè,probant in communi quidem ex textu Anacleti, dist. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. In speciali autem quò ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatè à Christo in cœna dicente,Hæc quotiescunque feceritis,in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi missas: & post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacramento pœnitentiæ, dicente, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c.)sed episcopalis,probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ.Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro,& Iacobo,& Ioanne:vt dicitur in can.porro.distin.66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim Actuum 13.Dixit Spiritussanctus,Segregate mihi Paulum & Barnabam,&c.Et subiungitur,Imponentes eis manus, dimiserũt. glossa,in modum ordinandorum.& in c.quòd die dominico. dist. 75.Quo ad potestatem verò iurisdictionis(cùm nullibi clarius appareat, quàm Matth.18.vbi Apostolis dicit dominus Iesus, Quæcunque solueritis super terram, &c.)probant ex hoc,quòd Christus soli Petro dixerat,Quodcũque solueris,&c.Matt.16.Ex ipso, inquiunt,ordine promissionum insinuãt, quòd potestas ligãdi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur:vt sanct.Tho.in 4.contra Gent.cap.76. & in 4.senten.distin.24.q.vlti.dicit. Affertur quoque autoritas Leonis suprà inducta ex can.ita Dominus,distinct.19. clarè dicẽtis, quòd Christus hoc disposuit,vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

¶DE AEQVALITATE Verò potestatis Apostolorũ quatuor inuenio expositiones,sustinẽtes cum hoc Petri autoritatem super omnes.Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis:& omnes dicit esse ęquales potestate ordinis,sicut omnes episcopi sunt ęquales tali potestate.Petrus autẽ super omnes dicitur potestate iurisdictionis.Secunda dicit,quòd omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares,id est, similes.Probátque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi,ex Leui.18. Cauete ne vos similiter euomat,cum paria feceritis gloss.id est,similia. Tertia declarat (& est sanct.Tho.in 2. 2. quæstio.33.artic.4 ad secundum)quòd fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem.Inquit enim sic coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset,nisi aliquo modo par esset quantũ ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal.2.cap.quòd Apostoli fuerunt æquales,quãtum ad exequutionem autoritatis.Ait enim, Apostolus,scilicet Paulus fuit par Petro in exequutione autoritatis,non autem in autoritate regiminis.

CAP. III.

¶Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

LLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum quòd, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò,inquantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales.Alio modo inquantũ oues Christi,ab eo hic corporali conuersatione separatæ:& sic Petrus solus est pastor,& reliqui Apostoli,oues sub illius cura.Sed quia nõ sufficit dicere, sed oportet declarare &probare sic esse,vt dicimus,declaro primò dignitatem & potestatem apostolatus.Scribitur in primis Luc.9. c. quòd cõuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia,& vt languores curarẽt:& misit illos pręדicare regnum Dei,& sanare infirmos.Matt.quoq; vlt. legitur,quòd eisdem Dominus dixit,Euntes in mundum vniuersum,docete omnes gentes,baptizantes & docentes seruare omnia quæ mandaui vobis .In prima quoque epistola Pauli ad Corint. 12.c.legitur.quòd Deus posuit in Ecclesia primùm Apostolos.vbi glos.interlinearis in verbo,primũ,dicit dignitatę & tẽpore. Et in verbo,Apostolos,dicit,omnium ordinatores & iudices.In decre. distinct.68.c.quorum vices.dicitur ex Aug.Pro patribus tuis nati sunt tibi filij:patres missi sunt Apostoli,pro Apostolis filij nati sunt & cõstituti Episcopi.Et in Concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4.inter documenta fidei de ministro cõfirmationis habẽtur hæc verba,Hanc,scilicet cõfirmationem nõ nisi Episcopus debet conferre:quia de solis Apostolis legitur (quorum vicẽ tenent Episcopi)quòd per manus impositionem Spiritum sanctũ dabant.

¶Diuus Tho.super pręallatis verbis ex prima epistola ad Cor.12. cap.dicit hæc verba.Maiores autem ministri in Ecclesia sunt Apostoli:ad quorum officium tria pertinent. Quorum primũ est autoritas gubernandi fidelem populum,quæ propriè pertinet ad officium apostolatus:Secũdò facultas docẽdi:Tertiò potestas miracula faciendi ad confirmationẽ doctrinæ.Hæc ille.Et postquàm subiunxit,quod tertium horum ordinatur ad secundum,& secũdum ad primum,subdit.Deus posuit primum Apostolos,quorũ regimini commisit Ecclesiã.Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. 22.Et ego dispono vobis,sicut disposuit mihi Pater meus regnũ. Secundò,per illud Apoca.21. Murus ciuitatis habens fundamenta

duo

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertiò, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶Ex his omnibus facile est videre, quòd Apostoli, inquātum Apostoli, habuerunt non solùm potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi Ecclesiam, quæ est apostolatui propria, sine iurisdictionis potestate nō est. Et si huic adiūxeris, quòd non habuerunt apostolatum à Christo mediante Petro, sed immediatè ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth. 10. & Marci 3. & Luc. 6. patet, quòd ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolū: quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, quàm docente est Apostolus, Solues vtrunque dubium, scilicet & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: quòd scilicet Apostoli quantùm ad apostolatus autoritatem fuerūt æquales simpliciter, & quòd hanc potestatem habuerunt à Iesu Christo immediatè, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolum habere apostolatum digniorem altero, vt Paulus aliis: iuxta gloss. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum, quàm alios per mortalem: & gloss. marginalem ex August. in libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, qui scilicet est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

¶SI AVTEM Consideremus, quòd etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, à quo statutum est, vt sit vnum ouile & vnus pastor, sic Petrus inuenitur ille vnus pastor, cui dictū est, Pasce oues meas nō has, vel illas: & reliqui inueniuntur vnius ouilis oues. In cuius signum Petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscepit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autem verificari possunt hæc duo simul, quòd scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in autoritate gubernādi Ecclesiam, atque à Iesu Christo eā immediatè habuerunt, & quòd Petrus solus fuit institutus pastor vniuersalis Ecclesiæ, & maior autoritate super alios Apostolos, ita quòd ab ipso capite in totū Ecclesiæ corpus potestas deriuata est difficile apparet prima fronte: sed si subtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est nanque, quòd sicut in natura dupliciter aliqua fiunt, scilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturæ sanatur: & supernaturaliter sicut cū homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in Ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, scilicet ordinarie, vt cū seruato iuris ordine creatur Episcopus: & de speciali gratia à principe, vt si statim aliquis crearetur Episcopus: vt de Ambrosio contigit. Vtroque autē modo princeps noster Iesus Christus in primitiua Ecclesia vnus est. nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruandi monarchicum, id est vnius principatum instituit, & posuit Petrum caput vnum totius corporis Ecclesiæ: à quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intēdunt omnes sacri autores, cum dependentiā omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verò ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in vltima cœna, & confessores post resurrectionem, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi iudicandíque Ecclesiam: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodū nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, quòd alij non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuentione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariè dandum erat eisdem à Petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes quod eius subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatē ex gratia, quam à Petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis Ecclesiæ potestas, & deriuatur in totam Ecclesiam via ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediatè, quas à Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et sic Ecclesia vna sub vnico tantum capite, Petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediatè à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum solum caput Apostolorum cæterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariè potestas ordinis & iurisdictionis diriuanda est. Sunt ergo simul vera quæ aduersari sibiinuicem videbantur.

¶ET VT Clarius elucescant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in modo dandi & accipiendi: quia Petro data est ordinariè, aliis autem ex speciali gratia: vt explanatum est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) quòd Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij verò facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatiòne pro Christo fungimur. & ad Ephes. vlt. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomē importat, à missione sumptum: quamuis extenso vocabulo in præfatione dicatur vicarij. Tertia est in obiecto potestatis, quòd aliorum potestas iurisdictionis nō erat supra se inuicē, sed super alios: Petri vero potestas erat, & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos, dicente sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarum numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chrysost. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrū tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finiēda erat cum vita eorū: quoniā data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri verò potestas vsque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria non solū pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub aliis verbis, dicendo, ꝙ data est Petro in persona Ecclesiæ. Et ex hac differentia oritur, ꝙ nullus est successor Ioannis, aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in autoritate Apostolat⁹ vniuersalis gubernationis Ecclesiæ, sicut Apostoli gubernabant vbique: sed tantum in potestate ordinis & regiminis vnius certæ Ecclesię succedūt Episcopi. sed solius Petri successor est & dicitur Papa, vt patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex vi apostolatus fuit velut potentia executiua. vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi: gubernatio, enim executionem sonat. Autoritas verò data soli Petro quum factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur à Sancto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. Ecclesiæ regimen quod sonat executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarij absolutè, sed vicarij operis: dicente Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret vicarios ad exequendum. Veruntamen quia vnum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, piè exponendum esset pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere Ecclesias & Episcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiuè erat par Petro quantum ad defensionem fidei: vt ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo: Episcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habēt etiam officium prædicandi (cùm ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres verò Prædicatores autoritate Papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatē. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro & aliis Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij verò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAP. IIII.

¶In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

T AVTEM Ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶Ad autoritatem ergo ex Matt. 18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro soli c. 16. & in verbis dictis omnibus, c. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quòd prius Petro soli est dictum, Quodcūque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi & ligandi, quòd scilicet à Petro ad cæteros deriuāda est propter vnitatē capitis & corporis Ecclesiæ: vt ex autoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictum est, ad gubernatiuam Ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quòd ipse ex gratuita præuentione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶Ad illud Ioannis vltimo, quamuis malè probetur, quòd correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Mat-

thæi decimooctauo, Quæcunque ſolueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iuriſdictione, qua Eccleſiam non audiens ſit ethnicus & publicanus. reſpondetur quòd in veritate Saluator illa verba etiam quò ad ſenſum, Paſce oues meas, ſoli Petro dixit, vt probatum eſt. Et quòd ſi inuenitur aliquid ſim(ili)e cõmiſſum Apoſtolis (puta paſtorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quòd nulli cõmiſſæ ſunt oues Chriſti indiſtinctè, vt comprehendantur omnes, niſi Petro: aliis verò cõmiſſæ ſunt oues determinatè, ſaltem hac determinatione, ſcilicet aliæ ab ipſis Apoſtolis, ſaltẽ Petro. Et propterea alij poſſunt dici delegati paſtores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eiſdem cõtuliſti præeſſe paſtores, quaſi diceret, quòd gregi tuo contuliſti Apoſtolos præeſſe paſtores, vt vicarios operis tui, id eſt miſſos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus eſt paſtor ouium Chriſti abſolutè & vniuerſaliter, dicẽte Chriſto ipſi ſoli, Paſce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum eſt per hæc verba Petro quàm per quæcunque alia ſimul congregata cæteris: quia autoritas regiminis vniuerſalis ſimpliciter hic clauditur: quãuis totum paſtorale officium executiuè conceſſum ſit omnibus Apoſtolis.

¶Ad autoritatem ex ſecundo capitu. ad Galat. iam patet, quòd nil doctrinæ aut poteſtatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu poteſtatis in Petro, ſed ex præuẽtione gratuita, qua à Domino Ieſu habuit poteſtatem & ſcientiam, vt ipſemet in 1. cap. dixerat, Dextras autem ſocietatis propter vnitatem fidei, quã docebant: non ſolum nanque ſocij, ſed fratres in vnitate fidei ſumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres eſtis. Quomodo vero in faciem reſtitit, vt par, iam declaratum eſt, quòd de paritate in executione officij defenſiui fidei intelligitur.

¶Ad illud verò, quòd in Actibus Apoſtolorum Petrus & Ioannes miſsi ſunt, facilè patet ex Theologis in primo ſen. diſt. 15. reſponſio, quòd non oportet mittẽtem eſſe maiorem miſſo. Et nihilominus in propoſito miſsi dicuntur conſilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶Ad autoritates Anacleti, Cypriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam poſito. Vnde vir docte: quia non vagando, ſed ex eadem radice omnia ſoluuntur, teſtimonium habes quòd doctrina hæc vera eſt. Vero enim omnia conſonant: & oportet ex quo quid eſt rei, omnes difficultates proprias ſoluere: vt Philoſophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de poſitione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi poteſtatem à Chriſto immediatè. Patet inquã de poteſtate ordinis, quòd nihil refert an Dominus Ieſus præuenerit Petrũ in faciendo omnes Apoſtolos epiſcopos (vt glo. in can. porrò. diſt. 66. ſentire videtur contra textũ) an eos ordinãdos Petro reliquerit: vt præallegata ſonãt. Si enim Petro hoc dimiſit, ordinarium progreſſum poteſtatis ordinis in ſtatuto curſu nõ præuenit, & ſi ipſe ordinauit per ſeipſum, gratuita præuentione, nõ reuocatione ſtatuti ordinis hoc fecit. De poteſtate verò iuriſdictionis, iam dictũ eſt quòd gratuita preuentione per ſeipſum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi ſeu promittendi, ordinarium progreſſum deriuationis illius ad alios per Petrum fore ſtatuit: vt allatæ autoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, quòd Petrus ſolus princeps caput & paſtor eſt Apoſtolorum, & ꝙ ei ſubditi fuerunt Apoſtoli, vt oues paſtori, & quòd ordinaria via ab ipſo poteſtatem ſortiti erant ordinis & iuriſdictionis, licet gratuita præuentione poteſtatem iuriſdictionis executiuam æqualem à Domino immediatè habuerint. Poteſtatem autem ordinis epiſcopalem immediate vel mediatè, omnes etiam à Domino habuerunt æqualem. Et ſi prædicta perſpicaciter intuitus fueris, videbis quòd Petrus licet Apoſtolus & Papa fuerit ſimpliciter maior cæteris: Linus tamen Cletus aut Clemens non ſic ſe habebat ad Ioannẽ Apoſtolũ & Euangeliſtã, qui viuebat, ſed aliquo modo vt par, & excedens, & exceſſus. Erant enim pares in poteſtate executiua regiminis Eccleſiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apoſtolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in autoritate regiminis, ſicut de Petri autoritate dictum eſt: quia illius erat ſucceſſor, & Ieſu Chriſti vicarius ipſe, non Ioannes. Erat & exceſſus in dignitate Apoſtolatus: quia Ioannes erat Apoſtolus, Linus autem aut Clemens non. Et quia Apoſtolis non Papæ condendi libros ſacræ Scripturæ cõceſſum eſt, dicente illis Domino, quòd Spirituſſanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de conſenſu Euange. Lucas & Marcus ſcripſerunt illo tẽpore quo ab ipſis in carne manentibus Apoſtolis probari meruerunt: ideo præualuiſſet ſententia Ioan. ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: ſicut modo præualet Euangeliũ Ioannis ſententiæ cuiuſcunq; Papæ & totius Eccleſiæ. Nec obſtat illud Aug. Euangelio non crederem, niſi me autoritas Eccleſiæ admoneret: quia ipſe Ioannes, & ſimiliter quilibet Apoſtolus Eccleſia erat Ieſu Chriſti autoritate: teſtante hoc ipſo Ioan. qui de ſeipſo loquens cap. vlt. dicit in perſona Eccleſiæ: quam autoritate Chriſti gerebat: Et ſcimus quia verũ teſtimonium eius. Ex quo nanque conſtat Apoſtolorum aliquem ſcripſiſſe ad doctrinam Eccleſiæ, Eccleſiæ autoritatem habet.

¶Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionum, ſcilicet dicentis, quòd omnes Apoſtoli eodem modo ſint inſtituti à Chriſto vicarij ſui: & dicẽtis, quòd Chriſtus immediatè ſoli Petro dedit poteſtatem iuriſdictionis neutra videtur vera: quamuis iſta ſecunda ſit non reprobanda, ſed exponenda. Media autem via ſola vera eſt, quam declarauimus, ſcilicet quòd ſolus Petrus habuit vicariatum Ieſu Chriſti, & ſolus immediatè poteſtatẽ iuriſdictionis ordinariè à Chriſto accepit: ita quòd ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei ſunt ſubiecti: hoc enim modo verificatur ſecunda opinio. Et cum hoc Ieſus Chriſtus dominus iuris præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo poteſtatem (vt dictum eſt) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAP. V.

¶In quo ponuntur rationes tenentium quòd Eccleſia vniuerſalis ſeu Concilium vniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita quòd Papa eſt illi ſubditus.

EXAMINATA Comparatione poteſtatis Papæ ad Apoſtolos ratione ſui apoſtolatus, comparanda modo eſt Papæ poteſtas Eccleſiæ vniuerſalis ſeu Concilij vniuerſalis poteſtati: nunc quidẽ abſolutè, poſtmodum verò in euentibus & caſibus, vt promiſimus. Et quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, afferam primò rationes primarias, in quibus conſiſtit vis: quibus probatur Papam ſubeſſe Eccleſiæ, ſeu Concilij vniuerſalis iudicio. Et ne contingat ſæpius Eccleſiam & Concilium iungere, pro eodem ſumantur: quoniam non niſi ſicut repræſentans & repræſentatum diſtinguuntur.

¶Fundant igitur hi conſtitutionem dictam primò in actis Cõcilij Conſtantienſis ſub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in ſeſsione quinta habita die 6. menſis Aprilis ſic legitur, Hæc ſancta ſynodus declarat, quòd ipſa in Spiritu ſancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Eccleſiam catholicã repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet: cui quilibet cuiuſcũque ſtatus vel dignitatis, etiam ſi Papalis exiſtat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem dictæ Eccleſiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et ſubiungitur aliud decretum in hæc verba, Item declarat, quòd quicũque cuiuſcunque cõditionis, ſtatus, dignitatis, etiam ſi papalis, qui mãdatis, ſtatutis ſeu ordinationibus aut præceptis huius ſacræ ſynodi, & cuiuſcunque alterius Concilij generalis legitimè congregati ſuper præmiſsis, ſeu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire cõtumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitẽtiæ ſubiiciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris ſubſidia ſi opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, quòd Concilium vniuerſale habet autoritatem à Ieſu Chriſto immediatè. Secundò, quòd Papa tenetur ei obedire. Tertiò quòd ipſa ſynodus habet poteſtatem coactiuam ſupra Papam, dum punitioni eum ſubiicit.

¶Confirmatúrque eadem ſententia per Cõcilium Baſilienſe celebratum anno Domini 1431. ſub Eugenio quarto: vbi reſumpta ſunt hæc decreta in ſeſsione ſecunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem Concilio Conſtantien. ſeſsione octaua, & poſtmodum per Bullam Martini quinti, ſacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia ſic damnatur articulus iſte ſcilicet, Non eſt de neceſsitate ſalutis credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias. error ſi per Romanam Eccleſiam intelligatur vniuerſalis Eccleſia, aut Concilium generale, aut pro quanto negare primatum ſummi Pontificis ſuper alias Eccleſias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quòd Concilium vniuerſale eſt ſuprema Eccleſiarum, & conſequenter eſt ſuperior Eccleſia Romana, quæ eſt vna Eccleſiarum. Et confirmatur hanc eſſe intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum Concilij & ſummi Pontificis: quoniam de Concilio dicunt ſimpliciter, quòd eſt ſuprema inter alias Eccleſias. De ſummo verò Pontifice dicunt quòd habet primatum reſpectu Eccleſiarum particularium.

¶Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quòd claues regni cælorum, officium paſtorale & poteſtas ligandi atque ſoluendi, Eccleſiæ data ſunt dupliciter, ſcilicet autoritatiuè & finaliter. Et quòd autoritatiuè Eccleſia ipſa hæc habeat teſtatur in primis Matth. 18. c. vbi poſtquàm Dominus dixerat, Dic Eccleſiæ: & ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: ſtatim ſubdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Vbi manifeſtè Eccleſiæ hanc contulit poteſtatem vniuerſalem: ad hoc enim illa verba ſubdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens Eccleſiam ethnicus & publicanus, ſed diuina autoritate Eccleſiæ collata.

¶Testatur deinde August. super Ioan. (vt habetur 24.q.1.ca.quodcunque.) vbi concluditur quòd Petrus quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 10. super Ioan. loquens de potestate ligandi & soluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerẽs ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclesiæ gestabat personam: & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cælorum. Has enim claues nõ ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit Ecclesiæ. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesię claues datæ sunt, cùm Petro datæ sunt. Et cùm ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus ibi datis à Iesu Christo, quàm in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum etiam Papa non sit dominus, sed dispensator rerum Ecclesiæ, vt sanctus Thomas dicit in 22.q.100.artic.primo, ad septimum. ergo Ecclesia principalius habet claues quàm Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cùm rectum sit iudex sui & obliqui, & Ecclesia vniuersalis adeò sit recta, vt errare non possit (vt patet) Papa autem errare possit etiam in fide (vt patet 40. distinctio. cap. si Papa) consequens est, quòd Ecclesia excellentius & prius habeat claues, quam Papa: imò quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

¶Quod autem finaliter ecclesię datæ sint claues, vt patet ex secundæ ad Corinth.13. Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non destructionem. Et San. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, expresse tenet, quòd potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesiæ. Ex quibus sequitur, quòd Papa est propter Ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claues Papæ datæ sunt propter Ecclesiam finaliter.

¶Fundant & tertio idem super principiis naturaliter per se notis. Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: Ecclesia vniuersalis est totum, & Papa pars: ergo Ecclesia vniuersalis maior est Papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Rom.12. Multi vnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hierony. ad propositum in cap. legimus. distinct.95. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe.

¶Fundant demum hoc idem super hoc, quòd Ecclesia constituta est à Domino Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: vt patet Matt.18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua autoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non spectet ad præsens capi. in quo comparatur Papa ecclesiæ non in casu, sed absolutè: volunt tamen elicere etiã quod Ecclesia sit absolutè supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolutè: tum quia iudex & lex non differunt: nisi sicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis autoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarij autoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cùm ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur quòd erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, vt in 12.q.92.arti.2. habes à diuo Thoma.

¶Et confirmatur hoc sacrorum autoritate canonum. vigesimaquinta enim quęstione prima contra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis potest autoritas. Et in cap.1. dicitur, Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quòd Papa non est supra potestatem Concilij, & quòd ad primam salutem spectãt statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæstione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAPVT VI.

¶Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione autoritatis Concilij & Papæ vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM Huius comparationis prædeclarandi sunt termini, quid scilicet nomine Ecclesiæ seu Concilij vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est Papa: aut totum residuum corpus ecclesię distinctum contra caput, id est Papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est Papa, vel personaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut sine Papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

¶Prima est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium sine capite, id est Papa omnino. Secunda est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam, seu Concilium autorizatum à Papa.

¶Et quoniam omnes hæ comparationes supponunt Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis, & non solùm singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant: hoc primò monstratur. Primò ex autoritate ipsius Constantiensis Concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propositio illa Ioannis Huss, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et altera scilicet, Non est scintilla apparentiæ, quòd oportet esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur: Hic expresse damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicum enim idem est quòd vniuersale. Et similiter damnatur quòd non oporteat esse præter Christum qui in cælis est, vnum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: vt latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gent. cap.76. Hieronym. quoque in lib. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesiæ collectiuè: iuxta illud Apostoli ad Roman.12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24. quæstio.1. rogamus vos, Marcellus Papa expresse dicit, quòd Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in Concilio Lugd. Grego.10. vt habetur in cap. vbi periculum, de elect. libr.6. Papam vicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. ecclesiæ habet, vt cum Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ episcopus. ex quibus patet, quòd cauillatio dicens, quòd Papa est caput membrorum ecclesiæ, & non ipsius simul ecclesiæ, erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quàm per nomina collectiua? & apposita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam, gregem, corpus Christi, explicando totam, vniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex verbis ipsius Constantiensis & Basiliensis Concilij: vbi eisdem verbis significatur ecclesia collectiuè: cùm millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶De prima ergo comparatione (scilicet inter Papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) apertè constat quid dicendum sit, scilicet, quòd Papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum, quia est truncum absque principali membro: ac per hoc non est vniuersalis ecclesia, quæ perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronom. trigesimosecundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentię in tam imperfecto corpore supremam autoritatem locare, sed magis ipsum à capite dependere. Et si instetur, quòd apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est Papa, respondetur, quòd non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfecta: ita quòd imperfectio ista est conditio diminuens ly Vniuersalis Ecclesia, sicut corpus truncum diminuit à corpore integro. vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huss negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum & à sancto Thoma, & à Martino quinto, cum Concilio Constant. vt dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediatè potestatem à Christo, & quòd ipsa repræsentatur per vniuersale Concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶De secunda autem comparatione in altero extremo, scilicet inter Papam ex vna parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quòd Papa cum residuo ecclesiæ non est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, quàm ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quę non sit in Papa: vt patet inductiuè. Quinetiam potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (vt 18. quæst.1. ca. si Petrus, Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quòd Papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quòd plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quòd ad duas partes Cardinalium ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si Papa. dist.40. vbi dicitur, quòd vniuersitas fidelium suam salutem post Dominium ex Papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et dist.19.c. Ita Dominus Leo Papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorũ officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium apostolorũ summo principaliter collocaret: vt ab ipso qua-

ſi à quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet, Vbi manifeſte patet, à Papa omne reliquum corpus Eccleſiæ velut à capite poteſtatem ſortiri. Et ſic ſumendo Eccleſiam vniuerſalem, conſtat quòd habet immediate autoritatem à Ieſu Chriſto, nihil enim mediat inter ipſam & Ieſum Chriſtum. Sed ex hoc nõ habetur, quòd comparando membra aliqua, puta corpus ſine capite, ad Chriſtum, quòd habeant immediate poteſtatem ab ipſo: ſed ſufficit, quòd totum habeat immediate à Ieſu Chriſto; partes autem inter ſe ordine quodã. & ita in caput primò, quòd per caput in corpus reliquum poteſtatẽ diffundit Saluator noſter, iuxta dicta & dicenda, Vnde patet, quòd tota Eccleſia non habet poteſtatem ſupra Papam ſolum nec econuerſo: quia Papa cum Eccleſia reliqua non facit maius in poteſtate, ſed plures poteſtates.

¶De tertia autem comparatione, quæ eſt media, & eſt inter Papam & Concilium autorizatum à Papa, ex antedictis facile ſumitur quid dicendum eſt, ſcilicet quòd non eſt maioris autoritatis, quàm Papa, à quo ſolo autorizari poteſt, vt patet 17. diſtinctio. per totum. & extrà, de electio. cap. ſignificaſti. vbi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ autoritatem, & facta ſunt, & robur acceperunt.

¶His tribus comparationibus ſecundum veritatem præmiſsis, quarta ſuperadditur ſecundum opinionem: & eſt inter Eccleſiam vniuerſalem, & quandam communitatem, ſiue Papa prima pars eius, non caput totius autoritatis in ea velit in eam conuenire, ſiue nõ, ex vna parte: & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuerſa eſt, & eiuſdem ad ſeipſum ſubiectio non eſt, ſicut nec iuſtitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, quòd Eccleſia vniuerſalis eſt ſupra Papam, alterum duorum intendunt: aut enim intendunt per Eccleſiam vniuerſalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, ſiue Papa pars prima illius velit intereſſe, ſiue non, aut intendunt ipſam fidelium cõgregationem autoritate capitis, ſcilicet ſummi Pontificis factam: Ita quòd ipſum congregari, ſolũ dependeat à Papa in Eccleſia vniuerſali, in Concilio vero duo dependeant à Papa, ſcilicet congregari, & repræſentare vniuerſalem Eccleſiam: ita quòd in his intẽdunt, quòd ſecluſa autoritate Papæ ex quo congregata eſt Eccleſia, vel Concilium, fit comparatio poteſtatis Eccleſiæ, vel Concilij ex vna parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus ſermo de Eccleſia, ſeu Concilio vt diſtinguitur contra Papam, erit de Eccleſia & Concilio, ſecluſa Papæ autoritate poſt congregationẽ legitime factam.

¶Et contra hos dicentes Eccleſiam habere autoritatem ſupra Papam, ratio eſt, quia poſitio iſta peruertit ordinem regiminis Eccleſiæ: oportet nanque ſecundum iſtos regimen Eccleſiæ eſſe democraticum, ſeu populare: in quo tota autoritas apud nullum reſidet. ſed in tota cõmunitate: ſicut in capitulo accidit: vt ſanctus Thomas in quarto ſentent. diſtinctione decimanona, quæſtione 1. articul. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipſi volunt, dum Eccleſiam velut communitatem liberam, poteſtatem ſupra Papam quaſi Regem habere dicunt: vt Senatus populúſque Romanus habebat ſuper Imperatorem. Et quia hoc ipſi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem inſiſtendo, monſtrandum eſt, quòd non communitati Eccleſiæ, ſed vni ſoli in illa Chriſtus plenitudinem poteſtatis Eccleſiaſticæ dedit.

CAPVT VII.

¶Quòd Papa ſit ſuper poteſtatem Eccleſiæ vniuerſalis, & Concilij generalis, vt diſtinguitur contra Papam.

RINCIPIVM Huius veritatis ex Domini noſtri Ieſu Chriſti autoritate ſumitur: vbi Ioan. vlti. ſoli Petro, vt diſtincto ab aliis, dicit, Paſce oues meas, vt deductum in primo capit. fuit: in hoc inſtituens regimen Eccleſiæ monarchicũ. Et ſi ridiculoſa illa reſponſio detur: quòd Chriſtus dicit Petro: Paſce oues meas, non Eccleſiam meam: quaſi fecerit eum paſtorem ſingularum ouium: non ipſius Eccleſiæ, quæ ſignificat totum conſurgens ex omnibus ouibus: manifeſte excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium paſtor, rector, famulum tuum N. quem paſtorem Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti. Et in Concilio Lugdunen. de electione. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuerſalis Eccleſiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quòd reſpectu Eccleſiæ & gregis, quæ collectiones ſignificant: & non ſolùm reſpectu particularium paſtor & rector, & director eſt Papa. Et quia hęc eſt vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum eſt, vt de ipſa collatione, ſeu communitate concludamus non prælatam, ſed ſubditam eſſe Papæ.

¶Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & ſubdit, Et fiet vnum ouile, & vnus paſtor. Certum eſt quòd ouile non ſignificat oues, ſed vnum continens oues. Et ex gloſſa interlineari in principio illius capituli. vbi dicitur, Qui intrat per oſtium in ouile, exponente in ouile, id eſt, in catholicam eccleſiam: habetur quòd per vnum ouile intelligitur Eccleſia vna ex Iudęis, & Gentilibus. Ex hac autoritate arguitur ſic, Eccleſia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, eſt ouile: & Petrus cui dictum eſt, Paſce oues meas, eſt paſtor vnus illius ouilis: ergo Eccleſia, vt vna non eſt ſuper Papam, ſed ſub eo, vt ouile ſub paſtore. Et confirmatur hoc. Quia Eccleſia, ſeu Concilium diſtinctum contra Papam, aut eſt oues aut ouile, aut paſtor. Non oues: quia ex vtriſque ouibus ouile vnum conſtituendum dicit Dominus. Non paſtor: quia cum Petrus ſit vnus paſtor Eccleſiæ, vt monſtratum eſt: ſi Eccleſia eſſet alius paſtor, eſſent duo paſtores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus paſtor. Ergo ouile, & cum non ſit ouile nullius paſtoris, eſt ouile vnum vnius paſtoris qui eſt dominici gregis rector & director, Papa, ſcilicet. Et confirmatur, quòd de Papa ſpecialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur ſignificante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtriſque conuenientibus, & vnus paſtor. Et quoniam quod eſt, fit, nec fiet, ipſe Dominus, qui de ſeipſo præmiſit pluries ibidem, Ego ſum paſtor bonus, non eſt poſtmodum factus paſtor vnus, ſed dum ſoli Petro poſtmodum dictum eſt, Paſce oues meas, non has vel illas impletum eſt, Fiet vnus paſtor, loco illius ſummi paſtoris, qui ſolus eſt paſtor bonus per eſſentiam Eccleſiæ.

¶Amplius, Non minus Papa eſt Epiſcopus catholicæ quàm quilibet Epiſcopus ſuæ Eccleſiæ: ſed quilibet Epiſcopus eſt Epiſcopus, & ſingularum perſonarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa eſt Epiſcopus ſingulorum, & vniuerſorum Chriſtianorum in vnam catholicam Eccleſiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cùm Eccleſia ſit nomen collectiuum, & ſignificet collectionẽ fidelium (vt dicitur de conſecratione diſtinc. prima capitulo Eccleſia.) & Epiſcopus dicatur epiſcopus Eccleſiæ talis, oportet vt primò ſit epiſcopus ipſius eccleſiæ, & ſecundariò ſingularum perſonarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Epiſcopus eccleſiæ catholicæ, & non illorum aut omnium Chriſtianorum, primò eſt epiſcopus ipſius Eccleſiæ catholicæ, & ſecundariò membrorum eius. Et verè ſic eſt: quia primò debet ſuperintendere bono proprio ipſius vnius Eccleſiæ catholicæ, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶Et ſi ſtudioſè quæratur quo pacto Papa poteſt dici Epiſcopus, & caput eccleſiæ catholicę, cum eccleſia catholica includat ipſum Papam: patet reſponſio dupliciter. primò, quòd hæc eſt diſtributio accommoda: ſicut cùm dicitur, Cælum continet omnia corpora: non quod contineat ſeipſum, ſed quia continet omnia poſſibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd Papa eſt caput & Epiſcopus eccleſiæ catholicæ: non quòd ſit caput epiſcopus, rector, &c. ſuiipſius: ſed quia eſt caput omnis poſsibilis habere caput, rectorem, & Epiſcopum. Secundò dicitur, quòd quia ſecundum Hilarium ſermo rei, & non res ſermoni debet eſſe ſubiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, quia in Eccleſia catholica ipſe capitis & Epiſcopi locum tenet.

¶Amplius, Papa habet ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei: ergo Papa non ſubeſt eccleſiæ. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Conſtantienſi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei. Conſequentia probatur: quia ſupra ſupremam autoritatem in Eccleſia Dei non poteſt maior intelligi in eadem eccleſia Dei, etiam ſi fingendi detur licentia. Imò ex hoc etiam ſequitur, quòd tam eccleſia quàm Concilium Papæ ſubditur: quia non ſunt duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia Dei: principatuum enim pluralitas mala cùm ſit (vt patet 12. Metaphy.) à Ieſu Chriſto ſummè bono, qui vult Eccleſiam ſuam optimè diſponi, eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc autoritate Innocentij 3. in Concilio generali, extrà, de pœn. & rem. cap. cum ex eo. vbi dicitur, quòd Romanus Pontifex plenitudinem obtinet poteſtatis. Et in capitulo, propoſuit. de conceſ. præben. idem dicit, Nos ſecundum plenitudinem poteſtatis, de iure poſſumus ſupra ius diſpenſare. Et extrà de electione, in capitulo, ſignificaſti, Paſchalis dicit, Aiunt in Conciliis ſtatutum nõn inueniri, quaſi Romanæ eccleſiæ legem Concilia vlla præfixerint: cum omnia Concilia per Romanæ Eccleſię autoritatem, & facta ſint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine poteſtatis Papæ ſupra Concilia, & conſequenter vniuerſalem Eccleſiam allata ſunt. Et confirmantur autoritate ſancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hęc verba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil ſtatuere poſſunt niſi autoritate Rom. pontificis interueniente, ſine qua etiam nec Concilium congregari poteſt. Hæc ille.

¶Amplius, Papa eſt proximus, & immediatus vicarius Chriſti, & Apoſtolorum: ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe. Antecedens patet in ſæpe dicta condemnatione articulorum à Martino 5. in Concilio Conſtantienſi, vbi vnus ex reprobatis

batis

batis articulis est iste, Ecclesia Ro. est synagoga satanę nec papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorũ. Consequẽtia patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primò, ꝙ erroneum est dicere, quòd Ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediatè autoritatem à Christo supra Papam: sic enim nõ Papa, sed Ecclesia esset proximè & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur autoritate S. Thom. dicentis in tract. contra errores Græcorũ. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalẽ ecclesiam tanquã fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremò videatur, quæso, diffinitio facta in Cõcilio Florẽtino: quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia conflatum est, cęteris Occidentalibus tantũ aufertur. Et ibi (vt in 1. c. verba adduximus) non solùm dicitur, quòd Papa est omnium Christianorũ pater & doctor: sed ꝙ est etiam vniuersalis Ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicãt ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, quòd non solùm omnium membrorum, sed ipsius vniuersalis Ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & quòd non mediante Ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernãdi vniuersalem Ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit, quòd hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorũ proteruus error defendatur. Fortè nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

¶In quo respondetur obiectionibus sumptis ex autoritate Concilij Constantiensis & Basiliensis.

T ORDINATE Autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis Concilij Constantiensis, ad quæ duæ responsiones dantur.

¶Prima, negans illa esse autentica autoritate veri Cõcilij facta: quoniã facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quòd illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam repræsentans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare, vt schismaticas duas obedientias, & quòd semper fuit, & est dubium facere certum.

¶Et si dicatur, quòd Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodũ, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, quòd dixit quòd omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens Conciliũ, concilialiter tenere & inuiolabiliter obseruare volebant, & nunquam cõtra ire quoquomodo: ipsáque sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hęc ille. Constat autem ꝙ Conciliũ esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est. ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate Concilij supra Papam, sunt approbata. Synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, sacro approbante Concilio, vbi interrogatoria ponẽs dicit, Vtrum credat quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense Cõcilium, sint ritè & iustè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constet, quòd cõtra Ioannem Vuicleff in sessione 8. contra Ioannem Huss in sessione 15. & contra Hieronym. de Praga in sessione 21 sententia lata fuerit, consequens est, quòd tunc ante vnionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶Respondendum est, quòd tractari aliquid in materia fidei cõtingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quãdo tractatur vt credenda vel dãnanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita cõtingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo: ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidẽ illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, vt etiã in sessione 19. & fuerãt multa alia tractata, sed non vt materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 5. In cuius signũ nulli fuerũt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sessione 6. vt patet ibi, nulla etiã fit ibi mentio de credẽdo vel non credendo. Martinus autẽ 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantùm, & non illa alia. Et hoc euidẽter etiam patet: quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorũ Regis Poloniæ exigentium, quòd acta per Concilium contra illos prænominatos hæreticos firma essent, vt patet in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instãtiam vero de approbatione synodi dicitur, quòd per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Grego 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum autorizata, facto præsidentiæ personalis in Concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Conciliũ vniuersale vocatur & nuncupatiuè in quolibet statu Cõcilium vniuersale appellatur, nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo ꝙ non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed verba proferre honoris: nominibus vtendo vt plures vtuntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Ecclesiæ catholicæ. Et vt insinuaretur, ꝙ Concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quòd Concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non suffecerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Constantiense in præsenti sub Martino 5. condemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro Concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶Secunda autem est, dato quòd decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicẽdum est ad singula? In primis, cum dicitur quòd Cõcilium potestatẽ à Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi. primò de Cõcilio, vt distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas autoritates, extrà, de elect. c. significasti. vbi dicitur ꝙ robur habent omnia Concilia à Rom. sedis autoritate: & dist. 19. ita Dominus vbi Leo dicit, quòd à Petro quasi à quodã capite in corpus omne autoritas manat. & S. Thom. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd sancti patres in Conciliis congregati nihil possunt statuere sine Ro. pontificis autoritate interueniente, sine qua nec cõgregari Cõcilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorũ sibi ipsis est lex. Secundò potest intelligi de Concilio, incluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quòd habet immediate autoritatem à Iesu Christo. Et quòd sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est. Legitimè congregata: constat enim ꝙ legitima congregatio Cõcilij generalis ad Papã spectat: vt ex nũc allatis testibus patet. & dist. 17. per totum. secundũ est, Ecclesiam catholicam repræsentãs, corpus nanq; Ecclesiasticũ vniuersum (quod Ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) nõ est ipsum vniuersum corpus Ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius Ecclesiæ catholicæ, ac per hoc Concilij ipsam reprę sentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quòd Concilium habet, quòd repræsentet vniuersalem Ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam vniuersalis Ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prelatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentẽ eorũ vota. Et cum ipsos nõ trãsferre vota sua in eos, experiẽtia testetur: quin potius si requirerẽtur Christiani infiniti inuenirentur qui refutarẽt transferre vota in alios, & per seipsos interesse mallent, aut Conciliũ nõ celebrãdum ducerẽt. Relinquitur ergo, ꝙ papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorũ cum plenitudine potestatis, vota totius Ecclesiæ transfert in Conciliũ congregando & roborando, vt ei videtur. Propter ꝙ sine Papa Patres sancti cõgregati nihil possunt & dissolui potest Concilium à Papa, auferendo ab eis ꝙ amplius vniuersalem Ecclesiam nõ repræsentent autoritatiue. Nec est verum si dicatur, quòd Ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: ideo enim non reclamat, quia in vero Concilio Papa supplet: in falso autem quia cõtra præsumptuosos præualere non sperant docti, ignorãtes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab Ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶Deinde cum dicitur, ꝙ ipsi Concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, vel certo. sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur: & recõsecratur secundũ sacros canones (vt patet extrà de presbytero non baptizato. c. veniens. & de consecra. dist. 1. ca solennitates.)

sic

sic qui nescitur legitimè electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distinguẽdum est, quia vel est sermo de his quæ à Concilio & decretis eius statuũtur de iure diuino, vt ea quæ sunt fidei, vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum & vitiorum moraliũ, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispẽsare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectãtibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamẽ diuino tenetur Papa obedire, vt S. Tho. expresse habet in Prima secundæ. q. 96. artic. 5. ad tertium. Et in capi. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis Ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem prę cæteris oportere, quàm primam.

¶ Demũ cum subditur de punitione contumaciter contẽnentium, potest dupliciter intelligi. primò indifferẽter, vt quilibet etiã indubitatus Papa in quocunq; peccato contra ius diuinum aut naturale cõtumax, punitioni humanæ subiiciatur. Et hic sensus est cõtra sacros canones: vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. cap. electionem. & in capi. aliorum 9. q. 3. Nec est acceptandum ꝙ id quod infinito temporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnico verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò potest intelligi discretè secundũ proportionem materiæ & personæ. & sic cum prælati cõmuniter non sint puniendi (exẽplo Dei, qui nõ puniuit publicè Aaron de idololatria: vt S. Th. dicit in 4. sen. dist. 46. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintũ.) & Papa non sit puniendus facto, sed verbis reprehendendus publicè (vt ex S. Thoma colligitur in 4. sentẽ. distin. 19. q. 2. artic. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundæ. q. 33. articu. 4. in casu quo publicè in periculum Ecclesiæ peccat: vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, etiam facto depositionis puniri possit: consequens est ꝙ sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clarè patet, ꝙ nec ex illis decretis habetur superioritas Concilij, aut Ecclesiæ supra Papam. Vnde nõ oportet aliter respõdere ad eandẽ ex Concilio Basiliẽsi, in sessione 2. & 18. De quo tamen sciendum est, ꝙ licet ab Eugenio 4. fuerit approbatũ quo ad inchoationẽ & prosecutionẽ, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquã tamẽ illius approbauit decreta: quin potius in Cõcilio Florentino statim diffiniuit Ro. Põti. esse caput, pastorẽ, doctorem, & rectorẽ vniuersalis Ecclesię: vt superius attulimus. Refert quoque domin. Ioan. de Turre Cremata (qui fuit pręsens vtriq; Concilio) in lib. 3. de Ecclesia, c. 100. multos defectus qui in Cõcilio Basiliens. in conflatione illorum decretorum interuenerunt, scilicet ꝙ non fuerunt vnanimiter conclusa nec cum consensu præsidentiũ legatorum domini Papæ, qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Anglię & Castellæ, quos in via nouerãt cõstitutos: nec auditi sunt viri multi sapiẽtes, videntes hæc esse contra doctrinã Sanctorum: sed promulgata sunt ad furorẽ hostiũ apost. sedis, cũ multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur vt valida.

¶ Nos tamen ex abundanti iustitia, illa glossauimus. Et si glossas contra intentionem autorum dixerit aliquis ex aliis actis eorum conciliorum hoc conuincens: respõdebo primò, quòd ego homo sum, & video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem Conciliorum attestantium aliam fuisse autorum intentionem, dicam de Constantien. ꝙ sicut errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem Ecclesiam, ita errauit consequenter in procedẽtibus ex ea: quoniam tũc illa decreta fecit. De Basilien. verò notorium est, quòd errauit, cùm contra vnum verũ & indubitatum pontificem Eugenium 4. processit vsque ad depositionem inclusiuè, qui tamen cum successoribus suis verus Papa est. Dicam secundò quòd si honorem veritatis recusant, falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

¶ In quo soluuntur reliquæ obiectiones contra idem factæ.

EXPEDITIS Autoritatibus Cõciliorum Constantiensis & Basiliensis, quæ nullius autoritatis censentur, soluendæ consequenter sunt obiectiones, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum. scilicet quòd error est nõ credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, si per Ro. Ecclesiam intelligitur Ecclesia vniuersalis, vel Concilium vniuersale: aut pro quanto negat primatum summi Pontificis super particulares Ecclesias. Respondetur, quòd quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, scilicet Ecclesia vniuersalis, Concilium vniuersale, & Ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica integra cõstantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum cõueniunt, sed identificantur (Papa siquidem caput proprium vniuersalis Ecclesiæ & Concilij & Roma. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut repræsentans & repræsentatum, vt membra Ecclesiæ & Concilij: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Rom. Ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, Concilij & Ecclesiæ vniuersalis vt patet: idcirco cùm fit comparatio inter Ecclesiam, seu Concilium vniuersale, & Ecclesiam Ro. non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua vtriusque membra; secundum quæ rectè dicitur, quòd tam Ecclesia, quàm synodus vniuersalis est superior Ecclesia Rom. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admissio illius comparatiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Posset nihilominus dici, quòd quia esse supremam inter Ecclesias, conuenit Ecclesiæ ratione capitis, & Ecclesia Ro. ratione capitis est de essentia Concilij & Ecclesiæ vniuersalis: & nulla comparatio etiam cum dictione exclusiuã excludit intrinseca, idcirco non est admittenda comparatio Cõcilij ad Ecclesiam Ro. quo ad hoc quod est esse supremã inter Ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas: & negaretur illa illatio, ergo Cõcilium est suprema inter alias Ecclesias etiam, Rom. Et ad probationem, quia Ro. Ecclesia est vna Ecclesiarum, respõdetur quòd plus requiritur ad comparationem istam. oportet enim quod sit vna, & distincta capite proprio ab Ecclesia quæ est Conciliũ: quod hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet ꝙ primatus Papæ est super Ecclesias particulares, cũ sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vniuersalẽ Ecclesiã, nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi, vt additum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. dicitur, quòd ad literam, hæc tria tantùm ad propositum habentur. Primum est, quòd à Christo immediatè Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad capit. in nouo: distinctione 21. Secundum est quòd potestas data est vniuersalis, iuxta illa verba, Quæcunque solueritis, Sed tamen non est adeò vniuersalis vt verba sonant: sed ly Quæcunque distribuit pro subiectis: ita quòd sensus est, Quæcunque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quòd omnino occulta potuissent soluere vel ligare: contra illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cùm factus fuit pastor Ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vtpotè non subiectus.

¶ Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuatur, quòd Ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cælo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quòd Ecclesia Bononiensis habet hanc autoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quòd Ecclesia vniuersalis habet hãc autoritatem, nõ potest inferri nisi quòd potest in subiecta. quamuis enim multò plura sint subiecta vniuersali Ecclesiæ quàm Bononiensi nihilominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla Ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa est ei subiectus: nec etiam habetur, vt superius dictum est, quòd habeat à Christo immediatè potestatem: quia modus habẽdi, scilicet immediatè à Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quòd autem alicui gratiosè conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: à Christo enim habent omnes Ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediatè.

¶ Ad autoritates Augustini dicentis, ꝙ Petrus in persona ecclesię & vnitatis, &c. claues accepit. Dicendum est, quòd per hæc omnia intelligendum est hoc, scilicet quòd nõ soli personæ Petri, sed officio suo perpetuò duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officiũ capitis, quod habet influere in corpus reliquũ: ideo officio capitali data toti corpori data dicũtur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde & Leo Papa dist. 19. ca. ita Dominus. ipsi Domino attribuit, ꝙ à Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitas officij cõmunicatiui toti Ecclesiæ claues accepit in persona Petri ideo dicitur ꝙ Petrus personam Ecclesiæ gerebat, & quòd vnitas non vnus claues accepit, & ꝙ ad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi communitas popularis, aut senatoria potestatẽ acceperit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse Augustinus in quæstion. noui & veteris Testamenti aperit dicens, Saluator cùm pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij: ita & post Saluatorẽ, in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, ꝙ in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶ Ad

¶Ad primam autem rationem dicitur, quòd licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, dominium autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est à Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominium autem rerum est à donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem ecclesiæ, & non in vnum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularibus, in quibus manifestè Ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

¶Ad aliam verò rationem, quòd Ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter autoritatiuè definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & vt distinguitur contra eius autoritatem & dicendum est, quòd errore personali certum est quòd Papa, quia est vna singularis persona, magis potest in fide errare quàm totum residuum Ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis potest errare communitas Ecclesiæ sine autoritate Papæ, quam Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius Ecclesiæ & veræ vniuersalis Ecclesiæ capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite sexagesimoseptimo, autoritate Cyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secundæ, quęstione prima, articulo vltimo, probat ratione. Impossibile est autem vniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo autoritatiuè errare in fide. Secus est in aliis, vt Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimoquarto, Spiritussanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam vigesimaquarta quæstione prima, dicit. Innocentius Papa capitulo, quoties, Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem, seu autoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quòd cùm dicitur de errore iudiciali, quòd sola vniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia autoritas determinandi de fide competens vniuersali Ecclesiæ, principaliter residet in Romano pontifice, vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ, quæstione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipsa autoritas, quæ vniuersalis Ecclesię dicitur, non nisi illa Papæ est, vt ex inducta autoritate ex q. 1. Secunda Secundæ, (vbi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiæ & Papæ vt synonimis vtitur, aperiens expressè quòd sententiæ Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quòd nec Papa, nec Ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando autoritatiuè de fide. De Ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil autoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio autoritatiuè, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò doctores papę præferantur: confiderant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶Ad id verò quod additur, quòd claues sunt propter Ecclesiam finaliter, concedo ingenuè quòd Papa vt potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei & Pacis Ecclesiæ, vt ex capitulo septuagesimoseptimo, quarti contra Gent. sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi vt minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Metaphysic. habetur.

¶Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte vt sic) quòd licet Papa quo ad personam & merita, sit pars Ecclesiæ vniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quòd potestas Ecclesiæ vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum, vt totum ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas Ecclesiæ vniuersalis, & aliæ potestates sunt participationes ipsius in partem solicitudinis datæ. iam enim dictum est quòd non plus potest Papa & Ecclesia quàm Papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & Ecclesiæ, quàm Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius Ecclesiæ sic est, vt non solùm quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiæ. Et vide quòd in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis sunt (vt est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiæ.

¶Ad illud verò Hieronymi, quòd orbis maior est vrbe, respondetur quòd verum est quo ad multa puta merita, virtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis pręualet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quòd hæc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarum, qua diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic Ecclesiæ: quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (vt pro Ecclesia prælatus vt sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic Ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus vero iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. nec illud, Dic ecclesię: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quòd etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec, Dic Ecclesiæ: vanum enim hoc esset.

¶Et quia Papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, vt præter uem me à casu in quo potest deponi.

¶Et quòd hæc sit vera expositio ad literam, probatur ratione & autoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, vt non sit plus quàm frater: cæteri nanque prælati tui non sunt simpliciter plus quàm frater, sed quo ad aliquid: Papa verò simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Autoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinctio. decimanona, quæst. 2. artic. secundo quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quòd si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat. hoc enim propter solum Papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nunc nunc infinitæ ferè autoritates afferentur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladij spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio vniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quòd super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papæ & vsum potestatis eius.

¶Hęc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicetes hęc, nesciunt discernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelliguntur tam in factis quàm in personis subiectis, & non aliis: & quòd ista præcepta nō probant subiectionem talis facti, vel talis personę ad Ecclesiā: sed de subiectis illi quęcunque & quicunq; sint disponit. Ignorantiæ ergo est ex hoc text. subiectionem Papę arguere. Et vt cōuincantur isti, practicetur text. iste sic. Primò tex. nō magis loquit̄ de Ecclesia vniuersali, quā particulari

puta Mediolanenſi. Et hoc etiam cōuincitur ex hoc quòd peccante in me fratre meo Mediolani, ſufficit dicere Eccleſiæ illi, & ſi illam non audierit, erit ſicut ethnicus, & cætera. indiſtinctè ergo de Eccleſia loquitur. Tunc vltrà cùm dicitur, Dic Eccleſiæ, aut ſumitur Eccleſia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia ſi non audiret totam collectionem Mediolanenſium abſque prælatis, non eſſet ſicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut ſumitur Eccleſia pro collectione fidelium cum prælato, & ſi ſic ſumitur, ergo etiam Eccleſia vniuerſalis, cùm ſibi dicendum eſt, non ſumitur pro acephala, ſed cum capite qui eſt Papa. Ex hoc ipſo ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de Eccleſia vniuerſali, Papa comprehendi oſtenditur non ſub appellatione fratris peccantis, ſed Eccleſiæ iudicantis, quia Eccleſiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mādat peccatum fratris peccantis. Rurſus Papa non eſt deterioris conditionis reſpectu Eccleſiæ ſuæ, quàm quilibet Epiſcopus reſpectu Eccleſiæ ſuę, ſed Epiſcopus peccans in fratrem ſuum, non denuntiatur Eccleſiæ ſuæ acephalæ, ſed Eccleſiæ, id eſt prælato ſuperiori, & ſufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denuntiatur Eccleſiæ Catholicæ, cuius eſt Epiſcopus, acephalæ, ſed ſuperiori qui eſt Ieſus Chriſtus, clamando ad Deum, qui eſt paratus citò facere vindictam, clamantium ad ſe, multo magis quàm iudex terreſtris, vt ipſe teſtatur Lucæ decimooctauo.

¶Negandum eſt igitur, quòd Eccleſia Vniuerſalis ſit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & conſequenter quòd ſit ſimpliciter & abſolutè illius iudex, & conſequenter, quòd quemcunque legis actum poſsit ſuper eum. An autem in aliquo euentu vel caſu ſit illius iudex inferius examinabitur.

¶Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd Eccleſia Vniuerſalis ſit iudex Papæ in puniendo abſolutè, manifeſtè patet, quia ſic de quolibet peccato Papæ in proximum poſſet denuntiari Papa, iudicari & puniri ſi fraternam admonitionem non audiſſet, contra capitulum, ſi Papa, diſtinctione quadrageſima, & capita multa, nona quæſtione tertia, ſcilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificū, ſcilicet Bonifacij, Nicolai, Innocentij, Simachi, Anterij & Gelaſij. Et licet aliquod horum patiatur fortè gloſſam quòd loquitur de particulari iudice, & non de Vniuerſali Eccleſia, multa tamen capitula omne iudiciū citra diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi ſunt de ſede apoſtolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius non eſt iudicium. Similiter capitulum, aliorum. vbi ſunt hæc verba, Aliorum cauſas hominū Deus voluit per homines terminare, ſed ſedis iſtius præſulem ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. vbi etiam Papa excludit, proſequendo obiectiones in contrarium. Eſt & contra extrauagātem Bonifacij octaui vnam ſanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena poteſtas, iudicatur à ſpirituali, ſi deuiat ſpiritualis, iudicatur minor à ſuperiori, ſi verò ſuprema, à ſolo Deo, & nō ab homine poteſt iudicari. Hæc ille. Et eſt contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre Cremata in libro ſecundo, de Eccleſia, c. nonageſimoquarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantaſio, Vltricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Auguſtinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hoſtienſem, Ioannem Andræam, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.

¶Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quòd Papa non poteſt contra ſtatuta Patrum, reſponſionem habeo diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturæ. Et hoc etiam habetur in gloſſa illius & præcedentis capituli, ſunt quidam.

¶Ad capitulum, prima ſalus eodem modo dicendum eſt, aduertendum quòd Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui eſt pater Patrum.

¶Quòd autem Ioannes Gerſon affert contra ſummos Pontifices illud Gratiani, diſtinctione quarta, Leges inſtituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus vtentium comprobantur, quaſi examen ſupremum legum ſit, vnde firmantur, riſu magis quàm reſponſione dignum eſt. Relinquitur igitur certum & indubiè tenendum, quòd Papa eſt ſupra Vniuerſalem Eccleſiam, nō ſolùm ſecundum ſingulas perſonas & Eccleſias, ſed ſecundum ipſam Eccleſię communitatem, ſolum Deum ſuperiorem habens.

CAPVT X.

¶De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium eſſe ſupra Papam.

ACTENVS ſimpliciter eſt diſputatum & concluſum, quòd Papa habet poteſtatem ſuper Vniuerſali Eccleſia & concilio, vt caput, paſtor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerſon in tractatu de Poteſtate Eccleſiaſtica, & in tractatu, de Auferibilitate ſponſi ſeu Papæ, tractanda confutandáque eſt: quoniam periculoſa eſt valde, & ſanctæ Matri Eccleſiæ plurimum nociua. Et vt melius obſeruare ſe ab his omnes poſsint, recitanda eſt ſua imaginatio.

¶Ponit imprimis Poteſtatem Eccleſiaſticam velut quoddam totum integrale diſtingui in ſuas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Epiſcopatum, Sacerdotiúmque, Eccleſiámque integrari ex his ita vult, vt ſublato non Papa, ſed Papatu, non ſit Eccleſia Vniuerſalis. Vúltque proinde in Eccleſia & concilio Vniuerſali ſiue Papa ſit, ſiue non, claudi autoritatem Papalem, quam ſupremam Poteſtatē Eccleſiaſticam & plenitudinem poteſtatis Eccleſiaſticæ, formaliter poteſtatiuè & originaliter reliquas continentem, & in ſolo Romano Pontifice formaliter & ſubiectiuè eſſe fatetur, à Ieſu Chriſto Petro datam. Fatetur quoque Eccleſiæ regimen à Ieſu Chriſto inſtitutum Monarchicum, ita quòd hoc non niſi à ſolo Deo mutabile eſt, & Monarcham eſſe Papam.

¶Cum his quoq; diſtinguit & bene, & poteſtatem Eccleſiaſticam tripliciter accipi, primò, ſecundum ipſam, vt Papatum, ſecundum ſe. Secundò, ſecundum applicationem ad hanc vel illam perſonam, vt quòd Papatus ſit in Ioan. vel Mart. Tertiò, ſecundum exequutionem, vt quòd Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et appoſita altera diſtinctione de multiplici modo eſſendi in aliquo, vult quòd licet quælibet Eccleſiaſtica poteſtas ſit formaliter & ſubiectiuè tantùm in ſuppoſitis formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, Epiſcopalis in Epiſcopo) nihilominus quilibet Eccleſiaſtica Poteſtas eſt in Eccleſia Vniuerſali ſeu Concilio Vniuerſali illam repræſentante tripliciter. Primò, ſicut in fine, quia data eſt in ædificationem corporis Chriſti. Secundò, ſicut in regulante applicationem ipſius ad perſonam. Tertiò, ſicut in regulante vſum ſeu exequutionem poteſtatis in perſona exiſtentis. Et de primo ac ſecundo modo non eſſe dicit facultatem, de tertio autem ſimiliter dicit, ſi conſideretur quòd Poteſtas Papalis data eſt in ædificationem Eccleſię. Et probat ſic, Papa eſt peccabilis, & poteſt hac poteſtate in deſtructionem Eccleſiæ abuti, ſimiliter Sacrum Collegium Cardinalium non eſt in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet vt aliqua ſit reliqua inoblicabilis & indeuiabilis regula ab optimo legiſlatore Chriſto, ſecundum quam poſsit abuſus huiuſmodi Poteſtatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem eſt Eccleſia ſeu Vniuerſale Concilium, ergo in Eccleſia Vniuerſali eſt Papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipſius.

¶Et confirmatur, quia cùm medium virtutis non habeatur niſi prout ſapiens iudicabit, & Papa habeat Poteſtatem in ædificationem, prout ſapiens iudicabit, finalis reſolutio huius iudicij fiet ad Eccleſiam ſeu Concilium, vbi eſt ſapientia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundantur multa, vt quòd Papa iudicari poteſt & deponi per Concilium, quòd concilio ſubiicitur quo ad vſum ſuæ poteſtatis, & ſibi poteſt dici, Cur ita facis? & quòd in concilio eſt etiam Poteſtas Papalis quarto modo, ſcilicet ſuppletiuè, quòd ſcilicet ſupplendo facere poteſt quicquid poteſt Papa, vt Decreta & acta Concilij Conſtantienſis teſtantur.

¶Diſtinguit præterea Poteſtatem Papæ in eam, quæ ſibi à Ieſu Chriſto tributa eſt in Petro, tanquam ſuo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quàm iuriſdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult eſſe ſupernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & poſitiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, vt ſupremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus ſuper alios. Poſitiuo verò multiplici, & in propoſito ipſius Eccleſiæ ſeu generalium Conciliorum, ſicut communitas perfecta ſuo capiti dare poteſt. Et hanc vult eſſe autoritatem interpretandi diſpenſandíque in ſtatutis Concilij generalis, prout occurrens neceſsitas vel euidens vtilitas poſtulat, vbi pro tunc recurſus ad generale Concilium non patet. Propter cuius diſtinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia poſſe Papam ex autoritate ſibi à Chriſto tradita.

¶Concilium igitur eſſe ſupra Papam, haberéque vim coactiuam ſuper illum, poſſéque illi leges imponere circa vſum poteſtatis, ſuſpendere ab exequutione, & deponere cum culpa & ſine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Eccleſiam Papæ, nihil aliud eſt quàm comparare totum parti integrali, & quærere quid ſit maius. Conſtat enim, quòd Eccleſiæ ſeu Concilij Vniuerſalis autoritas maior eſt autoritate Papæ in ſex. Primò, in amplitudine vel extenſione: ſecūdò, in infallibili directione: tertiò, in morum reformatione in capite & in membris: quartò, in coactiua poteſtate: quintò, in cauſarum fidei difficiliū vltimata deciſione: ſextò, quia copioſior: complectitur enim ſaltem virtualiter omnem poteſtatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, ariſtocraticum, & timocraticum.

¶Cōfirmat dicta ſua ex apoſtolorū actibus pluribus: quia ſcilicet

Iacobus

Iacobus non Petrus diffiniuit in Concilio, Act. decimoquinto: & ibidem nõ Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesiæ, Act. octauo. & Petrus cõpulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi decimooctauo autoritatibus, Dic Ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram. & Concilio Constantien. Et concludit quòd luce clarius ex principiis Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad Concilium. Et vsque adeò progreditur, vt pestiferam perniciosissimámque doctrinam appellet, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPVT XI.

¶Quod secluso Papa in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum ipsius.

PRINCIPIVM Veritatis videndæ circa recitata à radice sumendo declarabimus. Primò, id super quod tota hæc consurgit fabrica: falsum esse scilicet, ꝙ secluso Papa, quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius quantum ad vsum & suppletiuè. Deinde ostenditur falsum esse quòd Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in Ecclesia secluso Papa. Sic enim modo de Ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia cum Ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet quòd datus sit ei à Deo. Et cùm huiusmodi donata Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probantem: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum, si theologica ratio non cõuincit, sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quòd in sacra Scriptura donatio ista nõ reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptæ ex Matthei decimooctauo, nihil dant nisi supra subiecta Ecclesiæ indefinitè, vt prædeclaratũ est. Vnde ex eis non potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est à Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Malè theologus est, qui ex missum esse, infert subditum esse. Act. verò, 11. disceptatio eorũ qui erant ex circuncisione aduersus Petrum, nullam superioritatem: sed ambiguã æmulationẽ legis Moysi præ se fert. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudæis, & præcipuè Pharisæis fuerit: textus ille iunctus cum cap. 15. (vbi illi de hæresi Pharisæorum, dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed verbis, subditis quãdoque licita est aduersus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item Gregorius (vt habetur secunda quæstione septima, cap. Petrus) hoc soluit, quòd Petrus noluit vti autoritate sua. Act. verò, 15. non fuit Concilium vniuersale nec Iacobus dedit sentẽtiam. & ideo nihil facit ad propositum. Quòd nõ fuerit Cõcilium vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Gal. 2. habetur scilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Gal. 2. refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quod Iacobus sententiam non dederit sed iudicium suum dixerit post Petrum loquẽs, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorũ. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua, in communi facta est, non à Petro nec Iacobo. Et scito quòd quia solutio quæstionis petebatur nõ à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimoquinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex aliis in tali cõuentu: & cõmuni nomine Apostolorum appellatione cõtentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: necdum autem erat tempus vtẽdi plenitudine potestatis suæ: in statuto præcipuè transitorio: quale fuit propositum à Iacobo, cùm dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quo Papa manifestauit suæ plenitudinem potestatis, vt patet legẽti gesta Patrum & Ecclesiæ. Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiæ & in condemnatione Ananiæ & Saphiræ & Simonis, & ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quàm Concilium primatum obtinere animis vocibúsq; Christianorum inhibitum est vsque ad Concilium Constantiense. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantiense, aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius autoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio (vt patet 36. q. 2. capi. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testiũ inductorum innixa sacræ Scripturæ apertè, vt monstratum est & monstrabitur, præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basiliensi Concilio? Omnia enim Concilia per Romanæ sedis autoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt ca. significasti. de elect. allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur, sed potius in hoc, quòd summus prouisor & legislator dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: sed Papa est peccabilis, Ecclesia vero errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solùm non procedit ex principiis theologiæ, sed in hæresim adducit damnatã, pro fundamento enim sumitur, ꝙ Ecclesia potest non errare, & Papa potest errare: aut loquũtur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacunque re Ecclesiæ, vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quòd potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quòd intendat iste homo, quia expressè affert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipsum Ecclesia est firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quòd à Deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnis ecclesiasticæ potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quàm sequi hæresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Concilio generali, secluso Papa, sit confirmata magis in fide & gratia personali, quàm collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea, Quamuis Ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlti. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi) quis hoc promisit prælatis istis sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum Papa? Quęcunque enim autoritas afferatur de cõgregatis, scilicet, Vbi duo vel tres, & cætera. &, Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in ista non acephala, quæ verè est in nomine Domini, saltem quo ad autoritatem. Nec potest dici, quòd hoc conueniat Concilio dicto ex repræsentata Ecclesia vniuersali, quia gratiæ personales repræsentati non transeunt in repræsentantem, vt patet inductiuè.

¶Si verò loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat & quòd Papa, & quòd Conciliũ simul cum Papa errare potest, malè iudicando de vno regno, quòd iste habet ius eius, & non alter, aut quòd ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in capi. à nobis. de sententia excommun. & in quol. Sancti Thomæ, vbi suprà. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & concilium secũdum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quàm Concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiã diuinæ prouidentiæ: & sic falsum & erroneum est dicere quòd Papa possit errare: quia hoc esset dicere, quòd Ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capit. maiores. & 24. quæstio. 1. capit. à recta. memor sum. &, quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet ex hoc, quòd hæreticus censetur, qui damnatæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quòd qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis Ecclesiæ quàm Roma. Ecclesia hæreticus est vt patet ex San. Thoma, in Secunda secundæ, quæstio. 1. articu. vltim. docente quòd ad summi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in quęstione 11. articulo 2. ad tertium. quòd contra Papæ autoritatem in materia fidei, nec Hierony. nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex cap. si Papa distinc. 40. vbi dicitur, quòd ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioã. 14. quòd Spiritus sanctus docturus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur ꝙ semper altera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea, s. quòd obliquũ oportet regulari in terra à recto: & est expressè damnata etiã à Concilio Constantiensi sub Martino. Si autẽ est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio

est err

est erronea, scilicet quòd Papa potest errare, & reliquum Ecclesiæ non. Confirmatur hæc autoritatibus supra allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis, ex hac enim habetur, quòd non magis communitas quàm vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quę sunt fidei, habet quòd sit subiectum seu materia assistentiæ diuinę, cùm non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imo ex quo monarchicū institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt S. Thomas in 4. sentē. distin. 19. quæst. 1. dicit. Ex quo patet, quòd voluntariè dicitur quòd Papa habet potestatem in ædificationem, prout sapiens, id est, Conciliū determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, ædificare Ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex Concilio sanctorum Patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidem statuta iter Papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundę San. Thomę allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶Ex parte vero causę formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in Ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur, suprema autē potestate in Ecclesia repugnant dari in Ecclesia superiorem, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in Ecclesia, regulatiua Papatus quò ad vsum est superior Papatus, ergo in Ecclesia Dei nō est talis potestas, & consequenter nō est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictū est) patet ex determinatione etiam Concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus Papæ cōstituendo leges coactiuas circa vsum Papatus & suspendendo ab exequutione, ꝙ potestas Ecclesiæ non sit par papatui, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro quum loquens de dispensatione facta à Papa dicit, Tenet, &c. Hęc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quòd dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsum potestatis per generale Conciliū. Hæc ille.

¶Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est quòd quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum & communem omnium sensibilium in iudicem altiorem omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso quòd in Ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cætera. si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quòd secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera. posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de Anima) duabus potentiis iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota Ecclesia cum Papa, quàm possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ, nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesiæ communitas vtens iudicet de singularum potestatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibiipsi, qui Ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & cætera. componi vult.

¶Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra Papam potestatem ponere, quis corriget Concilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensi, & Basiliensi, & in multis aliis errare potest propter quod à Concilio ad Papam conceditur appellatio, vt Sanct. Thom. in quæst. de potentia Dei quæstione 10. articul. 4. ad decimumtertium dicit. E de Concilio Basiliensi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, nec non pace inter Christianos procuranda, in Spiritusancto legitimè congregata per nullum quauis autoritate, etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissimè apparet, quòd etiam in his quæ sunt iuris positiui (qualia sunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere potestatem summum pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod Concilium ritè esset congregatum autoritate Romani Pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falso in principio Concilij illius decreto, omnium decretorum illius autoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus quòd si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶Secundo, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ scilicet, vnitas fidei charitatis & pacis, qua vna est Ecclesia, & peruenitur ad patriam cælestem, melius causatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

¶Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum & reliquit eum in manu consilij sui, (quo fit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesiæ, dando cōmunitati potestatē supra principem. Longè quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter cōsequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatē communitatis.

¶Quartò, quia cùm gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen Ecclesiæ suę, vt viuus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autē omnibus principibus viuētibus vicarios instituētibus, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati Ecclesiæ nō dedit potestatē super suo vicario: sed illi suā assistentiam non defuturam aperiens Lucæ 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationē aliorum cōmisit subdens, Cōfirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quàm fine regiminis sumatur: ostendit tamē, quod ad consequendum Ecclesiæ finē ex eo modo regiminis nō conuenit in Ecclesia talē ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in Ecclesia supra Papam regimini Ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad verum Ecclesiæ finē inepta est, & intentum finem correctionis omniū errare potentium non assequitur: rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla autoritate autentica, aut ratione efficaci afferitur, totque sanctorum testimoniis aduersatur: concludendum est quòd frustra, ignorāter, temere atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAP. XII.

¶Quod secluso Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

VONIAM autē præter dictam potestatem duas alias in Concilio locat secluso Papa (scilicet potestatem applicādi potestates ecclesiasticas ad personas & potestatem condendi interpretandique autoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Autoritas Ecclesiæ in condendis legibus conuenit Ecclesiæ secundum ipsum ex hoc, quòd est communitas perfecta. Vnde si quælibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius autoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in Ecclesia etiam oportet.

¶Sed vt breuiter error istius pateat, omisso quòd Ecclesia absque Papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quòd quia Ecclesia vniuersa distincta contra Papam est communitas subiecta à Iesu Christo Papę (vt patet ex autoritatibus inductis, testantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directorémque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicę Ecclesiæ) consequens est ꝙ Ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdā, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione autoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi autoritate Romani pontificis implicitè vel explicitè roboretur. Vnde S. Thomas (vt superius adductū est) inquit, Sancti patres in cōciliis cōgregati nihil possunt statuere, nisi interueniēte autoritate Romani pōtificis. Et (vt prædictū est,) rectè dixit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiā ligando manus Pontifici summo. Et cōfirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto

Tho.

Thoma in prima secundæ.q.90.vbi in vlt.ex prędeterminatis concluditur,quòd lex est rationis ordinatio ad bonũ commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quòd lex Ecclesiæ nihil aliud est,quàm rationis ordinatio ad Ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ)promulgata : ac per hoc communitas Ecclesiæ,cui suiipsius cura non est relicta à Iesu Christo , sed commissa Papæ, non potest leges autoritatiuè facere. Et hoc cognoscẽtes sancti patres à Papa robur decretorũ suorum recognouerunt,vt etiam exorto hoc errore post electum Martinum Papam quintum : ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ,quòd approbarentur decisa in materia fidei à Martino testatur,vt patet in sessione vltima.Et Basilienses multum insisterunt apud Eugenium quartum , vt decreta Basiliensis Concilij approbaret , & nunquam obtinuerunt : vt dominus Ioannes de Turrecremata refert:& in gestis Basiliensis Concilij apparet.

¶Amplius,Autoritas Ecclesię determinatiua de his,quę sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice &non solũ principaliter sed finaliter,ita quòd ad ipsum spectat finalis de fide determinatio:nec spectat ad Cõciliũ,sed Concilij sententia à Papa confirmatur , & à Concilio , ad Papam appellatur:vt sanctus Thomas in allatis locis,& Secunda secundæ,& quæstio.de potentia Dei:& contrà errores Gręcorum docet.ergo à fortiori ad Papam principaliter &finaliter spectat cætera statuere,& frustra à Concilio ad eum appellaretur , nisi iustitiam posset supra Concilium ministrare.

¶Amplius,Consuetudo Ecclesiæ habet &habuit,vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solùm dispẽsare,sed mutare iura:nõ ergo ipse à Concilio in interpretando dependet,sed ecõuerso.Et ex hoc patet quòd capitulum frequens in Concilio Constantiensi decretum:nisi apostolica autoritate firmatum sit non habet certam vim obligatiuam : quoniam in sessione 39.ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

¶Quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam,non est in Ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE AVTORITATE Autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam , sciendum est , quòd potestas ista regulariter & principaliter est in Papa , & non nisi in casu in Concilio seu Ecclesia.Et in Papa quidẽ esse potestatẽ hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatu,patet tũ ex gestis Apostolorum,dum singulos Episcopos per loca instituebant:tum Ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciẽte suscipit absque conscientiæ scrupulo,tum ex ratione officij sui:ad eundẽ nãque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem solicitudinis,vt patet Exodi decimooctauo,vbi Moyses dux populi ex cõsilio Iethro elegit & cõstituit principes populi,& millenos,& cẽturiones,& decanos Quo ad applicationẽ verò papatus,& ex gestis Beati Petri Apostoli , cũ instituit Clementẽ Papam(vt habetur octaua quæst.3.si Petrus.ex autoritate Ioannis tertij,qui sedit anno Domini 600.tẽpore Iustini Imperatoris)& ex continua obseruatione liquet. Papa nanque instituit ad quos spectet electio,& mutat & limitat sic actum electionis,vt opposito modo sit irritus.In Ecclesia autẽ,seu Concilio non esse hanc autoritatem secluso Papa,ex hoc patet,quòd tota Ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à Papa : puta ꝙ electio non spectet ad Cardinales veros , & indubitatos quod electus à minus,quàm duabus partibus Cardinalium,sit Papa,sed bene econuerso Papa posset statuere, quòd electus à minus, quàm duabus partibus Cardinaliũ,sit Papa: & quòd electio spectaret ad tales & tot prælatos,& non ad hos qui vocantur Cardinales:quia eiusdem est destituere,cuius autoritatiuè est cõstituere in his quæ sunt iuris positiui:quale est , ꝙ electio spectet magis ad presbyteros & diaconos taliũ Ecclesiarum Romę,qui vocãtur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranẽses, & sancti Petri : magis ad Episcopos Hostiensem,Sabinensem,Prænestinum,Tusculanensem,Albanensem & Portuen.quàm ad alios Episcopos.Hoc enim nec à diuino,nec à naturali iure esse constat.Si enim potestas ipsa applicatiua esset in Ecclesia,secluso Papa,posset Ecclesia mutare statuta Papæ,circa applicationẽ huiusmodi.Vnde secundũ veritatem, Conciliũ,secluso Papa,quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo cõtentas potest:nec vnum quidẽ, & illum minimũ potest constituere Episcopum,si illi prælati ad quos spectat illum constituere,defuerint.Papa autem potest & eligere,& constituere Episcopos vbique terrarum sua sola autoritate:quæ non sua,sed illius est,qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶In casu autem permissionis(puta quia Papa nihil statuit in oppositũ) & ambiguitatis(quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similium euentuum mortuo,vel incerto Papa(vt tempore magni schismatis inchoati sub Vrbano sexto contigisse videtur)in Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam,seruatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit,asserendũ est.Et tũc per viam deuolutionis ad vniuersalem Ecclesiam potestas hæc deuenire videtur,tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad repręsentandũ illam in hoc actu pro bono ipsius Ecclesiæ.Iam enim ostensum est,quòd Ecclesiæ cura non sibiipsi, sed Petro à Christo commissa est:& propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ præualet tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ , cuius nomine , sed non autoritate fit.

¶Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferiùs tractabitur, Domino concedente. Hæc autẽ dicta sunt,vt pateat,Conciliũ secluso Papa,nec regulatiuam vsus Papalis potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam,nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

¶Et per hæc etiam satis clarum restat,quòd Concilium non habet papalẽ potestatem suppletiuè.Et si contra hæc afferantur gesta in Concilio Cõstantiensi,iam dictũ est quòd propter incertitudinem Papæ & electorũ in his quæ electionis actus exigebat,admitti potest cõgregatio illa post vnionem trium obedientiarum. Veruntamẽ perfectum ac indubitatum Concilium absque vero,& indubitato Papa,& vno eorũ cõtradicente,esse non potuit,propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto autentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAP. XIIII.

¶In quo soluuntur rationes contra Papam, quòd Ecclesia sit totum , & autoritas eius maior in sex.

QVOD VERO Dicitur,quòd comparare Ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo)facillimũ est soluere:imò sophisticum monstrare,nã sophisma est.Nam sicut vnitas est pars numeri,& senarius numerus est maior tã vnitate,quàm dualitate:ita papatus,qui est vnica potestas ecclesiastica,est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas Ecclesiæ est maior potestate Papæ:sicut totũ parte.& hoc est dicere, quia sunt plures potestates quàm potestas Papæ:quod gratis cõceditur.Sed ex hoc non sequitur , quòd potestas Ecclesiæ sit maior,id est plus possit quã Papa:in quo sensu disputatur.Vnde puerile est,quod ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatum , cardinalatum,episcopatum,&c.inferatur,quòd quærere an Ecclesia sit maior Papa,est quærere an totum sit maius parte integrali.

¶Quod etiã dicitur quòd Ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papæ in sex,falsum & erroneum est:quoniã si sumatur Ecclesia vt distincta contra Papã,nullo modo est maior Papa,nisi amplitudine seu extensione numeri : quia Papa est vna potestas , illa multæ, Ex quo enim ostẽsum est,quòd papatus,secluso Papa,non est in Ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua(quia scilicet potest sede vacãte Papam eligere per Cardinales,vel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema,ad quã spectat causas fidei determinare,& qui certus est,nõ eget amplius certificari:erroneum est dicere,quòd vltima decisio fidei non ad Papam,sed ad Concilium spectat:& tantò magis erroneum , quantò de Concilio dicitur distincto contra Papam.

¶Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in Ecclesia,& hic adest Papæ,& similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens &omnem potestatem virtualiter continens,consequens est quòd autoritatiuè Ecclesia non sit maior Papa:sed econtrario in cęteris quinque enumeratis capitulo 10.Et sic patet quanta cęcitate percussus fuerit iste Gerson , dicẽs ꝙ luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat conclusio ista,quam monstrauimus erroneam. Et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinã Sanctorum,anno 140.approbatam,pestiferam & pernicissimam. Nec excusatur nisi affectata fortè ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensis in vna tantùm obedientia sub Ioanne 23. Papa dubio,profugo etiam & reclamante , vt dicitur.

CAP. XV.

¶Opinio aliorum, quòd in Ecclesia secluso Papa est autoritas congregandi generale Concilium.

ET quoniam inter singulares autoritates Romani Pontificis potestas congregandi generale Conciliũ computatur : & hanc aliqui putant aliis conuenire posse , idcirco in hac quoque Concilium Papæ comparandum specialiter est.

¶Est igitur nonnullorum opinio,ꝙ quamuis regulariter congregatio Concilij spectat ad Papam(vt in capit.significasti.de elect.& distin.17.per totum in decretis patet)in casu tamen aliquo congregari generale Concilium potest, Papa non consentiente : ac etiam inuito.Fundant hoc super illo principio,scilicet,Regulę generales patiuntur exceptiones præsertim vbi casus particulares incidunt

variabiles modis infinitis: quod probatur ex ἐπιείκειαν in 5. Ethic. & gnome in sexto Ethic. virtutibus positis ab Arist. ad has exceptiones. Ex his nanque oportet dicere, quòd quandocunque obseruatio legis dissiparet vnitatem, quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare Concilium, non est seruanda pro tunc lex, quòd ad ipsum spectat cõgregare, sed ipso inuito congregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus cõgregatio generalis Cõcilij fit legitimè sine Papa. Primus est dum desiit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuam μανίαν, aut si ad eum captiuatũ non pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de cõuocando Concilium, renuit contumaciter in perniciem Ecclesiæ, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Concilium postquam à Papa est legitimè congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. De autoritate autem Concilij sine Papa, dicit quòd fulcitur & vtitur autoritate primò Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesiæ. Secundò legum suarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati, vel manifestæ charitati, vel religiosæ pietati concedunt. proquo facit autoritas Domini Marci 11. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶Sunt & alij duo casus positi à Felino in cap. super literis, colũna decima in titulo de rescript. & ab Alexand. in decimaseptima dist. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitimè deponi: quia ex quo Concilio contra Papam distincto inest potestas deponendi Papã, oportet quòd possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere papam, & nõ posset obuiare. Et hoc modo consummata est cõgregatio Concilij Constantiensis, Benedicto 13. nolente Concilium autenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

¶Quomodo verificetur, quòd Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM Propositę ambiguitatis scire oportet, quòd aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest Concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilij. Primum enim significat solummodo cõgregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritatiuè disponendum de vniuersali Ecclesia.

¶Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad Papã: sicut ad quẽlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi cõuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad Papam: quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secũdum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quòd Conciliũ potest congregari sine Papa, & quòd Papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positiuo, vt in cap. vltimo distinctionis decimæseptimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

¶Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quòd duplex est Concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ. Vocatur Cõcilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris, quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum secũdum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, Ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantùm de vniuersali Ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter. & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quòd errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cùm adhuc superfit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia Concilij confirmatur, (vt patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (vt de Concilio Basiliensi patet,) habet correctorem Papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existente vno Papa hęretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubiis: quale fuit Concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamen sic se habent, quòd Conciliũ perfectum simpliciter solus Papa potest congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habẽte Papa, potest Concilium perfectum simpliciter absque Papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas Ecclesiæ sine Papa nõ habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si communitas Ecclesiæ absque Papa constitueret Concilium perfectum simpliciter, cùm ad tale Conciliũ spectet ordinare simpliciter vniuersalẽ Ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quòd cõmunitas Ecclesiæ esset vicaria Christi; & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & Papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta Concilij acephali in terris: quod non solùm est erroneum, sed fatuum.

¶Tertiò quia cùm Papa ex cura vniuersalis Ecclesiæ habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis Ecclesiæ ex iure diuino conuenit soli Papæ: ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis Ecclesiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ, quæst. 100. artic. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solùm in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis Ecclesiæ, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab Ecclesia, quod coniunctio cum hac non sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curã vniuersalis Ecclesię: & non reliquit ipsi Ecclesiæ curam suiipsius: & ad curam vniuersalis Ecclesiæ spectat Concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: quoniam expressè in 5. Ethi. dicitur quod est directio iustitiæ legalis, quã nos ius positiuum vocamus: quod quia ab homine est non potẽte præuidere & prouidere singulis euẽtibus defectibile est in casu: & tũc gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in volũtate supplent: non interpretando ambigua sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, quæst. 120. art. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit S. Thomas quòd sancti Patres nihil possunt in Conciliis congregati statuere, nisi autoritate Romani pontificis interueniente.

¶Concilium perfectum secundum præsentem Ecclesię statum potest congregari sine Papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud cõgregare, sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem Ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si cõtingeret mori omnes electores Papæ, si contingeret tale quid (quòd electores nõ possent eligere sine conuocatione Concilij, ad reprimendum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, assero, in quibus Concilium tale cõgregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prelati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesiæ, sed tantùm depositiua potestas Papę: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cùm de depositione Papæ inferius agetur. Secundus est, quando Papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt cõtigisse dicitur in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit Ecclesia, illa membra Ecclesię quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quòd electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cùm electio ad Ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eliget, vt in Concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilij, nã si non sanæ est mentis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniam mortuus est Papa vita rationali non solùm in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autẽ quòd Papa eligitur in pastorẽ Ecclesiæ secundum vitam rationalem: & propterea, nõ est trepidandũ timore, vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis ægritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui, si statueretur, quòd Papa insanus fa-

factus,tãto tempore expectetur:& ſi poſt,nullũ veſtigium ſanitatis recuperandæ appareat,& à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit,cẽſeatur mortuus,& Apoſtolica ſedes vacare. Ex quo nanque quilibet ſub iſta lege pontificatum acceptaret:& eam non reuocaret,tacito conſenſu renuntiare, aut depoſitionẽ acceptare ſe profiteretur,adueniẽte tali caſu:& ſic ſi poſt electũ alium Pontificem ſanus fieret,Pàpatum repetere nõ poſſet,à quo ſemel ritè cecidiſſet.Ex eo autem quòd Papa captus eſſet,& non pateret acceſſus ad eum,alter non eſſet creandus. Petrus nãque ſeruabatur in carcere nullo patente acceſſu(vt patet ex Actibus Apoſtolorum)& tamen non eſt electus alter , ſed oratio facta ſine intermiſsione ab Eccleſia ad Deum pro eo,ipſum liberauit. Nunquid abbreuiata eſt manus Domini,aut ſtatuendus eſt terminus Domino,intra quem debeat liberare Papam?vt fecit Ozias cum illis de Bethulia:& reprehenſi à Iudith ſunt, dicente, Poſuiſtis vos tẽpus miſerationis Domini,& in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei:vt patet Iudith ſeptimo, & octauo. Poſſet tamen in hoc & in præcedenti caſu,põtificio ſtatuto prouideri,quòd à Cardinalibus eligeretur vnus,qui vices Põtificis in omnibus,& per omnia illo fatuo,aut iſto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus poſſet omnia facere in vtroque foro:ſicut modo poteſt ſummus Pœnitentiarius in foro conſcientiæ abſoluere autoritate iuris, mortuo Pontifice,vel fatuo, vel detento.

¶In caſu autem,quo Papa non hæreticus certus & indubitatus,renuit requiſitus congregare Concilium,& ſtatutum eſſet concilij generalis cũ omnibus clauſulis derogatoriis(vt Conſtãtienſes cœperunt,& Baſilienſes appoſuerunt)neſcio ad quid cõgregatio iſta fieret:cùm nihil poſſet facere,quòd renitens Papa nõ poſſet irritare. Pro erronea ergo habenda eſt omnis opinio, dicens Cõcilium perfectum,id eſt habens autoritatem diſponendi,& ſtatuendi ſimpliciter de vniuerſali Eccleſia,poſſet abſq; Rõ. Pontif. autoritate celebrari,ſeu congregari:quia derogat ſingulari priuilegio poteſtatis papalis:cõceſſo ſibi à Chriſto immediatè, vt patet ex dictis.

¶Dicentibus autem,quòd quia Conciliũ Conſtantien.in ſeſsione 39.& poſt Baſilien.in ſeſsione 11.conſtituit cap.frequens.ideo etiã inuito Pontifice de decennio in decennium poteſt celebrari Concilium,etiam perfectum,propter autoritatem ſtatuti:reſpondendum eſt,quòd ſunt in magno errore,& quòd in veritate ſchiſmati operam dant tales:& tanquam ſchiſmatici puniri poſſunt , ſi ſic exequerentur:quoniã rebelles ſunt Romano Põtif. qui eſt ſupra totum ius poſitiuum,& conſtat quòd determinatio tẽporis & loci Concilij de iure eſt poſitiuo. Et ſi doctores aliqui inueniuntur ſentientes,quòd quia tempus interpellat,& autoritas deuoluitur ad alios , & huiuſmodi , aut ſunt ſectatores illius erroris , quòd Concilium eſt ſupra Papam:aut loquuntur ſtante ſtatuto in robore , ita quòd Papa non tollat aut interpretetur , aut diſpenſet aut prohibeat.

¶Quo ad negationem verò conſenſus requiſiti Papæ ad congregandum Concilium,quia tantùm ponderatur,ſciendum eſt quòd oportet hic diſcretione vti:nam ſi requiritur à viris probis, quos præterita & perſeuerans vitæ,ac morum integritas cõmendat , & ſubeſt cauſa Concilij(puta hæreſis vel ſchiſma)debet Papa annuere,& nũquam credo ꝙ fuerit Papa,qui negauerit,ſic rebus ſe habentibus.Si autẽ requiritur à viris, qui volunt alligare onera aliis & digito ſuo nolunt mouere ea,qui Priſcorum Conciliorũ ſtatuta non ſeruant ambitioſis , inſatialibus ſuarum paſsionum ſectatoribus,& huiuſmodi pro reformatione Eccleſiæ : nonne reſponſio Chriſti conuenit?Hypocrita eiice primũ trabem de oculo tuo: & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui : præſertim quòd melius poteſt Papa ſolus reformare Eccleſiam inchoãdo ſponte à ſeipſo & ſuis,quam per Concilium:oportet enim primò ſeruare quæ ſcripta ſunt , & deinde alia ſcribere ſtatuta. Sufficiens quoque eſt cauſa negandi conſenſum Concilio probabilis timor vſurpandæ autoritatis à Concilio ſupra Papam. vt Baſilienſes mox oſtenderunt bis,ſcilicet cum primum inchoatum eſt Cõcilium,ſeſsione 11.& cùm iterum redintegratum fuit ab Eugenio ſeſsione 18.Finis enim Concilij,eſt pax, quæ per iſtam vſurpationem perturbatur,vt experientia rerum magiſtra teſtatur.

¶Ex his igitur patet,quòd inter extraneas opiniones de cõgregatione & celebratione Cõcilij abſque Papæ cõſenſu,media via ſola vera eſt,quam declarauimus , ſcilicet quòd Concilium perfectum ſimpliciter , nunquam perfectum verò Concilium ſecundum præſentem Eccleſiæ ſtatum quandoque ſine Papa, & contra ipſum congregari & celebrari poteſt. Et ſecundum hanc diſtinctionem potes diuerſa,ſi vis,dicta doctorum ſaluare.

CAPVT XVII.

¶In quo incipiat comparatio poteſtatis Eccleſiæ, & Papæ in caſu hæreſis. Et primò de modo quo Papa propter crimen hæreſis ſubiicitur Concilio, ſecundum vnam opinionem.

OST collatam poteſtatem Papæ cum autoritate Eccleſiæ,& Concilij generalis ſimpliciter & abſolutè, & manifeſtationẽ ſuperioritatis Pàpæ ſupra Eccleſiam vniuerſalem,& Concilium vniuerſale : conſequenter comparanda eſt autoritas Concilij ad Papam in caſibus.Et primo in caſu hæreſis:deinde in caſu incorrigibilitatis & aliis caſibus , & demum in euentibus.

¶Et quoniã innata eſt nobis via vt ex certioribus nobis in minus certa ſupponamus cum doctoribus,& communi animi cõceptione ex c.ſi Papa.diſt.40.quòd Papa propter crimen hæreſis poteſt deponi à Concilio generali : & inueſtigemus modum depoſitionis.& poteſtatem depoſitiuam,vt ſic noſſe poſſumus an Papa in aliquo caſu ſit ſubditus Concilio,ſeu Eccleſiæ vniuerſali.

¶DE MODO Quo Papa propter crimẽ hæreſis deponitur, varia eſt opinio.Quidam dicũt quòd hoc fit propter defectũ ſubiecti.Subiectũ nanque papatus dicunt eſſe hominem fidelẽ ac per hoc ſicut deficiente vita corporali per mortẽ , deſinit ſubiectum papatus:ita deficiẽte fide in illo homine qui eſt Papa per hæreſim deſinit ſubiectum papatus.Fundatur hæc opinio ſuper hoc, quòd fides cõſtituit viatorẽ in hoc quod eſt eſſe mẽbrum Eccleſię Chriſti.Huic enim adiuncta alia propoſitione , ſcilicet ꝙ negatio prioris inducit negationẽ poſterioris in eſſentialiter ordinatis ordine cauſæ formalis(quæ patet inductiuè.ſi enim non eſt animal,nõ eſt homo,& ſi non eſt color,non eſt albedo,& ſic de aliis)ſubiungunt, ſed eſſe membrũ & eſſe caput,ſunt ſic eſſentialiter ordinata quòd eſſe mẽbrum eſt prius quàm eſſe caput,vt patet, quia caput oportet eſſe membrum:ſed non ecõuerſo:quod igitur non eſt mẽbrũ, non eſt caput.Et ſic homo carens fide(qualis eſt hæreticus)non eſt membrum Eccleſiæ:igitur non eſt caput eiuſdem,ac per hoc cùm Papa nihil aliud ſit,quã caput Eccleſiæ,eo ipſo quo fit ſine fide , fit non Papa.Et hoc eſt,quòd ſub aliis verbis ab aliis dicitur, quòd cũ Papa ſit hæreticus,ipſo facto iure diuino,quo fit diſtinctio fideliũ ab infidelibus,eſt priuatus papatu.Et quãdo per Eccleſiã propterea deponitur,nõ iudicatur neque deponitur Papa, ſed qui iam iudicatus eſt(quia non credit,ſecundum verbum Domini Ioan.3.)& qui iam depoſitus eſt,dum propria voluntate trãſlatus eſt extra corpus Eccleſiæ factus infidelis , declaratur iudicatus & depoſitus.Primã autẽ propoſitionẽ radicẽ huius propoſitionis(quę ſola negari in hac ratione poteſt)fundãt ſuper autoritatibus plurimis: quibuſdam directè ex ratione fidei & Eccleſiæ,quibuſdã ex cõſequentibus ad eſſe extra fidem,& Eccleſiã id teſtantibus.Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates.Prima Saluatoris,Matth. 16.Super hanc petrã ædificabo Eccleſiã: ſiue enim per Petram intelligatur Chriſtus,ſiue Petrus,ſiue confeſsio fidei,in idem redit quo ad fidei rationẽ:ipſa enim ſemper inuenitur fundare Eccleſiã. Secunda eſt Abacuc 2.& Apoſtoli ad Rom.1.& Hebr.10.Iuſtus ex fide viuit. Sic autem viuere viuentibus eſt eſſe in naturalibus , ita in Eccleſia viuere eſt eſſe in ea : bene viuere autem eſt per charitatem.Tertia eſt Apoſtoli ad Heb.11.Fides eſt ſperãdarum ſubſtantia rerum. Subſtantia enim primum locum tenet. Quarta ita eſt ſancti Thomæ in tertio ſenten.diſtinct.13. quæſt. 2. articulo 2. expreſsè dicentis,quòd homines infideles non pertinent ad vnionẽ corporis Eccleſiæ, ſecundum quod eſt vnum ſimpliciter. & ideo reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia,ſecundum quòd ſunt vnibiles corpori.

¶Ex ratione Eccleſiæ affertur diffinitio Eccleſiæ,ſcilicet quòd eſt collectio fidelium.de conſec.diſtinct.prima.capitulo Eccleſia. Ex conſequentibus verò ad eſſe extra fidem, & Eccleſiam multæ afferri poſſunt autoritates,dicentes,ad ſtatum extra fidem & Eccleſiam conſequi extra cõmunionem fidelium,ſine clauibus,ſine poteſtate,ſine honore,ſine officio paſcendi oues fieri & eſſe procul à communione fideliũ hæreticos faciũt:imprimis Dominus Num. 16.Recedite,inquit à tabernaculis impiorum Dathã,ſcilicet & Abiron,ſchiſmaticorũ.Conſtat enim omnes hæreticos eſſe ſchiſmaticos.Deinde Paulus Apoſtolus ad Gal.1.Si Angelus de cælo euãgelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis anathema ſit.Et ſecundæ ad Theſſal.3.Rogamus vos fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè,& non ſecundum doctrinã quam acceperunt.Et 2. ad Corin.6.Nolite iugũ ducere cum infidelibus:quæ enim participatio iuſtitiæ cũ iniquitate,aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?aut quæ pars fidelis cũ infideli? Demum Ioannes Euangeliſta 2. Ioann. 2. Si quis venit ad vos,& hanc doctrinam non affert:nolite eum recipere in domum nec Aue ei dixeritis.Amiſsionem clauium Ambroſius in Paſto.(& habetur de pœn.diſtin.1.c.verbum)explicat. Dominus par ius,& ſoluẽdi eſſe voluit & ligandi,& ſubdit, Certum eſt quòd Eccleſiæ vtrunque licet,hæreſis vtrunque non habet.Honoris verò & poteſtatis perditionem Cyprianus promulgat : vt habetur 7. quæſt. 1. capit.Nouatianus.Qui nec vnitatem Spiritus,nec communionem

pacis obseruat,& se ab Ecclesiæ vinculo atque sacerdotũ collegio separat,nec Episcopi potestatem potest habere nec honorẽ. Et 24. q.1.cap.didicimus,dicit omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in c. Agathius. Ad idem est expressè S. Tho.in Secunda secundæ.q.39. articul.3. volens quòd potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis, nec quo ad vsum, nec quo ad substantiam: ita quòd si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit Augustinus in sermone de past.tractans illud Cantic.1. Pasce hædos tuos. & dicens, Manenti Petro dicitur, Pasce oues meas: exeunti hæretico, Pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propositio, quòd fides facit membrum Ecclesiæ. Si enim secluso iure positiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia Papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmatúrque hæc positio, ex eo quòd Papa hæreticus est excommunicatus, vt patet ex glossa in capit. Agathius.24 quæstione, dicente, Hic est casus, in quo Papa Papam ligare potest: in quo Papa in canonem latæ sentẽtiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem soluere vel ligare non potest: quia si Papa est hæreticus, est minor quolibet catholico, vt habetur duodecima quæstione 1.cano.audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in capit. inferior. distinctio.21. Est etiam accusandus, adeò (vt glossa in capit. si Papa. distinctione quadragesima, dicit) quòd Papa non potest statuere, quòd non possit accusari de hæresi. Est etiam iudicandus, vt in dicto capitulo, si Papa. habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse Papam, sed minorem. Et ad hoc est sanctus Thom. in quarto, distinctione decimanona. quæstione secunda. articulo secundo, quæst. tertia, ad primum: tractans illud ad Galat.2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit, quòd non debent prælati à subditis coram multitudine corripi, nisi immineret periculum fidei: tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim quòd non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (quia hoc est commune omni peccato mortali) sed potestatis: quia prælatus præest subdito. ergo vt prius.

¶Ex his autem infertur, quòd in vtroque modo quo certus Papa viuens desinit esse Papa, eadem est causa desitionis, scilicet propria voluntas illius qui est Papa. nam renuntiando propria voluntate, abdicat à se esse caput Ecclesiæ: hæresim autem amplectendo propria voluntate aufert à se esse membrum Ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis Papæ viuentis habetur quòd Papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum, quòd Papa manens Papa, non habet superiorem in terris potestatem.

CAP. XVIII.

¶De modo quo Papa hæreticus subijcitur Concilio secundum aliam opinionem.

VAMVIS Autem dicta positio illustrium sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. cõtradicunt nanque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quòd Papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quòd Papa hæreticus manens Papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solùm afferuntur, quia in his consistit vis. Primò ex facto Marcellini, & gloss. distinct.21. capit. nunc autem. qui idololatra non fuit depositus, & fuit sanctus. Et gloss. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 14. quæst.3. dicit Apostolus. Secundò ex cap. audiuimus.24.q.1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem dãnare potuit. Antequàm igitur prædicaret hæresim, damnare potuit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis redeuntes ad pœnitentiam. ergo nec Papa, cùm non sit deterioris conditionis. Assumptũ patet 1.quæs.7. maximum. Quartò, quia (vt patet extrà de hæretic. cùm ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio, absque ergo iudicio electorum non destituitur Papa.

¶Secundam autem propositionem, quòd Papa hæreticus, manẽs Papa, habet iudicem in terris vniuersalem Ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, Papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur distin.40. si Papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est. ergo habet iudicem, coram quo accusetur, & à quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo quòd Ecclesia vniuersalis, seu vniuersale Concilium est supra Papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

¶Examen illius propositionis, Papa hæreticus est ipso facto priuatus papatu.

PRAEMISSIS Duobus modis dicendi cõtrariis, quomodo Papa hæreticus desinit esse Papa: examinanda primò occurrit illa propositio, quæ est fundamẽtum primi modi, An sit vera. Et breuiter facilè ostenditur, ꝙ est falsa simpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquẽ sensum sit vera. Mõstratur igitur ꝙ nec iure diuino, nec humano Papa hæreticus, est ipso facto priuatus: tali ratione, Alij Episcopi si sint hæretici, nõ sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet: quia Papa non est deterioris cõditionis quã alij Episcopi. Assumptũ probatur sic, Episcopus discredẽs contra fidem solo actu interiori est verè, propriè & perfectè hæreticus. & nõ est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto. ergo perfectè hæreticus Episcop. nõ est priuatus ipso facto.

¶In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima est, ꝙ solo actu interiori constituatur perfectè hæreticus. Et hæc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfectè cõsistit in solo actu interiori, cuius effectus est confessio exterior, iuxta illud ad Rom. decimo, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Secunda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Episcopus ex simplici commissione hominis, vt S.Thom. expressè dicit in Secunda secundæ. quæst.39. artic.5. Ex hoc enim deducitur intentum sic, Episcopus hæreticus solo actu interiori, nulli hominis iudicio subditur, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud 1. Reg 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Et primæ ad Corinth.4 Apostolus dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hæreticus non est excommunicatus: non enim potest Ecclesia excommunicare quod non potest iudicare. Ergo multò minus est priuatus iurisdictionis potestate, quæ est ab hominis commissione: vtrũque enim est humani iudicij, committere scilicet, & auferre illam. & dixi multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quàm ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationem, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur quòd potestas iurisdictionis nõ est ab homine, quod est primò cõtra S. Tho. Est secundò contra sententiam omnium doctorũ catholicorũ sentientium, ꝙ à Petro omnis iurisdictio in totum residuũ Ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ, c. ita Dominus. dist.19. Ita Dominus huius muneris sacramentũ ad omnium Apostolorũ officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omniũ summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodã capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot autoritates & rationes, quot sunt ad ostendendũ vnitatẽ capitis & principis in Ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, quòd non est par ratio de Papa & aliis Episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in aliis Episcopis est ab homine: in Papa verò est à Deo immediatè: & propterea meritò accidit, vt Episcopi, quorum potestas est ab homine, non sint ipso facto priuati (quia homo videt quæ foris sunt) & Papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facilè excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quòd enim in papatu sit potestas iurisdictionis est à Deo immediatè: iuxta illud Matth.16. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Quòd autem papatus ipse habens hanc potestatem, sit in hoc homine, ab homine est (sola Petri persona excepta, quem Deus ipse Papam fecit, Ioan. vl. Pasce oues meas) nam ab homine elegitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et quoniam cùm deponitur Papa, non aufertur potestas iurisdictionis à papatu, quod esset auferre opus Dei (quoniam, vt dicitur ad Roma 11. sine pœnitentia sunt dona Dei) sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo nõ fuit posita à Deo immediatè, sed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio est de Papa & aliis Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis à Deo, seu iure diuino. In vtrisque enim à Deo cùm sit mediante iudicio humano, consequens est quòd non auferatur à Deo immediatè, sed mediãte humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, quòd humano iudicio secundum se non subiacet, scilicet occultam in solo corde hæresim.

¶SI QVIS Autẽ hæsitaret de illa altera propositione, scilicet quòd de hæresi interiori, Ecclesia nõ se potest impedire: propterea quia doct. dicũt quòd hæretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in clem. de hæret. capit. multorum, excommunicantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillimè certior fieri potest ꝙ hæretici vt sic foro ecclesiastico subditi, quantumcũque occulti, sunt excommunicati, & non hæretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hæresim interius, & solus secum

loquendo verbo exteriori profert ſubmiſsiſsimè illã hæreſim, eſt excõmunicatus, quamuis ſit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis ſubiacet humano iudicio ſecundum ſe quãuis careat teſtibus. In clemen. autẽ illa & ſimilibus non iudicatur actus interiores ſecundum ſe, in ſua puritate manẽtes. ſed vt ſunt cauſæ exteriorum commiſsionum aut omiſsionũ: ad idem nanq; genus pertinet cõmiſsio & omiſsio, ſicut affirmatio & negatio: ſermo autẽ noſter eſt de hæretico interiori puro. Et ex inaduertẽtia huius diſtinctionis, ſcilicet de occulto per ſe, & occulto per accidẽs multi in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quæ ſunt per accidens etiã ſapientes falli: vt Ariſt. dicit. Actus enim interiores puri ſunt in genere occultorũ per ſe, quia ex propria natura habent quòd ſint iudicio humano ignoti. Actus autẽ exteriores ſunt de genere occultorũ per accidens, quia ex propria natura ſubſunt cognitioni humanæ: poſſunt nanque ſenſibus percipi: ſed ex hoc, quòd fiunt ſine teſte occulta ſunt, propter quod nunquam, (vt dictum eſt,) ab Eccleſia actus interior purus, ſed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia præſens ratio conuincit intellectum meum: ideo concludo, quòd illa propoſitio, Papa cùm ſit hæreticus ipſo facto eſt iure diuino, ſeu humano depoſitus, eſt falſa.

¶Confirmatur autem ſic eſſe vt dicimus, etiam ex ipſis cõtrarium ſentientibus: quoniam dicunt, quòd Papa quãuis hæreticus, ſi eſt paratus corrigi, non deponitur: vt gloſ. in diſtinctione 21. cap. tunc autẽ. adducit Hugo. Si enim hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino à papatu, quomodo iterũ ſit Papa? imò quomodo ex ſola non depoſitione perſeuerat Papa? imò quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt poſitioni anteriori, ſcilicet quòd ſit ipſo facto iure diuino depoſitus, vt patet. Nec ſufficiẽter dicitur, quòd nondum Eccleſia non deponit, reeligit: tum quia falſum eſt quòd depoſitio ſit reelectio, vt patet: tũ quia electores, ad quos ſpectat, ſi peteretur, an velint ipſum reeligere, dicerent ꝙ non, aut quòd vellent meditari ſuper hoc: ſed non deponunt, quia ius videtur habere, quòd ſi eſt paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, ſed ſubſtinent quod habet: & ſi nihil habet (vt poſitio illa dixit) nihil ſubſtinent decepti. Et ſi quis eorum dictum ſuſcipiat vt verũ, quòd Papa factus hæreticus, paratus poſtmodum corrigi non deponitur, ſequitur manifeſtè, quòd Papa manifeſtus hæreticus nõ eſt ipſo facto depoſitus, quia enim paratus corrigi non deponitur, ſequitur quòd nõ erat prius depoſitus.

CAP. XX.

¶Rationabilis ſententia, quòd Papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſteriali Eccleſiæ, & non autoritatiuæ ſuper Papam.

RAEMISSA Certitudine trium (ſcilicet quòd Papa ex hoc quòd factus eſt hęreticus, non eſt ipſo facto diuino, aut humano iure depoſitus: & quòd Papa manens Papa, non habet ſuperiorem in terris. & quòd Papa ſi à fide deuiat, deponendus eſt: vt in cap. ſi Papa 40. diſtin.) Magna reſtat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd ſit depoſitus: cum iudex inquãtum iudex, ſit ſuperior eo qui iudicatur. Vnde Apoſtolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit, quis es, qui iudicas alienũ ſeruũ? domino ſuo ſtat, aut cadit. & ſanct. Thom. in ſecunda ſecundę. q. 67. determinat quòd iudex non poteſt, niſi ſubditum iudicare. & in decret. diſtinct. 21. cap. inferior. idem dicitur. Si nanque à Concilio vniuerſali iudicandus deponendúſque eſt, ſtatim ſequitur quòd Papa manens Papa habet Concilium vniuerſale ſupra ſe, ſaltem in caſu hæreſis. Si autem nec Concilium nec Eccleſia eſt ſupra ipſum, ſtatim ſequitur quòd Papa deuius à fide, ſit iudicandus & deponendus: & tamen à nullo eſt iudicandus & deponendus: quod eſt ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrunque extremum? non eſt quò diuertendum ſit, niſi ad medium, quod difficilè attingitur: in cuius attinctione conſiſtit virtus, quod multas conſueuit ſoluere quæſtiones.

¶Dicamus igitur: quod hic ſunt duæ viæ extremæ, & ambæ falſæ: altera eſt, quòd Papa factus hæreticus eſt ipſo facto diuino iure abſq; humano iudice depoſitus: altera eſt, quòd Papa manẽs Papa habet ſupra ſe in terris ſuperiorem poteſtatem, à qua poteſt deponi. Media autem via eſt adhuc duplex: altera dicens, quòd Papa licet abſolutè non habeat ſuperiorem in terris Eccleſiam, ipſe tamen in caſu hæreſis habet ſuperiorem in terris Eccleſiam vniuerſalem. Altera dicẽs, quòd Papa nec ſimpliciter, nec in caſu habeat ſuperiorẽ in terris, ſed ſubeſt poteſtati miniſteriali vniuerſalis Eccleſiæ quo ad ſolam depoſitionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua Eccleſiæ ſuper Petrũ Papam in caſu hæreſis: oportet enim ſubditũ eſſe, qui iudicatur, & cogi poſſe. & hæc eſt via cõmunis quantum vidi hactenus. Contra tamen hanc viam eſt: quia cùm Papa diuino iure ſit ſupra Conciliũ, & Eccleſiam, (vt oſtenſum eſt,) oportet, ſi in aliquo caſu eſt illi ſubditus, quòd ex diuino iure ſit facta exceptiõ iſta: nullũ enim aliud inferius ius poteſt exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur ſubiectio, ſed ſeparatio, cũ caſus hæreſis excipitur, vt patet in ſingulis textibus ſacræ Scripturæ inductis. Num. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. primo, Anathema, id eſt ſeparatum, ſit. Secundæ ad Theſſal. tertio. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corint. ſexto. Nolite iugum ducere. Secũdæ Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio ſuperioritatẽ & inferioritatẽ in caſu hæreſis ex diuino iure, ſed ſeparationẽ. conſtat autem quòd ſeparare ſe poteſt Eccleſia à Papa ſola miniſteriali poteſtate, qua poteſt ipſum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure ſancitũ eſt, vt habeatur hęreticus, vitetur, & procul ſit ab Eccleſia, maiori poteſtate opus eſt quã miniſteriali, ex quo ipſa ſufficit, & eam conſtat eſſe in Eccleſia. Et cõfirmatur hoc, quia non eſt iuri diuino tribuendum, quod nec expreſſum eſt in eo, nec ex expreſsis neceſſariò ſequitur. Poteſtas autem ſupra Papam in caſu hæreſis, propriè loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipſo neceſſariò ſequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens ſchiſma opuſculũ hoc intra duos menſes fieri impulit ex improuiſo. Quod verò non ſequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia ſine neceſsitate, melius eſt vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur poteſtas miniſterialis ſufficit, alia opus non eſt.

¶ERIT ergo media & vera via, quòd Papa factus hæreticus, & perſeuerans, habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem.

¶Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda ſunt.

¶Primò quòd in Papa inueniuntur tria: ſcilicet papatus, perſona, quæ eſt Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriuſq;, ſcilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione reſultat Petrus Papa. Secundò, quòd diſcernendo, & applicãdo proprias cauſas ſuis propriis effectibus inuenimus, quòd Papatus eſt à Deo immediatè, Petrus eſt à Patre ſuo, &c. coniunctio autem papatus in Petro poſt Petrum primùm à Chriſto immediatè inſtitutum, nõ eſt à Deo, ſed ab homine, vt patet: quia hoc ſit per electionem hominum. Concurrit autem duplex conſenſus humanus ad cauſandum hunc effectum, ſcilicet eligentium & electi. oportet enim electores, voluntariè eligere, & perſonam electam acceptare electionẽ, alioquin nihil ſit. Eſt ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, ſed mediante miniſterio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec ſe habet huiuſmodi miniſterium humanum in cauſando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum paſsiuo (vt applicans ignem ſtipulæ) vel applicans virtutem paſsionis Chriſti ſubiecto, vt facit baptizans, & ſacramenta miniſtrans quoniã nullum eſt hic applicatum actiuum, ſed ſola voluntas humana electorum, & electi: nõ facilè enim eſſet fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem, quòd coniunctio papatus cùm Petro eſt effectus voluntatis humanæ: cùm ipſa conſtituat Petrum Papam, ſequitur quòd licet Papa à ſolo Deo dependeat in eſſe & fieri, Petrus tamẽ Papa dependet etiam ab homine in fieri. ſit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus ipſe homo acceptat, & ſic iungitur Petro papatus. Tertiò, quòd quia iam nihil tam naturale eſt, vt vnaquæque res per quaſcunque cauſas ſit, per eaſdem contrario modo diſſoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus Papa qui ex conſenſu ſuo, & electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus eiuſdem, ſcilicet ſuo & electorum ad contrarium diſſolui poteſt. Et hoc iam determinatum eſt facto Celeſtini, & decretalis Bonifacij 8. in ſexto, de renunc. cap. 1.

¶EX HIS Tribus præmiſsis habetur primò abſque omni hæſitatione certum, quòd Petrus Papa, & in fieri & in corrũpi dependet à poteſtate humana, non ſuperiori nec æquali poteſtati Papæ, ſed minore: quia nec ad faciendum de Petro, non Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum non Papam, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, ſcilicet electi, & electorum. Nec ſit curæ in propoſito, vtrum bona, vel mala conſcientia ex bona, vel mala intentione, vel cauſa moueãtur: ſat eſt in propoſito quòd facta tenent, ita quòd in veritate Petrus ſit, aut nõ ſit Papa. Quòd etiam iſta poteſtas ſit minor poteſtate Papæ, abſque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo Papa nullo etiam pręſuppoſito ſtatuto iuris poſitiui, iſta poteſtas eſt in Eccleſia: & non ſe extendit ad ea, ad quæ ſe extendit ſummi Pontificis autoritas: alioquin eſſent duæ ſupremæ poteſtates in Eccleſia, & Chriſtus non inſtituiſſet eccleſiaſticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuiſſent Pontifices huic poteſtati executionis modum imponere, per quos, quot, ſcilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cũ irritatione actus, ſi ſecus factum fuerit. Hæc enim oſtendunt poteſtatem hanc, nec minorem, nec parem, ſed inferiorem poteſtate Papæ: ſuperioris nanque virtutis eſt diſponere de actu inferioris autoritatiuè, ita quòd ſi ſecus fiat nihil valeat, vt in propoſito inuenitur.

Habetur secundò certo certius, quòd aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quòd potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorũ potest construere & destruere hanc coniunctionem & huiusmodi potestas, cùm, sit minor papatu, non potest supra Papam, manifestè conuincitur, quòd aliud est posse supra illam coniunctionẽ & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionẽ papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò, quia papatus opus Dei immediatè est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formã consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque, seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionẽ illam ex parte materiæ, nõ oportet quòd possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super cõiunctione eorum ex parte papatus, & consequẽter vtriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solùm: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tãtum. Et quoniam amotio Papæ, siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per eiectionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissimè & cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior Papa, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶Quod vt clarius pateat, scito, quòd certum est quòd tribus modis potest Petrus Papa viuens amoueri à papatu. primò, per eiectionem à Domino Iesu Christo: secundò per renuntiationẽ spontaneam à seipso: tertiò per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab Ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differẽter tamen: quia in primo modo, scilicet per eiectionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solùm respectu cõiunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, vt potestas superior Papa: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimænonæ, can. eiectionem, dicentis, eiectionem summorum Pontif. sibi Dominus reseruauit. Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quòd alij Pontifices possunt eiici tanquam à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autẽ non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalẽ Episcopi, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum eiectionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorem: Papæ verò eiectionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eiiceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nihil autem potestas in Ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrum Papam. In secũdo autem modo (scilicet per renuntiationẽ) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solã: quia nec voluntas Petri, nec voluntas Ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab Ecclesia. & Ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & Ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, vt pote opus suum: oportet dicere, quòd cum Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab Ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

¶*Discußio prædictæ potestatis ministerialis depositiua Papæ hæretici.*

QVAMVIS Autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere pari consensu & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quòd hæc duo posse sint vnius & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶Nec solùm obscurum & falsum multipliciter apparet. Primò ex ipsius potestatis natura: nam, quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantùm non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterũ consensum tantum, sequitur quòd & ipsi non est idem quod illa potentia totalis, & quòd si est pars eius, non, potest deponere: quod repugnat potentiæ depositiuæ. Malè ergo dictum est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inest, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri papæ possit se facere non papam, quàm solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet semper est Papa donec renuntiatio sua acceptetur: sicut econtrario quãtumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in Ecclesia minor papatu, non est Ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶Secundò apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus est: iuxta capit. si Papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quòd sit potestas minor & quòd sit iudex, ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶Tertiò apparet falsum ex subiecto etiam istius partialis consensus: quia cùm consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus papæ, qui modò sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quòd apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

¶SED HORVM Solutio magis propositum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causandũ vinculũ matrimonij. ratio procederet: quoniam vterque consensus habet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius cõiunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cùm enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quòd quousque ipse illam acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente disposito: vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentium sit faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quòd non est à Deo immediatè, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quòd potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt

sic

ſic nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶Ad confirmationem dicitur, quòd ſi papa ſola ſua renuntiatione abſque acceptatione Eccleſiæ non poteſt à ſe abdicare papatum: hoc magis confirmat propoſitum, quod eius conſenſus non fuit inter cauſas facientes. Ratio autẽ quare acceptatio requiratur eſt quia nemo poteſt renũtiare iuri alterius, quod habet in ſe. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui ſoluere centum, poteſt renuntiare huic vinculo abſque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè ſe obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat ſe Eccleſiæ ad regimen ipſius. vnde iuri Eccleſiæ, quòd habet in Petrum papam, non poteſt ipſe renuntiare inuita Eccleſia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus nõ coniungitur ſibi ratione ſui, ſed ratione Eccleſiæ dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud: quàm paſce oues meas. Vnde non eſt verum, quòd magis videatur de conſenſu ſolo electi quòd poſſit diſſoluere, quoniam ipſe non eſt cauſa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, ſed diſpoſitio tantum ſubiecti.

¶Ad ſecundũ in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd poteſtas iſta minor papatu habet vim coactiuam, nõ ſuper Petrum papam, ſed ſuper coniunctionẽ papatus & Petri: non ſimpliciter, ſed in caſu hæreſis, ita quòd poteſtas iſta relata ad Papam, eſt miniſterialis: relata ad cõiunctionem Petri, & papatus in fieri vel diſſolui (ſubiecto exiſtente diſpoſito) eſt autoritatiua: ita quòd ſententia diffinitiua ex hac autoritate procedẽs ſuper cõiunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, diſſoluit autoritatiuè cõiunctionem illam. Sicut enim electio Eccleſiæ autoritatiuè ſuper coniunctionem non ſuper Papam coniungit Petrum diſpoſitum, id eſt fidelem & voluntarium cum papatu: ita talis ſentẽtia diſſoluit: agit enim in materiam diſpoſitam per hæreſim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cùm homo generatur, & corrũpitur ab agente non potente ſuper animam hominis, ſed ſuper coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et ſi quæratur quomodo præcedentia per ſententiam depoſitiuã fiant, cùm vſque ad illã Petrus duret ſuperior: poſſet dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in neceſſariis, quòd eadem autoritas extẽdit ad ſe omnia præambula. Quorum nullum video oportere eſſe coactiuum Petri papæ, ſed ſufficit, quòd ſint itimatiua, reprehenſiua & huiuſmodi, iudiciũ enim hoc non ex confeſsione ſua extorta præceptis, cenſuris, aut tormento, ſed ex euidenti facto, vel verbo hæreſis incorrigibiliter expectatur, quòd ſine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non eſt inconueniens hanc minorem poteſtatẽ indirectè poſſe cogere Petrum ad præambula neceſſaria ad ſentẽtiam, nõ video quare erraret, cùm Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iã ſit incorruptionis via: & Deus (cuius perfecta ſunt opera) poteſtatem depoſitiuam in caſu hæreſis abſque neceſſariis præambulis non dederit Eccleſiæ, quæ nũquam deficit in neceſſariis. Et hoc dico, ſi aliqua præambula coactiua ex neceſsitate iudicij eſſent neceſſaria: quòd iuriſtis diſcutiendum relinquo. Benè tamen aduertant, quòd nõ loquor niſi de neceſſariis ex neceſsitate huius iudicij, & non loquor de neceſſariis ex occaſionibus euentuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶Ad tertiũ dicitur, quòd poteſtas iſta depoſitiua non eſt in Cardinalibus: quia in eis non eſt poteſtas ſuper cõiunctione Petri, & papatus niſi limitate, ſcilicet tempore quo papatus vacat. In eccleſia autẽ vniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſque limitatione, ſi ſecluſo iure poſitiuo loquimur. & ideo Cardinales nõ poſſunt deponere Papam hęreticum, ſed hoc ſpectat ad vniuerſalem Eccleſiam. Poſſet tamen hæc poteſtas committi Dominis Cardinalibus à iure ſtatuto Pontificis: ſicut cõmiſſa eſt eis poteſtas eligendi, ſcilicet per viam determinationis: quòd ipſi repræſentarẽt vniuerſalem Eccleſiã, ſicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponẽdus eſt. Manifeſtum autem exemplo fieri poteſt, quòd dictum eſt ſi quis nanque Epiſcopus iturus in regionem longinquã inſtituat ſuum generalem vicarium cum pleniſsima autoritate, ordinãs, quòd ſi inſtitutus vicarius moriatur, aut publicus blaſphemus fiat, Canonici poſsint illum amouere, & alium nominare in vicarium abſque alia confirmatione, &c. conſtat, quòd canonici nullam autoritatem ſuper vicarium haberent, neque ſimpliciter, neque in hoc caſu: ſed ſuper amotione eius in illo caſu, quod eſt habere poteſtatem ſuper coniunctione vicariatus cum perſona in caſu, &c. Eodem enim modo eſt in propoſito. nam paſtor, & Epiſcopus animarum noſtrarum Dominus Ieſus Chriſtus abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti: & inſtituit Petrum Apoſtolum in ſuum generalem vicarium cum pleniſsima autoritate, ante aſcenſionem dicens ei, Paſce oues meas: & cùm effectu exhibens promiſſam ſibi priùs poteſtatem ampliſsimam, Tibi dabo claues: & quodcũque ligaueris, &c. Et ordinauit vt ſi vnquam aliquis Petri ſucceſſor hæreticus fiat, Eccleſia eum poſsit amouere, & loco eius alium nominare 40. diſtinct. capitul. ſi Papa.

¶Ex hac igitur cõceſſa poteſtate patet: quòd Eccleſia nihil poteſt ſuper papam abſolutè, nec in caſu hæreſis propriè loquendo, poteſt ſupra papam, ſed ſuper coniunctionem papatus cum Petro, quam diſſoluit amotio. Et ſic clarè liquet, quòd poteſtas Eccleſiæ eſt ſuper coniunctione papatus & Petri in fieri & incorrumpi, ſubiecto exiſtente diſpoſito ad fieri, per fidem & voluntatem. ad corrumpi verò per hæreſim vel voluntatem: & cùm hoc poteſtas iſta eſt minor papatu: & ideo non poteſt limitare eius poteſtatem. Et ſic patet, quòd papa nullam etiam in caſu hæreſis habet ſupra ſe poteſtatem: quod erat intentum.

CAPVT XXII.

¶In quo reſpondetur rationibus & autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, ſit ipſo facto depoſitus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifeſta ſit rationabilis ſententia, quòd ſcilicet certus & indubitatus Papa, nec ſimpliciter nec in caſu hæreſis eſt ſubditus, propriè loquendo Concilio, aut Eccleſiæ vniuerſali, quia eſt adhuc papa, ſed in caſu hæreſis connexio papatus cum perſona ipſa ſubdita eſt determinationi Eccleſiæ & Concilij vniuerſalis, ita quòd poteſt deponi: oportet tamen ſatisfacere rationibus & autoritatibus tot illuſtrium virorum tenẽtium, Papam ipſo facto depoſitum, & proptereà ſubditum Concilio.

¶Et quoniam vis principalis conſiſtit in hoc, quòd fides, ſaltem informis, exigitur ad membrum Ieſu Chriſti: ideò ſciendum eſt, ꝙ baptiſmus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Ieſu Chriſti corpus myſticum, quod eſt Eccleſia, tres quantũ ad propoſitũ ſpectat, facit in anima noſtra effectus. primò imprimit characterẽ indelebilem: ſecundò fidem: tertiò charitatem. Et de tertio quidem effectu, ſcilicet charitate, manifeſtum eſt, quòd licet conſtituat membrum viuum Chriſti, non tamen exigitur ad habendam iuriſdictionis, vel ordinis poteſtatem. oppoſitum enim ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno.

¶De ſecundo autem, (de quo tota eſt quæſtio.) quòd non exigatur ad poteſtatem ordinis, etiam clarum eſt: quoniam hæretici conſacrant verum corpus Chriſti. & faciunt veros ſacerdotes ſi ſeruata forma, & intentione Eccleſiæ hoc faciant. & ex hoc ipſo inchoat ſplendor veritatis: quòd, ſcilicet licet fides informis cõſtituat mẽbrum Chriſti ſecũdum quid, vt dixit in tertia parte ſanct. Thom. quæſtione 8. articulo 1. ad ſecundum: quia tamen latitudo datur in membris Chriſti ſecundum quid, etiam ſine fide informi, ex ſolo charactere ſacramenti fidei conſtituitur membrum Chriſti ſecundum quid, remotius à Chriſto: hæreticus enim niſi membrum ſecundũ quid Chriſti eſſet, nec corpus Chriſti, nec miniſtros conſecraret, nec ſacramentum confirmationis daret. Hæc enim à ſolis Chriſti membris non quibuſcunque, ſed in magno ſacerdotij, ſcilicet vel epiſcopatus gradu conſtitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & ꝙ tanta eſt vis characteris baptiſmalis, vt etiam fides formata eius vices non ſuppleat, vt patet ex hoc quòd presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. cap. ſi quis presbyter. Et quòd ipſe character conſtituit membrum Chriſti dicente Innoc. eodem tit. in capitulo veniens. Non ſolùm per ſacramentum fidei, ſed per fidem ſacramenti efficitur quis proculdubio membrum Chriſti. Conſtat enim, quòd proprius & inſeparabilis effectus ſacramenti fidei, (quod conſtat eſſe baptiſma) eſt ſolus character, vt patet, cùm aliquis hæreticus baptizatur ſecundum formam & intentionem Eccleſiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶Et ſi altius adhuc mẽtis oculos eleuauerimus, intuebimur, quòd habens ſolùm fidei characterem, eſt ſimul & fidelis, & infidelis membrum Chriſti & Eccleſiæ, & extrà membra Chriſti & Eccleſiæ, diuerſis reſpectibus. & propterea à doctoribus diuerſa & contraria de eo dicuntur. Habens nanque ſolum characterem fidei, quantum eſt ex parte ſua infidelis eſt, & extrà membra Chriſti & Eccleſiæ, quoniam voluntariè diſcredit: ex parte autem Ieſu Chriſti, qui characterem fidei ſemel datum indelebilẽ conſeruat, eſt fidelis inuitus, & eſt membrum Chriſti & Eccleſiæ velit nolit ipſe: vtpote non valens abdicare, aut abiicere à ſe ſuſceptũ ſemel fidei characterem. Propter quod à diuo Thoma, in ſecunda ſecundæ, quæſtione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles, cũ dicitur, quòd pro adulterio grauius punitur fidelis, quàm infidelis propter ſacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliã facit, & in eiuſdem quæſtionis, articulo quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hęreſim ſpeciem infidelitatis. Differt autem habens ſolùm characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Chriſti, quia habens characterem & fidem, ſuſcipit influxum interiorem à Ieſu Chriſto, capite quo adhunc actum vitalem, qui eſt credere: vt ſanctus Thomas dicit in tertia parte, quęſtione octaua, articulo tertio,

ad secundum. Habens autem characterem solùm, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interius, sed tantũ quo ad exteriorē operationem, sicut brachio arido potest quis vti ita alios percutiendos vel mouendo aliquid extrà. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quòd ipse à solo baptismo cũ sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primo mẽbra Christi & Ecclesiæ: oportet quòd sit vltimũ in resolutione mẽbri Christi & Ecclesiæ: & consequenter quãdiu character manet, nõ desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno. & per hoc differt à purè infidelibus damnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuinam & humanam, attributũ alicui causæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causæ proprium est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiuè. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo vt proprius effectus, quod faciat membrum Christi. oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quod differt à cæteris. hoc autem est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc enim solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem etiam informem: quia tamẽ retinet sacramentũ fidei etiam inuitus, quò constituitur primò quis in hoc quod est esse membrum Christi: ideo rationes & autoritates quæ fundantur super hoc, quòd fides saltem informis requiritur ad esse mẽbrum Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quamuis ex defectu fidei informis optimè inferatur, quòd ipse quantum est ex se, est extrà latitudinem membrorum Christi: ac per hoc à membris Christi segregãdus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

¶SIGILLATIM Ergo respondendo, autoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, vt glossa ex Aug. sumpta exponit. & hoc ex parte meritorũ: quia habet in se causam æternæ damnationis, vt Chrisost. dicit: & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio absque examine, vt Greg. explicat.

¶Ad illud verò, super hanc Petram. id est fidem, dicitur quòd sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non est extrà fidem, sed primus lapis fidei ædificãdæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶Ad id autem: quòd iustus ex fide viuit, si de fide informi admittatur, dicitur quòd sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cùm dicitur viuere viuentibus est esse.

¶Ad diffinitionem fidei. Fides est substantia: ac per hoc primum dicitur, quòd fideles habent rationem primi sustentantis inter virtutes pertinentes, ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cũ quo stat, quòd ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶Ad autoritatem allatam ex tertio sent. S. Thomæ dicitur, quòd doctrina S. Thom. ibidem est malè intellecta, & est contra istos in proposito: nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de Ecclesia, vt patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: secundum scilicet quòd sunt vnibiles corpori. Constat nanque quòd respectu baptizatorum hæreticorũ Christus est caput aliter, quàm in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

¶Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei sacramẽtum in vno numero obiecto, fidei vnionẽ illam (quam vnionem simpliciter autor nominat:) retinent vtcunque velint nolint. Et hoc insinuatur ex hoc quod dicit, quòd velut membra arida possunt non in se, sed aliis sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶Ad diffinitionem Ecclesiæ dicitur, quòd quia hæreticus ex ipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra Ecclesiam. Cùm hoc tamen stat, quòd secundum quid sit in Ecclesia ad tempus vt abiiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶Autoritates omnes testamenti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis, non probant quòd sit depositus ipso facto, sed deponendus vt non communicemus cum eo. sic enim sufficienter satisfit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum, 3. cap. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum vsum.

¶Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesiæ foro hæretici. sic enim interpretanda sunt Sanct. Thomæ, & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis. si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione: & hæresis propriæ exactione, est priuandus humano iudicio, à quo coniunctus est papatus huic personæ, vt dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, inquantum hæretici sunt, August. adimit ipso facto: quia impossibile est, vt hæreticus, inquantum hæretici officium exercet, pascat oues Christi. Possibile tamen est, vt ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, quòd Papa cadens in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est. nam, cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) sit à iure positiuo, & ius positiuum non habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionẽ importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere censuram potest. Et vsque adeò docent hoc doctores, vt dicat Sanctus Thomas, in 4. senten. distinct. 19. quæst. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non potest committere alicui, quòd excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Cre. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim est, soli depositioni subiicitur: depositus autẽ subiicitur iuri sicut alij.

¶Ad probationem autem (scilicet quòd si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex cap. audiuimus 24. quæst. 1. & S. Thom.) dicendum est, quòd cum hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solùm per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen fit minor, sic omni existente in charitate) nec de minore & maiore secũdum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secundum quòd quilibet catholicus est maior,) cùm ista sint correlatiua. sed quilibet catholicus nõ est maior secundum iurisdictionem: non enim ex hoc quòd papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ergo vnus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis, iurisdictionem acquiro super eum, aut alios, oportet sanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quantò super his verbis sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto: dicendum est igitur aliter.

¶Ad cuius euidentiam scito primò, quòd cùm maior & minor sint correlatiua, cõsequens est, quòd oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus fit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶Scito secundò, quòd cum sermo sit intelligendus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifestè fit comparatio inter prælatum & subditum, non quoad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari. primò, vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quòd prælatus si labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolutè, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolutè. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolutè, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infideli, cum quo tamen stat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quòd etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quãtum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem fit minor secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertiò, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo nanque quòd prælatus à fide deuiat, & subditus permanet in fide minor fit ille in officio executiuè defendendi fidem, & subditus fidelis econtrà maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum simul iunctum satisfacit literæ decreti & intentioni S. Thom. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quòd iudicem habet superiorem, non Papa (vt isti putant) sed

coniun

coniunctione papatus & Petri in casu hęresis:& conceditur Concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas, seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc, vt deponatur Papa, quòd sequens capitu. declarabit.

CAPVT XXIII.

¶Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de potestate cōcilij ad depositionem papæ in casu hæresis, scire conuenit quòd duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera quòd papa propter crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporum, vt patet in vigesimasecunda distinctione, capitul. nunc autem. & sunt verba Nicolai papæ. Cùm enim idololatriæ crimen incurrisset papa, congregatum Concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes non iudicabitur à quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò super glossa in dicto capit. & in capi. si papa distinctio. 40. & multis doctoribus. Tertiò super ratione: quia cùm hæreticus nomen sit vitij, & Papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit quandiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnę depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet ibi in capitul. nullus. Quartò, super autoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori nec depositio.

¶Altera opinio est, quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quòd reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo, vt patet inductiuè. Qui enim semel homicidium commisit, reus est pœnæ homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de alijs, sed papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, vt communiter doctores ex cap. si Papa. 40. distinct. moti dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commisisse: ita quia pro deuiatione à fide deponendus dicitur, sufficit quòd hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi ex hoc solo, quòd damnatam incurrunt hæresim, in foro Ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si Papa paratus corrigi non potest deponi, cùm centies in veritate possit relabi & resurgere: sequeretur quòd centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

¶LICET Autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositæ discordes non inueniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, quòd Papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi glo. interlinearis in verbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literæ, quòd quia iudicium humanum datur secundum id, quod vt in pluribus inuenitur & secundum communē cursum, qui ab ea, quam vera sponte professus est, fide declinat primò, & post vnam correctionem secundò, & post secundam correctionem, tertiò, abiiciendus tanquàm incorrigibilis cēsetur, idcirco Papa hæreticus post primam & secundam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare Papam manentē cum ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat: vt dicitur 40. dist. si Papa. Quia ergo Apostolus hęreticum hominē post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinēdum, sed deuitandum præcepit: consequens est primò, quòd quantumcunque Papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non solùm potest, sed debet deponi. Et meritò, ne in infinitū protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trinus error cum trina monitione, prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis. ita, quòd tertius error tres monitiones contempsit. sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non ampliùs admittuntur ab Ecclesia. Consequens secundò est, quòd ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, qui propter hæresim nō est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publici correctione: quòd in alijs inferioribus propter adiunctam excommunicationem latæ sententiæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apostoli, sed excommunicādi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iure, rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem Ecclesię inhibendi tale coniugiū, sed ostendit quid secluso humano iure seruandū est. Propter quod, quia Papa vt patebit, solo diuino iure iudicādus, deponendúsq; venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris propter hæresim ab Ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur ꝙ hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gal. 1. Cùm enim sententia illa se extendat ad superiores, scilicet Angelos de cælo, & constet quòd nullus superiorem, sub quacunque conditione excōmunicare potest: consequens est, quòd non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, quòd à Deo anathema fieret quicunque etiam Angelus de cælo, si contra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatum esse à Deo, & dignum excommunicatione Ecclesiæ quo ad homines. Et confirmatur ex San. Tho. ibidem dicente, quòd sententia illa ab Apostolo data est autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat nanque quòd excōmunicandos ab Ecclesia non excōmunicatos ab eadē constituit sermo diuinus cōtradicēs sibi.

¶AD RATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quòd Papa post secundam correctionem deuius à fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & fortè in veritate sit correctus.

¶Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quòd vbi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius apostoli, & satis rationi consonū, & stylo Ecclesiæ in excommunicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De alijs autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superueniētem Ecclesiæ excommunicationem, quam rediti sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit diuus Thomas in Secunda secundæ, quæst. 11. arti. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAPVT XXIIII.

¶Opinio, quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizante Ecclesiam, subijciatur Concilij potestati: ita quòd possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in alijs extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ Concilij in alio casu, quàm in casu hæresis. Et nunc quidem verè casus, qui peccata sunt, tractandi sunt. postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quòd Papa extra casum hæresis deponi à generali Concilio potest. Probatúrque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur sequela. tamen primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi: vt patet in Secunda secundæ San. Tho. quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ Papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum lux, blasphemiæ, auaritiæ, &c. notoriè plenus, quàm si pertinaciter sentiens, quòd Spiritussanctus nō procedat à filio, rectè aliàs viuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundò, quia in sacra Scriptura non inuenitur specifice expressum, quòd papa possit deponi magis pro hæresi, quàm alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius Papa & martyr expressit casum hæresis. distinctione 40. si papa: ita potest casus incorrigibilis notorij & scandalizātis Ecclesiam criminis, excipi: vt glos. ibidem sentit. Tum tertiò, quia qui potest in maius, potest in minus: vt dicitur in cap. ex parte. extra de decimis. sed Concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta hæresis: ergo de minore, scilicet simonia notoria, &c.

¶Secundò, ex parte abusus potestatis. constat nanque, quòd gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor, & oc-

cisor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodiam poni, quantò magis sæuiens in perditionem animarum Papa gladio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanquàm phreneticus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gal.2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. Et confirmatur, quia si Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelæ: à fortiori si opprimit Ecclesiam, si occidit animas, resistendum primò: & si opus est occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptæ: quia scilicet ad ædificationem est, & non in destructionem.

¶Tertiò, ex parte obligationis ipsius Papæ. tenetur enim papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, vt patet de Damaso accusato de adulterio: teste Hiero. de viris illust. & de Sixto, Leone & Symmacho 2. quæstio. 7. Et probatur ratione, quia tenetur pascere oues suas: & constat quòd scandalum depascit oues. Purgationi autem subiectus si deficit, iudicandus est, igitur papa potest ab Ecclesia de alio crimine, quàm de hæresi iudicari. Et confirmatur autoritate Grego. in capit. si quis. secunda quæstione septima, dicentis, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi ante confessionem beati Petri mecum iustè disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit Gerson, ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

¶Quartò, ex parte Ecclesiæ: quia sicut papa sponsus potest dare libellum repudij Ecclesiæ suæ sponsæ, renuntiando papatui: ita econuerso, cùm non debeant quo ad hoc impari iure censeri: & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam quærit quantum in se est, vel tyrannide sæua laniando eam, vel placitando, bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam spectant principis correctio, vel destitutio, apud Aristotelem in 5. Politic. si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas inauferibilis vel inabdicabilis est à communitate libera: quantò magis hoc habebit Ecclesia?

¶Quintò, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cùm enim Dei perfecta sint opera, & Ecclesia opus ipsius immediatè sit (multò magis quàm synagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci? Esa. 5.) oportet Ecclesiæ regimini, & corpori perfectè prouisum esse. Constat autem, quòd perfectum non est corpus, quod non potest putrida à se membra abiicere, vel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfectè dispositum regimen, quod non potest commune bonum & necessarium conseruare, abiiciendo manifestè & notoriè commune bonum vsurpantes, diripientes, &c. Hæc enim omnia papa notoriè scandalizās, simonia, luxuria, blasphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifestè facit contra bonum charitatis commune Ecclesiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶Sextò, ex parte decretorum & gestorum Concilij Constantien. & Basilien. In Concilio nanque Constantien. depositus fuit Ioan. 23. quem ipsi tenebant vt verum Papam, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientiæ. In concilio quoque Basilien. depositus fuit Eugenius 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Christophorus, Benedictus: Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctorum sentientium idem quod Concilia ista: vt patet de gloss. in cap. si Papa. distinct. 40. & sequacibus.

¶Septimò, ex parte naturæ iudicij humani, scilicet secundum allegata & probata, vel præsumpta iudicantis. Quo fit, ratione præsumptæ hæresis Papa non hæreticus propter contumaciam: iuxta cap. cùm contumacia, de hære. libr. 6. Vel per mansionem excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de hære. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantùm fecit: vt de Marcellino dicitur vel simili timore verba hæreticalia absque intentione protulit: vel si per falsos testes conuincitur hæreticus relapsus: vel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio Concilij generalis, sic vt possit ab ipso deponi.

CAPVT XXV.

¶*Discussio & determinatio, ad quam legem spectet determinare casus, in quibus iudicio Concilij subest Papa.*

DICTAE AVTEM Opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quòd si sit catholicus Papa non iudicatur à quocunque iudice in terris, iuxta capitul. si Papa. quadragesima. distinct. ca. oues. secunda quæstione septima.

Et quoniam hincinde multum disputatur, oportet primò videre in quo consistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquem verum assequi, sed nescire se verum assecutum.

¶Sciendum est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in casu criminis, quodcunque sit illud, deponendus sit potestate Ecclesiæ, seu Concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, scilicet quòd in casu criminis hæresis possit ab Ecclesia deponi, lex quoque diuina exigitur, statuens quòd propter tale crimen, puta notorium, scandalizans & pertinax deponi possit. Et si solùm ius humanum sufficit ad statuendum, quòd Papa in casu hæresis est deponendus, solùm quoque ius humanum sat est ad statuendum, quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

¶Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundant se super hoc, quòd licet Petrus potestate ministeriali Ecclesiæ sit iunctus papatui, factus iam Papa diuina lege est supra Ecclesiam & Concilium: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici, (nec simpliciter in casu) Concilio, aut Ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdidit illū potestati Ecclesiæ ministeriali, vel vt aliis placet autoritatiuæ: ideo in solo hoc casu iudicari deponíque potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacræ Scripturæ, expressè separationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quòd autem solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Matt. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere. vbi Dominus apertè statuit subditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ. Constat autem quòd doctrina ad fidem spectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia à Petro Apostolo in prima Epistola 2. ca. Obedite præpositis vestris, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur, sed Deus relinquit hoc in manu consilij humani, sicut & multa alia, fundat se super hoc, quòd opus purè humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenariè legi humanæ: coniunctio autem inter Petrum & papatum est opus purè humanum, quandoque bonum, quandoque malum, ergo subiacet plenariè legi humanæ: ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione. quòd quando est bona, perseueret, quando mala, dissoluatur. Dixi, Opus purè humanum, ad differentiam operationum sacramentalium, quæ non sunt purè humanæ. In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrunque, supponendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quòd si cessat à papatu, (vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote degradato potestas ordinis à Deo data, sine pœnitentia nanque sunt dona Dei: vt dicitur ad Roma. 11. Dixi, Secundum se nec bonum, nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum, (vt credere, amaréque Deum, &c.) & secundum se malorum: vt blasphemia Dei, mendacium, & similia: hæc enim naturali diuinóque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu, quandoque bona est, vt patet in tot sanctis Romanis pontificibus: & quandoq; mala, vt patet in multis eisdem sceleratis, quos vtinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministerialis existens in Ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege si non seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius papa & martyr promulgauit, quod in casu hæresis potest papa iudicari & deponi, potestalia lege humana promulgari, quòd pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege (quia in defectu manifesto humanæ legis, locum habent gnome & ἐπιείκεια) posset papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi, sicut pro hæresi.

¶SI QVIS autem diligentius perspiciat, videbit, quòd diuina lege opus est statuente casus depositionis papæ, nec vlla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissimè & clarissimè, sic, Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari à papa: ergo nulla lege humana potest contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo, quòd est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens: quia ex quo potest tollere legem, & non vult subire ipsam, tollet eam: & sic contra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio sufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris, attamen

expro

ex propriis rationibus poteſtatis eccleſiaſticæ concurrentis ad propoſitum,idem oſtenditur. Quadruplex nanq; poteſtas hic nominatur. Primò, poteſtas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium,non oportet ſolicitari. Secundò,poteſtas Eccleſiæ ſeu Concilij vniuerſalis,ſupra Papam ſimpliciter & abſolutè. Et hæc nihil eſt,ſed chimera:vnde nullum effectum in millequingentis annis in Eccleſia Dei habuit: omnia enim iura poſitiua ſubiecta ſunt,& fuerunt ſemper Papæ,velit nolit Concilium. teſtante hoc vniuerſalis Eccleſiæ per orbem diffuſæ obſeruantia. Tertiò,poteſtas autoritatiua Concilij ſupra Papam in caſu criminis,puta hæreſis. Et hæc poteſtas licet minus rationabiliter poni videatur.veruntamen atteſtatur propoſito:quia ponentes eam in ſolo caſu, à diuina lege ſtatuto dicunt eam poſſe exire in actum. Quartò,eſt poteſtas miniſterialis Eccleſiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem perſonæ cum papatu.Et hæc etiam atteſtatur propoſito:quia cum ipſa non ſe directè extendat ſupra coniunctionem Petri & Papatus in facto eſſe,ſed in fieri(quia nihil poteſt ſupra cõiunctum ſcilicet Petrum Papam,vtpote ſuperiorem iam nominatum, ac per hoc miniſterialiter conſtitutum:) conſequens eſt,quòd ad ipſam non ſpectat determinare diſpoſitiones coniuncti,ſcilicet Petri Papæ diſponentes ad diſſolutionem coniunctionis:nam diſpoſitiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad id quod non ſe extendit poteſtas iſta. Et propterea niſi diuino, aut naturali iure diſpoſitio Petri Papæ ad diſſolutionem determinata ſit, poteſtas iſta non poteſt exire in actum diſſoluendi, vtpote non habens patiens diſpoſitum, nec potens per ſeipſam,illud diſponere determinando, quæ eſt diſpoſitio ſubiiciens ſubiectum, ſcilicet Petrum Papam tali poteſtati. Et ex hac concluſione, ſcilicet ꝙ lex diuina exigitur ſtatuens caſum depoſitionis Papæ,patet quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad oſtendendum,quòd Papa ex crimine notorio ſcandaloſo, & incorrigibili deponi poteſt, vt gloſſa ſuper canone, ſi Papa, diſtinctione, quadrageſima & ſuper canone Agathius & vigeſimaquarta quæſtio.prima, neſciens quid dicat,errauit cum tota multitudine ſequacium.Oportet nanque ex iure diuino caſus inuenire ſubiectionis Papæ ad Concilium,ex quo iure diuino ipſe abſolutè eſt ſupra Concilium,& vniuerſam Eccleſię communitatem. Et hic iacet Lepus:non eſt hac illácque amplius vagandum.Vnde ipſamet gloſſa veritate inducta, dicit quòd Papa non poteſt ſtatuere, quòd non poſsit iudicari de hæreſi: hoc enim ideo verum eſt, quia diuino non humano iure iudicium hoc in caſu hæreſis ſtatutum eſt:nam iuris humani Papa eſt Dominus.

¶RATIO Autem in oppoſitum allata non concludit oppoſitum:quoniam opus humanum indifferens ſubiici humanæ legi,poteſt intelligi dupliciter.primò quo ad modum fiendi: & ſic eſt verùm.Secundò, quo ad ipſum fieri ſecundum ſuam ſubſtantiam. Et ſic eſt falſa: vt patet de abſciſsione ligni vel ferri, præcidi ſiquidem poteſt bene & male moraliter, & lege humana determinari poteſt, quando bene & quãdo male:ſed non ſpectat ad humanam legem, ſi poteſt vel non poteſt præcidi, ſed ad naturalem potentiam præciſoris, & diſpoſitionem ſubiecti cædendi. Vnde in propoſito humanæ legi ſubiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut diſſoluitur:ſed ſi poteſtas iſta poteſt exire in actũ ex altiori pendet principio.Nam non poteſt exire in actum coniunctionis niſi vacante ſede: & tunc in ſubiectum diſpoſitum, ſcilicet Chriſtianum voluntarium.Depoſitionis verò niſi diſpoſito ſubiecto, aut per receſſum à Chriſtianitate, aut per receſſum à voluntario, vt patet de Papa hæretico vel renuntiante. Propter quod non poteſt lex humana ſtatuere,quòd coniunctio papatus & Petri,quando eſt mala propter alia crimina ab hæreſi,diſſoluatur: non poteſt, dico efficaciter ſtatuere coactiuè: quia Papa criminoſus poſſet illam legem tollere: cùm par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

¶*Quot caſus criminum ſint diuina lege ſtatuti,vt poßit Concilium Papam deponere.*

VIA igitur ad ſolam diuinam legem ſpectat determinare caſus depoſitionis Papę,in ipſa,& ex ipſa ſcrutari oportet, quot ſint caſus depoſitionis Papæ. Et vt probabitur, ſolus caſus hæreſis eſt à lege diuina, in quo Papa poteſt deponi ab Eccleſia, ſiue autoritatiua,ſiue miniſteriali poteſtate, non curando in propoſito.

¶Probatur hoc tripliciter,ſcilicet ratione ex principiis theologicis certis,& autoritate ſacrorum doctorum,& diffinitione ſacræ ſcripturæ. Ratio eſt iſta,Conſtat,quòd ſecluſo Papa,in Eccleſia eſt poteſtas electiua Papæ, ſeu applicatiua papatus ad Petrum, quomodocunq; vocetur,habet pro obiecto coniunctionem perſonæ, & papatus in fieri,& in diſſolui,vt patet de actu electionis,quo Petrus fit papa,& de actu depoſitionis,quo Petrus papa hęreticus incorrigibilis deponitur. Conſtat etiam, quòd ad hoc ꝙ Petrus fiat Papa efficaciter, ita quòd ſit Papa, & conſequenter ad hoc quòd poteſtas illa Eccleſiæ exerceat actum çonſtructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ diſpoſitiones requirantur in Petro de neceſsitate ſimpliciter, aliqua ad bene eſſe. Requiſitæ de neceſsitate ſimpliciter ſunt duæ, ſimpliciter eſſe voluntarium,& eſſe Chriſtianum. nunquam enim aliquis quantumcunq; electus, eſt papa, niſi conſentiat: & ſimiliter non eſt papa, niſi ſit membrum Chriſti.Secunda diſpoſitio exigitur de iure diuino:& quia ordo gratiæ præſupponit ordinem naturæ,prima diſpoſitio exigitur de iure naturæ. Requiſitæ autem diſpoſitiones ad bene eſſe,ſunt boni mores,ſcientia eccleſiaſtica,charitas,experientia regiminis, & huiuſmodi:ſine his enim Petrus ſi eſt electus & acceptat, eſt papa:quamuis ineptus & malus. Conſtat etiam, quòd quia faciliùs eſt deſtruere quàm conſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſariò conditionibus ad conſtructionem, quæcunque earum deficiat,ſolui poteſt coniunctio iſta. Nanque ſi Petrus non vult amplius eſſe Papa,poteſt renuntiatione diſſolui coniunctio iſta: & diſſoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Celeſtino. Et rurſus, ſi Petrus papa labitur in hæreſim incorrigibiliter,poteſt deponi inuitus, ex quo deſiit quantum eſt ex ſe eſſe membrum Chriſti:ſicut in primo caſu deſiit eſſe voluntarius. Hęc omnia certa ſunt, ex quibus neceſſariò ſequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non ſunt neceſſariæ ſimpliciter, ſed ad bene eſſe,non propterea ſit diſpoſitus, vt poſsit diſſolui coniunctio iſta, vt poſsit attingi Petrus à poteſtate depoſitiua. Nam diſpoſitiones illæ, quæ non requiruntur in ſubiecto ad hoc quòd vniatur efficaciter formæ.ſed tam cum eis,quàm cum ſuis contrariis vniri poteſt formæ,& conſtituere compoſitum, non ſunt tales vt earum contrariæ pertineant ad diſſolutionem compoſiti. Quod eſt dicere, quòd ſi Petrus ſceleratiſsimus & criminoſiſsimus,& ſcandaloſus, & incorrigibilis, Chriſtianus tamen & conſentiens, ſit & eſt Papa, ſi eligatur oportet, quòd huiuſmodi crimina ſuperuenientia Petro iam papæ,aut perſeuerantia, etſi reddant ipſum malum papam, & non ſolùm malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipſum deponibilem. Ex quo enim ad bene eſſe papæ requiritur bonitas, & non ad eſſe papam, conſequens eſt,quòd malitia ad malè eſſe papæ,& non ad non eſſe papæ ſpectet:ac per hoc ſicut non ſpectat bonitas ad eſſe, quod eſt effectus electionis, ita malitia non ſpectat ad non eſſe, quod eſt effectus depoſitionis.Ex his patet ratio,& poteſt formari breuiter ſic, Sola contraria conditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ reddunt papam deponibilem: ſed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propoſitio patet ex hoc,quòd depoſitio eſt nõ eſſe Papæ, & vnumquodque in ſuo eſſe perſeuerat, ſi contrarium non ſuperuenit. Nunquam enim homo deſineret eſſe,ſi non ſuperueniret aliquod contrarium illi eſſe:& ſimile eſt in aliis. Secunda autem propoſitio probata eſt: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requiſitis ad bene eſſe papæ. Hanc rationem vellem in ſtatera poni:& non friuolas & apparentes,per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶AVTORITATES Sanctorum ſunt in primis Anacleti papæ & martyris: & habetur ſeptuageſimanona diſtinctione canone eiectionem. Si nanque papa poſſet propter crimina deponi, ſicut alij Epiſcopi, fruſtra dixiſſet,quòd eiectionem ſummorum Pontificum ſibi Dominus reſeruauit. Deinde Bonifacij papæ & martyris. & habetur quadrageſima diſtinctio. capit.ſi papa. Niſi ſi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præſumit. Vbi ſolùm infidelitatis crimen ſubiicit iudici:à quo papa poteſt iudicari: quem conſtat eſſe vniuerſalem Eccleſiam, ſeu Concilium generale:ab eodem enim excipit,à quo negat redarguendum id fore.Sanctus quoque Euſebius papa,(& habetur ſecunda quæſtio.ſeptima,in cap. oues)dicit, Oues quæ ſuo Paſtori commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere niſi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accuſare poſſunt. Sanctus Anterius papa & martyr,(& habetur nona quæſtione tertia, in ca. facta) inquit, Facta ſubditorum iudicantur à nobis: noſtra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod ſubdit, Deteriores ſunt (qui vitam, moréſque bonorum corrumpunt, his qui ſubſtantiam aliorum prædiáque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæſtione tertia,canon. Epiſcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Eccleſia ſua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio ſecundo ſcribens, inquit, Quis faciet mihi iuſtitiam de vobis: ſi haberem iudicem, ad quem vos trahere poſſem, iam nunc oſtenderem vobis, vt parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidem tribunal Chriſti, ſed abſit vt ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4.ſentent.diſtinctio.decimanona quæſtio. ſecunda.articulo 2. quæſt.3.ad ſecundum,dicit,Quamuis Prælati ſint corripiendi à ſubditis,non tamen eſt pœna infligẽda,ſed recurrendum

eſt ad

est ad superiorem denuntiando, vel si non habet superiorem ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis, cùm dicit, Prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶Et licet hæ autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur, secunda Petri . capit.) ad maiorem tamen firmitatem debilium adsunt Symachus Papa in ca. aliorum 9. quæst. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Et quòd loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores cælo tantùm debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Innocen. 3. in sermone consecrationis Papæ dicit, In tantum mihi fides est necessaria; vt quum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab Ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus, Vlricus, Aug. de Ancha & alij quos refert domin. Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Ecclesia, hanc viam secuti sunt quibus magis credendum est, quàm canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramentis Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶DIVINA scriptura solùm casum hæresis apertè excipit, dum, (vt supra allatum est,) hæreticos separandos ab Ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quàm dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege, prelatũ: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli Apostoli & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri Apostoli. Obedite Præpositis discolis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium Papæ mali in seipsum & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partémque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primò, quòd ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio, Beatus ille seruus, quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia (vt glos. dicit) inter subditum & prælatum benefacientem: quia subdito promittitur quòd præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quòd super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundò, quòd distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem. scriptum est enim, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam Ecclesiastici 37. In proximum, per percusionem suæ curæ commissorum vtriusque sexus. In Deum per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum. & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cùm infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quod diximus, scilicet ꝙ quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quòd super apposuit suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest, in casibus à diuino iure toleratis, nulli subiicitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino quo ad Papam soli diuino iuri subiectum, sufficit ad constituendam legem, quòd non potest iudicari aut deponi, multò magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerãdum, alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positiuo, cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab Ecclesia, tantum interest, quòd in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: quia soli illi iuri subiectus est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab Ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quòd propter Prælatum, qui nullum habet supra se nisi Dominum, (vtpote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quòd constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confisus tanquàm neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus superiorem præsentem in hac vita, non consonat, quòd in sola mora Domini confidant: quia habent statim superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quòd pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubiò de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. quòd pes, manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quòd si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proiice abs te. Hanc autoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa Ecclesia. quia quantumcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quòd nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

¶In quo respondetur rationibus factis in capi. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, quòd scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab Ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quòd diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quòd est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quòd hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere: quia quod non voluntariè habetur, non est ab homine inquantum homo: vt in principio Primæ secundæ San. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltem, & character non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt completè, concurrente vtroque altero vt humano: scilicet fide, quæ non est. si non est voluntaria: & altero, vt hominis, scilicet charactere, qui & sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris,) & inuitè conseruatur, vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominẽ ponit ex propria natura: & proptereà crimẽ hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendũ constituit Papã, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento: sciendum tamen est, ꝙ aliud est loqui de nocumẽto per se annexo peccato, & aliud de nocumẽto annexo per accidẽs: quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocumẽto per se, maius nocumentum est annexum hæresi ipsius Papæ, quàm cuicunq; alteri crimini: quia hæresi quãtum est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est, indu

induceret hæresim in Ecclesiam vniuersalem, quo maiùs nocumentum inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet hæresim, & benè gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & ideo despiciendum. Ad aliam probationem, scilicet quod non inuenitur in Scriptura sacra expressum, quòd magis sit pro hæresi Papa deponendus, quam pro alio crimine: iam patet respõsio, quòd non inuenitur quòd magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, quòd pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quòd sit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut explanantibus, quomodo etiam articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, quòd illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophicè discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu, quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum minorem, puta odorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem scilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politicè discutienda est, (vt Innocen. 3. in dicto capit. ex parte, el 3. inducit sub aliis verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoque concessum esse videtur) dicitur quòd intelligenda est cæteris paribus: modò autem cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quod est maius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum, in aliis verò criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicij, negatur minor: quia maius esset iudicare Papam in statu Christianitatis de adulterio, quàm iudicare ipsum à Christianitate ruente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in secundo, vt patet.

Qui potest in maius potest in minus in phisicis est falsa tam de obiecto, quã de effectu in honoribus verò est vera, cæteris paribus.

¶ Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur, quòd fallacia consistit in hoc, quòd aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet autoritatiuè. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuilibet licet, & debitum est vt actus virtutis, sed facere ista autoritatiuè, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat vim in se & in proximum vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis quilibet licitè possit Papam inuasorem, se defendendo, occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt autoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendúmque: nisi quis adeò desipiat, vt dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilanianti Ecclesiam: verbi gratia, quia non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia neganda est possessio talium beneficiorum his qui emerunt, & allegenda est causa simoniæ etiam cum Papa commissæ: & sine dubio principes seculi & clariùs gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebellione principes mundi & prælati Ecclesiæ, si vellent vti, resistentiam, impedimentúmque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi somniando, cur conquerantur quòd non potest deponi? cur opponunt, quòd potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui nanque potestatis, qui destruit, obuiam eant congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando illustres ad increpandũ exemplo Pauli, & præcepto eiusdẽ, (Dicite Archippo, Vide ministeriũ quod accepisti in Domino, vt illud impleas. ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

¶ In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quòd etiam est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generali Concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, vt patet secunda quæstione septima: nos si competenter. Et Gregorius ipse testatur, quòd ex humilitate exhibuit se ad iudicium: vt patet secunda quæstione septima, capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant) Sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. vbi apparet, quòd ipse imitatus est, Petrum Apostolum, non vtendo potestate sua, & quòd potuisset illa vti.

¶ Ad quartam ex parte Ecclesię vt sponsę, breuiter dicitur: primò, quòd Papa non potest inuitam Ecclesiã deserere: quia non potest iuri Ecclesiæ renunciare: Prælatus enim est propter Ecclesiam, & non econuerso: vt super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundò, quòd non est par ratio ex vtraque parte: quia Ecclesia est subdita Papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moysi vxor poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius dilaniatione: quia scriptum est, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte verò Ecclesiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quòd licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa Ecclesia non abdicauit à se potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Dominus Ecclesiæ non subiecit eam ipsius communitati Ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis communitatibus, de quibus asseritur Aristot.

¶ Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatè, & perfecti operis,) dicitur, quòd Deus perfectè Ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimum optimè extet, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est relictum Ecclesiæ remedium contra Papam fidelem criminosum, &c. concedendum est. Sed cum infertur, Ergo Ecclesia potest illum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & huiusmodi, respondetur, quòd est sophisma consequẽtis à Superiori ad suum inferius affirmatiuè: à prouisione & remedio cõmuni ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium. Dicendum est enim, quòd Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in Ecclesia ad repellendum sui proprij vicarij incorrigibile scandalosúmque regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat: ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & Ecclesiæ super illã fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cùm causæ effectibus proportionalitates sint, vt superioribus effectibus superiores causæ respõdeant, & inter causas secundas prouidentia humana Ecclesia autoritate fulta, inferioris ordinis causa sit, quàm oratio, quæ in supremo ordine secũdarum causarum locata est à Deo (qđ ex eo patet, quòd tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio supra Papam fidelẽ sit inter supremos effectus in Ecclesia: consequens est, quòd sapientissimè Deus disposuit remedium in Ecclesia supra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui subiecit reliquum Ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax causa secũda oratio Ecclesiæ pro se petens necessaria ad salutẽ perseueranter, quàm prouidentia humana: cũ constet ꝙ cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseuerans, petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissima, & infallibilis: vt diffusè habes in tertio contra Gent. à beato Thoma. cap. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem Ecclesiæ, quòd Papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata auferret illum de medio. Et si non est necessarium, quòd auferatur, quid causamur bonum Dominũ, qui negat quod volumus, & tribuit, quòd nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, quòd nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano vtilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo volens illum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimooctauo docet, quòd Deus multò magis quàm homo faciet citò vindictam electorum suorum clamantium ad se. Constat enim Ecclesiam electos claudere, & vindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israël, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit, Assueri cor mutauit, Nabuchodonosor prędicatorem suum fecit: Anastasium secundo, oratione Ecclesiæ percussit. Leonem etiam Papam (seu Liberium apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superadiicienda promisit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putásne Filius hominis veniens: inueniet fidem in terra? nam prouisio istius tam excelsæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri Papam, non diuinæ prouidentiæ soli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quò fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in propriis vitiis, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium

adhib

adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quòd scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clemētiam Dei in manibus orationum nostrarum esse, Spiritus sanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me, glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verùm ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptorémque Ecclesiæ (cùm contingeret talem præesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solùm tectum nòn transeunt, sed nec orātium capita propria penetrant? Et quod peius est, olim conquerebâtur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officium, nihil tam celeriter persoluitur, quàm Missa. Tempus diuini officij & Missę, onerosum est valde: loci autem & negotia ac commoda secularia distinctè dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abscissio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem Ecclesiæ: & oratio fit sine intermissione ab Ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quàm si autoritas deponendi humanæ esset prouidentię delegata. Aut non est necessaria, vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessariis abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vti autoritate, si eam haberet, vel si nosipsi cōcesso remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam non sit abbreuiata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. c. ex merito. dicunt. Et si contra hæc instetur: Quia oratio commune est remedium omnibus occurentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, sicut in cæteris rebus, vltra communem causam propria assignanda est: videtur, quòd supremæ causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter supremas causas secūdas supernaturales respectu inferiorum est causa cōmunis: respectu autem summorū effectuum (qualis est exterminatio Papæ fidelis, vtpote effectus reseruatus Deo) est causa propria & remediū proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula, quę scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de Ecclesia. ca. 106. Cum his tamen omnibus memento, quòd pessimus Papa fidelis toleratus à Deo, non potest totum corpus Ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiusmodi: vt argumenta autumant in similitudinibus corporum. & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est, Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiā cum tentatione prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta Concilij Constantien. iam dictum est, quòd Concilium perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ potest deponere incertum Papā: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta Concilij Basilien. respondet vniuersalis Ecclesia, quæ Eugenium à Concilio depositum adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalē, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, qui Papam Concilio submittūt. Ad priscorum temporum gesta dicitur, quòd licet multi legātur depositi Pontifices summi, aut non erant indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitimè depositi, sunt, vt in c. 103. secundi libri de Ecclesia. domin. Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad autoritatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium illam, dicitur, quòd glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresin, & ipsa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis. Cōstat enim quòd lato vocabulo contumacia hæresis dicitur, sicut & simonia: nec æquiparanda est verę hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia sobriè loquitur dicens, Credo, &c. mereatur veniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem autoritas in hac, (quia principaliter est theologica.) parua est, nec maior ratione super qua se fundant. non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, quàm modernorum autoritati, licet in his quæ iuris sunt quanto iuniores, tantò perspicaciores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quæstione est) consequens est, vt sanctorum autoritas sacræ Scripturæ innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imò quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicij humani, dicitur, quòd conditiones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam à iure positiuo. Inter quas hęc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo, non possunt in inuitum Papam exerceri, quia non subest positiuo iuri, illæ verò, quæ sunt à naturali vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem euitetur: ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, vt homo videat quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè seriò hæretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt patet Matth. 18. Et ex iure naturę vnicuique contra se creditur si est sani capitis, & cætera. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus quis de damnata & nota, &c. hæresi, hæreticus iudicabitur. & similiter si sua sponte se confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positiuo contumax & perseuerans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum humanum iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmaturus instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quòd ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iúsque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad Concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis propriè sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

¶ Sex casuum solutio, quòd in nullo euentu Papa absque sua culpa subest Ecclesiæ, ita quòd deponi possit.

VT PROMISSA perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit Papa Ecclesiæ, seu Concilio vniuerso, ita quòd possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus Ecclesia sine culpa quidem Papæ, sed non sine causa deponere potest Papam.

¶ Primus est cùm coram vniuersali Ecclesia testibus comprobaretur, quòd Papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & Concilium determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono Ecclesiæ etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cùm propter indispositionem corporalem, (puta dementiam,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicā electionem Petri in Papam morerentur: ita quod non possent publicare electionem, tunc Ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eliget: & sic istū deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiam viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. vsq; ad Marti. 5. tunc Ecclesia deponit nolentes renuntiare: vt in Concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorū malitiam generalem: præsumitur quòd nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si fortè Gręci vellent ad vnitatē Ecclesię redire, dummodo tolleretur

tur Papa iã existẽs, & nouus ritè canonicè crearetur. Et cõfertur hoc ex autoritate Iuristarũ dicentiũ religiosum professum posse vxorẽ ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidem.

¶Sextus est, quando Papa verus iuramento vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum popu lorum putantium ex tali facto Papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. contigisse videtur in principio Concilij Constantiensis.

¶SED EX NVLLO euentu Concilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per Concilium deponi. Quod primitiuæ Ecclesiæ gestis nõ consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites vinctus catenis, post tot custodias erat) non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deũ pro eo: & sic per Ecclesiæ orationem liberatus est. Secundum, quòd constito per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quàm quòd constito per testes, quòd maritus Marthæ mortuus est, licitè ipsa Martha nubit alteri, filiósque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire eam oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe Papæ viuo sponsa sua, etiam non venienti (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus Papa cessaret.

¶In secundo euentu de dementia perpetua, dicitur quòd Papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cùm sit mortuus vita rationali, secundum quam homo est subiectum papatus sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote sede vacante in veritate non minus quàm cùm sedes vacat per renuntiationem.

¶In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quòd cùm Ecclesia videat solùm quæ foris sunt, si electio Papæ nõ constat Ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est Papa certus Ecclesiæ: & propterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat Papam in foro conscientię. Hoc autem non solùm posse, sed debere Ecclesiam facere, ex eo patet, quòd ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quòd Papa incertus Ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de Papa certo: paria enim apud Ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶In quinto euentu rebellionis cõmunis, dicitur ꝙ quia non sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subuenien dum est vsurpatione diuinæ autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocent' s, nõ potest Papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eum proiicientes, cui est cura de Ecclesia, impossibile est vt desit diuinũ adiutorium: scriptum est enim, Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶In sexto euẽtu dilatæ cessionis post votũ & iuramentum, breuiter dicitur, quòd licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: Ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem Papam nõ habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentũ, Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per Ecclesiam cogi. patet nanque quòd tenetur ad solicitè vigilandum, ad nõ fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab Ecclesia: vt in canone, si Papa. distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶Et sic patet ꝙ Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est cùm ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli, Ecclesię singula mẽbra & cõmunitas subiecta sit: ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euẽtu nullóque casu nisi hæresis ppriè sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cui' fide, Ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donãte, scripsi. Ro. die duodecimo Octobr. anno salutis millesimo quingentesimo vndecimo, ætatis verò meę quadragesimotertio. Rogó que lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, sectas, pater násque traditiones, casus, volũtarias glossas omnémque nebulam à mẽtis acie abiiciant: & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosę virginis Marię, & Apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOlogiæ primæ de comparata autoritate Papæ & Concilij,

SVMMARIA.

1 *Examen fundamẽti iuris naturæ, qua communitas Ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.*

2 *Examen fundamẽti iuris diuini, quo etiam communitas Ecclesiæ Papæ in potestate præfertur, & imò quo Ecclesia sumitur, cũ dicitur, Dic Ecclesiæ.*

3 *Discussio quid significet Ecclesiæ, cum dicitur, Dic Ecclesiæ.*

4 *An Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.*

5 *Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur: an scilicet, ratione suæ totalitatis, an ratione partis.*

6 *Quomodo intelligi possit, quòd Ecclesia ratione suæ totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI Thomæ de Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xisti, de Cõparata autoritate Papæ & Concilij Apologiæ, Pars Prima ad Eundem in Sex Capita diuisa.

¶Prologus in quo ratio, intentio, ordóque operis est.

CHARITAS IESV CHRISTI, sanctæq; eius Ecclesiæ, reuerendiss. in Christo pater, protector & domine, cogit me virũ periculosum, eneruatorẽ ecclesiasticę potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemum, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cùm malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem cõtra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papæ, & Concilij per me edito, tuæque reuerẽdissimæ dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

¶Et licet plura obiecta sint, quę à viris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum cõtestatus,) facilè soluerẽtur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscẽti nos rationẽ reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo respõsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materię, meditentúrque diutius, antequàm sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quòd cùm iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatem Ecclesiæ supra Papam in potestate, sic quòd Papa sit illi subditus, sustinetur, quæ si euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAP. I.

¶In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igitur iure stabilitur autoritas cõmunitatis Ecclesiæ supra Papam in hoc, quòd de iure naturæ est, quòd cõmunitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructionẽ vtitur potestate, & cogere, punire, ac amouere illũ quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quòd Ecclesia vniuersalis est communitas perfecta & libera, & quòd ordo gratiæ institutus à Iesu Christo nõ tollit, sed perficit naturam: manifestè concluditur, quòd ad Ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

¶HAEC RATIO quamuis in capit. 27. soluta sit, ex eo quòd Dominus Ecclesiã non reliquit in hoc liberam: alterius tamen ea dem tractãdo dicimus, quòd natura regiminis cùm sit multiplex ex ipso naturæ fonte (nã quoddã naturaliter in vno, qui est natura le caput cõmunicationis illi', residet: vt patet in regimine domus: cuius autoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero

natur

naturaliter in ipsa cõmunitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio) ecclesiasticum regimen cùm domesticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues sanctorũ & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientiæ, iustitiæ aut bonitatis decentia (quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturã ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortæ rei naturam ostendit, libet intueri quòd Ecclesia nõ à singularibus aut à communitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod Ecclesię suæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: non vt in communitate sit, nec vt à communitate ad vnum, vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cùm princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem Ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de vicario, non communitatis Ecclesiæ (quę vtpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis Ecclesię. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequàm cælos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quòd sicut princeps Ecclesiæ non à cõmunitate Ecclesiæ naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab Ecclesiæ communitate, sed à Iesu Christo autoritatem naturaliter habet.

¶Patet ergo primò, quòd Ecclesiæ communitas secundum propriam naturam considerata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est.

¶Patet secundò, quòd Ecclesiæ communitas secundum propriam naturã sumpta non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si Ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶EX HIS autem facilè patet euulsum esse fundamentũ iuris naturalis pro potestate Ecclesiæ supra Papã, quoniam falsum assumit dicendo Ecclesiam esse communitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratię, quin potius ex ipso naturæ iure supposita Ecclesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi mõstratum est: Vnde ordo gratiæ non tollit in Ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in Ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratię ordine tollitur: sed in Ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturæ ordinem in Ecclesia, consequẽs est quòd gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, quòd omnia, quæ inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatem Ecclesię ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propterea quæ ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & aufert gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est. hæc siquidem discernendo non fallemur. Signum autem infallibile seruitutis Ecclesiæ cõmunitatis, quo ad ius principatus est, quòd non potest sibiipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsam regere, potest & triũuiratum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod Ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatẽ iurisdictionis Papæ, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis Ecclesiæ Ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam Ecclesiæ naturã, non instituit Ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino Ecclesię communitas hoc habeat ius.

CAP. II.

¶In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo Ecclesia sumitur, cùm dicitur, Dic Ecclesiæ.

ETLICET hoc à multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliensi Conciliis diffinitũ sit, quòd ab ipso principe Iesu Christo Ecclesiæ communitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthæi decimooctauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic Ecclesię: & si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quòd Ecclesiæ non alicui eius membro (Ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam Ecclesiæ autoritatem.

¶Ex hoc textu apparet primò, quòd Ecclesia habet immediatè autoritatẽ à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit Ecclesiæ, nõ minus quàm Petro cùm dicit, Pasce oues meas: &, Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quòd quum vicarius principis huius sit frater cuiusq; fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis) ꝙ si peccauerit in me, potest denuntiari Ecclesiæ, & procedit secundum subsequentia. Apparet tertiò, quia eiusdẽ potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum Ecclesiæ, & ordinare de illis, quòd ex hoc eodem textu Ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & aliis Ecclesiæ membris.

¶HAEC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscim⁹ ex terminis, examinemus primò quomodo oportet hic sumi Ecclesiã, quum dicitur, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de Ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni Ecclesia: aut singulariter de Ecclesia vniuersali, seu de Ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata Ecclesia, aut de Ecclesia indistinctè nõ determinãdo hanc vel illã. Cùm enim sermo sit de Ecclesia in actu audiẽdi & iudicãdi, alius modus esse nõ potest, quo de Ecclesia hoc verificetur. Oportet enĩ aut omnibus, aut alicui Ecclesiæ, aut toti vniuersali Ecclesiæ cõpetere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non singulariter de sola vniuersali Ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quòd præceptũ hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, nõ me obligat ad recurrendum ad vniuersalem Ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter ꝑnitioso, dicã Concilio vniuersalis Ecclesię, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali Ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum Ecclesiæ vniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesiæ vniuersali.

¶Amplius, Si in hoc text. data est potestas Ecclesiæ vniuersali, cùm non sit ei data maior intensiuè potestas quàm Petro, vtrique enim eadẽ potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo Ecclesiæ communitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis vsurpat? Quomodo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiuè potestates in Ecclesia absq; tertia supra ambas instituit? mutuò enim se impedient: cùm par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola Ecclesia vniuersali.

¶Et per idem patet, quòd non est sermo de Ecclesia simpliciter: vt distinguitur cõtra Ecclesiam talem (vt puta Mediolanensem, Bononiẽsem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quòd est sermo de Ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia nõ est maior ratio de vna Ecclesia quàm de alia: ideo patet quòd nõ est sermo de aliqua Ecclesia determinatè, nec de omni collectiuè aut distributiuè propter prædictam rationem: quia nõ teneor denuntiare omnibus Ecclesiis peccãtem in me fratrem: sed sermo est de Ecclesia indistinctè seu indefinitè. Ita quòd Ecclesiæ datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet Ecclesia à fratre peccante, ad Ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiæ illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine Ecclesiæ roboratur: disponit nanque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris malè intelligendo Ecclesiam peccantis fratris: quoniam Ecclesia illius est non sola sua propria, sed quæcunque alia iurisdictionem habens super illam, vt patet.

Cap.

CAP. III.

¶Quid ſignificet Eccleſia cum dicitur, dic Eccleſiæ.

DE HOC rurſus vocabulo Eccleſiæ videndum eſt quid ſignificet in hoc textu, quum dicitur, Dic Eccleſiæ. Et ne in multitudine expoſitionum vagi æſtimemur, admittatur Eccleſiam propriæ ſumi pro conuocatione, ſeu collectione fidelium. Aiunt autem iſti quòd Eccleſia hoc in loco ſignificat communitatem fidelium non in ſeipſis, ſed in prælatis eorum, ſiue Papa interſit, ſiue non.

¶Sed quòd hic non ſit ſenſus literalis, ex eo patet, quòd in vna & eadẽ ſignificatione oportet intelligere in hoc textu Eccleſiæ nomen reſpectu cuiuſcunque peccantis Eccleſia ſit. Quum enim, vt ex dictis patet, indiſtinctè dictum ſit, Dic Eccleſię peccãtis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de vniuerſali quàm particulari, aut econtra oportet vniuocè ſignificare Eccleſiam quum applicatur ad vniuerſalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Conſtat autem quòd cum denuntiandus eſt frater Eccleſiæ illius, id eſt communitati, ſiue Epiſcopus interſit, ſiue non. Ergo cùm præcipitur dicendum Eccleſiæ indiſtinctè, non intelligitur communitas, ſiue caput velit eſſe, ſiue non.

¶Vnde ſciendum eſt, quòd licet ex vi vocabuli, Dic Eccleſiæ, ſignificet, Dic cõuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ (quia ſubditur Amen dico vobis, quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c.) ſumitur quod de quacunque conuocatione fidelium, ſed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediolan. ſine eius prælato haberet à Domino poteſtatem iudicandi, &c. Perinde ergo eſt, Dic Eccleſiæ, & Dic autoritatiuæ conuocationi. Conſtat autem inductiuè in ſingulis Eccleſiis quòd autoritatiua conuocatio non eſt, vbi Prælatus illius conuocationis deeſt: igitur nec autoritatiua, conuocatio omnium fidelium eſt, vbi omnium fidelium paſtor & rector, qui eſt Papa, deeſt omnino, ſcilicet tam per ſe quàm per alium. Et eſt ſermo de autoritatiua conuocatione, ſeu Eccleſia ſimpliciter & abſolutè, & non ſecundum quid, ſeu reſpectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus ſiquidem nunc ſuperioritatem ſimpliciter & abſolutè.

¶Explanatur autẽ amplius quod dicimus, ſcilicet quòd in nomine Eccleſiæ in hoc textu clauditur illius Eccleſiæ prælatus. Quia ſi non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quòd communitas fidelium in Eccleſia aliqua particulari habeat etiam inuito Epiſcopo à Domino iuriſdictionis poteſtatem excommunicandi, &c. aut quòd non de communitate ſit dictum. Dic Eccleſiæ, & ſimiliter quòd non eſt ei dictum, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. Sequela patet: quia Eccleſiæ data eſt autoritas, & ſi nomine Eccleſiæ intelligitur communitas, ipſa cõmmunitas velit nolit, Epiſcopi autoritatem habet: & ſi non habet, relinquitur quòd ipſa non ſignificatur Eccleſiæ nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari nõ poteſt: ſecũdum igitur eſt verum. In cuius ſignum, ſacrorum doctorum ei conſonat gloſſa, Dic Eccleſiæ, id eſt Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hũc etenim ſenſum etiã ipſe, qui eſt Papa, dicere poteſt crimẽ alterius Eccleſiæ, id eſt autoritatiuæ cõuocationi: vt Nicolaus papa II. quæſtione tertia, cap. præcipuè, Lothario regi comminando ſcribit. Nec obſtat, quòd ipſemet ſit illius caput: quia hoc eſt per accidẽs, ſcilicet, quòd denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eandem perſonam. Et ſi benè contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus autoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex autoritate autem Prælati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit ſermonem ab Eccleſia ad Prælatos: cùm enim prius de Eccleſia dixiſſet, Dic Eccleſiæ: & ſi illam non audierit, &c. nõ ſubdidit, Amen dico vobis, quicquid ſoluerit Eccleſia ſuper terram: ſed ſubdidit, Amen dico vobis, quicquid ſolueritis, inſinuans per hoc communi quidem conuocationis Concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem autoritate ſoluendum ligãdúmque (iuxta concluſa) per Eccleſiam eſſe. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus Eccleſiis, de quibus indiſtinctè dixerat, Dic Eccleſiæ.

CAP. IIII.

¶An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè poteſtatem Eccleſiæ, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autem ex Eccleſiæ in hoc textu ſuppoſitione, & ſignificatione manifeſtum ſit, quòd ad Eccleſiam vniuerſalem nõ reſtringitur præſens litera, ſed quòd indiſtinctè de Eccleſia eſt ſermo: adhuc tamen obſcurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiæ indiſtinctè, & quantam autoritatem eidem dederit. Eſt autem ratio obſcuritatis in primo: quia ſi dominus dedit immediatè poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiæ fratris peccãtis in me: quum quælibet Eccleſia ſit talis, ſequitur quòd quælibet Eccleſia habeat immediatè poteſtatẽ iuriſdictionis à Domino, quod nõ benè ſonat: ſi autem non dedit omni Eccleſię fratris peccantis in me, quum non ſit maior ra[illegible] vna quàm de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obſcuritatis in ſecundo eſt: quia æqualem poteſtatem continent verba dicta in hoc textu Eccleſiæ: & verba dicta Petro, ſcilicet, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Non conſonat autem æquales eſſe in Eccleſia Dei poteſtates iuriſdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam ſupra ſe: principatuum enim pluralitas mala eſt.

¶PRINCIPIVM autem huius claritatis ſumẽdum puto à deſtructione ſenſus opinati, vt vel ſic veritas eluceſcat. Dicendum eſt ergo primò, quòd ipſum dominũ dare immediatè poteſtatem illam, Quæcũque ſolueritis, communitati vniuerſalis Eccleſiæ, repugnat ordini inter Papam & Eccleſiam: quia: (vt dictũ eſt,) ponit duas æquales intenſiuè poteſtates iuriſdictionis in Eccleſia, non habentes tertiã ſupra ſe in eadem Eccleſia, à Domino immediatè ordinatas: ſcilicet communitatis Eccleſiæ vniuerſalis, & Papæ. Patet ſequela ex textu Matth. 16. & Matt. 18. vbi (vt dictum eſt) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc ſit ſecundum ſe inconueniens: maius tamen oſtẽditur, ſi attẽdamus quomodo Chriſtus æterna ſapientia, principatuum pluralitatem in Eccleſia inſtituit, quomodo mutuò ſeſe impedirent duæ poteſtates, quomodo perplexæ eſſent oues Chriſti, vt vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad cõtraria: quod eſt impoſſibile. Et quod amplius eſt, ſi hæc etiam poneretur data immediatè poteſtas vniuerſali Eccleſiæ vnde ſibi poteſtatem ſupra papam habentẽ æqualem cõmunitas Eccleſiæ vendicaret: cùm par in parem non habeat imperium. Quum enim poteſtas intenſiuè æqua ſit qua ratione Eccleſia ſupra papã, quia mẽbrum eius iuriſdictionem haberet, quia dictum eſt, Si peccauerit, &c. Dic Eccleſiæ: eadem ratione, quia Eccleſia eſt ouile papæ, quia dictũ eſt: Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Papa ſupra Eccleſię communitatem iuriſdictionem haberet, aut neuter ſuper alterũ.

¶Dicendum eſt ſecundò, quòd ipſum dare immediatè poteſtatem illam, Quæcũque ſolueritis, &c. communitati cuiuſcũque Eccleſiæ, repugnat conſuetudini Eccleſiæ, & eſt ſemper ſermo de communitate Eccleſiæ, vt aduerſarij intelligunt: ſcilicet ſiue prælatus adſit, ſiue non omnino. Patet hoc ex communi Eccleſiæ conſuetudine, quia talis communitas inuito ſuo Epiſcopo, & Papa non poteſt abſoluere & ligare: quæ tamen poſſet ſi à Domino immediatè haberet poteſtatem communitas cuiuſque Eccleſiæ.

¶Dicendum eſt tertiò, quòd ipſum dare immediatè poteſtatem, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erũt, &c. in ſua amplitudine, vt ſonat cuicunque Eccleſiæ autorizatæ proprio capite, niſi cuius proprium caput eſt Papa, repugnat Eccleſiarum ordini eſſentiali, & earum profeſſioni. Ordini quidem: quia ſi ex hoc loco ſumma autoritas cuicunq; eccleſiæ autorizatæ proprio capite (vt Dominus loquitur) indiſtinctè data aſſeritur à Domino immediatè oportet dicere duo. primò, quòd quælibet Eccleſia immediatè habet autoritatem à Domino. Secundò, quòd quælibet Eccleſia habet æqualem intenſiuè à Domino poteſtatem iuriſdictionis: quamuis extenſiuè vna excedat alteram, & vniuerſalis Eccleſia omnes. Et cõuincitur ſequela vtriuſque: quia Eccleſiæ indiſtinctè, immediatè & inæqualiter datũ eſt (vt patet in litera & ex dictis,) & nõ magis vni quàm alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc ſequitur vlterius vtraque pars contradictionis: ſcilicet, quòd vna Eccleſia eſt ſuperior ſimpliciter, & non eſt ſuperior ſimpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet Eccleſia habet à Domino in ſuos poteſtatẽ, ſequitur q̃ Eccleſia vna, puta vniuerſalis, eſt ſuperior ſimpliciter quali bet Eccleſia particulari (vtpote eius mẽbro) ac per hoc poteſt diſponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius poteſtate, irritando ſi ſecus factum fuerit. Ex eo verò quòd quælibet Eccleſia habet à Domino immediatè poteſtatem æqualem intenſiuè, ſequitur quòd Eccleſia vniuerſalis nõ poteſt aliquid ſubtrahere poteſtati iuriſdictionis Eccleſiæ particularis: poteſtas enim data alicui à principe, non poteſt ab inferiori auferri. Et conſequenter ſequitur, quòd Eccleſia vniuerſalis non eſt ſimpliciter ſuperior ſecũdũ poteſtatẽ iuriſdictionis reſpectu Eccleſiæ particularis: ſuperioris enim poteſtatis iuriſdictionis ſimpliciter eſt poſſe irritare inferioris actũ, ſi hoc faciat. Reliqua incõueniẽtia quæ ſequuntur ex æqualitate intẽſiua poteſtatis iuriſdictionis in qualibet Eccleſia (vtputa quòd ſubditus non tenetur magis vniuerſali quàm particulari obedire, quòd par in parem habet imperium, quòd quicquid ab vna ſit, à reliqua poteſt impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducenda. Profeſſioni autem Eccleſiarum hoc repugnat: quia Papa reſeruante, vel prohibente, &c. Eccleſiæ reliquæ poteſtatem iuriſdictionis in reſeruatis prohibetis. &c. ſe non habere confitentur: quod non vere dicerent ſi illam

poteſtatem à Domino immediatè accepiſſent. Et eſt ſermo ſemper in huiuſmodi de dare ordinario iure poteſtatem.

¶EX QVIBVS Omnibus collige, quum hæc poteſtas tam ampla ſoli Petri Eccleſiæ cõueniat, & hæc verba nõ ſoli Petri Eccleſiæ dicta ſint, quòd per hæc verba aut nulla ordinaria poteſtas iuriſdictionis data eſt, aut non tam ampla vt eſt illa data Petro. Et verè ſic eſt. verba ſiquidem Domini manifeſtè continent poteſtatem iuriſdictionis in Eccleſia (nec hoc vertendum eſt in dubium) ſed non cõtinẽt quòd per ipſa data ſit à Domino talis poteſtas, vt diſcurrendo per ſingula, & ratione manifeſtatur. Diſcurrẽdo quidem per ſingula: nam per illud verbum, Dic Eccleſiæ, nulla datur poteſtas, ſed præcipitur denuntiatio. perinde enim eſt, Dic Eccleſiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iuriſdictionem, ſed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: quum perinde ſit, ac ſi iudicem non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, manifeſtè patet nullam dari poteſtatem, ſed in caſu pertinaciæ euitationem illius à Domino indici. Per illud demum, Amen dico vobis, quæcunque ſolueritis, &c. nullam etiam dari tunc poteſtatẽ ex eo patet, quòd nec Petro ex eiſdẽ verbis ſcilicet, Quicquid ſolueris, &c. vlla data eſt tunc poteſtas, ſed poſt reſurrectionem Domini, quum dictũ ei eſt, Paſce oues meas. Ratione autem. Nam poteſtas iuriſdictionis contenta in his Domini verbis, aut eſt data tunc Eccleſiæ, cui Dominus loquitur, aut non eſt data tunc: inter hæc enim cum cõtradictoriè opponantur, non datur medium. Si non, habetur intẽtum. Si eſt data tunc Eccleſię, ergo cuilibet collationi ſeu cõuocationi fidelium cui Eccleſiæ nomen verè cõuenit, data eſt à Domino immediatè poteſtas illa iuriſdictionis: hoc autem ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno, dicentium quòd vbi ſunt fideles cõgregati in nomine Domini, ibi eſt poteſtas, eo ꝙ poteſtas ſequitur ſanctitatem perſonæ: ſolùm enim differt ab ea ſecundum vnum & multa. Sequela autẽ patet: quia Dominus indiſtinctè de Eccleſia loquens, ad quamcunque Eccleſiam peccantis fratris præceptũ ſententiámque extendit. Conſtat autem collectionẽ, ſeu conuocationem fideliũ ſine prælato aliquo inter eos Eccleſiæ nomen verè habere. Et confirmatur, quòd de talium collectione oporteat iſtos concedere Eccleſiam ibi dici: quia quod eſt, non ſit, & habẽti non datur quod habet. ſi ergo Eccleſia per hæc ſit habens poteſtatem, ipſa non habet illam, ergo illa collectio in ſermone eſt quæ nõ habet autoritatem, ſed hinc accipit. Et cùm non ſit maior ratio de vna quàm de alia: ſequitur idẽ quod prius, ſcilicet quòd quælibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit autoritatẽ iuriſdictionis. Si dicatur, quòd Eccleſiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tũc currit ratio prius dicta de ordine eſſentiali Eccleſiarũ. Et obſtat ipſum dare: quia habenti non datur: & quod eſt poteſtatem habens, non ſit poteſtatem habens.

¶QVIA Igitur ex prædictis patet, quòd autoritas iuriſdictionis in verbis Domini continetur: & non eſt per hæc verba data, dicendũ eſt, quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denũtiatione illiúſq; ordine, efficaciã eccleſiaſticæ poteſtatis iuriſdictionis ad literã expreſsit per illa verba, Si Eccleſiam non audierit, &c. &, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. oſtendit enim tantæ efficaciæ Eccleſiæ eſſe ſententiam, vt indubiè à nobis ſeruanda, & in cælo rata ſit. Et hoc ſolùm per illa verba Dominus fecit: poteſtatẽ enim Eccleſiæ alias ſupponebat. Et poteſt admitti, quòd promiſit illam per illa verba, Quæcũque ſolueritis, ſed ad vtrũque horum ſcilicet quòd poteſtas ſuppoſita eſt & promiſſa ſat eſt, ſi quãdoque data eſt: & ſimiliter quo ad modum, ſi mediatè, vel immediatè data eſt. Petro ſiquidẽ, ac per hoc eius Eccleſiæ immediatè poteſtatem dedit poſt reſurrectionẽ dicẽs, Paſce oues meas, reliquis verò Eccleſiis mediante Petro ſecũdum curſum ordinarium: quamuis diſpenſatiuè mediantibus aliis Apoſtolis, quibus poteſt cõcedi hoc eſſe permiſſum. Eſt ergo ſenſus literalis verborũ Domini, quòd tanta eſſet futura Eccleſiæ cuiuſque autorizatę poteſtas in ſibi ſubditis vt ſic, vt ſentẽtia eius & coram hominibus & in cælo eſſet valida. Et hic ſenſus eſt amplectendus: vtpote cui omnia conſonãt, & ſeries textus, & ſenſus verborum: vt autoritates Sanctorũ, & conſuetudo Eccleſiæ, & euitatio omnium inconuenientiũ: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo proſequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quòd promiſsioni Domini ſufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinariè, & mediantibus aliis Apoſtolis per viam legationis omnibus Eccleſiis fecit.

CAP. V.

¶Quomodo Eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an ſcilicet ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis.

QVIA Autem conſtat Eccleſiam, de qua Dominus loquitur, habere poteſtatẽ iuriſdictionis quantũcunque per illa verba non ſit ei data, & variis modis intelligi hoc poteſt, opportunum videtur diſcutere modum, quo poteſtas iuriſdictionis eſt in Eccleſia.

¶Sciẽdum igitur eſt, quòd dupliciter poteſt intelligi Eccleſia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendũ mãdat Dominus habere poteſtatẽ iuriſdictionis in foro exteriori, (de quo eſt ſermo.) iuxta duos modos, quibus de Eccleſia, quæ quoddam totum ſignificat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: ſecundò ratione ipſius totalitatis ſeu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddã totum eſt, dicimus quòd videt, quòd audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rurſus dicimus de eodem, quòd perfectiſsimum eſt animalium, quod eſt animal politicũ, & huiuſmodi: & verificatur ratione ipſius totius, vt patet. Et quidẽ quòd de Eccleſia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quòd habet poteſtatẽ iuriſdictionis ſoluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non eſt: & ſic ſolùm, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari poteſt ſermo Euãgelij, quòd Eccleſia habeat poteſtatem. Quòd autẽ de Eccleſia ratione ipſius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari poteſt. Primò accipiendo Eccleſiam quaſi totum homogeneum, id eſt ſimilis naturæ per totum prout Eccleſia eſt collectio fidelium: omnes enim fideles inquãtũ fideles, vnius ſunt naturæ. Et ſic eſſet ſenſus, quòd Eccleſia, id eſt collectio fidelium, habet poteſtatem iuriſdictionis, &c. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, Dic Eccleſiæ, ſequitur quòd cum in fide non ſit differentia ſexus & ſtatus, quòd Eccleſia laicorum & fœminarum haberet iuriſdictionem in foro exteriori. Et tenet ſequela, tum quia omnes fideles ſunt eiuſdem naturæ: tum quia ſi contingat in aliqua Eccleſia mori clericos omnes remanet ibi verè Eccleſia in hoc ſenſu, id eſt, collectio fidelium: & conſequenter ſecũdum iſtam phantaſiam illa haberet poteſtatem excommunicandi. Imò ſi bene conſideretur ſumendo Eccleſiam vt totum homogeneum: quoniam fides ſola eſt eius natura, accidit illi toti, quòd aliqua eius pars ſit ſtatus clericalis: quia in illo toto vt ſic poteſtas ponitur. Secundò ergo poteſt intelligi, ſumendo eccleſiam vt totum heterogeneum, id eſt diſsimilis naturæ, prout eccleſia conſtat ex omnibus membris officialibus (puta epiſcopo, Sacerdote, Diacono, vel aliis quomodolibet aſsignandis membris) hoc enim totum eſt quaſi corpus conſtans ex oculis, manibus, &c. Et ſic eſſet ſenſus, Dic Eccleſiæ, id eſt conuocationi integrę membrorum Eccleſię. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, quòd ipſum totum ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem iuriſdictionis, obſtant tria. primò ꝙ æqualis poteſtas intenſiuè poneretur in qualibet Eccleſia: quoniã vna tantũ poteſtas à Domino nominata eſt, & non magis de vna quàm de alia Eccleſia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secũdò, quòd eſſet maior intenſiuè poteſtas in eccleſia, quàm illa, Quodcũque ligaueris, &c. Et tenet ſequela, quòd poteſtas totius Eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis ponitur ſuperior, etiam reſpectu papatus. Falſitas autem cõſequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, ſcilicet, Quæcunque ſolueritis, &c. Tertiò, quòd non eſſet data à Chriſto immediatè, Matt. 18. quod tamen eſt totum fundamentum iſtorum. Et tenet ſequela: quia tunc non erat inſtitutum ſacramentum ordinis, quod conſtat eſſe inſtitutum ſimul cum Euchariſtiæ ſacramento, Pridie quàm Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tũc Eccleſiæ, id eſt communitati Sacerdotum, Diaconorum & Epiſcoporum (qui integrant generale Concilium) poteſtatem iuriſdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Epiſcopi, nec Clerici: non enti autem nil datur. Et ſi dicatur, quòd Dominus tunc non dedit, ſed promiſit ſe daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quòd nullibi in ſacra Scriptura habetur, quòd Dominus per ſemetipſum immediatè Eccleſiæ communitati poteſtatem iuriſdictionis dedit. Et ſi inſtetur: quia quod promiſit ſeruauit: patet reſponſio, quòd non promiſit per ſemetipſum immediatè ſe daturum (vt patet in litera) & ideo nõ oportet, quòd hoc obſeruauerit: ſatis nanque feciſſet promiſſioni ſuæ ſicut in veritate de facto verificauit illa verba ſua mediante Petro in vniuerſis Eccleſiis. Quia igitur de Eccleſiæ communitate quomodolibet ſumatur, non verificantur ratione ſuæ totalitatis verba Domini Matt. 18. in quibus totum ſit fundamentum ex autoritate Scripturæ, tota aduerſariorum opinio ſtat in hoc, quòd communitas Eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem immediatè à Domino: conſequens eſt vt verba Domini verificentur de Eccleſia ratione partis (puta capitis) vt prædictum eſt. Et propterea communis animi conceptio fidelium eſt, Dic Eccleſiæ, id eſt, Prælato eccleſiaſtico, ratione cuius Eccleſia ipſam poteſtatem habet.

CAPVT VI.

¶Quomodo poteſt (condeſcendendo multorum ſenſui) intelligi, quòd Eccleſia ratione ſuæ totalitatis, habere poteſt & habet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.

OBSERVANDVM Quoque eſt, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iuriſdictionis eccleſiaſticæ in Eccleſia ratione ſuæ totalitatis: & propterea falſa iudicemus prędicta. Nõ enim docuimus aut docemus non cõuenire Eccleſiæ poteſtatẽ quandoque ratione ſuæ totalitatis, ſed ſic non eſſe datam ei à Domino Ieſu

Iesu Christo immediatè per illa verba Matthæi 18. Nõ nego enim quod Episcopi orientales cõuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam autoritatem ex suis conficere, sed etiam singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suę totalitatis existens, statuet supra illas Ecclesias, actúsque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarũ subiectis consurgere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano Pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶Et similiter omnes vniuersi orbis Prælati, mortuo summo Pontifice, vel sine illo, si conuenirent communicando in vnum corpus, & vnanimes inconstituendo, constituerent in tota synodo illa potestatem vnã super omnes Ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoque modo, quum Papa, cùm reliquis prælatis orbis Concilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. communicando cum aliis, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à Domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis consurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma Solis à formis mixtorum, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas papę differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secũdo modo. Et ista potestas in tota synodo per viam cõmunionis seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui nunquam totam suam autoritatem accumulare in communi intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signũ non intelligitur se subiicere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, communibus Ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, quòd si tota Ecclesia, secluso Papa, aliquem prǽficeret curæ Ecclesiæ, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod non esset, si Ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestatis autoritate, tollere statuta Concilij generalis, etiam de consensu, & autoritate sua facta: quod non esset si Ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euulsam iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesiæ supra Papam, liquidò apparet.

TRACTATVS SECVNDI Apologiæ secunda pars in nouem & viginti capita diuisa.

SVMMARIVM.

1 *Responsio ad obiectionem contra illud, quòd Dominus Ecclesiæ regimen sic ordinauit, vt summum Pontificem instituerit: à quo via ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd Apostolis aliis via præuentionis gratuitæ potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud: quòd Papa est caput vniuersalis Ecclesiæ & non solùm singulorum membrorum.*

3 *Responsio ad obiectiones contra illud: quòd Concilium autorizatum à Papa, non est maioris autoritatis, quàm ipse Papa.*

4 *Responsio ad obiectiones contra illud, Si communitas Ecclesiæ secluso Papa haberet potestatem supra Papam, Ecclesiæ regimen esset populare.*

5 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius Ecclesiæ ex illa autoritate, Pasce oues meas: & quòd Papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ, & non solùm singularum ouium.*

6 *Responsio ad obiectiones contra illud ex illa autoritate, fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.*

7 *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesiæ catholicæ, quàm quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ, inferendo ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.*

8 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia, ergo est super vniuersalem Ecclesiam.*

9 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se, &c.*

10 *Responsio ad obiectiones septem contra illud, Papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium generale, vt distinguitur contra Papam.*

11 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd Constan. Concilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verum Concilium vniuersalis Ecclesiæ, & quòd Basilien. Concilium errauit illud sequendo.*

12 *Responsio ad obiectiones contra glossam datam ad illa verba Augustini, Quando Petrus claues accepit, Ecclesiam significauit: quòd per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & successoribus datas esse.*

13 *Responsio ad nouem obiectiones contra illud, quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.*

14 *Responsio ad obiectiones contra illã rationem, quare Papa non potest errare in fide: qui scilicet esset error vniuersalis Ecclesiæ, quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hieron. Si autoritas quæritur, orbis est maior. vrbe.*

16 *Responsio ad obiectionem contra multas autoritates ex libro Decretorum, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.*

17 *Responsio ad septem obiectiones contra illud, quòd Ecclesiæ Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matth. 18. & quòd in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.*

18 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd Ex missum esse, non sequitur esse subditum.*

19 *Respõdeo ad obiectiones contra illud, quòd ex 36. q. 2. c. placuit, iuncto c. tria. habetur, quòd Hier. autoritas innixa sacræ scripturæ præualuit Concilio.*

20 *Responsio ad obiectionem cõtra hoc, quòd ex autoritate decretal. de elect. in c. significasti. dicitur quòd Concilia à Papa habent autoritatem.*

21 *Responsio ad obiectiones multas contra illud, quòd Concilium generale legitimè congregatum potest errare diffiniendo, Papa absente vel non consentiente.*

22 *Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in Concilio.*

23 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd in Ecclesia est potestas autoritatiua super coniunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.*

24 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd Papa posset committere potestatem depositiuam Papæ heretici collegio Cardinalium.*

25 *Responsio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia, scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.*

26 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.*

27 *Responsio ad obiectiones contra hoc, quòd in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quòd possit deponi.*

28 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam, Matth. 18.*

29 *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd Deus optimè prouidit Ecclesiæ, disponens quòd orationis remedio contra malum Papam vteretur, non autem depositionis potestate.*

IN NOVEM ET VIGINTI CApita Apologiæ secundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

ET SIC CVM VTRIVSQVE IVRIS, naturalis, scilicet & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAP. I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic Ecclesiæ regimen, vt Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd ipse Dominus via præuentionis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

¶OBIICITVR contra, in Ecclesia fuit potestas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cùm fecit Petrum summum Pont. præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro cõtulisse quod Ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm quòd præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in Ecclesia à Christo, Matth. 18. &c.

¶RESPONDEO, Quòd assumptum est falsum: nam, cum electio Papæ sit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuscuiusq; principis viui & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, vt cùm Dominus vsque in diem ascẽsionis, vt princeps præsens fuerit in Ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vnquam inuenitur quòd in Matt. 18. ca. nec alibi Dominus dederit Ecclesiæ ius eligendi suum vicarium ipso præsente. Vnde Dominus nõ præueniẽdo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cælorum, &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrum papam, & papatum simul instituit. Rursus, (vt per antedicta patet,) Matth. 18. potestas electiua Papæ nõ est data Ecclesiæ. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papæ sit in Ecclesia, inferius in capitulo 22. dicetur.

¶Et aduerte hic, quòd præuentio, quam ego dixi super ipsius Ecclesiæ. & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim à Petro ordinariè potestas in reliquum Ecclesię corpus deriuanda sit, Leo in ca. ita Dominus, dist. 19. manifestat. Quòd etiam Dominus ipsum ordinaria via instituerit, ex hoc quòd non ipsum solũ, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuẽtis, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos

los in propriis tantũ perſonis,& non in ſucceſſoribus ſuis legatos vniuerſales fecit,ad præuẽtionem gratuitã ſpectat. Hæc enim Eccleſia fatetur Petri ſolius ſucceſſorẽ vniuerſali poteſtate cognoſcens. Et per hoc etiam patet non fuiſſe in Eccleſia ante inſtitutũ Petrum papam, poteſtatem electiuam papæ. Nam tantam poteſtatem habet nunc quantam tunc: quum [illegible] non poſsit illam auferre,& Dominus qui inſtituendo dederat, eam ſtatim non diminuerit præueniendo ſecundũ illos in inſtitutione Petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Epiſcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe,poteſt alium Epiſcopum, quàm Romanum Papam inſtituere. Et ſic Rom. Pontifex recognoſcere debet ſe prælatum cæteris ab Eccleſia, hoc illi concedente, non auferendo,ſaltem: cuius tamen oppoſitum docet Pelagius in cap. quamuis. diſtinct. 21. Sancta Rom. Eccleſia catholica & apoſtolica, nullius ſynodochis conſtitutis cæteris Eccleſiis prælata eſt,ſed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc poteſtatem electiuam Papæ vniuerſali Eccleſiæ,qua præſumptione clerus Romanus & populus eius, &c, vſurpauerunt ſibi hanc poteſtatem electiuam Papæ tanto tempore antequam inſtitutũ aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus? qua cõſcientia tot ſancti viri electionem toti Eccleſiæ à Chriſto commiſſam irrequiſitis aliis à paucisſimis tractauerunt,fecerũt,acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit ſermo: hæc autem dicta ſunt ad oſtendendam falſitatem aſſumpti in hac obiectione.

CAP. II.

DIXI In capit. 4. eiuſdem,quòd præualuiſſet ſententia Ioan.&c. Sed obiectio contradictionis propriè in cap. 13 tractabitur.

DIXI In cap. 6. eiuſdem, Papam eſſe caput Eccleſiæ vniuerſalis,non ſolùm ſingulorum membrorum vt inimici veritatis gloſſant.

¶OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falſum eſt Papam eſſe caput Eccleſiæ vniuerſalis collectiuè ſumptæ. Tamen, quoniam Eccleſia non eſt Petri,ſed Chriſti: iuxta illud Matth 16. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, non tuam. Tum quia Papa eſt miniſter Eccleſiæ,non Dominus: Eccleſia autem eſt cui miniſtratur,ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris,Maior eſt qui recumbit,quàm qui miniſtrat. Tum quia omnes autoritates dicentes Papam eſſe caput Eccleſiæ,intelligũtur de Eccleſia pro ſingulis Eccleſiis particularibus,reſpectu quorum eſt caput miniſteriale, & non pro tota Eccleſia collectiuè.

¶Secundò,Quia licet concedatur Petrum eſſe caput miniſteriale etiam totius Eccleſiæ vniuerſalis: non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo ſaluari: & ſpecialiter ſuperioritatem in autoritate reſpectu totius reſidui. Et hoc præcipuè,quia tota Eccleſia nõ dicitur corpus Petri,ſed corpus Chriſti: vt patet ad Rõ. 12. Et confirmatur hoc,quia Rex dicitur caput regni,non tamen propterea eſt regno congregato ſuperior, ſed qualibet eius parte.

¶RESPONDEO. Et ad primi quidem probationem primam,quòd Eccleſiam non eſſe Petri,ſed Chriſti, non arguit Petrum non eſſe caput eius: ſed Petrũ non eſſe caput illius ex ſe,ſed loco Chriſti: vt patet. Ad ſecundam verò probationem, quòd Petrum eſſe miniſtrum Eccleſiæ,vt cui miniſtrat,nõ eſt eſſe inferiorem poteſtate,ſed exercitio: vnde ipſe Dominus de ſeipſo dicit, quòd venit miniſtrare, & Papa vocat ſeruum ſeruorum Dei: & ſic eſt in veritate. Eccleſiam autem eſſe maiorem Papa vt finis eſt maior eo quod eſt ad finẽ,verificatur quòd eſt eſſe melius: in his enim,quæ non mole magna ſunt idem eſt maius quod melius ſecundum Auguſt. papatus ſiquidem eſt propter Eccleſiam, & non econtrario. Vnde ex hoc,quòd Papa non eſt Dominus,ſed miniſter,& Eccleſia maior bonitate & nobilitate,nihil habetur cõtra poteſtatem capitis contra quam tenditur. Ad gloſſam demum communem,dicitur quòd licet multæ autoritates poſſent ſic gloſſari,non omnes tamen ſunt illius capaces: vt in libro oſtẽſum eſt.

¶Ad ſecundum autem dicitur,quòd Eccleſiã non eſſe corpus Petri,ſed Chriſti,verum eſt: quia Chriſtus non ſolùm caput myſticum eius,ſed myſticum ſuppoſitum ipſius eſt: vt patet ad Epheſ. 1. Vbi de Chriſto duo dicũtur quòd eſt caput Eccleſiæ,& quòd Eccleſia eſt corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expreſsè dicitur, Sicut enim vnum corpus eſt, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, vnum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus. Ex hoc autem,quòd Eccleſia eſt corpus Chriſti& non Petri,non ſequitur quòd Petrus nõ ſit caput loco Chriſti,ſed quòd Petrus nõ ille qui operatur per mẽbra huius corporis, ſed Chriſtus,qui per Petrum & cæteros operatur. Et ſimiliter non ſequitur,quòd illud caput loco Chriſti nõ ſit ſuperius autoritate reſiduo corporis Chriſti, vt manifeſtè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex eſſe qualitercunque caput alicuius multitudinis,ſequatur poteſtas iuriſdictionis ſuper illa multitudine,cùm multipliciter aliquid poſsit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem eſt ſic caput, quod eſt Paſtor,Epiſcopus,& rector totius Eccleſiæ,& non ſolùm ſingularum: vt autoritatibus & ratione ibi probatum eſt. Dicitur ſecundò,quòd ſicut Rex eſt caput regni, ita ſuperior eo, & propterea rex qui dependet à regno collectiuè,nõ eſt caput illius: & ideo nõ eſt ſuperior eo,ſed ſingulis partibus. Rex autem qui etiã à regno collectiuè non dependet(vt eſt Rex regum)eſt caput etiam totius congregati, & ſuperior eo. Vnde arguere ab eſſe caput in Rege dependente à regno,ad eſſe caput in papa,nõ eſt rectum: eo quòd Papa non dependet à regno Eccleſiæ,nec vices Eccleſiæ gerit ſicut Rex talis vices regni: ſed ſolius Ieſu Chriſti vicarius eſt.

CAP. III.

DIXI In eodem capitulo ſexto quòd poteſtas electiua ipſius Papæ, in Papæ poteſtate eſt. Sed quia in capitulo vigeſimo ſecũdo,latius tractatur,ibidẽ obiecta ſoluẽtur.

DIXI In eodẽ capit. 6. quòd nõ eſt maioris autoritatis Concilium autorizatum à Papa,quàm ipſe Papa.

¶OBIICITVR Cõtra. Primò ex gloſſa in c. legimus. 93. diſtinct. Statuta Concilij generalis præiudicant ſtatutis Papæ,ſi contradicant.

¶Secundò,quia conſtitutio Calcedonenſis Concilij præualuit reclamationi Leonis de Conſtantinopolitana ſede: vt patet in cap. antiqua. de priuilegiis. & 22. diſt. renouantes.

¶Tertiò qa cõſuetudo gñalis Eccleſiæ põtificale ſtatutũ abrogat.

¶RESPONDEO. Et de gloſſa primò dico, quòd ipſamet non aſſertiuè dicit illam ſententiam,ſed argumẽtum ad illam dicit: vt patet etiam ex ſeipſa in cap. nemo. q. 9. ad quam ſe remittit.

¶Secundò dicitur,quòd verificatur de ſtatuto Concilij ſuperuenientis ſtatuto Papæ: quoniam quemadmodum ipſemet Papa ius condendo priori contrarium,illud tollit(vt patet in cap. licet, in ſexto)ita etiam Concilij autorizati à Papa conſtitutio,Papæ conſtitutionem priorem contrariam tollit.

¶De vigore autem Concilij circa ſedem Conſtantinopolitanam, dicitur quòd non concludit ſuperioritatem Cõcilij ſupra Papam, ſed tolerantiam Papæ. Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatũ: quamuis ſi poteſtate vti vellent cõpeſcere poſſent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitalis illis habeatur,imò ibi humilis eſt loquutio dicentium, Petimus, &c.

¶De vi autem conſuetudinis vniuerſalis dicitur,quòd ſi hoc concluderet Eccleſiam ſupra Papam: cõcluderet etiam Eccleſiam ſupra ſeipſam Eccleſiam: quoniã etiam ſtatutum vniuerſalis Eccleſiæ,generalis cõſuetudo abrogat: vnde abrogatio iſtiuſmodi non fit poteſtatiuè,ſed executiuè,ex parte Eccleſiæ,& negatiuè ex parte principis: quia ſcilicet non cogit.

CAP. IIII.

DIXI In eodem ſexto capit. quòd,ſi Eccleſia, hoc eſt communitas Eccleſiæ,ſecluſo Papa, haberet poteſtatem ſupra Papam,quòd Eccleſiæ regimẽ eſſet democraticum, ſeu populare: in quo tota autoritas apud nullum reſidet, ſed in tota communitate.

¶OBIICITVR Contra ſequelam: quia non dicitur regimen regale,in quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior: quia tunc non eſſet in ciuilibus aliquod regimen regale: ſed quia eſt vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari ſuperior.

¶RESPONDEO, Quod ſequela eſt optima formaliter intellectis terminis: quia,ſi in tota communitate ſola eſt autoritas: ergo vt ſic conſtituit regimen populare: quamuis inquantum aliquem vnum præficit,conſtituat aliam ſpeciem regiminis. Rurſus ſequela eſt optima de ſupremo regimine Eccleſiæ de quo eſt quæſtio: quoniam,ſi in tota communitate & ſola eſt vniuerſalis Eccleſiæ poteſtas,ſummum regimen,ſummũmque tribunal eiuſdẽ, ad quod omnia reſoluenda ſunt,eſſet populare(vt patet)quicquid eſſet de regimine medio per vnũ. Vnde, ſi in regno aliquo populus eſt ſupra regem,manifeſtè ſequitur,& quòd communitas populi vt ſic regimen eſt populare, & quod ſummũ tribunal eſt populare: quamuis exerceat per aliam regiminis ſpeciem(puta per regale)ſupra alios iuriſdictionem ſuam communiter. Nihil igitur obſtant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio, ſtat ſupremum,populare,de quo eſt quæſtio, & formalis ſermo.

CAP. V.

DIXI In cap. ſeptimo,probãdo quòd papa eſſet ſupra communitatem totius reliquæ Eccleſiæ,ex illa autoritate,Paſce oues meas,&c. quòd papa eſt paſtor vniuerſalis Eccleſiæ,& non ſolùm ſingularum ouium.

¶OBIICITVR Reſpondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando ſcilicet hoc. Secundo per limitationem, quòd Papa eſt paſtor totius Eccleſiæ quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi Dei & ſacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, ſicut actus iuridici.

¶RESP

¶RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo cap. ratione monstrabitur: nunc autoritate inducta ostēditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitatè admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, vt negatio ista limitat: nam singulæ, & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum: quòd Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad ministrandum verbum Dei & sacramenta. primò autoritatiuè: secūdò ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si autoritatiuè, ergo ipse verè superior tota Ecclesiæ cōmunitate est: nam autoritatiuè pascere verbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolutè respectu illius, qui sic pascitur, vt patet inductiuè: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quàm in actibus iuridicis: potest siquidē, & actus iuridicos omnes vt minister Ecclesiæ communitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa verè pastor autoritatiuè vniuersalis Ecclesiæ, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, &c. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAP. VI.

DIXI in eodem septimo cap. ex illa autoritate, Fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

¶OBIICITVR, Quòd Christus dixit Petro, Pasce oues meas, non tuas: & quòd Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

¶RESPONDEO, Quòd Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco Ecclesię communitatis: vt obiicientes dicunt: quoniam oues, nec sunt Petri, nec sunt cōmunitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi ꝙ Petrus præest ouili non suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autē additur, Christū dedisse autoritatē ouili supra pastorem, voluntariè dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris Ecclesiā constituit, regulare est autē vt pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem, vt ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini constat dicentis, Pasce oues meas, & quòd vnus tantùm sit, eiusdem autoritate Domini patet: consequens est vt alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAP. VII.

DIXI in eodem septimo cap. quòd non minus Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, quàm quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super Ecclesiam catholicam, & non solùm super singula membra, sicut est in aliis Episcopis respectu suarum Ecclesiarum.

¶OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia Episcopus particularis gerit vices vniuersalis Ecclesiæ: quæ est supra suam communitatē. Tum quia Ecclesia particularis, cui præficitur Episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum Episcopum.

¶RESPONDEO, Et primò, quòd ratio nō fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ, Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ: quamuis declaretur ex simili, imò eadem ratione in aliis Episcopis, Ambr. est Episcopus Ecclesiæ Mediolanen. &c. Vnde, cùm ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse Episcopum communitatis Ecclesiæ satis habetur intentum.

¶Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, in non causa vt causa. nā in eo, quod est esse Episcopū catholicæ, vel talis Ecclesiæ, potest considerari quid importet esse Episcopum, & potest considerari à quo fiat Episcopus. Et obiecta quidē procedūt cōsiderando à quo fiat, vel fieri debeat Episcopus: ratio autem procedit considerādo quid est esse Episcopum. Constat autē, quòd ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vndecunque fiant effectiuè: siue enim homo fiat à Deo, vt Adā, siue ab alio homine, vt nos: vnius naturæ sumus. Et similiter siue Episcopus sit à Papa, siue ab vniuersali Ecclesia, siue habeat superiorē, siue non: vnius naturæ est, inquātum Episcopus: quāuis alterius naturæ sit, inquantū subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de Episcopo, vt sic loquitur: obiectiones autē de Episcopo, inquātum subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cùm Papa sit verè Episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur, vt ibidē dixit, ꝙ est primò Episcopus ipsius Ecclesiæ catholicæ, & secundariò singulariū. Tamen quia non minus est ipse catholicæ Ecclesiæ Episcopus, quā Ambr. Episcopus Ecclesiæ Mediol. esset enim longè minus, si non esset Episcopus totius, sed singulorū mēbrorum tātùm. Tum quia actus proprius Episcopi, qui est superintendere, primò fertur super bono ipsius catholicæ Ecclesiæ, & secundariò super bono singulorū: vt patet ex hoc, quòd Papa ad hoc tenetur sub peccató mortali ex hoc quòd est Papa: constat autē potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc video responsionē: nisi diceretur, quòd Papa habet hunc actum, inquantū gerit vices vniuersalis Ecclesiæ, cui primò conuenit, iste actus, & ex eius commissione conuenit Papæ. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi. Primò, quòd Papa habe[at hu]nc actum dependēter ab Ecclesia: sicut Rex creatus à regno, & in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius Ecclesiæ, & non immediatè ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi quòd Papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id, quod Ecclesiæ conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAPVT VIII.

DIXI in eodem septimo cap. quòd Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem Ecclesiam.

¶OBIICITVR glossando. primò, ꝙ potestas Papæ dicitur suprema respectu potestatū particularium, nō autem respectu potestatis cōmunitatis totius Ecclesiæ. ¶Dicitur secūdò, quòd ex hoc quòd ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in Ecclesia, nō sequitur, quòd sint duæ supremæ potestates in Ecclesia Dei: quia potestas Papæ est propter Ecclesiam: iuxta illud, Posuit vos Deus regere Ecclesiā, vbi autem vnum propter alterum, ibi vnū tantum: vt patet in Topicis.

¶RESPONDEO, Et glossa quidē allata repellitur ex magna differentia inter secundū quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, quòd habet supremā potestatem in Ecclesia Dei, vt patet in tex. allegato ibi: glossa autē ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquas, & nō ad omnes potestates in Ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremam: potest enim exponi negatiuè & positiuè, id est non habens superiorem, & omni alia superior. & vtroque modo repugnat glossæ illi.

¶Quod autem obiicitur sequelæ, nihil est: quoniam si cōmunitas Ecclesiæ est tantæ potestatis, quòd Papa subest ei, oportet ꝙ obiectum proprium potestatis Ecclesiæ, & obiectum propriū potestatis Papæ se habeant secūdum supra, & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum ex eo, quòd cōmune bonum Ecclesiæ totius est proprium obiectū potestatis cōmunitatis Ecclesiæ: bonum autem singulorū est proprium obiectū potestatis Papæ, consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primò respectu singulorum: & respectu boni cōmunis totius, Papa non intromittit se, nisi vt vtēs potestate Ecclesiæ, vt instrumentum illius. essent ergo verissimæ duæ potestates supremæ, & subordinatæ simul: quod est ridiculum.

¶Ad id verò quod dicitur: Potestas Papæ est propter Ecclesiā, dicitur quòd secundum veritatem est verū: & nihil iuuat: sed secundum hypothesim eorum non esset propter Ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa Ecclesiæ: quia ista propter Ecclesiam collectiuè, illa verò propter Ecclesiam distributiuè. Vnde cùm regula ex vnitate obiecti non obstet, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate: non video quomodo obstet regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem septimo cap. quòd Papa est proximus & immediatus vicarius Christi: ergo nullā habet in terris potestatem priorem se: & inde intuli, Ecclesiam non habere immediatè ordinariam autoritatem à Christo, & Papam non mediante Ecclesia habere autoritatem, &c.

¶OBIICITVR Glossando, quòd Papa dicitur immediatus vicarius Christi: quia potestas vicariatus sui est immediatè instituta à Christo & Ecclesiæ collata: & non propterea quòd habeat à Christo non mediante Ecclesia, ita quòd Papa est immediatus vicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

¶RESPONDEO, Et glossa quidem repellitur ex differētia inter medium in instituendo principatū: & medium in principando: differunt enim hæc sicut cælum & terra. Et esse immediatum, vel mediatum vicarium non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis causa in exemplis. Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante Ecclesia potestatem ordinum minorum, & subdiaconatus secundū aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum, qui committit vices suas alteri: legatus principatur sub Papa absque medio: vicarius autem legati cùm medio in principando: dependet enim principari huius à principatu legati. & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum absolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quòd, scilicet negatur mediū in principando, vt patet inductiuè. Vnde cùm Papa absolutè, & absque limitatione aliqua asseratur proximus, & im

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & Papam inferior Christo & superior Papa, cuius vices gerit Papa. Si enim medius principatus talis est, vt isti concedunt ponentes Ecclesiæ totius communitatem esse talem principatum licet Papa posset dici vicarius Christi : non tamen potest verè dici, simpliciter & absolutè immediatus vicarius Christi: sed immediatè vicarius Ecclesiæ, & mediatè ipsius Christi. Immediatio autē institutionis potestatis Papæ à Christo, nō facit ipsum Papā Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet secundum potestatis institutionem : sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi ; quia cuiuslibet potestas immediatè est instituta à Christo. Constat autem, quòd aliud intendit determinatio Ecclesiæ & Sancti patres, cùm asseritur Papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶Ad id verò quod additur de simili in Regibus, dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediatè ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longè autem aliter est de Papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quòd inter Regem creatum à populo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Regem datum à Deo, vt Dauid: & Papam factum à Christo, vt Petrus : & Papam electum ab Ecclesia, vt reliqui: tanta est in præsentando populum differentia, quòd Rex tam creatus à populo, quàm datus à Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet nanque in fieri differant inter se, quia alter à populo, alter à Deo præficitur: in natura tamen officij & potestatis non distinguūtur. Nam quemadmodum organum naturale (putà manus) fit à Deo miraculosè, perinde est ac si esset à natura : ita organum politicum, putà Rex cùm est à Deo perinde est ac si esset à populo. & propterea eius potestatē vtroque modo factus repræsentat & exercet: illiúsque vices gerere dicitur, & non Dei immediatè. Papa autem siue à Christo immediatè, siue ministerio Ecclesiæ mediante factus, eiusdem etiam est naturæ & potestatis: & nō repræsentat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsum: sed Dominum Iesum Christum immediatè, & illius solius vices gerit immediatè. Et ratio diuersitatis in Rege & Papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regē: potestas autem papalis supra naturam est, & diuino iure in persona vnica, nō in cōmunitate primò est: statuēte Christo, Ioā. 10. formā supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cū dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & vnus pastor: & determināte eodē talē formā ad personā Petri in sua perpetua successione, Ioannis vltimo, cùm dixit illi, Pasce oues meas. Vnde Papa solius Christi vicarius est, & non Ecclesiæ. & propterea diffinitū est per Ecclesiā, quòd papa in Beato Petro officium suū vniuersale suscepit, vt patet ex allatis in libello, &c.

CAP. X.

DIXIT In eodem septimo capitulo, conclusionē hanc, Papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem & Concilium generale, vt distinguitur contra Papam.

¶OBIICITVR Primo autoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleutium, Felicem Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Carthaginen. Episcopi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicarunt, non bonos iudices fuisse : restabat adhuc plenarium Ecclesiæ vniuersale Concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari : vt si malè iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. Et inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem Papam: vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, quòd à Papa & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶Secundò, autoritate octauæ synodi, can. vigesimoprimo, cuius pars habetur vigesimasecūda distinctione, in capitulo diffinimus. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Rom. sede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum Pōtificem dicere. Ex quo patet quòd licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus : id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶Tertiò, autoritate Damasi Papæ, quę ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesimasecunda, vbi Damasus dicit respōdendo, Cùm huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus ꝙ nobis iudicandi forma cōpetere nō posset. nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infrà, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis : nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò quòd Papa dicit se nō posse de illa causa cognoscere: de qua posset si synodus adhuc esset integra, id est, nihil cōmisisset. Secūdò, quòd Papa cōfitetur non solùm Conciliū esse in eo in iudicādo superius sed etiam deputatos per Cōciliū, in ea causa in qua deputati sunt.

¶Quartò, autoritate canonis in capit. si duo. distinct. 79. vbi dicitur, quòd si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrunque : nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictionis superior.

¶Quintò, ratione, Papa & reliqui prælati quicquid iudicant, &c. faciunt vt ministri Ecclesiæ, non solùm finaliter (id est, propter Ecclesiā) sed effectiuè autoritate Ecclesiæ: ergo in Ecclesia est primò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem Ecclesiæ. Sequela autem est manifesta: & cōfirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed Ecclesiæ. Et confirmatur iterū: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalē, dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem cōmunitati Ecclesiæ, &c. Et sicut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moysem: ita prouidit Ecclesiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertiò : quia aliter politia ecclesiastica nō esset ita bene ordinata sicut ciuilis : nā ista pōt prouidere sibi, principe potestate abutēte in destructionē: Ecclesia autem non posset si non esset superior papa. Et confirmatur quartò: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si à malo cōpesci non posset. Et confirmatur quintò: quia papa est ecclesiæ filius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Nō habebit ibi Deum patrē, qui noluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrē suā.

¶Sextò etiam ratione, Si papa habet potestatem super totum residuum Ecclesiæ collectiuè, ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitū exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicere : nec ad aliquid ipso renitente obligare : vt patet per illud August. Leges instituuntur cùm promulgantur : firmantur cum moribus vtentium comprobantur. distinct. 4. ca. in istis.

¶Septimò: quia potestas ecclesiastica prius tēpore est in ecclesia. quā in aliquo summo Pontifici: quia illa fuit instituta & Ecclesiæ collata Matth. 8. ista autem Ioā. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

¶RESPONDEO, Ex autoritate illa Augustini nō sequitur Concilium esse supra papam, sed dupliciter argumentū ex illa deficit. Primò: quia æquiuocat de Cōcilio. nam quæstio nostra est de Concilio distincto cōtra papā, seu secluso papa, quod est Conciliū acephalum. Augustinus autē loquitur de vniuersali cōcilio cum papa, vt patet ex hoc, quòd ponit præsentiam iudicū, id est Episcoporū, qui iudicauerāt. Constat autē quòd non licet arguere à concilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, ꝙ restabat refugiū concilij vniuersalis, infertur superioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest enim recursus iste haberi propter multas causas, scilicet exclusionē suspitionis, pleniorē discussionem, maiorem sapientiā, personalem tractatū & quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua consuetudine appellantiū ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum, & causam per alios tractaturum iudices, &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini: vbi propter præsentiam omniū prælatorum potuisset causa ita discuti, vt etiā iudices qui primò in partibus, & qui secundò Romæ iudicarūt, personaliter præsentes rationes iudicij cōferre potuissent. & vniuersali omnium iudicio decerni, & etiā dissolui prius malè iudicatum. Ad nihil enim horū exigitur maior autoritas intensiuè, quàm papæ: sed sua sufficit cum maiori discussione, sapiētia, &c. vt quotidie videmus. Est etiā cū his omnibus in cōcilio vniuersali maior autoritas extēsiuè, & maior solēnitas iudicij: quę omnia sentētiā eius omni exceptiōe maiorē reddere vidētur.

¶Ad secundam ex autoritate octauę synodi, diciturꝙ malè exponuntur verba synodi, dicēdo ꝙ synodus negat modum iudicandi papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. Et quòd hęc expositio sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitiū audaciæ, aut importat autoritatem. Si primū, cùm illud sit vitādum respectu cuiuscunque, & non solùm respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, ꝙ ipsa non debet vitiosè, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundū haberetur contrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, quòd dicere sententiā in Romanum pontificem est audaciæ vitium: illa siquidem negatio pręposita nō modum solùm, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamē audacter dicere sententiam in Romanum Pontificē, significat quòd nō nisi audacter dicere potest sententiam in Romanum Pontificē. Sicut cū dicimus, quòd de manifestis licet nobis iudicare, de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire: nō intēdimus negare modum diffiniendi tantū (puta temere,) sed intendimus determinare, quòd ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papā : sicut ly Te-

mere,in exemplo dato naturā iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audiētiam & progressum in quæstione de Papa cum reuerentia,& de sentētia subdidit illam negatiuam,quam non subiunxisset,si etiam sentētia cum reuerentia sibi competeret,ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cùm autem legeris hæc,memēto quòd sermones morales de iis sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in Papa, synodi iudicium depositiuum Papæ absque audacia esset.

¶Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quòd neutrum deductorum ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam,sed formam iudicandi sibi cōpetere posse. Et huius negationis causam reddit,non impotentiam aut subiectionē suam, sed indecentiam: vt patet in illis verbis.hoc autem familiare est principibus.Quin etiam si dixisset se nō posse iudicare, verum dixisset,& à consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere,quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem,quòd indecens est determinationes Concilij etiam prouincialis soluere:quantò magis Concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro conscientiæ ligant,non minusquàm propria?vnde,& secundum sacros canones ad Romanum Pōtificem præcipuè spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem,contra arguentes facit:pro quanto insinuat excellentiam suam tantam,quòd eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

¶Ad quartum ex autoritate Canonis,dicitur quòd gratis concessum est,quòd Papa incertus subditur Concilio.Duobus enim contendentibus incertis,iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus,Ecclesia nō iudicaret,sed adiuuaret certum,obediendo,condemnando antipapam,&c.

¶Ad quintum ex ratione,quia prælati sunt ministri Ecclesiæ,dicitur ꝙ prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesiæ.Christi quidē & effectiuè(quia ab illo habent suam potestatem effectiuè)& suppositaliter,mysticè tamen:quia omnes prælati sunt velut membra Christi iuxta illud August.super Ioan.Si præpositi Ecclesiæ pastores sunt,quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Ecclesiæ autem integræ(id est cum capite suo, quod Christus est)ministri etiā dupliciter dici possunt,scilicet effectiuè ratione partis,scilicet capitis, à quo habent prælati autoritatē & integraliter: quia sunt membra Ecclesiæ reliquæ à capite, non vt suppositi,sed vt corporis mystici partes integrales.Et hęc dicimus loquendo de prælatis Ecclesiæ absolutè, non de isto ordinato & instituto ab illo:sic enim esset quęstio de illo alio,& sic de aliis.Ex quibus patet,quòd prælati Ecclesiæ propriè loquēdo,non sunt ministri Ecclesiæ effectiuè,nisi ratione capitis, scilicet Christi:& consequenter non sunt ministri Ecclesiæ vt dominæ,nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ego donaui,in persona Christi. & rursus, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi.Ex hoc autem quòd ministri Ecclesiæ dicuntur agere secundum intentionē Ecclesiæ,non plus habetur quàm dictum est: quia,scilicet agunt secundū intentionem Ecclesiæ in capite,& in corpore ab ipso capite diffusam. Quāuis hoc possit etiā intelligi secundum intentionem Ecclesię,id est secundum intentionem Ecclesiastico officio debitam:hac enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta,&c.

¶Ad primam confirmationē,quia suffragia sunt non prælatorum, sed Ecclesiæ dicitur,quòd falsum est suffragia non esse prælatorū, vt dispensatorum:quamuis sint Ecclesiæ integræ vt proprietariæ: sed hoc nihil aliud concludit,nisi prælatos ab Ecclesia integra ratione capitis potestatē habere.Vnde omnia deficiunt ob ęquiuocationem ad propositum ab Ecclesia integra ad Ecclesiā, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine cōditionis,& regenerationis generis humani, dicitur ꝙ apertissimè cōstat falsum assumi,& dissimiliter Deū instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem cōmunitati indidit, & non vni, in ordine autem ad finem supernaturalē, potestatem dedit vni,& non cōmunitati, præfecit enim Iesum Christum, secundum quòd homo est,in principē & caput omnis Ecclesię,vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus,sed instituēdo,vt patet. Et scito, quòd argumentū deficit ex eo, ꝙ non attendit ordinem primarium regenerationis humanæ,sicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ:sed declinat ad ordinem secundariū Ecclesiæ,qui est in tēpore absentiæ principis,qui abiit in regionē longinquam accipere sibi regnū & reuerti.Quæ declinatio manifestè defectiua est:quia primario in vno,primariū in altero reddēdum proportionaliter est. Hic autē secundarius ordo in Ecclesia naturam si sequitur principalis,absque omni contradictione optimus videtur.Sic autē potestas in vno principis vicario nō in communitate locanda est,& locata ab ipso principe in Petro.Vnde patet,quòd non præuenit princeps Ecclesiā,sed suapte natura ordinē regiminis spiritualis prosecutus,in Petro & eius successoribus vicariatum suum locauit.Ad tertiam confirmationem iam patet, quòd optimè prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe,qui peccare nō potest,in ordinatione autē vicarij illius optimè quoque prouisum est,dū suauis dispositio seruata est.Supernaturale namque regimē (quale est papatus) suaptè natura supernaturalem defensionem & remediū sibi vēdicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiuè reseruādo electionē,& Ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit.Hoc enim suaue,& efficax est remediū,vt in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est dominū Iesum Christū minus bene ordinasse politiā Ecclesię etiā sub suo vicario quàm politiā ciuilē in humanis,quoniā vtrobique non idem, sed proportionale remediū contra malum principem datum est.Ita ꝙ Ecclesia potest se & cōtra illum tueri, & deponere votis & operibus Ecclesiæ proportionatis, scilicet orationibus,ieiuniis,eleemosynis,hæc enim efficaciora sunt cæteris causis secundis:quia superiores sunt reliquis,& propriè vniuersali saluti Ecclesiæ,sed non omnes capiunt verbū illud. Ad quartā confirmationē,dicitur quòd immediatè susceptus sub cura Christi viuentis,& specialiter de ipso curam habentis,non est miserabilior cunctis,nisi ratione seruitutis vniuersalis & periculi maximi, & huiusmodi,talis autē est Papa,qui non potest coactiua pœna puniri,sed tenetur ex amore liberè operari. Fœlicitatis enim quædā inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo nō sicut seruus sub lege,sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus:vt in Papatu contingit.Ad quintū dicitur, quòd Papa inquantum singularis persona est filius Ecclesiæ,quia regeneratus, nutritus & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, inquantum autem Papa,est filius Ecclesiæ integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ Ecclesiæ.sed in his & similibus aduerte tu, cui hæc & similia obiiciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesiæ vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicuntur de Ecclesia integra (siue cum capite siue cum vices capitis habent)ad Ecclesiæ communitatem secluso capite applicata suscipias:hæc enim te deciperent.

¶Ad sextum argumentum principale dicitur cū Apostolo, Quòd omnia mihi licent,sed non omnia expediūt:& rursus:Omnia possum,sed non omnia ædificant.Cōceditur igitur,quòd papa potest quantum ex potestatis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiā in inuitam Ecclesiam reliquam exercere:sed non expediret, si nō ædificaret.Nec valet argumentum.Non potest illam excōmunicare,ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitā exercere:vt patet.Ad probationem autē ex autoritate Augustini dicitur,ꝙ potius probat oppositū. Si enim leges instituuntur cū promulgantur,Papa promulgando legem in totam Ecclesiā instituit absque Ecclesiæ consensu:potest igitur ipse solus instituere legē in illam.Firmitas autem ex consensu vtentiū,nō ex parte autoritatis,sed exequutionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, ꝙ statutū vniuersalis Concilij integri etiam consensu vtentium firmatur,ita quòd non ligat quando est à dissensu vtentiū infirmatum:& tamē nullus dubitat vniuersale Concilium integrum firmitatem autoritatis legibus suis dare.Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu vtentium etiam ab ipsis legislatoribus negatiuè, pro quanto tolerando dissimulant, & implicitè reuocant quod fecerunt.Et meritò:quia lex (vt dicitur dist.4.cap.erit) debet esse patriæ,loco,temporique conueniens.

¶Ad septimū dicitur,ꝙ falsum assumitur:nam potestas ecclesiastica primò fuit in primo summo Pōtifice domino Iesu Christo,qui Pōtifex assistens futurorū bonorum,æternam redemptionē inuenit.Falsum quoque monstratū est esse ꝙ Dominus per illa verba quæ habentur Matth.18. potestatē ecclesiasticā dederit Ecclesiæ, quamuis promiserit ei super suos subditos: vt superius diffusè discussum est.Aequiuocatio demū incidit iā dicta ab Ecclesia, ad Ecclesiā secluso capite declinando. Reliqua autē quæ arguendo afferuntur(scilicet ꝙ Ecclesia potuisset instituere Petrū Papam) quàm falsa sint,ex supradictis patet:quia si potuit Ecclesia vnquā instituere Papatū in vno & eius successore,vt Christus fecit,posset quoque illū instituere in triumuiratu,vel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere,& instituta mutare pro loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8.cap.quòd Concilium Constantiēse pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi,non erat verum Concilium vniuersalis Ecclesię. Et quòd Basilien.errauit illud sequendo.

¶OBIICITVR dupliciter. Primò quòd blasphemaui. Secundò,quia Concilium Constantiense sub obedientia Ioannis 23. erat verum Concilium vniuersale: quia succedebat Concilio Pisano,in quo fuerat vnio Ecclesiæ, deposito vtroque Papa (scilicet Grego.12.& Bened.13.) & electus Alexander quintus,cui successit Ioan.23.qui congregauit illud Constantiense Concilium.

¶RESPONDEO, Et primò quo ad Constantiēse conciliū. ¶Si ego blasphemo,quare Gregorius 12. qui expressè recusauit in actu vnionis Ecclesię recognoscere Concilium illud pro tunc,vt Conciliū illud,non blasphemus,sed vir pacis, & Ecclesiæ amator

habitus est? vt patet in gestis eiusdem Concilij, sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis Ecclesiæ recusationem talis pro tunc Concilij volens & faciens, nō blasphema, sed catholicę vnitatis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui præsedit illi Concilio, vt satisfieret recusationi illius Concilij [illegible] blasphemus, sed defensor Ecclesiæ habetur? Quare denium ipsummet tunc Constantien. Conciliū, cùm negauit tacto seipsum esse Concilium non semel, sed bis (primò in acceptando præsidentiam Imperatoris, & autorizari se in Concilium à Gregorio 12. secundò in acceptando se conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permittit debet à qualibet singulari persona, quā veritas deseratur, quomodo Concilium vniuersale à spiritusancto rectū, potius veritatem deseruit seipsum facto negans, quàm scādalum permittere voluit iam natum? Ex his autem rectè consideratis patet, quòd Concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Cōcilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebat dans operam vt vnum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubiis incertísque habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritatísque autoritatem eis tribuere nephas est.

¶Ad secundam obiectionē de successione ad Concilium Pisanum, dicitur, quòd nec illud Concilium cōstat fuisse certū & indubitatū: vt cæteris omissis patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, Concilium illud Pisanum cum Alexādro 5. certum & indubitatum, quàm certè & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientiis? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundò: quia ipsum Constan. Cōcilium sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale Conciliū succedēs Pisano, non tamē hoc pro certo & indubitato tenere se cōtestatū est facto suo: vt patet ex dictis.

¶Accedit ad hæc, quòd sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset etiam tota reliqua Ecclesia repræsentatiuè potuisset errare, nec fuisset Cōcilium generale perfectū simpliciter: vt patet in libello.

¶Quo ad Concilium verò Basilien. vniuersalis Ecclesiæ responsionem replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiā Ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat Ecclesiam à blasphemia?

CAP. XII.

DIXI In cap. 9. glossando verba Aug. Petrus quando claues accepit, Ecclesiā significauit, & similia, quòd in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hęc.

¶OBIICITVR, Quòd non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, claues datas esse Ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶RESPONDEO, Quòd sequela nō tenet: imò sequitur ex illo sensu claues esse datas Ecclesiæ formaliter: tū quia quod datur capiti formaliter, verè etiā datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quāuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumētum pręter hoc fallitur in ęquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore tātum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa sit vicarius: quod est fictitium. Firmatur autē sensus à me assignatus, ex eo quòd exposui Augu. ex ipsomet Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Nō sine causa inter Apostolos, Ecclesiæ catholicæ personā sustinet Petrus: huic enim Ecclesiæ claues datę sunt cum Petro datæ sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Constat enim quòd Petro vt distincto ab aliis, & pro se & successoribus datus est papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi August. dicebat quòd personam Ecclesiæ gerebat.

CAP. XIII.

DIXI In eodem capit. 9. quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. Thom. post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

¶OBIICITVR Primò, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in cōmuni nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶Secundò, Quia Innocentius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno cōiugum ad hæresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire: vt patet in cap. quanto, de diuortiis & glossa ibidem.

¶Tertiò, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui cōstituit vt subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerēt, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in dist. 31. cap. ante triennium. in textu & gloss. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶Quartò, Quia sequeretur quòd summus Pontifex nō posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas, vt erat articulus de processione Spiritussancti à Filio. Et tenet cōsequentia: quia non posset esse pertinax contra suiipsius determinationē. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, quòd Papa verè hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶Quintò, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello. nam in fine quarti capituli dictū est, quòd sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd Papa non potest errare in iudicio fidei. hæc enim contradicunt, quia nō præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clemētis Papæ quantum sententiæ Ioannis, imò & plus: quia apud Clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶Sextò, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæresiarchas, puta Nicenum, Constantinopolitanum Ephesinum, & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia suffecisset solius Papæ decisio: imò apud aduersarium tantæ est potestatis solus Papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso residuo.

¶Septimò ex Occham, Quia Innocētius tertius (vt habetur extrà qui filij sint legitimi in ca. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli cōprobatur, vt quòd ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia cæremonialia ibidem in capit. 13 & 14. non sunt seruanda. Si verò mysticè intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mysticè seruanda sunt: vt legitur distinct. 6. cap. his itaque.

¶Octauò ex eodem, Quia nonnulli summi Pōtifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, cæteri verò oppositum.

¶Nonò, Quia non est verisimile, quòd homini potenti in iis quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

¶RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quòd falsum assumitur, scilicet quòd vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifestè Nicolaus (vt patet in 6. de verborū significatione exiit qui seminat) dicit, Egit nanque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet & loculis, sed vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestè patet, quòd Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, vt imperfectis se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quòd Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacræ Scripturæ, veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

Propter duas in se naturas, duo operū genera operatus est Christus.

¶Ad secundum dicitur, quòd neuter illorum Pontificum diffinitiuè determinauit. Nam de Celestino in cap. quanto. de diuortiis, Innocentius dicit, Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non credimus quòd in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quòd non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶Ad tertium dicitur, quòd Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifestè patet ex hoc, quòd statutū illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continētes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

¶Est autem hic aduertēdum, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quòd diaconus autoritate tamen Papæ hanc prohibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in cap. ante triennium. distinct. 31. Glossa verò ibidem auget, dicens, quòd Pelagius hoc fecit, & quòd illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicēs, quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶Ad quartum dicitur, Negando primam ſequelam, ſcilicet quòd papa non poſsit eſſe in non deciſis hæreticus. Nam ſi ille, qui eſt papa, tenuiſſet pertinaciter, Spiritum ſanctum non procedere à Filio, etiam ſi ab Eccleſia ſic determinaretur, fuiſſet hæreticus. Per accidens autem eſt, quòd ab ipſo vel alio determinato Eccleſiæ fieret, ſtandum eſt enim in formalibus & per ſe, & non declinandum ad ea, quæ ſunt per accidens in quacunque ſcientia. Et ex hoc patet reſponſio ad ſecundam ſequelam. Nam determinatio vnius papæ in materia fidei ligat per ſe omnes perſonas Eccleſię. quarum ſunt actus credendi. & ſic perſona propria & ſucceſſoris ligatur ad tenendam determinationem ſemel factam de fide. Ad tertiam autem ſequelam dicitur, quòd cum id quod imputaretur papæ pro hæreſi, non eſſet deciſum adhuc per Eccleſiam, & ipſe non teneret hoc pertinaciter: ſed defenderet eſſe conſonum ſacrę Scripturæ & fidei Eccleſiæ, non eſſet hæreticus formaliter, etiam ſi materialiter erraret in his quæ ſunt fidei. Et propterea non ſequitur, quòd papa malè poſſet iudicari de hæreſi in caſu quo iudicandus eſt, ſcilicet de hæreſi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad iſtum vel illum ſenſum.

¶Ad quintũ dicitur, quòd nulla eſt contradictio in dictis meis allatis. Nam bene ſimul ſtat tam Ioannem quàm Clementem non poſſe errare, & tamen alterum eſſe ſupra alterum: poſſunt enim eſſe duo omnino recta ſubordinata: vt patet apud omnes de Eccleſia vniuerſali præſenti, & de ſacra Scriptura. Dicendo autem, quòd ſententia Ioannis præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, niſi quòd Clementis ſententia ſubordinata erat ſententiæ Ioannis. Ad id verò, quod adiungitur, quod ſequeretur oppoſitum huius, negatur ſequela. Nam cùm dicitur, quòd ad Papam ſpectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu ſuo ſcilicet ſub ſacra Scriptura, cuius autor eſt Spiritus ſanctus. Et, quia Ioannes Euangeliſta in doctrina fidei locum ſacræ Scripturæ tenebat (ſicut Euangelium ſuum hodie tenet) ideo non ſequitur quòd magis Clementis quàm Ioannis eſſet ſtandum ſententiæ, ſed ecõtrario. Et ex hoc patet reſponſio ad ſimile allatum arguendo de Clemente & Petro, quòd ſcilicet non eſt eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, ſed apoſtolatus, locum etiam ſacræ Scripturæ tenebat, ſicut nunc tenent Epiſtolæ eius, & hunc ſenſum expreſsè aperui in libelli illius loco allegato dicens, Præualuiſſet ſententia Ioannis ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, ſicut modò præualet Euãgelium Ioannis ſententiæ cuiuſcunque papæ & totius Eccleſiæ.

¶Ad ſextum negatur ſequela: quòd ſcilicet fruſtra fuiſſent Concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter poteſtatem intenſiuam, ſed extenſiuam, & propter diſcuſſionem & collationem cum multitudine vniuerſali ſapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem ſequelæ procedit, acſi propter habendam ſolam autoritatem intenſiuam Conciliũ congregandum eſſet: quod falſum eſt. Nam licet papa ſolus tantæ intenſiuæ ſit autoritatis, quantæ ipſe cum reſiduo: non tamen tantæ extenſiuę, non tamen tantæ ſapientiæ, non tamen tantæ acceptationis indubitatæ ab omnibus (vt patet de ipſis oppoſitum ſentientibus) non tamen tantæ ſolennitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multũ valet ad perſuadendum quòd à Spiritu ſancto regitur, errare non poteſt. Oportet enim ea quæ totam Eccleſiam tangunt in ſingulis ſic fieri, vt acceptabilia facillimè omnibus ſint: & ad hoc multum valent vniuerſalia Concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶Ad ſeptimum dicitur, quòd quia duæ ſunt leges diuinæ (ſcilicet vetus & noua) & noua eſt ſecunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, ſcilicet ſecunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentum ex cõuenientia vocabuli ſumpſit Innocentius. Et hoc expreſsit, ne intelligeretur quòd abſolutè cõcluderet, ſed quantum eſt ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam perſuaſionem intendebat, qua mandata in Deuteronomio, nõ ad literã, ſed proportionabiliter ſecundum conuenientiã ad tẽpus gratiæ ſeruãda erant, quãdo, vbi, &c. expediret. Vnde ipſe mãdatum vnum iudiciale ex Deuteronomio aſſumens, & tractãs, non ad literã, ſed iuxta conuenientiã ad ſacerdotiũ Petri expoſuit. Nec obſtat quòd omnia veteris teſtamẽti hoc modo ſeruari poſſunt, cõceditur enim ꝙ nihil ſpeciale de Deuteronomio intendebat, niſi perſuaſionem ex conuenientia nominis.

¶Ad octauũ dicitur, quòd quia poteſtas Papæ directè eſt reſpectu ſpiritualium ad ſupremum ſimpliciter finem humani generis: ideo ſuæ poteſtati duo cõueniunt, primò, quòd non eſt directè reſpectu temporalium: ſecundò, quòd eſt reſpectu temporalium in ordine ad ſpiritualia: hoc enim habet ex eo, quòd ad ſupremum finem omnia ordinari debẽt, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius intereſt ad illum finem omnes dirigere: vt eſt Chriſti vicarius. primum autem ex natura ſuæ poteſtatis conſequitur. Ex his autem ſequitur, quòd vtrunque verè poteſt determinari de Papa, & quòd habet ſupremã poteſtatẽ in tẽporalibus: & quòd non habet ſupremam poteſtatẽ in temporalibus: quoniã vtrunque verũ eſt ad ſanum intellectum. Affirmatio nãque eſt vera in ordine ad ſpiritualia: negatio verò ceteris vera directè, ſeu ſecundum ſeipſa temporalia. Vnde nihil ex vtraque deciſione erroris accidit. Aduerte tamen, ꝙ quia aliud eſt determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod eſt fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum eſt: ſecũdum autem determinare de quæſtionibus, quæ in rebus creditis accidunt) & conſtat, quòd cùm determinatur quæſtio aliqua ſecũdo modo non determinari dicitur de fide, ſed de tali vel tali materia: ideo, cum dicitur, quòd Papa non poteſt errare in iudicio fidei, nõ accipio dictum eſſe niſi de iudicio fidei formaliter, quando, ſcilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, niſi prima apparenter: ne tamen fugere videar, ſigillatim ſolutæ ſunt omnes.

¶Ad nonum dicitur, quòd nõ veriſimile, ſed verum & humanæ diuinæque rationi & autoritati conſentaneum eſt, vt homini potenti errare ſecundum ſeipſum, non autem vt directo à Spiritu ſancto, Deus vltimam fidei deciſionẽ ſub ſacra ſcriptura cõmiſerit. Cum enim non ſit differentia apud Deum in vno & in multis ſaluare, & omnes in Cõcilio præſentes ſecundũ ſe & proprias vires cõſiderati, poſsint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad aſsiſtentiam Spiritusſancti recurratur, magis atteſtatur aſsiſtentiæ Spiritusſancti & eius virtuti, ſalus fidei per vnũ quàm per totũ Conciliũ: hoc enim humanæ ſapientiæ opus eſſe videtur (propter omnium Patrum concurſum) illud autẽ ſolius Dei opus eſt & apparet. Vnitas quoque fidei vnitatem quoque iudicis qui præeſt toti Eccleſiæ expoſcit: vt in Secũda ſecundæ, q.1. art. vlt. diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIXI in eodem 9. ca. rationem quare Papa non poteſt errare in iudicio fidei, quia hic error eſſet error vniuerſalis Eccleſiæ: quia tenetur ſequi diffinitionem Papæ in fide, afferens ad hoc autoritatẽ ſancti Thomæ, & pòſt Decretalis in cap. maiores. & Ieſu Chriſti, Ego rogaui pro te, Petre.

¶OBIICITVR Negãdo, ꝙ Eccleſia de neceſsitate tenetur credere ſentẽtiæ diffinitiuæ Papæ in materia fidei: & dicẽdo, quòd ſicut Papæ præcipienti contra Euãgelium, non eſt obediẽdum. ita nec ſentẽtiæ erroneæ in fide. De autoritate S. Thomæ non eſt cura.

¶Ad capitulum, maiores. dicitur dupliciter, primò, quòd non pro vltima & neceſſariò credenda determinatione habenda, ſed regulariter ad Papã eſt recurrendum, quia regulariter non eſt Eccleſia congregata. Secundò (& in idem redit) quòd referendæ ſunt ſummo pontifici cauſæ fidei, vt conuocet Conciliũ: quia ad ipſum ſpectat congregare illud.

¶Ad verbum Domini, Ego rogaui pro te, Petre, dicitur quòd non pro ſola perſona Petri, aut ſucceſſoribus orauit Chriſtus ne deficeret fides eius, ſed pro vniuerſali Eccleſia per Petrũ repræſentata.

¶RESPONDEO, Negationem illam conſuetudo Eccleſiæ autoritatéſque ſanctorum confutant, & ignis experiẽtia comprobaret, ſi quis nõ teneret, quod ſola Rom. Eccleſia determinaretur, hæreticum eſſe, vt patet, extrà, de hæreticis. ad abolendam in textu & gloſſa. Et hæc reſpõſio manifeſtat, ad quid fateantur ipſimet ſe declinare oportere, defendendo ſubiectionem Papæ aliquo corpori Eccleſiæ, vel Concilij.

¶Quod autem additur, quòd ſententiæ erroneæ, ſicut nec præcepto diabolico adhærendum eſſet, veriſsimum eſt, ſed nihil obſtat: quoniam ex his nihil aliud quàm cõditionalis veritas habetur, ſcilicet ſi determinaret erroneè, ſi præciperet contra Euangeliũ, non audiretur. Hoc enim non ſolùm de Papa, ſed de Angelis ſanctis veriſsimum eſt, iuxta illud, Si Angelus de cælo Euãgelizet aliud, &c. anathema ſit. Ex his enim conſequitur, quòd antecedens, aut conſequens poſsit eſſe verum, vt patet.

¶Quòd autoritas ſancti Thomæ paruifiat, nõnihil eſt: quoniam Eccleſia non paruifacit. Sed eſto, quòd ſanctus Thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiã paruifient. Hieron. quoque dicens ad Damaſum (vt habetur 24. quæſtione 1. canone, hæc eſt fides) ſi hæc noſtra cõfeſsio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, ſe imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. manifeſtéq; in his verbis conteſtans, ꝙ ex approbata fidei confeſſione à Papa aliquis obſtans nõ catholicus ſit, paruipẽdendus erit.

¶Ad expoſitionem verò dictam de cap. maiores. dicitur, quòd literæ contradicit. Nam textus cauſam quare ad Petri ſedem ſit recurrendum, aſsignat veritatem Petri in confitendo fidẽ & indefectibilitatẽ eius in eadẽ propter orationẽ Chriſti. Ex hac enim cauſa manifeſtè ſequitur, quòd ideo ad Papam referẽdas eſſe maiores cauſas dicitur, quia ipſe conſtitutus eſt indefectibilis iudex in fide.

Et quia eũ, qui certus eſt, amplius certificari non oportet, ſequitur ꝙ ſententia papæ in fide eſt finalis determinatio & neceſſariò credenda, ſecundum illam Decretalem. & ſic vtraque expoſitio ruit. Quod autẽ de oratione Chriſti pro Petro dicitur, poteſt bene & malè intelligi. Malè quidem; ſi intelligatur quòd Chriſtus pro eccleſia, ſiue cũ papa ſiue ſine papa ora[illegible] quoniam expreſsè Chriſtus dixit hæc verba Petro, vt diſtincto ab aliis, vt patet ex contextu. inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando cõuerſus confirma fratres tuos. Vbi manifeſtè patet, quòd diſtinguit tẽtationis actum ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erant, & tamen ipſe ſingulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autẽ pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commiſit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem ſi intelligatur Dominum oraſſe pro Petro & aliis, diuerſimode tamen. Pro Petro quidem immediatè, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in ſeipſo Petro, pro aliis autem in Petro ipſorum capite. Et in hoc ſenſu magis confirmatur intentũ noſtrum: vt patet. Et vt vnico verbo dicam, ſi hæc autoritas de Petro & ſucceſſoribus verificatur (vt dictũ ca. maiores affert) ſatis habetur intentum quòd Petri ſedes non poteſt errare in fide propter Chriſti orationem. Et cùm hoc non ſit verum de errore perſonali, ſequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI In eodem 9. cap. exponendo illud Hiero. Si autoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe. quod verum eſt quo ad multa: puta merita, virtutem, ſcientiam, & in propoſito vigorem conſuetudinis, &c.

¶OBIICITVR, Tu gloſſas de maioritate meritorum, & Hierony. non dicit, ſi merita quærantur, ſed ſi autoritas quæritur: & ſic de maioritate poteſtatis, nõ meritorum loquitur.

¶RESPONDEO, Satis diminutè gloſſa mea adducitur, nam, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hiero. verum erat quo ad multa: puta, meritum, ſcientiam, &c. & ꝙ in propoſito & ad literam Hiero. loquitur de vigore conſuetudinis: & obiectio in ſolis meritis ſe ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad autoritatem conſuetudinis plurimum valent: quoniam conſuetudo non virorum malorum, ſed virorum ſanctorum, maximæ eſt in Eccleſia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea ſtando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: vt quia orbis maior eſt vrbe in autoritate conſuetudinis, propter maiora merita orbis quàm vrbis, ideo conſuetudo orbis, qua diaconi ſubeſſe, non præeſſe conſueuerunt, imitanda eſt. Et ſic dicendo, ſi autoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat ſermo, ſcilicet de loco diaconorum, maioritatem meritorum non poteſtatis in cauſam autoritatis afferebat. Facilè tamen contendentibus in verbis dici poteſt, quòd orbis autoritas maior eſt extenſiuè, non intenſiuè autoritate vrbis, & ſimiliter poteſtas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorũ, quòd Papa non habet ſuperiorem in terris.

¶OBIICITVR Duabus gloſsis. Prima eſt, quòd intelligitur hoc in criminibus non ſcandaloſis Eccleſiæ. Secunda eſt, quòd intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad ſuperiorem ſummi Pontificis, Concilium, ſcilicet recurſus haberi non poteſt.

¶RESPONDEO, Quòd prima gloſſa eſt volũtaria & falſa, Voluntaria quidem, quia Eccleſiæ Canonũ, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falſa autẽ, quia fit exceptio de ſolo crimine fidei: Conſtat enim quòd ab vniuerſali cum vna exceptione facta non niſi falſo alia exceptio fit. Cum ergo ſolum fidelitatis crimen exceptũ ab vniuerſali ſit, reſtat vt alia crimina omnia incluſa ſint. Secunda autem gloſ. manifeſtè falſa cõuincitur ex eo, quòd etiam de crimine hæreſis papa diceretur non habere ſuperiorem: quoniam regulariter Concilium non eſt congregatum. Tertia autem gloſſa ꝙ autoritates iſtæ ſunt ſummorum Pont. qui vt in pluribus fimbrias ſuas nimis extendẽtes, ſibimet tribuerunt quòd Eccleſię eſt propriũ: quia non procedit de Theologiæ aut ſacrorum Canonum, &c. autoritate: quàm bene ſonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales ſummorum Pontifi. in Eccleſia ſunt. Et tantò plus, quantò multorũ ſanctorum Pontificum autoritates reſutãdæ ſic eſſent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Euſebio, & aliorum ſanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illuſtribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd Eccleſiæ Dei, ſecluſo Papa, non eſt data poteſtas papalis, aut ſuperior papali in Euangelio Matth. 18. & quod in Eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.

¶OBIICITVR, Quòd Dominus ibidem dixit, Si Eccleſiam nõ audierit, &c. per hoc enim Eccleſiæ iuriſdictionem oſtendit in effectu, ſcilicet in pœna excommunicationis, & ſubdidit in plurali numero, Quæcunque ſolueritis, &c. per hoc enim oſtendit, quòd pluribus in Eccleſia nomine contentis, dabat illam poteſtatem.

¶Affertur etiam ad hoc vſus primitiuæ Eccleſiæ, quando Act. 15. diffinitum eſt ab Eccleſia, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

¶Affertur tertiò autoritas Gregorij, quæ ponitur in cap. ſicut ſancti. vbi Gregorius fatetur ſe quatuor Concilia illa, ſcilicet Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Calcedonen. tenere ſicut Euangelium: & ſubdit cauſam, quia dum vniuerſali ſunt conſtituta conſenſu, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut ligare quos abſoluunt. Ecce, quòd non dicit, quòd ſummi Pont. ſed vniuerſali conſenſu: nec quos Pontifex ligat, ſed quos illa ligant.

¶Quartò, ad hoc eſt canon, decreuit 80. diſt. vbi dicitur, Decreuit ſancta ſynodus & non dicit, decreuit ſummus Pontifex.

¶Quintò, capitulum, nimis. de iureiurando: vbi autoritate ſancti Concilij, non propria ſummus Pontifex præcipit.

¶Sextò, Eccleſia poteſt elargiri indulgentias. ergo habet claues iuriſdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de theſauro Eccleſiæ & non Papæ: ergo à fortiori Eccleſia poteſt diſpenſare.

¶Septimò, Eccleſia poteſt condere canones latæ ſententiæ, depoſitionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de Concilio Carthaginen. in cap. placuit. 8. quæſt. 1. & habetur extrà de clericis non reſidentibus, in cap. ex geſtis.

¶RESPONDEO, Et vt his & ſimilibus reſpondendi via detur, quatuor puncta prę oculis ſemper habẽda in hac materia & huiuſmodi autoritatibus aſsigno. Primum eſt, aliud eſt Eccleſiam ſeu ſynodũ habere poteſtatẽ plenariam ratione partis (puta capitis, ſicut homo videt, audit, &c.) & aliud eſt Eccleſiam, ſeu ſynodum habere eandem ratione ſuæ totalitatis. Et propterea cauendum eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Secundum eſt, Aliud eſt Eccleſiam ſeu ſynodũ habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eam habere immediatè à Domino Ieſu Chriſto. Et propterea cauendũ eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Tertium eſt, Aliud eſt eccleſiam, ſeu ſynodum habere poteſtatem: & aliud eſt eandem habere poteſtatem talem, ſcilicet coactiuam reſpectu talis, ſcilicet vicarij principis ſui: potentia enim actiua, cùm dicatur non abſolutè, ſed reſpectu paſsiuè (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria poteſtas pleniſsimè eſt, quando reſpectu ſubiectorum omnia poteſt. Cauendum eſt propterea, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Quartum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eccleſiam, ſeu ſynodum acephalem ſeu truncam habere eandem. Et propterea cauendum eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet.

¶Ex his ſiquidem quatuor ſapienter diſpenſatis, vniuerſa quęſtionis iſtius argumenta facilè elaceſcent: ſic, vt nullũ fortè obſcurũ relinquatur. Ad ſingula tamen deſcendendo reſpondetur. Et ad verba Domini, Mat. 18. dicitur (vt iam probatum eſt) ꝙ Dominus non dat ibi eccleſiæ autoritatem, ſed ſignificat eam habituram poteſtatem: nõ explicando ibi quomodo habitura ſit, & an ſecũdum ſe totã primò, an ratione partis: hoc enim non negamus, ſed docemus. Verba quoque illa in numero plurali nõ cogunt ad autoritatem eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis: imò abſq; determinatione ad hunc vel illum modũ poteſtatis eccleſiæ, ſcilicet ratione totius, vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, ꝙ vtroque modo verificari poſſunt: vt patet ex dictis. conſtat enim euidenter quòd commune duobus abſtrahit ab vtroq;. Poteſt igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem eccleſiarum futurã, & ad pluralitatem conuenientium in eccleſia, ad conferendum, diſcutiendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantiũ ſuas autoritates in cõmuni: propter quod ex illa litera nihil habetur obſtãs dictis.

¶Ad ſecundum ex primitiua eccleſia, dicitur, quòd gratis conceditur eccleſiam ſtatuiſſe, ſed an poteſtate partium (puta trium Apoſtolorum) an cõmunitatis per accumulationem in cõmuni, an aliquo alio modo (puta à Chriſto immediatè vt iſti falsò putãt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex iſta autoritate, & cæteris ſubiunctis, & ſimilibus, nec habetur iſta affirmatiua, ſcilicet eccleſia, ſeu ſynodus habet immediatè à Chriſto poteſtatẽ, nec habetur iſta negatiua, Synodus non habet poteſtatem à Domino mediãte papa. Et de affirmatiua quidem ex eo conſtat: quia, cum multipliciter poſsit verificari ſynodum habere poteſtatem, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem, oportet hoc ſic communiter intelligi, vt à ſingulis huiuſmodi ſenſibus determinatè abſtrahat. De negatiua autem ex eadem radice conſtat: quia ſcilicet ſynodum habere poteſtatem, non oportet quòd intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere poteſtatem à Domino mediante papa, (vt contingit quando per accumulationem eccleſia habet poteſtatem) quia omnes partiales poteſtates ſunt à Petro, & communicatio poteſtatis

ſtatis

ſtatis ſuæ cum aliis ab eodem eſt, qui ſolus à Domino, vt pote eius vicarius immediatè poteſtatem habet: & ratione eius ſolius ſynodus integra poteſt verè dici, quòd habet immediatè poteſtatem à Chriſto domino.

¶Ad autoritatẽ Gregorij dicitur, ꝙ cauſa reddita à Gregorio manifeſtè fauet intento noſtro: quoniam non reddit pro cauſa autoritatem immediatè datam à Chriſto, ſed vniuerſalem conſenſum: ac per hoc etiam ipſius ſummi Pontificis, qui caput eſt & propterea ſeipſum negaret Papa, illa negans: vt ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quod diximus, ꝙ autoritas ſynodi includit caput: alioquin non faceret vniuerſali conſenſu quæ facit. Et innuitur quòd poteſtatem habet à ſuis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rurſus ex hac autoritate nihil aliud habet, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet reſponſio ad quartum.

¶Ad quintum verò dicitur, ꝙ cum ſynodus integra habeat poteſtatem vniuerſalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ eſt ipſius papæ abſolutè, & vt propria ſit ipſius ſynodi pro tunc, & vt communicata, quẽadmodum quilibet alius poſſet verè dicere autoritate ſacri Concilij, ſtatuto, &c. ita ipſe papa, cùm non ſit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, ꝙ affirmat ſe ſynodi autoritate facere, negat ſua ſe autoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas ſynodi de neceſsitate claudit in ſe autoritatem capitis. Neq; rurſus per hoc, quod affirmat ſynodi autoritate ſe facere, affirmat ſe aliena autoritate facere: licet enim ſynodus ſit aliud à papa, ſicut eccleſia alicuius Epiſcopi differt ab Epiſcopo non tamen oportet, ꝙ poteſtas eccleſiæ ſit aliud à poteſtate Epiſcopi, ſed vna & eadem poteſt eſſe vtriuſq; diuerſimodè: Epiſcopi vt propria, eccleſiæ vt cõmunicata. Et per hoc etiam patet, ꝙ per hoc quòd affirmat ſe ſacri Cõcilij autoritate facere, non propterea affirmat ſe minorẽ in autoritate. Et quamuis hæc ſatiſfaciant, veruntamen condeſcendendo multorum ſenſui, ſcito ꝙ dupliciter papa poteſt dici minor ſynodo ſecundum poteſtatem, ſcilicet extenſiuè, & quaſi intenſiue ſecundum quid: extenſiuè quidem, quia ſynodus integratur ex tot poteſtatibus tantæ multitudinis, intenſiuè verò ſecundum quid, hoc eſt ſecundum illam partem poteſtatis, quam communicat papa Concilio, quaſi proportione ſua. Papa enim præſens ſynodo non intelligitur (vt prædictum eſt) totam ſuam poteſtatem totaliter ſynodo cõmunicare, ſed tantum ſuæ poteſtatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & ſic ex eo poteſtatis papæ & reliquis poteſtatum aliorum fit vna poteſtas, quaſi intenſiuè maior, quàm id poteſtatis papalis ſolũ eſſet. Et hæc maior poteſtas intelligitur eſſe in tota ſynodo tanquã in ſubiecto. Dixi autem quaſi intẽſiuè: quia poteſtas illa papalis, eo quòd cõmunicatur vt limitata ſic, vt cùm aliis poteſtatibus poſsit velut quædam ſingularis poteſtas accumulari: intelligitur & ſuperari à tota, pro quanto tota poteſt vniuerſale ſtatutũ condere, diffinire, &c. quòd illa vt ſic non poteſt per ſeipſam ſolam. Sed quoniã tota poteſtas ſynodi non plus poteſt quàm ex ſingulis huiuſmodi poteſtatibus habeat. ideo non ſimpliciter, ſed quaſi intenſiuè maiorem appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare poteſtatem legatorum papæ in ſynodo, quando per legatum papa ſynodum celebrat, & videbis clarè, quòd quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: ſed poteſtatem committit quantam oportet pro ſynodo haberi, ex ſola præſentia papę in ſynodo nõ habetur quòd plus ſuæ poteſtatis ſynodo impartiatur quàm oporteat, quamuis maior dignitas, & infallibilis aſsiſtentia Spirituſſancti in ſynodo quo ad ea quæ ſunt fidei, præſentiam papę per ſeipſum conſequantur. Vnde quamuis non cogamur, poſſumus tamen dicere quòd papa tanquam minor extenſiuè & ſecundum quid intenſiuè ſynodo, autoritate ſacri Concilij dicitur facere, quod tamen de plenitudine ſuæ poteſtatis poſſet & facere & tollere. Et, quoniã verba prædicta (ſcilicet facere autoritate ſynodi vel Concilij) in papa habent ſpeciem minorationis, ideo à ſacris Canonibus non ſunt extenſa: ſed more ſimilium locutionũm ſunt piæ interpretationi relicta, & quaſi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus ſacro approbante Concilio: approbare enim commune eſt poteſtati, ſapientiæ, conſenſui: nec ſuperioritatem, nec æqualitatem poteſtatis in approbantibus exigit: vt patet.

¶Ad ſextum dicitur, quòd licet eccleſia integra poſsit dare indulgentias, &c. & eius ſit theſaurus meritorum, vnde fiunt indulgentiæ: vt propter cuius vtilitatem eſt, non tamen eius ſunt vt dominæ: quoniam ipſa eſt ſerua Domini Ieſu, & quicquid acquirit ſeruus acquirit domino ſuo: & ipſi dictum eſt, Cùm feceritis quæcunque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vnde non magis ad eccleſiam, ſed ad vicarium Domini ſpectat diſpenſatio theſauri in vtilitatem eccleſiæ, pro qua eſt.

¶Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, ſynodum quæ verè ſynodus eſt, ſcilicet integram poteſtatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non eſt quæſtio, ſed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hæc ſufficiant ad ſimilia.

CAPVT XVIII.

DIXI In eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non poteſt inferri eos ſubditos eſſe apoſtolis, quia ex Miſſum eſſe, non ſequitur, Subditum eſſe: vt patet de Spirituſancto.

¶OBIICITVR, Iſta conſequentia eſt optima, Spirituſſanctus mittitur à Filio, ergo eſt ab eo, vel eo inferior: & ſic oportet fateri, quòd Petrus eſt ab Eccleſia, ex quo non eſt inferior.

¶RESPONDEO, Quod conſequentia illa, quæ vocatur optima, non eſt verè optima, cùm non ſit bona gratia materiæ, quoniam Spirituſſanctus mittitur à ſeipſo, (vt patet in primo ſentent. diſt. 16.) & tamen non eſt à ſeipſo, nec inferior ſeipſo. Et ſimiliter Filius mittitur à ſeipſo, imò etiam filius mittitur à Spirituſancto, qui eſt à Filio: vt patet. in eodem libro diſtinct. 15. Et quia conſequentia non eſt bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus eſt inferior eccleſia, vel eſt ab eccleſia.

CAPVT XIX.

DIXI In eodem cap. 11. quòd ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto can. tria. habetur, quòd Hieronymi autoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictũ Concilij intelliguntur pro diuerſis temporibus: & quòd verba Gratiani ibidem inter paleas computanda ſunt.

¶RESPONDEO, Quòd licet certum ſit, quòd Hieronymus abſolutè & non ſecundum hoc vel illud Concilium futurum loquatur, & quòd Cõcilium generale poſſet prohibere quod non eſt abſolutè prohibitum, verba tamen Concilij non tanquam conſtituentia, ſed declarantia ius, ſumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non poſſet ſtatuere. Veruntamen quicquid de hoc ſit, ſatis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur ſiue autoritate Gratiani, ſiue quacunque alia, quòd Hieronymi autoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilij autoritatem ſeruat Eccleſia.

¶Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obſtat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipſis ſolis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eodẽ c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in c. ſignificaſti, ꝙ Concilia à papa autoritatem habent.

¶OBIICITVR, Dicendo, quòd illud eſt intelligendum de Concilio quantum ad ſuum congregari, quia regulariter autoritate Romani Pontificis congregatur: ſed ex quo congregatum eſt, ſiue autoritate Romani Pontificis, ſiue aliàs habet immediatè autoritatem à Chriſto.

¶RESPONDEO, Quòd expoſitio iſta repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere Concilia à Rom. eccleſiæ autoritate, quòd facta ſunt, & quòd robur acceperũt. & primum, vt patet, refertur ad ipſum Congregari: ſecundum autem niſi ſuperfluat, ad autoritatem congregati. Et cõuincitur hanc eſſe abſque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare Conciliorum legibus Apoſtolica ſedes non ſubeſt. Si enim dependerent Concilia tantùm in congregari à papa, ex quo leges faciunt poſtquam congregata ſunt, nihil valeret ratio aſsignata ad intentum inferendum. Patet nanque manifeſtè quòd ex hoc, quòd Concilia regulariter non congregantur niſi per papam, non ſequitur, Ergo non præfigunt legem papæ: quia ſtat, quòd congregata præfigant legem, ſi congregata non pendent ab ipſo.

CAPVT XXI.

DIXI in eodem 11. c. quòd Concilium vniuerſale legitimè congregatum errare poteſt diffiniendo papa abſente, aut non conſentiente: & quaſi dixi quòd poteſt errare eodem modo in his, quæ ſunt fidei.

¶OBIICITVR, Quia ad Concilium generale ſpectat determinatio eorum, quæ ſunt fidei: & ipſi promittitur, Quod docebit vos Spirituſſanctus omnem veritatem.

¶In cuius ſignum Act. 15. ponitur Spirituſſanctus præſidens Concilio Apoſtolorum, cùm dicitur, Viſum eſt Spirituiſancto & nobis: & non dixerunt, Viſum eſt Petro & nobis.

¶Hoc ſatis innuere videtur Auguſt. Euangelio non crederem, niſi me autoritas eccleſiæ admoneret.

¶Et in ſexta ſynodo (vt patet diſt. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic ſanctæ ſynodo, vt ammodo confirmata & rata ſint canonum Apoſt. 83. capitula. Hoc quoque deduci poteſt ex illo, Ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, hoc enim ſucceſſoribus Apoſtolorum dicitur. Concilium enim generale repræſentat Concilium Apoſtolorum & Seniorum.

¶Hoc idem patet ex eo: quòd quilibet fatetur ſe credere in vnam ſanctam eccleſiã catholicam: ex hoc enim ſequitur, ꝙ ad eam vltima deciſio eorũ, quæ ſunt fidei, ſpectat. Cùm enim papa fatetur ſe credere in vnã ſanctam eccleſiã, nõ dicit ſe credere in ſemetipſum.

¶Præt

¶Prætereà, Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & Cōcilium gaudet eodē priuilegio, quo Ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imò cum Ecclesia, vt dispersa nullum actū iurisdictionis exercere posit, nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet, vt cōgregatæ in Cōcilio.

¶Et si dicatur, quòd papa repræsentat Ecclesiam sicut Concilium, diceretur quòd papa repræsentat Ecclesiam remotè, Concilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet Ecclesia saltem sufficienter vocatus: & priuilegium Ecclesiæ trāsit in Concilium immediatè, eam repræsentans. non autem in summum Pontificem.

¶RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiūt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus communis. Defectus omnium obiectionum est, quia à Concilio declinant ad Conciliū, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Conciliū quippe generale sine papæ cōsensu non diffinit) constat quòd non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cùm papa supremum in Ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubiò à Concilio vt Ecclesiā vniuersalem repræsentat, diffinitum non est. Dico igitur, quòd propositio dicēs, quòd Cōcilium generale nō potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de Concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de Concilio Acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantū ad vim ipsarum obiectionū, in speciali dicitur. Et ad primā quidem, quòd ad Concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quod hoc verificatur de Concilio ratione capitis, sicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verum, patet de Cōcilio Ariminensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

¶Et quod ampliùs est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Ephesino quidem secūdo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Ariminen. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li.5. cap.39. Ex effectu igitur manifestum est, quòd verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, nō dictum est Concilio dissentienti à Papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

¶Ad secundum dicitur, quòd etiam si Concilium illud Apostolorum, &c. fuisset Conciliū generale, nihil aliud haberetur, nisi quòd Concilio integro cum Petro præsente & primò Spiritus sanctus præsideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quod non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶Ad tertium patet etiam, ꝙ Augu dixit, Nisi autoritas me admoneret Ecclesiæ, & non dixit Ecclesiæ acephalæ.

¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra afferentes, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de Ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab Ecclesia autem vel etiam Concilio eam repræsentāte, ad Concilium acephalum, non valet argumentum.

¶Ad sextum dicitur, ꝙ antecedens assumptum ex articulo fidei de vna sancta Ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum præpositione, In (dicendo, Credo in vnam sanctam Ecclesiā catholicam) & sine illa præpositione, ꝙ melius iudicat diuus Thomas, dicēdo, Credo vnam sanctam Ecclesiam catholicam. Et siquidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur Ecclesia pro Ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus dominus: ratione cuius in Ecclesiam dicimur credere. Et tūc optimè valet consequētia: ergo ad huiusmodi Ecclesiam pertinet vltima decisio fidei. & ꝙ papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro Ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in Ecclesiam, vt diuo Thomæ placet. Et sic etiam patet ꝙ optimè valet consequentia, quòd ad Ecclesiam catholicam iunctā Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quòd papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est Ecclesiæ rector, sed non valet vlterior consequentia, ergo Ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt suprà, quòd creditur vna sancta catholica Ecclesia: sed non valet, ergo Ecclesia acephala. Et conceditur quod ad vnam sanctam Ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo Ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum. in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶Ad septimum dicitur primò, ꝙ Concilium etiam integrum non admitto gaudere de necessitate priuilegio personali Ecclesiæ (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de Concilio autem nullibi inuenisse me fateor autentica autoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, quòd scilicet in aliqua persona Concilij sit fides formata. Dicitur secundò, quòd non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesiæ ratione capitis, ad quod spectat iudicium. Et ideo non est priuilegium Ecclesiæ acephalæ, nec Ecclesiæ, id est collectionis fidelium, ad quā non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræsentat, & cui promisit Dominus quòd secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si Ecclesiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet quòd sicut iurisdictio cōuenit Ecclesiæ ratione capitum, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem Ecclesiam, ideo conuenit Ecclesię ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis Ecclesiæ: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertiò formaliter, quòd Concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non personæ, quo gaudet Ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab Ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶Quod autem dicitur de repræsentatione immediata & remota duo importat, scilicet repræsentationem ecclesiæ per papam & Concilium, & modum repræsentandi. Et quo ad repræsentationem dicitur, quòd inter papam & Concilium tanta est in hoc differentia, quòd Concilium repręsentat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quòd caput Concilij repræsentat Christū caput ecclesiæ, & corpus Concilij corpus ecclesiæ. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo Concilium vniuersalem ecclesiā repræsentare dicitur, & à Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam Concilium integrum quo ad potestatē repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria. quo ad vota vero, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij suprà inducta. papa autem vniuersalem ecclesiam integram, & in terris ecclesiæ potestatem & vota difformiter repræsentare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christum participatiuè, papatum inseipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & vota eminenter repræsentat. De differentia autem obiiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ Concilium ecclesiam repræsentare dicitur, & solus papa immediatè à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesiæ corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatius repræsentat ecclesiam, quàm Concilium: quia papa, mediante solo Christo, Concilium autem mediante Christo & Papa.

CAPVT XXII.

DIXI in capit. 13. Quòd potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in papa, & non nisi in casu in Concilio, seu ecclesia, & in ca. 6. idem sub aliis verbis, scilicet quòd potestas electiua papæ in papæ potestate est. Et attuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. quæst. 1. ca. si Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

¶OBIICITVR Contra quatuor, scilicet contra hoc, quòd talis potestas est in papa: & contra hoc, in casu tantum est in Ecclesia seu Concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶Primò ergo arguitur contra primum ex Occham, Si potestas electiua papæ esset in potestate papæ, sequeretur, quòd papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quòd mortuis, vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quòd in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: cōtrà, quia tunc sequeretur quòd ecclesia esset superior papa: quod tu negas. Et tenet sequela, quia nunquàm potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolutè superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quæritur à quo habet immediatè: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo posit stabiliri quòd in illo casu habeat, & non regulariter.

¶Secūdò principaliter arguitur ex Armachano. Nō est verisimile, ꝙ Dominus voluntati vnius hominis commisisset potestatem

elect

electiuum summi Pontificis: quia posset euenire, quòd vna progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertiò, Quia sequeretur, quòd etiam potestas destitutiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere quòd Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari & destrui potestates istæ.

¶ Quartò, Si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quòd per semetipsum potest successorem eligere vel solùm, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quòd esset in potestate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & sic deinceps.

¶ Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestaté perniciosam Ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quòd aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatã, dicitur primò, quòd Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundò, quòd hoc fecit instinctu Spiritussancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertiò, quòd Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quòd Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd Papa non dedit potestatem electiuã Cardinalibus, sed Ecclesia vniuersalis in sexta synodo in cap. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa non propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶ RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundò quid in hac materia mihi videtur: tertiò, satisfacere curabo obiectis.

Quanquam electiua potestas principaliter & regulariter sit in Papa, non tamen potest sibi eligere successorem.

¶ Quo ad primum nunquã dixi, quòd Papa potest sibi eligere successorem, nec quòd potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec quòd potestas applicatiua papatus ad personã sit in Papa formaliter: sed dixi quòd huiusmodi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Cõstat nanq; apud viros doctos, quòd multa sunt in potestate superioris quæ nõ sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiã non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligẽtiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum: & eorũ potestates, non tamẽ formaliter, nec sic ꝙ possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum cælestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter nec sic ꝙ eorum operas possint per seipsa exercere. Stat igitur, ꝙ huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & nõ sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, ꝙ potestas electiua est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quòd est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differẽtiam ecclesiæ viduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiã eiusdem Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solùm eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De Somno & vigilia,) & electionis papæ actus simpliciter & absolutè non est papæ, ideo potestas electiua papæ non cõuenit formaliter papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papã. Et tenet consequẽtia: quia quod fit, non est: si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papæ nõ est papa. & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundum naturam electionis, & est simul tempore cum electione. Tũc vltra, Ergo actus electionis papæ nõ est papæ. & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, ꝙ potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolutè est electio factiua ex natura sua tũc papæ, non est in potestate papæ formaliter. Et cõfirmatur autoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, vt electiones Pastorum non fiant nisi vacationis tempore, necnon diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. In subiecto igitur opportuni tẽporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in papa: qui solùm præueniendo solicitudinẽ crastini diei eligere posset: vt patet. Subiectum autem huiusmodi electiuæ potestatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, ꝙ electio papę ad Romanam Ecclesiã spectat computando intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani Archiepiscopi [illegible]ucti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisque existentibus Ecclesię Romanæ mẽbris, in eadem regulariter est potestas electiua papæ, non minus quàm in cæteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quòd Christus, Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriã, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit (dicens, Venio Romam iterũ crucifigi) Ecclesiæ Romanæ potestatẽ electiuam papæ non positiuè, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinando concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, Ecclesiæ vniuersali eandem potestatem eadem ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, scilicet negatiuè dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractũ per viam determinationis positiuè est subiectum potestatis electiuę ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. papa enim ex eminentia potestatis, curiæ ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere: ipsámque sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militãt aduersus hæc, dicitur ad primum, quòd impossibile est ecclesiam relinqui absque papa & potestate electiua papæ: quoniã decedente papa absque vllo decreto de hoc, negatiuè relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoque data, quòd per viã deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, cõtra quam obiicitur, sed communiter. & propterea non sic arctatur Deuolutionis vocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscũque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundaui: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia vniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia Romana, si Cõcilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, verus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuã papæ, & non regulariter, facilè patet. Nam constat quòd haberet à Christo & eius vicario negatiuè: quia, scilicet neuter ordinauit oppositum, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stãte siquidem hoc secundo, cùm successio carnalis in nouo testamento concilio castitatis, maximè conuenienti perfectissimo statui (qualis papæ est) dissonet, voluntaria quoque quasi adoptio vel institutio successoris suaui ecclesię dispositioni aduersetur: via electionis perpetuã dus relinquitur successor Petri, proculdubiò ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse papa determinet qui Romanam & vniuersalẽ ecclesiam repręsentent in eligẽdo, determinationi ipsius Petri & Domini, qua facto, morte, scilicet Petri in episcopatu Romano determinatũ est, ꝙ Ecclesia Romana repræsentet Ecclesiam vniuersalẽ in electiua potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuũ per intellectum, & aspiciamus ad Ecclesiæ antiquæ consuetudinem) standum est. Vnde nõ oportet solicitari de autore potestatis electiuæ in casu, & nõ regulariter in Ecclesia.

¶ Ad secundũ dicitur, ꝙ non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex naturã potestatis: sed ex abusu ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis rectè committi posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia quælibet potestas Ecclesiæ est inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, quòd in papæ potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua papæ hæretici, & quòd posset constituere, & quòd à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quòd par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quòd propriè loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quòd non potestas: sed abusus potestatis,

si data

si data esset à Christo: esset pernitiosius. Ad obiecta verò contra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem, tradente sibi Petro, & non dicit ordinãte, quòd sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest quamuis non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritus sancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, V[illegible] Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis papæ fauet, vt patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam gloss. instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quàm tanquam incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit Ecclesiam Romanam ante Clementem, testari videtur, quòd verba illa Ioannis Papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non vt autorizantia factum quod narratur. propter quod autoritate illa vtimur, Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemente dicens,

¶ *Disputat hoc mundus quartus, fueritne secundus.*

¶Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quòd papa statuit de electoribus papæ, dicitur quòd manifestè constat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria autoritate papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis Pontifex decernens autoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prędecessorũ nostrorum, aliorúmq; sanctorũ Patrum autoritate, decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa non propria, sed sanctorum patrũ autoritate statuit: cum ly autoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, quòd Papa autoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiam omnia statuta de electione papæ, quòd summus Pontifex etiam in synodo fecit propria autoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine autoritate Romani Pontificis statuere. Hæc quoq; ex autoritate papæ fieri comprobãtur, dum statutum Gregorij decimi cum Concilio Lugdunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculũ: disponens de electione Papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 19. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum) robur autoritatis habet: vt gl. in eodem c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, à papa non à Concilio generali factam esse patet, in clementinis de electione. Multa quoque circa electionem papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutum nouum edidit de electione Papæ absque Concilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in papa, est negare sensum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in ecclesia Dei est potestas autoritatiua super coniunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.

¶OBIICITVR contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur hæc duo inter se. Tertiò, quia falsum est, quòd potestas depositiua Papæ, quæ est in Ecclesia, non sit autoritatiua supra Papam.

¶Primum ostenditur sic, In c. 6. & 13. dictum est, quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in solo papa, nunc dicitur, quòd potestas autoritatiua super coniunctionem est in Ecclesia. ergo contradictio.

¶Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cùm nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem autoritatiuam super Papam, quàm posse papatum ab ipso autoritatiuè separare?

¶Tertium autẽ (quòd scilicet Ecclesia autoritatiua super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia alter Papa hæreticus citatus non tenebitur cõparere, nec erit contumax non comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personę ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, meipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare papam hæreticum antequam deponat: ergo habet autoritatem iurisdictionis super papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo non potest deponere. & ista, potest deponere. ergo potest excommunicare.

¶RESPONDEO, Et ad primũ dicitur, quòd nulla est in dictis meis contrarietas: quoniam superius de autoritate eminentię erat sermo, vbi Ecclesię potestas papæ potestati cõparabatur. Vnde dictum est ibi, quòd papa est moderator & director potestatis Ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de autoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd potestas Ecclesiæ autoritatiuæ potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctione illa potest efficere illam: agens enim vt sic, præstat eo quòd fit vt sic. Cùm hoc nanque patet bene stare, quòd potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

¶Ad secundum verò dicitur, quòd hæc duo, scilicet potestas est super coniunctionem, & non super papam, in nullo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et papa significat aliquid maius coniunctione: quoniam significat formam papatus, sicut dominus formam dominij. Propter quod retorsio exempli de homine nihil valet. nam non conuenit papę significatũ ęquiparare significato hominis & simile de vtroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, papa verò significat formaliter purum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum petrus papa se habet vt ly homo, & conceditur: quòd potestas illa potest super Petrum papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quòd aliud est posse super papam, & aliud super Petrum papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

¶Ad primum autem cõtra tertium hoc, scilicet quòd potestas Ecclesiæ non est supra papam, respondetur, quòd Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello ca. 21. expressè dictum est; vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd Petrus papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiuæ Ecclesiæ, & in omnibus necessariò præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quòd potestas Ecclesiæ sit supra papam, sed supra Petrum papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium verò dicitur, quòd (vt patet in capit. 19. libelli, vnde impositum est mihi quòd dicam illam consequentiam bonam) nunquàm ego dixi hoc, nũquàm somniaui cõnexionem inter excommunicationem & depositionem: imò oppositum expressè sensi. Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur à iudicio humano, non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori purè: intuli duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum, multòmagis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAPVT XXIIII.

DIXI in ca. 21. quòd papa posset committere potestatem depositiuã papę hęretici collegio Cardinalium.

¶OBIICITVR quod non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

¶RESPONDEO, ꝙ facillimè patet ex hoc nõ sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra Papam, sed supra coniunctionem Petri cum papatu: quæ coniunctio non est par papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab Ecclesia à papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

¶OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶Primò, quia falsum est quòd fides requiratur ad esse Papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶Secundò, quia hæc ratio æque fortiter probaret, quòd pro hęresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

¶RESPONDEO, quòd ratio mea non est intellecta vt est, studiosè nanque non posui inter cõditiones requisitas ad esse papę fidem, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec assumpsi, ꝙ infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quòd Christianitas requiritur necessariò ad esse papę. Et in libello eodem, cap. 2[illegible]. clarè manifestaui differentiam inter Christianitatem & fidem: & quòd Christianitas est status quidam Ecclesiasticus ex charactere & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quòd non est intenta, aut deducta conclusio

ex illa ratione, quòd Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quòd est dispositus propinquissimè ad non esse: quod significat conclusio dicens, quòd est deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas sic opponatur Christianitati, quòd auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleret, nõ deponendum, sed depositum Papam inferret, sed sat est, quòd opponatur Christianitati. sic, quòd constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cùm enim Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cùm habet fidem formatam velut sanus viuit in papatu: cùm autem habet fidem informem ob perditam charitatem, nõ pascit amplius exemplo, sed doctrina tantùm: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, quòd infidelitas stat cum esse Papæ: vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere, quòd fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quòd constituit Papam in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quòd constituit Papam in esse deponibili.

¶Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad nõ esse Papæ: quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, quòd esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera posita, vt desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. cap. iuncto 25. quòd ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.

¶OBIICITVR, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminosum esse separandum, vt patet primæ ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matth. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, ꝙ quandiu bene docent & remanent Prælati sunt audiendi.

¶RESPONDEO, Quòd quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritussanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non est glossis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab Ecclesia, & exceptio fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absque nostris glossis, quòd reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato. loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶Ad respõsionem verò datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus est prælatus Mat. 23. Super cathedram Moysi. & 1. Pet. 2. Obedite præpositis discolis.) dicitur quòd responsio illa, scilicet quandiu bene docent & sunt prælati, potest bene & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quòd quandiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quòd non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quàm tolerare (vt patet) consequens est, quòd mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinę, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. capitul. conclusiuè, quòd in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quòd possit deponi.

¶OBIICITVR, primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apostoli ordinatur, quòd Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quòd sufficit.

¶Secundò, quia cùm Ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem non habeat nisi Matt. 18. & ibi non cõmemoretur magis peccatũ hęresis, quàm quodcunq; aliud cum contumacia, sequitur quòd non solùm in casu hæresis Ecclesia sit iudex Papæ.

¶Tertiò, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini si tyrannicè regat.

¶RESPONDEO, quòd Epistola illa eadẽ facilitate reiicitur, qua recipitur: imò maiori reiicitur, vt patet ex opposito decreto 40. dist. si papa, vbi manifestè propter negligentiã papa non iudicandus dicit, quãuis pernitiosam: vnde nõ sufficit illius autoritas.

¶Autoritas autem Domini secundo loco allata, potestatẽ Ecclesię supra subditos sibi vt sic manifestat. Et propterea cum papa ex aliis locis sacrę Scripturæ nõ sit subditus Ecclesię nisi in casu hæresis, consequens est, vt ea illa sententia Domini non habeat Ecclesia potestatem super eũ, quia est papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶Ad tertium dicitur, quòd similitudo illa deficit dupliciter. Primò, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrãnicè regat: & ideò non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, vt per seipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab Ecclesia & membris singulis: & proptereà non est ab Ecclesia eius vicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. ꝙ propter scandalum non est pręscindendum caput iuxta Domini sententiam Matt. 18.

¶OBIICITVR, Quòd licet non sit auferendum caput totaliter sic, quòd nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est istud caput: sine quo in corpore remanet vita, imò quod corpus inficit quantum est ex se.

¶RESPONDEO, Quòd ex verbis Domini, negatiuè tamen (vt in libello dictum est,) sumitur ꝙ nec totaliter, nec hoc caput pręscindẽdum est: quoniam expressè dicitur, si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quòd de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatũ accipimus ꝙ præscindatur. Falsum quoque est, ꝙ sine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, vt in c. si Papa. dist. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quamuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, Ecclesiam: non hoc caput: sed abusus illius in culpa est: & non est præscindendũ caput, sed illius abusui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27. Quòd Deus optimè prouidit Ecclesiæ, disponens, quòd orationis remedio contra Papam malum vteretur, non autem depositionis potestate.

¶OBIICITVR tripliciter. Primò, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quàm ciuilis. Et tenet sequela, quia ciuilis potest principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶Secundò, quia Deus ademisset cõmunitati Ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶Tertiò, quia quum Deus opportunius remedium, quàm orationẽ ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiuam) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non benè institutam, & effectam seruam strictissima seruiture.

¶RESPONDEO, Quòd Deus longè melius & eminentius instituit ecclęsiasticã rempublicam, quàm ciuilem: quoniam illam instituit cũ proximo & homogeneo capite viuo in perpetuũ sine potẽtia errandi, pręsente spiritualiter votis omniũ, & singulorum vbiq;. hęc enim est institutio reipublicæ Christianę simpliciter. De institutione autem ad tẽpus, scilicet corporalis absentiæ principis nostri, dicitur etiã, ꝙ optima est, quãdo consonat primarię institutioni. Et quoniã Respu. Christiana secundũ suã primariã institutionẽ serua est nata: & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè cõsona institutio ad tẽpus est, vt non cõmunitati, sed vicario principis potestas plena cõmittatur, (vt prædictũ est,) & quòd †

respub

† This is the scandalous passage which was condemned by the Gallican Church.

Maximã orationis virtutem trine cogitare potetis.

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principem viuum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quòd contingit homines in h[illegible] tione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papã contingat multis modis, scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesiæ perseuerantem, & neutro modo opus sit nisi in casu veræ necessitatis, ex hoc quòd Ecclesię non est concessum, quòd possit deponere per viam prouidentiæ humanæ; non sequitur ecclesiæ non esse concessum, quòd possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseuerantis, infallibiliter potest; quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quantò magis quæ per patrem possumus?

¶AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quòd vtraque politia (scilicet tam ciuilis quàm ecclesiastica) potest deponere tyrannicè regentem ipsam, sed diuersimode: quia ciuilis perfecta & libera potestatiuè & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseuerantiam, quando verè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus est melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ reip. de modo abiiciendi a se malum ministrum quàm ciuili.

¶Ad secũdum negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturali iure sibi non competit potestas super principem suum: & consequẽter nec super principis vicarium, nisi à principe sibi concedatur. Vnde licet verum sit, quòd ecclesiastica communitas distincta contra principem non habeat super principem & eius vicarium tyrannizantem autoritatiuã potestatem, non tamẽ adempta est sibi à Christo, aut quocunque alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, cõtraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur, quòd non fuisset opportunius remedium prouidentia humana, quàm oratio ecclesiæ perseuerans. Tum quia prouidẽtia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem Ecclesiæ perseuerans falli non potest. Deponeremus fortè, quando non oportet, non pręuidẽtes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem Ecclesiæ perseuerans non deponet quando non oportet: quia bonus dominus negat quod volumus, vt tribuat ꝙ mallemus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesiæ perseuerans pro se in necessariis ad salutẽ Ecclesiæ, quàm tota omnium hominum prouidentia: hæc enim difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: de scripta autẽ oratio facilè consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis scilicet ꝙ dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c, solum enim hoc remedium tanquàm supremum & efficax simpliciter relictũ dicimus existentibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Mirum autẽ dico, quia quum naturaliter ex eisdẽ tueamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana respub. ex oratione sit adaucta, & in vno ouili constituta (dicente Patre ad Christum, Postula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam) & ex oratione conseruetur (dicente Christo ad Petrum, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda est, contra tyrannicè regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationem Ecclesiæ perseuerãtem pro se in vera sui necessitate posse deficere, ꝙ propriè infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio videtur, diuinæ siquidem prouidentiæ, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesiæ, deficiet illi in necessariis, seruatis ex parte Ecclesiæ seruandis: vt patet ex descriptis cõditionibus orationis? Mirum demũ dico, quoniam si efficax hoc orationis Ecclesiæ, &c. remediũ indubiè creditur, cur insufficienter prouisum Ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi papam tyrãnum ab Ecclesia satisfit omnibus quæ obiiciuntur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus. ad omnia siquidem sat est oratio perseuerans Ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respõdendi curam suscepi: arbitratus quibusdam licet non omnibus friuolis obiectis respondisse, vituperandũ non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos se præbeant interpretes aut censores; nihil enim hic aut alibi mihi, sed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiam vbique & semper sub sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,

libellus Thomæ de Vio, Caietani Cardinalis sancti Xisti.

LLVSTREM sapientibus sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (vt aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua nõ sunt sorte contenti, vt Ecclesię vultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successorúmque eius Romanorum Pontificum principatus (tot ætates, tempora, atque æuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico Sole fulgens, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis splendoribus vniuersæ creaturę penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.*
2 *Petri personæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues.*
3 *Personæ Petri in se, & non solùm in persona Ecclesiæ promissas esse claues.*
4 *Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*
5 *Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.*
6 *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est, Ecclesiam accepisse claues.*
7 *Promissum esse Petro totius Ecclesiæ pontificatum in antedictis promissionibus.*
8 *Personæ Petri quamuis charitate qualificatæ dictum esse, Pasce oues meas.*
9 *Soli Petro, ita quòd non aliis Apostolis, dictum est, Pasce oues meas.*
10 *Petro soli vniuersam committi Ecclesiam per hæc verba Christi, Pasce oues meas.*
11 *Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ.*
12 *Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiæ catholicæ.*
13 *Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.*
14 *Autoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes Romani Pontificis successoris Petri pontificatum super totam Ecclesiam à Christo institutum à Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de vio Caietani Cardinalis S. Xist. de Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

RINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi Ecclesias, quãuis quæstionibus multis pulsatus fuerit, nostro tamẽ proposito vnica inuestigatione absoluẽdus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium an Rom. Pont. sit de facto caput Ecclesię: nec an idem potestatẽ habeat à Deo eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Nõ est potestas nisi à Deo, & quæ à Deo sunt ordinata sunt

ſunt:& ſicut poteſtas regia in veteri teſtamento erat à Deo: iuxta illud primi Reg.8. Audi vocẽ eorũ,& cõſtitue ſuper eos regẽ.eiuſmodi enim omnia aduerſariorum multi affirmant. ſed vertitur in quæſtionem,an à Chriſto inſtitutus fuerit Rõ.põtifex ſuper omnes Eccleſias principatus in beato Petro:ita quòd inſtituerit Chriſtus Petrum cum eius ſucceſſoribus ſuum vicarium ad gubernandum omnes Chriſti Eccleſias.Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum,ſeu Romanum Pontificem fuiſſe, ſeu eſſe caput omnium Eccleſiarum, à præſenti ſecreta ſint intentione:& ea duntaxat afferẽda ſint ex quibus Chriſtum Dominum contuliſſe huiuſmodi principatum Petro ſoli habetur.

¶QVIA verò ex ſacris literis pendet omnis quæſtionis huius veritas,& duo ſunt præcipui textus,ſcilicet Matth.16.& Ioan. vlt. expreſsè de hoc myſterio loquentes:ideo primò iuxta vtrunq; textum inueſtigandũ: ſi an ſoli Petro verba Chriſti dicta ſint. Secũdò, an per hæc ſoli Petro Pontificatus totius Eccleſiæ à Chriſto cõmiſſus ſit. Tertiò,an hic totius Eccleſię Põtificatus Petro à Deo cõmiſſus,ſit ab eodẽ Domino datus ſucceſſori Petri.Quarto an ſit à Chriſto hic Pontificatus datus Rom.Põtifici, vt Petri ſucceſſori. Vt autẽ primi clara ſit ſolutio, Matthæi textus prius diſcutiendus ſic eſt:vt in primis tractetur opinio dicentiũ verba Chriſti nõ Petro,ſed perſonæ qualificatæ,deinde dicentiũ non Petro, ſed Eccleſiæ:poſteà dicẽtium Petro & Apoſtolis aliis, demũ negantiũ ſoli Petro,quia Eccleſiæ,dicta eſſe. Multifariam ſiquidem obnubilare conati ſunt dominicam promiſsionem Matth.16.relatam, Tibi dabo claues,&c. Quidam nanque adeò reſtrinxerunt verba hæc, vt perſonam etiam Petri ab illis eximerent,& ad ſolum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam reſtringentes & eximentes Petri perſonam,ad ſolam Eccleſiam in Petro ſignificatam Chriſti verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promiſſionem ad alios Apoſtolos:ita quòd Petro in perſona omniũ Apoſtolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli ſunt admittentes ſoli Petro hæc dicta:principatus tamen ſingularitatem collatam Petro negãt:eò quòd ſimilis poteſtas aliis Apoſtolis à Chriſto collata alibi legitur,puta Matthæi 18. Quæcũque alligaueritis ſuper terram: & alibi. Hæſitant denique aliqui,quo pacto ſoli Petro claues datas eſſe verificatur,& tamẽ datas quoque Eccleſiæ eſſe claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata ſunt quinque hæc,ſigillatim tractanda ſunt. Præponendo vbique rationes dubitandi, vt oppoſita iuxta ſe magis eluceſcant.

CAP. II.

¶Petri perſonæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues, &c.

NON deſunt dogmatizantes pontificiam poteſtatem homini non immediatè collatam, ſed dono virtutis mediante:ita quòd perdito virtutis dono, perire ſimul pontificiam poteſtatem neceſſe ſit,tãquam virtus glutinum quoddam ſit iungens homini pontificatum. Quo ſit, vt horum iudicio claues non Petri perſonæ, ſed eius dono collatæ ſint in aliquo ſingulari miniſtro,puta ſacerdote,ſeu iuſto quocunque.

¶ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicẽs,Beatus es proculdubio in ſpe veræ fidei,nõ inchoaſſet enim à Simonis beatitudine niſi ad ſubſequentem pontificatum ſpectaret huiuſmodi beatitudo:nihil enim impertinens dixiſſe Chriſtum decet.

¶Secundò,ex eo quòd Dominus adiungit,Simon Bariona,hoc eſt filius colũbæ:vt Hiero.exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum,filius columbæ prænominatur, niſi vel eius ſimplicitas columba ſignificata:iuxta illud, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ:vel Spiritusſanctus, qui columba deſignatur, eo quòd inſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo:ad eccleſiaſticum principatum pertineret.

¶Tertiò ex ratione ſubiuncta,Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi,ſed Pater meus qui in cælis eſt. Monſtrant enim hæc non à carne & ſanguine, ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui aliis præficitur in Chriſtiana fide erudiendis.

¶Quartò,ex eo quòd Dominus addidit,Tu es Petrus: & nõ dixit, Tu vocaris Petrus,vt gloſſ.ibi notat,ob fortitudinẽ fidei,& confeſſionis conſtantiam. Hæc enim cum omnibus præcedẽtibus ad virtutum munera ſpectant,quæ vt dictum eſt,aut impertinenter prępoſita ſunt,aut principatum tunc ſubſequenter promiſſum opportuna media ſunt.

¶Vnde & quintò arguunt ex ſubiũcta prima promiſsione, Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meã. Quum enim iſta ſit prima promiſsio Petro facta,quoniã vt Cypria. Hiero.& Aug.exponunt per hanc Petram demonſtratur ipſe Petrus:inquit enim Hiero. ſuper Matth.ædificabo Eccleſiam meam ſuper te:& Augu.in lib.retract.refert ſeipſum dixiſſe, quòd in Apoſtolo Petro tanquam in petra ædificata eſt Eccleſia:nec retractat hanc ſententiam. Cypr. quoque vbi ſupra dicit,Loquitur Dominus ad Petrum,Ego dico tibi:quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper vnum ædificat Eccleſiam, &c. Quum inquam hæc ſit prima [illegible] facta Petro, & hæc promiſsio non immediatè,ſed mediante dono firmitatis, & ſoliditatis ad perſonam Petri pertineat vt ipſa Domini verba teſtantur, dum non dicit, Super te,ſed ſuper hanc Petram, hoc eſt,ſuper te petram ædificabo Eccleſiam meam: conſequens eſt, vt ſubſequentes quoque promiſſiones intelligantur factæ perſonæ Simonis,quatenus erat Petrus & filius columbæ,& beatus,&c. Et confirmatur: quia iſta promiſſio non ſolùm eſt prima, ſed principalis:nam præcipuum donum Petro collatum eſt eſſe fundamentum Eccleſiæ. Ex hoc autem quòd hæc promiſsio eſt prima, & principalis: conſequens eſt vt aliæ promiſsiones conſequentes ſequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promiſsio eſt facta perſonæ humanæ, niſi mediante dono virtutis:quod erat intentum manifeſtandum.

¶NON eſt difficiliè catholico doctori monſtrare falſam eſſe relatam ſententiam, dubitando ad damnata incõuenientia. Nihil enim aliud eſt huiuſmodi dogma, quàm hæreſis quorumcunque dicentium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticam poteſtatem clauéſque Eccleſiæ in ſolis, & omnibus iuſtis haberi Eccleſiámque ex ſolis iuſtis conſtare:quæ omnia reprobata,& damnata eſſe conſtat. Verùm, ne hæretici cauſentur ſe opprimi autoritate prælatorum,& non Euangelij,ex ipſo Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda eſt ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas eſſe in hoc Domini ſermone ad Petrum partes: quarum prima ſecundum planum Euangelij contextum,ac ſenſum ad cõfeſſionem,quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, niſi reuelatæ confeſsionis actorem fructum ſeu præmium: & perſonam,ſeu perſonæ conditionem,cui reuelatio facta eſt Dicendo, Beatus es,fructum,ſeu præmium pronũtiat:dicendo, Simon Bariona, perſonam ad literam, ſeu conditionem perſonæ myſticæ, puta ſimplicitatem, ſeu ſpiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit,ſed Pater meus,actorem reuelationis monſtrat: tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatam confeſsionem ſpectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas,vide ſingula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur:quoniam,ſi ſecundum philoſophiam beatus in hac vita eſt,qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarum peruenit, & ſecundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in ſpe veræ fidei conſiſtit(iuxta illud,Beati qui non viderunt & crediderunt)longè magis Simon beatus fuit, quum ad cognoſcendum Trinitatis myſterium peruenit, non innixus reuelationi aliis factæ(vt nobis contingit) ſed reuelationi ſibiipſi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum perueniſſe teſtãtur verba Petri: teſtatus eſt Dominus:confeſſus eſt enim Petrus,Tu es Chriſtus filius Dei viui.confeſſus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo.confeſsi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi decimoquarto. confeſſus fuerat, & Petrus in perſona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei, Ioannis ſexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium appoſuit,niſi nunc: quia nunquam confeſſio facta fuerat quòd eſſet filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit,adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter poteſt intelligi: primò, vt ſit adiectiuum determinans ſuum ſubſtantiuum abſolutè: vt ita dictum ſit Dei viui, tanquam dictum fuiſſet,Dei veri,aut Dei omnipotentis: & ſic per accidens adiungeretur Petri confeſsioni ad maiorem expreſsionem, Veri Dei,ad differentiam deorum lapideorum,ſeu mortuorum:vt Saturni,Iouis,& reliquorum. Alio modo, vt determinet ſuum ſubſtantiuum,ſcilicet Dei in ordine ad filium, cuius enũtiatur Pater, dum dicitur,Filius Dei viui:& ſic per ſe,& eſſentialiter apponitur confeſsioni Petri,& conſtituit Petri confeſsionẽ eſſe per ſe eſſentialiter,ac formaliter,veram,& altiſsimi ſenſus:ſignificatur ſiquidem hinc pleniſsimè,& formaliter modus quo Chriſtus eſt filius Dei,ſcilicet quòd eſt naturalis filius Dei. Et ne altitudo ſenſus ſententiam claram obumbret, manifeſtatur quod dicimus ex differenti filiatione noſtra & Chriſti:commune nanque eſt Chriſto & nobis,quòd ſumus filij Dei,(ſecundum quòd de nobis ſcriptum eſt Ioãnis primo,Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri) ſed nos ſumus filij Dei,quia vult,iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis: Chriſtus autem eſt filius Dei, non quia vult,ſed quia eſt. Ratio ſiquidem quare Deus non genuit filios,eſt ſua voluntas, qua elegit nos: ratio autẽ quare Deus genuit Chriſtum,eſt ſua eſſentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipſe Deus eſt.

Profundiſſima fidei Petri expoſitio quã Chriſtus expreſſit dicens, Beatus es: & ex his verbis, tu es Chriſtus, tu es filius Dei viui, ideſt filius Dei naturalis, & coëſſentialis Patri & Spiritui ſãcto, qui Chriſt. cõfeſſus eſt.

¶Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus eſt eſſe: vt dicitur ſecundo de Anima) ſignificatum eſt per Deum viuum: ex eo nanque,quòd viuere viuentibus eſt eſſe,idem eſt, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei inquantum eſt. Meminit tamen Petrus non Dei eſſe, neque Dei

naturæ, sed Dei vitæ: quoniam cuicunque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Quod si altius perspicere cupis: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei viui: quum enim constet ex vna parte filium sonare genitum talem qua[illegible] est, & ex altera parte parentem significari Deum viuum: si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimũ operum esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est (vt habetur secundo de Anima) manifestè videbis quòd dicendo Filius Dei viui, significatur naturalis filius Dei: ex eo enim quòd filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei, inquantum est viuus, ponitur, quia naturalissimum opus viuenti quatenus viuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei viui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi nõ solùm duas Trinitatis personas Filiũ scilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis, scilicet quòd ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitatem, coæternitatẽ ac coæqualitatem vtriusque. nam ex eo quòd naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei viui, significatur quoque quòd ipse est Deus viuus: & quum non sint multi dij, consignificatur quòd est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritussancti persona omissa est, Christus enim sonat vnctum Spiritusancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac confessione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quàm Ioannes dicendo, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualius, dum ad immaterialem, intelligibilémque gradum penetrauit, Petrus tamen personas nominibus proprijs Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generãdi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem, Chrysost. atque Hilar. hunc tam altum istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana veneratione repetens prima diei hora Christe filij Dei viui, &c. Meritò quoque ad eandem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bar iona: id est, filius Ionæ (Bar enim idem sonat quòd filius) vel quòd vitio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar ioanna: id est filius Ioannis: Simon siquidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tamen veritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioan. primo. Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas: licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona, id est columbæ, secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat ad reuelationem nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ veritatis valde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quòd patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysost. dicẽs, Vanum est dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, nisi vt ostẽdat, quoniã ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commẽdare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmiũ, &c. vt Petri cõfessio vera habeatur: & sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem Petri vt humanum verbum acciperemus: nunc autẽ vt à Deo prolatam sententiã habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quòd hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem versatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei viui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: vnde & inchoat à reddendo vices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquam diceret (vt Hieronym. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non vnius, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse. nam prima promissio constructionẽ respicit Ecclesię, Aedificabo Ecclesiam meam: secunda autem autoritatem, Dabo claues regni cælorum. & quodcunque solueris, &c. illa ad Ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantúmque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum vel Petrum, vel confessionem Petri, vt Chrysostom. exponit: si tamen subtilius perspexerimus, vnicus est sensus literalis: hoc est, quòd per hanc petram demonstratur Petrus. August. enim in libro primo retractationum cap. 21. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior. Petrúsne, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: vt patet ex eo quòd Dominus dixit, super hanc petram ædificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed ædifico: quoniam tũc verè super seipsum ædificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum autem non tunc sed post resurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac si apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmatúrque hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset, Tu es Petrus quũ tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euãgelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices Petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demõstraretur, Et super hãc petram ædificabo Ecclesiam meam? Vnde Hieron. exponens hũc locum ait, Secundum autem metaphoram petræ, rectè dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te. Expositio autẽ Chrysosto. de confessione Petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cùm soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursus constat quòd Ecclesia magis habet pro fundamento fidẽ, quàm fidei confessionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hãc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christũ creditum, in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositiones. nam singulæ veræ quidem sunt, sed partem tantum veritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quòd & Petri personã & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literæ dicentis nõ super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demonstrato supposito: sicut quòd licet aliud in Petro existens indiuiduatur: & fit hoc quia est in ipsa Petri persona.

Fuit Petr’ Ionæ non Ioannis filius

Fides magis quàm illius confessio Ecclesię fundamẽtum est.

¶ Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc, quòd omnes sunt factæ vnicæ personæ ipsius Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum est, Tu es Petrus. Manifestatúrque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primò, Tu, secundò, es Petrus, tertiò, super hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, nõ qualitas aliqua, nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu monstratur vnica persona: vt patet. Ex coniunctione propterea huius quod est esse Petrum ad ly, tu cùm dicit, Tu es Petrus, significatur apertè affirmari à Domino illam vnicam personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram quam tunc pronomine demonstratiuo mõstrabat, Tu es Petrus. Significantissimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandẽ monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomẽ, Tu es Petrus, monstrabatur: & hoc tantò clarius, quãtò nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurũ Christi Ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine, Tu oportet intelligere, quòd esse Christi Ecclesiæ fundamentum, permittitur vnicæ personæ demõstratę per, Tu: cui tunc datum est quòd esset Petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus. Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc valdè notare: quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem Ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diuinutum: quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solùm dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubio tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim super fidei solidũ absolutè ędificaturus esset, nõ dearticulasset soliditatẽ ad personã illã. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatem

Promisit Christus Petro illũ esse futurũ ecclesię fundamẽtum, non absolutè, sed vt petra.

tatem à Christi Ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronomine direxit, inchoãs, Et ego tibi dico. & subdẽs, Tu es Petrus: tu, nõ beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, nõ vos, vt vnitas fundamẽti Ecclesiæ, vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dũ dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc petram, id est te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. Duplex autem aduertẽda est inter has promissiones differentia prima est, quòd esse fundamentũ Ecclesię non promittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra: claues autem regni cælorũ promittũtur personæ Petri absolutè. Et habes hanc differentiã ex Euangelio: dum de primo dicitur, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam non dixit, Super te ædificabo Ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totum quod dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulũ hanc reddidit ad pronomen, tu, tãquam si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrũ ædificabo Ecclesiam meam. De clauibus autẽ regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petræ, sed simpliciter & absolutè, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quòd dixit, tibi, quòd personæ nõ qualitati per petrã significatæ, puta fidei promittebat claues: personæ ergo qualificatæ promissum est fore Christi Ecclesiæ fundamentũ: personæ verò nudæ promissæ sunt claues regni cælorũ. Altera differentia est, quòd in prima promissione Petro promittitur Ecclesiã sustinendi officium, non se Petro, sed Christo actore: nam nõ dixit, Et super hanc petram ædificabis Ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã: tanquàm si diceret, Tu sustinebis tanquàm petra me ædificante Ecclesiã meam super te petra. In promissione verò clauium aperiendi officium, & claudẽdi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturũ claues promisit: vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cælorum. Hæ

Collige omnia. ex Euangelij pleno sensu differentiæ cõstant. Ex quibus euidẽter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatẽ vtendi clauibus, & soluendi, atque ligãdi, & officium eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide: dum officium clauium homini cõmittitur: officium verò sustinendi Ecclesiam in fide ad Christũ vt actorem, ad petram vt rationem sustinẽdi, ad hominem verò Petrum, vt fundamentum suppositúmque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, vt sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facilè est perspicere, quòd claues regni cælorum nõ sunt datæ sanctitati seu iustitię hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouiũ Christi. Si quis autem contra huiusmodi exactam expositionem verborũ Euangelij obiiciat, eo quòd Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniã nõ perseuerauit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea dominum negauit: ac per hoc verba Domini sonantia in præsenti, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligẽda: aduertat sic obiiciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidẽ ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus: vt Hieron. testatur, exponẽs, Et ego tibi dico, non sermone casso &, nullum opus habẽte, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec deficit negando Dominum in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rõ. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petrũ non defecisse in fide, Luc. 22. dicens, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua; cõstat enim Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerẽtia, vt dicitur Hebr. cap. 5 Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando cõuersus cõfirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi non à fide, perseuerauit ergo semper Petrus.

Ad tres primas obiectiones. ¶HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppositũ dicendũ est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quòd impertinentes sunt: nam ad confessionẽ Petri spectant omnia, quæ in eis afferũtur. Ad alias verò obiectiones, ex illis

ad alias. verbis, Tu es Petrus & super hãc petrã ædificabo Ecclesiã meam, dicitur quòd hæc quidem spectant ad pontificalem gradum, nõ secũdum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit, Nõ tu vocaberis Petrus, sed tu es Petrus, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc es solidus, firmus, cõstans, &c. in fide tanquã petra: vt Leo, Greg. Bedáque exponũt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quòd soli habẽti fidem conuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiã in fide, quòd gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quòd esse fundamentũ mediãte charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, quòd esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolutè: ac per hoc promissum sit cuicũque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed dearticulauit eam ad personam, adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram: proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa verba, Tu es Petrus, repetitur: vt qui modo est Petrus futurũ sit fundamentum. Quocirca clarè patet, quòd sicut solus Simõ demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolutè: sed sola prima inter cæ[illegible] ædificatio Ecclesiæ facta est dono fidei, non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

Ad confirmationẽ. ¶Ad confirmationem autem inferentẽ simile esse iudicium de officio clauiũ & officio fundamenti: respondetur, quòd ex differentibus verbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de vtroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturã principalis cæteris paribus: vbi tamen (vt in proposito) maxima est in cæteris disparitas: non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quòd in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam, aut claudam, sed absolutè, Tibi dabo claues regni cælorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamẽti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolutè. Cõsentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiã rationi: nam vsus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redundat Ecclesiam: officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cælorum non dono virtutis (vt hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAP. III.

¶Personæ Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse claues.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes claues regni cælorum non Petro, sed Ecclesiæ à Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum: tãquàm dixerit, tibi, hoc est Ecclesiæ significatę per te, non tibi, dabo claues regni cælorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues: solùm in hoc differunt, quòd priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in Ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo quòd Petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat Ecclesiæ Christum dixisse contendunt, Tibi dabo claues regni cælorum: nituntúrque hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur: & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli Ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat nécne reuelationem Patris: Ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶Secundò, ex cohærentibus, Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur reprehendit Petrum, Vade post me Satana: non enim sapis ea quæ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem Petrum qui claues accepit, nõ fuisse Petrum filium Bariona, sed Ecclesiam filiam Dei: quæ verbo Dei genita: verbum Dei audit & cõfitetur perseueranter in finem: non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec vnquam retrò abire iussa sicut Petrus.

¶Tertiò, ex eo quòd Christus dixit, Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam: hoc est, super fidẽ à Petro totius Ecclesiæ persona concessam: ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione: quoniam mox post acceptas claues errauit: & tamen non sunt ei claues rursum allatæ: quare non in sua, sed Ecclesiæ persona eas accepit.

¶Quartò, Quando papa eligitur, an secum affert claues vel non? si affert, ergo erat papa antequam eligeretur: si non affert à quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nónne ab Ecclesia? Item, quando papa moritur cui reliquit claues, nisi Ecclesiæ à qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam optimam Euangelij interpretem claues, nec Petro nec successori, sed soli Ecclesiæ datas? à qua tanquam minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet Ecclesia.

¶Quintò, formatur argumentum similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vtitur dicens, quòd sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiam. Quare etiã hic similiter: si Petro habenti reuelationẽ Patris,

& Christum confitenti claues dantur:ita necesse est homini similiter confitenti & reuelationem habenti,claues donatas esse:quòd nulli nisi Ecclesiæ conuenire potest:quũ nullus singularis fidelis constanter,certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem:vt etiam de ipso Petro patet.

¶Sextò,quia non solùm(vt Aug.primo li.de doct.Christiã. ca.17. testatur)has claues Christus dedit Ecclesiæ suæ vt quæcũq; solueret in terra soluta essent & in cælis:sed etiã ,vt ipse testatur super Ioan. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatũ Ecclesię gerebat figurata generalitate personã.in persona ergo nõ sua, sed Ecclesiæ claues accepit.Quod ex Aug.verbis ibidem amplius firmatur quum dicit,Quod enim ad ipsum Petrũ propriè pertinet, (nam vnus homo erat gratia vnus Christianus)abundantiæ gratia vnus,idémque primus Apostolus:sed quando ei dictũ est,Tibi dabo claues regni cælorum,vniuersam significabat Ecclesiam.Cõfirmatúrque eadem sententia ex verbis eiusdem Aug.Psal.108.Sicut quædam dicuntur quæ ad Apostolum Petrũ pertinere vidẽtur:neque tamen habent illustrem intellectum, nisi quum referũtur ad Ecclesiam:cuius ille agnoscitur in figura gessisse personã propter primatum,quem in discipulis habuit:sicut est,Tibi dabo claues regni cælorum:ita Iudas personã sustinet inimicorũ Christi. Ex his enim verbis apparet Petrũ non in sua,sed Ecclesiæ figurata persona claues suscepisse,dum hic dicitur nõ haberi illustrẽ intellectũ, nisi ad Ecclesiam referatur:& ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur:sed quando ei dictũ est, Tibi dabo,Ecclesiam significauit.Et cõfirmatur rursus autoritate Euangelistæ describentis interroganti Christo,Quẽ dicunt homines esse filium hominis?nullum certum discipulũ respondisse opiniones,quæ de eo erant.interrogãti verò de se Apostolos,vnũ certum Petrum respondere,& constanter absoluere,ac pronuntiare fidei confessionẽ,vt veram Christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere,nõ multorum opinionibus velut arundinẽ agitari doceret.Tenet ergo Petrus ecclesię vnitatis figuram.Accedit ad hæc Cypriani autoritas habita 24.q.1.loquitur Dominus:dicẽtis,Quamuis apostolis omnibus post resurrectionẽ suam parem tribuat potestatem:tamen vt vnitatẽ manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc vtique erant cæteri Apostoli quod Petrus fuit, pari cõsortio præditi & honoris & potestatis:sed exordiũ ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia Christi vna monstraretur.Vnde non vnus, sed vnitas claues accepit,vt attestantur etiam capitula, omnibus.& quodcunque.24.quæst.1.ex Hieronymo & Augustino.

¶AD EVIDENTIAM Horum considerandũ est, vnum dici à sanctis:scilicet Petrum significasse Ecclesiam, quum claues accepit.Duo autem exponi seu deduci:primum est,Ecclesia accepit claues,quum Petrus claues accepit:secundũ est,quòd persona Petri non accepit claues.Vnde dupliciter cõtingit hic errare,vel negando primum,vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum Ecclesiã significasse,est contradicere expositioni sanctorum.Affirmare autem Ecclesiam sic accepisse claues, q; persona Petri non acceperit,error est plusquã hæreticus:quoniã Euãgelica per hoc negatur historia,& historia in parabolã vertitur.Parũ dixi,quoniã omnis etiã veteris testamenti historia in parabolam verteretur.Declaro singula:si enim Petro nõ in persona propria, sed solũmodo in persona significatę per eũ ecclesię promissæ sunt claues,quũ dictum est ei,Et tibi dabo claues,&c.parabolicus Petrus inducitur,& nõ narratur historia,sed parabola, quũ dicitur, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi,& interrogauit Discipulos suos:cũ reliquis quæ sequũtur.Et eadẽ licentia qua hæc historia vertitur in parabolam,omnis alia historia nõ solùm noui, sed etiam veteris testamenti in parabolam verti potest:scriptum est enim,Omnia in figuram contingebãt illis.Si enim quia Petrus figurã gerebat ecclesiæ,parabolicus ponitur,& nõ in propria persona circa claues,parabolam quoque necesse est fateri de Martha & Maria,quæ figuram gerebant vitæ actiuæ & contemplatiuæ:parabolæ quoque erunt resuscitationes trium mortuorum à Christo:quia figuram gerebant trium generum peccatorũ spiritualiter resurgentium:quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit:quia illa nos mortuo peccato: ista nos in nouitate vitæ significat:& breuiter vniuersa ruit rerũ gestarũ fides in sacra Scriptura ex hac licentia.Vera autem & probata sententia est,dupliciter aliquid significari:vno modo per modũ parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorẽ,& operarij conducti ad vineam,significãt cultores Dei in Christi ecclesia, & sic de aliis) alio modo per modum rei gestæ:ita quòd res verè gesta significat rem aliã: sicut transitus Hebræorum per mare rubrum significat transitũ nostrum de vitiis ad virtutem:& aduentus Magorum adorantiũ Christum,significat viatorum progressum ad cælestem patriam. Inter hos autem significandi modos hæc est ad propositũ disparitas,quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum tantùm describuntur: quemadmodum apud Poëtas fit in comœdiis & tragœdiis. Quum autem res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem,quæ geritur, & ad personas secundum seipsas:quia sensus literalis in hoc cõsistit, ex quo solo secundũ Dionys.& Aug.efficax trahitur argumentũ. Vnde oportet primò verificare in historiis res gestas & dictas de personis secundũ seipsas ad veritatẽ fidei:& deinde potest superaddi sensus spiritualis,quo res gesta significat aliã,quo persona historica figurat aliquid aliud:& hoc ad ædificationẽ Christi fideliũ:non ad cõprobandum ea fidei,quæ in controuersiã veniũt.Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum historicũ tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicã,quum de fidei agitur historia,& sensus literalis inuestigatur Euãgelicæ historiæ,quando venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi,& interrogauit primò ac secũdò,audiuit responsiones primò Discipulorũ, deinde Petri:respondit Petro,dixit,promisítque claues regni cælorum.Et firmata veritate sensus literalis,quòd personæ Petri dictum promissũmque est,superaddere licet sensum mysticũ, quo Petrus figurat Ecclesiã,sicut apparet in similibus, puta in significatione vitæ actiuæ per Martham:(cui dictũ est,Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est,Optimam partem elegit,quæ non auferetur ab ea:& sic de aliis.Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse claues,verum est sic,vt personæ ipsius Petri primò, & ad literã promissæ sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur,clarũ ex antedictis esse verba illa Domini(Beatus es Simon Bariona:quia caro & sanguis non reuelauit,sed Pater meus)non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem,& confessionis fructum spectare: & propterea tanquam impertinentia longè sunt à proposito secundum literalem sensum.Has autem Petri cõditiones trahere mystica interpretatione ad Ecclesiam,quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est,vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum,auditor excludat eum,qui audit,& Simon Ioannis vertatur in parabolicam personam.

Mysticus sensus in literali, fũdatur vt in primo.

¶Ad secundum verò dicitur,falsò interpretari fidẽ, cur post tantam commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundũ planum literæ sensum commendatur primò persona Petri ratione diuini doni,deinde reprehenditur ratione proprij sensus,neutrum autem secundum historiæ fidem spectat ad alium quàm ad Petrum:quoniam tam commendatio quàm reprehensio personalis fuit.Secus autem est secundum sensum mysticum; quo quilibet proprij sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinæ reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶Ad tertium dicitur,per hanc Petram demonstrari ad literam fidem in hoc,id est Petro,vt ex dictis patet.Et propterea nõ sequitur, q; cuilibet partiali ecclesiæ,vbi est fides, æqualiter datæ sint claues:sed sufficit cuilibet fidei ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite,quod est hæc petra,super quã Christus ędificat ecclesiã suã. Et ad confirmationẽ dicitur,q; licet Petrus errauerit,non tamen desiit esse petra:tum quia per illa verba,quæ obiiciũtur, Absit à te Domine,non erit tibi hoc,Petrus,nec fidem nec charitatẽ perdidit.Vnde & Dominus non dixit ei,Vade Satana:vt tentatori dixerat,sed modificauit dicens,Vade post me Satana. tanquam diceret,Sequi tu me debes,non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictum est,quum postea Christum negauit fidem non perdidit,sed petra fidei perseuerauit in corde.Et tamen, vt Theop. Lu. 22.notauit,Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens,Confirma fratres tuos.

Vade post me satan cõuenienter dictum est Petro, non vade satan.

¶Ad quartum dicitur,quòd quum Papa eligitur, neque secũ claues affert neque ab ecclesia illas accipit:sed à Christo, non noua traditione,sed antiqua illam et,quã tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quæ Petro succedat:Christus autem ipse in beato Petro cuilibet successori claues tradidit,& propterea vana est quæstio,à quo accipit,aut cui relinquit moriens:verbum enim Christi semper viuum dat claues cuilibet succedenti,& non vnus alteri relinquit.

¶Ad quintum dicitur,argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ:& propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ,ad vtilitatẽ ipsius credentis & iusti:claues autẽ potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam,sicut Abrahæ: non tamen cuilibet credenti & confitenti Christum, imò nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues: id est, potestatem aperiendi & claudendi aliis: sicut nec cuilibet imitãti fidem Abrahæ datur,quòd sit pater multarum gentium,quòd in semine suo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abrahæ credenti dicta sunt. Quòd autem additur,nulli Ecclesiæ conuenire posse constanter,certò ac perseueranter habere Petri confessionem,si ad singulares personas refertur Paulus Apostolus ad Romanos octauo,confutat,dicens,Quis nos separabit à charitate Christi,tribulatio,an angustia,&c.& subdit,Certus

Clauis intelligendi Scripturas diuinas.

sum

ſum enim,&c.loquens ad literam de electis. Quòd ſi non contra rem.ſed cõtra notitiam noſtram arguitur:quia nos neſcimus quis perſeuerabit,facilè ſatisfit per hoc, quòd Deus ſuauiter diſponens omnia,non exigit ab homine maiorem certificationem ea,quæ eſt fidei & humani moris, à fructibus, ſcilicet eorum cognoſcendo homines.

¶Ad ſextum dicitur verũ eſſe & quòd Eccleſiæ datæ ſunt claues, & quòd Petrus perſonã Eccleſiæ figuratæ gerebat,&quòd vnitas Petri vnitatem Eccleſiæ ſignificauit.Sed in hoc falluntur argumẽta,quòd ex his veritatibus in aliam veritatem inſurgunt:hæ ſiquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria perſona accepit claues:ſunt hæc enim omnia ſimul vera. Et primũ quidem & vltimum,vt ſexto patebit ca.ad veritatẽ ſenſus literalis ſpectant:quoniam ad literam Petrus in propria perſona ſic accepit claues, quòd etiam Eccleſia accepit eaſdem. Reliqua autem ad myſtici ſenſus veritatem ſpectant: ſecundum ſpiritualem ſiquidem ſenſum,vnus Petrus vnitatẽ Eccleſiæ ſignificat, & vniuerſalem Eccleſiam repræſentat. Vnde Cypria. Hieron. & Auguſt.dicta,quæ obiiciendo allata ſunt,veriſsima ſunt, ſed iuxta ſenſum myſticũ.Sed non aduerſantur ſenſui literali:quo(vt Euangelica teſtatur hiſtoria) ipſe Petrus in propria perſona,cui reuelatio facta eſt,reſpondit,clauiúmq; promiſsionẽ accepit.Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Augu.ſcito duplicem Euangelij ſenſum:hoc eſt, literalem(quo verificatur, Tibi, id eſt Petro,dabo claues regni cælorum).Et myſticũ quo verificatur tibi,id eſt Eccleſiæ ſignificatæ per te dabo claues regni cælorũ eſſe ab Auguſt.comparatum non penes verũ vel falſum,ſed penes clarum vel minus clarum. Ad ſenſum ſiquidem myſticum ſpectat, quòd Petrus gerat in figura perſonã Eccleſiæ:ſicut ad ſenſum myſticum pertinet,quòd Iudas gerat perſonam inimicorum Chriſti: ad literam autem ipſe Iudas erat Chriſti inimicus, & ipſe Petrus eſt cui promiſſę ſunt claues.Vnde Auguſtinus quia ſenſus myſticus clarior eſt,quàm ſenſus literalis,in propoſito(vt teſtantur tot quæſtiones,quæ circa ſenſum literalem emergunt) & ſenſus myſticus ita eſt omnibus manifeſtus,vt etiam vulgares ſciant claues eſſe Eccleſiæ,comparauit ſenſum literalem(iuxta autem claues promiſſæ ſunt perſonæ Petri futuri paſtoris totius Eccleſiæ)ad ſenſum myſticum.iuxta quem claues promiſſæ ſunt Petro in figura Eccleſiæ:& dixit,quod myſticus ſenſus eſt clarior:hoc enim ſonant illa verba, Non habent illuſtrem intellectum,niſi ad Eccleſiã referantur, cuius ille geſsit in figura perſonam.Negauit ſiquidem illuſtrem, & non negauit verum intellectum niſi ad Eccleſiam referantur:conſtat enim illuſtre ad claritatem pertinere.Et hoc intendere Auguſtinum patet ex contextu:volens enim exponere Pſalmum illum, Deus laudem meam,partim de Iuda,partim de populo Iudæorum inimico Chriſti,præmittit,ſi autem de tali genere malorum,id eſt inimicorum Chriſti ingratorum Iudæorum,omnia mihi vidẽtur poſſe clarius aperiri:& ſtatim ſubdit verba allata,vbi clarè videre quilibet poteſt non derogari veritati ſenſus literalis(quo perſonæ Petri ſunt claues promiſſæ)ex hoc quòd ſenſus iſte non eſt ita clarus ſicut myſticus:neq; enim ſolus eſt tex.iſte talis,ſed innumeros habet in ſacra Scriptura conſodales:quorũ ſenſus illuſtris non niſi myſticus eſt.Allata quoque verba Auguſt.ſuper Ioan. non negant Petro ſecundum propriam perſonã dictum eſſe,Tibi dabo claues: ſed affirmant,Petro in perſona Eccleſiæ figuratiuè dictum eſſe,Tibi dabo claues.Ex hac autem vera affirmatione non ſequi negationem illius alterius veritatis ſatis patet. Ad vim autem, quæ fit in coniunctione aduerſatiua, reſpondetur quòd coniunctio illi augmentatiua,eſt iuxta frequentatiuum loquendi vſum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, ſed officio bonum ciuem: & ſimilia.Tanquam enumeratis Auguſtin. quibuſdam perſonalibus Petri conditionibus,auxerit conditionem Petri,tranſeundo ad extenſionem eius in vniuerſam Eccleſiam ſignificatiuè, cum qua ſignificatiua conditione ſtat,quòd per proprietatem paſtoralis officij idem Petrus ad vniuerſam ſe extendat Eccleſiam: quamuis hoc non ſit ibi ab Auguſtino explicatum, qui de Petro & Ioanne myſticè tractabat, vt ille actiuæ, iſte contemplatiuæ vitæ perſonam gerebat.Vnde quum infertur,quòd non vnus,ſed vnitas claues accepit,pro quanto affirmatur vnitatem claues accepiſſe, verum dicitur,ſicut verum eſt Eccleſiam accepiſſe claues: quatenus verò negatur vnum Petrum accepiſſe claues, aut falſum dicitur, aut piè exponendum eſt.Nam ſi ideo negatur vnus,vt negetur Petrus,falſum dicitur contra Euangelicam hiſtoriam:ſi autem ideo negatur vnus,vt negetur ſolitudo perſonalis,hoc eſt,vt Petrus nõ acceperit claues ſecum ſepeliendas, ſed vt in ipſo Eccleſia vſque ad finem ſeculi duraturas claues acceperit, verũ dicitur: ſic enim non vnus,id eſt,pro ſe tantùm,ſed vnitas Eccleſiæ in illo vno claues accepit.In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua iſta,Non vnus claues accepit.Et ex iis quæ diximus, ſoluendas ſimiles obiectiones relinquimus:vt non ſit opus omnia, quæ obiici poſſunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apoſtolorum,inferius loco ſuo patebunt.

CAP. IIII.

¶*Verba Chriſti, Tibi dabo claues, Petro non in perſona omnium Apoſtolorum dicta eſſe.*

E[illegible]LVSIS prioribus erroribus,tractanda eſt eorũ opinio, qui Petro intelligunt in perſona omnium Apoſtolorum dictum à Chriſto,Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor.Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum ſolum, ſed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis?

¶Secundum ex perſona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apoſtolorum,& perſonam omnium induit,pro omnibus reſpondẽdo.Vnde Chryſ.dicit omnibus diſcipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apoſtolorum & caput pro omnibus reſpondet. Et confirmatur: quia niſi in perſona omnium Petrus reſpondiſſet, fuiſſet expectanda aliorum reſponſio:aut rei fuiſſent alij Apoſtoli omiſſæ reſponſionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me eſſe dicitis?

¶Tertium ex fructu: quia claues regni cælorum datæ ſunt omnibus Apoſtolis.

¶Quartum ex communibus,quia Chriſtus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ANTEQVAM autem ad hæc reſpondeatur,ex plano ſenſu tex.Euang.monſtrandum eſt directa eſſe hæc domini verba ad Petrum ſolum. Patet ſiquidem hoc primò ex principio ſermonis Dominici ad Petrum,quum dixit,Beatus es Simon Bariona:hoc enim non poteſt referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur propriũ nomen Simonis:& explicatur cuius ſit ſecundũ carnẽ filius dicendo,Bariona,id eſt filius Ionæ. Tũ quia falſum hoc fuiſſet de Iuda: quoniam non credidit in Chriſtum:vt teſtatur Io.6.cap.refert Dominum dixiſſe.Sed ſunt quidã ex vobis, qui non credunt:& ſtatim ſubdit rationem dicti,Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum. Et rurſus in calce eiuſdem cap. dicente Petro pro 12. Apoſtolis:Et nos credimus & cognouimus,quia tu es Chriſtus filius Dei:reſpondit ei Ieſus, Nónne ego vos 12.elegi,& ex vobis vnus diabolus eſt?nõ poteſt ergo verificari quod ad omnes Apòſtolos dictum ſit,Beatus es:quum vnus eorum non crederet,& diabolus eſſet. Secundò ex ſubiuncta ratione:quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi ſed pater meus qui eſt in cælis.Nam ex his Domini verbis conſtat, Petro reuelationem factam eſſe à cæleſti patre,ita quòd hoc negare eſſet contrarium fidei:ſed non propterea hinc conſtat aliis Apoſtolis huiuſmodi reuelationem eſſe factam:ſcriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur,qua affirmatur.Conſtat igitur hinc quòd ad Petrũ verba diriguntur,& non conſtat,quòd ad alios extendũtur.Tertiò,ex ſubiuncta affirmatione,Tu es Petrus: mõſtrat enim & pronomen,tu,& nomen ſibi prius impoſitũ à Chriſto Io. 1.Tu vocaberis Cephas,quod interpretatur Petrus, quod ad ſolũ Petrum ſermo dirigitur.nam ſi per pronomen demõſtratiuum ad ſenſum,adiunctis & nomine proprio à natiuitate,ſcilicet Simõ,& nomine patris carnalis, & nomine quo ſolus cognominatus eſt à Chriſto à principio diſcipulatus,ſcilicet Petrus & interiori dono reuelationis(quod non cõſtat aliis fuiſſe cõceſſum)nõ ſufficienter ſignatum eſt quòd ad ipſum ſolùm eſt ſermo:quibus quæſo verbis deſcribendũ fuit ab Euangeliſta,quòd ad ſolùm Petrum erat ſermo?Et confirmatur:quia eodẽ pronomine demonſtratiuo ad ſenſum vſus eſt Dominus ſubiungẽs,Et tibi dabo,&c.Et confirmatur ex eo,quòd non pluribus nec maioribus circunſtãtiis deſcribũtur & nominantur à notariis perſonæ hæredes, aut legatariæ, quàm perſona Petri in hoc textu deſcripta ac nominata eſt:vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum.Ex verbis igitur & ex ſenſu verborum clara luce patet,ſoli Petro eſſe,Tibi dabo claues, &c.

¶AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes,non cogi reliquũ ſermonem dirigi ad omnes:frequenter enim diuertitur ſermo à pluribus ad vnum,aut econuerſo. Mater ſiquidem filiorum Zebedæi petiit,vt ſederent duo filij ſui,vnus ad dexterã,& alter ad ſiniſtrã: Dominus autem ad filios reſpondẽdo,ſermonẽ dirigit,Poteſtis bibere calicem,quem ego bibiturus ſum?Et ſi diligenter perſpectus fuerit euãgelicus tex.ipſa conuerſio ſermonis atteſtatur, quòd nõ omnẽ ſermonẽ ad omnes dirigebat:inquit enim Matthæus quòd primò & ſecundò interrogauit diſcipulos communiter,deinde ad Petrum ſermonẽ vertit:& rurſus ad diſcipulos ſermonẽ cõuertit: nã ſubditur,Tunc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerẽt quia ipſe eſſet Ieſus,&c. Si enim totus iſte ſermo ad omnes fuiſſet directus non narraſſet Euãgeliſta huiuſmodi variam conuerſionẽ ſermonis.Nec officit,quòd communis Petro & aliis cauſa effecta Domini interrogatione ſit,cũ hac enim cõmunitate ſtat,quòd appropriata ſit Petro,nam in maiori cauſa,communis,ſcilicet tentationis,ſolius Petri ratio habita eſt:vt ipſe Dominus teſtatur Lucæ 22.

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus cõfirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: imò alios Petro co[...]

Vnũ pro multis respondere tripliciter contingit.

¶ Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quòd gerere personam communem, seu respõdere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis: vt quia responsio data a Petro, grata fuit cõmuniter Apostolis, vtpotè congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quod nondum erat constitutus pastor eorum: neque propriè erat caput eorũ, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum responderet, nõ solùm ex eo patet quòd huiusmodi cõmissio voluntariè affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed ex eo conuincitur, quòd Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solùm omne humanum consilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dũ interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cælis est, Petri notitiam, qua Christũ Filium Dei viui confessus est, attribuit. Si enim ex consultatione cũ aliis Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spiritualem & designatũ tam à remotis, scilicet in cælis. Hæc enim omnia manifestè testatur Petri confessionem nõ ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filium hominis?) quia responsio fuit cõmunis, Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secunda verò interrogatione eorũdem (Vos autem quem me esse dicitis?) quia respõsio propria fuit Petro, Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi differẽtiam apertè notare possumus inter Petrum in persona omnium loquentẽ vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? respõdit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nõne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textum Ioãnis textui Matthæi, apertè apparet, quum tunc apud Ioannẽ in persona omniũ Petrus respondit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quẽ ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit non Petro: sed eis, hic verò apud Matt. omnia sunt in numero singulari cũ pronominibus demonstratiuis solius Petri, tam in responsione Petri, quã in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quodcunque ligaueris non quodcũque ligaueritis: tu es Petrus, non vos estis Petrus vt patet in litera. Huiusmodi enim differẽtia manifestat ꝙ Petrus ex propriis intus à cælesti Patre habitis solus respondet, solúsq; à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandẽ esse lectionẽ apud Matthæum & Ioannem, quoniam ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur à Ioanne. Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solùm post miraculum de quinque panibus, sed etiã post aliud miraculũ de septem panibus: vt patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quòd responsio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omniũ, sicut frequenter cõtingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primo bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primũ frequentissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & glo. interli. & quoruncunq; aliorum dicentium, quòd Petrus respondet pro omnibus: erat enim os omniũ tanquam ratificatum ab omnibus. Vnde Chry. Homel. 55. super Matt. subdit: Solus Petrus respõdet: & confestim præsiliuit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. Et Aug. de verbis Apostoli sermone 31. ait, respõdit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrum respondisse pro omnibus, non ex cõmissione omnium, non ex officio, sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quòd primus eorũ optimè respõdit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quòd ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam ex eo enim, quòd Christus Petri responsionẽ approbauit & commendauit, Petrúmque beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiantur alibi. quis enim aliud dicturus esset quàm quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem sufficit. Insinuatur autem Petri responsionem aliis Apostolis gratã fuisse non solùm ex hoc, quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhibentur.

Quo intelligatur Petrum respondisse primo pro omnibus Apostolis cũ ipsum vnum interrogauit Vos autẽ quem me esse dicitis.

Ad confirmationem.

Ad tertiã.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumẽtum promissas per verba hæc omnibus Apostolis claues, principiũ petit: hoc enim est quod probandum erat. Si verò intendit: quod per alia verba Dominus Apostolis aliis claues regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartum.

¶ Ad quartam obiectionẽ dicitur, quòd autoritatem illam, Quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicũque inueniatur, dicitur quod ad literã intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus testatur in simili c. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere, sed de dare est: inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum: & propter ea autoritas nõ est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quòd ex his Domini verbis Matt. 18. solus Petrus promissionem accepit clauium regni cælorum.

CAP. V.

¶ Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.

QVAMVIS fateãtur multi præmissum textum Euangelij ad solum Papam pertinere, affirmãt tamen nonnulli totum hoc, quod Petro promissum est, datum esse à Christo aliàs reliquis Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò Matth. 13. Apostolis communiter dicitur, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cælo. Vbique apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secundò, Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertiò, Ioan. quoque 20. Apostolis cõmuniter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vlt. & Matt. vlt. omnes cõmuniter misit ad docendũ, prædicandũ, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nã Act. 8. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legaliũ obseruatione præsente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis ęqualitas cõprobatur Petri, & aliorũ Apostolorum.

¶ Afferuntur demum mille autoritates Sanctorum sonantes ęqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus. dicentis, quòd pari ẽ potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtique erãt cæteri Aposto. quod Petrus fuit, pari cõsortio prędịti & honoris & potestatis. Et illa Hierony. contra Iouin. lib. 1. c. 14. At si tu dicis, Super Petrũ fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apost. fiat, & claues regni cælorum cũcti accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶ AD EVIDENTIAM Horum, scito ex Euãgelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Orig. addidit tertium. Primũ est, Super hãc petrã ædificabo Ecclesiã meam. hoc enim soli Petro promissũ legimus. Secũdũ est, Tibi dabo claues regni cęlorũ, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertiũ ab Orig. notandũ est, quod Petro dicitur, Quodcũque ligaueris super terram, erit &c. in numero plurali: & similiter, Quodcunque solueris super terram, &c. Apostolis autem cõmuniter dicitur, quòd erunt ligata, aut soluta in cælo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis, sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primę ab aliis differẽtia clara est: nã constat aliud significari per fore Ecclesię fundamentũ (quod explicat, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã) & aliud per habiturum claues, & soluere & ligare. Sed differẽtia inter secundam (id est inter claues regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc est ligare & soluere) nõ est vsquequaque nota. apparet siquidem iuxta literę superficiẽ per claues potestatem, per ligare autẽ & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cælorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis, & quia pluraliter cęlorum regnum pręmiserat, ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione

soluend

ſoluendi & ligandi differũt,ſicut promiſsio poteſtatis à promiſsione actuum illius explicatiua. Sed veram quidem, ſed non totam continent Euangelij ſententiam. Quod vt plenius intelligas, ſcito duplicis generis inueniri actus clauium: quidam enim ſunt actus adæquati ipſis clauibus: quidam verò minores ipſis. Illi ſunt vel actus totales, iſti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus ſunt, aperire, & claudere: partiales autem ſunt, ligare, & ſoluere. Declaro ſingula. Quòd aperire, & claudere ſint actus adæquantes claues, & voces ſonant, & officium clauium clariſsimè teſtatur, claues enim ſolummodo ad aperiendum & claudendum ſunt. Nec deſunt Scripturarum teſtimonia tã ex veteri quàm ex nouo Teſtamento. Eſa. enim 22. quum dictum eſſet: Et dabo clauem domus Dauid, ſubditur, Et aperiet, & claudet: & ſimiliter Apoc. 3. idẽ repetitur. Quòd verò ſoluere & ligare ſint actus clauium doctores omnes teſtantur. Quòd autem ſint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd ſoluere & ligare ſe habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui ſoluit aliquem, aperit illi regnum cælorum: ſed nõ omnis qui aperit alicui regnum cælorum, ſoluit illum: & ſimiliter omnis qui ligat claudit, ſed non omnis qui claudit, ligat.

¶Et ne per multa diutius vagemur, ſed ſolida ratio ſimul cum veritate pateat, ſoluere & ligare actus ſunt iudiciales, ſiue in ſacramẽto pœnitentiæ, ſiue in foro eccleſiaſtico, aperire & claudere actus ſunt ſuperiores, comprehendentes ſub ſe & actus iudiciales, & actus nõ iudiciales: vtriſq; enim clauditur & aperitur regnũ cælorum. Et quidem, quòd cælorum regnum multi claudant aliis abſque vinculo iudiciali, teſtatur Dominus Lucæ 11. dicens, Væ vobis legiſperitis, qui tuliſtis clauẽ ſcientiæ, ipſi nõ introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis. Quòd verò regnum cælorũ aperiant abſque actu iudicij, magiſtra rerum experientia monſtrat: dum paſtoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, diſpẽſatione, commutatione, &c. continuè aperitur Eccleſię regnum cælorum. Differt ergo promiſsio clauium (Tibi dabo claues regni cælorũ) à ſubiunctis duabus reliquis (Et quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris: ſecundũ rem promiſſam, non ſolùm ſicut poteſtas ab actibus, ſed ſicut poteſtas ab actibus inadæquatis, ſeu minoribus & partialibus: ita quòd quum promiſſæ ſunt claues Petro, promiſſa eſt poteſtas aperiendi & claudendi regnum cælorũ: quum autem promiſſum eſt eidem, Et quodcunq; ligaueris, Et quodcũque ſolueris explicata eſt clauium efficacia in actibus minoribus) vt perciperemus: quòd ſi partialium actuum tanta eſt efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cælos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum: promittẽdo autem actus ſoluendi & ligandi non promittitur totum, ſed promittitur actus partialis. Et propterea ex hoc, quòd ſoli Petro promiſſæ ſunt claues regni cælorũ, fateri oportet ſoli Petro promiſſam eſſe poteſtatẽ aperiendi & claudendi regni cælorũ: non quòd ſolus aperire & claudere poſsit cælorum regnum: nam vt prædictũ eſt, quicũque ſoluit aliquem, aperit illi regnum cælorum, ſed quia ſolus poteſt quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cælorum, nõ iſtis vel illis, ſed Eccleſiæ ædificatæ ſuper eum à Chriſto. Hunc ſenſum, háncque differẽtiam ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur: primò ex interpoſita ſemper, cõiunctione copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus, & ſuper hãc petram, &, tibi dabo claues, & quodcunq; ligaueris, & quodcunque ſolueris: diuerſitatem enim promiſſam rerum coniunctio copulatiua inſinuat. Secũdò, quia Dominus non dixit, & cuicunq; aperueris, & cuicunque clauſeris, ſed dixit, quodcũque ſolueris, & quodcunque ligaueris. Si enim claues exponere voluiſſet per adęquatos proculdubio actus (qui ſunt aperire & claudere) exponẽdæ erant: ſed vbi ad ligandum & ſoluendum deſcendit, manifeſtauit ſe non exponere claues, ſed ad minores actus clauium tranſire. Tertiò, ex eo quòd nunquam Apoſtolis promiſit, aut dedit claues regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, ſcilicet aperire & claudere regnum cælorum: ſed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apoſtolis: & dicendo, Quæcũque alligaueritis ſuper terram, &c. dicendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et ſi inſtetur, quòd nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promiſit: quia claues quidem illi promiſit, ſed nunquã promiſit, quòd aperiret & clauderet. Abſit à diuina ſapientia, vt ſilentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius eſſent claues, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubiò actus adæquatos clauium, qui ſunt aperire & claudere. Conſtat autem ideo appoſuiſſe, regni cælorum, vt exponeretur, quòd claues ſunt regni cælorũ, vt aperiendi & claudendi. Eo ipſo igitur, quòd promiſit ſoli Petro claues regni cælorũ, promiſit ſoli Petro adæquatos actus clauium: ſeu, quod idem eſt, claues ſecũdum actus adæquatos clauibus: & poſt hanc promiſsionẽ deſcendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque ſolueris: vt prædictũ eſt. Ex Euangelico igitur textu duæ euidenter reſtant ſoli Petro promiſsiones: hoc eſt fore fundamentum Eccleſiæ, (ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam) & dandas ei claues regni cælorum: Et tibi dabo claues regni cælorum.

Inſtantia.

¶Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promiſsionem opponitur aut ſolùm Chriſtum eſſe fundamentum Eccleſiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere [illegible] quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus) aut ſi multiplex fundamentum admittitur, non ſolus Petrus eſt Eccleſiæ fundamentum, ſed etiam alij Apoſtoli: iuxta illud ad Epheſ. 2. Superædificati ſuper fundamentũ Apoſtolorum: & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum.

Oppoſitio contra primam promiſſioné. Prima oppoſitio cõtra ſecundam promiſſionẽ. Secunda.

¶Contra ſecũdum verò opponitur primò, Si promiſsione clauiũ promittitur tota poteſtas, cur poſt totũ promittũtur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcunque ſolueris? fuiſſet enim hæc promiſſa in toto. Secundò, Si ſoluere & ligare ſunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. diſt. 4. ſen. de clauibus tractãdo, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui ſunt ligare & ſoluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

¶Tertiò, Cur claues, apoſtolicæ in ordinatione presbyterorum dari affirmantur, ſi illis non conferuntur niſi minores actus clauiũ?

Tertia.

Quartò, Cur claues dicuntur claues Eccleſiæ, & nõ dicuntur claues Petri, ſi ſoli Petro primò datæ ſunt?

Quarta.

¶Non eſt autem difficilè his ſatisfacere. Et obiectis quidem cõtra primam promiſsionem Petro factam, vt foret fundamentũ Eccleſiæ, reſpõdetur, quòd eſſe Eccleſiæ fundamentũ ſimpliciter, id eſt totaliter propriũ eſt Chriſto: eſſe autem fundamentũ Eccleſiæ ſecundum aliquod tempus, vel ſecundum aliquam rationem particularem, communicatum eſt aliis. Et ſanctis quidem quibus reuelata eſt doctrina fidei pro Eccleſia, communicatum eſt eſſe fundamentum ſub rationibus Apoſtolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promiſſum eſt fore fundamentũ ſecundum rationem paſtoris totius Eccleſiæ Chriſti: ſecundum quam rationem non conuenit aliis Apoſtolis eſſe fundamentum. Et propterea diuerſimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo. de Chriſto enim dicitur cum excluſione aliorum (Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, &c.) de Apoſtolis verò & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, id eſt Chriſti: dũ & ad Epheſ. 2. adiungitur, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. (vbi Aug. dicit, Ne Apoſtoli vel Prophetæ, in quibus fundata eſt ciuitas, ſe tenerent in ſe, in Chriſto totum innititur primo fundamento: quod fundamentum in ſummo eſt non in imo, vt in corporali fabrica.) Et Apoc. 21. ſubiungitur. Et agni id eſt Chriſti. De Petro verò adiungit ipſe Chriſtus, ædificabo Eccleſiam meam, vt oſtendatur ex Chriſto principaliter pendere Eccleſiæ ædificium.

Ad obiecta contra primã promiſſioné.

¶Ad quæſita verò circa promiſſas claues reſpõdẽdo, dicitur ideo poſt promiſſum totum per claues, promiſſas quoq; eſſe partes per, Quodcunque ligaueris, &, quodcũque ſolueris, vt mõſtraretur diuerſitas rerum promiſſarum. (Si enim ſub vnica promiſsione omnia cõprehenſa eſſent abſque coniunctionibus copulatiuis, aut ſolæ claues promiſſæ fuiſſent, adæquatas putaſſes, & exhauſtas claues per hæc duo, Quodcunq; ligaueris, &, quodcunq; ſolueris. Nũc autem, quia tam apertè promiſſarum rerum diuerſitas monſtrata eſt, exprimendo ſingula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promiſſum eſt Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quòd promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcũque ſolueris, &c. ſed per hoc promitti aut dari tantùm quòd tertio & quarto loco promiſſum eſt & Petro.) Et inde videres manere primas promiſsiones apud Petrum ſolùm.

Ad primũ contra ſecundã promiſſioné.

¶Ad ſecundum verò quæſitum reſpondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabãt: vt patet in tex. Magiſtri ſent. tam in principio di. 18. (vbi affertur Amb. dicẽs, Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus) quàm in principio diſt. 19. vbi dicitur, Dantur hæ claues per miniſterium Epiſcopi in promotione ſacerdotij: quum enim ſacerdotalem recipit ordinem ſimul, & has claues recipit. Et per hoc ſoluitur tertium quæſitum.

Ad ſecundam.

¶Ad quartum, autem quod non de re, ſed de nomine eſt, & propterea extraneum quodammodo eſt, reſpondetur quòd claues dicuntur & Eccleſiæ & Petri: ſolus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et Petri quidẽ ſunt vt capitis vtentis, vt per quem ad Eccleſiam deriuantur: eccleſiæ autem ſunt & vt finis (quia propter Eccleſiam Petrus habet claues) & vt vtentis in ſuis epiſcopis & ſacerdotibus: ita tamen quòd ſecundum earum totalitatẽ Eccleſia vtitur illis in ſuo capite, ſecundum autem partiales vſus vtitur in Epiſcopis & aliis miniſtris. Remanet ergo ſolida ſententia dicta.

Ad tertiã. Ad quartam.

¶AD PRIMVM autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominũ per illa verba, Quæcũq; alligaueritis ſuper terrã, &c. nõ adæquaſſe promiſsiones, quatuor factas Petro, ſed ſolas duas vltimas, vt litera ipſa teſtatur. Et propterea nõ dixit Dominus, Dabo vobis, aut Eccleſiæ claues regni cælorum: quum tamen dixiſſet Petro corã eiſdem, Tibi dabo claues regni cælorum.

Ad primũ princip[illegible]

Vnde ex hoc ipſo, quòd aliis Apoſtolis Dominus dixit, Quæcunq; alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifeſtè habetur quòd non totum quod promiſerat Petro repetiit in poteſtate aliorum, tanquam Petro totum, aliis verò partes commiſſurus.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd poſt reſurrectionem dicendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. datæ ſunt quidē Apoſtolis claues, ſed non in ſua totalitate: quoniam datæ ſunt tantū claues ordinis, vt communiter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad literā quum dicitur, Quorū remiſeritis: conſtituitur iudex eccleſiaſticus in ſacramēto pœnitentiæ, quantū eſt ex parte ordinis: quum verò Matth. 18. dictum fuit eiſdem, Quæcūque alligaueritis ſuper terram, ſermo erat de iudicio eccleſiaſtico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quòd tunc ſermo fuit de actibus clauium iuriſdictionis: poſtea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum eſt) neutrum iudicium etiam ſimul ſumptum adæquat claues Petro promiſſas, ſed ſoluere & ligare in vtroq; foro partiales ſunt actus clauium Petro promiſſarū: ideo per vtranque poteſtatē ſimul non adæquatur poteſtas Petro promiſſa. Vnde diſputationibus vacantes, caueant à ſophiſtis, opponentibus claues iuriſdictionis adæquare claues Eccleſiæ. Venenum latet hic: quoniam, propriè & formaliter loquendo, claues Petro promiſſæ ſuperiores ſunt & clauibus ordinis, & clauibus iuriſdictionis & propterea Dominus nō per actus ordinis aut iuriſdictionis eas expoſuit, ſed per regnum cælorum proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quòd perſpicacius intuendo (vt prædictum eſt) Domini verba, Tibi dabo claues regni cælorū: per illam particulam, regni cælorum, expoſuit claues per actum adæquatū ſcilicet aperire vel claudere: regnum enim cælorum aperiendum vel claudendum, actū aperiendi vel claudendi ſecum fert: conſtat autem, quòd aperire & claudere regnum cælorum, actus ſunt longè ſuperiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iuriſdictionis, quàm clauiū ordinis. Importunè denique inſtantibus nouas nūc inferri Eccleſiæ claues: hactenus enim nō ſunt auditæ niſi claues ordinis & claues iuriſdictionis. Vnde nūc tertiæ claues in Chriſti Eccleſia? Reſpondetur, me non inueniſſe, aut fingere nouas claues re, aut nomine: ſed ſi æqua lance librare fas eſt, hæc cum obiectis, inuenientur obiiciētes ſeipſos arguere. nam neque claues ordinis, neque claues iuriſdictionis tradidit ſacra Scriptura, ſed doctores explicarunt: claues autem regni cælorum Chriſtus Dominus ore proprio conſecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor, non nouitates introduco: ex ipſis Domini verbis iuxta ſenſum literalē perſpicacius intellectum manifeſto quæ dico. Oportet autem arguentes conſiderare ſubtilius Doctorū ſenſum, & vel ex hoc ipſo quòd doctores diſtinguunt regni cælorū claues in claues ordinis & claues iuriſdictionis, intelligere ſuperiores eſſe claues regni cælorum vtriſque, & vtraſque ſignificare partes clauium regni cælorum, ac per hoc claues regni cælorum ſignificare totum maius & ſuperius ſuis partibus, quum ſimpliciter, & abſolutè dicuntur, vt Petro promiſſæ ſunt: quoniam verò ad partes applicantur, ſignificare tam claues ordinis, quàm claues iuriſdictionis: vtræque enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit diſcernere quando doctores de clauibus regni cælorum abſolutè, & quādo de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem vel iuriſdictionem loquuntur.

Claues eccleſiæ, Petro, & cæteris collatæ, non eadem prorſus ſunt.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ipſa Domini verba teſtantur quòd de apoſtolatus autoritate ſermo eſt, quum dicitur ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apoſtolatū ſpectat: iuxta illud Ioannis 13. Non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque Apoſtolus maior eſt, eo, qui miſit illum: & propterea hinc non habetur niſi paritas apoſtolatus. Et ſimiliter per alios textus, quibus miſsi ſunt pariter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur niſi paritas quo ad huiuſmodi commiſsiones: Petro autem ſupra hæc omnia promiſſum eſt, & quòd foret Eccleſiæ fundamentum, & quòd ſibi darentur claues regni cælorum.

Ad autoritatem. Act. 8.

¶ His autem quæ ex geſtis Apoſtolorum adducuntur, facillimè ſatisfit. Docent ſiquidē concorditer Theologi in primo ſententiarū non oportere miſſum minorem eſſe mittente, neque etiam eſſe ab illo: nam Filius miſſus eſt à Spiritu ſancto, quo non eſt minor: & à quo non eſt. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apoſtolos ſe gereret, vt vnus ex illis; & non volebat vti poteſtate quam habebat: & propterea tanquā vnus ex Apoſtolis ab eiſdem cum Ioanne miſſus eſt. Patet autem manifeſtè huiuſmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduerſus illum diſceptabant alij fideles ex circuncisione: quod & Gregorius, & habetur 2. quæſt. 7. cap. Petrus. notauit dicēs, Petrus poteſtatem regni acceperat & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intraſſet, non ex poteſtate officij qua poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum ſanctum reſpondit.

¶ Et per hæc poſſet ſimiliter dici in ſynodo de obſeruatione legalium, Petrum ſe habuiſſe vt vnum Apoſtolum. Veruntamen ſi res geſta rectè notetur, non fuit Petrus conſultatus, nec ſoli Apoſtoli: ſed Apoſtoli & presbyteri in Hieruſalem, & propterea concluſio nec à Petro, nec à Iacobo facta eſt, ſed ab Apoſtolis & Senioribus cum omni Eccleſia ſcribentibus tamē nomine Apoſtolorum & ſeniorum. Vnde falſum eſt, quòd Iacobus ſententiam protulerit: quoniam ſententia concluſio eſt quam conſtat ab omnibus factam: ſed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde eſt acſi dixiſſet, Hoc eſt iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, ſed reſpondens: ſic enim legimus. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus: imò Petrus paſtoris perſonam in principio geſsiſſe videtur, quoniam ipſe primus ſurgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim ſic, Quum autem conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit, &c. vbi mōſtratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum ſocietatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Epiſcopos non ſolùm, vt ſocios, ſed vt fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum ſanctorū, ſonantes æqualitatem Petri & aliorum Apoſtolorum, dicitur verificari de paritate eorum ſecundum apoſtolatū: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apoſtolica. Et ſi inſtetur, ſub poteſtate apoſtolica comprehendi poſſe omnia, quæ Petrus poterat: in promptu reſponſio eſt ſatisfactiua, quòd dato quòd vera eſſet huiuſmodi comprehenſio: ex ea tamen non ſequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum: eſſent enim eorū poteſtates ęquales quo ad res, quas facere poſſent: ſed non eſſent æquales extenſiuè, neque quo ad modum. Apoſtoli ſiquidem poteſtatem à Chriſto acceperunt, vt Apoſtoli, hoc eſt, vt legati: Petro autem, ſupra apoſtolatum promiſſa eſt (vt infrà manifeſtabitur) poteſtas vt ordinario paſtori Eccleſiæ. Et hinc patet tam ſuperior gradus atque vnitas poteſtatis Petri quàm maior extenſio: quoniam extendebat ſe ad ipſos etiam Apoſtolos vtpote Chriſti oues. Nec paruifacias differentiam penes modū habendi: magni ſiquidem lapſus periculum eſt ſi confundātur. Aliud quippe eſt habere claues vt Apoſtolos, & aliud habere claues vt caput & paſtorem etiam ipſorum Apoſtolorum: illud nō derogat Petri ſingulari excellentiæ: hoc autem ipſum Petrum ſuper omnes ſtatuit, omnibúſque præficit Apoſtolis ac toti Eccleſiæ. Ad horum differentiam modorum ſpectat, quòd Dominus ſoli Petro claues promittit, aliis autem non dat claues, ſed ea quæ ſunt clauium, legat aut tribuit: ſiue Matth. 18. ſiue Ioan. 20. ſiue Matth. & Mar. vltimo, ſiue Luc. 22. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primum autoritates manifeſtentur, patet Cypria. ita pares fateri Apoſtolos vt tamen ſuper vnū Petrum ædificari dicat Eccleſiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate ſua Dominum diſpoſuiſſe dicat vnitatem eccleſiaſticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Chriſti apud Matth. Tu es Petrus, &c. ſoli Petro relinquens, ad alium ſe transfert locū, vbi ſimilia Apoſtolis data narrantur, tria numerans. Primò fundari Eccleſiam ſuper Apoſtolos omnes: hoc enim fieri promulgatum eſt ad Epheſ. 2. Superædificati ſuper fundamētum Apoſtolorū: ſecundum verò quòd ſcilicet cuncti Apoſtoli claues regni cęlorum accipiant, Matth. 18. Quæcunque alligaueritis: & Io. 20. Quorum remiſeritis habetur, tertium autem & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur, & ex relatis textibus: ſcilicet Matth. & Mar. vlt. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex aliis ſimilibus textibus ſumptum eſt: vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apoſtolorum quatenus Apoſtoli ſunt, & in fundando Eccleſiā & in clauibus iuriſdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorū & vitæ, Eccleſiæ fortitudinem ſolidantiū (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri ſingulari autoritati, qua ſolus cunctæ præponitur Eccleſiæ. Vnde & Hier. ibi ſubiungit ſtatim, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio. Vbi manifeſtè vides ita ex æquo apoſtolatus pares dixiſſe Apoſtolos, vt tamen Petrus electus & conſtitutus à Chriſto ſit caput omniū: hoc ſiquidem eſt quod tuemur. Hoc ad differentiā modi habendi ſpectat, quoniā hinc habes omnes hæc habuiſſe vt Apoſtolos, præter hunc autem modum, Petrum ſingulariter habuiſſe vt caput omnium. Ex duabus autē his autoritatibus declaratis facilè eſſe putamus reliquas rectè interpretandas iuxta ſenſum prędictarū. Manifeſtatur autē hunc eſſe verum ſenſum doctrinæ ſanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicūt Apoſtolos: non ſolū poteſtate, ſed honore: quod niſi ad Apoſtolatū referatur, conſtat eſſe falſum: quum Petrus primatū honoris manifeſtè habuerit ſecundū omnes: Secundò ex teſtibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandā huiuſmodi æqualitatē: afferunt enim iſtos quos nunc diſcuſsimus: ex quibus conſtat non plus haberi, quàm æqualitatem ſecundum Apoſtolatū. Tertiò ex ratione, qua vtuntur: quia ſcilicet Petrus in perſona Eccleſiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas Eccleſię hinc probaretur. Vbi propter ſchiſmaticos ſiſte pedē: & ſcito dupliciter poſſe intelligi vnitatem Eccleſiæ per Petri vnitatem commendatam, primò, vt ſignificata ſit Eccleſiæ vnitas in Chriſto capite vno, vnitatéque articulorum fidei, ſacramentorum

eccleſ

Ecclesiæ & spei ac charitatis. Secundò, vt significata sit ecclesiæ vnitas simpliciter & absolutè vnitæ in capite vno Christi in terris vicario, Petro, scilicet. Primum sensum eligunt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, sæpe vnitatem ecclesię per ea quæ in primo numerantur, sensu explicante: verè quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis: scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo interris vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque tacitum ēst: quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

¶Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobatúrque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam vnitatem Ecclesiæ in suo capite cælesti Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & sufficiebat & decentissimè congruebat vnitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus: Aedificabo Ecclesiam: & iterum, Dabo claues. Diuinam autem sapientiam, (quæ est Christus,) disponentem omnia suauiter, conuenientissimè per vnitatem Petri, vnitatem Ecclesiæ in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quòd historię fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus. &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem vnitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiæ curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Ecclesiæ esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesiæ aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundùm historiæ fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro claues sunt promissæ, vt res rem significaret, vt vnus Petrus primò accepturus claues vnitatem significaret Ecclesiæ. Tertiò, ex eo quòd oportet saluare non solùm significationem sed etiam deriuationem: hoc est non solùm vt vnitas Ecclesiæ significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas Ecclesiæ proficiscatur ab vnitate Petri: vt Cypria. in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super vnum ædificat Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatē tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate sua disposuit originem vnitatis Ecclesiæ ab vno incipientem: non solam significationem vnitatis ab vno, sed deriuationem vnitatis ab vno assertam. Nam ad significandam autoritatem non erat opus: sed ad hoc quòd initium habeat Ecclesię vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituere vnitatem Ecclesiæ à multitudine Apostolorum proficisci. Quartò, quia vnitas Ecclesię catholicæ non solùm opponitur hæresi, sed schismati. Si verò vnitas Ecclesiæ attenderetur solùm penes vnitatem cælestis capitis, illiúsque sacramentorum, ac rei separatæ, creditæ & amatæ, vnitas Ecclesiæ, non opponeretur schismati: nam cum huiusmodi vnitate stat schisma: vt patet ex eo, quòd schismatici habentur qui ab vnitate Apostolicæ sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas Ecclesiæ per Petrum vnum significatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per Petrum significatur, includitur, quòd Petrus vnus claues accepit, vt Ecclesiæ vnitatem non solùm significaret, sed etiam inchoaret ac cōseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quòd est Ecclesiæ vnitatem accipere claues, verius perfectiúsque & fit, & significatur accipiendo claues in suo vno capite Petro, quàm si non in Petro, sed absolutè ecclesia illas acciperet: quoniam vnitas capitis claues accipiens, vnitatem ecclesiæ non solùm significat, sed construit, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia si de vno nō fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum autoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

¶Solùm Petrum accepisse claues, consonat ei, quòd est Ecclesiam accepisse claues.

Oppositio vni. Confirmatio.

CCVRRIT Post præmissa satisfaciendum his, qui quærunt quónam pacto stant hæc duo simul, Solus Petrus accepit claues, & ecclesia accepit claues. Apparet enim, quòd si solus Petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus petrus. Augetúrque quæstio ex Augusti. verbis super Ioan. recitatis 24. quæstione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia: si autem & in ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit.

¶HVIC ENIM Quæstioni satisfieri, facilè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic connexas, quòd secunda non solùm consentit primæ, sed præsupponit & dependet à prima, secundùm Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam inchoatam dupliciter referri ad Petrum, [illegible]ficatam & vt catholicam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. Prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius ecclesiæ. Secunda est, quòd penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corporis à capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit claues in Petro: nam & accepit eas vt significata in Petro, & accepit eas, vt inchoata in Petro: & secundū vtrunque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ (quia non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens claues: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam ecclesiam) oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse claues: vt ex re gesta significetur vnam solam ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambros. Certum est quòd ecclesiæ vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi, licet hæresis vtrunque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquam per modum rei gestæ figuram gereret vnius ac solius ecclesiæ vniuersalis. Dependet ergo catholicæ ecclesiæ significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, quòd solus Petrus acceperit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solùm Petrum accepisse claues, est solam ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solùm Petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrunque modum, scilicet significationis per modum rei gestæ, & originis ecclesiæ à Petro docuit: dum dixit, Super vnum ędificat ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstretur: vt prædeclaratum est. Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tantùm vtitur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantùm, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantùm: & non secundum quòd se extendit ad ecclesiam significandam vel figuratè vel connotatiuè, vt caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit August. ex secunda veritate, scilicet ecclesia habet claues, negationem primæ, scilicet solus Petrus accepit claues, sed expositionem ipsius, scilicet quòd Petrus accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantùm, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

Accepit petrus claues verè est historicè, tanquā caput Ecclesia non in Petro vt in capite corpus, & vt in quo inchoauit, & significata fuit.

¶Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo ecclesia per Petrum vsque ad consummationem seculi accipit claues, est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite nanque habet claues regni cælorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, claues habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

Modus autoritatis clauiū susceptus ab ecclesia ex Petro tā in capite per successionemquàm in mēbris per participationé.

¶VNDE PATET oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cælorum, socij compares excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur: imò tam Ecclesia quàm successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit claues regni cælorum, infertur easdem accepisse ecclesiam inchoatā, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere in capite quidem per successio-

Ad obiectionem.

nem, in membris autem per participationes: vt sic verè vnum sit corpus tota Ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquã monstra fingentes, dum Ecclesiæ caput Petrum dicimus: quandoquidem Christus est caput corporis Ecclesiæ (vt dicitur ad Colos. 1.) & si Petrus quoque caput Ecclesiæ ponitur, duo capita vni corpo[illegible] iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniam Petrus alia ratione caput Ecclesiæ dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesiæ: Christus enim est caput ratione suiipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolutè caput: Petrus autem ideo caput, quia est vicecaput: est enim loco Christi in cælis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolutè, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus ferè manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personam: secũda ex affirmata Ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principaliter negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi paríque Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis Ecclesiæ clauibus, negauit solum Petrum accepisse claues, sexta ex affirmato vnico Ecclesiæ capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

¶Promissum esse Petro totius Ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

VATVOR Promissa esse Petro à Domino Mattæus Euangelista in suprà allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoque à Domino aliis Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum, propria Petro perseuerarunt. In quibus promitti Petro totius Ecclesiæ Pontificatum declarandum est postquàm ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

Dixit Christus Petro Aedificabo Ecclesiã meam, non Ecclesias meas: nõ aliquã, non omnem, non Ecclesiam non Ecclesias, non aliquid ad dedo, sed, Ecclesiam meam.

¶QVOCIRCA In prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, Ecclesiam meam, non, Ecclesias meas: secundò, Ecclesiam meam, non aliquam Ecclesiam meam: tertiò, Ecclesiam meam non omnem Ecclesiam meam: quartò, ecclesiam meam, non indefinitè: quintò, Ecclesiam meã, singulariter seu vnicam: sextò, Ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attẽde sigillatim, non dixit Ecclesias meas, sed Ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quamuis multas cõprehendat partiales Ecclesias, non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retẽta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. ipse est caput corporis Ecclesię. & Cant. 6. Vna est colũba mea. Dixit non aliquam Ecclesiam meam, sed Ecclesiam meam: vt non de parte Ecclesiæ, non de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeres. neque enim decebat diuinã sapiẽtiam aliquam Ecclesiam ædificare super vnũ Petrum & aliquam non: Dei siquidẽ perfecta sunt opera. Non dixit, omnem Ecclesiam meam: tum quia multitudinem Ecclesiarum supponere distributiuum signũ, cõtra Domini sententiã Ioan. 10. Alias oues habeo, quę non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnũ ouile, & vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum. & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes Ecclesiæ ædificatæ sunt super hanc Petram. Dixit, ecclesiã meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset Ecclesia Christi ædificãda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectũ, quum in cœna dixit, Vnus vestrum me traditurus est: certificati enim sumus per hæc verba, quòd vnica tota Christi Ecclesia ædificata est super hãc petram, & nõ sumus suspensi relicti. Dixit ergo, Ecclesiam meam: vt singularem vnicam solámq; suam Ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quòd est vna Ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomẽ, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna Ecclesia loquitur, quę est Christi Ecclesia, sine additione aliqua (quælibet nanque partialis Ecclesia vocatur Christi Ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solùm secũdum modernũ vsum, sed secundum sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corint. vbi dicitur Ecclesiæ quæ est Corin. & in principio ad Gala. Ecclesiis Galatiæ: & ad Thessal. Ecclesiæ Thessal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per Ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam Ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticæ importunitates ex eo quòd quælibet particularis Ecclesia verè est Christi Ecclesia arguentes. De illa Ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est Ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari Ecclesia verificatur, quòd est Ecclesia mea: ergo de qualibet particulari Ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam. *Obiectio.* Potest siquidem facile detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicẽdo, quòd quælibet particularis Ecclesia est quidẽ Ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est Ecclesia quin sit pars Ecclesiæ: Christus autẽ loquitur de Ecclesia integra, quæ nõ est Ecclesia talis, nec Ecclesia aliqua sed est absolutè ipsius Ecclesia. *Solutio.* Nihilominus dicendum est, quòd eo modo quo quęlibet Ecclesia est ecclesia mea, i. Christi, illo eodẽ modo verificatur de ea quòd est ædificata super hanc petram. ¶Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo Ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis Ecclesia est Christi: conueniunt siquidẽ omnes partiales Ecclesię cũ ecclesia catholica in hoc, quòd sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi Ecclesia & Ecclesia catholica est Christi Ecclesia) sed differunt in modo: quia Ecclesia catholica est Christi vt totum, quęlibet autẽ Ecclesia est Christi vt pars. & propterea ecclesia catholica est ædificata vt totum super hanc petram: quælibet autẽ ecclesia particularis est ædificata super hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de Ecclesia particulari, quòd est Ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd est ædificata super hanc petram, & propterea quia est Ecclesia mea vt pars, est quoq; ædificata, vt pars super hanc petram. Ecclesia verò catholica, quia est Ecclesia mea vt tota, est quoq; ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectum ad imperfecta & vnitas & integritas ecclesiæ pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis Ecclesia, vt pars vnius Ecclesiæ catholicæ ædificata super Petrum sicut ratione vnius Ecclesiæ catholicæ quælibet partialis ecclesia vocari potest à Christo Ecclesia mea, tanquã pars ecclesiæ catholicę, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitate Ecclesiæ diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare videntur Ecclesiam Rom. ædificatã esse à Christo super hanc petram. Appellatione siquidem Rom. Ecclesiæ, (vt multi putant) ex verbis Concilij Constantien. in condemnatione articulorũ Ioannis Vviclec, intelligitur quandoque Ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quęstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Rom. Ecclesia, intelligentium ipsius nomine quandam particularem Ecclesiam, distinctam cõtra alias particulares Ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. Ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc Petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Rom. & alias manifestatur: commune siquidẽ est cuilibet particulari Ecclesiæ esse partem. Et hinc fit quòd nõ per proprietatem verificatur de quacunque particulari Ecclesia, sed tantummodo de Ecclesia catholica, quòd est ædificata super hãc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hãc petram ædificabo Ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi Ecclesiæ clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. ecclesia ab aliis partialibus Ecclesiis propinquitate ad caput Ecclesiæ catholicę: nam Ecclesia Ro. in suo proprio capite non solùm proxima, sed eadem facta est cum capite Ecclesiæ catholicæ: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est Pontifex Rom. & Pontifex Ecclesiæ catholicæ: secũdum seipsam verò immediatè hæret Pontifici Ecclesiæ catholicæ. Alia autem quęcunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur pastori Ecclesiæ catholicæ, nec secundum suum caput coincidit cũ capite ecclesię catholicæ. Ob hãc igitur proximitatem & coniunctionem Ecclesiæ Rom. ad pastorem Ecclesię catholicę, appropriantur verba Christi ad Rom. Ecclesiam potius, quàm ad alias: nõ quòd illi sint propria, sed ecclesiæ catholicæ: vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum Ecclesiæ catholicæ.

Claues regni cælorum Petro promissæ, plena fuit Ecclesiæ potestas inquatuor

¶PER SECVNDAM Autem promissionem, (Tibi dabo claues regni cælorum,) plenitudinẽ potestatis ecclesiasticæ eidem promisit: quòd tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata, per claues regni cęlorũ: potestate scilicet aperiendi, & claudẽdi cælorum regnum, nõ his vel illis, sed absolutè: vt comprehendantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cælorũ potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se cõprehendit: hoc est iudiciariã tam in foro pœnitentiæ, quã in foro Ecclesię: quoniã omnis ecclesiasticus iudex vtriusque fori, soluen

generá diuisa in eá quę est iurisdictionis, Gubernationem & eam, quæ ad purgatorium extenditur.

soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum cælorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam Ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur vel clauditur regnum cælorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: vbi nota quòd licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamē illi claues regni cælorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens, Quodcunque solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, à iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni cælorum: nullum exemit viatorem, cui per Ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum cælorum: sed absolutè & illimitatè dixit, Tibi dabo claues regni cælorum: vt posset Petrus cuicunque viatori regnum cælorum aperire positiuè, claudere verò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacrósque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus: imò hinc quod dicimus, confirmamus. Nam Ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluuntur vt communicent defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cælorum, ad defunctorum animas respicit, quibus verè hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cælorum, ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam vniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cælorum: exigit siquidem recta ratio, vt potestas, quæ supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: vt facilè manifestatur inducendo tam in artibus, quàm in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, præcipit. Constat autem regnum cælorum supremum esse finem, potestatique clauium Petro promissarum respondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cælorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnum cælorum, vt de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni cælorum, patet primò, quòd plenitudo potestatis ecclesiasticæ Petro promissa est à Christo, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate: dicitur, Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiiciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: manifestè habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo soluit, & ita soluit, quòd nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quòd nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in cælis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quòd nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, quod ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit: æquum est enim, vt non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus, quàm actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: vt glo. ibi dicit. In cuius signum Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaias 10. cap. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claues regni cælorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium à consuetudine: in signum enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesiæ catholicæ (vbi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesiæ catholicæ autoritas inhærendi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, vt ædificium necessitatem habeat inhærendi petræ, super quam fundatum est) ex altera verò Petro Ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit, manifestè liquet promissum huiusmodi verbis Petro Ecclesię catholicæ pontificatum esse: hæc enim duo præcipua esse in totius

Exclusio obiectionis.

Christianæ Ecclesiæ Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelistæ igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangeliis, ac discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatum Ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo. [illegible]

CAPVT VIII.

¶ Personæ Petri, quamuis charitate qualificatæ, dictum esse, Pasce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promissionibus soli Petro factis à Domino apud Mat. tractanda occurrit commissio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt. hoc est, quòd personę Petri, ꝙ soli dicta hæc intelliguntur ita quòd nusquam alias cæteris similia dicta sunt, quòd tota Ecclesia pascenda commissa est Petro, & quòd per hæc pontificatus Ecclesiæ catholicæ datus est Petro.

¶ Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quę rem dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quod non personę, sed qualificatæ personę dictū est, Pasce oues meas. Primò, ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratię: neque enim frustra (vt Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi manifestè amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas. Primò. Secundò.

¶ HOC In loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatę personæ officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuersa sint, hæretici tamen nolentes discernere inter potestatis vsum & rectitudinem vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt: tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sint, vel saltem vtrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit: vnde latius aberrantes, cuilibet iusto ecclesiasticā arrogant potestatem. Stulti autem (quorum infinitus est numerus) rectitudinem vsus paruipendentes, si personæ ecclesiasticam tribuunt potestatem, quicquid fit de charitatis qualitate, fecisse putant satis. Recta verò ac catholica ratio mediam amplectitur viam, personę qualificatę datam & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsus, qualitati verò rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ committitur, vt rectè vtatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati, aut fallacię periculo non subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicunque qualificatæ debet personæ committere rectum vsum officij, hoc maximè decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes communiter Docto. sonant. Patet autem actum optimum à Saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentū, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & viuūt. Oues dixit, nō hœdos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore subtracto, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, ꝙ actum optimum committebat Petro dicēs, Pasce oues meas: & quia (vt dictū est) actus optimus nō potest nisi à charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate à Domino cōmissus est. Ex hoc autem non sequitur (vt hęretici fingunt) ꝙ qualitati commissum est pastorale officiū: sed charitati quidem cōmissa intelligitur bonitas, seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus personæ commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæum persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secūdum carnem describitur, Simon Ioannis, seu Ionæ (vt correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientiæ submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contristatione, contristatus est Petrus, &c. vt ex his sibi propriis, Petri personam aperte intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ commissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastoral

Sensus huius capitis hic est.

storalis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali rectè vti. Et hæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticum verò sensum (vnde efficax non potest argumentum trahi) spectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Christus non qualitati, sed perso[illegible] charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde [illegible] Petrus à charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

Exclusio obiectionum

CAPVT IX.

¶ *Soli Petro ita, quòd non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.*

QVOD Autē soli Petro dictum sit à Christo, Pasce oues meas, textus ipse clarè manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertiò repetito, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his? comparatiuum enim diuersitatē monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus comparatur. tum ex propria Petri passione, qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & alijs Apostolis, nec anteà, nec posteà inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, quòd Ecclesia Apostolos omnes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contulisti præesse pastores) quando hoc ad Apostolatum manifestè refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores dominici gregis, quo ad Apostolatum spectat pastoralis cura: vt autem Apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, vt ad legatos Christi: & sic hoc est, vt legati Christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significant Christi verba, Pasce oues meas.

CAPVT X.

¶ *Petro soli vniuersam committi Ecclesiam, per hæc verba Christi, Pasce oues meas.*

VNIVERSAM autem committi Ecclesiam Petro per hæc verba, Pasce oues meas, sophisticè in dubium vertitur ex sex.

¶ Primò, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gētes, Mat. vlti.

¶ Secundò, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, vniuersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicatur, quòd vnus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & non dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet alijs, vt pascerent oues Christi.

¶ Tertiò, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commissæ sunt.

¶ Quartò, Quia Petrus nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absque Petri autoritate.

¶ Quintò, Quia confitemur Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

¶ Sextò, Quia Petrus circuncisionis tantum oues sortitus est: vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quum vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶ QVOD Manifestè autem exorbitent hæc à vero Euangelij sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, vel vagè oues committi pascendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiserit, verba ipsa testantur: ꝙ verò nullas, veritati aduersatur, quòd autē vagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur. sapiētis enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et cōstat quòd ex hoc ipso, quòd solo pronomine Meas demonstrat oues, non vagè, seu indefinitè loquitur: sed ex hoc ipso, ꝙ nullas suas eximit, omnes suas comprehēdit dicendo, Pasce oues meas. Et obstrua peruersitatē exponendi. quādo apud Matth. dicitur, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnam solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, vnam scilicet Ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per oppositum: quia vero omnia consonant, ecclesiasticus sensus sicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur Ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares Ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehenditur.

¶ ET PROPTEREA Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur: quum dicitur, Pasce oues meas: sicut Ioan. 10. omnes comprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ vocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessariò appositum patet: & propterea non esse simile iudicium de hoc tex. & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam suas: quàm non suas per electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues suas pascendas cōmisit sufficienter, per ly meas, comprehendens omnes: vt ratione & testimonio Scripturę monstratum est clarissimè constare ex eodē Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniam quod ibi Christus promisit: hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Ecclesiam promisit, hic omnes oues commisit. Et confirmatur rursus ex verbis domini. Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnum constare debet sub vno pastore, consequens est: vt quum vnus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas: illius vnius ouilis cura committatur. Dubitandū enim fortè fuisse si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis ouibus loqueretur: quum autem vnum tantum ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues committat: nisi quis adeo desipiat, vt de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

Ad primū

¶ Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd non est impossibile, sed necessarium atque vtile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ Ecclesiæ capit. In hoc autem pascendi modo, scilicet vt à capite catholicę Ecclesię, clauditur quòd Christi oues diuersis coadiuuantibus membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus aliis membris. Vnde non est dicendum, quòd Petrus pascit: id est facit pascere: sed quòd ipse vt caput per alia commembra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput Ecclesię, fieri constat. Tantòque possibilius est à Petro pasci omnes Christi oues, quantò Petrus vicarius est Christi viuentis, regnantis & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

Ad secundam.

¶ Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquam caput catholicæ Ecclesiæ pascat omnes Christi oues. & propterea nō peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si concaput Ecclesiæ catholicæ sustineret.

Ad tertiā.

¶ Ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolū quia præuentus est à Christo domino, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant autoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habita à Petro facultate.

Ad quartam.

¶ Ad quintam dicitur, quòd distributio Apostolorum ad apostolatus exequutionem spectat: & nihil penitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius autoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud verò ad exequutionem pertinet.

Ad quintam.

¶ Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantum ad exequutionem apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cùm his enim diuersis exequutionibus euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

Ad sextā.

CAPVT XI.

¶ *Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ esse.*

ECCLESIAE Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

¶ Primò, Quia pascere non significat principari aut esse primum.

Primò.

¶ Secundò, Quia verbum Christi est vel exhortatorium vel præceptorium ad pascendum, non ad subiiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quære locum vbi verba sunt conferentia Petro potestatem super Ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

Replica.

¶ VERVM Difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est autoritatis in pascente, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo nanque ipso ꝙ Christus suos vt oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quòd ipsum præfecit alijs vt pastorem ouibus.

¶ Non oportet ergo aliū quærere locum, vbi Petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis vsque adeo desipiat, vt Petro dictum putet. Pasce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia confut

Ad primū

confutatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascēdæ oues cōmittuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere nō significat principari, significat tamē actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia presupponit pastorē. Vnde & benè respondebatur, quod pascere non potest nisi superior. Et quū dicitur, Quid ad me? respondetur multū profectò ex ipsa ratione connexorū: habent enim hoc vt altero collato reliquū tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quòd non est alius quærēdus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super Ecclesiam: quoniam hic clarè habetur.

Ad secundum. ¶Affirmamus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non preceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbū Dei instituit creaturas præcipuas, & simul propriū earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternum, & in seculum seculi, præceptū posuit, & nō præteribit) par est, vt in creatione Christianæ Ecclesiæ primū eius membrum eodem verbo perfecerit, præcipiendo summum pōtificatus opus, & instituendo ipsum pontificatū. Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, vt oues iubetur se habere ad Petrum: frustra enim cōmitterentur oues pascēdę à Petro, nisi vt oues exhiberētur eidem à communi Domino. Vnde necessitas nō solū pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quū dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Augu. hic exponente, pascere non solùm docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendásque committit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe: & glossa ex Alchuino, Pascere oues est credētes in Christo, ne à fide deficiāt, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo predicationis impendere, aduersariis obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere nō significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari. etsi non significat principari: trahit tamen secum principari: sicut trahit secum requirere, reducere alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezech. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauritium, Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶Et si quæratur quare Dominus commisit pontificatū Petro nō sub vocabulo prælationis, seu autoritatis, vel dignitatis, seu actus pascendi suas oues? In promptu ratio est, & ex parte rei, quia prelatio, seu autoritas est propter pascere oues Christi, & non ecōtra. Et ex parte appetitus regulādi, quia non locus superior, nō dignitas, aut autoritas ambiēda est, sed pastus ouiū Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatū desiderat, bonum opus desiderat. Et ex parte Scripturę adimplendæ: dixerat enim ante passionem Lucæ vigesimosecundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur: vos autē non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & nō æstimandum nisi propter vtilitatem ouium Christi: cuius oppositum contingit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant.

¶Porrò commissum inter actus pōtificios opus præcipuum, Petri monstrat pontificatum: pascere siquidem electos præcipuus est Pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentię partem spectat cura electorum (ad quorum fœlicitatem non solùm cæli motum ordinauit: testante Ioan. in Apoc. capit. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conseruorum eorum: sed etiam ipsemet descendit de cęlis, & homo factus, crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summā ecclesiasticā curam, quam pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autē solos electos significari, quum dicitur, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternā do eis, & non peribunt in æternū, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri pōtificatus quasi ad solos electos se extendit, restrictus est: sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem electorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundæ, Timo. 2. sustineo propter electos, & ad Roma. 8. Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matth. 22. Nec silentio inuolutos propterea di- [illegible] quoniam sub agnorum nomine comprehendi aliquos præfectorum non inconuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascendos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis cōmisit agnos, & tertiò oues: non solùm quia imperfecti maiore egent cura, sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorum suorum, hoc est Christianorum communem vitam ducentium, dum alij reprobi, alij electi sunt. oues autem semel & vltimò committuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summū terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curæ committantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi siquidem leones & vrsi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminādi. Vnde nullus à Petri pontificatu exemptus relinquitur: etiā si solùm fuisset illi commissum: Pasce oues meas: propter quas fiunt omnia, vtpote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Rom. 8. testatur. Fit autem rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiáque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos, scilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractū fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari testastur Dominus, arguēs de his pastores dicēs, Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos, nónne greges à pastoribus pascūtur? lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo & non oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanquam omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Ecclesia fiunt tam in foro pœnitentiæ, quàm in foro contentioso, ad pascendas Christi oues ordinari nō est dubium. Aperire demum & claudere regnum cælorum ad pastum ouium sic spectant, quòd aperire regnum cælorū est pascere oues Christi claudere autem illud, ad pastum earundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Cōstat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionē, Pasce oues meas, commissum Petro esse totius Ecclesiæ pontificatum. Nec vt noua hæc cudimus, sed à patribus, quæ didicimus, proferimus, eorūdem attestatione Petri pontificatum firmantes: vt in vltim. patebit cap.

CAPVT XII.

¶Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu Ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differētia inter catholicos & schismaticos, prænotandū est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrū Apostolorum principem, &c. fuisse Rom. Pontificem, sicut Iacobus Apostolus fuit Pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorem esse Petri in pontificatu Rom. Ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesiæ. Concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanum Episcopū non succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatu: non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Ro. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu Rom. Ecclesię: fatentur enim catholici Ro. Pontificem succedere Petro non solùm in Episcopatu Rom. Ecclesiæ, sed etiam in pontificatu Ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in pōtificatu Ecclesię catholicæ, & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex. Schismatici enim negant Ro. Pontificem Episcopum esse Ecclesiæ catholicæ: & pernegāt oportere institutione diuina aliquē vnum succedere Petro in regimine totius Ecclesię: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo Pontificē Ecclesię catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri pōtificatum, superest vt primò an habeat aliquē successorem, & demū an ille sit Ro. Pōti. tractemus.

¶ET IVXTA præfixum modum afferenda censui argumenta, quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ insurgitur. Num catholicę Ecclesiæ sit aliquis Petri successor.

¶Arguitur ergo primò ex coniunctis, Si hęc verba Christi ad Petrum, Tibi dabo claues regni cælorū, Matt. 16. &, Pasce oues meas Ioan. vlt. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequentia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori. sed hoc cōstat esse falsum: vt patet sigillatim discurrendo. Nam apud Mat. Dominus premittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendendo Petrum, Vade post me Satana, quia non sapis quæ Dei sunt. similiter Primò.

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & similia cōcomitanter interponuntur cū Petri responsionibus: & postea subiūgitur, Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autē horum spectat ad successorem secundū literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Pasce oues meas, sunt ad literā dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mysticè applicantur ad successores, ita [illegible]

¶Secundò ex similibus, Verba Christi Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claues, &, Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successore. Consequētia tenet à simili: præsertim quum iste textus à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, si enim de quolibet successore hæc dicta sint oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso posŝit verificari, & tu aliquādo conuersus: sicut Petrus auersus fuit negando Christum cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶Tertiò ex aliis eidem Petro à Domino dictis, puta, Antequā gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. &, Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita ꝙ non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & Pasce, ad successorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶Quartò ex omissis, Nullibi siquidē dixit Christus se loqui in illis verbis Petro pro se & successore: quum tamē debuisset hoc docere, quum hoc vt vnū de necessario credibilibus proponatur Ecclesiæ: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & nō feci ei? si enim totū quod debitū erat, effecit synagogæ Iudæorum, multò magis totum effecit ecclesiæ Christianæ.

¶Et augetur hoc argumentum ex hoc, quòd Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad cōsummationem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum ecclesia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, manifestauit quòd ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quòd si Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

¶Quintò ex coapostolis. Quænam ratio est, vt nullus aliorū Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorū successores sint, & dicantur Episcopi (quos constat esse æquales: vnde & fratres vocantur,) & vnus tantum Episcopus successor sit Petri super totam Ecclesiam? Et rursus vt prætactum est, quæ ratio suffert, vt Episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesiæ, & non in apostolatu: successor autē Petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius Ecclesiæ? hoc enim non nisi humana ratione, aut voluntate factū videtur: quū Scripturæ desit autoritas.

Primò. ¶Deinde arguitur ducendo ad inconueniētia multa. Et primò, Si ad solum Petrum refertur Christi verbum: ergo non ad successorem: & iterum, ergo cum Petro claues venerūt & abierūt. Et probantur sequelæ: quia non potest ad plus pertinere quod ad vnum tantū dicitur.

Secundò. Secundò: Quia si ad successorem extenditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tūc erāt præsentes, successores autem Petri nondum erant.

Tertiò. Tertiò: quia ridiculum esset, quòd omnium Ecclesiarum idem Baptismus, eadem Eucharistia, eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadē fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc temporalis potētia vni tributa esset successori Petri per Verbum Dei quod cōmune est omnibus.

Quartò. Quartò, Si vnus Episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifestè Hieron. in epistola ad Euandrum, quæ habetur 93. dist. cap. legimus. hæresim docet, non solū ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi Episcopos eosdē esse cū presbyteris, & Episcopos æquales esse.

Quintò. Quintò: quia idem Hieron. super epistolam ad Tim. & habetur 95. dist. cap. olim. dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor Episcopus maior est aliis.

Non modò Petro sed successoribus dictum est, pasce oues meas. ¶AD HVIVS rei euidentiam considerandum est, triplici via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro, non solùm pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini, quū dixit, Pasce oues meas, procedit. Nā dicendo, Pasce oues meas, vnum ouiū suarum pastorē instituit (vt ipsa verba testātur, absque vlteriori probatione) Pastor autem significat ordinarium rectorē ouium: vt patet tum ex ipsis nominibus Pastoris & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenariū vel pastorem esse, sed mercenarius non est: quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eū de ouibus: quia mercenarius est: vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quòd is, qui ordinarie curam ouium gerit, pastor est. Cōstat autem pastorem vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium exercebat, sed per successionē oportere durare. Et hinc fit, vt institutio pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc ꝙ in prima institutione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidē datur. Vnde ex hoc ipso, ꝙ Dominus dicēdo, Pasce oues meas, pastorem totius Ecclesiæ instituit, pastorale officiū totius Ecclesiæ statuit ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, quòd dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, vsque ad consummationem seculi in præsentis miseriæ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsq; ad consummationem seculi prouidit de pastore vno, dicendo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsq; ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius Ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶Secunda via ex rationibus fundatis super sacra scriptura procedit, tum quia decipientis est putare Christū prouidisse de pastore suarum ouium pro parte tēporis, & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad cōsummationem seculi, quo durant suæ oues. Tū quia rationabile est, vt vniuersalitas tēporis cointelligatur vniuersalitati locorū: & proinde quia dicēdo, Pasce oues meas, oues suas vbiq; terrarum comprehendit, consequens est vt easdem pro quocunq; futuro tempore cōprehendat. Tum quia Christus synagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & nō feci, insufficiēter prouidisset Christianæ Ecclesiæ constituēs eam vnū ouile sine vno pastore coæuo ouili: conuersante cū ouibus suauiter, hoc est sensibiliter secundū modum ipsarum ouium: vtpote, quæ viuunt non sola spirituali, sed sensitiua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapien. 8.

¶Tertia autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta Ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbū afferentur autoritates, manifestè habetur, quòd in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris Cōciliis vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam Ecclesiam à Christo facta. Certo autem certius est illum esse verū Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedēte habemus. Fatemur igitur absq; omni hæsitatione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius Ecclesiæ.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppositū de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitātia & subsequētia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officiū, vel non pertinentia ad hoc. Et de pertinentibus quidē ad pastorale officiū (qua le est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu) nō oportet esse solicitū an spectent ad successorē: de pertinētibus autem dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad cōfessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius Ecclesiæ pertinet, necessariò pertinet, ad successorem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorē Petri esse Petrum, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus ædificet Ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur cap. Quod autē dicitur apud Ioannē, diligis me & amas me? quodāmodo ad pastorale officiū spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorē Christi exigit, ipsum autem pastorale officiū sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoque spectat, quantū ad rectitudinē vtendi pastorali officio: nō autem quantum ad habendum vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ cōsummationem: quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

Ad primū.

¶Ad secūdū dicitur, ꝙ verba illa dn̄i iuxta regulā de pertinētibus vel impertinētibus ad officiū pastorale (quia ad pastorale spectat officiū confirmare fratres) Petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autē Petro dixit, eo ꝙ superbire poterat in his, q̄ promissa erāt à Christo. Et rursus, Postquā me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cęteros: quū te principē Apostolorū deputauerim: hoc eīn decet te, q mecū robur es & petra ecclesię. Cyrillus quoq; hoc dicit, omissis cęteris venit ad Petrū cæteris prelatū. Nec ꝓpterea oportet quēlibet Petri successorē cadere à Christi charitate: hęc eīn Dn̄i verba nō necessitatē, sed

Ad secundum.

sed possibilitatem auersionis à charitate cum indeficientia fidei significant: sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliquando: ex hoc enim, quòd non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quòd quandoque futura sit, insinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed satis est & nimis etiam, quòd quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea quę dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum.

¶Ad quartum (quod maximè vrgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso ꝙ instituit eum pastorem ouium suarũ, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quàm aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: ibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est.

Ad quintum.

¶Ad quintum dicitur, quòd nõ est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, vt ipsum nomẽ testatur, sonat, ab alio missum, seu legatũ (iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. Legatiõe pro Christo fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena ista) nõ est, autẽ legatorũ vendicare sibi successores: sed finitur legatio cũ legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem, ordinariũ officium sonat: cuius est habere successorẽ, & propterea Ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu Christi Apostolis, sed habet Episcopos succedentes Apostolis, non quo ad apostolatus autoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quàm autoritatem. Vnde si formaliter & exactissimè loquendũ est, nec Petrus habet successorem in apostolatu, tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis apostolis, paresque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experiẽtia testatur nullius Petri successoris libellos quantũcunq; sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque adeò, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commẽdatitia vnius seruuli inter sacras computetur Scripturas. Veruntamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam Ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso quòd succedit Petro in pontificatu ecclesię catholicę. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: vtpote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatas Apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius autoritas apostolica vocatur: vtpote complectens supremam omnibus Apostolis tributam autoritatem. Vnde solutio patet omniũ quæsitorum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in Episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declaratæ. Et quare Episcopus Hierosolym. non succedit Iacobo in autoritate apostolica, Episcopus autem Ro. succedit Petro apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicam habuit, etiã vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratũ est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Solutio quæsitorũ.

Ad primũ vltimo allatorum.

¶AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia nõ potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem instituendo dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuilibet succedenti intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto, cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum.

¶Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, quòd extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentes, quàm ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sub eadem officij forma: quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium dicitur, quòd non ridiculum, sed diuinæ rationi consentaneum est, vt omnium Ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est vnum numero ouile institutum à verbo Dei communi omnibus, ita sit vnus numero pastor illius [illegible] ab eodẽ verbo de cõmuni omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est vni particulari Ecclesiæ aut personæ consulere, sed vniuersali ouilis prouidere, ac per hoc sicut vnitas ouilis communis est ecclesiis omnibus particularibus, ita vnitas pastoris ad omnium est vtilitatem Ecclesiarum. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas.

Ad quartũ & quintũ.

¶Ad quartum dicitur simul, & ad quintum, consequẽtias nihil valere, vtpote ex impertinẽtibus ad propositũ deductas. Dicta siquidem à Hieron. in vtroq; loco, impertinentia sunt ad propositũ: vtpote quæ de Episcopis & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicũtur: æqualitas nãq; seu identitas diuino iure inter Episcopos & p̄sbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatẽ pastoris totius Ecclesię: nõ enim ideo vnus est pastor totius ecclesiæ: quia Episcopus maior est presbytero: sed ideo quia vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Aequalitas autem diuino iure Episcoporum inter se quatenus Episcopi sunt, nõ eget probatione: quoniã illã asserimus, sed impertinens est proposito, quoniã nõ ideo vnus est pastor totius ecclesię: quia vnꝰ Episcopus est sacratior altero (oẽs enim Episcopi sunt ęquales in episcopatus ordine, & nõ est magis aut plus Episcopus successor Petri quicũq; alius Episcopus: sicut non est magis presbyter, quàm quicũq; alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius Ecclesiæ, & reliquis prę̃latus episcopis atq; presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quòd diuino iure à Christo instituto vnus presbyter, siue episcopus Petri successor cæteris Episcopis & presbyteris, imò toti ecclesiæ prefertur, nõ sequi Hier. & allatos à Hier. Petrũ, Paulũ, Ioannẽ, Lucã, hæresim docere: vt arguẽtes audent inferre, sed prudens lector intelliget dicta horũ impertinenter deducta ad propositum.

CAPVT XIII.

¶Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu toti Ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare q̃s sit ille successor Petri in pastorali cura totiꝰ ecclesię. Habet enim proprias difficultates an is sit Ro. episcopꝰ.

Primò.

¶OBIICITVR, igitur in primis ex parte tẽporis quia Rom. Ponti. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quum prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque particulari aliqua sede fuerit.

¶Et cõfirmatur hæc ratio arguẽdo sicut arguit Apostolus ad Ro. 4. vbi probat ex circunstãtia tẽporis & facti Abraham non ex circuncisione, sed ex fide iustificatũ nulla alia ratione vsus, quàm ꝙ Abraham ante circuncisionẽ fuerit iustus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentũ, valet necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit à Christo, nondũ erat Episcopus vrbis Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo claues nõ sunt ei datę. secundum quòd postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abrahæ non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantùm.

Secundò.

¶Secundò, Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius Ecclesiæ (de hac tantùm successione, ne cõtingat idem sæpius replicari, semper loquimur nisi quandoq; explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi sectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano Põtifice hæc verificari oportet: ergo Rom. ponti. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo ꝙ Romanus Pontifex potest labi in hæresim, & sic non verificabuntur de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificãda est ecclesia: non inueniretur: nec, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est.

Tertiò.

Tertiò, quia nõ omnis Rom. põti. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit.

Quartò.

Quartò, quia non omnis Romanus Põt. pascit oues Christi, sed multi eorũ pascunt oues suas: dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatẽ, & alia huiusmodi pontificatũ exercent. Dicente autẽ Domino, Pasce oues meas: significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouiũ Christi, ipsum amãtes, & illas pascentes, doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si non amãt & docent, nihil hoc verbũ ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores.

Quintò.

Quintò, quia prisci Romani põt. recusauerũt se vniuersales appellari. Greg. enim senis epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cũ aliis noluit vocari Episcopus vniuersalis, cõsequẽs est quòd non erat aut non se credebat vniuersalẽ Episcopũ, idem autem sonat Põtifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesiæ. Non

succed

succedit ergo Roma.Ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.

Sextò. Sextò concilium Nicenum(vt scribitur libr.10.cap.6.histo.ecclesiast.)statuit sic. Et apud Alexandriã vel in vrbe Roma, vetusta cõsuetudo seruetur: vt vel i[illegible]Aegypti, vel hîc suburbanarum Ecclesiarum solicitudinem gerat. Si enim Rom.P[illegible] tri in pontificatu totius Ecclesiæ, non præsumpsisset Nicenũ cõcilium fines suæ solicitudini decernere in suburbanis Ecclesiis.

Septimò. Septimò, si Rom.Ponti. Christi institutione præest toti Ecclesiæ, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerũt, & qui nõ sunt sub Rom.Pon.obediẽtia. Et hinc sequitur primò primitinã Ecclesiã totam errasse: quum adhuc non esset Rom.Pon. Sequitur deinde tot Sãctos & Martyres vsque ad 40.annos post Christũ, errasse: quũ tũc nõ recognosceretur Rom.Pon. vt pastor totius Ecclesiæ. Sequitur posteà Asiam, Aphricã, atque Græciam in damnatione fuisse: vtpote non recognoscentes Rom.Pont. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside, India, Scythia, totóque Oriente, damnari: eo quòd non subsunt Rom.Pont. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom.Pon. eo quòd non ab ipso seu eius autoritate eorum episcopi sunt instituti, eorum Concilia sunt celebrata.

Octauò. Octauò, Hieron. de viris illustr. scribit, quòd Achatius episcopus Cęsariensis discipulus Eusebij Pamphili, impetrante Constantio Liberium papam deposuerit, & Felicem constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom.Pont. si totius ecclesiæ Antistes esset.

Nonò. Nonò, Si vlla ecclesia est prima & mater omniũ ecclesiarum, & à Christo Domino immediatè fundata, non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesiis etiam Romana collectę soluebantur ecclesiæ Hierosolymitanæ.

Romanus Pontifex non diuina institutione, sed facto Petri caput est vniuersalis Ecclesiæ, & Petri verè successor.

¶AD HVIVS rei euidentiam consideranda sunt duo, primum vnde est, secundum vnde scitur Rom.Pon. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedẽdi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est nõ euangelica institutio, sed subsequutũ factum Petri, quo Ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, tantum reddẽdo lectorem in primis, quòd aliud est succedere Petro & aliud est succedere Petro hunc, scilicet Rom.Pon. Ratio enim quòd Petrus habeat successorem, institutio est euãgelica: qua Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officiũ, vt in pręcedentibus manifestatum est. Ratio verò, ꝙ Petro succedat hic, hoc est Rom.Pon. non est institutio euangelica: tum quia euãgelica voce nõ est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota ecclesia commissa sibi, dũ dicitur, Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseuerasset vsque ad finẽ, vt incœpit absque appropriatione alicuius particularis ecclesię nec Rom.põt. nec aliquis alius particularis Episcopus esset Petri successor: sed migrante ad cælum Petro fuisset vnus electus in Episcopũ catholicæ Ecclesię, qui successor fuisset Petri. Tũ quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset vsque ad mortem, non Rom. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma, non tantum loco, sed sede, ita quòd alibi sede elegisset, nõ successisset Rom. Pontifex Petro, sicut nec modò succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit mutando non solùm locum sed sedem. Ex his enim patet, non ex euangelica institutione ortum habere, ꝙ Rom. Pontifex succedat Petro: euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequẽtibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo, quòd appropriatione firmata, Rom. Ecclesia Petri pontificatui addicta est, inde ortum est, vt Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam(vt Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradendis, quam habes in lib.5. Epistolarũ Amb. post 32. Epistolam asserit, & ante ipsum in lib.3. de excidio Hierosolymitano, cap.2. Egesippus affirmat) volẽti Petro ex vrbe Roma discedere obuiãs Christus iussit, vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterũ crucifigi, vt non nuda Petri mors Romæ, sed mors iussa à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanã sedẽ in Petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successionis Rom. Pontificis Petro spectes rationẽ succedendi inuenies fuisse ecclesiæ Rom. appropriationem ad põtificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificem ecclesiæ catholicæ, non duos intelligas põtificatus: nõ enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potuissent esse duo: vt patet ex dictis. Vnde nõ se habẽt sicut duo Episcopatus vniti: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Episcopatus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. Ecclesiã euexit in pontificatum, nõ alium, quàm suum, quem secum vehebat: ita quòd põtificatus Petri, quem à Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicã, retulit ipse Petrus ad ecclesiã Rom. appropriando sibi illam. Confert autem nonnihil hæc põtificatus vnitas ad hoc, vt idem sit Romanus Pontifex, & Põtifex ecclesiæ catholicæ: non solũ vnitate personæ, sed idẽtitate pontificatus. In cuius signũ non dãtur Romano Pontifici duo pallia, sed vnum tantũ: quum tamen plura dari constet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermo, euãgelica institutio, ratio inuenitur succedentis. Rom. siquidem Pont. Petro succedens autoritatẽ habet apostolicam ab euangelica Christi voce, Pasce oues meas: nam cuilibet Petri successori, in Petro dixit Christus. Pasce oues meas. Licet itaque apostolicam sedem Rom. esse Pon. initium habuerit ex appropriatione Ecclesiæ Rom. ad Petrum: ex quo tamẽ firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom.Pon. verus est Pon. Ecclesiæ catholicæ à Christo in beato Petro institutus. Manifestũ est igitur, vnde Rom.Pon. est Petri successor, ac totius ecclesiæ pastor. Scitur autẽ hoc diuina reuelatione facta, tum vniuersali Ecclesiæ, tũ sanctis Doc. innumeris, tum sacris Conciliis. Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Christianæ rationem spectãs (de quorum numero hoc constat per Decre. vnam sanctam esse) contestatum inuenitur à præfatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit, Rom.Pon. sedem solã esse sedem apostolicã: hoc autem nihil aliud est quàm fateri Rom.Pon. Petri successorem esse rectorẽ catholicæ Ecclesiæ, nã in apostolica sede(nisi quis propriã ignoret vocẽ) clauditur apostolica autoritas: in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam ecclesiã includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeò est clarũ, vt concorditer dicatur Apostolicæ autoritati à Christo orbem cõmissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicunque cõtingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat Episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorum etiã gesta testãtur. Vnde cũ 1. ad Cor.12. dicitur, Posuit Deus in ecclesia primum Apostolos: dicit glo. interli. omniũ ordinatores & iudices: manifestans apostolicam autoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicæ autoritatis sedem, cõfitemur velimus nolimus sedem ordinatricẽ & iudicem omnium. Hanc autem esse intẽtionem confitentiũ, ex eo etiam comperitur, quòd solam successoris Petri sedem Apostolicã confitemur. Extat siquidẽ Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est Episcopus Hieroso. cur sedes illa, in qua Iacobus apostolus sedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa non est autoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, quòd multæ essent sedes apostolicæ: & Hieroso. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, modò autem, quòd vnicam tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eámque Rom.Ponti. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ. Et cõfirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis. & in sede patriarchali autoritas patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur autoritas apostolica. ac per hoc quẽadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrẽs, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apostolicã sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam confitetur. Porrò in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio: nam quia secũdum veritatem, Apostolica tam sedes, quàm autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm apostolum instituere: sicut nõ minus est episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm episcopum) necesse est vt qui apostolicam confitetur sedem, à Iesu Christo immediatè illius esse autoritatem fateantur, diuinóque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes ꝙ Doctores confitentes Rom.Pont. sedem apostolicam aut apostolatum, aut autoritatem apostolicam, fatentur Ro. Pontificem esse totius Ecclesiæ rectorem: quod notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat sæpe repeti in autoritatibus sanctorum, &c.

Ad primũ. Ad confirmationẽ.

¶ANTEQVAM autem autoritates adferantur, ad obiecta respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obstare successioni Rom.Pon. Petrum, quatenus Rom.Pon. fuit, natum esse post acceptas claues: sufficit enim successori natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahæ: respondetur, militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguẽdo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circũcisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesiæ catho. (tunc enim datæ sunt ei claues, quando factus est pastor Christiani ouilis) & nõ ex ecclesia Ro. seu Pon.Ro. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum

modum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputij, sed est extensa ad subsequutum statũ circuncisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, nõ ei qui ex lege est solũ, &c.) ita acceptæ claues extensæ sunt ad subsequutum posteà Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circũcisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea pater factus est circuncisionis, sic, vt eius semen ex circuncisione prælatum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionũ Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circuncisione natum) ita acceptæ claues appropriatæ sunt Ecclesiæ Rom. seu Petro, vt factus posteà est Pon. Rõ. sic vt per ipsam aperiatur regnũ cælorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quòd ex huiusmodi argumento etsi habetur, quòd acceptio clauium nõ pertinet ad Petrum nisi secundum, quòd erat tunc quum accepit claues, (erat autem non solùm Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quòd acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quòd claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pontif. Rom secundum mutationem, qua & loco & officio, appropriata est Petro Ecclesia Romana.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorẽ Petri seu Rom. Pon. non posse esse infidelem seu hæreticũ. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicã: vel de ipsius persona secundum seipsam. Et vtroq; modo verificatur: & vtrunq; expressit Dominus in Euangelio. Fidem enim solidã in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus: in præsenti, & dicens, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, in futuro. Fidem verò eiusdem in ordine ad Ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petrã ædificabo Ecclesiam meam: & dicens, Cõfirma fratres tuos. Nec obstat personæ Rom. Pontif. fidei secundum propriam personam, quòd illa persona potest esse hæretica: quoniam quamprimùm desinit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: vt dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idẽ habetur: nam ex hoc ipso, quòd ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subiicitur Ecclesiæ, manifestatur ipsum nõ esse amplius Petri successorẽ secundum veritatem: nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius Ecclesiæ, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autẽ in fide personæ Rõ. Pon. in ordine ad Ecclesiã, prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniẽdo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione construitur fides vniuersalis Ecclesiæ, & per eam ædificatur Ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem Ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter cõmendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica. fide siquidem construi Ecclesiam constat, quum sit (vt ad Hebræos 10. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet. vterque enim substantiam ædificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus sibiipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. firmare verò fideles fluctuãtes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris: ideo dicitur Petro & successori, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit sedes apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quid sub fide à Christo data continetur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quòd congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritusanct. tradiderunt: non quòd minus esset in præcedentibus, qui apud Nicæam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Rom. Pontif. sicut subest fidei: non enim alicui proptereà de nouo subiicitur, sed quòd implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quòd fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione dicta apparebunt: meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantáque diuinæ gratiæ assistẽtia suo in terris Vicario: quũ Caiphæ Pont. synagogę minus legitimo ac persecutori ipsius Christi astiterit ad prophetãdũ ratione pontificatus: testãte Ioan. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quum esset Pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus erat moriturus pro gente, Ioannis 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinam assistentiam peculiarem Pontifici esse reuelaret? Ad tertium dicitur, quòd exacta trina dilectio à Petro rectitudinẽ respicit pastoralis officij, & proptereà, qui nõ succedit Petro in dilectione Christi, nequaquã succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione.

Ad tertiũ.

Ad quartum.

Ad quartum dicitur, quòd amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione commissi & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas. & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, nõ proptereà locus iste ad ipsum non spectat: nam munus ad eum spectat pascere Christi oues: ad quem spectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascẽtem & amantem, quia exigit, vt amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & mereretur illo priuari: non esse tamen proptereà priuatum, ex vtroque testamento dicimus. Ezechie. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem: sed semetipsos pascebant, appositis propheticis minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deum exercendæ, pastores tamen relinquũtur. Matth. quoque 23. Super cathedrã, inquit Dominus, Moysi, sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis seruate & facite, secundum vero opera eorum nolite facere.

Ad quintum.

Ad quintum dicitur, Greg. prædecessorum vestigia imitatum refutasse se vniuersalem appellari, ea ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus videtur dici: & sic cæteris episcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Rom. Pont. autoritas restricta sit, & ad vniuersalem non se extendat Ecclesiam: superbum enim vocabulum, vtpote reliquorum Episcoporum iniuriam præ se ferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ autoritatis extendentis se ad vniuersalem Ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem adferenda verba de Petri autoritate super totam Ecclesiam, subiungit de Petro, Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamẽ vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Gregor. simul affirmare curam totius Ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulum. Propter quod posteriores Pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate discedentes, vniuersalis nomen à recto in obliquum transtulerunt: & subscribunt se in hodiernum diem, Ego enim Episcopus Ecclesiæ catholicæ.

Ad sextũ.

Ad sextũ dicitur, quòd aliud est loqui de autoritate, & aliud de executione: cum autoritate siquidem Rom. Pon. super totam Ecclesiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarum Ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia fiebant. Et hæc est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Nicenum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi vetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de autoritate Rom. Pon. aut læsam fuisse illius autoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pontif. autoritas ex eo quòd in multis prouinciis Ro. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt.

Ad septimum.

Ad septimum dicitur, quod Rom. Pontif. Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi: vel quo ad rationem initij: & sic falsum est iuxta superius declarata. Vel præsupposita appropriatione Ecclesiæ Romanæ ad Petrũ, & sic verissimum est: & propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse, qui eum non cognouerunt vt prælatum.

Ad primã illationẽ.

Et quum infertur primò quòd primitiua Ecclesia errasset, negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesiæ Rom. ad Petrum: qua præsupposita Pon. Ro. præest omnibus. Sufficiebat siquidem tunc, quòd tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesię pastorem: post appropriatam autem Rom. Ecclesiam, oportet recognoscere Rom. Pon. successorem Petri pastorem totius Ecclesiæ, non quatenus est Rom. Pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo.

Ad secundam.

Quũ verò infertur secundò, quòd tot Martyres & Sãcti ad quadragintos annos peccassent, quia non recognouerunt Rom. Pont. respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouisse Ro. Pon. à principio enim Ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiuè Ro. Pon. ei succedẽs: vt subsequentes manifestant autoritates Sanctorum.

Ad tertiã.

Et similiter quum tertio infertur, Asiam, Aphricam & Græciam errasse, quia non fuerunt subditæ Rom. Ecclesiæ manifestè erratur & quæ falsissima comprobantur inducuntur: plenum siquidem registrum Greg. curis, Asiæ, Aphricæ, & Gręciæ, testatur oppositum.

Ad quartam.

¶ Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Rom. Ecclesiæ (nisi de schimaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in Concilio Floren. sub Eugenio IIII. patere potest: ibi siquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. Pontificẽ vt pastorem totius Ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationem autem subiunctã: quia nec Episcopi ibi à Papa instituuntur nec Concilia eorum Papæ fiũt autoritate, iam patet quid dicendum est, scilicet, quòd huiusmodi exequutionũ consuetudo in quibuscunque prouinciis, Papę nec tollit, nec lędit autoritatẽ. Verũtamẽ pluries nostra ætate visum est, ab Oriẽtalibus missum ad Ro. Pon. pro surrogãdo Episcopo, seu cõfirmando electo: & tẽpore Alexãdri VI. & Iulij II.

Ad octauum.

Ad octauũ dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obiiciunt damnatum violentiæ factum: vt ipsamet verba Hier. testantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum

Liberij Felicem Arrianum substitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non est computandus: vt testatur Aug. in Epistola ad Generosum; & est Epistola 165. Ibi siquidē Aug. à Petro vsque ad tunc tēporis Rō. Pon. Anastasium singulos successiuè recēsens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem. Ad nonum dicitur Rō. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secūdum se, vel secundū suum caput: & quòd licet Rom. Ecclesia secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater omnium Ecclesiarū, nec immediatè instituta à Christo: ipsa tamen eadem Ecclesia Rom. secūdum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mater & magistra omnium Ecclesiarum: & immediatè à Christo euangelica voce autoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonū quàm Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primā, magistram, matrémque Ecclesiarum omnium, aut à Christo Domino euangelica voce fundatā firmatámque sonantes, veræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quòd eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rō. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem Ecclesiæ Hierosolymitanæ non vt prælatæ, sed vt indigenti ab aliis dabantur: vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

Ad nonū.

CAPVT XIIII.

¶ *Autoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes, in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesiæ pontificatum institutum.*

RELIQVVM Est, vt illis quoque fiat satis qui nesciunt a priscis Ecclesiæ Patribus in Asia, Aphrica, & Europa veneratum esse Rō. Pont. vt totius Ecclesiæ patrem non humana, sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector Ecclesiæ vniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum Ecclesiæ Patrum ac Doctorum sententias non omnes, nec omniū, sed tot vt sufficiant ad claram noticiā, quòd Rō. Pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesiæ. Et à Græcis incipiendo, Chrys. homil. 55. super Matt. exponēs illud, Super hāc petrā: dicit, Petrū Ecclesiæ futuræ pastorē cōstituit. Et infrà, Deus cōcedere solus potest peccatorū remissionem, & vt futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irrūpētibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamātis naturam firmitate superet. hæc inquā omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infrà, Hunc, scilicet Petrum, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, id est fidem atque confessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et homil. vlt. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negotiationis meminit, neque exprobrat: tantum dicit, Si amas me fratrum curam suscipias. Et infrà, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percūctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem, hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infrà, tractans illud, Domine hic autem quid? dicit, Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, matyrium prædixisset, & maiora, &c.

Græci cognouerūt Romanū pōtificem Petri successorem, & cū venerati fuerunt.

Theophilus. ¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ait, Postquam me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infrà, Quum esset Apostolus, denegauit: ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mūdi. Et super Ioan. vlt. cap. super illud, Quum ergo prandissent, ait, Finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendabat nō alij. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc quòd dicit Dominus Petro, Sequere me, cūctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infrà, super illud, Donec veniā ait, Id est, dum hunc scilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

Cyrillus. ¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit à Patre sceptrū Ecclesiæ gentiū, dux ex Israël egrediēs super omnem principatum & potestatē super omne quodcūque est, vt ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissimè cōmisit, & nulli alij quàm Petro Christus quod suū est plenū, sed ipsi soli dedit. Et rursus, Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota Trinitas plenissimā dedit potestatē: quē vnus triū assumpsit in vnitatē personæ, trāsuexit ad Patrē super omnem principatū & potestatē, vt adorēt eum omnes Angeli Dei, quē totum dimisit per sacramētū & potestatē Petro & Ecclesiæ eius. Et iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mūdi tanquam ipsi Domino Iesu obediūt. Et iterū, ipsius Apostolici throni Romanorū Pontificū solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ędificauit.

Maximus. Maximus in Epistola Orientalibus directa, Omnes fines orbis qui Dominum syncerè receperunt: & vbique terrarum catholici veram fidem confitentes, in Ecclesiam Romanorū tanquā in Solem respiciūt, & ex ipsa lumē catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt.

Cyrillus. ¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquēs dicit Petro, Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & autoritate ero sicut sum & tecum.

Cōcilium Calcedonense. ¶ Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tēpore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur dist. 21. nūc autem) quum Marcellinus papa, & posteà Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus Episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe antè Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait Sacros. Rō. & apostolica Ecclesia nō ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatū obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c. vt habetur dist. 22. Sacrosancta. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo. idē dixit, In nouo Testamento post Christum dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est: Domino dicēte ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Eiectionem summorū Pontificum sibi Dominus reseruauit 79. dist. eiectionē.

Marcellus. Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constātij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

Cyprianus. ¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pōtificatus satis patet: vt declaratum superius est.

Ambrosius. ¶ Ambro. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus antè fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tētatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarū petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hāc petram ædific. Eccles. meā: petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagē mollémque cōtineat. Et idē in hymno Dominicali Petrū petrā Ecclesiæ appellat, dicens, Hæc ipsa petra Ecclesiæ canente culpam diluit. Testatur siquidē Aug. in lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solā Ecclesiæ nauē ascēdit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicente domino, Super hāc petrā ædific. Ecclesiam meam. Quæ nauis in altum seculi istius ita natat, vt pereunte mūdo omnes, quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figurā iam in veteri videmus Testamēto. Sicut enim Noë arca, naufragante mūdo cunctos, quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri Ecclesia cōflagrante seculo, omnes quos amplectitur repræsentabit illæsos. Et sicut tunc trāsacto diluuio ad arcā Noë colūba signū pacis detulit: ita & transacto iudicio ad Ecclesiā Petri Christus gaudiū pacis referet: quia ipse colūba, vel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. ca. 3. tractans illud, Vt scias quēadmodū oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, &c. ait: Quum totus mūdus Dei sit Ecclesia, tamē domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mūdus enim in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundū voluntatē suam timetur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cōmēdat ac tuetur cautelā ac sapiētiā eiusdā in peregrinis partibus percūctātis, si Episcopus esset catholicus hoc est cū Rō. Eccles. cōueniret: dicēs ca. 7. Aduocauit ad se Episcopū nec vllā putauit verā nisi verè fidei gratiā: percunctatúsq; ex eo est, vtrūnam cū Episcopis catholicis, hoc est cū Rō. Eccle. cōueniret. Cū Rō. dixit nō Hierosolymitana nō Antiochena, nō Cōstātinopolitana, &c. cur hoc nisi, quia Rō. cōmunis est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidē apud Hieron. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur meus est.

Hieronymus. ¶ Hieronymus, super Matth. ait, Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petræ rectè dicitur ei, Aedificabo Ecclesiam meam super te.

¶ Rursus ad Damasum: & habetur vigesimaquarta quæstione prima, quoniam vetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem

consort

consortio:super illam petram ædificatam Ecclesiam suam scio. Et infrà, Quicunq; tecum nõ colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem cõputare Christum & Papam quãtum ad ea quæ sunt fidei: de his enim eum loqui clarè patet videnti Epistolam 4. Item quoq; 1. lib. contra Iouinianũ ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite cõstituto schismatis tollatur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiũctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat, causam præbere videretur inuidiæ. Idẽ rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel non esse catholicum, aut hæreticum summum Christi in terris tribunal agnosce re potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

Augustinus. ¶Aug. non solùm Petrum principẽ Apostolorũ affirmat: sed quũ consultaretur sedes apostolica de fide cõtra Pelagianã hæresim, à duobus Conciliis Carthagi. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respõdente Innocentio Papa ad Carthaginẽse quidẽ Conciliũ. Patrum instituta sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quòd illi non humana, sed diuina decreuere sententia, vt quicquid de disiunctis remotisque prouinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiam perueniret: vbi tota huius autoritate iusta, quæ fuerit pronũciatio firmaretur: indéque sumerent cæteræ Ecclesiæ, velut de naturali suo fonte aquæ cunctæ procederent. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret? Ad Cõciliũ verò Mileuitanũ, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & coëpiscopos nostros nõ nisi ad Petrum, id est sui nominis & honoris autorem referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio, quòd per totum mundũ possit omnibus Ecclesiis in communi prodesse. Et idem ad Paulinum Episto. 106. referens hæc gesta, commendat Innocentij literas responsiuas, subiungens, Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicę sedis Antistitem. Rursus secundo lib. de Baptismo, cõtra Donatistas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrã cuilibet præfert episcopatui, quũ cõparã do Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam: quis enim nescit illum apostolatus principatum cuilibet episcopatui præferendum? sed & si distat cathedrarum gratia vna tamen est Martyrũ gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christia. nõ lõgè versus principium, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarũ catholicarũ quàm plurium diuinarum scripturarũ solertissimus indagator, autoritatẽ sequatur: inter quas sanè illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel aliis misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicã sedẽ non solùm cunctis prælatã sedibus: sed diuinam vt pote fidei magistram.

Gregor. ¶Greg. in registr. libro 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustũ ait: Cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd voce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesię cura commissa est: ipsi quippe dicitur, Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetiit cribrare vos sicut triticum: & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ædif. Ecclesiam meam, & portę inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cælorũ: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris, super terram, erit solutum & in cælis. Ecce claues regni cælestis accepit: potestas ei ligandi & soluẽdi tribuitur: cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

Leo primus. ¶Sãctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mũdo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cũctisque Ecclesiæ partibus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis negauit.

Beda. ¶Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autẽ in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

Bernardus ¶Bernardus nõ solùm pluries Ro. Pont. Iesu Christi vicariũ & totius Ecclesiæ caput appellat: seũ in Epistola prima ad Eugeniũ Papam, 237. in ordine Epistolarum ait, Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorũ, vbi steterũt pedes eius: locus illius est, quem constituit Dominus dominũ domus suæ & principẽ omnis possessionis suæ: meritò tali pastori, tali nutritio cõmissa est Ecclesia, quũ adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. quando discesserũt à Domino Papa, ait, Cur regem terrarum [illegible] dominũ cæli furore tam intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam sedem diuinis regalibúsque priuilegiis singulariter sublimatã, ausu sacrilego incessere, suóque minuere honore cõtẽditis? Et in Epist. 131. ad Mediola. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens: fidele cõsiliũ & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitã ei reuerentiã exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis: quasi exhibeas debitã, & omnimodã. Plenitudo siquidẽ potestatis super vniuersas orbis Ecclesias singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus, vbi hactenus nõ fuerunt: potest eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita vt de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & ecõuerso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suã præsentiã: non semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porrò in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam, si quis fortè reluctari conatus fuerit.

¶In gestis concilij Constan. inter dãnatos articulos Io. VViclef, & Io. Huss reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctæ Ecclesiæ catholicæ, non est de necessitate salutis credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias Ecclesias particulares. Cõcilium Constan.

¶Sanctus Th. in 4. cõtra Gen. c. 76. postquã multipliciter probauit vnum Episcopũ prælatũ à Christo, toti Ecclesiæ, subdit, per hoc autem excluditur quorundã præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorem eius Romanum Pon. vniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶In concilio quoque vniuersali Floretiæ sub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenorum, & Iacobitarũ cum Ro. Ecclesia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus sanctã apostolicam sedem, & Ro. Pon. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Ro. Pont. successorem esse beati Petri principis Apostolorũ, & verum Christi vicarium, totiúsque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quẽadmodũ etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus continetur. hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuentã fuisse hãc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc vnum Concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis. Cõcilium Floren.

¶Præterea turbam Canonum & doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sentientiũ. Tam euidẽter siquidem ex his, quæ attulimus, clarum est Ro. Pont. Petri successorẽ, à Christo in Petro institutum esse totius Ecclesiæ pastorẽ, vt locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autẽ post hæc hæsitãs inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cum hæreticis seu schismaticis sapit, aut certè Christianus non est, ineruditus quippe valde & indocilis est quisquis certitudinẽ mathematicã in omnibus quærit, vt Philosophi tradũt. Hæreticorum atq; schismaticorũ proprium est sacra vti scriptura, secundum sensum tamen quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorũ autem, qui verè catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra Cõcilia, apostolica autoritate roborata interpretãtur. Hũc sciendi Christianã veritatem modum quisquis repellit Christianus nõ est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nã licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, Trinitatis vnã substantiam reuocare in dubiũ cum Arrio fas est: Spiritum quoq; sanctũ procedere à filio, ambiguum adhuc cum priscis erit: panẽ in sacramento altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenẽda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & sacrorum Conciliorum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propositum adsint, & Sanctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorúmque Conciliorum cum Apostolica autoritate inueniatur definitio, omniúmque Christianorum ętas à Petro hucúsque in sancta Ecclesia catholica hoc confessa inueniatur, reliquorúmq; Doctorum testimonia innumera sint: certũ ita redditur Ro. Pon. Petri successorem in Petro à Christo institutum totius Ecclesiæ pastor, vt certior fides haberi non possit, Amen.

¶Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarij.

FINIS.

TRACTATVS QVARTVS

De Attritione & Contritione in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio poßit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.*
4 *Num Contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

NTENTIO Mea in subsequentibus, quæ ab autore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia determinare. Seruabóque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractandis primum occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attritionem & cōtritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

¶An attritio poßit fieri contritio.

ET PROPTEREA Quæritur primò, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primò dicetur quid nominis: secundò manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertiò respondebitur quæsito.

Contritio & attritio displicētiā, non dolorē, significant: illa perfectum, hæc imperfectum.

¶Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicētiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio propriè significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quamuis sequenti vsu dicatur, quod contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status cælestis patriæ: in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebāt. Ex hoc enim quòd in prima erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Autore in q.84. ar.4. Hæc de primo.

Contritio & attritio duplex: perfecta atque imperfecta.

¶Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primū est ipsa displicentia peccati: secundū est propositum de cætero nō peccandi mortaliter: tertium est quòd sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secūdum quid (puta quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentię limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secūda defecerit conditio (scilicet propositū de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantùm: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statū suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurariis, concubinariis, & aliis similibus: qui cōfitentur peccata sua, displicéntque eis peccasse, habéntque velleitatem relinquendi peccatū, non tamen deserunt concubinatū, aut restituunt vsuras, &c. Et hæc displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi explicit, puta quia pœnitens est sic dispositus quòd displicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habentur explicitè: tertiū autem, scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur: pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tēpus vitæ suæ: ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositū, de quo est sermo. Et talis displicētia forte est valde communis; & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectū verò tertiæ conditionis aduertendum est, quod in conditione illa claudūtur aluo, quorū vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia: Secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatū charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorū Dei. Et si quidē defecerit primū (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primū affuerit, cōtritio vocatur. Esse autem hanc dilectionē in potestate nostra, ex eo patet: ꝙ sicut in potestate nostra est cōstituere nobis pro vltimo fine delectationē venereā, aut lucra, aut regnū: ita in potestate nostra est habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine: ita quòd intendamus & deliberemus præferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quæ desiderari haberíve possint. Quòd etiā huiusmodi dilectio exigatur ad cōtritionem, & distinguat ab attritione, ex eo patet, ꝙ sine huiusmodi dilectione nō potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tā sapientes, quā boni fideles, tam seipsos, quàm alios habent pro cōtritis, quū hæc dilectio testimonium perhibet. Quod demū huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionē, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quàm dilectio nō posset esse informis manifestè sequeretur, quòd scire possemus euidēter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobisipsis quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferēdi omnibus Deū, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ intantū quòd propter similitudinē actuum censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximū, sit ex infusa gratia, vel nō? Et ab hoc amore prouenire potest quòd Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperū, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam: charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tā displicentiæ peccati quàm propositi non peccandi: quantificatur enim vtrunque horū ex quātitate amoris Dei: ita quòd sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositū vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicētiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quàm aliquid aliud dānum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quàm à peccato mortali. Si postremò deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Quantam oporteat esse peccatorum displicentiā in contritione.

¶Ex quibus omnibus colligere possumus duplicē esse attritionē & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cū velleitate nō peccandi, in statu tamē peccati: & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso: & hæc est attritio pœnitentium, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, quàm comparationē peccati ad alia odibilia, quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent: & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia condicto tam proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc vocatur contritio formata. Hæc de secundo.

CONCLVSIO.

¶Quanquam de attrito poßit fieri contritus, attritio tamen imperfectorum & impœnitentium contritio fieri non valet: & informis contritio, quæ perfecta attritio dicitur Dei munere fit contritio.

¶Quo ad tertium, prænotādum est, quòd aliud est quærere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat cōtritio. Prima enim quæstio clara est: quoniam cōstat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectóque Dei amore ad perfectionē contritionis deduci, ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quæstio (de qua est sermo) non est vsquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in idētitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicēdum est, quòd attritio impœnitentium non potest fieri cōtritio. Quod probatur non solùm, ex eo quod velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati nō est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ, sed præcipuè ex eo quod actus vnius speciei non transit in actū

alterius

alterius ſpeciei:diſplicentia autē ſummi odibilis,quæ eſt cōtritio & diſplicentia odibilis,non ſummi,quæ eſt attritio,differunt ſpecie: quia ſummū odibile ex ſuo genere ſpecie differt ab odibili nō ſummo:& hoc tā in genere mali,quàm in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter,id eſt quia attritio eſt diſplicentia peccati ſub ratione nō ſummè odibilis,cōtritio autē ſub ratione ſummè odibilis.Cui enim offenſa Dei eſt ſummè odibilis, illi Deus eſt ſummè amabilis:& à quo Deus nō ſummè amatur, illi offenſa Dei nō eſt ſummè odibilis. Attritio quoq; imperfectorū non fit contritio eadem ratione,qua cognitio cōfuſa non fit cognitio diſtincta:ſed ſicut cognitio confuſa approximat intellectum ad cognitionem diſtinctam:ita diſplicentia confuſa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & diſplicentiam diſtinctam, quæ eſt contritio. De acquiſita autem contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum eſt,quòd poteſt fieri contritio formata:quoniam poteſt continuari idem numero actus acquiſitæ contritionis vſque ad charitatis infuſionē incluſiuè,& ſic charitate informari. Et quia huiuſmodi contritio antequā informetur charitate,vocatur etiā quandoque attritio:ideo hoc tertio modo ſumpta attritio poteſt fieri cōtritio.Et hoc iam habere potes à diuo Tho.ſuperius in q.89.vbi dixit,quòd contritio eſt vltima diſpoſitio ad charitatē.

¶Sed occurrit hic non diſsimulandum dubium, per quid,ſeu quo modo huiuſmodi attritio ſeu contritio acquiſita ſit vltima diſpoſitio ad gratiā.Eſt enim quandoq; nō vltima diſpoſitio:vt patet ex eo quod poteſt eſſe informis.Si enim ſemper eſſet vltima diſpoſitio,quum Deus tam in naturalibus,quàm in gratuitis det ſemper vltimò diſpoſitis formā,pro qua ſunt vltimo diſpoſita,ſequeretur quòd homo habens huiuſmodi contritionē acquiſitā, certus eſſet ſe eſſe in gratia Dei. Quandoq; autē eſt vltima diſpoſitio:vt diuus Tho.dixit,& ratio approbat:quia gratia perficit naturā,ac per hoc rationabile eſt,vt à nobis acquiſita diſplicentia peccati ſuprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur,quòd huiuſmodi tranſitus fit per motum intētionis,ita quòd acquiſita huiuſmodi perfecta diſplicentia peccati,ſic eſt remiſſa eſt attritio,& nō habet rationem vltimæ diſpoſitionis ad charitatem:ſi autē intenditur & creſcit,eſt cōtritio & vltima diſpoſitio ad charitatē:vt ſic verificetur quaſi commune dictum,quòd cōtritio & attritio differunt ſecundū magis & minus.Contra:Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quàm imperfectorū, conſtat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale:quia vtriuſque materia eſt peccatum mortale,ſed penes obiectum formale:quia contritio attingit mortale peccatū ſub ratione ſummi odibilis:attritio autem tam impœnitētium, quàm imperfectorū attingit mortale peccatū non ſub ratione formali ſummi odibilis.Et proptereà neutra differt à contritione penes magis & minus,tum quia differentia ſecundū magis & minus, non eſt differentia formalis:tamen quia quantumcunque creſceret diſplicētia mortalis peccati extra formalem rationem ſummi odibilis, nunquā eſſet cōtritio. Tertio verò modo ſumpta attritio,nec penes materiam,nec penes rationem formalē obiecti differt à cōtritione acquiſita: quia ſunt reſpectu eiuſdem mortalis peccati,& ſub ratione ſummi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus,ex eo patet quòd minimus gradus huiuſmodi diſplicentiæ ſufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorū.Quod ex Eccleſiæ teſtimonio comprobatur:credimus enim omnes tā noſmetipſos, quā alios eſſe in charitate,quum ad huiuſmodi diſplicentiam quantumcūque remiſſam peruenimus.Vnde nec eſt verum contritionē & attritionem differre ſecundum magis & minus in eadē ſpecie,licet ſit verum ſecundū magis & minus in diuerſis ſpeciebus:ſicut album habet magis de luce,quàm viride.Nec allata reſpōſio ſatisfacit quæſito.Aliter ergo dicēdum mihi videtur,quòd gratuita Dei motio eſt,quæ huiuſmodi acquiſitam contritionem efficit vltimā diſpoſitionem ad gratiā ſeu charitatē: ita quòd ex hoc ipſo, quòd Deus non per aliquod ſuperadditum donum habituale: ſed per gratuitam dilectionem,qua dignatur vti noſtra acquiſita contritione:vt diſpoſitione vltima ad ſuum proprium opus, quod eſt charitas, quæ infunditur,transfertur noſtra contritio in fore vltimam diſpoſitionem pro gratia habituali: iuxta illud Hiere. Ad Deum poſtquam conuertiſti me,pœnitentiam egi.Hæc de tertio.

¶AD ARGVMENTA in oppoſitum, pro quāto contra attritionem tertio modo dictā militant,reſpondendo dicitur:quòd quicquid ſit de diuerſitate penes principia in eſſe naturæ, diuerſitas tamen principiorū in genere moris, ſeu meriti non infert vnū eundémq; actum nō poſſe eſſe ſine tali principio,& cum tali principio:vnus nāque & idem actus exterior, qui à principio non fuit bonus moraliter,poteſt eſſe bonus moraliter in proſequutione.Et ſimiliter in propoſito contritio acquiſita,quæ a principio non eſt meritoria,poteſt in ſui proſequutione fieri meritoria,ſuperueniēte charitate: nec oportet reinchoare actum, quo ad ſubſtantiam actus, ſed ſufficit quòd inchoetur actus quo ad eſſe meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, eſt ſermo formalis:hoc eſt non de actu ſimpliciter, ſed inquātum eſt meritorius:& proptereà ſtat actum eſſe ſimpliciter inchoatū ſine merito & charitate,& eundem continuari cum merito,& inchoari à charitate ſecundum eſſe meritorium.

¶Ad ſecundum dicitur,quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium,quàm imperfectorū ſit de illius ratione,quia penes obiecti formalis attenditur:imperfectio tamen contritionis acquiſitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non eſt de ratione illius:quoniā penes ſolam negationem potentis ſuperuenire diuini doni attenditur:nō enim informitas huiuſmodi contritionis,ſeu attritionis eſt magis de ratione ipſius, quàm informitas fidei ſit de ratione fidei.Et proptereà ſicut actus fidei informis poteſt in ſui proſequutione formari charitate,ita actus acquiſitæ contritionis poteſt ſuperueniente charitate imperfectionem ſuæ informitatis deſerere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶An exigatur ad contritionem, quòd ſit ſingulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis,an exigatur ad contritionem, quòd ſit ſingulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd ſic.

¶Tum quia contritio debet adæquare cōfeſsionem: confeſsio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in cap. omnis vtriuſque ſexus:ergo.

¶Tum quia hæc eſt differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium:quòd ad remiſsionem venialium ſufficit virtualis diſplicētia: ad remiſsionem autem mortalium exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho.ſuperius in calce corporis primi ar.q.87.dicentis quòd diſplicentia virtualis non ſufficit ad remiſsionem peccati mortalis,niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

CONCLVSIO.

¶Non oportet contritionem, quæ ad ſacramentum pœnitentiæ ordinatur, terminari formaliter, ſed virtualiter tantum ad omnia & ſingula peccata mortalia.

¶AD HVIVS euidentiam ſciendum eſt, quæſtionem hanc poſſe intelligi tripliciter.Primò an exigatur,ꝙ ſingulis ſecundum numerum peccatis mortalibus reſpondeant totidem cōtritiones. Et ſic intellecta quæſtio,facilè ſoluitur negatiuè: quoniā nec quo ad actum diſplicentiæ,nec quo ad actum confeſsionis, nec quo ad actum ſatisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuum peccatorum:vnicus ſiquidem ſatisfactionis actus poteſt ſatisfacere pro multis mortalibus cōmiſsis. Et ſimiliter vnica enuntiatione poteſt quis ſimul confiteri mille mortalia: dicendo,Percuſsi millies. Et ſimiliter vnica diſplicentia poteſt reſpondere mille peccatis,non minus quàm cōfeſsio & ſatisfactio. Tum quia ridiculum eſt ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus conſiſtat virtus: quaſi non poſsit vna perfecta diſplicentia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in ſenſibilibus videamus,quòd vnum numiſma aureum æquiualet mille æreis.

¶Secundo verò modo poteſt quæſtio intelligi,an ſingula peccata mortalia in ſeipſis,ſeu formaliter attingi debeant à cōtritione:ita quòd non ſufficiat homini diſplicere ſibi in generali quęcūq; commiſit contra Deum,ſed exigatur,vt diſpliceant ſibi in ſpeciali peccata à ſe patrata:puta decem adulteria, centum furta, mille blaſphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria ſubeſt.

¶Et ſic intellecta quæſtio,dupliciter examinanda eſt. Primò, de cōtritione relata ad ſacramentū pœnitentiæ:deinde de contritione abſolutè. Multum enim refert ſic vel ſic loqui, quoniam contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ,ſub euangelica lege incepit:cōtritio autem abſolutè,poſt Adæ peccatum,& ante ſcriptā legem, & ſub lege Moyſi, omnibus peccatoribus neceſſaria fuit.

¶Si igitur contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ, exigat quòd terminetur ad ſingula mortalia formaliter, ſeu in ſeipſis, oportet quòd hoc habeat vel ex ſatisfactione,vel ex cōfeſsione,vel ex ſeipſa,vel ex abſolutione ſacerdotali:plura enim in ſacramēto pœnitētiæ nō inueniuntur.Sed nō conuenire ſibi ex ſatisfactione, patet ex hoc ꝙ vna ſatisfactio virtualiter poteſt adæquare multa mortalia.Quod nec etiam ex confeſsione, ex eo patet quòd ratio quare confeſsio exigit ſingula mortalia,pro materia eſt:quia confeſsio fit humano iudici,qui nō poteſt iudicare,niſi de cognitis:incognita autem ſibi vt iudici remanerent quæcunque non eſſent à pœnitente in ſeipſis explicata.Quæ ratio non habet locum in contritione,quæ Deo offert cor: qui non penſat quantū aut quot, ſed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimiſſa ſunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: & non dixit quo-

niam displicuerunt ei multa. Quòd etiam hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio: quæ simul fit absque explicatione singulorum. Quòd demum contritio nõ habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quòd communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorũ mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habe[illegible] gregatũ ex cõtritione & attritione seu attritionib⁹ terminetur ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamẽ contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶Et si dicatur, quòd contritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictũ: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionũ, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset quòd contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quòd, propriè loquendo, contritio relata ad sacramentũ pœnitentiæ, nõ exigit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit ꝙ terminetur ad ea virtualiter. Si autẽ spectemus ad contritionem simpliciter & absolutè, dicẽdũ est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolutè differt contritio remittẽs peccata venialia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionẽ siquidẽ peccatorum mortaliũ, exigitur quòd contritionis displicentia sit adeò perfecta extensiuè, quòd formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorũ pœnitẽs est reus: & hoc manifestatur ex eo, quòd impium est dimidiã à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium nõ exigitur hæc extensiua perfectio: potest siquidem vnum peccatũ veniale dimitti sine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata cõclusio, ex eo quòd contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorũ concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instãti fit iustificatio impij, & cõuerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacũque hora ingemuerit peccator, &c. Et si fortè obiiciatur cõtra hoc, dicẽdo, quòd huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secũ propositũ specialis cõtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus flaminis fert secũ propositũ baptismi fluminis: & ideo cõtritio illa generalis vtpote imperfecta, cõcurrit ad remissionẽ peccati, vt tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obiiciens, quòd volũtariè opponitur iste ordo cõtritionis perfectæ virtualiter ad cõtritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, cõmuni sententiæ superius recitatæ aduersatur: nã si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionẽ perfectam formaliter, sequeretur quòd post omnes attritiones in speciali, subsequuta vna cõtritio generalis perfecta virtualiter, nõ sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quòd post generalem cõtritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositũ perfectæ formaliter, oporteret post illã hãc exequi, cuius cõtrariũ pro certo habemus. Et bene nota, quòd aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter coëxigere ante vel post detestationes speciales peccatorũ mortaliũ in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalẽ perfectam virtualiter, coëxigere ante vel post contritiones speciales peccatorũ in seipsis. Nos enim hoc secundũ dicimus esse falsum tam nunc, quàm omnibus præteritis tẽporibus: primum autem sacri Doctores tradũt. Et verũ proculdubio est tẽpore euangelicæ legis: in quo cõtritio fert secum propositũ confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue vt præcedentes contritionẽ generalem virtualiter perfectã (vt cõtingit illis, qui suscipiendo actualiter sacramentum pœnitentiæ fiunt de attritis cõtriti) siue vt cõsequentes sæpe dictam contritionem, vt cõtingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Vtrum autẽ hoc sacrorum Doctorum dictum, verũ etiam sit de contritione simpliciter & absolutè dictis apparere potest, quòd nõ. Nulla siquidem apparet ratio cogẽs ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento pœnitẽtiæ: nam & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessariis virtutũ actibus & pro peccatis potest perfectè satisfieri absq; huiusmodi specialibus detestationibus: vt patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiuniisque daret: hic enim, prisco tẽpore perfectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quòd terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiuè: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata cõmissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (vt dictum est) impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd propriissimè loquendo, contritio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quãdo scilicet pœnitens simul recordatur peccati, & cõfitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes, adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶Ad secundum dicitur, quòd assumptum verum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramẽtum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt verba diui Thomæ.

¶Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explicatam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quòd actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectã extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicentiam. Sed cùm hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus nõ habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrariantia venialia, consequatur remissionem venialium illorum, quæ displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (vt dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

¶An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum suorum.

ERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hãc discussimus in quol betis nostris, ideo quære ibi. sat sit hic scire partem negatiuam esse veram.

QVAESTIO IIII.

¶An contritio remittat non solùm culpam, sed pœnam debitam peccato.

VARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat nõ solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: nõ ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus fortè habet satisfactionem annexam.

¶Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam sensus remittat.

CONCLVSIO.

¶Contritio non modo culpam sed pœnam damni delet, non autem pœnam sensus nisi æternam: charitate autem formata pro gradu suæ quantitatis omnem pœnam delere potest.

¶AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur incontrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificatur. Contritio enim vt sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, vt patebit, non alia pœna est quæ vtrique, siqua contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quòd Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim

ſacramentalis actus ſignificat interiorem Dei operationem. Sed ſacramentalis actio in ſacramento pœnitentiæ non ſignificat commutationem, ſed abſolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non eſt commutatio, ſed abſolutio.

¶Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertẽdum eſt, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam ſenſus, & æternitatem pœnæ: iuxta tria quæ ſunt in peccato mortali. Per peccatum ſiquidem mortale fit auerſio ab incommunicabili bono, cui reſpondet pœna dãni, ſeparans animam à Deo, & fit conuerſio ad commutabile bonũ, cui reſpondet pœna ſenſus: & cõſtituitur inimicus Dei, cui reſpondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia eſt hoſtiliter exterminandus, eſt ęternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ ſeparationem à Deo ponebat, & quia per eãdem charitatem amicus Dei conſtituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non eſt æternaliter puniẽdus. Et ſi nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pœnam ſenſus, ad quam prius tenebatur: ſed non æternaliter ſuſtinendã, ſicut prius tenebatur. Et ſic licet contritus perſeuerans nunquam ad infernum iret, paſſurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno ſuſtinenda ab ipſo erat: ſcilicet ad pœnam ſenſus.

¶Vbi vides, quòd non eſt alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ ſibimet incõtrito debebatur: ſed eſt illamet pœna ſenſus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem: ſed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra ſecundum modum dicendi.

¶Vt autem reſtans dubitatio (an, ſcilicet contritio remittat pœnã ſenſus) ſoluatur, ſciendum eſt, quòd hic certa ſunt duo. Primũ eſt, quòd quantò contritio eſt maior, tantò plus tollit de pœna ſenſus peccato debita. Secundũ eſt, quòd tanta poteſt eſſe cõtritio, quòd tolleret totam pœnã ſenſus. Ambiguum verò eſt, an quantulacunque contritio charitate informata (de tali enim eſt ſermo) tollat aliquid de illa pœna ſenſus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autẽ apparet ꝙ pars affirmatiua eſt vera propter duas rationes: quarum quælibet verificata ſufficiẽs eſt. Poteſt enim cõtritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pœnam ſenſus. Primò ex pœnalitate ſibi annexa, diſplicentia enim cõmiſſi criminis non fert ſecum neceſſariò pœnalitatẽ: quum ſit in patria, vbi nulla eſt pœnalitas: ſed in ſubiecto ſuſceptiuo doloris ſeu pœnæ, fert ſecũ naturaliter diſplicentia pœnalitatem quandã: dolemus enim communiter de noſtris, quæ nobis diſplicẽt. Et quoniã huiuſmodi pœnam parere, contritioni conueniret ſecluſa relatione ad ſacramẽtum pœnitentiæ: ideo ſecundum hoc caput dicendũ eſt, quòd cõtritio quælibet ſimpliciter, & abſolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ ſenſus: habet ẽnim ſatisfactoriã vim pœna volũtariè aſſumpta ſecundũ Deum. Secundò ex merito paſſionis Chriſti: eſt enim paſſionis Chriſti meritum remiſſiuum ſuis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus, prout illis cõiungitur. Quod primò apparet in Baptiſmo: vbi quia paſſio Chriſti totaliter cõmunicatur baptizato, quaſi ipſe baptizatus paſſus eſſet, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in ſacramento pœnitentiæ actualiter ſuſcepto, dum ex vi ſacramenti cõmunicatur meritũ paſſionis Chriſti ad remiſſionem aliquantæ ſaltẽ pœnæ ſenſus. Et quia coniunctio ad meritum paſſionis Chriſti conuenit contritioni nõ ſimpliciter & abſolutè, ſed relatæ ad ſacramentum pœnitẽtiæ: ex hoc quòd contritio fert ſecum votum ſacramenti pœnitentiæ, coniungit merito paſſionis Chriſti per ſacramenta nobis cõmunicato. Et ſecundum hoc caput dicendũ eſt, quòd quæcunque noſtra cõtritio tollit aliquid pœnæ ſenſus ex merito paſſionis Chriſti, nam rationabile eſt, quòd plus pœnæ tollat charitas extenſa ad ſacramẽtum, quam non extenſa ad illud: ſed charitas non extenſa ad ſacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidẽ charitatis, & pœnam damni: & æternitatem pœnæ. ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, vel in parte pœnã ſenſus: ergo charitas pœnitẽtium in noua lege, quæ eſt charitas extẽſa ad ſacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propoſitio clara eſt. Maior autẽ facilè ſuadetur ex eo quòd pœnitentiæ ſacramentum actualiter exhibitum, eſt proculdubio remiſſiuum pœnæ ſenſus in toto, vel in parte: ex hoc enim conſequens eſt, vt idem ipſum ſacramentum in voto charitatis exiſtens apud contritum, aliquid huiuſmodi pœnæ remittat. Simile enim quid perſpicimus in Baptiſmo: quòd, ſcilicet id quod operatur Baptiſmus exhibitus, operatur etiã in voto charitatis habitus non ita copioſè. Nec excluditur maioris huius veritas: ſi dicatur, quòd charitas extenſa ad ſacramentum, habet ex extenſione ad ſacramentum, quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium abſolutè. Nam hoc non eſt charitatem extenſam ad ſacramentum efficere plus, ſed eſt efficere pluribus rationibus vnum & idem. extenſè ſiquidem charitas ad ſacramentũ duplici ratione tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ſcilicet ex vi charitatis, & ex vi ſacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque eſſe debeat, quòd huiuſmodi extenſa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad vim ſacramenti ſpectat. Ex quibus omnibus patet dicendum eſſe ad quæſitum, quòd contritio ratione charitatis, qua formatur, non ſolùm tollit [illegible]rum pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ ſenſus: & ratione ſacramenti in voto tollit rurſus aliquid pœnæ ſenſus. Et tam vehemẽs, inquit diuus Thomas in 27. cap. 4. contra Gen. poteſt eſſe huiuſmodi coniunctio contriti ad meritum paſſionis Chriſti, quòd tolleret totam pœnam ſenſus.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum, dicitur, quòd ſatisfactio diſtincta eſt à contritione ſecũdum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur paſſioni Chriſti, vt non ſit opus ſatisfactione ad arbitrium ſacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quàm lex mortalis ſecundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnæ ſenſus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Chriſti præcipuè perſpici debet: quoniam illud eſt de ratione contritionis: annexus autem dolor quaſi vicem ſatisfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTVS de Confeſsione, in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num omnis teneatur ad confeſsionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in ſolo cõrde latentia ſint neceſſariò confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri ſingulas ſpecies ſingulorum peccatorum.*
4 *Num peccata ſemel interconfeſſa, ſubſecuta abſolutione, & ſatisfactione poßint iterum fructuoſè confiteri.*
5 *Num informis confeßio ſit irritanda.*

QVAESTIO I.

¶*An omnes teneantur ad confeßionem.*

DE CONFESSIONE Quæ ſecunda eſt pars pœnitentiæ, quæritur primò circa eius neceſſitatem, an omnes teneantur ad confeſſionem. Et eſt ratio dubitandi: quia nonnulli ſunt viuentes abſque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶Videtur enim quòd ſic: quia extrà, de pœniten. & remiſ. expreſſè dicitur, Omnis vtriuſq; ſexus quum ad annos diſcretionis peruenerit, &c. Et cõfirmatur, quia quum nullus excipiatur, ſequeretur quòd Eccleſia in hoc ſtatuto præſupponeret omnes fideles ſingulis annis, peccare mortaliter. Et patet ſequela, ſi ſola peccata mortalia præcipiuntur cõfitenda. Et rurſus confirmatur, ex hoc quod abſque diſtinctione aliqua omnis vtriuſque ſexus ibidem obligatus eſt ſemel in anno ad confeſſionem, & ad communionem in Paſcha: ſed cõſtat, quòd omnis vtriuſque ſexus &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriuſque ſexus &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quo ad confeſſionem.

CONCLVSIO.

¶*Ex vi ſacramenti, & Eccleſiæ inſtitutione non tenentur confiteri, niſi mortalia peccata Chriſti fideles,*

¶IN OPPOSITVM eſt, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæſtionem reſpondetur diſtinguendo & benè, de neceſſitate, vel ſacramenti, vel præcepti eccleſiaſtici. Et dicitur, quòd de neceſſitate ſacramenti, nullus tenetur confiteri, niſi peccatum mortale certum, vel dubium: quia poſt Baptiſmum non poteſt aliter remitti mortale peccatum, niſi per ſacramentum pœnitentiæ in re vel in voto. De neceſſitate autẽ præcepti Eccleſiæ duplex eſt opinio. Vna eſt, ꝙ carens peccato mortali tenetur cõfiteri ſemel in anno aliquod veniale, vt ſic impleat Eccleſiæ præceptũ. Altera eſt, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur ſub Eccleſiæ præcepto.

¶Et licet prima opinio ſit tutior, ſecunda tamen eſt verior, imò ſola vera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio enim eccleſiaſtici præcepti non eſt præcipere confeſſionem, ſed præceptam diuino iure confeſſionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea ſub Eccleſiæ præcepto non alia comprehenditur confeſſio, quàm illa, quæ à Chriſto eſt præcepta: ſed à Chriſto non eſt præcepta, niſi confeſſio mortalium: ergo ab Eccleſia ſola peccatorum mortalium, confeſſio præcepta

est. Secundò, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata. non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia cõfessionis, scilicet quòd sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiastico statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præceptę omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non cõprehendit omnia pœnitentis peccata. ¶Tertiò patet idem ex pœna subiuncta: scilicet quòd viuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ nõ sunt à pia matre Ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuẽtes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ: quinimò ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deterioris cõditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. vbi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ. non enim dicitur quòd confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careãt ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia quæ absolutè sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quãtumcunque nullum habeant mortale.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carẽtes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusque sexus indigens cõfessione, &c. Et ad primam confirmationẽ dicitur, quòd falsum assumit seu supponit: scilicet nullũ excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo Ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, vt exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia sibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

¶*An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda.*

CIRCA Materiam confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim Ecclesia de huiusmodi occultis secũdum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, quòd occultorũ confessio cadit sub præcepto Ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio homini commisso à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor verò probatur autoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. contrà dupliciter. Primò: quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis: exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundò: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini in hoc ipso, quòd homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non minus in iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & vtranque inueniatur Ecclesiæ suæ commisisse non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimooctauo, & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶*Non modò manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt solo corde peccata sint.*

¶AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi fortè rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij pœnitentialis, quum enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittẽdo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, vt sonat litera (quoniam certum est, quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamẽti remittere peccata eis totaliter incognita, incõfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quòd sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, cõprehenduntur sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secũdum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tantùm, quod solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

¶Secundò, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompẽset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus pœnitentię: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subiicit ad recompensandum non de quibusdam sic, & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶Tertiò, ex vsu Ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorũ est peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere

in sacr

in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quòd omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia. nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solùm peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptę à Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶Ad secundam verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quòd potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quòd cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentialem potestas ordinis currit, directè respiciēs ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quòd quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quòd iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantùm: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quòd demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam, & materiam, ex supradictis clarè patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia ecclesię iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodque recipi in alio per modum recipientis: admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo: quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtēdo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quòd iudicium se extēdat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd non est similis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absq; limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus confessionis quæritur tertiò, vtrùm oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians speciem peccati mortalis, est necessariò exprimenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimēda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum nō magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quàm de vicesimosecundo peccato vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullàque singularia, aut quasdam species & quędam singularia sic & quasdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quòd submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de aliis, ergo.

¶PRO PARTE Autem negatiua videtur esse vsus maioris fortè partis confessorum, ac pœnitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, quòd tam cum huiusmodi discussione, quàm sine ea pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliciti impediuntur à multorum confitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

CONCLVSIO.

¶In salutari pœnitentiæ iudicio confiteri oportet singulas peccatorum species, & numerum certum prout expediens ad salutem, & peccatori possibile fuerit omni ad hoc diligentia præmissa.

¶AD HVIVS quęstionis euidentiam sciendū est, duplex esse iudicium: quoddam est, cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primū iudicium, quia spectat facere iustū absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit adæquare puniendo. Ad alterū verò iudicium, quia nō tendit ad punitionē secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, ꝙ nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed ad medicinalem, eo ꝙ præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnę sunt medicinæ: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secundum seipsam tendet: quo nisi ad adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonū puniti, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶Nec putet aliquis iudiciū quod in foro pœnitentiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quàm humanum, & confessor in tantū personam Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quod scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis vitę tempus spectat, ac per hoc nō est exemptum à communissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, ꝙ Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudiciū secundum se exercendū, sed ad saluandū, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudicium absolutè, sed iudiciū salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionē secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶Et quia hoc propriè est officium cōfessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorū: oportet enim tantum manifestari peccata, quātum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudiciū exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singulariū, consequens est, ꝙ oportet pœnitentem hęc explicare iuxta possibilita-

tem ſuam: ſi verò huiuſmodi diſcuſsio non exigitur, conſequens eſt quòd non oporteat pœnitentem hæc explicare. Et ſi hæc negatiua admittitur, conſequens eſt vt declaretur, quæ & quanta diſcuſſio exigitur ad hoc ſalutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudicium huiuſmodi claudit in ſe duo, ſcilicet eſſe iudiciũ, eſſe & ſalutare: ita quòd ſecundũ eſt finis primi: & propterea ex ſecundo manifeſtandum eſt primum: tantum enim debet concurrere ut eo quod eſt iudicij, quantum expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc, vt iudicium ſit ſalutare pœnitenti. Et quia ſalutare pœnitenti iudicio abſolutè differt (vt dictum eſt) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio abſolutè intendit ad punitionem ſecundum ſe, in iudicio verò ſalutari intenditur punitio ſalutaris pœnitenti: conſequens eſt vt differentia quoque ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſecundum ſe conſiſtit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio abſolutè cognoſcere exactè culpas omnes & ſingulas: vt æquari illis poſsit pœna. Et quia punitio medicinalis conſiſtit in comměſuratione pœnæ ad pœnitentem & illius ſalutẽ (ſicut medicina conſiſtit in cõmenſuratione tam ad infirmũ, quàm ad ſanitatem acquirendam) & comměſurata pœna tam pœnitenti, quàm ipſius ſaluti abſque exacta cognitione omnium & ſingularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorum ſpecies de ſuperſtitionis ſeu diuinationis, & ſimilium ſpeciebus) abſque diſcuſsione harum, commenſurata tam pœnitenti, quàm eius ſaluti punitio atque prouiſio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitio, quàm prouiſio idem habet iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius & ſi incertus relictus ſit an duobus demptis, vel adiunctis: & ſimiliter ſi certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem ſupra centum: & ſic de aliis. Hæc enim & ſimilia manifeſtant quòd ſalutare iudicium non exigit exactam omnium, & ſingularum culparum cognitionem: ſed ex ſua formali ratione exigit omnes & ſingulas mortales culpas cognoſci vſque ad hoc, quòd notum fiat confeſſori, quæ, qualis, & quanta, pœna commenſurari debeat huic pœnitenti rectè diſpoſito, & illius ſaluti. Dico autem rectè diſpoſito: quia licet aliquis pœnitens ſit minus deuotè diſpoſitus, ac per hoc commenſurata ſit in diſpoſito pœnitentia erit fortè oratio dominica ſemel: manifeſtatio tamen peccatorum in iudicio ſalutari debet perducere confeſſorem ad cognoſcendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet ſibi commenſurari, ſi eſſet rectè diſpoſitus: huiuſmodi enim indiſpoſitio pœnitentis: quia eſt per accidens, non variat id quod per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium ſalutare non requirit cognitionem exactam omnium & ſingulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. ſub formali nanque ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Species quæ peccatorum & quæ genera oportet cõfeſſorẽ in ſalutari pœnitẽtię iudicio cognoſcere &c.

¶Et quoniam practica nimis eſt & valde communis notitia de confeſsione, idcirco ad particularia deſcendendo dicimus, quòd ſpecies peccatorum mortalium ſunt in duplici differentia. Nam quædam ſunt, quarum diuerſitas diuerſitatem iudicij ſalutaris inducit: aliter enim iudicandus eſt pro ſua ſalute blaſphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales ſunt ſpecies peccatorum, quę in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam verò ſpecies ſunt quæ nullam videntur facere in ſalutari iudicio differentiam, vt ſunt ſpecies diuinationis: idem eſt enim iudicium pœnitentiale ſi quis aqua vel terra abuſus fuerit: & ſic de aliis, & huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gulæ, & vniuerſaliter omnes latentes: quas fortè vix doctores diſcernunt. Et propterea explicare primas peccatorum ſpecies in confeſsione oportet: ſecundas verò ſufficit explicare in generibus ſubalternis: puta peccaui in necromãtia: & ſic de aliis.

¶Circa numerum verò peccatorum ſciendum eſt, quòd dupliciter accuſandus occurrit. primò ſecundum ſe, ſecundò vt circunſtantia peccatoris. Et ſecundum quòd eſt circunſtantia peccatoris, differẽtiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus eſt & medendus qui ſemel tantum, aut bis offendit: & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur ſi millies, & ſi centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia teſtatur. Secundum ſe autem numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolutè, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari: & propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illum craſſa quadã æſtimatione: nam ſalutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commiſit quis furtum multoties: videtur ſibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigeſies, non eſt opus ſolicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19. ſed ſat eſt, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunſtantiam peccatoris, quàm ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccandi præceſsit, explicato tempore, puta quòd per decẽnium fuit in hac mala conſuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: ſeu quouis alio modo multitudine maxima ſeu frequentia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numeris pœnitentem aut confeſſorem multum ſolicitari: quoniam pars eſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet ſolicitudo circa hoc: magis enim debet manifeſtari frequentia cum pronitate, quàm indagari veriſimilis certus numerus: puta ter centum, ſeu mille, &c. Vnde ſi meretrix audienda eſt ad pœnitentiam conuerſa, facillimè poteſt quo ad hæc expediri, narrando diſcurſum vitæ ſuæ in annis meretriciis: nec oportet ſolicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, ſed ex diſcurſu vitę ſuę diſcretè manifeſtato arbitretur & medeatur prudẽs confeſſor. Hæc ſunt quæ ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſsione. Quibus ſi adiunxeris, quòd ex parte pœnitentis tenetur reus ipſe accuſare ſe de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum eſt, quòd pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc ſub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare ſpecies, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confeſſore ad occultandum aliquid, ſed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium, quòd ſufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quòd pluries furatus ſum. hoc enim non ſufficere manifeſtè patet, ex eo, quòd aliter iudicandus eſt & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus eſt. Et vitatur moleſtia ac ſolicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media ſiquidem via incedendum eſt, vt ſalutaris iudicij ratio habeatur: quod medium eſt inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæſiti aliqualiter eſt vera: & autoritati Doctorum & vſui confeſſorum ac pœnitentium ſimul defertur.

¶AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quanto contra concluſa militant reſpondendum eſt. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus eſt numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus eſt de numero peccatorũ, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto autem numero in ſolis forte verbis ab aliquo Doctore diſcordare credimus. De ſpeciebus verò dicitur, quòd Deo communiter notis ſpeciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Eccleſia Dei milleſimus quiſque confeſſor, non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſsimis ſint manifeſtæ.

¶Et per hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis & ſuæ confirmationis: nam non dicimus quædã ſingularia eſſe confitenda, & quædam non: nec dicimus quaſdam ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas, & quaſdam occultandas: ſed dicimus alio modo aperiri quaſdam ſpecies, ſcilicet communiter notas: & alio modo aperiri quaſdam alias ſpecies, ſcilicet quarum diuerſitas eſt latẽs: illas in ſpeciali, iſtas in vna earum, ſeu aliquo huiuſmodi. Et ſimiliter dicimus omnia ſingularia confitenda: ſed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem non, exceſsiuæ tamen multitudinis in numero veriſimili (etiam ſi aliqualiter craſſa fuerit æſtimatio) ſeu frequentia idem inſinuante: incerta autẽ exceſsiuę multitudinis ſufficit in confuſo ſignificare, vt prudens confeſſor intelligat. Et ratio diuerſitatis eſt diuerſa habitudo ad ſalutare iudiciũ: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confeſſores ſunt æqualis perſpicacitatis ac prudentię: ideo aliquis applicandi modus ſufficit apud aliquem confeſſorẽ, perpendentem inde totum quantum ſufficit ad iudicium ſalutare, qui alteri nõ ſufficeret. Similis quoque accidit quandoq; diſparitas ex parte pœnitentium, quibuſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſsimè & clarè omnia ſua peccata, vt ipſimet ſciunt proponere: quibuſdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in ſingulorum explicatione.

¶Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur ꝙ, vt iam dictum eſt, adæquare pœnam culpæ contingit dupliciter, vel ſimpliciter propter ſe vel quodammodo in ordine ad aliud. Et ꝙ primo modo exigit exactam cognitionem cuiuſque tam culpę quàm pœnę: quia in æqualitate pœnæ ad culpam conſiſtit: ſecundo autẽ modo nõ exigit exactam cognitionem culpæ & pœnæ: quia non conſiſtit in vtriuſque ęqualitate, ſed exigit cognitionem cõmenſurationis pœnæ ad finem. Et quoniã primo modo non eſt actus iudicij pręſentis vitæ: ideo ad confeſſorẽ non ſpectat actus iſte: & quum potentia ſit propter actum, non eſt opus vt confeſſori ſic exactè nota fiãt peccata, vt poſsit pœnam culpæ adæquare ſimpliciter & abſolutè. Sed quia ad cõfeſſorem ſpectat commenſurare pœnam pœnitenti in ordine ad ſuam ſalutem (quoniam hic eſt actus iudicij ſalutaris ſibi commiſsi) & huiuſmodi commenſuratio in quadã proportione media inter pœnitẽtem & illius ſalutem conſiſtit: ſicut medicinam oportet eſſe proportionatam & ſanitati recuperandæ & infirmo (ſunt enim medicinales pœnæ præſentis tẽporis) ideo & vera eſt Doctorum ſententia dicentium, ꝙ cõfeſſor debet poſſe

adæq

adæquatum pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVAESTIO IIII.

¶ *An peccata semel ritè confessa, subsequuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.*

QVAERITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum nanque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertiò, quia hoc sacramentum quum ministretur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata aliàs confessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa, sequeretur quòd aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ aliàs dixi, &c. fructum sacramenti perciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudiciū semel latum sine errore à confessore, Deus sic ratificat, quòd est irreuocabile. Ergo rationabile est, inquit, Scotus ꝙ etiam si ratificet quod sit irreiterabile, quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ videmus in foro litigioso: nam sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia non est amplius obligatus, vt absolui possit.

CONCLVSIO.

¶ *Non tantum licet peccata semel confessa pluries confiteri, sed ex vi sacramenti, si ritè confiteatur peccator, maximam assequitur vtilitatem quo ad pœnæ remissionem, & gratiæ augmentum.*

¶ IN OPPOSITVM Videtur esse communis opinio. Ad euidentiam huius sciendum est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quę scilicet continet quædam peccata aliàs confessa, & quædam nunquàm cōfessa: sed de confessione continente solummodo aliàs confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, scilicet erubescentia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescētiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quęsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quę circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quàm in secundo quæsito adducemus hoc idem concludit, ideo transeo ad secundum quęsitū. In quo inuenio Sco. in 4. sen. dist. 18. respondendo ad primum, tenere, partem negatiuam esse probabiliorem: ita quòd sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum sua confirmatione. Sed reuera non solùm minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunque suscipit quodcunq; Ecclesiæ sacramentum ritè ac dignè, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentū (puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c.) non solùm licitè recipit sacramētum, sed etiam recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentum, &c. ergo est illi fructuosum sacramentum: quod est intentū. Maior est per se nota: positis enim omnibus tam ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiuè in singulis sacramentis. Minor autem facilè patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quòd fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentū gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri cōtritus hodie accessit: augmētauit enim gratiā, & remisit aliquantam partem temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA Ergo argumenta, quæ contra primum militant quæsitum, respondendo dicitur, quòd materia sacramēti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua verò est ipse actus pœnitentis scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem: licet sit eorundem peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quòd hoc argumētum petit difficultatem communē huic quæsito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quando totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima confessione ad sacramentum pœnitentiæ, eadem est enim vtrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit vtrique, dicendo, quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitēs proponit peccata sua vt expiabilia, ac vt ea, quibus seipsum alligauit: ideo Ecclesiæ minister absoluat, id est sacramentum absolutionis impendit licitè profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnę. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungendū tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à pœna, quòd ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quòd sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solùm in culpa, & vocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis aliis malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solùm extendit se ad culpam, & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eoipso, quòd extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius consequutus baptismalem gratiam ex Baptismo flaminis, esset magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pœnitentiæ doctrinam. Vide superius diuum Tho. in articulo 1. quæstione 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ quia confessio fit de actibus peccatorum, & nō de esse sub peccato (debemus enim confiteri, ꝙ fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem confitentē se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitētiam, &c. sufficit enim ꝙ subiiciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiātes sententiam iudicis, quas cōstat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddūt ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantumcunque fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil valet: quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuositas autem supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se nō est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quòd Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eoipso quòd sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVAEST

QVAESTIO V.

¶ An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis quaeritur an confessio informis sit iteranda? videtur enim quòd sic. Primò quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumenti ratio non [illegible] ergo iudiciũ pœnitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium, vt instrumentum motum à Deo, principaliter absoluente.

¶Secundò, Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quae est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur. tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absoluto fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiae est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶IN OPPOSITVM est autoritas diui Tho. in 4. sen. dis. 17.

CONCLVSIO.

¶*Informis illorum confessio, & si illis diuina non absit gratia, si fecerunt quod in se est, non est infructuosa, sed valida.*

¶Circa hanc difficultatem (quae propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quòd vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quòd omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quòd nulla confessio informis est valida, ita quòd non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuo confitendo rum: quum tamen oportet nos esse solicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret confessio formata: & sic nunquàm finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis Ecclesiae aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciẽdum est, quòd non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem informis cõfessionis: ex eo enim, quòd aliqua informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, quòd aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa haec se tenet ex parte pœnitẽtis, cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio & confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito nõ integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quaestio.

¶Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quae, vt clarius elucescat, distinguendus est cõtritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quòd dolent de praeteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex vniuersalis Ecclesiae testimonio: omnes enim sapiẽtes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finẽ. In inferiori autem gradu incontritionis, sunt sic attriti, vt doleãt quidem de omnibus praeteritis: non tamen ascendunt vsq; ad hoc, vt doleãt de eis tanquã summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro: non tamen tãquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitãdi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantùm eis dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa praeterita, & intenderet amplius illum non offendere) in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis haec habeant. De horum numero vtinam non maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quòd charitas sicut positiuè praefert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim haec magna amor Dei, si est: & si haec non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Thomae quòd confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, qua vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quòd in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositum cauendi de caetero, infimi proculdubio sunt, qui de praeteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solùm secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intẽtione confitetur, secus autẽ si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quòd quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegij ex tali statu pœnitentis consurgẽs, confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quòd non est necessariò iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantésque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quae sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem à viro suo interrogare iubet, si quid voluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quae communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de caetero: hoc enim etiam mulierculae & sciunt & seruant.

¶Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quòd non est iteranda, assignatur à diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiae verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur sacramentum, non solùm secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti pœnitentiae, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiae, manifestatur ex eo quòd contritio non secundùm se, sed relata ad confessionem (hoc est vt est spontanea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Haec autem in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quae se tenent loco materiae, & forma & minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quòd autem existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in aliis sacramentis, & vere sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen

men, si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionem Ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quòd informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritúmque Ecclesiæ. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quàm oportet.

¶AD PRIMVM In oppositum dicitur, quòd sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramentale iudicium exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilegè exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶Ad secundum dicitur, quòd in contritione duo sunt: scilicet velle recompensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti pœnitentiæ absolutè, sufficit cõtritio quo ad primum, respectu autẽ eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, concurrit contritio etiam quo ad secũdum: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramẽtum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectũ nunc.

¶Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quòd sicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauiter absque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incursa minus æstimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest cõtingere quòd ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione: aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quòd licet sacrilegè, sacramentum tamen coniunctionis fructuosè secundum se passionis Christi ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etsi non tunc, quando tamen erit dispositus pœnitens, percipietur. Vnde non fuit sacramentum vanum, quòd Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiã conferat, quamprimum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali in duas quæstiones diuisus.

1 *Num pœnitentialis satisfactio de aliàs debito fieri posit.*
2 *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶An satisfactio pœnitentialis posit esse de aliàs debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an posit esse de aliàs debito. Et videtur quod non, primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito: nõ fieret autem æqualitas, si aliàs, id quod sit esset debitum. minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

¶Secundò, quia ritus Ecclesiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ sunt in præcepto.

¶Tertiò, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quę non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

CONCLVSIO.

¶Potest homo pro peccatis suis satisfacere ex operibus aliàs Deo debitis, vel ex præcepto diuini iuris, vel positiui.

¶IN OPPOSITVM est, quòd in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

¶Ad huius euidentiam sciẽdum est plures tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumendo pro fundamẽto, quòd vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter hominem & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem pœnitẽtialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundũ æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam accepta tionem. probatur ergo primò intentum sic: eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quàm secundum substantiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

¶Præterea vnum & idem opus cum hoc quòd est aliàs debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Consequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem aliàs debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriam sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quàm circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per concilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pœnitẽs ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitã pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari? Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare, maiorémque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam posit pro satisfactione assumere, ad quæ claues nõ se extendunt: quod à fideliũ æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorũ confessorum consuetudo antiqua, absoluẽdo pœnitentẽ dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quę sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionẽ peccatorũ, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quòd aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶Ad sec

¶Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideò providè ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitiæ præteriens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd fit de non aliàs debito, ideo confessores non imponunt ieiunia alias debita, sed opera, ad quæ alias pœnitens non tenetur: cum quo stat, quòd si opera, ad quæ aliàs pœnitens tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Veruntamen scito, quòd opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis esset meritorium, vt est à charitate, & gratiarū actio Deo, vt est à superexcellēti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset à pœnitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, quòd etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO II.

¶An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur, in peccato mortali sit iteranda.

SECVNDO Circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶Primò ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiuā semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundùm legem abscisio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatū mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum Ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi inquantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis: ergo, &c.

¶Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet quòd huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternā. Et vlterius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

CONCLVSIO.

¶Quæuis pœnitentialis satisfactio à confessore pœnitentibus imposita, in foro militantis Ecclesiæ, quamuis extra charitatem fiat, sufficiens tamen est, & si pro tunc non valeat, valere tamen incipiet charitate accedente ad illum, qui ad cor aliquando redibit.

¶IN OPPOSITVM est, quòd satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hæc quęstio sub iudice ab omnibus cōmuniter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in 1. quęstio. dist. 15. 4. sentent. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranq; partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd secundum omnes nulla nostra pœnitētialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidēs, aut extranea: alioquin doctrina magis erit volūtarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autē principio manifestè deducitur, nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantūmodo subsumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur.

Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentię, citra tamen confessionem, relapsum, & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæratur an huiusmodi actus pœnitentiales per relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quòd sunt satisfactorij, sequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoq; est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinā acceptationem, quam constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorū. fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit: vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiēdus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quòd nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam soluetur: quia quòd amicè debeo nunquam exoluo nisi amicè tribuam.

¶Ex eodem quoq; principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanáq; compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest verificari per subsequentem charitatem: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidē magis, quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactoriū relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel eleemosyna extra charitatem) si est sic per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola, & hoc nō: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quòd omnes negamus, dicentes cum Augustin. quòd peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto & hoc non: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis nō est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramētalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate. Tum quia vacillans, aut claudicās inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouę charitatis: vt sic inuentus possit à charitate viuificari. Nam si non perduraret, non posset per illā viuificari plusquam transitoria quę præterijt oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (quia interim pœnitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quòd omnis pœnitentialis satisfactio à confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis Ecclesiæ. Probatur hoc

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt nō solùm ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia, iterum imponere poenitentibus, qui eas semel soluerunt, quāuis sumores nonnulli trepidantes timore vbi nō est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro poenitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam poenitētiam, quæ aut non est poenitentia sacramentalis, aut si est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm vsu. Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extrà charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem poenæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex suprà dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis autoritatibus in 15. distinc. 4. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramētalis si extra charitatem fit, valere incip et quando recuperata charitate poenitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramentale vtpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (vt de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur posteà recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur postquam sortita fuisset si in charitate peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quàm ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: vt patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione verò sacramentali opus est præcipuè poenitentis, & tam parum habet sacramenti, vt multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim poenitentem secundum meram iustitiam debere poenam solummodo temporalē, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secūdum æquiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniā satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, vt prædictum est, reperitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro poena peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quæ de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione poenitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶Ad secundum dicitur, quòd sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccandi nisi fortè accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundo, quòd huiusmodi ratione in quacūque materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittētis poenitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidē à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quòd est iudicata & præcepta à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abiiceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte poenitentis, quod est actus poenitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiæ, poenitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut suiipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quæ sunt ad finem scilicet solutionem poenæ temporalis: quam potest poenitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quòd est expiatiua poenæ pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc monstratum est, non habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quòd sit reseruatio luendæ poenæ. Quartum est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio nō constituat sacrilegium, ex eo apparet, quòd Ecclesia vtitur poenitentiæ sacramento quandoque absque hac parte (vt patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse poenitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi vt descripta est, & vt sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias virtutes) non tamē mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatémve omittat.

¶Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidens euitat hęc inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se æternam est inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis poena amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimisso & pro nō dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se poena æterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se poena æterna. In proposito autem æternitas poenæ inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena venialium: ratio enim proxima æternitatis poenæ perseuerantium venialium in inferno est æternitas culpę: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare poena. Ratio autem æternitatis poenæ in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio poenæ nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Ministro sacramenti poenitentiæ, cuius vnicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.

¶*An sacramenti poenitentiæ minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.*

IRCA Ministrum sacramenti poenitentiæ quæritur an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum poenitentiæ sola potestate ordinis: quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quòd sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis venialibus. tum quia videtur etiam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam essent limitatæ iurisdictiones.

CONCLVSIO.

¶*Sacerdos sola ordinis potestate fultus non est idoneus sacramenti poenitentiæ minister, sed necessaria est illi iurisdictionis autoritas à superioribus sibi collata.*

¶IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus.

¶Ad euidentiam huius sciendum est, quòd licet multa Doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatē nunquam sufficit, sed semper exigitur vltra potestatem ordinis, autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solùm per Ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. quòd minister huius sacramenti est sacerdos habēs autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quòd si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quòd potestas ipsa iurisdictionis,

sit prin

ſit principium iudicij): ſicut in naturalibus calor eſt principium calefaciẽdi, & in politicis poteſtas principis eſt principium puniendi, & in eccleſiaſticis poteſtas pontificia eſt principium excommunicandi, & huiuſmodi. Alio modo inuenitur iuriſdictio ex parte eius, qui iudicandus eſt: ſicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum poteſtatem habentium, ex hoc ipſo quòd illi ſe ſubmittunt in illa cauſa. In miniſtro verò ſacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à ſuperiori poteſtate eſt miniſter, licet inueniatur poteſtas iuriſdictionis primo modo: ad miniſtrãdum tamen ſacramentum pœnitentiæ, ſufficit poteſtas iuriſdictionis ſecundo modo. Et ratio eſt: quia ſacramentalis abſolutionis principium non eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed poteſtas ordinis: poteſtas autem iuriſdictionis concurrit quo ad hoc ſolum, quòd facit de peccatore ſubditum: vel ſimpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque poteſt ſe ſubiicere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliundè iuriſdictione in miniſtrante ei hoc ſacramentum.

¶ET PER hoc patet reſponſio ad primum: ex hoc enim ꝙ ſummus Pontifex nulli in terris ſubditus eſt, poteſt ſeipſum ſubdere in foro pœnitentiali cuilibet ſacerdoti, nec confeſſor ille habet, propriè loquendo, poteſtatem iuriſdictionis ſuper Papa pœnitente, à Chriſto, vel Eccleſia, vel ab ipſo Papa tanquam à ſuperiore: ſed ex hoc ipſo quòd Papa ſe ſubdit illi. Et hic modus iuriſdictionis reductiuè ſpectat ad iuriſdictionem delegatam: quamuis propriè non ſit delegata.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet eſt liber reſpectu ſacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo ſatis rationabile eſt, ꝙ quilibet poteſt ſe ſubdere cui vult ſacerdoti pro ſacramento pœnitentiæ venialium. Et ſic inuenitur hic non ſola poteſtas ordinis, ſed poteſtas iuriſdictionis reductiue: quæ quia non eſt propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd ſola poteſtas ordinis miniſtrat ſacramentum venialibus: quum tamen ſecundum veritatem ſi nullo modo iuriſdictio interueniret, nullum eſſet peccatum: vt dictum eſt. Caue tamen ne huiuſmodi iuriſdictionem extendas ad abſolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incurſa: nam quia excommunicatio minor vinculum eſt introductum à poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium iudicij, impoſsibile eſt quòd ſine huiuſmodi poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium actuum iudicialium, abſoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum poſsit à quocunque ſacerdote pœnitentiæ ſacramentum ſuſcipere ex hoc ipſo, quòd ſe ſubdit illi: non poteſt tamen à quocunque ſacerdote abſolui ab excommunicatione minori: ſed ſi illam habet, oportet prius à proprio ſacerdote ab illa abſolui.

¶Ad tertium dicitur, quòd illud dictum poteſt dupliciter intelligi: vel vt omnes ſacerdotes à principio ex hoc ipſo, quòd erant ſacerdotes, poterant omnes abſoluere: vel quòd omnes ſacerdotes inſtituebantur non ſolùm ſacerdotes communes: ſed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus ſenſus eſt falſus: quia de neceſsitate ſacramenti iudicialis eſt iuriſdictio. Secundus ſenſus eſt verus, ſuppoſita veritate dicti, quoniam ante diſtinctiones parochiarum: &c. ſacerdotes vtranque poteſtatem accipiebant: ita quòd tunc erant & ſacerdotes communes & iudices communes, poſtea autem ordinantur quidam ſacerdotes communes, fiũt autem iudices proprij, aſsignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur ſacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprij: vt patet de his, qui nõ ſunt expoſiti ad audientiam confeſsionum, nec aliquis ſe ſubdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum Theſauro in quatuor Quæſtiones diuiſus.

1. *Num aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2. *Num, & quibus ſatiſfactionibus & meritis conſtet theſaurus indulgentiarum.*
3. *Num ſatiſfactiones, ex quibus eſt theſaurus indulgentiarum ſint Chriſti merita, & ſanctorum.*
4. *Num theſaurus indulgentiarum ſubdatur Papa abſque ſacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias poſt tractatum quendam aliàs editum, & plures quæſtiones in ſecundo quolibet. poſitas, iam tertiò ſcribendum occurrit tripertita conſideratione. Primò de theſauro. Secundò de cauſa. Tertiò de ſuſcipientibus.

¶Circa theſaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundò, ex quibus conſtat dictus theſaurus. Tertiò, quorum ſint vel fuerint repoſita in dicto theſauro. Quartò, an dictus theſaurus ſubſit diſpenſationi ſummi Pontificis.

QVAESTIO I.

¶An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.

CONCLVSIO.

¶Non minus neceſſarius eſt ad indulgentiarum efficaciam aliquis theſaurus, meritorum Chriſti, quàm ſacramentorum.

CIRCA Primum (an theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum) ſciendum eſt, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. vel ex eo quòd creditur Papam poſſe facere effectum indulgentię autoritatiue, ſicut poteſt abſoluere ab excommunicatione: ſic quòd ita poteſt abſoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro ſuis debent peccatis, ſicut poteſt abſoluere à vinculis ſuſpenſionis, interdicti & huiuſmodi. Vel ex eo ꝙ creditur effectum indulgentiarum non eſſe aliud, quàm ſolutionem eccleſiaſtici vinculi, quo pœnitens alligatus eſt ad iniunctas pœnitentias. Ex vtraque ſiquidem opinione ſequitur nullo opus eſſe theſauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifeſtè patet.

¶Prima autem opinio eſt Franciſci Maironis in 4. diſt. 19. Et fundatur ſuper verbo Chriſti, Quodcunq; ſolueris ſuper terram, &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Chriſtianę Reipub. conſtitutum: & poſtea ex regulari poteſtate principum, qua quilibet princeps habens plenariam poteſtatem, poteſt remittere debita peccatoribus in ſua politia, infert Papam poſſe remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmatúrque hoc, inducendo quòd ſacerdos abſoluendo trãsfert pœnam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c Sed hic dicẽdi modus tripliciter errat. Primò in hoc, quòd non diſtinguit inter forum pœnitentialem & forum extrinſecæ iuriſdictionis eccleſiaſticæ: Papa enim, licet ſit quaſi princeps in foro eccleſiaſticæ iuriſdictionis exterioris (cuius ſignum eſt, quòd eſt ſolutus eccleſiaſticis pœnis & legibus, vt princeps) in foro tamen pœnitentiali eſt ſubditus: vnde & poteſt & ſolui & ligari à ſacerdote in foro pœnitentiali, & poteſt & debet ſibi negari abſolutio, ſicut & reliquis fictè accedentibus ad ſacramentum pœnitentiæ. pœna autem temporalis pro peccatis actualibus poſt contritionem & confeſsionem debita non ſpectat ad extrinſecum forum, ſed ad forum pœnitentialem. Quod etiam ex eo patet, quòd eſt eiuſdem rationis cũ ſuis aliis partibus, quæ remiſſę ſunt ex virtute clauium, vel per ſatisfactionem pœnitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Chriſto poteſtatem tanquam princeps, ſed tanquam miniſter. Secundò errat in hoc quòd non diſcernit inter cauſas debitorum: nam ſi princeps non poſſet remittere cauſam debiti, nec ipſum debitum remittere poſſet. Vnde quum Papa non poſsit remittere cauſam debiti (quoniam cauſa debiti eſt peccatum: Papa autem nõ poteſt etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad poteſtatem principatus eius ſpectat remittere pœnam ex peccato debitam. Tertiò errat non diſcernens modum potẽtiæ: aliud eſt enim Papam poſſe remittere huiuſmodi pœnas. Dato enim, quòd Papa poſsit ſicut rei veritas eſt, quòd poteſt ex illo Chriſti verbo, Quodcunque ſolueris, &c. non tamen ſequitur, poteſt hoc tali modo, puta ſolo iuſſu: ſtat enim quòd poteſt hoc alio modo, puta per eccleſiaſtici theſauri diſpẽſationem. Et hoc patet in ſimili: nam ſicut Chriſtus dixit Petro, Quodcunque ſolueris, &c. ita dixit diſcipulis, Quorum remiſeritis peccata, &c. & ſicut nõ valet, Diſcipuli ſeu ſacerdotes poſſunt remittere peccata, ergo poſſunt ſolo iuſſu ſeu autoritate (ſed ſtat, quòd poſſunt alio modo, ſcilicet miniſtrando ſacramentũ pœnitentiæ) ita non valet, Papa poteſt quodcunque ſoluere ſuper terram: ergo ſolo iuſſu ſeu autoritate hoc poteſt: ſtat enim quòd hoc poſsit diuerſimode, quo ad exteriora quidem ſolo iuſſu, quo ad intima verò, peccata ſcilicet & eorum pœnas, apud Deum mediante ſacramento, quo ad peccata: mediante verò diſpenſatione theſauri, quo ad dictas pœnas. Nec ſacerdos aliter quàm per ſacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶Secunda autẽ opinio verborum ſonum habens pro ſe (pro quanto indulgentiæ ſonant pro iniunctis pœnitentiis) fundatur ſuper hoc, quòd pœna debita à pœnitente apud diuinam iuſtitiã eſt reſeruata ſuperiori tribunali, ſcilicet ipſius diuinæ iuſtitiæ: ac per hoc non poteſt ab inferiori (qualis eſt Papa) remitti, niſi papa poſſet ſupra ius diuinũ: quod conſtat eſſe falſum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primò diminutiſsimè exponendo remiſsionem iniunctarum pœnitentiarũ, dum exponit pro remiſsione ſolius vinculi: quum etiam ipſa verba ſonent remiſsionem ipſarum iniũctarum pœnitentiarũ, & non ſolius vinculi iniunctionis: nõ enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, ſed quòd relaxamus iniũctas pœnitentias. Secundò, quod impietatem tribuit Eccleſię: nam ſi indulgentia liberaret à ſola iniunctione pœnitẽtię, impiè ageret Eccleſia dando indulgentias: quoniã abſoluendo à vinculo iniunctionis, tranſmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati

fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgētiam. Tertiò errat in hoc, quòd nō discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus autoritatiuè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

¶HIS IGITVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autē & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliēdus est effectus indulgentiarū ex his quæ certa sunt. Et quoniam certum est omni hoc attestante Ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum pœnitētiarum: consequens est, quòd idem est effectus indulgētiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitētialis. Constat autem quòd per iniunctam satisfactionem pœnitētialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiā (hoc enim vniuersalis credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentē, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tātùm de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quod cōmunis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinā iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde considerandum est, quòd remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatū, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini nō solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quòd miseriam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quòd meritum ac passio Christi cōmunicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionē acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorū remissio, quia plenissimè commoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorū, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentiū in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionē peccatorum quoad pœnā tantùm per indulgentiā, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramēta, & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: quoniam omnia ratio exposcit quòd diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis, multominus est, quàm submittere se sacramētis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

¶Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

IRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quę sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum thesaurus est, superfluarum, quæ per pœnalia opera & meritoria fiunt, quæ superflua sunt.

¶AD CVIVS euidentiam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, scilicet, quòd indulgētiæ succedunt loco pœnitētialium satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) cōsiderandū est quadruplex officium. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò quòd est tale opus (puta ieiunium) medicinā prębet cōtra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autē quòd à charitate procedit, meritoriū est vitæ æternæ & ex eo demū quòd pœnale satisfactorium est pro pœna tēporali pro peccato debita. soluitur enim pœna absque omni cōtradictione per opus pœnale vt sic: indulgentia autē non succedit loco satisfactionis pœnitētialis, nisi quo ad vltimum officiū quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiæ nō fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solùmodo soluit pœnam quam per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores cōsulunt, assequētibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritū longè melius esse prædicant quàm indulgentiā. Nec propter hoc tamen vilipendendæ sunt indulgētiæ: quoniam salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cælestis patriæ. Notāter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum cointelligatur opus sanctū quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgētia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nam nullū officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonū, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam cōtra cupiditatem pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgentiā. Ex hoc igitur, quòd indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solùmodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, quòd thesaurus indulgētiarum, thesaurus est satisfactionum, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurū hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in tēporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur, vnus pro alio. sunt igitur ea quę sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quòd autē non quæcūq; satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodē recondite sint, ex eo patet, quod satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionē pœnarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et simile est iudiciū de satisfactionibus, quæ pro quibusdam determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectū. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluēdis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quòd nec pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita, seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recōdita in hoc thesauro, puta quòd nō solùm sint satisfactiones superfluæ, sed etiā non plenè remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum & meritorum Christi, & sanctorum thesaurus est.

IRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur, quòd sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidem autem etsi in Christo concedūt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto dist. 19 negans omni ex parte hunc thesaurū dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniā omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediēs vsq; ad mortē, propter quod & Deus exaltauit illū, & dedit ei nomen, &c. Durādus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorū verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignę passiones huius tēporis ad futurā gloriā. ¶Secundò, quia ad hoc quòd satisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicās satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autenticè constat, quòd habuerit intētionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶Sed horū opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoādo, falsissimū est Christi merita esse remunerata: quū Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in mēbris suis: vt patet in baptizatis, qui nō pro prio, sed Christi merito ad cælestem perueniūt patriam. A ratione

quoque hoc alienum eſt: quoniam Chriſtus eſt caput myſtici corporis, quod eſt Eccleſia, ac per hoc gratia eius eſt gratia capitalis, & proinde meritum eius ita ſe habet ad membra eius, ſicut meritū priuati hominis ſe habet ad corpus ſuū: & propterea ſicut quilibet homo meretur non ſolùm animæ, ſed etiam corpori ſuo: ita Chriſtus non ſolùm ſibi, ſed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quàm ſibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam ſibiipſi non meruit: ſed ſine merito à principio conceptionis ſuæ habuit. Autoritas autem Apoſtoli nō dicit, merita Chriſti fuiſſe plenè remunerata in ſeipſo, ſed duo illius præmia narrat, ſcilicet exaltationem ipſius, & excellentiam ſui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Chriſtus, vt patet ex ſupradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda ſunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: ſed cōmunicādo in vocabulis cū arguētibus: deinde propriè loquēdo de remuneratione. Loquendo ſiquidē de remuneratione cōmuniter, ſiue ſit propriè remuneratio, ſiue non, diſtinguendū eſt ꝙ merita Sanctorū quo ad aliquid, ſunt totaliter remunerabilia in ipſis Sāctis: quo ad aliquid verò nō ſunt totaliter remunerabilia in ipſis ſanctis: & quo ad hoc ſuperfluunt in ipſis Sanctis, & ponuntur in theſauro remanētia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita ſiquidem Sanctorum, licet ſecundum reliqua officia ſua poſsint remunerari in ipſis Sanctis: ſecundum tamen hoc officium, quod eſt ſatisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non poſſunt in ipſo Sancto ſi non eſt debitor alicuius tēporalis pœnæ pro ſuo peccato actuali: ex hoc enim ipſo, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ neceſſariò ſequitur ꝙ non ſit capax talis remunerationis, ſcilicet quòd ſatisfactio ſua valeat ſibi abſolutionem pœnæ pro ſe. Si ſupponamus ergo (quod poſtea probabitur) Sanctos plus ſatisfeciſſe, quàm pro propriis peccatis erant debitores: oportet conſequenter dicere, quòd ſatisfactiones ſuæ inquantum excedūt ſua debita, nō ſunt remuneratæ in ipſis Sanctis; quia ipſi non indigebant ſolutione pœnarum: quæ eſt ſeu dicitur remuneratio ſatisfactionis, abuſiuè (vt dictum eſt) de remuneratione loquendo. At ſi propriè loquendum eſt de remuneratione, dicēdum eſt, quòd merita Sanctorum omnia ſunt pleniſsimè remunerata ſibi: ita quòd etiam ipſe eis ſuperfluæ ſatisfactiones ſunt pleniſsimè remuneratæ, vel remunerandæ in ipſis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totū eorum erit, ſiue ſit præmium eſſentiale ſiue accidentale. Sed pleniſsima remuneratio non minuit vim ſatisfactiuam pro aliis: quoniam ſoluere pro ſe vel alio, non eſt meritum aut merces, aut remuneratio quæcunque: actus enim ſatisfaciendi, qui à Sanctis proceſsit, pro quāto fuit mereri remuneratus eſt vita æterna, &c. Et rurſus pro quāto fuit tale opus pœnale ſibi, remuneratus eſt gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, ꝙ plus paſſus eſt, quàm peccata ſuā demeruerint: vnde & laureola datur quibuſdam generibus operum ex ipſa exequutione. Sed propter huiuſmodi & qualcunque alias remunerationes non perdit actus ille officium ſuū, quod eſt ſoluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum continget ſuperfluam ſatisfactionem Laurentij ſoluere pro pœna debita Ioanni pœnitēti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cælo habebit de hoc ꝙ ſatisfactio ſua ſoluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiuſmodi ratione ſuper plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, ꝙ ſatisfacere, ſeu ſoluere pœnam tēporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, ſeu remunerabilia computatur: quum longè ſit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam atteſtātur doctores, tenentes huiuſmodi reſiduas pœnas ſi contingat inueniri in damnatis, poſſe ſolui in inferno: vbi conſtat non inueniri meritum aut mercedem. Atteſtatur etiam & cōmunis doctrina, tenēs in purgatorio ſolui huiuſmodi pœnas: & tamē in huiuſmodi ſolutione non mereri neque remunerari. Quia ergo pleniſsima remuneratio quantumcunque vltra condignum, nō tollit à meritis Sanctorum ſuperfluens officium ſatisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: ſi conſtat Sanctorū merita plus eſſe ſatisfactoria, quā ipſi eſſent debitores, nihil obſtabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem ſancti plus ſatisfecerint, quā demeruerint, teſtatur Iob 6. c. dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in ſtatera: quaſi arena maris hęc grauior appareret. Vbi clarè liquet Iob plus paſſum fuiſſe, quàm pro peccatis ſuis debuerit pati: in ſuperabundantia ſatisfactionum: vt patet ex antedictis. Simile autem eſſe de multis aliis iudicium, nemo dubitat. De intentione verò Sanctorum, quòd ſcilicet fuerit pati pro nobis, teſtatur Apoſtolus ad Coloſ. 1. dicens, Adimpleo ea quæ ſunt paſsionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius quod eſt Eccleſia. Vbi manifeſtè patet, diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe paſsiones aliquas in carne Sanctorum, ſpectare ad complementum paſsionum Chriſti pro corpore eius, quod eſt Eccleſia, & hanc diuinam ordinationem Sāctos adimplere ſuis paſsionibus ſuperabundantibus.

¶EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta ſupradictorum doctorum falſa eſſe. De concluſione autem non eſt amplius dubitandum: quoniam iam per Romanam Eccleſiam determinatum eſt indulgentias fieri ex theſauro ſuperabundantium meritorum, ſeu paſsionum Chriſti & Sanctorum. Quæ etiam cōcluſio quo ad ſuperabundantiam paſsionum Chriſti pro nobis fundamentū habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed totius mūdi. Ex qua autoritate patet paſsionem Chriſti ſufficienter ſatisfacere pro toto mūdo: ac per hoc quū exequutiuè pro paucis tantū ſatisfaciat, infinitum theſaurum ſatisfactionum Chriſti ſupereſſe in ſacramētis: quibus eadem Chriſti paſsio ſatisfacit. De ſanctorum autem ſuperabundātibus meritis quo ad officium ſatisfaciendi pro nobis, fundamentū eſt in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apoſtolo. Vnde apparet quàm rationabiliter Eccleſia Rō. determinauerit.

¶Et ſi quæratur, ad quid vtilis erit tanta ſuperabundantia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, quanta ſecundum prædicta ſupererit poſt vniuerſale iudicium, quādo nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius ſoluere poterit pœnam pro peccato debitā: dicendum eſt, quòd hoc ipſum quod eſt merita Chriſti & Sanctorū vt ſatisfactoria, tam excellenter ſuperare omnes quæ ſoluēdæ fuerant, pœnas, non eſt vanū: ſed ad gloriam Chriſti & Sanctorum, & ad commendandam libertatem ſaluationis electorum. Hæc enim ſuperabundantia meritorum atteſtatur quòd non ex inſufficientia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum damnati ſunt reprobi, quaſi ſolis electis illa ſuffeciſſent, ſed ex propria iniquitate damnati ſunt reprobi, pro quibus ſufficiens remanet ſatisfactio, ſi diuina miſericordia ad illos eam applicare vellet.

¶Si autem quæritur, ad quid ſuperabūdans ſatisfactio Sanctorum ponitur, quum Chriſti ſatisfactio ſufficientiſsima ſit pro toto mūdo: reſpondendum eſt, hoc propterea eſſe, vt Chriſti membra ſimillima eſſent capiti: videmus enim diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe, quòd Chriſti membra præſertim præcipua, ſibi aſsimilarentur quantum fas eſt. Vnde ſicut ſunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merētur, de congruo tamen: quidam qui pro aliis impetrant: ita quidam ſunt alienarum pœnarum ſatisfactores: ita vt aſsimilentur Chriſto etiam in hoc quòd pro aliis paſſus eſt, dum & ipſi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro aliis ſatisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

¶An hic theſaurus ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter, quàm per ſacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de theſauro quæſitum (an ſcilicet theſaurus hic ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter, quàm per ſacramentorum collationem) ambiguitas magna eſt: quoniam conferre effectum ſacramēti ſine ſacramento, ſpectat ad claues excellentiæ, quas cōſtat non eſſe cōmunicatas Papæ, ſed reſeruatas ſoli Chriſto: remiſsio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, eſt effectus ſacramenti: quoniam hoc fit per Baptiſmum, & per tertiam partem ſacramenti pœnitentiæ, quæ eſt ſatisfactio.

CONCLVSIO.

¶Aliter quàm per ſacramenta diſpenſari poteſt indulgentiarum theſaurus à Papa & cæteris Eccleſiæ prælatis.

¶IN HAC Quæſtione ſciendum eſt, totam difficultatem conſiſtere non in hoc, an theſaurus iſte ſit diſpēſabilis per Papam, ſed in hoc, an aliter quàm per ſacramētorum collationem poſsit Papa theſaurum iſtum communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nulláve ratione haberi videtur, quòd diſpenſatio talis ſit credita Petro. Autoritates ſiquidem illæ, Quodcunque ſolueris ſuper terram, & quorum remiſeritis peccata: intelliguntur procul dubio ſecundum ſubiectam materiam, vt ſcilicet ea, quæ ſpectant ad remiſsionem peccatorum, commiſſa ſint ſoluenda & remittenda mediantibus ſacramentis. Ratio quoque communiter allata, ſcilicet quòd communia bona Eccleſiæ ſunt diſpenſabilia per præſidentem Eccleſiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia Eccleſiæ bona ſpectantia ad remiſſionem peccatorum, ſunt quidem diſpenſabilia per præſidentem Eccleſiæ, ſed non quomodolibet: ſed certo modo, hoc eſt per collationem ſacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quòd ſuperfluæ ſatisfactiones Sanctorum fruſtra repoſitæ eſſent in theſauro: quia illæ non cōmunicantur per ſacramēta, ſicut ſatisfactiones Chriſti, nec poſſunt diſpēſari ſine ſacramentis: ergo vanæ ſunt in theſauro Eccleſiæ. Hæc inquam ratio facilè ſoluitur, dicendo quòd ſunt in theſauro Eccleſiæ, vt à Chriſto diſpenſentur membris Eccleſiæ militātis, & quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remiſsionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd ſecundum has difficultates, huius theſauri diſpenſatio aliter, quàm per ſacramentum, reſeruata videtur ſummo Sacerdoti Chriſto, qui ſolus nouit merita cauſarum circa remiſsionem peccatorum.

¶LICET Autem difficilis ſit notitia quæſtionis huius: quia tamen vniuerſalis Eccleſia facto declarauit, Eccleſiæ prælatos poſſe

huiuſmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare (dum Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi iniunctionis trāsmittendo ad pœnas purgatorij): sed gratiosè loco ipsarum satisfactionū iniunctarū: ex hoc enim, vt in superioribus manifestatum est, oportet dicti thesauri dispensationem interuenire, quū non possint aliter (fructuosæ huiusmodi indulgentię succedere pœnitentiis iniūctis) ideo absq; hæsitatione aliqua etiā, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationē, non solùm per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælatis Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatēdum est, quātò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quātò magis soluit omnes difficultates accidētes in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramēta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramēta: sed merita Christi & Sanctorum vt superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ cōmunicabilia aliter, quàm per sacramenta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter quàm per sacramēta. Maior propositio nullā videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quòd hæc bona sint communicabilia aliter, quàm per sacramēta. Quæ particula manifestatur ex eo, quòd hęc eadem bona potuissent si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis mēbris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuissent hoc efficere aliter, quā per sacramenta, sequitur, quòd satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles aliis aliter, quā per sacramenta. Hinc quoq; monstratur validā esse ad propositum autoritatem illam, Quodcunque solueris: nam verus illius intellectus est, Quodcunq; solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositū efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunq; per sacramētum solubile, solueris, per sacramētum: & similiter, Quodcunq; aliter, quam per sacramentū solubile, solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quòd pœna temporalis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentū & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi pœna potest à Petro solui, non solùm per sacramentū, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatā. Per hoc etiam saluatur ratio cōmunis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam vera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona cōmunicabilia per sacramenta solùm, potest per sacramēta cōmunicare: bona autem cōmunicabilia etiam aliter, quàm per sacramēta communicare. Illud verò quod glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorū commissa esse prælatis Ecclesię mediantibus solummodò sacramentis. Verum est de spectātibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid. de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatū simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantùm, puta temporalem pœnam remittendum.

¶ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalē, spectat ad claues excellentiæ: conferre autem sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic autem est in proposito: quoniam remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS DE causa indulgentiarum in duas quæstiones diuisus.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2 *Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVAESTIO I.

¶*Vtrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.*

CIRCA causam indulgentiarū dubium duplex occurrit, primū, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

CONCLVSIO.

¶*Indulgentiæ tam secundum se, quàm secundum suam quantitatem non subiacent libero imperio voluntatis prælatorum, nisi adsit rationabilis dispensandi causa.*

¶CIRCA PRIMVM videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶Præterea dispensatio ministeriorū Dei in Ecclesia præsenti, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatum, prioratum, Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispenset huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶IN OPPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, vt dicitur extrà. de pœnit. & remis. cap. quum ex eo. non eneruarent autem, si essent validæ, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶IN Hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd vnū requisitorum necessariò ad efficaciam indulgentiæ, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) cōstat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessario quòd sine illa indulgentiā non est valida ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

¶Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile cōcludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine illa nō est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quod ad tantam indulgētiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuè.

¶Verùm ad minus communia descēdendo considerandū est, quòd licet potestas Papæ super cōmunia Ecclesiæ bona tam spiritualia, quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispēsatio mihi credita est: res tamē subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quāuis ad hoc quòd rectè fiāt, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pōtificis imperio fiāt, valida sunt de quibus iura dicūt, ꝙ multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenēt. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispēsationes matrimoniorum in casibus dispēsabilibus & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viā facti: quædā verò sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantùm. In primo membro huius subdiuisionis cōtinetur dilapidatio bonorū Ecclesiæ. si enim Pōtifex pro suo libito Ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniā ipse nō est dominus bonorū Ecclesiæ. & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionē, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem mēbro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculū propterea per viā facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborū: exequutio enim cuiuscunq; operis Pontificij ex solo imperio emanans, nō attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest quòd primum genus dupliciter à potestate pōtificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnico modo attingitur, scilicet dispēsatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pōtifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertiū verò sola dispēsatione: id est rationabili operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tā à potestate pōtificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facilè est discernere. Quòd enim non sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, &

aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Ecclesiæ bona tẽporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: nõ minus enim pretiosa ac chara Ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quàm temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multò magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium est cum damno Ecclesiæ: donatio vero horum spiritualium est sine damno Ecclesiæ: nam habere damnum annexum, vel carere annexo dãno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnum Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum, vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

¶Quia igitur cõmunia Ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, nõ continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distãnt, quòd per viam facti nullũ operis solius verbi actũ Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporaliũ) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgẽtiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, Thesaurus indulgẽtiarũ non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispẽsationis: ergo tã indulgentia, quàm tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedẽs probatũ est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia verò quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam & dans indulgentiã tantam: ac per hoc si solus actus verę dispẽsationis potest attingere thesaurũ indulgentiæ, solus etiã veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tũ quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quàm per veram dispensationẽ, oportet aliũ actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

¶AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentũ: non autẽ de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quãdo indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earũ multitudinẽ quasi contẽptum, aut ipsarum aut satisfactionum pœnitentialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carẽt rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem sunt inualidæ.

¶Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

¶An ex hoc ipso, quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

IRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgẽtiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secũdò, quia doctrina Romanę Ecclesię periclitaretur. Tertiò, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur Populus ab Ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

Quanquã indulgentiarũ causa in bulla expressa nisi manifestus sit error sit rõnabilis: tantæ [ta]men indulgentię non oportet in veritate esse rationabilem.

¶QVAESTIO Hæc nõ est mota propter difficultatẽ, quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquẽdo de rationabili præsumpto: nam sicut sentẽtia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispẽsationibus præsumitur rationabilis, nisi vt dictum est error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, nõ oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamẽ Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramentum est, quòd sub hostia ritè consecrata cõtinetur corpus Christi, non autem est, quòd ista hostia sit ritè consecrata, neque est quòd sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est quòd indulgentiæ ritè datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solùm potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentiis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorũ: sed tam in actu absolutionis, quàm in actu dispensationis facilè cõmitti potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum tẽporalium Ecclesiæ, & ministeriorum ecclesiasticorũ, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talẽ causam pro tanta indulgentia, errare facilè potest. Nec est recurrẽdum ad Spiritussancti assistẽtiam, & propterea piè deberet credi, ꝙ non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramẽtum matrimonij: in qua (vt habetur extrà, de sponsa. duorum in c. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatũ, quòd longè plus est quàm dare indulgentiam indiscretã ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine consilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere & iudicare de põtificiis indulgẽtiis, aut causarũ meritis: dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio Ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primò narratiuè: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullũ est periculũ falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istã indulgẽtiam aut istã causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina Ecclesiæ extẽdit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruãdam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinatiuè aut recitatiuè opiniones prædicare.

¶Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Romanæ Ecclesiæ, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidẽ Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quòd etiam tanta indulgẽtia debet procedere ex causa rationabili tantæ quãtitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ Ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶Ad tertium dicitur dupliciter. Primò quòd illa sentẽtia communis intelligitur negatiuè, hoc est non plus valent quàm sonant: diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continentur. Secundò dicitur, quòd vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quò ad causam. Potest & tertiò dici, quòd vera est in foro exteriori: in quo statur præsumptionibus iuris.

¶Ad quartum dicitur, quòd populus potest quidẽ decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab Ecclesia. sicut etiam potest decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populũ falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab Ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS de Suſcipientibus indulgentias, in duas quæſtiones diuiſus.

1 ¶*Num præter gratiam ex parte ſuſcipientis neceſſaria ſit aliqua diſpoſitio.*

2 ¶*Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.*

QVAESTIO I.

¶*An præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis indulgentias, aliqua alia diſpoſitio.*

IRCA Suſcipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis aliqua alia diſpoſitio. Secundum eſt, an tempore quo ſit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

¶ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua eſt autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam ſufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in ſuſcipiente, pietatem in cauſa.

¶In oppoſitum eſt, quod ad plenariam remiſsioné pœnæ per viã ſacramenti pœnitentiæ, nõ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis: ergo nec ad plenariam huiuſmodi remiſsionem per viam indulgẽtiæ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis. Antecedens eſt clarũ alioquin quilibet confeſſus in gratia, conſequeretur plenariam remiſſionem pœnæ. Cõſequentia verò probatur: tum quia ſacramentũ eſt potius, quàm indulgentia: & diſtributor theſauri per ſacramẽtum eſt longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLVSIO.

¶*Indulgentiarum theſaurus illis minimè prodeſt, qui tametſi ſint in gratia conſtituti, negligunt tamen per ſeipſos ſatisfacere; vt autem illis proſint, neceſſaria tamen illis eſt, præter gratiam quam habet, diſpoſitio, & ſolicitudo ſatisfaciendi per ſeipſos, quantum ſibi poßibile fuerit de iniunctis pœnitentiis.*

¶IN HAC Quæſtione, quia difficile admittitur oppoſitum eorum, quæ cõſueuimus, cenſorem deſidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur ſiquidem mihi rationabiliter dici quòd non ſufficit ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter cõſequendam indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſsi in gratia duplicis ordinis: quidã ſoliciti ad ſatisfaciendũ per ſeipſos pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatisfacere per ſeipſos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere: vel ſponte illas aſſumunt, dum continuè ſtudent per ſua ſancta opera ſatisfacere, ieiunando, orando, eleemoſynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruiſsimam pœnitentiam aut rogant, aut læti ſuſcipiunt: & quum illam impleuerint (quam ſciunt eſſe minimam) non curant amplius de ſatisfaciendo, reputantes ſibi ſufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi ſunt, quibus indulgentiæ nõ proſunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet eſt: Nullus indignus aliena ſatisfactione pro pœna ſibi debita, cõſequitur veraciter fructum indulgentiæ: ſed quilibet in gratia cõſtitutus negligens ſatisfacere per ſeipſum, eſt indignus aliena ſatisfactione pro pœna propriis peccatis debita: ergo nullus conſtitutus in gratia negligens ſatisfacere per ſeipſum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propoſitio intelligentibus terminos eſt euidens: indulgentia enim per ſatisfactionem alienam (hoc eſt Chriſti, & Sanctorum) parit fructum, qui eſt remiſsio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ; ac per hoc ſi eſt aliquis indignus aliena ſatisfactione, indignus eſt indulgentia. Indignos autem indulgentia non conſequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifectum eſt, vt probatione non egeat, apud intelligentes, diſtributionem diuinorum donorum in ſolis diſpoſitis habere locum: conſtat autem indignos non eſſe dipoſitos, & diuina operatione remiſsiones fieri pœnarum per indulgentias humano miniſterio rite conceſſas.

¶Ad euidentiam autem minoris prælibanda ſunt duo: primum eſt, ꝙ ſatisfactio pro pœna tẽporali, actuali peccato debita, eſt onus perſonale: tenetur enim ipſe qui peccauit, facere ſatis. Secũdũ eſt, quòd licet tam contritio quã cõfeſsio ſit ita perſonalis, quòd non poſsit per amicũ ſuppleri, ſatisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ cõputantur amici, ita eſt onus perſonale, quòd capax eſt amicabilis adiutorij. Quibus præmiſsis probatur minor primò ſic: Indignus amicabili adiutorio eſt indignus aliena ſatisfactione, ſed conſtitutus in gratia, negligens ſatisfacere per ſeipſum indignus eſt amicabili adiutorio: quoniam amicitiæ ratio poſcit, ꝙ amicorũ ſit idẽ velle & idẽ nolle; & propterea, ſi ego pro meipſo nolo ſatisfacere: par eſt vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente ſatisfacere, ipſe pro me pateretur. Poſséntque rectè huiuſmodi negligentes, quærẽtéſque per indulgẽtias ſatisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligãt onera grauia & importabilia in humeros hominũ, id eſt amicorum: digito autẽ ſuo nolunt mouere ea. Nec obſtat quòd Sancti iam paſsi ſunt: quoniã ſimilis eſt ratio de paſsionibus præteritis & futuris, quia illis ſolis proſunt præteritæ, pro quibus patiẽdum fuerat: & ideo ſi pro huiuſmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec poſtea quòd paſsi ſunt, illis amicorũ proſunt paſsiones. Secundò probatur eadem minor ſimiliter ex habitudine ad communem Eccleſiæ theſaurũ: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunq; rationabilis adeſſet quandoque cauſa diſpenſandi communem theſaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen ſoluere, indigni cenſerẽtur adiutorio theſauri: ex eo enim, quòd poſſunt de ſuo ſoluere, & nõ curant, indignos ſe reddũt tali ſubleuamine. Et niſi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniã alij horũ exẽmplo ad ſimilem negligentiã prouocarentur: legis autem eſt facere non negligentes, ſed virtuoſos. Quum igitur Eccleſia ſit à Deo ordinata, æquum non eſt, vt ſpiritualis diſpẽſatio theſauri, negligentes ſatisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè eſſet eneruare ſatisfactiones pœnitentiales. Non proſunt igitur indulgentiæ conſtitutis in gratia negligentibus ſatisfacere per ſeipſos: quoniam indigni ſunt indulgentia, ſed oportet vltra gratiam diſpoſitos ipſos eſſe, vt digni ſint alienis ſatisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, ꝙ ſunt parati per ſeipſos ſatisfacere: ſic enim ſunt digni amicabili adiutorio ad ſatisfaciendum: parati autem ad ſatisfaciẽdum per ſeipſos ſunt, non qui negligunt per ſeipſos ſatisfacere, ſed illi ſoli, quorum volũtas ſic eſt ad ſatisfaciendum parata, quòd non retardat opus niſi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per excluſionem contrarij: quia ſcilicet nihil habet in ſuo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet exiſtens in gratia, eſt pœnitens, etiam ſi ſit negligẽs ad ſatisfaciendum. Vel per poſitionem virtualis pœnitentiæ: quia ſcilicet vis affectus pœnitẽtialis in eo ſecundum veritatem viget: & hoc modo pœnitens nõ eſt niſi ſolicitus ad per ſeipſum ſatisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, niſi ſuperfluè, ſeu ad maiorem expreſsionem appoſitum ſit ly Verè, denotat indulgentias non cõſequi pœnitentes negligẽtes, ſed pœnitẽtes ſolicitos, qui ſoli ſunt verè pœnitẽtes, ſignificante Participio actum pœnitendi: qui non inuenitur apud negligentes, ſed apud ſolicitos. Manifeſtius quoque ſuadetur hoc idem ex alio verbo eiuſdem formæ, quũ dicitur, de iniunctis pœnitentiis: cõſtat enim cõmuniter, quemlibet pœnitentem paratum eſſe ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptaſſet illã. Et propterea ex hoc verbo duo habentur, alterum eſt, quòd indulgentia niſi noua forma detur, non abſoluit, niſi à pœnitentiis iniunctis. Alterũ eſt, quòd indulgentia non prodeſt, niſi parato per ſe ſatisfacere, primum enim horum explicitè ſecundum autem implicitè (inquantum paratus ad ſatisfaciendum ſupponitur) ex eodem verbo habetur.

¶Et hinc ſequitur primò, quòd fruſtrà faceret quis ſibi iniũgi magnas pœnitentias à confeſſore, non vt ipſas adimpleret, ſed vt per indulgentias ipſas exolueret: quoniam hoc non eſt eſſe paratũ ad ſatisfaciendum, ſed ad imponendum amicis iugum ſuum. Sequitur ſecundò, quòd ſi forma indulgentiæ mutaretur, & ad nõ iniunctas extenderetur pœnitẽtias, diſpoſitio tamẽ ſuſcipientis nõ propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte ſuſcipientis eſſe paratum ad ſatisfaciẽdum ſecundũ vires per ſeipſum: vt declaratum eſt. Nec intelligo hanc præparationem ad ſatisfaciendũ ita ſtrictè, quin per aliquid æquiualens, aut maius ſuppleri poſsit, vt patet ex hoc quòd contingit quandoque cauſam pro qua datur indulgentia tale, ac tãtum exigere opus vt excedat præparationem ad ſatisfaciendũ: putà ſi detur plenaria pro actu quo ſe exponit morti pro Chriſto, aut perpetuę mãcipationi alicuius pijſeruitij, aut aliquo huiuſmodi: & tũc cauſa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum cauſæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte ſuſcipientis ſupplet locũ diſpoſitionis reddentis dignũ amicabili ſatisfactione. Secus autem eſt ſi daretur plenaria pro viſitãte aliquam Eccleſiam: nam dato quòd cauſa eſſet rationabilis ex parte concedẽtis, viſitatio tamen ipſa non ſupplet vicem præparationis ad ſatisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶AD OBIECTIONEM Autem in oppoſitum dicitur, quantũ ad diuum Tho. ſpectat, quòd aliorum opiniones ſequutus eſt, vt ipſemet tria illa colligendo explicat in 4. ſent. diſt. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantũ verò ad cõmunem doctrinã, quia non niſi opinatiua eſt (cùm bona reuerentia dictum ſit) non incõuenit adinuentis ab ipſis aliquid noui ſuperaddi, quod ſub forma indulgẽtiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et ſcito, quòd iuxta hunc dicendi modum ſoluuntur omnes quæſtiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittẽdis ſuffragiis pro plenariè abſolutis in morte, quàm de admiratione ſapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Chriſti fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: ſicut nihil adimitur efficaciæ ſacramentorum ex hoc, quòd oportet accedentes ad illa

esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

¶*An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

CIRCA Secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti Ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coëxigere gratiam in præcipiente illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgētia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

¶Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quā pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLVSIO.

¶*Eo tempore, quo fit opus indulgentiarum, necessarium est sic operantem pro indulgentia consequenda esse in gratia.*

¶IN HAC Quæstione videtur mihi non solùm tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quod exigitur gratia etiam tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & secundò exprimitur opus, non qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coëxigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione, Sicut thesaurus ciuilis nō nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgētiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis Christi & Sanctorū constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa cōmunicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

¶Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requisita ad dispēsationem thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorū, viuit & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentię, viuit particeps indulgētię: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶Nec obstat quòd Pontifex dās indulgentiā, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantùm est, & velut instrumentū Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobū dispensatorē eleemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgētiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequēs est quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶Ad secundum dicitur: quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiā pro alio existente in gratia. Et si instetur, quòd eleemosyna facta extra charitatē pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: respondetur quòd eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Abscondite eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri August. testatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMUS De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶*Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.*

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint quę pōtificales codices, quæve ratio autoritásque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. sentent. dicit institutos esse ab Ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia non cōstat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarū & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuū sexto, quin potius oppositum ibi dicitur quoniam Diaconi altaris ad orandū & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando. & vbi. Iungit siquidē Diaconos Episcopis Paulus ad Philippenses secūdo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheum tertio, descripto Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant Diaconis mensarum & viduarū: ideo Diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: vnde diaconatum ab Apostolis credimus cœpisse. Et quod magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super Diaconū non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequā Euangelium aliquod esset scriptū, Diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet nisi materiā sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædā videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hāc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus, quia non Episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

¶HAEC Autem sint collecta non ea ratione, vt nouā velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & non velit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pōtificali Ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarū cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate cōtactus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatu, scilicet Archidiaconum in Episcopum, vt tutiorē viam eligeret quòd in præcedentibus ordinibus labori Episcopi tantū pepercit vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur: nā alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claues vel librum Episcopus, dicens, de exorcista verò habetur: Accipiat librū de manu Episcopi

dicētis sibi:de acolyto autem accipiat candelabrum,&c.de manu archidiaconi dicente sibi Episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ & materiæ:& quòd materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur,vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECImus de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

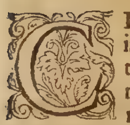
1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem,nec propter vitandam fornicationem sit licitus.*

¶*De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.*

IRCA sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt.Et primò circa ipsum matrimonij cōtractum tria occurrunt dubia.Primum est,an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.Secundum,an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.Tertium est,an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

¶*An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.*

IRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

¶Præterea,Cōiugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de diuortiis.cap.gaudemus:ergo à fortiori cōiugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

CONCLVSIO.

¶*Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam Ecclesiæ sacramentum non sit, veruntamen est tale coniugium sic contractum, quod dirimit omne contractum p stea consummatum, & non nisi apostolica autoritate factum de consensu partium dissolui potest.*

¶IN OPPOSITVM est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo:primum directè respondendo quæsito,quòd matrimonium contractum tantúmodo per procuratorem non est sacramentū Ecclesiæ.Quod manifestatur dupliciter.Primò,quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorē : quia receptio sacramēti est passio personalis,quum sit intus quidē receptio gratiæ sacramentalis,foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionē vel passionem,vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et cōfirmatur ex hoc, quòd sacramentum pœnitentiæ non potest suscipi per procuratorem:nam sicut sacramentum matrimonij consistit in cōtractibus, ita sacramentum pœnitentiæ cōsistit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem,nisi ratio sacramenti:potest enim quis iudicari,absolui,ligari per procuratorē,sed non sacramentaliter:& similiter potest quis cōtractum facere de propria persona per procuratorem,sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramētum, sequeretur,quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores cōtrahūt, coniuges sacramentū susciperent,& nihil omnino à seipsis,aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret:quod non solū est absurdū,sed non intelligibile,stante constantia sacramenti ex materia & forma,&c.& vltra hoc sequeretur,quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij,suscipiens sacramentū in peccato mortali,si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali:non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum,donec coniuges ipsi coram ratificent contractum:quod tunc fit,quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶Secundum est,quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum nō sit sacramentum:est tamen verum cōiugium, dirimens quodcunque aliud posteà contractū consummatū, multò magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum:vt dicitur extra de diuor.c.gaudemus.Potest tamen facilius dissolui de cōsensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractum,quàm per seipsos coniuges cōtractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter,vel radicaliter,vel formaliter.Et quòd cōiugium fidelium per procuratores contractū est ratum in radice Baptismi,non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij:coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

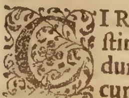
¶Ad secundam dicitur quòd vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro cōiugio:vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & non propriè, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

¶*An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.*

CONCLVSIO.

¶*Matrimonij contractus clandestinus nonnunquam licitus est, vbi absunt omnia scandala.*

IRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus)absque argumentis dicendum est, quòd quum contractus clandestinus nō sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidentium ex illo consequentium:ideo in casu,quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè,quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui,quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste quando matrimonium contractum est in facie Ecclesiæ & cōsummatum,& tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens:puta quia præcognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitādum scandalū, imò nec coniugi debet impedimentū manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem,& parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

¶AN VERO ante contractum in facie Ecclesiæ matrimonium accidere possit casus,in quo licitus sit contractus clandestinus,non mihi occurrit de clandestino per se,sed potest cōtingere de clandestino per accidens, ꝙ sit aut licitus,aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere:vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati,possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali verò,vt si puella sub malignis tutoribus,ne tradatur viro imprudēti cum damno debitæ sibi dotis,aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere teste spræsentes, contraheret cum viro grato,prudente &c.sciens quòd post factum publicabunt ipsa & vir contractum:& sic præualebūt. Ex quo enim parati publicare,contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

¶*An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.*

IRCA tertium verò(an matrimonij contractus non propter prolem,aut vitandam fornicationem sit licitus:ratio dubij est,quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium:finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

¶In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginis.

CONCLVSIO.

¶*Contrahere matrimonium non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem hominibus licet, cùm non hæc tantùm finis matrimonij sint.*

¶AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimonium,multiplex finis potest inueniri: & quantū ad propositū spectat,quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius cōtractus ratione actus:& hic est proles,vel remedium concupiscentiæ:hic enim est finis coniugij mediante concubitu:vt patet.Secundus est ipsius contractus ratione sui:& hinc est mutua potestas corporum:ad hoc enim fit hic contractus,vt neuter cōiugum habeat potestatem sui corporis,seu alter alterius.Tertius est eiusdē contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset,si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum:puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus,sed contrahentis tantūmodo: hoc est quòd esset motiuum vt finis ad hoc,vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimoniū.Verbi gratia, quum Dauid cōtraxit cum Abisach Sunamite,non ordinauit coniugium ad calefaciendum se,sed applicauit se ad contrahendum coniugiū vt per mulierem calefieret,quum non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam, duo.

Primum directè respondendo quęsito, quòd cõtractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere vtrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se, est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio. Et propterea, etiam si non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodò esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶Secundum est, quòd communiter extranei, seu accidentes fines altero duorum modorũ contingunt: vel vt ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secũdus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nolet hodiè celebrare, superueniẽte autem amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita siquis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, vt sibimet vtile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illã habere cõiugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ET PER Hoc patet responsio ad obiectionẽ in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs nõ celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad cõtrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso nanque quod intendit coniugiũ, intendit ipsius finem, quamuis fortè ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVS-tertius de Vsu Matrimonij in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO I.

¶*An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.*

IRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶Videtur enim quòd non. Tum quia fit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiæ: vt patet 30. quæst. 5. in pluribus cap.

¶Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

CONCLVSIO.

¶*Vsus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non sit, à venialitate alienum non est.*

¶AD HOC Dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est cõsuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolutè dicendũ, quòd huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullũ apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expresse in fine c. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hęc omnia non seruare non est peccatũ. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutũ, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quanto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, cõsummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) pœna apposita ab Ecclesia maritis consummantibus matrimoniũ ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimũ aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mẽdaciũ, quoniã nulla fit de virginitate ibi mẽtio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quòd canones præsupponũt virginitatem in benedicendis saltem in sponsa: vt patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licitè nuptialẽ benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solennem traductionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinã obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam nõ omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem antè debitã, non plus habet illiciti, quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A veniali autẽ peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

¶AD PRIMVM Autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶Ad secundũ dicitur, falsum esse, quòd vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio. & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

¶*An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

ECVNDO Quæritur an vsus clandestini cõiugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitio autem Ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

CONCLVSIO.

¶*Vsus coniugij clandestini malus est, & mortale peccatum, si aliqua turpitudinis & scandali ratio adsit, secus autem veniale esse potest.*

¶AD HVIVS Euidentiam recolendum est, in coniugiis dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malũ, vt cõiugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini vtroq; modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est quod licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpido in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa, & periculo offendẽdi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexũ habet scandalum vitæ socialis dum scitur commisceri personas quæ nesciuntur coniuges: nec etiam sine scãdalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clãdestinum annexum habet periculum offendẽdi vitam socialem: quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quòd quando actus huiusmodi habet annexã scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniã frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quòd careat scandalo: nam frequens secreta cõuentio personarũ, quæ possunt esse cõiuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala

maxima

maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis Ecclesiasticæ mortale peccatum videtur: quoniam Eucaristus Papa (vt habetur 30. quæstione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel cõtubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex autoritate Papę promulgatum, damnabilem constituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vtpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem, & à iure damnatus vt adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicariè, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturæ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multominus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij. tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quòd careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse nõ potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solùm inhibet, sed damnat vt stuprũ, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: vnde & coniuges contorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui nõ potest publicè torus præparari: quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non fit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus præparari, imò & de facto millies præparatur: & propterea actus coniugij clandestini meritò reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo verò clãdestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solùm vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiã cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse cõtractus clandestinus propter damnationem Ecclesiæ damnantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSQVARtus de Delectatione morosa in tria Quæsita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*

2 *Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

3 *Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA Actum cõiugij, quoniam multa scripsimus in commentariis præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quędam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

¶*An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.*

EST AVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, intãtum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: vt peccatum mortale.

CONCLVSIO.

¶*Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter est peccatum mortale, cùm sit de concubitu peccati mortalis.*

¶AD HOC dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam, discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolutè vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolutè, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitum siue absolutè, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolutè delectatio. Vnde cùm aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntariè. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatũ, quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito cõcubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ vtriusque sexus testantur.

¶ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiúsque delectationem sub conditione, & de præsenti delectatione voluntaria de eodem actu eadémque delectatione cogitata. Nec est verum, quòd præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶*An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

SECVNDVM Dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

CONCLVSIO.

¶*Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale.*

¶AD HOC Dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdẽ moris est delectari de præsenti, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentiæ nõ variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolutè, viduæ consensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solùm intus potest delectabiliter memorari, verùm potest etiam delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illã: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscẽtiam carnis, motúsque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memoriis talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

DVBIVM III.

¶*An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

ERTIVM est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

CONCLVSIO.

¶*Delectabilis cogitatio de visa pulchra muliere nisi in malum finem dirigatur, nullum peccatum est.*

¶AD HOC dicitur, quòd quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verùm inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc, quòd visus mulieris pulchræ secũdum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa: visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosæ. Et per oppositũ, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatũ nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierũ corruerunt: vt patet de Dauid, &c.

¶ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Thom. vtilitatem autem Ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicę (in qua nũc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribẽda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIUM, Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti.

PROLOGVS.

ATIS constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiæ professorum opiniones esse animaduerterem, libuit mihi pro mea consuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad Ecclesiæ vtilitatem semper contuli, pro virili mea hic quoque in summam compendiúmque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certúmque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: vt sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacrum Rom. Ecclesiæ Senatum accitus, inclytæ familiæ vestræ in vniuersum, ac seorsum & singulis vestrum, tibique præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominúmque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam quòd quum tu Rom. Ecclesię vicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officium sedis apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus Ecclesiæ thesauris, vt patronus ac præses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSquintus de Indulgentiis in Decem Capita diuisus.

1 *Quæ à Priscis constant de indulgentijs.*
2 *Quid sit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.*
4 *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. positæ, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3 capit. quòd indulgentia sit de iniunctis pœnitentijs.*
8 *Responsio ad quæstionem de indulgentijs causa 4 cap posita.*
9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ 4. cap. positam.*
10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. capit. positam de tempore confessionis.*

CAPVT I.

¶*Quæ à priscis constant de indulgentijs.*

E ORTV Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: verùm quia nulla sacræ Scripturæ, nulla priscorum doctorum Græcorum, aut Latinorum autoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiã: sed hoc solùm à trecentis annis Scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quòd beatus Greg. indulgentias stationũ instituit, vt in 4. sen. diui Tho. habetur. Longè siquidem post Greg. legimus, quòd quidam indiscretas & superfluas indulgentias dabant: vt Innoc. 3. in ca. quum ex eo. extra de poe. & re. dicit. Et per 40. fortè annos antè ab Alex. 3. propositam de indulgentiis datis ab Episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in c. quod autem. Ex verbis quoq; Inno. 3. in c. excommunicamus: extra de hære. §. catholici: apparet concessam fuisse indulgentiam euntibus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubiè tamen tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgẽtia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum. extra de Iudæis.

¶Ex his autem textibus non solùm habetur, quòd indulgẽtiarum gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clarè quatuor. Primò, quòd dare indulgẽtiam alicui est illum absoluere. Secundò, ꝙ ista absolutio spectat ad forum pœnitentialem. Tertiò, quòd ista absolutio est à pœnitẽtiis iniunctis. Quartò, quòd quandoq; sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expressè in dicto cap. quod autem ab Alex. 3. respondere Archiepiscopo Cantuarien. quòd quia nullus potest ligari, aut solui à nõ suo iudice, ideo indulgentiæ cõcessæ ab aliquo Episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicum. Hæc enim responsio clarè docet, ꝙ quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de consensu proprij iudicis ab alieno potest fieri tantùm. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali sub Inno. 3 in ca. quum ex eo. extra de poe. & re. Quòd enim spectet ab forũ pœnitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, quòd eneruat pœnitentialẽ satisfactionem indiscreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentiis, clarè ibi habetur: & similiter, quòd superfluè & indiscretè quandoque fiant.

CAPVT II.

¶Quid est indulgentia.

diffinitio.

PRINCIPIVM Igitur inuestigandæ quidditatis indulgētiæ ex his quæ constāt sumendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinamur. Et dicamus, ꝙ indulgentia est quædam absolutio: nisi enim per se & propriè indulgentia absolutio esset, nō reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia nō prodest nō subdito: quia ligari absoluíve nō nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiā consistere in absoluendo aut ligando: constat autem ꝙ indulgere nō est ligare: igitur est absoluere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidēs, repelluntur à qualibet sciētia. Est igitur ecclesiastica indulgētia (colligēdo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quāuis prima facie videantur hæc non sufficere ad indulgētiæ diffinitionem: scrutando tamē singula subtilius, apparebit sufficiēs. Differt siquidē imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est enim absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgētia differt tā ab actionibus priuatis (puta quū vnus orat, aut facit pœnitētiam pro alio aut seipso) quàm ab actionibus communibus personis publicis & priuatis: puta cōpensatione vnius ad alterū, aut subuētione dādo alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacunq; iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, nō solū in profanis, sed etiā in proposita materia: vt enim in 4. sent. Theologi dicunt: Vnus homo existens in charitate, potest facere pœnitētiam & satisfacere pro altero in charitate existēte. Quod Ecclesię cōsuetudine approbatur, ieiunia aliáq; opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmāte, si pro illis à personis in charitate existētibus fiant vbi patet opera satisfactoria priuatarū personarū absq; vlla iurisdictione ecclesiastica compensari pro pœnis animarū quę purgantur, & pro pœnitentiis illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretium ꝙ priuatæ personæ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicunq; iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo curā habens boni cōmunis distribuit illud partibus eiusdem cōmunitatis: vt quū distribuit princeps, aut cōmunitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditū nulla habita ratione æqualitatis ad alterū, vt patet etiā in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per cōfessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Ethic. fit secundū æqualitatem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni quū hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantū quandoq; honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quantò aliis præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoq; ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiri tam autoritatem in dāte indulgentiam (nō enim est iudex sine autoritate) quàm rationem: non enim pro libito, sed ratione suadēte absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quā exercetur, per subiūctam particulam monstratur, quū subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctā sibi pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita quòd li, in foro pœnitētiali determinat duo, scilicet absolutionē & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus ꝙ indulgētia est absolutio in foro pœnitentiali à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquē forum spectat: liquet autem ꝙ non contentiosi est fori, pœnitētialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim pœnitentialis ad ecclesiasticum tātum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicē, qui indulgentiam concedit. Verùm quum pœnitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vtpote sacramentū pœnitētię perficiens sacerdotis ministerio) & eam quę est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpā respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionē præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quamcunq;, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramētalis absolutionis remittentis culpam & æternitatē pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non nisi tēporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quòd scilicet sit vere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluendo à culpa: & prius natura absoluit, quàm ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionē culpæ, absolui autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitens & confessus) ideo ex hoc ipso, quòd indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monstratur quòd recipiens indulgentiam debet esse vere pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur, verè pœnitētibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandē particulam: scilicet iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentiis sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali,

CAPVT III.

¶Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

¶Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sent. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgētia autem aliis data potest concedens vti sicut alij. Ab aliis verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, vt patet in cap. nostro: extra de pœn. & re. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis existentibus in Purgatorio: qui à iurisdictione Ecclesię sunt exempti, vtpote extra hanc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantùm.

QVAESTIO.

¶Num absolutio potius, quàm distributio, vel compensatio sit indulgentia.

¶CONTRA alíud deinde dictum, scilicet quòd indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur communis tam theologorū, quàm canonistarū doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus: de pœn. & re. decernentium indulgentias fieri per modum distributionis, & compēsationis, seu solutionis. Dicunt enim ꝙ thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recōdita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd pœnitentiæ nostræ compēsantur per pœnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretiū pœnale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitentiā. Hæc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, ꝙ indulgētia est absolutio: quum longè distet actus absolutionis iudicialis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij, sed cōmunes tam publicis quàm priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamē differentia ab absolutionis actu clarè liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri 3. nō habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quòd quidem potest verificari ponendo, quòd est actus dispēsationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispēsandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes cōmunitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgētiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem, à pœna peccato debita, & à sacerdote iniūcta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

¶CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentiis.

¶Tum quia indulgentiæ tantùm valent quantum sonant: vt communiter tenetur: constat autem, quòd in plenariis indulgentiis non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur

pro

pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse eos, qui sunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitentiam plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mandatum à Papa, vt non iniungeret pœnitentiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. sen. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ non esset verè efficax, si ab iniuncta tantum pœnitentia absolueret.

CAPVT IIII.

¶ Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num quæuis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcunque.

SVNT Preterea circa dicta in suprapositæ diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, quòd oportet dantem indulgentiam fultum esse autoritate & ratione. In dubium autem non paruū vertitur, an quælibet rationabilis causa dādi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcunq; indulgentiæ: an potius quædā sit rationabilis causa tātæ indulgentiæ (puta vnius anni) quæ nō esset rationabilis causa multò maioris indulgētiæ, puta viginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc est quòd causa legitima indulgentiæ est etiā sufficiens causa quantæcūque indulgētiæ, extat autoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 20. expressè dicentis, ꝙ indulgentiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, ꝙ licet dans indiscretè indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitētiæ retrahūtur, peccet: nihilominus consequuntur homines plenam indulgētiam datam. Extat (& quam continua experientia Romæ docet autoritas Ecclesiæ) dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius Eccles. sine manibus adiutricibus: & in die sancto Paschæ data benedictione à Papa super plateas S. Petri. pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariā omnibus præsentibus. Si enim hæ causæ sunt legitimæ causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat causa pia tam parua, quæ nō sit legitima causa quātæcunq; indulgentiæ. Extat (& autoritas veritatis ecclesiasticæ: secundum quam oportet indulgentias tantum valere quantū sonant: cōstat autem, quòd sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgentiam.

¶ IN OPPOSITVM Autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in causa, ita quòd sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ non exigere aliquid ex parte legitimæ causæ.

¶ Contra quoq; rationem est, quòd potestas Ecclesiæ quę non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi arceatur in quātitate tam pretiosi thesauri. Et cōfirmatur: quia si in prophanis possunt Ecclesiæ ministri ita dispensare, vt dispensatio sit nulla (vt si Papa donaret totum statū temporalē Ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis causa donādi sibi aliquid) multò magis videtur ꝙ errare possit in dispensando thesaurum spiritualiū bonorū, ita vt dispensatio sit nulla. vtriusq; enim est dispensator nō dominus, in ædificationem corporis Christi mystici, non illius dissipationem. Accedit ad hoc autoritas apostolica Clementis 6. in dicta extrauagante, vnigenitus: de autoritate data à Christo dispēsandi hunc thesaurum, dicentis. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusq; successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandū: & propriis & rationabilibus causis, nūc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ tēporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quàm specialiter prout cū Deo expedire cognoscerent, verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandū. Vbi patet ꝙ non solùm rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶ Num & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

¶ SECVNDA Quæstio est, an vera pœnitentia exigatur tempore, quo indulgētia cōceditur, aut opus exercetur, an extēdatur ad tēpus aliud, quo quis vult illa indulgētia vti. Verbi gratia quo ad concessionē, dat Papa quinque annos de indulgentiis omnibus præsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutionem facit, si teneor tunc esse verè pœnitens, an sufficiat quòd intendo verè pœnitere: & tunc, vt ista indulgentia quinque annorum. Et similiter quo ad exercitium operis, dat Papa quòd dicēs septem Psalmos, vel dans tantam eleemosynam, habeat plenariam remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè pœnitens tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

¶ TERTIA Quæstio est, an oportet esse confessum, ita quòd nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum nō confessum tempore, quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum Ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd verba iudicum sunt secundum iura interpretanda, ac per hoc quòd sint illo anno confessi. Inde verò apparet, quòd si non requireretur confessio alia sufficeret dicere pœnitentibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & Ecclesiæ.

CAPVT V.

¶ Soluuntur obiectiones in 3. cap. positæ, contra hoc, quod dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NON EST Autē difficile ad obiecta, primò contra assignatā diffinitionē respondere. Falsum namque est quod Durandus dicit, omnē iurisdictionis actum posse in inuitū exerceri, quū absolutio sacramētalis sit actus non solū ordinis, sed iurisdictionis (vtpote à nō proprio iudice ordinario, vel delegato facta nulla existens) & tamen nō potest exerceri in inuitum. Sed ꝙ nullus possit exercere actū iurisdictionis in seipsum absoluēdo & ligādo se, verum est: & propterea licet alij aliter sentiāt, concedo ego, ꝙ dans indulgentiam aliis, nō acquirit illā: quia absoluēs alios, nō absoluit se. Nec tamē est deterioris cōditionis, quàm alij, quia & si non per istā viam: per aliam viā potest eandem indulgentiam consequi, scilicet cōmittendo cōfessori suo: vt sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subiicit se absolutioni sacramētali, & similiter indulgentię eadē ratione. Archiepiscopi quoq; potestas super totā prouinciā, ex hoc ipso, ꝙ in quibusdam articulis affirmatur, manifestatur extēdi ad dādas indulgentias in tota sua prouincia; quādoquidem ille est vnus illorum articulorum, qui in iure numerātur: vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos autē in purgatorio existentes, extra iurisdictionem Ecclesiæ quidam negāt; eo quòd sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quo ad meritū, vel demeritum, & quo ad pœnam & præmiū, & beati extra viam totaliter sunt: qui purgantur autē quo ad meritū, vel demeritū extra viam, sed quo ad pœnam, vel præmium in via adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi vicario Christi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionē adhuc sunt in via, ita quo ad releuationem à pœna adhuc subsunt iudici viatorū. Sed hęc opinio multa vera dicēs non infert efficaciter intentū: plus enim requiritur ad subditum iudici viatorum, quàm adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim ꝙ possit causa sua quantum ad illud quod sapit vię, cognosci à iudice viatorum: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cōstat autē à Papæ cognitione omnino esse alienas causas existentiū in purgatorio: & ideo patet Papā nō posse absoluere, aut ligare existētes in purgatorio. Manifestatur quoq; hoc idem ex verbis Domini: limitantis Petri potestatem super terram: ita ꝙ licet effectus potestatis Petri penetret cælos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutū in cælis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt sit super terram dicente Domino, Quodcunq; solueris, aut ligaueris super terrā. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terrā vocat: vt patet Gen. 42. vbi de Ioseph tanquàm de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, ꝙ nō est super. Purgatoriū rursum non super, sed sub terra esse ex eo patet ꝙ Christus descēdit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neq; enim fas est credere ꝙ de purgatorio exeūtes animæ ante Christi mortem: & ad limbū Patrum euntes, ad inferos à superis descēderint: sed econtra ex inferno inferiori ad infernum superius ascenderent: quum etiam secundū Philosophos loca quantò superiora, tanto nobiliora sint. Quocirca nō dat Papa defunctis indulgentiam autoritatiuè absoluendo, sed per modū suffragij. quod etiam ipsæ Apostolicæ literæ attestantur, clarè apponentes istā clausulā, per modum suffragij, quū pro defunctis dantur indulgentiæ. Et potes videre quòd ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiā viuis & defunctis, insinuatur intentū: nam ex eo quòd nō audens Ecclesia defunctis autoritatiuè remittere pœnas sicut viuis, suffragantis personā induit, concedendo defunctis indulgentiā, monstratur ꝙ indulgētia simpliciter & absolutè remissio est autoritatiuè ab Ecclesia facta. Nisi enim esset autoritatiua remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri, nō oporteret ad suffragij modū descendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

Papæ potestas in defunctos extēditur per modū suffragij.

CAPVT VI.

¶ Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quòd indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autem specificæ naturæ ipsius indulgētiæ oportet nosse duo cōcurrere ad indulgentiā, absolutionem à pœnitentia iniuncta & dispensationē spiritualis thesauri, applicando pœnam Christi & sanctorū ad hunc, cui datur indulgētia. Et primum quidē probatum est ex canone Alex. 3 secundum autem non solùm ex cōmuni Sanctorum doctrina, sed ex allata extrauagante Clemētis sexti patet. Verū multū interest ad naturā indulgentię cognoscēdā, an primū indulgētia sit absolutio an dispēsatio. Nā si indulgētia primò cōsistat in absolutione, dispēsatio thesauri accesso

accessoriè concurrit ad indulgentiam: vt qui à Ecclesia non potest liberè relaxare debitam Deo pœnã pro peccato in illum cõmisso, ad hoc, vt remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarum solutarum à Christo & Sanctis, applicãdo aliquid earum huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat efficax ex adiũcta satisfactione Christi & Sanctorũ pro istis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autẽ primùm indulgentia sit dispensatio prędicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitẽtia accessoriè cõcurrit ad indulgentiã: ex eo nanque ꝙ applicatur mihi per indulgentiam tantum de pœna recondita in thesauro, sequitur quòd sum absolutus ab ęquiualẽti pœna, quàm debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto pendet. nam rationi cõsentaneum est, quòd Ecclesia vtroq; modo potest indulgentias facere: sed an de facto indulgentias altero tantũ, & quo aut vtroq; modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Apparet autẽ prima facie inspicientibus doctores & dictã extrauagantem Clementis, primũ in indulgentia locũ tenere, dispensationem Ecclesiastici thesauri, & absolutionẽ accessoriè comitari. conferenti verò posteriores indulgentias priscis, apparet Ecclesiã olim fuisse via indulgentiis principaliter per modũ absolutionis, quam necessariò comitatur dispẽsatio thesauri: à tempore autem Bonifacij 8. primi autoris perennis Iubilęi vsam fuisse, principaliter indulgẽtiis distributione thesauri, & comitãter absolutione à pœnitẽtia: quoniã tãta abundãtia indulgentiarũ plenariarũ quanta vix credi potest passim data: super hoc fundari videtur. Et secũdum hoc diffinitio indulgẽtiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, nõ est diffinitio indulgẽtiæ quæ modo fit ab Ecclesia Ro. sed illius quæ olim fiebat: quoniã sacri can. loquũtur de indulgentia, quæ erat cõsueta in Ecclesia, & nõ de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarũ rationũ istæ & illæ quo ad naturas: quãuis sint vnius & eiusdem rationis quo ad vltimũ effectum, qui est remissio pœnæ tẽporalis debitæ pro peccato. Et sic dicẽdo cõcordia fieret inter noua & vetera. Sed hęc opinio ponẽs de facto indulgẽtias diuersarũ rationũ in Ecclesia, dissonat ab vsu Ecclesiæ & Doctorũ: nã Bonifacius ipse 8. indulgentiã Iubilęi inchoat ab indulgentiis magnis cõfessis à prioribus, manifestãs per hoc se sectari vestigia prædecessorũ. Rom. quoq; Pont. in hodiernum vsq; diem indulgẽtias tot annorũ, adiunctis tot quadragenis dando coram se in capella põtificia, testantur apertè se modo priscorũ dare indulgentias: & apponendo semper explicitè clausulã illã scilicet, In forma ecclesię cõsueta, nulli dubitationi relinquũt locũ ꝙ antiquam intendunt sequi indulgentiæ formã, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoq; oẽs siue Theologi siue Canonistę quantũ hacten' memini me vidisse, de indulgẽtia, vt de vna quadã ecclesiastica actione, & nõ vt de actionibus diuersarũ rationũ tractãt. Vnde vnius rationis de facto esse indulgentiã nunc & olim colligimus: & ipsam primò esse absolutionẽ comitatã applicatione thesauri ad hũc, cui datur indulgẽtia, & nõ ecõtra: hoc est ipsam esse applicationẽ thesauri ad hũc comitatam absolutione ipsius canon sæpe dictus Alexãdri 3. monstrat & cõuincit. Nam si principaliter natura indulgẽtię consisteret in dispẽsatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hũc posset Episcopus Bono. indulgentiã concedere alieno: quoniã ad communicandũ alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illũ, sed sufficit autoritas super thesauri dispensatione: vt patet in dispẽsatione thesauri temporalis. Absolutio autem à pœna, per viã sequelæ comitaretur absq; aliquo alio actu iurisdictionis: quia iam exoluisset pœnã debitam, ex pœna Christi & sanctorum sibi communicata, ac per hoc alienus, qui solùm ad 40. dies pœnitentiæ teneretur, ab Episcopo Bonon. per indulgentiã 40. dierum sic absolueretur, ꝙ saltem coram Deo ad nullã pro peccato pœnam teneretur, cuius oppositum in canone habetur, dum dicitur, quòd alieno nõ prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis dixerit, quòd quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & corã Deo & corã proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienus Episcopus licet cõmunicando pœnam thesauri non subdito pœnitentiã iniunctam pro illo exoluat coram Deo, nõ tamẽ corã proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiã iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam pœnam exoluisset peccatis suis debitã, & pœnitentiam iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesię ad pœnitentiam iniunctam peragendã) idcirco Alexander 3. dixit quòd indulgentia non subdito nõ prodest, scilicet in foro ecclesiastico, in quo iura fiunt. Aduertat sic dicens quòd si indulgentiæ naturã principaliter cõsistit in cõmunicatione thesauri exoluẽtis pœnã corã Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, nõ debebat consultus Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolutè, dicendo quòd nõ prodest nisi de licẽtia proprij iudicis: ex quo oppositũ verum est simpliciter & absolutè: quia vnaquæque res simpliciter & absolutè iudicatur secundum suam naturam, & nõ secundum concomitantia. Imò hæc ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad Ecclesiã tantum, scilicet iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro Ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri cõmunicatio, debebat affirmari quòd prodest nõ subditis, ex quo illã quo ad principale & essentiale cõsequuntur. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde quòd indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quam quia nõ subditus cõsequi nequit, ideo indulgẽtia ab alieno nõ sibi prodest tam quo ad Deum, quàm quo ad ecclesiã. Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est, & nunc vtitur Ecclesia vnius rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitẽtiali, annexã habens communionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et cõfirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam commissionis fit. Cõceditur siquidem quòd possit plenariè absolui in vita & in morte: cõstat enim quòd nõ est sermo de absolutione sacramentali, sed spectãte ad indulgentias: & constat quòd per modum & verbum absolutionis confertur. Et constat quòd eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente, cùm Papa dat indulgentiam præsentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministrũ medium concedit quòd semel in vita, & semel in morte plenariè absoluatur. Tenet igitur absolutio primùm in indulgentię ratione locum.

¶AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorũ Rom. Pontificum, dicitur, quòd non contrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: quoniã non docet principaliter indulgentiã esse applicationem thesauri: sed docet vnde est valor, & efficacia indulgẽtiæ ad remissionẽ pœnæ Deo debitæ pro peccato videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciã spectat modus solutionis, compẽsationis, distributionis, communionis, dispẽsationis & similiũ, quum dicitur quòd indulgentiæ valent, aut dantur per modũ dispensationis & huiusmodi, & non spectant hæc ad principalẽ actum indulgẽtiæ, qui est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio: propter quẽ exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice: & si est nõ à proprio iudice facta, nulla fit: vt ex sæpe dicti Alexãdri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, scilicet, ꝙ indulgẽtia est distributio inter subditos: quoniã distributio arctata ad subditos vt partes cõmunitatis, est actus iustitię, distributiuæ, exigẽs æqualitatem proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Eth. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso Ecclesiæ vsu tam moderno, quàm antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expositionem, scilicet quòd sat est illi, quòd indulgentia est absolutio causaliter: hoc est, quòd est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniã si sic esset, nõ esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem pœnæ peccato debitæ ab alieno Episcopo indulgentiam concedente, quandoquidẽ absolutio per viam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potẽti dispensare thesaurum. Dispensatio siquidẽ thesauri non exigit iurisdictionẽ super personis, quibus donatur, sed super thesauro: sat enim est personis illis, vt sint capaces cõmunionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, ꝙ homo sit verè pœnitens & confessus. Vrgétq; tantò magis canon iste, quantũ creditur indulgentiam valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat enim ꝙ respectu non iniunctarũ pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Cõmunicato siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, corã Deo soluissem, & coram proprio iudice non remanerem ligatus, quippe qui nõ eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiã. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio Ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio à pœna, sit efficax, non solùm quo ad Ecclesiã, sed etiã corã Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinẽ manifestati vsus thesauri ad vsum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet quòd indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent Doctores Ecclesiam absque sacramẽtali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerẽt, supponentes Ecclesiam absoluere à vinculo pœnitentiarum, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc Ecclesiæ militantis thesaurum: opinãtibus absolutiones has in foro tantũ militãtis Ecclesię liberare à pœnitentiis, aliis nõ curantibus de hoc thesauro, putãtibus ex potestate data Petro posse Papã remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita ꝙ nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, aliis dicentibus, ꝙ absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciã habet etiã coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorũ: quorũ dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quòd

pro

pro certo ſupponebatur ab omnibus eſſentia indulgentiæ, quòd eſſet remiſsio, & ad inueſtigandum ipſius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ valde; quas nunc omitto, quia ſat eſt propoſito omnes conuenire in præſuppoſito genere indulgentiæ, ſcilicet quòd eſt abſolutio ſeu remiſsio.

CAPVT VII.

¶Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quòd indulgentia reſpicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua prætereà intelligentia opus eſt ad euidentiam habendam de pœnitentia, à qua abſoluit indulgentia, dum ſacri canones non niſi de iniucta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam ſequutum ſe dicit diuus Tho. magnifacienda ſit: quia tamen huius rei veritas ex facto pendet, & in facto conſiſtit, & ſacri canones ſolùm de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittẽdo incertum, diffinita eſt indulgentia, ꝙ eſt abſolutio à pœnitentia iniũcta. In Concilio ſiquidem Lateran. ſub Innoc. 3. determinatur poteſtas epiſcopalis circa indulgentiam, & expreſsè poſt tempora indulgentiæ decreta, ſubiungitur, De iniunctis pœnitentiis indulta remiſsio nõ excedat, in ca. quum ex eo: de pœ. & re. Vbi secũdum textum & omnes Doctores epiſcopalis poteſtas dandi indulgentias, limitatur: quod non eſſet verum, ſi indulgentia abſolueret à non iniunctis. Nam ſi indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentiis, & epiſcopalis poteſtas eſt reſtricta ſolùm quo ad iniũctas pœnitentias, conſequens eſt, quòd reſpectu pœnitentiarum nõ iniunctarum non ſit limitata epiſcopalis poteſtas: quod contra textum eſſe conſtat, obuiantem expreſsè ind ſcretis indulgentiis ſimpliciter & abſolutè: & contra Doctores ex illo textu affirmantes limitatam eſſe Epiſcoporum poteſtatem circa indulgentias abſolutè. Quòd etiam patet in cap. noſtro. eo. ti. Vbi Archiepiſcopum dicit nõ poſſe excedere circa indulgẽtias ſtatutum illius capituli. Nec poteſt reſpõderi quòd reſtricta poteſtate quo ad pœnitẽtias iniunctas, intelligitur & reſtricta quo ad non iniunctas: quoniam reſtrictio poteſtatis quo ad maiora, non infert reſtrictionem eiuſdem quo ad minora, quamuis econtrario reſtrictio, quo ad minora, à fortiori refrænet à maiori. Sed plus eſt remittere iniunctas, quàm non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & ſimplum hic: tum propter forum eccleſiaſticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quòd limitata eſſet quo ad iniunctas, epiſcopalis poteſtas, non propterea limitata eſſet quo ad non iniunctas, ſi indulgentia reſpiceret iniunctas & nõ iniunctas. Nec poteſt rurſum dici, quòd quia pœnitentia iniuncta eſt principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgẽtiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de nõ iniunctis, quia acceſſorium ſequitur principale: & ſic materia indulgentię principalis quidem, ſed nõ ſola eſt pœnitentia iniuncta. Nam hæc reſponſio noſtrum infert intentũ: & quòd rectè diffinita eſt indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (vtpote principalem materiam) & quòd iniuncta pœnitẽtia ſic eſt principalis materia indulgẽtiæ, vt ipſa principali materia ſubtracta ſubtrahatur acceſſoria: ac per hoc ſi indulgentiæ nõ ſubſternitur iniuncta pœnitẽtia, intelligitur non ſubſterni eidem pœnitẽtiam non iniunctam, quod eſſet voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, ſi indulgẽtia liberat ab vtraque pœnitentia, quòd non liberet ab vna ſine altera. Eſt ergo iniuncta pœnitentia & principalis & ſola materia indulgentiæ ſecundum ſacros canones intellectæ. Seruauit quoq; Eccleſia multo tẽpore hunc ſtylum, vt exprimeret in literis relaxationẽ ab iniunctis pœnitentiis: intantum vt Durandus cùm dixiſſet in 4. ſentẽt. ꝙ indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, ſubiunxit, Sonant autem ꝙ ab iniunctis pœnitentiis liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel nõ iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis ſunt intelligenda ſecundũ formam iuris: in iure autem ſolùm fit mẽtio de iniunctis: igitur de iniunctis tantùm pœnitentiis intelligẽda eſt indulgentia data ſimpliciter & abſolutè. Expoſitio verò dicens, quòd ly ab iniunctis pœnitentiis intelligitur ſubintellecta coniunctione etiam (ac ſi diceretur etiã ab iniunctis pœnitentiis) non eſt expoſitio, ſed diuinatio: nam ſi liceret in textibus apponere, ly, etiam, infiniti text. ſubiecti eſſent diuinationi quandoq; etiam contra textum: vt facilè patet diſcurrenti. Atteſtatur autem ſic eſſe intelligendũ, ratione Eccleſiæ conſuetudo in viridi obſeruantia conſiſtens: dum Ro. Pon. ſingulis diebus Dominicis & Quadrageſimæ & Aduẽtus, dat omnibus pręſentibus quinq; vel ſeptem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo ſiquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifeſtat ſe loqui vt canones pœnitẽtiales loquũtur, taxantes pœnitẽtias per annos & quadragenas. Cúmq; de illis taxatis per ſacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas ſunt obligati, mõſtrat ab iniũctis pœnitentiis tantũmodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, ꝙ communis forma indulgentiarũ fit per tempora: puta dies, quadragenas, annum vel annos: quia ſic taxatæ ſunt pœnitentię in ſacris canonibus. Nec obſtat quãdo fit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiam pleniſsima nõ mutat ſubſtantiam, ſed auget quantitatem ipſius ſubſtãtię: vt patet. Et propterea ſi pœnitẽtia, à qua liberat indulgẽtia, eſt ſubſtantialiter pœnitentia iniuncta, quantumcunque indulgentia ſit pleniſsima, nõ liberat niſi ab iniuncta. Et aliæ quidẽ liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorum, aut dierũ: pleniſsima autem liberat à tota iniũcta, ſicut ſi per quotam data indulgẽtia eſt (puta remiſsionẽ tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et ſi quæratur, an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tam à iudice, quam à iure, an de iniuncta tantum à iudice, reſpõdetur quòd quum à iure nulli ſit pœnitentia iniuncta, ſed taxata iniungenda, ideo dicendo quòd liberat ſolùm ab iniuncta, ſoluta eſt quæſtio. Et probatur ꝙ dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille, cui iniũcta eſt, tenetur: nullus autem tenetur ad pœnitẽtias taxatas in canonibus pœnitẽtialibus, niſi ſibi ſpecialiter imponãtur: igitur pœnitentiæ illæ non ſunt iniunctæ. Sed Eccleſia ſicut præſupponit homines egere remiſsione pœnarum debitarum pro ſuis peccatis, ita pręſupponit verè pœnitentibus & confeſsis iniunctas eſſe pœnitẽtias ſecundũ ſacros canones, penſata tamen qualitate perſonarũ & aliis meritò penſandis, & ſupponẽs illos eſſe obnoxios iniũctis pœnitentiis; dat illis indulgentiã ſeu remiſsionem iuxta formã canonũ pœnitẽtialium. Quocirca multum veriſimile ac rationi cõſentaneum eſt, vt ortum habuerit indulgentia à pœnitentium vinculis, quibus olim alligabantur à cõfeſſoribus iuxta canones pœnitẽtiales: hinc enim perſeuerat vſque hodie, vt dictũ eſt, indulgẽtia tot annorũ & tot quadragenarum: hinc indulgẽtia abſolutio eſt, quam à proprio iudice fieri iura teſtãtur: hinc emanauit opinio illa, quãuis falſa, quòd indulgentiæ ſolùm valent quo ad forum Eccleſię militãtis: hinc omnium eſt cõſonantia canonum. Cum his tamẽ ſcito, quòd licet indulgẽtiæ tam pro viuis quàm defunctis ſic ſint ſecũdum iura interpretãdæ: quũ non ſint melioris conditionis defuncti, quàm viui quo ad cõſequendas indulgentias (imò ſint deterioris, quia ad eos nõ perueniũt niſi ꝑ ſuffragia) ſi tamẽ Papa daret alio modo indulgentiã, ſcilicet nõ ſolũ ab iniũctis, ſed etiã à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum ſecus eſſet: poteſt enim abſoluere à pœna debita licet nõ iniũcta, dummodo culpa remiſſa ſit. Vtrum autem hactenus Põtifices ſic dederint indulgẽtiam, neſcio. Si enim verum eſt, quòd Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubilæo expoſitione refert) non ex litera, ſed ex intẽtione Papę illius, ſcilicet Bonifacij 8. habetur, quòd non ſolùm ab iniuncta, ſed iniungẽda intendebat liberare per illam indulgentiam pleniſsimã. Sed vereor, ne Bonifacius non vt Pontifex, ſed vt doctor & illius opinionis ſectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipſum vt doctorem minus bene dixiſſe: quum etiam dixiſſe referatur ab eodem ibidem, quòd indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod conſtat non niſi extortè poſſe bene intelligi, perſpecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiuſmodi, quæ ex literis non conſtant apoſtolicis, non eſt recedendum à iuris tramite recto, quo confeſſor iniungere debet pœnitentiam, etiam ſi ipſemet vt miniſter indulgentiæ ſtatim abſoluturus ſit eundem pœnitentem plenariè à pœna.

¶Ad id verò quod ex forma plenariæ abſolutionis obiicitur, dicitur ꝙ de autoritate talis formæ quicquid ſit poteſt dupliciter exponi. Primò, vt intelligatur edita ſecundũ opinionem illam valde, vt videtur, communem ſcilicet ꝙ indulgentia liberat ab iniunctis & nõ iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur ſi Eccleſiæ miniſtri in formis huiuſmodi vtantur opinatis: quum in præfatione communi vtatur Eccleſia opinione dicentiũ cælos eſſe animatos, dum inter creaturas intellectuales cęlos inſeruit dicens, Maieſtatem tuã laudant Angeli, adoránteq; dominationes, tremũt poteſtates, cæli cælorúmq; virtutes, ac beata Seraphim. Et ꝙ cum formidine aliqua vtantur Eccleſiæ miniſtri opinione illa in hac forma, inſinuatur ex eo, ꝙ ibi opponitur, quantũ ſe extendunt claues Eccleſiæ: titubantis enim ſunt verba hæc. Secũdò, quòd intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita ꝙ reſtitutio ad puritatem baptiſmalem non intelligitur fieri ſimpliciter & abſolutè, ſed quantum eſt ex parte indulgentiæ. Præſumit enim Eccleſia arbitratas ac iniunctas eſſe verè pœnitentibus & confeſsis condignas pœnitentias: ac per hoc abſoluendo ab iniunctis præſupponit ſe abſoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & conſequenter reſtituere innocẽtiæ baptiſmali. Et hoc ſic eſſe intelligendũ atteſtatur: quia proculdubiò præſupponit in hac forma Eccleſia pœnitentẽ eſſe contritum de omnibus venialibus: alioquin reſtitutio ad puritatẽ baptiſmalẽ locũ nõ haberet. Et quia vtraq; præſumptio eſt facti, & tenet ſe ex parte pœnitẽtis: ideo forma illa efficax quãtũ ex parte eſt indulgẽtię, ſi fiat in patiẽte bene diſpoſito per iniũctas pœnitẽtias, efficax ſimpliciter & abſolutè inuenit. Et ab effectu ſuo deficere poteſt, ſi de facto pœnitẽs non reqſita omnia ad hoc, vt abſolutio ab omnib' iniũctis, ſit abſolutio ab omnib' ſimpliciter debitis ꝑ peccatis pœnis habeat: qđ tunc accidit, qñ nõ eſt per ſuſceptas cõdignas

gnas pœnitẽtias dispositus. Quę indispositio pœnitẽtibus merito imputatur: quia ob communẽ pœnitẽtium imperfectionem, condignæ non dantur secundum sacros canones pœnitentię. Nec debent pœnitẽtes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarũ: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debent æquiparari illis: qui cõdignas acceptarunt secundũ sacros canones pœnitentias: quorũ misertã mater Ecclesia indulgẽtiæ leuamen illis contulit. Et meritò: quia iam sponte susceperant, peragendas hic condignas pœnitentias: quod constat non amplecti à modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitẽtia sufficit. Cõsonat autem hęc doctrina Eccle. Rom. consuetudini: quũ in illa viua voce, indulgentiæ concedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma Ecclesiæ consueta: constat enim ꝙ forma Ecclesiæ nõ potest melius interpretari quàm forma ecclesiastici iuris secũdum quã clausula hæc non solum denotat ly, verè pœnitẽtibus & confessis, sed etiã ly, ab iniunctis pœnitentiis. Et cõfirmatur: quia consentaneũ rationi est, vt iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium, & non de relictis ab eodẽ se impediat, illa enim quæ ad ecclesiasticũ forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: vt sicut nõ ligat nisi pro cognitis in foro Ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodẽ. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionẽ, & à iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem pœnitẽtię in foro ecclesiastico videntur, pręsumit enim Ecclesia confessores ritè arbitratos iudicasse pœnitẽtes esse sibiipsis relinquẽdos, quo ad reliquũ satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori nõ se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudicium nõ redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absolutionem: vt pari ligandi soluendíque ritus passu currat. *Ab iniunctis tantùm pœnitentiis liberat indulgentia tã defunctos, quã viuos.* Ab iniuncta igitur tantũmodo pœnitentia Ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quàm defunctos: idem est enim ꝙ per indulgentiam viuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonat sanè intellecta secũdum formam iuris: vnde nulla fraus ab Ecclesiæ ministris in his committitur si aliter quàm secũdum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis vtantur, & cõsequi se illas credãt: nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid noce? At si dixerit quispiã, cùm hodie non iniungantur frequenter pœnitẽtiæ indigentes tãto tẽpore, vanus erit accessus ad indulgentias: respondetur ꝙ propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxãtur pœnitẽtiæ iniunctæ: quæ sunt factę in peccato mortali: quæ etsi in foro Ecclesiæ exolutæ erãt non tamẽ in foro Dei: & propterea per indulgẽtias remittũtur, vtpote iniunctæ, & nõ adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentiũ indulgentiam ad iniunctas & nõ iniunctas pœnitẽtias se extendere, vera est quãtũ est ex efficacia populi conuenire indulgentię: nos autẽ dicentes indulgentiam remittere pœnitẽtias iniunctas tantum, verũ quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

Responsio ad quæstionem de indulgentiæ causa, primò propositam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quãuis temerarium forsan censebitur, dicendum tamen est ratione duce quid sentiẽdum est de illa: oportet enim & Ecclesiæ prædicationẽ saluare, vt vera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendũ est igitur ad quæstionem, ꝙ non quæcunque causa sufficit ad indulgentiam dandam, sufficit etiam ad quantamcunque indulgentiam dandam: ac per hoc indulgẽtia data sine legitima causa ad dandam tantam indulgentiam nõ valet quo ad quantitatẽ, in qua exceduntur limites legitimæ causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate Cõcilij Latera. sub Inno. 3. vt enim habetur extrà, de poe. & re. cap. cũ ex eo. per indiscretas & superfluas indulgẽtias eneruatur pœnitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, quòd indulgẽtiæ indiscretæ & superfluæ non adimplent satisfactionẽ pœnitentialem, sed eneruãt: nisi quis adeò desipiat: vt idẽ putet adimplere & eneruare, quæ cõstat esse contraria. Et quum constet, ꝙ proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis: cõsequens necessariò est, vt per indiscretas superfluásq; indulgẽtias (quæ proculdubiò sunt illæ quæ ex quacunq; pia causa fiunt magnæ valde) non consequatur pœnitentialem satisfactionem à nobis debitam, adimpletam esse pro nobis à Christo & Sãctis: nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc cõsequeremur, nõ eneruaretur: sed adimpleretur pœnitentialis satisfactio. Sed dum indiscretè huiusmodi indulgentiæ infructuosæ sunt secundũ veritatem ad satisfactionem pœnitentialem adimplendã, & pœnitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem pœnitentialẽ, eneruatur in veritate pœnitentialis satisfactio: vt sacer canon dicit. Probatur idẽ secundò autoritate Clem. 6. in dicta extrauagante, vnigenitus. quoniã dicit, Et propriis & rõnabilibus causis nũc pro totali, nũc pro partiali remissione pœnæ tẽporalis, &c. vt allegatũ est in cap. 4. Si enim non solum rationabiles, sed propriæ sunt causæ nũc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifestè quòd nõ sunt communes omnes causę indulgẽtię ad totalem & partialem remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ nõ est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed cõmunis partiali & totali: cuius oppositũ literæ apostolicę sonãt. Probatur tertiò ratione idẽ, Legitima causa in indulgentiis requiritur secũdum omnes ad saluandam intentionem Christi & Sanctorum: vt scilicet applicentur consequentibus indulgentiã passiones Christi ac Sanctorum: ac si pro istis ex intentione specialiter illas sustinuissent: sed intẽtio Christi & Sãctorum non saluatur ex quacunq; pia causa quo ad quantãcunque quantitatem: ergo non quæcunq; pia causa sufficit ad quãtamcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intẽtio Christi fuit pati pro Ecclesia in cõmuni: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoq; Sanctorum fuit pati vltra propriam expiationem pro Ecclesia. Est enim eiusdẽ rationis quo ad hoc, ꝙ est esse communem, passio Sãctorum cum passione Christi: quia passio Sãctorum est cõsummatio passionũ Christi: testãte hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus Ecclesię quo ad passiones Christi & Sanctorũ ab Augu. super Psal. 61. dicẽte ex hoc loco: Tantũ ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad communẽ hanc quasi remp. quisq; pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse viriũ nostrarum, quasi canonẽ passionum inferimus: paritoria plena passionũ non erit, nisi quum seculum finitũ fuerit. Quãuis quo ad passionẽ Christi ex infinitate personæ patiẽtis sumi probetur, & ex autoritate Io. in 2. c. primæ suæ can. dicẽtis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autẽ pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi: constat enim, ꝙ propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à consequẽtibus indulgentias. Ex quibus haberi facilè potest, intẽtionẽ Christi & sanctorũ quo ad pœnas in thesauros recõditas esse, sicut bonũ cõmune Ecclesiæ: ac per ꝙ currãt cursu boni communis, constat autem ꝙ bonũ commune dispensandũ suaptè natura est: dispẽsatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita cõtrariatur incõmensuratæ distributioni: dispẽsationis siquidẽ rationẽ absq; mensura intelligere nequeo. Est igitur intẽtio Christi & Sanctorũ, vt passiones suę nõ pro libito applicẽtur huic, vel illi sed iuxta mensurã opportunã ad finem Ecclesię dispẽsentur huic, vel illi: sicut in reliquis cõmunitatibus cõmuniũ bonorũ dispẽsatio ex mẽsura opportunorũ ad bonũ, quod est finis illius cõmunitatis, sumitur. Constat autẽ manifestè, quòd nec omne opportunum ad bonũ ecclesię est æquale, nec Ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunq; opportunum etiam vnum & idem diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mẽsuram opportunitatis, seu opportunorũ ad Ecclesiæ bonũ applicẽtur passiones in thesauro Ecclesię recõditę, non saluatur intẽtio Christi, & Sanctorum. Et si adiunxeris, ꝙ variæ mensuræ opportunorum ad Ecclesiæ bonum, non omnis pia causa respondet, per species quòd non quælibet pia causa sufficit ad quantamcunq; indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispẽsationem factã ab ipso Christo: omnis enim Christi actio, nostra est instructio, imò sic agẽdo formam instituit nostrarum actionũ. Constat autem, quòd Christus eundẽ thesaurũ dispẽsat cõmensuratè iuxta concurrẽtes conditiones causarũ mediarũ: vt patet ex differenti dispẽsatione eiusdẽ per sacramentũ Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentũ pœnitẽtię, quo nõ tota pœna soluitur: ergo ipsi⁹ vicario cõmẽsuratã quoq; applicationẽ dicti thesauri creditã esse, rõnabile est. Et est tãtò probabilior hęc ratio, quãtò actio sacramẽtalis eminẽtior, & efficacior causa media est, quàm actio iurisdictionalis, qua dat indulgẽtia. Et cõfirmatur rursus: quia cõstat prælatos oẽs Ecclesiæ non nisi ministros & dispẽsatores esse: tota igitur eorũ potestas supra thesaurũ Ecclesiæ infra limites dispẽsatiuæ potentiæ clauditur. Ex quibus habemus, quòd nõ saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo recõditę huic vel illi.

AD OBIECTA Autem in oppositum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ non est propria causa remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimã causam indulgentiæ, esse legitimã causam quãtæcunq; indulgentiæ, extremi quoque sunt, cõtra quos procedimus. Media autem via est opinari, quòd causam indulgẽtiæ oportet esse legitimam causam tantæ dispẽsationis: ita quòd causa indulgẽtiæ,

quia

quia non est propria causa remissionis pœnæ, ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quòd autem causa indulgentiæ sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quòd actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiæ, non est dispensatio, & secundũ communem Doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quòd causa legitima constituit actum dandi indulgẽtiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subiunxeris, vt iam dictum est, ꝙ propria causa quantificat effectum, apparebit quòd sicut dispensationem oportet causari à causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima tantæ dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum Philosophiæ processus monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causæ illius rei respondet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de aliis. Non dicimus ergo quòd remissio pœnæ attendatur penes quantitatem causæ pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quòd actus dandi indulgentiam oportet quòd habeat causam insufficiẽtem ad hoc, quòd tanta applicatio passionum Christi & Sanctorũ ad hos nunc, &c. sit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, vt propriam causam, bonum Ecclesiæ seu pietatem, dicimus consequenter, quòd non quodlibet Ecclesiæ bonum, seu non quæcunq; pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantumcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suaptè natura magnitudinem suæ causæ. Magnitudinẽ autem causæ dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatẽ, quam in se habet, sed secundum relationem ad Ecclesię bonũ, nam idem labor, eadem eleemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque vt parua ratio indulgentiæ, & quandoque vt maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quòd sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolutè.

¶Verbi gratia, visitatio Ecclesiæ sancti Petri æqualis est secũdum se hodie, & in anno Iubilei, sed non est æqualis relata ad bonum ecclesiæ: quoniam relata ad professionem vnitatis Ecclesiæ sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilæi refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiæ. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschæ pro benedictione, non est absolutè ratio magna indulgentiæ: sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuam cõseruemus autoritatem vniuersalem & plenissimam Rom. Pont. immensa est ratio indulgentiæ, & sic de aliis. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor fit indulgentia. Quãuis etiam hæc varietas possit aliunde prouenire: ex hoc, scilicet quòd causa legitima tantæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscretè prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate Doctorum & Rom. Ecclesiæ.

¶Ad id verò quod obiicitur ex autoritate veritatis Ecclesię (puta scilicet non valerent, vt sonant) dicitur ꝙ quia causa indulgentiæ sortitur magnitudinem ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo Ecclesia rationabiliter præsumit pro dante indulgentiam, vt pote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem prædicat: sicut absque falsitate prędicat talem sanctum, supponẽs illum rite canonizatum. Ita quod dato, ꝙ iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, Ecclesiæ doctrina aut prædicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelligũtur affirmari & prædicari nisi cum grano salis, hoc est stantibus communiter præsumptis. Præsumit enim Ecclesia canonizationem ritè factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic prædicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (vt S. Thom. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autẽ putet Ro. Pontif. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spiritualium Ecclesiæ) putet quoq; ipsum non esse hominem. Verùm quia nulla fortè est tam parua secundum seipsa causa, quæ non possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an ista, vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primũ, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, communionis, aut applicationis thesauri Ecclesiastici: quoniam hæc dicta ad huiusmodi cõmunicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim latet eos rationabilitas causæ tantæ indulgentiæ, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinunt quomodo verum sit, quòd pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

¶Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ propositam in quarto cap.

SECVNDA Quæstio in 4. ca. proposita de tempore veræ pœnitentiæ, facilè soluitur, dicendo quòd tempus veræ pœnitẽtiæ proculdubio est tempus vsus indulgentiæ. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc esse verè pœnitentem: alioquin non reciperet remissionem pœnæ peccato debitę. Sed quum sint in proposito tria tẽpora (scilicet concessionis, operis, & vsus) quæ patet diuersa esse quum Papa dat danti eleemosynam talẽ, vt semel in vita & semel in morte possit plenariè absolui: tunc enim hodie con cessio fit, & opus eleemosynæ fit cras, & absolutionis plenariæ vsus fiet fortè hinc ad annum, constat ꝙ hæc tempora concurrunt quandoq; simul, vt quũ pro actu pręsenti datur indulgentia absolutè, vt quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tũc quæstio nõ habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiã differre vsum illius, quum absolutè datur pro actu præsenti: quia intelligitur dari tũc pro tunc, vt sonant verba. Et similiter dicũt aliqui de tẽpore operis, quando diuersum est à tempore vsus eadẽ ratione: quia scilicet nõ absoluitur tunc à pœna. Sed salua eorũ reuerentia oppositũ est verum. Tum quia consueta forma Ecclesiæ quæ semper in indulgẽtiis subintelligitur (etiã si non exprimatur) continet expressè, ꝙ opus fiat à verè pœnitentibus: ait enim, omnibus igitur verè pœnitentibus & cõfessis, qui visitauerint, vel dederint, vel iuerint. Vbi clarè patet opus præsupponere verè pœnitentẽ. Tum quia causa indulgentię ex hoc ipso, ꝙ est ratio cõmunionis passionũ Christi & Sanctorũ cum membris viuis, oportet ꝙ sit infra latitudinẽ operum viuorum: quæ enim est conuentio tenebrarũ ad lucem, aut mortis ad vitam? constat autem ꝙ opus factũ à verè pœnitente est opus mortuũ: non potest ergo esse legitima causa indulgentiæ: quam constat cõsistere in communione vitali Christi & membrorũ, non aridorum, sed viuorũ. Vnde si datur indulgentia alicui, ꝙ dicendo 7. Psal. vel visitando tot Ecclesias, vel faciendo tale opus pium etiã si sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quũ absolutio futura est) fit tamen tunc meritũ remissionis quamuis mediatæ, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sãctorum. Adimpletio enim causæ indulgẽtiæ est meritum cõmunionis remissiuæ, ita ꝙ nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio: debetur enim adimplenti causam indulgentiæ communio remissiua pœnæ. Constat autem ꝙ meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus viuum: Oportet ergo verè pœnitentem esse cõsequutum indulgentiam non solùm tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiæ: vt ipsa indulgentiæ verba sonant.

Tempus veræ pœnitentiæ, est tẽpus vsus indulgẽtiæ.

CAPVT X.

¶Responsio ad tertiam quæstionem in cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, ꝙ sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundũ præceptum Ecclesiæ. Et licet hæc solutio rationabilis multùm appareat propter dictã rationem, quia verba iuris non sunt intelligenda secundũ formã iuris: duo tamen sibi obstãt. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quũ in forma indulgentiæ contineatur duę conditiones simul: scilicet pœnitentię & cõfessionis, si tempus confessionis intelligitur secundũ formam iuris, tempus quoq; pœnitentiæ intelligendum est secundũ formam iuris. Constat enim præceptũ pœnitentiæ sicut & confessionis affirmatiuũ esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & Ecclesiam iam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum præceptum Ecclesiæ, sequitur vnum maximè absurdum: hoc est, ꝙ indulgentiæ non dãtur nisi cõfessis, singulis annis: quia soli isti sunt cõfessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum Ecclesiæ, vt patet. Et consequenter quicunq; aliquo vno anno quantumcunque præterito violasset præceptũ Ecclesiæ de confessione annua, non cõprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datæ: constat enim hoc esse contra cõmunem animi cõceptionem omnium & sapientũ & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiã, restrinxit multum illam si rationabiliter

biliter & consequenter loqui debet, ideò cùm bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicēdum est cum ipsis indulgētiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tēpus veræ poenitentiæ, & tempus cōfessionis est vnum, & idem ad capessendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera poenitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantùm autoritate: quia, scilicet statuta est sic indulgentię forma ab Ecclesia, vnde Papa dare posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptũ Ecclesiæ simpliciter & absolutè, sed anno illo voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseũdi sunt aure, detrahentes huic, quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis eam accusantes, eo quòd cras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi poenitentias, confessísque anno illo modò verè poenitentes sint conferri obtinebunt. Audiant hi primum, non frustrà fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo cōtulerit: neque enim ea scripsimus ratione, vt alios dirigeremus, sed inter certa ambiguáque discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotásque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petēdas condignas secundum sacros canones à confessoribus poenitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi & Sanctorum soluant Deo poenitentias, quas prompto animo à seipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea poenitentium Patrum secula.

¶Et hæc de indulgentiis dicta secundum proprij ingenioli vires, saluo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. N. Leonis X. quinto: ætatis verò meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti, vigintiseptem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVSSEXTUS, de Indulgentiis in sex Quæstiones diuisus.

1 ¶*Num indulgentiæ fiant de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.*
2 ¶*Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.*
3 ¶*Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quã tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.*
4 ¶*Num indulgentia absoluendo ab iniunctis poenitentijs absoluat à poena debita peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 ¶*Num indulgentijs liberentur defuncti à poenis Purgatorij.*
6 ¶*Nũ Papa autoritate clauium det indulgētiam animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO I.

¶*De thesauro indulgentiarum.*

TRVM Indulgentię Ecclesię fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum. Et videtur, quòd non. Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quòd concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret sed satisfaceret per alios.

¶Secundò, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum, contra verbum Christi, Quodcunque solueris. Et vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesiæ, non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶Tertiò, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia secundum hoc opera supererogationis huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secũdum hoc supererogationes non remunerarentur in Sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, ꝙ eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶Quartò, Nullus Sanctorũ sufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans, ergo nihil reliquerunt pro indulgētiis. Antecedens probatur primò per illud Christi, Quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra fecisse intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quòd sapientes virgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertiò, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest, imò vltrà quàm potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶Quartò, Sancti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciunt vltra quàm debent, imò vix faciunt quod debent, ergo multò minus in aliis operibus plus fecerunt quàm debuerunt.

¶Quintò, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorũ. Primò August. omnibus sanctis cōuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

¶Secundò authoritate Hieron. tractantis cōtra Pelag. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum: infrà, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, nō sanctus. Itaque sancti per orationem & cōfessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

¶Tertiò, Aug. lib 1. retra. ca. 19. Omnia mandata implentur, quàndo quicquid nō impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos implesse perfectè mādata Dei, dicēs, Magis ignoscēte Deo quã implente.

¶Quartò, August. confes. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶Quintò, secundum August. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶Et si dicatur quòd sanctis habentibus aliquod veniale, potuerũt plura facere, quàm debuerũt. contra, Opus bonũ optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex August. vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

¶DEINDE arguitur, quòd dato ꝙ sint superflua sanctorum merita, non prodessent: quia vnusquisque propriam mercedē accipiet secundum proprium laborem, non secundũ aliena, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec digne ab Ecclesia expenderentur: quia solutio poenæ est vilissimũ Ecclesiæ donũ. Nec piè Ecclesia ageret relaxãdo poenas: castigare enim alios potius est pietatis, quã remittere poenas.

¶DENIQVE probatur, quòd merita Christi nō sint thesaurus indulgētiarũ. Primò, quia assertio illa est sine autoritate Scripturæ. Et si afferatur autoritas Rom. Ecclesiæ, remaneret periculum exponendi Ecclesiam hæreticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶Secundò, quia locum habent primò inductę rationes etiam hic, scilicet quòd indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias poenitentiales satisfactio eneruatur. de poe. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere claues nō soluere: si soluũt totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶Tertiò, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solùm pro poenæ relaxatione expenderentur cùm ipse per ea fuerit exēplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio poenæ.

¶Quartò, sanctus Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias. & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multò meliora bona, quàm opera nostra bona, constat. ergo ꝙ meliores sunt indulgētiæ quã nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi; aut omissis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt, scilicet Christi merita.

¶Quintò, Consulitur communiter à doctoribus, quòd post indulgentias nihilominus sit ieiunandũ: quia nemo scit vtrum odio, vel amore dignus sit, Tunc sic, aut ista sententia est impia in Deum & Ecclesiam: aut merita Christi nō sunt thesaurus indulgentiarum. Primò, quia sic claues Ecclesię nihil faciunt certi: quod est blasphemia: & indulgētia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab Ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi, & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundò, quia si per indulgentias impendũtur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorũ, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgētiarum, aut indulgentiæ præferendæ sunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorum & sanctorum minus consonat, quasi merita Christi non sufficiant.

¶Septimò, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dentur merita Christi, ergo sine indulgētiis habet quis thesaurũ meritorũ.

¶Octauo, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortē eiúsque poenas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tũ quia potens est remittere poenã æternam.

¶DEMVM arguitur, Si absoluere in indulgētiis est dispensare thesaurum Christi, ergo alię etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipue ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & Ecclesiæ.

¶Præterea, Si absoluere in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurũ Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

¶IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum.

¶Ad euidentiam huius quæstionis monstrandũ est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgẽtiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidẽ merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarũ, autoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidem Clementis sexti de poen. & re. vnigenitus. dicitur de thesauro meritorũ Christi. Quem quidẽ thesaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiúsque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandũ: & propriis rationabilibúsque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerẽt: verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorũ merita adminiculũ præstare noscuntur. Hæc ibi: Post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autẽ ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primò, ex decretis distin. 19. in canonicis: vbi epistolis decretalibus Romanorũ põtificum primus autoritatis locus post sacram Scripturã decernitur: & ibidem cap. vbi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secũdò, ex eo, quòd de vna parte sacramẽti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet: cõstat nãque extrà de hæreticis, ad abolendam. nulli in materia sacramẽtorũ licere dissentire ab eo quod Ro. Ecclesia facit & prædicat: credẽdum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendũ sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi Ro. Ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex Scripturæ sacræ autoritate, certáque inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum à satisfactione diuersũ est.

¶Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritũ & satisfactionem prælibenda est. Meritũ condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operãs dignus est æterna beatitudine, ita quòd debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamẽ certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autẽ appellatur voluntaria solutio pœnæ: tũc enim debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adæquãdo enim solutionem debito, satis proculdubio facit. Nec meritũ & satisfactio adeò à se inuicem elongantur, vt non coëant sæpè in vnum idémque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quãtum habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quantũ habet mali pœnæ, tãtùm habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonũ est meritorium: idémque vt est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differentia quò ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri fœlicitatem æternam alteri, sed sibi soli. excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum enim Christi & nõ aliorum per sacramẽta cõmunicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunq̃d Paulus crucifixus est pro vobis aut in nomine Pauli Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quòd sanctorũ opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedẽ suam in ipsis sanctis: quoniã ipsis solis profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerũt. primum quidem soluerũt debitam pro illorum peccatis pœnã: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, quàm pœna ipsorũ peccatis debita exigeret remansit illud plus tanquam ipsis Sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis Sanctis nõ propter defectũ diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius Sancti, sed propter excellentiã ipsius personæ, quæ superabundãter passa est voluntariè. Ex eo nanq;, quòd persona patiens non habet propria pœnarũ debita pro peccatis, prouenit q̃ satisfactiones superfluæ non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo nõ possunt in ipsis habere effectũ solutionis. Et quoniã cõstat Sanctos multos multò plus passos, quã ex peccatis suis debuerint pati: cõsequẽs est, vt multa satisfactoria remãserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactoriè plus exoluisse quã debuerãt pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamẽ satisfactoria multa subiit: eius enim vita cũctas illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptũ est, Et tuã ipsius animã pertrãsibit gladius. Iob quoque testatur c. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tã mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquósque tãta passos martyres, omnibus illis pœnis indiguisse, vt satisfacerẽt pro pœna peccatis suis debita? Superfluunt igitur multa satisfactoria Sanctis vltra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mũdi peccatis, vt Ioannes Euãgelista testatur, satisfecit: vt etiã ex hoc patet, quòd si totus mundus post omniũ peccata cõmissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cælum. Et tamen constat, quòd tanta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorũ quatenus satisfactoria superfluis, thesaurũ indulgentiarum cõstitui intelligito, si non vis errare. Et quidẽ quòd huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quòd verò remanserint pro nobis, & quòd remanserint dispensanda per militantem Ecclesiam, manifestari oportet.

Multa merita Christo & Sanctis super fuerunt, quæ nobis communicata, pro nobis satisfacere possunt.

¶Et primum, scilicet quòd ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis cõmunicata, pro nobis satisfacerent tanquã si ipsi Sancti viuentes ea intentione fecissent, vt pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tũ ex eo quòd non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autẽ vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, nõ per accidẽs, puta quia desunt hi, in quibus fructificet per se, quia scilicet suaptè natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operãtibus, nec in aliis effectũ habere possent, eo ipso q̃ satisfactoria supererogationis sunt. Tũ quia vnitas Ecclesiæ exigit, vt quælibet suorum ciuiũ, quæ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritusancto Ecclesiã regente, sint ad vtilitatem ipsius Ecclesiæ. Constat autẽ satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatẽ Ecclesiæ cedere: vt patet ex eo, quòd per propriam intentionem ipsorum Sanctorũ potuissent applicari hæc ad satisfaciẽdum pro isto vel illo Ecclesiæ mẽbro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneũ igitur rationi est, quòd hæc satisfactoria supererogatoriè facta Sãctis, ad vtilitatem aliorum membrorũ Ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autẽ propria eorũ est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerũt, satisfacere non possunt, dixit autem, vtilitas propria: quia nõ ex cõmunibus, sed propriis iudicandũ est de rebus. Tum maximè, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactoriis testatur dicens, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. Vbi clare videre potes, intẽtionẽ adimplẽtis in propria carne passiones deficiẽtes passioni Christi ad cõficiendã mẽsam a Deo definitã pro Ecclesia. Idem autẽ est iudiciũ de Paulo & aliis Sanctis: vt ex August. super Psal. 68. afferente dictam Apostoli sententiã, patet.

¶Secundũ autem, scilicet quòd thesaurus iste meritorũ, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum Pontificẽ, facilè manifestatur: quoniam cõmune omni Reip. est, vt illius princeps dispẽsator sit cõmunium bonorum illius Reip, nam sine omni cõtradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidẽ quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectãt. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quædã cõmunia ipsius Ecclesiæ: vtpote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Cõsequens igitur est, vt ad eum qui totius Ecclesiæ curã habet, spectet dispẽsatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti Ecclesiæ, ideo ad solum Ro. Pontificem spectat dispẽsare, non pro libito donare thesaurũ istum. Et quoniã per indulgentias remittitur pœna tẽporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagãs dicit) nec Papa potest illã remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicãdo satisfactoria aliorum ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagãte, & sacri doctores theologi Spiritussancti lumine illustrante concludũt & rationabiliter dictũ thesaurũ dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidẽtissimè sequitur, quòd indulgentia absoluendo hunc à tãta pœna pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactoriis quantum æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittendo huic pœnam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cælo per imitationem: quoniam vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

¶AD PRIMAM obiectionem in oppositum dicitur, quòd indulgẽtia secundũ diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundũ q̃ est absolutio & remissio pœnæ, sic iudicis actus est & dicitur, secundùm vero q̃ est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundũ quòd efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respõdetur, quòd indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiã, sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Est enim solutio sed non ab hoc, & istud est maximæ gratiæ, quòd soluatur debitum meum non à me. Nec

hoc

hoc est mirum, aut nouum in mysteriis Ecclesiæ: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodem modo, scilicet vt omnia soluantur non per Baptismũ, sed per Christi meritum, quod illi per Baptismum communicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordiæ, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamen per vnigenitum suum Filium suæ iustitię satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non solùm debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundũ diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarũ gratiæ, ac misericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum verò procedit, ac si hæc duo essent incompossibilia: quæ, vt dictum est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: vt ex dictis clarè patet. Ad vlteriorem verò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quòd nec apparẽtiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quòd ad bonũ sensum admittendo, quòd Papa dando indulgẽtias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionẽ: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo sicut aliud est volare, & aliud sedere.

¶Ad secundam negatur, quòd sic virtute clauium nihil fiat: fit nanque non solùm applicatio operum sanctorũ ad istum, sed & absolutio istius à pœna pro peccatis suis debita fit: vnde & verbum Christi, Quodcunque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, quòd sic virtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorum, si sunt, non relinquuntur à Spiritusancto otiosa, respondetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro Ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, vt non aliter operentur.

Bona sanctorum opera tantũ vt satisfactoria sanctis superfuerunt.

¶Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quòd communicando in abusu vocabulorũ, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur à sic dicentibus, hoc est, non sortita suum fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respondendũ est, ꝙ opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet vt meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis, sed relicta sunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt condignæ passiones huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio aũt respicit opera & passiones vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secũda, scilicet Deus præmiat vltra cõdignũ, tũ quia Dei præmio operũ: vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tũ quia non ex defectu largitatis præmiantis, sed ex excellẽtia sancti operantis prouenit, quòd opus suũ vt satisfactorium non remuneratur in ipso Sancto, hoc est, nõ satisfacit pro ipso: quia ipse nõ est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Nõ tertia, scilicet, quòd opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniã opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunque supererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi. Sed inquantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorũ excellentiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullũ inconueniens sequi, sed omnia cõsonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod nõ debet, non pro se, sed pro alio soluat. Nec ex hoc, ꝙ diximus eadẽ opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorũ opera irremunerata in ipsis. Nã quũ dicitur, quædã esse sanctorũ merita relicta irremunerata, nõ fit distinctio operum, quasi quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & malè: sed fit distinctio conditionum etiam vnius & eiusdẽ operis. Et est sensus, quòd opera sanctorum inquãtum sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: inquãtum verò sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque cõtrouersia omnia consonare.

¶Ad quartum dicitur, quòd vir sanctus potest iudicari dupliciter: primò inquantũ operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & in existente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mãdata Dei in his, quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentis afferantur, respondetur, & ad primam dicitur, quòd si verba Domini integrè afferantur monstrant oppositũ. nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcũque præcepero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quòd dicendo Quod debuimus fecimus, monstrat eos impleſſe mandata sufficiẽter, alioquin non fecerũt quod debuerunt: nã debuerũt sufficienter implere. Non est autem verum, seruum, qui fecit quod debuit inutilem citra fecisse: quoniam si citra fecisset, iam non fecisset quod debuisset. Sed verũ est, quòd est vt sic non supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim nõ facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista autoritate nihil aliud habetur nisi ꝙ sancti ex hoc, quòd impleuerunt præcepta Christi, nõ supererogauerunt, cum quo stat, & quòd sufficienter mandata Christi implere potuerunt, & supererogare, vt sic non solùm fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secundum dicitur: quòd oleum, quod sapientes Virgines timuerũt sibi non sufficere, ad meriti conscientiam spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quòd falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominẽ plus quàm possit: Maledictus, inquit Hieron. dicẽs Deum, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere ꝙ homo diligat quantum potest: intelligẽdo sic, quòd si dilectionis aliquem actũ possibilẽ sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectãt ad opera supererogationis: vt benè velle, & benè facere inimicis in particulari extra necessitatis casum. perfectionis siquidem est hoc, nõ præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum, quòd nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mẽte sua, in viribus suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundum Aug. Vnde patet quòd sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt.

¶Ad quartã dicitur, ꝙ sancti per martyriũ extra necessitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitate ad martyriũ pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiuntur voluntariè quàm pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicitur, quòd doctrina hæc, super scripturas & rationes & autoritates Rom. Ecclesiæ sanctorúmque doctorum fundatur. Et nõ solùm temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, verum indisciplinatæ mentis est non acquiescere tot allatis, vltra autoritatem sanctorum Tho. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum sequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quàm philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi cõsentanea, simúlque à communi doctorum sententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere necesse est omnia.

Ad sanctorum dicta.

¶AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus sanctorum respondẽdo dicitur, quòd cùm hoc, ꝙ omnes sancti aliquod peccati debitũ habuerunt, pro quo quandiu viuunt orare possunt, non quòd oporteat eos semper peccatum habuisse coæuum, quandoque enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerũt, stat quòd multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum est ex parte nostra: quamuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguito, quòd sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò secundum se, & secundum proprias vires: & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mãdata Dei: iuxta illud Isaiæ, Vniuersæ iustitię nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio modo secundum gratiam Spiritussancti in ipsis & operibus suis, tam informãtem, quàm assistentem: & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil dãnationis habẽtes, &c. iuxta illud 1. Ioannis tertio, Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatũ, quoniã semen ipsius in eo manet: & nõ potest peccare, quoniã ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Ro. 8. Nihil dãnationis est his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdẽ ad Tim. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Domin⁹ in illa die iustus iudex. Vnde prudẽtis lectoris erit discernere, quando scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris, secundum quòd sunt nostra, & secundum ꝙ sunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificantur de nobis, & nostris secũdũ quòd sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, vt sunt diuinæ misericordiæ, ac gratiæ: vt patet ex his scripturæ locis & multis aliis, quæ afferri possunt. Et hinc habes solutionẽ huius & sequentiũ & similiũ obiectionũ: nã cum hoc, quòd omnes sancti sunt ex se debitores, stat quòd ex diuina gratia operando, supererogant. Et similiter, quòd sunt impij ex se: & orando ex diuina gratia merentur nõ imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam dãte implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter væ vitæ hominum laudabil

dabili, si sine gratia (diuinæ misericordię effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundum humanam iustitiam iudicem meum deprecabor. Et similiter omne opus bonū optimè factum, inquātum est ex nobis factum peccatū est, sicut pannus menstruatæ: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatum, sed meritorium & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter & absolutè & non secundum quòd ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factum est peccatum veniale, non respōsione, sed sensu aut igne opus est: nam secundum hoc beata virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen August. dicit gatiam collatā esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quòd etiā natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

¶AD OBIECTA Autem contra naturalē vtilitatē ex superfluis Sanctorū meritis, respondetur. Et ad primū, Vnusquisq; propriam mercedem, & secundū proprium laborē, dicitur, ꝙ vt patet, de mercede loquitur: merces aūt merito respōdet: & nos idē dicimus ꝙ quilibet sibi soli meretur. Nos autē de pœnarū remissione loquimur, dicentes quòd vnus potest satisfacere per alium.

¶Ad secundum (quòd non dignè expenderet illa Ecclesia) dicitur quòd dignissima expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expēdi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis Sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶Ad tertium (quòd nō piè ageret Ecclesia) dicitur, quòd piissimè mater Ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

Ad eos qui obiiciunt contra merita Christi.

¶AD OBIECTA Denique contra thesaurū indulgentiarū ex meritis Christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quòd cum autoritate nō solius Ro. Ecclesiæ, sed sacræ Scripturæ, Sanctorū & doctorū hoc dicitur. Et si solius Ro. Ecclesiæ autoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rationē reddēdā de ea, quæ in nobis est, fide, non minus, quā si autoritate generalis cōcilij diffinitū esset. Hæretici aūt sicut refutare possunt Ro. Ecclesiam, ita & Conciliū. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papā dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hæreticū se experietur qui contradixerit. Et in Cōcilio Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. Ecclesia & reprobamus quicquid reprobat Rom. Ecclesia.

¶Ad secundū iam dictum est, nisi ad subiunctā ex canone autoritate malè allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, ꝙ sunt eneruationes ratione indiscretionis.

¶Ad tertiū similiter dictū est & probatū, ꝙ nulla sit irreuerentia.

¶Ad quartū dicitur, ꝙ opera bona dicūtur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorum, quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, vt non sit mirum si seipsum interimit.

¶Ad quintū dicitur, quòd Cōciliū illud pium est, ꝙ claues Ecclesiæ, sicut & alia sacramēta, facere aliquid certi vel nihil certi, pōt intelligi dupliciter. Primò, quantū ex seipsis: & sic dicitur quòd faciunt certū quid, & oppositū est impiū. Alio modo per accidēs, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic contingit nō solùm claues Ecclesiæ, sed & Baptismū non habere certū effectū: puta, si adultus suscipiat ablutionē occulto animo nō suscipiendi Baptismum: tunc enim nec characterē recipit. Et si cum animo solùm peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi quòd claues habēt certissimū effectū in subiecto disposito ad earū effectū: & similiter indulgētia est certa donatio dispositis ad illā. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè pœnitentib⁹, nec insufficiētia meritorū Christi & Sanctorū: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto non hominis solius, sed Dei miserentis, donādo verā cōtritionē, prouenit ꝙ non quiescimus à nostris pœnitētiis post indulgētias. Et quum secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgētiam esse sufficientia, aut dubito, respōdetur ꝙ plus oportet addere, scilicet suscepta in me, seu participata à me. Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficienter exoluentia debitas à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum. hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanquam meliores satisfactione Christi: sed quia melius est duplici via satisfacere, quàm vna tantùm: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantùm. Ad confirmationem dicitur, quòd merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas consequūtur Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut Ecclesiæ ita nec indulgentiæ: & tamē cum hoc stare liquet, quòd remissiones fiant per merita Christi.

¶Ad sextum dicitur, quòd appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quòd insufficiens sit Christi satisfactio, sed vt plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

¶Ad septimum dicitur, ꝙ non est hæc Ecclesiæ doctrina, vt thesaurus meritorū Christi & Sanctorū ita cōmissus sit Ecclesiæ dispensationi per indulgētias, ꝙ sine ipsius nō dispēsetur à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, Thesaurus ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quòd multis modis participarij possit à Christi mēbris.

¶Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex insufficiētia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionē ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurū Ecclesiæ ad remittēdum pœnam mortis: & propter disparitatem pœnarū ex parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarum quædā sunt pœnæ naturales, & quædam personales: hoc est, quædam consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectā naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram vtranque, scilicet animę & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens enim vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: vnde etiam in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cum suis pœnalitatibus est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis non se extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorum Christi, sed ex natura pœnæ & status pręsentis prouenit, quòd pœna mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia ęterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolutè, & aliud de eisdem, vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa enim absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus ęternam potius per viam concomitantiæ, quàm per satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quòd non hostili pœna puniendus est, quod est tollere pœnam ęternam. Soli enim hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suaptè natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, vt satisfactoria exhibet.

¶Ad demum obiecta contra hoc quòd absolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respondetur: Et ad primum dicitur, quòd non est par ratio de actu absolutionis in indulgentiis, & de aliis absolutionibus, siue censuris, siue aliis sine sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramenti pœnitentiæ partem, scilicet pœnitētialem satisfactionem (supplet enim eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est à pœna debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia: aliæ verò absolutiones sunt à pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad istas remittendas sola potestas Papę sufficiat & efficiat: ad illas verò vltra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram pœnitentiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad libitum applicatio: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitentiæ claues respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potentiæ, quamuis positiuè ad vtrūque se habeat clauis scientiæ, ita in indulgētiis inuenitur, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionē & ligationem: clauis verò potestatis positiuè quidem absoluit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm nō absoluere ex iudicio & autoritate clauis sciētiæ. Vnde non soluere absolutè nō est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet, quòd licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum

tamen

tamen ſoluere, vel ligare non eſt in militāti Eccleſia ſine clauium exercitio. Auguſtæ die 7. Octob. 1518.

QVAESTIO II.

¶Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad acquirēdas indulgentias ſit imperfectionis. Et videtur quòd ſic. Primò, quia actus non meritorius eſt imperfectionis: ſed acquirere indulgentiam, non eſt meritorium: ergo, &c.

¶Secundò, quia indulgētiæ ſunt relaxationes pœnarum debitarū: perfectorum autem eſt pœnas amplecti, non fugere: quoniā ſitiūt crucē Chriſti: vt de ſanctis Andræa, Laurētio, & Vincētio legitur.

¶Tertiò, quia ſecundum doctores ſacros, habens indulgentias melius facit ſi per ſeipſum adimplet iniunctam pœnitentiā, quàm ſi propter indulgentias omittat illam: perfecti autē æmulantur chariſmata meliora: imperfectorū igitur eſt indulgētiis incumbere.

¶Quartò, quia indulgentiæ non proſunt, niſi ad relaxationē pœnarum canonicarum: ſed non niſi criminoſis publicè imponuntur canonum pœnæ, quia ſunt publicæ pœnitentiæ partes: ergo non eſt niſi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

CONCLVSIO.

¶Operam dare indulgentijs, communis eſt actus perfectis, & imperfectis in charitate conſtitutis, ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt.

¶AD huius euidentiam ſciendum, ꝙ indulgentiarum fructus proprius eſt ſatisfacere diuinæ iuſtitiæ, quo ad pœnam temporalem propriis peccatis debitam ex pœnis Chriſti & ſanctorum, ſecundum traditionem Eccleſiæ Ro. vt patet in extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorum Pon. apoſtolicis literis. Hac autem ſuppoſitione facta (in alia quæſtione adhuc magis probanda, quàm in tractatu de indulgentiis firmauerimus) conſequēter dicendum eſt, quòd quum actus iſte, qui eſt ſatisfacere per alium non ſit ex ſuo genere malus, nullā enim deordinationem importat, nec habet imperfectionem moralem annexam: quoniam cum feruenti charitate & prōptiſsima voluntate per ſeipſum ſatisfaciendi, ſtat quòd tali modo, ſcilicet per ſanctorum pœnas velit ſatisfacere, & nihilominus operibus ſanctiſsimis tantò magis intendere, quantò liberior à debita pœna, & gratior eſſe debet propter hoc cumulatum beneficij. Sed eſt actus de genere bonorum moralium: eſt enim appetitu recto appetibilis, vtpote ablatiuus impedimentorū ad cæleſtē patriā. Pœnæ enim peccatis debitæ impediūt ingreſſum ad æternā beatitudinē, vnde tantùm oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro ſuis peccatis, liberę ab omni malo pœnæ, omniū bonorū aggregatione perfectū ſtatū aſſequātur. Nec ſolū eſt moraliter bonus, ſed etiā meritorius, ſi fructuoſus eſt: quoniā nō niſi exiſtētibus in charitate indulgētiæ proſunt, vt ipſa cōceſsionis forma mōſtrat (dicēdo verè pœnitētibus) omnes aūt actus humanos ex charitate procedētes meritorios eſſe cōſtat. Nec ſolùm eſt meritorius æternæ vitæ, ſed cōſonus etiā perfectis viris: quoniā cōtinuè ſuſpirātibus ad cæleſtē patriā, & cupientibus diſſolui, & eſſe cū Chriſto cōſonāt omnia recta acceleratiua cæleſtis ingreſſus: cōſtat autē exolutionē pœnarum debitarū pro peccatis acceleratiuā eſſe cæleſtis itineris: quoniā impedimēta ingreſſus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, ꝙ dare operā indulgētiis, eſt actus cōmunis perfectis & imperfectis in charitate cōſtitutis, ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt. Et cōfirmatur: quia omnibus quātumcunque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita noſtra: in quorum numero conſtet eſſe debitum pœnæ pro peccatis, quod autem conſonat petere, conſonat & quærere. Conſonat igitur etiam perfectis quærere debitum pœnæ pro peccatis ſuis debitæ exolui per ſatisfactoria opera Chriſti & ſanctorum.

¶AD PRIMAM autem obiectionē dicitur, quòd ſermo doctorum dicentiū indulgentias nō eſſe meritorias, eſt formalis, & verus formaliter intellectus: hoc eſt, quòd indulgentia, vt ſatisfactoria, nō eſt meritoria. Cōmune eſt enim ſatisfactoriis omnibus (ſiue per ſeipſum homo ſatisfaciat, ſiue per alium viatorē, vel ſanctū) quòd meritoria non ſunt formaliter ſumpta, hoc eſt, vt ſatisfactoria. Et ratio eſt in prōptu, quia ſatisfacere, non eſt aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, ꝙ aliquis à debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet ſatisfacit, & nemo meretur. Cùm hoc autem, quòd indulgentia, quæ, quo ad fructū, ſatisfactionem per alium, hoc eſt, Chriſtū, & ſanctos ſonat, non eſt meritoria, ſtat, quòd aliquid facere pro indulgētia ſatisfactoria, ſit meritoriū, non ſolùm ex genere operis (puta ſubuenire Eccleſiæ, aut orare) ſed ex intētione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta ſui ingreſſus ad æternam vitam tollantur. Et hoc conſonare perfectis, manifeſtum eſt.

¶Ad ſecundam dicitur, quòd perfectorum eſt pœnas promotiuas ſui vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, nō eſt perfectorū iterare, ſed quàm citius fieri poteſt, liberare ſe ab illis: vt expeditus ſemper inueniatur pro cæleſtis patriæ ingreſſu. Cōſtat autē pœnas pro peccatis debitas eſſe ex propria culpa impeditiuas ingreſſus cæleſtis: & ideo à perfectis per ſe, vel per alium citius ſunt exoluendæ.

¶Ad tertiā dicitur, quòd nihil obſtat dictis conſilium de meliori bono: quòd, ſcilicet melius facit conſequutus indulgētiam, ſi per ſeipſum ſatisfacit. Nam proculdubiò melius eſt duobus modis ſatisfacere, quàm vno, ſcilicet per alium, & per ſe, quàm per alium tantùm. Et rurſus, per alium ſatisfit ſolùm, ſed per ſeipſum, & ſatisfit & medela adhibetur: pœnitentia enim per ſeipſum impleta eſt, nō ſolùm ſatisfactio, ſed medicina. Cum his enim ſtat, quòd perfecti emulando chariſmata meliora, ſectentur etiam indulgentias, vt expediti ſint ad vitam æternam.

¶Ad quartam dicitur, quòd multa falſa continet. Primum eſt, ꝙ indulgentiæ non proſint niſi ad relaxationem pœnarum, quæ per canones pœnitentiales impoſitæ ſunt: patet enim hoc eſſe falſum ex ipſa forma conceptionis, ſonantis remiſsionē pœnarum iniunctarū: iniunctæ autē ſunt ſiue ſecundū canones, ſiue ſecundum arbitriū confeſſoris. Aliud falſum eſt, quòd pœnæ canonū pro ſolis criminibus publicis imponi poſſunt: quū conſtet in foro pœnitentiali poſſe imponi: vt pro ſecretis ſecretè pœnitentiam agant. Aliud falſum ſubintelligitur, reprobatū in alia quæſtione, ſcilicet ꝙ ſub pœna canonica non includatur etiā pœna ſimpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiā eſſe falſum: ꝙ non iudicat Deus bis in idipſum: iudicaret autem bis, ſi ſemel per ſeipſum, & ſemel per ſuū vicarium temporalē pœnā ſatisfactoriā pro peccato exigeret, quod contingeret, ſi pœnitentia à ſacerdote ſecundū canones impoſita, non euacuaret pro ſua portione pœnā ſatisfactoriā apud Deum. Et hinc eſt quartū falſum, ſcilicet, quòd remiſsio pœnitentiæ iniūctæ adepta per indulgentias, nō ſit remiſsio pœnæ debitæ pro ſatisfactione peccati apud Deū: vt in alia quæſtione manifeſtauimus. Quocirca cuicūque obnoxio pœnæ temporali pro ſatisfactione cuiuſque actualis peccati proſunt indulgentiæ, ſiue ſint iniūctæ ſecundū canones, ſiue confeſſoris arbitrio. Et etiā ſi non ſunt actu iniunctæ dūmodo Eccleſia ſeruatis ſeruandis in forma indulgentiæ etiā ad non iniunctas pœnitentias extendat illā: vt aliàs hoc, ſcilicet de nō iniunctis, manifeſtabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tam ſani, quàm infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tā impediti, quàm nō impediti in charitate conſtituti, rei poſſunt eſſe alicuius pœnę temporalis pro ſatisfactione ſuorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarū qui voluerit earum particeps fieri, ráríque videntur eſſe adeò ſatisfacientes per ſeipſos, qui non egeant indulgentiis: qui tamen tutius agunt ſi per indulgentias etiam à debitis ſe abſolui curent. Auguſtæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet.

QVAERITVR vtrum occurrenti pauperi negans eleemoſynā, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet. Et videtur quòd ſic.

¶Primò, quia agit cōtra ordinem diuini præcepti: quo quis primò ſeruare tenetᷣ præcepta, ſeu mādata Chriſti, quàm acquirendis vacare indulgentiis: vtpotè quia hoc non eſt mandatum, ſed voluntarium.

¶Secundò, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrē ſuū neceſse habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? primæ Io. 3. Et ſi dicatur ꝙ ſola extrema neceſsitas obligat ad mortale: cōtrà, tum quia ſecundū hoc charitas nunquam vel rariſsimè locū haberet operandi, tum quia quilibet in neceſsitate conſtitutus, vellet non ſibi expectari neceſsitatē extremam, ſed prius ſubueniri: ergo hoc idem ſeruandū eſt in aliis.

CONCLVSIO.

¶Negans eleemoſynam, quando tenetur eam facere, vt ſeruet ad tempus indulgentiæ, peccat.

¶AD euidentiam huius cōſiderandum eſt, ꝙ ad hoc, quòd aliquis actus humanus ſit peccatum, nō ſufficit negatio bonitatis maioris, alioquin nō daretur gradꝰ in actibꝰ bonis, ſed ſoli ſummè boni actus effugerēt rationē peccati, ſed exigit ꝙ ſit inordinatus: niſi enim à diuino ordine declinaret, peccatū non eſſet. Deordinatio autē actus effuſiuæ pecuniæ ſicut & cæterarū moralium actionū, tunc tantū eſt, quū vel non ſua, vel ad id quod nō debet, vel quum nō debet, &c. impēditur pecunia: niſi enim aliquid quod debuerat adeſſe, deſit, aut quod debuerat abeſſe, adſit, peccati ratio nō ſaluatur: quocirca ad debiti rōnē oportet ſpectare peccati iudicium. Et hinc ſit, vt licet meliꝰ faceret qui pecunias ſuas in eleemoſynas daret, quā ſi expēderet eas in humanis officiis defunctorū, quæ ſunt conſolationes viuorū nō tamē peccaret expēdens eas pro honorabilibꝰ exequiis, quia nō tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarū humanus iuxta ſtatū perſonæ & patriæ morē non eſt deordinatus. Vnde in propoſito, quū dare eleemoſynā ſit præceptū affirmatiuū, obligans tantū pro loco & tēpore: ſi in caſu loquimur, quo præceptū de eleemoſyna obligat, non eſt dubium ꝙ

negans illá, vt det pro indulgentia peccet: non enim sunt facienda mala, vt veniant bona. Si aũt sumus extra casum, in quo præceptũ de eleemosyna obligat, quãuis pauper occurrat petẽs eleemosynã, licitè potest quis omittere eleemosynã & dare pro indulgentia nõ minus, quam posset illã simpliciter omittere, & quã posset pecuniam illam in vsus suos conuertere. Vnde Dominus Mariam à discipulis defendit, obiicientibus quòd pretiosum vnguẽtum, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans quòd bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, quòd concurrẽtibus duobus bonis, altero continuo, altero pro instante commoditate, licitum est omisso pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quòd pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

¶AD PRIMAM Autẽ obiectionẽ dicitur, quòd ordo præceptorũ ad consimilia est in præcepto tunc tantũ, pro quanto præceptum affirmatiuũ obligat: extra tẽpus siquidẽ pro quo obligat, liberũ est cuiq; cõsilia sequi. Sic autẽ esse in proposito supponitur.

¶Ad secundã negatur, quòd talis agat cõtra doctrinã Ioan. Euãg. quia Ioãnes loquitur pro quanto præceptũ affirmatiuum obligat: certo autẽ certius cõstat, q nõ quęlibet necessitas fratris visa cõstituit tẽpus, pro quo præceptũ eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidẽ dicit in verbo necessitatẽ victus vel vestitus. Multi autem sunt pauperes habẽtes victũ & vestiũ: vt patet de Gabelo apud Thobiã. Et rursus glossa ibidẽ de substãtia superflua exponit, dicens, Si superflua nõ potes dare fratri, animã tuam nõ potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioãnes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiã huius mundi: sed de superfluã substantiã habente: iuxta verbũ Domini: Quod superest, eleemosynã date, Luc. 11. Nec propterea ego abundãs teneor huic pauperi dare, quãuis tenear dare eleemosynã: si recta ratio moraliũ actuũ regula est. Vtrũ aũt sola extrema necessitas, tẽpus, p quo præceptũ obligat determinet, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post S. Thomã, quòd quantũ est ex parte necessitatis pauperis: sola extrema necessitas determinat tẽpus, pro quo pręceptũ de eleemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas nõ intelligitur, quãdo prope mortem homo est, tunc enim nõ potest sibi subueniri, sed quãdo est adhuc tẽpus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me nõ sibi succurrit: tũc enim necessitas est extrema, licet lõgè sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemosynam: magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incõmodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quod est prope medium, ad virtutis actum spectat: ita in oppositis non solũ qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui propè ad vitium appropinquat. & secundũ Theologos non solùm qui cõtra præceptum: sed qui pręter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, qua necessitas, proximi visa quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioann. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatem Dei non manet in illo. Quamuis assertiuè intellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint: quoniam tunc tantùm debita negatur subuẽtio in notabile damnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autẽ necessitatẽ, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo. & sic non fit cõtra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia secũdum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locũ operãdi, negatur sequela, quoniã charitas etiã sine præcepto operari potest & frequẽtissimè eleemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secũdò, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremã subueniri: cõceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Nõ enim omne quòd volumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium dici non tamen propterea sequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de aliis. Augustæ die 7. Octobris 1518.

QVAESTIO IIII.

¶*Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.*

VAERITVR Vtrum indulgẽtia absoluẽdo ab iniunctis pœnitentiis, absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quòd non. Primò, quia iniũctæ pœnitentię ab homine, sicut non obligãt nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶Secundò, quia pœnitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentię spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

¶Tertiò, quia potestas ligãdi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi à pœna canonica.

¶Quartò, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundũ statuta Ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit per pœnam mortificationis propriè, & huiusmodi.

¶IN OPPOSITVM Autẽ est cõmunis Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

¶*Quicunque absoluuntur per indulgentias ab iniunctis pœnitentijs, absoluuntur à pœnis debitis peccatis suis apud diuinam iustitiam.*

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendũ est, quòd pœna canonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secũdum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habẽt sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confessione facienda editum à Deo & ab Ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet Ecclesiæ præceptum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit Ecclesia. sed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, Ecclesia idem præcipiendo determinat tempus, scilicet singulis annis: vnde vna & eadem est confessio præcepta à Deo & Ecclesia. Et proculdubio vnica confessione implet, qui, licet præceptum Dei & Ecclesiæ: ridiculum quippe esset semel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur Ecclesiæ. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinatè per istam vel illam pœnã, nam potest satisfacere per eleemosynã, vel per ieiunium, vel orationẽ. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponẽtis satisfacere per determinatã pœnã, puta ieiunium septem annorũ. Nec tenetur pœnitẽs ad duas pœnas: alterã satisfactoriã apud Deum, & alterã satisfactoriã Ecclesiæ: sed implendo iniũctã ab Ecclesia, satisfecit Deo & Ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita à sacerdote adæquat debitã secundũ diuinã iustitiã) vel pro parte illa quæ correspõdet impositæ, si pœna imposita minor est illa quæ secundũ diuinã iustitiam determinanda erat. Nec hæc voluntariè dicimus: sed euidenter mõstramus discurrẽdo per oẽs actus præceptos ab vtrisq; scilicet Deo & Ecclesia: vt patet in pręcepto de obseruatione festorũ & præcepto de obseruatione ieiuniorũ. Vnum enim atque idẽ est quod à Deo Ecclesiáque præcipitur, ab illo indeterminatè, & ab ista determinatè: & dum Ecclesiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptũ iterum implẽdũ circa illud. Et simile est in aliis. Quocirca Deo Ecclesiáq; idem præcipiente, vnus atque idem actus fit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & Ecclesiæ. Et propterea putari potest, q si iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiã, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolutè, sed solũ vt est debita ex vinculo Ecclesiæ & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiæ. Sicut quũ Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non cõcedit illi, quòd non impleat Dei, seu naturæ præceptũ de ieiunio, sed quòd non arctetur ex vinculo ecclesiastici pręcepti ad ieiuniũ. Et secundum hanc viam sicut ligat sacerdos ad pœnã nouum adiiciẽdo vinculum determinandóque per qualẽ quantámque pœnam satisfacere debet pœnitẽs: ita absolueret per indulgentiã tollẽdo vinculum Ecclesiæ & determinationẽ ad talẽ pœnã. Fallitur autẽ opinio hæc in hoc, quòd nõ discernit inter absolutionẽ per viam indulgẽtiæ & absolutionẽ per viam licentiæ. Absolutio enim per viam licentiæ cõmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam prębendo, vt nõ teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum & similium. Sed quòd nõ sit talis absolutio per indulgẽtias, patet ex eo, quòd innititur illi priuilegio Christi, Quodcunque solueris super terrã: certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cõmunis omnibus principibus est: ad quã non est opus priuilegio sed statim vt quis est princeps habet illã. Amplius absolutio per modum licentiæ, extendit se indifferẽter ad singula positiui iuris: potest enim ita relaxare obseruationẽ vnius præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cælorũ sunt (dicente Christo, Tibi dabo claues regni cælorum) & specialiter culpæ (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quũ dixisset, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus subdit, Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ nõ essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credẽtium non solum vinculũ, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo

absolut

abſolutionẽ per indulgentiam fieri,ex eo cõuincitur,quòd indulgentia verè acquiſita,tenet communis Eccleſiæ & doctorũ ſenſus ſatisfeciſſe hominem illum,ac ſi pœnitentiam correſpõdentẽ illi indulgentiæ perfeciſſet.Ex hoc enim manifeſtè ſequitur, ꝙ indulgentiæ abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis abſoluunt non ſolũ à vinculo per ſacerdotem,aut canonem appoſito:ſed etiam à pœna temporali debita ſecundum diuinam iuſtitiã peccato,quanta correſpondet illi acquiſitæ indulgentiæ.Nec eſt parui momenti ratio ſumpta à communi ſenſu Eccleſiæ & doctorũ ſacrorum : ſed eſt tãtæ autoritatis,vt non niſi temerè liceat ſentire oppoſitũ. Et cõfirmatur ſentẽtia hæc:quoniã ſic verè relucet operatio priuilegij Petro cõceſsi,Quodcũq; ſolueris ſuper terrã:abſoluere enim à pœnis peccato debitis in foro diuinæ iuſtitiæ,non principis , nõ iuris humani,ſed diuinę eſt poteſtatis Petro cõmunicatę à Chriſto.Amplius,Clemẽs 6.tradidit expreſsè, quòd indulgẽtia remittit pœnã temporalem pro peccato debitam:vt patet in extrauagãte ab orbe acceptata de Iubilæo quinquageſimo quoque anno:& habetur in extrauagantium communium titulo,de pœ.& re.cap. vnigenitus. Non licet autem contra apoſtolicæ ſedis doctrinam ſentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionẽ dicitur , ꝙ pœna iniuncta ab homine,ſeu canone eſt duplex: quædã ſimpliciter appoſita ab homine,vel canone,vt excõmunicatio,carcer,& huiuſmodi:& hę non ligant niſi in foro eccleſiaſtico.Quædã verò ſunt appoſitę ab homine ſeu canone,& appoſitæ ſolùm quo ad quãtitatẽ & qualitatem,vt ſuppoſitas pœnas euacuent. Et iſtæ obligant partim in ſolo foro Eccleſiæ,pro quanto non tenẽtur niſi in hac vita implere illas qualitates:& partim ſimpliciter apud Deum:pro quanto ſi non ſecundum iniunctas qualitates ſatisfecit, tenetur ſatisfacere apud diuinam iuſtitiam in alia vita de tota illa pœna,quæ euacuata fuiſſet,ſi ſecundum iniunctas ſatisfeciſſet. Vnde ſicut pœnitentia ſacramentalis obligat in foro Dei,ita abſoluit in foro Dei.

¶Ad ſecundã dicitur,quòd Eccleſia poteſt abſoluere per indulgẽtias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino.Nec hoc facit Eccleſia humana,ſed diuina autoritate ſibi cõceſſa ex priuilegio, Quodcunque ſolueris:Petrus enim vt vicarius,&miniſter Chriſti agit autoritate Chriſti.Nec mirũ,ſi poteſt abſoluere à pœna debita ex præcepto Chriſti,& ad quam obligat interior pœnitẽtia, & quæ eſt de neceſsitate ſalutis, quia poteſt abſoluere à culpa: quæ tantũ excedit pœnã vt Iudæi dixerint, Quis põt peccata dimittere,niſi ſolus Deus? Sacerdos enim miniſterialiter abſoluit à culpa & remittit peccata confitentiũ ſibi:dicente Chriſto : Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis.Et multò magis poteſt Chriſti miniſter abſoluere à pœnis:quũ enim culpa & pœna impedimenta ſint regni cælorũ(quia & nihil coinquinatũ intrabit illud,&abſterget Deus omnẽ lacrymã,nec dolor erit vltra, &c.) Ad claues regni cęlorum ſpectare neceſse eſt vtrunque impedimentum tollere:alioquin aperire regnum cęlorum fidelibus non ſufficerent. Conſtat autem ſufficere in patiente diſpoſito , & reliquis concurrentibus requiſitis. Quocirca pœna,ad quã peccator ex Dei præcepto tenetur , & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato,& quæ de neceſsitate ſalutis æternæ habendæ implenda erat,per indulgentiæ abſolutionem verè acquiſitam ſublata , definit talis homo ad illam obligari,&ex diuino præcepto,& ex pœnitentia interiori,& ex fine ſalutis æternæ,quia iam ſatisfecit per aliam viam,ſcilicet per abſolutionem indulgentiæ,& hoc Chriſti autoritate per ſuum miniſtrum ritè exequuta.Quod autem dicitur,quòd pœnitentia,ad quam tenetur peccator,eſt crux Chriſti, & mortificatio paſsionum iam à priſcis ſolutum eſt doctoribus dicentibus,quòd pœnæ inquantum ſunt medicinæ paſsionum , non ſupplentur per indulgentias:& propterea debemus etiam indulgentijs acquiſitis pœnitentiam agere,vt medicinam paſsionum noſtrarum:Inquantum verò ſunt ſatisfactiuæ pro peccatis commiſsis,ſic ſupplentur per indulgentias.Et ſimiliter eſt diſtinguendum de cruce poſt Chriſtum portanda , & ſimilibus.

¶Ad tertiam dicitur,quòd propoſitio aſſumpta(ſcilicet poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt)eſt cum grano ſalis intelligenda;quia etſi eſt par quantum ad materiam(quia vtrobique Dominus dixit, Quodcũq;,ſicut enim dixit,Quodcunq; ſolueris,ita dixit, Quodcunque ligaueris)non tamen eſt par quo ad modum. Nam & peccata ſacerdos miniſterio autoritatiuo tollit , ita quòd abſoluendo facit de peccatore iuſtum:non poteſt tamẽ miniſterialiter ligãdo facere de iuſto peccatorẽ.Ex hoc enim patet,quòd alio modo ſoluit quam liget Petrus quantũ ad culpas:& ſimiliter fas eſt, vt alio modo Pontifex liget,quam ſoluat pœnas.Abſoluit enim miniſterialiter & per ſacramentalem abſolutionem, & per indulgẽtias à pœnis ſecundum diuinã iuſtitiam debitis: ligat autem ad pœnam ſicut ad culpam. Nam ſicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid,cuius tranſgreſsio cõſtituit peccatorem: ita ligat ad pœnam,vel non remittendo,vel agendo, vnde per ſeipſum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iuſtitiam.Sub hac autem diſtinctione dicitur ad minorem, ꝙ ſi ſermo ſit de poſſe quibuſuis modis Papa poteſt ligare ad pœnam canonicã, & nõ canonicam,hoc eſt abſolutè apud Deũ,(vt patet ex dictis)& ſimiliter abſoluere.Siverò ſermo ſit de poſſe tali modo,ſcilicet directè imponendo vel tollendo,ſic minor eſt falſa:quia non æqualiter ſe habent quo ad modum claues in ligando &ſoluendo.Poteſt enim directè abſoluere quod non poteſt directè imponere: vt in culpa.

¶Poteſt & nihilominus ad minorẽ aliter reſponderi,dicendo, ꝙ in canonica pœna quę in foro pœnitentiæ iniũgitur in ſatisfactionem,clauditur pœna debita peccato corã diuina iuſtitia : quoniã eadem eſt pœna ſuppoſita,& qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis.Et propterea ſicut ſacerdos ligando ad pœnã canonicam,ligat ad pœnam ſimpliciter veſtitã qualitatibus appoſitis ab homine vel canone:ita abſoluẽdo ab huiuſmodi pœna canonica,abſoluit & à pœna ſimpliciter.Nã abſoluendo à pœna qualificata per hominẽ vel canonẽ,abſoluit & à pœna & à qualitate, qui enim abſoluit à toto,abſoluit à qualibet illius parte:quia toto includitur pars.Et ſic dato ꝙ non liget niſi ad canonicam, nec abſoluat niſi à canonica, adhuc habetur intentũ , ꝙ ligat & abſoluit in pœnã ſimpliciter debitam in ſatisfactione pro peccato. Poteſt & tertiò dici ad eandẽ, ꝙ quia actus & potẽtia diuidunt ens,&quodlibet genus entis,& ad idem propterea genus ſpectat homo in potentia & homo in actu & album in potẽtia & album in actu;& ſic de aliis:ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicã in actu, vel in potentia,& vtraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quod Eccleſia non ſolùm poteſt ſuper pœnas canonicas in actu ſed etiam ſuper pœnas canonicas in potentia.Imò de facto Eccleſia per canones pœnitentiales &per arbitrium confeſſorum,nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas ſimpliciter pro peccatis, quæ ſunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu , adhibendo illis formam canonicam , puta tot ieiunij , &c. Ac per hoc Eccleſia ex hoc ipſo, quòd poteſt ſuper pœnas canonicas tam actu quàm potentia,poteſt ſuper omnem temporalem debitam pro ſatisfactione peccatorum:quoniã omnes tales pœnę ſunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc eſt ſunt aut determinatæ per canones,aut determinabiles,ſunt aut iniunctæ per ſacerdotem,aut poſſunt iniungi.Et propterea licet Eccleſia in indulgentiis non conſueuerit niſi iniunctas pœnas remittere,quia ita ſonant,poſſet tamen etiam non iniunctas remittere : ſequitur enim hoc ex nunc probatis,& fulcitur autoritate diui Tho. aliorúmque doctorum.

¶Ad quartã dicitur,quòd ly ſimpliciter, in duobus ſenſibus ſumi cõſueuit. Primò,vt æquiualeat ad ly totaliter, ſecũdò,vt excludat additionem,vt Aethiops nõ dicitur albus ſimpliciter,ſed cũ additione dicitur albus dentes,non autem quia dicimur albi ſine additione aliqua,dicimur albi ſimpliciter.In propoſito ergo ſi Simpliciter ſumitur,pro Totaliter, ſic ſatisfactio ſacramẽtalis quãdoque ſatisfacit ſimpliciter,& quandoque nõ ſimpliciter,ſed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis , & quandoque non,& hoc eſt manifeſtum.Si autem ſumitur pro ſine additione,ſic ſatisfactio ſacramentalis ſemper ſatisfacit ſimpliciter,dum modo pœnitens agat illam rectè diſpoſitus:quia non ſolùm ſatisfacit Eccleſiæ , ſed Deo pro tanta pœna debita peccatis , quanta correſpondet illi ſatisfactioni ſacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus,ſed probata efficaciter ſunt ex ſupradictis. Auguſtæ die 29. Sept. 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis purgatorij.

VAERITVR vtrum ob plenariam indulgentiam conceſſam pro defunctis,& acceptam à viuis pro certis defunctis,animæ illorum defunctorum in purgatorio exiſtentes liberentur totaliter à pœnis purgatorij. Videtur enim quòd ſic : quia indulgentiæ tantùm donant quantum ſonant : ſed plenaria indulgentia ſonat remiſsionem omnium pœnarum:ergo, &c.

¶Præterea,Indulgentia valet(vt dicunt doctores)per modum ſolutionis:ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum ſolutionis plenariæ : ſed facta ſolutione integra alicuius debiti liber eſt debitor ab vniuerſo quod debebat : igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à pœnis purgatorij.

¶Præterea,Doctorũ ſententia eſt ꝙ cõcurrẽtibus tribus , ſcilicet autoritate in dante, pietate in cauſa,& gratia in recipiẽte,indulgẽtia valet:ſed hic cõcurrũt omnia:ergo.Et cõfirmatur ex autoritate prædicationis eccleſiaſticæ:multi enim prædicando hoc dicũt.

CONCLVSIO.

¶Non omnes defunctorum animæ in purgatorio exiſtentes per indulgentias quas hic viuentes pro illis ſuſcipiunt,liberantur,ſed qui ita hic viuentes ſe geſſere,vt diuinæ miſericordiæ placeret , illos liberari.

¶IN oppoſitum autem eſt, quia ex hoc ſequeretur , quòd per indulgentias poſſet Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad euidentiã huius difficultatis ſuppoſito(prout rei veritas eſt) indulgentias nõ niſi per modum ſuffragij prodeſſe defunctis , tria ſunt præmittenda: & poſtmodũ reſpondendum quæſito. Primum præmittendũ eſt de iſta indulgẽtia in ſe,qd ſit plenaria indulgẽtia

per modum suffragij. Secundum est de modo seu via, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶Quo ad primũ, à quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modum ecclesiastici auxilij denotat: ita ꝙ indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiæ suffragia perspecta fuerint: quoniã ad horum similitudinẽ indulgẽtia suffragij modum induit. Et quum trifariã nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus, de cõgruo tamẽ, defuncti alicuius liberationẽ à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illã, vel satisfaciẽdo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus pro illis) & indulgentiã supponamus fieri ex thesauro superabundantiũ in ecclesia passionum, seu pœnalium operum, cõsequens est, si singula singulis reddenda sunt, vt indulgentia quę pœnarum solutionem ecclesiastica autoritate collatã sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, nõ cuiuscunque ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modũ induat. Nã quum indulgentia, inquantum indulgentia, nõ sit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, neque modũ suffragij impetratorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quòd indulgentia per modum suffragij, est cõcessa ex thesauro Ecclesiæ, opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Indulgẽtię per modum suffragij pro defunctis ex diuina misericordia & gratia.

¶Quo ad secundum, qua scilicet via indulgẽtia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in ꝓmptu est, vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quòd indulgentia modũ ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadẽ est via, per quã Ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducũtur, & per quã indulgẽtia per modũ suffragij ad illas peruenit. Et via hæc nõ est via iustitiæ, sed via gratię seu misericordię: quoniã vniuersa Ecclesiæ suffragia diuinã efflagitant gratiã: qua hæc accepta sint pro animabus illis purgãdis, quibus suffragari intẽdim⁹. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. primò ex hoc, ꝙ pœnę nostræ (vt diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarũ separatarũ: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficiẽtis rationis à pœna seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruit⁹ pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secũdum Domini acceptationẽ: ita pœnæ animæ separatę pœnis nostris nõ redimuntur secundum iustitiæ rationẽ, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundò ex hoc, ꝙ alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo aĩæ separatæ puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitã pecuniã in seruitutẽ redactus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forũ sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendũ illum, nec pœnæ canonicæ sufficerent ad redimendam clerici vitã: ita non sufficiunt passiones nostræ ad satisfaciendum pro pœnis animarum in purgatorio, quæ tamẽ nostræ passiones suffecissent ad satisfaciendũ pro eorundẽ delictorum pœnis in hac vita soluendis, antea scilicet quã in pœnas alterius rationis essent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatæ: spectant enim illarũ pœnę ad statutũ pœnarũ inferni. Nec putes propterea Ecclesię suffragia satisfactoria pro defunctis esse vana, aut incerta, sed scito esse vtilia & certa: sicut etiã vtilia sunt & certa suffragia orationũ pro illis: quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidẽ nobiscũ, & cũ illis agitur, si diuina gratia acceptatæ, Ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarũ, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Nõ est nobis via iuris aliqua adeundi forũ illum ad alicuius redemptionẽ, sed gratia opus est. Manifestius quoque fit quod dicimus, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modũ, quo conceditur defunctis, & quo cõceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuis autẽ per modum absolutionis; vt patet extra, de pœn. & re. & cap. quod autem. Vbi videre potes, quòd ecclesiasticus princeps vtrobiq; autoritatiuè habet actũ dispensandi thesaurũ Ecclesiæ, sed respectu viuorum superaddit actum absolutionis, respectu verò defunctorũ nullum addit propriè loquendo, actum: latius tamen loquẽdo, addit actum modificatiuũ ad suffragia ecclesiastica. Et meritò sic fit: quoniã nos, qui viuimus, sumus subditi Pontifici, & pœnæ nostræ ad forum præsentis vitæ spectant: & propterea à seruatis seruãdis: indulgentia ad viuos defert viam iustitiæ per iudicis actũ, scilicet absolutionem. Existentes autẽ in Purgatorio (vtpote extra Ecclesiæ præsentis forum) à Papa absolui nõ possunt, sicut nec ligari. & ideo indulgentia, quam autoritatiuè ex thesauro ecclesiæ confert illis per modum auxilij, ad eorum subleuationẽ mittit confidẽs in diuina misericordia ꝙ acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniunt̃ purgandi. Et est simile acsi princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus oẽs ciues ære alieno grauatos, quorũ aliquis sub suo dominio, alij in alieno iã propterea seruituti addicti essent. In hoc eñ casu princeps ex publico ærario autoritatiuè nũmos dispensaret pro istis & illis sed degẽtes sub sua iurisdictione etiã iudicialiter absolueret à debito; ad degẽtes autem alibi seruos non posset nisi per modũ auxilij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiã ac absolutionem expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro Ecclesiæ viuorũ ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas soluturus vtrisque thesauri opes dispẽsat: sed viuis applicat absoluẽdo illos, defunctis autẽ applicat auxiliãdo, hoc est, vt Ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autẽ dico, Ecclesiæ: quoniã satisfactiones ex thesauro Ecclesiæ dispensari intelliguntur, si propriè loquendũ est: non ita vt sint istorum, quibus cõceduntur, tanquã ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tãquã ecclesię cõmunia suffragia appropriãtur singularib⁹ personis. Est siquidẽ inter sacramẽtorũ & indulgẽtiarũ efficaciã differẽtia ad propositũ: in hoc ꝙ remissio pœnæ per sacramẽtũ fit ex intẽtione ipsius Christi, cuius est sacramẽti operatio: ita ꝙ iste suscipiẽs sacramẽtũ releuat̃ à tãta pœna, ac si ipse passus fuerit patiẽte Christo: vt sacramẽtũ Baptismi testatur: docẽte hoc Apostolo ad Ro. 6. & diuo Th. in tertia par. q. 69. Per indulgẽtiã aũt, remissionẽ pœnæ cõsequimur, tãquã Ecclesia pro nobis illa passa fuerit q̃m abũdãtia passionũ Christi & Sãctorũ Ecclesiæ dispẽsatiõi credita, intelligit̃ dona Ecclesiæ, vt cõmune ipsius Ecclesiæ bonũ: ac ꝑ hoc per Ecclesiæ rectores, vt ipsius Ecclesię sunt, ex intẽtiõe Ecclesię applicãda his vel illis. Deuenerũt siqdẽ passiões istę ad thesaurũ ecclesiæ ex intẽtione Christi & Sãctorũ ad cõmune ecclesiæ bonũ in generali, & cõmissa sunt, vt ex intẽtione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicat̃ in forma indulgentiarũ pro defunctis, quũ per modũ suffragij proculdubio ecclesię cõceditur. Deducitur igitur indulgẽtia ad defunctos nõ iustitia, sed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium prima fronte apparet, quòd indulgẽtiæ sicut & alia cõmunia ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiũt, prosint quoniã omnes tales inter valde malos & valde bonos medij sunt: quibus secundũ Augustini doctrinã ecclesiæ prosunt suffragia. Si tamẽ diligẽtius perspexerim⁹, oppositum apparebit, sectãdo Augustini doctrinã in Enchiridio, & in libro de Cura ꝓ mor. agẽ. recitatã à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quòd Ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ, quæ vt specialia suffragia subrogãtur, illis solis defunctis prosint qui in hac vita meruerũt, vt in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quoniã fructus, quẽ ex suffragiis animę quæ purgãtur percipiunt, ad præmiũ accidentale spectat, quum sit pœnæ temporalis remissio; consequens est quòd non ad essentiale, sed accidentale meritũ pertineat mereri in hac vita, vt suffragia prosint in alia vita. Et si his adiunxeris, quòd huiusmodi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatoriũ ducendis: perspicuũ erit, ꝙ non omnibus in Purgatorio indulgẽtiæ & alia specialia suffragia prosunt: quia nõ omnes hic meruerunt, vt hæc illis possint prodesse: quamuis oẽs hic meruerint, vt hęc illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritũ essentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam ęternam tandem eis exhibendam, meruerunt, vt Sanctorum cõmunione iuuari interim, & tandẽ frui possint. Videntur autẽ ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues Ecclesiæ indulgẽtiæ donatiuas, misericordia, solicitudo ad satisfaciendũ pro peccatis, studiũ ad suffragandum defunctis, & similia. Et cõfirmatur quod dicimus autoritate diui Thomæ dicentis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primum, quòd in descensu Christi ad inferos non solùm liberati sunt illi, quorũ tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialẽ in hac vita deuotionẽ ad Christi aduentũ, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributũ, vt pœnę remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicẽdum ergo videtur, ꝙ omnes, qui in Purgatorio sunt, possunt Ecclesię suffragiis & indulgentiis iuuari: sed de facto specialibus suffragiis & indulgẽtiis non omnes iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerũt, vt illis iuuarentur. Cõmunibus autem suffragiis piè puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispositionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satisfacereque propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quãuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶Ex omnibus autem præmissis facilè patet responsio ad quæsitũ. Liquet nanq; non omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt

huiusmodi

huiusmodi indulgentiæ illis prodessent: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, ꝙ indulgentiæ tantùm donant, quantũ sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionẽ omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderet ad nõ iniunctã, semper subintelligeretur modus suffragij: qui nõ minuit rationẽ plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantùm.

¶Ad secundũ dicitur, quòd indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutè indulgentia: & ideo valet per modũ solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forũ alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantùm: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et proptereà licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur à principe, cuius interest.

¶Quamuis possit etiam dici vltra plenariam solutionem requiri, quòd ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quòd debitor non meruit in ista vita quòd hæc plenaria solutio ei prosit: vt declaratum est.

¶Ad tertium dicitur, ꝙ cõcursus illorũ trium proposito nihil officit: quoniã nõ est hic sermo de indulgẽtia simpliciter, sed de ipsa per modũ suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniẽdi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum est, importat modus suffragij.

¶Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, ꝙ prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt Ecclesiæ personã: & ideo non est mirum si in istiusmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1518.

QVAESTIO VI.

¶Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quòd non. Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris vel ligaueris super terram.

¶Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis expressè habet, quòd per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiæ debito modo fidelibus collatæ, ad clauium potestatem & autoritatem spectant.

¶IN OPPOSITVM Videt autoritas literarũ apostolicarũ.

¶Ad euidentiam huius sciẽdum est, quòd quum actus clauium sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni cęlorũ Petro concessarum sit aperire regnum cælorũ, proculdubiò ingressuris in illud, quos cõstat oportere esse membra Christi. Aperiri siquidem regnũ, quum nihil aliud sit quàm tolli impedimẽta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimẽta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cælorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimenta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimẽta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnũ cęlorum per passionem mortémque suam (in qua etiam portas abstulit, vtpotè nunquã claudendas) & per Baptismum, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimenta verò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnum cælorũ statuit. Et propterea sicut ad potestatẽ clauium Petri spectat tollere personalẽ culpam per sacramentũ pœnitẽtiæ: dicente Domino, quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatẽ spectat tollere personalem pœnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraq; enim impedit ingressum hominis ad regnum cælorũ: alioquin claues nõ sufficienter aperirent: dum non sufficerent ad tollendum vtrunq; genus personalis impedimenti ad regni cælorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcunque solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauiũ igitur Petri actus, cùm sit aperire regnum cælorum Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, vt quia indulgentiæ autoritate Ecclesiastica datæ seruatis seruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertineant. Et si his iunctum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectũ (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorũ Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollũt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinã iustitiam debitam) consequens erit quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet; ad quam spectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicũtur, & quòd apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipsa per modum suffragij opituletur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quòd apostolica sedes thesaurum meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio dispensat autoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica autoritate super aperiendo cęlorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impediẽtes illas ab ingressu regni cælorum: vt patet. Et quòd ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impedit viuis: vt patet extra de poe. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia cõcessa viuis & defunctis, hoc habet commune, quòd vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnalium Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtrosque, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quòd Papa non potest autoritatiuè absoluere animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiuè illas, & aliud est dispẽsare autoritatiuè thesaurũ Christi & sanctorũ pro illis, vt per modum suffragij absoluantur illæ. hoc enim Papa faciens, nõ excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiuè per hoc sub terra.

¶Ad secũdam dicitur, quòd stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantùm: quoniam continet cum hoc autoritatiuam concessionem indulgentię. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modum suffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶Ad tertiam dicitur, quòd hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habẽtur claues Petri: & ex conditrice canonum Romana Ecclesia explicatum est, quòd modis diuersis claues aperiunt regnum cælorum Christi membris viuis & defunctis: vt patet ex dictis. Augustæ die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMVS de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

¶Num quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et est ratio dubij: tum quia partem affirmatiuã multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrũt, quũ pcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo ar. 4. c.

¶Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale vt à se committendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 21. Quasi à facie colubri fuge peccata.

¶IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quòd quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

CONCLVSIO.

¶Memoria commissi peccati mortalis secundum se non obligat ad contritionem pro tali tempore, sed statim, scilicet secundum suum effectum.

¶AD euidentiam huius dubitationis præmittendum est ꝙ non est hic quæstio de peccato mortali semel cõtrito, quoniã hoc iam deletum prima cõtritione est: & sicut peccatũ semel ritè confessum non tenetur homo iterũ confiteri, eadẽ ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterũ conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (vt dicit Naum primo) tam quo ad vindictam exteriorẽ, quam per confessorẽ exercet, quàm quo ad vindictam interiorẽ, quam per actum ipsius pœnitẽtis conterẽdo peccatum, exercet: sufficit enim semel cõtrito, ꝙ nõ placeant sibi cõmissa à se peccata. Et hoc siue cõtritio fuerit de aliquo mortali, siue in gene

rali: dummodo fuerit contritio illa ſufficiēs ad ſalutem vſque ad tēpus confeſsionis, quando ſingula deteſtando in cōfeſsione conteretur in ſpeciali. Eſt autem contritio generalis ſufficiens ad ſalutem ad confeſsionē illa, qua homo dolens de omnibus offenſis Dei mutat liberatè cor ad pręponendū Deū omnibus, etiam propriæ vitæ, intendens congruo tēpore confiteri. Et eſt ſermo de cōtritione ipſius peccati ſecundū ſe, non ſecundū ſuum effectum, qui eſt retardatio à fœlicitate, ratione cuius totum tempus præſentis vitæ eſt tēpus contritionis: quia tēpus peccato occupatum irreparabile effectum eſt pro fœlicitate. Nec eſt hic quæſtio de contritione in veritate, hoc eſt dolore charitate informato: quoniā, quū nemo ſciat vtrum amore, vel odio dignus ſit, ſi exigeretur certitudo veræ contritionis, ſemper eſſet homo perplexus, aut nunquam ceſſaret obligatio contritionis: quod eſt falſum. Sed eſt quæſtio de contritione quantum eſt ex parte pœnitentis, hoc eſt quòd quantum eſt ex parte conditionum requiſitarum ad contritionem ex parte pœnitentis eſt vera contritio quamuis neſciatur, an ſit charitate informata: quia neſcitur præſentia charitatis. Et ſimiliter eſt quæſtio de peccato mortali à ſe commiſſo nunquàm contrito, ſiue ſecundum veritatem, ſiue ſecundum æſtimationem.

¶Quibus præmiſsis ſciendum eſt, pręceptum habendę contritionis & eſſe per ſe primò affirmatiuū, & claudere in ſe præceptum negatiuū. Nam præcipit actum contritionis habēdum, & per hoc eſt affirmatiuū, & præcipit non eſſe retinēdum odiū Dei, in quod ex peccato mortali incurritur. & per hoc eſt præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandum eſt de vinculo eius, quatenus eſt affirmatiuū, & deinde quatenus eſt negatiuum: & demum quatenus eſt ex vtroq; mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura quum ſit obligare quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſed ad determinatum tempus, hoc eſt tēpus neceſsitatis (vt diuus Thom. in 4. ſent. diſt. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) conſequens eſt vt præceptum de cōtritione habenda non obliget niſi ad tempus vrgēs ad contritionem, quod conſtat eſſe tempus tam mortis (quia ſumma eſt tunc neceſsitas cōtritionis: quoniam nō remanet amplius tempus pœnitendi) quàm tempus ante ſacramēti cuiuſque ſuſceptionem aut adminiſtrationem: quoniā niſi tunc eſſet contritus, mortaliter peccaret ſuſcipiens ſacramentū, aut exercens actum, quem ſine peccato mortali oportet exercere. Tēpus aūt occurſus, quia ſ. memoriæ occurrit cōmiſſum peccatū etiā practicè (puta vt deteſtandū, ſeu conterendū) nulla apparet rōne eſſe tēpus neceſsitatis: quoniā cū tali occurſu ſtat hominē ſe habere circa cōmiſſum peccatū neutraliter, ac ſi nō meminiſſet, ac ſi dormiret. Nā occurrēte peccato cōmiſſo, vt materia deteſtationis habēdæ à me, poſſum tripliciter me habere, vel cōſentiēdo in deteſtatione, vel aſpernando deteſtationē, vel nec amplectēdo, nec contēnendo: ſed vel nullū actū volūtatis circa illā exercēdo, & tūc eſſem neuter: vel habēdo actū velleitatis circa illā, puta quia vellē habere cōtritionē, quāuis in veritate nō velim: quia nō intēdo abſtinere, &c. Si occurrēs ergo memoria nō neceſsitat hominē ad articulū aliquem, quo oporteat ipſum actū aliquē exercere (quo pacto tēpus neceſsitatis conſtituit) & ſi rationē præceptorū affirmatiuorū perſpexerimus, apparebit occurſum nō cōſtituere tēpus neceſsitatis: nā in præcepto baptiſmi quātūcunq; memorię occurrat baptiſmꝰ, vt ſuſcipiēdus cū cōmoditate oblata, nō ꝓptereà obligatio fit pro tūc ad Baptiſmū. Et ſimiliter in pręcepto cōfeſsiōis, & in pręcepto eleemoſynę de ſuperfluo, nō tenet̃ quis tūc cōfiteri, aut eleemoſynā dare, quādo memorię occurrit cū cōmoditate parata, vt patet ibidē ex diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis præceptis occurſus exercēdi actus cōmodè, nō cōſtituit neceſsitatis tēpus conſequēs eſt, vt nec in præcepto cōtritiōis habēdę occurſus peccati, vt cōterēdi cōſtituat tēpus neceſsitatis. Oportet enim oppoſitū dicētē rōnē reddere, quare à cōmuni regula occurrētis actꝰ & materię cū reliquis paratis in præceptis affirmatiuis excipiat̃ occurrēs cōtritionis cū ſua materia actus: vt, ſ. ipſe ſolꝰ habeat vim cōſtitutiuā tēporis vrgētis ad ſeipſum exercendū, reliquis hāc vim nō habētibꝰ. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, ſequamur gn̄alem regulā, tanquā cōmunē huic & aliis præceptis affirmatiuis. Negatiua verò præcepta obligāt ſemꝑ & ad ſemper: prohibēt enim mala, quę nullatenꝰ cōmittenda aut incurrēda ſunt. Et licet omnia negatiua præcepta cōueniāt in obligatione ad ſemꝑ, quo ad eſſe illicitū: differētia tamē quædā inter ipſa præcepta extēſo præcepti nomine eſt in obligatione ad ſemꝑ quo ad actū peccati. Nā negatiua præcepta de actibus peccatorū obligant ad ſemꝑ nō ſolū quo ad eſſe illicitū, ſed etiā quo ad actū peccati: quia prohibēt actū peccati, puta mēdaciū, adulteriū, blaſphemiā & ſimilia: quæ nō ſolū ſunt illicita, ſed quādo adſunt peccati actꝰ cōmittit̃. Nullus enim trāſgredit̃ præcepta hæc, Nō mētieris, Nō adulterabis, Nō blaſphemabis, niſi qui mētitur, adulterat̃ aut blaſphemat actu exteriori, vel ſaltē interiori. Negatiua autē præcepta de habituali ſtatu peccati obligāt ſecūdū ſe ad ſemꝑ ſolū quo ad eſſe illicitū, & nō quo ad actū peccati: quia nō prohibēt actū peccati, ſed perſeuerātiā in ſtatu peccati talis vel ſimpliciter. Præceptū aūt, verbi gratia, de nō retinēdo alienū inuito Dn̄o, dupliciter intelligi pōt: primò, de detētione habituali: quæ nō eſt actus, ſed effectꝰ peccati. & ſic nō eſt præceptū prohibēs actū aliquē. Quod patet ex eo, ꝙ qui abſtulit etiā ſi dormiat, retinet alienū inuito Dn̄o: ſed ꝓhibet ꝑſeuerātiā in ſtatu peccati talis. Similiter & præceptū nō de retinēdo habitualiter odiū erga deū, nō prohibet aliquē actū, puta actū odij diuini, ſed ſuppoſito, ꝙ homo peccādo mortaliter odio habuerit Deū, ac ꝑ hoc perſeueret vſq; ad cōtritionē in ſtatu diuini odij nō ſolū paſsiuè, quia altiſsimus odio habet peccatores, ſed ꝙ peius eſt, actiuè, quia perſeuerat in ſtatu peccati mortalis includētis in ſe diuinū odiū propter cōtrarietatē ad dilectionē charitatis, prohibet perſeuerantiā in ſtatu peccati mortalis ſimpliciter: quo fit, vt quia ſtatibus, ſicut habitibus, nō meremur, nec demeremur, ſed actibus nullū nouū peccatū cōtra hoc negatiuū præceptū incurratur, niſi ſtatus talis de nouo acceptetur: puta ſi de nouo cōſentiatur in perſeuerantiā talis ſtatus. Secūdò, de detētione actuali, quæ nihil aliud eſt, quā cōſenſus efficax in detētionē habitualē, ſeu quæ eſt effectus peccati, & ſic præceptū eſt prohibēs actū peccati: & conſtat ꝙ obligat ſemper & ad ſemper, ſicut reliqua negatiua, & ſic ꝓpriè habet vim & nomē pręcepti: quoniā præcepta propriè de actibus ſunt. Diſcutiendo verò præceptū contritionis, vt mixtū ex affirmatiuo & negatiuo, ſicut pręceptū de reſtitutione, inuenimꝰ, ꝙ obligat ad ſtatim habēdā cōtritionē, ſicut pręceptū de reſtitutione obligat ad ſtatim reſtituēdū. Et ratio eſt: quia tēpus huiuſmodi actuū dilatū annexā habet cōtrarietatē ad virtutē. Reſtitutio enim dilata annexā habet retētionē alieni inuito Dn̄o, quæ cōtrariatur iuſtitiæ: & ſimiliter contritio dilata annexā habet retētionē diuini odij, quæ cōtrariat̃ charitati. Nec propterea huiuſmodi mixta præcepta exorbitāt à communi regula præceptorū affirmatiuorū, ſed ſequūtur eā obligādo tātū ad tēpus neceſsitatis: nā implicatio inhibitæ cōtrarietatis ad virtutē, determinat tēpus neceſsitatis ad ſtatim: tēpus quippè neceſsitatis exercēdæ affirmationis eſt tēpus ad actionē illā vrgens, ſic ꝙ niſi fiat, incurritur peccatū. Sicut igitur præceptū de reſtitutione propter implicitā detentionē alieni obligat ad ſtatim reſtituēdū: ita pręceptū de cōtritiōe ꝓpter implicitā detētionē odij cōtra Deū obligat ad ſtatim cōterēdū. Et hęc ꝓculdubiò, eſt veritas.

¶SED exurgit difficultas, Quādo peccatur contra hoc præceptum? Dicere enim, vt prima facie apparet, ꝙ cōtra præcepta affirmatiua obligātia ad ſtatim peccetur ſtatim (puta cōſummato furto, ſi nō ſtatim fiat reſtitutio, peccatur contra præceptum reſtitutionis, omittēdo ſtatim reſtituere; & ſimiliter cōſummato peccato mortali, agitur cōtra præceptū contritionis, ſi nō ſtatim cōtritio habetur) irrationabile videt̃; quia huiuſmodi præcepta obligāt ad ſingula ſtatim, & nō ad primum ſtatim tantum, vt patet ex eo, ꝙ tranſacto primo, Statim, non abſoluitur à vinculo præcepti, ſed remanet ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat præceptū. Si autē obligāt ad ſingula Statim, ſequitur quòd infinities peccat mortaliter, non reſtituendo qui furatus eſt, & non reſtituit ſtatim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & reſtitutionem, ſi tandem ſit. Magis autem rationi conſentaneum eſt, vt contra huiuſmodi præcepta tunc ſolùm peccetur ex præteritione temporis, quando non ſolum omittitur, ſed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad Statim.

¶Pro cuius clariori notitia aduertendū eſt, quòd tripliciter inuenitur cōcurrere tempus vrgēs ad exercitiū præcepti affirmatiui. Primò, vt actus illius menſura ſimpliciter & abſolutè: ſicut tēpus diei feſti determinat præceptū de audiendo Miſſam, & Quadrageſima ieiunij præceptum. Secundò, vt actus illius menſura ex pręparatione ad alium: ſicut tempus præcedens ſuſceptionē vel adminiſtrationem ſacramēti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget abſolutè ad conterendū, ſed ſi ſuſcipiendum, aut adminiſtrandum eſt ſacramentum. Tertiò vt actus illius menſura ex connexione alterius actus: ſicut tēpus ſignificatum per ly ſtatim, determinat præceptum reſtitutionis, quia actus differendi reſtitutionē habet annexum actum voluntariæ detētionis alieni interim. Inter hęc autē tempora differentia vna ad propoſitum inuenitur: quòd ſi tēpus vrget ad actum, vt illius menſura abſolutè, aduenięte illo tempore, ſi omittitur actus, ita quòd omiſsio vt voluntaria priuatè (quia ſcilicet potuit, & ſciuit exercere actum illum puta audire Miſſam, & non audiuit) incurritur peccatū omiſſionis contra præceptum illud. Si verò tempus vrget ad actum, vt menſura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, niſi ille alter actus, propter quem tēpus vrget exerceatur, non fit contra præceptum: quantumcunque enim aliquis ſit adminiſtraturus ſacramentum niſi adminiſtret illud, aut proponat adminiſtrare illud in contritione, nunquā agit propterea cōtra præceptum cōtritionis: vt patet. Et ſimili modo eadē ratione quantumcunq; aliquis nō conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat quòd cōmiſsionis peccato incurrat detentionē diuini odij, nō peccat mortaliter quāuis ꝑſeueret in ſtatu peccati mortalis: ſicut qui nō ſtatim reſtituit, niſi ad hoc deueniat, ꝙ cōmiſsionis peccato incurrat detētionē alieni, nō peccatur de nouo mortaliter. Cōtra

præcep

præcepta nanque hæc de non detinendo odium Dei,vel alienum, quum ſint negatiua,commiſsionis peccato oportet quòd agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de reſtituendo vel conterendo,quia contra hæc negatiua agitur, non eſt omiſsio affirmatiui,niſi alsit commiſsio contra negatiuum. Et hæc abſque omni ſcrupulo veritas amplectenda eſt.

¶Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motam quæſtionẽ principalem:patet nanque quòd præceptum cõtritionis non determinatur ſecundũ ſe ad tempus memoriæ,ſed ad ſtatim. Et propterea niſi memoria afferat vrgẽtem cauſam ad actum actualis detentionis odij Dei, non occurrit noua omiſsio contritionis, ſed antiqua perſeuerat. Nulla autem apparet ratio,quare memoria,aut occurſus cõmiſsi peccati vt deteſtandi,conſtituat tunc tẽpus neceſſariẹ cõmiſsionis ad detinẽdum odium Dei magis quàm ſi non occurreret,niſi fortè aut ad diuinæ inſpirationis ſequelã dicatur occurſum obligare(ſed aliud eſt pręceptũ de ſequela inſpirationis diuinæ,aliud de reſtitutionis aut contritionis tẽpore)aut occurſum,ſeu memoriam tanquã approprians materiã conſtituere dicatur tempus agendi:quia tẽpus agendi eſt,quando materia eſt præſens:ſed aliud eſt loqui de neceſsitate agendi,aliud de cõmoditate,ſeu cõgruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberũ,non conſtituit tempus neceſsitatis,ſed cõmoditatis ad agendum,nos autem, vt patet ex dictis,tẽpus neceſsitatis agẽdi,ita quòd niſi agatur,nouum peccatum incurritur, quærimus. Vnde reſtat, vt recordatio peccati commiſsi quantumcunque practica non obliget ad cõtritionem , ſicut nec in præceptis aliis occurſus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria ſecundũ ſe : nam ſi ſit ſermo de memoria ſecũdum ſuum effectum , quem vt in pluribus habet (quia ſcilicet parit aut deteſtationem:aut approbationem peccati commiſsi occurrentis) ſic obligat ad deteſtationem : quæ tamen poteſt eſſe attritio vel contritio,ne in approbationem lapſus fiat.

¶AD PRIMAM Autem obiectionem in oppoſitum dicitur quòd vox dicentiũ,quòd homo tenetur cõteri,quãdo recordatur, verificatur ſecũdũ id quod vt in pluribus videtur accidere:quia ſcilicet cõmuniter practica memoria in nõ dolẽte parere approbationem videtur. Diui autẽ Tho. verba ſi exactè librentur,non dicunt hominẽ teneri ad contritionẽ,quando recordatur:ſed vnũ quando determinant per alterũ quando. Nam dicunt,quando peccata memoriæ occurrunt quum in periculo mortis exiſtit , aut aliquo articulo,vbi apparet quòd tẽpus memorię determinatur per tempus periculi mortis,vel per tempus alicuius articuli,&c. Nec obſtat quòd apponitur ly præcipuè:quoniam ly præcipuè,principalitatẽ denotat periculi mortis reſpectu alterius partis diſiunctiuæ ſcilicet,aut alicuius articuli,&c.periculoſius enim omittitur contritio in periculo mortis:quia non reſtat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita quòd tempus memoriæ eſt quædam ratio conterendi: ſed quia non eſt ſufficiens ratio obligandi ad conterendum , ideo additur principalis ratio obligandi , dicendo quum præcipuè periculũ,aut articulus,&c.& redit eadem concluſio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata , & dicunt, ſuam culpam,& confitentur quandoque circa abſolutionẽ , & velleitatem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus ſunt boni & diſpoſitiui ad pœnitentiam , adeò vt Eccleſia tales confeſsiones ſuſcipiendas dicit extra de pœ.& re.quod quidem.& tamen ſemper peccarent mortaliter,omittendo contritionem,ſi tempus memoriæ eſſet tempus contritionis:quum iſti actus nõ ſint ſine memoria peccatorũ. Nec obſtat,quòd iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionẽ,dicentes ſe eſſe impœnitentes:quoniã narrare ſe habituali voluntate eſſe perſeuerantem in ſtatu peccati,non eſt peccatũ:quoniam non approbatur:ſed narratur in pœnitẽtia,nec proponit tunc meretrix peccare,ſed narrat tunc miſeriã ſtatus ſui cum voluntate illius. Nolle autem abſolui, actus bonus eſt in diſpoſito tunc ad abſolutionem.

¶Ad ſecundam obiectionem dicitur, quòd etiam quando peccatum occurrit vt committendum , ſufficit non conſentire : nec tenetur homo diſſentire.

¶Ad tertiam dicitur , quòd licet nunquam ſit licitum ſtare in ſtatu peccati:non tamen de nouo ſemper peccat perſeuerans in ſtatu peccati:vt patet ex dictis. Romæ,4. Martij, 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAuus de Confeſsione in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num confeſſurus peccata ſua,id potiſsimùm debeat cogitare,quid faceret,ſi non eſſet præceptum confitendi,an etiam vellet confiteri , & exinde iudicare cor ſuum.*

2 *Num præſumptionis ſit confiteri omnia venialia & mortalia.*

3 *Num circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.*

4 *Num fides ad fructuoſam abſolutionem neceſſaria ſit.*

5 *Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſsio culpæ.*

QVAESTIO I.

¶*Num confeſſurus peccata ſua, id potiſsimùm debeat cogitare,quid faceret, ſi non eſſet præceptum confiteri,an etiam vellet,& exinde iudicare cor ſuum.*

TRVM confeſſurus peccata ſua, id potiſsimùm debeat cogitare, quid faceret ſi nõ eſſet præceptum confitendi an etiam vellet confiteri , & exinde iudicare cor ſuum. Et videtur quòd ſic:quia niſi paratus ſit confiteri ſecluſo pręcepto,iam non ex amore nouæ vitæ,ſed ex timore præcepti confiteretur.

CONCLVSIO.

¶*Vana & inanis prorſus tentatio eſt , cogitare quid facerent homines,ſi ſibi non fuiſſet præceptum confiteri.*

¶AD EVIDENTIAM huius conſiderandũ eſt,ꝙ actuum humanorum eligibilium duplex eſt differentia. Quidam enim ſecundum ſe boni ſunt:& ideo eligibiles,vt diligere Deum,benefacere proximo,& alia huiuſmodi. Quidam verò ſunt propter aliud boni,& ſimiliter propter aliud eligibiles:vt ieiunare, peregrinari, & huiuſmodi, hæc enim nullus ſanæ mentis eligeret, niſi propter aliud , puta mentis eleuationem , carnis domationem , diuinum cultum & huiuſmodi. Actus autem iſte de quo eſt quæſtio(ſcilicet proponere ſibiipſi quid faceret ſi non eſſet præceptum de confeſſione)conſtat quòd non eſt ſub primo genere bonorum. Tum quia actus iſte ad malum & bonum eſt ſecũdum ſe:eſt enim via ad bonum,ſi ad voluntatem bonam terminatur : & eſt via ad malum, ſi ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iſte non propter ſe,ſed propter diſcuſsionem pręparationis perſonæ exercetur ad inueniendum, an ſit impræparatus homo ad confitẽdum etiam ſecluſo præcepto. Reſtat ergo,vt ſi eſt eligibilis, ſit propter aliud eligibilis. In his autẽ,quæ propter aliud eligenda rectè ſunt, oportet duo conſiderare,alterum eſt, vt conſona ſint fini bono:alterum eſt , vt conſonent eligenti. Videmus enim medicinas , vel quia non conſonant morbo pellendo,vel quia proportionatæ non ſunt complexionibus infirmorum,ſecundum rectam rationem repelli,&c. Et quidẽ,quòd actus iſte,ſcilicet proponere ſibiipſi quid faceret ſi,&c. diſſonet à diſpoſitione infirmorum (quales credimus communiter eſſe confeſſuros peccata ſua) ex eo patere poteſt , ꝙ actus iſte nihil aliud eſt,quàm tẽtatio periculoſa. Multi enim ſunt caſti,qui ſi tentarentur,virginitatẽ perderent:& multi abſtinent, qui ſi tentarentur,non abſtinerent,& ſic de aliis. Non cõuenit autem infirmis periculum:ergo actus iſte non conſonat diſpoſitioni confitentiũ. Quòd diſſonet etiam à fine,ſcilicet bono conſcientiæ ex eo patet : quòd licet tentari vtile ſit ad bonum virtutis, tamen tentari à ſeipſo diſſonantiam importat ſecundum rectam rationẽ: quia eſt ſeipſum exponere abſque neceſsitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus noſtris Deum: Deus autem neminem tentat : vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipſum tentare. Tum quia in cæteris vitioſum eſſe cõſtat tentare ſeipſum:ergo & in hoc. Antecedens patet:quia male faceret,quis ſi proponeret ſibi quid faceret, ſi mulierem in lecto, &c. haberet,& ſimiliter ſi regnum mundi vno mendacio poſſet comparare , & aliis ſimilibus conditionalibus ſeipſum tentaret. Tum quia officium Diaboli eſt tentare: & huiuſmodi conditionalibus deiicere mentem humanã. Amplius tentare ſe huiuſmodi conditionalibus eſt ſuperfluũ:ergo peccatũ. Antecedens probatur:quia perfecti nõ egẽt hac ſe tentatione diſcutere:quoniam ipſorũ charitas eſt adeò radicata,vt dicere cũ Paulo poſsint,Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? certus ſum enim, ꝙ neque mors neque vita &c. Infirmis aũt ſufficit ſi teſtimoniũ habent conſcientiæ ſuæ ꝙ Deum ſuper omnia ament opere & veritate:hęc enim notitia humano more ſufficit hominibus ad accedendũ ad ſacramẽta Eccleſiæ,quãuis non in hoc iuſtificentur. Et hæc in cõmuni dicta ſint de huiuſmodi tẽtationibus cõditionalibus : quas opera Diaboli eſſe teſtatur infinita multitudo peccatorum, quæ fierent,ſi huiuſmodi cõditionales ſibi homines ꝓponerẽt in variis & diuerſis materiis: inciderẽt enim in velleitates innumeras, quæ proculdubiò eſſent peccata mortalia,vt de ſe patet. Vnde laudabiliter refertur prudẽs cuiuſdam reſpõſum ad conditionales huiuſmodi propoſitas, Scio quid facere deberem,ſed neſcio quid facerẽ. Optimè dixit : quia neſcimus , ſi diuina nobis tunc manus adeſſet ſuper caput noſtrũ.

¶Ad propoſitã autem conditionalẽ ſpecialiter deſcẽdendo, apparet ꝙ multò vanior eſt. Tum quia præceptũ de cõfeſsione faciẽda,eſt de ſecũdo ordine diuinorũ præceptorum, ſcilicet de bono, quia pręceptũ:ac per hoc ſublato præcepto,nõ teneretur quis cõfiteri, Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quędã de ꝓhibitis,quia mala,& pręceptis,quia bona;vt ſunt pręcepta de dilectione Dei & dilectione proximi:hæc enim ſunt præcepta, quia bona ſunt. Et ſimiliter de furto & falſo teſtimonio:ſunt enim hæc de ꝓhibitis , quia mala ſunt. Alia verò ſunt de bonis , quia præcepta;vt præceptũ de Baptiſmo,Baptiſmus enim niſi inſtitutus eſſet,non eſſet de genere bonorum:& potuit inſtitui à Deo,ita quodcunq; aliud,ſicut Baptiſmus;ſed ex quo inſtitutus eſt,bonꝰ eſt. Et ſimiliter ſunt præcepta de malis , quia prohibita : vt ſunt contraria ſacramen-

mene

mentis, non baptizari enim, & non communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula, scilicet adueniēte Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis non essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad Baptismum propter æternam salutē iret: ita si quis cōfiteretur, & alia quę nūc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, ꝙ sacramento confessionis præsupposito, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur quòd inanis quoq; est ista tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quòd non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohibitum, quia malum, sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solùm ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandū se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudenter sperare illam: vt prædictum est.

¶AD obiectionē autem in oppositū negatur sequela: cum hoc enim ꝙ secluso præcepto, non cōfiterer, stat, ꝙ ex quo video Deū hoc præcipere, amo & præceptorē, & præceptū, & finē præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarè patet, & experiētia testat̄ multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, non faceremus: vtpotè vel nescientes Patris voluntatem, quæ per præceptum innotuit, vel scientes paternam amicitiā, non offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si cōfessio esset nō sub præcepto sed sub cōsilio. Falsum ergo signū ad discussionē amoris assumeret̄ ex hoc in similibus, nō operaretur quis sine pręcepto: sed & in his quæ sunt secundū se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non est tali discussione ideo examinandū: quoniā sufficit homini habere cor paratū ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curādo si Deus non pręcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malū. Plena est enim sacra Scriptura, ꝙ est amandus, quòd præcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

QVAESTIO II.

¶*Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.*

VAERITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶Secundò: quia in primitiua Ecclesia solùm manifesta mortalia confitebantur, vt patet primæ ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Gala. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

¶Tertiò, quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum: iuxta illud, Non intres in iudiciū cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Itē, Omnis homo mēdax: ergo, &c.

¶Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

CONCLVSIO.

¶*Non vanum, sed necessarium est pœnitentem omnia mortalia confiteri, humilitatis autem venialia.*

¶AD EVIDENTIAM Horum, scito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri, sit pręsumptionis. Et de primo quidē clarè patere potest, quòd non præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, quòd sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædā mortalia essent confessa, & quædam non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque simul in vno homine sunt, sic se habent, quòd sunt connexa ex parte auersionis à Deo, ita quòd vnum non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud August. Impium est à Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quæ est cōtritio, necessarium est, vt omnia mortalia concludātur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integrè Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire cōtrarium, affero textum rotundum de pœ. re. omnis vtriusque sexus. Vbi expressè pręcipitur quòd quilibet omnia sua peccata solus cōfiteatur ꝓprio sacerdoti. Et quū ly omnia nō distribuat pro venialibus (vt tota Ecclesia attestat̄) restat vt distribuat pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autem ly omnia, ad manifesta tantum, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra communem sententiam doctorum, rationíque consentanea fit restrictio ista. Imò in Concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, quòd sit actus pręsumptionis: quum clare liqueat, quòd accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tamen consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus virtutum, scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim cōseruatiuæ hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt

¶AD PRIMAM autē obiectionem dicitur primò quòd Ecclesia non præcipit, quòd quilibet cognoscat, sed quòd cōfiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat nō esse impossibile. Dicitur secundò negando, quòd sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit voluntariū, non secundū primos motus, sed secundū rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui cōmisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscant̄, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt adeò minimæ entitatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere concedit̄: tū quia non est quæstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nā sufficit pœnitentē cognoscere, ꝙ ipse cōmisit talē actū, puta rapinā, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati cōtra Dei legē non sunt tam minimæ entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo ꝙ à primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrij, vsque ad quēcunque diem suæ cōfessionis, nō fuerunt exercitati à quocunq; infiniti actus deliberati: vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita nō simpliciter, sed illi qui commisit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quòd multi sunt, qui diarium operum suorum scribūt: ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua cōtra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quòd sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis, quòd sciat se cōmisisse tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & cōmunis est omnibus pœnitētialibus bene instructis. Obligat enim Ecclesia ad confitendū omnia peccata mortalia, quorū memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collectione omniū suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambiguè mortalia: tenetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus: sic testatur communis mos pœnitentium atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrigelium, licet non sit certus si non confitetur de illo consensu vt opinato.

¶Ad secūdam autem obiectionē dicitur, quòd ex neutro illorum textuū habetur, quòd in primitiua Ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione: vt clare patet.

¶Ad tertiam dicitur, quòd opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur damnabilia, pro quāto indigna sunt Deo & felicitate ęterna: nō tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, nō sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudiciū cū seruo tuo Domine: quia nō iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens, quantū est ex se. Et ad hūc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo cōsiderantur opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operāte per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec sunt dānabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinā iustitiam, vt patet ex verbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quā reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nō solùm autē mihi, sed & his, qui diligunt aduentū eius, vbi vides secundū iustitiam à Deo iusto iudice reddendam coronā diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt dānabilia quātùm est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sūt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. nō secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicari debent, si sunt peccata, vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudésque diuinas exercendas considerata, omnia nostra vt sunt

ex

ex nobis multum prosint:& non solùm in nobis sed etiam in beatis consideratio hæc creaturæ vtilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 19. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

¶Num circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessariò confitenda. Et videtur quòd sic. Quia circunstantia repugnãs speciali præcepto, est specialiter explicanda secũdum omnes, sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr. super illud Lucæ 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato nõ hominẽ curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum autoritate S. Thom. in Secunda secundæ q.122. arti.4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quàm qui aliquod corporale opus licitum facit: affértque ad hoc autoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis.

CONCLVSIO.

¶Non oportet confiteri circunstantiam diei festi illum, qui in festo mortale quippiam commisit.

¶IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessariò confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶RESPONDEO. In hac quæstio. duæ sunt opiniones. Vna est tenentiũ partem affirmatiuã, & hi mouentur ex ratione, quam tangit S. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatũ mortale sit magis opus seruile, quàm opus corporale (puta arare) magisquam contrarietur peccatũ mortale sanctificationi ad quam ordinatur festũ, quàm opus corporale: vtpotè per se & directè excludens illam; consequens est, quòd vtriusq; prohibitio sub præcepto cõprehendatur. Aliorũ vero opinio oppositũ sentit: & hi mouentur ex eo, ꝙ ex solo sensu literali secundum Dionys. & Aug. potest trahi efficax argumentũ. Opera autẽ seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, qui serui distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mysticè: vt Sanct. Thom. expressè dicit in 3. sentent. distinct. 37. articu. 5. quæst. 2. ad 2.

¶Et quoniã hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam sciendum est, ꝙ quum obseruatio festi ad literam partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligatiõis in ea est. Ex morali quidem præcepto ꝙ obligatio talis nõ ꝓueniat: patet propterea quia nulla certa tẽporis pars est, quã cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicãdam censeat: quãuis enim morale sit in hoc pręcepto, ꝙ aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamẽ quòd hoc vel illud tẽpus. Vnde quum singulę partes tẽporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocunq; peccatũ committatur, nunquã tẽpus aliquod diuino dicatũ cultui polluit, aut impeditur à diuino cultu: põt siquidẽ alio tẽpore debitus cultus exolui. Et eadẽ ratio est de opere corporali: solũ enim peccatũ omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico aũt mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, ꝙ ecclesia nõ plus prohibet, quã id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, vt S. Tho. placet. Ex præcepto autẽ hoc ad literã ceremoniale triplex erat, scilicet certum tẽpus, puta dies septẽ & certus cultus, s. memoria creationis mũdi in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quædã diuinæ quietis à creãdo) & determinatio operũ, à quib' cessandũ esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo aũt horũ peccatũ specialiter prohiberi cõuincitur: sed oppositũ potius ratione suaderi põt. Tũ quia, vt allegatũ fuit: ad literã opera seruilia tãtum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tũ quia ex hoc, ꝙ aliquod certum tẽpus dedicaẽ cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tẽpore exhibẽdo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione tẽporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibẽdo in die festo: nõ ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quòd enim macula, ei nõ cõtrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali, existẽs, transgrederẽ præceptũ hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuẽtione nõ est inducẽdũ, cũ his qui credũt cõtritionẽ esse in præcepto in die festo. Tũ quia finis præcepti nõ cadit sub præcepto. Tũ quia præceptũ de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc præcepto nõ cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed Ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quãdo tempus sacramenti poenitentiæ & Eucharistiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec Ecclesiastica doctrina, aut consuetudo hoc habet: quòd tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶Quòd verò actus moralis etiam non repugnet tali cultui: probaẽ ex eo, ꝙ si cultui Dei exteriori certo tẽpore statuto repugnaret peccatũ mortale illo tẽpore cõmissum, hoc nõ esset quãdoque sic, & quãdoq; nõ, sed vniuersaliter: sed apertè videm', ꝙ sub præcepto, quo Deus quotidie colẽdus à clericis horis canonicis statuitur, nõ cõprehẽdiẽ ꝓhibitio ab actu peccati mortalis quocunq; tẽpore, ergo nec in proposito. Vterq; siquidẽ cultus exterior est, & eundẽ habet finẽ. Et habẽ saliqd morale & aliquid ceremoniale, s. certũ tẽpus & certũ cultus modũ, nec minus sacer est secũdus primo, aut minus sub præcepto cadẽs. Nec obstat si dicaẽ nõ esse aliquã certã horã diei sub præcepto taxatã ad horas canonicas, sicut totus dies fest' deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ ꝓcessui facto: cuius vis nõ cõsistit in determinatione tẽporis actu iã præcepta, sed possibili, vel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub pręcepto deputaret horis canonicis exoluẽdis, nõ ꝓpterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali pręcepto comprehenderẽ, sed satisfieret tẽporibus debitis horas exoluẽdo: sicut modo satisfit intra diẽ deputatũ dicẽdo, quantũcunq; alias peccẽ. Vnde quũ ecclesia ceremoniale legis pręceptũ mutãdo impleuerit, ꝓ die septimo Dñicũ diẽ, & ꝓ cultu Missam, & quietẽ in memoriã resurrectiõis Dñicæ determinãdo, & ab operibus seruilib' nõ sic arctè cõsueuerit abstinere, cõsequẽs est, ꝙ nõ indicat speciali pręcepto quietẽ à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et cõfirmatur, quia quũ ecclesia nõ iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerũq; cõmittiẽ peccatũ mortale) sat est sub eius prohibitiõe cõprehẽdi illorũ impedimentorũ amotionẽ, quæ Ecclesiastici fori sunt: quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quãuis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti, peccatũ mortale quàm opus corporale licitũ secundũ se: quia tamẽ sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub pręcepto hoc nõ cadit, cõsequẽs est, ꝙ nec exclusio ipsius, quæ per peccatũ mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur: si enim affirmatio nõ præcipitur, ex ipsa non conuincitur, ꝙ eius opposita negatio prohibeatur, quãuis prohiberi possit.

¶AD EA verò quæ in oppositum obiiciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Ambro. dicitur cum San. Thoma quòd sensum mysticum, & non literalem tangit.

¶Ad autoritatẽ ipsius S. Tho. diciẽ dupliciter. Primò, ꝙ loquiẽ de præcepto quo ad suũ finẽ, q. sub præcepto nõ cadit, & non de ipso præcepto absolutè: in tantũ enim dicit repugnare huic præcepto peccatũ mortale, inquãtũ excludit sanctitatẽ & applicationẽ ad diuina, quæ est finis præcepti. Secũdò, ꝙ loquiẽ de præcepto hoc indistinctè, s. & literaliter & spũaliter intellecto, vnde eodẽ cõtextu de operibus seruilibus corporaliter & spũaliter, doctrinam tradit. Et tamẽ cõstat ibidẽ in respõsione ad primũ cessationẽ à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi: & sic nõ numerari inter præcepta decalogi, sed tantũ secundũ sensum literalẽ, quãtum ad id quod cõtinet de iure naturæ. Ex hoc aũt ꝙ aliquid repugnat pręcepto huic mysticè, nõ põt trahi efficax argumentũ, sed rõnabilis exhortatio, vt & à peccãdo in festis abstineatur (ne de nobis dicatur, Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorũ lõgè est à me) & cõmissa cõfiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Mediolani, die vigesimaquarta Aprilis, M. D.

QVAESTIO IIII.

¶Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITVR vtrũ ad fructuosam absolutionem in sacramento poenitentiæ exigatur fides, qua poenitens credat certissimè se esse absolutũ à Deo. Videtur quòd sic. Primò, quia oportet fidem habere in verbum Christi, Quodcunq; solueris super terram.

¶Secũdò, quia si per impossibile cõfessus nõ sit cõtritus, aut sacerdos nõ seriò sed ioco absoluat, si tamẽ credat se esse absolutum, verissimè est absolutus: tanta res est fides in verbũ Christi. Probatur assumptũ ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludẽs cũ pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Itẽ quidam mimus, vt placeret Imperatori, ludicro Baptismo est baptizatus.

¶Tertiò, quia nõ sacramentũ, sed fides sacramẽti iustificat: secundum illud Aug. Sacramentũ abluit, non quia fit, sed quia creditur.

¶Quartò, quia plus est à cõfitente requirendũ an credat sese absolui, quàm an sit verè cõtritus: quia cõtritio nunquam est vera satis: quod si esset vera, non tamen certa, & si certa, non tamẽ satis: fides autẽ & verbũ Christi sunt certissima verissima, & sufficiẽtissima.

¶Quintò, quia non solùm attritus absq; obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶Sextò, quia ad sacramentum poenitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hæsitans: ergo.

¶IN oppositum est communis Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

¶Non est necessariũ ipsum poenitentẽ tunc habere fidem se esse absolutũ, quanquã credere oporteat absolutionis beneficiũ per poenitentiæ sacramentũ conferri.

¶AD

¶AD EVIDENTIAM Horum sciendum est nouitatem superexortã esse, quòd huiusmodi fides adeò exigatur, vt plus quã contritio requirenda sit, & dãnandi sint omnes, qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fũdatur autem phantasia ista, primò super cõmunissimis Scripturæ autoritatib⁹ de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti: & similia infinita. Secundò super cõmunibus de efficacia sacramentorum, scilicet ꝙ fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò, super specialis Christi verbi ad propositũ pertinentis efficacia certissima, Quodcunq; solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidẽ efficaciç certificatione deducitur oportere confitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue nõ erret, sicut etiã certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizãdo. Adiungunt, ꝙ dicendo, Quodcunq; solueris, dedit potestatẽ: dicẽdo, Erit solutũ, excitauit fidem de effectu.

¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab Ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguẽdo de duplici fide, quã habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nã si sermo est de fide infusa (quæ est vna de theologalib⁹ virtutib⁹) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quã Sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, constat, ꝙ illa est necessaria ad sacramentum pœnitẽtiæ: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramẽta se extendat, vt patet in Symbolo: non tamen extendi se ad hæc singularia: puta quòd hoc sit sacramentum, & quòd in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia, tenemur credere vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed nõ tenemur credere, quòd dum iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudæum, dicẽs, Ego baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, sit Ioseph verè consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intẽtione baptizantis vel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis, quòd nõ intenderit ille facere, quod facit Ecclesia, aut Ioseph nõ intẽderit suscipere Baptisma, vt temporibus nostris de facto cõtigisse sibi quidam Iudæus coram me confessus est, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quòd Ioseph cũ proposito deliberato fornicationẽ committendi Baptisma susceperit, ac per hoc gratiç Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exẽplum de Eucharistia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata, esse verum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit ritè consecrata: tum propter intẽtionem ministri, tum etiã propter incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autẽ vniuersalis, quare sub fide infusa non cadũt huiusmodi particularia, est quia fidei infusæ (vtpote diuinæ veritati innixæ) non potest subesse falsum: est enim non minus circa verum, quàm quæcunq; scientia acquisita, quç non nisi verorum est. Esset autẽ quandoq; circa falsum, si extenderet se ad hæc particularia, vt patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidẽ infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritè factam, efficacem esse, & in suscipiente dignè gratiam operari. Hac siquidẽ fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatè, possum errare: quia potest adesse impedimẽtum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcunque solueris super terram, in subiecto disposito: sed non habemus infusam fidem, quòd in me effectum sortiatur, quòd ego sim subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimẽtum ignotũ. Ex quo autem non debet subesse falsum fidei (quæ non nisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solutum in cælis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me, qui fortè non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quòd infusæ fidei posset subesse falsum.

¶Si autẽ dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur (tali nanq; fide credimus hanc Hostiam ritè consecratam esse, & hunc ritè baptizatũ, & similia) sed hæc fides non est illa qua in verbo Christi confidimus, quæ in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi verbum, Quodcunq; solueris super terrã: & reliqua, quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, nõ potest acquisita fides cõcludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiam per absolutionẽ in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum cõmunem legẽ nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositũ per gratiã Dei, quæ per absolutionẽ cõcedit: iuxta illud Iob 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista põt esse in schismatico vel hæretico aliàs bene confitẽte: esset igitur iste verè absolutus, si errans sacerdos ipsum absolueret, & consequenter iste simul esset in gratia Dei (quia verè absolutus corã Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus, vel schismaticus: quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequẽs est vt in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitentiæ consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, Ecclesiæ traditione, sacrisque doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitentiç habeatur, & rationi aduersetur, non videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt resp õdeas, habeto præ oculis hanc distinctionẽ: scilicet vel ex parte sacramentorum, vel ex parte suscipientis. Et dicito, ꝙ fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quãtum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesiç docet dum in orationibus post cõmunionem petit sacerdos, ꝙ susceptũ sacramentũ non sit ad reatus pœnã, non ad iudicium, &c. Consequẽter etiam docet omnẽ quantumcunq; credentem post confessionem & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, vt puto, causa dictæ nouitatis.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei. nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me: vt dictum est.

¶Ad secundam dicitur, ꝙ peccat argumentum secundum nõ causam, vt causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nam non ideo illi fuerũt verè baptizati, quia credebant se baptizatos, imò credebãt fortè nihil recipere gratia: sed ideo Baptismus iocosè factus est verè Baptismus, quia intẽtio iocosa nõ ad Baptismũ, sed ad exercitiũ Baptismi refert. Simile est enim delectãdi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritiæ causa quis baptizaret, aut baptizaret: vtrobiq; enim est verum Baptisma: quia delectatio & auaritia non Baptismi: sed ꝙ iste exerceat, vel suscipiat Baptismũ, causa est. Secus autẽ esset, si intentio iocandi ad Baptismũ referretur, sic ꝙ nõ Baptizare, sed similitudinẽ Baptismi exercere, aut suscipere, intẽderet ioci aut auaritiæ gratia: tunc enim nullũ esset Baptisma. Quod autem assumitur, ꝙ nõ cõtritus si absoluitur credẽs se absolui, est verè absolutus nisi sit ita attritus, ꝙ saltẽ virtute clauiũ de attrito secundũ quosdã fiat cõtritus: impossibile est. Nã ex eo ꝙ ponitur incõtritus, & virtute clauiũ non factus de attrito cõtritus, oportet ꝙ aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneum: aut ꝙ simul sit incõtritus & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

¶Ad tertiã dicitur, ꝙ sacramentũ abluit, nõ quia fit, hoc est nõ secundũ substantiã facti: sed quia creditur, hoc est secũdum virtutẽ creditã in eo, & nõ quia creditur à suscipiente, effectus suus in eo certissimè ab hoc. Et nota ꝙ nõ dixit, quia credit minister aut suscipiẽs, sed impersonaliter quia credit, hoc est propter rẽ creditã: nam nisi intẽdat quis facere quod facit ecclesia, nõ baptizaret. In hoc autẽ quod est imitari in illo actu ecclesiã, includit res credita: quãuis nec à suscipiẽte, nec à baptizãte: vt patet, si infidelis baptizaret infantẽ, aut adultũ, dicentem, Valeat quãtum valere potest.

¶Ad quartã dicitur, ꝙ assumptũ nõ solùm falsum, sed & præsumptuosum est valde, cõtra vniuersalis ecclesiç ritũ: cõtritio enim est summè necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramẽti in seipsa est impossibilis: quia semp est, & debet esse ambigua, nec est requirẽda à cõfitente: qui nisi crederet se absolutũ, absolutioni se non submitteret. Nec obstat, ꝙ cõtritio sit incerta: iussit enim Deus ipse, vt cũ nostra hac incertitudine accedam⁹ ad sacramẽta. Quod aũt dicit, ꝙ nunquã est vera satis falsum est: vt patet in multis cũ vera & sufficiẽti cõtritione cõfitentibus, quãuis incerta eis. Et quũ subditur, ꝙ fides Christi & verissima & certissima & sufficiẽtissima respondet ꝙ talis est de rebus subiectis fidei infusæ, sed nõ de impertinentibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares singulorũ effectus sacramentorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia nõ est eorũ: est enim fides infusa de gratia per sacramẽta certissime conferenda suscipiẽtibus dignè illa: vt in Cõcilio Florẽt. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptũ est, dicente, Qui mãducat, & bibit indignè, iudicium sibi mãducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secundũ quid reputare se homo debeat dignum vel indignum, præmittit dicẽs, Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, ꝙ si nosmetipsos iudicaremus, nõ vtique à Domino iudicaremur, patet quòd probare seipsum est seipsum iudicare, cõtra se vindictam exercere: quod vocatur contritio communi vsu Ecclesiæ & doctorum: & propterea falsum ac temerarium esse constat, ꝙ plus est à pœnitẽte requirendum, si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti: quàm de illius contritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet Ecclesia, exigunt omnes cõmuniter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

¶Ad quintam dicitur, ꝙ duorum, quæ ibi tanguntur, primũ, ꝙ attritus non ponẽs obicem, non consequitur gratiam absolutionis,

nisi

nisi credat (vt iam patet ex dictis) volūtariè dicitur, apponendo nouellū, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundum autem, ꝙ contrito in damnationē sunt sacramēta, nisi credat se absolui, nō est responsione, sed correctione dignū: quoniam sacramentū pœnitentiæ ab Ecclesia sufficienter traditum per confessionē, cōtritionē & satisfactionē, dānabile cōstituit sine quarto, scilicet certa fide effect⁹ in suscipiēte. Hoc enim est nouā Ecclesiā cōstruere.

¶Ad sextā de oratione dicit primò, ꝙ ratio digreditur ad accidentia, quæ sunt extra essentiam sacramenti: oratio enim constat ꝙ à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Verūtamen de oratione ipsa etiam dicendum est ꝙ fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. Primò ex parte ipsius diuinę misericordiæ, gratiæ, potētię, prouidētię, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absque hæsitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo orat: & sic nisi piè quandoq; dubitaret de effectu petito, plerunq; fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orante, qui absque hæsitatione credendo, ꝙ acciperet id quod peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & non est cōsecutus effectum petitum: vt patet 2. ad Cor. 12. Hic enim patet quòd fides, ꝙ accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam simpliciter & absolutè, sed quātum est ex parte diuinæ misericordię, &c. alioquin esset quandoq; falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, vt illud nō accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens præmittit, habēte fidem Dei, & subdit, Amen dico vobis, &c. ostendens per hoc, ꝙ firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

¶*Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.*

QVAERITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur quòd non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & Ecclesia fatetur.

¶Secūdò, quia culpa est remissa à Deo proponēti confiteri antequā pœnitens à sacerdote absoluatur: iuxta illud, Dixi, Cōfitebor aduersū me iniustitiā meā, & tu remisisti impietatē peccati mei.

¶IN OPPOSITVM Est, quòd sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem Ecclesiæ doctrinam.

CONCLVSIO.

¶*Effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ, & à debito ministro, debita forma, & super debitam materiam, est remissio peccatorum.*

¶AD EVIDENTIAM Huius quæstionis, scito antiquam esse hanc quæstionem: & in 18. distinct. 4. senten. tractari. Vbi quia obscuræ satis sunt autoritates antiquorū doctorum applicatæ ad hoc, Magister sent. concludit sacerdotem euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad Ecclesiæ cōmunionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniam ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quòd verè absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit, tantique fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶Verùm si Domini verba diligētius perspecta fuerint quū potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendū est, non enim dixit, Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorū remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunque solueris, neque dixit, Remittuntur eis, aut solutū erit, quo ad Ecclesiam: sed solutū erit, in cælis, & remittunt eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini sunt verba in sensu proprio, conuincunt Ecclesiæ ministros habere potestatē remittendi peccata autoritate Christi: par enim ratio est, ꝙ verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu verificentur, & ꝙ verba eiusdem ad sacramentum Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu verificent. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur, & illa à proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculū sit, quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba Eucharistiæ à sacerdote prolata, vt vera sint cōpulerunt vt fateamur hoc, id est cōtentū sub hac specie, est corpus meum, scilicet Christi: non minus compellitur ad verificandum hæc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis) in sensu proprio, credere ꝙ sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quàm eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum, vterq; igitur operatorius est eius, ꝙ significat seruatis seruandis, scilicet concurrente ex parte ministri autoritate (nō enim quilibet homo, sed sacerdos ordinariam vel delegatam autoritatē habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitētis debita dispositione, vt scilicet sit absolutione dign⁹. Alioquin extremus rediret error a Hiero. dānatus: vt pro nostro arbitrio dānare innoxios & absoluere noxios possemus, sicut etiā in sacramēto altaris non quamcunque materiam, sed panis triticei tantum, consecrari per illa verba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signū Dominus quum daret potestatē remittendi, retinendique peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum subiungendo, Quorū remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata, remittunt eis, & non spiritu vestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum vel ligandū, quum seruatis vndique seruandis minister Christi absoluit, vel ligat. Credendum est igitur & confitendum, ꝙ effectus sacramentalis absolutionis ritè factę (scilicet à debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam, scilicet peccatorum confitente dignum absolutione) est peccatorum remissio, quam autoritatiuè quidē solus Deus facit: ministerialiter autem minister ipse Christi sacramēto mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: non ꝙ prius Ecclesia remittat, quàm Deus, tāquam Deus Ecclesiæ iudicium sequatur. Non enim dicit, Quorū remiseritis peccata, remittentur eis, in futuro: sed remittuntur in præsenti: ad denotandum, quòd ipsa per ministrum remissio est vna atque eadem cum remissione, quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit Deus autoritatiuè: sicut eandem conuersionē panis in corpus Christi, quā sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus autoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tamen determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dicitur, Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rursus, effectus sacramenti huius, dixit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, quòd sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit à peccatis, & per viam sequelæ declarat pœnitentem absolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet enim semper secūdum communem legem peccator ambiguus de consecuta ad Deum remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex vel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quāto efficaciam adimit sacramento pœnitentię sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quod intolerabilius est, nec intelligibile, manere, scilicet peccatum etiā remissione facta, & gratia donata, nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solùm eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quodlibet proferente contraria, solicitum esse, stultum est. Constat enim Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes ferè tremore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositum præsumptioni communiter ascribitur, aut ignorantiæ.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuersus remittendi modus omnes huiusmodi autoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit autoritatiuè: cum quo stat, quòd minister euangelicus autoritate à Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

¶Ad secundam dicitur, quòd sacramētalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confessionem remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in voto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quam tendens, Dixi. Confitebor: alioquin non oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Domino. Et si quidem ante absolutionem consequitur pœnitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si verò non prius consequutus est veniam, consequitur per absolutionem, si tamen (vt dictum est) dignus absolutione tunc est. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa Ecclesia accipimus, cōfitente vnū Baptisma in remissionem peccatorum: per omnia similiter intelligendo, vt diximus, scilicet quòd Baptisma in exequutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata nō remissa ex Baptismo in voto, & dignè ad Baptismum accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustæ, die primo Octobris, 1518.

TRACTATVS DECIMVSNONVS, de Excommunicatione, cuius est vnica

QVAESTIO.

¶Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTRVM excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quòd non. Primò: quia excommunicatio non tollit plus quàm Ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorem in auferendo, quàm in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona quàm mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶Secũdò, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam; est enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur 11. quæstione tertia. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda. sed excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum communione interiori, sed solũ exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externa cõmunione fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excõmunicatio nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cum sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca communio: nam quum tradebantur Satanæ, solùm extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat; primæ ad Corinth. 5. Non nisi voluntariè ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis Ecclesiæ.

CONCLVSIO.

¶Excommunicationis sententia communionem fidelium tollit tam intrinsecam quàm extrinsecam, quo ad communia suffragia, ablatam sanctorum per charitatem communionem supponens.

¶IN OPPOSITVM est Magister sent. in 8. distin. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶Ad euidentiam quæst. huius sciendum est, ꝙ oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidẽ inueniuntur in cõmunione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est communio extrinseca in simul orando, vt fit conueniẽdo in ecclesia ad Missarum, aliorúmque diuinorum officiorum solennia: & hoc est vnum extremum. Aliud est Sanctorũ communio, quæ fit per charitatem vniẽtem Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi mẽbris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est communio fidelium secundum communia suffragia, quæ in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est mediũ. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicẽdo ꝙ excommunicatio aufert solam intrinsecam communionem, vel dicendo ꝙ excommunicatio tollit directè omnem communionẽ, vtrũque enim est falsum: vt patebit. Veritas autem est, quòd excõmunicatio tollit extrinsecam & intrinsecã quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorũ per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa cõmunione non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas communiones internas: & monstrandum est deinde, ꝙ altera earum per excõmunicationem aufertur. Communio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo: oportet ꝙ interna etiam communio cõsistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidẽ fit meritis, orationibus, atq; suffragiis apud Deum adiuuantibus & intercedentibus pro aliis. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorum ope, vel gratiã, vel gratię augmentũ, vel protectionem diuinæ assistentiæ à malis præseruantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verùm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa. nam quandoq; oriuntur ex charitate immediatè: vt quum in charitate cõstitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligítq; se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutoriũ contra tẽtationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesię, vt quum ex Missis diuinísque officiis aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malũ vitandum: hæc enim ex charitate, sancta matre Ecclesia instituente sunt, & pro cõmuni ecclesię bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorũ fidem deuotionémq; offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediatè & cõmunionem internam mediãte ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secũdum substantiã: sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniã omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cõmunione, possum recipere ex alia, & ecõtra: excepta (vt dictũ est) sacramentali gratia, vt puta charactere in sacramento confirmationis, & similiter in sacramẽto ordinis: hæc enim nõ potest quis accipere ex communione solius charitatis: sed oportet interuenire cõmunionem secundum Ecclesiasticã sacramenti actualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quòd recepta differunt secũdum magis & minus: quia constat, ꝙ maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tãtum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secũdum substantiã, quoniam interna cõmunio charitatis immediatę, in meritis, orationibus, suffragiísque priuatis consistit. Cõmunio autem charitatis ad intima penetrans mediãte ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiísq; cõmunibus (hoc est in ipsius Ecclesiæ & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deũ, vt non solùm ecclesia, sed singuli fideles bonum gratię, aut augmentũ, protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primã communionem spectat illud, Particeps ego sum omnium timentiũ te. ad vtranq; simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum communionem quoniã ad illum spectat cõmunio in sacramentis. Prima communio non est propriè nisi existentis in charitate: secũda autem ad Christianos etiã in peccato mortali existentes se extendit; nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quòd Missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hęc autem dicta sunt adeò nota, vt nulla egeãt probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶His autem præmissis manifestum est, quòd excõmunicatio: quia extra ecclesiæ communionẽ ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis cõmunio consistit in actionibus, separat: & consequẽter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniũt. s. gregat. Et quia inter hęc multa sunt interiora bona animæ: cõsequens est, vt excõmunicatio à communione multorum internorum bonorum separet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra Ecclesiæ cõmunionẽ ponat, quo ad actiones ecclesię (ex qua cætera pendẽt) manifestatur ex eo, quòd Ecclesia non orat pro excommunicatis. Cõstat enim ꝙ non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bernardus dicit, vide quàm mala sit excõmunicatio, ꝙ in Parasceue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed non pro excõicatis. Probatúrq; hoc radicaliter ex euãgelica doctrina: cõstat enim ꝙ ecclesia nõ orat secundũ cõmunẽ legẽ nisi pro fratrib⁹ nostris: sed excõmunicati nõ sunt nostris fratres: ergo. &c. Minor patet ex eo, ꝙ Saluator nõster Mat. 18. (vbi excõmunicãdi autoritatẽ ecclesiæ dedit) dixit de excõmunicato, Sit tibi sicut ethnicus, i. Gẽtilis. Vbi manifestè apparet, ꝙ excõmunicatio ex fratre facit nobis sicut Gẽtilẽ: vnde Aug. dicit: Noli illũ iã reputare in numero fratrũ tuorũ: ergo. Ampli⁹, Si excõmunicatus extra ecclesiã ponit quo ad externa tãtũ, sequitur ꝙ excõmunicatio nõ egeret autoritate Christi: quoniã quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cõmunitas potest externã suã cõmunionẽ ponere. Cõstat aũt Christi autoritate excommunicationẽ fieri Mat. 18. vbi subiungit, Amẽ dico vobis, quæcunq; alligaueritis super terrã (glos. vinculo anathematis) vbi Chryso. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, quæ hic est, s. proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, ꝙ est esse ligatũ in cęlo. Amplius, ecclesia extra seipsam excõmunicatũ eiiciẽdo, ab omnib⁹ his separat, quæ suis mẽbris cõfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actiõe cõfert mẽbris suis cõmunes oratiões, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excõmunicãdo. & ad hæc admittit recõciliãdo. Maior patet ex eo, ꝙ excõicatio est suprema pœna Ecclesiæ: nõ esset aũt suprema, si nõ tolleret totũ quod ecclesia dedit quoniã adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separandus excõicatus ab his, quæ dedit & dat cõtinuè ipsa, suis mẽbris. Minor ꝓbatꝰ. quia Ecclesia instituit Missas nõ solũ ꝓ ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: vt patet in canone, Missæ, vbi dicitꝰ, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primũ: & omnibus orthodoxis, atq; catholicæ & apostolicę fidei cultorib⁹, quo ad secũdũ. Instituit etiã in Memẽto ꝓ aliquib⁹ singularib⁹ orari, instituit horas canonicas, & orationes ꝓ fidelibus: vt patet. Hęc omnia esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ q dubitat, non eget rõne, sed sensu. Et sic patet excõmunicatũ esse alienũ ab actionib⁹ cõmunibus, quib⁹ Ecclesia cõicat suis fidelibus. Et patet consequẽter alienũ quoq; esse à fructu illarũ actionũ: hoc enim manifestè sequitꝰ. Et quia fructus actionũ illarũ sunt adiuuari ad gratiã, vel gratię augmentũ, ad bene operãdũ, ad declinãdũ à malo, ad resistendũ diabolo. &c. ideo patet ꝙ à multis internis bonis excõicatio separet. Et cõfirmatur autoritate Aug. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excõmunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra ecclesiã diabolus est, sicut in ecclesia Christ⁹: ac per hoc quasi diabolo traditꝰ, q ab ecclesiastica cõmunione remouetꝰ. Vbi

habes

habes quomodo extra Eccleſiam intelligit Aug. non Eccleſiã materialem, non extrinſecam communionem, ſed extra Chriſtum. Replicando autẽ dicit, quaſi Diabolo traditur: quia nõ traditur Diabolo poſsidendus, ſed corripiendus. Ad idem eſt autoritas Hiero. Quorum dimiſeritis peccata, &c. id eſt, quibus Eccleſiã interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis ianua regni cæleſtis clauſa erit. Et habetur 11. q. 3. ambæ autoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cæleſtis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excõmunicatum à communibus Eccleſiæ ſuffragiis: per quæ interna bona à diuina miſericordia ſuauiter omnia diſponente ad nos deſcendunt.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam in oppoſitum dicitur, quòd licet omnia ſuffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedũt. Sed quædam procedunt immediatè per ſolas priuatas intẽtiones ſeu actiones fidelium: & horum communio ſpectat ad charitatem: & iſta nõ tolluntur directè per excommunicationẽ, ſed præſuppoſitiuè tolluntur per eam, quia excõmunicatio non incurritur abſque mortali peccato tollente charitatem & conſequenter communionem iſtã. Quædam autẽ ſuffragia procedunt ex charitate per Eccleſiæ actionẽ, vt ſunt cõmunia ſuffragia, quæ in perſona Eccleſiæ fiunt: & horum cõmunio, ſpectat ad fideles omnes ab Eccleſia nõ præciſos: ſunt enim hæc cõmunia fidelibus omnibus etiã exiſtẽtibus in peccato mortali, vt probatũ eſt. Et hæc differẽtia inter hominẽ fidelẽ exiſtentẽ in mortali peccato abſque excõmunicatione, vel cũ excõmunicatione ꝙ nõ excõmunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus Eccleſiæ ſuffragiis: excommunicatus autẽ nõ adiuuatur per illa, ſed ſibiipſi relinquitur vt gentilis, iuxta domini præceptũ: non tamẽ omnino deſerit illos mater Eccleſia: quia requirit illos, vt reſipiſcãt: nec ſalutem eorum ſicut nec Paganorũ negligit, vt Aug. vbi ſuprà ſubiungit. Et ad hanc ſolicitudinẽ vltra perſonale onus ſpectat, quòd Eccleſia obligat clericum excommunicatũ ad horas canonicas, ſicut & omnes excõmunicatos ad ieiuniũ ab Eccleſia inſtitutum. conceditur igitur quòd excommunicatio non niſi præſuppoſitiuè tollit cõmunionem charitatis: ſed cum hoc ſtat, quòd directè tollit communionem ſuffragiorum communium Eccleſiæ: ac per hoc internorum bonorum, quæ ſunt illorum ſuffragiorum fructus: quia iſta non ſpectant ad communionem charitatis immediatè: de qua ſola dictum eſt, Particeps ego ſum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda ſint in perſona veri membri Eccleſiæ non præciſi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego ſum, &c. quia omnium ſimpliciter eſt particeps. Ad ſecundam dicitur, quòd propriè loquendo excommunicatio iniuſta quo ad ipſam, (puta pro non crimine,) non eſt excommunicatio ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundũ quid tãtũ, hoc eſt in foro iudiciali. Et ꝙ non ſit ſimpliciter excõmunicatio, patet ex illa vniuerſali, Iniuſtũ iudiciũ non eſt iudiciũ: excõmunicatio enim quoddã iudiciũ eſt. Et manifeſtatur facilè: quia excõmunicatio actus iudicis eſt, actus autem iudicis eſt ius dicere: conſtat autem, quòd dicere iniuſtum non eſt dicere ius. Et ſimiliter excommunicare eſt ius tale dicere, iniuſta autem excommunicatio eſt iniuſtum tale dicere: non igitur eſt excommunicatio, ſi iniuſta eſt, ſecundum ſubſtantiam excõmunicatio. Secus autem eſt de iniuſta ex parte motiui, puta, quia ille poteſt excommunicari ex ſuo crimine, ſed tamen ego non moueor niſi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio eſt iuſta ſecundum ſe, quamuis ſit iniuſta ex parte motiui: & ideo eſt verè excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus ſecum fert. Sed excõmunicatio ſecundum ſe iniuſta, non fert ſecum excommunicationis effectus, niſi in foro exteriori: non eſt enim ſic excõmunicatus priuatus ſuffragiis Eccleſiæ ſecundum veritatẽ: quia non eſt verè excõmunicatus in cælo: quia nõ eſt Eccleſiæ non auditor, ac per hoc non ſicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Domini Matth. 18. cœpiſti habere fratrẽ tuũ tanquã publicanũ, ligas illum in terra, ſed vt iuſtè alliges, vide: nam iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia. Parere tamen excommunicationi debet, ab extrinſeca cõmunione ſe abſtinẽdo: quia in foro extrinſeco ligat. Et hoc eſt quod Gregorius docet, dicẽs quòd ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta ęſt timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) eſſet, ſi ſententia eſſet nulla, hoc eſt inualida etiam in foro exteriori: ita quòd inter excommunicationem iniuſtam, & nullam non eſt differentia, quia illa excommunicatio ſit, & iſta non, (neutra enim eſt excommunicatio abſolutè) ſed quia illa eſt excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et eſt quãdo continet errorẽ intolerabilem vel in facto, puta ſi excommunicatur quis quia non tenet concubinam, vel in iure, vt ſi excõmunicetur poſt legitimã appellationem ab eodem, & huiuſmodi: vt habes in gloſſa dicti c. Non ergo communiter ſe habet excommunicatio ad excommunicationem iuſtam & iniuſtam: ſed ly iniuſta eſt conditio diminuens rationem excommunicationis: ſicut homo nõ ſe habet communiter ad hominem verum & pictum. Et propterea non eſt de natura excõmunicationis iudicandum, ſecundũ quòd ſaluatur iniuſta: ſed ſimpliciter & abſolutè, prout eſt in ſua integra ratione & efficacia quam ſolùm ſignificat excõmunicatio, propriè & formaliter loquendo, quoniam actus eſt iudicis dicentis ius. Ad confirmationẽ dicitur, ꝙ ex ſacra Scriptura habetur excommunicatũ priuatum eſſe ſpiritualibus bonis & regno cęlorum, Matth. 18. Ex eo enim, ꝙ Eccleſiæ ſit vt Gentilis, priuatur Eccleſiæ ſuffragiis: ſicut Gentilis expers eorum eſt. ex eo autẽ quòd ligatus eſt in cælo, priuatur bonis ſoluẽtibus vincula cæleſtia. Habetur quoque idem ex ipſa forma excommunicationis: nã ea, quæ extrà fiunt ab Eccleſia, ſunt ſigna eorum quæ ſunt intus, ſi error non interuenit. Et propterea ex hoc ipſo, ꝙ Eccleſia ab eccleſiaſtica cõmunione exterius ſeparat hominem excommunicando, ſignificat illum ab interna communione Eccleſiæ ſeparari. In cuius ſignũ in primitiua Eccleſia etiã ſenſibiliter poteſtati dęmonum excõmunicati tradebantur, quaſi à Chriſto exciſi. Nec eſt verũ ꝙ in primitiua Eccleſia ſola externa pœna excommunicati mulctabantur: ſed vltra internas addebantur externæ pœnæ à Diabolo: ſicut vltra interna bona in primitiua Eccleſia boni viſibiliter viſitabantur à Spiritu ſancto, Loquẽtes linguis, &c. Nec obſtat quod dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat: quoniã hoc ſpectat ad finẽ. conſtat autem quòd excõmunicatio priuat etiã ſuffragiis Eccleſiæ, & relinquit hominem ſibiipſi, vt reſipiſcat, vt ſpiritus ſaluus fiat: eſt enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de ſen. excom. lib. 6. Auguſtæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS
de Iniunctis pœnitentiis vnica queſtione contentus.

QVAESTIO.

¶Num pœnitentia iniuncta à confeſſore ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia.

QVAERITVR Vtrum pœnitentia ſecundum canones impoſita à confeſſore, ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia vita. Et videtur ꝙ non: quia nec canones pœnitentiales, nec ſententiæ hominis intelliguntur imponi, niſi in hac vita, vt patet diſcurrendo. Et cõfirmatur, quia mortui ſunt extra territoriũ humani iuris: conſtat autẽ impune poſſe nõ parere extra territoriũ ius dicenti.

¶In oppoſitum enim eſt communis Eccleſiæ ſenſus.

CONCLVSIO.

¶Pœnam canonicam pœnitentibus iniunctam, ſi in hac vita non impleatur exolui, oportet in alia futura vita, non quidem ſecundum pœnæ qualitatem, ſed ſecundum ſubſtantiam, cui ex hac vita decedens ſemper pœnitens obnoxius eſt, quouſque eam impleuerit.

¶AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, quòd pœna ritè impoſita, quæ in hac quæſtione nũcupatur pœna canonica duo in ſe continet. Alterũ eſt id quod pro culpę ſatisfactione debetur: quoniam niſi pœnitens remaneret debitor ad ſatisfaciendum diuinæ iuſtitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Eccleſiæ ſicut nõ ſoluũt in veritate niſi dignos abſolutione, ita nõ ligãt ſecundũ rei veritatẽ niſi alligatione dignos: ſi enim & non aliter confeſſor exhibet ſe Chriſti miniſtrũ, vtendo claue poteſtatis. Vnde ad diſcernendum dignos ab indignis, data eſt ei altera clauis, ſcilicet autoritatis diſcretiuæ. Alterũ eſt id quod cõfeſſor apponit, ꝙ ſe habet ad primum ſicut determinatum ad indeterminatum, & ſicut qualitas ad ſubſtantiam, ſeu accidentale ad ſubſtantiale. Nã ad ſatisfactionem pro peccato, ſubſtantialiter exigitur, ꝙ pœna ſufficienter exoluatur: an aũt tali, vel tali pœna ſatisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur: puta ꝙ ieiunet, peregrinetur, & huiuſmodi. Et quoniã poſſunt etiam hæ determinationes mutari (vt patet quum impoſita pœnitentia cõmutatur, & ſubſtantiale debitum ſatisfactionis, quod erat quaſi veſtitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatem: puta, ſi prius erat ſub forma orationis, & poſtea mutatur in forma eleemoſynæ) ideo vt accidentale ad ſubſtantiale, & vt determinatio ad determinabile ſe habet quod apponitur à confeſſore ad id, quod pro peccati ſatisfactioue exoluendum reſtat. Importat ergo canonica pœna, non ſolas qualitates appoſitas ab homine ſecundum canones, nec ſolam ſuppoſitam pœnam peccato debitam: ſed vtrunque. Ita quòd inter pœnam debitam pro ſatisfactione peccati ſimpliciter & abſolutè & pœnam canonicam, hæc eſt differentia, quòd illa primo modo ſignificatur nuda: ſecundo autem, hoc eſt per pœnam canonicam, ſignificatur veſtita per determinationes à confeſſore canonicè appoſitas.

Pœna canica pœnitẽtibus iniungenda.

¶Quocirca ad propoſitam quæſtionem reſpondendũ cum diſtinctione eſt, vt vterque extremus error vitetur. Nã ſi dicatur quòd pœnitens non remanet poſt hanc vitam obligatus, errabunt multi inferẽtes ex hoc ꝙ mors abſoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dũmodo hic fuerint impoſitæ à confeſſoribus & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes. hoc enim clarè conſtat eſſe erroneum. Et rurſus ſi dicatur, ꝙ pœnitẽs remanet obligatus poſthãc

vitam errabunt forte aliqui,ſumentes ex hoc alterum extremum ſcilicet,quòd mortui tenentur ad ieiunia,peregrinationes,&cætera. quod eſt ridiculum.

¶Dicatur ergo ſecundum diſtinctionem iam dictam & probatam quòd pœna canonica non remanet exoluenda quãtum ad qualitatem ab homine appoſitam,& ex hoc ſequitur, quòd nõ teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad ſubſtantialem pœnam:& ideo ſequitur,quòd poſt mortem tenentur exoluere quod hic non ſoluerunt.Ratio autem quare remanet quo ad ſubſtantiale eſt:quia ſatisfactio ſubſtãtialis erat debita ex ipſo peccato,ſecluſa impoſitione canonis & ſacerdotis:& nunquam eſt ſoluta in hac vita.Ex hoc enim conuincitur primò,quòd aut nuquã exoluetur:& ſic peccatũ remanebit abſque ſatisfactione(quod eſt,impoſsibile in his qui ſaluantur) aut quòd exoluetur poſt hanc vitam:quod eſt veriſsimum,& à catholica Eccleſia confeſſum.Conuincitur ſecundò,quòd non eſt eadem ratio de remanſione poſt hanc vitam pœnitentiæ ſacramẽtalis quo ad ſubſtantiale, & de aliis pœnis, vel operationibus impoſitis à iure humano, vel ab homine:puta quòd dicamus horas canonicas,quòd ieiunemus in Quadrageſima & huiuſmodi. Manifeſta ſiquidem eſt diuerſitatis ratio, ex hoc quòd pœnitentia ſacramentalis claudit in ſe pœnam debitam ſimpliciter pro ſatisfactione peccati,ratione cuius remanet: quia pœna ſimpliciter debita peccato, non hic tantùm, ſed aut hic,aut in futuro exoluenda eſt, ſi in patriam cæleſtem ingreſſus patebit. pœnæ autem & opera alia ſolummodo præſentis vitæ excercitationes debitas continent:& ideo cum vita præſenti totaliter ſpirant.

¶ET PER Hoc patet reſponſio tam ad primam obiectionem, quàm ad ſecundam: vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id,quod ex ſolo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem ſacramentalem remanere conſtat non ex canonis vinculo,ſed ex eo quòd ipſa clauditur pœna ſimpliciter peccato debita hic, aut in futuro,tam hominis,quàm canonis arbitrio ſecluſo.Auguſtæ,die 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSPRIMVS de Sigillo Confeſsionis vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

¶Num confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem, confitentis ſe omnino occiſurum regem,aut Pontificem ſummum.

VAERITVR Vtrum confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis ſe omnino occiſurum Regem, aut Pontificem ſummum.

¶Videtur enim ꝙ non. Tum quia confitẽs non habet cõtritionem,aut attritionem de tali deliberatione,& conſequenter nõ eſt occultanda à ſacerdote,ſicut nec à Deo occultatur.Tum quia peccatum cadens ſub ſigillo cõfeſsionis eſt cõmiſſum,non committendum:cùm confeſsio non ſit de futuris.Sed homicidium eſt futurum:igitur licitum eſt reuelare, vt caueat.

CONCLVSIO.

¶Nullatenus licet confeſſori reuelare peccatum confitentis, etiam deliberatam occidendi ſummum Pontificem voluntatem habentis.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt autoritas Theologorum in 4.diſt.21.ibi enim communiter tenẽt, quòd in nullo caſu etiam infectionis hæreſis licet reuelare peccatum in confeſsione detectum: vt patet in S.Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶HAEC Quæſtio mota eſt occaſionaliter quidẽ propter quẽdam reuerendiſsimum dominum Cardinalem,qui hoc percontatus iuſsit, vt ſcriberem, complectiuè autem propter opinionem Panormit. in cap.omnis vtriuſque ſexus.de pœn.& remiſ. Vnde duo facienda ſunt.Primò fundabitur illius opinio.Secundò confutabitur,oſtendendo quid ſentiendum:& ſic ſatisfiet obiectis.

Opinio Panormitani.

¶QVO AD Primum,Panormit.ex quibuſdam Innocẽtij verbis in eodem c.motus,dixit,quòd confeſſor poteſt reuelare ne eueniat tantum malum:dixítque hoc ſentire Innocẽtium: fundâtque ſe ſuper rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas eluceſcat,fundatur opinio iſta ſic iuxta verba Innocẽtij,Illa tantũ cadunt ſub ſigillo cõfeſsionis,quæ à pœnitẽte,inquantũ pœnitẽs eſt,dicuntur.Sed obſtinatio ſua ad occidẽdum, non dicitur ab eo, inquantum eſt pœnitens:quia implicat eſſe obſtinatũ & pœnitentem reſpectu eiuſdẽ:ergo.Præterea,ex parte peccati: & idẽ redit, Illa tantũ cadunt ſub ſigillo cõfeſsionis,quæ reuelãtur, vt occultabilia ſacramento cõfeſsionis.Sed obſtinatio ad futurũ homicidiũ non reuelatur,vt occultabilis per ſacramẽtum:quia implicat proponere,vt abſolubile,& vt pertinax:ergo. Et ſimiliter põt fundari ex parte confeſsionis.Quia ſcilicet ad illa tãtum ſe extẽdit ſigillum,ad quæ ſe extendit miniſterium confeſſoris actu vel potentia: ſed ad obſtinationem nullo modo ſe extẽdit:ergo.Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum.Iſta opinio tripliciter errat,primò à veritate:ex triplici enim capite oſtenditur, talem obſtinationem ſub ſigillo cadere confeſsionis.Primò,quia eiuſdẽ rationis eſt cõfiteri peccatum vt abſoluendum, & confiteri impedimentum prohibens abſolutionem,vt patet ex eo,ꝙ ad eundẽ iudicem & in eodem foro ſpectat noſſe vtrunque, quid abſoluendũ ſit, & an adſit impedimentũ aliquod,alioquin nõ poſſet niſi cauſaliter rectè abſoluere.Sed obſtinatio in peccato,reuelatur & cognoſcitur vt impedimentũ prohibens abſolutionem:ergo eiuſdẽ rationis fori & iudicis ſunt:ſed conſtat peccatũ reuelari à pœnitẽte miniſtro Dei: ergo & obſtinationem.Et per hoc patet defectus fundamẽti opinionis aduerſæ,quoniam pœnitens inquantũ pœnitẽs non ſolum dicit ea,quorum pœnitenti,ſed impedimenta veræ pœnitẽtiæ, & ſic dicit ſe obſtinatũ.Et ſimiliter non ſolũ quod proponitur vt occultabile per abſolutionẽ,ſed quod apponitur vt impedimentum abſolutionis,infra ordinẽ occultabiliũ clauditur. Et ſimiliter ad miniſterium confeſſoris pertinet nõ ſolùm abſoluere,ſed impedimenta abſolutionis cognoſcere.Secundò,quia ſermones,circũſtãtia,& vniuerſaliter quicquid dictum pãdit hoc peccatum cõmiſſum & cõfeſsũ huius perſonæ,cadit ſub ſigillo cõfeſsionis.Sed manifeſtare homicidium ab hoc cõmittendum, pandit peccatũ iam commiſſum,ſcilicet voluntatem, qua deliberauit ſe homicidium cõmiſſurũ:ergo cadit ſub ſigillo confeſsionis.Et ex hoc ruit ſecunda ratio in principio adducta ex Panor.Non enim vidit,ꝙ in cõfeſſione illius obſtinationis reuelantur duo connexa, ſcilicet cõmiſſum propoſitũ,& cõmittendum factum:& ꝙ ſimiliter in reuelatione quã faceret confeſſor,non ſolũ reuelaret cõmittendũ factũ, ſed cõmiſſum propoſitũ.Tertio,quia ſi obſtinatio huiuſmodi poſſet reuelari,ergo quantũ eſt ex natura ſacramenti, nulla obſtinatio de mortali caderet ſub ſigillo confeſsionis: & tunc ergo non eſſet reus violati ſigilli confeſsionis,quicunq; reuelaret aliquẽ obſtinatũ in odio,in luxuria,in ſuperbia,&c.quæ ſunt manifeſtè cõtra cõmunẽ Eccleſiæ doctrinam:ergo.Et propterea S.Tho.vbi ſupra hãc opinionẽ erroneam reputauit in reſponſione ad primum.

¶Errat ſecundò à cõmuni Theologorũ doctrina in quarto vbi ſuprà,vbi etiã ſi aliquis obſtinatus in hæreſi cũ periculo infectionis aliorũ cõfiteretur,occultãdus de neceſsitate ſacramẽti dicitur.Et ratio eſt:quia cõfeſsio immũda nihilominus cõfeſsio eſt ſacramẽtalis,ſicut & Baptiſmus immundus verum ſacramentũ eſt.Et tãtò deteſtabilior eſt error iſte,quãtò materia hæc theologalis nõ canonica eſt,niſi per accidens qa canoni inſerta:ſicut etiã materia de Trinitate.Errat tertiò ab ipſo Innocentio,cui hãc imponit opinionem:vt enim ex plana verborum Innocentij ſerie apparet duæ ibi diſtinctiones ponuntur:altera de confeſsione,altera de fine confitentis.De cõfeſsione quidem:quia primò ponitur cõfeſsio ſacramẽtalis:ſecundò confeſsio per modum ſecreti:ſcilicet, Dico tibi hoc in pœnitentia ſeu in cõfeſsione.De fine autẽ,quia aut propter partem pœnitentiæ ſuſcipiendam,& orationum ſuffragia & conſilium animæ ſuæ:aut propter auxilium,vel cõſilium non animæ, ſed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confeſsione primo modo propter finem ſpiritualem,quòd confeſſor tenetur occultare, & quòd non placet ſibi reſponſio dicentium, quòd non reuelantur vt miniſtro.Deinde addit de confeſsione ſecundo modo propter finem ſecularem: & dicit quòd tenetur manifeſtare non obſtante confeſsione.Ex quibus apparet,quòd oppoſitum concludit eius,quod Panormitanus ſomniauit.Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & ſufficit quòd manifeſtetur vt impedimentum contritionis, & confeſsio immunda verè ſacramentalis confeſsio eſt,&c.Vnde tu ſimplex cõfeſſor caue à ſumma angelica in hoc paſſu:quia neſciẽs quid diceret,ſcripſit ſibi placere opinionem Panormitani.Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS ſecundus de Pollutione ex auditione Confeſsionis proueniente,vnica Quæſtione contentus.

CONCLVSIO.

¶Num confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſsione, ſequi in ſeipſo emiſsionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo,vel proſequendo tales confeſsiones

QVAERITVR Vtrum confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſsione, ſequi in ſeipſo emiſsionem ſeminis ſibi diſplicẽtem, peccet mortaliter audiendo, vel proſequendo tales confeſsiones. Et videtur quòd ſic. Primò,quia omnis voluntaria ſeminatio extra matrimonium eſt peccatum mortale: ſed hæc eſt huiuſmodi: ergo. Probatur minor quia in poteſtate iſtius ſtat auferre cauſam pollutionis talis:voluntaria enim eſt auditio talium,vt patet.

¶Secundò,Quia ſicut tentatio carnis ex his proueniens,non excuſatur à peccato veniali (dicente Aug.quòd nonnullum peccatum eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum)ita ſeminatio ex eiſdem proueniens non excuſatur à mortali:eſt enim huiuſmodi ſeminatio ſecundum ſe mortalis,ſicut tentatio venialis.

¶PRAETEREA,Si excuſaretur à peccato mortali,hoc eſſet quia

quia sic esset voluntaria causa, quòd non esset volũtarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicunque enim vult antecedens, vult consequens, necessarium naturali necessitate & cognitum: quamuis diuersimode, quia antecedẽs directè, cõsequẽs verò indirectè.

¶IN OPPOSITVM Videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione cõfessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalũ cum pluribus inconuenientibus: puta quòd bonus confessor non posset vacare saluti animarum: imò quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primò manuducendus est intellectus ad conclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

CONCLVSIO.

¶Non debet confessor relinquere confessionem, si ex ea sequi animaduertit pollutionem, cum non sit simpliciter voluntaria, sed in sua causa.

¶QVO AD Primum scito, quòd aliquid est dupliciter voluntariũ. Primò in seipso: cum scilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cũ aliquis vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis nõ hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, nõ refert quo ad bonitatẽ vel malitiã moralẽ, an in somno, an in vigilia fiat: ex quo enim secundũ causam tantũ habet rationẽ voluntarij, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni, vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens, & cõsequẽter per accidens erit, vtrũ in somno, vel in vigilia effectus expleatur. Ex hoc aũt sequitur ꝙ quãdo pollutio est volũtaria in sua causa tantũ, non refert vtrũ pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno nõ esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia nõ auferret virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cùm autem in quæstione proposita seminatio non sit voluntaria secundũ se ipsam, sed in sua tãtum causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur ꝙ sequitur statim & vigilãdo, & si cognoscatur, ꝙ sequeretẽ nocte sequẽti dormiẽdo. Ad hoc ergo quæstio omnis venit, ꝙ si talis pollutio in somno non esset peccatũ mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, ꝙ & in somno. Nec obstat his si dicatur ꝙ hoc nõ sequitur, qa in somno homo non potest peccare, quia hoc nõ est verum nisi de peccato voluntario secũdum seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet nõ potest tũc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntariũ in causa & in seipso, potest homo cõmittere in somno vt exequẽs. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à cõsanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est, & virginitatẽ vtrãq; perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus, vt medium conueniens ad perpetrãdum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiẽte ad peccandum, quam vtẽs ministri alicuius opera ad explendũ homicidium, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente ratione boni, vel mali in somno vel vigilia in proposito cùm constet ex S. Tho. in 4. sen. di. 9. quòd pollutio in somnis accidens, cùm secundum se non est voluntaria, secundum causam considerãda iudicandaq; est, & quòd pollutio proueniens in somno ex cogitatione disputatoris, vel prædicatoris de materia venerea nõ est peccatũ, proueniens verò ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur quòd si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non fit peccatum, aut fit veniale. Nec obstat si dicatur, quòd sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia testatur: tum propriæ naturæ cognitione, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis cõsiderare hoc actualiter: & si cõsideraret, nõ propterea peccaret. Non enim causa quare talis prædicator, aut disputator nõ peccat aut nõ nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio verò sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter nõ redderetur ratio de disputatore & prædicatore absolutè: sed tali, scilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis absolutè sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratũ esse, ꝙ huiusmodi pollutiones, quæ secundũ se non sunt volitæ, sed displicẽt, siue in somno, siue in vigilia, tantũ habent boni vel mali, quantũ in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio taliũ in cõfessione vel extrà sine peccato est, ipsa quoq; sequens pollutio sine peccato est: & similiter si cũ peccato veniali ipsa quoq; venialis est: & si cũ merito, ipsa quoque cum merito est. Cùm igitur confessor non solùm qui tenetur, (vt curatus,) sed quilibet vacans animarum saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & quãdoque cum merito audiat falsa, interroget respondeátque: consequens est, vt patiendo talem pollutionem quandoque non solùm non peccet, sed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum: iam habetur ex dictis vna ex cõmunibus ratio, scilicet quòd voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem, vel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quæstio,) est voluntaria in causa tantum. ergo, & cætera. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex propriis autem probatur dicta cõclusio, & cætera, Voluntarium indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quòd potest & debet facere, & non facit: vt patet in Prima secundæ Sãcti Thomæ quæstione sexa articulo tertio in cor. art. vbi sic dicit in forma. Voluntarium dicitur quod est à volũtate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, vno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo, inquantum est agens, sicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipso quòd non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, inquantum desistit à gubernando. Sed sciendum, quòd non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, quòd non agit, sed solũ tunc cùm potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel nõ esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris cõtingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntari ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo ꝙ potest & debet facere, & nõ facit. Sed in proposito pollutio hęc nõ cadit sub voluntario nisi indirectè (quia scilicet voluntas nõ diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & volũtas quãuis possit, non tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similiũ: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationẽ, aut prosecutionẽ operis propter defectus consequẽtes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret cõstructionẽ serræ aut gladij ex eo, quòd rubiginẽ contrahent: propterea quia ex ferro fiũt: & sic de aliis. Pollutiones autẽ & stimuli carnis in proposito contingũt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quòd res venerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prædicanda, cogitanda, exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solùm experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Arist. quòd quandoque intellectu nõ præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materiæ venereæ, omittere non solùm necessarias, sed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tẽtatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materiæ, & contra voluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad volũtatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõsensus proximus sit: omittere debet tam inchoationẽ, quàm prosecutionem: quoniam ad mortale peccatũ nulla ratione properandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motũ circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionum, quæ magna est in timentibus causat illas, eueniũtque actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habẽte pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei offensam cum eleuatione ab imaginatione talium, vel iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarũ vacare sic debent, vt de huiusmodi cõmotionibus quas patiuntur quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt cæleriter hęc pertranseant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter vrinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum est quàm de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauẽda est, nõ tamen tãquam

pollutio:vnde nõ excedit limites peccati venialis. Hæc de secũdo.

¶QVO AD Tertium. Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionũ iam positarũ, altera est de voluntario in seipso,& voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad cõditionem electam in causa, aut ex necessitate materię eiusdem. Seminatio enim voluntaria in seipsa extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causam,& non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamuis etiam possit ad vtrunque argumentum aliter distingui de voluntario in causa, seu indirectè: quia quoddam est quod voluntas potest,& debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet,& quòd primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantùm secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶Ad secundũ verò dicitur, ꝙ licet omnis cõcupiscentia carnis aduersus spiritum sit cũ peccato: nõ tamen habet rationẽ peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili,& quandoque meritoria: vnde hæc causa excusat quãtũ est ex parte sui,& à mortali pollutione,& à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscẽtia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco, die 13. Octobris, 1519.

TRACTATVS VIGESImustertius, de Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in purgatorio possit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio existentes sint certæ de sua salute.*

QVAESTIO I.

¶*An in purgatorio possit esse meritum, &c.*

TRVM In Purgatorio possit esse meritũ aut charitatis augmentũ. Et videtur quòd sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedẽs, qui desinere nõ potest nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, primæ Ioan. 4. Probatur assumptum: quia horror mortis, qui imperfectè annexus est charitati, peccatũ est: quia qui voluntariè non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶Secundò, quia animæ in Purgatorio sunt in via: impossibile autẽ est esse statum in via in qua non progredi reuerti est: vt Hier. dicit.

¶Tertiò quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶Quintò, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerãtia nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

CONCLVSIO.

¶*Animæ in purgatorio existentes extra statum merendi, & demerendi sunt, non autem satisfaciendi.*

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd quia status Purgatorij est à nobis remotus,& parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet nõ ex certis inuestigare quod quærimus. Certum autem est imprimis, quòd status ille medius est inter nostrũ & beatorum statum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici, illi verò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam,& similiter nõ totaliter in termino, aut extra terminũ sunt. Et quidem ꝙ non totaliter in via sint, ex eo patet, ꝙ extra viam communem ad inferos & superos, nõ possunt incurrere amplius suppliciũ æternũ. Et similiter quòd non totaliter sint extra viam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriam cælestem, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, ꝙ non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquãt nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina cõfirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij statu, vt certa cõmuniq; Ecclesiæ sensu cõfessa habemus: ex quibus clare patet an Purgatoriũ sit vt via, vel vt terminus quo ad meritum. Sed quoniã status Purgatorij nõ est per se, sed per accidẽs medius inter nostrũ & patriæ statũ (vt patet ex hoc ꝙ medium per se est in quod oportet ex altero procedẽtẽ extremo, primò peruenire quã in extremũ: vt patet 5. Phy. & 10. Meta. constat autẽ, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cælestẽ patriam peruenerunt absq; trãsitu per Purgatoriũ (nõ igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorũ)& propterea ex ratione medij si processerimus, facilè fallemur: cõtingit enim in his quæ sunt per accidẽs etiam sapiẽtes falli. Quocirca oportet videre penes quid est mediũ Purgatorium, vt sic veritatẽ quæsiti sciamus: inuenimus autẽ ab Ecclesia diffinitũ Purgatoriũ esse mediũ quo ad satisfactionẽ pro actualib⁹ peccatis, tũc tantũ qñ homo in charitate decedẽs nõ plenè satisfecit pro illis in hac vita, ita ꝙ si homo in charitate decedẽs satisfecit hic, nõ trãsit per Purgatoriũ,& si nõ satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulã nõ Topicorũ, sed Posteriorũ Analyticorũ: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis,& cõtra in causis propriis, habemus ꝙ purgatoriũ per se & propriè nõ est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendã. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmati trãsitus per Purgatorium: & negatio debitæ satisfactionis in decedẽte in charitate est causa negati transitus per purgatoriũ. Habetur autẽ hæc determinatio in Cõcilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro concordia Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, vbi sic legit. Si verò pœnitẽtes in Dei charitate decesserint, antequã dignis pœnitentiæ fructibus de cõmissis satisfecerint & omissis: eorũ animas pœnis purgatoriis post mortẽ purgari. Vbi apparet affirmationem debitæ pro actualibus peccatis satisfactionis, esse causam purgatoriæ pœnæ: & subditur, Illorúmq; animas, qui post Baptismũ susceptũ nullã omnino peccati maculam incurrerũt, illas etiã quæ post contracti peccati maculã, vel in suis corporibus, vel eiusdẽ exutæ corporibus: prout superius dictũ est, sunt purgatæ, in cælũ mox recipi & intueri clarè ipsum Deũ trinũ & vnum sicuti est. Vbi patet negationẽ debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pœnæ: dũ & baptizatos sine adiuncta decedẽtes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cælũ recipi & intueri clarè Deũ sicuti est diffinitur. Ex his siquidẽ patet, ꝙ nec pro fomite purgando (qui etiam in baptizatis remanet,) nec pro reliquis quibuscunque, nisi satisfactione debita pro cõmissis vel omissis, pœnæ sunt purgatorię. Et similiter nec pro merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritum, nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quàm exoluere pœnas debitas. Credendũ est igitur & pro determinato habendũ, ꝙ animæ in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug. in Enchi. cap. 110. de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodessent. Et rursus: hic omne meritũ cõparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cùm obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc vitam releuari quispiam. Ex quibus absque alia probatione patet, ꝙ ponere meritum post hanc vitã, cõtradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis, Quò magis aliorũ egent suffragiis,& quò minus sibiipsis proficere valent. Cõsonat autẽ hoc etiã rationi rectæ: quia ex eo quòd cõstat illos, qui in Purgatorio sunt, nõ posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, vt non possint mereri.

¶Quocirca consequenter ad determinationẽ Ecclesiæ loquẽdo, dicendum est ex similitudine in naturalibus ꝙ quẽadmodũ naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habẽt determinationẽ sui ad propriũ locum, à quo impediũtur propter aliquod prohibẽs motũ: ita decedẽtes in charitate habẽt determinationẽ sui ad cælestem patriam, ad quam statim irẽt, nisi prohibens pœna debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna, vel per ꝓpriã exolutionẽ, vel per aliorũ suffragia, statim cælũ adit: sicut graue remoto prohibẽti, tẽdit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta pristinã grauitatẽ tendit ad propriũ locũ) ita anima ex remotione prohibẽtis, iuxta sortitã prius charitatẽ, in cælestis patriæ mansionẽ sibi paratam intrat. Et hęc exẽplariter sint exposita: & vt nouitij intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur diffinitionẽ sui status quo ad meritũ & demeritũ: & cũ hoc stat ꝙ impeditur à consequutione regni cælestis propter debitam pœnam: quę absq; merito exoluitur,& aufertur à suffragãtibus, velut à remouẽte prohibens. Cõsonare siquidẽ discursũ hũc determinationi Ecclesiæ de purgatorio ꝓ sola satisfactione necessariò, cuilibet exercitato facilè patere potest. Quod tantò magis approbandũ est, quantò illi oĩa consonare videntur, quæ de purgatorio habentur: legitur enĩ 2. Mach. 12. Sãcta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluãtur. Solui enĩ vinculi absolutionẽ importat: detinẽtur enim pœnalibus vinculis suorũ peccatorũ. Nec obstat si in textu hoc nõ inuenitur: quia maior est Ecclesiæ autoritas, ex Hiero. hoc docentis. Purgatorij quoq; nomẽ ideo accidit, ꝙ à peccatorũ pœnalibus immũditiis animã purget: vt idonea sit ciuis cælestis patriæ. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

¶AD PRIMVM In oppositũ dicit, ꝙ cõcesso in purgatorio timore nõ dãnationis, sed durationis magnę futurę pœnæ (vtpote quia incerti sunt de affuturis suffragiis diminutiuis pœnarũ) non propterea sequitur ꝙ oporteat charitatẽ augeri ad excludendum

timorem: quoniam potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quãtitatis pœnæ. Sed argumentũ falsum assumit, scilicet ꝙ timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cũ perfectissima charitate stare timor: vt patet de timore Christi. Nec obstat, ꝙ pfecta charitas foras mittit timorẽ, quoniã non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secũdum glos. de timore, scilicet seruili, vel initiali inquantũ initiali. Falsum quoq; est, quòd horror mortis sit peccatũ: quoniã naturalis est: & si cũ imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuolũtariè volũtate naturali mori. Et similiter volũtariè volũtate rationali mori dicẽdo cũ Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi mõstrat se nolle mortẽ, & submittere tamẽ se volũtati Dei: talis autẽ est dispositionis quicunq; in charitate decedit. Huiusmodi autẽ voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animã tristari de pœnis: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari à seipsa: sed actus eius (puta tristari, timere) cessant cessantibus eorum materiis seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timoris, vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delẽdum illud peccatum, vt patet Matth. 12. in glossa super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ paruæ, scilicet in futuro laxantur, quæ quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita, vt sibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶Ad secundum dicitur, quòd animæ in Purgatorio eo modo quo sunt in via, progrediũtur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum, & continuè progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶Ad tertium dicitur, quòd ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè (infirmitas enim nõ est virtus perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶Ad quartum dicitur, quòd diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonũ cælestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶Ad quintum dicitur, quòd ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, vt sit sensus, Nisi maiorem rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem, vt sit sensus, Nisi maior extensiuè fit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio cõtinuè extendatur, desineret res esse, omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶*Num omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua salute.*

QVAERITVR Vtrũ animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et videtur quòd non. Primò, quia pœnæ inferni, & Purgatorij sunt eædem, ac per hoc tantus est pauor, & horror aliquarum animarum, vt impediat eas, vt nesciant in quo statu sint.

¶Præterea, Quia multæ defunctorum animæ apparuerũt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶Tertiò, Quia nulla ratione, aut autoritate Scripturæ, aut Ecclesiæ inuenitur, quòd omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶In oppositum est communis Ecclesiæ doctrina.

CONCLVSIO.

¶*Omnes animæ in Purgatorio existentes certæ sunt de sua salute.*

¶AD EVIDENTIAM Huius quæstionis sciendũ est, ꝙ quum quælibet anima à corpore separata videat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes (quoniam directè intuitus eius fertur in seipsam non impeditam à corpore, vt in hac vita cõtingit) cõsequens est, vt anima existẽs in Purgatorio videat charitatem, seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quòd est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et cõfirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, ꝙ omnes in Purgatorio sunt de numero electorũ: & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur quòd sciat se esse in purgatorio: quia retinet certã fidẽ, quam hic habuit, secũdum quòd non datur quartus gradus animarum separatarum baptizatarum, sed aut beatę, aut damnatę, aut purgandę sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidẽ in omnibus animabus Purgatorij virtus nõ solùm charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosę, sed tũc maximè accensę ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quã in dãnatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primò, ꝙ licet aliquæ pœnæ sint cõmunes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patiẽtium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatoriè, vt patet. Quia qui purgãtur habent voluntatẽ rectã & conformẽ Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salute: dãnati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis nõ eodem modo suscipitur à dãnandis & purgandis, & ad modorũ diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est & diuinæ iustitiæ & pœnarũ propter peruersam voluntatem eorũ, in Purgatorio verò dolor quidem pœnarũ, sed nõ horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas, propter diuinã iustitiam. Dicitur secundò, quòd sicut horror maximè in dãnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impediret purgandos à perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quàm in inferno est.

¶Ad secundum dicendum, quòd doctrina Ecclesiæ non inhæret incertis visionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesia non approbauit & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶Ad tertium patet ex dictis, quòd certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustæ, 25 Septembris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSquartus, De pœnarum timore, in duas Quæstiones diuisus.

1 ¶*Num imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem timorem pœnalem.*
2 ¶*Num iustus timendo pœnam, peccet.*

QVAESTIO I.

¶*An imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.*

TRVM imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et videtur quòd sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac vita, habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est primæ Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnam habet vt ibidem dicitur: ergo.

¶IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

CONCLVSIO.

¶*Non oportet imperfectam charitatem cuiusuis ex hac vita decedentis aliquem secum ferre timorem pœnalem, sed filialem, qui beatis proprius est.*

¶AD EVIDENTIAM huius sciendũ est quòd quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut Ecclesiæ autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere Ecclesiæ diffinitionem: scilicet, ꝙ si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est: vt sub Eugenio 4. in Concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quòd charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem, quoniam constat baptizatum hodie Ioãnem adultum, & statim absque cõmisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiũt, & demum fiunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum Aug. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinę charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortẽ timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria cõnectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florẽt. Cõcilij, animas nõ retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc quòd quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerũt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post nõ peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacũque minima charitate excludatur (quoniam per charitatẽ filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritũ adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundũ Apostolũ) timor quicũque alius compossibilis charitati nõ necessariò ponit in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliã positiuã causã apponere: puta aliqđ malũ imminens. Sed stat ꝙ homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortẽ: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalẽ secum ducit timorẽ: sed statim perficitur perfectio-

ne patriæ cælestis. Et sic licet in toto tēpore præcedente charitas cōpassa fuerit aliquem timorē: ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliúsq; pœnæ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & nō nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

¶AD OBIECTIONEM dicitur, quòd glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrūque, & quòd timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primū de timore seruili, & secundū de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet nō necessariò comitatur charitatē. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorē: quia timor pœnā habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionē charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propositū sufficit expositio duplex inducta ex glos.

¶Ad id verò quod dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quòd sola mors non perficit charitatē: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionémque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶*An iustus timendo pœnam peccet.*

VTRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundo, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim nō quærit quæ sua sunt: primæ ad Corinth. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tum tertiò; quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶*Iustus sibi imminentem pœnam timendo, non propterea deserens quod rectum vsum rationis deceat, nullatenus peccat.*

¶AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quòd timor & dolor cōueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet: & vtrūq; est de his, quæ nobis nolētibus accidūt (vt Aug. dicit) quāuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vñ sicut contingit rectè & nō rectè dolere de præsentibus malo pœnæ, ita cōtingit rectè & nō rectè timere futurū malū pœnæ: nā si dolor, quātūcunq; magnus sit, volūtatē hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunq; clarè videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsq; ad mortē. Et rursus, O vos omnes qui trāsitis per viā, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quātuscunq; sit si non auertit hominē a diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiā est videre in domino Iesu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autē tantum tam dolor, quàm timor malus est, quādo hominē abducit à Dei mādatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negāt, vel quicquā aliud mandatorū omittunt. Ex quibus clarè patet, quòd nec dolor de præsenti malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundū se malus: alioquin nūquam esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali quantūcunq; perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quādoq; vitupera tur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶AD OBIECTIONEM Primā in oppositū dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quàm Dei vt infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

¶Ad secūdam dicitur, quòd amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quod est ex natura libus, siue gratuitis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationē præcepit Deus, Diliges proximum tuum sicut teipsum: & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnē suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: dempto enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum: amor enim non nisi boni est.

Amor sui absq; peccato non nunquam est.

¶Quocirca si timor ex amore sui secundū Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites, sistit, nullum peccatū est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorū effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secūdo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentū ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quādo Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secūdo modo, & sic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipsos amātes, de amore sui, quantū ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas nō quærit quæ sua sunt, multipliciter à gloss. exponitur. Primò referēdo cōmuniter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum quærit quæ pro ipsa inhabente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro aliis sunt: secundò exponendo de temporalibus bonis, & sic vel nō repetit ablata, vel nō est amatrix pecuniarum. Augu. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia propriis, nō propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc autoritas dictis.

¶Ad tertiā dicitur, quòd maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem quàm suam, quum dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit, in omnibus rectè tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc August. dixit, quòd sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quòd odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶Ad quartam dicitur falsum esse, quòd omnis timor sit ex diffidētia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidētia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maximè confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quòd non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-quintus de Obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

2 *Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO I.

¶*Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

QVAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantū, quòd percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuē, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶IN OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnē actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

CONCLVSIO.

¶*Ea tantum præcepta obligant ad mortale, quæ de aliquo sunt quod ad Dei vel proximi charitatem spectat.*

¶AD Euidētiam huius dubij sciendum est, quòd præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quòd consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quàm si quis noluerit seruare, non peccat: vt patet primæ ad Corinth 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorū omissio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Habet er-

go præceptum pro materia actum bonum,cuius propositũ est peccatum:& econtrario omne peccatum opponitur alicui cõmissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet,quòd trifariã diuisis actibus(quia aut præcepti,aut consulti,aut indifferẽtes sunt)neque contra indifferentia,neque contra consulta agẽdo vel omittendo peccatum incurritur:restat igitur vt quod peccatũ sit, opponatur commissioni vel præcepto.Quo fit,vt euidenter hinc sequatur,nõ quicquid clauditur sub præcepto,vinculũ habere mortale:nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatũ opponatur alicui præcepto,& non omne peccatum est mortale,clare sequitur,ꝙ aliquod peccatum est contra præceptũ quod nõ est mortale.Sed quomodo hoc fit,declarãdũ restat.Scito ergo quòd præceptorum moralium(de quibus solis est sermo) quædam habent pro materia bonos actus quorũ contrarij contrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iustitiæ.Sunt enim de credendo articulos fidei,& de tribuendo vnicuique quod suum est:quorũ contraria(vt infidelitas & iniustitia)contra charitatem sunt illa contra dilectionem Dei,ista contra dilectionem proximi.Quædã verò habent pro materia actus bonos,quorum contraria non cõtrariantur charitati:vt patet de præceptis abstinentiæ,affabilitatis,vrbanitatis,& similium.Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum,aut conuersando,aut iocando:quorũ cõtraria (vt species gulæ & rusticitatis)non sunt cõtra charitatem Dei & proximi,quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem,quum discernendũ est præcepti vinculum ad mortale peccatum:quia solùm per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit.Si enim præcepti violatio charitatem tollit,ad mortale peccatũ obligat:si autem non tollit charitatem,quamuis tollat quãcunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat.Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantùm tollitur, ideo peccatum tollens ipsam,mortale appellatur: tolli autem charitatem solùmodo constat per id quod cõtrariatur dilectioni Dei,aut proximi.Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum,quędam habentiũ vinculũ peccati mortalis:& sunt illa sola,quæ præcipiũt aliquã cõmissionẽ vel omissionẽ necessariã ad dilectionem Dei vel proximi.Necessariam autẽ dico vel simpliciter:vt in quibusdam præceptis naturalis iuris:vt Deum esse colendũ, non esse adulterãdum,& huiusmodi.Vel ex suppositione:vt in quibusdam præceptis diuini,vel humani iuris:vt,suscipiẽdum esse Baptismum obseruandos esse tales dies festiuos,& huiusmodi:sunt enim hæc necessaria ad salutẽ,quia sic instituit Deus,vel Ecclesia.Quædã habentium vinculum peccati*venialis tantùm:& hæc sunt, quorum violatio stat cũ charitate Dei & proximi.Siue sint de iure naturæ: vt,non esse mentiendum,esse affabilem & huiusmodi : siue sint de iure positiuo:vt,benedicendam esse mensam à clericis, & huiusmodi.Peccant enim violãtes hæc præcepta,sed nõ mortaliter. Vnde patet,quòd nõ omne præceptum habet vinculum peccati mortalis.Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores,non cõclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quòd non est in præcepto habẽte vinculũ peccati mortalis.Crediderim quoq; ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionẽ pro præceptis habentibus vinculũ peccati mortalis,quæ si à patribus cum hac distinctione fuissent interpretata , non haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis : vt est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt opinione mea.& infinita positiui iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali pręcepto cadit tota regula beati Aug.ex eo quòd in principio dicitur:Hæc sunt quæ vt obseruetis,præcipimus in monasterio constituti:& quòd monachi carnes non comedant.de conse.dist.5.carnem, &c.

*Alias habebatur, mortalis, seu moralis.

¶AD obiectionem ergo in oppositũ dicitur, quòd quia nominibus vtendum est,vt plures vtuntur:Præcepti nomen dupliciter inuenitur.Primò secũdum proprietatem significationis suæ:& sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consilium in duo secatur genera:vt declaratum est. Alio modo per antonomasiam:& sic præceptum antonomasticè dicitur solùm illud quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox.Romæ,die 14.Februarij,1518.

QVAESTIO II.

¶Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

VAERITVR an religiosus factus Episcopus teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur quòd non:quia in Decretis,18.q.1.c.vnico,dicitur, quòd monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasticæ: constat enim absolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem.Et confirmatur ex glos.ibidem dicẽte, quòd non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de aliis.

¶IN Oppositũ autẽ est autoritas & ratio S. Th.in Secunda secundæ.q.185.ar.8.dicẽtis,ꝙ tenetur ad omnia nõ repugnãtia episcopo:quia dispositio nõ tollitur adueniente perfectione,sed magis pficitur.Et cõfirmatur hoc,qa aliter sequeretur , ꝙ monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati,extra de obser.ieiu.vbi cõceditur in die natalis Domini esus carnium , etiam feria 6.eis,qui nec voto,nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam à carnibus.Consequens autem videtur falsum:quia constat exceptionem illam cõprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet,absque tamen peccati mortalis nota.

CONCLVSIO.

¶Religiosus factus episcopus non tenetur ex legali debito ad regulares obseruantias , sed tantum ad tria vota , morali tamen debito ad eas tantum teneri certum est, quæ non dissonent episcopali statui.

¶AD EVIDENTIAM Huius dubitationis sciendũ est,ꝙ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandũ,vel ex debito legali,vel ex debito morali tantùm.Dico autẽ tãtum:quia debitum legale,claudit in se morale debitum,& addit supra illud legalitatem.Appellatur autem,& est debitum morale, vinculum ex recta ratione,debitum verò legale est vinculũ ex lege.Ita ꝙ vis obligatiua in debito morali , ex sola recta ratione , vt à coactiua virtute proficiscitur : siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendũ:quia naturalis ratio sic dictat veritatẽ sectandã,vt contrariũ secundũ se prauum diffiniat:& simile est de vinculo ad vitãda quælibet vitia.Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis cõmunis ex debito morali(iuxta illud,Patere legem,quam ipse tuleris:extra de consti. c. quum omnes:& Dominicam reprehensionem,Matth.23. Dicũt & non faciunt)quamuis non teneatur ad legis obseruationẽ ex debito legali:quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, vt à virtute coactiua vim habẽs,occasionaliter ortum habet à lege existante:nam nisi lex maneret in suo robore,ratio naturalis nõ obligaret principem ad illius obseruationẽ,sicut nec subditos , quos lex primò,& recta ratio secundò obligat,vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem.Debitum autem legale est,quod à lege*vt à coactiua virtute est:lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est,ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam , lex non est simpliciter & absolutè,sed secũdum quid, scilicet vt directiua.Et propterea dicitur & bene,ꝙ princeps solutus est legibus:quia scilicet lex simpliciter & absolutè non est supra eũ:quia nõ ligatur coactiua virtute legis.Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur,vt proprium actum: quia pœna est proprium legis medium : per quod ad sui obedientiam inducit:vt San.Tho.docuit in Prima secundæ.quęst.92.art.2. ideo illi soli subsunt virtuti coactiuæ legis,qui legũ pœnas incurrunt contrafaciendo.Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum pœnã non incurrunt, quantũcunque contra præcepta legũ agant,virtuti coactiuę legis nõ subiiciũtur.Quocirca quia religiosus factus episcopus nõ subiacet pœnis regulæ aut statutorũ regularium(quod ex eo patet,ꝙ si puniendus est, nõ punitur secũdum regularia instituta,sed secundũ sacros canones,sicut reliqui episcopi) cõsequens est,vt religiosus factus episcopus nõ teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares.Et quia censurarũ & peccati mortalis pœna ad vim coactiuã legis spectãt,ideo nõ incurrit cẽsuras aut mortale peccatũ,si huiusmodi ex regula,aut cõstitutionibus tantùm prohibeatur,oppositũ faciendo,quãuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorũ transgrediendo:quia ad illorum obseruatiõnẽ ex voti vinculo,cessante lege tenetur.Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruãtias nõ cõtrarias,aut dissonas episcopo: q; ex ascẽsu ad perfectionis statũ nõ debet deficere à fructu prioris vitę:vt ratio sancti Th.monstrat.Perderet autẽ,si ea,quæ etiam non conferunt ad perfectionẽ episcopalem,per quæ ad illam peruenit,desereret:simile siquidẽ accidit istis regularib9 bonis in episcopo,ꝙ accidit in naturalib9 & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationẽ ignis peruenire per calorem disponentem ad ignẽ:& propterea igne genito,calor nõ minor manet, aliter tamẽ:quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis:postea inest vt cõsequens naturã geniti. Et similiter frequens meditationis studiũ ad doctoratum ducit:& propterea doctor nisi sacri more retrocedat amplius meditatur,licet aliter:quia prius quasi pædagogo cogente,postmodum tanquam actum connaturalem exercens.Ita & religiosus profitẽdo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur:qua adueniẽte,regulares obseruãtiæ episcopum decentes magis assunt : aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis:modò verò ex recta ratione dictãte laborem viæ non debere perire in termino,&quòd per eandem bona perfectio conseruari debet,per quæ acquisita est.

*Alias &c.

¶Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuersimode dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias , & quòd non tenetur : nam tenetur ex debito morali , & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest , quòd monachus factus episcopus, licitè potest carnibus vesci in sexta feria, quãdo natiuitas Domini in illa euenit: quoniã à debito legali, quo

Potest monach9 factus epi

scopus feria 6. natiuitate Domini in ea aduenientes. sub iugo prohibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locum. Quia côuenientissimum est, inquit diuus Tho. in tertia parte q.40.artic.2. vt qui cum aliquibus côuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tanta solennitate: in qua & sancti viri abstinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lętitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quòd monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quod coactionê importat, sed nô absoluitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. verificâda est, ꝙ absoluitur à iugo ieiunij, & non à ieiunij debito morali. Ad obiectionem primâ pro parte affirmatiua ex autoritate S.Tho. dicitur, quòd intelligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tû ex ratione ibi reddita, quæ nô nisi debitû morale côcludit: tum ex eo, quòd iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares obseruâtias nô dedecentes ipsum: & tamê constat ipsum nô teneri debito legali, sed morali tantû ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius nô magis militat pro aliis episcopis, quâ pro Romano: quû iste teneatur esse perfectior cęteris.

¶Ad secundâ obiectionem dicitur, ꝙ canon ille Honorij 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec voto nec regulari obseruâtia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularê obseruantiam: & nô de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundû vsum illius scientiæ: côstat autê solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legib⁹, qui tamê secûdû morale debitû subest legib⁹. Et quod magis viget ad propositû monachus episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur, cap. statutum 18. q.1. non côprehenditur igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantiæ, si iuris textum vnum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quęstionis materia in Commentariis super Secunda secundæ, ad hæc referre subtilius discussa. Romæ 13. Februarij 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-sextus de Sacri ordinis Collatione vnica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma.

QVAERITVR, An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma. Et videtur quòd sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque reprehensione, vt à fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicête semel tantû formæ verba in numero plurali, Accipite potestatê, &c. calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo nô repetente, neq; côtinuâte verba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶Secûdò, quia vbi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè asserendû, nisi liquidè manifestata sit veritas, ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnâda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquêdus. Sed de simultate côtactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de côtactu ipso corporali diuersę sunt opiniones: vt S.Tho. in 4. sentent. dist. 24. dicit, Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

¶Tertiò, quia si contactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incôtinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinêti secundum eius intentionem: quoniam episcopus etiâ explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè venientibus: ergo, &c.

¶RESPONDEO In hac difficultate: primò declarabitur veritas de necessitate contactus: secundò, de simultate contactus & verborum, tertiò satisfiet oppositis.

CONCLVSIO.

¶Corporalis contactus in sacri ordinis susceptione necessarium est, vt simul fiat cum prolatione verborum.

¶QVO AD Primum scito, quòd nô opinatiuè, sed assertiuè dicendum est, ꝙ contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solû quia simile est in cęteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine contactu aquæ, côfirmatio sine contactu manuum, vel chrismatis, & extrema vnctio sine côtactu olei non fit, &c.) sed quia propria ratio formæ sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in prææallegato loco docuit. Oportet siquidê verba, in quibus consistit forma ordinis verificari sic, quòd actus significati impleantur: alioquin inefficacia vanáque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cùm sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (vt patet in principio 4. Sententiar.) demonstrationes iussionésque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cùm in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantùm, sed ad sensum: ita cùm in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionem ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio nô solùm infert ꝙ oportet corporalem susceptionê interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librû vel claues, &c.) sed etiam cum dicitur, Accipe potestatem, vel accipe Spiritû sanctum: idem enim est vtrobique iudiciû, quia idem est in vtrisque imperatum. Meminisse enim oportet, quòd sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, quod tamen deberet demonstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix côtinens illas species dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quòd conuersio fit in sanguinem, vt potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur* quod dicitur pro eo quòd fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum est) iussionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c. * Alias quod dicunt.

¶Amplius, Non minus oportet impleri quòd fit in sacramento, quàm quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quòd non impletur quod fit. nulla enim actio impletur sine passione, vnde episcopus & verbo (vt dictum est) iuxta tropum prædictum, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, vel actiua manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiuè tantum: sed oportet corporaliter tangi ordinâdum, & obedire, contactum corporalem sustinendo: quamuis ex vi verborû Spiritus sanctus accipiendus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum verbis porrigere sed oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedêdo, quamuis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiuè, &c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sa. non ite. cap. presbyter. Vbi expressè apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S.Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundû scito, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione verborû, in quibus consistit forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore consignificato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborum, oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: vnum est quòd tempus consignificatum fit præsens: alterum verò quòd tale têpus præsens non extendatur extra tempus prolationis verborû: his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intêtum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurû eiusdem (verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conuenientia est in significatione: singula enim acceptionem significât. In modo autem significâdi differêtia est, quoniâ ly, accipis significat acceptionê indicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, significant acceptionê imperatiuè. In têpore verò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significât acceptionem in præsenti, ly verò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentê in te indico: dicêdo verò, accipe, acceptionem præsen

præſentem tibi impero,&c.Et ex hoc ſequitur, quòd ſicut verum non eſt dicere,accipis,te in præſenti nó accipiēte(indicatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt)ita efficax nó eſt dicere,accipe, te non in præſenti accipiente,imperatur ſiquidem eſſe in præſenti quod nó eſt. Ex proprietate igitur conſignificati temporis in forma ſacramēti ordinis conſiſtente in verbo imperatiuo præſentis tēporis,apparet ꝙ oportet impleri quod iubetur in præſenti tempore. Quòd autē tale præſens nō extendatur vltra tēpus prolationis verborũ,probaꝛ. Primò ex ipſa ratione tēporis conſignificati.

¶Ad cuius euidētiam aduerte tria.Primum eſt ꝙ differentia temporis verborum non tenet ſe ex parte prolationis, neque ex parte proferentis,ſed ex parte ſignificati,nam ſi ad tempus prolationis inſpicias,ita menſuratur tempore præſenti accipiam,& accepi, ſicut accipio,&c.ſimiliter ſi ad intentionem huius,vel illius proferentis aduerteris,ita poteſt intendere pręſens tempus vnius anni, mēſis,vel diei,&c.ſicut huius,nunc,&c.ſed ſi ſignificationē verbi perſpexeris,& menſuram durationis eius conſignificatam conſideraueris,inuenies,quòd tēpus conſignificatum vt menſura ipſius actus ſignificati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum eſt, quòd conſignificatum tēpus eſt,& dicitur præſens, præteritum, vel futurum in reſpectu ad tempus,quo verbum ipſum ſignificans profertur, quilibet enim fatetur ſe falſum dicere ſi dicendo, credo, non habeat in ſe credulitatem quando hoc dicit.Et ſimiliter ſi dicendo,credidi,ſcit ſe nunquā niſi tunc,quando dicit,habuiſſe credulitatem,falſum dicit,&c.Et verba igitur præſentis temporis ſignificant actum coëxiſtentem ipſis verbis quādo dicuntur,& prę terita præteritum,& futura futurum. Tertium eſt, quòd licet ſecundum veritatem nihil de tempore ſit vnquam præſens niſi inſtans, apud Grammaticos tamen tempus præſens dicitur & conſignificaꝛ,quod cuicunq; parti orationis coëxiſtit,propter quod in ſacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidē, quia in inſtanti fit,in fine prolationis verborum fit.Actus autem ſacramentalis tam actiuè,quàm paſsiuè in quacunq; parte menſurante prolationem verborũ coëxiſtat,ſufficit. Ex proprietate igitur cōſignificati temporis euidenter patet,quòd tempus præſens conſignificatum in forma ſacramentorum non extenditur vltra mēſuram prolationis eorum.Et confirmatur, quia ſicut in Euchariſtiæ conſecratione cum dicitur,Hoc eſt corpus meũ,ly eſt non conſignificat tempus extra prolationem verborũ, ita in ſacramēto ordinis,cum dicitur,accipe,non conſignificatur tēpus extra menſuram prolationis verborũ, vtrobique enim eſt verbum præſentis temporis,& non differũt niſi in modo,indicatiuo,ſcilicet,& imperatiuo.Mēſura autem non ex parte modiſed temporis ſe tenet,& proptereà eadem eſt vtrobique ratio.Et ex hoc habes non ſolùm, ꝙ ex proprietate verbi ſe tenet,ſed ꝙ talis rigoroſa proprietas in ſacramentis Eccleſiaſticis ſeruatur, intenditur & exigitur, idem enim eſſe dę omnibus iudicium debet.Et confirmatur, quia niſi tēpus præſens cōſignificatum intelligatur præciſè terminari cum prolatione verborum,nulla eſſet certitudo quantum hoc præſens duraret,& ſic poſſet aliquis ſemel dicēdo decē millibus hominũ, Ego vos baptizo,&c.per totum diem effundere aquam ſuper ſingulos,& eſſent baptizati,quod cōſtat eſſe falſum.Hæc de ſecũdo.

¶QVO AD Tertium,ad primum in oppoſitum dicendum eſt,quòd non eſt mirũ,ſi Spirituſſanctus permittit aliquos epiſcopos errare in iſtis, quoniam manifeſta apparet in eis demeritoria cauſa, quia ſcilicet nō ſubmittunt actus ſuos rubricis pontificalibus,ſed ſenſum proprium ſectantes,euaneſcunt in cogitationibus ſuis:& dicentes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt. Epiſcopi tamen mutantes numerum ſingularem in pluralem, & dicētes,pluribus ſimul tangentibus,accipite,in nullo errant:ſicut nec baptizās plures ſimul aſpergēdo & dicēdo,Ego vos baptizo,&c. illi quoq; qui interdicendum ſemel verba formæ pluribus ſucceſsiuè tangentibus porrigunt,dicendo, accipite, ſatisfaciunt ſacramento: quia etiam ſi vni tantum tradant dicendo,accipe: non exigitur quòd à principio formæ vſque ad finem ſemper adſit cōtactus: ſicut etiam in Baptiſmo non oportet ablutionem vnius durare: quandiu durant verba formæ:ſed ſat eſt ſi in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio,fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel poſt prolationem verborum tangunt,nihil ſuſcipiunt: ſicut nec eſſent baptizati,qui ante vel poſt prolationem verborum abluerentur.

¶Ad ſecundum verò dicitur, quòd autoritas rubricarum pontificalium, expreſsè ſtatuentium contactum & eius ſimultatem cum prolatione.& rationes autoritatéſque ſupradictæ,excludunt huiuſmodi opiniones,& determinant.

¶Ad tertium autē iam patet, quòd non ſaluatur veritas ſeu efficacia orationis imperatiui præſentis tēporis, niſi illo tempore præſenti fiat quod imperatur:& quòd ſacramentorum efficacia certa exigit tempus præſens,non ad libitum miniſtri,ſed ſecundum naturam ipſius ſacramenti intelligi. Vnde intentio epiſcopi etſi in his,quæ iuriſdictionis ſunt, poſsit præſens ampliare:in his tamen, quæ ordinis ſunt,non poteſt, ſed oportet ipſum in captiuitatē reducere intentionem ſuam in obſequium Chriſti, & Eccleſiæ, &c.

Nec obſtant his dicta doctorum ſentiētium,quòd ſacerdotes noui in ſua ordinatione formam cōſecrationis Euchariſtiæ proferunt, & omnes referunt intentionem ſuam ad inſtans, quo terminatur prolatio formæ conſecrationis euchariſtię ab epiſcopo.Hoc enim non eſt intelligendum,quòd fiat ex vi intentionis nouorũ ſacerdotum,quaſi ipſi poſsint ſuſpendere effectum verborũ in aliud tempus.hoc enim non minus poſſent perfecti ſacerdotes. Sed quia ſic fit in eccleſia à Spiritu ſancto gubernata, vt omnium conſecratio efficax inueniri poſsit, humana ratio tentauit ſuadere, adhuc tamen nō perſuaſit,ſed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hæc dicta ſufficiant.Piſis,die 20.Nouembris.1519.

TRACTATVS VIGESIMVSSEPTImus de Diſpenſatione Matrimonij in Occidentali eccleſia, Quæſtione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶Vtrum ſummus Pontifex poßit diſpenſare cum ſacerdote occidentalis Eccleſiæ, vt accipiat vxorem.

QVAERITVR Vtrum ſummus Pont. poſsit diſpenſare cum ſacerdote Occidentalis Eccleſiæ,vt accipiat vxorem.

¶Videtur enim,quòd non. Primò, quia traditum alteri non poteſt abſque iniuria ab eo tolli:ſed corpus ſacerdotis occidentalis traditum eſt diuinis obſequiis in caſtitate:ergo,&c.

¶Prætereà,Secundũ S.Tho. in Secunda ſecundæ.q.83.artic.2.dicitur, quòd ſummus Pontif.non poteſt diſpenſare religioſum ad contractum matrimonij:ergo nec ſacerdotem.

¶IN OPPOSITVM eſt,quia caſtitas annexa eſt ordini ſacerdotali ex ſtatuto eccleſiæ,ergo per eam poteſt tolli.

¶IN HAC quæſtione iuxta tria,quæ apparent in ſacerdote Occidentali, diſcutienda ſunt tria, vt plenius ſatisfiat, & cuiuſdam reuerendiſsimi domini Cardinalis votis, & Pariſiis nuper exorta quæſtio clarius appareat.

¶Videndum eſt igitur primò de ſacerdotio abſolutè,quomodo ſe habeat ad matrimonium: ſecundò de annexo voto continentiæ: tertiò de ſtatuto eccleſiæ. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit ſacerdotem à matrimonio.

CONCLVSIO.

¶Poteſt ſummus Pontifex ſalua conſcientia diſpenſare in matrimonio cum ſacerdote occidentalis eccleſiæ etiam ſi non adſit aliqua publicæ vtilitatis ratio.

¶QVO AD primũ ergo duo dicuntur.Alterum affirmatiuum ſcilicet ꝙ ſacerdotium impedit matrimoniũ contrahendum:alterum negatiuum,ſcilicet ꝙ non dirimit contractum.Et primũ quidem intelligendum eſt de congruo:quoniam nec ratione, nec autoritate probatur,quòd abſolutè loquendo,ſacerdos peccet cōtrahendo matrimonium,quin potius & ratio ad oppoſitũ ducit:quoniam,vt patet in 37.diſt.4.ſen. nec ordo inquātum ordo, nec ordo ſacer inquantum ſacer eſt impeditiuus matrimonij: & in Eccleſia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia,vt dicitur capi.diaconi.diſt.28.Manifeſtè quoque in 31. diſt. in canone, aliter:dicitur, quòd Orientales in ſacramentis conſtituti copulantur matrimoniis. Nec admittenda eſt gloſſa exponens, copulantur: id eſt,copulato vtuntur: quoniam manifeſtè ſeries textus de contractu matrimonij loquitur,vt confirmat etiā aduerſatiua ſubiuncta,ſcilicet quòd Occidentales non ſortiuntur coniugia,& cętera.Secundum verò dictum intelligēdum eſt, quòd non dirimit matrimonium contractum ſiue ante,ſiue poſt. Et hoc (vt dixi) ſeclusis omnibus legibus Eccleſiaſticis,ſtando tantum in his,quæ à Chriſto & Apoſtolis habemus.Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione.Si ordo ſacerdotalis ex natura ſua impediret matrimonium contrahendum (ita quòd contrahere eſſet peccatum) aut dirimeret contractum, ſequeretur quòd in nullo caſu quantæcunque neceſsitatis,aut vtilitatis per Eccleſiam militantem poſſet diſpenſari cum aliquo ſacerdote, quòd contraheret matrimonium. Hoc conſequens eſt & contra Theologos & contra Canoniſtas & contra autoritatem: qua de facto vtitur Rom. Eccleſia. Conſequentia autem manifeſtè patet ex exercitatis in Philoſophia ſaltem rationali: quoniam quod eſt ſecundum ſe prauum, nulla ratione poteſt fieri licitum.Hæc de primo.

¶QVO AD ſecundum,duo diſcutienda occurrunt;Alterum eſt,an ſecundum veritatem ſacerdos voueat caſtitatem: alterum eſt de efficacia illius voti.Quidā putant ſacerdotes Occidentales in hoc differre à religioſis,quo ad debitum ſeruandi continētiam: ꝙ religioſi aſtringũtur voto ſolenni: ſacerdotes autē nō voto, ſed ſtatuto eccleſiæ.Verùm hi manifeſtè errant:quoniā expreſsè mandatur epiſcopis, ꝙ neminē ordinent, niſi voueat caſtitatem, vt patet di.28.in c.nullũ.ex quo formaꝛ talis ratio, Aut omnes epiſcopi occidentales ſunt tranſgreſſores præcepti Apoſtolici,aut nō. Non eſt dicendũ primũ:cũ cōſtet multos eſſe viros timoratos & ſanctos

nec reprehendi se à conscientiis propriis, quòd in actu ordinandi sint transgressores huius præcepti, ergo obseruant hoc præceptũ, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec puteś Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quòd non potest quacunque ecclesiastica autoritate annecti votum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd suscipientes ordines sacros absque peccato fictionis vouẽt castitatem. Ex hoc autem habetur, quòd absolutè loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen (vt dictũ est) cum peccato fictionis, mẽtiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu oppositũ intendẽtes.

¶De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scot. nanq; & Pet. de Pal. in 4. dist. 38. putant eandẽ vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestque eorum positio fundari super hoc ꝙ si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post contractũ, nullo casu posset dispẽsari. San. Tho. autem & Ricar. vbi suprà tenent votum solenne dirimere ex propria natura matrimoniũ ea ratione, quia ponit ipsum Deum, seu ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tamen in secunda secundæ S. Tho. 88. aliam rationem ex parte consecrationis, quia scilicet quod semel sanctificatum est Deo, non potest in alios vsus conuerti. Nec valet responsio Scoti ad primam rationem, soluentis eam per interemptionem, dicendo ꝙ non plus ponit in possessionem votum solenne quã simplex, eo quòd nihil intrinsecum voto habet solenne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori volũtatis, cuius est vouere. Hæc inquã derisio derisibilis est, quoniã manifestè patet, ꝙ vouẽs votũ solenne, nõ solùm promittit, sed mutat de facto statũ, ac ꝑ hoc vouẽs solẽniter vt sic, acceptat interiori actu mutationẽ status, ꝑmittẽs viuere de cætero in illo, &c.

¶Videtur autem mihi rationabilior via S. Tho. si tamen rectè intelligatur. Puto enim quòd ad mentẽ eius, & secundum veritatem distinguẽdum sit cum ipso in Secunda secundæ, vbi suprà ꝙ solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne, vt professio, religiosorum, & quoddam per accidens solenne, vt votũ castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differẽtiæ, quia solẽnitas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidẽs coniungitur voto suscipiẽtis ordinẽ sacrum. Quoniam talis exhibet seipsum, & consecratur nõ ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statũ, qui importat per se negationẽ propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac verò distinctione stãte duas dico propositiones. Altera est, quòd votũ annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractũ, & ratio est, quia est solẽne per accidens. Nec etiã per accidẽs fit ibi exhibitio corporis proprij ad aliquid repugnãs matrimonio, sed promissio tantùm, vt patet in c. nullum. distin. 28. Altera est, quòd votum religionis per se dirimit matrimoniũ contractũ, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitimè contractũ & non consummatũ, non ex statuto ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationẽ bene notabis contra Doct. discrepantes à S. Tho. ipsimet enim vtũtur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cùm verò ad sequens matrimoniũ dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem nõ plus efficaciæ habere, quàm votum simplex, manifestè insinuantes viris doctis doctrinę suæ ruinosum fundamentũ. Eadem siquidem ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requiritur ad dirimẽdum consequens matrimoniũ, quàm antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedẽs. Non enim post contractum matrimoniũ per verba de præsenti, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solutũ est matrimonium, sed illa non potest alteri nubere cum tamen constet, ꝙ si religiosus fuisset factus, soluta esset à vinculo coniugali. Nec obstat, quòd in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, ꝙ solennitas voti per solam ecclesiæ constitutionẽ est adinuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solã ecclesiæ constitutionẽ adinuenta est. Cum hoc nanque stat, ꝙ quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto cõsistit, sed in diuina benedictione, ita solẽnitas quoque voti in diuina benedictione consistit, vt in Secunda secundæ. quęst. 88. dicitur, iuxta illud Nume. 6. Inuocabit nomen meũ super filios Israël, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerũ, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quòd apud S. Tho. potest ecclesia dispensare in vtroq; voto, scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima necessitate. Et quòd Ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quàm ex facto, quia scilicet summus Pont. Regem Aragonum (vt Pet. de Palu. refert) dispẽsauit, imò compulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionẽ. Quòd autem hoc sit de mente S. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda Secundæ, loco allegato. Ibi siquidem volens cõcludere, quòd Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem Decretalis, dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adinuenit illam adaptationem de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quòd si tempore suo summus Pont. dixisset oppositũ verbo vel facto (vt postmodum fecit) quòd ipse quoq; accommodasset rationem inobedientię sedis apostolicę. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

¶POTEST Igitur ad rationes suprà tactas, quæ videntur concludere indispensabilitatẽ voti solennis religionis respõderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quòd semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶Ad aliam verò de exhibitione, eodem modo dici potest, ꝙ quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis vtilis, quàm possessio propter cõmune bonũ, quod præeminet bono particulari.

¶Ad aliam verò, quæ adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum, dici potest, quòd magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nulláque dispensatione potest non esse tale, sed quod potest per se in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quòd votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissimè) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ, scilicet ecclesiæ autoritatis, & publicæ vtilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

¶QVO AD Tertium (scilicet de ecclesiæ statuto) cõstat iam, quòd hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quàm votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimoniũ contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia nõ est solẽne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontif. possit ad libitum relaxare statui vinculum, sequitur necessariò, quòd si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Ponti. absque vlla rationabili causa, quòd matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus, & consequenter nec ipse Ponti. à mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tutè contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola vtilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maiꝰ bonũ nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quam seruata castitas, cõsequens est quòd summus Pont. non solùm potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiã cessante causa publicæ vtilitatis. Et propterea sumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolutè, quòd absque tali causa Papa non potest. Cùm tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtrobique matrimonium est validum. Romæ die duodecima Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

VAERITVR vtrum matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de pręsenti, possit ante carnalẽ copulam dirimi autoritate Papę absque religionis ingressu. Et arguitur quòd nõ. Primò, ex ipsius natura, quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionẽ per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitãs, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & insepara

inſeparabiliter. Sed ſacramento matrimonij coniungitur indiuiſibilitas & inſeparabilitas perſonarum, quæ fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. Ergo ſi matrimonium poſitum eſt actu, & tranſit, impoſsibile eſt quin reſtet inſeparabilitas, ſed nulla diſpēſatio poteſt ſuperimpoſsibile, ergo.

¶Secundò ex parte inſtitutionis, Matrimonium eſt de iure diuino, vtpotè inſtitutum à Deo in paradiſo (dicente, Creſcite, & multiplicamini) ſecundum quod eſt officium naturæ, & à Chriſto, ſecundum quod eſt ſacramentum Eccleſiæ ſicut cætera ſacramenta, vnde Mat. 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Chriſto & Eccleſia. Papa autem non poteſt ſupra ius diuinum, ergo.

¶Tertiò ex parte ipſius ſacramenti, Non minoris efficaciæ eſt ſanctificatio veri ſacramenti ſanctificatione conſecrationis Eccleſiaſticæ. Sed res conſecrata, puta calix non poteſt diſpenſatione Papę deſinere eſſe conſecratus, quandiu eſt calix, ergo vir & mulier ſanctificati coniuges ipſo ſacramēto matrimonij, non poſſunt quandiu viuunt deſinere eſſe coniuges. Et confirmatur, quia ſicut Papa non poteſt facere, quòd hoſtia ſemel conſecrata deſinat eſſe conſecrata, ita non poteſt facere, quòd vinculum matrimonij ſemel contractum deſinat eſſe inter perſonas, inter quas eſt cōtractum.

¶Quartò ex parte talis ſacramenti, Matrimonium inquantum ſacramentum ſignificat coniunctionem ſpiritualem Chriſti & Eccleſiæ, vt patet per Magiſtrum ſen. in 4. diſt. 26. Sed coniunctio ſpiritualis inter Chriſtum & Eccleſiam eſt inſeparabilis, quoniam ſcriptum eſt Mat. vlti. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo matrimonium inquantum ſacramentum, eſt inſeparabile. Et confirmatur hæc ratio autoritate San. Tho. in 4. diſtin. 33. q. 2. articu. 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimonium ex quo inſtitutum eſt vt ſit ſacramentum eſt indiſpenſabile, niſi fortè à Deo. Et confirmatur, quia tria ſunt bona matrimonij fides, proles, & ſacramentum, id eſt indiuiſibilitas.

¶Quintò ex autoritate. Quia iſta videtur communis ſententia Theologorum.

¶IN OPPOSITVM eſt autoritas Canoniſtarum vt patet in cap. ex publico de conuerſione coniugatorum.

¶IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè ſecundum doctrinam S. Tho. vnde tria agenda ſunt. Primò oſtendetur in quo ſtat ratio ambiguitatis. Secundò ipſa ratio tractabitur. Tertiò ſatisfiet oppoſitis.

CONCLVSIO.

¶*Matrimonium legitimè contractum per verba de præſenti poteſt autoritate Papæ diſpenſari abſque religionis ingreſſu.*

¶QVO AD primum, ſciendum eſt, quòd cum matrimonium dupliciter conſideretur, (ſcilicet vt eſt officiū naturæ, & vt eſt ſacramentū Eccleſiæ) ſi attendamus in omnibus & ſingulis conditionibus, quas habet, ſecūdum quòd eſt naturæ officium, quæſtio hæc clara eſt, quia conſtat matrimoniū eſſe diſſolubile etiam poſt conſummationem, vt patet de coniugio infideliū. Vnde à prę̨ſenti diſputatione reſecanda ſunt quæcunq; ſpectāt ad matrimonium, inquantum eſt naturę officiū. Et propterea rationes omnes ex inſtitutione in paradiſo, & ex traditione mutuæ poteſtatis in corpus proprium, & ex cōmixtione carnali, & ex inſeparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad confitendū indiſpenſabilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, ſecundum ꝙ eſt naturæ officium, ſpectant, & de naturæ iure ſunt, recipere tamen diſpenſationem in aliquo caſu patet, & 1. ad Cor. 2. & à S. Tho. in 3. diſt. 33. quæſt. 2. artic 1. & 2. Si verò conſideremus matrimonium, ſecundum quòd eſt Eccleſiæ ſacramētum, tunc diſtinguere oportet ſingulas eius cōditiones. Sunt autē hæ quatuor: ſcilicet ſacramētum tantum, res & ſacramentū, res tantū ſignificata & contenta, & res ſignificata & non contenta: vt patet ex 4. ſent. Sacramentū tātum, vocantur actus ſenſibiles, quibus cōtrahitur matrimoniū, non abſolutè (ſic enim ſpectant ad naturæ officiū) ſed vt ex diuina inſtitutione ſignū & cauſa ſunt inuiſibilis gratiæ. Res & ſacramentū vocatur ipſum vinculū coniugij, non abſolutè, (quoniam ſic ſpectat ad naturæ officiū) ſed vt ex inſtitutione ſignificat aliquid ſanctum (puta coniunctionē ſpiritualē inter Deum & animam) & diſponit ad gratiā. Res tantum ſignificata & contēta, eſt gratia gratum faciens, quæ in hoc ſacramēto cōfertur ad ſanctè poſſe vti coniugio. Res autē ſignificata & non cōtenta triplex aſsignatur, ſcilicet cōiunctio ſpiritualis per charitatem inter Deum & animā, & coniunctio etiam per charitatē inter Chriſtum & Eccleſiam, & coniunctio per vnionē perſonalem inter verbum & humanam naturam: quæ vocatur conformitas in natura Chriſti ad Eccleſiam. Si igitur ex nullo horū habetur indiſpēſabilitas, diſſolubile erit: ſi autē ex his habetur inſeparabilitas, diſpenſari non poteſt. Si diligenter autē inſpiciamus, nihil inuenitur in omnibus his ſupra ea, quæ ad naturæ officiū ſpectant, niſi ſignū & ſignatum, & cauſa & cauſatū: hæc enim tantum addit ſacramenti ratio ſupra naturæ officium. Et ex parte quidem cauſæ & cauſati, manifeſtè patet non haberi omnimodam inſeparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc ſacramento cauſatur indelebile, cùm nō imprimat characterem, ſed ſit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet ſi alter religionē profiteatur: gratia quoque hic cauſata amitti poteſt, imò quandoq; fit ſacramētum hoc ſine gratia, cū ſcilicet celebratur in peccato mortali in cōtrito. Ex ratione igitur ſigni & ſignati oportet inſeparabilitatem hanc eſſe, ſi ex ſacramenti vi ſit. Et ſi quidem ſacramentū hoc, primò ſignificatū habet inſeparabile, oportet inſeparabilitatē ſequi: ſi autem primarium eius ſignificatum, non eſt inſeparabile, ipſum quoque ſeparari poteſt. Notanter autem dixi primò ſeu primarium eius ſignificatum: quoniam didici à S. Tho. vbi ſupra, quòd contra prima præcepta ſacramēti, non admittitur diſpenſatio, niſi fortè à Deo. Prima autē præcepta ſigni circa primarium ſignificatum conſtat attendi: ſicut vniuerſaliter prima præcepta cuiuſcunq; gradus, vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quęſtio hęc reducitur, an ſacramentū matrimonij ſignificat primò aliquid indiſſolubile. Et hæc de primo.

¶QVO AD SECVNDVM Duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magiſter ſiquidem ſenten. in 4. diſtin. 20. expreſsè tenet: quòd matrimonium contractum, eſt ſignum coniunctionis ſpiritualis inter Chriſtum & Eccleſiam. Et quoniam coniunctionem hanc conſtat eſſe inſeparabilem, oportet ſecundum ipſum, & eius ſequaces, quòd matrimonium ratum etiā non conſummatum, ſit omnino indiſpenſabile. Hanc opinionem videntur ſequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæſtionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod ſacramētum dicitur) indiſſolubilitatem coniugij, non abſolutè, ſed inquantum ſignum indiſſolubilitatis inter Chriſtum & Eccleſiam ponit.

¶Sed hæc opinio ſalua tantorum virorum reuerentia, falſa videtur: ꝙ dupliciter oſtenditur. Primò, Si matrimonium contractum ac ratum, ſacramentum eſſet cōiunctionis inter Chriſtum & Eccleſiam, ſequeretur ꝙ maritus relictæ ante cōſummationem matrimonij eſſet verè bigamus, hoc eſt falſum: ergo. Probatur ſequela: quia ratio bigamiæ eſt defectus ſacramenti: quia ſcilicet nō eſt vnicus vnius: ſicut Chriſtus vnus vni tantum vnitus eſt Eccleſiæ. Hic autem defectus manifeſtè adeſt ſecūdo coniugio, ſi matrimonium ex ſolo cōtractu, ſacramentum eſt coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ. Falſitas conſequentis patet ex determinatione Eccleſiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et ſcito, quòd ſumpta eſt hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis eſt optimus & neceſſarius proceſſus. Et atteſtatur eidē ipſe Magiſter ſent. quoniam ſicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit conſequens in 27. diſtinct. 4. Vnde à nobis ſicut non ſuſtinetur in cōſequente, ita nec in antecedente tenendus eſt, quin potius Eccleſia determinando oppoſitum conſequentis, determinauit oppoſitum antecedentis: connexa quippe ſunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante conſummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non conſummatum ſacramentum eſſe coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ: hæc enim (vt ſupra oſtenſum eſt) habent contradictionem implicitam. Secūdò, ſi matrimonium ſolo contractu ſignificat coniunctionem inſeparabilem inter Chriſtum & Eccleſiam, ſequeretur quòd nec etiam per ingreſſum religionis naturaliter ſolueretur, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Violatio autem ſacramenti coniunctionis inter Chriſtū & Eccleſiam malum non eſt paruum, cùm ſacrilegium ſit. Et fieret per huiuſmodi ingreſſum: quoniam ſolueretur matrimonium, & conſequenter ſacrum ſignum, & conſequenter daretur intelligi, quòd ſignificatum eſſet ſolubile. Falſitas autem conſequentis ex eo patet, quòd non diſpenſatiuè, ſed regulariter licet cuilibet ante conſummatum matrimonium ire ad religionem: imò ſecundum ſanct. Thom. dantur coniugibus duo menſes ante conſummationem ad hoc: & (vt in c. ex publico de cōuer. coniug. patet) Papa nō diſpenſando, ſed ſequendo Eccleſiæ morē determinat matrimonium ſolui per religionis ingreſſum. Sunt etiam contra hoc autoritates: quæ infra afferētur.

¶Alij igitur ſequentes determinationē in prę̨allegato c. de bigamis factam, dicunt, ꝙ matrimonij ſacramentum, quo ad ſignificationem, non eſt completum vſque ad carnalē copulam incluſiuè: ita ꝙ matrimonium contractum ſignificet coniunctionem Dei ad animam per charitatem. conſummatū verò coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam. Et inquantum prima coniunctio eſt ſolubilis, ſecunda non: ideo matrimonium contractum tantum ſolui poteſt, conſummatum autem minimè: vnde Dominus Mat. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non ſeparet, niſi poſt illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apoſtolus ad Ephe. 5. non dixit, Hoc ſacramētum magnum in Chriſto & Eccleſia, niſi poſt illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (vt referūt Magiſter in 2. diſt. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita eſt à principio inſtituta, vt præter cōmixtionem ſexuum non habeat Chriſti, & Eccleſiæ ſacramentū. Hęc ille. Vbi clarè videas aſſertum à tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Tho. quoq; in 4. di. 27.

q. 1.

q.1.arti.3.q.2.expreſsè dicit duo notãda ad propoſitum. Primum eſt in reſponſione ad primum, quòd quia matrimonium contractum ſignificat coniunctionem ſpiritualem inter Chriſtum & animam, & hæc eſt ſolubilis, ideo religionis ingreſſus aufert ſacramentum. Secundum eſt in reſponſione ad tertium, ꝙ quia matrimonium contractum tantum non eſt perfectum, ideo non habet omnimodam indiuiſibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem ſic, Si matrimonij ſacramentum non conſummatum eſſet indiſſolubile autoritate Papæ, hoc eſſet, quia omnimoda indiſſolubilitas eſſet de ratione eius, ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur falſitas conſequentis, quia aut eſt de ratione eius, inquantum eſt officium naturæ, aut inquantum eſt ſacramentũ, ſed neutrum eſt, vt probauimus, ergo. Poteſt quoque idem probari ſic, De ſacramentis Eccleſiæ illud tenẽdum eſt, quod Rom. Eccleſia tenet, ſed Rom. Eccleſia diſpenſat de facto Apoſtolicis literis ſuper huiuſmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas ſuper hoc refert Archiepiſcopus Florentinus ſe vidiſſe, & noſtris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deeſt etiam naturalis ratio, quòd ſit diſpẽſabile. Videmus enim in vniuerſo tria genera rerũ, quædã enim ſunt neceſſariæ ſimpliciter, quas ſcilicet impoſsibile eſt aliter ſe habere, vt ſunt motus cæleſtes, & quædam ſunt cõtingentes ſimpliciter, vt res voluntariæ, & quædã neceſſariæ nõ ſimpliciter, ſed vt in pluribus, vt naturalia iſtorum inferiorum. Et inter hæc manifeſta eſt hæc differentia, ꝙ neceſſaria nõ poſſunt impediri, contingentia poſſunt fieri, vt libet, neceſſaria verò vt in pluribus poſſunt quidẽ impediri, ſed raro. Cum autem indiſſolubilitas ſacramenti matrimonij non ſit de genere contingentiũ (vt patet, quia non poteſt ad libitum diſſolui) nec ſit de genere neceſſariorum ſimpliciter (quia poteſt quandoque impediri, vt patet, ſi alter cõiugum ingrediatur religionem) reſtat vt ſit de genere neceſſariorũ vt in pluribus. Et vere ſic eſt, eſſentia nanq; matrimonij annexam habet indiuiſibilitatem poſsibilem impediri ex concurſu alterius cauſæ. Et hoc dupliciter, vel cauſę quaſi eiuſdem ordinis & hæc eſt profeſsio regularis, vel ſuperioris ordinis, & hęc eſt autoritas apoſtolica cum cauſa aliqua rationabili. Vtrum autẽ diſcordia orta inter coniuges huiuſmodi ſine ſpe remedij, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, crediderim ꝙ ſic, conſenſu coniugũ accedente. Tum in fauorem animarum, ne ſcilicet in adulteria adoleſcentes ruant, aut permanere quaſi cogantur, dum ſeparati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quę à deſperatis cõiugibus facilè procurari poſſunt, præſertim, cum hac de cauſa Moyſes libellum repudij permiſerit. Tum ad bonum pacis reſtituendum inter eos, ſublato hoc vinculo, quod cauſa diſcordię eſt, præſertim quia coniugij finis vnitas eſt. Et hæc de ſecundo.

¶QVO AD TERTIVM Reſpondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indiuiſibilitas ſimpliciter, id eſt omnino, ſed quantum eſt ex ſe, id eſt niſi impediatur. Et propterea poſito matrimonio, ponitur indiuiſibilitas perſonarum ſic non omnino, indiuiſibilitati autem ſic non repugnat impediri.

¶Ad ſecundum verò iam patet ex dictis, quòd inſtitutio refertur ad ſacramentum perfectum in ſignificando, & nõ inchoatum tantùm. Quamuis poſſet etiam dici & bene, quòd Deus non inſtituit matrimonium indiſſolubile omnino, ſed quantum eſt ex ſe, vt dictum eſt. Et ideo Papa non diſpenſat contra inſtitutionem diuinam, ſed vtitur poteſtate ſua, qua poteſt impedire aliam cauſam impedibilem inſtitutam etiam à Deo.

¶Ad tertium dicitur, quòd coniuges nõ aliter ſanctificantur hoc ſacramento, quàm per gratiam gratum facientem, & repræſentationem Chriſti & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque ſit ſeparabile, nulla eſt hic ſanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non poſsit fieri quòd coniuges nõ fuerint ſanctificati, poteſt tamen auferri vtraque ſanctitas ab eis. Et propterea non eſt ſimile de eis & de calice conſecrato, à quo non poteſt conſecratio auferri. Nec eſt propterea minoris efficacię ſacramentum quàm ſacramentale, quoniam longè maius eſt facere ſanctum formaliter, etſi amitti poſsit illa ſanctitas, quàm facere ſanctum miniſterialiter, & ſecũdum quaſcunque alias huiuſmodi denominationes. Vnde ſacramenta omnia, quia gratiã conferunt, magis ſanctificant cæteris conſecrationibus, licet non ita diuturnos habeãt effectus propter variam diſpoſitionẽ ſubiecti, effectus enim conſecrationum & benedictionũ non exigunt niſi conſtantiam ſubiecti, gratia autem & ſignificatio vltra ſubſtantialẽ conſtantiam ſubiecti, exigunt immutationem voluntatis & ſtatus, & propterea mutatis his deſinunt. Ad confirmationem autẽ dicitur, ꝙ peccat ſupponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, niſi an vinculum ex ſacramento matrimonij contractum ſemel, ſit inſeparabile à perſonis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc ſupponit, quia ſupponit, ꝙ ſe habeat ad perſonas ſicut corpus Chriſti ad ſpecies panis ſemel conſecrati, quod conſtat ſe habere inſeparabiliter. Vnde neganda eſt ſimilitudo, quia vinculum matrimonij non habet neceſſariam connexionẽ cum perſonis, ſicut corpus Chriſti ad Hoſtiã, neceſſaria nanque connexio eſt, quæ impedit diſpenſationem.

¶Ad quartum patet reſponſio ex dictis, negamus, ſcilicet ſignificari coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam per contractum matrimonij. Poſſet quoque dici, quòd coniunctio ſpiritualis Chriſti ad Eccleſiam poteſt conſiderari dupliciter. Primò ſecũdum ſuam rationem, & ſic eſt ſolubilis: quia eſt coniunctio per charitatem viæ, Secundò, ſecundum extrema, inter quæ eſt, ſcilicet Chriſtũ & Eccleſiam, & ſic eſt inſolubilis. Et quia primo modo vnio ſpiritualis conſideratur per ſe, ſecundo per accidens, ideò poteſt dici, ꝙ vnio illa eſt ſolubilis, vnio autem in conformitate naturæ eſt omnino inſolubilis, quoniam eſt ſecũdum eſſe diuinum hypoſtaticũ. Hæc reſponſio licet quo ad ſolubilitatem ſuſtineri poſsit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non eſt totaliter ei innitendum. Ad confirmationẽ verò ex autoritate S. Tho. dicitur, ꝙ loquitur de matrimonio conſummato, vt manifeſtè patet, & ex articulo præcedente in reſponſione ad ſecundum cõuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono ſacramẽti, dicitur, quòd propriè & formaliter loquendo ſacramentum quod eſt tertiũ bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, ſed imperfectè, quia non niſi cauſaliter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex ſupradictis. In conſummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & vt neceſſarium ſimpliciter, & propterea conſummato repugnat diſpenſatio, vt San. Thom. docuit.

¶Ad autoritates tenentium oppoſitum neſcio quid dicam, niſi quòd ſi diligentius hæc animaduertiſſent, fortè ſententiam mutaſſent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVSNONVS de Reddendo debito inter coniuges, altero eorum exiſtente adultero, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

¶Num vxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

QVAERITVR An vxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quòd ſic. Vir tenetur ad abſtinendum ſe ab vxore publicè adultera, ergo econtrario. Antecedẽs patet in Scriptura, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat vxoris, vt in ca. quemadmodum de iureiurando dicitur, & in ſacris canonibus extra de adulte. ca. ſi vir. & 32. quæſt. 1. c. 1 & cap. ſi quis vxorem. & ſacris doctoribus in 35. diſtinct. quarti ſent. Conſequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, ſicut econtrario, quia vir eſt caput mulieris, vt dicitur primæ ad Corinth. 1.

CONCLVSIO.

¶Vxor innocens & in amaritudine poſita de viri adulterio, non amplius ſperans per actus coniugij abſtinentiam, viri emendationem, non tenetur ad abſtinendum ab eo ſed poteſt licitè vti matrimonio tàm petendo, quàm reddendo.

¶AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd actus coniugij, quum ſecundũ ſe licitus ſit, ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculũ aliquod nouum in innocentẽ deriuari ad hoc: vt teneatur abſtinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter poteſt cõſiderari, primò inquãtum offenſiuum vxoris, ſecundò inquantũ emendabile pro bono ipſius mariti, tertiò inquãtum punibile pro bono cõmuni, quartò inquantum quandam mali ſpeciẽ in coniugẽ ducit. Si primo modo ſumatur crimen propoſitum, ipſum quidem virũ in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigẽdi, non petendi actum coniugij. Iuſtum quippe eſt, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterũ ad ſeruandum ſibi promiſſum perdat, ſimplici tamen petitione actum cõiugij poſtulare nõ prohibetur à volente ſibi conſentire, ſicut in aliis debitis, quãuis extinctis iure poteſt creditor petere à volũtario debitore, qui nõ vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offenſam in nullo ligat, non eſt enim addenda afflicto afflictio, ſat eſt ꝙ quatenus offenſiuum eſt, ipſam affligat. Si ſecundo modo, vxor innocens non tenetur ad abſtinẽtiam actus coniugij, niſi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc niſi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mãdatum Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. ſi monitio verbis facta per ſe, vel alios nõ ſufficit, (quũ ipſa nõ poſsit verbere virum adducere ad pœnitentiã, ſicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinã, abſtinẽdo ab eo, & denũtiare Eccleſiæ, ſi hoc nõ ſufficit. Sed, quoniã pręceptũ de correctione fraterna nõ habet locum, vbi nõ eſt ſpes pœnitẽtiæ, (quoniam finis eius eſt bonũ ipſius

peccato

peccatoris,) ideo, ſi vxor non ſperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus ſi credit ꝙ peior fiet. Si tertio modo, ſic quum procurare bonum commune in huiuſmodi fiat per viam accuſationis, non tenetur vxor & ſolo crimine adulterij viri, quum hoc non ſit in corruptionem ſpiritualem vel corporalem boni cõmunis, niſi annexam haberet corruptelam fidei Chriſtianæ, vel proditionem patriæ, & huiuſmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet ſpeciem mali, (vt communiter affirmatur,) quòd innocens miſceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato conſentire, correctionem debitam non apponendo. Conſtat autem, quòd ſi non eſt ſpes pœnitentiæ per huiuſmodi abſtinentiam, correctio hæc non eſt debita ſecundum veritatem, & quod ſi notum eſt, quòd vxori hoc valde diſplicet, & propterea ducit in amaritudine animam ſuam, (vt communiter accidere videtur) ceſſat ratio apparentis mali & ſcandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur conſiderationibus opportunis concluditur, quòd vxor innocens, & in amaritudine animę poſita de viri adulterio publico, non ſperans per abſtinentiam actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abſtinendum ab eo, ſed licitè poteſt matrimonio vti tam petendo, quàm reddendo.

¶ET AD Obiectiones in oppoſitum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abſtinendũ, niſi ſubſit ſpes correctionis futurę & ratione ſcandali. Sed quia ad virum ſpectat corrigere vxorẽ etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remediis vtilibus, ſibi tamen conuenientibus, puta ad verberandũ eam, ſegregandúmq; à practica, & huiuſmodi, inter quæ remedia computatur abſtinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoq; magis ad euacuandum à ſe ſcandalum actiuũ, quia non facilè creditur vxorem publicè adulterari ſine tacito cõſenſu viri. Propter hæc nanque duo omnes autoritates allatæ damnant virum nõ ſeparantem ſe ab adultera, vt patronũ turpitudinis. Nec ſacri canones intelligendi ſunt condidiſſe nouum ius, ſed applicaſſe doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis, & huiuſmodi quæ diuini iuris ſunt, afferũt. Et hæc de quæſtione hac ſufficiant. Romæ die 14. Martij, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS DE VSV ſacrarum Scripturarum ab Eccleſia vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur verbis ſacræ Scripturæ.

HARITATE Ieſu Chriſti cogente, quæritur an Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur verbis ſacræ Scripturæ. Et videtur quòd ſic. Primò, quia Clemens ſextus in Extrauaganti, vnigenitus, de pœ. & re. abutitur autoritate Prouer. cap. 7. dum ad theſaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam, dicens, quòd eſt theſaurus, quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Conſtat enim quòd per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei, ſed ſolummodo ſatisfacit pro pœna debita.

¶Secundò, quia Pelagius Papa in Decre. diſt. 21. ca. quamuis, probat ſedem Apoſtolicã eſſe prælatam cunctis Eccleſiis Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcunq; ſolueris, &c. Et tamẽ cõſtat per illam Domini ſententiã non eſſe Petrũ prælatum cæteris.

¶Tum quia verba illa dicta ſunt Petro in perſona omnium, ſicut ipſe Petrus reſpondit pro omnibus. Vnde & ſacri doctores intelligunt ibi non vni, ſed vnitati æqualitatis omnium dictum. Quodcunque ligaueris, &c. Tum quia ipſe Dominus replicauit in plurali eandem ſententiam, Quæcunque alligaueritis, Matth 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico omnibus dico, Mar. 13.

¶Tertiò, quia extrà de conſti. ca. tranſlato, affertur autoritas Apoſtoli, Tranſlato ſacerdotio, neceſse eſt vt trãſlatio legis fiat. Et decretalis ſententia eſt, ſacerdotium eſt tranſlatum à Moyſe in Chriſtum, & à Chriſto in Petrum, ſic interpretantur Iuriſtæ: & Ponti. permittit ſeu approbat. Conſtat autẽ impium eſſe dicere ſacerdotium trãſlatum à Chriſto in Petrũ: abuſiuè ergo apoſtolica ſedes in ſuis decretalibus ſacram Scripturam affert, vímque illi infert.

¶IN OPPOSITVM Eſt ipſius Apoſtolicæ autoritatis dignitas.

CONCLVSIO.

¶Proprio ſenſu ac germano ſacrarum Scripturarum Eccleſia ſemper vtitur in ſacris canonibus.

¶QVAESTIO Hæc mota eſt charitate vrgẽte, ne hi, qui minus eruditi ſunt legẽtes vulgatas has iniurias apoſtolicę ſedi illatas, putent veras eſſe. Et ſi fortè hi, qui nouitatibus iſtis ſtudẽt, diſcant ſapere ad ſobrietatem, aut ſaltem cohibeãt linguas ſuas. Dedecet ſiquidẽ paſtori & doctori omnium Chriſtianorũ Ro. Pontifici iam ſi quandoq; trãſumptiuè vteretur aliqua autoritate Scripturæ, vt crebro doctores ſacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare: publicè ſcribẽdo, ꝙ abutitur ſacra Scriptura, quòd vim infert ſacro eloquio. Nunquam hoc ab Auguſtin. Hier. Ambr. aliiſque ſanctiſsimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Iacobus Apoſtolus, putat ſe religioſum eſſe nõ refrænas linguam ſuam, &c. huius vana eſt religio. Reducẽdus quippe eſt potius aut intellectus, aut ſermo in captiuitatem in obſequiũ Chriſti in ſuo vicario, quando videntur nobis minus conſona eius verba, modò fides ſalua ſit: nec ponamus os in cælum, præſertim quòd humanum ſæpe fallitur iudicium, & quòd vnus putat abuſiuè dictũ alter intelligit propriè dictum. Et quia ſic accidit in propoſito, nulla ſiquidem inductarum autoritatum abutuntur ſacri canones, ſed in proprio ſenſu illarum qualibet vtuntur, vt ſigillatim manifeſtabitur, ideo paruulum hunc laborem non ſubterfugi.

¶Clemens imprimis VI. non abuſiuè, ſed propriè vtitur autoritate Scripturæ: quoniam theſaurus, de quo loquitur Scriptura, eſt theſaurus diuinæ ſapientiæ: eſt enim theſaurus meritorum Chriſti, qui eſt ipſa diuina ſapientia, & fons ſapientiæ. Et quicunque theſauro hoc verè vſi ſunt, efficaciter conſequendo indulgentias, cum perſeuerantia ſine qua quocunque theſauro vanè vtimur, verè participes fiunt amicitiæ Dei conſummatæ. Cuius nullus poteſt eſſe particeps, quandiu obnoxius eſt pœnæ alicui pro quocunque peccato: quoniam Dei amicitia conſummata non niſi in cæleſti patria habetur in quam nihil pœnæ ſubiectum ingredi poteſt. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiæ conſummatæ, verè & propriè dicitur theſaurus indulgentiarum eſſe, quo qui vtuntur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumentum, Theſaurus diuinæ ſapientiæ fuit ante indulgentias, & illo poteſt quis vti ſine indulgentiis. ergo indulgentiæ non ſpectant ad illum: quoniam theſaurus diuinæ ſapientiæ continet multa in ſe diuinæ ſapientiæ opera: vt ſunt actus ſapiendi ſecundum Deum, & merita Chriſti vt meritoria, & eadẽ vt ſatisfactoria, & multa alia. Et vt theſaurus ipſe prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis: ſed econtra indulgentiæ dependent ab illo. Et poteſt aliquis vti theſauro illo diuerſimode, propterea poteſt quis vti illo ſine indulgentiis, & per indulgentias. Et ſimiliter poteſt aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ conſummatæ, & ſine indulgentiis & per indulgentias. Non docet ſiquidem Romana Eccleſia indulgentias eſſe medium, ſine quo non poſsit diuina amicitia conſummata haberi: ſed eſſe medium, per quod poteſt haberi, tanquam remouens prohibens: vt declaratum eſt.

¶Quod autem ſecundò obiicitur de autoritate euangelica, perſpicaciter intentum Pelagio Pontifici abſque abuſu ſuffragatur: nam quòd illa Domini verba ad ſolum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primò ex hoc, quòd eidem facta eſt promiſsio, cui exhibita eſt promiſſa res: ſed ſolum Petrum cõſtat à Domino conſtitutum caput Eccleſię, vt patet Ioan. vlti. vbi Dominus poſt reſurrectionem Petro, vt diſtincto ab aliis Apoſtolis, dixit, Paſce oues meas. fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & ſtatim ipſius, non ipſius & aliorum martyrum: paſtoralis officij fructum ſubdidit, Quum eſſes iunior, & cætera. Et hoc ibidem confirmat Chriſoſtom. Præteriens, inquit, Dominus alios Apoſtolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis, &c. certum eſt enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apoſtolos, nec quòd ſingulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum eſt. Et confirmatur, quia inter diſcipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in ſpe, quum eſſet fur: vt Ioan. Euangeliſta teſtatur. Tertio patet ex hoc, quòd Dominus inchoauit ſententiam à Petro: vt ab aliis diſtincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc, &c. conſtat autem quòd nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifeſtant, quòd Petro ſingulariter dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum: ac per hoc Pelagius Papa non abuſiuè ſed proprie vſus eſt autoritate illa ad probandum Petri ſedem à Domino voce: & ſenſu cæteris eſſe prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem autoritate vſus eſt ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr ſub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. diſtinct. cap. ſacroſanct. Ad primam obiectionem reſpondetur, quòd Petrus dicitur reſpondiſſe pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis? ſed ſicut reuelatio, teſte Domino, ſoli Petro dicitur facta: ita reſponſio non ex conſilio aliorum, ſed ex diuina reuelatione à ſolo Petro facta eſt. Sed quia omnibus placuit reſpõſio pro omnibus reſpondiſſe dicitur: frequẽtiſſimè ſiquidẽ accidit ꝙ multis collegis pręſentibus quod vnus optimè dixit, tanquã ſi ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen ſolius eſt illius qui ſapiẽter reſpondit. Sacri autẽ doctores accipiẽtes hęc verba nõ pro vno, ſed pro vnitate nõ obſtãt: quia vera ſunt. Nec aduerſant dictis, quia de vnitate eccleſiaſtica loquũtur, quæ eſt vnitas ordinis, caput vnũ habẽs. Imò interpretatio hęc, Pelagij ſenſum confirmat, quoniam verba illa dum vnitatẽ Eccleſię reſpiciunt, caput vnum deſignant: per quod vnitas Eccleſiæ claues habeat regni cælorum, & ordine quodã à Petro ad alios in partem ſolicitudinis aſſumendos poteſtas abſoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non vnus Petrus in perſona, ſed in omnibus ſucceſſoribus ſuis, nec vnus Petrus cũ ſucceſſoribus ſolus ſuſcepit

claues,vt solus retineat,sed vnitas Ecclesiæ per vnũ suscepit,dum Petrus suscepit communicãdas in vnitate Ecclesiæ. Quod autem affertur in argumẽto de vnitate ęqualitatis,falsum est,nec est Sanctorum sententia de vnitate æqualitatis sed Ecclesiæ,quã constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, ꝙ non solùm glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau.de Petro & successoribus in Ro.Eccl. hoc intelligit, vt in cath.au.Mat.16. habes. Ad secundã verò obiectionẽ dicitur, quòd Dominus nõ replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus cõmuniter dixit,Quæcunq; alligaueritis,in hoc discernendam relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse,dum primo soli Petro, & deinde communiter aliis loquitur, insinuat quod prius Petro,deinde aliis Episcopis autoritas conuenire debebat absoluendi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico,omnibus dico,respondetur,quòd Dominus non dixit, Quod vni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatẽ, nec etiã omnibus debit dignitatem Septuagintaduorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere,sed de Dare, Tibi inquit Dominus,Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositũ esse,quod vni dico,omnibus dico, ꝙ de doctrinali dicere ad literam voluit cælestis Magister intelligi,vt instructio quam vni impendebat,omnibus impensa nuncupetur.

¶ Ad tertium argumentũ principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur,quòd Decretalis illa nec somniauit vnquã quod sacerdotium sit translatũ à Christo in Petrum, quũ Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit,& Christi vicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pontificis,si iuristę malè eã intellexerũt,nisi quis adeò desipiat:vt Põtifici imputet omnes errores doctorum,quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignũ esset,quòd in Papã,in Decretalem,sensum alienum retorquent arguentes isti,nisi manifestior lapsus,testimonium eorũ studio perhiberet,subdunt enim plusquam octingẽtorum annorũ Christianos totius Orientis,& Africę nunquam sub Romano Pont.fuisse. Nam si Chalcedonẽsem synodũ(vnam ex quatuor,quas sicut sanctum Euangeliũ Greg.excipit) perlegissent,Patrúmq; decreta ac gesta librassent, vidissent contigua omnium ætatum testimonia, primatũ Rom.Ecclesiæ pręferentia,falsissimúmq; esse Africę Orientísq; Christianos Ro. Eccl.subditos non fuisse. Ad quod pro nũc sufficiãt duo testes ante annos mille ferè. Alter est ex Græcis, Cyrillus,scilicet in libro Thesau.vt habes in cathena au.Mat.16.dicens, Secundũ hanc Domini promissionẽ Ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticáq; conuẽtione manet immaculata,super propositos Episcopos,& super omnes primates Ecclesiarum & populorũ in suis põtificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Cõstantinopolitanam Ecclesiã,quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam,vt habes in Decre.distin.22.ca.de Constantinopolita. Maguentiæ die 22. Martij, 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS PRIMUS Ad Leonem decimum Pontificem maximum de septemdecim Responsionibus ad diuersa pręcipuè obiecta,quę pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRActatus trigesimiprimi, Summaria.

1 *De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum Primus articulus est, Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, quòd sunt confessi, & quòd cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus, Thesaurus Ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Cõcilium reprobetur vel approbetur.*

2 *Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph à quodam Theologo prædicatis. Prima, quòd Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christũ ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est. Secũda, quòd Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quòd fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph, quod nõ potuit esse nisi per mutuam corporũ donationem, quæ fuit inter Ioseph & Virginem Quarta, quòd istud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per matrimoniũ dederit corpus, edocta à Spiritusancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis. Quinta, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi. Sexta, quòd hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ à Ioseph sancto datis per contractum matrimonij, fuit formatum corpus Christi.*

3 *An matrimonium contractum à iuuene, post quam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum.*

4 *An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia. Primum, An iuridicè inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum, An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius à tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.*

6 *An ijs, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali; an sit hoc contra præceptum charitatis.*

7 *An N, ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari cõuentu in seruitium Beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est, post quam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad seculum intra probationis annum redire.*

8 *An is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quòd sui chori versus submissè sibiipsi solùs dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.*

9 *Ad tres quæstiunculas, primum, An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunia mutuò sit reddenda illi, qui soluit. Secundum, An pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo cõuictus coram iudice, aut quouis alio modo.*

10 *An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.*

11 *An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt eis pro parte lucri capitali saluo, assignet v. flo residuo lucri sibi reseruato, licitè contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia primum, An sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circunstantia loci sacri sit necessariò confitenda Tertium, An si tam venditor, quàm emptor sciat naturam rei & valorem, nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principes terrarum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiamsi capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis, vel huiusmodi.*

13 *Ad vij. dubia, primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere Iudæis res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris, & autor homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima Tertium, An hæc sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur, Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibent cœnam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc, Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando translatio non est omnino voluntaria, oportet non solùm reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secundæ secundæ, tractatur de famoso murmurationis vitio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientiæ, quo stante licitè operamur oppositum.*

14 *Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quòd non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum vtentem malitia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato præstabile. Quartum, An sicut votum abstinentiæ vxoris, sic & votum continentiæ viri irritari possit, sic vt vxor secura sit atque tuta. Quintum, An sit mens diui Thomæ in 4. sentent. distin. 18. quæst 2. arti. 1. quæst. 4. quòd excommunicatio iniusta priuat suffragijs Ecclesiæ.*

15 *Ad duo dubib. Primum, Quomodo sustinetur, quòd votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quòd religiosæ personæ venereis va-*

cantes

ſantes agant contra votum. Secundum, An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione intereundum renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum ſit vnum numero peccatum, & cætera.

16 *Ad duo dubia, primum, Quomodo ſit vnus conceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo hæc ſtent ſimul, analogum non abſoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta & tranſcendentia addunt in quem reſoluuntur, qui eſt primò notus.*

17 *Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniuſto. Primus eſt, An huiuſmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus eſt, An capta à priuatis, poſſint licitè emi poſt diem ſeu certum tempus, vt nonnullæ leges admittunt.

Tertius eſt, An in huiuſmodi caſibus, in ementibus ſcienter tota reſolutio ſumenda ſit ex intentione vtilitatis propriæ, vel Domini, & cætera.

Quartus eſt, An dictum cuiuſdam doctoris dicentis ſic probabiliter credo, quòd totaliter emens paratus reddere vero Domino, ſi comparuerit, credens tamen quòd non comparebit, & conſequenter ſperans pro ſe habiturum, non peccat, quia veriſimiliter poteſt de veri Domini voluntate præſumere, ſit in conſcientia tutum & alijs diuulgandum. Quintus eſt, An emat rectè quis ex pietate calices, & huiuſmodi ſacra dedignatus, quòd manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti Eccleſiæ habito pretio, & an Dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus ſtante notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apoſtoli veſtigiis inhęrentes, parati ſumus rationem reddere omni poſcenti nos de ea, quæ in nobis eſt fide. Quibuſdam proinde Chriſti fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apoſtolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare re-reprobati meritò fuerint, ſubnectendo ſigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati ſunt, & cuiuſque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

¶*Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia eſt, non amplius peccare, & nouam prorſus ducere vitam.*

PRIMVS Igitur articulus eſt. Verum eſt prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præſtantius, quòd ſumma pœnitentia eſt, non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia eſt noua vita.

¶Obiicitur, In hoc articulo, omnes ſancti Patres vidētur conſentire cum Luthero, & ideo nec error poteſt eſſe hic, nec hæreſis.

¶RESPONDEMVS Hunc articulum meritò reprobatum tam ſecundum illius articuli ſenſum, quàm ſecundum quòd à Luthero prolatus eſt. Et quidem ſi ad proprium ſenſum verborum ſpectetur, falſus cōprobatur, nam nec ſumma, nec optima pœnitentia eſt, qua non fit remiſsio peccatorū, promulgauit enim Saluator pœnitētiam Chriſtianam eſſe remiſsionem peccatorum, Luc. vlti. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiā in remiſsionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo poſita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) conſtat non ſufficere ad pœnitentiam in remiſsionem peccatorum, quādoquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato) Petrus enim poſt peccatū commiſſum fleuit amarè) & recurſus ad diuinam miſericordiam cum publicano, Deus propitius eſto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili peccaſti, ne adiicias iterum, ſed pro priſtinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Auguſtin. notauit, non ſufficit dicere, Ne adiicias iterū, ſed adiuncta eſt deprecatio pro priſtinis remittēdis. Non eſt igitur ſumma pœnitentia, non amplius peccare, nec eſt optima pœnitētia, noua vita, quæ dolorem pro peccatis & deprecationem pro priſtinis in ſe nō claudit. Et videtur ꝙ præcipitem daret pœnitentem hic articulus, nam ſecūdum eundēm ſummè & optimè pœniteret auarū, ſi ab auaritiæ actibus ceſſaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et ſimiliter accideret intemperato, ſi à paſsionibus intemperatis ceſſaret, & deinceps continenter viueret, & ſic de aliis, hoc enim ſignificat nō amplius peccare, & noua vita. Et ſi hæc ſummam, optimámq; pœnitentiam conſtituunt, inanis fides noſtra tam de neceſſario fletu peccatorum, quàm de recurſu ad Deum pro remiſsione eorundem inuenitur. Meritò igitur ſecundum ipſius ſenſum articuli reprobatus eſt.

¶Si autem idē ſpectetur articulus vt à Luthero manauit, reprobatus quoq; rationabiliter inuenitur, nam huiuſmodi prouerbium allatum cōprobatur à viro negante duas partes pœnitentiæ, ſcilicet contritionem & ſatisfactionem, & ad hoc per huiuſmodi prouerbium tendit vt tam neceſsitatē contritionis, quæ præcipuè cōſiſtit in dolore pro peccatis, quā ſatisfactionis tollat, vt patet in libris ſuis & aliis eius articulis damnatis. Non cōſonat ergo dictus articulus ſanctis Patribus tam ſecundū ſeipſum, quàm vt à Martino manauit, quāuis ſi in ſanctis Patribus huiuſmodi ſentētia inueniretur, piè eſſet interpretanda, & ad bonum ſenſum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶*His proculdubio remitti peccata certum eſt, qui ſibi remiſſa eſſe credunt presbytero illis remittente.*

SECVNDVS Articulus eſt, Nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, quando presbyter remittit.

¶Obiicitur, Hic articulus ſynceram videtur cōtinere veritatem, vtpotè quæ ſtabilimēto fidei innitatur.

¶RESPONDEMVS Credere ſibi eſſe remiſſa peccata abſoluente ſacerdote, contingit dupliciter, vel quantum eſt ex parte ſacramenti, vel quantum eſt ex parte ipſius, qui abſoluitur. Credere primo modo, neceſſarium eſt ad remiſsionem peccatorū, nam hoc credere eſt actus fidei infuſæ, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo. Credere autem ſecundo modo, nō eſt neceſſarium ad remiſsionem peccatorum, quoniam poteſt pœnitens, qui abſoluitur, piè dubitare de propria diſpoſitione, an ſcilicet dignè ſuſcipiat illud ſacramentum. Verebar, inquit Iob, omnia opera mea, & Iſa. 64. dicitur, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Et cum hac pia dubitatione, ſtat quòd dignè ſuſcipiat ſacramentum abſolutionis, & conſequatur remiſsionem peccatorum, quoniā huiuſmodi pia dubitatio non contrariatur ſtabilimēto fidei infuſæ, ſed firmitati fidei acquiſitæ, ad quam conſtat, quòd ſpectat credere de ſeipſo an ſit, vel non ſit ſufficienter diſpoſitus. Sequitur igitur, articulum comprobari falſum ex hoc, quòd alicui remittuntur peccata, qui non credit, ſed piè dubitat ex parte propriæ diſpoſitionis remiſſa ſibi eſſe peccata abſque præiudicio ſtabilimēti fidei Chriſtianæ, quæ nō eſt de hoc obiecto, ſcilicet mihi eſſe remiſſa peccata, ſed de hoc, quod eſt, remiſſa eſſe peccata mihi dignè ſuſcipienti ſacramentum pœnitentiæ. Sicut nō eſt fides Chriſtiana, quod ſub hac Hoſtia eſt corpus Chriſti, ſed quòd ſub hac Hoſtia concurrentibus vndique omnibus requiſitis neceſſariò ad ſacramētum Euchariſtiæ, eſt corpus Chriſti. Non cōtinet igitur hic articulus ſynceram veritatem, ſed meritò reprobandus fuit, vtpotè falſus.

ARTICVLVS III.

¶*Vana eſt illorum fiducia, qui ad cōmunionis ſacramentum accedunt, putantes ſe ſine mortali accedere cum ſint confeſsi, & cæteris externis actibus diſpoſiti.*

TERTIVS eſt, Error illorū magnus eſt, qui vadunt ad communionis ſacramenta ſub hac confidentia, ꝙ ſunt confeſsi, & quòd agnoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali propter preces & pręparatoria pręmiſſa, &c.

¶Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

¶RESPONDEMVS, Etſi ad ſacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iuſtificatrice magnus error eſt, contra apoſtolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, accedere tamen cum eadem confidentia tanquam præſeruatrice à peccato indignè acceſſus ad ſacramentum Euchariſtiæ nullus eſt error, ſed conſilium apoſtolicū. Docens ſiquidem idem Apoſtolus, quo pacto quis ad dictum ſacramentum non indignè accedat, nec ad iudicium ſibi mādúcet & bibat, inquit, Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifeſtat eū qui ꝓbauit ſeipſum, ſecurè ad ſacramentum accedere, ita ꝙ non eſt reus & corporis & ſanguinis Domini, nec ad iudiciū ſibi manducat & bibit. Et quoniam populus Chriſtianus frequenter vtranq; Apoſtoli doctrinā audit, & vt vnuſquiſq; poteſt de ſeipſo teſtari, quilibet ante communionis ſacramentū probans ſeipſum contritione, confeſsione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam præſeruatrice à peccato indigni acceſſus, & non tanquam iuſtificatrice, ideo articulus iſte Lutheranus tanquam pernicioſus ſanctæ fiduciæ Chriſtianæ plebis, & ſcādaloſus, & inimicus apoſtolicę doctrinę reprobatus eſt.

ARTICVLVS IIII.

¶*Indulgentiarum Theſaurus, non ſunt merita Chriſti.*

QVARTVS Articulus eſt, Theſaurus Eccleſiæ vnde Papa dat indulgētias, nō ſunt merita Chriſti, &c.

¶Obiicitur, In hoc articulo nulla autoritate Lutherus poteſt conuinci, hoc tamen facere decretum eſt, & bullam confirmare.

¶RESPONDEMVS Prænotando non vno atque eodem modo, nec æqualiter conuinci autoritate poſſe Chriſtianū hominem de eccleſiaſticis myſteriis, ſed licet quædam plus, quædā minus explicata inueniantur in ſacra Scriptura, cōuinci tamē omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentū Baptiſmi autoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in ſacra explicatur Scriptura, ſacramentum verò cōfirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec inſtitutio illius in ſacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ex autoritate, qua Apoſtoli imponebāt manus, & Eccleſia vtitur, & ſimile eſt in multis aliis. Proinde ſi in articulo de theſauro indulgentiarū, Lutherū non poſſe cōuinci autoritate dicit quia nō ita explicitè ſicut Baptiſmus in ſacra habetur Scriptura, verū dicitur, ſed deliratur, quærēdo ęqualē certitudinē in omnibus Eccleſię myſteriis. Si autē piè quæritur autoritas, qua

Luther

Lutherus poteſt de Theſauro indulgentiarũ conuinci, non eſt difficile reſpondere, dicendo, cõuinci poſſe Lutherũ autoritate ſacræ quidẽ Scripturæ radicaliter, vniuerſalis verò Eccleſiæ implicitè, Romanæ autem Eccleſiæ, & multorum ſanctorum Doctorum explicitè. Ex ſacra quidẽ Scriptura habetur theſaurus ſupereffluentium paſsionum Chriſti & Sanctorũ, quatenus ſatisfactoriæ ſunt. Et quòd Chriſtus quidem plus patiendo ſatisfecerit, quàm exigat ſatisfactio omnium illorum, quibus quandoq; applicatur paſsio Chriſti, & ſecundum ſe liquidũ eſt, & ex ſententia Ioannis Euangeliſtæ habetur, Ipſe eſt, inquit, propitiatio pro peccatis noſtris, & non pro noſtris tantũ, ſed pro peccatis totius mundi. Cõſtat enim ex eo, quòd paſsio Chriſti quo ad effectũ non ſatisfacit pro peccatis totius mundi, ꝙ tota illa ſatisfactionum multitudo, quæ poſſet ſatisfacere pro his, qui pereunt, ſuperabũdat. De paſsionibus verò Sanctorũ quòd ſcilicet plus paſsi ſunt multi eorum, quàm ſatisfacere pro propriis debuerint peccatis, teſtatur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Simile eſt autem iudicium de Iob & multis aliis Sãctis, præcipuè martyribus, qui tot ſuperauerũt tormẽta, & Beatiſsima Virgine, quæ quum pro nullo proprio ſatisfactura eſſet peccato, ſuſtinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt ſuam Chriſti gladius pertranſiret animam, vnde pluſquã martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum theſaurũ iſtum ex ſacra habemus Scriptura, ſed ex eadem quoque habemus theſaurũ iſtum ea intentione à Chriſto & Sanctis conditũ, vt Eccleſiæ vtilitati prodeſſet, teſtante hoc Apoſtolo ad Coloſſ. quum ait, Adimpleo ea, quæ deſunt paſsionũ Chriſti, in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Simile eſt autẽ iudicium de Paulo & aliis Sanctis plus patientibus, quàm ſatisfacere debeãt pro propriis peccatis. Nec huic tam ſanctæ ſententiæ obuiat alia eiuſdẽ Apoſtoli ſententia, qua ait, Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam. Nam paſsiones Sanctorum, quatenus meritoriæ ſunt, & ad præmium reſpiciunt, ſunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo ſupra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quòd non ſunt condignæ ad gloriam ſuperuenturam. Eædem tamen paſsiones Sanctorum quatenus ſatisfactoriæ ſunt, ſæpè ſuperabundãt, quotieſcunque ſcilicet plus patiũtur pro Chriſto ſancti, quàm ſit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipſo, ꝙ ipſimet incapaces ſunt huiuſmodi ſuperabundantium ſatisfactionũ, vt ſatisfactoriæ ſunt (quia carẽt peccato, pro quo ſatisfaciant) relinquuntur ſuperabundantes, ac per hoc, vt Apoſtolus promulgauit, pro corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, relinquuntur.

¶ Conuinci igitur poteſt Lutherus ex autoritate ſacræ Scripturæ, & ꝙ in Eccleſia Dei eſt theſaurus meritorum Chriſti & ſanctorũ, quatenus ſuperabundanter ſatisfactoria fuerunt, & quod hic theſaurus eſt pro corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia. Etſi his adiunxeris, ꝙ vniuerſalis Eccleſia probat indulgentias, vt pia matris Eccleſiæ dona ſuccedentia loco ſatisfactionis pœnitentialis, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ, perſpicuũ fiet, quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iuſtitiam ſatisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluiſſet apud eandem diuinam iuſtitiam pœnitentialis ſatisfactio. Ex hac autem vniuerſalis Eccleſiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut ꝙ indulgentiæ ex ſola autoritate huiuſmodi vim ſatisfactiuam habẽt, aut quòd ex dicto theſauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam abſurdum non admittitur, reſtat vt ex dicto theſauro indulgentiæ vim ſatisfactiuam habeant, quod autoritate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ omnium Eccleſiarum magiſtræ expreſſum eſt pluries. Nec deſunt autoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quiſq; falſum eſſe quòd nulla poteſt Lutherus autoritate conuinci de theſauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

¶ *Papam poſſe errare hanc vel illam opinionem habendo, vel ipſe vel cum maiori parte Eccleſiæ, non eſt hæreſis.*

QVINTVS Articulus eſt. Si Papa cum magna parte Eccleſiæ haberet hanc, vel illam opinionẽ, & non erraret, tamen nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur, vel approbetur.

¶ Obiicitur, Qui hunc damnarunt articulum, ſentiunt Papam eſſe ſuper Cõcilium generale, quod nunquã vlla bona autoritate Scripturæ probari poteſt, vt apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pont. maximi ad ſacroſanctũ Concilium.

¶ RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus eſt damnationem huius articuli procedere ex opinione ſuperioritatis Papæ ad Conciliũ. Nulla ſiquidem cura huius quæſtionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc ſcilicet, quòd ſummus Põtifex habet autoritatẽ determinandi quæſtiones fidei. Quam autoritatẽ in ſummo reſidere Pontifice ſacri canones clamant, Hiero. ad Damaſum teſtatur dicẽs, Quòd ſi hæc noſtra confeſsio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpare voluerit, ſe imperitum, vel maleuolum, vel etiã non catholicum, non me hæreticũ comprobabit. Et Dominus aperuit dicẽs Petro, Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquãdo conuerſus confirma fratres tuos. Articulus ſiquidẽ iſte propter latẽs venenum in ly, donec, alterũ per generale Conciliũ, &c. reprobatus fuit, vtpotè dogmatizans, ſummi Pontificis diffinitiuã in quæſtionibus fidei ſentẽtiam non ligare, ſed contrà ſentire nec peccatum, nec hæreſim eſſe. hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Concilium generale. Et quoniã magiſtra rerum experientia teſtatur, multas hæreſes damnatas à ſede eſſe apoſtolica ſine generali Cõcilio, idcirco articulus iſte meritò reprobatus eſt.

¶ Hæc ſunt pater beatiſsime, quæ inter tot aduerſas corporis valetudines obediẽtiæ tuæ gratia ex prõpto animo ſub apoſtolatus tui cenſura protuli. Tacitis obiicientibus, vt nemine accuſato, cuiuſq; in pectus, liberũ habeat veritas aditum. Romæ, die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

¶ *Super quædam dicta in laudem S. Ioſeph.*

¶ *Ad reuerendiſsimum Dominum Nicolaum de Fliſco S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem.*

QVIDAM Magiſter in theologia in commendationem ſanctiſsimi Ioſeph & in laudem eius, dixit dum ſermonem haberet ad populum Latino ſermone, quæ ſequuntur.

¶ Primò, quòd Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter vſus eſt.

¶ Secundò, quòd Ioſeph ſanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ.

¶ Tertiò, quòd fuit verum matrimonium inter virginem glorioſam & ſanctum Ioſeph, quod nõ potuit eſſe niſi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioſeph & Virginem.

¶ Quartò, quòd iſtud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniã in iſto matrimonio Virgo non dedit vſum corporis, licet per cõtractũ matrimonij dederit corpus, edocta à Spũ ſancto, vbi regulariter ꝑ cõtractum matrimonij datur corpus & vſus copulæ carnalis.

¶ Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus ſuum Ioſeph, dedit & ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti.

¶ Sextò dixit, quòd hæc propoſitio eſt vera, Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti. quam propoſitionem ita expoſuit, Ex ſanguinibus propriis Virginis Mariæ, Ioſeph ſancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Chriſti.

REVERENDISSIME Domine protector, vidi ſchedulam à dominatione veſtra reuerendiſsima mihi tranſmiſſam, ſed dictorum à quodam magiſtro in theologia in commendationem ſancti Ioſeph. Et reſpondeo quòd in tertio, quarto, quinto, & ſexto vnum eſt non perſpicaciſsimè dictum, quia non plenè diſcuſſa eſt differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuiſſet, nõ dictum eſſet hic, quòd verum matrimonium eſſe non potuit ſine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalẽ non donatur corpus coniugi, ſed poteſtas vtendi corpore cõiugis, iuxta illud Apoſtoli primæ ad Corinth 7. Vir non habet poteſtatẽ ſui corporis, &c. Vbi nota, ꝙ dicitur corporis ſui non alterius, dicit & poteſtas in alio. Nõ datur ergo corpus quo ad vſum per coniugalem copulam, ſed poteſtas vtendi tantũ, ſed per copulam carnalem datur corpus quo ad vſum. Et ex hoc fundamento patet, quòd minus perſpicaciter in quarto dicitur, ꝙ regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vſus, & cætera. Conſtat enim falſum eſſe, quia non per cõtractum abſolutè, ſed adiuncta conſummatione datur corpus & vſus, imò ſi puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, ſi Deus dederit ſibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia conſentire in copulam cõiugalem, non eſt conſentire in copulam carnalem, niſi in potentia, quæ eſt conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex conſenſu in copulam coniugalem, nec expoſuit ſe periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, ſicut modo propter ſtatutum Eccleſiæ concedentis duos menſes ſponſis ad conſummandum matrimonium: vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium niſi intendant conſummare, nec ſe exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodẽ fundamẽto patet minus perſpicaciter in quinto dicto dictũ eſſe, quòd ſanguis Beatæ Virginis datus eſt Ioſeph, & abſurdè dictum in ſexto, quòd corpus Chriſti fuit formatum ex ſanguinibus Ioſeph, quoniam ſanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioſeph, ac per hoc non fuit Ioſeph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam diſſonantiam ex hoc, quòd ſanguis non dicitur alicuius ſimpliciter, niſi ſit ipſius vt pars, quæ ſcilicet eſt, aut fuit pars eius (eo modo, quo ſanguis dicitur pars animalis) & nõ ex eo qđ eſt alicuius poſſeſsiuè, vt ager aut ſeruus,

aut quia

[...]t quia poteſt vti eo, ſicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictũ ſit ſimpliciter falſum: reliqua verò quo ad ſupra dicta minus perſpicacia, & breuiter quòd ſententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene poſt religionis ingreſſum & egreſſum.

SVMMA.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium poſt religionis ingreßum, vel poſt egreſſum, dummodò tacitè vel expreßè non fuerit profeſſus in termino anni probationis, validum eſt matrimonium.

MAgnifice domine ſalutẽ, & cõmendationem. Ad caſum mihi propoſitum. An, ſcilicet matrimoniũ contractũ à iuuene, poſtquã religionẽ poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamẽ annũ egreſſus eſt ad ſecularẽ vitam & habitũ, ſit validum. Breuiter reſpondeo, ꝙ abſque dubio matrimonium illud eſt validũ, quia, vt expreſsè dicitur in 6. de voto. c. 1. ſolũ votũ, vel ſacri ordinis, vel profeſsionis tacitæ vel expreſſæ, dirimit poſt cõtractũ matrimoniũ. Cõſtat autem ex capitulo non ſolùm, de regularibus, libro 7. quòd iſte caſus diſtinguitur contra caſum profeſsionis tacitæ, vel expreſſæ per notã diſiunctionis. Vel ergo iſte caſus nõ habet vim profeſſionis tacitæ vel expreſſæ, quo ad matrimoniũ dirimendũ. Textus aũt in oppoſitũ ſoluũtur facilè ad literã: quia capitulum non ſolũ, & in fauorẽ animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditiõe iſtius, ne redeat ad ſeculũ: cùm etiã votũ ſimplex in ſeculo de ingreſſu religionis feciſſet, religio cõtra ipſum agere poſſet. Capitulũ verò beneficiũ. ibidem (quod tantũ põderatis) nõ obſtat: quia renũtiatio beneficij, quã iſte nouitius ex facto ſuo præſumitur facere, dũ manifeſtat ſe omnino vitã velle mutare, tunc ſufficit ad hoc: vt beneficiũ poſsit alteri cõferri: quæ tamen nõ ſufficit ad profeſsionẽ tacitam, vel expreſsã. iſta ergo duo nõ pacificãtur, nec ęquiparãtur in textu.

Sed nec quo ad vacationẽ beneficii hic caſus æquiparatur: quia in profeſsione tacita, vel expreſſa eſt vera, renũtiatio: hic autem eſt præſumpta, quare, &c. Bene vale. Caietę, die 22. Octobr. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.

Ad R. Patrem Fratrẽ Cherubinũ de Florẽtia diuini verbi concionatorem.

QVAESTIO Propoſita eſt, an adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitũ à coniuge innocente. Et eſt ratio dubii diuerſa, vt videtur, ſententia doctorum.

SVMMA.

Adulter, quamuis non ſit ipſo facto priuatus iure exigendi debitum à cõiuge innocente, in foro tamen conſcientiæ, eo iure priuandus eſt.

IN Hac dubitatione præaduertenda ſunt tria. Primum eſt, ꝙ nõ eſt ambiguitas aliqua niſi in foro cõſcientiæ. nã in foro iudiciali cõſtat non ſtatim eſſe priuatũ adulterantem cõiugem. Secundum eſt, ꝙ etiã in foro conſcientiæ tam quãdo adulterium vnius publicũ eſt, quàm quãdo occultum eſt notũ, tamẽ eſt certitudinaliter innocẽti abſolut⁹ eſt, ſi vult innocẽs, à vinculo reddendi debitũ: ac per hoc adulter nõ poteſt exigere actũ matrimonij, quãuis poſsit petere illum. Exigere ſiquidẽ importat coactionẽ, & eſt in propoſito petere actũ matrimonij vt debitum, petere autẽ nudã petitionẽ actus ſignificat: petimus enim etiam quę gratioſè concedenda putamus. Tertium eſt, ꝙ tota hæc difficultas cõſiſtit, quãdo adulterium cõmiſſum latet innocentem coniugem. Et eſt ratio pro parte affirmatiua: quia ſtatim ꝙ alter cõiugium in adulteriũ declinat reliquus innocẽs ſecundũ rem eſt abſolutus à debito reddendo, & ſolũ deficit ſibi notitia facti perpetrati, ſcilicet adulterij. Si nanque ſciret factum, conſtat ꝙ eſſet abſolutus: notitia enim nõ abſoluit, ſed factũ ipſum ex notitia ſua, diſponente ſic iure naturali & diuino. Naturali quidẽ propter violatam fidem: diuino autem propter autoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis cauſa in præcepto de non dimittẽdo vxorem. Pro parte verò negatiua eſt cõmunis (vt videtur) animi conceptio, ſcilicet ꝙ adulter occultus poſt pœnitentiam poteſt exigere debitum ab innocẽte, ex hoc nanque arguitur, ꝙ non ſtatim innocens coniux fuerat abſolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifeſtatur aũt hoc ſic: Poſt pœnitentiã occulti adulterij, innocẽs in eodẽ ſtatu eſt, in quo erat ante pœnitẽtiã adulterii: quoniã pœnitẽtia alterius nõ fecit ipſum de abſoluto ligatum. Si ergo poſt pœnitentiam alterius tenetur ſecũdum rem reddere debitum, etiam ante tenebatur ſecundum rem: & ſi ante pœnitentiam non tenebatur ſecundum rem: ſequitur, quòd etiam poſt pœnitentiam illius, non tenetur ſecundum rem.

HIS Pręmiſsis narrãdum eſt primò, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inueſtiganda eſt cauſa. Quum cõiugium ergo ſocietas quædam ſit, ex aliis, natura vel volũtate cõtractis fœderibus, ſumere poſſumus negatiuã partẽ eſſe, ſcilicet, quòd nõ ſit ſtatim priuatus, ſed priuãdus iure exigẽdi. Inter patrem ſiquidẽ, & filium naturale ius eſt, ſic vt ſi filius patrẽ etiam occultè offendat, nõ teneatur pater hæredẽ illum habere: ſimiliter inter patrẽ, & filium adoptiuũ ſimile ius eſt: inter ſocios quoq; negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus, & ſimilibus apparet, ꝙ licet cuilibet, qui fidẽ violauit, vti iuribus ſocietatis illius: filius ſiquidẽ tam naturali, q̃ adoptiuo iure poſt crimẽ in patrẽ grauiſsimũ latẽs Patrẽ, poteſt etiã in foro cõſcientiæ hæreditatem adire, & ſimiliter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad reſtitutionẽ. Quo fit vt adulter occultus, quamuis violati fœderis reus ſit, non prohibeatur à matrimonii iure, ſed prohibendus: ſicut in ſupradictis ſimilibus priuandus eſt violator fidei iure illo.

¶Et quoniam hæc ita eſſe mihi videntur, ratio reddẽda eſt. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & eſt, ꝙ pœnæ illæ, quæ in poteſtate patris, vel iudicis ſunt ita conſtitutæ, quòd iudice, vel parte ſciẽte & eodem modo ſe habente, vt prius aliquis non punitur, non incurruntur ipſo facto: conſtat aũt tales eſſe pœnas priuationum iurium, de quibus eſt ſermo: ergo. Maiorem propoſitionẽ differentia pœnarum clarificat: pœnę nãq; eccleſiaſticarũ cenſurarum non ſunt ita in poteſtate iudicis, aut partis, vt iudicis, vel partis, vt prius perſeuerantia excuſet contra facientem ab incurſu cenſuræ, pœnæ autem aliæ, ſiue conuentionales, ſiue à iure: niſi pars, aut iudex ſciẽs velit, nõ ligant. Minor autem clara eſt, quia ſi innocens cõiunx ſciat adulterium alterius, & pater offenſam filii, &c. & eodem modo ſe habeant cũ eis, vt prius non ſunt priuati. Conſonat aũt hæc ratio ſpecialitati pœnę conſequentis inceſtum cum conſanguineis coniugis: ad huiuſmodi enim inceſtum comitatur ipſo facto priuatio iuris exigẽdi: nec eſt in poteſtate partis nõ imputare crimẽ hoc ad hãc pœnã, nec etiã in poteſtate iudicis, quãuis poſsit diſpenſare. Ad adulterium aũt ſimplex, priuatio cõſequens eſt in poteſtate partis, ſcilicet offenſi cõiugis, vt pater. Differẽtia igitur inter vtrũq; adulterũ eſt: ꝙ ille ſic inceſtuoſus eſt priuatus ipſo facto, iſte autem adulter eſt nõ priuatus, ſed priuãdus: alioquin nihil ſpeciale de adulterio ſic inceſtuoſo diceretur. Et hæc poſitio nõ diſſonat fortè ab aliquo doctorũ: nã illi qui vidẽtur pro parte affirmatiua, ad hoc tẽdunt, vt, ſcilicet adulter priuãdus ſit ab altero innocẽte in foro cõſcientiæ, quũ dicunt, dignus eſt vt nõ ſeruetur fides ei, vel aliquid huiuſmodi, alii autem pro parte negatiua volũt, ꝙ non ipſo facto ſit priuatus & vtrunq; eſt verum.

¶ Ad rationẽ autem pro parte affirmatiua, negatur quòd ſecundum rem innocens ipſo facto ſit abſolutus: eſt enim ipſo facto habens ius, quo ſeipſum poſſet abſoluere in foro conſcientiæ, ſi ſibi conſtaret de facto. Romæ, die 20. Decembris, 1513,

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominãdis Cõplicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorũ ſententia.

LITERIS Tuis frater chariſsime perlectis, in quibus quædam dubia ſoluenda mihi propoſuiſti, reſpondere diſtuli aliquot diebus, occupatus in aliis: verùm ne omnino charitati tuæ deeſſem, in hodiernum diem cenſui eximendum ab aliis.

SVMMA.

Non tenetur de aliquo crimine inquiſitus complices in crimine nominare, vel accuſare, niſi ipſorum crimen fuerit inquiſiti criminis per ſe circunſtantia, & in damnum publici: vel aliorum boni, & iudex ex zelo ſui officij iuridicè procedat.

AD Primũ itaq; dubiũ, an iuridicè inquiſitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nóminare cõplices, ſi nõ ſunt infamati, & ante correctionẽ fraternã: & ſimiliter ad ſm, an ſi ipſe tales nominauerit, poſsit iudex cõtra tales procedere ad inquiſitionẽ: & eorũ rationẽ (quia cõſuetudo ſecularium iudiciũ habet, ꝙ tormẽtis cõplices requirũt, & ꝙ cõtra nominatos procedũt: in oppoſitũ tamẽ eſt ordo fraternæ correptionis) & occultũ complicis peccatũ. Reſpõderi vnico verbo poteſt, ꝙ hæ quæſtiones deciſę vidẽtur extra de cõfeſsis, cap. cũ monaſteriũ. Vbi dicitur, ꝙ ſecũdum vtriuſq; iuris ſtatuta de ſe cõfeſsis, ſuper aliorũ conſcientiis interrogari nõ debẽt, crimine læſæ maieſtatis excepto: & ꝙ cõtingat aliquos nominari, tales nominati nulli ſunt pœnę ſubdẽdi, ſi tamẽ infamia huiuſmodi nominati laborãt inducẽda eſt purgatio tribus ſui ordinis adiũctis ſociis. Quia tamen multæ ſiũt exceptiones ab iſta regula, & multi multa dicunt: vt diffusè habes à Panor. ſuper dicto capitulo, videtur mihi in primo dubio, ꝙ triplici diſtinctione vtendum ſit in propoſito, prima eſt, ſi nomẽ complicis eſt, vel nõ eſt circũſtantia actus proprii illius, q inquiritur. Secũda, ſi crimẽ de quo inquiritur, pẽdet in perniciẽ publici boni, ſeu aliorũ. Tertia eſt, ſi iudex ex ſolius illi⁹ cauſę ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprii officii. Nam ſi nomen complicis eſſet circunſtantia proprii actus, quum quilibet

iudex cognoscēs de aliquo actu habeat ex meritis illius causę ēt iudicare de illius circūstantiis, tūc iudex pōt inquirere, & tenetur inquisitus cōfiteri cōplicem, sicut quādo in foro pœnitētiali pœnitēs nō potest aliter exprimere peccatū suū nisi nominando cōplicē, debet reuelare cōplicem, puta cū quis cognouit ꝓpriā matrē. Cōstat autē inter circūstantias annumerari, quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tñ apparet accidere casum, in quo nomē cōplicis sit circūstātia proprij actus in foro iudiciali, nisi per accidēs: puta quia probabiliter aliūde iudex dubitat, ꝙ reus fateatur id ꝙ non cōmisit, vt euadat fortè tormēta, quonia tunc ex nominatis cōplicibus cognoscere potest, an verū dicat: sicut ex aliis circūstantiis, puta loci, vel tēporis. Sed hoc ex parte iudicis licitū videtur, sed ex parte rei, qui scit se verū dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpā suam, ex quo cōplicis nomē nō est actus sui circūstantia, quātum est ex parte ipsius act⁹ perpetrati. Similiter, si crimē pēdet adhuc in perniciē Reip. Ecclesię, aut aliorū priuatorū: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut cōspiratores, aut latrōes, aut subuersores aliorū: debet iudex ex officio inquirere, & reus hmōi perseuerantes in malo pnitioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi fortè ꝓbabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nō peccaturos, ꝙ non facilè credēdum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitādum potius videtur, ꝙ fingēt se emēdare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, prælato potēti p se vel aliū, & volēti saluare, non perdere oues suas, & curā famæ proximorū solito habere, vt pastorem decet, cōplices siue nō cōplices tales reo notos reuelare. Si autem crimē in detrimentū aliorū non pēdet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinē fraternę correctiōis præponere. Illud præ oculis est semper habēdum, ꝙ quemadmodum in communi pręcepto inquisitiōis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita cū quis inquiritur in genere de cōplicibus, subintelligitur ſm iura reuelādis, quia nō potest plus prælatus, seu iudex præcipere. Et propterea non peccāt prælati, seu iudices de cōplicibus inquirēdo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccāt inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicūt se non habere cōplices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsiua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quod sit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN Secundo autem dubio, si aliūde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedēdum contra eos: quoniā talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insimulandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶Ad id verò, quod de consuetudine opponis seruari: quia cōsuetudines patriarum cōsistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

SVMMA.

Non potest iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudicariè nouerit.

AD Tertium autem dubium vtrum iudex sciens defectū alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicēdum veritatem: respondeo ꝙ quæstio hęc decisa est extrà de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quòd si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, nō debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quòd non potest prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

SVMMA.

Non nisi de crimine, cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD Quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo, possit de omnib⁹ inquiri: vt tenet Petrus de Pal. in 4. sent. respōdeo quòd nō potest inquiri de illis de quibus nō laborat aliqua infamia: iuxta dictā decretalem dicētem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Pal. (cū bona reuerētia dictum sit) tantum valet, quātum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis nō propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribēda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sunt, nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris, 1518.

RESPONSIO

De Negando religionis ingressu, & professione Iudæis aliàs idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

SVMMA.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum si negare religionis ingressum natis Iudæis, aliàs ad religionis ingressum & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

Euerende pater salue: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudæis originē ducūt, si in nullo culpabiles inuēti: nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absq; peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens, paucis me absoluam: eo quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt à prælatis ipsarum religionū egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatę, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter pręsentes, sed etiam futuros) vt tamē terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hanc, aut illam personam: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Tho. in quolibetis dicit, ꝙ habens de superfluo, non tenetur obuiāti pauperi, ac petenti eleemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secūda Secundæ de correctione fraterna dicit, ꝙ cadit sub præcepto, secundum ꝙ est necessaria ad fratris emendationem. Cōstat autem quemlibet idoneum ad religionis statum cōmuniter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc, quòd religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem nō admittatur: vt testatur statutū de nō recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reiicere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annū probationis: quàm nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc: quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extrà de regu. cap. statuimus. nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in seculo præscire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitii prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorū, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto, vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶Et quāuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutū aut opus huiusmodi refutationis respectu illorū, qui nulla alia suspicionis nota sunt affecti, nisi quòd originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudęis est, ex quibus natus est Christus ſm carnē, & Apostoli & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudęis, vt ad fidē non conuertantur, dum intelligunt cōuersorum filios in generatione & generatione repulsos à religione. Tū quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quam alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quę mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

SVMMA.

Ingressus religionem cum proposito perseuerandi in illa vsque ad mortem, non tenetur in ea viuere nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

Harissime Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatē interpositis aliis respondendū duxi. In casu ergo proposito, cū scilicet N. ingressus est religionē quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerādi vsque ad mortē in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatę Virginis, cui Ecclesia illa dicata est: & postquā multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum

prob

ꝓbationis rediit. Scito ex duobus capitibus ꝓcedi poſſe: primò, ex aſſumpto habitu cũ deliberatione perſeuerandi vſq; ad mortẽ: ſecũdò, ex intentione particulari ad hũc cõuentum, fruſtrata ob inopinatum ſucceſſum malæ vitæ inuẽtæ in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæſtio iſta petita fuit ab Innocẽtio III. vt patet extrà de regu. & tran. ad religio. in c. cõſulti. & ab ipſo diſtincta: & poſtmodũ à Greg. 9. in c. ſtatuimus, magis explicata.

Eſt autẽ eorum ſententia, ꝙ ſuſcipiẽs religionis habitum volẽs abſolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod poteſt benè & malè intelligi. Si enim per voluntatem abſolutè mutãdi vitã intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerãdi vſque ad mortẽ, & nihil aliud, malè intelligitur: ſi autem per voluntatem abſolutè mutãdi vitam, intelligatur deliberatum propoſitũ perſeuerãdi vſq; ad mortem cum promiſsione implicita huiuſmodi perſeuerãtię benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eò, quòd votum requirit tria: propoſitũ, deliberationẽ, & ſubmiſſionem: ita quòd abſque promiſsione nullum eſt votũ. Secundò ex eo, ꝙ ratio quare talis volens abſolutè mutare vitam, tenetur etiã ad religionẽ, expreſsè aſsignatur in dicto capitulo: quia ipſe renũtiat anno probationis in fauorem ſuum, ſic ſuſcipiendo habitũ. Ex hoc enim habetur, ꝙ voluntas illa eſt voluntas renũtiantis probationi, & faciẽtis hodie quod poſt probationẽ erat acturus: quod nihil aliud eſt quã promittere perſeuerentiã vſq; ad mortẽ, quod eſt vouere religionẽ. Et ſi hanc diſtinctionẽ vis plenius intelligere, finge in religiõe duos modos diſtinctos ſenſibiliter & notorie omnib⁹ eſſe regulariter inſtitutos ad ingreſſum religionis: alterũ cũ anno probationis, & alterũ ſine vlla ꝓbatione: & finge rurſus duos iuuenes ambos cũ propoſito deliberato perſeuerãdi vſq; ad mortẽ, ingredi religionẽ illã, ſed alterum per illũ modum, cui adiungitur annus probationis, & alterũ per reliquũ modum, cui nulla adiungitur probatio. Et diſcernes volũtatẽ vnius à voluntate alterius in hoc, ꝙ iſte ſecundus cũ deliberatiõe promiſsionem, imò exhibitionẽ ſui habuit, ille nõ: & videbis, ꝙ de primo nõ verificatur, quòd vult abſolute mutare vitã, ſed de ſecũdo tantùm. Suſcipere igitur habitum nouitiorũ (ſiue ſola benedictione diſtinguatur ab habitu profeſſorum, ſiue aliter) cũ deliberato propoſito perſeuerandi vſque ad mortem, ita etiam ꝙ vellet hodie eſſe finem anni, vt poſſet tunc profiteri, nõ obligat hominẽ ad religionẽ in particulari, aut in cõmuni: ſed liberum relinquit, vt redeat ad ſeculũ. Dixi autem nouitiorũ propter ſuſcipiẽtem voluntarie habitũ profeſſorum, ſciẽdo ꝗd hoc importat: talis eñ facto exhibet ſeipſum religioſum profeſſum: & quia volũtas cõformis eſt facto ſuo volũtario, in volũtate non ſolũ eſt deliberatio, ſed promiſsio ac exhibitio cũ renũtiatione probationis. Nihil tamẽ ſcrupuli in re hac accidit, ſi nouitius cõtinue geſtet habitũ veterẽ benedictũ pro altero, etiã ſi libẽtius deuotiõis cauſa; quia benedictus creditur, geſtetur: quoniam habitus profeſſorum vbi ſola benedictio diſtinguit, penes benedictionem, quæ fit proprie profeſsionis tempore, attenditur: vt eo dicto cap. ſtatuimus, ſumitur.

ET Licet hæc ad propoſiti caſus claritatem ſufficiant: vt tamẽ dèſiderio tuo, an etiã ſi interceſsiſſet promiſsio, teneretur: reſpondebo iuxta ſecundum caput. Scito quòd ſi ſimplicis voti promiſsio comes fuiſſet, duo cõſideranda eſſent. Primò ex parte intẽtionis, diſtinguendo inter intẽtum & attractiuum: quia ſtat quòd attractiuũ alicuius ad particularẽ religionẽ & Eccleſiam, ſit deuotio ad aliquam figuram beatę Virginis, conuerſatio cum quibuſdam religioſis, grata amœnitas loci, & huiuſmodi, intentum autem non ſit ad hoc limitatum: quum, ſcilicet intendit eſſe ſicut ſunt illi religioſi, qui poſſunt ad arbitriũ prælati ſecundum regularia ſtatuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim teſtatur intentionẽ non eſſe limitatã ad hunc conuentũ ſolùm. Et ſi intentio alicuius fuiſſet limitata ad vnum ſolũ conuentum, euentus ille inuentorũ ſcelerum conſiderandus eſt, an ſint crimina communia, an paucorum, an cum ſpe prouiſionis, an ſine ſpe prouiſionis. Si enim impune ſcelera communiter licet committere, nec ſpes humano more ſit ſuperuenturæ prouiſionis, non obligatur iſte ad obſeruandam voti ſui legem, quam cõſtat in tali euentu non eſſe inuentam. Votum enim religionis quaſi ad tutum portum tendens non debet eſſe vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: ſcriptum eſt enim, Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris, &c.

¶Hæc ſunt fili chariſsime, quæ mihi videntur ad quæſtionis tuæ ſolutionẽ dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus eſt, iudicio vtendo, de N. caſu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVAESTIONI Tuę frater chariſsime, an is qui in choro ſic diuinũ officiũ perſoluit, quòd ſui chori verſus ſubmiſsè ſibiipſi ſoli dicit, alterius verò chori verſus audit tantummodo, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis, reſpõdere eo pacto propoſui, vt quia diuerſi diuerſa dicere videntur, vtriuſq; partis rationes penſentur, & ſic veritas eluceſcat.

¶Opinio igitur dicentium, quòd in caſu propoſito ſatisfit Eccleſiæ, fundatur ſuper hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus ſoluens diuinum officium tenetur dicere totum: ſed ſufficit medietatem dicere & medietatem audire ſecundum alternationem verſuum hinc, & inde: vt conſuetudo Eccleſię teſtatur: ſic aũt fit in propoſito, quia iſte vnius partis verſus dicit, & alterius audit: ergo ſatisfacit. Sed contra iſtam rationem militat: quia vtitur eo, quod eſt per accidens loco eius, quod eſt per ſe.

SVMMA.

Perſoluens officium ſic vt in choro vnum verſum dicat, & alterum audiat non ſatisfacit diuino officio, ſed tenetur ſecretè dicere.

AD CVIVS Euidentiam claram ſcito, quòd præceptum Eccleſiæ eſt, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extrà de celebratione miſſarum. cap. presbiter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, ſcilicet communicando cum alio in officio, & ſine communione cum altero: ideo duobus modis ſatisfit diuino officio: ſcilicet perſoluende ſine alterius communione, & tunc, quia cum alio non communicat, totum ſolus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans directe cenſetur, dum quilibet communicans in perſona communicantis ſecum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, ſcilicet alternatim, aliquid concurrit per ſe, ſcilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum ſit commune alteri: & aliquid per accidens, ſcilicet, quòd iſte partem dicat, & partem audiat. Conſtat autem, quòd quum aliquis ſic partem ſuam dicit, nõ vt communem, ſed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem eſt dicens partem ſui chori ſic ſubmiſsè, quòd ſibi ſoli dicit. Non communicat igitur iſte in propoſito caſu cum altera parte chori: ac per hoc non ſatisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem ſuam non qualitercunque, ſed vt communem, eſt pars chori. Dato ergo, quòd Eccleſia non præcepiſſet dicentibus officium cum aliquo, niſi dicere partem ſuam, adhuc ſequitur, quòd iſte non ſatisfacit in propoſito: quia non dicit id officij, quod dicit, vt partem ex quo id, quòd dicit vt partem communis officij ſibi & alij, ſed vt propriam ſibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia ſi ſufficit medium dicere & medium audire, poſſem medium matutinale officium ſolus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod eſt ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur abſque ambiguitate, quod in caſu propoſito iſte non ſatisfacit officio. Et hæc intelligenda ſunt de toto officio: nam in aliquo particulari verſu deficere, non eſt contra pręceptum. Romæ, die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vſura & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis veſtris reuerẽde pater, inueni tria in illis dubia à me requiſita. Primum eſt, an vſura ſoluta ab accipiẽte ſine neceſsitate pecunias mutuò, ſit reſtituẽda illi, ꝗ ſoluit. Et eſt ratio dubii, quia videtur hic iniuſtitia eſſe etiã ex parte dãtis. Secundum eſt, an pertinaci etiã vſq; ad mortem in aliquo veniali, non ex contẽptu, ſed quia eſt veniale, ſit denegãda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium eſt, quomodo intelligatur delictum publicum, vt ſine peccato poſsit reuelari, an quia poteſt probari, an quia fuit de eo conuictus corã iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Reſtituenda eſt vſura accipienti peccunias mutuò, ſine neceßitate.

Non neganda eſt cæterorum peccatorum abſolutio pœnitere non volenti etiam in mortis articulo de veniali, quod veniale eſt.

AD Quæ prout paternitas veſtra expoſcit, breuiter reſpondendo dicitur, quòd vſura ſic ſoluta proculdubiò reſtituẽda eſt ei, qui ſoluit: quoniam ex parte dantis non eſt iniuſtitia ſecundum ipſam dationem, ſed ſecundum cauſam tantùm, puta ſi propter pompas faciendas accepit mutuum ſub vſuris, datio enim ipſa ſecundum ſe non habet vnde ſit illicita. Liquidum quoque eſt, quòd pertinaci propoſito, cùm venialium ordinem non trãſcendat, nec venialia remiſsionem mortalium impediant, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda eſt abſolutio cæterorum peccatorum.

¶Ad id verò, ꝙ tertiò quæritur, dicitur ꝙ per ſe publicum (quod per accidens verò infinitis modis inueniri poteſt) eſt, quod ex ſe habet, vnde in cõmunem notitiam perueniat. Vnde non cenſendũ eſt publicum aliquid ex hoc, ꝙ probari poteſt, cùm hoc non adhuc habeat, vnde ex ſe in communem notitiam veniat, quãuis hoc habere poſsit: ſed bene conſtituit in eſſe publico ex hoc, ꝙ confeſſus eſt iudicialiter, niſi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Cõtingit enim nõ ſolũ prędicto, ſed multis modis humana delicta deuenire ad prędictã publica-

tionem,vt puta si delinquatur in communi hominum pręsentia, loco,scriptura,& aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶Hæc sunt doctißime pater, quæ pro respōsione occurrūt: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses,si voluisses.Bene vale, & o Deum pro me.Florentiæ in Sancto Marco 16.Octobris,1509.

RESPONSIO X.

De Annua pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

SVMMA.

Annua pensionis pecuniam recipiens,vel certam pecuniarum summam, vt liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniam.

AMantißime Frater, quæstioni tuæ an poßis annuam pēsionē tibi ex quodā beneficio ecclesiastico debitam absq; Simoniæ vitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda vendere,respōdendo dico nullā interuenire in hoc cōtractu Simonię labē:qa annuæ pensionis ius purè tēporale est, nihil spiritualitatis habēs. Quod ex duob⁹ patet, eo ꝙ solos fructūs beneficii ecclesiastici respicit:nā annua pēsio nō est beneficiū ecclesiasticū, ꝓpriè loquēdo:sed beneficiū ex quo tibi annua debeť pēsio,illius est qui tibi dębet annuā,pēsionē de fructibus:propter ꝙ solus ipse beneficiū hoc habēs,tenetur ad diuinū officiū horarū canonicarum: tu enim ex pēsione hac nō teneris ad diuinū officiū, vtpote non propterea habēs aliquod ecclesiasticū beneficiū.Ex eo ꝙ potest etiā laicis, cōcedi:sicut & cōceduntur eis decimæ Ecclesiis debitæ.Vt enim D.Th.in Secūda Secūdæ q.100.art.4.ad tertium dicit,cō cōcedit Papa decimas Ecclesiarū laicis, nō intelligitur cōcedere ius spirituale decimarū,sed tēporalē actionē circa fructus decimarū. Et similiter est dicēdum in proposito,ꝙ concessio annuæ pēsionis nō est nisi purè tēporalis rei donatio, ac per hoc pōt licitè pro certa summa pecuniæ beneficiū ab onere pēsionis liberari.Nec obstat,ꝙ in bullis pensionis appositū est,ꝙ si nō annuā soluerit pēsionē beneficiū sit tuū ipso facto: quoniam hæc & similia nō ad ipsius pēsionis naturā,sed ad pœnā non soluentis spectāt:iudiciū aūt de cōtractibus non ſm adiunctas accidētes pœnas,sed secūdum eorum naturas attēditur.Et hæc accipe cessante fraude,quam scio in te non habere locū.Nā si quis in fraudem Simonię,vnico contextu renuntiat beneficio, reseruat sibi pensionem,& extinguit pensionē pro tanta summa,non solùm apud Deum (qui venditionem beneficii palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice dānaretur:sicut in similibus damnantur contractus in fraudem vsurarum.Bene vale.Romæ,die 16.Februarii,1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis, pecuniis quinque pro centum saluo capitali ad Magistrum Conradum Koellm.

SOlicitudini Tuæ pater reuerende deesse nequaquam possum,cùm ex fontē pietatis illam procedere video. Quæstionis igitur in qua meū poscis iudiciū, propterea quòd nuper in partibus germaniæ est exorta casus de verbo ad verbū est ille: Vtrū Petrus cōsignās cētum florenos apud Paulū mercatorē,vt ei ꝓ parte lucri capitali saluo assignet per annū quinq; florenos,residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animę nō teneatur.

¶Et est ratio dubii:quia iste cōtractus, vt proponitur: est manifestè illicitus,sed vt exponitur,dicitur licitus.Exponitur aūt, ꝙ cōtractus iste includit virtualiter tres cōtractus:primò contractū societatis negotiatiuæ inter Petrū ponentē cētum florenos, & Paulū ponētem industriā:secūdo contractū assecurationis capitalis inter eosdē.Paulo assecurāte Petrū de suo capitali: non enim licet minus Paulo,quàm cuicūque alteri assecurare Petrū: & propterea ponitur hic capitale saluum:tertiò contractū venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdē,Petro vendēte lucrū speratū Paulo pro certo pretio scilicet quinque pro centū. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo,quàm inter Petrum,& quemcunq; tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum,scilicet quinque pro centum.

¶Hic est casus vt proponitur & exponitur.In quo tria dicēda occurrūt:primò ꝙ cōtractus iste falsò exponitur:ita ꝙ non est capax istius expositionis:secundò qualiter deberēt adiūgi alii duo cōtractus primo:tertiò quid absolutè respōdendū est quęstioni.

SVMMA.

Consignās pecunias apud mercatorem,vt ei pro parte lucri capitali saluo aßignet per annum puta, quinque aureos residuo lucri sibi reseruato, illicitè contrahit, & in foro animæ & conscientiæ ad restitutionem tenetur.

QVO Ad primū declaratur,ꝙ contractus iste falsò exponitur:quia iste cōtractus secūdum suā formam manifestè est contractus societatis:& si includit alios duos,aut includit eos ex natura sua,aut ex cōditionibus appositis. Nō ex natura sua:quia cōtractus societatis est cōtractus disparatus ab illis aliis:sunt nāq; omnes isti cōtractus velut singulares quędā species non ordinatæ sicut numeri aut figurę, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa,vt patet ex hoc ꝙ singuli seorsum sine alio inueniri possunt, nō includit ergo iste societatis cōtract⁹ alios duos ex natura sua.Nec ex conditionibus appositis: quia ista cōditio, Saluo capitali,nō infert cōtractū assecurationis. Probatur,quia cōtractus assecurationis capitalis est cōtractus cōmutationis:ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione:alioquin cōmutatio nō est:in proposito aūt casu nihil omnino datur,aut promittitur à Petro pro assecuratione:nō igitur ex illa cōditione apposita,s.saluo capitali,habetur cōtractus assecurationis capitalis,vt expositor fingit.Similiter altera cōditio,s. assignet quinq; florenos pro parte lucri,residuo lucri sibi reseruato,nō infert cōtractum vēditionis & emptionis lucri, sperati incerti: quoniā cōtractus vēditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiā cōtractus cōmutationis, & debet ita fieri cū Paulo sicut fieret cū tertia persona. Cōstat aūt,ꝙ tertia persona nō emeret à Petro lucrū speratū ex centū hoc modo, s. vt ipsa tertia persona nihil in præsenti aciperet. sed solā spē habēdi lucrū vltra quinq; pro cētum.& ex ista sola spe obligaret se ad dādum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorū cētum. Et circa hoc nō oportet aliā probationē afferre: quoniam mercatores ipsi locupletißimi testes sunt, quòd quilibet initurus hūc contractum,pretium aliquod vltra illā spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absq; pretio aliquō imponitur Paulo,manifestè patet ꝙ non interuenit hic contractus emptionis & venditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus,falsò ergo exponitur contractus iste.Hæc de primo.

¶Quo ad secundum,licet dicti tres contractus in veritate in casu posito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretiis,dicendum occurrit quomodo licitè,vel illicitè fieri possunt.

¶Dupliciter autē cōtractui societatis possunt dicti duo contractus cōiungi,scilicet ex pacto,& sine pacto. Et siquidem cōtractus societatis habeat hæc pacta annexa, s. vt Paulus teneatur assecurare capitale,& certificare lucrū sine aliquo pretio,manifesta est iniquitas, nec eget declaratiōe aliqua:quoniā ex dictis satis patet,quòd esset societas hæc leonina.Si verò cōtractus societatis habeat hæc pacta annexa,scilicet vt Paulus teneatur assecurare capitale,& certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuste aliquantulum grauaretur,quantum est ex ratione iustitiæ:quoniam contractu societate habente suā æqualitatem nō debet secūdum iustitiæ rationē super adiūgi Paulo hoc grauamen,scilicet quòd teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio,quo alius faceret:quoniam constat,quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur,licet gratiosè posset hoc facere,sicut non est licitū ex pacto obligare accipientem mutuò, vt teneatur remutuare:quāuis hoc gratiosè poßit & debeat facere.Dixi autē secūdum iustitiæ rationē: quia si ex quasi condicto cōmuni pacta hæc in cōsuetudinem deducta,vt licita essent (sicut pactū de retrouendēdo introductum cōmuniter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industriorum, qui hæc pacta subeunt,quia egent pecuniis, vt poßint de suis industriis viuere:& minus malum est eis hæc pacta subire, quàm in manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶Sine pacto autē si dicti contractus superueniāt cōtractui societatis,ita vt cōtractus societatis fiat libere ex omni parte cū debitis cōditionibus societatis & sociorū, sed seorsum ac disparate superaddātur isti cōtractus, vt Petrus à cura solicitudineque se exoneret,& à timore fraudis se liberet,dicēdum occurrit.quòd cōtractus assecurationis capitalis,& cōtractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrū & Paulū socios sicut inter Petrū & tertiam personam possent licite fieri: adhibitis scilicet honestis pretiis secundum iudiciū sapientū in illa arte,illo tempore,in illo loco,cū tali persona, & breuiter cōsideratis indiuidualib⁹ cōditionibus, quæ sciētifice determinationi nō subsunt. Constat nanque quòd tali tempore, vel propter talē personam, vel propter talē artem in tali loco vix inueniretur assecurator, aut certificator lucri non solùm quinq; pro cētum,sed nec in minimo.Et propterea non videtur absque vsurarum fraude fieri si promiscue præsupponatur cū qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro cētum,aut capitale saluum.Experientia siquidem testis est multos ex vitio personę, multos ex temporis euentu,&c.deficere. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium,satis patet ex dictis,ꝙ absolute loquendo in quęstione casus propositi,tam vt proponitur quàm vt exponitur,iniustū est societatē hāc inire,& Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionē, si huiusmodi societatē cum Paulo de facto

contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas ad eundem.

ACCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum: nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis à me satisfieri: quum tamen P.V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati vestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuersuro latore responsionem breuem.

SVMMA.

Non opus est pænitenti conteri singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EST igitur primū dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentē cōteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quādo potest ea sigillatim ad memoriā reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videtur cōmuniter doctores in 4. sent. sentire. Ad hoc dubiū breuiter dicitur, quòd licet quidam videantur hoc sentire, quātum ad integritatē satisfactionis (ita quòd sigillatim in singulis peccatis mortalib^9 adimpleuit voluntatem suā cōtra Deū, ita si integrè satisfacere debet oportet quòd sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamē diligēter cōsideret, nec ad contritionē, nec ad cōfessionem, nec ad satisfactionē exigit huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorū. Et de contritione quidē patēt ex veteri testamēto (quia in quacunq; hora ingemuerit peccator, omniū iniquitatū eius nō recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniā dilexit multū. Impossibile siquidē est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorū multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorū nō detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vtriusque ratio est: quia momētanea cōtritio virtualiter extēdens se ad omnia crimina cōmissa, sufficit ad salutē & tanta posset esse quòd sufficeret ad omnimodā satisfactionē: vt de Latrone creditur. Nō minus siquidē satisfacit debitor cētum quadrātum, si dat vnum aureum valentē cētum quadrātes, quàm si daret cētum quadrantes numeraliter. De cōfessione verò clarum est, quòd vnico verbo potest cōfiteri cētum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autē eadem est ratio, quæ de cōtritione dicta est: vnum siquidem opus pœnale magnū multis paruis æquiualet, & tāto melius est, quāto maioris est virtutis vnū magnum opus quammulta parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter cōteri.

SVMMA.

Circunstantia loci per se est necessariò confitenda.

Secūdum dubiū, quādo circūstantia loci sacri est necessariò cōfitēda ṡm doctrinā S.Tho. & ṡm veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quòd tūc tantum quādo actus peccati cōmissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus cōsecratus est ad sepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex cōsequenti ad libertatem confugientium & depositarum rerū, & huiusmodi: quando ergo fit contra ista, tunc & nō aliter venit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

SVMMA.

Tam venditor, quàm emptor sciens naturam rei, & valorem peccat si rem maiori vel minori pretio veneat, quàm valeat.

Tertium dubium est, si tam venditor, quàm emptor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scieti & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatū, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd si res venditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponendū est) sine dubio peccatū est. Nec oportet quærere aliā originem huius peccati, quàm inæqualitatē rei ad rē, scilicet pretij ad rē emptā: in hoc enim cōsistit ipsa iniustitia opposita cōmutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, cū possint esse diuersæ & sint per accidens, extra artem relinquātur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quòd pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis cōiunctio: ad quam per accidens se habēt diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu posito scienti, & volenti voluntario mixto.

SVMMA.

Possunt principes per consuetudinē sibi terrarū suarū feras appropriare.

Quartum dubium est, an princeps terrarū per cōsuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriātur cuilibet occupāti: vt patet insti. de re. diui. §. feræ. Et cōsuetudo cōtra naturę ius videtur irrationabilis: & similiter præscriptio ab hmōi iure introducta, non videtur iuuare principes. ¶Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure sit positiuo, & cōsuetudo ad ea se extēdat, quę iuri subsunt positiuo, cōsequēs est, quòd sicut lege positiua appropriari possunt alicui feræ, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quòd populus habēs dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quòd solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc prçiudicium fit iuri naturæ: quoniā de iure naturæ nō sunt feræ cōmunes, nisi negatiuè: hoc est, quia nulli eas appropriauit. Cū quo clarè stat, quòd à superueniente iure legis, vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est cōtra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

SVMMA.

Citra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferūt in bladis vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶Ad hoc dicitur, quòd licet principes possint huiusmodi venatiōes prohibere, nō tamē possunt prohibere in dānum aliorū: imò tenentur ad restitutionē principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, quòd non permittūt alios venari sicut habēs bouē cornupetam sibi notū, & non prouidens, tenetur de dānis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeāt facere cōfessores talium principum: cùm enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere, nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, die 2. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super commen. Secunda Secundæ explanationes distributa ad eundem.

LIteris tuis, pater venerande, petentibus quædam in cōmentariis nostris super Secunda secūdæ tāquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusq; responsionem ob impediméta imbecillitatis, & occupatio nū aliarum. Nactus verò nūc aliquid otij, satisfaciēdum charitati tuæ duxi, vt nouitiis quibus hæc obscura videntur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in q. 10. arti. 4. dictum est, quòd licet vendere Iudęis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis: in q. autem 169. arti. 2. ad quartum dictum non est licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs dummodo non sint per se superstitiosa.

¶Facilè respōdetur, in primo loco sermonē fuisse de his rebus, quę nō per se ordinātur ad superstitionē Iudaicā: sed de reb^9 indifferētib^9, quib^9 tamē ipsi Iudęi abutūtur ad superstitionē suā. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quę præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunq;.

Secundum est. In q. 11. ar. 4. dicitur quòd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: in q. verò 69. arti. 1. dicitur, quod autor homicidij occultus, nō est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

SVMMA.

Occultissima vitia subiacent Ecclesiæ censuris, quanquam humano iudicio non subdatur, vt se prodat.

¶Soluitur & hoc facillimè, remittendo ad locum secundò allegatum, vbi expresse dicitur, quòd occultissimus autor notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari: humano iudicio.

Tertium est: In q. 78. art. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratum: in q. autem 85. arti. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

SVMMA.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere sanctum est.

¶Soluitur hoc dubiū declarando differentiam, quam non penetrarunt mouētes hoc dubiū. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccādū: & aliud est inducere solūmodo ad

ly, minus. Primum nunquam eſt licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundũ eſt non ſolùm licitum, ſed ſanctum, imò Angelorũ officium, & hoc in ſecundo loco dictũ eſt. Et hinc fit vt adulterum cum aliter nõ valemus retrahere, ad ſimplicẽ fornicationem licitè prouocemus, non hortando, vt fornicetur, ſed ſi ſuæ vult ſatisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamẽ oportet huiuſmodi conditionales ſemper exprimere, ſed ſufficit quandoq; eas mente retinere pro loco & tempore vt ſapiens iudicabit: hoc enim non eſt inducere ad malum maius vel minus, ſed eſt ſecundum rem retrahere à malo maiori. Fitque frequentiſsima exercitatione hoc à redimẽtibus vexationẽ ſuam: vt fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

Quartum eſt: In q.147. dicitur: Excuſantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnam: & doctor ſanctus dicit non licere exhibere vinum volenti omnino ſe inebriare.

SVMMA.

Volenti ſe inebriare miniſtrare vinum non licet ſicut exhibere cœnam cœnaturis tempore ieiunij.

¶Soluitur hoc, dicendo ꝙ exhibẽs cœnam, miniſtrat homini, nõ vitio: exhibẽs autem vinum, manifeſtè miniſtrat vitio. Quod patet ex differentiã inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano: & deformitas vitii, ſolummodo ſe tenet ex parte circunſtantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, vacat actui per ſe deformi: ebrietas enim præſupponitur per ſe praua.

Quintum eſt: in q.72. art.3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis ſufficit reſtituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in quol. autem, q. illa, an in vſura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando tranſlatio non eſt omnino volũtaria: oportet non ſolùm reddere pretium agri, ſed aliquid correſpõdens illi conditioni inuoluntarii: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt.

SVMMA.

Non oportet in cæteris iniurijs vt in contumelia veniam petere, propter quòd ibi ſubeſt aliqua honoris gratia.

¶Soluitur hoc, dicendo quòd petere veniam, dupliciter concurrere poteſt: vno modo, vt pars reſtitutionis. Et ſic ſi cõtingat ad reſtitutionem honoris oportere veniã petere, ita neceſſaria eſt veniæ petitio, ſicut neceſſariũ eſt quodlibet aliquid requiſitum ad integritatem ſatisfactionis. Et hoc nunquam negatũ eſt: quoniam ſemper affirmata eſt integra ſatisfactio, quæ proculdubio intelligenda eſt cum omnibus requiſitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniæ ſi ex parte reſtitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res contra reſtitutionem diſtincta. Et ſic dictum eſt, quod nõ eſt neceſſaria: quoniam ſicut in cæteris iniuriis ſufficit integram exhibere ſatisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra reſtitutionem honoris annexam habet ſubmiſsionem petentis veniam, ad quam ſubmiſsionem non facilè quilibet facti poteſt, ideo prudentis viri concilio relinquitur ſi caſus accidat, in quo integritas reſtitutionis honoris debiti contumeliam paſſo exigat petitionem veniæ.

Sextum dubium eſt: cur neque in textu, neq; in commẽto totius Secũdæ ſecundæ Tractatur de famoſo murmurationis vitio.

SVMMA.

Omiſſa eſt in parte vitij murmurationis tractatio quia circuit omnia vitia, vt quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipſis eſt aliqua ratio.

¶Ad quod dicitur, ꝙ murmuratio non eſt genus aut ſpecies alicuius vitii, ſed circuit multa vitia, vt imperfectũ quid in multis ſpeciebus vitiorũ: & propterea non debuit ſpecialis de murmuratione fieri tractatus, cũ de generibus & ſpeciebus vitiorũ tractatum eſt. Neque tamen ſilentio inuoluta eſt, quoniã murmuratio vt imperfectũ quid ſonat in vitiis verborũ (puta cõtumelia, detractione & ſuſurratione) tractata intelligit inter imꝑfectas cõtumelias, ſuſurrationes: & detractiones: & ſimiliter quatenus ſonat imperfectum quid in vitiis actionũ vel paſsionũ, intus vel extra (vt in obediẽtię, impatientię, vel pręſumptionis) tractata quoq; intelligitur cum imperfecta inobediẽtia, impatientia, &c.

Septimum dubium eſt, quid importat ſcrupulus conſcientiæ, quo ſtante licitè operamur oppoſitum.

SVMMA.

Putãs ſibi hic & nunc hoc operari magis licitum eſſe, quàm illicitum, quãuis ignoret num licitum, vel illicitum ſit, is non peccat operando ſicut peccaret ex cõſcientia ſi ſciret, & dubitaret de licito tũc operãdo quòd non malũ & illicitũ eſſet, quod licitũ per rationẽ nouit.

¶Ad hoc quæſitũ dupliciter videtur ab aliis reſpõderi. Quidam enim diſtinguendam putant quantitatẽ ambiguitatis: ita ꝙ quũ quis ſcrupulũ habet de aliquo actu exercẽdo (puta an liceat pulſare in die feſto, ſi ſic fluctuat, ꝙ plus aut æque credit eſſe illicitum) ſcrupulus eſt, quo ſtãte non licet ſibi pulſare in die feſto: ſi verò plus credit licitũ eſſe, cũ hęſitatione tamẽ liciti, ſcrupulus (inquiũt) eſt quo ſtãte licitũ eſt illi pulſare in die feſto. Quibuſdã autem videtur ad rationẽ licitæ operationis exigi fidem certam excludẽtem omnẽ hæſitationẽ: alioquin periculo peccandi cõtra conſciẽtiam exponeret ſe operãs cum formidine alterius partis. Et apud iſtos ſcrupulus, cõtra quẽ licet agere, nõ eſt hęſitatio aliqua de oppoſito: ſed cõſiſtit potius in quadã apparẽtia.

¶Mihi autẽ occurrit dicẽdum, ꝙ ſiue ſcrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & neſciũt quare) ſiue ex parte ratiõis, vt cõtingit iis, qui ex aliqua ratiõe magna, mediocri vel leui fluctuãt, diſtinguere oportet de modo, an hmõi hæſitatio ſeu vacillatio ſit modo ſpeculatiuo, vel modo practico: hoc eſt, an dubitet de licito, vel illicito ſm ſe, vel vt eſt ratio operis ſui hic & nũc. Nam ſi quis dubitaret, an pulſare in die feſto ſit licitum vel illicitũ, & tamẽ nõ dubitaret ſibi tũc eſſe licitum pulſare, iſte nõ peccaret pulſando, quãtumcũque magna eſſet dubitatio apud eundẽ de actu pulſandi ſecũdum ſe, an ſit licitus vel illicitus, & ſimiliter quantũcunq; eſſet maximus timor de eodẽ. Et per oppoſitũ ſi quis eſſet certiſsimus de actu pulſandi ſecundum ſe, ꝙ eſt licitus in die feſto, & tamen fluctuaret de exercẽda nunc à ſe pulſatione, ita ꝙ ratio applicandi ſe ad pulſandũ cũ ambiguitate applicat, illicitè qs pulſaret: intellectus ſiquidẽ ſpeculatiuus nihil dicit de operãdo. Et ſi certitudo ſpeculatiua exigeretur, nõ ſolũ rudes, qui ſola certitudine adhęſionis alienæ doctrinę ſunt cõtenti, ſed doctores aliorũ paſſim periculo ſe exponerẽt: eo ꝙ innumera ſunt dubia, quorũ alteram partem ſic amplectũtur, vt abſq; ſcrupulo operẽtur, & tamẽ an veritatem ſpeculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter aſſerũt. Difficilè enim, inquit Ariſ. eſt noſce ſe ſcire: quia difficilè eſt diſcernere ac ſcire an ex ꝓpriis, &c. ſciatur. Et diuerſitas ipſa opinionũ circa aliquod vnũ nata eſt reddere intellectum ſpeculatiuũ nutantem. Non eſt ergo in hoc quęſito ſpectãdum ad hęſitationẽ magnam vel paruã, ad fidem certam vel incertam, de licito vel illicito abſolutè, ſed ad rationẽ operandi in ſingulari. Si enim applicatio ad operandũ certa eſt, quicquid tam in ratiõe, q̃ in appetitu fluctuet, ſcrupulus eſt, quo ſtãte licitè oppoſitũ operamur: ſi aũt applicatio ipſa ad opus fluctuat circa rectũ vel obliquum moris, ſcrupulus eſt cõſciẽtiæ, cõtra quẽ illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Ratio autem horum eſt, quia in propoſito cõſcientia non ſignificat ſcientiã, ſed applicationẽ cognitionis ad opus exercendũ: & propterea ſcrupulus cõſciẽtiæ, q per ſe opponitur cõſcientię in ipſa applicatione cõſiſtit, & eadem ratione ſcrupulus omnis ad ipſam applicationẽ nõ ſe extendẽs, conſciẽtiæ non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conſcientiæ in applicatione cõſiſtens deformẽ reddat actionẽ, quoniam fit applicatio modo, quo nõ debet, debet enim potẽtia ratiõalis determinari ad vnũ, ſi rectè exire debet in actũ, alioquin diſcrimini exponitur vtriuſq; oppoſiti, ſi fluctuãte illa quis vtitur. Fluctuãs enim quantũ ſapit fluctuationis, tantũ ſapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ ſupradictæ opiniones fortè intendebant. Prima enim ad hæſitationem intellectus in ſe videtur reſpexiſſe: ſecunda autem de fidei certitudine, vt eſt ratio operis, intelligenda eſt. Bene vale, & ora pro me. Romę, die 9. Februarii, anno ſalutis, 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento. Secunda Secundæ ſibi inuicem oppugnantium conciliationes diſtributa ad eundem.

Vlſas venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt diſcas, qui alios glorioſè doces & verbo & ſcripto, ſed vt explicẽ potius ſenſum meũ. Vnde charitati tuæ ſatisfacere cupiens, propoſitis quæſtionibus breuiter reſpondere curaui.

SVMMA.

Poteſt quiſpiam in peccato veniali exiſtens ſubſtantialiter bonus eſſe, non tamen meretur peccando in opere ſubſtantialiter bono.

QVAERIS Ergo primò, cur in cõmentariis noſtris ſuper Secunda Secundæ, quæſtione trigeſimatertia articulo ſecundo, reſponſione ad tertium, & quæſtione octuageſimatertia articulo quinto, in fine permittitur ſimul ſtare bonitatem ſubſtantialem atque veniale peccatum. Inde nanque conſurgere videtur, vt iuſtus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem ſimul mereatur, & peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizant.

¶Huic quæſito reſpõdetur primùm, non eſſe in cõmentariis noſtris ſcriptum, vnũ atque eundem actum numero eſſe ſimul bonũ bonitate eſſentiali & malũ venialiter, vt patet intuẽti. Nã in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omiſsio: bonitas aũt eſſentialis ſaluatur in animo ſeu in virtutis habitu. in ſecũdo quoq; loco bonitas ponitur in actu oratiõis, peccatũ aũt veniale in obmiſsione. Deinde dicitur, ad rẽ potius ſpectando quam ad verba, ꝙ magna eſt differentia inter has duas cõbinationes, ſcilicet bonitatẽ ſubſtãtialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima cõbinatio frequẽter ſimul concurrit in

rit in

ut in eodē numero actu, dum ſæpe facimus actus moraliter bonos ex ſuo genere, cū aliqua circūſtantia moraliter mala: vt cū quis reddit mutuū, non tamen ea hilaritate qua debet, & ſic de aliis. Secūda autem cōbinatio nunquā ſimul inuenitur in eodē actu: quoniam nullus peccādo meretur vitā æternam. Eſt enim tātæ vis peccatū veniale, vt tollat ab actu quē afficit meritum æternæ vitæ: quāuis non tollat æternę vitæ meritum à perſona: multi enim ſancti viri abſque hoc ꝙ perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verùm per illos actus qui peccata ſunt venialia, non merētur vitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & ſana doctrina non ſequi, quòd iuſtus in quolibet ſuo bono opere peccet. Nam etſi poſſet in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio poteſt peccare.

SVMMA.

Mulier ſuſcipiens ex adulterio prolem, non tenetur ſe prodere: etſi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eiſdem cōmentariis q.62. art.6. circa reſponſionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet reſtituere cum damno in re ſuperioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc ſequi mulierem, quæ ex adulterio ſuſcepit prolem, nō teneri ad ſe prodendum, quantumcunque veri hęredes inde damnificentur: quod tamen ſententiæ notabilium virorum refragatur.

¶Huic obiectioni reſpōdetur, mulierē quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes dānificantur, non teneri ad dānificādam ſeipſam in fama, vt quantum in ſe eſt, veros hęredes à dāno hereditatis pręſeruet. Quoniam quēadmodum ceſſante iudiciaria coactione nō tenetur homo perdere vitā aut libertatem, vt ſatisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiuſmodi perdere famā, aut vitam pro euitando dāno alieno in re pecuniaria. Et ſi hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipſis: cum decretalis de pœ. & remiſ. cap. officiis. expreſsè dicat, mulieri, quæ timet viro ſuo hoc indicare, non eſſe denegādam pœnitentiam. Conſtat enim quòd certitudo de perdenda fama penſanda eſt, ſicut timor, &c. cùm non ſolùm melius ſit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: ſed tolerabilior ſit mulieris ſeruitus, aut mors, quàm eius infamia ſi communi conſanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eidem comm. q.78. circa arti.4. & neſcio quo opuſculo noſtro: vbi dicit, vtentē malitia alterius ſemper petere debere aliquid abſq; peccato præſtabile, ſi ſolidū eſt hoc fundamentū. Nam videtur quibuſdam hoc nō oportere, ob id ꝙ apud Auguſt. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falſos Deos iurat: ita ꝙ, ſi per verum Deum iurare vellet, nō admitteretur iuramētum: vt proinde petitur inquantū per falſos Deos iurat: ergo petitur, ꝙ ſine peccato fieri nequit: ergo poteſt etiam peccatū licitè peti, dūmodo nullum agatur pręiudicium ſalutis.

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obſtat idolatras nonnunquam peti poſſe per deos ſuos iurare.

¶Ad huiuſmodi obiecta reſpondetur, ſolidiſsimū eſſe iactū fundamentum, ſcilicet nunquā licitum eſſe petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatū, & non agere in pręiudiciū ſalutis: quoniā ipſum petere peccatum, eſt peccatum. Quod ex eo patet, ꝙ quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus ſit ab appetitu ratiōali, qui volūtas eſt, ꝓcedens. Sed conſtat ꝙ non licet appetere peccatū alterius quantumcunq; parati: ſcriptū eſt enim de charitate, quòd nō gaudet ſuper iniquitate: ergo nō licet petere peccatū alterius quātumcunq; parati. Auguſt. autem, vt patet in epiſt. ad Publicolam, nō dicit Barbari iuramentum, ſi vellet iurare per verū Deum, non eſſe admittēdum: ſed vtentē fide Barbari firmata iuramento per falſos Deos, nō cōmunicare peccato illius, quo per falſos Deos iurat, ſed fidei, id eſt fidelitati, qua dicta ſiūt. Vnde petens iuramentū ab idololatra, petit opus ſanctū ꝙ ille poteſt ſi vult abſq; peccato pręſtare: quia nihil aliud petit niſi fidē iuramēto firmatā: quod ille præſtare poteſt ſi vult, credēdo in vnū ſolum verū Deum & iurādo per illū, ſed ex ſua infidelitate apponit ipſe iniquitatē iurādo per falſos Deos. Falſum ergo opponitur, dicēdo, ꝙ ſi vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, niſi fortè obiiciētes referāt hoc ad irriſoriā iurationem: quaſi idololatra nō vt iuramēto, ſed vt vana & ſuperſtitioſa iurādi adinuētione, illo vteretur iuramēto per Ieſum Chriſtū. Iuxta hūc enim ſenſum, fateor quòd non admitteretur, nō ex defectu Chriſtianorū, ſed ex defectu idololatrarū exhibentium hoc non vt iuramentū. Sed ex iſta refutatione ſi accideret, nō ſequitur, ergo petendum eſſet, vt iurarent per falſos Deos, ſed ergo petēdum eſſet, vt iurarēt, & non irriderent verā fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur niſi iuramentum: quamuis ſciatur, quòd iurans, iniquitatem apponet iurando per falſos Deos.

SVMMA.

Non poteſt vir vxoris votum continentiæ irritare ſicut votum abſtinentiæ.

QVARTO quæris ex eiſdem commen. q.88. circa art.8. An ſicut votum abſtinentiæ vxoris ſic, & votum continentiæ vir irritare poſsit, ſic vt vxor ſecura ſit atque tuta.

¶Huic quęſtioni reſpondetur, non eſſe eandem rationē de vxoris voto circa abſtinentiam, & circa continentiam quo ad irritationem à viro: quoniam poteſtas irritādi vota vxoris, ſpectat ad virū, quatenus gubernator eſt, & vxor eſt illi ſubdita. Circa actus autem continentiæ, vir & vxor ad paria cenſentur: & pręterea non ſpectat ad poteſtatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere, niſi quantum ad petitionem debiti, ſecundum quam libera eſt, nec viro ſubditur.

SVMMA.

Sentētia excōmunicationis iniuſta priuat Eccleſiæ ſuffragiis quoad ſpecialem Eccleſiæ intentionem pro illo orantis & cap. ſacientis non autem quoad eius communem intentionem pro ſuis membris bona operātis.

QVINTO quæris, an ſit mens S. Tho. in 4. ſent. diſt.18. q.2. art.1. q.4. prout quidam ſibi imponūt, quòd excommunicatio iniuſta priuet ſuffragiis Eccleſiæ, cuius contrarium in quadam q. ſpeciali noſtra legiſſe dicis.

¶Ad hāc ambiguitatē reſpondetur, duos eſſe modos, quibus cōmunia Eccleſię ſuffragia participantur à Chriſti fidelibus. Primus eſt per cōmunem Eccleſię intentionem qua communia ſuffragia pro Eccleſiæ membris cōmuniter ſiunt. Secundus eſt per ſpecialē alicuiꝰ fidelis, & pręcipuè miniſtri eccleſiaſtici intētionē, qua cōmunia ſuffragia dirigūtur pro iſto particulari, vt cum aliquis dicit, vel facit dici Miſſam pro iſta ſingulari perſona. Excōmunicatio autem iniuſta habet ſuū effectū in priuando ſuffragiis Eccleſiæ, hoc ſecūdo modo: quia timēda eſt, nō ſolùm ab excōmunicato, ſed ab aliis: ac per hoc alij prohibētur celebrare ſpeciali intētione pro illo, & pari ratione alia cōmunia ſuffragia pro illo ſpecialiter agere. Et iuxta hunc ſenſum intellige diuum Thomā dicentem excōmunicationem iniuſtā habere effectum. Primo autem modo excōmunicatio iniuſta non priuat excōmunicatum ſuffragiis Eccleſiæ; quia rationabiliter interpretamur cōmunem Eccleſiæ intentionem in ſuffragiis cōmunibus eſſe cōformem diuinæ diſpenſationi ſecūdum veritatem, & non ſecundum apparentiam, aut errorem humanū (deſcēdit enim imitatiuè militās Eccleſia à cælo) conſtat autem ꝙ excōmunicatio iniuſta ex errore humano procedit, ac per hoc ſub cōmuni intentione Eccleſiæ, qua excōmunicati priuantur cōmunibus ſuffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuſtè: non enim intēdit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non proptereà intendit priuare vtroque modo. Et ſic intelligenda ſunt quæ alibi ſcripſimus, quòd excommunicatio iniuſta non priuat communibus Eccleſiæ ſuffragiis.

¶Hęc mihi occurrerūt amātiſsime pater, ad quęſita tua ſcribenda: quę ſi ſatisfecerint, gratię referātur Deo: ſint àliter, ſuppleat perſpicacia tua. Bene vale, & ora ꝓ me. Romæ. die 2. Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & vnitate numerali peccati, actu exterioris.

Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis conſulentibus me de duobus, conſiderans ſolutionem huiuſmodi dubiorum multis profuturam, ſtatim reſpondere inter tot occupationes curaui.

¶Primum igitur dubium natum ex ratione voti eſt: Quomodo ſuſtinetur, quòd votum eſt de meliori bono, id eſt bono ſupererogationis, & quòd religioſæ perſonæ venereis vacantes agant contra votum: quandoquidē cognoſcere non ſuam, ſeu alienam ſecundum ſe malum eſt: & abſtinere ab huiuſmodi, bonum eſt non ſupererogationis, ſed neceſsitatis.

¶Alterum dubium eſt: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectúmque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum ſit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta diſtinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur voluntatis actus.

SVMMA.

Quanquam votum ſit de meliori bono, poteſt tamen voti materia eſſe quicquid neceſſario ſeruandum nobis eſt, & ex hoc religioſi venereis illicitis vtentes agunt contra votum.

AD primam dubitationem facilè dici poſſet, ꝙ propria quidem voti materia eſt bonum ſupererogationis: cōmunis tamen voti materia eſt etiā bonū neceſsitatis, nō quatenus neceſſariū, ſed quatenus volūtariū eſt, vnde & Iacob Gen.28. legitur vouiſſe habiturū ſe dominū in Deum. Et multi vouerunt ſe ſuſcepturos Baptiſma, ſeu Chriſti fidem: vt Gallicanus, & Clodoueus. Et ſi quis voueret ſe non cōmiſſurum adulterium, ſi contrafaceret, nō ſolū adulterij, ſed fracti voti reus eſſet. Vnde religioſæ perſonę nō ſolùm abſtinētiam à cōiugio, ſed ab actu venereo vouiſſe dici poſſunt: teſtāte hoc animi ſermoniſq; cōceptu ac vſu: credi-

mus nãq;,& fatemur omnes castitatis votũ in omni esse religione. Cõstat autem ꝙ castitas continentiã non solũ à cõiugio, sed à cæteris venereis significat. & sic võtũ castitatis nõ solum castitatẽ supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶ Perspicacius autẽ dici potest, ꝙ quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, s. specialiter quo ab abdicationẽ etiã licitorum venereorũ à se, vt cogitet quę domini sunt. ideo nõ solùm si coniugẽ de facto accipiat, sed etiã si ad alteri⁹ vxorẽ accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium cõmittitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitũ cõiugali fide reddit, nisi libertatem alterius cõiugij. Cognosci enim à quocũq; nõ suo, omnino ei illicitũ erat: nupta tamen non solùm alterum de facto coniugiũ cõtrahit, sed si cuicunq; alteri cõsenserit, adulterij rea est, propter dictã rationem: quia scilicet persona sua iã est alterius. Sicut igitur stat, ꝙ fides cõiugij non respiciat ad propriã materiam nisi debitum coniugale huic & nõ alteri coniugi (alteri enim personæ cõiugi omnino illicitum ex se est) & tamen cum quacũq; persona alter cõiunx coẽat, adulterium committit: ita stat quòd votum religiosi, vt propriam materiam respiciat, abstinẽtiam à coniugio, & tamen quomodolibet religiosus coẽat, sacrilegium committit. Et vtrobiq; (vt dictum est) eadem est ratio: quia vtrobique persona fit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra cõiugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

S V M M A.

Vnus numero peccati actus est, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi est vnum tantùm numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶ Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum fit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cùm quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cùm autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quòd in eo est actualiter voluntarium deordinatum in spem homicidij, ita quòd & verum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidii, & quód voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicãtur actus voluntarii: ita quòd quod prius erat voluntarium imperatum, modò est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicãtur, in eandem incidũt deordinationẽ voluntarii, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniẽs diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidiũ in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarii homicidii, quamuis secundum se cõstitueret nouum peccatum homicidii: regulare quippe est, quod accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶ Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occurrũt. Superest, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ, die 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMantissime Pater ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrũ de analogia nominum vos perlegisse duoq; dubia de conceptu entis mẽtem vestram tenere, solui que à me familiariter flagitatis. Ego autem quamprimum cõpleui expositionẽ librorum de Anima (cuius fini incumbebam, cum vestras recepi) respondere curaui: ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubiũ fuit ad hominem, meipsum scilicet, quia in cõmentariis de ente & essentia, sustineo vnum conceptũ mentalem repræsentatiuũ entis: & in tract. de Analogia nominũ videor hoc negare. Secũdum autẽ est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his quibus Analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de veri. q. 1. art. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcẽdentia addunt, in quem resoluuntur. qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari vidẽtur: quandoquidem si ens absolui nõ potest à naturis rerum, nõ erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD Euidentiam horum, & specialiter primi, recolito, ꝙ quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiã imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est cõceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, ꝙ cùm vnũ proportionabilitate vt sic, habeat singula mẽbra similia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat etiã vnum cõceptum mẽtalem repræsentatiuũ illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositũ teneo in tract. de Analogia nominũ, sed cõceptus iste vnus numero in mẽte secũdum esse subiectiuum, est vnus Analogia ſm esse repræsantatiuum: nec repręsentat vnã solam naturã, sed vltra vnam, quam determinatè repræsentant (à qua est impressus) repræsentãt implicitè cæteras similes illi primo repræsentatę ſm id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & cõceptus mẽtalis & rerum. Quemadmodũ enim ossis natura similis est naturæ spinę in sustinẽdo carnes animalium (in quo analogantur) ita cõceptus mẽtalis ossis, vt sustinẽs carnes, est similis ossi & spinę: sed ossi determinatè, spinę autem implicitè, sicut etiam ipsum os nõ est simile pinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogũ habet vnũ conceptum mẽtalem: ac per hoc ens, cùm Analogum sit, vnum hoc pacto habet cõceptũ in mente à rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente: repræsentãs Analogũ quidem determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autẽ hoc, cũ intelligens mẽtalem conceptum quem paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quàm repręsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referẽs, naturas fundantes Analogia indeterminatè, verbi gratia: Si cõceptus ossis, est os sustinẽs carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur Analogũ explicitè, implicitè autem tãtum natura fundãtes Analogiam. Est autẽ inter hos duos cõceptus: non solùm dicta ex radicibus differentia: sed etiã quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad id nominis neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum est, cũ à me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd nõ potest Analogum, vnum numero mentalem cõceptum habere, sed vnũ Analogia tantùm. Et quoniam cõceptus mentales sunt imagines rerũ repræsentatarum (nisi sint fictitii) quemadmodũ in mẽte conceptus adæquatus Analogi nõ est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundãtium Analogiam: ita significatum Analogi adæquatũ & perfectum non potest sic abstrahi, vt obiiciatur, repręsentetur aut cõcipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mẽte duplex cõceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extrà potest obiici dupliciter, imperfectè scilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè: vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite. Nec prędicta cõtrariantur doctrinę S. Tho. ens enim primò notũ ordine generationis est ſm conceptũ imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum cõceptum perfectum. Ens quoq; habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cùm simplicitas cõpositioni opponatur, & vnum Analogia non sit vnum compositione aliqua, nõ habet ens ex hoc, quòd Analogum, compositionem admixtã. Et vt exercitatione resolutio mõstretur, si substãtiam in ens vis resoluere, si in cõceptũ distinctũ entis resolutio quęritur, resoluetur in ipsam naturã substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: ꝙ etiam est simplicissimũ, cui etiam prędicta addũt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærũt resoluere in vnũ Analogia, sicut consueuit resolui in vnũ vniuocatione. Ita quòd quęrũt in Analogia, quasi vnũ numero terminum, sicut in vniuocis: cùm tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabiliter tantùm. Ita quòd & singula resolubilia resoluũtur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptũ obiectiuum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rẽ absoluam) ens esse primò notum, in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addũt, per modum Analogi interpretandum est: cũ quo stare potest, quòd ens secũdum perfectum adęquatumq; conceptum nõ abstrahit à naturis prædicamẽtalibus; sicut nec aliquod Analogum a fundãtibus Analogiam. In hoc pẽdet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertatur secundum Analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui accutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECT

DILECTE Fili piis precibus tuis satisfacere volēs,cōsideraui in literis tuis quæstionē distinctā in quinque articulos circa emptionē raptarū rerū in bello iniusto. Primus est,an huiusmodi rapta etiā difficillimè reparabilia,sint iudicanda tāquā habita pro derelicto.Ad quē respondetur negatiuè:qa nec veri domini(quāuis nō possint recuperare res suas)abdicauerūt à se dominiū illarū:nec ex cōditione rei,loci aut tēporis derelicto huiusmodi cōsurgit, vt in thesauris,& similibus.Distinguendū tamē esse inter rē & rem, videm⁹ Romæ:quoniā feræ,vectes,& id genus reliqua publicè exposita,Romæ nullum inueniētia dominū,quia nullus scit discernere feras suas ab alienis(quū etiā vēdētes lateat cuius fuerint) pro derelictis habētur per accidēs & licitè emūtur publicè.Dixi per accidēs:quia discernere nemo potest cuius fuerint:& publicè:ac promiscue quilibet emit,quāuis nō dubitet,quòd pars direptionis Romanæ fuerint:hęc enim signa derelictionis sunt.

¶Secūdus est,an rapta à prælatis,possint licitè emi post diē seu certū tēpus:vt nōnullæ leges admittūt.Ad quē respōdetur negatiuè in foro cōscientiæ.quāuis ciuiles leges impunitatē concedāt ad euitādas lites.Et ratio illicitæ emptiōis in vtroque articulo est,quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶Tertius est,an in huiusmodi casibus in emētibus sciēter tota resolutio sumēda sit ex intētione vtilitatis ꝓpriæ, vel dn̄i:ita ꝙ emētes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate,sint malæ fidei possessores: emētes aūt ꝓ domini principaliter emolumēto rectè faciāt,pretiūque repetere possint.Ad quē respōdetur, ꝙ per se loquēdo nulli licet emere rem alienā sine cōsensu veri domini:& si quis emit,etiā bona fide, tenetur ad restituendū rē emptā,quā habet,vero domino:nec potest pretiū solutū petere à vero domino:quia tenetur ad restitutionē nō ratione iniustæ adeptionis,sed ratiōe rei alienæ,quæ apud ipsum est.Nec hoc est vertendū in dubiū loquēdo per se,& propriè.Dico aūt propriè:qa magni refert emere vel redimere:nā emere huiusmodi aliena nō licet:redimere aūt licet:sed redimit is solus, q vice veri domini redimit occupatā ab aliis rē illius:vnde nō redimit,nisi qui personam veri domini induens, significatus est vero domino,vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto.Nec solū licet,sed pium est redimere viliori pretio hmōi res.Emere aūt propriè,& ꝑ se nō licet.Dico autē per se: quia ꝑ accidēs pōt esse licitū:vt si cognoscam res raptas fuisse cōsanguinei mei,impotētis redimere & destituti omni spe recuperādi res suas,& præsumēs gratū esse cōsanguineo meo, quòd ego fruar rebus sic irreparabilibus,emam illæ.Sed eorum, quæ contingunt per accidens,non est certa regula.

¶Quartus est,an dictū cuiusdam doctoris dicētis sic,ꝓbabiliter credo,quòd taliter emēs,paratus reddere vero domino, si cōparuerit,credēs tamē ꝙ non cōparebit:& cōsequēter sperās ꝑ se rē habiturū, nō peccat:qa verisimiliter potest de veri domini volūtate pręsumere,sit in cōsciētia tutū, & aliis diuulgādū. Ad quē patet ex dictis responsio,scilicet quòd nec ꝑ se est licitū (quoniā ratione rei alienæ tenetur ad restituendū vero domino sine pretio,quādiu res est apud eū: nec ipsa adeptio caret iniuria,ex eo quòd notum ementi est,quòd res est aliena)nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantùm proponuntur in articulo.

¶Quintus est,an emat rectè qs ex pietate calices & huiusmodi sacra dedignat⁹,ꝙ manēt apud infideles,datur⁹ ꝓpria autoritate ea occurēti Ecclesię,habito pretio.Et huic adiūgit, an dominus taliū sit censendus omnino ignotus,stāte notitia regionis puta Vngariæ.Ad quā respōdetur,quòd hoc est vnū ꝑ accidēs reddēs licitā emptionem.Zelus enim Dei humanis omnibus pręferendus efficit,vt licitè quis hæc redimat de manibus infideliū redditurus,etsi nō illi ecclesiæ calicis dominæ:quæ nescitur,at tamen Ecclesiæ Christi significādo Ecclesiæ cui datur vt quantum in se est,& publicet & teneat pro Ecclesia cui⁹ erat, & est restituto pretio redēptionis.Et quamuis non cēsenda sit Ecclesia omnino ignota,cuius regio scitur:est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni Ecclesiæ de alia quàm mihi de consanguineo meo:quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa.Christi Ecclesia.Hæc sunt, fili charissime, quę mihi occurrerunt respondenda.Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27.Nouembris, 1 5 2 9.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S.Xisti finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI CVIVS SVNT TREDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 De conceptione beatæ Virginis
2 De Eucharistia sacramento.
3 De celebratione missæ,
4 De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.
5 De præcepto eleemosynæ.
6 De monte pietatis.
7 De cambiis.
8 De vsura.
9 De simonia.
10 De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
11 De voto.
12 De solutione malefici opera maleficii ad hoc parati.
13 De spasmo beatæ Virginis.

TRACTATVS PRIMVS DE Conceptione beatæ Mariæ virginis ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

1 De duplici via discernēdi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.
2 Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendis.
3 Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.
4 Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quam probabilis existat.
5 Quantum valeant argumenta quæ tenent oppositum.

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.

FAVSTVM felixq; sit,Leo 10.Pon.Maxime quòd de supremo potestatis tuæ opere prima offerēdæ tuæ beatitudini lucubratiunculæ causa sese obtulit. Definitio secretorum Christianæ fidei,quæ nosse soli Deo natura conuenit,in medium venit,propositum est,vt decernas in Lateranensi synodo,vtrum De⁹ beatissimam Virginem Mariam a peccato originali preseruauerit,an mundauerit.Quocirca duo occurrunt scribēda.Primò,viæ decernēdi ea quæ sunt fidei, modique quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabuntur,deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis egressus dirigentur.

Diuina reuelatio, vel in sacris literis cōtenta factisq; patrib⁹ facta, vel sedi apostolica cū synodo, vel sine synodo, vel diuinis miraculis cōfirmatiua est pro sus decernēdi quę fidei sūt vel ad fidē spectantia.

¶Duę sunt vię, quibus decerni pōt religioni Christianę quid credēdū sit,altera ordinaria,altera extraordinaria.Ordinaria est diuina reuelatio facta ī primis autorib⁹ sacrę Scripturę cōtēta in canonicis libris Biblię,traditiōibusq; Apostolorū ī symbolo & aliis,quę cōstat ecclesiā ꝑ Apostolos suscepisse:vt sacramēta.Reuelatio deīde facta apostolicę sedi,siue cū synodo,siue sine synodo.Hęc enim differētia ad solēnitatē & cōgruitatē spectat iudicij apostolici de his quę sunt fidei,& nō ad necessitatē: vt vniuersa testat Ecclesia,Hæreticos indubiè tenēs,qui ab apostolica sede damnatā hęresim sectantur.Reuelatio demū facta sacris doctoribus, his pręcipuè, quorum & vita & doctrina approbata est ab Ecclesia.Sed est inter hęc distātia multa: quoniā reuelationi cōtentę in sacra Scriptura,& decretalibus fidei inhęremus tanquā necessariis;ita quòd se hęreticū cōprobat quicūque pertinaciter alicui horū aduersatur.Reuelationi autem factę sanctis quorū doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus:vt diui Augu.Thomasque scripserunt,&

magistra rerũ experiẽtia cõtinua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliqd sit reuelatum explicitè (vt creatio mũdi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an ĩplicitè vt sunt omnia illa quorũ opposita nõ possunt sustineri cũ veritate sacræ Scripturæ & aliorũ quæ certa fide scimus: nisi ꝙ ingenio, labore, rõne, & intellectu op⁹ est, vt manifestẽtur hæc quæ implicitè dicunt̃ cõtineri esse necessariò cõnexa illis in qbus cõtineri dicunt̃. Quò fit, vt in istiusmodi rebus antequã cõstat quid necessariò connexũ sit certis & indubitatis fidei traditionib⁹, vnicuiq; liceat quod rationabilius sibi videt̃ amplecti, sine ptinacia tamẽ. Et hinc rõnibus locus dat̃ ad ea, quæ sunt fidei: vt, s. afferant̃ rationes ostẽdentes cõsona, aut dissona esse fidei, quæ in dubiũ vertunt̃. Propter ꝙ oportet oẽs rationes ad ea, quæ sunt fidei nõ ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis cõtentę ꝓcedere, & in diuinã reuelationẽ in prædictis contentã resoluere. Et ideo nõ ratio, sed diuina reuelatio, nõ cuicũq;, sed prædictis facta est, cui fides nostra innitit̃: & s̃m eam oportet decernere quicquid in fide decernẽdũ est. Extraordinaria verò via, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod verè miraculũ esset, Deus attestaret̃ aliquid ad fidẽ spectãs. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operũ mirorũ: quoniã Angelus Satanæ trãsfert se in Angelum lucis: & signa & ꝓdigia facere multa potest, quę nos vere miracula à solo Deo factibilia putarem⁹: vt opera sanitatis, & elemẽtorũ, & similiũ. Vnde & Antichrist⁹ facturus dicit̃ tot miracula in oculis hominũ, vt si fieri posset, et electi fallerẽtur. Tum ex parte illusionũ, vt contingit in præstigiis, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corinth. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus, Ecclesiæ verò tanquã fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorũ etsi est à Domino data Marci vlt. ꝓpter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidẽ personalem, s. dicentis se missum à Deo: vt in cap. extraiuncto. extrà de hære. tamen nisi corã Rom. Ecclesia euidẽtissimè fieret, verũ & indubitatũ non mirũ, sed miraculũ, expressè ad testificãdum hoc esse verũ, non deberet Romanus Pontifex determinare aliquã fidei ambiguitatẽ ex hac via. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariã viam decretorũ fidei: in tantũ vt si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendũ: vt Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, ꝙ miracula quę ab Ecclesia suscipiũtur in canonizationibus Sanctorũ, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitãtur (eorum scilicet qui testãtur) non oĩo certa sunt: quoniã scriptum est: Omnis homo mẽdax: licet sint certa more humano, fidei autẽ Christianæ certitudo nõ humano more certa esse debet, sed infallibile oĩo debet habere testimoniũ: quale nullus homo, sed solus Deus prestare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquã humano vtens, subiũgitur. Et habemus firmiorẽ propheticum sermonẽ, subiũgẽdo ꝙ nõ volũtate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autẽ patet, nõ solũ decernẽdi via duplex, sed & modus duplex, quo credẽdũ esse decerni potest. Nã quędã decernunt credenda tanquã necessariò credẽda, ita ꝙ cõtrarium sentiens est hæreticus, quædã verò tanquã probabiliter & piè credenda, ita ꝙ contrariũ sentiens non est hæreticus: vt de assumptione beatę Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & aliis huiusmodi cõmunis, Ecclesiæ pietas ꝓbabiliter credit. Ratio autẽ quare oĩs via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernẽdi ea, quę sunt fidei sola reuelatio diuina est, in promptu est: q̃a scilicet ea, quæ sunt fidei, lumẽ humanę mentis excedũt, & ex solo diuinę voluntatis beneplacito depẽdent istiusmodi singularia. scriptũ est autẽ, ꝙ quæ sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de prio.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessariò credendis.

Beatam Virginẽ a peccato originali fuisse mũdatã vel ab eo præseruatã opinari nõ sunt de necessario credendis.

DICTIS autẽ viis, incendẽdo, vt propositum deinde fuit, manifestat̃ primò, ꝙ neutra pars quęsiti vt in dubiũ vertitur, est necessariò credenda. Et ratio est; quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicitè habetur, & vtraque pars sustineri potest cũ veritate sacrę Scripturę reliquisq; necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidẽ illa, quæ tenet beatã Virginẽ à peccato originali mũdatã, certũ est ꝙ fidei cõsonat, tum quoniã vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniã vniuersali redẽptioni Christi in sacra Scriptura traditę cõsonat, tum quoniã innumera sacrorũ doctorũ & sãctorum multitudo hanc partẽ explicitè tenuit, vt infrà patebit. De parte autẽ altera credente scilicet beatam Virginẽ præseruatã a peccato originali, licet quidã scripserit, quod cõtrariatur sacrę scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidã aũt quod nõ: mihi tamẽ theologorum minimo distinguẽdũ videt̃ circa sensum huius opinionis. Nã potest dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo sit prę seruata totaliter a peccato originali, ita quòd fuit exempta ab oibus ad dictũ peccatũ spectantibus. Secũdò, vt beata Virgo sit pręseruata a sola macula peccati originalis ꝑ infusionẽ gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distãtia, quã inter cœlũ & terrã. Nã cùm anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatũ, nõ solùm macula originalis peccati contrahitur, sed in primò instanti, in quo aĩa rationalis creãdo infunditur, & infundẽdo creatur, prius secũdũ naturæ ordinẽ caro seu materia, cui aĩa infunditur, est infecta: vtpote genita ex cõmixtione vtriusque parẽtis, & propterea anima, quæ infundit̃ illi carni, cõtrahit maculã in seipsa originalis peccati, quia infũditur carni infectę: neque solã maculã ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia, s. reatũ clausæ cæli ianuæ, fomitẽ peccati, & pœnã mortis tẽporalis: ita quòd infecta caro, cui infundit̃ anima est, in qua fundatur ratio nõ potẽtię cõtrahendi originale peccatũ, sed ratio cõtracti in propria persona debiti, quod contrahatur in anima rationali sua peccatũ originale, & secũdũ maculã, & secundum reatũ pœnarũ spiritualis & tẽporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quę tũc simul concipitur, & cõcepta est. Quocirca positio dicens beatã Virginẽ præseruatã totaliter a peccato originali dicit ipsã nõ cõtraxisse carnẽ suã infectã: ac per hoc nõ solũ sine macula peccati conceptã & reatibus & fomite: sed etiã sine debito in propria persona habendi hęc. Positio verò dicẽs beatã Virginẽ pręseruatã solùm a macula peccati originalis, & iis quę a maculã sunt inseparabilia (vt est reatus ęternæ pœnæ dãni) non negat beatã virginẽ carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitũ cõtrahendi maculã originalis peccati, & quo ad maculã, & quo ad reatus omnes, & fomitẽ: sed præseruante Dei gratia, non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamẽ per gratiã & reatus clausę ianuę vitæ æternę, & mortis temporalis: quia hęc pœna, s. mortis, erat naturę ex parte carnis: illa, s. clausę ianuæ erat naturæ ex parte tẽporis: quia scilicet Christus adhuc nõ aparuerat per suam mortẽ ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quanam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio asserens beatam Virginẽ ab originali peccato sic fuisse præseruatam, vt nihil illius incurrerit hæretica est, & ab ecclesia dãnata fuisse. eam tamen a peccato sic liberatã vt maculã in carne & pœna reatus incurrerit, nõ aduersatur fidei catholicæ.

INTER has igitur opiniones hęc mihi videt̃ quo ad fidẽ differẽtia, quòd positio dicẽs beatã Virginẽ esse pręseruatã a peccato originali & reatibus & c. est cõtraria fidei catholicę: quoniã repugnat his, quæ in sacra Scriptura & aliis documẽtis fidei certis & necessariis cõtinẽtur. Oportet nãque de beata Virginẽ firmiter credere ꝙ Christus est mortu⁹ ꝓ ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniã in sacra Scriptura habetur ista cõditionalis, Si Christ⁹ est mortuus ꝓ omnib⁹, oẽs mortui sunt vt patet secũdæ ad Cor. 5. c. Cõstat enim ꝙ omnis cõditionalis vera est necessaria: & quòd a destructione cõsequẽtis ad destructionẽ antecedẽtis valet argumentũ. Formata ergo ratione clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidẽ nostrã procedẽdo sic: Si Christus mortuus est pro omnib⁹, omnes mortui sunt: sed per istã positionẽ, Nõ omnes mortui sunt, quia beata Virgo nõ est mortua morte peccati: ergo Christus nõ est mortu⁹ pro omnibus: quod est manifesta hęresis. Nec põt hic locus glossari, ꝙ Omnes, distribuat generaliter, & quòd patit̃ exceptionẽ, & similia: quoniã cõstat. quod in hac ꝓpositione illud signũ, Omnes distribuit pro oĩbus sine vlla exceptiõe: quoniã hæreticum cõstat esse, dicentẽ Christũ non esse mortuũ pro omnibus sine vlla exceptiõe. Nec etiã põt negari, quin de morte peccati sit sermo in cõsequẽti: vnde Aug. in 6. cõtra Iulianũ, tractans hæc verba Apostoli, cõcludẽdo dicit hęc verba. Cõsequẽs ergo esse voluit vt omnes intelligãtur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo nõ in corpore, restat vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianũ. Hæc ille. Vnde cũ opinio illa neget beatã Virginẽ mortuã morte peccati, ac per hoc Christũ nõ mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo nõ põt. Et ne lõgius protrahatur, hoc oportet summariè ante oculos habere, quod istæ quinque propositiones sunt omnino cõtendę, scilicet, Christus mortu⁹ est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est recõciliata Deo p Christũ: beata virgo ẽ redẽpta p morte Christi, beata virgo et post sanctificationẽ sui nõ nisi p Christi mortẽ aditũ habuit paradisi apertũ. Quibus addũtur alię aut per

per se notæ (scilicet ꝙ omnis reconciliatus fuit inimicus: & ꝙ beata Virgo mortua est morte tẽporali) aut determinatè ꝑ Ecclesiã, scilicet omnis homo redẽptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primã eni harũ refert Aug. ad optatũ de origine aĩę à Papa Zozimo decretã, dicẽs. In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi q̃ peccati seruus est, liber efficitur: nec redẽptus dici potest, nisi qui verè ꝑ peccatum fuit ante captiuꝰ, sicut scriptũ est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit. In his verbis Apostolicę sedis tã antiqua atq; fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hęc ille. Secundã verò, scilicet ꝙ mors est pœna peccati originalis, cõstat decretã esse à Cõcilio Mileuitano: vt patet de cõs. dist. 4. cap. placuit. Vnde patet ꝙ distinctio illa de redẽptione pręseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, ꝑ Rom. Ecclesię determinationẽ: quamuis sanctus Bern. super cãticis sermone 22. illã vsurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuersales ꝓpositiones certę & indubitatę, s. per vnũ hominẽ peccatũ trãsiit in omnes, & ꝑ peccatum mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adã peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisqs hominẽ aliquẽ esse putat cui necessaria nõ fuerit remissio peccatorũ, excepto vno Mediatore, contrariꝰ est sacrę Scripturę, inquit Aug. in lib. de pfectione iustitiæ. Et solus Christꝰ habuit similitudinem carnis peccati. Et alię huiusmodi, quę aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tñ opinio nominãda est, quũ videatur manifestus error in fide. Vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis: de hac positione se impediuit, sed solùm de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expresse patet legenti illã. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quę assereret beatam Virginem totaliter præseruantã à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶In secundo autẽ sensu intellecta opinio de pręseruatione beatæ Virginis, scilicet ꝙ pręseruata est à macula peccati originalis, & nõ ab infectione carnis, ac ꝑ hoc nec à debito in propria persona illius maculę, nec a fomite & pœnis, nõ est cõtraria sacrę Scripturæ, nec determinationi Ecclesię, nec aliquibꝰ necessariò creditis, quoniã beata Virgo ꝑseruata ex speciali preuentione gratiæ à macula originalis peccati, & habẽs cætera q̃ diximꝰ, nõ est extra latitudinẽ mortuorũ inimicorũ, indigẽtiũ remissioni peccatorũ, captiuorũ, habẽtiũ carnẽ peccati, obnoxiorũ morti & clausuræ cœli. Et cõsequenter nõ est extra latitudinẽ eorũ ꝓ quibus Christus mortuꝰ est, recõciliatorũ, liberatorũ, redẽptorum, mundatorũ, introductorũ deniq; per Christi mortẽ in vitam æternam animæ & corporis. Et in promptu rõ est: quia ex eo ꝙ habuit carnẽ infectam cũ fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortẽ Iesu Christi exhibendo. Et ex eo ꝙ in propria persona habuit debitũ contrahendi maculã originalis peccati imò initiũ, vnde redundare in aĩa suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ pręueniendo sanctificauit eã, ligando etiam fomitem habuit rationẽ gratiæ mũdatiuę, reconciliatiuæ, redẽptiuę, &c. Liberans nanq; aĩam à macula nõ actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadẽ carne tunc initiata, nõ extra latitudinẽ liberantiũ à peccato, mũdantiũ à sorde, redimẽtiũ à captiuitate. Neque enim vno modo tantũ quodlibet horũ dicitur: sed latitudinẽ habet. Dicitur nanq; captiuus non solùm qui totaliter in captiuitatẽ est redactus: sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatẽ & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, nõ solum ipsa actualis mors, sed debitum & initiũ in propria persona habendi illã. Et similiter dicitẽ à peccato originali mũdatus, nõ solũ qui à cõtracta actuali macula mundatꝰ est: sed qui à macula quidẽ in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter cõtractis mundatus est: & sic de aliis. Nec putet quisquã de mea hac phantasia me ꝓferre: sed videat diuũ Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art. 3. (vbi inter alia tractat etiã illud ad Rom. 5. Per vnũ hominẽ peccatum trãsiit in omnes, & per peccatũ mors) sustinentem ꝙ per mortẽ sufficit intelligere debitum, seu reatũ in propria persona mortis, quãuis nunquã actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, ꝙ cùm Apostolus duo simul dicat (scilicet ꝙ in omnes peruenit peccatũ & mors sicut ẽm scilicet mors sufficienter saluatur, exponẽdo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatũ, saluatur exponẽdo peccatũ in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autẽ toties in propria persona: quoniam si debitũ aut initiũ peccati originalis nõ ponitur propriũ illius, qui cõcipitur sed cõmune, iam non saluaretur: ꝙ illa persona esset mortua, redẽpta, recõciliata, & c. Nec esset formalis differentia inter errorẽ Iuliani contra quẽ scribit August. ponẽtis per gratiam redẽptionis Christi filios Christianorũ pręseruatos à peccato originali, quod habebant in debito cõmuni: sed esset materialis differentia, quia ille gratiã præseruationis communẽ Christianorũ filiis posuisset, hic autẽ poneretur propria vni. Saluatur quoque manifestè in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, ꝙ solus cõceptus est sanctus, & nõ in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: nõ solũ ea rõne, quia ipse ex vi, seu natura suæ cõceptionis, quæ natiuitas in vtero vocaẽ, sanctus nascebaẽ (iuxta verbũ Gabrielis ad beatã Virginẽ, Quod ex te nascetur, sanctũ) sed etiã quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cũ anima sancta ex gratia impediente redundãtiam infectæ carnis in maculã animæ. Saluantur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesiæ determinationibus vt facilè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur ꝙ reatus & fomes dicti cõsequũtur infectã carnẽ mediãte macula in anima: ac per hoc si macula nõ est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo videẽ ꝙ sine maculę incursu, iniustè anima rea remaneat, quũ pœnæ istę propriæ culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquã nõ obstat: quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oporteat impeditã esse cõsecutionẽ aliorũ: sufficit enim, ꝙ omniũ horũ cõmunis radix, scilicet infecta caro, sit in instãti illo, quo aĩa infundiẽ infectæ carni. Nec est iniustũ ꝙ habenti culpã in proprio debito & initio, actualis culpę incursus impediaẽ & reatus pœnarũ naturæ remaneant: quoniã extra propriã culpã originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶Et quoniã in hoc sensu prędicatur hodie beata virgo pręseruata à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato cõcepta (ita ꝙ per peccatũ originale intelligũt maculam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Xixi quarti edita in fauorẽ huius opinionis de præseruatiõe à macula originalis peccati: & ex studio Scoti i 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tẽdẽtis, vt à culpa, offensa inimicitiaq; aĩam beatæ Virginis in cõceptiõe pseruaret: à qua pueri nũc per Baptismũ, & oli per circũcisionẽ liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in qbus conaẽ saluare sanctitatẽ formaliter, cuius sola est aĩa susceptiua in beatæ Virginis cõceptione præoccupãtẽ peccatũ originale) idcirco, quũ de duabus opinionibus de cõceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mũdata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligẽdus est. Quocirca coërcẽdę sunt pdicatorũ linguę, scriptorũq; manus in hac quęstione: & neutrã debẽt damnare partẽ vt erroneã, vt fidei, vt sacræ scripturæ, aut Ecclesię determinationi cõtrariã: sed sobriè scribere & loqui debent, & nõ plus sapere, quàm oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptũ à Sixto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam quam probabilis existat.

V M igitur neutra pars sit necessariò credẽda oportet videre, an altera an vtraq; sit probabilis. Quòd enim pars illa quæ tenet beatã Virginẽ esse à peccato originali mundatã, probabilis sit, ex eo patet ꝙ tot sancti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserũt, hanc partẽ nõ in cõi, sed in singulari noĩatim de beatissima Virgine Maria loquẽtes docuerũt. Et ne fingere videar, noĩatim sanctos in suis locis afferre censui, ita vt eorũ nõ solũ nomina & loca, in quibus hæc scripserunt, sed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psalm. 34. dicit, Adam est mortuus ꝓpter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autẽ Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorũ dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullũ vnquã habuit, nec sumpsit carnẽ peccati, quãuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literã dicit, Corpus Christi quãuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione cõcepta fuerat: tamen quia nõ sic in ea conceptũ fuit, quomodo fuerat illa cõcepta, ideo ipsum nõ fuit caro peccati sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati, dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrisostomus super Matthęum dicit, Quãuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus Episcopus in secundo sermone Natiuitatis Domini, q̃ incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullꝰ imunis extitit, nec etiã ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus respice dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea cõciperet sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximꝰ in sermone de Assumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni cõtagione originalis culpę antequam nasceretur, & per

Spirit

Spiritum ſanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia ſup Miſſus eſt (& habeť in gloſſa ordinaria) dicit, Spiritus ſanctus ſuperueniens in Virginē mētē eius ab omni vitiorum ſorde caſtificauit, & ab omni ęſtu concupiſcentię carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anſelmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipſa Chriſti conceptio munda ſit, Virgo tamen ipſa vnde aſſumptus eſt, in iniquitatibus concepta eſt, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernard. in Epiſtola ad Lugd. dicit, Beata virgo poſt conceptū in vtero iā exiſtens ſanctificationē accepiſſe creditř, quę excluſo peccato ſanctā fecerit natiuitatē, nō cōceptionē.

Sanctus Erardus Epiſcopus & martyr in ſermone natiuitatis beatę Virginis dicit, O fœlix puella, quę concepta in peccato purificatur ab omni & peccato, & filium cōcipit ſine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in ſermone de natiuitate beatę Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris a peccato per gratiam ſanctificata, & ſine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quęſtione 27. articulo 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. ſent. diſt. 3. quæſt. 1. arg. 2. dicit. Dicendū eſt ꝙ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quo eius ſanctificatio ſubſecuta eſt peccati originalis cōtractionem. Hic modus dicendi eſt cōmunior, & rationabilior & ſecurior. Cōmunior, quia fere omnes id tenent. Rationabilior quia eſſe naturæ pręcedit eſſe gratię, & c. Securior quia magis cōſonat fidei pietati, & ſanctorū autoritati & c.

Sanctus Bernadinus ordinis Minorū in ſermonū ſuorum opere tertio incipiente, Ignis a facie eius exarſit, in tractatu de beata Virgine, ſermone quarto, incipiente, Sicut ſol oriēs mūdo, dicit, Tertia fuit ſanctificatio maternalis, & iſta remouet culpam originalē, cōfert gratiā, & remouet pnitatē ad peccādū tam mortaliter, quā venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius cōfeſſor in ſermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit ī originali peccato cōcepta, ſed, eadem die & hora ſtatim poſt animationen fuit per ſanctificationem à peccato contracto mundata.

¶Pręter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorū doctorū conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginē conceptā in peccato originali, quorū dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioānis de Turre Cremata, & magiſtri Vincētij de Caſtro nouo, de cōceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde ſumpta ſunt inuenire quilibet poteſt.

¶Hi ſancti atque doctores probabilem valde reddunt fidē credentium, beatam Virginē in originali peccato conceptam.

ET Quia autoritates iſtæ, nō de humano genere, aut Chriſtianis in cōmuni, ſed de beata Virgine in indiuiduo expreſſa loquuntur, ideo gloſſa illa, qua Sanctorū autoritates intelligēdę, dicuntur de lege cōmuni, & nō de priuilegio ſingulari, locum hic nullū habet, tum quia gloſſa huiuſmodi de lege cōmuni, aut priuilegio locū habere poteſt, quando eſt ſermo in cōmuni, ſeu vniuerſali (propter quod non attuli vniuerſales propoſitiones Sanctorū ſolùm Chriſtum à peccato originali excipientiū) ſed quando eſt ſermo de aliquo ſingulari indiuiduo nominato, locum nō habet gloſſa, ꝙ intelligatur de lege communi: niſi hoc (ſcilicet ſermonē eſſe, quantū eſt ex lege cōmuni) ſpecificetur, vel ex ignorātia, aut maleuolentia, aut diſsimulatione hoc procedat, quæ oīa longe à Sanctis, & eorū autoritatibus allatis eſſe cōſtat. Tum quia ex eo ꝙ ſancti & doctores beatā Virginē in particulari explicāt, ſubiacere legi conmuni in coneptione cū peccato originali, & excepiunt ipſam beatā Virginē à cōmuni lege aliorū in duratione peccati originalis (quia dicunt ipſam ex priuilegio ſanctificatā in vtero) cōſtat ꝙ ſancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia ſcrutati nullū de præſeruatione eius a macula originalis peccati priuilegium admiſerunt.

¶Excludunt quoque dictę autoritates gloſſam aliā, ſ. de facto, vel debitis, vel (& in idem redit) quantū eſt ex ſe, vel ex cauſa extrinſeca. Quaſi Sancti intenderint ꝙ beata Virgo incurrerit peccatū originale nō de facto, ſed de debito: hoc eſt quia debuit cōtrahere originalē maculā, ſed nō contraxit de facto, ſimiliter ꝙ quantū eſt ex ſe, beata Virgo cōtraxiſſet peccatū originale: ſed de facto nō contraxit ex cauſa extrinſeca, Deo ſ. pręſeruante p ſuam gratiā. Hanc, inquā, gloſſam excludunt, tū quia ly de debito, & ly quantū eſt ex ſe, eſt conditio ſm quid aut diminuens: quoniā habens aliquid quantū eſt ex ſe, vel de debito non habet illud ſimpliciter & abſolutè, ſed ſi ſolùm ex debito habet, ſm quid habet: & ſi ſolùm quantū eſt ex ſe habet, nō habet illud, ſed oppoſitum illius. Sancti autem & doctores dicunt quòd beata Virgo habuit peccatum originale ſine vlla conditione ſm quid, aut diminutione, ac per hoc ſimpliciter & abſolute. Tum quia non deerant vocabula ſanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & nō peccatum ipſum explicarent. Tum quia petendum eſt ab iis, ſi verba iſta, beata Virgo fuit cōcepta in peccato originali, & ſimilia, non explicant ꝙ ipſa de facto cōtraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant ſancti & doctores ad hoc explicandum? In his nanq; explicatur perſona beatæ Virginis nominati, vt ſubiectū originalis peccati: explicatur tempus cōceptionis, explicatur originale peccatū, explicatur factū per ly cōcepta eſt, cōtraxit & ſimilia: quid vltra debuit apponi? Et ſi iſta hic nō ſignificant, conſequens eſt, vt dicentes oppoſitum, ſcilicet beatam Virginem non eſſe conceptam in peccato originali, non ſignificant hoc quod dicunt. Fatuę ergo atq; temerariæ ſunt huiuſmodi non extorſiones, ſed corruptiones autoritatum, locutionumque Latinarum.

¶Repellunt etiā dictæ autoritates gloſſam de cōceptione ante infuſionē animæ, vel in ipſo inſtanti infuſionis animæ, quaſi Sancti & doctores intendant, ꝙ beata Virgo fuit cōcepta in peccato originali, quo ad cōceptionem ante infuſionē aīę, & nō quo ad conceptionē in infuſione animæ. Tum quoniā ſancti & doctores ita loquuntur de cōceptione beatæ Virginis in peccato originali, ſicut de cōceptione aliorū hominum per cōmixtionē ſeminum genitorū: conſtat autem ꝙ ſermo ſemper eſt de conceptu in infuſione animæ: ergo. Tum quoniā ante infuſionē animę nō habet locū peccatū originale: quoniā ſine anima rationali nō inueniť Culpa originalis. Tū quoniā loquunť de beata Virgine, cōſtat autē ꝙ ante infuſionē animæ nō erat beata Virgo: Reſtat ergo, vt ſola illa ſtultitia pro gloſſa Sanctorū & antiquorum doctorū admiſsione digna ſit, ſcilicet ſi Sancti & priſci doctores nunc eſſent, dicerent oppoſitū. Hanc ergo gloſſam ita verā putauerim, quēadmodū verum puto, ꝙ ſi Chriſtus nūc in terris conuerſaretur, mutaret doctrinam fidei ſuæ vt conformaret ſe populis, & c. Stant igitur ſolidæ allatę Sanctorum & doctorum autoritates ad ſuſtinendum beatam Virginem conceptam eſſe in peccato originali: & propterea rationabilē probabilemque eſſe partem illam conſtat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali fuiſſe præſeruatam.

ALTERIVS autē partis (ſcilicet ꝙ beata Virgo præſeruata eſt de ſpecialiſsima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouē: ex autoritate doctorū multorum, ex determinatione ſynodi, ex cultu eccleſiaſtico, ex indulgētia cōceſſa, ex cōmunitate ſequacium, ex ſcādalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibs nouis, ex miraculis. Quæ ſigillatim examinanda ſunt pro veritatis honore.

DOCTORES teñentes beatam Virginem eſſe pręſeruatam ſunt numero infiniti, ſi ad modernos ſpectemus, Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciſcus de Maironis. Et beatę Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem pręſeruatam eſſe ab originali peccato.

¶Sed hæc probabilitas valde exigua eſt: tum quia eſt cōtra tot Sanctos: & nullus eſt inter iſtos Sanctus. Sanctæ autē Brigidæ e regione ponitur ſancta Catharina de Senis, quæ dixit ſibi reuelatum eſſe oppoſitū: vt refert Archiepiſcopus Florētin⁹ in prima parte Summę ſuæ titulo 7. cap. ſecundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur ſancta Catharina: quia canonizata eſt ſicut cæteri ſancti: ſancta verò Brigida canonizata eſt tēpore ſchiſmatis, quo nullus habebatur cert⁹ & indubitat⁹ Papa, à Bonifacio in ſua obediētia nono. Tū quia in iis, quæ ſunt fidei, magis ſentiendū eſt cum antiquis, quam cū modernis. Tum quia ipſe Scotus, qui prim⁹ doctor, aut inter primos introducit hanc opinionē, timet hanc opinionē ſequi. Nam in 3. ſent. diſt. 3 quæſtione 1. poſt tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut ſine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factum ſit, Deus nouit: ſi autoritati Eccleſię, vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius eſt attribuere Mariæ.

¶Quod aut noui ſint omnes doctores, hanc opinionē tenentes patet ex eo, ꝙ Magiſter ſenten. de Sanctorum teſtimonio in re hac dicit in 3. diſt. 3. Sanè dici poteſt, & credi oportet iuxta Sanctorū atteſtationis cōuenientiā, ipſam (ſcilicet carnē Chriſti) prius peccato fuiſſe obnoxiā ſicut & reliqua virginis caro. ſed ſancti Spiritus operatione ita mundatā, vt ab omni peccati cōtagione immunis vniretur verbo, Hęc ille. Et ſanct⁹ Bonauētura in 3. ſen. diſt. 3. q. 1. loquēs de autoritate ſanctorū dicit, Null⁹ autē inueniť dixiſſe de iis, quos vidimus & audiuim⁹ aurib⁹ noſtris beatā virginē fuiſſe ab originali peccato immunē in ſui cōceptiōe. Et Adam angelic⁹ in 3. ſēt. d. 3. dicit, Si credēdū eſt dictis Sanctorū tenendū eſt beatā Virginē fuiſſe cōceptā in peccato originali: & nullus Sanctorum inuenitur dixiſſe contrarium

riū. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit, ꝙ nō obstāte ꝙ B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, ꝓpter dicta tamē Sanctorū possumus dicere ꝙ aliquo modo peccatū originale cōtraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, ꝙ dicta Sanctorū cogūt ad cōfitendū peccatū originale in beata Virgine. ipse enim labor istorū ad glossandū dicta Sanctorū testaṫ, ꝙ sancti cōtrariū suæ opinionis sonāt. Quāuis vanus sit eorū labor, nisi ad autoritates Sanctorū, quæ in cōi de humani generis originali peccato loquūtur, referatur. Illæ nanq; quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquūtur, glossari nequeūt: vt patet ex dictis. Propterea nō est mirū, si nullus Sāc. nullus illustris doctor antiqu⁹ pro hac parte afferaṫ, nisi fortè à falsariis. Vñ autoritates quorundā Sanctorū (.s. August. quū de peccatis agitur de Maria ꝓpter honorē domini, nolo habere q̄stionē. Et Anselmi, decuit, vt mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Tho. in primo sent. Immunis fuit ab oī peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione nō sint indignæ: à iudicio tamē veritatis procul esse debēt: quoniā nō ex dictis facilè veras glossas & expositiōes rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debēt afferri autoritates Sāctorū & antiquorū nō in genere, sed in specie peccati originalis maculā negātes à beata Virgine, nō tpe conceptionis Iesu Christi, sed tēpore conceptionis ꝓpriæ: vt nos fecimus ꝑ opposita opiniōe, prętermittēdo cōia. Cōstat nihilominus allatos tres Sanctos expresse docuisse beatam Virginē cum peccato originali conceptā: vt patet ex allegatis.

Argumētum ab autoritate Basiliē. synodi.

DETERMINASSE quoque diciṫ Basiliē. synodū in sessione 36, pro hac opiniōe in hæc verba, Nos diligēter inspectis autoritatibus & rōnibus, &c. doctrinā illā afferentē gloriosam Virginē pręueniēte & operāte diuini numinis gratia, singulari nunquā actualiter subiacuisse originali peccato, tanquā piam & consonā cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturę ab omnibus catholicis approbādā fore tenēdam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulliq; de cætero licitum esse in cōtrariū prædicare seu docere. Hæc ibi Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

¶Sed isthęc determinatio multò minus prodest quā prima: tū quoniā congregatio illa Basiliē. tunc tēporis nō erat synodus, nec Cōcilium, sed erat schismatica: vtpote scissa à capite Ecclesię Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionū: nam in 34. sessione, 7. Cal. Iulij deposuerūt de facto Eugeniū, Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de cōceptione Vnde hinc non nisi synagogę Satanę autoritas afferri potest: ꝙ licet etiā ipsa verba allata cōtraria dictis Sanctorū, vt in supra allegatis patet, manifestent, vniuersalis tñ Ecclesia adorās tūc & post continué vsque hodie dictum Eugeniū: & Nicolaū quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. cōciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perīde est ac si allegaretur Pisanū nuperrimè cōtra Iulium ẜm celebratū conciliabulū: quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto cōciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum Conciliū ex Ferraria in Florentiā translatum Gręcorū & Latinorū sub prędicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Roman. Ecclesia, neminem vnquam ex viro fœminaq; cōceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominū Iesu Christi domini nostri: qui sinę peccato cōceptus, natus, & mortuis, humani generis peccatā delēdo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitū, quod prim⁹ homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reseruauit. Hęc ibi. Quæ ꝑtāto inducta sunt, vt appareat, ꝙ illo tēpore, quo res in quęst. erat, vniuersalis Ecclesia solum Christū excepit ab originali peccato: quod nō erat dicendū, si beata quoq; Virgo excipiēda esset.

Argumētum ab ecclesiastico cultu.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, ꝙ iam per omnes fere Ecclesias Latinas festum cōceptionis nō sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, ꝙ non sanctificata est a peccato originali: sed cōcepta est sine illo beatissima Virgo.

¶Sed hęc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multę Ecclesię sunt per orbē diffusę celebrātes in illo die sanctificationem non conceptionē. Et in hoc Ecclesia vnūquenq; in suo sensu abundare permittit. Secūdò, quia cōstat ꝙ à quibuscunq; catholicis celebratur hoc festum, celebratur rōe sanctificationis beatę Virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit pręueniēs, & quasi præoccupās peccati originalis actualem incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mūdās ab originali peccato iā cōtracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes cōueniunt in sanctificatione beatę Virginis: & ꝙ fuit in vtero, & ꝙ est ratio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariā sanctificās. Licet differant in effectu sanctificationis in scilicet pręseruaue, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei.

Argumētum ab indulgentus.

INDVLGENTIA vero cōcessa nihil cōfert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorē beatę Virginis ob gratiā proprie sanctificationis in vtero fertur, relinquēdo ambiguū ān pręseruās à macula, an mundās fuerit gratia illa vt dictū est.

Argumētū à sequacibus.

¶Quod autē iam cōmunis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes fere catholici Latinę Ecclesię arbitrenṫ obsequiū se pręstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionē probabilē: quia ꝓbabile est quod multis videṫ. Sed probabilitas hęc vulgarē autoritatē non excedit: & eisdem cōtra ponitur, ꝙ probabile in veritate est, quod videtur sapientib⁹: qui vt patet ex supradictis cōtrariam secuti sunt opinionē. Vulgus autē probabile in apparentia non in veritate constituit.

Argumētū à scādalo.

¶Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarū auriū offensiua à multis etiā vniuersitatibus Theologorū, probabilis reddiṫ ista opinio. Sed quoniā vniuersitates cōtra tot Sanctorū & cōmunem priscorū doctrinam in his, quę sunt fidei, pręsumptuosæ sunt, & scandalum hoc nō actiuū, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium imò Pharisęorum cōuinceretur esse, declarata eis veritate, idèo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hęc nisi apud ignorantes,

Argumētum ab aurium pietate.

¶Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium valde est credere, ꝙ beatę Virgini q̨cquid gratiæ cōferri potuit sub Christo tñ, totum collatum est: quoniā illi dixit Angelus, ꝙ erat plena gratia, &c. Sed hęc radix zelo quidē innititṫ, sed non ẜm scientiam: propter quod à fide ad deuia multa abduceret: iuxta hanc siquidē vocatā pietatis regulā liceret cras credere, ꝙ beata Virgo fuit cōcepta de Spiritu sancto, & tamē sub Christo: quia propterà non esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, ꝙ beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & comprehendens: & tamē sub Christo, quia nō in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiā adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamē sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus vniuersalis redēptor per suā mortē, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanq; vnigenito Dei credimus, ꝙ nō ad mensurā dat⁹ est Spiritus: beatę autē Virgini, & reliquis sanctis ẜm mensurā donationis Christi plus & minus, prout voluit, datū credimus. Si tamē restringaṫ ad actualem mūditiā à peccati macula dicta ꝓpositio, & dicaṫ ꝙ piū est credere, ꝙ beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen cōferri potuit ad actualem mūditiā a peccati macula collatum est, fateor, quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorū autoritates obstarent. Quod Scotus timuit: sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes de facili enuntiant.

¶Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctorés, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hæ siquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro mulierculis non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè est colligere, ꝙ neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubium, est necessariò credenda: & ꝙ altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel assuetos, aut verè Theologię sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

¶Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quā scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidēter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatā in sinu Sanctorum, & sacrorū doctorum priscorum quiescens, nihilq; sibi timens a sacrosancta synodo (quandoquidē à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines cōtrariè in fide sentētiæ prodire nequeūt) quin potius sperat, si decernēdum aliquid est, seipsam tāquam probabiliorē, & sanctorū ac doctorū dictis consonā approbādam: exēplo Viennen. synodi sub Clemēte quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorū & doctorū consonā. Pars verò reliqua credēs, beatā Virginē à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur. P. S. vt inter quindecim sanctos (Augustinū, Ambrosium aliosq;. quorum expressa sunt nomina) nec nō innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidū in causa hac Scotū, Franciscum est Maironis, Petrum Aureoli (cōtra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter a Christo dat⁹, in hac sancta Late. synodo religionis Christianę vel veritatē firmiter amplectādā

trad

ttadere, vel à publicis locutionibus & ſcādalis cōſulere dign ris: memor illius oraculi, nō in multitudine, nec in cōmotione Dñs. Vale felix ſemper Auguſte. Romæ anno ſalutis 1515.

¶Tractatus de conceptione beate Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xiſti: finis,

TRACTATVS SECVNDVS Thomæ de Vio Caietani Card. S. Xiſti De Erroribus cōtingentibus in Euchariſt. Sacramento in duodecim capita diuiſus.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipſum habenda, ſed de ipſius ſpirituali manducatione in Euchariſtia ſacramēto, locutus fuerit,*

2 *Quod Dominus Ioannis ſexto dicens, Caro non prodeſt quicquam, non excluſit ab Euchariſtiæ ſacramento carnem ſuam, nec veram corporis ſui ſpiritualem manducationem.*

3 *Quod falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtiæ ſacramento corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.*

4 *Quomodo non falſo, ſed vere exiſtimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi vſque ad ſenſibilia.*

5 *Quod ſibiinuicem minime aduerſantur hæc, in Euchariſtia ſacramēto verum Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantum manducari.*

6 *Quomodo non docuerunt Theologi nō eſſe cogitandum de myſterio Euchariſtiæ.*

7 *Quomodo catholice ſint exponenda verba ipſa formæ Euchariſtiæ.*

8 *Quomodo non falſum, ſed verum ſit deleri peccata per hoc ſacramentum Euchariſtiæ.*

9 *Quomodo Euchariſtiæ ſacramentum ſit ſacrificium & in miſſa offerri ſit inſtitutum à Chriſto, vel Apoſtolis.*

10 *Quomodo non ſit idolatria adorare ſanctū Euchariſtiæ ſacramentum.*

11 *Quod nullus vnquam ſanctorum doctorum verbis ſuis fouerit Chriſti corpus eſſe in Euchariſtiæ ſacramento vt in ſigno.*

12 *Quod non duæ, ſed vna tantum ſit ſalutis via his, qui fidem habēt de Euchariſtiæ ſacramento.*

PRIMVM caput eſt, quòd Dominus Ioann. 6. non loquitur de Euchariſtia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Chriſto, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum ſanginem, in me manet, & ego in illo. Conſtat autem multos ſumere Euchariſtiæ ſacramentum, & non manere in Chriſto per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falſum. Verū quidem eſt, ꝙ in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipſum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate ſua, & deinde de credēda morte ſua pro vita mundi. Falſum autem dicitur: pro quanto excluditur à ſermone illo fides ſacramenti Euchariſtiæ.

¶Ad cuius euidētiam memēto, ꝙ tria inueniuntur in Euchariſtia: ſcilicet ipſum ſacramentum, quod adoramus, & manducatio ſacramētalis, quæ eſt cōmunis bonis & malis, dicente Apoſtolo. 1. ad Corint. 11. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos manducare & bibere ſacramētali mādūcatione & potu: hoc eſt, ſumunt hoſtiam ſacrā vt ſacramentum, non vt panē, ſumunt enim credēdo illud eſſe ſacramentū corporis Chriſti. Tertiò interuenit manducatio ſpiritualis, quæ eſt propria bonis, quæ fit per fidē formatam charitate: quæ eſt profectio animæ ſecundum vitā ſpiritualem, ſecundū vitam, de qua dicit, Viuo ego, iam nō ego, viuit verò in me Chriſtus. ad Gal. 2. His autē tribus inuentis circa ſacramentū Euchariſtiæ, ex eo ꝙ in hoc capite Dominus nō loquitur de vno eorū (ſcilicet de ſacramentali mādūcatione) non verè infertur, ꝙ excludātur reliqua duo, ſtat enim ꝙ de reliquis duobus loquatur, de ſacramento ipſo, & de manducatione ſpirituali ſacramenti. Et quidem ꝙ loquatur, de mādūcatione ſpirituali, verba ipſa ſonant dicendo, Qui manducat meā carnē, & bibit meū ſanguinē, in me manet, & ego in illo, Manducare enim ſpiritualiter Euchariſtiæ ſacramentum, eſt per fidem formatā charitate in Chriſto manere, & ecōuerſo Chriſtū in ipſo manere. Quòd de ſacramēto quoque ipſo loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo: nondum ſiquidem inſtituerat ſacramētum Euchariſtiæ, quū hæc diceret in ſynagoga Capernaū: conſtat enim ꝙ ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutū eſt Hieroſolymis in nocte, qua tradebatur, Tum quia diſtinguit manducare & bibere, dicēs, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, nō habebitis vitam in vobis. Si nanq; de fide ſolius mortis ſuæ pro vita mūdi loqueret, ſat fuiſſet explicare mortē ſuam pro vita mundi per ſeparationem carnis à ſanguine, quæ in cruce facta eſt: ſed vbi non ſolū carnis & ſanguinis ſeparatione pro vita mundi, ſed carnē præcepit manducandā, & ſanguinem bibendum, ſi vitam vellemus habere in nobis ipſis inſinuauit, ꝙ ſacramentum erat inſtituturus corporis & ſanguinis ſui per modum cibi & potius: ita ꝙ niſi ſpiritualiter māducauerimus, & biberimus carnē, & ſanguinem in cruce immolanda & in ſacramento cōtinenda: non haberemus vitā in nobis. Significat ſiquidē per hoc, ꝙ de neceſſitate ſalutis tenemur credere etiā Euchariſtię ſacramentum.

¶Accedit ad hęc ꝙ Ioan. Euangeliſta (cuius ſtudium fuit ſcribere altiſſima Chriſti myſteria, minus ab aliis Euangeliſtis explicata) tractans cœnā Domini, nihil de ſacramēto Euchariſtię ſcripſit: quia ſacramētalem vſum aliis Euāgeliſtæ expreſſerāt, ſpiritualem aūt cū illius effectu, ipſe hic deſcripſerat: dicens, Qui manducat meā carnem, & bibit meū ſanguinē, habet vitā æternam, &c. Niſi enim tanti ſacramēti rationē Ioānes habuiſſet, nō tanta fuiſſet vſus diligentia ad diſtinguendū actus manducādi & bibendi, ad declarandū vtrunq; coire in vnā in præſenti (ſcilicet manere in Chriſto, & ecōuerſo) ad declarandū effectum perpetuū vtriuſque vitam ęternā, ad declarandā vtriuſque neceſſitatem, Niſi māducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præſe ferūt, ꝙ de manducatione & potatione ſpirituali non ſolū mortis Chriſti, ſed ſacramenti mortis Chriſti ſub ſpecie cibi & potus, Euageliſta ſcribebat.

¶Ex his omnibus collatis cū textu euangelico, videre facilè potes erudite lector, ꝙ licet verum ſit & ꝙ de fide formata Chriſti filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & ꝙ nō de manducatione ſacramentali eſt ſermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum eſt excludi à capite illo fidem formatam ſeu manducationem ſpiritualem ſacramenti Euchariſtię. Hæc de primo,

CAPVT II.

Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam, nullo modo excluſit ab Euchariſtiæ ſacramento corporis ſui veram ac ſpiritualem manducationem.

SECVNDVM caput eſt, ꝙ Dominus Ioan. quoque 6. dicens, Caro non prodeſt quicquā, excluſit a ſacramēto Euchariſtiæ veram ſuā carnem: quia ſenſus proprius eſt, Caro comeſta nō prodeſt quicquā. Et hunc eſſe naturalem ſenſum, patet ex eo ꝙ Iudęis quærentibus, quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandū? Dominus dixit, Caro nō prodeſt quicquam. Ex hoc enim, ꝙ quæſtio & ſermo de mādūcatione erat, conſequens eſt vt de carne relata ad manducationem dictum ſit, Caro non prodeſt quicquā: quod eſt dicere, Caro comeſta non prodeſt quicquā. Hinc enim ſequitur, ꝙ caro in hoc ſacramento non comedatur, ꝙ nulla ſit in hoc ſacramento caro (vtpote quę nihil prodeſt) nulla debet in hoc ſacramento de carne quæſtio eſt: quia caro non prodeſt quicquam.

CIRCA Hoc caput, quia pro fundamento fit miſſio totius erroris aſſumitur, & milies repetitur, aduerte primò non eſſe naturalē ſenſum literæ Caro non prodeſt quicquam, gloſſare, Caro comeſta non prodeſt quicquam: quoniam expreſſe contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodēque cōtextu Dominus dicit, carnem ſuam comeſtam dare vitam æterna; ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinē, habet vitam æternam. Non ſolū ergo contra ſenſum, ſed contra verba Domini eſt gloſſa iſta, Caro comeſta nō prodeſt quicquam. At ſi quiſpiam excuſet gloſſam dicendo, ꝙ mens gloſſatoris eſt non de comeſtione ſpirituali, ſed de comeſtione carnali gloſſare, habes tunc intentum: quia verba Domini ſic gloſſata non excludunt carnem Chriſti ab hoc ſacramēto, quoniam Eccleſia nō docet carnem Chriſti carnaliter māducari in hoc ſacramento. Si enim caro carnaliter comeſta excluditur: à ſacramento, optimè excluditur: ſed nō poteſt propterea inferri, Ergo vera Chriſti caro excluditur à ſacramēto: quia caro Chriſti vera ſpiritualiter concludenda eſt in hoc ſacramento: & comeſta ſpiritualiter in hoc ſacramento, dat vitam æternam. Et vſque adeò ſpirituali comeſtioni hoc tribuimus, vt fateamur, ꝙ quantumcunque caro Chriſti ſumatur in ſacramento niſi ſpiritualiter manducetur, non prodeſt quicquam.

¶Aduerte ſecundo, ꝙ germanus ſenſus dupliciter poteſt explicari: & vtroque modo in vnā & eandē veritatis ſentētiā redit. Vbi nota, quod Chriſtus nō loquit in iſtis verbis plus de carne ſua, quam de aliena, ſed ſimpliciter abſolutè de carne: non enim dicit, Caro mea non prodeſt quicquam. ſed, Caro non prodeſt quicquàm. Rurſus Chriſtus loquitur de carne, è regione diſtinguendo carnem à ſpiritu: vt contextus teſtatur euangelicus, dicens, Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam proculdubio ad viuificandum.

¶Alter itaq; modus intelligēdi eſt, Caro ſola nō pdeſt qcquā: ita ꝙ ly ſola excludat ſpiritū. Ac ſi dictū ſit, Caro ſine ſpiritu nō prodeſt quicqua ad vitā æternā, quia ſpiritus eſt qui viuificat. Et hæc gloſſa fundat, tū ſuper verbū, Caro, abſolutè platū: conſtat enī carnē ſipliciter & abſolutè ſine ſpiritu nihil cōferre ad

vitam ęternã, Tum ſuper diſtinctionẽ carnis coutra ſpititum á Domino inductã. Firmatᷓ quoque hęc gloſſa: quia applicata ad propoſitũ inuenitur quadrare. Tum quia de carne Chriſti, quę deſcripta eſt dans vitã ęternam mãducata, modo aperitᷓ, quòd ſine ſpiritu nihil ꝓdeſt ad vitam æternã. Et verè ſic eſt, qa caro Chriſti quãtumcuque crucifixa pro nobis, nihil ꝓdeſt ſine ſpiritu adoptionis filiorũ Dei. Tum quia Iudæis quęrẽtibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuam ad manducandũ, directè reſpodetᷓ, ꝙ non de ſola carne fuit ſermo, quũ dictum eſt, caro mea vere eſt cibus: & Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro ſola nõ prodeſt quicquã ad vitã ęternam: ſed de carne comitata ſpiritu: qa Spiritus eſt qui viuificat: vt ſic intelligere poſſent, ꝙ eius caro quidẽ eſſet manducanda, ſed Spiritu interueniẽte, ſed Spiritu faciẽte manducationẽ: nam efficiente Spiritu mãducationẽ carnis meæ erit quod dixi, Qui mãducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶Alter modus eſt, ꝙ caro non eſt nomẽ ſubſtãtiale, ſed carnalis officij hoc ĩ loco, & ſignificat cibũ carnalẽ. Ita ꝙ ſenſus eſt, Cibus carnalis nõ prodeſt quicquã. Et ſic ſenſus ex eodẽ ꝓcedit fonte: quia. ſ. de carne abſolutè, nõ de carne ſua ſpecialiter dicit, Caro nõ ꝓdeſt quicquã, & caro diſtinguitᷓ cõtra ſpiritũ: & vbi de mãducatione eſt ſermo, & dicitᷓ, ſpiritus eſt qui viuificat caro nõ prodeſt quicquã: ſenſus eſt, quod carnalis cibus nõ prodeſt quicquã, ſpiritualis autẽ cibus eſt qui viuificat. Et hoc directè reſpõdet quæſtioni Iudæorũ, qui nõ de ſubſtantia, ſed de modo quærebant, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuã ad manducandũ? Præſupponebãt carnẽ, & quęrebãt modũ. reſpondet Dominus ꝙ modus nõ eſt carnalis, ſed ſpiritualis: quia caro, id eſt, cibus carnalis, non prodeſt quicquã ad vitam æternam, ſpiritualis autem cibus eſt, qui viuificat animam.

¶Quòd enim in ſcriptura ſacra caro ſumatur, quãdoq; non pro ſubſtãtia carnis ſed pro officiis carnalibus, patet in Apoſtolo primę ad Cor. 15. dicẽte, Caro & ſanguis regnũ Dei poſsidere nõ poſſunt. Cõſtat enĩ ꝙ nõ excluditᷓ à regno Dei ſubſtãtia carnis & ſanguinis (Quoniã reſurgemus, ſicut Chriſtus, carnẽ & oſſa habẽtes) ſed carnalia officia. Quòd autẽ in hoc loco caro non ſumatᷓ pro ſubſtãtia carnis, ex ipſomet euãgelico cõtextu patet. Nam ibidẽ Dominus dixit de ſubſtantia carni, ſuæ, Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ ſanguinẽ, habet vitam æternã enĩ. Hinc clarè patet, ꝙ ſubſtãtia carnis eius ſpiritualiter mãducata prodeſt multũ, & viuificat: vtpote dans vitam æternam. Non ergo de ipſa ſubſtãtia carnis dictũ eſt, Caro non prodeſt quicqua. Quòd aũt de carnali officio ad literã ſit intelligendũ, patet tũ ex eo, ꝙ Iudęis carnaliter quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuã ad manducandũ, directè reſpondetur, ꝙ caro, id eſt carnalis cibus ꝓdeſt quicquã, ſed ſpiritualis cibus facit vitã æternã, vt per hoc intelligere non poſſent ꝙ quũ dictũ eſt, Niſi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & Caro mea verè eſt cibus, &c. non de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum qa ſicut Nicodemũ alloquẽs Dominus de generatione ſpirituali, poſtquã dixerat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu nõ poteſt introire in regnũ Dei, ſtatim ſubiunxit ad excludẽdam generationẽ carnalẽ: Quod natũ eſt ex carne caro eſt: & ꝙ natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt: ita Iudæis quærẽtibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuã ad manducãdũ: dixit, ſpiritus eſt qui viuificat, caro nõ ꝓdeſt quicquã: ſignificans ꝙ cibus carnalis nõ prodeſt niſi carni, cibus autem ſpiritualis eſt qui viuificat. Et ſi vnico verbo vtrunq; modũ exponendi placet cõplecti, dic, Caro carnaliter nõ prodeſt quicquam ad vitam animę, ſpiritu autem prædita viuificat.

¶Ex his omnibus habes erudite lector, ꝙ licet verum ſit, ꝙ de carne relata ad manducationẽ Dominus loquatur, dicẽs, caro non prodeſt quicquã: falſum tamen eſt, ꝙ loquatur de carne, comeſta: ſed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falſum quoque eſt, ꝙ per hæc verba excludatur ab Euchariſtia vera Chriſti caro. Et ſi proteruos ex euangelicis verbis vis cõuincere, petito, an caro Chriſti manducata ſpiritualiter, proſit ad vitam æternam: ſi prodeſt, ergo vera Chriſti caro comeſta ꝓdeſt: ergo ex hoc, ꝙ Dominus dicit, Caro non ꝓſit quicquã, nõ excludit qn caro Chriſti ſpiritualiter manducata poſsit. ſi nõ prodeſt, quia caro non prodeſt quicquam, ergo falſum eſt quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Hæc de ſecundo.

CAPVT III.

Quod falſum ſit Tẽeologos opinari in Euchariſtia ſacramento corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.

ERTIVM caput eſt, ꝙ Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Euchariſtia ſumi corpus Chriſti: iuxta coactã cõfeſsionẽ Berangarij, de conſecratione, diſtinctione 2. Ego Berangarius.

CIRCA Hoc caput cõſtat falſiſsimũ eſſe, ꝙ Theologi dicunt corpus Chriſti corporaliter & perceptibiliter ſumi: quoniam & ſpiritualiter & nõ percipiendo (ſiue ſenſu, ſiue intellectu) ſed credẽdo dicũt corpus Chriſti ſumi in Euchariſtia: ſacramentales autem ſpecies corporaliter & perceptibiliter ſumuntur.

Verba aũt cõfeſsiõis Berẽgarij ex rõne dicẽdi interpretãda ſunt. Quia enim Berẽgarius errorẽ, quẽ iſte ſuſcitare conatᷓ, ſecutus eſt. (ſ. quòd in ſacramento Caro Chriſti erat ſicut in ſigno tãtũ, & Eccleſia catholica fatetᷓ carnẽ Chriſti nõ ſolũ ſignificari, ſed cõtineri in hoc ſacramẽto) ideo Patres in cõcilio decreuerũt in deteſtationẽ talis erroris, ꝙ cõfiteretᷓ Berengari⁹, corpus Chriſti ſenſibiliter ſumi manib⁹ ſacerdotũ, tractari, & dentibus cõteri: vt intelligerẽt Chriſtiani per hęc verba, ꝙ fideles ſumẽdo Euchariſtiã, ſumunt nõ ſolũ ſacramentũ (hoc eſt ſacrũ ſignũ carnis Chriſti) ſed ſumũt etiã ſpeciẽ cõtinẽtẽ carnẽ Chriſti, qđ hæretici iſti negãt, & ĩpugnant. Et nõ intelligebãt Patres, nec volebant intelligi, ꝙ caro Chriſti in ſeipſa ſentitur, tangitᷓ, conteritur dẽtibus, hoc enim nec ſomniant Chriſti fideles. Tota itaq; differẽtia in hoc cõſiſtit, ꝙ qui prius cõfitebatᷓ Chriſtũ manducari in ſigno tantum, coactus eſt à fide catholica confiteri carnem Chriſti manducari non ſolũ in ſigno, ſed in continente ſacramento Euchariſtię. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falſum, ſed vere exiſtimant Theologi Fidem venire hominis iudicio & electione, & vſque ad ſenſibilia extendi

VARTVM caput eſt, quaſi Theologi errent in duobus. Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, ꝙ fidem ad res ſenſibiles extendunt: quum nullus credat quod ſentit, aut videt.

CIRCA hoc caput ſcis erudite lector, falſum eſſe, ꝙ Theologi dicant primũ: quoniã cũ Paulo Apoſtolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donũ Dei eſſę, ꝙ quia non cõfertur inuito: ſed volenti, ſed diſpoſito ad illud voluntaria electione Chriſtianitatis, ideo diſpoſitiuè verificatᷓ fidẽ pendere ex hominis electione.

¶Secundũ aũt dictũ noſtri poſſe bené & malè intelligi. Nam ſi intelligeretᷓ fidẽ extendi ad res ſenſatas tanquã ad res creditas, falſum eſſet: cõſtat enim, ꝙ quę credũtur, nõ ſentiũtur. Sed in hoc ſenſu nõ dicunt Theologi fidẽ extendi ad ſenſibilia, nã fatentᷓ cum Paulo ad Heb. 11. ꝙ fides eſt eorũ quæ non apparẽt. Si autẽ intelligitur, ꝙ fides extẽditur ad res ſenſibiles tanquã ad extrema rerũ creditarũ, optime dicitᷓ, & peſsimè reprehenditur, nam multæ res creditę conſiſtũt in coniunctione rerum ſenſibiliũ cũ rebus inſenſibilib⁹: hãc per hoc quũ oporteat credere cõiunctionẽ rei ſenſibilis cũ re inſenſibili, neceſſe eſt tũc fidem extẽdi ad rem ſenſibilẽ tanquã ad alterum extremũ coniunctionis creditæ: Et patet quod dicimus in myſterio incarnationis. Fide credimus, ꝙ Verbũ caro factũ eſt, & conſiſtit myſterium hoc in cõiunctione Verbi ad carnem ſenſibilẽ: nec poteſt credi iſta cõiunctio, niſi credulitas extendatur ad carnem. Ita ꝙ ſi videremus Chriſtũ hic præſentem, nõ crederemus carnẽ, quam videremus, ſed crederemus cõiunctionem diuinitatis cũ carne: ac per hoc extenderetᷓ fides noſtra ad carnem viſam, nõ quatenus videtᷓ, ſed quatenus eſt extremum inuiſibilis coniunctionis cũ Deitate. Vnde habes clarè, ꝙ qui negat fidem ſic extendi ad ſenſibilia, negat fidẽ Chriſtianã eſſe de myſterio Verbi incarnati. Sic autẽ eſt in propoſito: quoniã non credim⁹, ſed videmus ſpecies ſacramenti Euchariſtię, credimus autẽ pręſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ita ꝙ coniunctio ineffabilis illarũ ſpecierum ad corpus Chriſti, ſub fide cadit: & non ſpecies ipſa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod ſibi inuicem minime aduerſantur hæc, in Euchariſtiæ ſacramento verum Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantùm manducari.

VINTVM Caput eſt, ꝙ ſimul ſtare non poſſunt hęc duo, in ſacramẽto Euchariſtię eſſe verũ Chriſti corpus, & ſpiritualiter mãducari, qa ſpiritus & corpus adeò à ſe diſtant, vt neutrũ poſsit alterũ eſſe, & dicere corporalẽ carnẽ ſpiritualiter manducari, nihil aliud eſt quã dicere ſpiritũ eſſe corpus, & ecõuerſo.

CIRCA Hoc caput, qa ridiculũ eſt argumentũ, manifeſtè videre potes, prudẽs lector, ꝙ digreditᷓ à re ad modũ rei. Null⁹ ita inſanit, vt dicat ſpiritũ eſſe corp⁹: ſed dicim⁹ corpus Chriſti habere modũ eſſẽdi ſpiritualẽ ĩ hoc ſacramẽto: qa eſt qdẽ in ſacramẽto verũ corpus, ſed nõ ꝑ modũ corporis ĩ ſacramẽto exiſtit, ꝑ modũ qdẽ corporis exiſtit in cœlo, in ſacramẽto aũt non exiſtit ꝑ modũ corporis: nõ eñ exiſtit occupãdo locũ: ſed ſpirituali mõ incõprehẽſo ab intellectu humano: ſicut etiã incõprehẽſus eſt mod⁹ vniõis verbi Dei ad humanitatẽ aſſumptã: ſicut etiã incõprehenſus eſt mod⁹, quo vnus Deus eſt trinus in perſonis. Credim⁹ enim hæc oĩa, quãuis nõ cognoſcam⁹ illa. Et ſimiliter mãducatᷓ verũ Chriſti corp⁹ in ſacramẽto, ſed nõ corporaliter, ſed ſpiritualiter. Et hoc ẽ dictũ, ꝙ mãducatio corporalis nõ

maſt

masticat Christi corpus, quāuis conterat sacramētales species corporis Christi, sub quibus cōtinetur vera caro Christi: sed spiritualis mãducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est, ꝙ Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatē personarū consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tā ea quæ sunt Trinitatis, quā ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendū mysteria fidei hortari ad meditādum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, ꝙ in verbis cōsecrationis, Hoc est corpus meū: verbū, est, nō est intelligēdū ꝯm propriam significationē: sed vsurpatur extra propriā significationē, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meū, Vnde corpus Christi nō est in hoc sacramēto nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicunt. Primū ꝙ in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Scđo reddit ratio, quare cogimur intelligere in verbis cōsecrationis Est, pro, Significat, q̄a oportet alterū duorū dicere: aut ꝙ Christus falsum dixit, dicēdo, Caro nō prodest quicquā, ꝙ est impiū: aut ꝙ Est, sumit pro, Significat. Et patet sequela: q̄a si Est sumit propriè, esset in hoc sacramēto vera Christi caro vtilis ad vitā æternā: & sic falsum dixisset Christus, caro nō ꝓdest quicquam. Tertiò assignat alia ratio ad idē ex fide: q̄a quicquid corpus est, vel quod percipi aut tāgi potest, nullo pacto ad fidē ptinet. Quartò assignat ratio ad idē, quia oīa quadrāt, intelligēdo Est, pro, Significat, Quadrat enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei cōmemorationē. Quadrat quod Paul⁹ dixit: Quotiescunq; manducabitis panē hunc & calicē bibetis, mortem Domini annūtiabitis, Quadrat ꝙ in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de cōuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notāda sūt. Quod igitur imprimis dicit, in Scriptura sacra vsurpari quādoq; Est, ꝓ, significat, verū dicitur: sed in hoc errat: ꝙ non discernitur diuersus loquēdi modus. Scriptura siquidē quādoque loquit metaphoricè, & quandoque propriè. Et quū sermones sunt metaphoricè, tunc Est æquiualet ad Significat: puta: Petra autē erat Christus, Ego sum vitis verā, Ego sum ostiū, & similia, In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendum esse, Est, erat, sum, fui, nō ꝯm proprietatē, sed secundū similitudinē. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuēti. Quū autē nō ꝯm similitudinē, sed secundū proprietatē Scriptura loquit, nunquā Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriā significationē, sed secundū proprietatē suæ significationis intelligitur. In proposito autē constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiā ipsi aduersarij confitētur. Erratur ergo vsurpando hic est, ꝓ Significat. ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est vsurpatur, pro, significat.

¶Quum autē secundò affertur ratio, quia caro nō prodest quicquā, ampliore instructione non eget. Monstratū siquidē est in secūdo cap. ꝙ per illa verba. Caro nō prodest quicquā, Dominus nihil aliud significat, nisi ꝙ caro sola, seu carnalis cibus, nō prodest quicquā ad vitā æternā. Cum qua veritate optimè quadrat hæc etiam veritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meū: quoniā corpus Christi in hoc sacramento cōtentū, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, ꝙ quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenū est symbolū fidei, ꝙ credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, ꝙ ascēdit in cælum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, ꝙ ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶Quum demum quartò affertur, ꝙ omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenū. Verū siquidē est, quod sacramentum hoc est memoria recordatioq; mortis Christi: imò quod plus est, ꝙ est signū corporis Christi. Scis eni plenis buccis Theologos in quarto sent. sonare, ꝙ species sacramentalis est signū geminę rei. s. corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatę, & corporis Christi mystici, vt rei nō cōtentæ, sed significatæ. Hęc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatiōe signi, memorię & huiusmodi, infert negationē carnis Christi cōtētæ. Quasi nō stent simul, ꝙ in sacramēto hoc sint ambo, signū. s. & signatū: que tamē cōstat verissimè stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliā veritatē. Et per hoc patet, ꝙ conuentus Corinthiorū ad cœnā Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmant ꝙ verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶Vbi etiam libet intueri, ꝙ conuentus Corinthiorū ad cœnā Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, ꝙ non erat conuentus ad gratiarum actionē tantū, ad panē significatiuū tātùm, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumēdum: alioquin non dixisset, Qui mãducat & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus domini, si ad signū tantū corporis Domini cōueniret sumendū, non esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumēs: quia constat nō esse reū corporis & sanguinis Dñi qui indignè pacē in Ecclesia sumit, qui panē benedictū (vt in multis Ecclesiis fit) comedit, q̄ diuinis interest officiis, vt Christianus. Et tamē ad hæc oīa cōuenientes in Ecclesia, ꝓfitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticū: vtpote Christianos: sicut apud istos hęreticos cōueniētes ad cœnā Domini, ꝓfitētur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illū cōuentū, docemur cōuentū ad cœnā Dñi plus importare, quā ad panē significatiuū: dū instruimur, ꝙ reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indigne sumit. Quærat ab istis, quib⁹ verbis debuisset vti Apostolus ad significādū verū Christi corpus, si hæc nō sufficiūt: q̄bus verbis Christus vti debuit, si illa nō sufficiūt, Hoc est corpus meū? Cōf. nde demū istos, quęrēdo ab eis Si hęc Christi & Pauli verba nō sat sunt ad docendū verū Christi corpus esse in sacramēto Eucharistię, dicite, quęso vos, qb⁹ verbis vtendū erat, vt exprimeret verū Christi corpus esse in hoc sacramēto? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meū) propriè, imò ꝓpriissimè significātia substātiā demōstratā sub accidentibus panis esse corpus Christi, nō sufficiūt, si locutio ꝯm proprietatē sermonis nō sufficit, nullus sermo sufficiet, Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circūlocutione vsus fuisset, minor inueniret certitudo, minor inueniret veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à ꝓprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quib⁹ verbis Paulus mãducationē sacramētalē veri Christi corporis debebat explicare, dicēdo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi mãducat, & bibit, nō diiudicans corpus Domini, explicādo, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

CIRCA clarā intelligētiā verborū cōsecrationis, Hoc est corp⁹ meū, recolito primò, ꝙ verba hæc sortiūtur veritatē suā in fine ꝓlationis, & nō antè. Et hoc nō est propriū huic locutioni, sed est cōmune ei & omnibus locutionib⁹ enūtiatiuis. Et ratio est, q̄a veritas locutionis enūciatiuè comitat significationē eius: constat enim ꝙ nō prius locutio enūtiatiua est vera, quā significet: ac per hoc antequā habeat cōpletam significationē, nec est vera, nec falsa. Cōstat quoq;, ꝙ vsq; ad finē prolationis non cōpletur significatio orationis: & cōsequēter non est vera nec falsa ante finē prolationis. Et hinc est, ꝙ si sacerdos nō finiret verba hæc nō solū significāt verū, sed etiā efficiunt veritatem, quam significāt. Significant enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimū prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona cōstat sacerdotē affirmare, hoc est corpus meū) efficiūtq; hoc esse corpus Christi. Et significationē quidē verba ipsa sonāt (efficiētiam autē exercere fides Christiana confitetur: credimus enim verba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige cōsequēter, verificari in fine ꝓlationis horū verborū duo simul. s. esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi verè respōdet esse, id est hoc esse corpus Christi, vel autē efficaciæ respōdet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita ꝙ simul & semel in eodē instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodē instāti fieri, & esse, habes in ꝓptu canonē philosophicū de efficientiis instātaneis, quibus idē simul in eodē instāti fit & est tale: vt patet de aëre, qui instantanea illuminatione simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actu. *Aptissimū fuit hoc exēplum.*

HIS præmissis patet prio, ꝙ in istis verbis, Hoc est corp⁹ meū, pronomen Hoc, neq; demonstrat panē, neque demonstrat corpus Christi: q̄a demōstrationi panis repugnat veritas essendi: nā sensus esse, hoc, id est, iste panis, est corp⁹ meū: ꝙ cōstat esse falsif

falsis

falſiſsimū.nā nec in fine ſermonis,nec poſtea,nec antea iſte panis eſt corpus Chriſti: quoniā nunquā panis eſt corpus Chriſti. Quāuis enim ſacramēto cōfecto, & ipſo durāte,verū ſit,ꝙ id ꝙ fuit panis,eſt corpus Chriſti, nunquā tamē verū eſt ꝙ panis eſt corpus Chriſti.Demōſtratiōi aūt corporis Chriſti repugnat verū fieri,ſeu veritas efficiētię:quoniā corpus Chriſti nō fit corp⁹ Chriſti.Si enim pronomē hoc demōſtraret corpus Chriſti eſſet ſenſus,Hoc,id eſt,corpus meū,eſt corpus meū:quod cōſtat non fieri per hæc verba, ſed eſſe veriſsimā ante iſta verba prolata. Verè ergo ſignificationi verborū repugnat, ꝙ pronomen,Hoc, demōſtret panē: quia panis nunquā eſt corpus Chriſti. Et verè efficiētiæ eorundē verborū repugnat,ꝙ pronomē,hoc,demonſtret corpus Chriſti:qa corpus Chriſti nō fit corpus Chriſti,non cōuertitur in corpus Chriſti.Oportet igitur per pronomē,hoc, demōſtrari id quod cōgruit vtriq;,ſcilicet & eſſe & fieri: vt illud demōſtratū ſimul & ſemel & fiat & ſit corpus Chriſti.Quod (vt priſci Patres docuerūt) eſt indiuiduū ſubſtātiæ abſq; determinatione naturæ tā panis quàm corporis Chriſti.Nec hoc volūta riè aſſerūt: ſed quia pronomen,hoc,eſt demōſtratiuū ſubſtātiæ,proculdubio ſingularis,ideo affirmāt demōſtrari ſubſtātiā indiuiduā.Et quia nō plus exigit vis pronominis quum etiā apud grāmaticos ſignificet ſubſtantiā ſine qualitate: id eſt,ſine determinatione naturæ) & huiuſmodi demōſtratio quadrat tā reſpectu fieri,quā reſpectu eſſe:ideo cōcludūt ꝙ pronomē hoc, in his verbis demōſtrat ſubſtantiā,quæ ſub illis eſt accidētibus, nō explicādo naturā panis aut corporis Chriſti. Quadrare autē hāc demōſtrationē tā ad fieri,quā ad eſſe,clariſsimè patet. nam per hæc verba in fine prolationis ſubſtātia cōtenta ſub his accidētib⁹ fit corpus Chriſti:& rurſus veriſsimū eſt in fine prolationis,ꝙ ſubſtātia cōtēta ſub his accidētib⁹ eſt corpus Chriſti. Vbi manifeſtè videre potes iuxta hūc ſenſum verificari & verā ſignificationē verborum,& eorūdem veram efficientiam: quia per hæc verba in perſona Chriſti ꝑlata(ſcilicet hoc,id eſt hæc ſubſtātia,eſt corpus meum) hæc ſubſtātia fit, & eſt corpus Chriſti.

¶ Ampliato & magnificato hęc, ęo quòd nulla in hoc ſenſu interuenit extorſio,nulla improprietas, nulla mendicitas, ſed ſiſtitur infra proprietatem verborum & fidei Chriſtianæ confeſſionem.Hæc de ſeptimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falſum non ſit,ſed verum,deleri & remitti peccata per hoc ſacramentum Euchariſtiæ.

OCTAVVM caput eſt,quod falſa eſt fides ſacramētum hoc delere peccata:quia ſola mors Chriſti noſtra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorē facile deprehendes ſi vim rōnis inſpicias. Ex hoc eñ,ꝙ ſola mors Chriſti noſtra delet peccata,nō ſequit̄, Ergo applicatio mortis Chriſti ad nos nō delet peccata.Sicut nāq; ex hoc, ꝙ ſolus artifex facit ſphęrā, nō excludūtur inſtrumēta artificis, qb⁹ ſpherā operat̄: ita ex hoc ꝙ ſola mors Chriſti delet noſtra peccata nō excludūtur ſacramēta Eccleſię, q̄ ſunt inſtrumēta, quibus mors Chriſti applicat̄ ad nos,alioquin delere oportet ex ſymbolo, Cōfiteor vnū baptiſma in remiſsionē peccatorū. Si enim ex hoc, ꝙ ſola mors Chriſti delet noſtra peccata,excluderēt̄ ſacramēta,Baptiſmus quoq; excludit̄ à deletione peccatorū.Et ſicut ſm veritatē nō excludit̄ Baptiſmus,ita nec alia ſacramēta excludunt̄ à deletione peccatorū.Nihil ergo valet inducta ratio.Hęc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Euchariſtiæ ſacramentum ſit ſacrificium, & in Miſſa offerri ſit inſtitutum à Chriſto,vel ab Apoſtolis.

NONVM caput eſt,Falſa eſt fides tenēs, ꝙ Euchariſtiæ ſit ſacrificiū. Tum quia ſacrificiū Chriſti ſemel in cruce oblatū ſufficit in æternū:vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli ad Hebr.10. Vna enim ſanctificatione cōſummauit in ęternū ſanctificatos.Et cap.9. Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Tum quia falſum eſt Chriſtum offerri in Euchariſtia,nam Chriſtus non offertur in ſacrificium niſi moriatur,niſi ſanguine intercedente:vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli etiā ad Hebræ.9.dicentis,neq; vt ſæpe offerat ſemetipſum, alioquin oportebat eū frequēter pati ab origine mūdi,&c.Conſtat autē Chriſtum in hoc ſacramēto non mori, nec poſſe mori. Tum quia nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis inſtituta eſt Miſſa.

CIRCA hoc caput,aduerte errari in hoc,ꝙ exiſtimatur ſacrificiū altaris eſſe diuerſum ſacrificiū à ſacrificio ꝙ obtulit Chriſtus i cruce:quū tñ in veritate ſit illudmet:ſicut eſt illudmet corpus Chriſti,& illemet ſanguis Chriſti,in altari,& in cruce,& in cælo modò.Differētia aūt eſt in modo offerēdi: quia tūc oblatū eſt corporaliter,mō offert̄ ſpiritualiter:tūc eſt oblatū in re mortis,nūc offert̄ i myſterio mortis.Et hoc intellige referēdo oblationē tā ad rē cōtentā q̄ ſignificatā in ſacrificio hoc,Quod dico: quia ſi ad ſpecies ſacramētales refert̄,oblatio corporalis & ſenſibilis manifeſtè eſt. Nec propterea ſpiritualis hæc oblatio fit, ꝙ inſufficiēs fuerit ſacrificium Chriſti,ſed vt in ſacris myſteriis Chriſtus eiuſq; ſacrificium iugiter recolatur,iuxta Chriſti mandatū.Hoc facite in mei cōmemorationē.Vnde patet ratiōes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr.ad ęquiuocū afferri,quoniā Paulus Apoſtolus loquitur de corporali oblatione Chriſti,quam fatemur eſſe vnā & ſufficiētiſsimā in æternum, quū autem de Euchariſtiæ ſacrificio eſt ſermo ad ſpiritualem oblationem Chriſti tranſitur. Et bene nota, quòd non dicimus ſpirituale corpus Chriſti offerri in ſacrificio altaris: ſed dicimus ſpirituali oblatione offerri naturale Chriſti corpus in ſacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige ſpectando ad rē contentam in hoc ſacrificio,corpus.ſ.& ſanguinē Chriſti:nā ſi ad mortē Chriſti ſacrificiū altaris referatur ſignū tantum, & non res inuenitur:nam neq; mors Chriſti neq; ſtatus mortis Chriſti eſt ſecundum ſe:ſed Chriſtus viuit,& regnat in cælo,& cōſequēter in ſacrificio hoc nō cōtinetur,ſed ſignificatur mors Chriſti. Intellige ſanè iterū duo:Chriſtus in hoc ſacrificio ſignificatur,& cōtinetur:mors verò eius ſignificatur quidē,ſed non cōtinetur. Vnde non oportet,& quoties hoc ſacrificiū offertur, verificare, ꝙ Chriſtus moritur, ſicut oportet verificare ꝙ Chriſtus in eo continetur,in eo offertur,in eo tāquā res exiſtēs cōtenta & oblata, Significatur autem Chriſti mors hoc ſacrificio non ſolùm quia verba cōſecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,)ſed etiam quia ſanguis ſeorſum à corpore conſecratur: ipſa enim ſeparatio ſacramentalis ſignificat ſeparationē realem ſanguinis à corpore Chriſti in morte ipſius.

¶ Quum autē obiicitur,ſacrificium altaris non eſſe inſtitutum à Chriſto neq; ab Apoſtolis, aduerte, ꝙ ex verbis Pauli Apoſtoli in epiſt.ad Corinth.prima,colligitur, Chriſtū inſtituiſſe hoc ſacrificium, & tēpore Apoſtolorū fuiſſe in vſu nō ſolum vt ſacramentū,ſed vt ſacrificium. Inquit ſiquidem Apoſtolus Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis,quoniā domin⁹ Ieſus in qua nocte tradebatur,&c. Ex hoc enim Paulus dicit ſe tradidiſſe Corinthiis,antequam ſcriberet eis primā Epiſtolam,quod accepit à Domino de Euchariſtia, duo dicimus. Alterum eſt,quòd multa Apoſtoli tradiderūt Eccleſiis ſeruanda, quæ tradita fuiſſe ab Apoſtolis non eſt ſcriptū in ſacræ Scripturę libris.Ecce vides hic ꝙ niſi ſubſecuta fuiſſet hæc epiſtola,neſciremus Paulum tradidiſſe Corinthiis id, quod accepit à Domino de Euchariſtia,& tamē in rei veritate ipſe tradiderat Corinthiis ante Epiſtolā doctrinam Euchariſtię,quam acceperat à Domino:vt ipſe teſtatur.Alterū eſt,quòd id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis de Euchariſtia,eſt illud,cui⁹ in pręcedēti capitulo meminerat tāquam ritus iā in Eccleſia Corinthiorū vſitati,dicēdo,Fugite ab idolorū cultura: calix benedictionis cui benedicimus:nonne cōmunicatio ſanguinis Chriſti eſt?& panis,quē frangimus,nōne participatio corporis Domini eſt?quoniā vnus panis & vnum corpus multi ſumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus.videre Iſraël ſecūdum carnem,nonne qui edūt hoſtias participes ſunt altaris?Quid ergo,dico ꝙ idolis immolatū ſit aliquid,aut ꝙ idolum ſit aliquid? ſed ꝙ quę immolāt Gētes,dęmoniis immolāt,& non Deo, nolo autē vos ſocios fieri dæmoniorum,non poteſtis calicē Domini bibere,& calicē dęmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.In quibus verbis,in quo textu & cōtextu clariſsimé patet,ꝙ Apoſtolus ſupponit ritū Eccleſiæ, qui tūc & nunc ſeruatur: ſcilicet ꝙ ſumentes Euchariſtiam,ſumunt de ſacrificio altaris, & ex hoc ipſo quòd ſumunt de ſacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum,afferens ex veteris ritu legis,ꝙ edentes hoſtias,erant altaris participes.& ſimiliter Gētiles dæmoniis immolātes, menſæ dæmoniorū ſunt participes,&c.Habes ergo ex hoc ſingulari textu, ꝙ calix & panis Domini tempore Apoſtolorum in ſacrificij vſu erāt: niſi quis adeò deſipiat,vt impertinēter hęc omnia ab Apoſtolo tā accuratè allata putet.Et hic textus iunctus ei,quod dixit apoſtolus,Ego enim accepi à Domino,quod & tradidi vobis,ſufficit ad teſtimoniū prohibendum quod Chriſtus inſtituit non ſolùm hoc ſacramētum,ſed etiam hoc ſacrificium, & quòd Apoſtoli docti à Chriſto tradiderunt Eccleſiæ hoc ſacrificium.

¶ Si extra ſacrā ſcripturā aliis ſcriptorib⁹ credēdū eſt, inuenim⁹ Iac.fratrē dñi Miſſę celebrationē addidiſſe, vt ſexta ſynodus refert de cōſe.d.1.cap.Iacobus. Inuenit̄ tpe Teleſphori Papę (qui VIII.cōputat̄ Papa à B.Petro) Miſſas celebrādas eſſe nocte natiuitatis Dñi: vt patet de cōſe.d.1.c.nocte.Nota hic,nō inſtitutionē ſed teſtimoniū ſextę ſynodi de additione facta à Iacobo fratre Dñi circa Miſsā:qa nō Romanus Pontif. nō Latina Eccleſia, ſeu Gręca,ſed Oriētalis tpe Agathonis Papę & cōſtātini Iunioris Imp.Cōſtātinopoli cōgregata centū quinquaginta Patrū, teſtat̄ Miſsā à Iacobo Apoſt. ordinatā: ſi vnius hiſtorici ſcriptoris teſtimonio credit̄,certè indubia debet̄ fides centū quinquaginta Patrū teſtimonio. Taceo quòd etiā vt dictum eſt tēpore Teleſph

lesphori Papæ q octauus à beato Petro Papa recẽsetur (quãdo Ecclesia Romana nullo tẽporali gloriabatur imperio, sed triũpho martyrũ) inuenitur sacrificiũ missæ in nocte natalis Domini offerẽdum: vt patet de cõsec. d. 1. c. nocte. Et si gestis martyrum autenticis apud Ecclesiam fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana nõ gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium Eucharistiæ viguisse: vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtum: Quo Sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras. Ecce quod Sixtus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio Eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit: Experire vtrum idoneum ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶Aduerte hic demum ꝙ etiã si nihil esset scriptũ, ipsa successiua traditio nõ vnius partis mundi, sed vniuersalis Ecclesiæ toto orbe diffusæ sufficiẽs testimoniũ prçberet sacrificiũ hoc institutũ esse à Christo & traditũ ab Apostolis, vt patet ex eo, ꝙ autoritas Ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidẽ Ecclesię habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nã Euangeliũ Ioannis nescirẽ magis, q̃ Bartholomei nisi me autoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de aliis. Si sacrificiũ hoc Latina tãtũ Ecclesia haberet, aut de nouo in Ecclesia Dei esset introductũ, esset fortè locus suspicioni, ꝙ adinuẽtio fuit Romana: sed vbi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerũt sine initio alicuius medij tẽporis: etiam si Scripturæ testimoniũ deesset, sufficere deberet: quantò ergo magis, cùm tot scriptis testimoniis. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idololatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentũ.

DEcimũ caput est, ꝙ idololatria est adorare Eucharistiæ sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas nõ est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiam, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in sacramẽto hoc nõ adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus verus Deus, & veram habẽs carnem assumptam. Et per hoc idẽ patet error secundæ rationis, quia nõ adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶Circa id verò quod tertio affertur: quia nõ legitur, Apostolos adorasse Eucharistiã in cœna, duo dicito. Primum, ꝙ non legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirũ si non legitur, adorasse sacramẽtum ipsius Christi? Si propterea ꝙ non legitur, Apostolos Christũ adorasse in cœna argumentũ valet, ergo nec à nobis Christus est adorãdus. Deinde dicito, nõ valere argumentũ vniuersaliter: nõ legitur hoc factũ ab Apostolis, ergo nõ est faciẽdum. Nusquã enim in sacra Scriptura legimus, eos cõdidisse symbolũ fidei, & tamen fecerunt illud: nusquam enim legitur in sacra Scriptura approbasse eos Euangeliũ Lucę & Marci, & tamẽ ab illis credimus approbatũ. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus vnquam Doctorum ac sanctorum verbis suis fouet Christi corpus esse in Eucharistia sacramento, vt in signo.

VNdecimum caput est, quòd Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariúsque fouent, quòd in Eucharistia corpus Christi est, vt in signo, &c.

CIRCA Hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex supradictis cõprobãtur inutilia ad errorem istius) aduerte, quòd autores isti vbi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, vera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratã & cõtentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quód sapienter sacri doctores frequentiam sacramentorum postponunt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta verò cõmunia sunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, sed vna tantùm sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

DVodecimum caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA Hoc caput scis, erudite lector, ridiculum esse. Nõ enĩ duæ sunt artes in aurifice, altera operãdi aurea, altera vtẽdi instrumẽtis ad faciendũ aurea opera. Non sunt duæ fides: altera ad Christũ, altera ad instrumẽta Christi, quibus mediantibus nobis suã virtutem salutiferam applicat. Sacramenta siquidem Ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS

de Missæ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVAESTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice vel extra remanentes.

QVAERITVR Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes. Et videtur quòd non. Primò quia verè non est ieiunus ieiunio naturæ: quoniam sumpta ablutio vinum vel aqua est, quorum vtrunque soluit ieiunium naturæ.

¶Secundò, Quia si hoc liceret, cũ ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratiõe posset vnã aliam hostiam consecratã sumere: quod cõstat esse illicitũ. Et rursus pari ratione posset aliã missam celebrare, ꝙ non esse licitum, patet ex ritu Ecclesię in nocte natalis Domini, &c.

¶Tertiò, Si liceret sacerdoti post ablutionẽ sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, vt patet: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sumpta ablutione potest Sacerdos sumere Eucharistiæ reliquias intus vel extra remanentes.

IN Hac dubitatiõe scito primò diuersas esse opiniones. Quidã enim (de quorũ numero est Scotus in 4 sent. d. 8.) putãt non licere post sumptã ablutionẽ reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiunt oppositum.

¶Et quoniã hæc opinio rationabilior atq; Ecclesię ritui cõformior est, ideo declarãda firmãdaq; est. Scito ergo, ꝙ vnũ (vt patet 5. Met.) cũ multipliciter dicatᷣ, q̃tum ad ꝓpositũ spectat, dicitur dupliciter: s. simplicitate & perfectione. Quod nõ solùm est verũ in rebus, sed in actibus: nã nõ solùm aliqua res est vna simplicitate (vt albedo) & aliqua pfectiõe (vt calce⁹ cõstãs ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua opatio est vna simplicitate, vt visio: & aliqua pfectione, vt prãdere cõstãs ex multis opationibus requisitis ad prãdium: vt sumere panẽ, carnẽ, vinũ, &c. Qui igitur examinãt actus sacerdotis sacrificiũ offerentis & sumẽtis, ẜm naturã actuũ simpliciũ, cogũtur cõsequenter dicere, ꝙ sumpta ablutiõe nõ possunt sacerdotes sumere reliquias. Qui autẽ actus sacerdotis ẜm naturã actuũ perfectorũ constantium ex pluribus ad sui perfectionẽ, discutiũt, dicunt ꝙ sicut oblatio corporis & sanguinis est vnũ perfectũ sacrificiũ, & sumptio eorundẽ sub speciebus panis & vini est vna perfecta refectio constãs ex cibo & potu: ita tota sumptio Eucharistiæ, reliquiarum, & ablutiõis est vnus cõsummatus actus: ac per hoc reliquiæ tũc sumptæ ad eundem numero actũ perfectum spectãt, non vt necessariò requisitæ ad integritatem illius, sed vt partes materię.

¶Quòd aũt actus sumptionis Eucharistiæ & actus ablutiõis, cõputari debeãt, nõ tanquã diuersi simplices actus, sed pro vnico actu: ritus Ecclesiæ cogit omnes cõfiteri, ex hoc, ꝙ nõ saluari rectè aliter possunt difficultates accidẽtes in huiusmodi sumptionib⁹, & sic optimè saluanẽ. In primis nõ põt aliter saluari, quomodo reliquiæ Eucharistiæ adhærẽtes palato, vel dẽtib⁹, possint licitè post ablutionẽ deglutiri. Et patet rõ, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiuniũ naturæ, & quo ad verã comestionẽ & potationẽ, nõ est absq; deglutione. Cũ igitur in casu hoc nõ sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicẽdo ꝙ totũ pro vnico actu cõputatur? Nec officit intento, si quis dicat, ꝙ non est simile de reliquiis in calice, patena, & in ore: q̃a istæ sunt semel sumptæ, ille non. Nã satis est in proposito, ꝙ oportet acceptari ab omnibus hoc, ꝙ actus isti nũ iudicãtur vt diuersi ẜm se, sed cõputãtur pro vnico, adhuc enim Eucharistia etiam tota remanẽte in ore, etiam ablutione sumpta, licite sumitur absque dispensatione ieiunij nõ alia ratione, nisi quia totũ pro vnico actu cõputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperẽtur, nõ posset ille ieiunus Eucharistiã verè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore sola, nõ est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est cõmestio, neq; potatio. Nõ potest quoq; deinde aliter saluari quomodo in parasceue, quãdo hostiæ pars ĩ vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi à ieiuno rectè põt, nisi totũ ꝓ vnico actu cõputãdo: ẜm enim simplices actus iã nõ ieiunus sumeret. Nõ põt quoq; saluari, quomodo distinctis haustib⁹ sumpta etiam prima ablutione, licitè sumitur à nõ ieiuno (quod tamẽ oportet) nisi totũ pro vnico actu cõputando. Quòd autem oporteat primam ablutionẽ, si statim sumitur, sumi a nõ ieiuno, ex eo patet, quod statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cũ enim semp in calice maneat aliquid humiditatis post sumptũ sanguinem: & illud

non

non ſit ſine ſubiecto ſi vinum fuiſſet, proculdubio retinet adhuc vini ſpeciem: & cùm non tam cito corrumpatur, reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino: qui non niſi à ieiuno ſumendus eſt, ſicut nec pars hoſtię mixta vino, &c. Non poteſt quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutionē ſanguini mixtam ſtatim duobus hauſtibus ſumere, & particulam hoſtiæ poſt primũ hauſtũ in calice remanētem oporteat relinquere quare enim magis licet ſanguiniis reliquias vino mixtas, quàm hoſtiæ poſt primũ ablutionis hauſtum ſumere? Nõ poteſt aliter ſaluari differētia in præfatis caſibus inter hominē ſumpta ablutione, & hominē, qui prius tantũdem bibiſſet. Et tamē qui bibiſſet, ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumēdas etiam reliquias: hic autem, qui ablutionem ſumpſit, in omnibus prædictis caſibus abſque diſpenſatione excuſatur. Nec hoc eſt aliunde, quàm ex hoc, quòd abſolutio non computatur cõtra reliquias.

¶Quòd verò reliquiæ Euchariſtiæ vt partes materiæ ſe habeāt, ex ritu Eccleſiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia nõ dicitur bis cõmunicare, qui poſt ſumptam hoſtiā ſacrā particulas reliquas ſumit, etiā ſi credēs ſe nihil àmplius accepturũ, adoratum iuit ante ablutionem: vt in religione fit. Et tamē ſi aliā hoſtiam ſumeret, quantumcunq; ieiunus, iterum cõmunicaret, niſi forté vt reliquias communionis ſuſciperet: quod confirmaret intentum: quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: quia ſicut in aliis rebus duplices aſsignantur partes, ſcilicet ſpeciei & materiæ, ita in Euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramētales panis & vini: hęc enim in diffinitione cadũt: vt partes verò materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini: quæ etſi in diffinitione nõ ponerētur, ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli, ad integritatē tamē materiæ ſpectāt. Vnde quãuis Euchariſtiæ ſacrificiũ ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectũ ſit eſſentialiter, adhuc tamen perficiēdum reſtat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ ſunt. Et quoniam ablutio neceſſariò immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi pro vnico actu rationabiliter cõputantur.

¶Ex prædictis igitur, tu ſtudioſe collige quid eſt in hac difficultate, ſuper quod rationes fundari & difficultates ſolui poſsint: & eſt ꝙ ſumptio reliquiarum Euchariſtiæ & ablutionis earũ ꝓ vnico actu cõputatur. Oportet enim hęc duo ſimul concurrere: ſ. rationē reliquiarũ, & rationē ablutionis earum ad hoc, vt ad vnũ ſpectent actum: propter quod nõ eſt idem iudicium de alia hoſtia, & de reliquiis, nec dē potatione ꝑcedēte & de ablutiōe: nec de ablutione quā pro reuerētia ſumunt cõmunicantes ſub ſpecie panis, & ablutiōe ſacerdotali: qm̃ iſta eſt ablutio reliquiarum extra manentium, illa non, ſed aut pro intus tantùm manentibus, vt pro reuerentia. Et quoniam ablutio ſacerdotalis non eſt ablutio ſpecierum ſanguinis tantùm, ſed corporis: idcirco reliquiæ corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et quoniam particulæ hoſtię remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum ſunt, quamuis non ablutæ, ſumi ſicut ablutę poſſunt alioquin particula hoſtiæ ex ſtridore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens non abluta ſumi non poſſet cũ ablutis: quod eſt ridiculum. Ex quo enim ſaluatur ratio tam reliquiarũ quàm ablutionis reliquiarum, quãuis nõ omnes ſint actu ablutę, omnium ſumptio pro eodem actu computatur, &c.

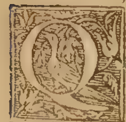
EX His patet reſponſio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, quòd ieiunium naturæ debet præcedere totum actum ſumptionis ſacramenti, & non ſingulas ęius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum ſumere, qui ieiunus cepit: vt dictum eſt.

¶Ad ſecundum patet reſponſio: quia licet quo ad rem ſacramenti: ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idem ſit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad ſpecies ipſas: quæ ſunt ſacramentum tantum, vt ritus Eccleſię conuincit.

¶Ad tertium autem dicitur, ꝙ communicans ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionē ſuam compleuit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentium: vnde eſt mirum, ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum ſumendis vacat, adhuc eſt in actu refectionis: propter quod nõ eſt mirũ ſcilicet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarum in vino calicis: poteſt enim poſt primũ hauſtũ remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere, & hærentem ſacerdotis digitis particulam ſugere: quandiu ſumendis vacat reliquiis & ablutioni earũ. Et hęc dicta ſufficiant. Piſis, die 20. Nouembris, 1509.

QVAESTIO. II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus, ſatisfaciat pro ſingulis.

QVæritur, Vtrum ſacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleemoſynam ab altero vt celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo vnam tantùm Miſſam pro vtroque.

¶Et videtur ꝙ nõ. Primò, quia effectus miſſę, ꝓ quo habēdo Miſſa petitur & promittitur, eſt finitus. Finitũ autē diuiſum, minus habetur à ſingulis, quàm ſi totũ haberetur ab vno. Quicquid igitur datur ſecundò, adimitur à primo, & ſic neutri ſatisfit. Aſſumptum: ſcilicet quòd effectus Miſſę ſit finitus, Probatur ex eo, quód pro eodem dicuntur plures Miſſæ.

¶Prętere a, Cùm idem ſit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, ſi poteſt Miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero, ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus: & ſic Eccleſia non bene inſtituiſſet Miſſas pro aliquibus determinatè, ſed debuit omnes pro omnibus offerre: vt bonum commune ſine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶Prętere a, Si ſatisfacit hic ſacerdos vnica Miſſa ꝓ pluribꝰ, pari ratiōe ſatisfacit etiā vnica Miſſa pro quatuor miſsis ꝓmiſsis eidē, accepta ab illo eleemoſyna ꝓ quatuor Miſsis. Hęc aũt conſtat eſſe falſa: dãnaretur enim ab Eccleſia, q vnica Miſſa dixiſſet ſe ſatisfeciſſe ꝓ miſsis beati Gregorij, q̃ ſunt triginta: ergo, &c.

IN Oppoſitũ eſt: quia virtus Miſſæ eſt infinita: quia eſt virtus Ieſu Chriſti in ſeipſo. Infinitũ aũt poteſt quibuſcunq; applicari, & ab eis participari abſque vllo ſingulorum damno: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sacerdos ſuſcipiens eleemoſynā, vt pro aliquo celebret, ſi accipiat à pluribus eleemoſynam, pro omnibus ſatisfacit, iuxta illorũ deuotionem.

IN Hac quæſtione, quia Miſſa continet duo: ſcilicet orationem & ſacrificium Euchariſtię, primò de ſacrificio (quod eſt pręcipuum in Miſſa) deinde de oratione dicendum eſt. Rurſus, quia effectus vtriuſque eſt multiplex: ſcilicet meritum, impetratio & ſatisfactio, ſigillatim definiendum eſt. Rurſus, quia effectus dupliciter oritur, ſcilicet ex opere operato, & ex opere operante. vt perfecta habeatur de quæſito notitia, ſingularis examinatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶Sacrificium igitur Miſſæ dicit duo. Eſt nanq; ſacramentum & ſacrificium: & inquantum ſacramētum, non eſt ad propoſitum: quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tantùm. Inquantum verò ſacrificium eſt ad propoſitum, & diſtinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et ſumptũ hoc ſacrificium ſecundum opus operatum conſideratur dupliciter, ſcilicet ſecundum ſeipſum abſolutè: & ſecundum ſeipſum applicatũ huic: ſi enim conſideratur hoc ſacrificium ſecundum opus operatum abſolutè, ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti, ita quòd res oblata eſt Ieſus Chriſtus. Et quantitas huius ſacrificij eſt infinita, ita quòd eſt impetratiuum, meritorium, & ſatisfactiuum infinitè: vnde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſsionis Chriſti: eſt enim Deo acceptius, quàm ſint exoſi omnes peccatores, &c. Veruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi eſt ſecundum ſufficientiam, & non ſecundum efficientiam, & ſecũdum naturam cauſę vniuerſalis, indeterminatæ, ſcilicet & non determinatæ ad hũc aut illum: ita hoc ſacrificium eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ, & indeterminatę efficacię. Et ſicut efficacia paſsionis Chriſti determinatur ad hunc per hoc vel illud ſacramentum: ita efficacia huius ſacrificij per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem ſacrificij, ideo loquendo de effectu huius ſacrificij ex ſolo opere operato ſecundum ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine, ſed tantùm in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarũ actiones, cõmemorationem, & ſi quid eſt huiuſmodi. Vnde in hoc videtur cõmunis multorum error, ꝙ putant hoc ſacrificium ex ſolo opere operato habere certum meritum, vel certam ſatisfactionē, quę applicatur huic vel illi: hoc enim nõ eſſe verum, iam patet. Et confirmatur: quia cũ ex opere operato ſit infinitę virtutis, etiā in ſatisfaciendo nõ eſſet maior ratio ex ſe, quare magis tantā & non maiorem ſatisfactioē daret.

¶Si autem ſumatur hoc ſacrificiũ vt applicatũ iſti vel illi, ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatē deuotionis offerentium, vel eorũ, pro quibus offertur: ita ꝙ quia in applicatione huius ſacrificij duo ſunt: ſcilicet applicatio ipſa ad hunc vel illũ, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoq; actus cõcurrunt ad hãc determinationem: intentio, ſ. & deuotio: intentio enim applicat hoc ſacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus reſpondet: vnde intentio propria eſt ſacerdoti, deuotio autem cõmunis eſt ei & aliis. Vnde & in canone Miſſę ſacerdos actũ intentionis applicatiuè huius ſacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Papa noſtro, &c. &, Memento Domine famulorum famularumq;, &c. & omnium circunſtantium. Deinde actum deuotionis ſubiungit, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Hoc enim nõ ſolũ ad circunſtãtes, ſed alios refertur: ex his inſinuãs applicationē huius ſacrificij non ſolũ intētione, ſed deuotione adiuncta perfici: ita ꝙ quãta eſt horũ deuotio, tãta applicat eis ex illa infinitate ſatisfactio.

¶Et ratio eſt: quia in ſacrificiis & oblationibꝰ quãtitas deuotionis magis penſatur, quã quãtitas rei oblatę. Vt patet de vetulæ oblatiōe Luc. 21. & ex autoritate Greg. in homi. Ambulãs Ieſus iuxta mare Galilęę dicētis, Nõ perpēdit Deus quãtũ in eiꝰ ſacrificio, ſed ex quãto ꝓferatur. Et qm̃ ex parte rei oblatę, eſt infinitas in hoc ſacrificio, & p vnicā deuotionē nõ exhauritur, nec mi-

nuitur,cōsequēs est vt nō solū pluribus,sed infinitis deuotionibus vnicū sacrificiū sufficiēter respondeat, cuilibet certam pariendo satisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti pro se offerri hoc sacrificium,ex quantitate effectus huius sacrificij secundum se & applicari ad ipsum,ex hoc,quòd aliter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed vnicuique respondet tantundem,quantum si pro se solo diceretur:quia vnicuique sufficienter,& efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et cōfirmat̃ hoc ex ipso canone Missæ,in quo nō solū generaliter pro Ecclesia, ꝓ principibus & omnibus Christianis:sed specialiter ꝓ his q̃ in Memēto cogitātur, & omnibus circūstantibus offerri dicitur hoc sacrificiū. Constat nāq; , ꝙ nō est determinatus numerus cogitadorum in Memēto:& multò minus determinatus est numerus circūstantiū:& ꝙ nullus ex alterius cōsortio minus habet de effectu Missæ: & ꝙ hęc non referūtur ad orationē sed sacrificiū: quoniā ibi expressè dicitur,pro quibus tibi offerimus,vel qui tibi offerūt hoc sacrificiū laudis. Et ꝙ nō solū pro impetratione, sed pro satisfactione offertur quoniam expressè dicitur,pro redēptione animarū suarū: redēptio enim à malis est, & vt ipsum nomē testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretiū Deo patri.Potest igitur sine cuiusquam detrimēto pro infinitis sacrificium hoc offerri,& satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamē hic ne fallaris:putās ex hoc sequi,ꝙ vna Missa tātū satisfacit si dicatur ꝓ vno quantū pro pluribus.Hoc eñ nō sequit̃ ex dictis:quoniā nō diximus,ꝙ effectus huius sacramēti respōdet intētioni,sed deuotiōi.Nō enim q̃tū intēdo ex hoc sacrificio satisfacere tātū satisfacio,sed quātā deuotionē habeo,tātùm,ex illo haurio. Vñ si ego offerēs hoc sacrificiū,habeo deuotionē tātā ꝙ ei respōdet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni & intēdo celebrare ꝓ satisfactiōe vniꝰ, ille releuabitur satisfactiōe vniꝰ anni.Si aūt intēdo satisfacere ꝓ duobꝰ ęqualiter quilibet releuabit̃ ꝓ medio anno tātū,si ꝓ tribus, pro tertia parte anni:& sic de singulis. Et similiter etiā dico de satisfactiōe respōdente deuotioni Martini,qui facit celebrari eādē Missam,ꝙ si ꝓ vno fit,totā sortit̃ ille:si ꝓ pluribus,diuiditur inter eos.Et similiter dico de quodcūq; aliis faciētibꝰ eandē Missā celebrari. Sēper enim satisfactio cuilibet deuotiōi respōdens est finita,& si ad plures ꝑ intētionē applicetur,diuiditur,& minus à singulis participatur.Et sic verificatur Theologorū sentētiam,dicentiū effectū huius sacrificij finitū & diuisum minorari in eis quibus applicat̃.Intelligit̃ enim(vt patet ex dictis)nō in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatū ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet,ꝙ Missa rogata à pluribꝰ, plus satisfacit,cęteris paribꝰ,q̃ rogata à paucioribꝰ:quia ex pluribꝰ deuotionibꝰ offert̃:& similiter Missa rogata ꝓ aliquibꝰ, plus valet illis, quā si ex sola deuotiōe sacerdotis ꝓ illis diceret̃:quia ibi effectꝰ est iuxta deuotionē etiā rogātium,hic nō.Et ex hac doctrina(q̃ accepi ex tertia parte diui Th.q.79.art.5.)soluūtur omnes difficultates accidētes in hac materia,quo ad valorē sacrificii.Hinc saluat̃ infinitas sacrificii secundū se,& finitas effectus in vnoquoque,& autoritas doctorū & ritus Ecclesię in celebrādo ꝓ particulari,& maior fructus in vno,q̃ in pluribus & cōsuetudo tā offerentiū pro vna Missa (vt in parochiis accidit)quàm celebrantiū pro pluribus petentibus eādem sine fraude,vt in solennitatibus accidit.Si autem consideretur hoc sacrificiū ex parte operis operantis,sic etiā quātitas effectus eius attenditur secundū quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non est quæstio,nec ex ista parte petita,aut promissa intelligitur Missa (sola enim intētio sacerdotis applicatiua sacrificii ad hunc,petitur & promittitur communiter) ideo pertranseo,

ET Ad secundam partē Missæ, quę est oratio, descendendo, dicēdum occurrit,ꝙ oratio cū sit actus religiōis, cuius est cultū Deo exhibere(vt ex Secūda Secūdę,q.83.patet: per orationem enim mēs ipsa Deo offertur:vt Diony.Greg.& S.Tho.dicūt) ex proprio genere infra latitudinē sacrificii cōtinetur: iuxta illud Oseę vlt.Reddemus vitulos labiorū nostrorū.& ad Heb.vlt.Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo.id est fructum labiorū confitentium nomini eius.Addit tamē aliquid speciale ex propria ratione,inquātum est petitio:ꝓpter quod distinguitur de oratione, inquātum est meritoria , vel satisfactoria, vel impetratoria,vel cōsolatoria.Et quia nullus meret̃ de cōdigno nisi sibi,& similiter,quia cōsolatio spiritualis est effectꝰ in ipso orāte,ex attētione & meditatione ꝓpria procedens,nulla est hic difficultas de oratione,inquantū meritoria & consolatoria, vbi de oratione secūdum eius cōmunicabilem effectū est quæstio.Impetratoria autē vis, fidei principaliter innuitur ex parte nostri:iuxta illud Mar.11.Quicquid orātes petitis,credite,quia accipietis,& fiet vobis.ex parte verò Dei innitit̃ suę misericordiæ.Et quoniā nec fides de vno petito minuit fidē de alio obtinēdo,nec liberalitas diuina circa vnū minuitur ex alterius largitione:ideo oratio,inquantū impetratoria , non minus, si pluribus,q̃ pro vno fiat,valet:sed magis pro quāto ex maiori fiducia diuinæ largitatis:& ampliori charitate procedit. Inquantū autē satisfactoria,vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orātis, sicut cætera opera pœnalia.Et quoniā de omni sacrificio verū est,ꝙ satisfacit iuxta quantitatē deuotionis offerentiū(vt patet ex autoritatibus adductis)vel eorū,pro quibus offertur(vt patet ex responsiōe ad ₰m,in q.supradicta tertiæ par.)ideo idē est proportionabiliter iudiciū de satisfactiōe oratiōis & sacrificii Eucharistię, nō quo ad quātitatē oblati, sed quo ad quātitatē deuotionis & satisfactiōis illi respōdentis:& ꝓpterea sicut dictū est,istud posse ꝓ pluribus offerri,ita & orationē.Quo ad pœnalitatē autem resultantē in orāte cū sit personalis,& oratio de genere suo nō sit opus pœnale,nulla etiā apparet difficultas in proposito:quia nō petitur ꝓpriè à sacerdote afflictio(vt in ieiunio) sed intētio applicādi oratiōes ad impetrandū ꝓ se primò,& ad satisfaciendū:quoniā dū petitur oratio,tale sacrificiū, s.petitoriū postulatur.Ex his aūt patet quid dicendū sit etiā de ipso sacrificio Missę,inquantū impetratoriū vel meritoriū.Nec restes dubius propter meritū cōgrui.qm̃ cū cōsistat in quadā cōdecentia(vt scilicet nobis faciētibus ꝙ in nobis est,Deus faciat ꝙ ipsum decet) vis meritoria de cōgruo in sacrificiis & postulationibus attēditur ₰m deuotionē & fidē offerentiū,vel eorū,ꝓ quibus offert̃.Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte : sicut de aliis dictū est. Et ꝑ hæc patet,ꝙ affirmatiuè respōdendū est quæsito.

Vnū tamē dubium restat in prædictis,an appellatione deuotiōis eorū,pro quibus offertur,veniāt defuncti & remoti, nihil sciētes de hac Missa , quæ offertur pro omnibus ₰m eorū deuotionē:quoniā si omnes intelliguūtur, par erit cōditio procurantis,& nō procurātis Missam : omnino enim ₰m suā deuotionem erit eius particeps.Si verò nō omnes intelliguūtur,non erit vniuersaliter verū,ꝙ hoc sacrificiū valeat secūdum deuotionē eorū,pro quibus offertur:pro omnibus enim offertur.Sed hęc ambiguitas ex ipso cōcursu deuotiōis ad sacrificia,soluitur. Cōcurrit nāq; deuotio,vt causa quædā determinatiua sacrificii ad hūc effectū:vnde Greg.in autoritate allegata,affectus deuotionem ponit vt causam,dicēs ꝙ perpēdit Deus ex quāto profertur.Vnde deuotio quātificans effectū sacrificii non se tenet ex parte accipiētium effectū , quāuis indisposito taliū ad impediendam receptionē talis effectus sufficiat : sacrificiū enim non operatur per modū agētis vt sacramēta,sed per modū oblationis: sed tenet se ex parte cōcurrētiū ad tale sacrificiū causaliter, quomodolibet sit causalitas ista,puta petēdo, ministrādo,consulendo, adiuuādo,fauēdo, &c. Quo fit,vt defunctis secundū præcedentem eorū deuotionem in cōmunibus vel in specialibus,& secundum deuotionē viuentiū pro eis offerētium,viuētibus verò circūstantibus tanquā seruitoribꝰ ad minus : vniuersis aūt tāquam cōmunicātibus in tali oblatiōe iuxta eorum deuotionē prosit. Quū enim sacerdos oret,& offerat in persona Ecclesię, & quilibet fidelis sit mēbrum Ecclesię,cōsequēs est, vt quilibet per sacerdotis actus oret,& offerat:& sic causaliter cōcurrat ad sacrificiū ac per hoc quęlibet Missa singulis fidelibus prodest etiā satisfactoriè iuxta eorū deuotionē, quam habēt in cōmunibs Ecclesiæ orationibus & sacrificiis:sicut habētes deuotionē in orationibus & Missis alicuius personæ participes fiūt illarū iuxta suā deuotionē ex generali cōmunione Sāctorū. Nec propterea æqua est rogātis & nō rogātis cōditio:sicut nō est magis & minꝰ deuoti æqua cōditio: sicut non est æqua vno tantū & vno & altero modo faciētis sibi aliquid debitum cōditio. Rogare enim & eleemosynā pro hoc tribuere,corporaliter venerari,& huiusmodi , & maioris sunt deuotionis,& faciūt vt non ex cōmunione sanctorum tantùm,sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primum argumētum in oppositum iam patet respōsio ex dictis, ꝙ effectus,scilicet Missæ est finitus cuilibet secundū suam fidem, quo ad impetrationem , & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea vtrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere , singulis suas satisfactiones finitas,& impetrationes pariendo.

¶ Ad secūdum dicitur,ꝙ canon Missę testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas ꝓ particularibus, vt tamē semper pro omnibus viuis & defunctis explicitè celebrētur:vt patet intuēti,Vñ prouida simul & pia Mater voluit,vt ex deuotiōe sua omnibꝰ sacrificiū prodesset,& specialiter capitibꝰ:& ex deuotionibus priuatis his vel illis ꝓdesset,& sic sine fraude,& sine cuiuscūq; dāno excitat priuatas deuotiōes ꝓ se vel aliis, vt iuxta eorū deuotiones fructꝰ referāt speciales.Est ēt aliꝰ fructꝰ ex specialibꝰ Missis qm̃ enim naturaliter vnicuiq; amabile est ꝓpriū bonū,& ꝙ cōmune est negligit̃,excitamur magis. Adiūgit̃ quoq; nō paruipendēdus effectus in sacerdote:q̃ & de propria deuotiōe offert pro particularibꝰ à quibus suscepit eleemosynas,vel quibꝰ afficitur.

¶ Ad tertium dicitur , ꝙ si offerentes & pro quibus offertur haberent

berent tantam deuotionem in vna missa quantam habent in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta, Sed quia non est sic (manifestè enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quàm, in vna cæteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS de Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVAERITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earũ aliquam infra Missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut nõ potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est. quòd si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de missa: quia nõ diceretur interesse Missæ plusq̃am dormiẽs. ¶Secundo ex tempore. quia sicut Ecclesia totum diem festũ determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, scilicet qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positiuum, ac per non licet occupare hoc Missæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istæ sunt de cõpossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit quòd attentè dicatur: constat autem quòd vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat presentia, patet ex eo ꝙ aliter tam surdus & cæcus, quam multitudo maxima vni præsens Missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶Prçterea in huiusmodi Missa, præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem quum sacerdos nõ auditur, aut non intelligitur: sed, nulla hora canonica, nulla oratio iuncta pro pœnitẽtia est, quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in Missa Tertiam, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, seu pœnitentiæ, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Missa, quod omnes negant: aut alter tantùm, qui debitor erat horæ, aut pœnitentię: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, ꝙ quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missę, ita impedit, si sponte, quàm si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quòd vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶Prçterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et præterea quæ est maior ratio, quòd sit reus amissionis horarum, quam Missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

CONCLVSIO.

Quanquam minus liceat infra præceptam Missam orationes alias præceptas dicere: dicens tamen, illas satisfacit vtrique.

AD Euidentiam huius quæstionis primo præmittendum est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quęsito.

¶Quo ad primũ, quia Missa principaliter importat sacrificiũ & secundario doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechuminorũ, puta ad eruditionem ordinatur: sacrificium vero vocatur Missa sine additiõe aliqua) ideo sicut ministris pręcipiť vt sacrificiũ offerãt: ita populo pręcipiť, vt intersit corpore & mẽte. Si enim sola corporalis pręsentia sufficeret, posset quis se præsentẽ sacrificio facere & volũtariè dormire: & rursus posset mẽtẽ ad quecũq; voluntariè diuertere: quorũ vtrũq; est absurdum. Pręceptũ enim Ecclesiæ hominibus factũ de interessendo sacrificio, intelligẽdum est more humano, vt. s. intersint vt ratiõales. Ita ꝙ sicut clericos præceptũ de horis canonicis dicendis obligat vt dicãt ore & mente. hoc est proposito, seu animo vacandi Deo qa pręcipitur cultus diuin' homini, vt homo, hoc est vt rationali: non colit autẽ ratione vtens, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositũ) ita populus ex hoc, quòd obligatur ad Missæ cultui interessendũ tenetur corpore & mente interesse: hoc est cũ animo vacãdi Deo: quantũ Deus dederit. ¶Est autẽ in missæ cultu inter sacerdotem & populum cõuenientia & differẽtia. Conueniunt siquidẽ in duobus, scilicet in attentione & materia, scilicet Missa: nã vterq; tenetur attẽdere Missę, & de sacerdote quidẽ clarum est. De populo autẽ vltra dicta, declarat ex quatuor. Primò ex eo, ꝙ ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mãdatur petitio: vt petat, s. sacrificij acceptationẽ. Secũdo ex eo ꝙ eidẽ dicitur, Sursum corda: vbi indiciť oratio: hoc est mẽtis eleuatio ad instãs sacrificium. Tertiò, ex eo ꝙ idẽ dicitur, Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarũ actionẽ. Quarto ex eo ꝙ institutio Missę habet, vt populus & audiat q̃ doctrinę sunt, & dicat quæ laudis sunt. ad populũ enim (iuxta Patrũ instituta) spectat hymnũ cãtare. Sãctus, Sãctus &c. dũ sacerdos agit sacra mysteria. Cõmunis est igitur vtriq; attẽtio ad Missam. Sed differũt in exteriori occupatione: qa sacerdos est exteriori operatiõe occupatus circa Missam tã dicẽdo q̃ faciendo: populus aũt se clusos auditu eorũ, quæ altè dicũtur, cũ intelligũtur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attẽtione ad Missam relinquitur. Et quoniã imperfectorũ, (qui sola mẽte circa Missam occupari nõ sufficiũt,) magna est multitudo, inde fit vt licitè populus aliquã vocalẽ orationẽ, dũ sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dũ altè dicit, si non intelliguntur quę dicũtur, assumat ad excitãdum, aut conseruandam mentem attentam seu vacãtem Deo durãte sacrificij tẽpore. Hæc enim in adminiculũ humanę imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri piè intelligũtur: melius enim, imò recta via esset vt sola mẽte aut quasi sola mente circa tantũ sacrificium occuparetur præsentes. petẽdo vt sacrificiũ gratũ sit pro Ecclesia, ꝓ se, pro defunctis, &c. gratias agẽdo Deo de tãto beneficio passionis Christi, & pręsentiæ ibi, &c. Nec ꝓpterea laqueũ iniicimus animabus: quoniã sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrãs, si præter intentionẽ euagatur, excusatur ab attẽtione: ita & populus: satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet vadit ad Missam, vt faciat quod Ecclesia ordinauit, dummodo voluntariè postea non ponat obiicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, ꝙ hinc licitum est populo assumere quãcunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut pœnitentialem. aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnãs ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium Missæ optime ordinatur. Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non soluetur, nisi vnus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur Missa & dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis. & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium duo occurrũt pro responsione ad quęsitum dicẽda. Primũ est. Nõ licet in Missa pręcepta dicere orationes alias pręceptas. Probatur, tũ quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluẽdi, alioquin non suauiter exoluũtur. Tũ quia oppositũ faciẽdo interuenit cõfusio attẽtionũ & tẽporum dũ duę attẽtiones cõfundũtur in vnã, & duo tẽpora in vnũ. Tũ quia minus soluiť, qm̃ pro duabus attẽtionibus soluit vna, & pro duob' tẽporib' dicatur Deo vnũ. Tũ quo ad horas, qa priuata auctoritate nõ licet vnũ publicũ cultũ subordinare alteri publico cultui disparato: ꝙ tamẽ fieret, si vna hora canonica diceret infra Missam: quia assumeretur ad habẽdam mentem vacantẽ Deo tẽpore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenẽs, ꝙ nõ possunt hęc infra missam pręceptã dici. Nõ tamẽ ꝑ hęc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniã tũc nõ tã Missa quàm Missę solẽnitas agi-

tur:& ipſe nihil omittit Miſſę,ſed eſt tẽpus, & per accidens vacans. & idem eſt iudicium de miniſtris & aliis in choro, qui gradualí lecto,dum cantatur,horam perſoluunt reſiduam.

¶ Secũdum eſt.Si infra præceptã Miſſam aliqua oratio aliàs prçcepta dicitur,vtriq; ſatisfit: quãuis minus bene,vt dictũ eſt. Et loquor quãdo ſecreta dicũtur,vel quãdo ſacerdos non auditur. aut non intelligitur. Et ſimiliter loquor de ſatisfacere, quantũ ad vitandũ peccatũ mortale omiſsionis vtriuſq;: nõ aũt quantũ ad meritũ:quia nullus peccãdo venialiter,meretur vitã æternã, Et propterea ſi peccatũ eſt dicere hęc infra prçceptã Miſſam, tollitur meritũ,quod haberetur per talem actum, ſi rectè fieret. Hãc itáq; concluſionẽ non pono, eo ꝙ illius rationẽ affirmatiuã videã,ſed quia non video vnde ſit falſa:vt patet diſcurrendo ꝑ ſingula. Rationes enim quę inferunt prçcedẽtem cõcluſionem, quãuis ſufficere videãtur ad concludendum eſſe illicitum exoluere vtrunq; debitum ſimul,nõ tamẽ ſufficiũt ad concludẽdum, non valere ſolutionẽ vtriuſq; ſi de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuerſis ꝑceptis poſsint ſimul & vnico actu Deo exolui,nõ eſt dubiũ:nã ſi quis vouiſſet exponere ſe martyrio, & antequam implẽdi votum tempus tranſeat, occurrit caſus, in quo quis ex prçcepto cõfitendę fidei tenetur exponere ſe martyrio, non eſt dubium,ꝙ exponẽs ſe ſatisfacit & præcepto voti reddẽdi,& prçcepto Chriſti de martyrio.& prçcepto de ſatisfactione ꝓ peccatis cõmiſsis. Potiſsima igitur ratio in oppoſitũ eſt, quia diſparati debiti cultus nõ exoluũtur vt ſunt (vt.ſ. diuerſi & diſparati ſunt) ſi ſimul exoluunt. Sed hæc recipit diſtinctionẽ: qm̃ diſparati cultus ſunt duplices. Quidã,quorũ materiæ ſunt ſimul incõpoſsibiles,vt duę horę canonicę,& ſimiles, quorũ. ſ. vterq; exigit occupationẽ exteriorẽ:& hos oportet diſparatos ſolui vt ſunt,Quidam verò quorũ materiæ ſunt ſimul cõpoſsibiles. quia alter nõ requirit occupationẽ exteriorẽ: & poſſunt vtroq; modo exolui:& diſparatè,& ſimul ſubordinando vnũ alteri. Et tũc licet nõ exoluãtur,vt ſunt totaliter diſparati,exoluitur tamẽ diſparata materia:quia vtraq; materia,Miſſa.ſ.& pœnitẽtialis oratio,exoluitur.Et hoc ſufficit: quia nullibi hoc præceptũ inuenitur vt nõ valeãt,niſi exoluãtur,vt totaliter diſparati.Et ſic quando populus nõ occupatur exterius circa Miſſam, põt orationem pœnitentialẽ vel votiuã aſſumere ad mẽtem Deo vacantẽ habẽdam tẽpore ſacrificii: ſicut poteſt quãcunq; aliã aſſumere: & ſic cultui vtriq; faciet ſatis.Quòd veró de duabus attentionibus & tẽporibus obſtare apparet,euaditur ex eo ꝙ licet præceptum ſit,ꝙ quilibet cultus exoluatur attentè: nõ tamẽ inuenitur prçceptũ,ꝙ omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur.Et propterea ſi duo cultus poſſunt ſub vnica attẽtione exolui,nulla cõuincitur prçcepti trãſgreſsio.ſat enim eſt, ꝙ quilibet exoluitur attente.Et idẽ dicitur de duobus tẽporibus,nullum enim inuenitur præceptũ de duobus tẽporibus: propterea ſi multi poſſunt ſub eodẽ exolui tẽpore,nullã præceptum violatur. Et ſimiliter dicitur, ꝙ licet minus quantũ ad numerũ attentionum & tẽporum exoluatur,nõ tamen huiuſmodi minoratio deſtruit valorẽ cultuũ debitorũ.Et ſimiliter licet malè faciat aliquis ſubordinãdo priuata autoritate horam canonicã Miſſę non tamen propterea euacuat alterũ cultũ.Et ſic verificatur altera opinio.

Vnde patet reſponſio ad primum argumentum. Conceditur enim, quod peccatum eſt ſimul hæc exoluere:ſi tamẽ fiat, valet.

¶ Et idẽ dicitur ad ſecundum, addẽdo ꝙ non eſt ſimile præceptũ de feſto præcepto de Miſſa: quia illud datur directe de tempore:& ideo tẽpus oportet in illo prçcipue conſiderare:in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitẽtiales orationes: quia tẽpus feſtiuũ habet indeterminatam materiã poſitiuam,in qua homo occupari debet: & libertati Chriſtianę relinquit,in quo ſancto opere,ſiue alias debito,ſiue nõ,quis ſe in feſto occupet.Iſtud vero datur directe de cultu Miſſę,& tẽpus miſſam mẽſurans ꝑ accidẽs reſpicitur, Si enim tẽpus Miſſę per ſe prçciperetur, quum habeat materiã determinatam, ſcilicet Miſſam, non ſatisfieret vtrique cultui: quia non ſatisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, ꝙ liceat vtrũque ſimul exoluere.Prima enim ſoluitur, quia ſuauis exolutio exigit duas diſparatas attentiones in duobus diſparatis cultibus. Miſſa enim exigit ſolam prçſentiam ſed non ſolius corporis,ſed etiam mentis:vt declaratum eſt.

¶ Ad ſecũdam dicitur,ꝙ nõ eſt par ratio: quia hic ſunt duo cultus diſparati debiti,vt ſunt:non ſic autem eſt in ſpontaneis orationibus,Et per hoc reſpondetur ad confirmationem. Et quum inſtatur,quia ratio debiti eſt per accidens ad impediendum,reſpondetur,quod non ideo illicitum interuenit in hoc caſu, quia vnus impedit alium, ſed quia vnus occupat attentionem & tempus & ſuauitatem alterius:quod per ſe oritur ex hoc,quòd vterque eſt debitus ſeorſum ſuauiter.

¶ Ad vltimam dicitur,ꝙ non interuenit mortale peccatum: & ſi reatus omiſsionis eſſet,omiſſa eſſet oratio aſſumpta:quia principale,quod eſt Miſſa,intelligeretur nõ violari per adiunctã orationem aliàs debitam:quia ad vacandum Deo ſacrificij tempore aſſumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS de Præcepto eleemoſynæ ad mentem S.Thomæ,in ſex capita diuiſus.

1 *Operis ratio ac intentio,atque falſa quorundam opinionis ſuper mẽtem diui Thomæ circa neceßitatem largitionis eleemoſynarum, relatio, & poßibilis origo.*

2 *Quàm falſa fuerit æſtimatio eorum,qui imponunt D.Thom. quod negauerit neceßitatem eleemoſynæ.*

3 *Verborum D.Thomæ.ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*

4 *Quarundam obiectionum ſolutio ponitur,quæ falſam ſentẽtiam D. Thomæ impoſitam confirmare videbantur.*

5 *Solutio obiectionum in primo capite poſitarum pro fundamento illius falſæ opinionis.*

6 *Expoſitæ opinionis S.Thomæ ex Sanctorum, & illuſtrium virorum autoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falſa quorundam opinionis ſuper mentem diui Thomæ,circa eleemoſynarum largitionis neceßitatem relatio & poßibilis origo.

HARITAS Chriſti vrget me,vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem:hoc eſt, ordinis tranquilitatem in eleemoſynarum largitione neceſſariò ſeruandam: intuitus ſiquidẽ ſum ob quorundam ſcripta minus bene doctrinam ſancti Thomæ intelligentium,multos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæſtio de peccato mortali, periculoſam habeat à vero deuiationẽ,& ea maximé timenda ac cauenda ſit à veritate declinatio,qua latiori quis ſe credit viæ:tum quia proni ſunt ſenſus hominis ad aſſenſum præbendum his,quæ libenter ſequuntur: tum quia facile eſt viam latam ingredi quum multorum ſit, & peccati expers vix eſſe poteſt: in hac ſpecialiter quæſtione tantò maius imminet periculum, quantò vltra prædictas cauſas viri celebres,quorum conſilio confeſſores reguuntur, ſanctum Thomam docuiſſe id quod in re hac falſum eſſe oſtendetur,aſſerũt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famoſus ſuper ſecundo Decretalium de iureiurando cap. ſi verò. & frater Antonius Archiepiſcopus Florentinus veteribus Chriſtiani gregis paſtoribus non minor, in ſecunda parte ſuæ Summæ titulo primo,c.14.de inhumanitate,ſcilicet:& quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Roſellam nomine, inde eleemoſyna & mutuo:non malitia:ſed minus perſpicaci intellectu in hac re ducti imponunt ſancto doctori ex Secunda ſecundæ.quęſt.32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemoſynarum largitionis neceſsitatem. Aiunt,quod ſecundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de neceſsitate ſalutis facere eleemoſynam,niſi concurrentibus his duabus conditionibus ſimul,ſcilicet quòd dans habeat aliquid ſuperfluum, nedum naturæ,id eſt vitæ,ſed perſonæ,id eſt decentiæ ſtatus, tã ſibi,quàm ſuis (quorum ſcilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam neceſsitatem,aliàs licet bene faciat quis eleemoſynam faciendo,non tamen tenetur.

Concipere autẽ potuerũt hunc ſenſum ex ſancto doctore propter duo.Primò ex eo,ꝙ art.5.32.q.vbi diſputat,an dare eleemoſynam ſit ſub præcepto,in corpore articuli determinãs hãc quęſtionem,dicit hæc verba.Quia præcepta dãtur de actibus virtutũ,neceſſe eſt,ꝙ hoc modo donũ eleemoſynæ cadat ſub præcepto,ſm̃ ꝙ actus eſt de neceſsitate virtutis: ſcilicet ſecundum ꝙ recta ratio requirit: ſecundũ quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dãtis,& aliquid ex parte eius,cui eſt eleemoſyna danda.Deinde ſubdit,quæ ſunt iſta conſideranda:& dicit,quòd ſunt ſuperfluitas,non ſolùm naturæ, ſed perſonæ ex parte dantis, & extrema neceſsitas ex parte pauperis,& ſubdit deinde: alias autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc ꝙ eleemoſyna cadat ſub præcepto, oportet ſimul cõcurrere aliquid ex parte dantis, ſcilicet ſuperfluitatem, & aliquid ex parte recipientis,ſcilicet extremam neceſsitatem.

Secundò,ex eo ꝙ in ſequenti articulo determinãdo dicit, ꝙ quãdo occurrit extrema neceſsitas alicuius priuatæ perſonæ, vel etiam aliqua magna neceſsitas reipublicæ.laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere videtur,vt maiori neceſsitati ſubueniret. In his enĩ verbis expſſe dicit, ꝙ cõcurente altero prædictorũ tantũ, ſcilicet extrema neceſsitate alicuius,non habẽs de ſuperfluo perſonæ, id eſt decentiæ ſtatus ſui laudabiliter eleemoſynam facit.Quod ſi laudabiliter,igitur nõ de prçcepto,ſed de cõſilio eſt eleemoſynã dare:niſi vtraque ſupradicta conditio concurrat,Cõfirmatur hoc:

quia

quia ante hæc verba loquens de necessario personę pręmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare elleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quàm falsa fuerit eorum æstimatiò, qui imponunt D. Thom. quòd negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

QVOD Autem prædicta expositio non sit secundum mentem & doctrinam S. Thomæ liquet primò ex eo, ꝙ S. Thomas in 4. sen. dist. 15. quæst. 2. art. 1. quæst. 4. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturę & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluũ, etiã si non patiatur extremã necessitatem. Secũda est, Patiẽti extremam necessitatẽ tenetur de præcepto habẽs superfluũ naturæ, licet non personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, quòd sm statum præsentẽ non est necessariũ sibi, vel his, quorum sibi cura incũbit crassa pẽsatione: attẽtis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabũtur, & nõ omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad cõsiliũ nõ pertinet, vt dicitur tertio Ethi. Extrema aũt necessitas vocatur, non quãdo aliquis iam spiritũ efflare cernitur, & subsidiũ recipere nõ potest: sed cùm apparẽt signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has cconlusiones adeò clarè, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidẽ ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendunt: vt dicitur 2. Ethi. reducitur autem ad hoc præceptũ, Honora parentes. Honor autem ille sm August. ad reuerẽtiam & subuentionem in necessariis pertinet, & nomine parẽtum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quãuis semper obligent, sed obligãt pro loco & tẽpore, & secũdum alias determinatas cõditiones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ quæ quidem subuẽtio debet esse ordinata, patet ꝙ qui diuitiis nõ vtitur ad subueniẽdum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinatè vtitur, à virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attẽdi, quãtum ad duo, Primò ex parte eorũ, quibus subuenitur, vt primò sibi postea sibi cõiunctis subueniat, deinde extraneis. Secũdò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, q̃ alicui necessitati cõditionatę, quę est quũ quis indiget aliquo ad sui status decentẽ cõseruationẽ. Et ideo pręceptũ legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionẽ pfectã, sibi & sibi cõiunctis, puta familię, quã gubernare debet, respectu vtriusq; necessitatis in eleemosynas expẽdat ad subueniendũ aliis respectu vtriusq; istarũ necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuę, in quo attẽditur necessitas absoluta & actu augmẽtatiuę in quo attẽditur quasi necessitas cõditionata, parat ad cõseruationem speciei, generatiuæ virtuti subministrãs. Et similiter pręceptũ legis obligat, ꝙ etiã necessitati extraneorũ absolutę, primò subueniatur, q̃ propriæ vel propinquorum cõditionatæ: & ideo dicitur cõmuniter, ꝙ dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessariũ necessitate secũda, non autem de eo ꝙ est necessariũ necessitate prima: quia hoc esset cõtra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quã apertè supradictas cõclusiones asserat atq; cõfirmet: & consequenter manifestè cuiq; liquere potest, ꝙ doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secũda Secundę. Quod si aliquis dixerit hoc, ꝙ dixi in quarto senten. retractata ab ipso S. Thoma in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primò, quia nõ est cõsuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi nõ solùm sequutus est, sed pbauit retractet absq; memoria, vel suæ olim opinionis, vel illorũ, qui sequũtur eã, vel ipsius opinionis. Secũdò, ex eo, quòd ista sentẽtia non solùm sua, sed cõmunis antiquorũ fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit S. doct. reprobare suã olim, & communem aliorum opinionẽ, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eã ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, quæst. 88. art. 2. opinionem, quam in 4. sent. distinct. 38. quæst. 1. artic. 4. secutus fuerat circa dispensationem voti per professionem solennizati reprehendens, expressè eius minuit. In tertia quoque parte, quęst. 9. art. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. distinct. 14. art. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter partem quæst. 70. art. 4. opinionem, quam in 4. sent. dist. 1. quæst. 2. art. 4. circa gratiã circuncisionis secutus est, reprehendens, expressè etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, vt ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suam & communẽm ipso teste sententiam reuocat, nullam penitus innuẽs illius memoriã. Tertiò, patet hoc idẽ ex eo, ꝙ nõ sine suę glorię macula potuit intendere retractationẽ suę olim & cõmunis opinionis verbis adeò obscuris & extortè exponẽdis, absq;, vt dictũ est, suę intẽtionis propalatione. Hoc siquidẽ & est cõtra promissionem à se factã in proœmio totius Summæ: vbi dilucide sm ꝙ materia patietur, se prosequi cũcta velle spõdet. Et est cõtra tãti doctoris prouidẽtiam: quis enĩ (nisi desiperet) in re tã ardua verbis oppositum præ se ferẽtibus vteretur, potẽs claris vti: Nũquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatẽ eos celare vellet? Quartò, ostenditur hoc idem. ex verbis S. Thom. in Secũda Secũdæ ibidem cõcludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynã de superfluo est in pręcepto, & dare eleemosynã ei, q est in extrema necessitate, alias aũt eleemosynas dare est in cõsilio. Quũ enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumẽdus verbis, q̃ quẽ verba ipsa significãt. Accersito aũt quẽcunq; optimũ grãmaticum, & proponas sibi quid intelligẽdum sit ex istis verbis, Pręceptũ est, vt fiat hoc, & fiat illud, respõdebit certe, ꝙ duo pręcipiũtur: & ꝙ scilicet hoc fiat, & ꝙ illud fiat. Quũ aũt verba S. Tho. talia sint, quare nõ talis sumẽdus est sensus. Dixit enim, In pcepto est dare eleemosynã de superfluo, & dare eleemosynã ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grãmaticaliter intelligẽdo præcipit, cũ dicit, & ꝙ detur eleemosyna de superfluo, & ꝙ detur eleemosyna patienti extremã necessitatẽ. Quintò, cõfirmatur hoc idem ex verbis S. Thom. in eadẽ Secũda Secũdę. q. 66. art. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundãter habẽt, ex naturali iure debẽtur pauperũ sustẽtationi: vnde dicit Ambr. & habetur in Decretis dist. 47. Esurientiũ panis est, quẽ tu detines: nudorũ indumẽtum est, ꝙ tu recludis: miserorũ redẽptio & absolutio, est pecunia, quã tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vnicuiscuiusq; dispẽsatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatẽ patientibus. Hęc ille. Vbi cernere potes primã conclusionem. Secunda autem ex his, quę addit ibi in corpore, & in respõsione argumẽtorũ, elici potest. Sextò confirmatur hoc idẽ ex verbis S. Tho. in eadẽ Secũda Secundę, q. 87. art. 1. ad quartũ: vbi ait, Tertię verò decimę, quas cũ pauperibus comedere debebãt, scilicet in veteri testamento, in noua lege augẽtur, per hoc, ꝙ Dominus non solũ decimã partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundũ illud Lucæ 11. Quod superest date eleemosynã. Hęc ille. Vbi apertè cernis iussisse, nõ cõsuluisse Dñm Iesum superflua erogari pauperibus sm doctrinã S. Tho. Septimò cõfirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadẽ Secũda Secũdæ. q. 118. ar, 4. ad secundum: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatũ mortale, arguit secundo loco ad partẽ affirmatiuã sic, Minimũ in auaritia est, ꝙ aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc videtur esse peccatum mortale, dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumẽto ait. Ad secũdum dicẽdum, ꝙ Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculũ necessitatis, vel propter superfluitatem habitorũ. Hęc ille. In quibus verbis clarissimè vtrãq; conclusionem posuit, quomodo ergo in Secunda Secundę retractauit quod dixit in 4. sent. si in tot locis in Secunda Secundę expressè confirmat quod determinauit in Quarto. Caue ergo ne de cętero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi vera apponat, ideo declarãda sunt verba eius, quę illi minus bene intellexerũt. Verba ei⁹ in loco allegato (scilicet in Secũda Secundę, q. 32. ar. 5. vbi inquirit, an dare eleemosynã sit in præcepto) sunt ista: Quũ dilectio proximi sit in pręcepto, necesse est omnia cadere sub pręcepto, sine quibus dilectio proximi nõ cõseruatur. Ad dilectionẽ aũt proximi pertinet: vt proximo nõ solùm velimus bonũ, sed etiã operemur: secundũ illud 1. Ioan. tertio. Nõ diligamus verbo neq; lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autẽ vt velimus & operemur bonum alicuius, requiritur ꝙ eius necessitati subueniamus: ꝙ fit per largitionẽ eleemosynarũ: & ideo eleemosynarum largitio est in pręcepto. Sed qa præcepta dãtur de actibus virtutũ: necesse est ꝙ hoc modo donum eleemosynę cadat sub præcepto, sm ꝙ actus est de necessitate virtutis, scilicet quòd recta ratio requirit, secundum quã est aliquid cõsiderandũ ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna dãda. Ex parte quidẽ dantis considerandũ est, vt id

quod in eleemosynas est erogandũ, sit superfluũ: secũdum illud Lucę 11. Quod superest, eleemosynã date. Et dico superfluũ non solũ respectu suiipsius (quod est supra id, quod est necessariũ indiuiduo) sed ẽt respectu aliorũ, quorũ cura sibi incũbit, q̃a prius oportet ꝙ vnusquisq; sibi prouideat, & his quorũ cura sibi incũbit, & postea de residuo aliorũ necessitatib⁹ subueniatur: respectu quorũ dicitur necessariũ personæ, secũdum ꝙ persona dignitatẽ importat: sicut & natura primò accipit tibi, ꝙ est necessariũ ministerio nutritiuæ: superfluũ aũt erogat ad generationem alterius ꝑ virtutẽ generatiuã. Ex parte aũt recipiẽtis requirit̃, ꝙ necessitatẽ habeat: alioquin nõ esset rõ, quare ei eleemosyna daretur. Sed cũ nõ possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habẽtibus subueniri, nõ omnis necessitas obligat ad præceptũ, sed illa sola, sine qua is, q̃ necessitatẽ patit̃ sustẽtari nõ potest: in illo eñ casu locũ habet ꝙ Amb. dicit: Pasce fame moriẽtem: si nõ paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynã ei, q̃ est in extrema necessitate: alias aũt eleemosynas dare in cõsilio est sicut & de quolibet meliori bono dãtur cõsilia. Hęc ille. Ex quibus talis est accipiẽda sentẽtia: Eleemosynarũ largitio est in ꝓcepto: q̃a dilectio proximi nõ solùm ẜm affectũ: sed effectũ, est in præcepto. Tunc aũt est in præcepto, quãdo est necessaria virtute charitatis, ita ꝙ sine tali eleemosynę donatione charitas manere nõ põt: quia est actus eius. Tũç aũt est de necessitate charitatis, quãdo recta ratio ad hoc necessitat. Necessitãtia autẽ ẜm rectã rationẽ ad eleemosynę actũ sunt duo: aliquid scilicet ex parte dãtis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est dãda. Ex parte quidẽ dantis necessitãs ad eleemosynæ actũ est superfluitas bonorũ non solùm naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturę processum. Ex parte aũt eius: cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actũ, est necessitas, seu indigentia, nõ quæcunq; (quia ab vno etiã habẽte superflua nõ potest omnibus necessitatib⁹ apparẽtibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynã de superfluo est in præcepto rõne superfluitatis: & dare eleemosynã ei, q̃ est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: aliàs autẽ est in cõsilio. Quòd aũt iste sit verus sensus, patet ex eo, ꝙ secũdum istũ sensum nulla extorsio est literæ, nullũ sequitur incõueniẽs, nulla discordia inter principia & cõclusiones, nulla cõtradictio inter dicta ei⁹ hic & in aliis locis supra allegatis; sed oĩa inueniũtur cõsona, nõ solùm supradictis, sed etiã aliis dictis S. Tho. In questionibus siquidẽ de malo, q. 13. art. 2. ad quartum, exponẽs supradictã autoritatẽ Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quãdo aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluũ ẜm illud Lucę 11. Quod superest, date eleemosynã. In quolibetis quoq;, quolibeto 7. vel 8. apud aliquos codices, q. 6. art. 2. vbi quærit vtrũ ille, q̃ nõ dat pauperi petẽti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eandẽ primã cõclusionẽ in hæc verba: Circa hoc distinguẽdũ est: supposito enim, ꝙ aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu personæ, ꝙ tenetur pauperib⁹ erogare, aut videt in paupere petẽte euidẽtia signa extremę necessitatis, aut nõ: si videt, certũ est, ꝙ tenetur dare, & peccat nõ dãdo: in hoc enim casu loquitur Ambr. Pasce fame morientẽ: si nõ paueris, occidisti. Si verò non apparẽt, tunc nõ tenetur dare pauperi petẽti: quia quãuis teneat̃ dare superfluũ pauperibus, nõ tamẽ tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secũdum quòd sibi visum fuerit opportunum. Hęc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶Fundantur aũt hæ conclusiones super rationes multas. Quum enim bonũ cõsurgat ex causa integra. malũ aũt ex particularib⁹ defectib⁹ (vt Dio. dicit 4. c. de Diui. nomi.) charitas ipsa erga ꝓximũ indigẽtẽ cõseruari nõ põt, nisi ex parte vtriusq; omne corruptiuũ tollatur: cõtrariatur aũt dilectioni proximi (vt ex dictis & dicẽdis patet) ex parte dãtis superfluũ personæ indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema necessitas nõ adiuta: & ideo quodcũq; illorũ inueniatur, charitas nõ saluatur, & cõsequẽter malũ culpę mortalis cõsurgit: & hęc est ratio quã tetigit S. Tho. in q. 32. loco pręallegato: cũ dixit, ꝙ actus eleemosynæ est de necessitate virtutis, ẜm ꝙ recta ratio requirit, secũdũ quã aliquid est cõsiderandũ ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui dãda est eleemosyna. Amplius: Quũ ordo charitatis sit in pręcepto (vt testatur S. Thomas in Secũda Secũdæ, q. 44. arti. vltimo,) & ex charitate diligẽda sit vita corporalis proximi: ẜm omnes plus tenemur diligere vitã proximi, quã bona nostra exteriora, sicut plus animã proximi, quã corpus nostrũ. Sed decentia status est quoddã bonũ exterius: igitur tenemur de necessariis ad decẽtiam status nostri subuenire vitę corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter cũ charitatis ordo exigat, vt decẽtiam status proximi superfluitatibus nostris præponamus (quoniã tale bonũ charitas proximo vult) hoc aũt malũ abiicit. tenemur ex superfluo naturæ & personæ aliorũ necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit S. Thom. in 4. sent. vbi suprà. Amplius: Cum virtuti duo sint extrema cõtraria, s. superabũdantia & defectus, (vt dicitur 2. Ethic.) charitas autẽ licet ẜm se extremo superabũdanti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus est absq; modo esse: ex eo ꝙ obiectũ nõ potest tãtum amari, quantum est amabile) vtrunq; tamen extremum habet secũdum exteriores operationes: vt ex Secunda Secũdę q. 26. artic. 7. habetur: vnde ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quã oporteat attribuere tã sibi, quàm aliis: quia amicabilia quę sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quę sunt ad se, vt dicitur 8. Ethi. Defectus verò est minus corporalibus bonis, vti quàm oporteat & ad sui, & aliorũ sustẽtationẽ. Quũ autem superflua naturæ & personæ habẽs, nec indigẽtibus dispensans, plus sibi, quàm oporteat huiusmodi bonorũ applicet (aliter superflua nõ sunt) manifestum est, ꝙ in charitatis extremũ cõtrarium secũdum superabundantiam incidit: sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis cõuiuiis plus aliis, quàm deceat, tribuit, & cõsequẽter vterq; peccat mortaliter. Similiter quum negãs necessariũ personæ patiẽti extremam necessitatem, minus aliis, quàm oporteat, cõmunicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentatiõi vitę humanæ primò, deinde cęteris cõmoditatibus) patet ꝙ in extremũ secũdum defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsi⁹ ob suam miseriam corporali saluti subuenire negligit: vnde & vterq; à charitate recedit: & cõsequenter mortaliter peccat. Et hęc est ratio, quam tetigit S. Thom. in quolibeto 6. q. 7. Amplius: Quũ de iure naturali omnia sint cõmunia, & ius gentiũ res appropriauerit quo ad vsum, procurationẽ & dispensationem (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 66. art. 2.) constet quoq; ꝙ à iure gẽtium nihil inordinatum vim sumit (quoniam à natura vt rationalis est, oritur) impossibile est ea, quę huic superfluũt quo ad naturã & personam, eius esse quo ad vsum (vsus enim superfluorum inordinatus est, aliter superflua nõ sunt) licet istius sint quo ad procurationem & dispositionẽ. Si autẽ ex iure gentium eius nõ sunt quo ad vsum, indigẽtibus ex iure naturali debẽtur: dispensanda tamen secũdum arbitriũ possidẽtis, cui (vt dictum est) dispensationem iusgẽtium appropriat. Cõtra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessariũ personę sit habẽtis, etiã quo ad vsum, simpliciter loquẽdo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, vt superfluũ censetur eius vsus respectu istius patiẽtis extremã necessitatẽ, & iuris naturalis vis exigit, vt tanquam superfluũ patiẽti debeatur. Nõ enim ratio, à qua ius gentium deriuatur, ita necessariũ personæ appropriat huic quo ad vsum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signũ est: quia si ab illo possidẽte necessariũ personę in tali casu nõ dispẽsetur patiẽti extremam necessitatẽ, laudabiliter ab eo auferri potest, vt extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & cõtra ius naturale, non subuenire extremæ necessitati de necessario personę. Et hęc est ratiò, quam tetigit S. Tho. in Secũda Secũdæ, q. 32. in hoc ar. in respõsione ad ẜm: & est sumpta ex verbis Basilij & Ambro. Ille enim exponens verba Diuitis, Lucę 12. dicẽtis, Cõgregabo omnia, quę nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi quę tua, vnde ea sumẽs in vitam tulisti? sicut qui pręueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriãdo, ꝙ ad cõmunem vsum ordinat̃: similes sunt diuites q̃ cõmunia, quę pręoccupauerũt, æstimãt sua esse. Si enim q̃libet suę necessitatis sufficiẽtia recipiẽs, relinqueret superfluũ ĩdigẽti, nõ esset diues, nec pauꝑ. Cęterũ si fateris ea tibi diuinit⁹ ꝓuenire, an iniust⁹ est De⁹, inęqualiter res nobis distribuẽs? cur tu abũdas, ille verò mẽdicat, nisi vt tu bonę dispẽsatiõis merita cõsequaris, ille verò patiẽtię brauiis decoret̃? Nõne spoliator es, q̃ dispẽsanda suscepisti, ꝓpria reputãdo? Est panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, q̃ ĩ cõclaui cõseruas: discalceati calce⁹, q̃ penes te marcescit: indigẽtis argẽtũ, ꝙ tu possides inhumatũ: quocirca tot iniuriaris, quot dare valeres. Ambr. aũt eãdẽ parabolã tractãs: vt in Decretis habet̃ d. 47. sicut Hi. ait, Propriũ nemo dicat ꝙ est cõmune: ꝙ plus q̃ sufficeret sumptui, etiã violẽter obtentũ est. & subdit, Quis eñ tã iniustus, q̃ qui tã multorũ alimenta nõ suum vsum, sed abũdantiam & delitias facit? neq; enim minus est criminis habẽti tollere, q̃ quũ possis & abũdas indigẽtibus denegare. Cõcludendo igitur ẜm veritatẽ & S. Tho. doctrinã, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynę opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturę & personæ ex parte datis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam diui Thomæ impositam sententiam confirmare videbantur.

NTEQVAM Autem satisfiat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio alias quasdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falsæ expositionis robur afferenda censui.

¶Quadru

¶Quadrupliciter igitur inſtat, primò ſic: Quum eleemoſyna ſit ad alterũ, oportet coniũctim vtriuſq; cõditiones cõſiderare, & nõ diuiſim: ſicut & de iuſtitia dicitur 5. Ethico. vnde & S. Tho. in hoc art. ait, ꝙ nulla eſt rõ, quare eleemoſyna alicui detur, quãtũcunq; alias habeat ſuperflua, niſi iſte egeat: ergo copulatim oportet intelligere, ꝙ duo ſunt cõſiderãda ad præceptũ eleemoſynæ. ſ. ſuperfluitas: & extrema neceſsitas. Secũdo, quia ſi nõ cõiunctim intelligatur, ſequit̃ deficiens doctrina, & quodãmodo impoſsibilis adimpleri. Deficiẽs quidẽ: quia dicit, quod habens ſuperflua, tenet̃ largiri eleemoſynaliter, & nõ dicit cui: & similiter ꝙ patiẽti extremã neceſsitatẽ ſub præcepto ſubueniendũ eſt, & nõ dicit á quo, Impoſsibilis verò quãdoq;, qa in aliqua patria null⁹ eſt pauper, & tamẽ aliquis habebit de ſuperfluo. Tertio, quia poſt art. iſtũ quærit S. Tho. vtrũ corporalis eleemoſyna ſit dãda de neceſſario: ex hoc enim arguit̃ ſic: Si in præcedẽti ar. iã determinatũ eſt, ꝙ patiẽti extremã neceſsitatẽ tenemur dare de neceſſario: perſonę, quid op⁹ erat dubitare vtrũ ſit dãda eleemoſyna de neceſſario? Quarto, quia S. Tho. in quolib. 6. quæſt. 7. ſeu art. 12. in reſpõſione ad primũ, dicit hęc verba, Non ſemper peccat mortaliter quotieſcunq; nõ dat pauperi: q ſuperfluũ habet, ſed quando neceſsitas imminet. Quãdo aũt ſit talis neceſsitas, ꝙ obliget ad mortale, nõ poteſt ratione determinari: ſed cõmittit̃ prudẽtię. Et in reſpõſione ad ſm dicit, Dare oĩa ſua pauperib⁹, cadit ſub præcepto ſm animi pręparationẽ: vt. ſ. homo ſit paratus hoc facere, ſi neceſsitas immineat. Minor tamen neceſsitas requiritur ad ſuperflua erogãda, quàm ad oĩa exhibenda: tamẽ hoc totum ratione vniuerſali determinari nõ poteſt, ſed committitur prudentię vt dictũ eſt. Ex his enim verbis videtur ꝙ ſuperflua erogare ſecundum S. Thomam non ſit in præcepto niſi tempore neceſsitatis.

AD HAEC Reſpondetur. Et ad primũ dicit̃, ꝙ aliud eſt loqui de exequutione præcepti eleemoſynæ: & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemoſynæ præceptũ exigant̃ duo, ſcilicet ſuperfluitas naturæ & perſonæ ex parte dantis, & indigẽtia naturæ vel perſonæ ex parte eius cui eſt eleemoſyna dãda: vel ſuperfluitas naturæ ex parte dãtis, & indigentiæ naturæ, id eſt extrema neceſsitas ex parte patiẽtis (qa aliter nõ eſt ratio, quare dãda ſit eleemoſyna) obligat̃ tamẽ qs per ſe loquẽdo, ex hoc ſolo, ꝙ ſuperfluũ naturę & perſonæ habet illud diſtribuere. Solo aũt dico, excludẽdo nõ omnẽ ſed extremã alterius neceſsitatẽ, quã hic S. Tho. ſuperfluitati combinat, oportet enim ꝙ ſi vni ſupereſt, alteri deficiat: vt Baſilius dixit. Et ſimiliter ipſa extrema neceſsitas ailcuius quantũ eſt ex ſe, obligatiua eſt ad hoc vt ſibi ſubueniat̃. Per accidẽs autẽ eſt, ꝙ hic, vel nunc quis nõ teneatur, puta quia latẽt eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices pręcepti inueſtigabat, & nõ exequutionem, ideo diſiunctim intelligendus eſt (vt probatũ fuit) aliter in maximos ĩcidet̃ errores. Et ſi ſubtiliter aſpiciat quis, videbit quod & ad ipſam obligationẽ præcepti duo cõcurrũt, ſcilicet ſuperfluitas naturæ, vel perſonæ ex parte dantis, & neceſsitas naturæ vel perſouæ ex parte patiẽtis: quoniã præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimũ eueniũt: vt pluries Ariſ. in Ethic. dicit, Cõmuniter aũt imò potius ſemper, ſuperfluitas vnius, eſt indigẽtia alterius: ſed quia nõ ex parte indigẽtiæ eſt obligatio ad mortale, niſi ſit extrema, neq; ex patte ſuperfluitatis eſt præceptum, niſi ſit vltra perſonæ dignitatẽ, ideo ſummariè loquẽs S. Tho. ea, quæ cõplẽt rationes pręceptorũ, aſſumẽs, ad aliaq; loca tanquam ad cõmentaria, quæ ſe ſcripſiſſe nouerat remittendo, aſſumpſit, & concluſit dicens duo præcipi. & dare de ſuperfluo, & dare extremã neceſsitatẽ patienti.

¶Ad ſm dicitur, ꝙ doctrina ſufficiens eſt, & quia ſummariè tradita, & quia alibi explicata eſt, & quia facilè ſubintelligi poteſt, cui danda ſunt ſuperflua (indigẽti ſcilicet & patiẽti extremam neceſsitatẽ) & à quo ſubueniẽdum eſt, ab eo. ſ. qui nouit & poteſt. Poſſe autẽ quẽlibet ſuperfluũ naturę habentẽ, clarũ eſt. Nec eſt verũ, ꝙ quandoque impoſsibile ſit hoc obſeruare, quoniã ſecundũ Euangelicã doctrinã pauperes ſemper habebimus nobiſcũ, & dato ꝙ nõ appareret aliquis indigens obſeruaretur pręceptum, futuris pauperibus theſaurizando. Dicitur ſecundò ꝙ quia (vt dictũ eſt) ſermones morales ſunt ſecundum ſubiectam materiã, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo ſi in aliquo particulari caſu aliquid occurrat quod impedire videtur obſeruationem pręcepti, nihil vigoris ipſi præcepto adimitur.

¶Ad tertiũ ſufficiẽter reſpõdetur quãtum ad ꝓpoſitũ ſpectat, quærendo ab obiicientibus ad quid ſanctus doctor in 4. ſenten. diſtinct. 15. poſt articulũ adductũ, in quo expreſsè has cõcluſiones determinauit, mouit illãmet dubitationẽ (an ſcilicet eleemoſyna danda ſit de neceſſario (in eadẽ qõ. artic. 4. Cauſa enim quam reddituri ſunt, quare hoc fecit in 4. eſt illa quare hoc fecit in Scđa Secũdæ, & quũ in 4. videãt, ꝙ talis articuli quæſtio non repugnet veritati huius prioris determinatiõis, nec ſuperfluè addita ſit, fateãtur fallax aſſumpſiſſe ſignũ in Secũda Secũdæ ad ſuam expoſitionẽ probandã. Eſt autem in promptu cauſa, quare vtrobiq; talẽ articulũ adiecerit, quia ſpecialẽ ſcilicet præ ſe fert difficultatẽ neceſſariorum diſtributio, quum enim audis neceſſarium, diſtribuendũ non videtur. Vnde licet ex pręcedẽti articulo facile deduci potuiſſet concluſio iſta, ꝙ neceſſariũ perſonę erogandum eſt patienti extremã neceſsitatem, tamen tota quęſtio, an ſcilicet liceat neceſſarium erogare, nota non erat, quare, & c.

¶Ad quartum dicitur, ꝙ oportet intelligere reſponſionũ terminos ſecundum ꝙ in argumentis oppoſitis aſſumpti ſunt. In illis autem argumentis nõ eſt ſermo niſi de neceſſario naturæ & ſuperfluo naturę, vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptiſtę Luc. 3. quod inducitur ſcilicet, Qui habet duas tunicas, det vnã non habẽti, duę enim tunicę ſunt ſuperfluũ naturę, nõ perſonę: vt gloſſa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. diſt. 15. & ratio cõuincit, tum propter temporũ variationẽ naturalem ſm calidum & frigidum, ſerenitatẽ & intemperiem, tum propter communem humani generis morẽ. Vnde verba illa, quæ in ſolutione primi dicit, cõfirmãt ſecundã concluſionẽ ſupra determinatã, quia neceſſariũ perſonę quod eſt naturę ſuperfluum, in articulo neceſsitatis extremę erogandum dicit ſub peccato mortali.

¶Secundũ autem argumẽtum replica eſt contra hãc reſpõſionem hoc modo. Dare omnia etiã neceſſaria natura, eſt in pręcepto in articulo neceſsitatis, quod tamen ſimpliciter eſt in cõſilio, ergo dare ſupeflua naturæ, quod eſt in præcepto, obligat extra articulum neceſsitatis. Tenet conſequẽtia, qa præceptũ obligat plus quã conciliũ, ergo malè reſpõſum eſt, ꝙ præceptũ illud de duabus tunicis, & ſimilia intelligunt̃ in articulo neceſſitatis. Et ad hoc reſpõdet, quod vtrũq; eſt in præcepto ſecundum præparationẽ animi pro articulo neceſsitatis: ſed articul⁹ neceſsitatis habet latitudinẽ. Neceſsitas enim obligans ad neceſſaria naturæ cõmunicãda, eſt nõ quæcunq; extrema neceſsitas pauperis, ſed illa, qua qs etiã vitam propriã tenetur diſcrimini exponere ꝓpter illũ, ſi enim pro fratribus mori aliquãdo eſt in præcepto, cõſequẽs eſt ꝙ priuare ſe neceſſariis vitæ adminiculis, cõmittẽdo ſe diuinæ prouidẽtiæ in aliquo caſu præceptum ſit. Neceſsitas autẽ ad ſuperflua obligãs naturę cõmunicãda, eſt minor: ſufficit enim ad hoc, ꝙ pauper nõ habeat vnde ſuſtentari queat. Vnde ex hac reſponſione ſecunda cõcluſio iterum confirmatur. ſicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo ca. adductarum.

AD EA verò, quæ in principio pro fundamẽto illius expoſitionis adducta ſunt reſpõdetur. Et ad primũ quidẽ reſpõſio ex dictis aperta eſt. Iam enim declarauimus & probauimus, quomodo duo cõſideranda ſunt ſecundum rectam rationem ad neceſsitatem virtutis eleemoſynariæ.

¶Ad ſm verò dr̃, ꝙ ly laudabiliter, poteſt dupliciter ſumi. Vno modo, vt diſtinguit̃ cõtra, Neceſſariò, & ſic idẽ ſonat laudabiliter qđ bene, ſed nõ de pręcepto, ſed de cõcilio. Alio modo vt diſtinguit̃ cõtra, vituperabiliter: & ſic idẽ ſonat quod virtuose. in ꝓpoſito S. Tho. accepit laudabiliter ſcđo modo, & nõ primo. Et nihil aliud voluit dicere, niſi ꝙ ĩ illis caſibus trib⁹, quos enumerat nõ inordinatè, ſed virtuosè qs neceſſaria pſonæ largiretur. Ex hoc aũt ꝙ virtuosè hoc fieri dr̃ non ſequit̃, ergo nõ de pręcepto: quoniã actus virtutis cõis eſt pręceptis & cõſiliis.

¶Et qa hoc verbũ arbitror fuiſſe occaſionẽ errãdi aliis & falſã fouiſſe expoſitionẽ, ꝓpterea ꝙ creditũ eſt ꝙ S. Tho. vteret̃ ly Laudabiliter, prĩo mõ: ideo oſtẽdo ꝙ ſcđo mõ accepit Laudabiliter ex quatuor. Prĩò ex art. tit. ac S. Th. more Quũ enĩ cõſueuerit diuinũ ei⁹ ingeniũ q̃ſtionib⁹ rn̄dere ſermone formali: ꝓpter qđ vniuerſaliter ꝓfundę ſũt eius ſentẽtię, & occultę min⁹ pſpicacib⁹: & tit. artic. nõ ſit, an de neceſſario fieri eleemoſyna debeat ſub p̃cepto vel cõcilio, ſed an de neceſſario dare liceat eleemoſynã, ſua nõ ĩtererat rn̄dẽdo differere, ꝙ hoc ſit ĩ cõſilio vel p̃cepto. ſed ꝙ hoc ſit cõtra virtutẽ vel ſm virtutẽ, licet ad pfectionẽ doctrinã potuiſſet poſt ſubiũgere: & hoc nõ ſolũ eſt ſm virtutẽ, ſed etiã in precepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuosè exponedũ eſt, ſi difficultati motę formaliter reſpõſũ eſſe fateri volumus. Secũdò, ex prima parte corporis illius articuli, ait em̃ ibi, ꝙ nõ licet dare de neceſſario naturæ, niſi ad ſuſtẽtationẽ reipublicę, vel Eccleſię in aliquo caſu neceſsitatis. Tũc enĩ laudabiliter, inquit, ſeipſum, & ſuos mortis exponeret periculo: qa bonũ cõe pręponẽdũ eſt ꝓprio. Ex hoc arguit ſic: Certũ eſt, ꝙ in aliquo caſu tenet̃ qs de p̃cepto, nõ ſolũ mortis periculo ſe exponere, ſed etiã mori pro fratribus: ergo quũ S. Th. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo caſu nõ accepit, Laudabiliter, vt diſtĩguit̃ cõtra neceſſario, ſeu de pręcepto, qa falſum dixiſſet, quũ in p̃cepto hoc eſſet nõ ſit dubiũ ĩ aliquo caſu, accepit igit̃, Laudabiliter. i. virtuosè. Quod ſi hic hãc acceptas gloſſam, quare non infra in ꝓpoſito noſtro? nulla ſiquidem eſt quęſtiõis aut ſtyli diſparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua

excipiens profert hęc verba, Quũ enim distinxisset necessariũ in necessariũ naturę & personæ, & de necessario naturę regulã tradidisset, ꝙ non licet dare ex eo eleemosynã, & exceptionẽ fecisset ad necessariũ psonę transiẽs, ipsum absolutè cõsiderãs (vt quęst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, ꝙ dare de necessario psonę, simpliciter scilicet & absolutè cõsiderãdo ipsum, est bonũ sub cõcilio tantũ, nõ pręcepto. Secunda autem quasi aduersatiuè addita est, ꝙ inordinatũ est dare tantũ de necessario personę, ꝙ de residuo nõ posit cõuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilẽ reparationẽ, & extremã necessitatẽ priuatę personæ, vel magnã reip. quia in his laudabiliter necessaria personę erogant. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, ꝙ laudabiliter posuit cõtra inordinatũ. Regula enĩ erat, ꝙ necessariũ personę nimis à seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autẽ est, ꝙ in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autẽ est dictũ laudabiliter, vt distinguitur cõtra inordinatè & cõtra vituperabiliter. Quartò patet hoc idem ex 4. sent. dist. 15. q. 2. arti. 4. q. 1. ibi enim tractãs hunc articulũ, eandẽ regulã tradit, & eosdem tres casus excipit ab illicitis. Cõstat autẽ ꝙ ibi iã determinauerat, quod nõ solũ licitũ, sed pręceptũ erat dare de necessario personæ vltimã necessitatẽ patienti, nihil ergo obstat prędeterminatę sentẽtię, ꝙ id quod pręceptũ dixerat, post laudabile aũt licitũ dicat, exigente hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult respõderi. Laudabiliter igitur, id est virtuosè dixit dari eleemosynã de necessario in articulo necessitatis.

¶Et per hęc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quę ad confirmationẽ dicebant, scilicet dare eleemosynã de necessario personę, est bonũ, & nõ cadit sub pręcepto, sed cõsilio. Quũ enim hęc verba in eodẽ sint articulo, accipiẽda sunt, vt quęsitũ formàliter determinat. Quęritur autẽ ibi, an nõ liceat de necessariò dare elemosynã in tali vel tali casu, sed, vt dictũ est quia ipsum Necessarii nomẽ erogationẽ excludere, videtur, quęrit an cõsiderando id quod necessariũ est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynã de eo dare. Ad hoc autẽ quęsitũ facta distinctione de necessario naturę & personę, subtiliter & optimè quo ad necessariũ personę dictũ est, ꝙ licet seu bonũ est de cõsilio, tamen nõ de pręcepto. Ex hac tamen responsione nõ sequitur, ergo in nullo casu vel in casu extremę necessitatis hoc nõ cadit sub pręcepto, quęsita enim aliter à sapientib⁹ determinantur solitariè sumpta, & aliter cõiuncta alicui casui, siue fini. Si enim quęras, an occidere hominẽ sit bonũ, optimè respondebit ꝙ non, ꝙ si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur ꝙ hoc est in pręcepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonũ, optimè respõdebit ꝙ non, ꝙ si addas propter actũ virtutis, dicetur ꝙ hoc quandoq; cadit sub præcepto, & similiter de aliis euidẽter apparet, ꝙ aliã responsionẽ sibi vẽdicãt solitariè quæsita, & alia cõiuncta cũ aliquo alio. Vnde ad insinuãdũ S. Th. ꝙ dare de necessario personę solitarię sumptũ bonæ affectionis est, dixit ꝙ sub cõsilio, nõ præcepto cadit Ad insinuandũ autem, ꝙ hoc in aliquo casu sub pręcepto cadit. supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatũ, ꝙ de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, ꝙ S. Tho. sententia est, ꝙ duo sunt præcepta circa eleemosynã faciendã, scilicet dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibusuis, & dare de necessario personę patienti extremam necessitatem.

CAPVT VI.

Exposita opinionis S. Thomæ ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

T Quia hoc videtur multis forte nimis graue, & S. Tho. quem prius imitabantur sequendũ, non putabũt, & coaceruabũt sibi magistros pruriẽtes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres doctores eandẽ tenentes sententiã, licet non paruipendendum sit verbum illud San. Thomæ, in 4. quando ait hanc esse comunem sententiam.

¶Primam ergo cõclusionẽ, scilicet ꝙ habens superfluũ naturæ & personæ, tenetur aliis subuenire ratione superfluitatis licet pauper nõ appareat in extrema necessitate, tenẽt imprimis Ba. & Ambr. in verbis supra adductis. August. quoq; ad Macedoniũ vt habetur 14. qõ. 4, c. quid dicã, idem sentit in his verbis. Nõne omnes qui sibi videnẽ gaudere cõquisitis, eisq; vti nesciunt, alienum posidere cõuinci mus? hoc enim certe alienũ non est, ꝙ iure posidetur, hoc autẽ iure, quod iustè, & hoc iustè, ꝙ bene, omne igitur quod malè posidetur, alienũ est, male autem posidet, qui malè vtitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluũ naturæ & personæ alienũ esse quo ad vsum, & cõsequenter dispensandũ, aliter iniustè posidetur, quia habens nõ rectè vtitur illo. Eandem cõfirmat sententiã Hier. dist. 42. c. hospitalitatẽ, dicens, Aliena rapere cõuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere ꝓbatur. Hæc ille Theophil⁹ quoq; sup illa verba Luc. 18. Facilius est camelũ, tractãs an hęc dñi sentẽtia imposibilitatẽ ostẽdat circa diuitum salutẽ: affirmansq; imposibilitatẽ, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud œconom⁹, nam diues est, qui sibi reseruat diuitias: œconom⁹ verò siue dispẽsator, qui ad opus aliorũ has tenet. Porro attendatur, ꝙ diuitẽ quidẽ imposibile dicit saluari, posidentẽ verò diuitias difficile, quasi dicat Diues, q captus est à diuitiis, & famulaẽ eis, nõ saluabitur, habẽs verò illas, qui scilicet eis dominaẽ, vix saluabitur, causa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestè dãnantur omnes reseruantes sibi diuitias, id est superflua, & q eis famulanẽ. Quod autem talis famulat⁹ excludẽs à vita æterna, sit ipsa custodia superfluorũ, apparet ex verbis Chry. ibidẽ dicẽtis, Nõ ꝓhibet ditari, sed opib⁹ famulari, vult vt in necessariis vtamur eis, nõ vt custodiam⁹, nã famuli est custodire, sed domini dispẽsare. Si cõseruari eas vellet, nõ tradidisset eas hominib⁹, sed sineret eas in terra iacere. Apparet etiã ex verbis Domini, Matt. 6. Nõ potestis Deo seruire & Mãmonæ, vbi Hieron. exponẽs qd sit seruitus diuitiarũ, ait, Audiat hoc auar⁹, audiat hoc q censeẽ vocabulo Christian⁹, nõ posse simul diuitiis, Christoq; seruiri, & tamẽ nõ dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitiis, q enĩ diuitiarũ seruus est, diuitias custodit, vt seru⁹, qui autẽ seruitutis excusit iugũ, distribuit eas vt domin⁹. Hæc ille. Vbi expressè apparet, ꝙ est imposibile superflua custodire, nõ dispensando, & Christũ amare, diuitiis enim amatis, se odio haberi necessariũ esse, ibidẽ dicit Domin⁹. Beda quoq; super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynã, ait, Neq; enim ita faciẽda iubeẽ eleemosyna, vt teipsum cõsumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopẽ quantũ vales, sustentes, Hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopũm post necessaria nobis.

¶Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. qõ. 3. expressè ponit hoc cadere sub pręcepto. Richardus quoq; in 4. dist. 15. quæst. 2. hoc idem confirmat. Durandus autẽ & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶Secundam autẽ cõclusionẽ (quòd scilicet dare eleemosynam existẽti in extrema necessitate de necessario personę sit in pręcepto) Ambr. dist. 86. cap. pasce, cõfirmat dicẽs, Pasce fame morientẽ, si nõ pauisti, occidisti. Grego. quoq; in homiliis suis ait, Quia enim in lege scriptũ est, Diliges proximũ tuum sicut teipsum, minus proximũ amare cõuincitur, qui nõ cum eo in necessitate illius etiã ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidendis cũ proximo duab⁹ tunicis datur præceptũ. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, ꝙ necessaria, nõ cõmunicata necessitatibus absq; dubio extremis, minorẽ debito dilectionẽ Christi cõuincunt, & cõsequenter charitatis extinctionẽ, quæ diminutionẽ non patitur. Basilius etiam super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic autẽ docemur, ꝙ ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatẽ, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deũ, qui quæcunq; posidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clare sonat intenta sententiam. Iuniores quoq;, scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Roman⁹ in 4. sen. dist. 15, intrepidè asserũt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Non absq; temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam, volẽs magis hominibus placere, quàm veritatẽ sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obieceris, ꝙ scilicet diuitum cõfessiones audiri non possent, & cõfessores damnationem incurrerent, audi Dominũ Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentẽ, Facilius est camelũ transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatũ præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarũ necessariã largitionẽ, applicatio autẽ eius ad particularia scientificæ determinationi nõ subest, sed prudẽtiæ cõmittiẽ, quæ circa particularia versatur. Est autẽ magna opus circũspectiõe, vt cõcludatur hũc habere superflua, oportet siquidẽ cõsiderare statũ, filios filias, seruos, alumnos, hospites, conuiuas, diuisionẽ, munificentiam, magnificentiã, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, ꝙ necessarium personæ non consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS.

De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

1 *Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.*
2 *Ex quib⁹ & quomodo procedẽdũ est ad huius veritatis inuestigationẽ.*
3 *In quo genere, & in qua specie virtutis, vel vitij oꝑatiões ista locẽtur.*
4 *Conditiones iusti commutatiui & distributiui.*
5 *Prima opinio dicẽtiũ, nihil vsura, aut iniustitia inueniri in cõtractib⁹ Montis pietatis stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.*
6 *Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quòd in his contractibus committatur multiplex iniustitia.*

7 *Secũda opinio examinantur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutio rationum arguentium, quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.*
9 *Determinatio, quod in prædictis contractibus cõmittitur vsura.*
10 *Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.*
11 *Examen prædictæ opinionis determinant, quomodo hic sit distributio.*
12 *Determinatio quod secundum iustitia distributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.*
13 *Opinio dicens in monte hoc nullum esse proprie mutuum sed societatẽ potius quandã piissimis capitulis ad cõmune bonum vnitam.*
14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiã nihil minus inueniri in capitulis Mõtis secũdũ hãc viã, quã secundũ alias supradictas.*
15 *Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimo in tantam sententiam.*

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Mons pietatis quæ eius Capitula, & quid discutiendum.

Quid Mõs pietatis.

ONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summa quædã pecuniæ ad perpetuũ vsum pauperum deputata, hoc modo. Cõpatientes diuini verbi prædicatores aliqui inopię multorũq; pauperũ quorum facultates (q̃a nõ semp in promptu habere cõtingit, vnde suis ꝓuideãt necessitatib⁹) ab Hæbreorũ vsuris vocant, induxerũt populũ, vt pietatis intuitu oblatione volũtaria quisq; quod sibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblatis vna quædã fieret nũmorũ summa, cõseruanda integré ad hoc, vt pauperi cuique mutuari posit, vnde sibi prouideat. Et quoniã charitate plena res est hæc, fructuosa fuit ꝑdicatio, adunataq; est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quę Mons pietatis dicitur, Quũque modum cõueniẽtem & perpetuũ humano more recto res ciuitatis statuere vellẽt, quo pauperibus prædicta pecunia distributione perpetua & æquali mutuari posit, statuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶Primò, ꝙ custodiant dictã pecuniam, & stent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos, & hoc vt bonum posit esse communius.

¶Secundò, ꝙ pignora ab accipientibus mutuũ sumant, & suo periculo custodiãt in domo ad hoc cõducta, & restituẽtibus intra annũ reddãt, non restituentiũ verò publicè vendant, & ex venditione pecuniã exigerẽt reddendã domino vẽditi pignoris, deducto prius eo, quod Mõti debet, & horũ omniũ & totalis suæ administrationis rõnes scriberẽt, & redderẽt. Et hoc totum fit, vt perpetuari posit Mõs, & futuris pauperibus ꝓdesse.

¶Tertiò, ꝙ vltra pecuniã mutuatã exigant ẜm numerũ librarũ singulis mensibus tot denarios à prædictis debitoribus, ita ꝙ quotlibras aliquis mutuò susceperit à Monte, tot denarios singulis mẽsibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc nõ vt aliquid vltra sortẽ Monti accedat, sed pro recõpesatione operarũ custodum & ministrorũ, qui publico pauperum bono in su prædictis cum suo periculo & labore deseruiunt, & expensarũ quę pro pensione domus, & emptione librorũ, & cęteris ab eisdẽ fiunt. Hęc sunt capitula Mõtis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per se notum est esse sãncta, tertium examinandũ restat, an sit licitum aut illicitũ: & si illicitum, an vsuram sapiat.

CAPVT II.

Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

Non ex sacris li[b]ris vel sũmi Põt. autoritate materia hac vẽtilanda est, sed ex principiis Morali. philosophiæ natura[l]i lumine notis.

PORTET Autẽ huius dubitationis, sicut & cuiusq; alterius verã solutionẽ ex eius propriis principiis indagare. Quũ autẽ quæstio hęc moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, nõ est ex autoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiæ principiis tãtũ ꝓcedẽdũ. Ex autoritate siquidẽ diuina in canonicis sacræ Scripturæ libris cõtenta quędã per se ponunt credẽda: & hæc sunt, quę humani excedũt vires ingenij (quoniã fides est argumẽtũ rerũ nõ apparentiũ) vt puta ꝙ Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quędã quasi per accidẽs: & hęc sunt multa rõne naturali cognoscibilia tã credẽda, quã operãda, vt citius, cõis, & tutius veritas humano generi innotescat, vt puta ꝙ Deus sit & ꝙ sit vnus, ꝙ adulteriũ est malũ, &c. In neutro autẽ horũ genere præsẽs cõtinetur quæstio, scibilis siquidẽ naturaliter est, & nullibi in sacra Scriptura decisa inuenit. Ex traditis autẽ in ea si solui debet, oportet ad morales venire ꝓpositiones: nõ inquantũ creditas sed lumine naturali notas. Hoc autẽ est ex principiis moralibus nõ ex diuina ꝓcedere autoritate. Autoritas verò humana tam canonica, quã ciuilis duo similiter tradit operũ genera. Quædã ideo bona, q̃a mãdata: vel mala, quia prohibita, & quædã ideo præcepta, q̃a bona, vel ꝓhibita, quia mala. In horũ primo ordine cõstat hos, de quibus agimus, actus nõ contineri: in secũdo autẽ claudi, nullibi explicitè habetur. Implicitè autem probari non potest ex iuris principiis, inquantũ humana sunt autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

¶Ex hoc autẽ, ꝙ nulla autoritas quæstionẽ hanc propriam sibi vendicat, euidenter quatuor patere possunt, Primò, quod præsentis quæstionis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purũ Theologũ secundum ꝙ Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralẽ philosophũ. Secundo, ꝙ sapientes in hac parte nec habẽdi, nec vocãdi sunt doctores prędicti: sed ponẽtes potius falcẽ in messem alienã. Gratię tamen sunt eis habẽdę, qui ẜm iura, quãtum licuit, quęstionẽ hãc ventilarũt. Tertiò, ꝙ non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac min⁹, bene dixerint: quoniã tractant fabrilia fabri. Quartò, ꝙ ex eo quod tot & tales dixerĩt vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo hęc intelligens debet, aut potest conscientiam suam eis credere: sicut nec corporeę infirmitatis periculum aromatariis, nisi stulte committeret.

¶Nec obstat ꝙ agere de cõtractibus & vsura, ad iura spectet, & ad Papã & principẽ decernere: hoc enim verũ est quo ad cõtentiosa fori exercitia, & humana iudicia. Inter homines siquidẽ summi Põtificis est vsurarũ ambiguitates determinare, & non simpliciter. Dupliciter enim aliquid ad ecclesiasticũ iudiciũ spectat. s. per se, & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subsunt ea tantũ, quæ sunt fidei: eo ꝙ ipse est constitutus à Christo doctor & rector fideliũ, inquantum fideles sunt, & nõ hominum, inquãtum homines sunt, & sibi promissa est omnis veritas de necessariis ad salutem fidelium: & nõ omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid verò subditur Ecclesię iudicio per accidens, & ẜm quid: si scilicet illud necessarium certa ratione nescit, aut si ratio verè scita ab aliquibus, nõ capitur ab aliis, &c. & de horũ numero constat ex dictis quæstionẽ hanc esse. Et ꝓpterea sicut in his, quę sunt fidei summi Pontificis autoritas omnibus præest rationibus: ita in his scibilibus suprà tam ipsum, quã quemcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quã sola autoris naturę autoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniã solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis, est vt omnib⁹ amabilis veritas reddatur, nemo opinãs nominabĩt, aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus, bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundũ vires fraternitate & charitate emendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie virtutis, aut vitij operationes ista locentur

Opera quæ in Monte pietatis exercẽtur, non modo ad commutatiuæ iustitiæ rationem reducũtur, sed etiã distributiuæ.

VMANA Opera virtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quædam enim sunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantẽ consistit, vt cõcupiscere irasci, timere, audere & vniuersaliter humanæ passiones. Taliũ siquidẽ rectitudo sufficienter habetur, si ipse operãs in seipso aliqualiter se habet, puta si passio secundũ rationẽ refrenetur, &c. Alia autẽ sunt, quorũ propria & per se primo bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterũ, licet ad completã virtutis bonitatẽ etiam in ordine ad operãtem bona esse oporteat: vt reddere depositum, restituere accõmodatum, & vniuersaliter operationes, quæ iustitiæ subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, id est ad hoc vt iusta opera sint, sufficit ꝙ alteri æqualiter commensurata sint, puta ꝙ restitutio acceptioni ęquetur. Nõ enim refert qua quis intẽtione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiã inspicimus: licet plurimũ intersit, si iustitiæ virtutẽ operanti attribuere volumus, Propter quod hoc est singulare in iustitiæ operibus, quòd iusta operari possunt carentes iustitiæ virtute, cæterarũ autẽ virtutum opera nemo absque virtute illa explere sufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet) accidit, quia cæteræ virtutes perficiunt hominẽ in his, quæ sunt ad se, Iustitia vero in his, quæ sunt ad alterum, vt in quinto dicitur Ethic.

¶Quum autẽ clara luce liqueat opera hæc, de quibus præsens agitur quæstio, in numero eorũ, quæ ad alterũ sunt cum ęqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem, vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quod ad alterũ est, secundũ ęqualitatem ciuiliter debitã, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes que in re hac adducunt, ex rectitudine volũtatis & pietate intẽtionis cõmunitatis & ministrorũ defectiuę sunt, nõ enĩ attingũt ad opus ẜm se, an iustũ vel iniustũ sit. Et quoniã iustũ nõ humana lege positũ (quoniam illud non est ad propositum, eo ꝙ non habet locũ nisi in differentibus) sed naturale, id est ex ipsa rei natura ęqualitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species scilicet ẜm iustitiam cõmutatiuã & secũdũ

iusti

iuſtitiam diſtributiuã, oportet non latere, ſm quam iuſti ſpeciẽ opera hęc examinare oportet, non enim eodẽ modo iuſti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aſpectu ad cõmutatiuam iuſtitiã oĩa huiuſmodi opera ſpectare videantur (quia vel reſtitutionis, vel recõpenſationis, vel locationis actus ſunt) quia tamen ſm multos diſtributiua admiſcetur iuſtitia, idcirco primò ſecundũ formam iuſtitiæ commutatiuæ, deinde ſecundũ admixtam diſtributiuam, & demum quandam ſingularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.

Cõmutatiua iuſtitia exigit, vt aliqd detur et accipiatur inter ſingulares perſonas ſecũdum æqualitatẽ arithmeticã: diſtributiua vero exigit diſtributionẽ à principibus, vel ciuitate factam ſingulis perſonis ſecũdũ æqualitatẽ geometricã.

QVIA Verò iguoratis rationibus terminorum, impoſſibile eſt intelligere cætera, prelibandũ eſt quid rõ iuſti in cõmutationibus exigat, & ſimiliter quid rõ iuſti in diſtributionib⁹ requirat, ad hęc enim aſpiciẽtes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quã totũ quoddã ſit triplex debiti ratio, ſine qua iuſtum nõ inuenitur, cõſiderari poteſt. ſ. partis ad partem, toti⁹ & ad partes, & partiũ ad totum. Primus ordo dirigitur à iuſtitia commutatiua, ſecundus à diſtributiua, tertius à generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, ꝙ neq; heſper⁹ neque Lucifer eſt ita fulgens, aut admirabilis. Partes ſiquidẽ ciuitatis ſunt ſingulares perſonę, quarum & res & opera & perſonas cõmutare adinuicẽ oportet, vt quod vni deeſt, abſq; dantis dãno ab altera habeatur. Bonum ſimiliter vel malũ cõmune neceſſe eſt ſingulis proportionaliter diſtribuere, ſingulorumque bona ad comune bonum ordinanda eſſe nemo dubitat.

¶Sed omiſſa pro nũc tertia hac iuſtitia (quoniã vt poſt patebit, non eſt ad propoſitũ) ſciendũ eſt, ꝙ iuſtum ſecundum iuſtitiam cõmutatiuã requirit tres cõditiones. Prima eſt, ꝙ ibi ſit datio & acceptio ex parte vtriuſque extremi, aliter cõmutatio nõ eſſet, & cõmutatiuæ iuſtitiæ (quę directiua comutationum eſt) ꝑpria deeſſet materia. Secũda eſt, ꝙ ſit inter partẽ & partẽ, id eſt ſingulares perſonas, aliter à diſtributiua, aut generali iuſtitia nõ diſtingueretur, vnde ſeruitiũ cõmunitati exhibitum, recõpenſatur ab ea, vt ſingularem perſonã induit, ſicut & vendit & emit, vt perſona ſingularis. Tertia eſt, ꝙ ſeruetur æqualitas arithmetica, id eſt quãtitatiua, vt ſcilicet quantũ fuit ſeruitiũ, tanta ſit merces, & quanta læſio, tanta vindicta, & c. aliter commutationes iuſtę non eſſent. Mutuanti enim quatuor, niſi quatuor reſtitueretur, iniuſtitia eſſet, & ſimile eſt in aliis.

¶Iuſtum autem ſm iuſtitiam diſtributiuã, tria ſimiliter exigit. Primò, ꝙ ibi ſit diſtributio, q̃ Propria iuſtitiæ diſtributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secundò, ꝙ ſit inter totũ & partes, ita quòd à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & diſtributio in vnũ nõ coirent. Diſtributio nanq; petitionẽ ſonat alicuius, ꝙ niſi totius eſſet, partibus debitum, vt diſtribueretur, non eſſet. Vocamus autem totum cõmunitatẽ vel principem vt ſic, partes autem ipſos ciues. Tertiò, ꝙ ſeruetur æqualitas geometrica, id eſt, proportionalis, vt ſcilicet talis ſit ꝓportio eius quod datur de cõmunibus bonis vni perſonæ ad id quod datur alteri, qualis eſt inter perſonas ipſas, id eſt, vt quãtũ vna perſona præcedit alterã in illa repub. tantũ quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua nõ eſſet diſtributio, qa boni totius partibus debiti tãtò plus alicui parti debetur, quãtò pars illa principalior eſt in illo toto, quę prĩcipalitas in diuerſis politiis ſecũdum diuerſa attenditur, ſcilicet ſecundum virtutem aut diuitias, aut aliquid huiuſmodi.

CAPVT V.

Prima opinio, dicentiũ nihil vſuræ aut iniuſtitiæ inueniri in cõtractib⁹ Montis pietatis, ſtãdo infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.

Mutuãtes in mõte pietatis & quomodo nullã vſuram, vel iniuſtitiæ maculã incurrant.

HIS Igitũ pręmiſsis illorũ occurrit opinio, qui terminos cõmutatiuę iuſtitię non egrediendo, contract⁹ omnes huius Montis, nec vſurę nec iniuſtitiæ aliqd ſapere credunt. Et quoniã hi duabus incedunt viis, illa primò adducenda eſt, quę hos contractus adeo ſecundum ſe iuſtos dicit, vt ſi de cuiuſque priuatæ perſonę intẽtione recta conſtaret, ſicut de pia communitatis & Montis intentione modò cõſtat, cuilibet liceret pecunias ſuas cum ſupra dictis contractibus pauperibus mutuare.

¶Vt autẽ huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat, ex quo non refert ſm hanc viã, quis mutuet, publica ſcilicet an priuata perſona, nec refert cuius ſit quod mutuo dat, an. ſ. mutuãtis ſit an alterius, ponamus in terminis caſum diſcutiendũ, præſuppoſita recta intentione mutuantis, quã tamen præſupponere non eſt opus, quia cõtractus ſm ſe iuſtitiam quęrimus, quę in ęqualitate cõmutatiõis cõſiſtit quacunq; id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentiũ exponens 10000 ducatos, cõducatq; miniſtros ſcriptores, & cuſtodes pignorũ, ſine quibus mutuum nulli dare vult, exigatq; vnũ denariũ pro qualibet libra ſingulis menſibus à ſingulis accipientibus, & retinentibus mutuum, ſuppoſito ꝙ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam miniſtris, & cuſtodibus, & c. Dicit itaque his ſtantibus hæc prima opinio tria. Primo, quod hic ſunt tres contractus, ſecundò quod in his nulla interuenit vſura, tertiò quod in his nulla inuenitur iniuſtitia.

¶Primum horũ declaratur diſtinguendo cõtractus. Eſt ſiquidẽ hic primò cõtractus mutui inter Petrum mutuantẽ & Ioannem pauperẽ. Eſt deinde cõtractus pignoris inter Ioãnem pauperẽ & ipſũ Petrũ, ſeu miniſtros eius qđ idẽ eſt, qa in mutuantis ꝑſona pignus ſuſcipiunt. Eſt & tertio contractus locationis, quo miniſtri operas ſuas locãt ad ſcribendũ, cuſtodiendum & excutiendum pignora, & c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra ſoluendo.

¶Secundum verò, ſcilicet ꝙ hic nulla ſit vſura, probant ex ipſi⁹ vſuræ ratione dupliciter. Primò, quia vſura eſt quãdo aliquid vltra ſortẽ ex mutuo quæritur, ita quod mutuũ ſit non occaſio aut cauſa ſine qua nõ, ſed ratio & cauſa propter quã aliquid pecunia æſtimabile vltra ſortẽ percipiẽ. Cõſtat autẽ ex diſtinctione contractuũ, quod hic nihil propter mutuũ vltra ſortẽ quæritur, ſed tantũ propter locatas operas miniſtrorũ, cuius euidẽs ſignũ eſt, ꝙ ſi miniſtri gratis hæc facere volũt donãtes ſingulis illos denarios, nemo turbabitur. Secũdò, Quia ſi iſta miniſtrorũ merces eſſet vſuraria, à quocũq; redderẽ, eſſet vſuraria, non enim refert an fœneratori vſurę denẽ ab accipiẽte mutuũ, vel à principe, vel à quocũq; alio. Sed cõſtat ꝙ prædictis miniſtris abſque vllo ſcrupulo poteſt tanta merces pro his laboribus à communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ ſit, ergo non eſt vſura.

¶Tertiũ autẽ. ſ. quod hic nulla ſit iniuſtitia, declaraẽ ſic, Si hic eſſet iniuſtitia, aut eſſet iniuſtitia iſta ex parte miniſtrorũ, vt ideo iniuſtitia ſit exactio iſta, quia ipſis gratis teneñ operas ſuas impẽdere & hoc nõ, qa nõ ſumus in caſu extremæ neceſſitatis, aut ſuperfluitatis tantæ ꝙ teneãẽ ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniuſta ſit acceptio, quia taxaẽ vnus denarius pro libra ſingulo mẽſe, & hoc nõ, tũ quia multorũ ſapientiũ & bonorũ virorũ ſentẽtia cõſideratis particularibus circũſtantiis via hæc æquiſsima iudicata eſt: particulariũ autẽ iudiciũ prudẽtibus viris cõmittendũ eſt ſm moralẽ philoſophiam Tum quia huic modo ratio ſuffragaẽ, cõmẽſuraẽ enim hoc modo ſoluto periculo & labori miniſtrorũ. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tẽpore retineẽ, tantò plus periculi cuſtodes ſubeũt & curę & laboris, ſi excutienda (vt ſæpe accidit) pignora ſunt. Aut ex parte pauperũ, vt iniuſta ſit hæc exactio quia à non debẽte ſoluere exigẽ, & hoc nõ, propter duo. Primò, quia ſi pauper nõ teneẽ ad hoc cũ aliqs ad hoc teneaẽ, debet aſsignari quis eſt, qui ad hoc obligeẽ. Ipſe Petrus mutuans non teneẽ, quoniã damnũ incurrere nõ tenetur ex hoc, ꝙ beneficiũ mutui impendit, quinimò ſi aliquod damnũ ex hoc incurreret, poſſet à paupere accipiente mutuũ illius recõpenſationẽ exigere, vt ab omnibus doctoribus cõcorditer diciẽ. Princeps quoq; aut cõmunitas ad hoc non teneẽ, tum qa ſumus extra caſus extremæ neceſsitatis & ſuperfluitatis, extra quos eleemoſyna nõ eſt in præcepto, tum qa principes, etſi teneanẽ pauperum curam habere, & eis ſubuenire, nõ tamẽ teneñ hoc modo ſubuenire, vt de ſe patet. Si ergo null⁹ inuenitur, q ad hoc teneaẽ, reſtat ꝙ pauper ipſe teneatur. Secũdò, quia morale principiũ, eſt ꝙ ille debet onera rei ſuſtinere, in cuius fauorẽ res agitur, cũ autẽ cõſtet, ꝙ miniſtrorũ opera propter pauperes fiant, vt habeant vnde ſuis prouideant neceſsitatibus, cõſequens eſt, ꝙ ipſi pauperes debeant miniſtrorum operas recompenſare.

CAPVT VI.

Examinatio præpoſitæ opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.

Non ſi ſi iniuſte exigẽ à pauperibus pro ſibi mutuata pecunia aliqd pro mercede illorũ, qui in mõte pietatis laborant præter quã à ſoluẽd. cõtinu. & obligata mutui prepar...

QVOD aũt prędicta opinio in multis à veritate deficiat, nõ ex opinabilib⁹, ſed ex per ſe notis principiis moralibus deducendum eſt. Aſſumamus itaq; duo principia in cõmutationis cõtractibus per ſe euidentia. Alterũ affirmatiuũ, ſ. ille tenetur mercedẽ reddere, in cuius fauorẽ opus agitur. Alterũ negatiuũ, ſcilicet, nullus tenetur mercedẽ reddere ꝓ opere facto in alterius fauorem. Hęc principia ſtãda infra limites iuſtitię cõmutatiuæ per ſe nota ſunt, quoniã ex ſeipſis æqualitatẽ iuſtitiæ clarè cõtinet, & ideo indiſciplinati eſſet quærere eorũ probationem. Sub his autem principiis oportet ſubſumerere propoſitiones minores, quas difficilè eſſet intellectu penetrare niſi prius operationes miniſtrorũ interuenientes in cõtractibus iſtis diſtinguerentur, & ſigillatim diſcuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim deciſione habita, ſtatim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc deciſionem abſque errore habendam, oportet ex his, quę per ſe inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens inſunt, & ex propriis & immediatis cuiuſque conditionibus, & non ex communibus & remotis ſententiam proferre. Propter quod non eſt, in hac conſideratione im-

miſcen

miscendum, ꝙ hoc, vel illud opus in fauorē boni cōmunis, aut aliud huiusmodi, finis siquidē cōmunis & remotus est vniuersitatis bonū in particularibus cōmutationibus. Iā enim stabilitū superius est, ꝙ iustum ſm iustitię cōmutatiuæ formā attēditur secundū æqualitatē cōmutationis huius personæ ad illam personam, & non secundum ordinem ad communitatem.

¶Ex per se ergo & proximis cōsideraturi, distinguamus in primis operas has ministrorū, dicētes ꝙ harū operarū quædā sunt quasi per se cōmuniter intentæ: & hæ sunt illę, quę vsq; ad vēditionē pignorum interueniunt. Quędā vero sunt specialiter, & p accidēs intentę: & hæ sunt subastatio & vēditio pignorū, & his annexa, quæ ex mora quorundā debitorū accidūt. Distinguēdo aūt sigillatim prima opera, dicim⁹ ea esse hæc, scilicet custodiā pecunię, præparationē ad mutuandū actū mutuandi, sumere pignus scribere hæc, cui annectuntur expēsę pro libris, & c. custodiā pignorū: cui coniungitur cōductio domus ꝓ eorū conseruatione, & tandē restiture pignora. Horum autē pars maior & periculosior in fauorē sit Petri mutuātis, aut vniuersitatis pauperū: custodia enim pecuniæ, acceptio pignorū, eorū custodia, scribere hęc expensę pro libris cōductioq; domus (in quib⁹ totū periculū est) ad alterius vel vtriusq; ordinanī securitatē. Reliqua autē paucula, scilicet præparatio ad mutuādū, & ipse act⁹ mutuandi & restitutio pignoris ad hui⁹ pauperis ordinātse vtilitatē.

ET Vt clarius elucescant hęc, videam⁹ singula. Custodia imprimis pecunię, in illius fauorē proximè fit, cui custodienda reponitur: pecunia autē hęc custoditur duobus, scilicet Petro mutuanti, cuius est directū dominiū huius pecuniæ: & vniuersitati pauperū, cuius est quasi dominiū vtile eiusdē. Nulla enim alia ratione hāc pecuniā oportet cōseruari, nisi vt Petrus sit secur⁹, si quando vellet rehabere pecuniā suā, & vniuersitas pauperū sit certa, ꝙ cōmunis sit etiā futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quū ad cōseruationē & securitatem capitalis ꝓximè ordineī, cōstat ꝙ in fauorem ipsius Petri & vniuersitatis pauperum fit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expēsis pro libris. Hęc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem & securitatē pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuū accipiens, non curat ꝙ hæc rescibātur, aut quòd pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶In custodia autē pignorū cōsiderandū est, ꝙ sicut pignus habet in se duo: scilicet ꝙ sit pignus, & ꝙ sit talis res, (puta vestis) ita in ipsa pignorū custodia distinguēdū est, ꝙ ipsa est custodia pignoris, & ꝙ est cura talis rei. Si cōsideretur formaliter pignorū custodia, manifestè patet ꝙ in fauorem Petri mutuātis, & vniuersitatis pauperū fit, quia proximé ordinatur in securitatem pecunię rehabendę. Vnde quia cōtractus pignoris ſm veritatē est in in fauorem accipientis, ideo accipiens ipsū tenetur ad restitutionem eius, si etiā perdidit illud, vt cōuincitur ex illo morali principio restitutionū posito à S. Thoma in Secūda Secūdę quęst. 62. ꝙ aliquis tenetur ad restitutionē non solū ratione rei acceptę, sed etiā ratione acceptionis tenetur restituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depositū ab accipiēte pignus, ꝙ ille deposito perdito nō tenetur ad restitutionē, quia obligatur ad reddendū depositū ratione rei acceptę, & nō ratione acceptionis, quia depositū datur in fauoiē deponētis: iste aūt s. accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratiōe acceptionis (quia pign⁹ daī in securitatē petētis ipsum) obligatur ad restitutionē nō solū quādiu pignus habet, sed etiā si nō habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut q accomodatū accipit eadē ratione, & c. Si autē cōsideretur cura talis rei, quæ est pignus (puta excussio vestiū & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione nō exigitur, ꝙ sit in tali materia, sed sufficit sibi ꝙ sit tāti pretij, vt secura sit pecunia rehabēda, ideo nō est eadē ratio dę solicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hæc nāq; cura quāuis in fauorē vtriusq;, s. dātis scilicet & accipientis cedat (dū pignoris domino res sua illęsa seruaī, & huic creditori pignoris pretiū cōseruatur, vnde possit mutuatā rehabere pecuniā) simpliciter tamē & per se fit in fauorē domini pignoris, quia mutuās licet exigat pignus, nō tamē exigit qualitatē eignoris, imo hāc onerosā cōditionē refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cū domino pignoris talis, ꝙ ipse nō vult solicitudinē hāc, sed ꝙ Domin⁹ ipse mittat tēpore curę rehabēdę ad excutiēdas vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstāt, ꝙ si nullo interueniēte pacto vestes in pignus acceptas cōtingit lędi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendū domino pignoris. Hoc enim nō prouenit ex eo ꝙ retinēs tale pignus teneatur per se ad curā eius, sed ex eo ꝙ per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet nō fuit protestat⁹, manifestando domino pignoris, ꝙ talis pignoris curam refutaret. Implicitè enim obligatur quilibet sumēs pign⁹ qualecunq; ad eius curā, (expensis tamē domini) nisi aliud ꝓtestetur. Domus aūt cōductio, inquātū deseruit custodię pecuniæ & pignorū, & in fauorem est Petri mutuātis, & vniuersitatis pauperū. Inquantum aūt pignorū expansioni & curę vtilis est, in horū pauperū fauorem fit. Reliqua autē tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituēdi, & ꝓparatū esse ad mutuādum, in fauorem manifestè fiunt Ioannis pauperis. Sed prima horū, scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede nō cadunt, quoniam actui mutuādi respōdet actus restituendi acceptū mutuum, & actus restituendi pignus respōdet actui dandi ipsum pignus, sicque par pari refertur. Tertiū autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem ęstimabilis est obligatio ad paratū esse ad mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita. s. quæ specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cætera annexa,) non opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sicut & expensę, quæ post eius moram fierent incitatione corā iudice & litibus, & cætera.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cùm pateat vnum tātum actum mercenariū propriè, & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparationē ad mutuādū, ex supradictis principiis facilè veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua. s. Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ vel pignoris, pro opere scribedi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, ꝙ nullus teneī mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorē. Ex dictis enim iam cōstat ista opera nō esse facta in fauorē Ioānis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuātis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusque. Secunda est etiam negatiua. s. Non omnis pauper accipiēs mutuū, tenetur ad reddendam mercedē ministris pro cura pignorū, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodē principio: quia nō omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & cōsequēter non omni pauperi exhibetur hoc seruitiū, ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit commutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic nō det mihi pignus excutiendū: ego tamē qui ignorabā quale pignus esset allaturus, iam conduxi excussorum in seruitiū eius & aliorum paratum. Ignorātia siquidē hæc nō suffragatur, quoniā probabilē cognitionem (quę in huiusmodi, certitudini par est) Mōs habet, quòd pauperū indigētium mutuò alij afferent pignora excutiēda, & alij non: vt quotidiana experiētia testatur, Et cōsequēter cōducendus est sibi excussor pro quibusdā, ab illis mercedē recepturus, si iustitiæ cōmutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua. s. Petrus mutuās, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendū ministris pro operibus in prima cōclusione positis. s. custodia pecunię & pignoris & c. Patet ista ex affirmatiuo pricpio, quo diciī, ꝙ ille teneī mercedē reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, ꝙ opera ista in vtriusque vel alterius horū fauorem per se fiunt, nō Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, scilicet. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandū, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendū pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquātum deseruit ad hoc. qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodē principia: patet enim ex dictis obligatā pręparationē ad mutuandū in fauorē singulorum pauperum esse, & excusionē pignorum in fauorem Dominorum. Quinta cōclusio principaliter intēta, (quę ex prędictis aperte sequitur) est ista: Iniustè exigiī à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mēsibus, ꝓ mercede reddenda supradictis ministris, & cætera. Clarissima est ista: quia cū iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod nō tenetur, & ex dictis cōstet, ꝙ pauper quilibet non tenetur ad oīa soluenda (sed ad vnum, scilicet obligatam pręparationem ad mutuandū) consequēs est, ꝙ iniuste exigatur a quolibet merces pro omnibus ministrorū operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

ANTEQVAM Soluanī obiectiōes ad oppositū factę & examinetur, an vsura hic inueniatur, duo circa supradicta relicta soluenda sunt: inserendaq; horum solutioni est secunda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubiū primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperū, an vterque simul teneaī ad satisfaciendū ministris pro illis operibus, pro quibus Ioannes pauper nō obligaī. Sed si prædicta diligenter inspiciaī, patere potest, ꝙ nō Petr⁹ mutuans, sed vniuersitas pauperū teneī ad hoc. Adductū enim iā est principiū, s. dicēs ꝙ ille, in cui⁹ fauorē res agiī, teneī ad mercedē reddēdā: cōstat aūt, ꝙ custodia seu conseruatio pecunię itegrę (ad q̄ cętera hęc opa ordināī) nō ī Petri fauorē, sed

Pauperum vniuersitas ad cætera soluēda tenetur, quæ paupertas iniuste soluatur.

pauper

pauperũ vniuerſitatis ſit, quia Petrus non propter ſe cuſtodiẽdã pecuniã deponit, ipſe enim per ſeipſũ cuſtodiret pecuniam propriã, niſi pauperũ vtilitas exponendã pecuniã ſuam cuſtodibus expoſceret. Patet etiã hoc idem ex eo, ꝙ pecunia hæc nõ cuſtodiatur periculo Petri offerẽtis, quoniã reſtituenda eſt ſibi nõ ſolum ratione rei acceptę, ſed ratione acceptionis, & iã dictũ eſt, ꝙ quando aliquis tenetur ad reſtituendũ ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniã mutuis, licet non donet, nõ tenetur, ſed pauperũ vniuerſitas.

ET Tunc ſurgit ſm dubium, cur iniuſtè dicatur exigi à Ioane paupere particula quædam eius, ad quod vniuerſitas pauperũ tenetur, cũ Ioannes pars ſit totius pauperũ vniuerſitatis: ſicut autẽ vniuerſitas tenetur ad integrã ſatiſfactionẽ, ſic pars eius ad partem. Quinimo impoſsibile eſt, ꝙ aliter vniuerſitas pauperum ſatiſfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶Sed ad hoc quoq; dubiũ ex dictis reſpõſio facile haberi poteſt. Iniuſtam ſiquidẽ eſſe huiuſmodi exactionem ratio indicat commutatiuę iuſtitiæ, infra cuius latitudinẽ ſtãdo, à parte exigi non poteſt id, ad quod totũ tenetur, eo ꝙ totũ vt extremũ eſt cõmutatiui iuſti partis rationẽ habet, idẽq; eſt à parte exigere ſm iuſtitiam cõmutatiuã id, ad quod totũ ſm eam tenetur, ac ſi exigeretur ab vna parte id ad quod pars alia tenetur quod iniuſtiſsimum eſſe cõſtat. Ex prædictis autem ſufficienter habetur, quòd omnes huiuſmodi operationes ſecundum iuſtitiæ cõmutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum ſit ſm iuſtitiam diſtributiuam, ſi locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat ſit tunc ſcire, ꝙ iniuſte exigunt hęc à Ioanne paupere, ſi infra iuſtitię cõmutatiuę limites res agat, vt opinio prima dixit.

EX Præmiſsis autẽ patere poteſt defectus alterius opinionis defendẽtis cõtractus ſm iuſtitiã cõmutatiuã, licet nõ ita amplè ſicut prior. Propius ſiquidem accedens ſecunda hæc opinio ad caſum Mõtis pietatis, & nõ curans an ſingulari perſonæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, caſũ in terminis ponẽs, licet in cęteris concordet cum præcedenti, in hoc tamẽ differt, ꝙ Petrum ponit abdicantẽ à ſe proprietatẽ & dominiũ pecunię mutuandæ, ſicut & illi qui Mõti pietatis pecunias offerũt, donãt. Et ſic caſus omnino idem cum Monte pietatis eſt iſte. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta ſtatuuntur poſtmodũ a populo & rectoribus miniſtri, &c. vt ſupra. In iſto dicit caſu, cùm dominiũ pecunię nec Petri, nec alicuius alterius ſit (cuius ſignũ eſt, ꝙ abſolutè loquẽdo, quicunq; eã diſtraheret, iniuſte hoc faceret, vtpote cõtra expreſſam intentionẽ piam donantis, qui nõ niſi ad hoc donauit) cõſequens eſt, ꝙ obligatio ad mercedẽ reddendam miniſtris, ad ſingulos deriuetur pauperes. Cõmunitas enim ad hoc non tenetur, cùm extra caſum neceſsitatis extremæ & ſuperfluitatis res hęc agatur, & vt dictum eſt, nõ tenetur ad habendũ determinatũ modũ ſubueniendi. Patet ſiquidẽ huiꝰ opinionis defectus ex cõſideratione principiorũ ſupradictorũ, nihil enim minus iuſtitiæ in hoc accidit caſu, quàm in præcedẽti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendã, quia non ſit opus in ſuum fauorẽ, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorẽ Petri mutuantis, an cõmunitatis, an vniuerſitatis pauperũ, an etiam ipſius Dei. Sufficit nanq; Ioanni pauperi ad hoc, ꝙ ipſe non teneatur, iſta negatio, ſcilicet ꝙ opus hoc non fiat in ſuũ fauorem, quia in hoc caſu inueniri probatũ fuit. Principium enim negatiuũ adductum eſt, ꝙ nullus ſm iuſtitiam commutatiuã tenetur ad mercedem reddendam pro ſeruitio alteri impenſo. Alterum autem eſſe etiam ipſum pauperũ collegiũ à ſingulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iuſtitiam cõmutatiuam ſtãdo, probatum eſt prius.

¶Tum quoniam vniuerſitas, ſiue collegiũ pauperum ad hoc tenet etiã in iſto caſu, & cõſequenter iniuſte à ſingulis pauperibꝰ mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem ſiquidẽ ratio, qua vniuerſitatẽ pauperũ ad hoc teneri prius dicebatur, hic locũ habet, quoniam nõ ratione dominij ipſius pecuniæ ad hoc tenebatur, ſed ratione quaſi vtilis dominij, id eſt quia pecunię ſecuritas, & integritas in ſuũ per ſe & proxime fiebat fauore, ꝙ in hoc caſu manifeſtius fieri apparet. Et ideo vniuerſitas ipſa pauperũ ad ſatiſfaciendum miniſtris pro operibus illis, quę nõ ſunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Eſt igitur multiplex ſecundum iſtam viam in contractibus his iniuſtitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, argumentium quod contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.

OBIECTIONVM autem in oppoſitum adductarum prius cõuenit illas ſoluere, quę iniuſtitiã ab his cõtractibus auferre conabantur, & poſtmodum illos examinare, quæ de vſura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniuſtitiã ex dictis patere poteſt, ſcilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum à quibus exigitur. Ex parte ſiquidem pauperum, quia ipſi non tenẽtur ad ſatiſfaciendum miniſtris, niſi quo ad aliquid tãtùm. Nec eſt inter modica deputandum id, in quo aggrauatur, quoniam, vt ex dictis liquet, non tenetur fortè quilibet pauper ad tertiã partẽ ſoluẽdam eorũ, quæ ab ipſo modo exigũtur, vniuerſaliter enim nõ tenetur niſi ad ſatiſfaciendũ pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cum omnibus ſuis appẽditiis ſi mercedis nũc exactè tertiam partẽ ſibi vendicat, ſufficientem recõpenſationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imo ſi immediate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eum neceſſe eſſet, iniuſtitia eſſet non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile eſſe poteſt, incerta ſiquidem eſt eius quantitas, quoniam ſecundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniuſtitia modica non reputatur, niſi quãdo per accidens incurritur: in propoſito autem ex intentione committitur vnde iniuſtitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD Id autem quòd obiiciẽdo quęritur, quis teneatur ad hoc ſi Ioannes pauper nõ tenetur, dico duo. Primò, quòd de iuris rigore tenetur vniuerſitas pauperũ, cui pecunia cõſeruatur ꝑ pignora, &c. Et teneretur ipſe Petrus mutuãs ſi nõ in fauorẽ vniuerſitatis pauperũ pecuniã cuſtodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrariũ adducitur: ſcilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod dãnum incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impẽdit, quinimò poteſt ſi quod dãnum ex hoc incurrit, ſecundum omnes doctores exigere, dico ꝙ hoc commune dictũ eſt ſummè verum, ſed malè applicatur ad propoſitum, quoniã expenſæ iſtę nõ cauſantur ex beneficio mutui, licet occaſionẽtur & remotè ex mutuo proueniãt, ſed cauſantur ex cõtractu pignorũ, quod formaliter eſt in fauorẽ mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occaſionãtur & remotè proueniũt expenſę iſtæ ex cõtractu mutui, & nõ dixi, ex beneficio mutui cauſantur, qa mutuũ non eſt cauſa, ſed occaſio harũ expẽſarum, non proximẽ ſed remotè, nec habet rationẽ occaſionis huiuſmodi, inquãtum eſt in fauorẽ accipiẽtis mutuum. Propter quod ratio iſta concludit oppoſitũ ſui intẽti, eo quòd ſicut iniquum eſt mutuantẽ ex hoc, quòd mutuat dãnificari, ita iniquum eſt dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim eſt vtriuſq; conditio per ſe loquẽdo. Vnde exẽplum quod adducũt, quod opinionẽ hanc plurimum fouiſſe videtur, ad propoſitũ non eſt. Dicunt enim Si Petrus Mediolani exiſtẽs Ioanne petenti ibidem pecuniã mutuo, frater dicat, Pecuniã quam petis Genuæ habeo, mittamus tuis expenſis ꝓ illa, & ſic mutuũ gratis accipito, cõſtat quòd Petrus non exigit iniuſtè à petente mutuũ expenſas illas, quia non tenetur incurrere dãnum hoc ex hoc quod mutuat, ergo à ſimili, neq; in his contractibus iniuſtũ eſt expẽſas exigere. Ad propoſitũ, inquam, non eſt exemplum hoc, quia clarè patet quòd expenſæ iſtæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & conſequenter in eius fauorẽ per ſe & proximè ordinantur, in propoſito autem noſtro expenſas iſtas nõ ordinari per ſe in fauorem. Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clariſimè conſtat.

¶Propter quod aduertãt cuiuſq; ordinis viri, vt exemplis nõ fallantur, quoniã multa in eis diſsimilia inueniũtur, quorũ quodlibet, quia nõ facile eſt cuilibet diſcernere, duo ſubiungẽda duximus ex quibus cætera facilius diiudicari poſsint. Creditur enim primò, ꝙ ſicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœneratore, & expẽſas fecit, vt pignora per famulos tutè deuehantur, licitè poteſt à Bernardo paupere exigere nomine intereſſe huiuſmodi expẽſas, & vſuram, quam ſoluit, ſic in propoſito fieri poſsit à Petro, ſeu communitate qui ad has expenſas cogitur ex alio opere facto in fauorẽ Ioannis pauperis, ſcilicet mutuo. Creditur quoq; ſecũdò, quòd ſicut à petente mutuũ licitè poteſt mutuans exigere ſecuritatem, & ſi accipiens mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notarióq; mercedem reddat, non iniuſtè grauatur, & tamen chirographũ ſit in fauorem mutuãtis, ita in propoſito petens pignus non iniuſtè grauat Ioannem pauperem circa expenſas, ex quibus nihil ſibi vtilitatis accreſcit, ſed ſola indemnitas Montis ſeruatur.

¶ Sed in his & hmõi plurima eſt diſsimilitudo. Et primũ quidẽ exẽplũ à Mõtis natura differt, ꝙ expẽſas illas Martinus facit, & Bernardi perſonã induit indigẽtis ſubſidio tali, quaſi ſibi pignora accõmodans, vt mutuũ inueniat, & ideo nõ eſt mirũ, ſi expenſas tales Bernar. tenetur ſubire: nihil enim minus tenetur quã ſi ipſe ꝑ ſeipſum à fœneratore mutuũ ſumẽs, expẽſas illas feciſſet ꝓpter hęc accidẽtia. In caſu verò Mõtis, nec Petrus, nec cõmunitas in ꝑſona Ioã. pauperis expẽſas has fecit, ſed collegij pauperũ, vt ex dictis patet, & ideo Ioã. pauper iniuſtè grauat in huiuſmodi expẽſis. Circa ſm verò exẽplũ ſciẽdũ eſt, ꝙ vt dicitur in 4. Met. niſi cuiq; quęſito reſpõdeat formaliter omnis certitudo deſtruet, eo ꝙ extra rõnẽ formalẽ vagãtibꝰ infinita occurrũt circa ꝗlibet. Vñ in ꝓpoſito ſolicitè ſemp attẽdẽdũ eſt ꝙ formaliter ꝗrat, aut rõcinãdo adducat. Aliud enĩ eſt petere ſecuritatẽ rehaben

rehabendæ pecuniæ,& aliud eſt petere talē ſecuritatē, ſcilicet habentē expenſas annexas,puta Chirographū:quēadmodū etiā ſuperius diſtinctū eſt, ꝙ aliud eſt loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petēs enim ſecuritatē nihil petit in ſui fauorē habēs annexū damnū eius, à quo petit illā:ſicut nec petēs pignus. Vnde ſi accidat,ꝙ petitā ſecuritatē aut pign⁹ ego dare nō poſſim,niſi cū aliqua expēſa,quā qualitas ſecuritatis,aut pignoris à me electa parit,ego ipſe dānū mihi hoc infero:ſicut in exemplo adducto cōtingit. Nō em̄ ex ſecuritate petita,ſed ex qualitate ſecuritatis à me oblata expēſæ iſtę ꝑ ſe ꝓueniūt.Et ideo teneor ego notario mercedē reddere:ſicut & expēſas illas ſubire,q̄ ex pignoris emanāt accidētibus.Petēs verò ſecuritatē talem(puta chirographū) cū in fauorē ſui petat rē habētē expēſas annexas, & iniquū ſit ex eo,quod in fauorē ſui agiť, alterū dānificari iniuſtè grauat eū à quo illā petit,ad reddēdā mercedē notario debitā.Vnde euidēter patet,ꝙ Mōtis natura ab hoc exēplo diſtat in hoc,ꝙ hic petēs ſecuritatē, nihil petit,ex quo ꝑ ſe oriať expēſa aliqua:in Mōte autē volēs pign⁹,vult ſibi à Ioann.paupere ſolui pro cuſtodia aliis,ad quæ ipſe tenetur naturali iure, aut q̄ ipſe fieri vult nō in Ioānis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterū atque iterū monitos eſſe rogo, quatenus caueāt ne exēplis inhæreant:quoniam multa latent in eis accidentia,ex quibus etiam ſapientes contingit falli.

¶Secūdò dico,ꝙ non ſufficienter arguendo probatur,cōmunitatē aut principē nō teneri ad ſoluendam miniſtris mercedem. Licet enī rectè cōcludať, ꝙ non teneanť ſimpliciter: nō tamen ex hoc cōcluditur,quin teneantur ex ſuppoſitione, id eſt ſuppoſito ꝙ hunc modum mutuandi ſtatuāt.Et licet,vt dictum eſt,vniuerſitas pauperum de iuris rigore, nō cōmunitas aut prīceps ad hoc teneatur. quia hęc omnia ad cōmutatiuā iuſtitiam ſpectāt, & abſque publica autoritate facta iniuſta nō eſſent:ęquitas tamen à iuſtitia non multum remota exigit,ꝙ princeps aut communitas ex publico ęrario pauperib⁹ etiā hoc modo ſubueniat.

¶Modus autē accipiendi, ꝙ etiā iniuſtitiam contineat, manifeſtatur.Cùm duo genera operū ſint,pro quib⁹ hæc à paupere exiguntur(ſcilicet illa pro quibus nō tenetur)vel quia nullus pauper ad hoc tenetur(puta pro cuſtodia pignorū)vel quia hic non tenetur,puta pro excuſsione pignorū(quia ferreas virgas in pignus dedit)de modo exigēdi mercedē,pro iſtis non oportet ꝓbare,ꝙ ſit iniuſtus: quia ſi exactio eſt iniuſta, modus eius iuſtus eſſe nō poteſt. Sed & modus exigēdi ꝓ his, ad quę Ioan.pauper tenetur, ſcilicet ꝓ obligata præparatione ad mutuādū, iniuſtus oſtēditur:ex eo ꝙ obligatæ præparationi miniſtri ad mutuādū, nec ratione periculi,nec ratione laboris, aut cuiuſuis occupationis,aut dāni cōmenſuratur diuturnitas tēporis,quo mutuū acceptū tenetur,aut quātitas acceptæ mutuò ipſius pecuniæ . N ſi quis diceret damnū incerti ex eo, ꝙ nō poteſt tā frequēter mutuū iterare: ac pro hoc ceſſat miniſtri merces à pluribus ſuſcipiēda,Sed ſubtiliter cōſiderāti apparebit, ꝙ ex hoc nō habetur ꝙ oportet mercedē iſtam quātitati mutui & tēpori quo retinetur,cōmenſurare: ſed ꝙ oportet cōſideratis omnibus, certū ſalarium ſibi ſtatuere,& illud ſummariè ac veriſimiliter, calculātis prudentiū arbitrio pauperibus venturis ad ſuſcipiendū mutuum,ſoluendū ęqualiter taxare,eo ꝙ æqualiter ad omnes huiuſmodi ſe obligat:ſic enim merces miniſtris debita reddetur abſque ambiguitate & iniuſtitia aliqua.Nec incōuenit contingere pauperēpluries indigētē plus ſoluere minus paupere, quoniam merces hæc reddiť nō mutuò,aut quantitati pecuniæ mutuatæ, ſed obligatę præparationi ad mutuādū, q̄ ęqualiter omnes reſpicit, & pauper pluries ſumēs,duorū rationē habet.Nec eſt op⁹ prudentiū virorū iudicio iſta tantū ſubmitere,quia ſcientiæ ſubiacēt,ſed eorū arbitrio,vt dictū eſt,relinquitur quātitas ſtipēdij miniſtris debiti,& taxatio quātitatis pecuniæ à ſingulis ſoluendę ęqualitate ſuppoſita, & alia huiuſmodi ſingularia.

CAPVT IX.

Determinatio,quod in prædictis cōtractibus cōmittitur vſura.

RELIQVVM quo ad hāc partē eſt,vt videatur,an iniuſtitia,quę in his inuenitur contractibus,vſurę rationē habeat,quod ex duobus cōſiderandum eſt.

¶Primò ex eo, ꝙ vſurā duobus modis cōmittiť, ſc. augendo ex mutuo capitale,& exigendo recōpenſationē damni , quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vſuram ſapit velle ab accipiente mutuū recompenſationē damni , quod ab hoſtibus vel latronibus paſſus eſt,quam velle ad augendas opes aliquid vltra ſortē. In propoſito autē,cum iam pateat,Montem pietatis,ſiue vniuerſitatis pauperum,& breuiter volentē ſibi pecuniam Montis integrè & ſecurè ſaluari,quicunque ſit ille, exigere a Ioāne paupere mutuū petente expenſas, quæ nō in illius fauorem fiunt, cōſequens eſt ꝙ exigat recompenſationē damni , quod nō ex mutui beneficio incurritur , ſed propter pecuniæ rehabendæ ſecuritatem . Nec obſtat aliqualiter, quod damnū hoc ex mutuo emergit, ſaltem occaſionaliter,nihil ſiquidem refert,vnde damnum hoc proueniat,aut à quo inferatur,dummodo ex eo, ꝙ fit in fauorem Ioā. Pauperis vt ſic,nō cauſetur, iſta enim negatio,ſufficit ad hoc ꝙ iniuſtè exigatur ab eo,& cōſequenter quod vſurariè, ex quo vt dictum eſt, non refert ad vſuram, damnum indebitū à pcēdēte mutuum exigere,aut lucrum quærere.

¶Secundò ex eo, ꝙ non minus vſurarium eſt , mercedem alteri debitam,nō ex ſeruitio impenſo ad mutui beneficiū vt ſic,ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcunque aliud lucrum vltra ſortē petere, neque enim ab vſura remotius eſt grauare iniuſte accipientem mutuū ad ſoluendum aliquid vltra ſortem alteri,quacunque ex cauſa quàm ſibiipſi mutuanti. Conſtat autē, ꝙ hic grauatur iniuſtè Ioannes pauper,dum accipit mutuum ad ſoluendum miniſtris pro operibus,pro quibus non tenetur,quāquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur,Non igitur ſubterfugi poteſt,quin vſuraria ſit exactio iſta,ſecundum iuſtitię comutatiuæ formam loquendo.

AD Euidentiam verò ſolutionis obiectionum in oppoſitum diligenter attendendū eſt,ꝙ hic ſunt duo,ſcilicet reddere mercedē miniſtris, ſeu (quod idē eſt) ipſos miniſtros accipere mercedem pro locatis operibus,& hoc eſt iuſtiſsimū & omni ęquitate plenum,quia eius cauſa eſt locatio operum ſuorū.Alterum eſt exigere huiuſmodi mercedem à Ioanne paupere,& hoc iniuſtum & vſurarium eſt,quia eius nulla cauſa alia eſt, niſi mutuum,quoniam operæ illæ colatę non ſunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces poſsit.

¶Vnde prima ratio peccat,aſſumendo ꝙ hic nihil vltra ſortem quęritur propter mutuū,ſed tantū propter locatas operas,quoniā ſ͠m veritatē ex mutuo,exactio iſta cauſatur, vt ex dictis patet.Vel(& in idem redit)verbaliter reſpondēdo dicatur,ꝙ exigere propter locatas operas poteſt contingere dupliciter.

Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum:& tūc bene ſequitur,ergo non propter mutuū:quia locatio operarū in huius accipientis mutuū fauorē factā, cauſa proxima eſt,ꝙ ab eo iuſtè merces hęc exigatur. Alio modo propter locatas operas nō in fauorē huius accipiētis mutuū, ſed alteri⁹, quicunque ſit ille, & tūc malè infertur: ergo nō propter mutuū: quoniam cauſa proxima huius exactionis eſt vel mutuū, vel locatio operarū:ſed locatio operarū cauſa ſecundum iuſtitiā eſſe non poteſt,eo ꝙ operæ non ſint in fauorē huius accipientis mutuum locatæ , igitur mutuū huius exactionis cauſa proxima eſt, ac per hoc vſura cōmittiť. Nec obſtat id quod cōfirmādo ſubdebatur,ſcilicet ꝙ ſi miniſtri donare hoc volūt, Mōs nō turbabitur.Ex hoc enim nihil aliud haberi poteſt,niſi ꝙ Mōs lucrum ex hoc nō quærit, ſed non habetur quin Ioannes pauper graueť ex accepto mutuo ad mercedē reddendā miniſtris, ad quā non tenetur ſicut ſi pauper ab aliquo mutuū ſumat, cum onere,ꝙ ruſtico cultori vineę mutuantis mercedē reddat , vſura non deficit ex eò quòd ruſticus poteſt illi pauperi abſque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶Secunda autem ratio cōcludit, mercedem miniſtrorū nō eſſe vſurariā.& hoc proculdubio verū eſt: quoniā iuſta & ſancta eſt, ſed nō probat quin mercedis exactio à Ioā.paupere,qui non teneť,ſit vſura:debet enī merces illa exigi ab eo,q̄ teneť,da illā & nō ab hoc paupere. Et ideo ſi reddať merces talis ab eo q̄ teneť iuſtitia eſt,vel charitas ſi pietatis intuitu ab aliquo.qui nō tenetur.Si autē exigatur ab eo,qui nō tenetur clarè cōſtat,ꝙ quāuis merces ſibi debeatur,iniuſta tamē exactio eſt,quia hic nō tenetur.Et ſi adiunxeris,ꝙ exactio iſta non niſi propter mutuū mandatur, vſuraria manifeſtè apparebit: quod in caſu iſto cōtigere iam patet. Eſt igitur infra iuſtitiæ cōmutatiuæ terminos loquēdo,multiplex iniuſtitia & vſura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X

Opinio dicentium , iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formā iuſtitiæ diſtributiuæ.

SVNT Igitur alii ſubtili⁹ naturā Mōtis huius ſpeculātes.qui infra iuſtitiæ cōmutatiuæ limites ſtandū non credunt, ſed iuſtitiā diſtributiuā inſertā dicentes ſecundū eius formā iuſtitiā in his capitulis ſaluari defendūt : Hi caſū Mōtis pietatis illū eſſe approbātes, qui in cap.7.poſitus eſt:in quo ſcilicet Petrus vocato populo donat 10000.ducatos nō cōſumēdos,ſed mutuādos,perpetuo tēpore pauperibus,& c.vt ſupra.nō inferūt iuſtitiā diſtributiuā ipſis cōtractib⁹ mutui,vel,pignoris,vel locatiōis operarū,ſed inuētiōi mercedis reddēdę opariis.Si nāq; ſuperi⁹ dicta aduneť ad hoc deuētū eſt ꝙ pauperū vniuerſitas teneť reddere mercedē miniſtris Mōtio: & ideo ipſa vniuerſitas pauperū ex quo in cōi nihil poſsidet,inuenire volēs,vnde ſoluere poſsit mercedē hāc miniſtris ſibi deſeruiētib⁹ onus hoc diſtribuēdū eſſe in ſuas partes pauperes.ſ.ſtatuit. Vnde ipſa mercedis redditio ī iuſtitię cōmutatiuæ terminis relinquitur:ſed intentio mercedis reddēdę ſecun-

ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ formã fieri ſecundum hanc opinionem poteſt,& de facto in Monte hoc fit.

¶Dicit igitur duo hęc opinio. Primò,ꝙ ſecundum diſtributiuam iuſtitię formam in vniuerſitate pauperum inuenienda eſt merces reddenda miniſtris.Secundò,ꝙ inuentio iſta iuſte ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ equalitatem in capitulis huius Montis ordinatur,ita quòd nullus pauper iniuſte grauetur.

¶Primum probatur dupliciter. Primò,quia cùm vniuerſitas pauperũ teneatur de ſuo ſatiſfacere his miniſtris,ſuũ autem non ſit niſi altero modo, vel quia in cõmuni aliquid habetur , vel quia ſuarũ e[illegible] partium,& in propoſito vniuerſitas nõ poſsideat aliqd in cõmuni, reſtat vt de his, quæ partiũ ſunt, ſatiſfacere debeat, partes autẽ pauperes eſſe patet. inter eos igitur oportet pecuniam hanc inueniri.Et cùm cõſtet,ꝙ cõmunia onera iuſtè diſtribuendam ſunt,cõſequẽs eſt ꝙ ſecundum iuſtitiã diſtributiuã inuentio hęc fieri debet. Secundò, quia ſicut bonũ totius partibus eſt debitũ,& ideo proportionaliter eis diſtribuendũ, ita & malum totius partes quoq; proportionaliter ſuſtinere tenentur, onera autẽ oĩa inter mala cõputantur, onus igitur huius mercedis ſoluendæ partes vniuerſitatis pauperũ proportionaliter ſufferre tenentur. Hoc autẽ eſt inueniri pecuniã iſtam in vniuerſitate pauperum ſm iuſtitiæ diſtributiuæ formam,quod erat probandum. Secundum autẽ,ſcilicet ꝙ de facto nulla iuſtitia in modo diſtribuendi hęc onera inueniatur,probatur etiam dupliciter.Primò, quia in hac vniuerſitate bonum eſt ipſa ſubuentio & releuatio pauperũ,malum verò eſt onus ſoluendi mercedem,æquum autẽ eſt,vt qui,plus boni percipit, plus etiam mali ſentiat: cui igitur maior ſit ſubuentio,is magis onus ſolutionis ſubire debet. Et ſic ſtatutũ eſt in hoc Mõte,vt ſcilicet cui plus & maiori tẽpore mutuatur,plus onus ſoluendi miniſtris ſentiat.Secũdò,quia ęquum eſt,vt cõmunium oneram illis plus imponatur,qui maiorem occaſionem ſubeundi talia onera vniuerſitati prębent. Illi autem quorũ pignora maiori tẽpore & periculo cuſtodiuntur,ſunt huiuſmodi,quoniam maiorẽ mercedẽ tenetur reddere vniuerſitas miniſtris pro cuſtodia illorum,quàm aliorum,ergo illi,qui diutius pignora ibi tenent , & ſimiliter illi,qui pretioſiora offerunt pignora,ex hoc ꝙ maius mutuum ſumunt, debent amplius grauari,quòd in capitulis Montis pietatis continetur.Non eſt ergo iuſtitiæ diſtributiuæ violatio in capitulis iſtis.

CVPVT XI.

Examem prædictæ opinionis,determinans quomodo hic ſit diſtributio.

Cõſiſtit hæc diſtributio in inuẽtione mercedis reddendæ operariis, à quocũque hæc diſtributio mandetur.

T Eodem autem ordine oſtendatur,opinionem hãc deficere, primum dictum examinãdo oportet ex cõmunibus animi cõceptionibus incipere, & oſtẽdere quomodo ratio diſtributionis hic ſaluatur . Quia ergo,vt dicitur in 5 Ethi.iuſtũ in diſtributionibus cõfitentur omnes ſm dignitatẽ quandã oportere eſſe , ita ꝙ ſicut iuſtitia cõmutatiua dignitatem perſonæ non conſiderat niſi inquantum in quantitatẽ rei redundat , vt puta cùm cõſiderat dignitatem principis percuſsi, quia percuſsio ex hoc criminoſior eſt,ita iuſtitia diſtributiua quantitatẽ rei non ponderat, niſi inquantũ redundat in dignitatem perſonæ. vt puta cùm magnifacit virtutis ęgregiũ actum,ex hoc ꝙ dignior perſona illa ex tali opere redditur,ex hoc inquã,cõſequens eſt,ꝙ diſtributionis ratio abſque dignitate nõ inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunq; bonũ hominis,ſed illud,ex quo homines ſortiũtur,ꝙ partes ſint totius vniuerſitatis,ſiue illud ſit virtus,vt politia,ariſtocratia,ſiue rerum abundantia,aut nobilitas,vt in olicratia*ſiue libertas,vt in democratia,ſiue quodcunq; aliud. Et cùm talis partiũ dignitas ad cõmune aliquid opus, quod totius proprium eſt,ordinetur,oportet ſi hãc pauperũ vniuerſitatem in cõmunitatem quandam erigere velimus,inuenire & quid ſit toti⁹ opus,& ſm quid partium dignitas attendatur. Eſt autem hic opus totius perpetua cõmoditas mutui inueniendi , propter hoc enim oĩa ſiunt,& hoc ſequitur mediatè pecuniæ mutuãdę (quę Mõs dicitur)integra cõſeruatione. Dignitas verò indigẽtia eſt id enim in qualibet cõmunicatiõe dignitas dicitur, ꝓpter quod aliquis debet admitti,& iniuſtè repelli putatur, vt diſcurrẽdo ꝑ omnes ſupradictas politias apparet.Sola autẽ indigẽtia exiſtente,mereſ quis de hoc eſſe collegio,& iniuſtè expelleretſ,ſuppoſitis ſẽper his,quę ſm legẽ ordinata eſſent,puta ꝙ tantùm pauperes ciuitatis admittã tur, igitur indigẽtia ꝓ dignitate in hac vniuerſitate habetur.In digẽtiã autẽ dicimus nõ quãcunq;,ſed talẽ quę .ſ.pignoribus poſsit ſecurũ facere Montem. Hic eſt modus, quo vniuerſitas pauperũ velut cõmunitas quędã diſtributionis eſt auſtrix & capax.Qui licet ſit ſuſtantabilis, clarius tamẽ & verius diſtributionis forma in ea ſaluatur dicendo ꝙ ſicut ſi militibus vltra debita ſtipendia propter res bene geſtas pro republica diſtribuenda ſtatuatur quædam pecunię ſumma , diſtributionis iuſtus modus erit , vt quanto melius hic illo egit,tãto maius ſit quod huic,eo quod illi datur,& ſic modus & forma diſtributiuę iuſtitię ſeruatur abſque tot difficultatibus . Ita ſi pauperibus multis onera diſtribuenda ſunt,vt hic accidit,ſufficit ꝙ diſtributionis iuſtæ forma ſeruetur,quæ exigit æqualitatem proportionis,vt dictum eſt, quæ tunc tantum ſeruatur cũ æqualibus æqualia,& inæqualibus inæqualia imponuntur.

** Alias oligocratia ſeu oligarcia.*

¶Et quoniam ſiue hoc, ſiue primo modo ponatur diſtributio in pauperũ vniuerſitate,nõ refert quo ad pręſẽtẽ quęſt.idcirco cõcedantur diſtributionẽ inueniri in inuentione mercedis reddẽdæ operariis Montis,à quocunq; diſtributio iſta mãdetur,ſiue à principe,ſiue à cõmunitate,ſiue ab ipſa pauperum vniuerſitate

CAPVT. XII.

Determinatio,quod ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.

ESTAT ergo conſiderandũ ſm,ſcilicet,an diſtributio iſto modo facta iuſta ſit. Vbi præmittendum eſt,ꝙlicet in diſtributionibus cõmuniter minus ſeruetur iuſtum etiã abſque cõſcientię periculo, quã in cõmutationibus,eo ꝙ comparationes perſonarum ſunt odioſæ,& pacis bonum tollunt quod cęteris bonis cõmunibus præſtat,ſtatuta tamen diſtributionũ diſpoſitiua tanto iuſtiora eſſe oportet,quantò facilius ab eis declinare quodammodo cogimur.Si enim ipſa ſtatuta à iuſto declinare inciperent nimia poſtmodum in diſtribuẽdo elongatio à medio fieret, ſicque iuſtitia corrumperetur.Et ideo diligenter oportet diſtributionis huius ſtatuta examinare, ne lex iniuſta ſui obſeruatores ad iniuſtitiam deducat.

Secũ diſtri tiua ſtitia gerẽ cut in iusbo melio bus dign ribus ſtrib dũ ita dẽ nus lũ in rẽdũ

¶Sciẽdum eſt igitur,ꝙ aliter bonũ, aliter malum diſtribuendũ eſt inæqualibus partibus alicuius totius.Bonum ſiquidẽ diſtribuendũ eſt ſic,vt digniori maius bonũ detur. Et ratio eſt, quia bonũ totius,quod eſt debitũ alicui parti,tantò maius eſt, quãto pars illa maiorẽ principalitatem habet in toto, & tantò minus quãtò pars minorẽ habet dignitatem in toto . Malũ autem ecõuerſo diſtribuendũ eſt vt ſcilicet digniori parti minus malũ, & minus dignè maius malũ imponatur . Et huius ratio eſt, quia ex quo minus malum habet rationem boni,vt dicitur in 5. Ethico. quia eligibilius eſt quàm maius malum , eiuſdem rationis eſt, ꝙ alicui debeatur plus boni & minus mali , & conſequenter parti principaliori , cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum & proportionaliter parti viliori,cui minus bonorum debetur , plus malorum imponendum eſt . Et loquimur ſemper de bono & malo totius quod partibus diſtribuendum eſt.

¶Suadet quoq; hanc diſtributionis eſſe ęqualitatẽ naturę operatio.quę alimẽtũ diſtributa mẽbris,ad principalia mẽbra digniores partes,& ad viliora viliores tranſmittit,infirmitatẽ autẽ ſi poteſt à princi palibus membris ad viliora propellit,experiẽtia cõtinuè docet. Vnde ſi in pauperũ vniuerſitate, quę ſuper indigentia fundatur,bona diſtribuẽda eſſent,quãtò aliquis eſſet magis indigẽs,tantò maius bonũ ſibi deberetur,eo ꝙ maiorẽ principalitatem habet in tali toto, ſicut magis diues maiorẽ principalitatem habet in politia,quę fundatur ſupra diuitias, quæ olicratia vocatur.Et cõſequenter quãtò aliquis eſt magis indigens tantò minus mali communis ſuſtinere debet . Et quia onus hoc mercedis ſoluẽdę inter mala cõnumeratur, opportet ꝙ ſecũdũ iuſtitiæ diſtributiuæ formã magis indigens minus ſoluat. Magis autem indigẽtem inter pauperes eſſe cõſtat , qui maiori eget mutuo,& minus cito poteſt ſoluere.Nõ ergo iuſtè ſtatutũ eſt,ꝙ plus mutui ſumentes & maiori tẽpore retinẽtes,plus teneantur ſoluere.Nec impeditur cõcluſio huius proceſſus, ſi quis cauillationibus fortè adinuẽtis nõ ſuſcipiat, id quod tamẽ probatũ eſt, ſcilicet vniuerſitatẽ hanc ſuper indigẽtia fundari,aut ꝙ iſta non ſit vere cõmunitas quædã.Stat enim vis rationis in hoc ꝙ diſtributio oneroſa non debet cõmenſurari indigentiæ,ita ꝙ quantò quis plus eget,tantò plus cõmunis oneris ſuſtineat,hoc enim ꝓbatione non eget.Sub hoc autẽ principio, ſiue vera diſtributio, ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur ,ſubſumitur ꝙ iſta diſtributio eſt oneroſa, ꝙ manifeſtè patet, ergo nõ debet quãto quis magis eget,tantò plus grauari.Sed ſm capitula huius Mõtis quãtò pauper magis eget magis grauaſ,ꝙ manifeſtè patet,quia magis grauaſ diutius plus mutui retinẽs,hic autem eſt magis egẽs ergo. Cõmittitur etiam vltra hęc iniuſtitia hic dupliciter & ea ſcilicet , ad quę aliqui tantum ſecundum iuſtitiam cõmutatiuã tenẽtur,omnibus imponendo.ſcilicet mercedem pro excuſsione pignorum, & ea , ad quæ omnes ęqualiter tenentur , ſcilicet mercedẽ pro obligata pręparatione ad mutuandum,imponẽdo inęqualiter,quoniam omnia in vnum adunando,ad formam ſeu modum diſtributionis, & quę commutatiuæ iuſtitię ſunt cõfunduntur,& quæ diſtributiuę ſunt violantur.

EX his autem facile eſt ſoluere rationes in oppoſitũ.Prima ſi quidem peccat, primo in medio termino, in quo tota vis rationis cõſiſtit.Aſſumit enim æquũ eſſe,vt qui plus boni totius percipit,plus etiã eius mali ſẽtiat,hoc autem falſum eſſe mõſtratũ eſt. Iniquum quippe ſecundum iuſtitiæ diſtributiuę formã eſt, vt is plus cõmunis mali ſuſtineat,qui plus boni ſuſcipere debet, quia vt dictum

vt dictũ est, minus malũ quodam bonum est. Sed aduerte diligenter ꝙ dicẽtes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, vel mali loquimur, & nõ de quãtitate ꝓportionali. De hac enim loquendo ęquale malum, & ęquale bonum omnibus partibus de cõmunibus dandum est: quia iustum in distributionib⁹ in ęqualitate proportiõali cõsistit: vt superius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruũ malum magis lædit nobilem partem, quã magnũ vilem, vt patet in membris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutiõe duorũ solidorũ, quã artifex minus egẽs ex solutione quatuor: ideo nõ vsquequaque falsum est, illud assumptũ, s. æquũ est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed vt iam patet, etiã sic non est pro opinione illa. Secũdò peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonũ commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio nãq; pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causaẽ. Mutuũ autem ad iustitiam cõmutatiuam adeò spectat, vt id iustitiæ distributiuæ attribuere ridiculũ sit, nisi fortè distributio mutui statueretur: quod hic nõ fit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, ꝙ ex subuentione, quã ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuãdi daret, & similiter cuicũq; alteri, cui ex alia causa nõ tenetur. Ex hac siquidẽ causa nulli ciuiliter obligatur, quãuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoq; argumentũ, & esset sermo nõ de subuẽtione ꝑ mutuũ, sed de cõmoditate perpetua mutui inueniẽdi, quã totius commune bonũ esse dictũ est, nõ potest adhuc cõcludi iustitiã seruari: quoniã si penes cõmoditatem illam, distributio oneris agẽda est, cũ cõmoditas illa omnibus mutuũ sumẽtibus æqualiter respõdeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquã deberet: licet, vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

¶ Secũda verò ratio, quæ metitur onus soluẽdi iuxta datam soluẽdi occasionẽ, facilè soluitur, dicẽdo, quòd aut occasionis vocabulo propriè vtitur, aut cõmuniter, vt etiã causam occasionẽ vulgariter dicimus. Si ꝓpriè loquatur, falsum est, ꝙ huiusmodi occasionibus cõmensurandæ sint distributiões boni aut mali cõmunis, quod debetur partib⁹, vt patet in omni politia: secus aũt de gratuitis dicendũ esset remunerationibus. Si autẽ occasionẽ pro causa ponit, tũc falsum subsumitur: causa enim harũ expensarũ est vniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutè vult pecuniæ Montẽ saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi mẽbri. quia pauper ipse occasio valde remota est, & nõ nisi ipsa mediãte, & causante vniuersitate, quæ soluere tenetur, vtpote nõ cõcurrens ad hoc nisi propter mutui petitionẽ, ex qua occasionem sumit mutuans, ꝙ pignus vult, ex quo deinde prouenit, quòd vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur ꝙ occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habẽdi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia: nulli horum distributio oneris huius iustè commensuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

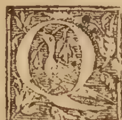
CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse propriè mutuum, sed societatem potius quandam piissimis capitulis ad commune bonum vnitam.

SVrrexit propter has fortè rationum angustias opinio alia, nedũ hęc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videntur cõmunitatibus pietate plena defendere volẽs. Hæc quantum ad propositũ spectat, tria dicit. Primò, quòd hic est contractus societatis positiuę & perpetuò cõseruatiuæ. Secũdò, quòd non est hic contractus mutui propriè, sed tẽporalis vsus cõmunis depositi. Tertiò, ꝙ hic est cõtractus locationis operarũ ad custodiam pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddẽda iuste exigiẽ, &c. Primũ declaratur explanãdo naturã huius Montis sic: Pauperes ciues cõuenientes media intercessione prędicatorũ, &c. à diuitibus & à seipsis quandã pecuniæ summã dono obtinẽt, non distribuẽdam, sed perpetuo vsui eorũ per modũ mutui conseruãdam, eiusq; custodię ac prædicti vsus dispẽsationi, & pignorũ custodiæ, & curę & cęteris, vt suprà, pro securitate cõmunis pecuniæ ministris quidã à pauperum patribus præponũtur, reddendaq; statuiẽ eorũ operib⁹ merces à singulis pauperibus, vt suprà: scilicet vnus denarius ꝓ libra singulis mẽsibus, &c. Hæc est pauperũ ciuium societas, deponẽs summam illam sub cõmunibus custodibus per modũ mutui eius pauperibus dispẽsandam, & reddẽs mercedẽ custodib⁹ debitã, &c. Et quia in societate ista nũquam intẽditur diuisio capitalis cõmunis, scilicet depositi, nec ẽm totum, nec secũdum partem, sed potius procurare augmentum, & ꝓ cõseruatiõe illius tuta quilibet aliquid soluit: puta duos denarios ꝓ libra, &c. ideo hic est cõtractus societatis nõ diuisiue, sed positiue, & perpetuo cõseruatiue. Secundũ verò, scilicet ꝙ non sit hic cõtractus mutui: ꝓbatur ex parte rei, quæ mutuari diciẽ, & ex parte extremorũ, inter quæ mutuũ dicitur. Vbicunq; namque est proprie mutuũ, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuũ: & mutuãs omnino à petẽte mutuũ distinguitur. Sed hic neutrũ istorũ inuenitur: quia pecunia, quę mutuaẽ, cõmunis est eis quibus mutuatur, & mutuãs est ipsum cõmune depositũ, seu ipsa societas, quæ à pauperib⁹ societatis mẽbris nõ omnino distinguitur: ergo nõ est hic proprie mutuũ. Maior propositio assumpta, quo ad vtranq; sui partẽ ex ratione iustitiæ cõmutatiuę in mutuis patet: quia iustitia cõmutatiua nõ est inter totum, & partes & mutuũ nõ est, nisi de eo ꝙ alterius partis, id est singularis personæ est, & cõsequenter omnino alienũ ab hoc petẽte mutuum: vnde quando pauper à Mõte mutuum propter penuriam vocabulorũ petit, tẽporalem vsum communis depositi secũdum veritatẽ petit nõ mutuum. Et ex hoc vlteri⁹ manifeste sequitur, ꝙ vsura hic nõ est, quæ mutuum explicite vel implicite comitatur. Tertium autem, ꝙ, scilicet hic sit, cõtractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter, ꝙ pauperes iuste teneãtur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quàm secundum alias supradictas.

QVoniam autem opinio hæc tanquam singularis cõmuniter derelicta videtur, duo in eius examine faciẽda occurrũt, vt, scilicet primò ostendamus male formatum esse ab ea casum Mõtis pietatis: & propterea cõmuniter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu, ꝙ iniustitiam non euitet, manifestãdum est, quòd cõtractus iste nõ sit socialis: vt ex Pauli secũdi Põtificis Maximi literis ad Perusinũ legatũ habetur: vbi monet ne vltra stipẽdia ministris debita aliquid accrescẽs habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu enĩ socialiter hoc, ꝙ socii ad cõmunis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubiũ apud sedẽ maxime apostolicam verti, an sit vsura. Quòd etiam sit cõtractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorũ Pontificũ patet. Semper enim mutuari dicũt pecuniã pauperibus à ministris Mõtis: & distributionẽ mutuò sic annectũt, vt vere mutuum restet: quoniã mutuari secũdum quandam distributionem dicũt, vt, scilicet plus egẽtibus, si constat, plus mutuetur, infra tamen statuti latitudinẽ. Nec sufficit fugiẽdo dicere, quòd penuria vocabulorum huius causa est. Tum quia in prõptu vocabulorũ temporalis vsus, cõmunis depositi vel boni erat. Tum quia expresse in literis huiusmodi pecuniã collectã Montẽ pietatis vocari dicitur: & depositata pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus sunt, appellatur. Si enim mutuũ vere nõ interueniret, mutui nomen quãdoq; mutatũ quoq; esset, & saltem circũlocutione aliqua nõ esse mutuũ insinuatum esset: præsertim quia omnes forte huiusmodi literæ emanarũt ad instantiã eorũ, qui vsuram in hoc Mõte nõ esse cõtendunt. Qua enim faciliore & magis apparẽte via excludi vsura potuisset, quã mutuũ non interuenire declarãdo? Sed quid in probabilib⁹ moror? probatur ratiõe nõ esse huiusmodi cõtractum facilẽ absque mutuo, vt dicitur: Vbicunq; iustum est ẽm ęqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi vere est iustitia cõmutatiua: sed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Mõtem & Ioannẽ pauperẽ est iustus secundũ ęqualitàtem simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitię cõmutatiuę. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totũ, seu totius bonũ vt sic, & partem, sed inter partẽ & partem, ita ꝙ etiam totum, vt extremum cõmutatiuæ iustitiæ partis rationẽ habet: vt ex dictis patet, quę ex S. Th. expresse habetur: ergo cõtractus iste nõ est inter Montem inquãtum est totum, siue cõmune bonum, & Ioannem pauperem inquãtum totius partem: sed est inter totũ, inquãtum partis rationem habet, & Ioannem pauperẽ vnum de populo, &c. & cõsequenter est vere contractus mutui. Admisse autẽ talis societatis contractu, quę si non est, posset tamẽ fieri: iniustitiam omnino ibi cõmittit: sic declaratur. In cõtractibus istis, de quibus est sermo, aut standũ est infra limites cõmutatiuæ iustitię, aut infra limites iustitiæ distributiuę, aut vtriusq;, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ purę formam agimus, cùm cõstet, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigi non potest: & cõsequenter quãuis societas pauperum teneatur soluere mercedẽ ministris, iniuste tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorẽ fit. Et breuiter eodem modo hic cõuincitur iniustitia & vsura, quo superius infra iustitię cõmutatiuę terminos probauimus inueniri. Si secũdum iustitiam distributiuã puram procedendũ esse creditur: quoniã cõtractus locationis operarum non est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatẽ pauperũ, vt superi⁹ dicebaẽ: manifestus error statim patet: quoniã locatio operarũ & eius merces, & similiter acceptio pecunię, quę mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi nõ põt quin æqualitatem cõmutatiuę iustitię requirant. Si autem vtriusque

iustitiȩ forma miscetur, sm veritatē idem est casus iste cum eo, quē superius secundū distributiuȩ iustitiȩ modū disputauimus, & cōclusimus iniustā esse. In hac siquidē societate distributio aliter, quàm ibi miscetur: nisi ꝙ ista opinio ponit ipsam pecuniā per modū mutui etiam distribui in vsum, &c. Sed hoc nihil penitus variat casum quo ad rationē iusti vel iniusti: quia in societate ista aut omnes habētur ȩquales, aut non. Si omnes ȩquales, ergo iniustè vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quā societas tenetur: quoniā sm dignitatē iustū in distributionibus attēditur. Si inȩqualitas inter eos ponitur, cùm nō nisi ratione indigētiæ ponatur, quia plus egenti plus mutuandū statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10. ducatorum: tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionib⁹, qua plus accipiēs cōmunis boni, plus cogitur sentire cōmunis mali: & distributio cōmunis oneris cōmensuratur singulorum indigētiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad vsum, inuenitur. Vtrobiq; enim iniustū ex natura rei inuenit ex eadē causa: quia. s. supportatio cōmunis oneris commensuratur necessario vsui, vsus autem necessarius commensuratur indigentiæ, & sic de primo ad vltimū perseitate seruata, oneris cōmunis distributio indigētiȩ ciuiū & pauperum cōmensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, ꝙ tantò quisque communibus grauetur, quantò magis propriis indiget. In hac enim societate quātò quis magis eget, vt ꝓpriis possit prouidere necessitatibus, tātò maius mutuū sumit, & diutius retinere cogitur, & tātò plus exigitur ab eo pecuniȩ debitȩ à societate ꝓ seruitiis sibi impēsis: vt patet. Et ne iterū dicta repetātur, eodē est modo hic iniustitia distributiua, sicut superius eisdē rationib⁹. Si autē neutrius iustitiæ formā introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem tātum, quȩ cōmune bonū per se respicit, & ad illud oīa dirigit, cū fraterna quadā societate errat in primis, ad fraternā societatē cōfugiens: quoniam operationes hic interuenientes secūdum genus suū ad iustitiam non ad amicitiam, &c. spectant, quoniā sunt operationes ad alterum cū ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti cōsistit. Nec fraterna volūtas omnia cōmunia volēs, hic apparet, nisi apud mētis propriæ parum compotes: qui omne voluntariū iudicāt simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali nō cadūt nisi indifferētia, & quæ aliarū sunt virtutū & vitiorum. Expresse nanque in 5. Eth. habetur, ꝙ omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadēs, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est cōtineatur. cùm ergo cōstet, ꝙ actus hi indifferentes nō sint, & nō sint omne bonū aut omne malum, oportet quòd sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, ꝙ scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, vt fecimus: secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

AD Rationes ergo quibus probatur ꝙ hic nō interuenit mutuum, dicēdum est, ꝙ inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnat enim, quòd sit cōtractus rei inter totum vt sic, & eius partem, & ꝙ sint sm æqualitatē rei ad rem. Si nanque est sm ȩqualitatē rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua: ergo inter partē & partem: ergo nō inter totū vt sic, & partem. Et similiter si est inter totū vt sic, & partē, ergo est secūdum dignitatē partiū in toto: ergo non secūdū æqualitatem rei acceptȩ aut datæ, constat autem, ꝙ hic seruatur ȩqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuū restituitur, & tamen secūdum istam opinionē inter totū vt sic, & partē cōtractus est. implicatio igitur accidit. Est autē causa defectus in huiusmodi ratione, quia nō discernitur inter per se & per accidēs. Accidit enim Monti, inquantum pecuniā reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quòd totum sit: hoc enim sub partis ratione facit. & ideo mutuās hic est omnino alius à mutuū sumēte, si formaliter consideretur: quoniā singulariū personarū quo ad hoc locū tenent. Et similiter accidit pecuniȩ in quantum sic Ioanni pauperi mutuatur, ꝙ communitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit: sufficit enim, ꝙ Ioannis pauperis sic non sit, ꝙ ad eius restitutionem integrè teneatur. Accidit quoq; defectus: quia inter totum & partes necessaria discretio omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & ꝙ toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est: quoniam pro seruitiis societati impensis, nō in fauorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuȩ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (vt suprà patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertió defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum sumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque societatis fit, non nisi remote fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimo intentam sententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositū ex moralibus rationibus adduxerunt, restat primò nomināda tantum opinio dicens Mōtem hūc pietatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilē, & propterea rationib⁹ huiusmodi, quȩ humanos scrutātur actus, non omnino cōmittendum esse iudicium huius Mōtis, &c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquentes, in aëre relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendū, qui cōtractus huius Mōtis ab apostolica sede approbatos dicūt, aut audiūt: ac per hoc rationes sophisticas putant, etiā si soluere nesciāt. Sciāt igitur hi Montē quidē pietatis ab apostolica sede approbatū, sed nō illius capitula: vt exemplo literarum approbationis cōiicere potui. Appellatur aūt Mōs pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecuniȩ piȩ collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuā releuationē pauperū mutuo mediāte. Vbi nota quòd Mōs ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. *Mõs [...]tatis quas[i] rè & propr[ie] apell[a]tur.* Eius aūt capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiectiuo, s. sacris canonibus non cōtraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus cōtraria, approbata non sunt. Hȩc aūt esse ea, quȩ iniustitiā cōtinent, nullus dubitat. Nō sunt igitur approbata capitula illa quæ iniusta esse superius mōstratū est: ꝓpter quod si ita est, nō paruū peccatū fuit, facere imprimi summi Pōt. bullas trūcatas absq; illa particula, s. sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidē est animarū: in quem ego incidissem, vel saltē absque suspēsione nō fuissem, nisi viua voce audissē sic haberi in originalibus, & calamo scriptā particulā illam in bullæ Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgētiis cōcessis a Romano Pontifice illis, qui ad Mōtis cōseruationem, aut augmētum manus porrigūt adiutrices arguūt. Iam enim patet, quòd Mōs ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia cōcedūtur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

EX Rationibus Ergo propriis iustitiæ commutatiuȩ, & iustitia distributiuȩ, clarum iam esse cuilibet patet, nō solum ꝙ nullo prædictorum modorū iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunq; alio modo casus formetur, iustitiȩ ȩqualitas non seruatur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina S. Tho. adeò sumpta sunt, vt si sigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facilè est omnibus satisfacere, vt omnes veritatē agnoscāt, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiȩ in sancto Apollinare completo hodie, id est die 13. Iulij 1498. per infinita secula seculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xisti de Monte Pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS

de Cambijs in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse mutuum.*
3 *De opinionibus dicētium, in cābijs realibus esse cōtractum permutatiōis*
4 *De opinione singulari circa cambia.*
5 *De natura artis campsoriæ.*
6 *Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo seruetur.*
7 *An talia cambia proposita sint verè cambia, & iustificata.*
8 *De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus otium, veneran de amantissimeque pater, ad edendum promissum paternitati tuȩ tractatum de cambiis inuitans post auditos campsores, pleràsque diuersorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, vt hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen, sistentibus (antiquis siquidē proposita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verùm vbi plures dies lectioni meditationiq; iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambiis tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducēdȩ sunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmandum est demū quid mihi videtur de his sentiendum.

CAP

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

AMBIORVM modi quamuis multi ſint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere ſufficit. Quædam ſiquidem ſunt, quorum iuſtitia clara eſt. Quædam verò, quorum iniuſtitia ſimiliter aperta eſt. Et quædam: quæ an ſint iuſta, vel iniuſta, in dubium inter doctores vertitur.

¶Iuſtificata ſiquidē ſunt, quę fiūt his tribus modis. Primò, quum in cābio minuto cāpſor moderatè lucratur ſecūdum patriæ cōſuetudinem. Vocatur autem cābium minutū, cum campſor pro aureo ducato monetā dat conſuetam in patria illa expendi, vel ecōuerſo, aliquid minus dādo, quàm recipiat. Hoc enim cōtinet naturalem æquitatem, ex eo ꝙ induſtrię & operæ cāpſoris ratio habēda eſt. Quum enim cæterarum artium miniſtros liceat in cōmutationibus propriis laboris, induſtrieq; mercedem componere, campſoribus, qui cōmutationibus numiſmatum deſeruiūt, id quoq; licere nō eſt dubium. Propter quod nō irrationabiliter dicūt opinantes tale lucrū campſoribus tātum licitum: ita quòd priuatus homo ſi cābire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Cōmutatio nanque numiſmatū patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cæteræ cōmutationes) ſed determinata eſt: puta ꝙ ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et ſicut in cęteris cōmutationibus æqualitatem violare iniuſtū eſt, ita in cōmutatione numiſmatū. Vnde niſi vel propter mercedē ſeruitij, non in numerādo pecuniam, vt quidā putant (quoniam cōtingit ſæpe minus numerare cāpſorem, quàm accipientem, & act⁹ numerādi nō eſt propriè mercenarius, ſed ſolitus gratis cōcedi, vt vſus libri. & numerationi cāpſoris reſpōdet numeratio dātis aliā monetā) ſed in arte cāpſoria Reipublicæ miniſtrādo, vel propter incōmodū, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à ſe, vel qualitatem numiſmatū (in infrà declarabitur) nō licet plus in cābio minuto accipere, quā detur. Quorum nullū locū habet vniuerſaliter in ſingularibus hominibus non cāpſoribus. Secundò quum campſor moderatè lucratur, ex eo ꝙ Petrus habēs certam ſummā pecuniæ Mediolani, dat eam cāpſori, qui faciat æqualem ſummam Romæ dari ſibi vel alteri. Si enim ex hoc cāpſor mercedem exigit, iuſta eſt exactio: campſor enim tranſlatoris in hac parte locum tenet, nec eſt ęquum, vt merces ſuo ſeruitio ſubtrahatur. Tertiò, quando campſor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim eſt negotiatio numiſmatum: ex qua primò ortum habuiſſe videtur ars campſoria, vt videtur in primo Politicorum. Et eſt licita ſicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Cambia iniuſta. Iniuſta verò abſque dubio cambia illa ſunt, quæ his duobus modis fiūt. Primò, cum campſor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo ꝙ Petro egenti Mediolani dat certam ſummum pecunię ſub nomine cābij de Lugduno vel Londris: & tamen ſecundū veritatē ibidē reſtitutio faciēda vtrinq; ſcitur, ſiue fiant literæ cambij, & non præſentētur, ſiue non fiāt literæ. Interuenit ſiquidem hic manifeſtè ſolo nomine cambium, & ſecundum rem mutuum cum lucro, aut ſpe lucri, ſecundum quòd diuerſimodè fit.

¶Secūdò (& in idē redit) cùm campſor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centū ducatos, recepturus ab ipſo Petro ibidē hinc ad mēſem tantū, quantum valebūt, tunc Venetiis: ſecūdum curſum cābiorum decem libræ groſſorum, quæ æquiualent centum ducatis regulariter, ſed in curſu cambiorū Venetiis quādoque excedūt, & quandoq; exceduntur. Hic enim ſecundum veritatē eſt cōtractus mutui, Cambii nomine palliatus: & fit cum ſpe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes. Et celebratur cōmuniter cum probali coniectura, quòd erit ibi lucrum: quia cōmuniter ſolēt tūc valere plus decem libræ groſſorum, quamuis quandoque, ſed rarò minus valeāt: & propterea eſt hic vſura. Nec poteſt excuſari, niſi in caſu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campſor haberet in promptu verum cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, & ad inſtantiam Petri illos ſibi eo pacto daret. Et hoc ſi contractus talis veri cambii eſt licitus, de quo infrà erit ſermo.

Dubia autem cambia, quædam ſunt ex parte cāpſorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem cāpſorum ſunt, quę dupliciter fiunt? aut, ſcilicet appretiando numiſma extraneum. de quo reſtitutio fienda eſt, minus quam valeat cōmuniter in loco vbi debet fieri reſtitutio: aut appretiādo numiſma propriū quod datur, magis q̃ valeat cōmuniter in loco, vbi reſtitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde ꝓpinqui ſunt: & in idē redeūt: omnia cābia ſicca reducuntur pro quibuſcunq; locis fiāt. Ad primum enim modum ſpectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ cōmuniter valet ibi 60. ſcutos, cāpſor Mediolani dat 60. ſcutos, non ſm valorem ſcuti Lugduni, ſed cū ibi cōmuniter valeat ſcutus 30. groſſos, appretiatur hic 28. & ſic dat ſibi tātam ſummā pecuniæ, quæ aſcendat ad 60. ſcutos ad rationem 28. groſſorum pro ſcuto.

¶Ad ſm verò modū ſpectat cābium tā Londrēſe, quàm Burgenſe. in quo Petro egēti Ianuæ dat cāpſor Ianuæ 1000. ducatos, nō ſecundū valorem ducati currētem Brugis aut Londres, ſed cùm ibi valeat ducatus 50. groſſos, appretiatur Ianuæ 52. ita ꝙ pro quolibet ducato tenetur accipiēs cābium reſtituere Brugis, vel Londres 52. groſſos. Cætera autem cābia ex parte cāpſorum ſimilia ſunt. Nec fiat vis ſi in iſtis exēplis vera quātitas monetarū non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiſcentes intelligant. Auget autem cābiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim campſores, quòd quātò tempus reſtitutionis eſt diſtantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in ſecundo modo.

¶Ex parte aūt accipiētium cābia, ſex modis variātur cambia ſecūdum differētiam eiuſdem, vel diuerſæ monetæ, & differētiam certi vel dubii, aut accidētis lucri: hęc enim videntur aliquā per ſe differētiam in cābiis facere. Contingit primò modo, ꝙ Petrus dat Mediolani cāpſori centū ducatos Florētinos aureos, & vult totidē florētinos Florētiæ. Cōtingit ſecūdò, ꝙ Petrus pro dictis ducatis vult Florētię monetā argēteam: puta groſſos Florētinos, ſed tot quod æquiualeant florētiæ ducatis 100. florētinis aureis. Contingit tertiò, ꝙ Petrus pro dictis ducatis vult bonā monetam aureā, vel argēteam Florentiæ, ſecūdum quòd tēpore ſolutionis (puta in nundinis) cābia valebunt Florentiæ. Et quolibet horū cōtingit dupliciter fieri, ſcilicet ſimpliciter, vt propoſitum eſt: & cū adiūcto aliquo certo lucro ita, ſ. ꝙ Petrus vult non ſolū prædictos 100. ducatos Florētię modo dicto, ſed vltra hoc vult ſibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis eſt quæſtio, ſed de illis quę ſe tenēt ex parte cāpſoris communiter: ideo de illis erit ſermo diffuſus, de iſtis autē in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut ęquiuocatio accidat legentibus, vocentur in ſequentibus cambia nunc diſcutienda cambia realia: quamuis à multis cambia ſicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe mutuum.

VONIAM Autem ſecundum diuerſa pręſuppoſita diuerſimodè inueniuntur doctores locuti de huiuſmodi cambiis, & ex aliis principiis procedunt ſupponentes huiuſmodi cambia mutui contractum ſapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo ſigillatim diſcutiendæ ſunt ſingulorum rationes.

¶Vnde eorū occurrūt primò opiniones, qui aſſerūt aut ſuſcipiūt cōtractus cābiorum realiū ſecundum veritatem eſſe contractus mutui, licet cābia vocētur. Sunt autē cōtrarię horum opiniones: dum quidā dicūt talia cābia eſſe iniuſta & vſuraria, quidā verò ꝙ ſunt licita. Et illi quidē, qui aſſerunt vſuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamē habent pro fundamēto: quia vſurariū eſt mutuare ſub ſpe & pacto veriſimilis lucri, vt patet: conſtat autem omnes cāpſores ſpe lucrādi hæc cambia exercere: & ideo pacta ſupradicta adiicere, vt veriſimiliter lucrum euenire poſſit, quāuis nō ſemper eueniat, vt ipſimet fatētur. Vſurarium eſt igitur hæc cābia facere. Quòd aūt verè ſupponatur, hic eſſe mutuū probāt ex eo, ꝙ cōtractus iſte dat pecuniam, quæ eſt inuēdibilis cū tranſlatione Dominii, & recipit pecuniam: has autem eſſe cōſtat conditiones ad mutui contractū ſufficiētes: munitúrq; opinio hęc autoritate Gof. & Hoſt. in ſumma de vſuris: & Arrhiepiſcopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuiſſe huius opinionis.

¶Acceptātes autem mutuū hic eſſe, & tamen abſq; vſura cambia fieri, fundātur ſuper ratione intereſſe, & operarū locatarum. Et quo ad intereſſe quidē: quia etiā in cōtractu mutui licet ſeruare ſe indēnem: conſtat autē, ꝙ mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos, damnū incurreret ſi Brugis reſtituūtur ſibi totidē aurei, vel eis ęquiualēs ibi pręciſè. Tū quia plus daret, quā reciperet: ex eo ꝙ ducatus aureus plus valet Ianuæ. quàm Brugis. Tū quia oportet ipſum ſubire expenſas delatorū pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi cōtractus mutui celebratus eſt: ergo licitū eſt ęſtimare ducatum aliquid plus, vt mutuās nullū damnū incurrat: & hoc, in iſtis cambiis accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quum nullus debeat propriis ſtipendiis militare, & campſor & miniſtri publicę vtilitati deſeruiant in opere licito in mutuis faciendis pręd ictis, conſequens eſt quòd propriam mercedem reportare debent: quemadmodū miniſtri Montis pietatis. Et quia induſtriæ accedētis operi licito, ratio eſt habēda, aliquid etiam mercedis ei deri debet: quo fit, vt omnibus penſatis talis excreſcentia ſit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem aſſequitur. Primę enim fundamentū ruit: quoniā (vt infrà patebit) hic non eſt cōtractus mutui. Secunda autem & falſum aſſumit, & conſequenter non loquitur. Falſum quidem aſſumit, dum dicit in his cambiis illud plus ſumi, vt vitetur intereſſe: hoc enim cāpſores teſtātur eſſe falſum, & dicunt ꝙ non vt damnum euitent, ſed vt lucrētur huiuſmodi cambiis inſiſtūt: & quòd ſi accipiētes cam-

bia obligarẽt ſe ad reſtituendũ pręcisè quantum accipiũt in loco vbi accipiũt, ipſi non mutuarent, quia lucri cauſa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, ꝙ nec pro intereſſe ſtipẽdii miniſtrorum plus ſumitur. Si enim cãpſores ex cãbiis nihil aliud quærerẽt, quàm ſe ſeruare indẽnes, cãbia non aggrederẽtur: ſed pecunias ſuas ſecũ tenerẽt, aut aliter exponerẽt, vt ipſimet teſtãtur. Conſequẽter autẽ non loquitur: quoniã non eſt licitum artem mutuatiuã in ciuitatib⁹ exigere, & miniſtros ſtatuere, & laborũ induſtriæq; ratione habita, inde etiã ſuſtentatoriũ lucrum quęrere: quoniã hoc eſſet vſurariã artẽ facere moderatã, vt patet. Miniſtris aũt Mõtis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedẽ reddi, & à quib⁹ oportet reddi, in tractatu ſpeciali de hoc diffusè diximus. Hic autẽ ſatis ſit noſſe, & ꝙ non eſt ſimile: quia in cãbiis intenditur lucrum, & quód experientia teſte nõ licet artem facere mutuatiuã, vt operãrũ, periculorũ & induſtrię rationẽ habẽdo, plus ſorte recipiatur, vnde ipſe cum familia ſuſtẽtetur: ſicut in artibus & negotiationibus licet. Eſt igitur vſura in his cãbiis, ſi contractũ mutui implicãt. Propter ꝙ Gof. & Hoſt. ſub Mutui nomine caſum tractãtes (cũ ſcilicet mutuaẽ, vt reſtituatur alterius generis moneta cũ ſpe lucri) vſurã eſſe dixerũt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentiũ in cambijs realibus eſſe contractũ permutatiõis.

EMerſit ergo propter prędicta fortè aliorum opinio, dicentium in his cãbiis non eſſe contractum mutui, ſed innominatũ, ſcilicet do vt des: vel ſi nominari debet, eſſe cõtractũ permutationis. Et horum contrarię quoque ſunt opiniones aliis aſſerentibus hęc cãbia licita, & aliis illicita. Et illi quidẽ, qui dicũt eſſe licita, ſtudiũ ſuũ adhibẽt non tã ad probãdam eorum iuſtificationẽ, quàm eorũ naturã extra mutui rationem eſſe. Et quãuis multiplicent rationes, ex tribus tamen conditionibus ſeparant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculũ mutuatæ ſortis in accipientem mutuũ transfert, cambium verò reale, damni periculũ campſori relinquit, ſi minus fortè cõtingat accipere: vt quãdoq; (licet rarò) contingit. Secũdò, ex diuerſitate rei reſtituẽdę & loci: nã mutui ratio exigit, vt eiuſdẽ generis & bonitatis res reſtituatur, & ibidem. Nec ſufficit reddere æquiualẽs: aurum enim pro auro & triticũ pro tritico reſtituendũ eſt, & adducit ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de ſolu. l. Paulus. In cambiis autẽ realibus fit permutatio monetarũ diuerſorũ generum & in diuerſis locis. Tertiò ex modo cõtractus: quia in cãbiis realibus eſt vẽditio vel contractus ſimilis vẽditioni, dũ ducatus vẽditur 52. groſsis Flandrenſibus: & æſtimatur vna moneta cũ alia ꝙ licere patet extra, de cenſi. cap. olim cauſam. & cap. cum canonicis. in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non ſit, ſed permutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, ſpes enim lucri in his non damnatur, & induſtriæ laborum, periculorum, expenſarúmque ratio habenda eſt.

¶Dicẽtes verò cãbia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quãuis non inuenerim: ex dictis tamẽ ab his, qui abſolutè cãbia hæc damnãt: aut dubitant illicita eſſe, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, ꝙ cambia hæc in fraudem vſurarum introducta vidẽtur, cum permutationem monetarum campſor non intẽdat, ſed neceſsitatibus indigẽtis nolens gratis mutuare, nomine permutatiõis monetę mutuũ palliat, vt lucretur: pręſertim cũ plerũq; cõtingat in eadem fieri moneta reſtitutiones, & hoc in cãbiis infra Italiam: & periculũ, quod rarò accidit, ponderãdum non ſit in cõmutationibus, quæ regulandæ ſunt ſecundum communiter euenientia. Secundò, ex eo, ꝙ ratio temporis in contractu emptionis & vẽditionis haberi nõ poteſt: in huiuſmodi autem cãbiis, vt patet in caſu poſito, quãtò diſtãtius eſt ſolutionis tẽpus, tãtò plus ſibi ſolui paciſcitur cãpſor. Tertiò, quia etiam in contractu venditionis, vẽdere plus quàm nunc aut hic valet, non eſt licitum: niſi vendẽs intendebat vſque ad tempus illud ſeruare, vt in cap. nauiganti, extrà, de vſuris: aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Rayn. Inno. & Io. And. & Ioan. Calder. campſores autem non intendunt ſeruare, aut transferre pecuniam: ſed paratam ad huiuſmodi cambia tenent. Quid autem de his ſentiendum ſit, in deciſione manifeſtum erit. Nunc autem ad aliam properandum eſt opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione ſingulari circa cambia.

POſt prędictas opiniones egregii cuiuſdam doctoris in Theologia opinio ſingularis occurrit: tenens huiuſmodi cãbia eſſe licita, & tria ſingulariter dicens.

Primum eſt, ꝙ cõtractus iſte, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt S. Thom. dicit in Secunda ſecundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratio, ſecundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quòd cambium eſt permutatio pecunię pro pecunia.

¶Secundum eſt, quòd in cãbiis non cõſideratur pecunia, vt pecunia, ſeu vt mẽſura eſt, ſed vt res quędã eſt. Cõſtat enim ſecundũ omnes vtroq; modo poſſe accipi pecuniã, vt patet de locãtibus pecuniã ad oſtentationem. Et quòd cãpſores pecuniam vt rem cõſiderent, ex S. Tho. autoritate probat in ſecũdo de regi. prin. dicentis, quòd numiſma poteſt accipi, & vt menſura, & vt quædam res eſt: & hoc modo vtũtur eo cãpſores. Fabricatq; ſuper hoc fundamẽto doctor ille vendibilem eſſe pecuniam à campſoribus, vt pote rem quandam, & eius pretia variari ſicut aliarum rerum, iuxta temporum locorúmque diuerſitates, &c.

¶Tertium eſt ſingulariſsimum, ꝙ licitum eſt campſoribus plus accipere, quando tẽpus ſolutionis diſtãtius eſt. Diſtinguit ſiquidem accipere plus ratiõe tẽporis dilati dupliciter, vno modo, ꝙ ſola tẽporis dilatio exceſſum pretii opereẽ, & hoc dicit eſſe vſurarium. Alio modo, ꝙ res in dilato tẽpore conſiderata pretium augeat in cõmutationibus: & hoc dicit eſſe licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro aſsignandarũ. Si quis enĩ hyeme emit lanas aſsignãdas ſibi in vere, minus quã valeant in hyeme, eo quòd lanæ tẽpore veris credũtur minus valituræ, iuſtè emit: eo ꝙ res in tempore illo ſumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nũc anticipat ſolutionẽ, vſurã cõmitteret: quia propter ſolã tẽporis moram pretiũ variatur. Subditq;, cãpſores non plus accipere ratione dilati tẽporis, ſed ratione rei in dilato tẽpore cõſideratæ. Quoniam, verbi gratia, marcha auri ſoluenda in nũdinis Iannuarii, nõ ideo minus emitur à campſoribus Mediolani menſe Octobri, q̃ Nouembri, quia longius diſtat ſecũdum tẽpus: ſed quia marcha illa cõſiderata in tali tempore, minus æſtimatur cõmuniter à negotiatoribus, & magis in tẽpore proximiori. Et meritò, vt dicit: quia cũ negotiatoris finis ſit commutando lucrari, nec ideo emat, vt empta habeat, ſed vt iterũ cõmutet cum lucro: licitũ eſt ſibi conſiderare quãto tempore pecuniam occupatã in re empta tenere oportet, carius enĩ emitur quod citò diſtrahitur, quàm quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneãtur. Signum autem, quòd cãpſores nõ rationem tẽporis dilati. ſed rei in tempore habeãt, eſt quòd non ſemper ſecũdum tẽporis approximationem pretiũ creſcit: ſed quandoque inſtantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo aſſignanda, quàm fuerit vendita tribus menſibus antè.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quãuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum ſecundo non conſonat: quoniam nomina formaliter ſumpta intelligi oportet, vt 4. Met. tradit Ariſt. alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra formale ſignificatum infinita ſunt, vt ibidem dicitur. Vnde ſi in cambiis pecunia conſideratur vt res, non vt pecunia. vt dicit, contractus iſte, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. Tho. dictorum reponi, ſed primo.

¶Secũdum deinde dictum verũ non ſonat, & S. Tho. verba malè interpretari videtur. Verba ſiquidem eius in ſecũdo de Regi. prin. c. 14. ſunt iſta: Numiſma quãuis ſit mẽſura & inſtrumentum in permutationibus, tamẽ per ſe aliquid eſſe poteſt: puta ſi confletur, erit aliquid. videlicet aurũ vel argẽtum: ergo ſemper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiã habet veritatẽ in aliis ſpeciebus pecuniarũ: imò amplius, vt in campſoria, quæ nõ propriè ordinatur, vt ſit mẽſura rerũ venalium: ſed magis ad permutationem numiſmatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia conſideretur à cãpſoribus, nõ vt menſura, ſed vt res: ſed habetur quòd pecunia non vtuntur campſores vſu primario: propter quem eſt inuenta, ſcilicet vt mẽſura ſeu pretium ſit rerum venalium: ſed vſu ſecundario, ad quem eſt tranſlata, inquantum tamen pecunia, ſcilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque ſiquidem vſus conuenit pecuniæ per ſe: & ſecundus campſoribus conuenit: vt infrà patebit ex primo Politicorum

¶Quid autem de tertio dicto ſentiendum ſit, in deciſione dicetur. Hæc igitur ſunt quę hactenus de cambiis dicta ſunt.

CAPVT V.

De natura artis campſoria.

VT Autem natura cambiorum vniuerſaliter & faciliter percipi poſsit, tali ordine procedendum credimus, vt ſcilicet primò de ipſa arte cãpſoria dicatur, & quid ſit, & quàm licita ſit: deinde de cõditionibus requiſitis ad eius actus rectitudinẽ tractetur: & demum ad cãbia prædicta deſcẽdendo videatur, an artis ſint campſoriæ, & quid in eis licitũ, aut illicitũ eſt, obiectiones factas ſoluẽdo. Sic enĩ de huiuſmodi cãbiis ſermone cõpleto, ad alia ꝓpoſita procedi libere poterit. Principiũ aũt ad declarandã cãpſoriã, oportet ſumere ex primo Politicorũ, eius veſtigia ſequẽdo.

¶Sciẽdũ igitur inde eſt, quód rei vſus per ſe eſt duplex: ſcilicet proprius & communis: ſeu primarius & ſecundarius. Eſt autem ꝓprius cuiuſq;, ſiue naturalis ſiue artificialis rei vſus ille, ad quẽ ex ipſa rei natura primò ordinatur, vt veſtis ad veſtitũ, panis ad

ſum & vinũ ad potum,&c. Communis autem ſiue ſecundarius eſt, quo res inquãtum talis,alteri tamẽ à primo fine applicatur, vt cõmutatio reſpectu calcei aut tritici, & aliorum huiuſmodi. Calceus enim cũ vẽditur,inquantũ calceus cõſideratur:nõ enim pro ſimplici pelle vẽditur:non tamẽ propter vẽditionem eſt calceus,ſed propter calceationẽ : & ſic de aliis. Quẽadmodũ ergo cæterorũ,ſic & numiſmatis duplex eſt vſus:vt ibidẽ dicitur.Primus eſt cõmutatio ꝓ rebus venalibus neceſſariis,ſcilicet ad vitã humanã,ſcilicet tritico,panno,aromatibus : &c. propter huiuſmodi enim cõmutationes numiſma inuẽtum eſſe cõſtat, dum ea quę vni patriæ deſunt,aliũde haberi nõ poſſent,niſi datis pro eis ęquiualẽtibus:& multũ incõmodi eſſet,res ſemper transferre æquales (ob hoc enim aurũ,argentũ,æs,& quicquid huiuſmodi eſt facilè portatile & vtile ſtatuerũt cõmutandis rebus adæquatũ iri : & propterea numiſma dicitur mẽſura rerum venaliũ. Refertur enim ad naturalia,ad vſum neceſſaria, vt menſura ad mẽſurata:propter quod charactere inſignitum eſt,in teſtimoniũ qualitatis & põderis : ſicut & cęteris mẽſuris publicis cõſueuit ſignũ imprimi,teſtãs earum iuſtificationem. Secũdus autem numiſmatis vſus eſt cõmutatio pro alio numiſmate , vt ducati aurei pro carlinis.Nõ enim propter hoc factũ eſt:& tamen hãc cõmutationem ſubit,non inquãtum aurum aut æs abſolutè,ſed inquãtum numiſma,vt cõtinua experiẽtia docet. Orta autem videtur hæc commutatio ex inæqualitate numiſmatũ,dum vel ad ſupplendã rei naturalis æqualitatẽ , ad numiſma maius paruula numiſmata addebantur: vel habẽti maius minora erãt commodiora,aut ecõuerſo.Lucrũ autem ex numiſmatum cõmutatione primo quidẽ,vt Philoſophus quidẽ dicit : caſu eueniſſe videtur, dum accidit aliquid puta aureũ numiſma,plus alicubi æſtimari, ſicq; pro illo plura ærea dari ibi,quàm dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde induſtria artificiosè circa huiuſmodi numiſmatum cómutationes lucri vias compoſuit:ſicq; ars campſoria contexta eſt.Vnde nihil aliud cãpſoria eſt, quàm negotiatio in commutatione numiſmatum:materia ſiquidem & actus & finis eius ſufficienter in hoc explicantur,vt patet.

¶Quãuis autẽ à Philoſopho cãpſoria vituperetur,& ratione materiæ:quia tantũ numiſmata tractat, à ꝓprio numiſmatis vſu diuertẽs,& ratiõe finis:quia lucri gratia,quod fine caret:& vtriuſque ſimul: quia pecunię,vt inſtrumẽta œconomicę & politicæ, habẽdę quęrẽdæq; ſunt non propter ſe,ſicut nec quodcũq; aliud organũ per ſe appetitur.Si tamẽ ex hominis cãpſoris fine honeſtetur (vtpote ad familiæ,& ſtatus ſui decentem ſuſtentationem ordinata)licita eſt,quẽadmodum & alię negotiatiões.Põt enim id quod ſolitarię cõſideratum cõſonum non videtur,ex adiũcto fine honeſtũ reddi:vt patet de hominis occiſiõe,quę abſolutè repellẽda eſt:ſi tamẽ addatur propter iuſtitiã,&c. præcipiẽda eſt: ſicut ecõuerſo ars ex ſe honeſtiſsimũ finem habẽs , vt medicina ſanitatẽ vituperabilis ex fine medicantiũ reddi poteſt, dum lucri cauſa medẽtur.Quũ ergo experientia eſſe pateat, quòd multa neceſſaria ciuitatibꝰ plurimis deeſſent,niſi mercatores eſsẽt: & ipſi nõ cõmodè poſsint abſque cãbiis negotia ſua exercere, neceſſariũ,& honeſtum eſt campſoriam in ciuitatibus eſſe: non quatenus purè cãpſoria eſt,ſed quatenus œconomicę politicęq; miniſtra eſt,vt ex dictis patet.Et ſic cãpſores nedum poſſunt ſeruare ſe indẽnes,ſed etiã lucrari , & induſtriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numiſmatũ cõmutationes fieri,vt rectitudo ſeruetur.

NOn ſolùm autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in cõmuni exigit,ſed in ſpeciali quomodo in hoc,vel illo modo rectitudo ſeruãda ſit,dicendum eſt:omiſsis tamẽ ſingularibus,quę ſciẽtificæ determinationi nõ ſubſunt.Quum ergo cãpſoria circa cõmutationem numiſmatũ verſetur , neceſſe eſt iuſtitię cõmutatiuæ canones in ea ſeruari,ſicut & in cęteris cõmutationibus.

¶Ex quinto verò Ethi. patet ꝙ vniuerſalis regula commutationũ eſt,vt ſeruetur ęqualitas rei ad rẽ:vt,ſcilicet æquale ſit datũ accepto & ecõuerſo:vnde ſi cõmutatio numiſmatum iuſta eſſe debet,æqualis valoris oportet eſſe commutanda numiſmata.Et quoniam hoc pluribus modis cõtingit ſeruari,ſm differentiam numiſmatũ,& locorum & tẽporum, ideo poteſt æqualitate ſalua lucrum prouenire cãpſoribus. Quod quomodo cõtingat, videri poteſt,ſi prędictas differẽtias ſcrutati fuerimus.Numiſma igitur cùm vbique duplex eſſe cõſueuerit,ſcilicet expendibile ibidem, & nõ expendibile ibidem , contingit dupliciter cambium fieri. Aut dãdo numiſma expẽdibile,pro non expendibili,aut pro expendibili. Et vtrunq; horum cõtingit dupliciter , aut dando numiſma melius cõmodius , & magis amatum cõmuniter, pro minus bono,commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili,vel æreo,&c.aut econuerſo. Et quodlibet rurſus horum poteſt fieri pro eodem vel alio loco,& ſimiliter pro eodèm vel alio tẽpore.

¶Et quia ſimplicia priora,& certiora cõpoſitis ſunt,à primis inchoandum eſt,nulla locorum aut tẽporum diuerſitate admixta: ſed in ſola talium numiſmatum cõmutatione ſiſtendo. Si igitur cõmutandum eſt vnum numiſma expendibile cum alio expẽdibili,quãtum eſt ex parte cõmutationis oportet numiſmata commutãda æqualis valoris eſſe:quoniam vtrunq; lege aut cõſuetudine certũ habet pretiũ. Nec ſaluaretur in cõmutatione æqualitas,ſi ex aliqua parte exceſſus eſſet.Cõtingit tñ ex parte ęqualitatis numiſmatum in ſe vel in ordine ad campſorem, ꝙ ſit hæc cõmutatio iuſta,numiſma minoris pretij abſolutè dãdo.Ex hoc eſt quando cãpſor dat bonam monetam pro mala non falſa, aut defectiua:vt ducatos aureos pro argẽteis,quę vix argenti nomẽ merẽtur.Tunc enim licet campſor det minus in aurea pecunia, quàm accipiẽs det in illa moneta:ęqualitas tamẽ ſeruatur ex eo, ꝙ centũ ducati in moneta ſic bona,& portatili æquiualent centũ & duobus.Verbi gratia,in moneta tã vili,vt patet,ſi conflãdæ eſſent numiſmata,& ex vtilitate,quę põt ex illis percipi in faciẽdo ex eis vaſa,& ex vtilitate expẽſionis ſecundum locũ & tempus:bona enim numiſmata quãuis antiqua aut extranea,libẽter acceptantur:& ex periculo,quoniã malæ monetæ, vtpote exoſæ facilè poſſunt à principibus inexpendibiles reddi,& de facto in prouinciis benè ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obſtat determinatio valoris monetarũ per legẽ:quoniã illa reſpicit numiſma,quò ad per ſe primũ vſum eius,qui eſt cõmutatio pro venalibus.Lege ſiquidẽ vel cõſuetudine ſtatuitur,ꝙ aureus ducatus & nonaginta ſolidi in cõmutationibus œconomicis & politicis æquiualeant:in quibus pecunię pro rebus cõmutantur.Commutatio autem numiſmatũ, arbitrio ſapiẽtum iuxta eorum qualitatem,aut abundantiam,&c.dimittitur:vt experiẽtia teſtatur. Similiter quoq; ſeruatur æqualitas,ſi quis cõmutans numiſmata minus dat pro eo ꝙ dãda à ſe numiſmata cõmodiora ſibi erant: ſicut etiam licet vendere rẽ carius,quàm abſolutè valeat,ex eo ꝙ vendenti cõmodior eſt.Vnde habẽs ducatum aureum,ſi à volẽte cõmutare paruam monetam pro illo , ſolidum vnũ exigat, quia ille ſibi cómodior,nõ peccat. Qui tamen non vult abſq; lucro cõmutare ducatos Ianuẽſes pro aliis ducatis æquè pretioſis, & ſibi cõmodis,quia petenti cõmutationem commodiores ſunt Iannuẽſes ad deaurãda ſua vaſa,peccare videtur,eo quòd vẽdit alterius cõmodum. Et quia in iſtis non ex cãpſorum expẽſis aliquid plus accipitur,ſed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex iſtis cauſis licet in huiuſmodi cãbiis minus pecuniæ dare, quàm accipere. Campſori autem vltra hæc, licitum eſt in cambio minuto (etiam ſi meliorem & cõmodiorem,quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expenſas,&c.vt ſuperius dictum eſt.

¶Si autem fiat cõmutatio numiſmatis expendibilis pro non expẽdibili,notabile poteſt inde lucrũ prouenire:ex eo quod nõ ſolum haberi põt ratio materiæ & cõmodi, ſed etiã extraneitatis: qua fit, vt tales pecunię in tali cõmutatiõe multũ à numiſmatis ratione declinãtes,quaſi vt res quędã cõmutẽtur. Duplici enim exiſtẽte pretio numiſmatis (ſcilicet inquantũ eſt talis res , puta aurũ,& inquantũ numiſma) & ſecũdo excedẽte primũ , ex hoc ꝙ aliqua pecunia alicubi inexpendibilis eſt numiſmatis pretiũ ibi perdit,magiſq; vt res quędam commutanda venit:quam tamen campſor in locis, vbi numiſmatis pretium obtinet, procurans habere ipſam commutando,multum lucrari poteſt. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas ſeruanda , penſata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus vt ſapiens determinabit.

Loci autem differentia tripliciter poteſt omnibus prædictis cõmutationibus admiſceri. Cãpſore enim exiſtente & dãte ſuas pecunias Mediolani,& recipiẽte alias alibi, aut cõtractus commutationis fit pro Mediolano,aut pro alio loco,vbi accipiẽs cãbium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque ſimul.

¶Si contractus fit primo modo, ſ. Mediolani & pro Mediolano, tũc cũ accipiẽs cãbium ex vi talis cõtractus teneatur Mediolani dare pecunias,quas cõmutat,nulla diuerſitatis locorũ ratio habẽda eſt,ſed tãquã cãbium manuale agendũ eſt,eorũ,quę ſupra dicta ſunt,rationẽ habẽdo.Ex eo tamen ꝙ accipiẽs cãbium vult ſe liberare ab obligatione,& onere & periculo deuehẽdę pecunię ex loco vbi habet,Mediolanũ,& cãpſor vult hęc ſubire, licitũ eſt mercedẽ exigere. Sed hoc potius ad cõtractꝰ locatiõis,& cõductionis ſpectat,ꝗ̃ cãbij, & ideo iuxta eorum canones reguletur,ſi accidat.Quod tamen raró credo euenire.Si verò contractus fit ſecundo modo, ſ. Mediolani quidem , ſed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda eſt : ſicut nec in contractu emptionis,quo abſentes merces pro loco , in quo ſunt emuntur. Oportet enim loci ſicut & tẽporis ꝓ quo cõtractus fit, rationem habere,nõ in quo fit, ſi pro alio loco aut tẽpore tantũ cõtractus fit,vt nũc proponitur.Et hoc ſiue certificetur Mediolani cõmutatio cõiectãdo veriſsimile pretiũ loci,ꝓ quo fit.Et quãuis talis modus cãbij nunquã forte fiat:fieri tñ poſſet hoc modo,ꝙ Petro habẽti Venetiis Venetã monetã,& egẽti Mediolani centũ ducatis, cãpſor Mediol. det 100.ducatos aureos recepturus de illa

moneta Venetiis tãtum, quantum Venetiis pro illis cõmutatur in cambio manuali,& non in cursu cambiorum quæ fiunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi assignatur,& non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶Si aũt cõtractus fiat tertio modo(vt cõmuniter accidit,scilicet Mediolani ꝓ Mediolano & Lugduno simul) tũc vtriusq; loci simul,ac ꝑ hoc distãtię eorũ,periculorũ expẽsarũq; intercedentiũ adhibẽda est ratio:sicut & in cõtractu emptionis.Cõstat enim ꝙ aromata Alexãdrię,assignãda Ianuę,empta atq; soluta vt Ianuã deuehãtur,lõgè min⁹ valẽt, q̃ si manualiter Ianuę assignarẽtur: q̃a res cõducenda à tãta distãtia, cùm tot periculis & expensis, &c.lõgè minor est Ianuẽsibus seipsa cõducta,& tot periculis ex pẽsisq; libera. Et hoc modo in cõtractu cõmutationis numismatũ ꝓ locis diuersis celebrato,numismata ipsa sic expedit & oportet adæquare:vt loci cõditiones in ordine ad aliũ locum ex vna parte cõputẽtur.Sicq; fiet,vt si cẽtum ducatis aureis Mediolani, trecẽti argẽtei Lugdunẽses adęquarẽtur,Lugduni assignati ducẽti & nonaginta fortè,adęquãtur,cõcurrentib⁹ etiã aliis supra dictis rationibus:& fortè pauciores. Viliora siquidẽ sunt cõducẽda cũ periculis & expẽsis,q̃ manualiter habita. Nec obstat ꝙ cãpsor Mediolanẽsis habet fratrẽ,aut factorẽ Lugduni,aut omnino erat Lugduni tantã summã pecuniæ expẽsurus ꝓ aliis suis negotiis,hęc em̃ oĩa ꝑ accidẽs se habẽt ad cõtractus naturã, in cuius æqualitate iustitia cõsistit.Quid enim ad cõtractus cõmutatiuos, in quib⁹ æqualitatẽ rei ad rem fieri oportet,si ex industria mea, aut casu ego affines habeo ĩ diuersis locis,aut ministros ferè gratis inuenio,& exinde viarũ ministrorumq; expẽsas lucrãs diues fio, dummodo rerum cõditionibus pẽsatis æqua fiat cõmutatio?

DE Temporis autẽ differẽtia,bimẽbris tantũ distinctio consideranda est,s.præsentis tantũ,aut futuri tantum, vtriusq; enim simul ratio habita nullã iustã diuersitatẽ pretij in cõmutationibus facit,vt infrà patebit. Potest ergo in cõmutatione numismatũ iuxta tẽpus cõtractus æqualitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cãbium,siue nõ,& siue in eodẽ loco sit ęquiualẽs reddẽdum siue alibi,locorũ tñ ratione habita. Vnde põt cãpsor dãs aureos & recepturus aliã monetam vel ecõuerso, certificare quãtitatẽ reddẽdę pecunię,ac si tũc manualis cõmutatio fieret. Potest & futuri tẽporis:quo scilicet assignatio reddẽdæ pecuniæ erit,rationẽ habere.Et hoc dupliciter:aut incertè cõmutationẽ relinquẽdo:sit. s. pro centũ aureis nũc datis teneatur accipiẽs post duos mẽses dare tot argẽteos,quot post illos duos mẽses æquiualebũt centũ aureis,aut certificãdo cõmutationẽ: vt scilicet habito respectu ad futuras cõmutationes post duos mẽses stabiliatur nũc cõmutatio cõmensurata illis,ita ꝙ parũ plus aut parũ minus verisimiliter credãtur cõmutanda esse talia numismata. Vt si creditur ꝙ hinc ad duos mẽses, cũ assignãda erit pecunia ab accipiẽte cãbium 100. aureis æquiualebũt 1000. argẽtei. vel 1000.& 20.potest ex nũc certificari cõmutatio ꝙ pro centum aureis datis teneatur acciplẽs assignare tũc 1000.& 10.argẽteos,siue plus siue minus tũc cõtingat cõmuniter assignari. Patẽt autẽ hæc ex aliis cõmutatiõibus:vt in cõtractu emptionis rei assignãdæ futuro tẽpore manifestũ est:& habetur expressè extra,de vsuris.cap. nauigãti.in secũdo casu:in ista enim cõmutatione numismatum tẽpus assignandi numismatis attẽditur.Nec aliquid plus aut minus sumi diximus,ex eo quòd prius campsor sua numismata dat.

¶Vtriusq; autẽ tẽporis simul differẽtia nullã diuersitatẽ videtur in quibuscũq; cõmutationibus facere, sicut vtriusq; loci,quoniã res in tẽpore futuro dãda nõ est deterioris cõditionis ex hoc,ꝙ absens à pręsenti,& reducenda ad præsens, sicut res in loco distãti ex hoc ꝙ reducẽda ad locũ præsentẽ. Nec subiacet periculis,& expẽsis,industrię aut ministris,vt ad pręsens ẽm tẽpus fiat, sicut ẽm locum. Nisi quis dicat,ꝙ subiacet periculo perditiõis. quia põt mori debitor,aut interim pauper effici,&c.Sed hæc pericula ꝓ nihilo in cõmutabilibus reputari patet, tũ ex eo ꝙ aut tã rara sunt,ꝙ cõsilio nõ subsunt(vt de status deiectiõe dicĩt intra tã breue tẽpus) aut alia sunt,ꝙ ẽt si acciderẽt adhuc tuti essent creditores:vt de morte,& hmõi patet. Tũ quia ex mutuis & aliis cõmutationib⁹ experiẽtia teste patet, hmõi pericula nõ cõsiderãda esse:nõ enim q̃ mutuat,aut vẽdit licitè aliquid,plus exigit ꝓpter hmõi pericula quę in tẽporis dilatione possunt accidere vendẽdo ad tẽpus,aut mutuãdo. Et q̃a breuitas & prolixitas tẽporis,differẽtię sunt tẽporalis distãtię, cõsequẽs est ꝙ nec in cãbiis nec in aliis cõmutationib⁹ ex quãtitate tẽporis aliqua cõditio rei cõmutãdæ accedat ꝑ se ex qua possit vilior aut prætiosior iustè ęstimari. Notãter aũt dico ꝑ se:quoniã ꝑ accidẽs cõtingit res ęqualis bonitatis eodẽ tp̃e assignãda,diuersa notabiliter habere p̃tia & iustè,vt si triticũ assignãdũ mẽse Iulij,Iãuario p̃cedẽte emat̃ iuxta ęstimationẽ cõmunẽ pretii assignationis tẽporis futuri,& deinde mẽse Martii subitis exortis bellis credat̃ multò plus vendẽdũ, fiet aliud pretiũ ꝓ eodẽ tp̃e ab aliis ementibus:& si in mẽse Maii cõtingat bella augeri,aut spicas g'ã**ini**bus percuti,&c.augebitur pretiũ pro illomet tẽpore.Sed hoc nõ operatur tẽporis prolixitas aut breuitas:sed euẽtus incidẽtes,ex quib⁹ res ęstimat̃ vilior aut p̃tiosior,vt de se patet.Vnde singularis illa opinio,dicẽs.in cõmutationib⁹ ꝓlixitatis tẽporis rõnẽ haberi posse nõ rõne tẽporis: sed q̃a res in tp̃e prolixiore cõsiderata min⁹ valet,&c.à veritate deuiat in hoc: quoniã res nec ex eo ꝙ in tp̃e nec ex eo ꝙ in tãto tẽpore sumpta cõmutat̃,ęstimat̃ vilior aut pretiosior.sed ex tali euẽtu in tẽpore: puta bello,penuria,aut abũdãtia,&c. Ex hoc verò ꝙ pecunię diutius occupatæ sunt tenẽdę in hac cõmutatione,res cõmutãda nec pretiosior nec vilior cõmuni pretio redditur:vt S.Th.expressè dicit in Secũda secũdę.q.78.ar.2.ad primũ,asserẽs ꝙ mercator vendẽs rem aliquã ad tẽpus,nõ potest vẽdere plus cõmuni pretio ex hoc, ꝙ pecunias suas mortuas tãto tẽpore tenebit.Et si hoc licitũ diceretur:iã vsura nõ esset dãnata in vẽditione ad tẽpus, &c. Quod aũt merces carius emãtur quã citius cõmutandæ sunt,prppo sito nõ obstat: quoniã celerior venalitas æstimata,à maiori vsu aut necessitate illi⁹ rei ꝓcedit. Res aũt quãto magis necessaria aut vsitata alicubi,tãtò ibi est pretiosior.& ideo merito ibi carius à primo vẽditur,& à mercatore emit̃ reuẽdenda.in rẽ igit̃ cõmutãdam redundantẽ conditionẽ aliquã sub tẽpore,ex qua res cõmuniter pretiosior aut vilior ęstimetur,& nõ quãto tẽpore pecunia occupet̃,cõmutationũ natura pẽsat:quę æqualitatẽ rei ad rẽ exigit sic lõgissimo adiũcto tẽpore, ac si manualiter cõmutatio perficeretur.Propter ꝙ cãpsoribus nõ licet mẽsurare tẽpus mediũ inter dationẽ & acceptionẽ,aut rem seu pecuniã prolixiori tẽpore dandã vilius ęstimare quãuis liceat in dãdo ęqualitatem cõmutationi statuere, iuxta præsentem æstimationem de futuri tẽporis cõmutationibus, quę secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

FAcile autem est ex prędictis videre,an prędicti cõtractus à cãpsoribus nuper inuenti, de quibus quæstio pręsens est,sint verè cãbia,& iustè fiãt. Quũ em̃ cãbii contractus consistat in commutatione numismatũ,& in propositis casib⁹ nulla alia commutatio nisi numismatũ fiat,cõsequẽs est ꝙ prædicti cõtractus ex sua forma verè cambia sunt,diuersorũ tamen graduum. Quadrifariam nanq; numismatum cõmutatio in huiusmodi cambiis fit. Aut totaliter,vt si in cãbio Burgensi,& Lõdrensi,in quo totaliter alia est moneta data ab accipiẽda. Aut partialiter,vt fieri contingit, quãuis non semper in cambio Lugdunẽsi,in quo marcha auri accipitur in tribus monetis,scilicet scutis,aureis & argenteis.&c. & cõtingit ꝙ dans dat etiã scuta. Aut quasi nihil:vt fieri cõtingit in cãbiis infrà Italiam, in quibus numisma datũ ab accipiendo parũ, aut nihil quandoq; differt propter proximitatẽ locorũ & & cõmunicationem in nummis. Aut omnino nihil:vt fieri cõtingit & in Italia,& fortè extra. quãdo nulla ratione habita qualitatis numismatũ, sed sola quãtitate datę & accipiẽdæ pecuniæ in alio loco pẽsata cãbium dicitur fieri,vt cũ Petro habẽti Romę pecunias suas,& egẽti Mediolani 1000.ducatis, cãpsor dat Mediol.mile ducat.ꝓ mile & 10. verbi gratia,assignãdis sibi Romæ.

¶Et in primis quidẽ tribus modis, cum cõmutatio numismatum semper interueniat,licet plus & minus cõtractus cãbii saluatur. In quarto autem modo cambii nomen non nisi æquiuocè saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum cõmutatio in pactum ducitur,& manifestè patet,quòd contractus commutationis numismatum non est,qui si manualiter fieret,nullam numismatum cõmutationem requireret,sicut nec cõtractus vẽditionis est rerum distantiũ ille,qui si manualis cõmutatio fieret, vẽditio non esset:vt patet. Cõstat autem ꝙ si campsori mediolani prò datis 1000.ducatis darentur 1000.& 10.ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alii numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositum. Propter quod videtur quòd contractus iste mutui sit,sed cambii nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campsori ex eo:sed se tãtùm seruare indemnem,vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

¶Si quis tamen diligẽter contractũ cõsideret,videbit nec mutui nec cãbii propriè cõtractũ esse:sed contractũ quasi emptionis & vẽditionis,ꝑ quandã analogiã ad cãbia pertinentẽ. Quãuis enim in cõtractu hoc numisma pro numismate non cõmutetur:cõmutatur tamen numisma pręsens cum numismate distãte localiter. Et numisma in hac cõmutatione materialiter,& vt res quędã accipitur:cõmutatur enim vt res tãti pretii pręsens cum re ęquali distãte,habita vtriusq; ratione loci. Constat aũt ꝙ res distans à Mediolano vilior est Mediolanẽsib⁹ seipsa Mediolani sita,ꝓpter expẽsas & pericula,& cętera ad vẽdendũ ipsam requisita. Vnde quemadmodũ emitur pecunia in naui fluctuãte cõstituta minus, quàm absolutè valeat,quia nõ emitur inquantũ pecunia,sed inquantũ res tãti pretii sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Ioãni à malo debitore emitur à Petro minus quã valeat,

ſeat,quia eſt res ſub tali labore poſsidendi cōſtituta:ſic pecunia abſens inquantū res ſubiacēs periculo,& expēſis declarat ōis ... mitur n i ius,q̃ abſolutè in ſe valeat.Et ꝓpterea nec mutui , nec cābij cōtractus ille eſt propriè:ſed ad cambium quodāmodo reducitur,pro quanto res præſens,& res abſens, quę cōmutantur, numiſmata ſunt. Et quia hic contractus per modum conditionis omnibus ſupradictis adeſt,ideo penſandus eſt in cæteris.

¶ Iuſtitia verò in his cābiis tunc erit, quādo nec exceſſus fiet in æſtimādo,ſed penſatis cōditionibus numiſmatū ex qualitate & diſtātia & aliis ad rem facientibus & induſtriæ ratione habita, æqua fiet cōmutatio. Seruabitur aūt hoc,quādo ſecūdum cōmunem æſtimationē cōmutatio regulabitur, aut ſapientum in hoc arbitriū imitatū fuerit : nec tēporis prolixitas aut breuitas penſabitur:ſed ſemper in veri æſtimatione pretii ſtabitur, ſiue citò ſiue tardè pecunia aſsignāda ſit.Si enim hoc defuerit, vſura eſt ratione impliciti mutui:ſicut in venditione plus iuſto pretio ad tēpus. Si autem primum deeſſe cōtigerit vſura quidem non eſt, ſed iniuſtum lucrum,& reſtitutioni obnoxium:ſicut quando res plus iuſto pretio vēditur. Vnde propoſita cambia,ſi ſeruatis his duabus conditionibus neceſſariis ad iuſtificationem etiam cæterarum cōmutationum celebrantur,iuſte fieri poſſunt.

¶Ex his autem patet non licere cāpſoribus, aduenientibus nūdinis Brugēſibus,vel Londrenſibus,debitori tūc ex accepto prius cambio dilationē ſolutionis cōcedere vſque ad ſequentes nundinas,& ex hoc plus recipere,q̃ prius deberet,aut paciſci ſibi deberi ſicut in ſequētibus nūdinis cābia current.hic enim eſt contractus mutui cum ſpe lucri ſolo cambii nomine fultus: & prolixitatis tēporis ratio manifeſtè habetur.Campſoribus quoq; pro Lugduno,vel alio loco:iuxta prolixitatem,aut breuitatem temporis medii inter dationem, & acceptionem marcham auri,aut reddendam quamcunque monetam plus & minus ęſtimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio : vtpote vſurariis.

¶Nota tamen diligēter hoc in loco , ꝙ ſufficiens ſignum iniuſti cōtractus,non eſt minus dare pro cābio multo interiacēte tēpore vſq; ad nundinas,& plus dare quādo proximæ ſunt nundinæ: quoniam cōſuetudo hæc quāuis prima facie introducta videatur ꝓ habēda ratione tēporis medii quo accipiēs pecunias Mediolani redditurus in nūdinis Lugduni vtiē illis pecuniis acceptis:perſpicacius tamē ſcrutantibus occurrit,ꝙ conſuetudo hęc introduci potuit propter inuentionē , aut non inuentionē campſorum tenentium loca,quaſi vēditorum : vel propter multitudinem,aut paucitatem eorum. Propter quod ſciēdum eſt,quod in huiuſmodi cābiis accipientes Mediolani pecunias pro aſsignanda marcha auri Lugduni in nūdinis,qui ſunt quaſi vēditores marchæ auri abſentis loco,& tēpore cōmuniter cū ſuo dāno cābium hoc faciūt : ſciētes ſemper quantū dāni ex tali vēditione incurrēt.Ex hoc aūt prouenit cōſequēter,ꝙ nullus:ſimpliciter loquēdo,inuenitur quaſi venditor in hmōi cābiis:ſicut nec in quacunque alia cōmutatione,in qua certū eſt & veditorē dānificari.Nec propterea cēſenda eſt illicita cōmutatio:quia , ſ. vēditor nocumētū incurrit:qa dūmodo res abſens, vel præſens vēdatur iuſto pretio,cōtract⁹ eſt licitus,quācūq; pars inde nocumentū incurrat.Ex hac quoq; eadē radice prouenit,ꝙ tūc tantū inueniuntur quaſi vēditores in iſtis cābiis,quādo mercatores egēt pecuniis, & volūt potius tales inire vēditionis cōtractus cū aliquali damno,quam a maiori lucro vel cōmodo abſtinere,ꝙ ex accepta pecunia paratum,vel acquirendū ſperāt. Vnde niſi eſſet huiuſmodi indigētia pecuniarū cū inter medio tēpore,quo negotiatiōib⁹ ſuis ꝓuidere ex acceptis pecuniis poſſent illi q ſunt quaſi vēditores,nullus vnquā inueniretur quaſi vēditor in iſtis cambiis. Quemadmodū ergo tēpus intermediū eſt occaſio, ꝙ inueniatur quaſi vēditores,ita multum tēpus intermediū eſt occaſio multorū venditorum cōmuniter,& paucū tēpus multorū emptorū.Ac per hoc multo interiacēte tēpore,propter abūdantiam venditorū rationabiliter minus datur a ſoluētibus,qui ſunt quaſi ementes marchas abſentes:& modico interiacēte tēpore, ꝓpter abūdātiā emptorū plus ab eiſdē quaſi emētibus ſoluitur. Adeoq; dicūtur abūdare quādoq; emptores ꝓpter nūdinas,vt nihil lucrētur, imò cū dāno ſuo cābiū faciāt. quia nō inueniūtur venditores:& hoc cōtingit quādo friget negotiatoria ars.Vnde cū contractus cābiorum huiuſmodi abſtracta iſta temporum differentia liciti ſint(vt ex dictis & dicēdis patere poteſt)& hæc tēporis differētia dānari non poſsit: quia prædicto modo ſaluari poteſt, reſtat ꝙ ſi pēſata loci abſentia,& c. aliàs iuſte fiat talis numiſmatum cōmutatio iniuſti iudicari nō debent cōtractus tales.Quòd ſi plenius vis cōſpicere,finge lanas vel qualibet aliā rem abſentē loco vēdi,& emi in huiuſmodi cōtractibus. videbis enim clarius veritatem : quoniam cum numiſmatū cōmutatio tractatur inter nūmos hinc & inde mēs poſita,ſemper ad mutui cōtractus declinare conſueuit.Vtrū autem de facto moderatū ſit lucrū, ꝙ ex huiuſmodi cābiis reportatur,ſciētifice nō ſubeſt deciſiōi,quę ad ſingularia nō deſcēdit.Illud tamē ratiōi cōſentaneū videtur, ꝙ moderatum cenſendum ſit lucrum, ꝙ communis conſuetudo approbat:vt,ſcilicet cambia fiant,ſecūdum quia tunc currūt pro locis illis communiter.Penſanda autem diligenter & applicanda ſubtiliter hæc ſunt pro cambiis Bruges, & Londres.&c.

Nec obſtāt prædictis rationes ad propoſitū in tertio cap.adductę.Falſū ſiquidē ſupponit prima,ꝙ cābia hęc fiāt in fraudē vſurarū:imò ꝓ cōmuni bono mercatorū ſunt introducta.Nec ex eo ꝙ Petr⁹ nō mutuaret pecuniā,q cōmutare ꝓpter ſpē lucri eſt paratus,peccat : quoniā nec opus,nec in ētio deformitatē continet : quia nō tenetur ad mutuum,& iuſtis cōmutabilibus vacat.

¶ Secunda verò ratio concludit,non illicitos contractus , ſed illam temporis conditionem non poſſe apponi ſine vſuræ vitio ſicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia aūt cābia hæc nō ſubtiliter ſcrutatē:qa cāpſor emētis rē in futuro aſsignadā magis,q̃ vēdētis rē cōſeruādā,aut trāſferendā locū tenet in vtroq; mō cābij:quoniā etſi in ſecūdo mō videatur vēdere ducatū ex hoc,ꝙ ęſtimat ipſum 52. groſsis,ſm tn veritatē emit tot groſſos Flādrēſes Brugis aſsignados vno ducato. Illa ſiquidē æſtimatio ducati cōcurrit ibi,vt mod⁹ cōputādi facilius quantitatē ducatorū,& groſſorū cōmutando , & non vt ducati venalis pretiū.Eſt autē interpretatio hęc meritò admittenda,ex eo ꝙ ipſi cōtractum realis , ſeu veri cābii dicūt ſe facere, qui tali modo interpretandus eſt,vt iuſtitiā cōtineat: cābij ſiquidē nomen ſenſum hūc admittit.Quid ergo de cambiis his,& de recitatis opinionibus ſentiēdum ſit,ex dictis manifeſtū ſit. Nūc ad reliqua cambia ex parte accipientium propoſita traiçamus.

CAPVT VIII.

De aliȷs cambȷs propoſitis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli propoſita cambia examinando,diſtinguendum videtur: & dicendum quid de facto ſit,& quid poſsit fieri. Aliter ſiquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur,aliter fieri poſſent.

¶Cōſiderando ergo ꝙ ſit,omnia illa cābia ex parte nō cāpſorū, ſed Petri dātis pecuniā cāpſori alibi ſibi aſsignādam,iniuſta eſſe videntur,per ſe loquēdo : cùm enim cāpſor non accipiat pecuniam à Petro in fauorē ſui,ſed Petri cui aſsignanda eſt alibi,nulla ęquitas cēſet campſorem ex hoc damnum aliquod pati.Pateretur autem in his cābiis damnum ad minus duplex. Primū eſt, ꝙ ſeruitium ſuum,quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, perinde ac tutò delatas aſsignat,irremuneratū remanet,& tamē ſeruitiū mercenariū eſt.Secūdum eſt, ꝙ plus dat aut dabit campſor,vt ſperat Petrus,q̃ acceperit: quoniā ducati Florētini min⁹ valēt Mediolani,vbi dātur cāpſori,quam Florētiæ,vbi aſsignantur.Vnde cāpſor ſi ſe indēnē quo ad hoc ſeruare debet,deberet mittere eos Florētiā,& ſic expēſarū dānū maius incurrere:alioquin expēdendo eos extra Florentiā,cōſtat ꝙ plus dat q̃ acceperit.Et hæc duo in tribus primis modis locū habēt:in aliis autem trib⁹,in quibus vltra prędicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centū.Tertiū damnum campſori adiūgitur. Dixi autē hæc eſſe illicita ſecundum ꝙ fiunt : quia huiuſmodi homines exgunt hæc à cāpſoribus,vt dicitur,propter vſum pecuniæ, cum dant,in tempore medio à datione vſq; ad aſsignationem. Dicunt enim cāpſori. Tu lucraberis cū his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accōmodabis,& ꝓptereà volo,& ego aliquid cōmodi.Sicq; lucrum ex induſtria cāpſoris non ex pecuniis proueniēs iniuſtè penſando lucrari volūt nō abſq; vſura.Dixi autē,per ſe loquendo:quoniam per accidēs cōtingit,abſq; culpa hęc fieri:vt in tertio caſu quibuſdam videtur, ſi Petrus ex abuſione mercatorū & cāpſorum neſcire pōt quantū ducati ſui Florētię valent,& ſic egēs pecuniis ſuis ibi,cōiectat iuſtum prout cābia valebunt tunc, non ex ſpe lucri:& ſic cū cōſueuerint ad primā petentium vocē campſores ſeruitiū ſuū gratis impēdere , ne fortè volentes tres trāſferre pecunias cābii contractū ſecum velle inire depoſcāt, & ſic æqualem promittunt Florentiæ ſummam pecunię,videtur poſſe tranſire.Quamuis enim hoc faciant campſores propter vſum pecuniæ:quia tamen eorum ſeruitium in his onerofum non eſt,quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambiis, & miniſtris ſoluunt , parum & conſuetum pro nihil haberi videtur, ſicut de vſu libri in pignus dati,ſanctus Thomas dicit.

SI Autem de cambiis his loquamur, vt fieri poſſunt,quia ſcilicet Petrus poſſet emere Mediolani a cāpſore 100.ducatos Florētinos aſsignandos Florentię,vel cōmutare numiſmata,attenta qualitate numiſmatū,& diſtantia locorum(vt de cōtractibus campſorum dicimus) tūc,omnia cambia prædicta iuſtificari poſſent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet.Nec obſtat,ꝙ Petrus non intendat pecuniam abſentem pręſentem facere,ſed potius præſentem abſentare,quoniam ex induſtria Petri hoc prouenit, ꝙ abſentaturus pecuniam ſuam,exponit eam tali commutationi numiſmatū, aut cōtractui emptionis rei aſsignandæ in illo loco, vt ſic vbi cū dāno ſuo tranſtuliſſet ea ſimpliciter,per talem negotiationem transferat cum

lucro. Nec est hęc industria damnabilis tanquã in fraudẽ inuẽta, sed laudabilis, tanquam ad inuẽtiua viarũ iustarũ & vtiliũ simul, vnde Prou.c.11.dicit, Simulator decipit amicũ suũ, iusti aũt liberabũtur sciẽtia. Et quoniã multos cõtingit esse volentes trãsferre pecunias suas de loco ad locũ, & audiẽtes alios ex huiusmodi trãslatione lucrari saltem propter veritatem monetarum, & nesciẽtes distinguere cõtractũ simplicis trãslationis ab huiusmodi cõtractibus cõmutationum: & cõfusè intendentes licitè lucrari nõ ex vsu pecunię quã dant cãpsori, sed ex cãbio, ex quo credũt alios lucrari non videtur, quòd isti sint dãnandi, sed in meliorẽ partẽ eorũ potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim ꝙ ex cãbio dicunt velle lucrũ, iam contractũ, quem nesciũt se velle inire, insinuare vidẽtur: pręsertim si arguãt, ideo se hoc lucrũ velle: quia si ipsi cãpsores ecõuerso contractũ talem cum eis facerẽt, maius lucrũ exigerẽt. Ex hoc enim iam manifestè patet, ꝙ cõtractus cãpsorios supradictos inire intendunt: & tãtò iustius, quãtò mitius q̃ cãpsores. Accedit ad hæc, ꝙ non videtur verũ, ꝙ de facto cõmuniter volẽtes suas pecunias transferre cum lucro, dicãt se hoc pro vsu pecunię velle: sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes vel (ꝙ verius puto) verba illa ignorenter à quibusdam dicũtur, credentibus se rationabilẽ causam assignare. Et siquidẽ ignoranter assignantes huiusmodi rationẽ, intendãt cõtractum cãbij inire & propter hoc lucrũ referre, quãuis in ratione assignãda errent: iniustũ tamen non faciũt. Sicut si quis credat se in cõtractu venditionis & emptionis licitè lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autẽ ad cognoscẽdum, qui sunt qui hoc intendant potest accipi duplex. Primum est, si in animo habent, nullo pacto vsurariis contractibus se immiscere: secũdum verò est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quòd ita eis licere credunt, sicut campsoribus. Et hæc de cambiis dicta sint. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶Hęc sunt pater venerande quę mihi de cambiis sentienda videntur, saluo semper omnium melius sentientum iudicio, Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rem parem feci, omnipotenti Deo, diuoq; Thomæ gratiæ referantur: Sinautem, da veniam: ego enim secundum ingenioli mihi præstiti vires, quod potui, feci, Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS

De Vsura, in sex quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra fortẽ habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Num omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsura extorta sunt.*
5 *Nũ altero hærede vsurarii nõ potente restituere, alter teneatur in solidũ.*
6 *Nũ quãdo licet petere dominũ lucri cessãtis possit peti totũ lucrũ cessans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrũ in vsura trãsferatur dominiũ, Et videtur ꝙ sic. Primò, quia cum homo sit dominus rerũ exteriorũ per voluntatẽ, ex volũtaria trãslatione rei suę in alterũ, trãsfertur dominiũ, sed accipiẽs mutuũ sub vsuris volũtariè trãsfert plus sorte in alterũ, ergo. Si dicatur ꝙ vsuræ solutio nõ est simpliciter voluntaria, & ideo nõ transfert dominiũ: Cõtrà, Voluntarium mixtum: quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quãuis nõ sit omnino volũtarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Ethic. & ex eo ꝙ si quis taliter voluntariè consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariè cõmitti: quãuis enim malè libenter, omnibus tamen cõsideratis volũtariè hoc eligit.

¶Præterea, In his quę tradũtur metu mortis, trãsfertur dominiũ. ergo & in vsura. Cõsequẽtia probatur: quia ibi tãtò minus est de volũtario, quãtò metus mortis maior amissione, vel defectu rerũ exteriorũ inducente ad accipiẽdum mutuũ sub vsuris. Titulus quoq; habendi & possidẽdi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quàm in extorquẽte per vsurarium mutuũ. Si ergo ibi trãsfertur dominium, necesse est hic quoq; transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ, q.77.

CONCLVSIO.

Nullum à soluentibus vsuras rei dominium transfertur.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenẽtium in vsura transferri dominiũ: & hi mouentur rationib⁹ adductis. Habetq; opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Tho. in 4.d.15. dicit. Sequiq; eã vidẽtur Sco. in 4. dist.15.q.2.ar.3. & Pet. de Palu. ibidẽ & glo.14.q.4. si quis vsuram. Secunda est tenẽtium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum, quorũ vsus nõ est eorũ consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittẽda est nouitas hæc. Nõ enim ex qualitate rei per vsurã extortę, oriri potest ratio transferẽdi vel non trãsferendi dominium, cùm res data, materialiter concurrat in huiusmodi cõtractibus, & translatio dominii ex voluntate & iustitia depẽdeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura nõ trãsferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenẽt autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist.15. ille verò in Secunda secundæ, q.77. ar.3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, nõ solùm tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iuditio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Pręnotando primò, ꝙ traditio rei & trãslatio dominii illius rei nõ sunt inseparabiliter cõnexę. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque trãslatione dominii: quia põt multis rationibus tradi in depositum, s. vel in pignus, &c. Cõtingit & dominiũ rei, puta vestis alteri tradere absq; ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac aũt separabilitate manifestè habetur, ꝙ ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessariò volũtaria translatio dominii illius rei. Ad ꝙ enim non sequitur trãslatio dominii, fieri non potest, vt sequatur trãslatio dominii volũtaria. Constat autem ꝙ voluntariã traditionẽ rei, dominii translatio non sequitur: vt patet cũ traditur in depositũ. Non comitatur igitur necessariò volũtaria trãslatio dominii volũtariã traditionẽ rei. Hoc ergo stãte arguitur sic: In vsura aut transfertur dominiũ ex ipsa volũtaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta volũtaria trãslatione dominii, aut ex vtroq; simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniã homo est dominus rerũ exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominiũ trãsfertur, volũtate soluẽtis vsuras hoc fieri. quoniã constat lege, aut quacunq; aliena volũtate hoc non causari. Volũtate autem soluẽtis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionẽ rei, aut per ipsam translationẽ dominii. Aut enim transfertur dominiũ eo ꝙ soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominium illius excrescentię à se in vsurariũ, vel propter vtrunq;. Sed quòd dominiũ non trãsferatur ex vi volũtariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, ꝙ ad hoc non sequitur necessariò trãslatio dominii. Ex hoc enim quòd vsurario do vnũ ducatũ pro vsura, nihil aliud necessariò cõuinci potest, nisi ꝙ voluntariè illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd trado illũ ad hoc, vt sit suus. Et si quęratur. Ad quid ergo das ducatũ illi? in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et cõfirmatur: quia sicut soluens vsuras, cõsentit in solutionem ducati: & tamen nõ cõsentit in eam, inquãtum iniusta est (quia nullus patitur iniustũ volẽs: vt dicitur in 5. Ethi.) ita cõsentit in nudam traditionem ducati absq; hoc ꝙ consentiat in translationẽ dominii illius. Quòd verò in soluente vsuras nõ sit intentio trãsferendi dominiũ, patet ex eo ꝙ in huiusmodi partim inuolũtariis traditionibus quãtò minor abdicatio iuris proprii saluari potest, tãta censenda est & non maior: vt patet de proiiciente merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit volũtaria, nõ tamẽ habẽtur res proiectæ pro derelictis: sed intẽdit proiiciẽs, si res casu saluãtur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terrã si quis acciperet, teneretur domino petẽti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Cõstat aũt ꝙ minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinẽdo sibi dominiũ, quàm transferendo dominium, & reseruãdo sibi tantùm ius repetẽdi: quoniam primum claudit secundum, & non ecõuerso. Constat quoq; ex dictis, ꝙ vsuræ solutio voluntaria saluari potest absq; intẽta abdicatione dominii: quia aliud est volũtariè dare, & aliud est volũtariè dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intẽtio, aut volũtas transferendi dominium in soluẽte vsuram. Et cõfirmatur: quia cùm contra vsurarios oĩa iura clamẽt, interpretãda sunt omnia, quantum veritas permittit in odiũ eorũ: & si res hæc pẽderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autem quòd translatio dominii multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autẽ apparet rationem ad oppositũ esse: ergo. Et per hæc sufficiẽter patet tertium mẽbrum, ꝙ scilicet in vsura non trẽsfertur dominiũ propter vtrunq; simul, scilicet voluntariam assignationem rei, & intẽtionem transferendi dominium.

¶Secũdo principaliter probatur idẽ sic: Si in vsura trãsferretur dominiũ extorquẽs agrũ vsurariè non teneretur ad restitutionẽ omniũ fructuũ, sed satisfaceret restituẽdo agrum vel eius pretiũ: sed hoc est falsum, & cõtra omnes: ergo in vsura non trãsfertur dominiũ. Cõsequẽtia (in qua sola cõsistit tota difficultas) declaratur ex differẽtia, quę est inter æqualitatẽ seruandam in recompẽsatione rei fructificãtis, quando trãslatũ est dominiũ, & æqualitatem seruandam in recompẽsatione eiusdem, quando non est trãslatum dominium. Cùm enim ager trãsit de domino in domi-

num

num,quocūque titulo id fiat,sufficiēter satisfit primo domino, si dat sibi tantū,quantū valet subſtātia agri,pēsata virtute fructificatiua,& aliis cōditionibus,quæ in cōtractu vēditiōis eius pēsandę fuissēt:nec plus exigit iustitia cōmutatiua, quoniā seruatæ æqualitate rei ad rē cōpleta est ratio iustitię.Quādo verò ager mutat quidē possessorē,sed nō dominū ſm veritatē,nō sufficiēter satisfit domino eius,dādo pretiū agri,sed oportet omnes fructus pceptos,& qui potuissent à diligēti cultore percipi, restituere.qa sunt fruct⁹ agri,cuius alter est domin⁹.Si ergo in vsura trāslatū est dominiū agri p vsurā extorti,sufficiēter fieret restitutio dādo agrū tantū,vel pretiū ęquale,pensata subſtātia agri & eius virtute fructificatiua,nō aūt fructibus pceptis quoniā vsurarius pcepit fructus de re sua.Et cōfirmatur hoc ex ratione,qua cōstat,quod fructus pceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria nō teneē qs restituere:qa sunt fructus agri sui.Hęc enim eadē ratio cū efficax sit,ī vi istius vniuersalis tenet, null⁹ teneē restituere alteri fructus agri sui pprij,nisi eni vel is hæc verificareē,ratio ex particularib⁹ cōficereē,& cōsequēter rueret.Si ergo agri per vsurā extorti trāsfertur dominium in vsurariū,sequitur ꝙ nō tenebitur ad restitutionem fructuū,quos p viginti forte annos percepit,ꝙ erat deducendū.Si dicatur ꝙ in trāslatione dominij omnino volūtaria(qualis est vēditio, &c.) verū est,quod sufficit reddere æquiualēs agro:sed in trāslatiōe inuolūtaria aliqualiter(qualis est vsurę solutio)nō sufficit reddere pretiū agri,sed oportet,fructus quoq; pceptos restituere. Hoc non euadit:quoniā tota differētia ex hac ratiōe assignaē propter,omnino voluntariū & volūtariū mixtū. Ex hac autem differētia nihil aliud oritur nisi quod vbi trāslatio nō fuit omnino volūtaria,oportet non solū reddere pretiū agri,sed aliquid correspōdēs illi cōditioni inuolūtarij:sicut semp in restitutionibus faciēdū est.Nec habetur ex ea,ꝙ teneatur restituere fructus:qua enim ratione pōt vnquā cōuinci,quòd teneaē aliquis restituere alteri fructus agri proprij?Si dicaē,ꝙ restitutio fructuū faciēda est nō ratione dominij,sed rōe dāni,quod patitur ille, à quo ager extortus est p vsurā,dānificat⁹ siquidē est non solū in agro,sed in fructibus pcipiendis,& ideò quāuis vtrorūque trāslatū sit dominiū à se,cōpetit tamē repetitio.Hæc respōsio falso innittitur fundamēto,s.ꝙ dānificatus in agro sit dānificatus in omnib⁹ fructibus pcipiēdis:sic ꝙ restitutio debet adęquare & agrū,& fructus.Tū quia hoc nō habet locū,quādo trāsfertur rei fructificantis dominiū:quia statim trāslato dominio rei,omne damnum aut emolumentum futurum dominio rei cedit.Tum quia etiam quando non transfertur dominium vniuersaliter verum non est.

¶Ad cuius euidentiā,subtiliter & breuiter,tangendū est,quare & quando aliquis teneatur ad restitutionē fructuū,& quādo & quare nō.Hoc aūt ex duobus principiis regulātib⁹ restitutiōes haberi pōt.Primū est,ꝙ sufficit restituere simpliciter:ſm est ꝙ aliter restituendū est dānificato in his quæ erāt eius in actu, & aliter in his,quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur,ꝙ si ponatur quòd Petrus rapuerit agrū Martini,quem subitò cōbusserit ac inutilē totaliter reddiderit,&.idē Petrus rapuerit similem & æqualem agrū Ioannis,quē conseruauerit fertilem: & elapsis 10.annis Petrus vtrique satisfacere velit, nō tenetur tantū dare Martino,quantū Ioanni:sed Martino sufficit reddere tantū quantum valebat ager tēpore rapine & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ & interesse) Ioāni verò oportet reddere & agrū & fructus p decennium pceptos. Quia quū sufficiat reddere simplum ꝙ simplum ablatū est, & à Martino sit ablat⁹.tātū ager cū fructib⁹ in potētia,q in potētia fructificatiua agri pēsareē,quando vēdereē ager,sat est reddere tantū.quantū valebat ager fructificatiu⁹.Quia verò à Ioāne nō tantū ablatus est ager,sed fructus actu producti per decenniū occupati sunt,quoniā fructus agri nascūtur dño agri,nō satisfieret Ioāni,si æquale agro & potētiæ fructificatiuæ restitueretur:sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere.Statim enim vt pducūtur fructus,sunt actualiter sub dominio eius qui est agri dominus,quamuis nō possideat:& ideo oportet tā quam res,quę fuerunt actu alterius restituēdo recompensare.

¶Ex his aūt omnibus id quod intendimus euidēter habeē:ꝙ.s. fructus restitutioni obnoxij nō sunt,nisi quia sunt fruct⁹ rerum quarū alius est dominus:ita quod dominiū fructuū nō quodcunque,sed actuale exigitur ad hoc,ꝙ fructus agri sint sibi restituēdi.Sed si in vsura trāsfertur dominiū,nec actuale,nec potētiale proximè dominiū fructuū remanet apud eū,à quo extortus est ager:quia nō remanet actu dominus agri,qui est dominus in potētia pxima fructuū producendorū.Nulla igitur ratione vsurarius tenebiē ei de oībus fructibus pceptis:sed sat erit, si vel pretium agri tantū reddet,vel secundū hæc vltimò tractata si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri:sicut dānificans aliquem in his quæ habet in potentia. Vtrunque autem horum est contra omnes doctores & veritatem. Fatendum est ergo absolutè,quòd in vsura non transfertur dominium.

ET PER hęc patet responsio ad obiecta.Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusq; primi quidē,qa plus requiriē ad trāslationē dominij.quā volūtaria traditio illius rei: exigitur enim quod volūtariè tradat eā alteri ad hoc vt sit sua: quod soluēs vsuras non facit.Et per hoc idē negatur assumptū secundi:meticulosus enim quāuis voluntariè det pecuniam ppriam inuasori:non tamen ad hoc,vt sit sua,sed ipse viderit. Et ideo nō trāsfert dominiū illius à se,Medio. die ij. Aprilis.1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuās sub spe aliquid vltra sortem habendi,nō aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione,sit vsurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi,non aliter mutuaturus absque omni tamen contentione,sit vsurarius mentalis.

¶Et videtur quòd sic.Primò,quia spes principalis alicuius muneris habēdi ex mutuo vsurā parit:iuxta illud Luc.6. Mutuum date,nihil inde sperantes.& cōmunem sententiam doctorum:sed in casu proposito inuenitur talis spes:ergo.

¶Præterea,Taliter mutuās,malè agit:vt patet extra. de vsuris, c.cōsuluit:& vt ibi dicitur,teneē ad restitutionē.Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo,quod pertinet ad vsurariam prauitatem:ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium causans eum,qui non vult amplius mutuare amico,qui noluit sibi remutuare,sed vult mutuare alteri amico,à quo sperat,ꝙ accidente casu remutuabit sibi.Talis enim manifestè sperat obsequiū à manu mutuādo:& nisi crederet illud futurū nō mutuaret:vt patet ex eo ꝙ nō vult priori amico amplius mutuare, qa noluit sibi remutuare,& tamē ſm cōmunē sententiā nō peccat.Nō est ergo vsurariū mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

CONCLVSIO.

Mutuans spe aliquid vltra sortem accipiendi ex amicabili quodā affectu eius,cui mutuauit non autem ex mutuo vsuram non incurrit.

RESPONDEO,Ista quæstio mota fuit corā Vrbano 3.(vt in decretali allegata patet)nec fuit aperte decisa:sed gl.ibidē distinguit de duplici spe(principali scilicet,& secūdaria)& dicit quod spes principalis constituit vsuram,non autem secūdaria.

¶Subtilius autē dicēdo,occurrit ex dictis S.Th.ī q.de malo,q.13.ar.vl.ad decimūtertiū,notandū quòd dupliciter aliquid pōt à mutuāte sperari.Vno modo,quasi debitū ex aliqua obligatione tacita vel expressa & sic quodcūq; mun⁹ spereē, illicitè speratur.Alio modo,vt gratuitū & absq; aliqua obligatione pręstādum:& sic quodcūq; munus spereē,licitè speratur.Licite autem sperari à mutuāte dico,quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendū sibi ab eo,cui mutuat,etiā si alias nollet mutuare.Et hoc probatur dupliciter:ratione,s.& autoritate.Ratio siquidem huius est:quia licitū est ex mutuo affectu beneuolētię spe etiā principali intendere.Ex vero autē amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita.& amicabilis recōpensatio:& proptereà eiusdē rationis est sperare amicitiā,& sperare gratuitā remunerationē.Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ,nihil illicitè sperat,cōsequens est,quod mutuans spe gratuitę remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quū gratuita remuneratio sit mutuāti debita secundū naturale ius,& ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur,cōsequēs est,quod nihil vltra sortē & debitū speretur:& quod sicut rationabiliter à mutuādo desistit desperās de restitutione mutuandæ sortis,ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu.Vtrūque horū mutanti naturali iure debetur,quamuis difformiter:quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est,secundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autē ad hoc habetur, differentia assignata ibidem a S.Th.inter spē in vsura & simonia,scilicet quòd quia in simonia id quod datur,est Christi,& nō dātis : ideo nullū munus debet sperari.In vsura vero mutuās dat id quod suū est , ideo pōt sperare aliquā amicabilē recompensationem.Ex hac siquidem differētia patet,quod de se principali loquiē,sine qua, scilicet res non fieret:aliter differentia nulla esset:nam constat quod etiam in traditione spiritualium,oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalē.

¶Quū ergo queriē an mutuās sub spe aliquid vltra sortē habēdi si aliter nō mutuatur⁹,oī tñ cōuētiōe & petitione cessante sit coram Deo vsurarius?Absolute quidē respōderi pōt ꝙ vsurari⁹ est: qa q.talis sic pposita,sonat spē mutuāti esse,vt ex mutuo aliqd habeat vltra sortē ꝙ est illicitū.Sed si addaē tñ.quū sūtis ly amicabiliter,aut gratuite(vt scilicet quæraē, an mutuās sub spe alicui⁹ muneris amicabiliter cōsequēdi,alias nō mutuaturus, &c. sit vsurari⁹)dicēdū est ꝙ nō qa nihil speraē ex mutuo vltra sortē,sed ex affectu amicabili.Vnde breuiter posse teū distinctiōe ad quæstionē motā dici,quod,aut talis mutuās sperat,

aliquid vltra ſortem ex mutuo:& ſic vſuram committit, aut ex affecta amicabili eius cui mutat:& ſic non peccat.

ET PER HAEC patet reſponſio ad obiecta:quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde,id eſt ex mutuo ſperare.Et in decretali illa dicũtur male agere:quia niſi ex mutuo ad q̃d ſperarẽt emolumenti,nõ mutuarent.Ex dictis autẽ patet hoc eſſe verũ,nec obſtare determinationi,qua dictũ eſt licitum eſſe ſperare aliquid gratuitã cõſequẽdũ.Mediolani,die 6.Aprilis.1500.

QVAESTIO III.

Vtrum vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

QVAERITVR vtrum vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶Et videtur quod ſic.Omne alienũ reſtitutioni eſt obnoxium,ſed omne lucrum vſurarium eſt alienum vel quia non eſt tranſlatum dominium, vel ſaltem quia competit repetitio:ergo.

¶Præterea,Extra,de vſuris cap.cõſuluit:dicitur q̃ vſurarij mentales ad ea, quæ taliter ſunt accepta reſtituendũ in animarũ iudicio efficaciter ſunt inducendi:ergo ad reſtitutionẽ tenentur.

IN OPPOSITVM autem eſt,quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeſtè extorſit per ſe vel alium,quamuis intendat extorquere: ſed vſurarius purè mentalis nihil directè,vel indirecte extorquet,quamuis hoc intendat:ergo non tenetur ad reſtitutionem eius, quod ſibi vltra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

CONCLVSIO.

Oblatum & donatum lucrum ex recipientis mutuum amore,quanquã praua & vſuraria intentione mutantis,nec illi qui donauit,nec pauperibus,neque alicui reſtituendum eſt.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittendum eſt, quis & quotuplex ſit vſurarius mentalis: deinde reſpondendum eſt quæſito. Ad vſurarium mentalem tria requiruntur.primò q̃ intendat prẽter mutuatam ſortem aliquid lucri: aliter vſuræ ratio non ſaluaretur.Secundò, q̃ talis intentio ſit talis quod ſine ipſa non mutuaret:ſpes enim ſecundaria vſurarium nõ facit.

Tertiò, q̃ illud lucrũ nõ intendat quaſi gratuitè & amicabiliter habendũ,ſed vt ex obligatione ꝓpter mutuo præſtitũ dandũ: vt enim in alia quæſt. ex doctrina ſancti Th.diffinitum eſt, ſpes habẽdi aliq̃d vltra ſortẽ gratuitè & amicabiliter vſurã nõ facit,ſed licita eſt.Et ſic vſurari⁹ mẽtalis eſt q̃ intẽdit ex mutuo aliq̃d vltra ſortem non gratuite dandũ aliter nõ mutuaturus.

¶Quamuis autem proprie loquendo duplex tantũ ſit vſurarius mentalis(de quo eſt quæſtio) extẽſo tamẽ vocabulo triplex inuenitur. Primus eſt,cui lucrũ ſperatum ſuccedit modo ſperato: id eſt nõ gratuitè, ſicut & ipſe ſperabat nõ gratuitè ſibi dandũ. Secund⁹ eſt,cui lucrum ſperatũ ſuccedit nõ modo ſperato, ſed meliori:quia ſ.lucrum quod ſperabat ex obligatione dandũ,gratuitè ſibi datũ eſt.Terti⁹ eſt,cui lucrũ ſperatum datur ꝓpter aliquam tacitã eius petitionẽ.Et quia vſurarius tertio modo,eſt non pure mentalis propter exteriora ſigna,quibus tacite petit aliq̃d vltra ſortẽ ex mutuo,& hoc parum differt à perfecta vſuræ rõe,quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non eſt præſens quæſtio,conſtat enim talẽ teneri ad reſtitutionẽ.Quia etiam vſurario mentali primo modo lucrum,q̃.datur, nõ datur omnino voluntariè,& praua intentione ab eo ſperatᷣ, cõmuniter & bene dicitur etiã talẽ teneri ad reſtitutionẽ.Sed de vſurario ſecũdo modo(cui.ſ.gratuitè donatᷣ quod praua intẽtione ſperatur)diuerſa doctorũ videtur eſſe opinio Io.And.in Mercurialibus,regula,pactum,Inno. Hoſt.& Panor.in.c.conſuluit de vſuris,& gl.in c.mandato.de ſimonia:dicẽntibus talẽ obnoxiũ reſtitutiõi.Richardo verò & Scoto in 4.d.15.cũ ſequacibus hoc negãtibus. Et illorũ quidem ratio duplex eſt.Prima,quia omne lucrũ vſurarium eſt lege vtriuſque teſtamenti prohibitũ,& reſtituendũ indiſtinctè a Theologis dicitur.Cõſtat autẽ tale lucrum,quãuis dono datum,eſſe vſurariũ ex eo quod mutuũ fuit vſurariũ ex prauitate intẽtionis.Secunda:quia cõtractus à principio vitioſus effectum ſortitur vitioſum, contractus autẽ talis mutui eſt vitio vſurę deprauatus ex intẽtione lucri conſequẽdiᷣ ergo effectum inde ſecutũ,ſcilicet lucrũ dono datum,vitioſum neceſſe eſt eſſe,& conſequẽter reſtitutioni obnoxiũ. Iſtorũ aũt ratio ſuper donatione libera illius lucri fundatur, adſtruũtque hoc exemplo furti mentalis,dicẽtes, Si alicui intendẽti furari aliquid,illud à domino donetur,licitè accipitᷣ abſq; obligatione ad reſtituendũ.Simile enim quid patet accidere in vſurario mẽtali:intẽdit nanq; iniuſte habere lucrũ,melius tamẽ ſibi ſuccedit quia donatur Dicẽtiũ quoq; vſurariũ mẽtalem teneri ad reſtitutionem,alij aſſerunt reſtituendum eſſe ei , qui donauit: quia regulare eſt,quòd lucrum vſurarium reddendum eſt ei à quo habitum eſt.Alij autem affirmant dandum eſſe tale lucrũ pauperibus,nõ illi qui dedit:quoniã ex quo ſponte dedit,repetitionis ius à ſe abdicauit:ex quo vero vſurarius iniuſtè accepit retinere illud nõ poteſt,ac per hoc pauperes Chriſti ſuccedũt,

¶Et quoniã(vt ex inferius dicẽdis patet)opinio dicens talẽ vſurarium nõ teneri ad reſtitutionem,veritatem aſſequitur: ideo declarãda ſunt tria.Primò quod nõ tenetᷣ reſtituere illi, qui dedit:ſecũdò,quod tenetur reſtituere pauperibus:tertiò quod abſolutè nõ tenetur reſtituere.Primũ declaratur ſic:Reſtitutio ſecundum cõmunem Thelogorum doctrinam nõ ideo eſt neceſſaria:vt ab illo qui lucratus eſt,lucrũ auferatur: ſed in cõmutationibus inuoluntariis,vt dannum paſſo ſatisfiat, & in commutationibus volũtariis,vt illi qui minus habet, quã debet habere, reddatᷣ quod eſt ſibi debitũ.Sed in caſu propoſito ille qui dedit nec eſt dãnũ paſſus,q̃a nullus patitᷣ iniuſtũ volẽs,nec minus habet quã ſibi debeatur.quia libere donauit: donũ autem, eſt datio irredibilis:ergo ſibi nõ eſt reſtitutio facienda.Secũdũ declaratur dupliciter.Primò,quia(vt patet ex Theologis in 4.ſen.d. 15.)duo ſunt genera lucri illiciti,pauperib⁹ erogadi,Alterũ ꝓhibitũ ſcḋm ſe vt ſimoniacũ,&c.Alterũ prohibitum ſecũdũ ſuam cauſam tãtùm,vt meretriciũ.Cõſtãt autem lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundũ ſe(quia datio nõ eſt iniuſta quum ſit libera donatio)nec ſecundũ ſuam cauſam: quia ſupponitur liberè & ſpontè hoc donari.& non ex obligatione mutui accepti,ergo nulla ratione pauperibus eſt erogandũ.Secũdo ſi pauperibus erogandũ eſſet,hoc nõ eſſet ob aliud, niſi propter iniuſtam accipiẽtis intentionẽ:ſed ex hoc nõ ſequitur obligatio ad reſtituẽdũ:ergo.Declaratur minor:quia ſuſcipiẽdo illud lucrũ ſecundũ veritatem dono datum,aut credit illud donari:& tunc patet etiã receptionem eſſe iuſtã,quamuis prima mutuantis intẽtio fuerit praua,& adhuc perſeueret,ſicut quod etiã ſi nõ donaretur vellet aliq̃d lucri. Aut credit illud nõ donari, ſed male libenter ſibi dari:& tũc cum ſecundũ veritatẽ illud donetur,& donũ licitè accipi poſsit,iſte iniuſte accipit non ideo,quia agat contra aliquod ius,ſed quia agit contra conſcientiam dictantẽ ſibi quod receptio hęc ſit iniuſta:quum(vt dictum eſt) ſecundũ veritatem ſit iuſta ſecundũ ſe,& in promptu ſit,vnde poſsit diſcerni,quod iuſta ſit:ex eo nãque quòd nec directè,nec indirectè ipſe aliq̃d petiit,& ille ſpõte offert cõiicere poterat quod libera donatio erat.Ex hoc aũt ſolo,quod acceptio eſt cõtra cõſcientiam nulla ratio ſuadet naſci obligatione ad nõ retinẽdũ illud acceptũ,niſi durãte tali cõſciẽtia:poteſt nãque poſtmodũ cõſciẽtia erronea deponi & incipere iuſtè poſsideri, quod cũ peccato retinebatur.Si autẽ talis cõſcientia deponi non poſſet ab aliquo,reddendũ eſſet nõ pauperibus,ſed illi qui dedit:quia nõ eſt acceptata donatio,quã non credit eſſe.Aut neutrum credit, vel quia nõ cogitat, vel dubius eſt:& tũc quicquid ſit de peccato,eiſdẽ rationibus habetur,quod ad reſtitutionẽ nõ tenetur: quum nõ ſit deterioris cõditionis in hoc tertio caſu,quam in ſecundo. Tertiò autẽ declaratur ſoluẽdo ſimul ratione alterius opiniõis.Vbi ſcito,quòd aliquod eſſe lucrũ vſurario dupliciter cõtingit,ſcilicet per ſe,& p accidẽs.Vſurariũ per ſe, integratur ex duobus:quorũ ſecũdum ſequitur ex primo, ſcilicet ex eo q̃ eſt pretium rei iam ſolutę,vel nõ ex tantis, & quod eſt aliquo modo inuolũtariũ,hęc enĩ eſt natura vſurę,vt patet exercitatis. Vſurariũ autem per accidẽs eſt,quod ſecundũ ſe has non habet conditiones,ſed ſecundũ quòd ſtat ſub intẽtione,vel opinione alicuius,& propterea contingit eſſe voluntariũ ac per hoc nõ eſſet vſurariũ,ſecundum quod vſurariũ lucrum ſpecies eſt lucri inuoluntarij.Quum autem reſtitutio ex natura lucri naſcatur, quod ſecundum ſe alteri debitum eſt,vt reddatur(quia eſt act⁹ iuſtitiæ cõmutatiuę,cuius terminus & obiectũ eſt id quod ſecundum ſe eſt iuſtũ,quod opponitur iniuſto ſecundũ ſe, non ſecundũ accidẽs(cõſequẽs eſt,quod lucrum vſurariũ per accidẽs non eſt reſtitutioni obnoxiũ,ſed tantũ lucrum ſecundũ ſe vſurariũ.Et quia in caſu propoſito lucrum perceptũ non eſt vſurarium per ſe(quia nec datur pro mutuo nec inuolũtariè, ſed ex affectu gratuito ſponte donatᷣ)ſed eſt vſurariũ per accidẽs propter intẽtionẽ,ſcilicet corruptam ſuſcipiẽtis:cõſequẽs eſt quod tale lucrum non ſit reſtitutioni obnoxiũ.Et quoniam ſcientia eſt de his,quæ ſunt p ſe:ideo ſermo Theologorũ dicens indiſtinctè vſuram eſſe reſtituendã intelligitur de vſura per ſe, nõ per accidẽs,qualis eſt in propoſito,Lucrum ſiquidem vſurariũ per ſe eſt effectus ipſius prauæ intentionis adiũctæ mutuo,& datur non omnino volũtarie.Quod autem ſponte dono datur,quãuis ex praua intẽtione ſuſcipientis vſurarium per accidens ſit,non illius prauæ intentionis effectus eſt,ſed ex gratuito affectu donantis procedit,& ideo reſtitui non oportet.

Lucrum meretricium, & ſimoniacũ pauperibus diſtribuend. ſunt.

ET per hoc idem fundamentum patet reſponſio ad obiecta in principio,quia licet vſurarium per ſe ſit alienum,non tamen vſurarium per accides,quale eſt iſtud. Decretalis quoque illa de lucro vſurarie per ſe intelligenda eſt,non de eo quod eſt p accidens.Mediolani,die 8.Aprilis.1500.

QVAESTIO IIII.

Vtrũ oĩa bona vſurarij ſint obligat eis àq̃b⁹ vſuræ extorta ſũt.

QVAERITVR vtrùm omnia bona vſurarij ſint obligata eis à quibus vſuræ extortæ ſunt.

¶Et videtur quod non.Quia obligatio realis trãſit cũ

re:leJ

re:sed multę res vsurariorum possunt alienari absq; aliqua obligatione eas concomitante:vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶Prætereà, Si oĩa vsurarij bona essẽt obligata,nec gener vsurarij posset accipere dotem ab eo q habet alias,vnde posset restituere,nec aliqs posset aliqd ab eo emere simpliciter:& creditorib⁹ cõpeteret actio sup illis rebus:& sic multi illaquearẽt etiã bona fide indecẽtes. Hęc autem omnia absurda sunt: ergo.&c.

IN OPPOSITVM Est glossa,extra de vsuris in ca. tua nos.& in 6.in cap.quanquam.

CONCLVSIO.

Quamuis bona vsurarij per vsuram extorta, sunt obligata eis à quibus extorta sunt reali obligatione:cætera verò eius bona alio quocunque modo habita sunt eidem obligata personali obligatione.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duę opiniones : vt refert Panormita.extra de vsuris in c.quũ tu.& in c.tua nos.Cõmunis siquidem antiquorem canonistarũ opinio fuit,quod omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis,à quibus vsuræ extortæ sunt.Ioannes autem And.& Host.& ipse Panorm.& moderni tenent oppositum:quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶Sed si diligenter cõsiderauimus,inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verũ dicere.Sciendũ est ergo triplicia bona posse habere vsurariũ,s.extorta per vsuram,& empta ex pecunia vsuraria,& alia quæ omnino nulla sunt ab vsuris,puta patrimonialia.Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & psonalis.Obligatio realis est,quæ cõuenit rei ex iure, q habet̃ super re illa particulari.Obligatio verò psonalis in ꝓposito est quæ conuenit rei,nõ ratione sui,sed ratione personæ cuius est. Differũt autẽ hę obligationes tripliciter.Primò in radice iã tacta,quia,scilicet realis orit̃ ex ipsa re,quæ alteri obnoxia est vt patet de re furto ablata.Personalis verò redũdat in rẽ ex persona domini obligati ad satisfaciendũ,puta ad reddendũ creditoribus 1000 ducatos,quos accepit.Secundò: quia realis semp comitat̃ rem ad quẽcunque & quocũque res trãseat : vt patet de re rapta:psonalis verò non semper comes est rei,sed quãdoque res liberat̃ ab illa obligatiõe,perseuerãte tamẽ obligatione in domo eius.Quũ enim domus,verbi gratia nõ est obligata creditori,inquantũ hęc res.sed inquantũ est debitoris, statim vt definit esse debitoris,definit esse obligata:cessat enim obligatiõis ratio.Ex hoc autẽ differũt tertiò , quia res obligationẽ realẽ habens annexam,nec vendi,nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest,obligata autem ratione personæ. alienari liberè potest,quandiu apud personã illam remanet vnde creditori satisfacere posit.Patet hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis,& in cæteris debitis.

¶His igitur stantibus deduco duo.Primò,quòd bona per vsurã extorta sunt obligata eis,à qb⁹ extorta sunt obligatiõe reali. Secũdò,q bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue nõ, sũt obligata vsurariò obligatiõe psonali,nõ reali.Primũ patet ex eo.q vnaquęq; res occupata ab altero habet realẽ obligationem ad dominũ suũ:sed res p vsurã extortę occupãtur ab vsurario absque trãslatiõe dominij:vt alias diffinitũ est: ergo sunt reali obligatiõe obnoxiæ eis,à quib⁹ extortæ sunt. Cõfirmatur quoque hoc ex iure fructuũ.Res enim ex sui natura nõ fructificans possessori,sed alteri,illius alterius actiõi reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura nõ fructificaret illi:sed res p vsurã extortæ si fructificãt nõ vsurariis,sed illis,à quib⁹ extortæ sunt, fructificãt,nõ ex aliquo pacto aut cõtractu superaddito, sed ex natura rerũ:vt patet:ergo. Secundũ verò quo ad omnes partes à S.Tho.quoque in Secũda secundę, quæst.97.artic.3. ad secundum,habetur:& ratione probatur.Quod enim nõ sit in eis obligatio realis,patet ex eisdẽ mediis negatiue sumptis:quia.s.talium bonorũ vsurarij sunt verè domini,& eis fructificãt.Quòd verò personalem habeant obligationem annexam , patet & ex eo quòd pasi vsurã habent actionem super omnibus bonis vsurarij,si vsurarius soluere tenuit , sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est cõditionis is,cui vsura restituenda est aliis creditoribus.Et ex eo quod ẽm Thologorũ sententiã,filius illius,cuius bona nõ excedũt vsuras reddẽdas,nullus potest tuta cõscientia vxorem accipere cum dote:hoc aũt nulla alia ratione dicitur,nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt.Et sic tam antiquorũ:quam modernorum opinio saluari potest,vt illorum sermo de personali,horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò,quãuis ex dictis posit petere responsio:quidam tamẽ vnicã distinctionẽ addendã censetur,scilicet de titulo lucratiuo & oneroso dicẽtes quòd si bona vsurarij trãseunt ad alterũ titulo oneroso(puta emptiõe vel dote, &c.)q transeunt absque obligatione aliqua;si verò trãseunt titulo lucratiuo,q remanẽt obligata.Alij vero huic distinctioni aliã superaddũt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter habitis:& credunt distinctionem illam de duplici titulo locũ habere in bonis emptis ex pecuniã vsuraria:& hoc ex officio iudicis,& non in aliis bonis.

¶Et quoniam nulla necessaria ratione hęc firmare vident̃,dicẽdum est sequẽdo Theologos(quorũ est de vsura determinare) quod loquẽdo de bonis nõ p vsurã extortis,sola tẽporis distinctio cõsideranda est,scilicet quod aut tẽpore,quo res vsurarij ad me deuenit,quocunq; titulo.vsurarius remanebat potẽs, ad restituendum aut non. Si remanebat potẽs,res trãsit absque aliqua obligatiõe: si remanebat impotens trãsit cum obligatiõe. Et sic ego teneor ad satisfactionẽ pro illa parte, quocunq; titulo ad me res deuenerit:& mihi imputandũ est,si ab illo emi, vel dotem accepi,cuius erãt tot debita,quod adęquabant vel excedebãt bona propria.Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria & alia bona,quoniã idem esse iudiciũ de eis & de aliis ratio suadet,ex quo vere habet eorũ dominiũ & fructus: & S.Th. vbi supra dicit hęc sicut alia bona obligata esse.Et ideo ĩ decre. cum tu,extra de vsuris. Alex.3.non mandat ipsa restitui,sed vendi vt prætium habeatur,ex quo posint vsuræ reddi. Mediolani die 41. Aprilis,1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero herede vsurarij non petente restituere,alter teneatur insolidum.

QVAERITVR vtrùm altero hęrede vsurarij non potente restituere,alter teneatur insolidum.

¶Et videtur quod sic.Primò quia hoc sentit glos.in cap.tua nos.de vsu.& eam communiter sequuntur doct.vt Panor.ibidem dicit.

¶Secundo, quia filij tenẽtur ad restitutionẽ sicut parẽtes sui si viuerẽt:vt in prædicta decre.dicitur:sed parentes tenẽtur secũdum totã facultatem suam:ergo filij tenentur secundum totã hęreditatem:sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: vt patet in magna hæreditate,& paucis paruisque vsuris,ergo altero hęrede non soluendo alter tenetur insolidum.

IN oppositũ est generalis regula soluendorũ debitorum.s. quòd hæredes tenentur secundũ hęreditarias portiones tantũ.

CONCLVSIO.

Altero harede vsurarij nõ potẽte restituere:alter minime tenet̃ insolidũ.

RESPONDEO quod canonistę(vt allegatũ est)tenẽt partem affirmatiuã:aut quia credunt oĩa bona vsurarij esse tacitè obligata eis,à quib⁹ vsuræ extortę sunt,ac p hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatę:aut q̃a putãt hoc esse practicandũ in fauorẽ defuncti,vt eius anima citi⁹ liberet̃. quãuis nõ credãt de iuris rigore esse necessarium.Mihi aũt secundum Theologalia principia videt̃ oppositũ:& ratio est , q̃a sufficit restituere simplum,quod simplũ ablatũ est.Cõstat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ vsuris diuidit̃ simul & æs alienum:ac per hoc ẽm portiones hæreditarias fiũt , & vsurarum, vt,scilicet succedẽs in duabus partibus hęreditatis,suscipiat ẽt duas partes lucri vsurarij,&c.Si igitur vnus restituere vult, sat est quod tantũ reddat quantũ hęreditauit:vel vt melius loquar quantũ hæreditasset secundũ propriã portionẽ hæreditatis. Dico autem hoc,quia etiã si nihil vsurarum ad heredem peruenit, nihilominus tenetur secundũ portionẽ hæreditariam, quia personam patris induit secundũ suam portionem,& cõsequenter eius obligationẽ participat.Et cõfirmatur quia nullus tenetur ad restituendum plusquã obligetur:sed obligatio paterna diuiditur in hęredibus proportionaliter,sicut hære ditas : quẽadmodum & ius exigendorum:non ergo tota obligatio ad alterum transit hæredem,& consequenter non tenetur insolidum.

Nec obstat si dicatur,quod regulariter hęredes vsurarij tenentur ẽm hæreditarias portiones:sed in casu,quo alter efficit̃ impotẽs ad soluẽdũ,& vires hæreditariæ ĩ altero sufficiũt,alter tenetur insolidũ.Hoc enim esse voluntarium ex eo patet,quod quũ ex iure successionis,& hæreditatis præceptę manifestũ sit, nõ teneri nisi secundũ portionẽ hæreditariã,ex hoc quod alter in mora restituẽdi fuit,nõ debet alter grauari:alioquin sequeretur,q si alter hæres in principio successionis, secundũ portionẽ suam restituisset, altero nolẽte satisfacere,& postmodũ impotente reddito,quòd ille innocẽs tũc teneret̃ satisfacere etiã ꝓ portione cohęredis:quod est manifestè absurdũ,& cõtra rationẽ:quia quũ hæreditas ẽm iustitiam adeũda sit, deducto ære alieno,cõsequens est quòd ille,qui portionem hæreditatis sibi debitæ percipit,proportionaliter satisfacturus quo ad æs alienum,etiam secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat.Non ergo tenetur alter insolidũ cohęrede impotẽte effecto.& hoc per se loquendo:posset enim per accidens contingere,quod teneretur insolidum, si in diuisione,aut successione hęreditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

¶Rationes autem alterius opiniõis facilè soluuntur : quẽ enim obligatio omnium bonorũ vsurarij,ad vsuras restituendas non

fit rea

ſit realis,ſed ratiõe perſonę(vt ſuperius dictũ eſt)cõſequẽs eſt quod diuiſa perſona vſurarij in hęredes,diuiſa quoq; ꝓportionaliter trãſeat ad heredes obligatio illa:ac per hoc null⁹ heres teneẽ ex hoc,niſi ſecundũ ſuã portionẽ.Et nota quod obligatio illa bonorũ quodãmodo augetur,& quodãmodo minuiẽ in diuiſione hęreditatis.Minuitur quidẽ pro quanto diuiditur ſicut hęreditas.Augeẽ vero pro quãto ſingulę partes illius obligationis ſingulos hęredes ſic afficiũt,vt trãſeãt in omnia eorũ bona etiam aliũ de habita:ita quod omnia bona cuiuſque hęredis vndecũque illa aduenerint,ſunt obligata ratiõe pſonæ ad ſatisfaciendũ pro illa parte obligationis,ex quo illã obligationẽ in ſe ſemel hic hęres ſuſcepit,hęreditatẽ adeundo.Hęc enim eſt natura tacitę obligationis bonorũ ratiõe pſonæ, vt omnia bona illius inquantũ illius ſunt,non abſolutẽ afficiat.Practica autẽ quæ in fauorem animæ creditur exercenda,nullum fundamentum iuſtitiæ habet:ſed eleemoſynariæ largitatis tantum: non enim debet,cogi aliquis ad id,ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum,quæ in principio obiecta ſunt, dicitur quod quũ gl.fundetur ſuper obligatiõe totius hęreditatis ad reſtitutionẽ vſurarũ,& ex hoc nõ ſequatur concluſio ſua, ſ.quod alter teneaẽ inſolidũ,admittẽda nõ eſt gloſſę autoritas, nulla ſufficiẽti ratione fulta,ſed ſola turba ſequacium.De qua non eſt curandũ:quia voluntariè ſequuntur gloſſam, negando eius fundamentum(vt moderni)vel errãt in fundamẽto, vt antiquiores:quemadmodũ in præcedenti quæſt.dictum eſt.

¶Ad ſecundum vero dicitur,quod filij tenentur,ſicut & pater, obligatione.ſ.perſonali omnium bonorũ ſuorũ.Sed in hoc eſt differẽtia.quòd pater eſt tota illa perſona,ac per hoc habet totam obligationem:quilibet autẽ hæres eſt pars illius perſonæ & conſequẽter partem tantum obligationis ſubit: & ideo quẽadmodum viuente patre omnia ſua bona erant tacitè obnoxia ratiõe perſonę eis à quibus extortæ ſunt vſuræ quo ad omnes vſuras extortas ſic diuiſa hæreditate cuiuſque hęredis bona omnia ſnnt tacite obligata ratione perſonæ eiſdẽ quo ad partẽ vſurarum iuxta portionem hęreditariam.Nec aliud poteſt cõcludi ex decretali illa.Mediolani die,18.Aprilis.1500.

DE PETITIONE

lucri ceſſantis.

QVAESTIO VI.

Vtrùm quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poßit peti totum lucrum ceſſans.

QVAERITVR vtrùm quando licet petere damnũ lucri ceſſantis,poſsit peti totum lucrum ceſſans.

¶Et videtur quod ſic.Primò,quia hoc videtur deciſum in ca.nauiganti.de vſuris in fine, vbi excuſatur vendens rem ſeruandam tanti,quanti vẽdenda creditur tempore ſtatuto:hoc enim nihil aliud eſt,quàm totum lucrum ſperatum in futuro ex nunc percipere.

¶Pręterea,Secundũ doct.creditor poteſt moram debitoris põt petere intereſſe lucri ceſſantis:ſic quod põt petere tantũ quantum veriſimiliter ille lucratus fuiſſet,cũ illa pecunia,ſi eſt mercator induſtrius.Hoc aũt eſt totũ lucrum ceſſans petere,ergo.

IN OPPOSITVM eſt differentia inter intereſſe damni emergentis,& lucri ceſſantis:quia illud eſt æqualiter compenſandum,hoc autem non.

CONCLVSIO.

Quamuis nonnunquam liceat petere damnum lucri ceſſantis,non tamen licet totum petere,dum illud actu minimè adſit.

RESPONDEO, Quòd quia contingit ſcire in vniuerſali,& ignorare in particulari.1.Poſte.ideò quũ cõmunis animi cõceptio & Theologorũ & Canoniſtarum ſit,quòd inter habere aliquid in actu & habere illud in potẽtia multũ refert, ſic magna debet eſſe differẽtia inter recõpenſationẽ eius, quod habetur in actu,& illius quod poſsideẽ in potẽtia.Cõtingit tamẽ,quoſdam nõ aduertẽtes,quod lucrũ ceſſans ſit de numero eorũ,quæ habẽtur in potẽtia,& veritati & ſibiipſis cõtradicere,dum aſſerunt poſſe peti totum lucrũ ceſſans,quãdo dãnũ lucri ceſſantis recompenſandũ venit.Manifeſte ſiquidẽ patet,lucrum ceſſans nondũ actu haberi,ſed in potẽtia tantum eſſe,vel fuiſſe, ac per hoc multipliciter poſsibile impediri,vnde abſq; dubio quãuis licitũ ſit quãdoque petere damnũ lucri ceſſantis, non tamẽ eſt licitũ petere totum lucrum ceſſans,ſed ſecundum propinquitatem & elõgationẽ potẽtiæ ab actu,& alias paricularẽs circũſtantias ad arbitrium boni viri recompenſatio facienda eſt.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicendum,quòd decretalis illa nõ habet rationẽ lucri ceſſantis.ſed tẽporis, pro quo res vẽditur.Quũ enim regulare ſit,quod pretiũ rei venalis ſtatuitur ſecundũ tempus,pro quo fit venditio nõ in quo ille, qui erat ſeruaturus ſuas merces:& tamẽ nũc vẽdit,ſupponit quod vendat pro tẽpore,pro quo intẽdebat vẽdere tunc: nunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo poteſt vendere quanti creditur tunc vidẽda.Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat:ſed ſolum quòd poteſt vendere amplius quàm tempore contractus valeat.

¶Ad ſecundum dicitur,quòd doctores illi imitandi in hoc non ſunt,quia ſibiipſis etiam contradicunt.Vnde in multis particularibus caſibus(quos hic non oportet enumerari)quando doctores dicunt,quòd licet plus ſorte accipere ratione intereſſe, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia expoſita eſſet, non intelligas,quod liceat petere tantum,ſed aliquid ad arbitriũ ſapientum.Mediolani die,24.Aprilis,1500

TRACTATVS NONVS

De ſimonia in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Vtrùm emptio eccleſiaſticorum beneficiorum ſit ſimoniaca,quia prohibita vel prohibita,quia ſimoniaca:hoc eſt,vtrum ſit in eorũ emptione ſimonia de iure diuino,aut poſitiuo.*

2 *Num emens & acquirens epiſcopatum,non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam ſit ſimoniacus.*

3 *Num vacante ſede & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam,& Eccleſiæ ruinam,liceat viro probo & digno quærere põtificatum,adhibendo promiſsiones,& exhibendo temporalia & beneficia,&c.pro ſuffragiis propter hunc finem vt in ſede poſitus Eccleſiæ proſit,& illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrùm emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſimoniaca, quia prohibita, vel prohibita,quia ſimoniaca,hoc eſt,vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino,aut poſitiuo.

QVAERITVR vtrũ emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca,quia prohibita:vel prohibita,quia ſimoniaca:hoc eſt, vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino,aut poſitiuo.

¶Videtur enim quod ſit iuris poſitiui.Primò:quia titulus præbendæ annexus eſt eccleſiaſticis ordinibus à iure poſitiuo,vt patet ex eo quod in primitiua eccleſia erant paſtores & ordines abſque prębendis:imo vſque ad Vrbanum primum Eccleſia Romana dicitur abſque reditibus vixiſſe.

¶Secundò:quia quandocunque ſunt duo coniuncta alterum ſpirituale & alterum temporale:emere illud totum ratione temporalis non eſt illicitum ſecũdum ſe,vt patet de vaſis ſacris, & decimis,&c.ſed in beneficiis eſt vnũ ſpirituale(puta ordo aut cura animarum)& alterum temporale,ſcilicet præbenda:ergo licet hęc emere ratione prębendæ:ſed omnes, qui emunt, non niſi ratione prębendę emunt:ergo nullus committit ſimoniam, niſi forte agat contra ius poſitiuum,

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum ſententia.

IN HAC QVAESTIONE tria agenda ſunt.Primò ponentur opiniones.Secundò,examinabuntur.Tertiò, reſpondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Emptio beneficiorum eccleſiaſticorum,quæ clericatui ſunt annexa, & non ſolum illorum,quæ habent clauium adminiſtrationem, vel ordinis executionem,eſt prohibita,quia ſimoniaca,& non ſimoniaca,quia prohibita.

QVO AD PRIMVM tres ſunt hic opiniones,duæ extremę,& vna media.Prima extrema eſt,quod ſimonia in beneficiis vniuerſis eſt tantũ ꝓhibita iure poſitiuo.Et cõſequẽter quũ Papa ſit ſupra ius poſitiuũ,ipſe non ſolũ cẽſuras,ſed peccatũ euadit ſimonię vẽdendo eccleſiaſtica beneficia: quãuis non euitet peccatũ ſcãdali & acceptionis perſonarũ in huiuſmodi.Et hãc opinionẽ ſequuntur gl.in c.ex parte de officio deleg.& ibidem Ant.de But.Imo.& Cardinalis in ca.primo de ſimonia.Secunda opinio extrema eſt,quod ſimonia in omnibus beneficiis eccleſiaſticis eſt prohibita iure diuino,ac ꝑ hoc quũ Papa diuino ſubdatur iuri,peccatum ſimoniæ incurrit hęc vendẽdo,quãuis iuris poſitiui pœnas euadat.Et hãc videẽ cõmuniter Theol.ſequi. Ratio huius opinionis ponitur à S.Th.in ſecunda ſecũdæ.quęſt.100 artic.4.quia ſcilicet beneficia eccleſiaſtica non poſſunt eſſe eſſe ſine ſpiritualibus antecedẽtibus & cauſantib⁹ ipſa.Ex hoc enim ſequiẽ,quod vẽditis prębẽdis etiã ſpiritualia venditioni ſubiiciãtur.Tertia aũt opinio media eſt,quod ſimonia in beneficiis quibuſdã eſt ꝓhibita iure diuinino.& ĩ quibuſdã iure humano.In habẽtib⁹ ſiquidẽ adminiſtrationẽ ordinis, vel executionẽ clauium,ſimonia prohibetur diuino iure: in nõ habẽtibus autẽ horũ(vt ſunt adminiſtrationes hoſpitaliũ,&c.) ſimonia iure tantũ humano cõmittitur.Et cõſequenter in illis Papa inuoluitur vitio ſimoniæ ſi vẽdit,& in iſtis non.Et hęc eſt opinio Panor.in c.primo de ſimonia.& in repetitio:quia vero in c.extirpandę.de p: a b.Et fundatur hęc opinio ſuper duobus.Vnum eſt quod ordo eſt de iure diuino:quod ꝓbat,quia erat in veteri teſtamẽto.Alterum eſt,quod in connexis vẽdito vno,vẽditur reliquum

liquum. quod probatur infra, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horũ venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantùm vendaẽ: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendẽt, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & cõnexiõe eorum: ideò tria sunt perscrutanda. Primò, quod in his ecclesiasticis beneficiis sit ex iure diuino, & q̃d ex iure positiuo. Seũdò, an id ꝙ est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vẽdito, vtrũque necessario vendat. Iis enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & veritas simul totius quęstionis apparebit.

¶In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericat⁹ ad minus, & prębẽdę titul⁹. Clericatũ esse ex iure diuino cõstat, tamen ex eo ꝙ clericat⁹ nihil aliud est, quã addictio ad ministrãdũ sacrificiis diuinis: vnde & à sacerdote nomẽ accepit: q̃a in sortẽ Dñi, qui clerici sunt: electi sunt. Fuerũt enĩ oĩ tẽpore clerici. Ante legẽ quidẽ primo geniti clerici erãt: vnde & primogenituræ ius sacrũ erat. Sub lege aũt tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo ꝙ spirituale quoddã est. omnis enim clerici officiũ in spiritualibus actib⁹ cõsistit: vt patet discurrẽti. Vnde in prima tõsura ex vtraque parte præcioso corporalis in capite fit, s. secundũ partẽ superiorẽ, in qua fit tõsura: & secũdum partem inferiorẽ, per quatuor singulos, in qua inciduntur capilli, ad significandũ, quod à tẽporalibus vndiq; pręcisi, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputãtur. Tum autoritate S. Th. in secũda secundæ. q. 100. ar. 4. qui officiũ clericale nõ spirtuali annexũ, sed spirituale esse a Deo dicit, vt ideo beneficiũ ecclesiasticũ spirituali annexũ, cẽseaẽ, quia clericali officio cõiũctũ est. Spiritualiũ aũt autor De⁹ est, quãuis ex ĩstitutiõe ecclesię sit modus faciẽdi clericos. Et ex hoc patet ꝙ opinio Panormitę diminuta est, enumerãdo executionẽ ordinis & clauiũ, & prætermittẽdo officiũ clericale. Quãuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatu: & claues sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamẽ in spiritualiũ genere sunt: & omnia inuẽdibilia sunt: quia totũ genus spiritualiũ est materia repugnãs venalitati. vt pulchrè in eadẽ quęst. ar. 4. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficiis vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶Alterum vero, scilicet prębẽdæ titulus multa in se cõtinet. Prębẽda enim duo dicit. s. stipendiũ clericale, & certã determinationẽ talis stipendij secundũ quantitatẽ (puta 1000. ducatorũ) secundũ tempus (puta annuũ) secundũ locum: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequẽter in præbendę titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipẽdij: secũdò stipendium: tertiò ius talis & tãti stipẽdij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantũ stipẽdiũ ibi, &c. De quibus sigillatim est dicẽdum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale: quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim ꝙ aliquis diuinis est addictus ministeriis, ius habet vt sustẽtetur à populo, ꝓ quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotib⁹ Aegypti ex publico ꝓuideaẽ vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partẽ inter fratres suos nõ accepit, & vt dicit 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participãt: & rursus, Quis militat suis stipẽdiis vnquã? Stipendiũ vero ipsum tẽporalis res est, sed diuino iure debitũ, vt probatũ est: iniquũ quippe esset, vt assistẽtibus Deo ꝓ nobis, & oportuna nõ daremus. Ius aũt talis aut tãti stipẽdij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si enĩ idẽ est cum primo, quũ primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quòd autem non sint duo iura (vnũ scilicet respectu stipẽdij, & alterum respectu quãtitatis & qualitatis stipendij) sed vnũ tantũ, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficiũ ecclesiasticũ, quemadmodum ius sacerdotis ad curã habendam animarũ: imò magis & arctius coniungitur ius clericale cũ præbẽda, quã ius sacerdotis, cũ animarum cura: quia ibi est ratio debiti: hic non clerico enim debetur stipendiũ, sacerdoti autẽ nõ debetur cura animarũ. Sed sic est, quòd per hoc quòd sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut autoritas audiendi cõfessiones, nõ cõfertur ei nouum ius, sed iuri, ꝙ habet à Deo, determinaẽ ab Ecclesia materia, circa quã operaẽ. Nõ enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alterã à Christo, & alterã ab Ecclesia) sed vnã tãtũ à Christo, qua sacerdos põt absoluere & ligare indeterminatè. Et quũ ab Ecclesia determinaẽ, ꝙ ꝑsonę talis loci, aut volũtariè subiiciantur ei potestas illa determinatã iã habẽs materiã potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materię exerceri non poterat: ergo à fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri quòd, à Deo habet certa possessio. Ita quòd ius clerici à Deo est indeterminatũ, nec magis exigit hoc quã illud stipendiũ: sed Ecclesia dãdo certos reditus, determinat illud, assignẽdo illi propriã materiã. Vnde nõ sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnũ tantũ, & à Deo indeterminatè datũ quo ad materiã, & ab Ecclesia postmodũ determinatũ. Et cõfirmaẽ hęc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorũ & de cõcessione faciẽda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim oĩa ex iure diuino sunt indeterminatè, & ab ecclesia sunt quo ad determinationẽ temporis, quãtitatis, modi, &c. Et tamẽ nõ sunt duo præcepta de custodiẽdis festis (vnũ ex iure diuino & alterũ ex iure positiuo) sed vnũ tantũ de iure diuinõ indeterminatè, & ab Ecclesia determinatũ, & similiter est de aliis. Queadmodũ ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita ĩ iure indeterminatè à Deo, & determinato ab Ecclesia, nõ multiplicaẽ ius, sed vnũ restat in seipso. Autoritas est S. Tho. in quæst. præfata ad tertiũ: vbi dicit, quod ius accipiẽdi decimas est spirituale. Cõstat enim idẽ esse iudicium quo ad propositũ de iure decimarũ & præbendarũ: quia vtrobique est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quod illud aliq̃d sit decima pars aut quod sit tale vel tantũ, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarũ est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & S. Tho. expresse dicit in secunda secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quòd ius præbendę est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quę in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis Ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. ĩ illa aut illa sint Ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

¶Secundũ autem (quid, s. sit hic veniale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enĩ spirituale vẽditiõis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipẽdij indeterminatè, quã respectu talis & tãti stipẽdij spirituale sit, sequiẽ necessario quod ius præbẽdæ venale nõ sit: & si vẽditur, simoniacum est, nõ q̃a prohibitũ, sed quia in se est simoniacũ: Ipsum autem stipendiũ, seu ipsa præbẽda, quum sit purè tẽporalis, res vendi potest. Vnde sanctus Thomas in præfata quę. 100. dicit, quòd quum Papa concedit decimas militibus; non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales quæ decimæ appellantur.

¶Ex his autẽ patet tertiũ propositorũ, an, scilicet cõnexio ista excludat venalitatẽ. Est enim hic duplex cõnexio. s. iuris præbendę ad clericatũ: & ipsius prębẽdæ ad hunc clericũ. Et prima quidẽ connexio venalitatẽ omnino excludit: tamen ex natura cõnexorum, quia vtrunq; est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura cõnexionis: iam enim patet, quòd ius præbẽdæ nõ est connexũ, quasi aliena res cõiũcta, sed est connexũ per idẽtitatẽ aut quasi idẽtitatẽ cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatẽ: quoniã forte ius præbẽdæ se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & nõ vt omnino idem. Vnde S. Tho. in quæst. præfata beneficiũ ecclesiasticũ annexũ clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdẽ enim rationis est, obiectũ & passionẽ vẽdere, vt Iaspidẽ & proprietatem eius. Secũda autẽ est connexio venalitatem & cõpatitur, & excludit diuersimodè. Cõpatitur quidẽ respectu ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdẽ passiuè: quia, scilicet non põt sibi vendi propter duo. Primò, quia vẽdi nõ potest res à non domino: nullus autẽ prælatus, nec summus Põtifex est dominus fructuũ percipiẽdorũ: reditus enim omniũ ecclesiarũ quamuis sint Papæ, vt principalis dispẽsatoris: non tamẽ sunt eius, vt domini & possessoris: inquit S. Tho. vbi supra, art. 1. ad septimũ. Secundò, quia cõferendo alicui clerico beneficiũ & vendẽdo sibi fructus percipiẽdos, nihil aliud est quã vendere illi executionẽ proprij, & spiritualis iuris: paria autẽ sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia vẽditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ, quia vendi conuincitur exequutio temporalis iuris.

¶Ex prędictis autẽ patet solutio quæstionis. Liquet siquidẽ ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorũ beneficiorũ quæ clericatui sunt annexa, & nõ solũ illorũ, quæ habent administrationem clauiũ, aut executionem ordinis, est prohibita, q̃a simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita: quia emptiõis materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et cõfirmatur hęc conclusio, quia emens beneficium procul dubio intẽdit emere ius talis præbẽdæ. Vnde, si Papa vellet sibi

ven-

vendere fructus absque iure prębendæ, aut non emeret, multò minus solueret. Sed ius talis prębendæ est spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nollint res spiritualis est, quę venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hęc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciendū est obiectis. Et ad primū (quod est fundamētū totius erroris) dicit primò, quod peccat secūdū nō causam vt causam. Dependentiā nāque ex iure positiuo nō est causa venalitatis, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quæ ex iure positiuo pēdēt, venalia nō sunt, vt patet de cōsecratiōe sacrorū vasorū & vestiū, & de benedictiōe nuptiarū, &c. Oportet ergo, pro fundamēto assumere, ꝙ titul⁹ præbēdæ est res tēporalis, & nō quia est de iure positiuo vt pos sit secundū se materia vēditiōis esse. Secūdò dicit, quòd aliq̄d esse de iure positiuo cōtingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiā rei: vt sunt officia tēporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationē tantū. Prima quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia vero, quia ſm spiritualē eorum substantiā sunt, & ab Ecclesia tantū modificationē & determinationē recipiūt, venalitati repugnāt. Rursus, prima Ecclesia potest annullare, vtpote totaliter sua opera: secunda vero potest mutare, & aliter determinare. Vnde quāuis in potestate Ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationē prębēdæ, quam acceptauit & statuit: si tamē sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi nō potest. Quemadmodum in potestate Ecclesiæ est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniacè.

¶Ad secundū etiā dico duo. Primò, quòd loquēdo de iure præbendæ, falsum supponit quod sit res tēporalis. Secūdò, quod loquēdo de ipsa præbēdā tēporali, distinguēdū est de cōnexione quia cōnexio rei tēporalis cū spirituali (vt sanctus Tho. ibidē dicit) cōtingit dupliciter. Vno modo, quod tēporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitiū, & in his connexū potest vēdi ratione tēporalis: vt patet de calice. Alio modo vt tēporale se habeat ad spirituale, vt ad precedēs, ita quod tēporale orit̄ & cōseruatur ex spirituali, & in his cōnexū nō pōt vendi ratione tēporalis. Tale autē est beneficium ecclesiasticū: quoniā ex clericatus gradu, quo addict⁹ quis est ministeriis diuinis, ius innascitur præbēdę: & stāte illo, prębendæ stipendiū debetur diuino naturalique iure. Ratio autē diuersitatis hui⁹ inter hæc duo connexorū genera assignatur ibidē: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vēdi spirituale, in illis nō. Et ratio est: quia paria sunt vēdere effectū, & vēdere causam eius in fieri & cōseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo præbenda (vt dictū est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia nō pēdēt ex spirituali vsu, ad quē sunt sacrata. Romæ die 28. Decembris. 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrùm emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

QVAERITVR Vtrùm emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniā sit simoniacus.

¶Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio, scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM Autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex passione procedens, & consequenter simonia: vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo sunt vidēda. Primò, an secundum rem sit hic simonia. Secundò, an secundum Ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

CONCLVSIO.

Simoniacus is proculdubio est, & puniendus ecclesiasticis censuris.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris nō nisi propter actū interiorē spectet, quū simonia vitiū morale sit oportet primò ipsam intus inuenire. Et quū nō circa passiones, sed actiones liberas versetur, in volūtate oportet eam studiò inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est empost volūtas, &c. vbi igit̄ deest omnino emendi volūtas, ibi emptio secūdū veritatē non est. Sed in proposito casu, hic nō intēdit emere: nullo ergo est secūdū rē emptio sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & vēditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequēs est quod nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamuis sit vēditionis affectus, cū opere subsequuto, iis quantum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi pōt, vt vendat quis nulli ementi: quāuis fieri possit, vt velit & credat quis se vendere emere simulanti. Vbi aūt nec emptio nec venditio ſm veritatē est, & secundū apparentiam, ibi nec simonia secundū veritatē est, sed secūdū apparētiā tantum, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam pœnæ iuris institutæ sunt cōtra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantū (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excōmunicantur: apparētia enim est conditio diminuēs, sicut pictura: nō autē homo pictus est homo, & ita nec apparēs simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur cēsura. Nisi quis dicat propter affectū intentionis cum opere subsequuto, venditorē tanquā simoniacū punitum cēsuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper, & c. à nobis. Sed illud videtur singulare ius: nō enim qui facit aliq̄ ꝙ credit prohibitū cēsuris excōmunicationis & irregularitatis, &c. contemnēs illas, incurrit easdē: & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis autem simulator hic à propria simonia & pœnis illius excusetur: nō excusatur tamē à peccato mortali multiplici. Primò participationis cū simonia mentali vēdentis, dādo ad hoc operā efficacē. Secūdò infamiæ proprię: sufficienter siquidē mētitur se simoniacū: quòd si cōtra proximū ageret, detractionis vitio nō careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali manifestè siquidē dat occasionē scādali aliis: vt patet. Quartò mēdacii, dū fingit quod nō habet in corde: quod est secundū se prauū (vt dicitur tertio Ethi) nec vlla potest intentione rectè fieri. Quod quamuis veritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter prędicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendū est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesię staretur testibus & nō excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniā liquidum est quod secūdū ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationē, est quia nō est cōsummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidē hic vltra pactionem datio & acceptio spiritualis, sed deficit datio & acceptio tēporalis, s. pecuniæ promissę pro spirituali. Videtur enim Canonistæ oēs dicere, quòd ad hoc vt incurratur simonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, nō tantū interior aut pactio, sed cū intētione & pactione executio: an autē completa vel incōpleta: non dicūt quantū vidisse me memini. Sciendum est igit, quod tria numerata. (s. intētio, pactio, & executio) ita se habēt ad simoniā punitā ab Ecclesia, quòd quodcunque horū defecerit, non incurritur verè simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absque aliis, mentalis tantūm est. Et si intētio cū pactione absque executione est secundū Tancre (vt refert glo. in c. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi est intētio cum pactiōe, ibi est vera vēditio & vera emptio spiritualis. &c. & cōsequēter vera simonia: & est exterius subiacēs iudicio Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactiōe facta simoniaci incurrere nō debeāt. Et cōfirmat̄, quia simonia in contractu emptiōis & vēditiōis cōsistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quā ponere in possessionē rei iā emptę & promissi pretii. Vnde nulla ratione cogēte: sed sola autoritate veterū, credit̄ requiri tertiū, scilicet executionē. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis. &c. ꝓueniens. Vbi manifestè patet, ꝙ in simonia punita ab Ecclesia pactū locatur, vt causa: ipsa vero executio locat̄ vt substātia simoniæ. Fatēdo ergo quod hęc tria requirātur, restat videre, an executio incōpleta & claudicans ex altera parte. s. temporaliū sufficiat. Et breuiter ex trib⁹ colligo quod sic. Primò ex prædicta diffinitione Host. quæ cōmuniter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei tēporalis, est simonia punita ab Ecclesia: ergo. Secūdo ex cōmuni dictorū, scilicet quod quādo cōcurrit ex pacto, collatio spiritualis, est simonia punita: nec vllus vnquam addit, quod requiratur acceptio etiā temporalis. Tertiò ex c. si quis. de simonia. vbi expressè iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futurę.

¶Sed tūc insurgit dubitatio, an sit etiā simonia punita, si claudicat executio ex p̄te spiritualis: puta ille dedit ex pacto tēporale (puta pecuniā) & hic accepit: sed nō dedit adhuc spirituale, puta episcopatū. In hoc siquidē casu nulla īteruenit datio aut acceptio spūalis: sed intētio & pactio vtriusq;, executio aūt soli⁹ tēporalis. Audirē libenter decisionē. Crediderim tamen ego, ꝙ nō incurratur cēsuræ ex defectu excutiōis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalē locū, & est ratio & radix totius repugnātiæ ad venalitatē: & ideo penes illius executionē videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro Ecclesia supponit simoniacā intentionē, & cōstat de pactione & de acquisitione spiri-

spiritualis & deficit tantùm executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesia simoniã esse sacris canonibus vetitã & punitam:& vtráque partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta : quia satis patent ex dictis. Romæ die, 4. Ianuarij. 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibẽdo promissiones & exhibẽdo temporalia & beneficia, & cætera pro suffragiis, propter huncfinem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit & illam reformet.

QVAERITVR Vtrùm vacante sede, & quærentibus omnibus põtificatũ per fas & nefas propter ambitionem & auaritiã an Ecclesiæ ruinam :liceat viro probo & digno quærere põtificatum, adhibẽdo promissiões, & exhibẽdo tẽporalia & beneficia, &c. pro suffragiis, propter hũc finẽ, vt in sede positus Ecclesię prosit, & illam reformet. Est aũt ratio dubitãdi: quia vtrinq; rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶ Secundò: quia nõn magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptiones, quàm votũ & iuramentum sed constat, quod quãdo votum & iuramentũ seruata in publicæ vtilitatis damnum redundat, seruanda non sunt quãuis alia iusta & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debẽt in tali casu: in quo ecclesiasticæ reipu. ruina imminet manifestè.

¶ Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatũ hoc nõ esset nisi simonia. Sed simonia hic nõ est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canonistæ asserunt. Cõstat autem quòd nullum ius positiuum contra communem Ecclesię vtilitatem ad eiusque ruinã seruandã est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruãda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

¶ Quartò. Quia vnicuique licet redimere vexationem suam, & proximi & præcipuè publicã: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi ꝙ redimĩ vexatio ꝓpria & publica totius ecclesiæ : ergo licet.

PRO OPPOSITA Autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo nõ est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis quatuor agam. Primò ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secũdò, quia difficultas stat in duobus, respõdebitur quo ad vnum illorum. Tertiò, quo ad alterum. Et quartò satisfiet rationibus in contrariũ.

CONCLVSIO.

Illicita omnino & simoniaca esset procuratio ista pro seipso.

QVO AD PRIMVM, Sciẽdum est, quòd operationum humanarum quinq; sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguunĩ sint omnino bonas & in bonas non omnino: & malè quoque distinguuntur in secundum se prauas, & in solitariè malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solũ bona sunt, sed nõ possunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: nõ enim potest quis Deũ amare ex charitate, & tamẽ malè: vt patet. Bona aũt nõ totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possũt tñ mala intẽtiõe fieri: vt dare eleemosynam, colere Deũ exteriorib⁹ sacrificiis, &c. possũt enĩ hęc ꝓpter inanẽ gloriã fieri, Mala vero secundũ se praua sunt, quæ nulla possunt intẽtione bene fieri: vt mẽtiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala aũt solitarię vocantur illa opera, quæ si sola nudaque cõsiderãtur. nocumentũ aliquod importãt: quæ tamẽ possunt tot circũstantiis vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hęc enim si sola considerãtur, cũ vnde bona sint nõ habeãt, mali rationẽ prætendunt, pro quãto mala proximorũ afferũt: & tamẽ si hæc fiant propter bonũ publicũ ab habẽte autoritatem, seruato iuris ordine, &c, iusta & sancta reddunĩ. Indifferentia demũ opera sunt, quæ secũdũ suã speciem nec boni nec mali rationem habent: leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputauimus, scilicet dare aliquid tẽporale pro episcopali sede habenda, secũdũ se nõ est in genere bonorũ nec indifferentiã quũ sit prohibitus. Sed dubiũ est, an cõtineatur in genere malorum quæ sunt secundũ se praua, an inter ea, quę sunt mala solitariè. Si enim est secundũ se prauus: nulla intentione, nullaque circũstãtia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligiĩ illud Apostoli, Nõ sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autẽ nudè sumptus speciẽ habet mali honestabilẽ per adiũctas circunstantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quanuis sit prohibitus, quia vt plurimũ malè fit. Vt autẽ manifestetur, in quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari põt operatio proposita. Potest siquidem reponi in specie duplici, scilicet emptiõis, vel quasi emptiõis, & in specie redẽptionis. In specie quidẽ emptionis, aut quasi, inquantũ datur vel promittitur pecunia pro suffragiis habẽdis. In specie vero redẽptionis, inquantũ promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione Ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istũ, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum istũ bonificari posse. Hæc de primo.

QVO Ad Secundum dico, quòd actus iste est simoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia. vt habes à S. Th. in secũda secudæ. q 185. puta cura animarũ, excellentia gradus sufficientia tẽporalium, &c. quæ quantum ad propositum spectat, ad duo reducũtur. scilicet ad titulum pastoralẽ, & titulũ prębendæ computando cum præbenda omnia tẽporalia, honorem, gloriã, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionẽ autoritatis pastoralis, aut ad titulũ prębendæ. Si intẽdit directè emere suffragia pro titulo præbẽdæ, tunc insurgũt diuersæ Canonistarũ opiniones: credentibus quibusdã hoc esse simoniacũ, q̃a prohibitũ: aliis vero prohibitũ quia simoniacũ. De qua difficultate erit quæstio specialis post: quia in ꝓposito cõstat, quod nõ refert, quę harũ opinionum sit vera. Ex casu nanq; ꝓposito patet, ꝙ iste nõ directè intendit ad acquisitionẽ tẽporaliũ: sed directa & principalis intẽtio eius est acquirere episcopalẽ potestatẽ, quæ possit reformare Ecclesiã. Si ergo intẽdit directè ad pastoralẽ autoritatẽ manifestè & statim liquet, ꝙ intendit directè emere suffragia pro spirituali autoritate habẽda: & cõsequẽter secũdũ omnes committit simoniã, nõ iuris positiui sed diuini. Autoritas nãq; qua cura habetur animarũ, qua præsul populo ꝓdest, qua ve conseruari, ac reformari ecclesiasticũ corpus põt, est spiritualis, & a Christo data Petro: quũ dixit, Pasce oues meas. Et cõfirmaĩ : q̃a ista duo obiecta. s. pastorale officiũ, & titulus prębẽdæ opposito modo se habẽt respectu intẽtionis, & respectu emptionis. Respectu nanq; intẽtionis vituperatur titulus præbẽdę quia auaritiæ, aut ambitionis esse videĩ affectus episcopat⁹ propter annexa tẽporalia. Cõmendatur autẽ pastorale officiũ: quia charitatis est velle aliorũ incũbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officiũ quã pręb enda : quonia illud est materia nullo mõ vẽdibilis, hæc autẽ aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad natura rerũ venalium. Vnde emptio in casu proposito, quãuis videatur habere in se quandã pietatis speciẽ ex intẽtiõe bene vtendi pastorali autoritate, est tñ secũdũ genus suũ grauius simoniæ peccatũ, quã intendẽtis emere suffragia propter annexa tẽporalia : quia actus emptionis cadit super materia magis repugnãte. Et quia omnis actus moralis trãsiẽs super materia sibi repugnãte est ſm se prauus, cõsequẽs est, vt actus iste sit secundũ se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO ad tertiũ, an, scilicet redẽptio vexatiõis hic habeat locũ, distinguo: q̃a aut est sermo de redẽptione vexationis ꝓpriè. Et de hac dico, quòd nõ habet locum : quonia secundũ S. Tho. & cõmuniter doctores, in consequutione beneficiorũ redemptio vexationis propriè nõ habet locũ, ante ius acquisitũ: constat autẽ quòd hic non est acquisitũ põtificatus ius. Aut est sermo de redẽptione vexationis Ecclesiæ. Et de hac dico, ꝙ esset habere locũ in proposito, si vna circunstãtia amoueretur : quia Ecclesię debetur bonus & dignus pastor: nec est dubiũ ꝙ sic illi ius quæsitũ de hoc, & ꝙ electores tenentur sibi prouidere de tali capite. & excellentis esset charitatis: si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniã quis eis daret, ne tã immane sacrilegiũ committerẽt, sicut volentibus materiale tẽplũ spoliare, pecunia laudabiliter daĩ, ne hoc faciãt, & incidentes in latrones: licitè offerunt ꝓ vita aut libertate redimẽda pecunias & si iuramento se obligent ad aliq̃d eis dandũ, tenenĩ seruare promissum. Tãtò aũt magis in casu nostro licitũ & laudabile est pecuniã dare & promittere, quãto vita ouiũ Christi omnibus rebus tẽporalibus præpõnẽda est: quũ ꝓ his, domin⁹ animã posuerit, cæterisq; ponẽda mãdauerit non solũ exteriorem substantiã, sed vitã quũ oportuerit. Circũstantia autem auferẽda est velle sedẽ episcopalem pro seipso, siue pro quocũque alio in particulari, cui ius quæsitũ non est. Hæc nãque circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redẽptio vexationis (vt eius nomen sonat) nõ importat acquisitionẽ boni, nisi iure debiti, & exclusionẽ mali iniustè illati, aut inferẽdi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, & bonũ & dignum

in com

in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea q minus bonũ quã op⁹ sit, mali rationẽ habet) nõ tamen dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quũ in casu proposito quęratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequẽs est quòd hic non quærit redimere vexationem Ecclesiæ, sed suam: & qa hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quispiam potest, quòd in tali casu sunt duo actus disparati: scili. et datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se: & quòd pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem Ecclesiæ & pastum ouiũ Christi. Fateor ingenuè, quòd si sic fieret, quòd liceret, & ab excellentissima hoc charitate procederet.

¶Aduertẽda tamẽ sunt hic tria. Primò quòd in casu ꝓposito nõ est sic: qa acquisitio põtificatus ꝑ se ꝓponitur cadere sub cõuẽtione pecuniæ datæ aut dãdæ, quãdo autẽ actus isti sunt diuisi, oportet q seorsum fiat redẽptio vexationis Ecclesiæ & seorsũ petitio põtificatus fiat rogãdo absq; omni cõuentione. Vinculum tamẽ iuramẽti addere liceret, si tamẽ in æquè bonũ & dignũ, aut meliorẽ nõ mutaretur sentẽtia: nõ enim licet ponere obicẽ Spiritui sancto & Ecclesię libertati ad æque bonũ, aut saltẽ ad meliorẽ. Secũdò, quòd quia sæpe mẽs sibi ipsi mẽtitur (vt Greg. dicit in pastorali) & fingit sibiipsi de bono opere amare quòd nõ amat, solertissime, solicitissimè & cautissimè scrutãdũ est, quo quis animo mouetur: & vt idẽ Gre. in homi. Pentecostes dicit) de dilectiõe Cõditoris & proximorũ ꝓpter eũ nõ mẽs tantũ, sed manus requirat. Si enim quis in minoribus cõstitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egẽtib⁹ distribuit, quo modo nũc tã repẽte tãta affluit charitate, vt pro sola Ecclesię vexatione redimenda omnia dare velit? Signũ aũt infallibile ad sciendũ quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimẽda Ecclesiæ vexatiõe, etiã si alius fieret Põtifex ęquè bonus aut melior. Nam si nõ daret, cõuincitur q pro seipso aut illo sublimãdo soluit, & nõ tantũ pro Ecclesię redẽptione. Tertiò quòd in casu proposito fit mentio nõ solũ de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Nõ enim etiã pro sola redẽptiõe vexatiõis Ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponũtur esse auari electores. Dare enĩ ecclesiasticũ beneficiũ indigno, est actus secũdũ se prauus: & nulla potest excusatiõe, aut intẽtiõe recte fieri. Vnde sicut nõ licet dicere mẽdaciũ pro saluãda Ecclesia, ita nõ licet dare ecclesiasticũ beneficiũ indigno. Quare cõcludẽdo, casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hęc de tertio.

CONCLVSIO.

Exercens actus sacros aliqua consecratione sanctificatos in peccato existens mortali peccat mortaliter, non autem si exerceat actus sanctos, vel iustos, non consecratos tamen.

QVO AD quartũ respondendũ est obiectis. Et ad primũ dicitur, quòd illa maxima tenet in nõ malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonũ est, si nõ sit de genere secundũ se prauorũ. Non enim furari est bonũ, si fiat propter elemosynã largiendã: quia est secundũ se prauũ. Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundum se praua: vt patet ex dictis.

¶Ad secundum dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundũ se malo: iuramẽtũ autẽ & votũ tũc non sunt implẽda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonũ & aliud est committere se malum. Secũdo quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pẽdent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶Ad tertium dicitur, quòd hic non est sermo de simonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubiũ inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubiũ.

¶Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris. 1504. inchoante.

TRACTATVS DECImus de Vsu spiritualium, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR vtrum quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶Videtur quoòd sic. Primò, quia indigne exequẽs officium prælatiõis, peccat. ergo par est de aliis spiritualibus officiis ratio.

¶Secundò, quia minister debet conformis esse principali agẽti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c: peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur q qui tenẽtur ad horas canonicas, & cãtores ĩ choro, & prælati dãdo licẽtiã vni fratri eũti ad emẽdũ pãnẽ, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod nõ solum durum, sed dissonũ satis est.

IN HAC QVAESTIONE quæ propter verba diui Thomæ mota est, primo rem tractabo: Secũdo ad verba sancti Thomæ descendam.

QVO AD primum sciendũ est quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spiritualẽ actum secundũ se licitũ, propter finẽ debitum, &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secũdo ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua vtitur. Et siquidẽ actus sanctitatẽ attendamus, cũ constet quod nõ quilibet sanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratiõe, voto, iuramẽto, elemosyna, &c) distiguere oportet. Similiter cũ cõstet q non quodlibet sacrũ officiũ malè exerceẽ à peccatore (vt patet de officio clericali officiãdo ecclesiã, & in exactione decimarũ: ius eĩm decimarũ spirituale esse cõstat a S. Th. in secũda secũdæ. q. 87. ar. 3.) distinguere quoque hic oportet. E quoniã potẽtia est propter actum distinguatur cũ S. Tho. ex 3. parte. quæst. 64. art. 3. actus sanctus in duo genera. Quidã enim sancti sunt, quia cõsecratione aliqua sanctificati: & hi propriè sunt actus sacramentorũ. Quidam vero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶His præmissis pono duas cõclusiões. Prima est. Quilibet existẽs in peccato mortali vtẽs sacro officio secũdũ actũ sanctũ id est cõsecratione aliqua sanctificatũ, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quantũ est in se, polluit sancta, quãuis incõtaminabilia s̃m se sint sacramẽta. Et hæc cõclusio communiter cõceditur, habeturque in 4. sen. dist. 5. & in Tertia parte. quæst. 64. art. 6. Secunda est. Exercẽs in peccato mortali act⁹ sanctos, id est iustos, quoscũque, non consecratos tamẽ, nõ peccat mortaliter, per se loquendo. Et probaẽ hęc cõclusio: primò, quia si hoc esset peccatũ esset sacrilegiũ: sed hic sacrilegiũ esse nõ potest, cũ sacrũ propriè nullum sit. Et si dicatur quod licet nõ sit sacrũ aliquod ex parte actus, est tamen hic sacrũ aliquod ex parte officij: puta prælatiõis, vel ministerij Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat: quia cũ potentia sit propter actũ, nullus potẽtia, vt sacra, vtitur: qui sacrũ actum non exercet, sacrilegiũ aũt tunc tantũ cõmittitur, quando cõtra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam nõ: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶Et si diligenter attẽdamus distinctionibus factis, ad hęc oportet venire: oportet nãque aut ex sanctitate actus tantũ (puta tãgere corp⁹ Christi) aut ex sãctitate officij tãtũ (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusq; peccatũ mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantũ hoc nõ est etiã si cõsistat in sanctitate cõsecrata quia licet peccatori tãgere corpus Christi, leuando ipsũ de luto: & baptizare ĩ casu necessitatis sine solẽnitate. Nec ex sanctitate officij tantũ qa oportet actũ ipsũ esse sanctũ alioquin Episcopus aut Curatus exigẽdo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: qa officij sui actũ exequiẽ: hoc aũt est ridiculũ. Ergo ex sanctitate vtriusque. Et cũ non ex sanctitate large sumpta (quoniã sic nõ liceret peccatorem clericũ orare: quoniã officij sancti opus est sanctũ) relinquitur, q ex sanctitate strictè in cõsecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixit autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hęc de primo.

QVO AD secundum verba diui Tho. in 4. di. 5. & di. 19. ar. 1. quæst. 2. & in secunda secũdæ. quæst. 33. artic. 5. & quæst. 60. art. 2. ad tertiũ: & in Tertia part. q. 64. art. 6. & specialiter ad primũ consona non videntur. Nam in sententiis durè nimis loqui videtur, & prælatum expressè dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprij officij exequẽdo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorẽ corrigere absq; nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicẽ non peccare arguendo & iudicando: & vtrũque super eadẽ Aug. autoritate fundat. Si enĩ peccatorẽ prælatũ ista facere esset secundũ se peccatũ mortale nulla humilitas stãs cũ peccato mortali, faceret, vt esset licitũ

vt hic docemur.Et in tertia parte vbi suprà docuit nos illam distinctionẽ de duplici sanctitate tam actus:quàm ministri.Et per illam ostendit , quòd peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccãt:& tanti eam facit, vt vtatur ipsa iuxta illam regulã:Si affirmatio est causa affirmatiõis,negatio est causa negationis.& econuerso:dum ex negatione sanctitatis consecratæ, infert negationem peccati in ministro peccatore : & ex affirmatione consecratæ sanctitatis , infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima censenda est : procedit enim ex per se causa.

¶Ex quibus credo ego, ꝙ dicta in sentẽtiis ad doctrinam in summa traditã tãquam resolutionem sint reducenda, & non econuerso.Vnde cùm omnes actus in arguẽdo allati sint sancti:quia sunt actus virtutũ,& nõ consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens:per se loquẽdo, nõ mortaliter peccat,nisi ꝑdicatio excipiatur:qa est actus Sacerdotis, aut Diaconi:quãuis hęc exceptio non necessaria videatur:quia prędicatio nõ est actus ordinis,per se loquẽdo : & cõsequenter cũ non sit nisi secũdo modo actus sanctus: idem videtur de ipso & aliis iudicium:non tamẽ ex æquo:quia pręcipuus est pastoris actus:dicẽte Christo in institutiõe põtificatus Petro:Pasce oues meas.Et cõfirmatur hoc de prędicatiõis ministro,qa in synagogis Iudæorũ & tẽplo etiã non Sacerdotes,aut Leuitæ prædicabãt : alioquin nõ fuisset Christo permissum prædicare.& Act,13. non fuisset à principibus Synagogæ requisitum,& concessum,ꝙ Paulus prædicasset in synagoga. Cùm hoc tamen stat quòd fortè prædicare ex officio (sicut Episcopus prædicat) cum solennitate,sit mortale:sicut baptizare ex officio,vt S.Thomas dixit.

¶Ad rationẽ ergo primã (quæ in 4.sen.mouit autorem) dicitur ꝙ indignè pro nũc sumitur dupliciter:scilicet priuatiuè,& contrariè & ꝙ indignè priuatiuè exequens non semper peccat sed nõ meretur id ꝙ priuata dignitas adimit.Indignè aũt cõtrariè faciẽs aliquid,peccat:sed tũc hoc restat probãdum,ꝙ prælatus exequẽs officiũ suum quo ad actus charitatis & iustitiæ scilicet corrigere,docere,&c.indignè agat cõtrariè. Quid enim cõtra sanctitatẽ horum actuũ facit personæ macula non dico manifesta aut scãdalosa,sed absolutè ipsa macula peccati?Certè nihil video,nisi ꝙ priuat illos actus bonitate meritoria:quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione cõcludit peccatum mortale , sed peccatum tãtùm , vt patet intuenti. Hãc autem rationẽ ipse modificauit in tertia parte quasi addens, quòd tũc est indignus contrariè , quando est respectu actus sancti:id est cõsecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem scilicet de correctiõe fraterna,explanauit quòd reddit ipsum correctore indignũ , sic quòd quoddam impedimentum correctioni proximi confert non tamen tale,ꝙ per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari.Vnde actus iurisdictionis quorũcunq; prælatorũ & superiorum & actus per accidẽs ministrorũ ordinis & vniuersaliter non cõsistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati non pariũt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum,& eorum susceprio puritatem à mortali crimine exigit.Verùm scito quòd nec verò contritus nec credens se contritum quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere : alioquin quilibet qui peccauit mortaliter , exponeret se periculo peccandi mortaliter,cũ ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramẽta accedit:cum nemo sciat,vtrũ odio vel amore dignus sit:& hoc expresse sentit S.Thomas in 4.distinctione 9.&c.

¶Et per hęc patet respõsio ad obiecta. Romę die 24.Aug.1506.

TRACTATVS VNDECIMVS

De voto non nubendi & de nouitiis , in tres quæstiones diuisus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2 *Num emissurus professionis votum possit absolutè renũtiare propinquiis hæreditatem,quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam.*
3 *Num per votum,quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.*

QVAESTIO. I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVAERITVR. Vtrum votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

¶Et videtur quòd non.Primò Quia minus non æquiualet maiori.Sed votum castitatis maius est, quàm non nubendi : sicut seruare castitatem plus est quàm non nubere.ergo.

¶Pręterea,duorum conuertibilium quicunq; destruit vnum,destruit & reliquum: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis,& nõ contra votum nubendi : ergo hæc duo non conuertuntur.

CONCLVSIO.

Votum castitatis , & votum non nubendi propriè sumendo votum, æquiualent atque idem sunt , & eadem ratione dispensabilia vel indispensabilia , quamquàm communiter capiendo votum aliquo pacto diuersa esse videantur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest.Primò,vtrum hęc duo vota simpliciter ęquiualeãt. Secundò vtrum æquiualeant quo ad indispensabilitatem aut incommunibilitatem ; ita quòd nulla autoritas possit in alterum quæ non potest in reliquum.

¶Et in primo quidẽ sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur,quòd non æquiualeãt: attentius tamẽ considerãtibus apparet,ꝙ distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi:vt placet Theologis in 38.dist.primi. Vno modo propriè: alio modo cõmuniter. Voti siquidẽ propriè sumpti materia tantũmodo est bonum supererogatiõis.eo ꝙ de ratione voti est, ꝙ sit de meliori bono. Voti verò cõmunis materia: est etiã bonum,ad quod quis aliàs tenetur. non inquãtum huiusmodi,sed inquantum voluntarium vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè, cũ sub tali voto non cadat,nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem (quia ad seruandam extra matrimoniũ castitatẽ quilibet ex præcepto tenetur) consequẽs est tale votum & votum non nubẽdi æquiualent.Si verò loquamur de voto castitatis cõmuniter,cùm sub tali voto claudatur omnis castitas,cõsequens est quòd tale votum, & votum nõ nubẽdi non æquiualẽt: sed longè maius est votum castitatis.

¶In secũdo verò sensu quid tenendum sit,ex modò dictis cõcludendum est. Quidam enim , quia sedi apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis,duo tantùm inueniuntur reseruata,scilicet religionis & castitatis, & reseruationes non sunt amplianddæ,sed potius restringendæ (quasi odiosa prelatis , quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem coitum secundum cõmunem loquẽtium vsum excludere intelligitur , credũt hęc vota non esse æquè incõmutabilia: sed in voto nõ nubendi Episcopũ, in voto verò castitatis solùm Papam dispẽsare posse.

¶Sed opinio hæc à veritate lõgè est:ꝙ tripliciter probatur. Primò:quia hęc duo vota æquiualẽt quo ad id ꝙ per se & simpliciter in voto castitatis, absolutè loquẽdo, inuenitur. sub voto enim castitatis,absolutè loquẽdo,cadit castitas supererogationis ꝑ se & simpliciter: vtpote tãquam ad quod institutum est: castitas autẽ ad quã omnes necessariò tenẽtur, non cadit , nisi fortè secundum quid : constat aũt ꝙ in voto non nubẽdi clauditur tota castitas supererogationis.Relinquitur igitur, ꝙ eiusdem rationis est dispẽsare vtrunq;. Secundo:quia votum castitatis intantum est reseruatum Papæ,inquãtum est ab eo dispensabile.Non est autẽ dispensabile , nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquãtum dispensabilia non solùm equiualẽt,sed sunt idem:nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa,nisi nubere, & pro nullo alio obtinẽdo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votũ castitatis nisi pro cõiugio.Vnde dicere,votũ non nubẽdi non esse reseruatum,vt votum castitatis,est propriam ignorare vocem. Tertiò , quia nisi aliunde ad oppositum quandoq; cogamur,verba iuris propriè interpretanda sunt.Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent,dũ propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autẽ nomen (vt ex dictis, & ex suo proprio fine , ad quem inuẽtum est,patet) obligationem ad ea , quæ supererogationis sunt,proprie importat:nulla enim est necessitas votiuę obligatiõis ad ea,ad quæ ex pręcepto tenemur. Vnde applicatũ ad materiã veneream,dicẽdo votum castitatis , obligationem ad abstinẽdum à venereis,quę licuissent, propria significatiõne insinuat,Quum ergo reseruatum apostolicæ sedi dicitur,proprie sumitur.Sic autem æquiualere,imò idem esse ꝙ votũ non nubendi,ostensum est.Relinquitur ergo quòd vtrumq; apostolicę sedi eadem ratione & reseruatione reseruatũ est. Nec fit hic aliqua reseruationis ampliatio : nec vocabula extra communem vsum doctorũm trahuntur,quãmuis vulgares largius loquantur.

AD Vtranque autem rationem in oppositum simul dicitur, quòd nihil aliud concludunt , nisi quòd votum castitatis large sumptum , & votum non nubendi,non æquiualent simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostrę:qua diximus,quòd votum castitatis proprię, & votum non nubendi,simpliciter ęquiualent : & quòd votum castitatis, absolute loquendo,& votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem ęquiualent. Mediolani, die 18.Decembris 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum,possit absolutè renuntiare propinquis

quis hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectã.

QVAERITVR Vtrúm emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶Et videtur quòd sic. Primò, quia vnusquisq; potest liberè vti iure suo, etiã si inde alterius damnum sequatur. Ius autẽ renũtiandi cõpetere cõstat tali nouitio, qui nõdum adiit hæreditatem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶Præterea, Nullus tenetur cõstituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionẽ, aut rem acceptam. Constat autem quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptiõis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniustè extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶Et confirmatur quia hęreditati grauatæ debitis nouitius indubiè posset renũtiare, & nõ se cõstituere debitorẽ: ergo hęreditate obnoxia, multis restitutionib⁹ idẽ poterit: neq; enĩ magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò ſm quosdam solutio debitorũ ex mutuo vel emptiõe, &c. præcedit restitutionẽ malè ablatorum.

¶Pręterea; In professione religionis homo moritur mũdo, ac ꝑ hoc debet abdicatis omnib⁹ solicitudinib⁹ seculi huius in nouitatẽ se vitę trãsferre. Cõstat aũt ꝙ si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubiis extãtibus: tum vidẽdo, & examinãdo ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerũ vẽditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & aliis quamplurimis, quę cum religiosi animi quietè nõ stant.

¶Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professum solicitari circa ea, quę mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorũ vtrunq; videtur inconueniens: quum beatus Matthęus, qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Lucæ 5. sic quòd vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN Oppositum est, quòd ius naturæ expressum à Domino, Matth. 7. Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruãdum est. Constat autem, ꝙ ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniustè extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

CONCLVSIO.

Potest nouitius hæreditatem, quã probabiliter dubitat malè adepto ære infectam, propinquis, quos indubiè credit restituturos, absolutè renuntiare, quos etiam si secus nouit, debet ita renuntiare, vt omnino quæ restituenda sunt restituantur, apponendo tot & tales conditiones suæ renuntiationi, vt vel per propinquos vel alios restituantur aliena.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, quòd si propinqui, ad quos post renuntiationem perueniret hæreditas, sunt tales quòd indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renuntiare insinuãdo illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundò, quòd si propinqui prędicti sunt tales, quòd indubie credãtur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renũtiare. Tertiò, quòd si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolute renũtiare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶Ad quorũ euidẽtiam aduertendum est, quòd renuntiare hęreditati duo importat: vnũ explicite, scilicet nolitionẽ hæreditatis: & alterũ implicite, scilicet diuersionẽ hæreditatis ad aliũ, vel alios. Renũtiante enĩ aliquo, hæc duo sẽper se inseparabiliter comitãtur: sic ꝙ renũtiãs, directe hęreditatẽ nolle se fatetᷣ: & ex hoc naturali necessitate sequitᷣ, ꝙ ad alterũ hæreditas declinet. Et si in renũtiatiõis quidẽ actu sola nolitio cõsideretur, hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentũ aliquod afferre vetãs talẽ nouitium à libera & absoluta renuntiatiõe: quoniã nec pręcepta restitutiõis ad hoc ipsum cogũt, quũ ad ipsum adhuc se non extẽdant: quia nõ cõprehenditur sub aliquo nouẽ generũ personarum ad restitutionẽ obligatarum secũdum doctores in illis versibus, Iussio, consiliũ, &c. vt patet discurrẽti per singula. Nisi quis crederet, ꝙ nolẽdo hęreditatẽ, fieret nõ obstãs detentioni rei alienæ, quum possit nõ renuntiãdo obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutiõi. Sed hoc nõ videtᷣ necessarium: quia, vt S. Thomas in Secunda Secundę quæst. 61. art. 7. ad tertium dicit, tũc solùm nõ obstare obligat aliquem ad restitutionẽ, quãdo præsupponit obligationẽ ad obstãdũ in eo, qui nõ obstat: in hoc aũt nouitio nulla præsupponitᷣ obligatio, sed quæritᷣ an in eo sit. Nec apparet aliquod ꝑceptũ charitatis ad hoc obligãs: sed (vt obiiciẽdo tactũ est) apparet oppositũ ex eo ꝙ cuilibet licitũ est vti iure suo: & null⁹ omnino expers tã facti, q̃ rei tenetur se inuoluere nouis quęstionibus & obligationib⁹, vt alteri satisfiat. Si verò in renũtiationis actu cõsideretur declinatio hęreditatis ad aliũ vel alios, quãuis prima facie videatur, ꝙ quicquid hinc sequatur, ponderãdum non sit: eo ꝙ renuntiãs non est autor talis diuersionis, nec intendit eã, sed ordinario cõcomitatur intẽtum à renũtiante, scilicet nolitionem hæreditatis: diligẽter tamẽ cõsideranti videri facile potest, declinationẽ istã esse, etsi non principaliter: secũdariò tamen intentã à renũciãte: quoniã scit principali suũ intẽto annecti declinationẽ hęreditatis ad tales, & põt impedire cõnexionem talis declinationis, renũtiando aliis, vel modificãdo, &c. Attẽta ergo in renũtiationis actu diuersimode hæreditatis ad tales ꝓpinquos, verificãdi habetᷣ via per quatuor supradictas cõclusiones. Quũ enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renũtiantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secũdò intẽtus effect⁹ (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac depẽdeat detẽtio aut restitutio alieni æris hęreditati immixti (quoniam ex ista declinatione ius hęreditatis acquiritur, & dominiũ facti respectu æris alieni: etsi ad auaros diuersio fit, ꝑseuerabit detẽtio alieni: si verò ad bonos viros fiet restitutio) cõsequens est, ꝙ talis diuersio debeat sic à renũtiãte eius autore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetᷣ: alioquin ipse reatũ iniustitię euadere nõ potest. Et cõfirmatur: quia renũtians, inquãtum est autor talis deuotiõis, quãuis implicite, positiue tamen disponit de hęreditate infecta. Cõstat aũt, ꝙ ordinãs & disponens de hæreditate infecta, immunẽ ab iniustitia nõ se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituẽdo: nec protestatione aut renũtiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidẽdum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutus subtractione pręcepti, ad quod tenetur in dispositiõe hęreditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certũ aut dubium verisimile sit de infectiõe hęreditatis: quoniam quẽadmodum disponẽs de hęreditate tenetur, quę constat aliena esse ordinare, vt omnino instituãtur: sic tenetᷣ de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena cõperiantur reddãtur: quia ad hoc teneretur ipse si hæreditatẽ in se susciperet. Quia igitᷣ huiusmodi libere renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionẽ fieri non posse supponitur ob sui intricationem: consequens est ꝙ renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam prouisionẽ restitutionis agẽdę: siue hoc sit propter cognitam fidelitatem bonorũ propinquorũ succedentium post liberã renũtiationem, vt prima conclusio dixit: siue hoc sit ꝓpter multas cautelas & fideles executores electos, & aliàs huiusmodi circũstantias in modificata renũtiatione, vt quarta cõclusio ꝓposuit. Et quia oppositorũ eadẽ est disciplina, ex eisdẽ prĩcipiis patet illicitũ esse absolute renũtiare, q̃do ex hoc scitur, aut dubitatᷣ ad tales restitutio æris alieni diuoluẽda, quib⁹ exosa est restitutio: vt secũda & tertia cõclusiõe dictũ est. Nec est in dubiũ vertendũ, an fideliter restituẽt cohęredes, qui proportione sua infecta nõ curãt satisfacere: voce etenim Domini dicitᷣ Matt. 7. A fructib⁹ eorũ cognoscetis eos.

AD Argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolute renuntiare, respondendum est,

¶Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius absolute & libere renuntiandi hæreditati infectę in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶Ad ſm dicitur, ꝙ quum in renũtiatione interueniat dispositio quędã rei alienę hęreditati immixtę, nisi talis dispositio debitis circũstantiis fulta sit, dãnificarentur ex hoc illi, quib⁹ res debet restitui, ac per hoc acceptio quędã alienę rei suboriretur in ipso renũciãte, obligãs ipsũ ad restitutionẽ, acceptionis siquidẽ nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorẽ se constituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam pręcedentem acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat.

¶Ad confirmationem verò dicitur, ꝙ ideo grauamen debitorum paruipẽditur, quia creditoribus consueuit etiã a detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorũ fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renũtiatione ad tales hęredes deuoluẽdã esse hęreditatẽ grauatam debitis, quos crederetur nõ soluturos, & propter potẽtiam, vel aliquid aliud nõ posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorũ ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ nouitius perplexus non remanet in

hoc

hoc casu: sed absoluere se absq. multa difficultate pôt ab huiusmodi solicitudinibus, etiã quãdo habet ꝓpinquos auaros adhibẽdo necessarias cautelas in renũciatione. Quod pôt multipliciter fieri vel renuntiando aliis quos nouit non detenturos alienum, vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed substituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit quid restituendum sit, & restitutum: vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed ordinando, ꝙ hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit quousq; tales electi ab ipso renũtient, nõ inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniã nemo militat propriis stipẽdiis legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus cõdignam & honorabilẽ mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo rectè disposita renuntiatione Christum nudum nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus est, quum Zachęus Lucę 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter, de vsu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propriis. glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesimanona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

VAERITVR Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

¶Et videtur quòd sic. Primò: quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio. vnde potest agere cõtra eũ, qui promisit, si non seruauit ꝓmissum, sed in talibus votis fit ꝓmissio nõ soli Deo, sed etiã tali Ecclesię implicitè vel explicitè ergo ꝑ tale votũ acquiritur ius illi Ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic vouẽs intendit se obligare nõ solùm ad offerendũ Deo tale quid, sed ad offerendũ tali Ecclesię vel imagini. Si dicatur, ꝙ illa promissio non est acceptata à prælatis illius Ecclesiæ, & ideo nõ acquiritur illis ius. Cõtra hoc est: Tũ quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum cõstat Deum acceptare promissionẽ sibi factã, ita Ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc ꝙ acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis Ecclesiis. Præterea, Si per tale votum non esset acquisitum ius Ecclesiæ, non posset Ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extra de sensibus, capit. ex parte, & ab Innoc. & ab abba. ibi. & ex glos. 12. quæst. 1. cap. scimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi, & Summæ Pisanæ sequaciúmque opinio.

CONCLVSIO.

Nullum alicui ecclesiæ, seu imagini ius acquiritur ex eo, quod quippiam ibi offerendum vouetur quacunque id quispiam ratione vouerit studere, tamen vnusquisque debet implere quod vouit, nec sine dispensatione, vel commutatione, votum præterire: aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi Ecclesiæ, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij verò oppositum sentiunt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera: quandò scilicet necessitas vel vtilitas id exposcit.

¶Et horũ, iudicio meo, opinio vera est, & cõformis Theologorũ antiquorum sentẽtiæ. Vera quidem: quia cùm ex voto nulli ius aliquod acquiratur nisi ex obligatiõe vouẽtis: obligatio aũt vouẽtis ex sola eius promissione oriatur, secundũ ꝙ in voto inuenitur promissio, iudicãda est obligatio & iuris acquisitio. Cũ autem in voto sint duo, s. promissio, & res promissa, & cõtingat quãdoq; rem promissam vnã aliam promissionem esse (vt patet in voto ꝓfessiõis) necesse est duo esse genera votorũ: quędam vna ꝓmissiõe cõtenta, quędã duplici ꝓmissiõe munita. Et vota quidẽ illa quæ vnicã tantùm continent promissionem soli Deo cui promissio illa necessariò fit, ius acquirũt, talia aũt sunt omnia vota, quibus Deo tãtum aliquid ꝓmittimus. Vota autẽ quæ duplicẽ implicãt promissionẽ (alterã vt materiam voti, alterã vt essentiã voti) duob᷑ ius acquirũt, & creaturis illis quibus aliqua boni ꝓmissio fit, & creatori cui vouetur implẽda promissio creaturis illis facta. Talia aũt sunt vota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt S. Thom. in Secũda Secundæ, q. 78. ar. 5. docuit. In huiusmodi siquidẽ votis, promissio obediẽtię ꝑlato, tanquam quoddã supererogationis bonũ est res promissa Deo, & materia voti, promissio aũt, qua Deo, ad id nos seruandũ obligamur, essentia voti est, & actus latrię. Et quoniã ꝓmissio rationis actus est, expectationẽ pariẽs in eo, cui fit promissio, nõ potest fieri nisi rationẽ habẽtibus: & consequẽter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori aut ratiõali creaturæ fiat, Ac per hoc ex voto nulli pôt ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ raciõali: sola enim promissio in voto ius parit. Cũ ergo in huiusmodi votis, quæ fiũt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat ꝓmissio nisi Deo, & Sãcto alicui, nulli cõsequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdẽ autẽ autoritatis est dispensare, vel cõmutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cũ non sit minor autoritas Ecclesiæ in concernentibus cælestẽ curiam, quàm in spectãtibus ad eius principem, nec aliquod dãnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota cõmutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorũ Sanctorũ quibus promissum aliquid erat. Nec cõtendat aliquis implicari in his votis ꝓmissionẽ prælatis illis Ecclesię, ex eo ꝙ res, quam vouẽs promittit offerre illi Ecclesię, intelligit prælatis Ecclesiæ ꝓmissa. Hoc enim falsum esse ex eo cõstat, ꝙ in huiusmodi votis locus, in quo implendũ est votum, nõ cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circũstantia rei promissę sicut tẽpus & quãtitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agitur: nisi ꝙ promittitur Deo talis res, tali tẽpore, & in tali loco offerẽda. vbi patet nullã promissionẽ prælatis Ecclesiæ esse materiã voti, sed tantũmodo rem talibus circũstantiis vestitam. Nec refert an tales circunstantiæ sint locus, tempus, quãtitas, &c. an sint personę humanæ. Si quis eñ vouerit nutriturũ se tales pauperes Christi vno die, quãuis teneatur hoc facere, potest tamẽ eius cõmutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorũ: quia personę illę non cõcurrunt in illo voto, vt quibus fit promissio aliqua, sed vt circunstãtia eleemosynę offerendæ Deo vt dicit S. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 1. ad quintum

¶Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominũ casus põderare: an scilicet vouẽs dixerit secũ, Promitto Deo & beatę Marię offerre cereũ in tali Ecclesia. an dixerit, Promitto Deo & tibi beatę Marię talis Ecclesię offerre cereũ: vt credatur ꝑ hãc diuersitatẽ in secũdo casu acquiri ius illi Ecclesię, q̃a imago illius Ecclesię significatur ibi cõcurre, vt persona, cui fit ꝓmissio. Hoc enim friuolũ esse ex duobus patet. Primò quia imaginẽ vouens non alloquitur, nisi secundum id ꝙ repręsentat, scilicet beatam Virginẽ in cælo regnãtem, & cùm nõ promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrũt, vt circũstantiæ rei ꝓmissæ. Secũdò quia omnia, quæ implicitè in voto inueniũtur infra voti limites, secundum voti rationẽ interpretanda sunt, nisi ex intẽtione vouentium aliud habeatur. voti aũt, ratiò Deo promissionẽ fieri exigit. Aliã autem promissionẽ vt materiã habere tũc tantùm promittitur, quãdo alicui creaturę rationali promissio seruãda, voto vel promissioni adiũgitur, vt ex dictis patet. Cõstat autem ex intentione vouẽtium, qui nõ nisi vouere intẽdunt (ꝙ promissionẽ supernę curię creditur importare) ꝙ talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quòd omnia vt circunstantię rei promissę intelligantur, & sola superna curia concurrit vt persona cui fit promissio.

¶Cõformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè cõmuniter Theologi scripserũt, omne votũ esse commutabile in votũ religionis. Cõstat autem id de quo est ius acquisitũ alicui Ecclesię: non posse cõmutari in votũ religionis. Non enim satisfit pẽsioni debitæ Ecclesię cathedrali, si debitor ingreditur religionẽ, nec ab obligatiõe soluẽdi legati, aut cõtractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptãda est cuiusdam glossa, dicẽtis hoc intelligi de votis personalibus, non autẽ de votis realibus: volũtaria enim est. Admirandũ quippe est valde, si restringẽdũ dictũ cõmune foret, cur eorũ aliquis explicitè vel implicitè nõ restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnũ tãtùm excipiens: scilicet de notabili subsidio Terrę sanctę: in quo Papam cõsulendum dicit. S. Thomas quoq; in Secũda Secundę, quęst. vlt. expressè sentit ꝙ obligatus voto simplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non est, si perfectiorem religionẽ ingreditur: quia in maiori claudit minus. Ex hoc apertè insinuãs, per votũ non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitũ ius alteri religioni esset, nõ posset absque violatione voti proprio motu aliã religionẽ perfectiorem ingredi: quoniam in his, quę alterius ius cõcernunt, locum non habet propositio dicens, ꝙ in maiori clauditur minus. Nõ enim q̃ debet centũ alicui Ecclesiæ, si soluat centũ quinquaginta alteri Ecclesiæ, vbi sanctius viuitur, &c. absolutus est a debito. Si igitur ex voto simplici nõ acquiritur religiõi ius personę voto ꝓmissę cõsequẽs est, ꝙ nec aliarũ rerũ. Nõ acquiritur igitur ius aliquod Ecclesię ex eo ꝙ aliquid ibi ad offerẽdum vouetur (siue ad ornatũ, siue ad subsidiũ, siue ad quodcũq; aliud cõmodum Ecclesiæ spectet) tenetur tamẽ vouẽs implere ꝙ vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturũ vouit: alioquin si absq; dispensatione vel cõmutatione votum integrè non seruaret, mortaliter peccaret.

ET Per hęc patet reſponſio ad primum. Falſum eſt enim, quòd in his votis fiat aliqua promiſsio prælati Eccleſiæ: iã enim patet, quòd cum dupliciter promiſsio poſsit in voto inueniri, ſcilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ eſt eſſentia voti, conſtat quòd creatori tantùm fit: materia autẽ voti ſi promiſsio eſſe debet oportet quod creaturæ rationali fiat. Et ſi indiſpenſabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturæ rationali militantis Eccleſiæ, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶Ad ſecũdum dicitur ſm Theologiam loquendo (ad quam ſpectat de votis tractare) ꝙ Eccleſiam poſſe agere cõtra vota huiuſmodi non ſeruãtes, põt dupliciter intelligi. Vno modo, vt Eccleſia agat pro iure ſuo cõtra eũ qui vouit: & ſic nec iure probatur, nec rationi conſonat, ꝙ agere poſsit: quia nulla ſibi pollicitatioñe facta, nullum ſibi exigẽdi ius cõgruit. Et Decretali ſiquidem illa hoc non habetur: quoniã ibi agitur cõtra eos, qui iam antiqua obſeruatiõe ſe debitores Eccleſiæ cõſtituerũt ex votis emiſsis: cõcurritq; ibi obligatio votiua quaſi ꝑ accidẽs: ex quacunq; ſiquidẽ cauſa longis tẽporibus cõtinuè perſoluiſſent certam frumẽti menſurã, eadem quæſtio emerciſſet. Autoritas aũt Innocẽtij, Abbatis, Archidiaconi & gloſ. non eſt maior rationibus ſuper quibus fundãtur quas cõſtat non cõcludere acquiſitũ eſſe ius Eccleſiæ alicui. Innocẽtius eñi opinãs monaſteriũ poſſe agere cõtra eum, qui vouit ingredi illud: fundat ſe ſuper hoc, ꝙ votũ eſt obligatoriũ. Ex hoc aũt nõ ſequitur, ꝙ illud poſsit agere: ſed ille cui promiſsio facta eſt, Deus ſcilicet. Abbas verò ſuper verbis illius Decretalis: ſcilicet, Cogẽdi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propoſitũ: quia, vt patet, textus loquit̃ quãdo Eccleſiæ erat ius acquiſitũ ex ipſa vouentiũ antiqua obſeruatiõe. Gloſſa verò illa, quia vniuerſaliter, abſolutè & imperialiter loquitur, dicẽs ꝙ ex nulla pollicitatione poteſt quis cõueniri, nihil obſtat. Quãuis ſuper nulla ratione fundetur, ſi ad hoc adducatur propoſitũ Archidiaconus verò prædicta ſequitur. Poſſet quoque & forte melius dici, quòd doctores iſti, licet dicãt, quòd Eccleſia poſsit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquiſitum, ſed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus ſuis. Alio modo contingit Eccleſiam agere, vt vices Dei gerit, cui eſt facta promiſsio. Et hoc modo Epiſcopus quidem ex officio agere poteſt contra nos ſeruantes talia vota: aliæ verò eccleſiaſticę perſonæ poſſunt indirectè agere, ſuggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium eſt inter poſſe conueniri ab Eccleſia, vt illi dicebant, & non poſſe conueniri, vt alij ſentiebãt: ideo non eſt mirũ, ſi diuerſa ſenſerũt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ, die 13. Martij. 1500.

TRACTATVS DVODEcimus de Maleficijs, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

QVAERITVR Vtrum liceat maleficium ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶Et videtur ꝙ ſic. Quia neceſsitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad cõmodum proprium: vt patet in petente mutuũ ab vſurario. Sed hic nihil aliud interuenit, niſi vti iniquitate alterius parati, & c. ergo eſt licitũ. Et cõfirmatur: quia nõ minus malum eſt iurare per idola: quã ſiplex maleficiũ: ſed ſm Auguſt. ad Publicolã, licitũ eſt vti iuramẽto alterius per idola in pacis fœdere cõponendo: ergo licitum quoq; erit neceſsitate vigente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Eſt cõmunis ſentẽtia Theologorum.

CONCLVSIO.

Non licet maleficium ſoluere vtendo malefici ad hoc parati opera, niſi fortè ſimplici diſſolutione, & abſque aliquo maleficij opere.

RESPONDEO, Quamuis pręſumptuoſa quædam ac temeraria opinio ſenſerit licitum eſſe non inducere ad maleficiũ faciendum: ſed neceſsitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem ſupradictam: indubiè tamen ab omnibus fidelibus oppoſitum tenendum eſt. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deut. 18. Prohibetur ſiquidem in his locis recurſus ad magos ariolos, diuinos, & c. Conſtat autem quòd tales ſunt parati ad huiuſmodi ſacrilegia & homines, vt plurmum neceſsitate aliqua conſueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati ſunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum eſt igitur vti iniquitate ſortilegorum maleficorum, & aliorũ huiuſmodi ad ſuum commodum, quacunque id neceſsitate, voluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD Cuius euidentiam ſciendum eſt, non ſemper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandũ, ſed tũc ſolũ quando põt hoc fieri abſq; participatiõe in crimine: quãdo aũt hoc contingat, hic ſumendũ eſt. Duo ſunt genera operũ, quę malè exerceri poſſunt à paratis ad peccãdum. Quędã ſunt quę deformitatem peccati habẽt neceſſariò annexã: ſic ꝙ ab his non poſſunt, etiã ſi vellẽt, abſq; peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quędã verò ſunt, quę ſm ſe bona vel nõ mala ſunt, quæ tamen ex volũtate operãtium ſemper habẽt annexũ peccatũ: vt patet de mutuo vſurarij: mutuare enim nõ exigit peccatũ, ſed vſurarius paratus eſt annectere ſemper mutuo vſurę vitiũ. Ex hoc autem ſequitur alia differẽtia, ꝙ primos actus nullus põt petere aut conſentire, vt ab alio fiat, quia ſunt ſm ſe mali: & Rom. 1. dicitur. Digni ſunt morte non ſolũ qui talia agũt, ſed etiã qui conſentiunt faciẽtibus. Secũdi verò generis actus licitè poteſt quis petere, & eis cõſentire: quoniã deformitatẽ peccati nõ ex ſe trahũt: ſed voluntatem alterius adiunctã ſuſtinẽt. Ex hoc aũt ſequitur tertia differẽtia, ꝙ ſcilicet in primis actibus nõ licet vti iniquitate alterius, quia hoc fieri nõ põt abſq; propria. In ſecundis verò licitè poteſt quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipſe petit actũ bonum, puta mutuum, ſed ille adiungit iniquitatem ſibiipſi.

¶Duobus quoq; modis cõtingit maleficiũ à maleficis ſolui. Primo, per ſimplicem diſſolutionẽ ſeu deſtructionẽ maleficij prius facti: puta diſſoluẽdo ligaturã capillorũ cũ annulo ligneo. & c. Et hoc abſq; dubio licitũ eſt, nec eſt opus malefici, vt maleficus eſt, ſed hominis ſciẽtis impedimẽtum boni proximi ſui. Quoniã hic nulla euenit demonũ inuocatio, ſed ſola diſſolutio ſigni, quo durãte Diabolus ſtatuerat malũ cõſeruare alterius. Secũdò, per inuocationẽ dæmonum, ſeu aliud maleficiũ. Et hoc eſt abſq; dubio peccatũ mortale: & eſt opus malefici, inquãtum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, ſed ex neceſsitate deformitatẽ peccati ſibi cõiungit, ideo non ſolũ agẽtes, ſed petentes & cõſentiẽtes, peccato ſe ſubiiciũt. Et ideo quãuis liceat debita prudẽtia adhibita, ire ad maleficũ, & rogare vt factum maleficiũ deſtruat ſimplici diſſolutione: nõ tamen licet ire ad eũ, petẽdo vt alio maleficio aut inuocatiõe dæmonum primum deſtruat. Nec etiã licet abſolutè ire, ad maleficũ, & abſolutè petere, vt ſuccurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, vt ſic petitur, quãdo abſolutè petitur, ſicut cũ quilibet alius artifex expoſcitur. Tum quia particulare opus neceſsè eſt petere, & non vagè relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET Per hęc patere poteſt reſponſio ad obiecta. Tunc enim tantũ licet vti iniquitate alterius ad propriũ cõmodum & c. quãdo petẽs petit actũ bonum, vel nõ malum, ſic ꝙ poteſt à rogato fieri abſq; peccato: quẽadmodum cõtingit & in acceptione mutui ſub vſuris, & in poſtulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuũ, quod poteſt gratis concedi: & hic petit fœdus pacis, quod poteſt ab illis principibus fieri, & ſtabiliri abſq; peccato, veniendo ad fidem, & iurãdo per verum Deum quamuis ſciatur, neutrum id velle facere abſque peccato: quia parati ſunt ex bonis petitis ſumere occaſionem peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri non poteſt abſque peccato: quoniam ſubuentio demoniaca petitur neceſſariò ab his, qui non poſſunt aliter ſubuenire, quàm per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

Quomodo liceat vti iniquitate alteri⁹.

TRACTATVS DECIMVStertius de Spaſmo beatæ virginis Mariæ, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quod de ſpaſmo glorioſiſsimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur ſit canonicum.

SVPPLICANTIBVS Quibuſdam, indulgentiamq; petentibus in feſto ſpaſmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur à dominica in paſsione vſq; ad dominicã palmarum incluſiuè) iuſſum eſt, vt ego conſulerẽ, ſi id, quod dicitur de ſpaſmo ſit canonicum, cui pręcepto pro eo ac debui confeſtim obtẽperans: quid mihi videtur. & qua ratione, ſcribere curaui, quatuor dicturus. Primò quid intelligatur ratione ſpaſmi beatę Mariæ. Secundò, ſi illud fuit ſpaſmus propriè dictus. Tertiò, ſi fuit ſpaſmus vulgariter. Quartò reſpondebitur directè quæſito.

QVO Ad primum, cum Saluator noſter tẽpore paſsionis exiuit à domo Pilati in Caluariæ locum, baiulãs ſibi crucem (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euãgeliſtę (vt patet Matt. 27. & Marci 15. & Lucę 23.) narrant Simonem quendam Cyrenenſem angariatum, vt portaret crucem Domini, euidenter elicitur ꝙ Saluator noſter adeo debilitatus erat ꝙ crucẽ ſolus toto itinere portare nequiit. Sed pręter hæc, quę ex Euangelio habentur: ſcriptũ inuenimus, nõ tamen autentice, quòd Saluator noſter ante angariatũ Simonẽ, ſub cruce cecidit: & quòd beata virgo mater eius cõpatiens, etiã cecidit ſpaſmata, & ꝙ ad perpetuam memoriã ædificata eſt Eccleſia ibi, vocata ſancta Maria de ſpaſmo. Feſtũ igitur ſpaſmi beatæ Marię ſignificat feſtũ illius triſtitię in illo caſu habitę, & tãtę aſſertę, ꝙ fuerit ſpaſmus. Hęc de primo.

QVO

QVO Ad ſecundum, Spaſmi nomen dupliciter ſumitur. Vno modo propriè, vt ſumitur à Phyſicis. Alio modo vulgariter, vt cõmuniter idiotę cõſueuerũt dicere aliquẽ cecidiſſe in ſpaſmo. Prius ergo de ſpaſmo ꝓpriè dicto videamus, ſi in beata virgine fuit. Videt̃ eñ ꝙ in ea fuit vel eſſe potuit: quia poſita cauſa, ponitur effectus: ſed excellẽs dolor quandoq; eſt cauſa ſpaſmi ſm Auic. in tract. de Spaſmo. igit̃ cũ dolor Chriſti beatę virgini fuerit maximus: vt patet per Damaſcenũ in lib. 3. dicẽte, ꝙ dolores, quos mater domini euitauit in partu, paſſa eſt in paſsiõe filij: tũc eñ impletũ eſt illud Simeonis, Lucę 2. Et tuã ipſius animã pertrãſibit gladius: ergo potuit cauſare ſpaſmũ propriè dictũ. Sed ſi diligẽtius cõſideretur, neq; literę, neq; rationi hoc cõſonat. Diſſonat quidẽ rationi Beatã Virginẽ ægritudinẽ aliquam paſſam fuiſſe. Tũ quia ſimilis debeat credẽdi filio per omnia, quantum fas eſt: de filio aũt teſtatur Chryſoſtomus, ꝙ nõ fuit coueniens ipſum aliquo morbo lãgueſcere. Tum quia hoc pręſtitũ videtur Ioãni Euãgeliſtę, dicẽte Hieronymo in prologo Euãgelij Ioannis, ꝙ poſitus eſt ad patres noſtros tã extraneus à dolore mortis, quàm à correptiõe carnis inuenitur alienus: ſpaſmũ aũt propriè cõſtat eſſe morbũ cõtrahentem neruos: non igitur conuenit ipſũ aſſerere in beata Virgine. Diſſonat quoq; à litera Euangelii: nã Ioan. 19. dicitur, ꝙ beata Virgo ſtabat iuxta crucẽ: & ſi ſpaſmũ (id eſt neruorũ tam dirã contradictionẽ) in itinere paſſa eſt quomodo tam citò liberata ad crucẽ venit, nec ſedet, ſed ſtãt. pſertim nõ ſubtracta, ſed potius creſcẽte cauſa doloris ſpaſmatis? Nec currẽdum eſt ad miracula, ſed ꝙ veriſimile ac rationi cõſonum dicendũ. Nec largè putes Euãgeliſtã dicere ſtantẽ, quaſi dixiſſet manentẽ. Tũ quia Euãgeliſta replicat, ſubdẽs: cũ vidiſſet Ieſus matrẽ & diſcipulũ ſtãtem. Tum quia cõſuetudo literæ euãgelicę eſt quãdo rẽ geſtam narrat, proprietatem ſitus deſignare: vt patet Ioãnis primo de Ioãne Baptiſta, Stabat Ioannes, &c. & Ioã. 4. Ieſus ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra fontẽ. hora aũt erat quaſi ſexta, &c. & Lu. 18. Duo homines aſcenderũt in tẽplum, vt orarẽt, vnus Phariſęus & alter Publicanus. Phariſæus ſtãs hęc apud ſe orabat. &c. & infrà. Et publicanus à lõge ſtãs: & infrà. Stãs aũt Ieſus iuſsit illũ adduci ad ſe. Et niſi nomina ꝓpriè interpretemur, omnia cõfuſa erũt: vt Philoſophus docet in 4. Met. Tenẽdum igitur indubie mihi videtur, ꝙ nec neruorũ cõtractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quãuis dolor ingẽs ſpaſmũ cauſare poſsit, nõ tñ neceſſariò cauſat. poteſt enim & nõ cauſare ſpaſmũ: vt patet in Saluatore noſtro: cui⁹ dolor fuit maxim⁹ abſq; ſpaſmo. Hęc de ſecũdo.

QVO Ad tertium: quia nominibus eſt vtẽdum, vt plures vtũtur ſm Philoſophum, 2. Topi. non incõuenit etiam de ſpaſmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgò ſpaſmatus aliquis cecidiſſe cũ præ doloris magnitudine ſyncopem ſeu ectaſim patiẽs cadit: occurritur enim tũc ad ſuſtinẽdum, & aqua in vultũ aſpergitur. Et iuxta hũc ſenſum, crediderim ego dici beatæ Marię ſpaſmũ. Huiuſmodi aũt doloris modũ in beata Virgine fuiſſe ex magnitudine ſuę triſtitiæ credi põt. Sed reuera neque iſto mõ ſpaſmus in beata Virgine fuit: cũ eñ fuerit gratia plena, Lucę 1. oportet corporales defect⁹ de ea negare, q plenitudinẽ perfectionẽq; gratię impediũt. Cõſtat aũt ꝙ dolor extra ſe perſonã faciẽs: exercitiũ rationis impedit pro tũc: & tũc erat tẽpus maxime actualiter ſm rationẽ cõſiderãdi paſsionẽ Chriſti. Igitur huiuſmodi dolor, gratiæ perfectionẽ ſecũdum actualem cõſiderationem rationis turbaſſet, quod eſt valde incõueniẽs: nõ fuit igitur huiuſmodi caſus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo. ꝙ beata Virgo cõpateretur ei ſecũdum rationẽ, quàm ſm partẽ ſenſitiuam: quia illa pars eſt nobilior, & ꝓprie meritoria, & per ſe grata. Oportuit ergo, vt dolor beatę Virginis ita eſſet ſummus, quod tamẽ tota pars ſenſitiua regularetur. & ſubderetur rationi eius vigilãti: ſtãte aũt rationis exercitio, ac dominio actuali ſuper partẽ inferiorẽ nõ accidit dolor extra ſe faciẽs perſonã & caſum. Quare ſpaſmus vulgariter dictus lõge à beata virgine videtur fuiſſe. Hęc de tertio.

CONCLVSIO.

Nulla diuina, vel humana autoritate firmatum canonicum eſt id quod de Spaſmo beatæ Virginis dicitur.

QVO Ad quartum ex ſupradictis motus, dico ad quæſitum id, quod de ſpaſmo dicitur, non eſſe canonicũ multipliciter. Tũ quo ad radicẽ: quia nõ eſt autẽtica. Tum quo ad veritatẽ ſignificatã per nomẽ: quia Spaſmi nomẽ nec proprie propter dignitatẽ corporis, neque vulgariter ſumptum propter dignitatẽ animæ verificatur. Tũ quo ad tẽpus: quia veſtigiis ſanctorũ Patrum inhęrẽdo Dominica in Paſsione, & Dominica in Ramis palmarum etiam ſi feſtum Annuntiationis beatæ Virginis euenit, non celebratur, ſed transfertur: ſunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamẽ iſti non quandoque, ſed perpetuò, præfatis diebus volũt noua feſta celebrare, & cõſequẽter antiqua delere. Octauæ quoque ſi iuges illo tẽpore permittũtur, Miſſæ Quadrageſimales aliaque vetuſta officia ceſſare poſſunt. Accedit ad hęc, ꝙ cũ in cœna Domini ſacramẽta corporis & ſanguinis Chriſti inſtituta naſcãtur, Eccleſia tamen tranſtulit feſtũ corporis Chriſti in aliud tẽpus: quoniã circa corporis Chriſti venerationem illo tẽpore occupata, diſtrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde ſi feſtũ doloris beatæ Virginis celebrandum eſt, in aliud, iudicio meo, tẽpus & nomen mutãdum eſt. Hæc ſunt reuerendiſſime domine, quę mihi viſa ſunt in re hac dicenda. Apoſtolicæ tamen ſedis cenſuræ omnia ſubmitto. Romę, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opuſculorum Thomę de vio Caietani, Cardinalis ſancti Xiſti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANI S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI TITVLI S. XISTI CVIVS, SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

De vi cultus diuini & orationis efficacia.
3 *De vnione verbi cum natura humana.*
De cauſa & origine mali: & cur homines plura & maiora mala inuaſerint magis quàm cætera animalia.
4 *De immortalitate animorum.*
5 *De modo, quo animæ patiũtur ab igne corporeo, & de corporũ cruciatu.*
6 *De Eccleſia & Synodorum differentia.*

TRACTATVS PRIMVS,

in ſex orationes diuiſus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro ſexto Pont. Max. Domic. prima Aduentus, Anno ſalutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita veſtra. Luc. 21. cap. Ingenij mei vires menſus. S. ac B. pater, mihi ipſi ſatis eſſe ad dicendum corã maieſtate tua, pollicitus non ſum. Noui ſiquidem quãta mentis acie, quanta orãdi arte & conſuetudine, quanta diſciplinarum omniũ vbertate opus ſit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc ſponte conſcenderem, ſed malo parendo tanto me diſcrimini credere quàm minus auſcultando in tuto ſilentii portu me commorari: pręſertim quòd non aduẽtitium, ſed proprio annexum officio munus explendum eſt. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc ſupereſt refugij, vt oculos noſtros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam cæli vna, pręcor, adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS Torpẽtium corda fideliũ Dominus ac Redẽptor noſter prodigia illa tremenda cõmemorauit, quibus vniuerſus cõquatietur orbis: & vbi cunctorum animos ingenti pauore ſoluendos reſpexit, tremefactis diſcipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Reſpicit, inquit, mẽtis proculdubio lumine, ad quam maxime ſpectat oratio, & leuate capita veſtra, intellectũ & affectũ ad ſuperiora erigite: his nãque partibus ſuis, duabus veluti librata alis, tribunal Altiſsimi mẽs petit humana: cui⁹ nimirũ aſcenſum ꝓprie orationẽ appellamus. Ea de re à Dñicæ exhortationis inſtituto nequaquã diuertẽs, de vi orationis aliquid in mediũ afferẽdum cenſui quod & tãto conſenſu indignũ non ſit. & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores noſtros, eoſdẽ ſtudioſiſsimos viros, non negligenda

gẽda illa ambiguitas excitata iãpridẽ fuit: quis votorũ mortaliũ precúmue ad Deũ proprius fructus ſit. quorſum orationes, obſecratiões, cæremoniæ, ſacrificia, omniſq; Dei optimi maximi cultus, Epicurei ſiquidẽ, Stoici, Peripateticorũq; nõnulli (diuerſo quãuis calle) cõtra Deum hominũq; cõmercia progreſsi ſunt: in eam tamen ſentẽtiam cõuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operã dãt, ſpem omnẽ deludãt. fruſtrari nãq; expectationem lacrymarũ, oblationum, venerationũ, & id genus humanorum officiorũ omniũ aſſeuerãt. Aegyptij verò, ſupplicationibus, proceſsionibus, reliquóve diuinarũ rerũ cultui eam tribuere poteſtatẽ, quo ipſam mundi rectorẽ mouere, atq; in alterutram partẽ flectere poſſe crediderint. Chriſtiana autẽ religione Spiritus ſancti virtute fundata, & ſplendore pariter illuſtrata, orationum effectus tam pulchrè moderata eſt, vt neque diuinę prouidentiæ quippiam ademptũ autumet, neque mobilem eam quouis pacto fatẽtur. Quocirca pro huius tantę difficultatis veritate diſputanda, prouinciam ſuſcipiẽs, primum, quòd oratio in numero cauſarum, deinde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in ſuprema earum ſede locanda ſit, differre conſtitui.

¶ Omnipotẽs Deus etſi ſolus quęcũq; facta infectáve ſimul non implicãt, efficere poteſt: quẽadmodum tamẽ diffundẽdę bonitatis ſuæ gratia, res omnes, quęcũque ſint, exiſtentia donauit: ita res ferè cũctas omni relegata inuidia ad ſupremã deitatis participationẽ aſciuit, dũ agẽdi eis virtutes liberali largitiõe cõceſſit: & tãto fœdere ſecũdas ſibi cauſas deuinxit, vt nec illius immẽſitas quãtulãcunq; efficaciã abſorbẽdo cõſumeret, aut pręueniẽdo impediret, nec harũ interuẽtus, illius ad vltima quæque aditũ obſtrueret, Illapſus enim quidã diuini numinis adeò intimè ſit, vt cælũ ac terras campoſq; liquẽtes. Lucẽtemq; globum Lunæ, Titaniaq; aſtra, Spiritus intus alat: totãq; infuſa per artus, Mẽs agitet molẽ, & magno ſe corpore fundat. Diſtribuit quoq; ea lege totã agentiũ ſeriẽ in tres ordines (corruptibilium, cęleſtiũ, & immaterialium,) vt & inferior ſuperiori obtẽperet, atq; extrà, quin potius ſupra omnes, ipſe totius orbis princeps moderator pręſideat: neq; enim fas eſt aliis primã cõnumerare cauſam, quaſi partis cuiuſdã naturã locũ teneat: quãdo totius bonitatis fõs, origo, cuſtodia, cõſummatioq; ſola ipſa exiſtit. Quamobrẽ præclarè Ariſtoteles glorioſum Deũ ſummũ bonũ vniuerſi, nõ in ipſo clauſum, ſed extra ipsũ tradidit. Nec ipſius ſola natura, cuiuſcũq; naturalis ordinis legibus eſt abſoluta: verũ diuinas etiam quaſdã participationes fatemur exẽptas. Credimus modũ quẽdã rerũ eſſe, quas etſi impartiri pleriſq; intellectu præditis nõ ambigimus, cõnaturales tamen alicui nulla autoritate fieri poſſe prædicamus, docemus, demõſtramus: ſunt autem gratia, charitas, lumẽ glorię, & id genus multa. Quę idcirco ſuper omnẽ eleuãtur naturã & creatã, & quæ creari poſſet, quia diuinũ aſſequũtur ordinẽ, veluti deitatis (ſi fas eſt dicere) proprietates. Eodẽ quippe naturæ vinculo, quo vltimæ pręparatiões cõſequenteſq; vires propriis cõnexæ ſunt formis, & parẽ eſſe oportet naturę cuiuſq; & comitũ cõmunicationẽ, eodẽ inquã vinculo quod memorauimus, excellentiſsimę illi naturę cõiunguntur diuinę: nec minus vis omnis ſeipſam excedẽs illius fieri cõſors pòt eſsẽtię, quàm rerũ harũ fiat participatio inſignis: nec deitatis capax eſſe quiſquã magis pòt, quàm earundẽ perfuſiõe reddatur. Has itaq; creaturarũ eminẽtiſsimas qualitates naturaliũ cauſarũ ordines trãſcẽdere ea fatẽdũ eſt ratione, vt inter cauſas ſecũdas annumeratę, primatũ obtineãt. Vniuerſo itaq; agentiũ principiorũ ambitu, quo diſſeruimus modo diſpoſito, quàm promiſimus orationũ causãdi vim, diuerſos cauſarũ gradus inueſtigãdo perſcrutemur. Familiaribus quidẽ nobis rerũ principiis, producẽdum ſi quid eſt: calore reſolui, frigore cõprimi, humido fluere, ariditate ſiſti, raritate extẽdi, dẽſitate cõſtringi, affectionibus reliquis ſubiici, fluxa atq; oppreſſa pugnãtium inter ſe virtus exigit. Mẽs autẽ, cuius orare propriũ eſt, quantũ hęc aſpernetur, his pręſtet, horũ infra ſe ſubiecerit poteſtatẽ, nec illos quidẽ latet, quibus Philoſophia, ſenſuũ quoq; opera ab his libera eſſe mõſtrauit, ſed quibus in ſemetipſis vel hoc aduertere datũ eſt, quod immutati cõtemplemur. Paulò ſuperius artiũ genus, organorũ ſeries ſecreto vehit nexu: hiſque adẽptis otioſi reddũtur opifices. At qui optimam elegerint Marię partẽ, exterioribus ſeſe negãtes, publicas priuataſque actiões ſolicitudinẽſque recuſant. Bonorũ deinde officiorũ virtutis, morũ, totiúſve animi ornatus, quæ indita à natura ſemina ſunt intra ſingulos quoſq; cõtinentur: neq; fieri pòt, vt altero voluptates à ſe abdicãte, parſimoniã ſectãte, irã moderãte, timorẽ depellẽte, ius vnicuiq; reddẽte, diſciplinæ cuiuſuis operã dãte, mẽtẽmque quomodolibet excolẽte, cõtinens, tẽperatus, mãſuetus, fortis, iuſtus doctúſve efficiatur alius. Diuinarum verò obſecrationũ vis, in anguſto orãtis angulo nõ arctatur, ſed ad extrema quęq; diffunditur, omnia perluſtrat cũctorũ fines attingit, penetrat, pertrãſit. Sydera quoque poteſtas quintæ integratur eſſentię a terminis aſtrorũ, curſu, luce, occultóve influxu perficitur. Supplicationes verò ſacras cęleſtis naturæ, motus, luminis influxúſque expertes vtroq; patet eſſe modo: agere enim noſtra iſtęc cęleſtiũ more nemo (niſi deſipiat) credit. Agi autẽ ſuperiorũ corporũ affiatu opinãtes intellectiuã animę portionem (vt princeps Phyſicorũ ait) à ſenſitiua ſeparare neſcierunt. Intelligẽtię denique (quas Angelos appellamus) aut abſque orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certè ſolis localibus (vt Theologis placuit) pręſunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanãtibus hominũ ſubdi omnia, obſequi, ſubterfugereq; nihil earũ imperiũ, veritas teſtatur: Quicquid orãtes petitis, credite inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter ſi naturales, factiuę, actiuę, cęleſtes ſpiritualẽſque cauſę noſtrarũ intra ſe nõ claudũt orationũ potentiã, ſoluſq; ſupernaturaliũ diuinarumq; ordo ſuperſit, in hoc rerũ faſtigio humanarũ precũ ſi cauſę ſunt, reponendam eſſe dignitatẽ mẽtemq; quis non videt? Verũ cum altiſsima ſit iſta hęc rerum ſeries, Creatoriq; ſoli cognata, fieri quo pacto poteſt, vt obſeruãtiæ huiuſmodi (humana quidem facta) noſtro ſubditę arbitrio, in tã excelſo rerũ cacumine locandæ credãtur? Incredibile autẽ diſſonumq; ne cuipiam hoc eſſe videatur, humana vota bifariã perſpiciẽda ſunt: vt hominis nuda opera, atq; iterũ vt cæleſtis gratiæ afflatu decorata. Noſtra ſi cõſpecta fuerint, cõgenitam boni cupidinẽ ad bene beateq; viuendi facultatẽ præ ſe ferũt, & veluti ſemina terræ cõmendata, Sole, imbre, rore, cultúque reliquo pullulant, creſcũt, floreſcunt atque fructificant: non ſecus latens in homine ſpiritus, frequenti officio, diſciplina, ſtudio, diligentiáque excultus quicquid virtutis exculpi poteſt, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et quia natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opẽ quęrere vbi poſsis ipſe perficere, nulla adhuc ſupplicãdi neceſsitas, nulla tot precũ vtilitas apparet. Quo fit, vt poſthabẽdi penitus nõ ſint magno excellẽtiq; ingenio pręditi Philoſophi, ſi ad vulgares cõpeſcẽdas inſolẽtias, ad effręnẽ moderandã audaciã, ad bonos inferẽdos mores, cultũ iſthũc adhibẽdum tradiderũt. Inſitas ſcrutati vires, ſingularẽ de hominis ſalute clementiſsimi Dei ſolicitudinẽ, ex qua noſtrarũ petitionũ oritur efficacia, promiſſamq; ęternę vitę beatitudinem, quæ eiſdẽ fructũ præbet, ignorarũt: abſcõdit enim hæc Deus pater arcana à ſapiẽtibus & prudẽtibus huius ſeculi, quæ ſuis erat paruulis quãdoq; reuelaturus. Ornata autem humana mẽs gratia, fide, ſpe, charitate, cęteriſque perfuſa cæleſtibus habitibus, primæ ſummæq; bonitatis amore rapitur, illius intuitũ cõcupiſcit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nõ vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nõ aſcẽdit, quod præparauit Deus diligẽtibus ſe: & non modo debilis, infirmus, deficiens omniũ hominũ & Angelorũ conatus, verum etiam nullus fore cõprobatur: hinc potẽtiſsimi Dei inuocãda eſt manus, hinc implorandũ auxiliũ, hinc expetẽdus ducatus, hinc miris quidẽ veris tamẽ modis, & immoto cõſilio diuina exoratur clemẽtia & orationũ noſtrarũ non petit efficacia. Quemadmodũ enim generi animãtium inanimarũq; rerũ omniũ eſt à natura tributus appetitus quidã inquirẽdi boni: id tamẽ aſſequi nequaquã poteſt, niſi ſecretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eoùſq; ducatur: ita ſanè cõcitata in nobis per Spiritum ſanctũ ſummi boni deſideria, expletum iri humili intercedente poſtulatione cõgruit. Expoſcit nãq; diuinitatis perſpecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonũ fieri, ſed opem ſortiri, qua ſeſe ad id diuerſo ferãt gradu: ſi enim effuſa diuinæ bonitatis quãtulacũq; ſimilitudo res omnes cõſtituens, atque decorãs ſecundũ affert, niſi cõtingens quidpiã præpediat innati cuiuſq; appetitus finẽ voluptatẽq; naturæ, quãtò magis impreſſa ſanctiſsimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ ſplẽdorẽ coruſcãs cõferet, vt quẽ à facie Domini cõcepimus, & parturiuimus Spiritũ ſalutis, propriis nexibus quãdoq; pariamus. Cõmonẽtis pręterea officiũ eſt, ſi quos ad optandũ, aggrediendũ, agẽdúmq; implerit eorũdem electione, aggreſſu, actiõe vti, cœptaq;, quo ad eius fieri poteſt, perficere: propterea quidẽ qua ratione mouẽtur ſingula, eadem & quieſcũt. Natura etenim lata, natura aſſequũtur, natura manẽt, vi autem expulſa vi trahũtur viq; cõſiſtunt. Fecit autem ſapientiſsimus Deus nos ad ſe, & inquietũ eſt cor noſtrũ, donec requieſcat in ſe. Scimus nãq;, quod omnis creatura ingemiſcit, & parturit, & intra noſmetipſos gemimus adoptionẽ filiorũ Dei, expectãtes redẽptionem corporis noſtri. Suũ igitur erit pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eũ ſuſpiramus, quos petẽdo accẽdimus, nõ excludere, ſed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturę ſublimitas ſcribitur, prædicatur, extollitur, vt diuinę naturę cõſortes, vt filij Dei nominemur & ſimus, ſi Dei cooperatores nõ ſumus? Si ad capeſſendũ paratũ nobis ab origine mũdi æternitatis regnũ opera noſtra efficiũt nihil, miſerabiliores profecto nõ modo nationibus, ſed viliſsimis etiam quibuſq; rebus filij Dei ſunt, ſi reliquorũ formæ, actiones & fines pietate cõgaudẽt, eis verò acceptæ naturę ad quietẽ obtinẽdã omnis actio ſubtracta ſit. Quorsũ diuinę amicitię munus humano collatũ eſt generi, ſi amicorũ iura ſeruare nõ poſsũt? ſi cuiuſq; hominis apud Deũ nulla eſt autoritas? ſi quod optat quis optimum, potẽtiſsimi Dei amicus efficere nequit? ſi æqua eſt petẽtis atq; non petẽtis cõditio, & par vtriuſq; facultas? Pręſtare nẽpe obſecrãtẽ

non

non id infert,vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed vt opera nostra fiat,ꝙ aliàs factũ nõ fuisset, sed vt accommodè causæ efficiẽdis adhibeantur rebus. Secundarũ quippe causarũ leges nõ norũt:non ideo negãt vanas esse,quòd summi opificis potẽtiam augeãt,aut volũtatem mutẽt:sed quia status ordo seruatur quia effectus cognatas etiam habẽt causas,quia à summo bono descendũt cõsono gradu rerũ perfectiones.Ita nanq; sapiẽtia attingit à fine vsq; ad finẽ fortiter,& disponit omnia suauiter.Proinde quæ seruorũ Dei paupertatẽ,cælibatum,seruitutẽ,ieiunia,vigilias, solicitudinẽ, orationes, cæterosq; supernæ vitæ gratia susceptos labores despiciũt,& causare nihil contendũt,defendãt vana esse singula hominũ studia: accusent auidos agricolas,arguãt solicitos negotiatores,milites,omniũ artium opifices,& variis literarũ disciplinis operã dãtes,dãnent ipsam deniq; naturã: quę sicut ad vitæ status gloriæque cõmoda possidẽda, laborandũ esse suggerit, si ad felicitatẽ habẽdam orandũ esse docuit fidelissimo naturę testimonio,omniũ nationum, omnium prorsus seculorũ ritu cõprobante: neq; enim vel noua vel singularis obsecrationum est religio:sed ętates,tẽpora,ęuitatésq; si recẽseas,vetustissimam hãc obseruationem totóq; orbe terrarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod autẽ indeficiẽs apud omnes perseuerat, à natura inditũ, aut immobiliori aliqua causa institutũ esse,omniũ philosophantiũ schola cõfirmat. Non vana itaq; nec parua potestate donati sumus,quãdo interpellãdę nobis diuinę maiestatis facultas concessa est,quãdo nostræ oratiões:nostri exẽpli efficiuntur causæ desiderij:hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

In ordine Hoc quarũ causarũ locada est oratio & in ordine supra prima causa.

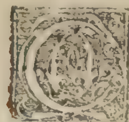
Deinceps vt erat propositũ, ad quod genus causarũ referenda sit oratio, paucioribus absoluamus. Quamuis P.B.arguta dicta, quæ disseruimus, scioli plerique putent: retundere tamen quàm assentire malũt.Causarum inquiũt,genus quadrifariã diuisum cùm sit, vestra isthęc religio,si earum cõtinetur ambitu, quam deniq; subit causandi rationẽ, finis,forma & materia eorum,quę in sacrificiis obtẽta creduntur, ab humana longè sunt opera:efficiẽs verò cùm oporteat rẽ aliquã dare factis, & hominũ vota nil oratione tribuãt impetratis,procul esse ab agẽtium finibus fatẽdum est.Deficiũt præterea nunquam aut certè raró, rerũ per se actiua:oratur autẽ plerunq; expectatione vana: fortuita igitur,aut nulla huiusmodi cultus vis est.Animaduertissẽt profectò hi argumẽtationũ suarũ,quàm friuola sit ratio,si mentis oculos ad geminã cõiecissẽt sectionẽ. Alterã agẽtis in disponens,adiuuãs,cõsulens,& perficiẽs:alteram modi agendi in imperiũ,suffragiũ,atq; ministerium. Relucet in his agẽtis nomine etiam suffragãtem admitti,nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit,sed & qui interpellat,vt detur. Nec ab re:vt enĩ pcipiẽs effectiuũ esse constat (quia obtẽperantem executorem ad agẽdum promouet) sic & petẽt qui actorẽ ad faciẽdum flectit:quia & apud grãmaticos idẽ imperatiuus & dep̃catiuus est modus. Nec indignũ rationali cẽseas creatura,ꝙ reliquis quietum esse ex propriis viribus sit à natura collatũ,ipsi aũt tã humili actione alienã opem implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, q̃ in ardua difficultate de cælestibus motibus disserẽs autor Peripateticorũ protulit sentẽtiam:Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam cõpluribus auxiliis perfectã assequi sperãtis valetudinẽ,quã paucioribus exiguam.Librãdas rerũ naturas ex hoc voluit,nõ quia potiũdi boni potẽtia est maior,sed quia bonũ potiũdum est maius. Nõ minor itaq; rationalis est creatura,ꝙ externo destituta auxilio optimũ in tota natura cõsequi nõ valet: sed eo altiorẽ cõscendit gradũ,quo excellentior & omni cogitatu superior illi fœlicitas ꝓposita atq; parata est. Nõ officit ẽt ꝙ nostris optatis plerunq; oratio nõ respõdet: causarũ enim nõ quouismodo:sed ritè dispositarũ lex est nunquã aut raró deficere.Vegetabiliũ quippe semina non aliter, q̃ vdis mãdata sulcis suo tẽpore opportunaq; diligẽtia exculta obtinẽt: vt sæpe fructus afferãt.Sol cũ homine hominẽ,cum Leone Leonẽ,cum singulis animãtibus singulorũ genera semp̃ ferè generat,mõ quędã nõ desint præparatiões. Quocirca si Dominũ precãtes,nulla affectio causarũ more,efficaces saltẽ frequẽter redderet,meritò causalis eos ordo à se abdicaret:sed cũ eorũ tãtus sit vigor,vt totus assit oratiõis effectꝰ, nõ sine quo incassũ ligãt,sed cũ quo fructũ referãt expectatũ:iure inter effectiuas causas locũ sibi vẽdicãt.Accepimus verò petẽtes piè perseuerãter, pro se necessaria ad salutẽ obtinere nõ sæpe:sed semper efficere quod cupiũt. Piè quidẽ petendũ est:alioquin licet multiplicauerimus orationes,petimꝰ,& nõ accipimꝰ;eo ꝙ malè petamꝰ: q̃ enim declinat aurẽ suã,ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis: & cũ is qui displicet ad impetrãdũ mittit, irati animus ad deteriora ꝓuocatur.Dedit equidẽ postulãtibus regẽ in furore suo:& respexit in orationẽ humiliũ, q̃ volũtatẽ timentiũ se facit, & dep̃cationẽ eorũ exaudit.Perseuerãter autẽ:qm̃ pater misericordiarũ & Deus totiꝰ cõsolatiõis rogari instãtissimè vult,ne oblata aut illico impetrata vilescãt:& nosipsos ad percipiẽda promissa deuotiõis igne accẽsos præparemus. Clausis ostiis intẽpesta nocte se puerisq; suis summũ capientibus, euãgelicus amicus post negatũ mutuũ,post increpatã molestiã improbitate pulsantis victꝰ, quotquot opportunitati fuerãt panes elargitus est, Pro se verò quãdoquidẽ obstare eiꝰ,cui petimꝰ aut oramus scelera, ne etiã Sãctorũ preces admittãtur, Hieremiæ cõtestatus est Dominus: Tu,inq̃t,noli orare ꝓ populo hoc nec assumas ꝓ eis laudẽ,& orationẽ,& nõ obsistas mihi quia nõ exaudiã te.Et rursus:Si steterint Moyses.Iob & Samuel corã me, nõ est aĩa mea ad populũ istũ.Necessaria demũ ad salutẽ æternã petẽda sunt, quid enim reliquorũ oremus,sicut oportet nescimꝰ,nouit aũt cælestis Medicus,quid ægris salubre sit:& idcirco sæpe non tribuit ꝙ volumus,vt tribuat ꝙ mallemus.Si enĩ nos cum simus mali nouimus bona data dare filiis nostris,nec credẽtibus se petere panẽ,ouẽ, au piscẽ,lapidem,scorpionem,aut serpentem porrigimus,quantò magis pater noster cęlestis quæ obfutura videt,clemẽtius negat,q̃ indulgeat: Iacobus & Ioãnes indiuidui Christi comites, dextrã læuamq; regni sedẽ petitum mittũt,& audiũt, Nescitis quid petatis. Paulus vàs electiõis stimulũ carnis suæ angelũ Sathanæ ægrè ferẽs,ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus nõ est.q̃a si illo caruisset,saluus esse nõ potuisset.Efficit ergo semper optatũ,modò suis partibus cõstet oratio:reliquũ est, vt in suprema sicut præmisimus,reponat̃. Tãti nos fecit munificẽtissimꝰ Deus,vt ex infimo genere vota hmõi in altissimo post se causarũ solio,omni ei creatura subacta statueret,declararet, factísq; cõprobaret.Oratiõe nãq; terra aperta est, & deglutiuit Dathã,& opta cõgregatiõe Abirõ rursus clausa est.Iordanis vnda perpetẽ suũ meatum retorsit: aër mẽsibus sex & annis tribus serenitatẽ seruauit:ignis à castrorũ cõbustiõe cessauit.Oratiõe grãdo,tonitrua,pluuia,muscę,ranę,locustę fugatę sũt, Rebecca à sterilitate soluta,Maria à lepra mũdata,execati & rursus illuminati Syri,Ezechię terq̃ni adiũcti sunt anni, vita functi pueri reuixerũt.Oratiõe Moyses Amalecitarũ ꝓfligationẽ, Sanson extremũ robur.Salomon sapiẽtiã. Daniel visorum reuelationem, Hester Assueri gratiã,Mardochęus populi liberãtionẽ, Susanna intẽtatę mortis vltorẽ obtinuit. Oratiõe sol cõmoratus in cęlo longiorẽ triumphanti populo diẽ præstitit: solis recessus in decimũ pertrãsitæ vię gradũ,Esaię vaticinio testis affuit. Oratione immanissimꝰ draco,cui permissũ est animas seducere,in angulũ deserti carcerẽ detẽtus est, dęmonũ genus apostolicę autoritati resistẽs eiicitur,Angelus Domini cẽtũ octoginta quinq; virorũ milia interemit,Michael Iudęis pręsidium tulit, Gabriel Danielẽ solatur,Raphael Tobię lacrymis affuit: sed quid p̃ creaturas vagor?Creator nẽpe ipse humilimi famuli sui oratiõe detẽtum se fatetur.Dimitte,inq̃t,me,vt irascat̃ furor meus. O humilis lacryma,quãta est potẽtia tua,vincis inuincibilẽ, & superas Omnipotentẽ.Tua sunt hęc Deus optime opa,q̃ seruos tuos tã inefabiliter magnificas: quippe cũ eorum interpellationibus desideriísq; vniuersam subieceris creaturã, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti,vt quicq̃d à natura,virtute, fortuna,spiritu,atq; a temetipso expectandũ est hoc totũ illorũ votis cũmiseris.Verè misereris omniũ Domine,& nihil odisti eorũ,q̃ fecisti:quãdoquidem cæci illiꝰ in Christũ tuũ adhuc caligantis sentẽtiã (qua dixit,Nos scimus ꝙ peccatores Deus nõ exaudit) dũ Nabuchodonosor,Achab,Publicani,Petríq; preces admittis, cõfutasti & ad flagitiosos quosq; exorãdi munus ostẽdisti.Habet itaq; Ecclesia tua B.P.sacrũ cultũ nõ vanũ,aut fortuitũ, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictiõe cõcludentẽ.Nec in vaccuũ obsecro tantã Dei gratiã, largitatẽq; recipiamus,regnũ tuũ Domini Iesu est oratiõe cõparatũ: dicẽte ad illũ Patre,Postula à me,& dabo tibi Gẽtes hæreditatẽ tuam, & possessionẽ tuam terminos terræ. idẽ est eiusdẽ oratione cõfirmatum,dicẽte ipso ad Petrum:Ego rogaui pro te,vt nõ deficiat fides tua:propter ꝙ Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idẽ præceps ad prope ruinam cùm videamus,experiamur,sentiamúsq;,sursum respiciamꝰ, & leuemus capita nostra.Oremus mẽte,oremus & spiritu,ne vox illa repetat̃, populus hic labiis me honorat:cor autem eorum lõge est à me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

ORATIO II.

De Vnione Verbi cum natura humana, coram eodem Alex.6.dominica prima Aduentus, anno Salutis 1502. habita.

Idebunt filium hominis cũ potestate magna & maiestate.Lucę 21.cap. Admirabile sacramentum,quo filius Dei se nostra cum humanitate cõiunxit, Dionysius Areopagita B.P.profundius sensit,quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit,sed mysterij altitudinem cõmendauit.Quamobrem studiosas mẽtes, quę ad difficilima quæq; perscrutãda sese rapiũt,prouocauit ad huius tãtæ rei contẽplationem nõ minus salutarem,quàm difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtili-

ter, tamq; modestè differere, vt tãto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ videretur aptissimum. Attamen primum Mariæ numen, vt præsens nobis adsit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria, &c.

V M Ad ædificationem perpetui tẽpli solius atque omnipotẽtis Dei, in quo vos B.P. & reuerendissimi Domini tãquam colũnę positi statis, illud immutabile fundamẽtum iaceretur. Verbũ quod in principio erat Deus, caro factũ est, admiratione pariter & stupore cõmoti sunt plurimi, subtiliúsq; inuestigare molientes, quomodo vnus atq; idẽ verus Deus & verus homo esse possit, ad philosophiam sese cõtulere. Cumq; in illa prospexissent, ꝙ omnis vnio aut ẜm substãtiam, aut ẜm accidẽs sit, vtranq; perscrutati, diuersa vtrinq; obstacula offenderũt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisq; cõiunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusq; cõmixtione cõflata est. Si verò accidentalis affirmatur, siue diuinũ dicamus Verbũ habitare in illo homine, veluti in tẽplo, siue vt indumẽto cõnexum (quẽadmodum duas hypostases in eãdem personã cõponentes cõcedere oportet Nestorianã impietatẽ à finibus Ecclesiæ iam pridẽ à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quo fit, vt nodosa nimis quęstio Christianæ religiõis professoribus obiecta videatur. An fortè satis erit nobis pertrãsire crassa (vt aiũt) Minerua: & ruditer arbitrari talẽ fuisse illã vnionẽ, qualẽ Deus voluit, aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est incõuulsa fide, omni poscẽti nos rationem reddere. Quo itaq; fœdere Verbum caro factũ sit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnẽ hominẽ ad se humiliter properãtem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequẽdum restat. Et quoniã omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, imprimis prælibandum reor, quid sit vniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quæcunq; è diuersò veniẽtia ad vnius naturæ integritatẽ perficiẽdam concurrunt siue informatione quadam, vt anima & corpus hominẽ integrãt: siue cõtinuatione qualibet à natura instituta, qualẽ animalis mẽbra præ se ferũt, siue quauis alia enascentium cõuersatione rerũ id euenire cõtingat. Cùm autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatẽ & in seipsa omnis cõpositionis expertẽ: & in cuiusuis alterius cõcretionem venire nõ posse (vtpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnãte) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicũtur, quorũ vna eadẽq; existit à Græcis hypostasis appellata à nobis autẽ substãtia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam cõsuetudo Latinorũ, & quæ cõmunis est substãtiam vsurpat. At vnio hæc secũdum personã non vno tantùm modo intelligi potest: nã quodlibet accidẽs ab eo, in quo est, cõstat secundũ personã indistinctũ esse: partes vel integritatis vel essentiæ cuiuscunq; hominis, quantũ ad personã attinet, eædem sunt cũ eo, cuius partes esse dicũtur. Verùm cũ diuino verbo fas nõ sit quippiã accidere, & ordo rerũ nequaquam patiatur humanitatẽ, quæ ad substãtiam spectat accidẽtis essentiam subire, intelligi nullo modo põt, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quẽadmodũ accidẽs subiecto suo inhæresćit. Quòd si ad alterũ modum recurras, quo partes atq; membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiẽs vitare Charybdin. Deum enim aut hominẽ partis diffinitionẽ subintrare fatendum esset: quorũ vtrunq; riderent philosophi, alterũ orthodoxa detestaretur Ecclesia. Quid ergo: succũbendúmne nobis erit? minimè gẽtium. Perspicacius quidem intuẽtibus videri potest quòd membra cuiusq; hominis & partes sunt & organa: partes quidẽ, quoniã totum integrãt: organa verò, quia ad officia muneraq; propria accõmodantur. Organa autem dixerim non quæcunq;, sed cõnexa. Habent siquidẽ artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tãtùm distant, vt nequaquã valeat alter alteri manus aut oculos, quẽadmodum ensem aut calamũ commodare, propterea ꝙ nostra isthæc mẽbra nobiscum subsistunt, illa verò remota à nobis sunt, & existũt ꝑ seipsa. Nec partes & quę diximus cõiuncta organa, tam mutuo inter se cõnectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quãdoquidem & si nullum intelligatur genus partiũ: possunt nihilominus huiusmodi instrumẽta remanere. Nã & sensorię quęque partes nõ eo quod partes cõpares habẽt, organa sunt, sed quoniã ad suas aptę sunt functiões: vnde si senex oculũ solũ iuuenis assumeret, videret vtiq; sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totũ animæ organũ dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo personalis aliqua cõiunctio definiri põt, nulla se vel partiũ, vel accidẽtiũ natura cõmiscẽte, quãdo organũ implicitũ asseuerauim⁹ cuipiã tributũ esse personę, atq; hoc nimirum pacto nostrã naturã Dei verbo vnitã citra omnem dubitationẽ cõfitemur. Et quoniã in tota earum, quę apud nos sunt, vniuersitate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quam intellectiua anima reperitur, ab ipsa exẽplo qualicũq; sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobscura pẽdantur. Cernere libet nostrã animã, pręter ꝙ corporis est forma, vtroque potiri instrumẽti genere: dum & sui corporis eiusq; partiũ perinde ac congenitorũ organorũ vtiť ministerio, & externa adminicula perficiẽtis adhibet operib⁹: hominis enim corpus cõiunctũ intellectiuæ animæ organũ putandũ est nõ ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eã potius causam, ꝙ idem cũ ipsa sortitũ est subsistere. Enimuero si sola vi intelligẽtiæ adimereť animę, hoc ipsum ꝙ corporis perfectio est, retineret nihilominus secũ illud idem corpus, quatenus instrumẽtũ cõiunctũ: vt Platonici omnes, Peripateticorũ verò illi, qui vnũ hominibus dedere intellectũ, affirmãt. At si incredibile aut ambiguũ adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substãtia corporeũ habeat quippiã eiusdẽ secũ esse participãs, quo proprias absoluat actiões, & tamen eius forma nõ sit, ad seipsum redeat, seipsum intueať, de seipso dubitet. Nõne intellect⁹ hominis ad explicãdos eorũ q̃ intelligit, cõceptus lingua vtitur, q̃ corporalis est, & eadẽ omnino persona cũ illo cõstãs, & tamẽ intellect⁹ nullius corporis est actus? Quẽadmodũ itaq; intellectiua anima miris quidẽ, veris tamẽ, modis geminũ habet instrumentũ iunctũ & abiunctũ: nõ secus profectò gloriosus Deus vniuerso creaturarũ genere veluti organo vtitur separato, dũ per secretũ, intimũq; illapsum se rebus immiscẽs, ad suæ volũtatis arbitriũ deducit omnia, & cũcta in singulis, & singula in cũctis operatur. Illã autẽ humanitatẽ, quæ in Christo permanet, tãquã organũ cõiunctũ assumpsit: atq; ad illa magnifica & excellẽtissima soli⁹ Dei opera, redẽptionẽ generis humani, sanctificationẽ peccatorũ, ęterni regni aditũ, & id gen⁹ multa accõmodat, agit, exercet. Quare ꝑclarè Athana. vnionem animę ad corpus, nõ vt materiã, sed vt instrumentũ propriũ intuitus dixit, sicut anima rõnalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cũ igiť vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel ẜm personã sit, vel ẜm essentiã, & essentialem ꝓcul à proposito repulerimus: superest vt personalẽ vnionẽ hãc asseramus. Rursus cũ personalis vnio interdũ penes substãtiam cõstare possit, interdũ autẽ penes accidẽs, & quæ accidẽtis est similiter prætermissa sit, vtiq; substãtialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eã, quæ ascisćit partes: & in eã quæ organis contẽta est distincta reperitur, cõstet verò partium proprietates vtriq; repugnare naturæ: cõsentaneũ est, vt diuinitas atq; humanitas Christi in vnã coëant nõ naturã, sed personã: nõ accidẽtaliter (vt ita loqui liceat) sed substãtialiter: nõ vt partes, sed vt altera humanitas, ꝙ veluti instrumẽtum quoddã (vt sæpe dictũ est) adiunctũ diuinę personę sit: atq; ita sanè adiunctũ, vt corpus illud verũ Dei corpus, & aĩa illa vera Dei anima verè atq; cõstãter possit appellari. Nec officit quicquã nobis, ꝙ cõiuncta organa ad integritatẽ naturę eius, cui⁹ sunt, spectare videãtur, nõ eñ oportet id cõtinuè verũ esse, vt sexti digiti quacunq; ex causa cõgeniti exẽplo ꝓbari põt. is enim de speciei humanę integritate nõ est, & tñ organũ connexũ est hominis habẽtis illũ. Cęterũ, quo nullus hæsitãdi locus excellẽti cuiquã ingenio relinquať, nihil obesse scito, ꝙ ipsum Dei verbũ sola vi intelligentię ad assumptã naturã refertur: hoc eñ minoris refert q̃ curandũ sit. Relatio nãq; sola nõ tãtum habet momẽti, vt hominẽ Deũ faciat, verũ suũ inspiciendũ est, ex quo oriť fundamẽtum, Quod hoc in loco si attẽderis, in eo cõsistit, ꝙ fili⁹ Dei ad idẽ omnino esse personæ substãtiæq; suæ naturã hominis cõplexus est: hæc enĩ eiusdẽ esse indiuisio, est qua De⁹ homo est. Quę & tãta tãq; singularis habeť, vt in tã numerosa rerũ cõditarum multitudine nullã diuus Bernardus repererit, quã nõ fatereť ab ea excedi: cũ docẽte Aug. didicerim⁹ potiorẽ vnionẽ obtinuisse hominẽ ĩ filio Dei, q̃ (mirabile dictu) ipsemet fili⁹ in Patre, cũ quo tã singulariter vnus Deus. Hęc est q̃ prodigiis omnibus adeò pręstat, vt ne dicã cętera mirabilia Dei opera (quę vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo vniuersa quæ fieri posse credimus lõgo supereminet interuallo: quãdoquidẽ homo, q̃ nat⁹ est in ciuitate carnis nostrę idẽ ipse est Altissim⁹, qui fundauit eã. Hoc est magnũ illud, atq; apostolicũ sacramentum: quo secũdus Adam tãquàm spõsus procedẽs patrẽ reliquit & matrẽ, quãdo forma suscepta seruili splendorẽ maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouę spõsę inhęsit, factiq; sunt duo, Deus inquã & homo in carne vna. Hęc est ardẽtis simulq; incõbusti rubi flagrãtia: qua Deus noster (q̃ ignis cõsumẽs appellari voluit) quã asciuit humanitatẽ, absq; cõsumptione cõtinet atq; illustrat. Nec secus q̃ ros in vellere abditur, & tanquã lapis sine manibus humani operis de mõte virginee altitudinis abscissus creuit in montẽ maximũ, omnia implẽtẽ, quando vniuersa & quæ in terris: & quæ in cœlis sunt: instaurat: magnificat: beat. Hæc demũ est quę mortalitatẽ nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam sydera: sed Angelorum quoque altitudinẽ

effer-

efferens diuinitatis cōſortium adeo nobis impartiuit, vt nūc qui dē eſſemus & appellaremur genus electū, regale ſacerdotiū, gēs ſancta, populus acquiſitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumē ſuū vocauit, & demū quando apparuit, ſimiles ei ſim⁹ immortales, impaſsibiles, nullius egētes, ſancti, glorioſi, beati. Agnoſce ergo quiſquis Chriſtianę profeſsionis cēſeris, dignitatem tuam, & diuinæ iam conſors factus naturæ noli in veterem vtilitatem degeri cōuerſatione redire. Memēto cuius capitis, corporiſq; mēbrū ſis. Etenim ſi prę oculis noſtrā hanc tantū præſtantiā in prōptu haberemus, & ad illā mores noſtros metiremur & cogitatus, quā parata & expedita eſſet nobis via ad bene beateq; viuendū. Quicunq; nēpe ſalutis ſuę curā nō negligit, in hac vnionis gratia, qua Chriſto inſectus eſt, ſtandū, aut ad eā redeūdū ſibi fore facile proſpicit. Nā quia nos inſani per impietatum noſtrarū iniquitates ab vno vero ſummoq; bono reſilientes eua nueramus, in multa diſciſsi, per multa inhęrētes multis, nutu deniq; Dei noſtræ perditionis miſerētis, venit Emanuel vnus. & ſe nobiſcū effecit vnū, vt à multis exonerati, applicaremur ad vnū amaremus vnum, frueremur vno, perſiſteremus vnum, qui cum Patre & ſancto ſpiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De cauſa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaſerint magis quam catera animalia coram Alex. 6.

Dominica 1. xl. anno ſalutis, 1502. habita.

DVCTVS EST Ieſus in deſertū à ſpiritu vt tentaretur à Diabolo. Propoſitum hodie ſingulare duellū, S. ac B.P. admirandū vniuerſæ creaturæ ſpectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens trabea noſtræ mortalitatis indutus nō in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati progrediēs, alter pugillum mediā veluti in arenā, & tutius orbis theatrū proſiliit, contra principē tenebrarū pugnaturus. Quis nō miretur; quis nō ſtupeat; quis nō omnibus prope ſenſib⁹ deficiat? Magnitudo rei & ſcaturientiū multitudo myſteriorum rationis virtute omnē circūfundit. Cùm autē cuncta mēs nō valeat humana cōprehendere, & quæ percipere datū eſt, enumerare ſingula orationis modus nō libēter ſinat, ad vnū illud oculos inieci meos nō aliorum potiſsimū. ſed ꝙ exilibus ingeniis (qua le meū fateor) & tractatu facilius, & ad noſtrā maximè reſpiciat naturā. Cū enim intueor Saluatori noſtro, eidemq; Deo optimo, creaturā ſuā, quam bonā ſanctamq; condiderat, obuiā fieri, culpam ſuadere, & nequitiæ ſuæ venenū ad fontem vſq; bonitatis extēdere tentare, id modo verſatur in animo De⁹ omnipotēs maximus autorē omniū, eorundēq; & ſingula bona, & cūcta valde ſunt bona, vnde igitur malū rebus adiunctū eſt? quis malum mūdo inſeruit? Operęprętiū itaq; eſſe arbitror, quā breuiſsimè diſcutere prius vnde malū in vniuerſo ſit, deinde ob cauſam ho minū genus præ cæteris plus mali occupauit. Verūtamē noſtro vt aſpiceret inſtituto, Mariā ſūmi boni parētē adeam⁹. Aue Ma.

MALI Originem inueſtigare tentantibus ille quàm primum occurrit quæſtionis nodus, Malum ab alio productū, an verò ex ſeipſo ſubortū ſit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nempe à malo, non niſi bonū eſt Quo autē pacto à bono malū manare poteſt, cōpugnent inter ſe, nec ſolùm cōtraria, ſed cōtrariorum quoq; cauſæ ſint? Si ex ſemetipſo malū eſt, Manichęi redit error, nec vnus vniuerſi eſt princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) ſed duo rerum prima principia, alterū quidē bonorū, alterum verò malorū (vt Pythagorici finxiſſe viſi ſunt) cōfiteri neceſſariū eſſet. Implicitè autē huius difficultatis nexū, qui ſibi abſolui explicariq; deſiderat, eorū quæ ſunt, geminā aduertat eſſe naturā. Altera quidē ad propriū bonū ita diſponitur, vt tamē ab ei⁹ cōſecutione deficere poſcit: qualia ſunt ea oīa, quę in hoc vltimo orbe frequēti & alterna generatione atq; corruptione variantur. Altera verò (ad quorū numerū cœleſtia pertinent corpora) infallibili ratione propriū bonum cōſequūtur. Naſcuntur autē hæc rerū diſparitas ex ea, quę præcedit diuerſitate mutabilitatis atq; cōſtātiæ. Illud quippe rerū genus cui opportuna quaq; principia ad vltimū ſuæ naturæ adipiſcendū mutabilia ſunt, fraudari profectò ſuo bono poteſt. Cui autē vel obtēti vel obtinēdi neceſſaria oīa prę̄ſto certoq; aſſūt, hoc à ſuo deſiderio decidere (etiā ſi fingere liceat) impoſsibile eſſe videtur. Plātæ etenim & ſemina idcirco ab intēto germine inueniunt quidē defeciſſe, ꝙ per impedimēta obuiātia naturalis eorū profectus interceptus eſt, Sol verò ab inſtituto nunquā diuertit ob eam cauſā, ꝙ inuariabili ordine natus eſt moueri. Oritur & hæc diuerſitas ex priore differētia ſm potentiā, & eā quam Gręci endelechiā, nos verò actum atq; perfectionē appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiuſq; ex potētia ſurgit, inflexibilitas verò ex illa rei cōſummatione firmatur: quæ potentiā omnē ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquā enim obirent animalia: ſi tāta eſſet perfectio vitæ: quæ omnē moriendi potentiam excluderet. Sunt tamē nō pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potētia. Ille enim primā ſedē tāta ſibi autoritate vendicant, vt antecedēs omne ſecūdum quodcūq; genus abiiciat. Hęc autem & prius ſe fundamentum cōſequi nō recuſat: poſsibilitatis nanq; cuiuſq; radix cēſetur ex nihilo eſſe (vt noſtri) vel non ex ſe eſſe (vt Philoſophi tradūt) cū potētia mater eſt defect⁹. Quē ex nō ex ſe eſſe pullulare ab aere proferamus exēplum. quēadmodū enim aër, quia nō ex ſe lucet, quicquid luminis habet, alio vtiq; illuſtrātē habet: quotuſquiſq; verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipſo prouenit, ꝙ nullū ex ſeipſo aſpirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nō ex ſe exiſtit quicquid perfectionis poſsidet, alio largiēte quocūq; ſortitur: defectus autē omnis, qui affuerit, propterea aduenit, ꝙ nihil ex ſe eſt. Quamuis aūt cuiuſlibet poſsibilitatis ipſum nihilū radix ſit: nō omnia tamē, quæ in nihilū reuertētur, niſi illa manus omnipotētis tueretur, huiuſmodi habēt potētias: ſed ſua cuiq; pro naturę atque proprij finis ratiōe accōmodata eſt. Quocirca licet ea, quæ ſuaptē natura ad ſingulare aliquod bonū prona ſunt, diuerſo calle ex nihilo prodierint (dū alia id boni tāto ſibi fœdere copularūt, vt nullus ſit relictus cōtrario aditus (alia verò ab illo nihilo vnde veniūt, tam paruū diſceſſerūt, ꝙ nō modò ad deſtinatum finem tēdere: ſed in contrarium poſſunt inter ea remeare, quæcūq; tamen ad vniuerſale bonū capeſcendum facta ſunt (qualia ſunt cūcta intellectu prædita) vno eodēq; interuallo ex nihilo proficiſcūtur: quādoquidē eorū nullū ad finē propriū neceſſariò pertingit, ſed omnia ingenito poſſunt arbitrio & ad propriū ſe agere bonū, & in aduerſam partem reniti, pergere. p ruenire Diuinitatis nāque cùm propriū ſit, vniuerſum bonū eſſe, ipſaq; met ſibi legē exiſtere, & habere denique rationē eandē, quā & voluntatē, reliqua natura quæ intellectus ratiōis eſt particeps, libertate donari haud alia valuit. quam quæ ex nihilo potuit exire: hæc autē cū particulare quoddā bonum aſſequitur, & alterius legi, cui vniuerſum bonū eſt, naturale ſubiicitur, & voluntatem ex ſe defectricē afficit. Eiuſdē enim rationis eſt, eſſe creaturam liberā abſq; potētia diuertēdi ab eo, ad ꝙ deſtinata eſt, vniuerſum bonū, & creaturā vniuerſum bonum eſſe: quod profectò nō ſolum nō fieri, ſed ne cogitari poteſt. Qui enī tāta quidē viget libertate, vt à bono diſcedere nequeat (cū bonū omne voluntas poſsit appetere) totā bonitatis naturā, eandēq; immobilē in ſemetipſo habeat neceſſe eſt, nā aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis eſt, poſſet plane decidere. Quāobrē Areopagita Dionyſius, malū particulari bono comitē alligauit indiuiduū. Quū igitur malū ex naturali boni defect⁹, ex mutabilitate, mutabilitas ex poſsibilitate, poſsibilitas ex finitate, finitas demū ſuboriatꝰ ex nihilo: cōſequēs eſt, vt quęcūq; mala ſunt, idcirco ſint, quoniā illa, quę malis ſubiiciūtur, ex nihilo veniūt. Et cum poteſtati nō ſubiaceat diuinę, vt creaturę ſint, & non ex nihilo ineuitabile eſt, quin malum ſit: ſi tamen ſubſiſtere mundus debet. Verùm inter malum naturę atq; moris tantum intereſt, vt illud quidem & poſſe & eſſe neceſſarium ſit: hoc autem poſſe ſimiliter neceſſarium, facere autem libertatis fuerit. Percūctantibus itaq; vnde malū, ex ſe an ab alio, iam liquet malum quidem poſſe quatenus in malū tēdit, nec ex ſe (quia ex nihilo exurgit) nec ab agēte autoreq; aliquo, ſiue volēte, ſiue nolēte, aut p ſe, aut per accidēs prouenire. Quēadmodū nō frigeſcere, ignē inſeparabiliter comitatur: nulla tamen cauſa petenda eſt, quę ignē efficiat non frigidum. Malū verò ipſum à bono naſcitur, ſed per accidēs: dū quędā bona appetūtur, quibus mala implicita ſunt aliorū. Nullus enim operatur aſpiciēs ad malū, ſed ad bonū ipſum, aut ſaltē apparens bonum agētis omnis ſtudium cōtendit. Nemo profectò laceſsitus tanto vnquam furore vltionē expetiit, vt alterius malū primaria optione eligeret: ſed dum bonis quibuſq; noſtris (vtilia, delectabilia, honeſtáue ſunt) acquirēdis tuēdiſq; operam damus, aduerſa quæq; declināda, refellenda, deſtruendáq; occurrunt. Hæc eſt origo atque via. qua malum mundo obrepere cœpit, extremaſq; eius partes ambas iam penetrat, luſtrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Origo mali.

Deinceps vt promiſimus, quare tāta mali inūdatio homines prę cęteris inuaſerit paucioribꝰ abſoluamus. Singularis humanę naturę miſeria atq; calamitas S.P. flēda poti⁹ q̃ diſputāda eſſet. Celū enim & terras & mixta quęq; cōſpiciens, intueor rerū omniū ſpecies ad proprios certatim fines cōtendere, intētis bonis potiri, vel in nullis, aut certè in paucis ſingularib⁹ deſideriū ſalli, & impedimentū ꝑpeti. Humanū aūt gen⁹ omne, terra vorago vitiorū (q̃ verè mala ſunt) ſic cōplexa eſt atq; abſorbuit, vt Rara auis in terris, & nigro ſimillima cygno. Vir bon⁹ & ſapiēs, qualē vix reperit vllū Milib⁹ è cūctis hominū cōſult⁹ Appollo. Cur ſolū humanū genus Deus optimè tot ac tātis malis reſperſiſti. aut certè inuolui paſſus es? Nūq d oīa certo fine gubernas hominūq; ſolos deſpicis act⁹? nūq d toti⁹ hui⁹ operis abiectiſsima pars homines ſumus? Hęccine eſt imago tua Domine? Vbinā illud Prophetæ tui de tua erga nos miſericordia admirātis: & tanti homines

Cur hominem, magis quā catera mala plura inuaſerint.

feceris, ꝙ eorũ pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si cæteris animãtibus pæstamus, quãta obsecro. & qualis excellẽtia hęc, si cõmunem nobis, & illis optimi appetitionẽ congenerasti, & illa ferè omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶Bifariã aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accomodũ quippiã sit ad boni aliquid, & rursus ex materiæ necessitate. quæ cõstat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramẽtis quibusq; corrodẽs emergit rubigo. Quapropter sicut faber serã facturus, durã ferri eligit materiã, & ad secandũ idoneã, ꝙ autẽ rubiginẽ contrahat, tantũ abest, vt optet, vt quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hominẽ, quoniã animæ actiones instrumẽto indigebant pro tãgendi sensu nobilissimo (ob idq; moles carnes, bene aptos mente, docilesq; videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earũ qualitatũ, quæ tactu percipiũtur, mediũ temperamẽtum haberet. Cõpositũ proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rõnali appetitu atq; sensibili. Electa nimirũ sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadã rõne frueremur. Nunc aũt cũ simulatq; editi in lucẽ & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cũ vtilibus, tum delectabilibus, atq; itaq; hæc sensuũ blãdimẽta naturali nobis necessitudine iuncta frequẽti vsu adeo familiaria fiũt, & tã vehemẽter nos impellũt, vt & insignẽ mẽtis nobilitatẽ obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò cõstare, cõsectamurꝗ; ꝓpterea blãdientẽ libidinem, nullũ habentẽ modũ nullumq; fine, & toto impetu paulatĩ ferimur, imò rapimur in istas sensuũ oblectationes. Delecta hęc nõ sunt, vt in homine essent, sed ex cõnexione partiũ pullularũt hinc siquidẽ caro cõcupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ, hinc Apostolus quæritur, Video etiã legẽ in membris meis repugnãtẽ legi mẽtis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati. & rursus, Non quod volo bonũ, sed quod nolo malũ hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immũditia, impudicitia luxuria, auaritia, veneficia, inimicitiæ, ęmulationes, cõtẽtiones, irę, rixę, dissensiones, sectę, inuidię, homicidia, ebrietates, comessationes, & idgenus multa, quibus nõ sat est animũ inficere, nisi etiã corporis mala tot tãtaq; secũ ferãt, vt in nobisipsis experiamur nullã fere hominibus ęgritudinẽ accidere, quę ex animi huiusmodi perturbationibus originẽ nõ traxerit, ob eaq; causam cęteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestiis, infirmitatibus, morbis & ęrũnis infestatur, & quatiť genus hominũ. In sola igitur nostra natura, mirũ nõ est si tãta vtriusq; mali rubigo residet, quãdo sola ex sensu & intellectu cõstat, & eo vĩculo, vt sensus, & quę illius sunt manifesta, facilia domesticaq; nobiscũ coalescãt, intellectus autẽ & ejus bona obscura, ardua, alienaq; appareãt. Accedit ad hęc, ꝙ, sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster Diabolus circũ quęritãs quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spiritualiũ bonorũ desideria vel extinguere, vel inficere nõ desistit. An sunt nobis fortasse lõgius aut ignota exempla petẽda? audacissimã enĩ bestiã illã & infensam Dominũ Iesum paulo ante audiuimus, quã importunissimè aggressã. Et primò quidẽ esurientẽ ad ea quę carnis erãt, sola tamẽ externa suasiõe inuitauit, nõ enim decebat immaculatũ agnũ, qui venerat tollere peccata mũdi, interna carnis pugna tẽtari, cũ (vt diuus ait Aug.) nonnullũ peccatũ sit cũ caro concupiscit aduersus spiritũ. Deinde religionis sanctimonia ad egregiã popularis famę extẽsionẽ prouocãs, si illęsus per aëra descenderet, quæ mũdi sunt subministrauiť. Demũ ratus, ꝙ si peccare licet, repugnãdi gratia maximè licet, oĩa regna terrarũ pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicã humanã malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶Nec propterea virtutis nomẽ tãquã impossibile pauẽdũ nobis est, & via desperanda salutis, bonorũ enim officiorũ omnium semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæque valemus pro nostro integro arbitrio superare. Adiice ꝙ intus & extra ad vtriusq; generis inimicos supplantãdos, magna & munitissima pręsidia posuit Cõditor omnipotẽs & gloriosus victor noster. Exteriora quidẽ arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendũ cõtulit, sacrorũ nempe librorũ doctrinã, nulla siquidẽ ratione alia quã sola Scripturę autoritate certamẽ totũ ad victoriã vsq; ꝑduxit, cõpertũ suo experimẽto id esse monẽs, vt quicquid credendũ, agendum, omittendũque occurrit, hoc sacri eloquij lance librãdum esse censeamus. Interius verò auxiliũ tribuit, quãdoquidẽ antequã duceretᷓ à Spiritu sancto, vt tentaretᷓ à Diabolo, aquarũ fluẽta benedictione proprij Baptismatis cõsecrauit, & deinceps cũ primũ in nouã creaturã sacro fonte regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarũque omniũ virtutũ muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possimus obrũpere, retorquere, & extinguere. Minimã nanque charitãtẽ diuus Tho. edocet ad omnium generũ exquisita tentata sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an gladius, an fames? certus sum, ꝙ neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatꝰ, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate, q̃ est ĩ Chr. Iesu, qui cũ Patre & Spiritu san. viuit & regnat in secula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorũ coram Iulio 2. pontifice maximo Dominica prima aduentus anno Salut. 1503. habita.

PROPE EST Regnuum Dei, Lucę 21. Postquam rerum humanarũ atque earũ, quę intra nos sunt, diuinarũ culmine, potita est beatitudo tua, sanctissimè Pater, agnosco hoc orãdi munus eadẽ spectante felicitate mihi sorte obtigisse. Ea propter omnes aut expectare catalogũ quendam laudum tuarũ à me recensitũ iri, aut inuidere arbitror mihi fortunã meam. Magnorũ enim oratorum animi excelsa virtutũ tuarũ fastigia cõmẽdare gestiẽtes optassent vehementius hunc sibi locũ dari, quò tam in latum cãpum riuos totius effundere liceret eloquentitiæ. Hos ego tantũ abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias piis eorum affectibus, sanctitatis tuę nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul valde sententia meum cõsilium distraxit, spectãs enim ad magnimitatem tuã, quam præclara facinora luculentius ostendunt, quãve mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram istam popularem ventosamque orationẽ, quã animi magnitudo vti cętera quæque caduca atque fluxa spernit, omittẽdam censui. Verùm maximã de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogantia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principẽ, pastorẽque animarũ, prima oratio à prima religione, prima de hominũ re iure habetᷓ. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Marię numen imploremus, Aue Maria, & c.

PRINCIPIO veluti basim quãdã atq; totius orationis fundamẽtũ id firmiter ab omnibꝰ teneri velim, ad cognitionẽ latentiũ substantiarũ, occultarũque rerum, propriis earum effectibus deducentibus, nos rite saneque peruenit. Effecta nãque si tollas, nullꝰ notitię de arcanis relinquitur locus, cùm (vt inuisibilia mittamus) de corporibꝰ cœlestibus, de Sole, de Luna, deque reliquis astris, sublatis officiorũ suorũ actionibus quis vel tenuẽ cõiecturam caperet? Quis ignẽ leuem, terrã grauẽ, illũ calidũ, hanc frigidã dignosceret, si ascensus atque descẽsus, si calefactio frigefactione nunquã fuissent sensibus explorata? Hinc igitᷓ maximus ille philosophię parens Arist. exorsus, Si animus inquit, aliquã habet operationẽ propriã, fieri poterit eũdẽ à corpore quoque separatũ nihilominus manere atque viuere, si nullã sibi vẽdicat, sed omnẽ (vt ita dixerim) suppellectilẽ habet cũ corpore cõmunẽ, cũ ipso quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaque iacto fũdamento, subtilius est inquirendũ, an animus per se solum agat quicquã. Et quoniã si quippiam solus perficit, id pręcipuè est cõtemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quęstio, nũquid intelligere solius animi sit, an vero animi simul atq; corporis? Vt autẽ quod quærimus, clarius, facilius, tutiusq; inuestigemus, rebꝰ omnibus distributa pariter & accõmodata officia legere atque accuratius distinguere operepretiũ duxi. Quatuor esse actionũ genera philosophi tradidere, quarũ duæ extremę sunt, reliquæ autẽ medię. Et illarũ quidẽ vnũ genus est, quod in solo corpore materiaque versatur, quales sunt affectiones, quæ à calido frigidoque, humido, sicco, duro, leni, atque his similibus proficiscũt. Alterũ verò est, ꝙ à rerum sensibiliũ mole eleuatum, ad spiritualium naturã solummodo refertur. Nostrã autem intellectionẽ ad neutrum horũ generum pertinere facilè cõstat, nec enim cũ intelligimus affectus (quos modo dicebã) patimur corporales, quin potius si intẽta mentis acies nimis fuerit, quanquã extrinsecus illa nobis admoueantur nõ sentimus. Neque rursus tã alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet enim intelligentẽ phantasmata speculari. Inter mediorũ verò generũ alterũ, quod mali est propiquius (in quo & actiones sensuũ cõtinẽtur) ab eiusmodi affectionibꝰ liberũ est, sed corporeo organo expletur, audiẽtes nempe vel vidẽtes, & si nõ frigemus aut æstuamꝰ, quibusdã tamẽ corporeis intercedẽtibꝰ portionibꝰ sonos, colores, odores, cęteraq; sensata percipimꝰ. Reliquũ aũt spiritualibꝰ actionibꝰ affine, qõ solũ ab elemẽtaribꝰ qualitatibꝰ sed à corporeo quoq; instrumẽto sese eleuat, obiectis tamẽ non corporibus, sed corporũ imaginibꝰ (quę phãtasmata philosophi appellant) naturali quadã necessitudine deuinctũ est. In hoc ꝑfecto actionũ genere nostrã intellectionẽ locari quisquis veri iudicis naturã nouit, nequaquã ambigit, experimur nanq; nosmetipsos intelligere discernereq; nõ genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliter, quam si is qui arbitratur, omni vacet affectu.

Probant hoc quotidianæ cõtrouersiæ: quibus sedandis iudicẽ ad neutrã partẽ propẽsum exquirimus atque laudamus. Probãt interni mores, affectus passionesq; q̃bus manifestũ, fit neminẽ oĩ hora sapere, sed qualis, vnusquisq; inuenit, talis & finis videtur. Probãt naturę experimẽta: vt enĩ verè discernam⁹ q̃d amarũ, quidve dulce sit, nullo affectũ sapore gustũ seruare oportet: ægro nãq; ideo cũcta vidẽtur amariora, quoniã cholerica amaritudo sensoriũ infecit. Nec dissimile reliquis sensib⁹ accidit, vna siquidẽ omnis iudicii cõmunis est rõ, vt sit qui iudicat, à reb⁹ iudicãdis alien⁹: nã si illarũ aliqua inhęserit, aut torũ sibi iudicium inflectit, aut falsam facit aliarũ afferre cẽsurã. Quocirca quoniã vniuersa ac singula q̃ materiæ cõcreta sunt intellectu nos discernere, atq; hęc ipsa spiritualib⁹ distĩguere experimẽto cõprobam⁹, necesse est vt noster hic anim⁹ vniuersę naturę corporeę natus arbiter, ab omni sit corpore alien⁹. Vnde pręclare Anaxagoras atq; Arist. intellectũ oportere esse immixtũ dixere, tametsi diuersis rationibus ducerent, ille enĩ vt libero expeditoq; imperio cũcta disponat: hic autẽ vt recto sanoq; iudicio oĩa decernat. Nec audiẽdi sunt nobis q̃ acriori se ingenio præditos existimãtes, organũ quidẽ (hoc est quãdã corporis portionẽ) mẽti nõ assignã ab vniuerso tamẽ hominis corpore eadẽ adiũgi rõe, q̃ attulimus, aiũt nõ satis ꝓbatũ iri. Tam irrationalis est istorũ cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atq; à sentẽtia ea dimotũ, referendã putassem minimè. Dicãt obsecro isti, si intellectũ ab oĩ parte corporis oportet esse liberũ, vt oẽ possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mersus, vniuersę rei corporeę æquus erit iudex: siue enim pars siue totũ, mõ corpus aut corporeũ aliquid sit, cui intellectiuã vim quispiã affixerit ad certã trahit, flectit definitq; cognoscẽdorũ corporũ speciem: quæ nõ solùm amplissimã illã de omni mole corporea cognitionẽ prohibet, impedit, atq; obstruit, verũ intellectũ quoq; ipsũ cõsensu miscet, solaq; vocabuli differẽtia alterũ secernit ab altero. Quod si absonũ valde est (quãdoq̃dẽ nihil distarem⁹ ab animãtibus) oportet, vt ĩtellect⁹ exercitiũ solius animi esse fateamur, & nõ animi corporisq; cõmune cõmodũ sentire. Quæcunque aũt species operationũ quippiã, sola efficit, retinet ac suffert sustinentis alius alicuius adminiculo nõ eget. Alteri nanque si inniteretur, eoq; submoto labesceret, nequaquã sola eã actionẽ cõtineret: sed cõmunẽ magis reciperet cũ eo, sine quo subsistere nõ posset. Quòd si alieno fulcimẽto diuinæ huic formæ opus non sit, sua tantũ virtute subsistere quis dubitabit? Alterum enĩ ex duobus fateri oportet: aut illã per seipsam stare, aut hærere, & si quidem per se cõstat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autẽ subuenitur, quomodo cõtemplationem suã in suo tantùm sinu complecti, fouere, gerereq; valet? Si species itaque omnis, quæ propriã sibi vel vnam vendicat operationem, communi Philosophorum sentẽtia constans atque perennis est, inficiari profectò nemo poterit, quin nostra mens (quam dum cõtemplamur, per se solam agere cõprobauimus) per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animũ esse hactenus à propria actione probauimus.

Argumẽtũ a natura i desiderio.

DEINCEPS Eiusdẽ sempiternitatẽ à naturali eius desiderio monstrandã curabo. Si cuiquam P.B. à natura inditũ est, vt semper esse desideret, rem hãc Philosohi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimũ ratione sunt arbitrati, ꝙ naturæ appetitus inanis esse nõ potest, quare si noster animus suapte natura sempiternã cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quòd autẽ ita sit à natura institutus vt optet se semper fore, manifestũ sic fiet, Appetitionũ duo sunt genera, alterum rebus omnibus cõmune, quo vnumquodque ad accommodũ iuuans profuturũque fertur. Alterum eorũ, quæ cognitione pollẽt propriũ quo metuũt, cupiuntque, dolent gaudentque, & mille aliis variant affectibus. Vtrunque tamen pro tuendo esse contẽdit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet. ¶Quẽadmodũ autem cõmunis ille appetitus, nõ vno tantum inuenit modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquã desinũt (quãdoquidem quę senescũt, effundere desideriũ in omne tempus nõ audent, quorũ aut vigor tẽporis diuturnitate non lẽtescit, perseuerare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quẽ cognoscẽtium diximus esse propriũ, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouet, atq; his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solũ quod adest, aut imminet, apprehẽdunt, in longũ appetitiones nõ suspẽdunt, q̃a vniuersa varietatũ, mutationum, tẽporũq; volumina cõtemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantùm aut illo tẽpore, sed in æuum deducere vitã cupiãt. At si ambiguum, subobscurũ, aut leue testimoniũ hoc habetur, & obiicitur, nosmetipsos intellectu quidẽ præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes fallimus. Eleuate obsecro paulisper mẽtis oculos, cõstãtissimas vniuersalis naturę leges intendite, sanctiones spectate duas, Alteram, qua ęqualia pariter cõgenerant omnibus, durandi desideriũ & permanẽdi robur, ita vt quãdiu quodq; duraturũ est, tãdiu esse desideret, & quãto tẽpore expetit existere, tãtisper permãsurũ sit. Altera, qua appetitus omnis quo vnũquodq; esse perseuerareq; subinde cõcupiscit, aut ad quãdã tẽporis mẽsurã clauditur, aũt vltra quãcunq; tẽporis lõgitudinẽ se extẽdit, cõparata sunt hęc in his, quæ de cœlo naturę scripsit interpres. His autẽ iunctũ si fuerit, ꝙ intellectualis spiritus desideriũ tendat adesse non hac aut illa ætate cõclusum, sed ab omni tẽpore eleuatum (quoniã intellectu apprehẽsum solũmodo cupit bonũ, ꝙ ab omnium temporũ differentiis, quia vniuersale est, constat esse, absolutum) consequens est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia non potest, quin aut certo tẽpore, aut semper esse desideret, cũ definito non subsit tempori, reliquum est, vt ad sempiternam se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsaq; esse nequit) testatur, clamat, demõstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsi⁹ cupidinis parẽs intellectiua cognitio, nos autẽ semper viuere nequaquã optamus, nisi quẽadmodum volare interdũ cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus? nnone & quę extra à nobis sunt, cælestẽ hunc vigorẽ, & diuinũ nostrũ profitentur animũ? Ex illo quippe naturę vultu, quẽ dixere chaos, rudem, indigestãque molẽ, res omnes ęo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque cõnexas esse perspicimus, vt ab imis ad superiora cõscendẽtibus perfectionũ incremẽta sensim appareant succrescere & quę cõiuncta sunt, alterũ alteri paulũ admodum pręstare. Cõsurgũt siquidẽ veluti depressi quidã gradus aut numeri rerũ species. & ab his, quę singulis proximè sunt, nullo distant interuallo: atque idcirco adeò similes cognatasq; habent habitudines, naturas, actiones, atq; figuras, quę sibi mutuò contiguę sunt, vt non facilè plerũq; sit illas distinguere. Peragratis autẽ vniuersis corporũ, plantarũ, animarũq; naturis, ad hominẽ cũ venit, idẽ grauis ascensus, quo sensim pedetẽtimque procedebat, nequaquã seruat: sed sursum repẽtè natura trahit, & ad alteram, eãque remotissimã cõtignationem eleuatur. Maiori nanque interuallo homo à suprema animãtium specie quã summũ animal ab infimo non modò viuẽtium, sed abiectissimorum quoque corporum genere distat. Ne autem hoc absque ratione dicere videamur, citẽtur nostra, alienaque genera cõditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidẽ cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur. nostra autẽ mẽs deforis venit. Conditiones deinde: illa enim tenui supellectile cõtenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatque, edunt in lucẽ, accipiũt. Indumẽtorũ vice cortices, testas coria, spinas, villos, setas, pilos, plumã pẽnas, squamas, vellera: pro armis autẽ cornua, vngues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo autẽ pro vniuersis his, & aliis quàm plurimis & variis & magnificis studiosas facilesque solas manus accepit. Actiones demũ, quia singulis speciebus aliis, definitus ęst agendi modus: homo autẽ tot tãque dissimilibus vtitur viis, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominẽ verò tam sensu quàm ratione apprehensa, etiã si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole ciboque solicita pugnant: homo autẽ famã extendere factis auidus. nomen & gloriã soboli, saluti, vitæque anteponit. Alia postremò à consono illis bono rarò deficiunt: homo autẽ (prohdolor) suum verè bonum sepissimè amittit. Vnde igit tanta distãtia inter hominẽ cæterasque naturas? vnde solitæ pedetẽtim scãdere, tãtus repẽtè naturæ saltus? vnde quę cõsueuerat per similiora in simillima duci, in tam disparia statim eleuata cõspicitur? Nullã profectò causam aliã reddidisse sat erit, nisi animũ è summo rerũ fastigio venisse dixerimus: q̃ in alterũ rerũ ordinẽ naturã transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizõta ęternitatis & tẽporis cõstituit: sic nẽpe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominẽ cõstare nõ dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agim⁹,) facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis quippiã de seipso perspicere, si fortissimis argumẽtis fides vlla adhibẽda est, si rõne inuestigata & ad sensuũ vsq; explorationẽ deducta humanæ sentẽtię quietẽ tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, stupidique est immortalitatẽ animorũ in problema reuocare neutrũ. O quã sibi melius cõsulerẽt isti qui se rerũ occultarũ scrutatores profitentes, quę natura in sole exposuit, offundũt atque obtegũt, si suam cęcitatem silẽtio opprimerent: meliores nanque haberentur Philosophi, dum tacerent, quam imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

¶Sed quid nobis cũ re temeraria animarũ. P.B. sortiti sunt summus mũdũ, purũ, splendidũ, diuinũ thesaurũ profectò pretiosissimum in vasis istis fictibilibus reconditum? Mundũ inquam

accepimus, quandoquidē nō ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vinculis est addictus, neque vt luteū viuificādo corp⁹ eiusdem sordes cōtrahat, sed vt naturæ fœdere vitā influat, cupiditates, libidines, reliquosq; aut tollat, aut moderetur affect⁹, humana quantū par est, disponat, æterna intēdat, ad ea cūcta dirigat, & se totū dedat. Accepimus prętereа purū pariter & splēdidū, vt quia illustriū spirituum vltimus, fulgorem micantissimę lucis cum aliis nō suffert, obumbratū materiæ tenebris lumē vel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atque vniuersa natura ascita seipsū oīa faceret. Accepimus deniq; diuinū, vt summum bonū intelligeret, intelligēdo amaret, amādo possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositū quale accepimus, curemus ne temporaliū cōtagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumētis insipientibus, & similis factus est illis. Excollamus virtutū semina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO. V.

De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporū cruciatu coram Iulio I I. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorum, quę superuenient vniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyssū caliginis, quas in se rerum varietas recōdit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferè est, de cuius explorata cognitiōe placere nobis, & gloriari valeam⁹. Non enim ea solùm, quę procul à nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in promptu habemus, quę ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quęque cunctabundo ingenio itidēq; attingit, vt pręclarè secū actū putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborū, dæmonum hominūque siue aīas, siue corpora postremo cruciaturis, dicturum hodie me eo aīo quęso, audite, vt cū rationi maximè cōsentanea patefecere, malitis vtcūq; cōcipere, quā vel sensu vel certa demōstratiōe callere. Quòd si vires siue corporis siue aīę huic ,pnūtiatiōi succūbēt, aut impares erūt, date precor veniā valetudinario. Diuæ itaq; Mariæ tribunal solita prece veneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu cōstant, & intellectu vigēt, an pœnas aliquas subire dignū sit, quoque pœnarū genere affligi possit, diuersos autores varias legimus attulisse sentētias. Quorū opiniones recensere & à fide aut veritate discrepātes sine interuallo refellere ea ratiōe constitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat apparеatq;. Plurimi Philosophorū intellectualis naturæ pręstantiam metiētes, ab vniuerso pœnarū genere tam humanas animas, quā angelicas omnes substātias liberarūt, ea potissimùm ratione persuasi, ꝙ malū omne citra orbē Lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intētionē obuiare) conclusum est, neutrasque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ à corporibus vniuersi sunt segregatæ. Horū error facilè deprehēditur si recti operis ratio, si creatę voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectū quippe opus, & opus est & rectum, quare à duobus necesse est proficiscat principiis, quorū altero opus, altero rectū fit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidē voluntas quę simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò volūtas tātùm est, nō lex, nec legi immobiliter hęrēs, à rectitudine declinare suaptè natura valet. Cùm autē liberi arbitrij vniuersa lex, perfectā omnis boni rationē in se claudat (quādoquidē ad omnia liberi arbitrij appetitio extēdit) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creata volūtas oē bonū sit, aut cō genita natura possideat, cōsequēs est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatē sint flexibilē ad bonū & malū sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malū culpę inesse, & quoniā iustissi Domine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, oportet malū quoq; pœnæ eis inesse. Ex ,ppria igit officina cōfutatis Philophis, alii pœnis aifici posse autumāt Angelos, verū omnē eorū ærumnam in mœrore amissæ fœlicitatis cōsistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt eni peccātes duo mala faciūt (dū Deū respuūt, fōtē aquę viuæ, & cisternas propriarū affectio nū sibi fodiūt dissipatas) par est, vt duplici etiā in pœna dolore cōterāt, & dāno cōtēptæ fœlicitatis & supplicio inuoluētis calamitatis. Alii aīarū supplicia asseuerātes, finxerunt nasci ea ex terribilibus corporū quorūdā imaginibus, quas aspiciētes, perire aiūt pauore cōcuti ac dormiētes, aut phræneticos, quos inania vel insōnia terrēt, vel phātasmata alligāt, tribuūt siquidē separatis animis organū quoddam cælestis naturæ, quo terrificas formas cōcipiāt ad se cruciādas. Fabula quippe hæc est quasi reditū animis ad cōpares stellas pollicita. Et quāquā tā ineptè cōposita sit, vt digna non habeatur, quā vel philosophia nedū diuina sapiētia coarguat, dedit tamē quibusdā ex nostratibus occasionem, etsi nō stultius cogitādi, à veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias secta ri, tantum de nouo suo commento gloriati sunt, afferentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporū figuris mentes torque ri. Verùm hoc Philosophorū Theologorūque schola confutat, eo, ꝙ intelligere omne per seipsum delectabile est. Argutos autem eorū intellectus decipi, vt tristitia putent quæ verè nō sunt tristia, aperta fictio est. Nonnulli denique eorum eo igne cremari mentes astruere conantur, verùm ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitū illas induerūt, quo fieret, vt ignis vstionem persentirent. Voluntariè profectò sunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque autoritate constantia.

¶ At qui in Philosophię gymnasio, sacrarūq; literarū ornatissimo domicilio versati sunt, duo pœnarū genera spiritibus infligenda docuerūt, alterū iacturæ summę beatitudinis, alterum de trusionis termino ignis carceri. Et quoniā damnū in aperto est, de igneo ergastulo libet parūper differere. Detrusum irl dicimus abiectissimo loco nō modò illustres dęmonū animarūque substātias, sed insignes quasq; earū vires, intellectum, liberū arbitriū, actiuaque potestatē. Coërcētur autem vinculis, catenisque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexib⁹ prępēditur, sed queādmodum animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare nō possit, & tamē illū spiritū esse, hoc autē corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantū refert, ꝙ noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat, illi vero spiritus, quibus alligātur corporibus, vitā minime præbēt. Perspicua autē detrusio hęc nobis fiet, si modū ordinēque, quo corpori spiritus iūgitur ac deuincit, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deū certo loco suaptæ natura communi physicorū cōsensu potest definiri. Definitum autē etiā nolentē detineri naturę vigore noster animus testatur. Quòd si tanta est naturę vis, vt iunctum corpori spiritū manere cogat, quantò magis omnipotēs cōditoris naturæ autoritas addictum loco spiritum detinere etiā inuitum potest? Definitus igitur nō natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalē libertatē ac dignitatē, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori pręeminet pręsideq; infelicissim⁹ perdidit, & perdidisse miserrimè mœret, atq; mœrendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quādo suę captiuationis ærūmnā non recogitare subinde nō potest. Cūque simul multa meditari nequeat, ab aliorū omniū, quę leuamē afferre possent, consideratiōe prohibetur. Et quāquam meditatio pœnę pœna non sit, cùm liber quis meditat solū nihil aduersi sentiens aut metuēs, attamē vbi pręsens est doloris obiectū, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animū quā eiusmodi cōsideratio afficere potest. Afflictatur voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre cōpellit, quod dedignat, respuit, abhorret, quā maximè odit Dei iustitiam, cui pręcipuè inuidet diuinā celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corrodit. Afflictant deniq; actiuę potētię, siquidē dire, igni addictę nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis vis inest, vt cōmouere nutu singula possent. Accidit ad hæc ꝙ ignis perennisque est eis definitus carcer & dolor, itavt nulla valeat minuere aut molire aduentās conditio, sed semper vti ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuiōe mederi, meditationi vacare, affectū deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutē vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereūtis temporis euētu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquā terminādas aut minuendas certissimè sciunt, imò inuiti ad mœroris culmē clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attingerimus.

Duo pœnarum genera spiritibus infligenda.

DEINCEPS de corporū cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignē esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidā imprudēter negarunt, scripturas autem sacras, quæ illius meminerunt, metaphoricè asserūt interpretādas, nō min⁹ quā cùm tineam, vermen, fletūque ad terrendos flagitiosos minantur, quēadmodum econtra cibum, potūque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidā verò opinionē hanc tanquā absonam respuētes, in aliā vulgarem magis quā sapientem inciderūt. Verum enim affirmātes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem à nostro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi ratiōis, & lumine cælesti persusi secreta rerū diuinaq; mysteria indagarūt, mediā viā sectati sunt. Aiunt nanq; corporeum verūque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefa-

calefactionē:eius vim atque incendiũ irrepere in neruos,in medulasq; sęuire,fibrasq; illas ar ipere ac torquere,è quib⁹ dolor nascitur.Corporeũ quippe ignē credim⁹, tũ quia corporalis pœna nullo aptius modo,quã per corpus infligitur.Tũ quia in exponēdis sacris eloquiis ea est lex, vt quòd propriè intelligi potest, ad metaphoricũ sensũ à literali expositione minimè trãsferat, nãsecus nulla definiri posset Scripturę certa interpretatio.Cùm autē in pœnã reproborum paratũ ignem Saluator noster fuerit cõminatus,possimusque eũ aptissimè sic accipere, tanquã perspicuè locutũ, vt quid parabolice dictũ putamus,& nodũ in scripto quęrimus?Ignem Saluator noster cõminatus est, verũ ignē intelligere prohibet nihil, corporeũ ergo ignē fateri oportet. Non calefactũ autem iri illic corpora,sed ignē illũ spirituali pariter, & sensibili afflictione corpora vexaturũ ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicã lectionē trãseunte,reliqua omnis corporalis affectio atq; alteratio ab illo vtiq; depēdēs,desinet. & quēmadmodũ cœlestis corporis, cui primus ille inerat motus sēsibilis,quędã supererit actio qua lucet,illuminat,atque videtur(quã nostro vocabulo intentionalē appellamus)haud secus in cęteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiones ęstimandũ est remãsuras,quibus videri,tãgi,audiriq; possit.Duo enim hęc genera actionũ corporibus inesse, neutrũq;ab altero pēdere,in his quę de aïa pręclarè scripsit Arist.dedicimus.Quocirca ignis omnis geminã in corpora nũc exercet actionē. Alterã,qua calefaciendo vrit, & id à cœli motu pendet. Alterã, quã speciē non calidã tactui imprimēdo sentitur, quemadmodũ annulus aureus figurã nõ auream cerę imprimit, & hæc ab altero actionis genere, ꝙ paulò ante cœlo inesse dicebamus, pendet. Proinde nũc vtraq; actione & agit & offēdit,quiescēte autē cœlo illa duntaxat vacabit,quę à motu proficiscitur.Reliqua verò perpetua remanebit,hæc nimirũ posterior in reproborũ corpora exercebitur,sęuiet affliget. Ned est doloris huiusmodi ratio quęrēda alia,quã excellētia sensibilis sēsus organo admoti, habet enim quilibet sensus ex his, q̃ in rerũ natura sensibilia consistunt,vũ aliquod sibi propriũ ac peculiare, quod Philosophi obiectũ appellant vt visus colorē,auditus sonũ olfactus odorē,quocum tãta cõciliatione atq; necessarię cõiunctionis vinculo deuīcitur,vt sine eo agere possit nihil,vt quãdiu suæ facultati & potentię aptè cõgruit,estq; maximè accomodatum, iocundissimos fructus carpat naturalis amicitiæ.Vbi verò sēsibile in immēsum excedit,quasi dissoluta amicitia,quæ mutua quadã proproportione,certæq; rationis tēperamēto posita erat,sensũ ipsũ protinus irritat lacessit,vexat,torquet.Stridēs enim sonus turbat auditũ, visus aciē,lux immēsa retundit ac dissipat, & si rigentē manum præ algoris magnitudine, ad ignē vehementē propius admoueris, protinus intimũ irrepit atq; cruciat incendiũ, vt hominem prope conficere videatur,Vnde quæso tũc ille dolor?nũ ex calore?nequaquã,tam enim nihil aut paruũ admodũ caloris inhęsit, vt si altera manu attentes, pl⁹ frigere sentias, quàm calescere, immoderata itaq; vis sensibilis, huiusce doloris relīquitur causa.Patimur igit̄ atque sũmo dolore sensibili cruciamur, cũ vehementer calida absque eo,ꝙ caleamus,tãgendo sētimus,cũ sēsus suscipit excellentis sensibilis speciē sine materia.Talē fatemur esse apud inferos corporum cruciatũ. Hoc tantum pacto credimus reproborũ corpora ab igne pati,& tamen nõ calefieri, nec consumi. Nec quicquã obest id, quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere,nõ offendere, sed eò educere, quo maximè euadere postremò valeant.Volebat sane autoritas illa ostendere quantũ hę spirituales sensuũ passiones ab his, quę circa corpus fiunt,alterationibus differãt.Tanta siquidem est inter eas distantia,ꝙ hæ semper imperfectionis aliquid secum vehũt: illas autem puras atque synceras contingit aduenire,quãuis nõ semper ab omni sese eximãt admixtione mali. Obiectorũ enim incompactiones ac incongruę disparitates,sensibus ipsis (vt dicebamus)maximè aduersantur atque officiunt. Quocirca in prõptu causa est,cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote nanque impassibilitatis protectum vehemētiam obiecti nequaquã admittit.Corporalis itaque cruciat⁹ nulla deest causa apud inferos,subtracta vulgari hac visione,quam calentes experimur.Et vt sũmam rei vno verbo cõplectar,corporeum suppliciũ in hoc completur, ꝙ malum & id corpori admotum passibili sensu percipitur.hæc vbi sunt,dolere opus est secũdum sensitiuæ animæ partem,quam affectiuam dicimus. Ea propter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cùm sit corporei temperamento: dum passibilem reproborũ sensum inuadit,acerbissimo dolore afficit,vexat,cruciat.Neque audiendi sunt, qui nescio quã turbationem sensorię harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis:sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit.Quare intemperatum immēsũque sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque coniunctis alterum alteri officeret:neque vnigenia cõtrarietas foret,si in momēto no cõsũmaretur.Attestatur planè his, quæ diximus dissimilium pœnarũ alteratio: etenim quonã alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione transibũt? Si enim æstum atque algorem corporaliter sentirent,non solas spirituales vexationes excipientes, sępissimè dolore vacarent. Perēnis autem atque continuus erit dolor:quoniã iuges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine morte passibilis erit alterum reparata natura,alterum culpa exigēte.Si igitur ignē illũ tartareũ vere corporeum esse non ambigimus, si vnum atque eundē dæmonibus hominibusque reprobis paratum credimus,cõsequens est,vt vtrique corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert, quod spiritus cæteris afflictione: corpora autem sensibilis quoque intentionis effusione continue perpetuo, acerbissimeque torquebuntur.Arescentibus itaque hominibus præ timore:tam dirę gehennæ manifestãdæ vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ,si ceu feta filium amorem honesti bonarũ artiũ,optimorũque officiorũ introduxerit. Non enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritũ filiorum,in quo clamamus, Abba pater. Sit Redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, vt dænum dextera amoris illius amplexetur nos, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat gloriosus in secula. Amen. Dixit.

ORATIO VI

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij, 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli secunde Pontifex maxime,reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas esse singulis ecclesiasticę partibus accommodatas: generales verò synodos vniuersalē Ecclesiã penitus respicere,eãque tãquam finem sibi proprium attendere:existimaui me facturum rem & vtilem & omnibus gratiã,si hodierno die primum de Ecclesia ipsa deinde de synodis huius temporis, illarumque differentia ac diuersitate dicerē. Sed cum his diebus ex hoc loco viri doctissimi(qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt) de his fere rebus verba grauiter sapiēterque fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum quò meis viribus minus confido, Pater sancte, eò humilius atque propēsius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse, & summisse oro,& suppliciter peto.Sed quoniam nihil est,quod homo de semetipso sine auxilio opeque diuina possi polliceri, ad gloriosã ipsam virginem Dei matrem,primum conuertam orationē meam Aue maria.& c.

CVM Dilectus Christi discipulus & Euãgelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nũtiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque venturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & Ecclesiã cõtemplatus,in hũc modũ ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est, Vidi ciuitatē sanctam Hierusalē,nouã descendētē de cælo. Magna profectò & diuina maximaque insuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperãtia Ioannes vidit.Vidi,inquit,ciuitatem,vidi sanctam, vidi Hierusalē vidi illam nouã,ac de cœlo descēdentē. Quæ est ista ciuitas,quã Ioan.vidit? quę est ista,quã megister discipulo, Christus Apostolo, Spiritussanctus Euangelistæ ac vati figuris & allegoriis reuelauit?Certè ciuitas hæc Christianæ reip.vrbs est q̃ nõ vallo aliquo terreno, nõcaduco murorũ mœniũq; ambitu cincta est, sed multitudine copiaque innumerabili clausa est ac permunita.Quãuis enim huius mundanæ sapiētiæ antistites, certo quodã & præscripto ciuium numero ciuitates cõstitui oportere arbitrati sint, nimiãque & nimis late diffusã multitudinem sũmouerint,neque inter cēties cētena millia (vt ipsi aiũt) commerciũ fieri posse vllũ existimauerint,solum tamē Christianum gen⁹ tãta,tamque mirabili a Deo optimo max.cognitionis, necessitudinis,societatisque copula deuinctũ aut cõiunctũ est, vt in vnitate maximã multitudinē, vnius vrbis ambitu spatiũ amplissimũ, in vna denique ciuitate totum orbem complectatur. Nam cum in cõdenda & constituenda qualibet ciuitate duo inprimis requirãtur (primũ vt partibus suis omnibus ipsa cõstituatur respub. Deinde vt hæ partes inter sese ciuili amicitia quadã & cõsensione conspirent)licet cognoscere, quò priuatis publicisque in rebus ambab⁹ his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellat.Quod enim ea partes omnes perfectissimę reipub. habeat atq; cõtineat ea in primis sacra q̃ sacramēta appellam⁹, ostēdũt:quæ tãtæ sũt efficaciæ & virtutis,partim vt hominũ generationes matrimonio propagēt,partim vt Deo filios Baptismate gignat,tũ genitos cõmunicatione corporis Christi alãt & vegetēt,deinde diuina Chrismatis virtute corroborēt:vbi corroborauerit,potestate atq; autoritate ecclesiasticis ordinib. augeat

mox

mox aliquo errore lapsos cõfessione restituãt, & postremò humanis culpis abluẽdis sãcti olei vnctione perungant. Prẹter hẹc aũt diuina & præclara munera multa habet alia hẹc ciuitas cumulatissimè, habet nãq; Apostolos, habet Euãgelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones sciẽtiæ, sermones sapiẽtiæ, genera linguarum, interpretationes sermonũ, discretionẽ spirituũ, gratia sanitatum, fidẽ, vaticinia miracula, & eam cœlũ claudendi, rursum aperiendi potestatẽ, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id cõtinuò in cœlo dissolutũ vel ligatũ sit. Et quãquã hẹc magna maximaq; sunt, satis tamen nõ fuit tot tantaq; Ecclesiã habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensionesque habuisset. Quibus omnibus actionis nostrẹ contẽplationisq; studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiã & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hẹc diuina illis reip. partibus illustratur, quibus nulla vnquã alia vel meliorib⁹ vel ornatioribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatiusque quã in ciuili alia cõmunitate deuiciãtur, vel hic patet manifestè, ꝙ hi non iam ciues sũt aut aduenẹ, sed ciues sãctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vnius eiusdemque mystici corporis membra, vt alij aliis & membra sint, & quemadmodũ sunt, mutua sese cõmunicatione ac societate confoueãt, Cùm igitur hæc ciuitas experfectissimæ reip. partib⁹ perfectissimis cõstituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ societates genere colligẽtur, patet certè, hanc vrbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellẽtiorem, ipsãque præstare omnib⁹ honore, decore, & (quod maximũ est) humana beatitudine ac fœlicitate, Quanquã enim cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se beneque ac beatè viuere, nulla tamẽ alia nisi hẹc nostra hoc ipsũ habere cumulatè ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In aliis nanque finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hominũ cõiũctio, in hac verò nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohẹredes autẽ Christi sũt, ad Deũ ipsũ, vt propriũ Christiani generis finẽ cũcta referuntur. Hẹc cùm ita sint, rectè Christi Ecclesia, nõ tã ciuitas ab Apost. Christi, quã ciuitas sãcta à viro sãctissimo cõmemoratã.

Ecclesia ciuitas est sãcta

ID autem Patres (vt nũc vos alloquar) mox extrema oratiõe ad hũc summũ Põtificẽ caput omniũ reuersurus, id inquã patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtq; Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaque mũditia est. Proinde tametsi hoc sũmis antiquorum nostrorũque rationibus firmatum sit, in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesq; cõsistere: Deus tamen ipse præ his omnibus propriã ita sibi vendicat sanctitatẽ, vt etiã summi philosophi Dei substantiã munditia & sanctitate definirent. Nam cũ inuisibilia Dei per ea, quæ facta sũt, sempiternam quoq; eius virtutẽ ac diuinitatẽ intellectu conspicerent vellẽtque, Dei naturã & voluntatẽ, ac quicquid in Deo est, vnica aliisque rebus incõmunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati cõẽtaneis nominibus vsi sunt sed munditiæ & sanctitatis significationib⁹. solã enim deitatis substantiam, à totius potẽtiæ macula & labe liberam remotamq; esse perpendẽtes illamque ob id esse dicẽtes actũ purũ, eãdem certe ipsã diffinitione hac mundissimam esse sãctissimamque dixerunt. Nec mirũ si talis tantaque sãctitas tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis, quandoquidẽ intelligentiis etiã beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo propriũ cõstituit, Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis imaginatisque vocibus, Sãctus, Sãctus, Sãctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatẽ (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partẽ (quẹ paucis demonstrari potest) breuissimè ostẽdant. Omnibus rebus, tũ natura, tum arte constitutis hoc principio attributũ ingeneratumque est, vt cũ aliæ aliis iungendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitudine cõueniant, hoc ipsæ formæ secundũ materiæ recipientis merita distributæ testãtur, hoc ad propria peculiariaq; munera obeunda aptè appositeque nostrorũ mẽbrorũ habitudines manifestãt, deniq; hoc cõfirmant innatæ materiis ipsis (vt ita dicã) patientiæ, quib⁹ ipsæ res hominũ artificio subiectæ obtemperant. Hæc nanq; oĩa & reliqua id genus, siue natura siue arte componẽda sint, nisi primùm amica inter se consensione conueniãt, cõponi coniungiue non possunt. Cùm igitur sãctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maximè, cùmque coniungẽdas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionẽ esse oporteat, nemini dubiũ esse puto ecclesiasticam ciuitatẽ, quæ Deo cõiunctissima est, purã, mũdam, sanctã, immaculatamq; existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorũ omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsq; ad seculi cõsummationem. ab omni vitiorum sorde & cõtagione remota est, atque ita virtute bonitateq; perficitur ac vallatur, vt neque mors neq; vita, neque instãtia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profũdũ, neq; creatura alia illã possit à Christi amore separare. Rectè igitũ ciuitas hẹc nostra (quãdoqdẽ omniũ cœlestiũ virtutũ præcipua) adeò pollet sãctitate omnib⁹ ac cæteris mũdi dignitatatib⁹, potestatibus imperiis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demõstratã sãctitatẽ. Quæ ciuitas, quia sãcta est, iure optimo à sãcto Spiritu nomen illi impositũ est præclarissimũ, is enim hanc sanctã ciuitatem Hierusalẽ appellauit, quod profectò nomẽ ob hanc causam adepta est, ꝙ Hierusalẽ nõ modò pacẽ ipsam, sed ea etiã, quæ pacis sunt, innuere, sãctorũ intepretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalẽ atque pacis optimũ est, & id verum huius ciuitatis nomẽ, & postremò huic ciuitati ita propriũ, vt nulli prẹterea alteri verè cõuenire possit. Optimũ certè est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hãc appetere, & per quã desiderare videatur, Cũ enĩ pax ipsa (August. teste) trãquillitas ordinis sit, & trãquillitas ordinis tũc sit, cũ seclusis cõtrariis quibusq; ordo cõquiescit, constat res omnes (siquidẽ naturaliter fines suos appetãt, & impedientia cũcta sũmopere cõtendãt) pacẽ appetere, pacisq; & quietis fruct⁹, vt adipiscãtur, sũma ope laborare. Quod aũt Hierusalem pacisq; nomẽ verũ nostræ ciuitatis nomẽ sit, is testis bonus est, qui dixit, Et factus est in pace locus eius, Dei sci. qui & huiusce vrbis fines pacẽ posuit, & tantã in ea voluit propagari abundantiã pacis. vt ciues ipsi nõ modò cũ Deo pacis autore & principe. nõ modò inter se omnes pacẽ haberẽt, sed singuli etiã pacis trãquillitatisque abũdantia, & intelligẽdo in veritate, & appetẽdo in ipsa bonitate cõquiescerẽt. Ea verò pax, hẹc vrbs Hierusalẽ, hoc sanctissimũ Dei hominũque domiciliũ, nõ quidẽ impiorũ hominũ est (qui qũò non vera bona sectãtur, ita nec verã pacẽ inquirunt) sed illorũ est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domũ vnanimes inhabitant, qui pacẽ his qui prope & his qui lõgè sunt, annũtiant, qui his, ad quos diuertũt, pacẽ deferunt, & cũ hospitio recepti non sũt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiũt. Illorum est hẹc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus cõstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarũ seræ ac claustra à Domino cõfortãtur. Hẹc est illa Hierusalẽ, Patres, in qua sicut paulo antè inter diuinas res perlectũ est, rex pacificus pacẽ reliquit nobis, pacẽ suã dat nobis. Sed non quomodo huius mũdi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacẽ dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est, vbi nec vera cõcordia est, nec corda hominum coniũcta, sed disiuncta sũt. Ea autẽ pax, quam Christus dat, & quẹ in testamẽto pacis & in Hierusalẽ inuenit, ea, est, Patres, amoris vinculũ, trãquillitas animi, simplicitas cordis cõsortiũ diuinitatis. Quis vnquã vidit vel audiuit talia? qd fuit tam singulare, tam nouũ, tam inusitatũ? Pax Christi non mõ nostra corda & nostras intelligẽtias custodit, sed omnẽ etiã & humanũ & angelicũ sẽsum exuperat, omnisque homo sanct⁹ vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalẽ. Hanc itaque prẹclaram in mutatione mũdi rerũ nouitatem vidẽs Ioannes ciuitatem hanc nõ solũ sanctam, nõ solũ Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalẽ Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit oĩa. Fecit nãq; vt neq; languesceret aut veterasceret vnquam, neq; senio conficeretur. Ex quo fit, vt hẹc lõgè sit, origine, dignitate atq; autoritate eminẽtior Hebræorũ synagoga, quẹ per ãtiquẹ legis vetustatẽ cõsumpta cultũ & notitiam veri olimq; promissi Dei filij solita pertinacia atq; animi obstinatione repudiauit. Nã cũ in synagoga ipsa in hodiernũ vsq; diẽ vet⁹ homo sit, vet⁹ lex, vet⁹ fermẽtũ, pristina cõuersatio, in nostra certè hac Hierusalẽ oĩa noua sũt, nouũ cor, noua lex, nou⁹ homo, noua conspersio. Quẹ enĩ maior nouitas esse potest, quàm Deũ hominẽ esse, & rursus hominem Deũ, eundẽque verũ Deũ hominem, clauis cõfixũ, spinis coronatum, & innumeris affectũ contumeliis, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum vicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexteram cõsedisse, propterque suũ nomen ac legẽ trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid? ꝙ illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscuriq; homines, cũ vniuers⁹ ferè terrarũ orbis ignorantiẹ tenebris inuolueretur, & errorib⁹ ac superstitionib⁹ sceleribusq; obtẽperaret (tot atq; tantis vt dæmones omniũ gẽtiũ dominarentur, ac sũmopere ab hominib⁹ colerẽtur) hũc tamẽ ipsũ mundũ immũdũ Christi discipuli hi ex infima plebe viri cõtra synagogẹ Põtifices, cõtra mũdi Imperatores, cõtra humani generis nostes, cõtra leges, cõsuetudines, opiniones, nõ armis, nõ opib⁹, nõ vi aut ferro vicerũt, sed fide tantũ, spe, & charitate superarunt, purgauerũt, illuminauerũt. Tam autẽ ꝓpria est nostrẹ Ecclesiẹ diuina atq; sẽpiterna nouitas hẹc, vt nulla hominũ ẹtas fuerit, nulla vnquã ciuitas aut reip. quẹ nõ ab hac Christiana Ecclesia cũcta acceperit, q̃ filiorũ Dei adoptionis ꝑpetuẹ existũt. Nã (vt à diuo Thoma prẹclarè scribitur) summu illud Dei beneficium

Eccl. ciuit. est Hierusal.

Eccl. quo[...] dom[...] est [...]tas.

quod

quod nostri gratiā appellāt, & quo Dei filij efficimur, id à Deo noui Testamēti est, vt à mūdi creatiōe sancti sāctęq; omnes quatenus naturæ diuine participes fuerūt, eaten⁹ sub nouo Testamēto cōprehēdātur, ad quod Veteris oīa sunt referēda. Verū cùm hoc fieri nequiuerit, vt excellēs hæc diuini humanique cōsortii nouitas ex terra terrenisque reb⁹ oriretur (quod enim natū est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spirit⁹ est) par certe & cōsentaneum rationi fuit, vt de cœlo ciuitas hęc sācta & noua Hierusalē descenderet. Descendit nanque de cœlo vrbs hæc noua, cuius fūdamenta nec in poëtarū figmentis, nec in humanę sapiētiæ persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut creatæ volūtatis appetitu seu opinione iacta sūt, sed q̄ in mōtib⁹ sanctis, hoc est in patriarcharū figuris, in prophetarū testimoniis in pręconiis Apostororū, in suppliciis martyrū, in admirandis Christi operib⁹, in sanctorū proborúmq; hominū purgatissimis mētibus, in virtutis deniq; & Spiritus ostēsione incōcussa ac firma perseuerāt. Descendit autē de cœlo nō gressib⁹ corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nāque exēplo quę in cælis est reip. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimē cōstituit Deus, vt illud nō penes omnes aut multos, sed penes vnum Christi vicariū & dominici gregis pastorē cōsistat. Nam sicut in Hierusalem illa quæ in cælis est mater nostra, vnus tātùm Dominus est Iesus Christ⁹, ita in hac Hierusalē illius filia, quę Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splēdoribus, vnus tātùm princeps est vicarius Christi, & Pōtifex maximus, cui oēs descendētes Hierusalē ciues & incolæ, nō solùm vt separatim singuli, sed etiā vt simul vniuersi, obedire debeāt, quēadmodū qui in superna sunt Hierusalē sancti, cùm singulatim, tamen vniuersæ diuisinque ac simul oēs, vni omniū Creatori subsunt, parent & obtemperant. Vt verò præclarissima hęc sunt? At dicet fortè quis, Cū his tēporib⁹ duæ nobis Ecclesiæ & duæ synodi ꝓponātur (vna Romana, Pisana altera) vtrū ambæ de cęlo descēderūt? Alterā enim earū tantūmodo descēdisse necesse est, siquidē Christi spōsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nā quid à vobis in hac re cōstituēdū sit, paucis dicam.

QVINQVE CHRISTI Ecclesiæ cōditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euāgelista proposuit, illā enim in primis esse ciuitatē, deinde sanctā Hierusalē pòst, tum nouam esse, & de cælo. Postremò descēdisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris Ecclesiā militātem, quàm de cælo credimus descendisse cōsentaneā esse pręscriptis cōditionibus, & in cęlo triumphantis Ecclesiæ formulis, ꝓculdubio reperiemus. Eā verò, quę à supernorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viā, non vtique de cælo descēdisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quādo ita se habet, nō descendit de cælo, Patres, Pisana nuper Patrū illorū Ecclesia, nō descēdit de cælo infaustus vbique & inuisus cœtus, non tantū è cælo facinus. Non descēdit inquā, sed ruit. Quāobrem, quia non obseruat ea, quæ cęli sunt, nō imitatur quæ cælorum regni esse tradūtur. At quare hoc rursus? q̄a prorsus altera est à reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autē eas cōgruo ordine percurramus, quis vestrū putabit, Patres, illū cōuentū, qui vnius tantummodo nationis est (si tamē vnius est, & nō dimidiatæ, vel nullius potius gētis legitima coitio) q̄s putabit illū vniuersam coēgisse synodum eius ciuitatis, ad quā fortitudo gentiū venit, ad quam multitudo maris cōuertitur, ad quā omnes per circuitum orbis terrarū congregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentē fortissimā? Tantum enim abest, vt Ecclesia illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantū abest vt sancta & legitima sit: tantūque recedit à candore sanctitatis, quātum ad errorū sordes accedit, accedit autē plus tātò, quātò magis & Petrū Ecclesiæ, & Papam Concilio, & suo cōciliabulo summū, verum certūque Christi vicariū subiicere conatur. Quod tamē nil aliud est, mea sententia, quā naturæ ipsius rationisque ordinē peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastoriq; ipsi suarū greges ouiū pręficere. Sed & illud perspicuū est, Hierusalē nomē illi Ecclesiæ nequaquā conuenire: propterea ꝙ nec pacem habet, nec ordinis trāquillitatem, quodque tam excellentē Ecclesię ordinē subuertere cōnititur vtpote quę contra Romanā Ecclesiam togata armataque bella cōmouerit: quęque ad quoscunque diuerterit, nō modò pacem illis nō attulerit, sed ipē omnē pacis funditus euerterit, quę singulatim omnia cōmemorarem, nisi intelligerem nimio etiā plus quā vellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar cōfusionē fecit, & concordiā ędificātium disiecit. At dicent nōnulli: Saltē vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis cōditionibus Pisano cœtui conueniet: nouitas scilicet. Quid enim tam nouū & inusitatum ac mirabile est, quā esse qui conētur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori: denique pedes & cętera mēbra capiti? Fateor equidē & ego quoque noua hęc esse, sed tamē aliena ꝓlus ab illa sempiternę sanctissimęque ciuitatis nouitate. Multū enim inter hāc illāque interest nouitatē nomē vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hęc enim Hierusalē nouitas à Spiritu sancto est, & æterna est. At illā Pisanā vnica tantū obediētia & Ecclesiæ pars tunc efficit, cū schismaticis illius tēpore. tres ita maximi Pōtifices habebātur, vt nullus eorū aut certus quidē, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hęc itaque nūc Pisana nouitas Constantię tūc ortum habuit, & euanuit, Basileę repululauit, & explosa est: atque his etiā temporibus (si vos viri eritis) interibit: quēadmodū sub Eugenio quarto summo maximoque huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cælo descēdit, atque ob id diuturna nō est, neque vnius principatū amplectit̄, qui & in illa triūphāte Ecclesia est, & hanc militantē cōseruat: quēque synodus Pisana amplecti deberet, si è cælo descendisset, & nunquā multitudinis regimini (vti facit) inniti. Lōge igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia discrepat, hęc enim fideliū est, illa cauillātiū: hæc domesticorū Dei, illa aberrātiū: hęc Christianorū hominū, illa verò eorū, qui Christi vestem cōscindere, & a mistico Christi corpore mystica Christi mēbra seiungere nō verentur. Habetis: Patres, quid de Pysana synodo cōmuniter constituendū sit: nūc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM ecclesia Pisanā de cœlo nō descenderit (vti iā vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulò ante) patet Ecclesiā nostrā, quam Letearnen. synodus perfecta refert, diuinā illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & ęternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæque cū vno summo vnius Christi vicarij principatu, de cœlo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeāt argumēto, Conciliū nostrum rectū, sāctū atque legitimū esse: huc accedit tamen primum, ꝙ conciliū hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde ꝙ præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modò, sed eorū etiam multa Apostolici splendoris præsētia exuperat, quodque eidem postremò propterea quia pręsentia hac illustratur, Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quę cùm ita sint, nequaquam illis assentior, Patres qui solo Concilii nomine audito, rem sanctam & vtilem continuū arbitrabantur effectam esse. propterea ꝙ qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et * tamen Concilium illud probo, q̄ suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quodque illa habet quę & necessaria consiliis sunt: & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tēpore, & requiruntur: atque hæc potissimū Ecclesię videlicet reformatio, morum prolabentiū restitutio, exorti iam schismatis oppressio, cōuersio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarū legū atque sanctionū quę ad salutē vniuersę fidei Christianę ꝑtineāt. Atque illa etiā quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticę dignitates bene meritis tribuātur, virtutes pręmiis honorētur, vitia aut seuere puniātur, aut saltē ab honorib⁹ & pręmiis arceātur. Hoc enim nostrū Lateranēse Cōciliū, ꝙ pia origine & ab autore suo sāctè & legitime inchoatum est, si ad propriū quoque & cognatū finē corrigēdi atque emendādi quæ detorta sūt prętēderit, nulla erit ratio, quare q̄ cōtradicere, aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij, amētes scelerati insuper & nefarij hoīes nō meritò existiment. Quare si Cōciliū hoc nostrū eū finē exitūque habere desideratis, quē sanctissima semper florētissimaque Cōcilia habuerūt, de his Patres (quę iā dixi) ꝓuidendū est diligēter, atque de hoc celeriter omni cura diligētiaque cōstituēdū, ꝙ neque hodiernodie dissimulare possum, neq; silētio vllo pacto pręterire. Iactant̄ eñ voces (quę etiā ad aures meas ꝑueniūt) percussum pastorē, oues dispersas, Pisanā synodū summo Pōtifice & in terris Deo potestate autoritateq; iterdixisse. Maximis Ecclesiā, Patres, & dissensionib⁹ iuolui & nouis q̄buſdā vexari & ꝑturbari malis iāpridē vidimus: sed hęc tāta, tā exitiosa, tā ꝑiculosa haberi Cōcilia à Patribus illis, quis quęso vnquā putauisset? Nūc quicq̄d est, quātū ad vos delatū dedecus, & facinus admissū sit videtis, memoria teneris, Patres: legistis eñi quāplurima, Quid aliq̄ñ viri clarissimi & sapiētissimi in Calcedonēsi synodo cōtra Ephesinā scdam & illius pricipē Dioscorū: q̄d in Cōstātinopolitana (quę octaua fuisse dr̄) cōtra Fotiū omniū discordiarū satorē decreuerū, propterea ꝙ Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonē vrbis Episcopū sētētia scripserit: Foti⁹ aūt nō solū absq; Romani Pōtificis autoritate Cōciliū cōgregauerit (ꝙ quidē alienū est ab homine Christiano) sed in Nicolaū etia summū Pōtificē anathema protulerit. Quēadmodū igitur conuentus Pisanus Fotiū & Dioscorū est secutus delinquēdo, ita vos consulēdo atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Cōstantinopolitanā imitemini incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutemque Ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facile factū est,

* Alias tantum

est, & fieri debet) prouidete, Patres, nequis talia posthac vnquã nõ mõ ꝑpetrare, sed ne cogitare q̃dẽ, aut desiderare possit

VERVM ne sãctissimo Cõcilio nostro in tot aduersis reb⁹ ad cõmunẽ salutem & cõseruandã & amplificandã legitima præsidia desint, quin potius (quod omniũ votis expetitur, desideriisque postulatur) ad debitum finẽ perueniat, ad te cõuertor, Iuli pontifex maxime, ꝙ ea abs te peto, quæ tuę virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt, Antea enim cùm in singulis rebus insistebamus, alios ordines Ecclesię inferiores sumus allocuti, nũc de summa rerũ dicturi breuiter, summũ principẽ & caput omniũ appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enĩ post Deũ maxima est potestas, tuũ est imperiũ, tua rei.gubernatio, Christianę fidei defẽsio) obsecro, iquã & obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, vt hęc synodus Lateranẽsis per te cõgregata, quẽadmodũ Ecclesia, quã refert, de cœlo descendit (vti Ioãnes vidit) ita cum illa rursus ascendat in cœlũ, hoc enim vniuersi totis deuotisq; animis deprecamur. Assequeẽ aũt hoc, te volẽte, teq; imperante, si tuiipse Pater sancte, omnipotẽtis Dei (cuius vices in terris nõ solũ honore dignitatis, sed etiã studio volũtatis gerere debes) potẽtiã, perfectionẽ, sapiẽtiãque imitaberis. Atqui vt in primis potẽtiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquã accingere, binos enim habes, alterũ tibi reliquisq; huius mũdi principibus communẽ, alterũ tibi proprium, atque ita tuũ, vt illũ alius nemo nisi à te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiasticæ potestatis est) accingere potẽtissimè, & accingere super femur tuũ, id est, super vniuersas humani generis potestates. Cumq; accintus fueris, tũ intẽde cõtra errores, cõtra hæreses, contra dissensiones, deniq; cõtra inferni portas, errorũ, hæresum, & dissensionũ autores, nec intẽde solũ, sed etiã procede & regna. Procede in primis, & ꝓsperè procede, gentes quæ bella volũt, dissipãdo, tũ regna sacerdos & rex, quæ pacis sũt cogitãdo, inquirẽdo, persequẽdo, is nãq; idẽ quẽ imitari debes, & Rex regũ est, pacisq; princeps & Dominus dominãtiũ, rexq; pacificus, Hanc autẽ summã potẽtiam tuã, diuina perfectio comiteẽ, perfectio hæc misericordia est, qua Pater ille cęlestis & perfectus, Solẽ suũ oriri facit super bonos & malos, pluitq; super iustos & peccatores, Nam si tãta vbique misericordia præstabis, vt nõ modò amicos, sed inimicos etiã ac hostes ad tui nominis reuerẽtiam, ad apostolicæ sedis cultũ ad Christi Ecclesiæ vnitatẽ, ad huius Concilij manifestã professionẽ venire cõpellas, rectè pater sancte, Dei perfectionẽ imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiæ summę cognata magis atq; amica est. Hęc te præ regib⁹ terrę excellẽtissimũ, hæc te vniuersis populis adorandũ, Deoq; insuper te & gratũ & amicũ & similimũ reddet. Verũ cũ multos multarũ nationum gẽtiumq; viros clarissimos per Dei tuãque misericordiã ad hanc synodũ venturos accessurosque existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapiẽtia, quæ à fine ad finẽ fortiter attingit, & disponit omnia suauiter, Huius nuper exẽplo, à fine ad finẽ tum attigisti fortiter Pater sancte, còm indicto Cõcilio hoc atq; inchoato, vniuersos ad bene de Christiana repub. sperãdũ excitasti. Dispones autẽ suauiter, ꝓuidẽdo sapiẽter, ne vocati à te iustè, quæri possit, se, vt par erat, in re tãta expectatos non fuisse. Quare postquã hodierno die (quod bonũ, faustum, felixq; sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi cõseruationẽ & statũ spectare videbuneẽ, cõstitutũ fuerit, tum de his quoque cõstituaẽ nationibus, quæ quũ intellexerint Romæ & à Romano Põtifice Conciliũ synodũque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ proculdubio nobiscũ vnà ad Christianæ religionis disciplinã, ad apostolicæ autoritatis maiestatẽ, ad cõmunẽ fidelis populi salutẽ, ad labentiũ rerũ restitutionẽ, ad totius præterea Ecclesię defensionem. & rem, cõuertentur. Sic nanque hoc sacrosanctũ Conciliũ in cælum ascendet, cũ catholica Ecclesia, quam refert, & quã Iones ciuitatem esse, sanctã esse Hierusalem nouãque esse, atque de cælo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS

De Dei Gloriosi infinitate intensiua, vnica quæstione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, subtilissima de in Dei gloriosi infinitate intẽsiua.

Vtrum Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

VAERITVR vtrũ Deus gloriosꝰ sit infinitæ virtutis.

¶Et arguitur ꝙ nõ. Primò, Quia aut Deus mouet cælũ effectiuè & imediatè, aut nõ effectiuè, sed vt finis tantùm, vel effectiuè & mediatè. Si primo modo, & est infinitæ virtutis, ergo motus cæli esset in nõ tempore, quod est contra sensum. Cõsequẽtia patet ex 8. physi. tex. 79. & primo cæli, tex. 52. & secũdo cæli, com. 58, & alibi, &c. Si secundo modo, aut tertio, & est infinitę virtutis, ergo habeẽ in rerum natura vna virtus, quæ si moueret effectiuè & immediatè, motus fieret in non tẽpore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illã infinitã mouere effectiuè & immediatè, ergo possibile est ex ea sequi motũ in nõ tẽpore, quod est impossibile simpliciter. Prima cõsequẽtia ex antedictis est euidẽs. Affirmatio verò vltimi antecedẽtis patet ex eo ꝙ virtus infinita nec est alligata causalitati finali mot⁹, nec mediatè causalitati effectiuę eiusdẽ qui possibile sit ipsã ab his absolui, alioqn ĩfinita virt⁹ nõ esset.

¶Si dicatur ꝙ hæc ratio supponit Deum agere naturaliter. i. nõ quãtum vult, sed quãtum potest, & quod hoc nõ est necessariũ, quia Deus est natura intellectualis cuius propriũ est agere ſm intellectus sui diffinitionẽ, vt artifices facere videmus, & consequẽter Deus tanta velocitate mouet, nõ quin plus possit, sed quia sic explicãdæ suę arti expedire videt. Contra hoc primò. Quia saltẽ habeẽ intẽtum ſm Arist. & Auer. cæterosque Philosophos, tenentes Deũ, licet intellectualẽ, naturali tamẽ necessitate agere. Demõstratio siquidẽ posita in primò cæli text. 90. ad ostendẽdam vnitatẽ mundi, manifestè supponit hoc, vt patet ex dubio ibidẽ moto ab Alex. & Auer. & S. Tho, & cæteris. Venatio etiã numeri intelligẽtiarum iuxta numerũ motuũ cælestiũ in 12. Meta. tex. 43. hoc idẽ ponit, Numerus enim motorum non adęquatorũ, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cum posset facile quispiã dicere, plures motus ab eodẽ excedente motore fieri. inconueniẽs quoque reputatur ab Aristo. 8. Phy. tex. 79. ꝙ virtus finita & infinita possint æquali tempore mouere, quod tamẽ ex hac respõsiõe sequereẽ. Auer, quoque 8. Phy. com. 15. & primo cæli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idẽ sentire videtur, Secũdò, Quia vt dicitur primo Priorũ, & primo cęli, textu centesimodecimonono. id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutẽ infinitã positã in rerũ natura, licet agentẽ liberè sequitur falsum impossibile scilicet posse fieri ab ea motum in non tẽpore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probaẽ minor. Tum quia nõ est impossibile. Deum velle vti tota virtute sua, vt inductiue patet in omnibus agentibus. Et vt diciẽ in primo cæli. tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionẽ in omnibus sensibilibus, nõ est resiliẽdũ. Tum q̃a cõsiderata tãtũ virtute diuina infinita, nõ considerato modo agẽdi, q̃ est posterior s. agere per libertatẽ, sequitur motũ fieri in nõ tẽpore, quãuis nõ de facto, tamẽ quantũ est ex ratione potẽtię motiuę, Constat autem nõ solũ esse impossibile illud ad quod sequiẽ de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exẽplificari sic. Quemadmodum positio tua duo dicit, scilicet quod est virtus infinita, & ꝙ agit liberè, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, ꝙ fieret motus in non tempore, ex secundo autem ꝙ de facto hoc falsum est.

¶Ex quibus simul infertur ꝙ ad infinitam virtutem licet agentem liberè, sequitur aliquod falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

Secũ argu tum

¶Secundò arguiẽ sic, Omni potẽtiæ actiuę in natura respondet aliquod possibile ex potẽtia passiua, & econuerso, vt dicitur in primo cęli com. 124. vel saltẽ respõdet aliquod possibile manifestatiuũ totius illius virtutis actiuę vt sic, aliter frustra esset, cùm potẽtia sit ꝓpter opus 2. cęli, text. 17. Sed virtus diuina motiua est infinita per te, ergo sibi respõdet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autẽ est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in nõ tẽpore, quod est impossibilius, aut esset corporis finiti in tẽpore æterno, vt est motus cęli & hic nõ cõcludit infinitã virtutẽ motoris, sed immutabilẽ & immaterialẽ, alioquin oẽs motores cęlorũ essent infinitæ virtutis. Et cõfirmaẽ quia quãtitas virtutis actiuę ex effectus quãtitate cognosciẽ, vt dicitur in primò cęli, tex. 116. Vnde cũ Deus non possit producere effectum infinitũ, vt cõmuniter tenetur, & à Philosophis & à Theologis, consequens est ꝙ virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum text. centesimotrigesimoprimo sic, Si impossibile est esse mobile impossibile est esse motiuum, & econuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum velocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitę virtutis.

Ter argu tum

¶Tertiò arguiẽ á credẽtibus se aguere ex cõmentario 38. secũdi de cęlo, vbi Auer. dicit, ꝙ si motor nõ haberet potẽtiã terminatam, ergo neq; naturam terminatam, & sic intelligerẽtur ex sua natura motores infiniti, & nõ intelligerentur ex suo esse res proprię ei, & cętera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiunt, quiddam, quòd totum

non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa ſm intellectũ in duas quasi partes: ex quo quãta est virtualiter, cũ quęlibet pars infiniti sit infinita, & vnũ infinitũ non sit maius alio, consequens est ꝙ tota virtus infinita est æqualis cuilibet suarũ partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auerr. cũ dicit, ꝙ si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandem inde volẽtes deducere conclusionẽ, dicunt ideo esse impossibile ens habẽs virtutem infinitã: quia infiniti propriũ est occupare totum: & ideo si daretur infinitũ secundum virtutem, occuparet omnẽ virtutem: nec compateretur secum aliquam aliã virtutem: & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura aũt est primũ principium motus, ideo dixit, quòd intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficilius, & ad mentẽ Auerrois: ibidem argui sic: Causa finitatis intensiuæ est distinctio formarũ: & hęc est communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est cõmunis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia distinctio formarũ mouentiũ est causa finitarũ proportionũ ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouẽtis Solem, à natura mouẽtis Saturnũ, nõ posset reddi ratio suarũ cõmensurationum ad mobilia propria. Tum quia cõstitutiua formarũ, ex quibus oritur earũ distinctio, sic se habere necesse est, quòd vnum aliquid claudit positiuum, quòd reliquum non claudit, & econuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

¶Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitę essentiæ, sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commẽto septimo vbi dicitur, quòd primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequentia sic: Eorum, quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deùs est infinitus, nullũ aliorum entium est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

¶Quintò arguitur autoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum com. septuagesimonono. vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo cæli, commento allegato trigesimooctauo: & trigesimonono, vbi subdit quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commẽto septuagesimoprimo: & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoq; in secũdo cæli, textu septuagesimoprimo: testimoniũ huic parti perhibet, dum dicit, ꝙ si adderetur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Cõstat enim vt ibidem, & in cõmento 58. declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, est motorẽ eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltim⁹ orbis esset in labore, quàm Deus esset in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris, ergo.

IN oppositum est autoritas Arist. octauo Phys. textu comment. vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deum esse incorporeum.

CONCLVSIO.

Deus secundum mentem Aristotelis & Auerrois est virtutis infinitæ intensiuæ.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secũdò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus ad oppositum.

QVO AD primũ, Cũ finiti & infiniti ratio quãtitati congruat, vt dicitur primo Phy. tex. 15. & quãtitas diuidat in successiuã & permanentẽ, & hæc in quantitatem molis, & perfectionis, supponamúsq; Deũ esse incorporeum, & immortalem, &c. cõsequẽs est, ꝙ nec de quãtitate durationis, nec molis quæstio prężsens sit: sed de quãtitate ꝑfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitũ negationẽ claudit, non est putandum priuatiuè teneri, sed, vt cõmuniter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam nõ quęritur, vtrũ Deus nõ habeat ꝑfectionis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur vtrũ nullos habeat ꝑfectiõis terminos. Et licet mutuò se cõsequãtur infinitas virtutis, & infinitas essentię: diuersa tñ quęsita formaliter sunt: & diuersa habẽt ꝓpria media. Propter ꝙ diuus Thomas in septima quæstiõe primæ partis, tractat infinitatẽ essentiæ Dei: & in quæst. 25. infinitatẽ suę potentiæ. Vnde quęstio nostra de infinitate virtutis inquirẽs, si infinitatẽ essentiæ quasi pertrãsibit, arguenda insufficientię nõ est. Vertitur ergo hoc in loco in dubiũ: aut virtus, seu potẽtia Dei gloriosi sit tãtæ perfectionis, ꝙ nullis ꝑfectionis limitibus angustetur, an non. Verbi gratia, applicãdo quæstionẽ ad virtutem motiuã, an virtus motiua Dei gloriosi sit tãtę perfectiõis, quòd quantũ est ex se, nullo limite claudat: sed quacũq; velocitate data possit facere maiorẽ: an cõcludatur aliquo termino: puta ꝙ vltra velocitatẽ vigintiquatuor horarũ nõ põssit facere maiorẽ. Et hęc de primo.

QVO AD secũdum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horum duos tãtùm, principem, scilicet eorum, & Auer. à quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantùm viis propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittendo, scilicet quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi virtutẽ præhabẽs, superexcedénsq; nobilitates omnium rerũ, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiã simul sumptarũ. Quòd enim sit ipsum esse per essentiam, Aristot. 2. Met. tex. 4. & Auer. 12. Meta. com. 51. testantur. Quòd verò ipsum esse per essentiã, totam essendi virtutem præhabeat, apud sapientes penetrãtes terminos, in dubium verti non potest: sed cõmunis animi conceptio est, quemadmodum incorporalia non esse in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in commento 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generũ: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est. *Primũ supplementũ. Deus est ipsum esse per essentiam & omnium rerum perfectiões eminenter continens etiã simul sũptarũ.*

Confirmaturq; ab eodem in 12. Meta. com. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia cõtineri actu, & in com. 51. Quòd autẽ omnium nobilitates simul sumptę, deficiant à nobilitate prima: ex eo patet, ꝙ cùm ipse ita sit summum ens, quòd cæterorũ nobilitates claudat in se nobilissimo modo, quantò omnibus pręstat, quantò eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se ꝑ modũ sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculũ est, ꝙ quidam nõ sunt veriti scribere, s. quòd cùm dupliciter possit intelligi, Deũ habere in se perfectiones omniũ, vno modo sic, vt habeat in se vnã simplicem essentiam præhabẽtem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspõdentes singulis ꝑfectionib⁹ cõtẽtis. Si secũdo modo verificaretur, tũc Deus esset perfectior, cæteris simul sumptis: si verò primo modo, nõ cõcluditur, Deũ esse perfectiorẽ omnib⁹ simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his nõ habetur, Deũ esse perfectiorẽ omnibus simul sumptis. Ridiculũ inquã est: quia puerile est in philosophia, æquare perfectiões particulares perfectionibus vniuersalibus. Nõ enim est possibile ſm rem, neque ſm intellectum, etiam data fingẽdi licentia, vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuẽs, aut intelligẽs, &c. quàm ipsa vita, & ipse intellectus ꝑ essentiã. Si ergo Deus ſm vnitatẽ est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. tex. 39. notanter cõcludit Deum esse viuum, & sapientem, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuisit, ponens aliud esse per se vnum, & aliud per se ens, & aliud per se vitam, &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior nõ solùm singulis, sed omnib⁹ Leonibus simul, quatenus Leones sunt, etsi infinities, infiniti Leones particulares essent, omnes à per se Leonis nobilitate deficerẽt: sic omnia entia per participationem, à primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiã ex causalitate æquiuoca primi sup omnia, manifestè patet.

¶Hac igitur primi entis nobilitate prehabita, ostẽdendum est, an virtus eius sit infinita intensiuè.

PRIMA ergo via ex fine 8. Phys. sumitur sic: Arist. vt Auer. com. vlt. inquit, cõcludit in secũda figura, Deũ nõ esse virtutem in corpore sic: Nullũ corp⁹ aut virtus in corpore est infinitũ: primus motor est infinit⁹: ergo primus motor nõ est corp⁹, nec virtus in corpore. Probaẽ maior, qa virtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc nõ daẽ: aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor verò quia mouẽs tpe infinito est virtutis infinitę: prim⁹ motor est hmõi: ergo. Iste est processus Arist. ĩ quo manifestè vtiẽ infinitate virtutis ꝓ medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur ꝓcessus Arist. quoniam quodcunque modo formetur, in idem redit, vt patet in textu.

¶Quidam autem peruertentes textũ, dicunt, ꝙ Arist. sumit quidẽ pro medio infinitã virtutẽ, sed virtus infinita potest esse dupliciter. Vno modo intẽsiuè: & sic nõ accepit Arist. Alio modo secundum durationẽ: & sic intellexit. Ita quòd maior est, Nulla virtus in corpore est infinita ſm tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Pręmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fuerũt cõclusæ in præcedẽtibus rationib⁹, ista patet de se. Sed pręmissæ syllogismi facti in tex. vlt. fuerũt probatę per alias rationes factas: vt ibidẽ fatetur etiã Aristoteles: ergo accipiẽdę sunt in sensu, in quo probatę sunt. Cõstat autẽ ꝙ præmissæ illę probatę sunt loquẽdo de infinitate intẽsiua, ergo accipiẽdę sunt, vt loquũtur de infinitate intẽsiua. Discursus bon⁹ & vltima tãtùm propositio restat declarãda. Quę sic declaraẽ. Maior huius syllogismi fuit cõclusio ꝓbata in tex. septuagesimonono; qu[illegible] ad hoc

quòd virtus infinita nõ poteſt eſſe ĩ magnitudine finita, & fuit cõcluſio probata in 3.Phyſ.lõgo proceſſu, quo ad hoc, quòd magnitudo infinita nõ datur. Sed in tex.79.nõ põt inficiari, quin loquaẽ de virtute infinita intẽſiuè, ergo prima præmiſſa loq̃tur de virtute infinita intẽſiuè. Minor verò eſt cõcluſio ꝓbata ab Ariſto.in hoc textu ex cõcluſione tex.78: Probat enim hic primum motorẽ eſſe virtutis infinitæ, quia mouẽs tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ: vt ibi probatũ fuit. Ad illum enim textum expreſsè in hoc loco ſe remittit Ariſt.dicẽs, ꝙ impoſsibile eſt à finito moueri aliquid ſm tẽpus infinitũ, monſtratũ eſt nunc. Conſtat enim ꝙ nullibi probatum eſt, niſi in tex.79. Apertiſsimè autẽ liquet etiã cæcis, ꝙ in tex.78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intẽſiuè. ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autẽ eſſe duxi adducere demõſtrationes Ariſt.in tex.78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intẽſiua. Rationes enim adeò apertæ ſunt, vt oſtẽſione hac non egeãt, exigitur tamẽ ad hoc, vt videãtur. Et ne ſuſpẽſum quẽpiam reddamus, donec librũ Phy.viderit fideliter ipſas demõſtrationes adiũximus. Demonſtratio ergo habita in tex.78. ad oſtẽdendum quòd motus in tẽpore infinito nõ poteſt fieri à virtute finita, eſt ducẽs ad impoſsibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitionẽ, ſcilicet ꝙ ſit ita ꝙ A virtus vt cẽtum, moueat B mobile centum cubitorum in C tẽpore infinito. Deinde adiũgit huic propoſitionem poſsibilẽ, ſcilicet ꝙ D virtus vt decẽ, quæ eſt decima pars virtutis, vt cẽtum moueat E mobile decẽ cubitorũ, quod eſt etiam decima pars primi mobilis, in tẽpore Z. Et tũc arguitur ſic: Hoc tẽpus, in quo mobile decẽ cubitorũ mouetur à virtute vt decẽ, non eſt æquale tẽpori illi, in quo mobile centũ cubitorum mouetur à virtute vt centũ, ſed minus eo. Quia demõſtratum eſt in 6. ꝙ cæteris paribus totũ mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundũ aliquod certũ ſignũ, quã pars eius ſeu mobile minꝰ ad ſenſum patet. Vel ſecũdum Auer. (& in idẽ redit) quia maior potẽtia mouet maiori tpe, ſcilicet maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertrãſeũdi, ſeu quod idẽ eſt cõdiuidendo tẽpus mobili, aliter nõ eſſet verum: quia vt dicitur in 7. Phyſ.tex.36. media potẽtia mouet mediũ mobile in æquali tpe per æquale ſpatiũ. Cùm ergo illud tẽpus ſit infinitum, reſtat ꝙ hoc ſit finitũ, Sit ergo tẽpus Z decẽ horum. Et tunc arguitur ſic, Si augeatur virtus vt decẽ donec cõſumat, aut adæquet virtutẽ vt cẽtum, & ſimiliter augeatur mobile 10. cubitorũ, donec cõſumat vel æquet mobile centũ cubitorũ, neceſſe eſt ꝓportionaliẽ augeri tẽpus Z decẽ horarũ, donec cõſumat aut adęquet tẽpus, in quo virtus vt cẽtum mouet mobile centũ cubitorũ, quia neceſſe eſt ęquales virtutes mouere æqualia mobilia tpe ęquali. Sed infinitũ non poteſt cõſumi, nec aliquid põt ei multiplicatũ æquari, ergo tempus quo virtus vt centum mouet, impoſsibile eſt eſſe infinitũ: quod erat probãdum. Demõſtratio autem poſita in tex.79. probãs ꝙ in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita, eſt etiã ad impoſsibile, Et primò ſupponit tria. Primũ eſt ꝙ maior virtus motrix facit ęqualẽ motũ in minori tempore. Secũdũ (quod ex primo ſequiẽ) eſt, ꝙ infinita virtus facit plus in æquali tẽpore, quàm finita. Tertium eſt, ꝙ omnis motus eſt in tẽpore. Quibus ſtãtibus arguiẽ ſic: Si in magnitudine finita eſſet virtꝰ motiua infinita, ſequeretur ꝙ in æquali tẽpore æqualiter mouerẽt virtus finita & virtus infinita: hoc aũt eſt impoſsibile. ergo. Conſequẽtia declaratur ibidem ſic: Sit A tẽpus vnius horæ in quo virtus infinita mouet: & ſit B tẽpus mille horarũ, in quo virtus finita: puta vt cẽtum, mouet. Tũc cùm quãtò virtus motiua ſit maior, tãtò tẽpus in quo mouet, fiat minus per ſuppoſitiones, augeaẽ virtus motiua, vt centũ, in tãta ꝓportione, quanta tempus vnius horæ exceditur à tẽpore mille horarũ: & tũc manifeſtè patet, quòd in æquali tẽpore æqualiter mouebit virtus illa finita in milleclupa ꝓportione ad virtutẽ vt centũ, & virtus infinita, quod erat impoſsibile deducẽdũ. Ex his iã manifeſtè patet, ꝙ nunquã ſit ſermo de infinitate duratiõis, ſed ſemper de infinitate & finitate intẽſiua: vt q̃ his oblatis hoc nõ videt, nõ egeat medio, ſed ſenſu intellectuali. Et cõfirmaẽ, Pręmiſſæ iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ, vt dicũt, de infinitate duratiõis, aut aſſumũtur ab Ariſt. vt ꝑ ſe notæ, aut vt ꝓbatę. Nõ vt ꝑ ſe notæ, quoniã ſunt aut falſæ: aut maximè dubitabiles: tũ quia Sol habet virtutẽ motiuã tpe infinito motu alterationis: tũ quia totũ corpus cæleſte mouet actiuè motu locali ſphæram ignis, & ſupremũ aëris tẽpore infinito: & tamen cõſtat ꝙ hæc ſunt corpora: nec ſm veritatem apparet aliquid cogẽs, niſi loquẽtes ad dicẽdum, quòd virtus corporea actiua eſt neceſſariò finita ſecundũ durationẽ. Vnde Ariſt. aſſumẽs vt per ſe notat ea, quæ ſenius perhibent eſſe falſa, plurimùm peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ, ergo.

¶Et quoniam quæſtionẽ hãc nõ aggredimur ea ratione, vt ſciamus q̃d ſẽſerit Ariſt. quoniam hoc a philoſophia extraneũ eſt: ſed vt ſciamus, qua ratiõe hoc cõcluſũ ſit: & in proceſſu prędicto ambiguitas magna eſt circa ꝓbationẽ minoris (quę eſt quęſtiõis huius obiectũ) ideo videndum hic eſt quàm efficaciter minor illa probetur. Eſt aũt ratio dubitãdi: quia cõ. tex.78. ſcilicet mouẽs tẽpore infinito eſt infinitũ, ex qua ꝓbatur minor tex.vlt. .ſ. primus motor eſt infinitus: loq̃tur de mouẽte tẽpore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione ꝓbante ipſam: condiuidit enim tẽpus mobili. Minor aũt iſta loquitur de mouente tẽpore infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatij ſuper q̃d fit motus: vt patet in motu cæli. Primus enĩ motor non aliter mouet tẽpore infinito, niſi quia mouet cælũ tẽpore infinito. Cõſtat aũt quod nec tẽpus, nec motus cęli habet infinitatẽ ex parte mobilis: ſed ex parte ſpatij infinities pertrãſeundi. Cõſtat aũt, ꝙ ad mouendum tpe infinito primo modo, req̃ritur virtus infinita: vt patet ex demõſtratione Ariſt.tex.78. & hoc ſiue virtus illa ſit corporea ſiue incorporea, permanet verũ, & ꝙ ad mouendum tẽpore infinito ſecũdo modo, nõ requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis Lunæ, q̃ eſt virtutis finitæ, & ſufficiẽs eſt mouere motu ęterno. Eodem ſiquidẽ vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuũ orbẽ, poteſt infinities iterare motũ illũ: quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8.Phyſ.tex. 85. ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile, ſemper idem faciet.

¶Et vt clarius percipiatur modus quęſtionis, ſciendũ eſt ex 6. Phyſ. lõgo proceſſu, ꝙ tẽpus motus cõdiuiditur mobili, & cõdiuiditur magnitudini, ſuper quã eſt motꝰ. Et ſimiliter dupliciter infinitũ eſſe cõtingit, vno modo ex parte q̃titatis mobilis, alio modo ex parte quãtitatis ſpatij. Mobili quidẽ cõdiuiditur tẽpꝰ, & ex eo infinitatur: quia ſi aliquod certũ ſignũ in aliquo ſpatio deſignatũ ſit pertranſeundũ, prius pertrãſitur ab vna parte mobilis, q̃ ab alia: & ſi pertrãſeundum eſt à pluribus mobilibus inæqualibꝰ vno decẽ cubitorũ, & altero viginti, &c. & cęteris paribus quæratur quãtum erit tẽpus menſurãs trãſitus iſtos: manifeſtè patet ꝙ ſi mobile decẽ cubitorũ trãſit illud ſignũ in vna hora, ꝙ mobile viginti cubitorũ pertrãſibit illud in duabus: ſicut etiã illudmet ſignũ prius trãſit medietas mobilis, q̃ totum. Oportet enim ſeruata ęqualitate motus, quãto mobile eſt maius, tardius pertrãſire ſignũ illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerẽtur, ſignatum pũctum Orientis orbis Lunę tãto citius pertrãſiret, quãto minor eſt primo orbe. Ita ꝙ quãdo orbis Lunæ peregiſſet ſuũ tranſitum, fortè adhuc nec milleſima pars primi orbis punctũ illum oriẽtis trãſiſſet: & idem eſt in motu recto. Vnde ſi infinitũ eſt mobile, infinitũ neceſſe eſt eſſe tẽpus, in quo datũ ſignum pertrãſeundum eſt. Magnitudini verò cõdiuiditur tẽpus, & ex ea ſimiliter infinitatur: quia finitũ mobile prius trãſit vnam partẽ magnitudinis quàm aliã. & ſic cęteris paribꝰ quãto maior fuerit magnitudo pertrãſeũda, tãto maius erit tẽpus menſurãs motũ: & ſi infinita infinitũ, vt in motibꝰ ꝓceſsiuis manifeſtũ eſt. Nec refert in propoſito, an magnitudo ſeu ſpatiũ coincidat ratione materię in idem realiter cũ quãtitate mobilis: vt ĩ motu cæli cõtingit. Nõ enim eſt aliud ſpatiũ pertranſeundũ à primo corpore, quã quantitas ipſius, vt Auer. dicit in 2.cæli, com.46. Patet enim ꝙ cęlũ prius pertrãſiret partẽ ſpatij, quę eſt ab Oriẽte ad Meridiẽ, quàm illã, quę eſt à Meridie ad Occidẽs, nihilominus quam ſi ibi eſſet realis diſtinctio q̃titatis ſpatij & quantitatis mobilis. Similiter nõ refert ĩ ꝓpoſito, an quãtitas ſpatij quãtitatẽ tẽporis augeat, ex quãtitate ſuarũ partiũ nunquã ab illo mobili pertrãſitarũ: vt cõtingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quãtitate earũdem partium, quę pluries pertranſeundę ſunt: vt cõtigit in reflexiõe motus recti, & in ſecũda reuolutione circulara, & deinceps. Spatiũ enim idẽ ſecundo pertranſeũdũ, alterius ſpatij ęqualis primo rationẽ habet: & perinde quantificat & extendit tẽpus, acſi alterũ ęquale primo eſſet (ſeu vt melius loquamur) acſi eſſet altera pars totalis ſpatij æqualis primę parti: & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum, ꝙ tẽpus, quo mouetur cęlũ perpetuò, eſt infinitũ nõ ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatij: quia cęlum corpus finitũ eſt. & ideo tẽpore infinito moueẽ quia ſpatiũ ab Oriẽte ĩ Occidẽs infinities peragit

Secundum, quòd tempus, quo probauit Ariſto.in tex.78. non poſſe fieri motũ à virtute finita, eſt infinitũ ex parte mobilis: quoniã manifeſtè ibi fit diuiſio tẽporis ſm diuiſionẽ mobilis: dum augẽdum proportionaliter dicitur ſecũdum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos ſyllogizetur ſic, Quantitas tẽporis aucta & diminuta proportionaliter ſecundũ augmẽtationem & diminutionẽ potentiæ motoris & quantitatem ipſius mobilis, eſt quãtitas ſe tenẽs ex parte mobilis. patet iſta ex terminis, & ex ſeptimo Phyſ.tex.36. ſed quãtitas hęc temporis, de qua loquitur Ariſt. eſt huiuſmodi, vt patet de ſe: & Auerrois, in com. expreſsè aſſerit cum cęteris expoſitoribus: ergo.

Ex his autẽ liquet tertiũ principaliter intentũ, quòd ſcilicet proceſſus Ariſt. nõ ſufficiẽter videtur probaſſe minorẽ, ſcilicet primas motor eſt virtutis infinitæ: ſed æquiuocatiõnẽ videtur

conuiſſ

cõmiſiſſe in medio termino,qui eſt mouẽs tẽpore infinito:dum in maiore ꝓſyllogiſmi,quę fuit cõcluſio tex.78.ſumitur ꝓ tempore infinito infinitate ſe tenẽte ex parte mobilis : cũ dicitur, Omne mouens tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ:& in minore ſumitur pro tẽpore infinito infinitate ſe tenente ex parte ſpatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito.Reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu.

¶Omiſsis aũt opinionib⁹ pluribus,quę à diuerſis de vi hui⁹ demõſtrationibus dicta ſunt,Sco.enĩ in quolibet.q.7.ad primum credẽs ſm Ariſto. primũ motorẽ infiniti vigoris intenſiuè, dixit hoc cõcludi ex eo,ꝙ mouet à ſe:quia quod mouet à ſe, eſt à ſe: & cõſequenter habet plenitudinẽ actiuitatis & entitatis, quæ abſq; infinitate intẽſiua non eſt. Aegidius verò in 8.Phyſ. credẽs idẽ,dixit hoc cõcludi ex eo ꝙ totus motus infinitus eſt ꝓprius effectus Dei : quia qđ poteſt in infinitum motũ, quo ad ſuam totalitatẽ,poteſt nihil minus in ipſum, tã ſi ſit vnius mobilis abſolutè,q̃ ſi ſit vnius mobilis infinities iterari:& conſequẽter eſt virtutis infinitę : quia à propria cauſa effectus recipit mẽſuram,& ſpeciem.His inquã omiſsis,quia abſq; probatione dicta ſunt,quod mihi videtur ſcribẽdum eſt. Mirũ enim & (vt melius dicamus) extraneum valde eſt,ꝙ Ariſt. medium terminũ tacuerit,& tãtùm ſtudiũ appoſuerit circa id, ſine quò ſua ratio ex tacito medio tenet:vt Sco.dicit.Non eñ in 8.Phy. aliud mediũ aſſumitur,niſi mouere tempore infinito:& de hoc magna ſolicitudo fuit,ꝙ exigat virtutẽ infinitã. Cõſtat autem quòd hoc abſtrahit à mouere à ſe,vel non à ſe:& quòd motioni à ſe accidit,quòd ſit in infinito tempore : nihil enim minus concluderetur,ſi eſſet in tempore finito,vt ipſemet fatetur.

Nec valet ratio dicẽs,ꝙ infinitas non dependẽs, ſed prima eſt propriũ mediũ ad virtutem infinitã:quia ſecundũ hoc primitas motus eſſet propriũ mediũ,ſiue ille motus ſit finitus: ſiue infinitus:& ſic idẽ quod prius.Vnde finitas,& infinitas mot⁹ vndique per accidẽs cõcurrunt,& ſic Ariſt.ſcilicet ſciẽtiarum artifex:tacuiſſet ea quę ſunt ꝑ ſe in medio termino, ſ.primitatẽ mot⁹:& ſolicitus fuiſſet circa ea,quę ſunt in eo per accidẽs, ſcilicet infinitatẽ tẽporis,cuius oppoſitũ vbique docuit faciendum. Aegidij verò deductio quãuis veritatẽ à longè tangere videatur(vt in ſequẽtibus patebit)veritatẽ tamẽ aſſequuta nõ eſt:qa ex eo ꝙ totus motus cæli ponitur effect⁹ alicuius cauſæ ꝑ ſe,nõ eſt ab eo nec ſequacib⁹ deducta infinitas intẽſiua illi⁹ cauſæ,ſed aſſũptę ſunt ꝓportiones volũtariæ vel remotę:vtpotè ꝙ proprius effectus à ꝑ ſe cauſa recipit ſpeciẽ , & mẽſuram. Ex hac enim non habetur,ꝙ totalitas infinitatis extenſiuę neceſſariò fiat ꝑ ſe ab infinitate intenſiua:ſicut nec ex hac effect⁹ infinit⁹ ſit à cauſa infinita,cũ nõ appareat,quare ipſa totalitas, ꝙ vnitas infiniti motus nõ poſsit ꝑ ſe intẽdi,& fieri à virtute finita,immobili ad cõtinuandam & conſeruandã perpetuò inferiorũ ſucceſsionẽ,&c.vt dicitur in ſecũdo de generatione,tex. 56.& 12.Meta.com.306.Latius igit̃ qđ mihi in re hac apparet, proſequẽdum eſt:eo quòd difficultatẽ motã directè diſcutit,& ad principale propoſitũ propriã viã docet,& Ariſt. tam menti quã verbis cõſona videtur.Præmittendũ eſt ergo primò,quòd perpetuitas motus ſicut,& alia quãtitas dupliciter imaginari poteſt,ꝙ fiat ab aliqua virtute. Vno modo ꝑ ſe primò:ſecundo modò,nõ ꝑ ſe primò.Et ne in ęquiuoco laborem⁹,illud dicitur fieri ꝑ ſe primò ab aliqua virtute,in qđ poteſt virtus illa ex ꝓpria ratiõe:in illud aũt dicit̃ poſſe aliqua virtus ex propria ratiõe,in qđ poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinẽ ꝓpriã illius virtutis.Et per oppoſitum illud debet fieri nõ ꝑ ſe primò ab aliqua virtute,qđ quidẽ ſit ab illa virtute ex aliqua cõditiõe annexa illi virtuti,quę eſt extra latitudinẽ illi⁹ virtutis formaliter ſumptę,verbi gratia:& eſt exẽplũ deſeruiẽs ꝓpoſito : Virtus calefactiua vt octo B.ignis durãtis cẽtũ annis: põt in duos effectus,ſ.& calefacere vt octo, & cẽtum annis cõtinuare hũc calefactionis motũ:ſed primũ poteſt ex ratione ꝓpria inquantũ eſt virtus calefactiua tãtæ perfectionis, ſcilicet vt octo: hęc enim perfectio infra latitudinẽ virtutis calefactiuę clauditur. Secundũ verò non põt ex propria ratione,alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo poſſet : qđ patet falſum in D. igne durãte per diẽ tãtùm:ſed põt ex annexa ſibi duratiõe cẽtũ annorũ:quã patet eſſe extra rationẽ virtutis calefactiuæ , & cuiuſcũq; alterius virtutis motiuę formaliter ſumptæ.Ideo enim B.ignis põt cõtinuare calefactionẽ per cẽtum annos, quia virtus ei⁹ durat cẽtum annis:vt de ſe patet.Tũc ergo perpetuitas motus dicitur fieri ꝑ ſe primò ab aliquo , quãdo ex perfectiõe infrà latitudinẽ potẽtiæ agẽtis clauſa cauſatur, tũc autem non per ſe primò,quãdo nõ ex ratione propriæ potẽtię agẽtis , ſed ex cõditione illius ſit.Ex hac aũt diſtinctione ex parte effectus manifeſtè petere põt alia diſtinctio ex parte cauſę.Põt ſiquidẽ dupliciter imaginari aliquã virtutẽ eſſe cõtinuatiuam motus tẽpore infinito.Vno modo per ſe primo,id eſt ex ratiõe ꝓpria, vt expoſuimus,& alio modo nõ ꝑ ſe primò,ſed ex annexa eius cõditione:vt etiã expoſuimus. Differũt aũt vis perpetuatiua motus per ſe primò,& vis perpetuatiua nõ per ſe primò,ex aſſignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc ꝙ vis perpetuatiua ꝑ ſe primò reſpicit infinitatem durationis, vt per ſe primò effectum,& per ſe primò terminũ:quia ex ꝓpria latitudine in illã poteſt:ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionem, ſeu calorem:vt per ſe primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua nõ per ſe primò reſpicit infinitatem durationis, non vt per ſe primò effectũ , ſed vt conditionẽ ꝓprij effectus.

¶Secũdò in hoc,quod illa reſpicit quãtitatem durationis:vt ꝑ ſe proprium effectum:quia infinitas durationis quędã quãtitas duratiõis eſsẽtialiter eſt,omnẽ quãtitatis durationẽ in ſe claudẽs.Iſta autẽ non niſi per accidẽs quantitatẽ durationis reſpicit,ſcilicet vt conditionẽ neceſſariò comitem ſui proprij effectus : quia nõ ex propria ratione,ſed ex annexa cõditione hoc facere ſupponitur.His verò prelibatis,oportet ſecũdò tres cõditionales ſtabilire:ex quarũ veritate ꝓpoſiti ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA,

Si quid per ſe primò moueat tempore infinito, eſt infinita virtutis intenſiuæ.

PRIMA cõditiõalis eſt:Sí A per ſe primò mouet tẽpore infinito:A eſt virtutis infinitæ intẽſiuæ. Declarat̃ iſta: quia ſtãdo infra latitudinẽ virtutis ꝑ ſe reſpicientis quãtitatem duratiõis vt propriũ effectũ , quæ poteſt vocari virtus quãtificatiua motus,intelligẽdo de quãtitate durationis:valet argumentũ. Ad continuandũ aliquãto tẽpore requiritur aliquãta virtus,ergo ad maius tẽpus,maior virtus,ergo ad infinitũ infinita.Et fundatur hæc cõſequẽtia ſuper illã regulã: Sicut ſimpliciter ad ſimplicit̃:ita magis ad magis,& maximũ ad maximũ.Quare abſq; dubio vniuerſaliter & neceſſariò tenet in his, q̃ ſe reſpiciũt ꝑ ſe primò, vt S.Th.in 3.cõtra Geñ.c.139.dicit. Fundatur etiã ſuper illud principiũ Metaphyſicũ:Cuiuſque potẽtiæ propria latitudo ꝓportionabiliter reſpõdet ꝓpriæ latitudini ſui ꝑ ſe primo effect⁹.Quod patet inductiuè in omnib⁹:ergo virtutis quãtificatiuæ motus,ſi eſſet ꝓpria latitudo, reſpõderet ꝓpriæ latitudini q̃titatis duratiõis:ſed ꝓpria latitudo quãtitatis durationis attenditur penes extenſionẽ duratiõis:quia duratio nõ augetur ꝑ intenſionẽ,vt qualitas,ſed extẽſionem ,vt quãtitas:ergo virtus q̃tificatiua quãtò maiorẽ poſſet quantitatẽ durationis ꝓducere,tãtò maior eſſet,ergo ſi infinitã infinita. Vnde ꝓportio virtutis q̃tificatiuæ, ſeu cõtinuatiuæ motus , ad q̃titatẽ per ſe durationis:eſt ſicut ꝓportio virtutis calefactiuę ad q̃titatã per ſe caloris.Et nulla eſt differẽtia proportionũ: quãuis ſit differentia rerũ ſubtractarũ proportionibus, quia quantitas per ſe caloris eſt quãtitas intẽſiua,quãtitas verò durationis eſt extẽſiua.Quod tamẽ,vt ex dictis patet, proportionẽ nõ variat: eo ꝙ hoc eſt materiale,& ꝑ accidẽs. Formale enim eſt,vniuerſaliter loquẽdo, ꝙ latitudo cuiuſq; potentiæ actiuæ reſpõdeat latitudini ꝓprię ſui ꝑ ſe primò effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur ſecũdum extẽſionem, vel intẽſionem, accidẽs eſſe cognoſcitur ab exercitatis in metaphyſica,&ideo ea dẽ ratione proportionis tenet cõſequentia ſupradicta , qua tenet iſta. Ad producendũ aliquãtum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua,ergo ad maiorẽ maior,ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit,ſupradicta principia non habere locũ,niſi quãdo quãtitas per ſe effectus eſt quãtitas intenſiua:cùm Philoſophia abhorreat voluntariũ,oportet hujus reſtrictionis rationẽ reddere.Nulla aũt ratione fulta apparet hæc reſpõſio,niſi fortè dicatur,ꝙ quia magnitudo virtutis non eſt,niſi ſecũdum quantitatẽ perfectionalẽ,ideo non reſpõdet, niſi quãtitati perfectionali effectus: quãntitas aũt perfectionalis nõ eſt quãtitas durationis. Nõ enim quanto maior duratio, tẽntò perfectior effectus ſit : ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horã,& per duas horas,& per tãmpus infinitum,vt dicitur primò Ethico.c.7.Sed hæc ratio in hoc deficit,& quaſi æquiuocat : quoniã dupliciter cõtingit loqui de quãtitate durationis,vno modo ſecũdum ſe, alio modo vt eſt cõditio aliarum rerum. Si cõſideretur vt eſt cõditio rerum,puta hominis, aut albedinis:ſic cùm ſit extra rationes formales rerũ,non auget propriã perfectionem alicuius rei : nõ enim eſt perfectior calor durãs cẽtum annis,quàm durãs vno die.Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex com.Auer.& S.Thom.& conſequenter hoc modo verificatur, quòd quantitas durationis non eſt quantitas perfectionalis, nec ſibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶Si verò cõſideretur primo modo,ſcilicet ſm ſe:ſic cum bonũ diuidatur in decẽ prædicamẽta,ſicut ens,vt in 1.Ethic. Ibidem dicitur:& quãtitas duratiõis ſit quędam entis ſpecies:quãdam etiam bonitatem ſm ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſtè patet: quod ſi duratio aliquam perfectionẽ ſecũdum ſe ponat,maior maiorẽ ponet,& infinita infinitã: ſicut etiã quãtitas molis aliquã perfectionẽ dicit:alioquin inter entis ſpecies nõ

Quantitatis durationis quomodo sit perfectionalis quātitas.

esset:& maior maiore,& infinita infinitā:nō minus in suo ordine,q̄ calor infinitus, & tamē quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extēsionem. Quòd ergo quātitas duratiōis sit quātitas perfectionalis,pōt dupliciter intelligi, s.vt conditio aliorū,& sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusq; alterius rei. Alio modo ſm se,& sic ipsa quantitas durationis est quędā perfectio vēdicans sibi quantitatem perfectionalē secūdum suam extēsionem: quemadmodum calor vēdicat sibi eam ſm suam intensionem. Vnde ad rationem in oppositū dicēda sunt duo. Primò,ꝙ nō oportet quantitatem durationis esse quantitatē perfectionis:sed habere illam infra suam latitudinem:sicut nec calor est quātitas perfectionis,sed habet illam. Secūdò, ꝙ falsum est, quòd quātitas durationis secūdum se non ponat quantò maior maiorē perfectionē,quamuis nō ponat maiorē perfectionē huius,puta caloris vel hominis. Et quia sermo in prædicta cōditionali habitus, non est nisi de quātitate duratiōis ſm se: cōsequens est ꝙ firma stet veritas illorū principiorū etiam in his effectibus, quorum propria quātitas est quātitas extensiua. Talia enim maiorē semper ponunt ex augmentata extēsione perfectionem suæ speciei. Manifestè aūt patere possunt omnia quæ de perfectione quātitatis durationis diximus in hac solutione ex quātitate molis: applicādo distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: vt facile est cuiq; exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respōdet proportionaliter magnitudini p se effectus: sic quòd aliquāta virtus, ad effectum aliquātæ perfectionis, requirit, & maior ad effectum aliquātę perfectionis, & infinita ad infinitæ pfectionis effectū: sed duratio est effect⁹ aliquātę perfectiōis: ergo ad faciendū per se primò aliquātam duratiōnē requiritur aliquanta virtus, & ad maiorē maior, & ad infinitam infinita: cùm maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rgoq;, omnes iterū atque iterum, ne auertēdo mentis intuitum ab eo ꝙ est per se, ad id, quod est accidēs, fallātur, innitētes suprà adductæ glossæ: absq; ratione dicendo ꝙ si ad effectū aliquātæ perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intēsiuę requiritur maior virtus: nō aūt ad effectū maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc eīn glossa, vt ex dictis patet optima est, loquēdo de causa p se primo illius effectus, cui vtraq; quātitas cōuenit, intēsiua infra propriam latitudinē, & extēsiuam extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquēdo de quantitate causæ in ordine ad propriū effectū, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctiōe: eo ꝙ eadem ratio saluatur in proportione causæ & effectus, siue ſm propriā rationē augeatur intēsiuè, siue extensiuè: ratio scilicet maioris perfectionis ſm propriam rationem suæ speciei. Non enim tenet illa regula ī effectib⁹ quātitatis intēsiuæ alia ratione, nisi quia quāto effectus p se primò alicuius est pfectior infra latitudinē propriā, tātò perfectior causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extēsiua caloris producti non cōcluditur maior virtus calefactiua, sed intēsiua tantū. Illa eīn auget perfectionē caloris extra propriā latitudinē caloris: ista autē intra. Hæc autem met ratio saluatur in effectibus quātitatis præcisè quātitate extēsiua: quoniā eorū propria perfectio augetur infra propriā latitudinē secūdum extēsiuam augmentationē. vnde vniuersaliter loquēdo, effectū esse perfectiorem intēsiuè vel extensiuè, accidit effectui perfectiori secūdum ppriam latitudinē suę rationis formalis: quòd per se cōsideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorū: ꝙ perfectiorē causam exigat & cōcludat: sicut esse album vel nigrū accidit colorato: & est ratio eorum, ꝙ sint visibilia. Falli autem multos cōtingit in re hac ex eo, ꝙ in cęteris entibus à quātitate manifestè videmus: ꝙ sola augmētatio intensiua effectus per se cōcludit maioritatē virtutis per se primò actiuā illius: & nullā perhibent sensus virtutem actiuā per se primò quātitatis: propter quod nūquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intēsiuo cremēto effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primò quātitatis, siue permanētis, siue successiuè, discernēdū est intellectus acumine, vt dictū est, inter entia, quorū propria perfectio cōsistit in intensione, & quorū propria pfectio cōsistit in extentione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formaliū suarū: & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutū actiuarum illorū entiū. In istis aūt extendi est infra rationes formales eorū, & est ipsum eorū intēdi: & ideo idē exigit & cōcludit in virtute eorū actiua per se primò, quod in illis infert intendi, si inuenitur virtus per se primò, actiua quātitatis. Vnde nō obstat proposito si quis dicat nō dari in rerū natura huiusmodi virtutem quātificatiuam motus: nobis enim sat est veritas cōditionalis, quæ permanet etiā antecedēte & cōsequente impossibili. Similiter puerile est, si quis [illegible]tet dictū processum, ideo nō tenere in effectibus quātitatis extēsiuæ, sed intēsiuæ: quia in extēso id quod additur licet perfectio quædā sit, nō includit in se minus extēsum, & aliquid vltra: intēsius autē includit in se remissum, & aliquid vltrà perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorē virtutē, illud vero æqualem. Puerile inquā dixi, quia sic se habet maius secundū extensionem ad minus, puta spatiū duarum horarum, ad spatiū vnius, aut bicubitum ad cubitū: sicut maius intensiuè ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorē vt duo. vtrobiq; siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis ppriæ ratiōis formalis addit. Cōstat autem ex dictis, quòd in prędicto processu nulla est ratio exigens aut supponēs aliā similitudinem proportionū inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus: Argumētatū enim semper est hoc modo. Potēs p se primò in aliquātū, est aliquātæ virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo in infinitū est infinitè. Nihilominus diligēter aduertēti apparebit, ꝙ quemadmodū in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum nō infert maiorē virtutem: ita in intenso gradus, verbi gratia, additus nō includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quā sit primus: nec ex perfectiōe maiore quarti gradus seorsum infert maior vis calefactiua: sed ex eo ꝙ totū calidum, puta habēs quatuor gradus caloris, est perfectius, quā calidū vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totū extensum est perfectius. ¶Friuolū quoque omnino est, si quis admittat prędictū processum tenere quo ad effectus quātos quātitate permanēte, nō autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phys. de virtutibus motiuis & earū proportione: cùm motus & tempus, & de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA CONDITIONALIS.

Si quid moueat per se primo tempore infinito vnum motum continuum, oportet tale esse immobile.

SECVNDA autē cōditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnū motū continuum, &c. A est mouens immobile. & accipimus mouet propriè, vt distinguit cōtra mutare. Et rursus accipim⁹, mouet, vt motor, nō vt instrumentū motoris. primum propter illuminationē, secūdum propter corpus cæleste trahens secū ignem: quem nihil minus traheret, si idē ignis numero perpetuo cōseruaretur, secundū totū & partes: & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: vt multis placuit, quamuis nō sufficienter. Probatur ista cōsequentia octauo Phys. text. 85. ex proposito: & 12. Metaphys. tex. 43. ex hoc ꝙ motor mot⁹ nō semper eodē modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet. ergo. ¶Ex his autem duabus cōditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam iam patere potest distinctio superius præmissa cū suis membris in speciali. Liquet enim iam quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, s. infinitati virtutis per se primò causantis ipsam aut immobilitati motoris: & cōsequenter ꝙ diuersimodè ab illis depēdet. & illas infert: quoniam infinitatē non infert nisi in virtute per se primò (seu ex proprię latitudinis perfectione) illā causante. Immobilitatē vero virtutis infert in omni virtute causāte ipsam. Et meritò: q̄a immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuæ quàm quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusq; infra ipsius latitudinē clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitū crescat, caloris naturā nō exit. Immobilitas verò conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor siue vt mille, siue vt infinitus: nūquam peruenietur ad hoc, ꝙ sit immobilis infra limites caloris stādo. Et quod de calore exemplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue ſm rem sint in materia, siue non, intelligi volumus. oportet enim Philosophū formaliter loqui. Vnde distinctio iā probata in terminis specialibus repeti pōt sic. Perpetuitas motus dupliciter pōt imaginari, ꝙ fiat. Vno modo à virtute per se primò ipsam causāte: & sic oportet, ꝙ fiat à virtute infinita intēsiuè: vt patet ex prima cōditionali. Alio modo à virtute nō p se primò ipsam causante, sed per se primò causante talē motū, & secundario causante eius perpetuitatē, vt illius conditionē: & sic oportet ꝙ fiat à virtute motiua immobili, quæ ex pfectione suæ virtutis causet talē motū puta Saturni: & ex immobilitate eiusdē semper perseueret idē faciens. Vt sic cōditio virtutis sit causa cōditionis effectus sicut in primo modo ppria perfectio ipsi⁹ virtutis est causa ppriæ perfectiōis effectus. & pter hoc Arist. 8. Phys. in tex. 78. infinitatē tēporis motus adscripsit infinitati virtutis, & in tex. 85. adscripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamēta & ad primū motorē, & alias intelligētias inuestigādū: vt ibidem D. Th. notauit. Ex primo enim primū motorē octauo Phy. tex. vlt. & 12. Metaph. tex. 41. cōclusit. Ex secūdo verò numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi

inueſtigatur numerus īfiniti mōtoris(vt quidam rudes & cęci dicunt)ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine textu.41. & ex ipſo textu 43.vbi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tempore æterno,&c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipſum eſt infinitæ virtutis intenſiuè.

TERTIA igiť cōditionalis,cui⁹ antecedēs ſupponit Ariſt. cùm ſuis ſequacibus eſt iſta,Si cęlũ mouetur tēpore infinito, primũ mouens ipſũ eſt infinitæ virtutis īntenſiuè. Et aduerte difformitatē inter hāc cōſequētiā & priores.In priorib⁹ enī inferebatur, A mouet,&c. ergo, A eſt infinitæ virtutis: vt in prima:vel,ergo A eſt virtutis īmobilis:vt ī ſecũda. In hac verò nō īferimus,ergo mouēs cęlũ:nec,ergo quilibet. motor celeſtis:ſed,ergo primũ mouēs eſt virtutis īfinite ītēſiuè.Probať iſta ſic:Cœlũ moueť tēpore perpetuo:ergo ab aliqua virtute ꝑ ſe primò & directè potēte in ſēpiternitatē mot⁹, talis eſt infinita intēſiuè:vt patet ex veritate primę cōditionalis ꝓbatę: ergo inueniť aliqua virtus īfinita ītēſiuè. Aut igiť iſta virt⁹ eſt in quolibet motore cæleſti,aut ī primo tantũ.Non ī quolibet: tũ quia nō oportet,tũ quia neuter ab altero depēderet ī ſēpiternè mouere:fatuũ enim eſt ponere īfinitum vt ſic depēdere: tum quia aliquid cōueniret pluribus primo, ſcilicet mouere ſempiternè:ꝙ eſt impoſsibile,vt mōſtrať.primo.Poſter. ergo in primo motore tantũ. Totus ꝓceſſus clarus eſt & firmus,ſi prima cōſequētia ꝓbabitur.Cui⁹ vis cōſiſtit ī iſta categorica, Sempiternitas motus cauſať ab aliqua virtute, ꝑ ſe primò ītēdente & potēte in ipſam.Hāc igiť ꝓpoſitiōe ꝓbata, nihil remanebit huius rationis ꝓbandũ. Probať ergo primo, ꝙ hoc ſit poſſibile: deinde ꝙ ſit de facto.Primũ probať: quia ſi eſſet incōueniens aut impoſsibile, ſēpiternitatē motus cauſari ab aliqua virtute actiua per ſe primò,hoc nō eſſet,niſi vel qa duratio mot⁹,cuius ſpecies eſt ſēpiternitas,nō eſt res ſeparabilis à motu,ſed ſimul eſt & nō eſt,& fit & nō fit cũ motu:ac ꝑ hoc ſufficiēter fit à quolibet mouēte,ſicut & mot⁹: vel qa duratio motus paſſio motus eſt: eo ꝙ tēpus,vt diciť ī:4. Phyſ.tex.130. & 12.Meta. tex.29 .aut eſt idē motus , aut eius paſſio.Paſsioni autē nō debetur aliud agēs quā ꝓductiuũ ſubiecti:vt patet inductiuè.Vel qa,vt ſuperi⁹ tactũ eſt, duratio motus nō eſt niſi cōditio eius:cōditionib⁹ autē rerũ nō debetur propria virt⁹ actiua: ſed ſat eſt conditionęs actiui ſeq. Præter enim hęc tria nō apparet ratio,quare impoſsibile,aut incōueniēs ſit ſēpiternitatem vendicare ſibi virtutē ꝑ ſe primò ei⁹ actiuā:ſed nihil horũ impedit.Inſeparabilitas ſiquidē duarum rationũ formaliũ,etſi cōcludat,ꝙ Producens vnam in rerũ natura producat alteram:nō tamen concludit, ꝙ à quocũque producatur per ſe primò vna,ab eodē producatur ꝑ ſe primò & altera. Quāuis enim eſſe ens ſit inſeparabile ab eſſe tale vel tale ens:& ꝑ hoc habeatur,ꝙ cauſans tale ens cauſet etiā ens:nō tamen ſequitur,ergo ſi eſt cauſa per ſe talis entis,inquātum tále, ergo & inquātum ens: vnde Ariſt.in 6.Metaphy. ī principio venať principia, & cauſas entiũ,inquantũ entia. Durationem autē paſsionē eſſe motus etſi verum ſit quo ad aliquid:puta qa ſub ratione tēporis diffinitur per motũ,& īſeparabiliter cōcomitatur ipſũ tanquā poſterius ſuũ prius:non tamen eſt verũ ſimpliciter:quia conſtat ꝙ verè,& ſimpliciter paſsio alicuius ſic producitur conſecutiuè ad productionē ſubiecti vt à virtute per ſe primò ꝓductiua ſubiecti,ſecluſo quocũque extrinſeco. ſufficienter emanet. Duratio autē ſiue ſempiternitas mot⁹ nō emanat à virtute motiua,vt ſit ratione ipſi⁹ virtutis:ſed cōſequitur conditionē extrinſecā ipſi⁹ virtutis,ſcilicet durationē eius,vt patet inductiuè. Nō eſt igitur paſsio proprie loquēdo ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc ꝙ talis cōditio poteſt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuæ, concludi poteſt,ergo ſuperflue quæritur alia cauſa: qm̄ nō queriť cauſa ad hoç, vt fiat abſolute: ſed ad hoc vt per ſe primò fiat.

¶Nō enim ſuperflue quæriť à quo ꝑ ſe primo fiat animal,quāuis ſciamus ipſũ fieri à generāte hominem & bouem. Nec inconueniēs aliquod ſequitur,ſi tā nobilis cōditionis mot⁹,qualis eſt ſempiternitas, ſpecialis cauſa quærať,& nō ſat ſit credere:ꝙ fiat vt cōditio pręcise:nihil enim cōtra principia naturalia, aut metaphyſica, aut quæcũque alia apparet ſequi:imò inueſtigatio hęc cōſeqēs eſt ꝓceſsib⁹ Ariſt.in 6.& 7.& 8.Phyſ. vbi cauſas motus aptauit ſecũdum diuerſas ꝓportiones ad ei⁹ durationũ. Nō eſt igitur impoſsibile aut incōueniēs,ſēpiternitatē motus talē eſſe effectā: ꝙ poſsit ꝓduci ab aliqua virtute per ſe primò.Quod aũt hoc ſit de facto ꝓbatur primò:qa vt diciť 2.Phyſ.tex.26.& 8.tex.30. ſemper ponēdũ eſt id ꝙ eſt aut cauſat ꝑ ſe,ante id ꝙ eſt aut cauſat ꝑ aliud. Cōſtat autē quod cauſans ſempiternitatē motus, qa immobile cauſat eā per accidens,ſeu ꝑ aliud à virtute ſua actiua, ergo debet pręcedi ab eo ꝙ ex ꝓpria perfectione ſuæ virtutis actiuę ſempiternitatē facit:hoc enim tātũ eſt quod per ſe primò ill[?] cauſare poteſt.

¶Secũdò;quod ſempiternitas mot⁹ cæleſtis eſt effect⁹ digniſſimus:vt eius effectus oſtendit,ſ.perpetuitas omniũ generabiliũ & corruptibiliũ,ad quā tota ſphæra actiuorũ & paſsiuorũ & ſingula in ea contenta ſm̄ vires conātur,& pro ea agunt, quicqd agunt:vt Auer.dicit 2.Cæli,com.17.& Albert. Magn. ibid.confirmat.Irrationabile eſt aũt effectũ adeò nobilem in rerũ natura abſq; per ſe primò cauſa actiua fateri. Et confirmať:Quia cũ in motu cæleſti ſint duæ conditiones.ſ.ſempiternitas,& determinata velocitas,quæ in ſui ratione claudit tēpus:vt patet in 4.Phy.tex.96.& ſempiternitas ei⁹ ſit nobilior determinata velocitate,vt ex effectib⁹,& de ſe patet, & 12. Meta.com.41.habetur:vbi certa velocitas finitati virtutis ſempiternitas vero infinitati atribuitur motoris abſq; potētia omnino:ſecundo quoque cæli tex.17.dicitur, ꝙ ſempiternitas eſt ꝓprium diuinitatis opus,& Platonicis confirmātibus, ibidē à S.Thoma cognouimus entia tantum ſempiternitatis, quantũ diuinitatis ſapere:& determinata velocitas abſq; dubio habet cauſā ꝑ ſe primò ipſā cauſantē apud oēs Phyloſophos:quę demētia eſſet ſempiternitatē cæleſtis motus cauſa ꝑ ſe primo priuare?Relinquitur igitur ratio tota, & ſtabilis & efficax:cũ etiā fugiēdi via cōceſſa nō ſit. Duob⁹ enim modis poterat qs tantum laborē ſine priuare. Vel dicēdo ꝙ ſempiternitas mot⁹ nō habet cauſam ꝑ ſe primò actiuam:ꝙ eſſe nefas oſtenſũ,eſt. Vel dicendo,ꝙ habet quidem,ſed illa eſt virtus infinita, immobilis.Et hoc oſtenſũ eſt eſſe ignorātiam proprie vocis:qa nulla virtus ꝑ ſe primò actiua alicuius,eſt actiua illius ex aliquo extra eius ꝓpriam rationē formalē,alioquin eſſet actiua illius,circũſcripto omni alio, & nō circũſcripto omni alio:ꝙ implicat.Impaſſibilitas autē & vniuerſaliter immobilitas, vt de ſe patet:& ſuperi⁹ declaratum eſt:extra latitudinē eſt cuiuſq; rationis formalis virtutis actiuæ formaliter ſũptæ.vnde dicere ꝙ virtus A ſit per ſe primò actiua ſempiternitatis,& dicere ꝙ ideo eſt actiua ſempiternitatis: quia eſt immobilis:& ſemper manet eodem modo:eſt ignorare propriam vocem.

¶His ergo præmiſsis ad motũ dubiũ contra proceſſum Ariſt. redeundo,dicimus ꝙ quia ſempiternitas motus exigit in ꝑ ſe primò motore ſeu in eius ꝓpria potētia actiua infinitatē intenſiuam:& hoc nō habet ex eo,ꝙ ponitur ī motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo ꝙ ponitur in motu infinito ex parte ſpatij infinities iterati,ſed inquantũ eſt ſecũdũ ſe effect⁹ quidem, cui accidit ꝙ hoc vel illo modo ſoluetur:ideò ex ꝓpria ratione ſempiternitatis motus ſiue ſaluetur ī motu infinito ꝑ ſe,ſiue infinito per accidens,concludi optimè pōt abſq; ęquiuocatione infinitas intēſiua primi motoris potētis ꝑ ſe primò in ſēpiternitatē. Vnde attēta ſempiternitate mot⁹ formaliter, & relata ad virtutē actiuā per ſe primo illam reſpicientē, quāuis æque bene cōcludatur infinitas ītēſiua illius virtutis,ſiue hoc ſiue illo modo ponatur. Ariſt.tamē à notioribus doctrinā ſubtiliſsimā tradens,deduxit in tex.78.ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis,infinitatē intēſiuā potētiæ:& in textu.vltimo ex eadē ſempiternitate mot⁹ poſita in motu infinito ex parte ſpatij cōcluſit infinitatē primi motoris. Inſinuās nihil obſtare rationi ſũptę ex ſēpiternitate formaliter accepta īquouis motu ſaluari ponať. Propter ꝙ ī tex. 78.nō poſuit mobile infinitũ,ſed tēpus tantũ:vt doceret,ꝙ nō cōcludebat ibi infinitatē potētiæ ex infinitate mobilis,ſed ex ꝓpria ratione infinitatis tēporis,& in tex.vlti.secundũ vtrāq; tranſlationē nō ſat fuit Ariſt.ſubſumere,ꝙ primũ mouens mouet motũ perpetuũ,aut tēpore infinito,ſed ſubſumpſit vtrũq; ſimul:vt oſtēderet,ꝙ nō arguit abſolute ex hoc ꝙ mouet perpetuo(cùm hoc ſit commune omnibus motoribus cæli)ſed ex eo, quod ſic mouet tēpore perpetuo:vt ipſam infinitatē temporis per ſe primò cauſet: alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore:quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

¶Formaliter ergo dubiũ ſoluēdo dicimus,ꝙ medium ad probandā illam minorem,ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ,eſt hoc,mouens ꝑ ſe primò tēporę infinito: ita ꝙ maior ſyllogiſmi ſũpta ex tex.78.eſt iſta, Mouens ꝑ ſe primò tēpore īfinito, eſt virtutis īfinito.Minor verò ſũpta ī textu vltimo eſt iſta,Prim⁹ motor mouet ꝑ ſe primo tēpore īfinito,ergo prim⁹ motor virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris ꝓbatio ex infinitate tēporis ſaluati ī motu infinito ex parte mobilis,nō obſtat,ſed magis atteſtatur ꝓceſſui:quia ꝓportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationē motus, ad finitatē,& infinitatē temporis,abſolute declarata,& cōcluſa eſt ibi in materia clarius eā repreſentāte,ſcilicet in motu infinito ꝑ ſe:vt ex notiorib⁹ fieret doctrina.Differt autē deductio hæc à ſubtiliſsima deductiōe,quā D.Thomas.8.Phyſic.docuit in duob⁹.Primo in medio termino. Cùm enī mediũ Ariſt.ſit mouēs tēpore īfinito,ille appoſuit ly ꝑ ſe ſ.ly īfinito,nos vero ſupra ly mouēs.Secũdo ī minore:qa apud nos,minor eſt extra

de facto quo ad operationē primi motoris: apud illū vero minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enī de facto prim⁹ motor mouet tēpore infinito p se: sed oportet eū eē tātæ virtutis, ꝙ quātum ex pte virtutis suę, posset mouere tpre infinito per se: qa causæ per se oportet respōdere effectū per se. Prim⁹ aūt motor est cā per se infinitatis mot⁹, ergo siue sit possibile tps infinitū per se inueniri, siue nō, oportet primum motorē tātę virtutis esse si est per se cā infinitatis motus. Cōueniūt tamē hæ deductiōes in cōclusione (qa vtrobiq; cōcludiē infinitas intēsiua primi motoris) & in radice: qa vterq; ꝓcessus ponit primū motorē esse per se cām durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille ꝓcessit ex eo ꝙ causæ per se oportet esse tantā virtutem vt possit in effectū per se: quod fundatur sup secūdo Phys. tex. 36. Iste verò, ꝙ causam per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri ſm augmentum proprium effectus sui, cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶Et vt multis philosophātibus cōplaceamus, qui volūt potius cū Auer. errare q̄ cū aliis verū sequi: ostēdendū superest hoc idem Auer. docuisse. In 12. siquidem Metaph, com. 41. postquā conclusit iuxta demonstrationē 8. Phys. ꝙ virtus infinita requisita ad mouendū tēpore infinito corpus cæleste, nō est in magnitudine quia moueret in nō tēpore: mouet statim dubiū cōmuniter tactū à doctoribus 8. Phys. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine: sequitur mot⁹ in nō tēpore: & si ponaē extra magnitudinē, nō sequitur mot⁹ in non tēpore, quæ est ratio difformitatis? Et statim respōdet, ꝙ hoc ideo est qa mot⁹ cæli sit à duobus motoribus: quorū alter est finitę motionis, & est aīa cæli, & alter infinitæ, & est potentia oīo sine materia: & ꝙ motus cæli à motore finito habet, ꝙ sit in non tpe, & à motore īfinito, ꝙ sit tpe perpetuo. Vbi à plano sensu tpe nō diuertēdo, manifestè patet, ꝙ ipe est opinatus primū motorē esse infinitæ virtutis intēsiuæ, & ꝓpter istā infinitatē causare per se prīo sempiternitatē mot⁹ cæli, & in hoc differre à cæteris intelligētiis: quæ cū sine īmobiles, possunt virtute ꝓpria causare ppetuitatē motus, per accidēs tū: vt ex dictis patet. Et qa p̄dicta verba Auer. aliis locis eiusdē cōtradicere videnē (vt adduximus arguendo ad oppositū) ideo à diuersis diuersimodè exposita, vel poti⁹ extorta sunt: ꝓut qlibet voluit nō se Auerroistā, sed Auerroim suū facere, vnde oportet expositiones eorū afferre, vt firmeē veritas. Quidā igiē dixerunt, ꝙ Auerrois intendit ꝙ sit finitus intensiue primus motor, infinit⁹ autem ī duratione: nō tātū formaliter, sicut alii motores: sed etiā causaliter: quia sempiternitas mot⁹ ascribiē fini ipsi⁹ mot⁹, qui est purus actus oīo, & p hoc differt a cæteris motoribus. Et hi diuisi sūt in duas vias. Nā qdā eorū dicūt ꝙ illa distictio motoris infinitū & infinitū, est distictio realis: qdā vero qd est distinctio rationis in primū motorē ſm ꝙ est finis, & ipsūmet ſm qd est agēs, & secūdū quod agens mouet in tempore: qa est vigoris finiti intēsiue: ſm vero quod finis, ppetuat motū: & ideo diciē infinitus in duratione causaliter. Alij vero dixerūt, ꝙ primus motor nō est virtutis finitæ nec infinitæ intēsiue: qa nō est virtutis actiuę, sed diciē infinitæ causaliter, causalitate finali: vt dictum est. Alij autē dixerūt, ꝙ illa verba Auerrois examināda & glossāda sūt ſm determinationes factas inde substātia orbis, & c. vbi magis ex proposito tractauit rē hāc, vbi manifeste negauit infinitatem intensiuā. Sed ꝙ omnes huiusmodi respōsiōes errāt, manifestatur. Et primo ꝙ loquaē de infinitate intēsiua. ꝓbaē primo sic: Quādocūq; fit aliqua distictio, proposita habētia plures significationes & alterū oppositorū declaraē ab ipso distiguēte quo ad qd nominis, ſm quā intēsionē sumiē, reliquū debet sumi ſm opposita intēsionē. Patet ista: alioqui periret omni certitudo diuisionū, & syllogismi diuisim, & c. sed Auer. diuisit motorē cęli in motorē finitæ motionis: & infinitæ motionis: & descripsit alterū mēbrū, sc. motoree finitæ motionis p finitatē intēsiue, vt patet: qa ibi expresse subdit. Dicere finitatē, est dicere ꝓportione motoris ad motā rem: ergo reliquū mēbrū. sc. motor infinitæ motionis est describendū ſm intensionē oppositā sc. ꝙ dicere infinitatē est dicere imꝓportionem: & sic erit motor infinitus intensiue. Secūdo sic: Termini quæstionis & respōsionis ſm artē demōstratiuā nō differūt, sicut nec quæstio differt à cōclusione in terminis, sed in modo. Cōstat autem ꝙ motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiue: quoniā est ille, de quo diciē in 8. Phy. tex. 79. ꝙ mouet in nō tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in respōsione, est etiā intensiua. Tertio sic, Quælibet respōsio à sapiente data, debet sumi ī sēsu in quo quæst. motæ respōdet: sed ista nō respōdet quæst. motæ, nisi intelligaē de infinitate intensiua: ergo: & c. Declaraē minor: qu. est cur virt⁹ infinita reqsita ad mouēdū tēpore infinito, posita in magnitudine, infert motū in nō tēpore & posita extra magnitudinē, nō. Huic autē quæsito nō satisfit dicēdo, ꝙ hoc ideo est, qa ibi sūt duo motores separatio & ābo finiti, sed alter actiue, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore vero vt agens est ꝙ motus sit in tēpore. Hoc enī siue verum, siue falsum sit, est impertinēs quæsito: & solicitudo superflua. Tota enī quæstio est quare à virtute separata nō sequitur motus in nō tēpore, sicut à virtute pòsita in magnitudine. Et cōstat ꝙ est sermo de virtute actiua. Hæc autē quæstio vt & nouitij possint Percipere (sicut & quelibet alia) aliqd certū supponit scilicet īfinitatē virtutis siue in magnitndine, siue extra. Et quærit dubiū quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in nō tēpore: & extra nō. Quæratur ergo ab istis prīo: Qualis est illa īfinitas virtutis, quæ supponitur intēsiua, ā durationis? si intēsiua, habeē intētū: si durationis, quęst. & nulla & ridiculosa est. Nulla qdē: quia a virtute actiua infinita in duratione posita ī magnitudine, non seqē motus in nō tēpore: vt patet de virtute alteratiua solis a qua res aliqua alteraē, & tamē in tēpore. Nec potest dici ꝙ illud est verū tātū de virtute motiua vnico motu locali tantū: quoniā expresse Ari. in 8. Phy. tex. 79. vnde hoc sūptū est, dicit hoc verificari in omnibus virtutib⁹ motiuis quocūq; motu. Ridiculosa autē: qa puerile est quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita autē duratione separata a materia, ꝓuenit motus in tēpore, & nō in nō tēpore. Quis enī est adeò rudis, vt ignoret finitatē & infinitatē intensiuā virtutis, seq velocitatem certā vel incertā mot⁹, & nō finitatē & infinitatē durationis? Vltimū igiē refugiū horū est, ꝙ quęstio illa neutrā infinitatem determinatè supponit, sed infinitatē in cōmuni: quoniā ex motu ppetuo neutra infinita determinatè cōcludiē, sed in cōmuni cōcludiē, ꝙ oportet virtutē motiuā tēpore ppetuo esse infinitā. Vnde dicūt ꝙ quæstio Auerrois est, cū sit ꝙ virt⁹ motiua tēpore infinito sit infinita, abstrahēdo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motū in nō tēpore, & extra magitudinē, nō. Et respōsio est supponēdo ꝙ si aliqua virt⁹ posita in magnitudine, debet mouere tēpore ppetuo, oportet ꝙ sit infinita intensiue, ex 8. Physicorū, textu 78: & consequenter moueret in nō tēpore, ex textu 79. & addendo ꝙ si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinē, & illa est necessariò infinita ſm durationē, & distinguiē in motorē & agēs: & sic est finitę motiōis, id est, mouet in tēporę, & motorem vt finis, & sic est infinitæ motionis: id est, mouet infinito tempore, quod ꝙ virtuti positę in magnitudine cōuenire nō potest. Non enim potest distingui ī motorem vt agens, & vt finis: & ideo oportet, ꝙ virtus motiuę tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in nō tēpore extra magnitudinem, nō. Sed verè isti innitūtur telis aranearum. Deficiūt enim dupliciter, s. in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa qdem. quia falsū est, ꝙ virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiue si extra magnitudinē, nō. Quæratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laborem⁹) de quali infinitate tēporis est sermo. Distīcta est enim superi⁹ ex 6. Phy. qa est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu p se & p accidēs. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubiū est, ꝙ illā oportet esse infinitā intēsiuè: in tex. enī 78. nō est sermo de tali virtute, sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cū Philosoph⁹ obedire debeat rationi. oportet reddere causā, quare cū ad mouendū B mobile certa velocitate, puta motu vni⁹ horæ: reqraē tāta virtus intensiuè, puta vt cētū: & ad cōtinuandū illū motū tēpore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuę, ꝙ semper perseueret in eodē vigore: quare, inquā, est ꝙ virtus talis si ponaē in magnitudine, sequiē ꝙ sit infinita intensiuè? Hoc enim neq; ex parte perfectiōis virtutis, nec ex natura magnitudinis oriē: & tū hoc est super ꝙ isti fundātur. Quod si dicaē ꝙ hoc oritur ex hoc, ꝙ illa virt⁹ actiua sēper remanere debet in eodē vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequiē, nisi ꝙ illa virt⁹ oportet ꝙ ponaē in magnitudine inalterabili & īcorruptibili. Ex hoc aūt, ꝙ virt⁹ actiua ponitur inalterabilis & īcorruptibilis, infinitæq; durationis siue in quāto, siue extra, nō habeē maior perfectio intēsiua: vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auer. diciē. Et daē exēplū de albo: ꝙ ex hoc, ꝙ poniē perpetuū, nō sequiē, ergo est albius: quia differētia maioris & minoris rationis non infert differentiā ſm magis & minus. Vnde ridiculū est, ꝙ quidē inter Philosophos se locates dicāt, ꝙ ideo non potest esse virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitam intensiuè. Deberēt enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilē: ad ꝙ sequitur infinitas intensiua.

Pudet aūt adducere quorundā fatuitatē dicentiū, ꝙ processus non fit ab Auer. & Arist. ad concludendū, primū motorem esse incorporeum absolutè, sed ad cōcludendū, ipsum esse incorporeū, id est nō immersum materiæ, ad esse: quę est tatū apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis siquidē Arist. à tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cū Auer. tractat⁹

intend

intẽdẽtis oſtẽdere impartibilitatẽ primi motoris: vis eſt ex natura quãti & extẽſi ſiue corruptibilis, ſiue nõ: vt patet: & ĩ tex. vlti. rationẽ formans ex efficacia probatorũ, & nõ aliter, cõcludit primũ motorẽ impartibilem: vnde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictũ, ſ. ꝙ virtus motiua actiuè tempore ꝑpetuo ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intẽſiuè, ſi extra, nõ oportet vel ex rationibus formalibus terminorũ intelligibiliter deducere, vel ſenſibilibus aſſumere. Sed iã oſtẽſum eſt ex rationibus terminorũ hoc nõ deduci: ſed oppoſitũ quo ad primã partẽ, & ſenſibilia idem teſtãtur: ergo hoc eſt volũtariè dictũ. Ex ſenſibilibus enim habemus, ꝙ virtꝰ alteratiua Solis eſt motiua actiuè, & eſt in magnitudine: & tamẽ nõ eſt infinita intẽſiuè, nec alterat in non tpe. Nec poteſt dici, ꝙ quia ſermo eſt de virtute actiua motꝰ localis, ideo inſtãtia nõ militat. Tũ quia eadẽ eſt ratio quo ad mouere in nõ tempore, & infinitatem intẽſiuam de virtute alteratiua & motiua ſm locum, & vniuerſaliter motiua ſi ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phyſ. tex. 79. vt iã adductũ iterũ eſt. Tum quia ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alterationi Solis, tũc Sol vnũ numero motũ perpetuũ poſſet continuare, nulla facta augmentatione ſuæ virtutis, quicquid ſit de antecedẽte huius cõditiõalis: & ſic virtus finita intẽſiuè, infinita duratiõe, moueret in tẽpore infinito vnũ motũ continuũ & nõ in nõ tẽpore: vnde ꝙ de facto nõ ſit hoc, eſt per accidẽs, quantũ eſt ex efficacia virtutis. Accidit em̃ tantæ virtuti, ꝙ vnum vel plura ſubiiciãtur, &c. & nihil minus poſſet in vnum ſemper, quàm plura. In expoſitione aũt verborum Auerrois errãt: quia ex huiuſmodi ſenſu non habetur reſpõſio ad quæſitum: eſſet enim reſpõſio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito poſita in magnitudine moueret in non tẽpore, & poſita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem diſtinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi poſſit quæſita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intenſiua ſit ſermo Auer. ibidem: ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum eſt ab anima cæli, ſortitur determinatam velocitatem, inquãtùm verò eſt à primo motore, ſortitur ſempiternitatẽ. Ex hoc enim arguitur ſic: Aut intendit, quòd motus cæli habeat ſempiternitatẽ à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cùm in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter poteſt hoc imaginari.

Primò, ꝙ anima cęli, aut non efficiat aut non ſufficiẽter poſſit efficere ſempiternitatẽ motꝰ, & ideo attribuatur primo motori tãquam cauſę ſufficiẽti, & hoc cõuincitur demõſtratiuè eſſe falſum ſupponẽdo animã cæli eſſe virtutẽ motiuam immobilẽ: vt patet ex 8. Phyſ. tex. 85. & ex ſupradictis. Secũdò ꝙ anima cæli depẽdenter illã faciat, primus aũt motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ independenter. Et hoc cõuincit̃ eſſe cõtra Auerroim ibi: aut loqmur de cõmuni depẽdentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorũ depẽdent à primo: & ſic non ſaluatur cõmentum, ponẽs differẽtiam inter ſempiternitatem & determinatã velocitatẽ motus cæli in hoc, ꝙ illa eſt à primo motore, hęc ab anima cæli, tali enim depẽdentia cõmuni tã ſempiternitas, quàm determinata velocitas eſt à primo motore mediante anima cęli. Aut loquimur de ſingulari depẽdẽtia: qua in faciẽdo talẽ effectũ, ſ. ſempiternitatẽ motus, anima cæli dependet à primo motore. Et hoc cõuincitur eſſe impoſsibile, tenẽdo primũ motorẽ finitũ intẽſiuè: & deducitur ſic, Motore ſufficiẽte ex his quę in ſe intrinſecè ſunt, applicato mobili diſpoſito, circũſcripto quocũque alio, excepta cõmuni dependentia ad primũ, neceſſariò ꝓuenit effectꝰ ꝓprius illiꝰ motoris. Patet iſta ex terminis: alioquin nulla eſſet via ad probandã cõſecutionẽ cauſę ad effectũ, & ecõuerſo. Sed anima cæli eſt actiuũ ſufficiẽs ex ſuis intrinſecis reſpectu motꝰ æterni: ergo circũſcripto quocũque alio excepto cõmuni influxu primi, poteſt in motũ æternum, ergo nulla eſt opus ſpeciali dependentia. Probatur minor ex eo ꝙ anima cæli habet ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendũ ſempiternitatem motus, ſ. tãtam virtutem intẽſiuè (puta vt mille) & immobilitatẽ: quilibet enim motor habẽs hæc duo, põt ſempiternũ facere motũ, quãuis non per ſe, vt dictũ pluries eſt. Tertiò, quòd anima cæli licet ſufficienter, tamen per accidẽs facit ſempiternitatẽ motus, primus aũt motor facit eã per ſe: & ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ per ſe primò intẽdenti illam, Et ſic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionali ꝓbata patet, ex hoc ſequit̃, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ intẽſiuæ. Et in rei veritate iſta videt̃ mẽs Auer. in illo loco. Loquit̃ em̃ de actiua cauſalitate, vt quæſtio mota oſtẽdit, & nõ intẽdit ſubtrahere ab anima cæli cauſalitatem actiuã ſẽpiternitatis, ſed perſeitatẽ cauſalitatis: cuius nulla virtꝰ finita eſt capax, vt patet ex dictis. Vnde cauſã actiuã ꝑ ſe determinatę velocitatis poſuit animã, ſempiternitatis verò primũ motorẽ. Si finaliter, hoc põt dupliciter imaginari. Primò, vt ſit ſermo de depẽdẽtia cõmuni: qua oĩa cauſantur in genere cauſę finalis à primo. Et hoc eſt cõtra Auer. ibidẽ: quoniã hoc mõ nõ ſaluat̃ ſua differẽtia inter terminatã velocitatẽ motꝰ & eiꝰ ſempiternitatẽ: hoc etenim mõ vterq; effectꝰ depẽdet finaliter à primo motore. Secũdo, vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali mõ depẽdẽdi, ĩ genere tamẽ cauſæ finalis. Et quantũ verba eorũ ſonãt, vidẽtur dicere, ꝙ quodã ſingulari modo ſempiternitas eſt à primo fine, quo nõ eſt determinata velocitas: ſic ꝙ ſempiternitas motus in hoc differt ab eiꝰ velocitate, ꝙ iſta ſufficiẽter fiat ab agẽte, illa aut nõ niſi adiũcta cauſalitate finali primi motoris. Sed qa facile eſt dicere diſtĩctionẽ in qualibet re q̃uis ardua, & inexercitati eſt admittere illã in aẽre: ideo quæramꝰ ab iſtis, quomodo ſit iſta differẽtia. Hoc enim nõ põt niſi triplicit̃ imaginari, ſ. aut ſic, ꝙ ſempiternitas careat cauſa actiua, & finali tãtũ attribuat̃. Et hoc eſt ridiculũ: quoniã nõ eſt intelligibile, ꝙ aliqd effectiuè ꝓducat motũ, & nõ ꝓducat eiꝰ durationẽ, maxime cũ tẽpus, qđ eſt duratio illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicit̃) aut eſt ipſe motus, aut eiꝰ paſsio. Cõſtat aũt ꝙ hæc ab eodẽ fiũt actiuè ſm rẽ, quãuis non eodẽ modo: põt enim eorũ, quæ ſunt idẽ realiter vnũ ꝑ accidẽs, produci ab agẽte inferiori, & alterũ per ſe: vt patet cũ Sortes generat Platonẽ: tũc enim licet fiat Plato ꝑ ſe: fit tamen corpus vel miſtũ per accidẽs: vt dicitur in primo Phyſ. text. 76. Aut ſic, ꝙ ad determinatã velocitatẽ cauſa actiua ſufficit abſq; finali, ad ſempiternitatẽ aũt, non. Et hoc etiã eſt ridiculũ: quia finis eſt cauſa caterarũ cauſarũ: nullúſq; eſt effectus naturæ aut artis abſq; fine. Aut ſic, ꝙ ad determinatã velocitatẽ cauſa actiua cum fine cõmuni ſufficit, ad ſempiternitaẽ aũt nõ, ſed requiritur ſpecialis ratio depẽdentiæ ad primũ motorẽ vt finem. Et hoc eſt iterũ loqui in aẽre: niſi huiuſmodi ratio aſsignetur. Nec apparet alia ratio, quàm illa, quæ in eodem com. 41. ex intẽtione Themiſtij ſubditur, ſ. ꝙ motor qui mouet ad cõſequẽdũ aliquid, vel cõſeruãdum aliquid trãſmutabile neceſſe eſt ꝙ quandoq; ceſſet. Motor aũt q̃ mouet ꝓpter aliquid ſemper in actu & immutabile, qua ratiõe mouet vno tpe, mouet ſẽper. Et ſic habet̃ ſpecialis ratio depẽdentiæ ſempiternitatis ex fine, q̃ nõ habet̃ in velocitate motꝰ. Sed adducere hoc ad ꝓpoſitũ, nouitiòrũ eſt. Cũ enim omnes aĩæ cæleſtes prima intẽtione operẽtur ꝓpter ſe (vt dicit̃ 12, Meta. com. 36. & ſecũdo Cæli. com. 17. & 21.) & ipſarũ natura ſit immutabilis in actu: & earũ opa ſint ſicut opera artiũ: vt dicitur 12. Meta. com. 44. & finis ſit principium in operabilibus: vt dicit̃ in 2. Phyſ. tex. 88. Quemadmodũ ex actualitate immutabilis finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operibꝰ, ita ex aliis cõditionibꝰ nobis ignotis ſumũt rationẽ tãtę velocitatis: & quare magis ab Oriẽte moueãt verſus hemiſperiũ ſuperius, & alia hmõi. Hęc enim omnia fiũt ꝓpter melius: vt ex ſecũdo Cæli, tex. & com. 34. habet̃. Et ex fine neceſſe eſt bonitatẽ eorũ fieri, cũ naturalia agãtur ꝓpter finem, vt dr̃ 2. Phy. tex. Vnde ex hoc nõ magis habet̃, ꝙ ſempiternitas ſpecialiter depẽdeat à primo: q̃ certa velocitas: vtrũq; enim eorũ habet hoc mõ ſpecialẽ rationẽ depẽdentię ex fine. Ampliꝰ. Cũ rõ ſempiternitatis motꝰ ſufficiẽter ſumatur ex his finis cõditionibꝰ, ſ. ꝙ ſit ĩ ſe actu, & habitu & mouẽte, ĩmutabilis: & hęc ſit cõia omnibꝰ motoribꝰ cęlorũ reſpectu ꝓpriarũ eſſẽtiarũ: nihil ꝓpriũ primo motori dixiſſet Auer. ſed totũ ꝙ dixit cõuenit omnibꝰ animabus cęlorũ ĩ rõne finis: nec põt dici, ꝙ dictũ Auer. cõmune quidẽ eſt omni motori ſepato ĩ rõne finis, ſed appropriat̃ primo ꝓpter depẽdẽtiã aliorũ a primo & in rõne finis: qa ſic nõ ſaluat̃ differẽtia inter ſempiternitatẽ & velocitatẽ: vtraq; enim ꝓpter indepẽdentiã primo eſt attribuẽda fini. Quòd ſi tanq̃ ad vltimũ refugiũ recurrẽdo dicat̃, ꝙ ſẽpiternitas motꝰ depẽdet à primo fine quodã ſingulari mõ ignoto nobis: & hoc cognoſci ex hoc ꝙ oẽs motores cæleſtes cõueniũt ĩ ſẽpiterne mouere: nõ aũt ĩ velocitate motꝰ (hoc em̃ ideo eſſe credẽdũ eſt, qa rõnẽ ſempiternitatis habẽt reſpiciẽdo primũ: velocitatẽ verò reſpiciẽdo ꝓpria.) Hoc eſt cõtra Auer. q̃ expreſſe dixit in ſecũdo Cęli, com. 58. ꝙ motores inferiores ſumũt rõnes ſuarũ vęlocitatũ: ſm ꝙ magis deſiderãt aſſimilari primo. Et loquit̃ nõ ſolũ de motu diurno, ſed ẽt in circulo obliquo. Deĩde hoc nõ eſt ſufficiẽti rõne firmatũ: ꝙ enim cõueniãt oẽs in ſempiternitate motꝰ: vt dicit Auer. in ſecũdo Cęli, com. 38. & 71. & alibi, eſt qa cõueniũt oẽs in hoc ꝙ ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet cõiicere, ꝙ ſit ex ſingulari modo depẽdendi à fine cũ clare pateat, ꝙ finis cõmunis cũ immaterialitate motoris ſufficiat, nec locꝰ eſt cõiecturis in manifeſtis. Ampliꝰ: Velocitas de qua ibi loquit̃ Auer. vt patet ĩ cõmen. nihil aliud eſt q̃ temporalitas, in qua oẽs motores cæli cõueniũt, ſicut & ĩ ſempiternitate, nullꝰ enim mouet ĩ nõ tpe. Reſtat ergo, ꝙ de infinitate intẽſiua ſermo Auer. ibidẽ ſit. Et licet euidẽtiores ſint ꝑdictæ rõnes ſi duo motores ſm rẽ in primo orbe ponãtur: efficacies tamẽ ſunt etiã ſi duo ſm rationẽ, vnus autẽ ſecundum rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet

eas applicare scie͠t. Vnde omnes expositiões cõmenti prędicti falsæ apparent. Vltima aũt ordinẽ librorũ Auer. non pensauit. Cũ enim cõstet ex secũdo cæli com.3. ꝙ tũc iam fecerat libellum de substantia orbis: & ex pluribus cõmẽtis, quæ tũc etiam fecerat sup libros Phys. & ex 12. Metaph. com.65. ꝙ iuuenis erat q̃do fecit super lib. de Cęlo, & sperabat in com.352. se pfecturũ Astrologiã: & ꝙ senex scripsit super Metaphysica, manifeste liquet, ꝙ omnia dicta Auer. sunt examinãda ad 12. Metaphysicæ eius, & nõ econuerso: quoniam opus illud testamẽtum eius est.

Secũdus mod⁹ ostẽdendi infinitã temin-tensiuã primi motoris.

SECVNDA autem via ad ostendendã infinitatẽ virtutis Dei gloriosi sumpta ex S.Tho. breuior est. Et supponit Deũ esse causam actiuã alicuius substãtiæ, siue mũdi, siue primæ intelligẽtiæ, siue omniũ incorruptibiliũ, siue ab æterno, siue in tẽpore: nihil enim horũ refert, dũmodo cõcedatur p simplicẽ emanationẽ (quã nos creationẽ dicimus) Deũ aliquid produxisse. Hoc aũt nũc supponaẽ: Tũ quia cõmuniter excellentes viri hoc concedũt etiã de mente Arist. & Auer. Tũ quia expresse contra Algazelẽ pluries Auer. hoc dicit. Tũ quia hoc exigeret specialem quæstionẽ, quã alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc via paratur: iuxta quã arguiẽ prelibãdo ratiões terminorũ: s. ꝙ virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potẽtia passiua: siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Arist. cũ sequacib⁹ posuerũt: siue in tẽpore, vt fides Christiana determinat. Cæteræ aũt virtutes actiuę sunt effectuũ ex aliqua potẽtia passiua p̃supposita: vt patet in naturalib⁹ & artificialib⁹. Arguiẽ ergo sic, loquẽdo semper de quãtitate virtutis seu pfectionis: Omne quãtum excedẽs aliud quantũ, sic ꝙ quantũcunque excessum crescat, nunquã inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitũ intẽsiuè. Ista patet ex terminis, quoniã, vt diciẽ in 8. Phys. tex.79. si excedẽs est finitũ addẽdo sẽper q̃tum ad excessum, quãdoq; æquabitur & excedetur. Sed virt⁹ creatiua est aliquãtæ pfectionis: & sic excedit virtutẽ factiuã rerum ex potẽtia subiecti, ꝙ quãtumcunque augeaẽ nõ est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intẽsiuè. Probaẽ minor quo ad vltimã partẽ (quę sola eget ꝓbatione) & ducẽdo ad impossibile: quia sequeretur ꝙ virtus tãtùm actiua ex aliqua potẽtia, & virtus actiua ex nulla potẽtia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Tenet cõsequẽtia supponẽdo vnũ, ꝙ ꝓbatione nõ eget, scilicet ꝙ quãtò aliquod actiuũ potest educere rẽ de remotiori potẽtia ad actũ tantò est virtuosius. Ad sensum enim patet ꝙ ad educẽdum calorẽ de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quã ad educẽdum ipsum de potẽtia aëris: hoc igitur supposito arguiẽ more Aristotelico sic: Sumaẽ virtus ꝓductiua alicui⁹ (puta Bouis) ex nulla potẽtia, & sic A. Sumatur quoq; virt⁹ ꝓductiua Bouis ex aliqua potẽtia puta C, & sit virt⁹ illa B. Tũc sic: Istæ duæ virtutes: s. A & B per te habẽt aliquam ꝓportionẽ, sit ergo ꝓportio cẽtupla: ita ꝙ A excedat B nõ pl⁹, q̃ in centuplo. Et tũc sumatur potẽtia passiua in cẽtuplo magis elõgata ab actu q̃ sit C, & sit illa D. Cũ ergo oporteat tãto virtuosius esse agẽs quãtò elongatior est potẽtia ab actu, necesse erit virtutẽ actiuã Bouis de potẽtia D, esse in ꝓportiõe cẽtupla ad B, ac p hoc esse æqualẽ ipsi A. Et sic virt⁹ ꝓductiua ex aliqua potẽtia, & virt⁹ ꝓductiua ex nulla erũt æquales, qđ est impossibile. Imò etiã eodẽ processu põt deduci, ꝙ illa sit etiam maior: quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiã hũc processum ex eo, ꝙ non põt sumi in rerũ natura potentia remotior ab actu quacũque potẽtia data: oportet eñ sic dicẽtes negare processum Arist. 4. Phy. tex.72. vbi assumit plenũ subtili⁹ quocũque pleno. & 6. Phy. tex.15. vbi assumit motũ velociorẽ quocunque motu: & breuiter destruere doctrinã traditã ĩ lib. Phy. Saluatur eñ efficacia horũ & similiũ processuũ ex rationib⁹ formalibus terminorũ, & ex veritate cõditionaliũ: quicq̃d enim repugnat veritati cõditiõalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit ĩ 8. Phy. tex.78. Vnde ꝓposito sufficit veritas cõditiõaliũ: puta, si virt⁹ aliqua ꝓduceret ex potẽtia in cẽtuplo remotiori, esset in cẽtupla ꝓportione, &c. Stat ergo rõ firma: q̃uis quidã nesciẽtes, aut nõ volẽtes eã formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de Scoto patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse: q̃a S.Tho. nõ solicit⁹ circa terminos, q̃ in autẽticis ratiõibus solẽt subintelligi, fecerat maiorẽ huiusmodi: Eorũ, inter quę nulla est proportio, alterũ est infinitũ: soluit Scotus, ꝙ hæc non est vera, vt patet de pũcto & linea: & tamẽ punctũ non est infinitum. Propter quod notãter nos posuimus in maiore vtrũque esse quantũ: vt has pueriles cauillatiões effugeremus. Et hæc de secũdo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT IGITVR argumẽtis in oppositũ respõdere. ¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quòd duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tãtum, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediatè vel immediatè pertransibimus dicendo, quia est.

Tertiam verò principalem, s. an ex positione virtutis infinitę intensiuæ in rerũ natura necessariò sequatur motus in nõ tempore, pertractabim⁹ dupliciter, scilicet ẽm Auer. & simpliciter. Quãuis igitur multi ex secũdo cęli, tex.64. Vbi in summo gradu perfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimũ possidet: & ex 12. Metaph. tex.30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet sicut amatũ & desideratum: credant Deũ non esse causam agentem, sed finalẽ: verius tamẽ dicũt sentiẽtes vtroque modo Deũ esse causam: vt Simplicius arguit ex primo cæli tex.30. vbi Arist. dicit, Deũ nihil agere frustra. Si enim ad hoc incõueniẽs solicit⁹ fuit Arist. deducere, ꝙ Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deũ agere ꝓpter finẽ: ridiculũ enim esset deducere ad hoc incõueniẽs de causa nõ actiua. Auerrois quoq; in de substãtia orbis, manifestè reprehẽdit dicentes oppositum esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. com.7. expressè dicit, ꝙ Deus mouet non tãtùm vt finis, sed vt motor. Quod etiã firmat in 12. com.7. & in com. 44. vbi etiã postmodũ Auicennam ponentem Deum esse tantùm finem, arguit, quòd oportet primi principis esse actionem, quæ cum hoc, quòd sit sibi propria, sit cõmunis cæteris: qualis est motus diurnus. Et in secũdo cæli, com.17. dicit, ꝙ omne habẽs actionem in se, habet actionem in alio: & in com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata ad largiendum: Et breuiter totus Auuerrois plenus est hac sententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta quòd in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eidem conueniunt: vt dicitur 11. commen. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat ꝙ Arist. dixit, Deum mouere vt amatũ: non enim dixit hoc cũ dictiõe exclusiua: imò ex hoc magis habeẽ propositum, supposita illa vniuersali Auer. quã modò diximus. Id verò ꝙ ex secũdo cæli adducitur, admiratiõe dignũ est, qua frõte ab Auerroistis adducaẽ, cũ Auerrois ipse ibidẽ ĩ cõsilio 46. expressè dicat, ꝙ in illo summo gradu habẽte optimũ sine actiõe, daẽ latitudo includẽs oẽs intelligẽtias: ita ꝙ apud ipsum oẽs intelligẽtię sunt in illo primo gradu, & nõ tantũ Deus: & tamẽ cõstat apud eos etiã ꝙ cæteræ intelligẽtiæ agũt ad extra. intẽdit enim ibi Aristoteles apud Auerroim intelligẽtias quaten⁹ intelligẽtiæ sunt habere optimũ (qđ est fœlicitas speculatiua) sine omni depẽdẽtia ab exteriori actiõe, non sicut in nobis iuxta illud 12. Met. tex.39. deductio aũt qualis optima, &c. & esse in primo gradu. Quatenus verò aĩæ sunt, optimũ assequi p motũ: & in secundo locari ordine simul cũ corporib⁹, quorũ sunt animæ. Vnde Deũ mouere nõ solũ finaliter, sed actiue dicimus. Et quãuis ex multis commentis videatur haberi, ꝙ Deus mouet immediatè: q̃a in com.44. & 12. Met. reprehẽdẽtur ponẽtes Deũ esse priorẽ motore primi orbis: & in com.38. expressè diciẽ, ꝙ primus motor mouet sine medio: & in com.48. numerãtur substãtiæ immateriales ẽm numerũ motuũ cælestiũ expressè, supponẽdo nullã esse, quæ nõ mouet: vt tamẽ ex dictis superius patere potest, in com.41. & 12. expressè dicit motũ cęli cõponi ex duob⁹ motorib⁹. Et ideo sciẽdum est ꝙ ista sibiinuicẽ nõ cõtradicũt: quoniam cũ sint in hac re opiniones extremæ: vna Auicẽnæ, dicẽtis Deũ nihil agere ad motũ cæli, nisi ẽm quòd prima causa operatur p secũdas: sed primum motorẽ esse primam intelligentiam productã à Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorũ, qui dicunt Deum solũ mouere primũ cælum. Auerrois via incessit media, vtrũque declinãs extremũ: & ideo nũc hoc nũc illud excludit extremum, quãuis pluries Auicennam impugnauerit. Est igitur apud eũ primus motor Deus gloriosus, non tamẽ mouet solus.

Sed quia in motu primi cæli sunt duo (sempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarũ) posuit vtrũque horũ habere per se primò causam actiuã & propriã: sempiternitatis quidẽ Deũ, certę verò velocitatis animã cęli. Et hic sensus respondet planè expositiõi illius cõmenti absq; extorsione. Et sic Deus nõ est prior motore toti⁹: imò facit p se motũ toti⁹ quo ad nobilissimã ei⁹ rationẽ, quæ est sempiternitas: & hoc modo Deus non est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. ꝙ est potẽtia nõ in materia: & per hoc volebat ꝙ differret ab anima cæli. Et hoc modo saluaẽ quod com.44. dicitur, ꝙ illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, est aliud ab eo ꝙ intellligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialiũ substãtiarum secũdum numerũ motuũ saluatur: quia ex motuum numero inuẽtus est numerus motorũ aliorũ à primo: quia iã ex infinitate motus stabilitus erat. Nullã enim substantiam immaterialẽ ponim⁹ nisi ex motu cõclusam: sed prima ex infinitate motus, cęteras ex numero motuũ regulariũ & perpetuorũ exigentiũ motores immobiles. Et hoc cõsonat textui Arist. expressè quærẽti numerũ motorũ immobiliũ, nõ numerũ motorũ infinitorũ: vt p hoc insinuaret quod de aliis primo loquebaẽ: quanuis prim⁹ quoq; sit immobilis. Est siq̃ dẽ sermo Ari. & auer. & ibidẽ cõtra ponẽtes substãtias immateriales absq; aliqua ꝓpria motiõe alicuius corporis, vt patet ibidẽ: qđ nos nõ dixim⁹. Et breuiter hoc

modo

modo omnia dicta Auer. inueniũtur cõsona, & meritò: q̃a verò omnia consonant. Vnde Heliæ Hebrei labor, ꝙ vanus fuerit patet. Putauit enim, ꝙ ex hoc ꝙ Deus dicitur motor effectiue primi cæli sequeretur, ergo mouet solus primũ cęlum. Iam enim liquet, Deũ propriũ & motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiuę causandam. Mouet ergo Deus cælum effectiuè vt motor proprius, & mediãte anima cęli, sic vt vtriusque proprius effectus motus cęli sit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

...unda Virtu infini inten è se- itur tus in ...tem e.

¶De tertio aũt (in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna videt̃: diuisi siquidẽ sunt Peripatetici circa id. Quibusdã enim apparet, ꝙ ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura sequit̃ necessariò, ergo motus in nõ tẽpore. Quibusdã verò videtur, ꝙ distinctiõe opus sit in re hac. & hi in tres distincti sunt vias. Alij putant ꝙ distinctiõe modi agendi. s. liberè vel necessariò opus sit. Ali, verò ꝙ distinctio modi essendi illius virtutis infinitę s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij aũt duas distinctiões necessarias credũt ad saluãdam infinitam virtutẽ in rerum natura, s. modo essendi (quæ modò dicta sunt) & modi agẽdi, s. meditationẽ vel immeditationẽ, ita ꝙ omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam quidẽ postponẽtes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit: & ei⁹ fundamẽta sunt, quę arguẽdo adduxim⁹) ad secũdã nos trãsferam⁹ opinionẽ, quia tria dicit. Primò, ꝙ ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariò sequit̃, ergo mouet in nõ tẽpore, ꝙ implicat contradictionẽ. Et in hoc conueniunt cũ Arist. 8. Phy. tex. 29. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiã. Sco. enim in primo sent. distĩ. 2. quæst. 2. ad vlt. dicit, ꝙ ex eo ꝙ in antecedẽte assumit̃ virtus infinita, sub inteligendo, agat, necessariò sequit̃, ergo actio sua est in nõ tẽpore: alioquin in æquali tẽpore agere contingerit virtutẽ infinitã & finitã, iuxta deductionẽ Arist. ibi. Ex eo verò, ꝙ in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur ꝙ si agit agat circa corpus: & consequẽter ꝙ sit ibi aliqua resistentia, & sit etiã diuersa approximatio pariũ passi ad agens ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniã hæ duæ causæ, s. diuersa approximatio partium & resistentia, faciunt successionẽ esse in motu, & sic ex toto antecedente simul. s. virtus infinita in magnitudine sequit̃ motus in nõ tẽpore. Sed hęc deductio manifestè peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua virtus est extẽsa. & agit in corpus, non sequũtur illę duę causæ successionis: sed vna tantùm, s. diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his absque resistentia nõ sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egẽt probatione: quia manifeste patent de virtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus ꝓpriè (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationẽ S. Tho. autẽ quia Arist. non fuit solicitus ibi de vtraq; parte cõsequentis deducẽda, supponit cũ Auerroẽ & cæteris expositoribus (quantum vidisse me recolo) ꝙ subiectũ illius antecedẽtis, s. ly virtus seu potentia supponit pro virtute motiua, propriè sumẽdo motum, ita ꝙ antecedens illius consequentiæ ₰m veritatẽ est hoc virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et ꝙ hoc sit mẽs Arist. patet ibi, ex eo ꝙ probando suppositionem vnam, s. ꝙ maior virtutis facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciẽs, aut dulce faciens: aut proiiciens, & omnino mouens. vbi manifeste patet, ꝙ de virtute motiua loquitur. Patet etiã ex fine intẽto: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigãdam impartibilitatem primi motoris, quem cõstat mouere proprie. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa: quamuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequẽti, ꝙ nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substãtialis, aut accidẽtalis, & accidẽtalis ĩfinitas inferat infinitate substãtialis, & omnis virt⁹ substãtialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cæli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifeste deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extense.

¶Facit tamen vim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc ꝙ virtus extensa non est intelligẽs, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de Anima, commenta quinto: virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum potest sequitur, ergo mouet in non tẽpore: vt patet ex deductione Arist. ibidẽ. Secũdò dicit, ꝙ ex hoc antecedẽte, virtus infinita est (etiã loquendo de motiua (non sequitur necessariò, ergo mouet in non tẽpore: quia potest illa virtus esse agentis liberi: in cuius potestate est & actio & modus agendi. Et quum hoc arguit̃ esse cõtra Arist. & Auer. & omnes Philosophos, Sco. cum sequacibus non reputat hoc ĩcõueniẽs: imò dicit in secũdo sẽtẽ. distĩctio. prima quæst. 3. eos sibiipsis cõtradicere, ponẽdo Deũ agere necessariò.

¶Mihi autem videtur hoc non esse contra Arist. eo ꝙ nulli imponendũ est ꝙ nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demõstratio siquidem posita in primo cæli. textu 90. sufficienter saluatur supponẽdo omnes intelligẽtias differre specie, ꝙ mouere quantũ possunt, vt assimilent̃ Deo glorioso: cuius ꝓprius effectus est sempiternitas, siue libere, siue necessario illã causet. Numerus quoq; intelligẽtiarũ eisdem suppositionibus stantibus optime inuestigatur ex numero motuũ: sunt enim omnes motores adæquati. Incõueniẽs etiã ꝙ dicitur in textu 79. s. virtutẽ finitã & infinitã mouere æqualiter: manifeste ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunq; alia ad hoc adduci possunt, facile saluari vidẽtur absque hoc. Nolo tamẽ propterea Arist. attribuere, ꝙ posuerit Deum agere libere, sed opinionem suã ad nos non peruenisse tantum contra Auer. tamen illã responsionem esse non dubito: vt ex cõmento quarto duodecimi Metaphy. deducere facile esset: & commento vigesimoprimo secundi de cælo manifeste habetur.

¶Sed quoniã ex principiis philosophię non necessariò seq̃tur, Deũ agere necessariò: idcirco quum soli rationi obediendũ sit, ꝙ secũdo loco contra hoc obiicitur, soluendum est. Quum ergo dicitur, id, ad ꝙ sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile: &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, ꝙ quamuis non sit impossibile, Deum vellę vti tota virtute sua: est tamen impossibile, Deũ velle vti tota virtute sua in hoc effectu, qui est velocitas mot⁹. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut volũtatis: sed q̃a hoc nõ est factibile: vnde De⁹ vtit̃ tota virtute sua per se causando sempiternitatẽ motus, & creando. &c.

¶Ad secundam verò dicitur præmittendo quator. Notandũ est enim primo, ꝙ aliud est arguere ex potentia motiua infinita, & aliud est arguere ex potẽtia motiua infinita habẽte talẽ modũ essendi, s. in magnitudine, vel extra, vel modũ operãdi, s. necessario, vel libere. Primum siquidẽ antecedens abstrahit ab omni modo essendi & operandi: ₰m vero modũ essendi vel operãdi coassumit. Constat aũt ꝙ multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operãdi simul: quę non possent deduci ex illa ratione formali absolute. Notandũ est secundo, ꝙ ex aliqua ratione * abstracte, seu absolute sumpta, dupliciter aliquid deducere cõsueuerunt Philosophi. Vno modo necessario, sicut ex ratione motus deducitur, ꝙ oportet esse in tẽpore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, ꝙ quocunque motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, ꝙ cõsequẽs aliquid necessario, comitatur ipsum, in quocunque ponatur ₰m omnem modum essendi illius: consequens vero aliquid non repugnanter non oportet comitari illud in aliquo: imo stat quod repugnet ei in quocunque modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

* Alias abstrahẽte.

¶Notandum est tertio, ꝙ tripliciter potest imaginari ꝙ potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adęquatum,

¶Vel ꝙ moueat infinita velocitate. i. in nõ tẽpore: non est enim intelligibile, ꝙ aliq̃d actualiter moueat infinite velociter: & tamẽ in tẽpore: q̃a ex quo actualiter mouet tẽpus illius motus certũ est ₰m se signetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quod motus infinitę velocitatis erit in ęquali tẽpore cũ motu finitæ velocitatis (vtpote à virtute finita facto) ꝙ est impossibile. Idẽ est ergo mouere actu infinite velociter, & mouere in nõ tempore. Vel medio modo, s. ꝙ nunquã moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hæc aũt tria aliter se habet ad potentiã motiuã infinitã absolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potẽtiam siquidẽ motiuã infinitã in magnitudine, duo extrema cõparant̃ immediate, ita ꝙ respectu talis virtutis nõ datur medium inter mouerę in non tẽporę, & mouere certa volocitate.

¶Ad potẽtiã vero motiuã infinitam absolute, extrema hæc sunt mediata, ita ꝙ stat ꝙ moueat sic velociter, ꝙ tamẽ sẽper veloci⁹ mouere possit. Et ratio difformitatis est: q̃a virtutis extẽsę quãtú est posse, tãtũ necessario est facere: vt patet inductiue, & cõsequẽter si est infiniti posse, ergo habet adæquatũ facere: aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in nõ tẽpore: mouere enim sic ꝙ veloci⁹ possit, nõ esse adęquatũ virtuti patet. Virtutis vero motiuę infinitę absolutę nõ oportet q̃cũ est posse, tantũ esse facere: quia abstrahit ab omni modo operãdi, & essendi: & cõsequẽter abstrahit ab hoc, ꝙ faciat ₰m totum posse, aut partem & tantùm vel tnatum: & ideo non necessariò sequitur, quod si exeat in actũ, ꝙ exeat in opus adęquatum. Notandum. est quarto, ꝙ aliter agẽdum est ex infinita velocitate ad infinitã potentiæ motiuæ absolute, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem

velocitate,determinatè inferr̃,ergo potẽtia motiua eſt actu infinita:quia impoſſibile eſt aliter talẽ effectũ ſaluare.Ex infinita verò potentia motiua nihil aliud põt inferri:niſi,ergo põt infinita velocitate mouere:qa ſi aliquãta virtus motiua põt moue re aliquanta velocitate, maior põt maiorẽ & infinita infinita. Sed qa poſſe mouere infinitavelocitate cõtigit dupliciter,vno modo ſic,ꝙ poſsit facere motũ infinitæ velocitatis in actu alio modo ſic,ꝙ poſsit ſemper facere maiorẽ velocitatẽ quacũq; facta velocitate,ideo nõ põt ex infinitate potẽtię motiuę abſolutè inferri determinatè,ergo ẽ actu infinita velocitas,ſicut ecõuerſo.

¶His aũt pręmiſsis,dico quatuor.Primò ꝙ ex hoc antecedẽte A eſt virtus motiua infinita in magnitudine, optimè ſequit̃, ergo mouet in non tẽpore: quia ſi non, ergo mouet adæquatè certo tẽpore ex tertio notãdo:& tunc ſequit̃ iuxta deductionẽ Ariſt. ergo virtus finita & infinita ſm totũ poſſe mouent æqualiter. Secũdo dico,ꝙ ex hoc antecedẽte A eſt virtus motiua infinita non ſequit̃ neceſſario,ergo A mouet in nõ tẽpore:dicẽtibus enim ꝙ non,ſub inferri non põt,ergo mouet adæquatè in certo tempore:datur ſiquidẽ mediũ,ſ.ꝙ permittitur mouere A mobile tãta velocitate(puta decẽ horarũ) non tã adæquatè,ſed põt ſemper velocius:vt patet ex tertio notando,Quod nõ põt dici, ſi virtus illa eſt in magnitudine: & ideo Ariſt. fundans demonſtrationẽ ſuam ſuper illa diſtinctione, aut mouet in non tempore aut certo tẽpore:loquendo de adęquata operatione aſſumit ab aduerſario virtutẽ motiuam eſſe in magnitudine: qa de tali conſtat, ꝙ oportet ſupponere aliquam velocitatẽ eſſe illi adæquatam : ꝙ non oportet verificari de virtute motiua abſolutè, quia abſtrahit ab his. Tertio dico, ꝙ ex hoc antecedente A eſt potentia motiua infinita,non ſequit̃ non repugnãter,ergo motus in nõ tẽpore.Probatur ex hoc illo principio:impoſsibile in ſe ex rationibus terminorũ,ex nullo deducitur poſsibiliter, ex quo nõ ſequatur neceſſariò.Hæc enim eſt differẽtia inter cõſequẽs poſsibile & impoſsibile ex terminis:ꝙ poſsibile ex aliquo antecedẽte oritur poſsibiliter,ex quo nõ orit̃ neceſſariò:vt patet de velocitate mot⁹ reſpectu motus & mobilis. Impoſsibile verò niſi habeat conexionẽ neceſſariã cum antecedẽte ex illo oriri nõ põt:& hoc ideo eſt:qa impoſsibile ex terminis,eſt impoſsibile ſimpliciter & omnino. Tale aũt ex nullo oriri põt,niſi ex alio impoſsibili,ad ꝙ conditionaliter ſequatur:ꝙ ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Conſtat aũt,ꝙ motus in nõ tempore claudit contradictionẽ ex terminis: ſi eſt enim motus,ergo in tẽpore:& ſi in non tẽpore,ergo nõ eſt motus.Et ex antedictis patet,quod hoc impoſsibile non ſequitur neceſſariò ex infinita potentia motiua:ergo nec ſequitur impoſsibiliter.

¶Sed accidit hic dubiũ ex triplici capite.Primò,qa id ꝙ ſequit̃ neceſſariò ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi,ſequit̃ permiſsiuè& poſsibiliter ad illud abſolutè: verbi gratia: ꝙ ſequitur neceſſario ad animal rationale, ſequitur poſsibiliter ad animal:ſed motus in non tempore ſequitur neceſſariò ad virtutem motiuam infinitã habentẽ eſſe in magnitudine:vt patet:ergo ſequitur poſsibiliter ad virtutẽ motiuã abſolute. Secundò, quia quũ hoc argumentũ valeat, Si aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquãta velocitate,ergo maior põt maiore,& infinita infinita:& vlteri⁹ valeat,aliquãta virtus motiua põt mouere tanta velocitate, ergo põt facere tãtã velocitatẽ actualiter & maior ſimiliter maiorem: quare nõ valet,ergo ſi eſt infinita poteſt infinitã facere actualiter.Nulla enĩ ratio apparet diffor mitatis:&tamẽ oportet,ſi tenẽda ſunt prædicta,negarę illã vltimã conſequentiã:quia.vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatẽ infinitã actualiter eſt idẽ ꝙ poſſe mouere in nõ tẽpore.Tertio quia & ſi aſsignata ſit ratio quare infinitæ potẽtiæ abſolutæ non oportet aſsignare adæquatũ facere:quia.ſ.abſtrahit à modis operandi:non tamen habetur,quare infinitę potentię motiuæ abſolute repugnet mouere ſm totum poſſe. Si enim non repugnat dato ꝙ ex ea non ſequatur neceſſariò nec poſsibiliter, habetur intẽtũ,quia ſi hoc ſibi nõ repugnat, ergo eſt ſibi poſsibile:poſsibili autẽ poſito, nullũ ſequitur impoſsibile. Ex hoc autẽ ſequeretur quod moueret in non tempore,vt patet:ergo.

¶Ad primũ horũ dicitur ꝙ maior eſt ſic modificanda : Illud ꝙ ſequit̃ neceſſariò , ad aliquid cũ aliquo ſpeciali modo eſſendi cõpoſsibili illi primo, ſequit̃ permiſsiue ad illud abſolute:ſic enim eſt vera:& nõ aliter.Si enim aliquid iungatur cũ aliquo ſibi incõpoſsibili ex terminis, id ꝙ ſequitur ad cõiunctũ,vtriuſque partiũ repugnat:verbi gratia.Ad hominẽ æreum ſequitur habere perfectiſsimum ſenſum tactus,non mediũ inter cõtraria: ꝙ vt patet, non ſequitur ex ratione hominis abſolute, nec æris,Sic autẽ eſt in propoſito : quia virtutẽ motiuã infinitam eſſe in magnitudine,implicat cõtradictionẽ, parteſque cõiuncti non ſunt compoſsibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus neceſſario ſequens monſtrat:ſ.motus in non tempore.

¶Ad ſm dicitur,ꝙ ratio diſſormitatis inter vltimã conſequentiam & priores eſt: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria cauſa proprio effectui. In vltima aũt nõ ſm veritatẽ,ſed ſolam apparentiã:non enim proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere,eſt actualiter mouere infinita velocitate:ſed nulli certę velocitati obligatũ eſſe ſuum mouere,quantum eſt ex parte motiuæ potentiæ. Hoc aũt ſaluat̃,ſi ſic poſsit mouere actualiter,vt ſemper poſsit velocius mouere:vt patet.Et ſi quærat̃,quũ virtuti potẽti mouere velocitate vnius horæ ꝓprio effectu aſsignet̃ mouere actualiter in vna hora & duplæ potẽtiæ potenti mouere in medietate horæ ꝓpri⁹ effect⁹ dicat̃ mouere actualiter in medietate horæ:quare virtuti potẽti mouere infinita velocitate ꝓprius effectus nõ aſsignet̃ mouere actualiter infinita velocitate:Reſpõdetur,ꝙ hoc ideo eſt, quia quãdocũq; quãtitati virtutis põt dupliciter attribui quãtitas operis,& altero modo eſt impoſsibile ꝓp implicationẽ cõtradictionis in ipſo opere, altero verò eſt poſsibile,dicẽdũ eſt,ꝙ effectus ꝓprius illius eſt ille, in quo ſaluat̃ modus poſsibilis.Verbi gratia, & eſt exẽplum theologicũ:dicim⁹ ꝙ virtus creatiua Dei eſt infinita,non ſolum ex parte modi agẽdi,ſed ex parte creabilium, nõ tamẽ ſaluatur infinitas in creabilibus,ſic Deus poſsit creare aliꝙ infinitũ ens,ſed ſic:qa quacunque creatura facta poteſt facere perfectiorẽ. Quũ ergo in ꝓpoſito inter virtutẽ motiuã quãcunque finitam , & infinitam reſpectu velocitatis motus hæc ſit differentia,quod finitę virtutis quãtitati vno modo & illo poſsibili,reſpõdet quãtitas velocitatis in effectu,ſ.faciendo illã actu: infinitę verò virtutis quãtitati duobus modis quantitas velocitatis reſpondere videtur: ſ.faciendo infinitam in actu , vel mouendo abſque obligatione ad certã velocitatẽ: & primo modo infinita velocitas effectus rationẽ habere nõ põt,quũ ſit de genere impoſsibilium ex terminis,ſecundo modo infinitæ potentiæ proprius affectus eſt.

¶Ad tertiũ dicit̃,ꝙ infinitæ potẽtiæ motiue abſolute,repugnat mouere actualiter ſm totũ ſuum poſſe quo ad velocitatẽ motus,non aũt quo ad durationẽ eius:quia operatio talis eſt de genere operationum impoſsibilium ex terminis. Et id , ꝙ multos in materia iſta decipit,eſt,quia aſſumitur talis motio vt operatio quædã,& quare infinitæ potẽtiæ motiuæ repugnet,quęrũt: quũ tamẽ,vt ex dictis patet,nõ ſit de genere operationũ, ſicut nec alterare cælum.Nec ex his imponas mihi,ꝙ dicam infinito poſſe nõ poſſe attribui adæquatũ operari actualiter. Hoc enim ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur: ſed tãtũ ꝙ infinito poſſe motiuo,non põt reſpõdere adæquatũ operari actualiter,quo ad velocitatem motus.Ex hoc enim non ſequitur vniuerſalis negatiua,ergo nõ poteſt reſpõdere adæquatũ operari: ſtat nanque ꝙ reſpondeat infinitũ operari quo ad durationem motus:& quo ad operationes immanentes.ſ.intelligere & amare.Vnde ad quęſitum cum diſtinctione dicendum eſt , ꝙ infinita potẽtia motiua poteſt referri ad motus velocitatem,& ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſecundum totum ſuum poſſe,quia iſta non eſt operatio,ſed quiddam plus quam chimericum.Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit,vt ex dictis patet.

¶Quartò dico, ꝙ ex hoc antecedẽte A eſt virt⁹ motiua infinita agẽtis liberi,nõ põt inferri,ergo mouet,aut põt mouere in non tẽpore:dicã enim in illo tẽpore mouere põt tãꝗ adæquato eſſe actu,ſed mouet ſẽper certo tẽpore ſicut eligit : nõ tamẽ ſic quin quãtũ eſt ex ratione virtutis,poſſet velocius mouere. Quũ enĩ ex ratiõe potẽtiæ motiuæ infinitæ abſolute, nihil aliud ſequat̃, niſi ꝙ qa tãta potẽtia põt mouere tãta velocitate,& maior maiore,infinita põt infinita velocitate mouere:& hoc cõtingat dupliciter,ſ.aut ꝙ poſsit exire in actũ ſm faciendo infinitã velocitatẽ,aut ꝙ ſic ſemper poſsit,vt nũꝗ exeat in actũ ſm,faciẽdo aliquã velocitatẽ,quin poſsit adhuc facere maiorẽ:& ex ratiõe potentiæ motiuæ infinitę abſolute non neceſſariò ſequat̃,ꝙ poſsit exire in actũ primo modo:& ex hoc ꝙ eſt agentis liberi, neceſſariò ſequatur ꝙ exeat in actũ ſecundo modo, ſi debet exire in actum:cõſequens eſt, ꝙ non ex infinita potentia motiua agẽtis liberi abſolute conſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agendi deducat̃ neceſſariò,ergo motus in non tẽpore.Et cõſequenter quũ omnis cõditionalis non vera ſit neceſſaria,iſta cõditionalis eſt vera: ſi datur virtus motiua infinita agẽtis liberi. poſſet dari motus in nõ tẽpore. Et ſic patet ad ſecũdã probationẽ illius minoris,qđ dicendũ ſit,ſ.ꝙ falſum eſt,ꝙ ex ratiõe infinitæ potentiæ motiuæ , abſolute ſequatur, ergo motus in non tempore. Tertium,ꝙ habet hæc ſecunda opinio eſt, quod non poteſt aliter ſaluari infinita potentia in rerum natura , niſi ponendo ipſam agere libere,eo quod aliter ſequeretur motus in non tempore.Sed hoc non eſt dictũ comune,vnde non videtur tutũ ſequi illud:præſertim,qa(vt ex dictis & dicẽdis apparet)à multis illuſtribus viris ſaluatur,etiã ſi Deus non ageret libere.

¶Tertia verò opinio quã S.Tho.8.Phy.protulit in lucẽ:dicit,ꝙ ſola diſtinctio modi eſſendi,ſ.in magnitudine, vel extra , ſufficit ad ſaluandã virtutẽ motiuã infinitã abſq; motu in nõ tẽpore,

quicquid

quicqd fit de modo operandi. Ita ꝙ ſm eam quãuis iſta conditionalis ſit vera, ſi virt⁹ motiua infinita eſt in magnitudine daretur motus in non tẽpore: iſta tamẽ eſt vera, ſi motiua virtus infinita eſt extra magnitudinẽ, dareť mot⁹ in nõ tẽpore. Et fundamẽtũ huius eſt: qa veritas primę cõditionalis fundať ſuper tribus. Primò, ſuper infinitate motiuæ potẽtiæ, ex qua habeť ꝙ poſsit mouere infinita velocitate. Secũdò, ſuper modo eſſendi ei⁹ in magnitudine, ex eo ꝙ habeť ꝙ quantũ eſt poſſe, tantũ eſt operari. Tertiò, ſuper hoc quod effectus nõ eſt dignior ſua cauſa: ex quo habeť, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine ei⁹ adæquatũ op⁹ põt recipi in magnitudine. Ex his enim trib⁹ cõſurgere veritatẽ illi⁹ cõditiõalis patet ex eo, ꝙ ꝗcunq; horũ triũ deſit, cõditiõalis nõ eſt vera. Si enĩ deeſt infinitas potẽtiæ motiuę, nũq̃ deducetur motus in nõ tẽpore: ſimiliter ſi nõ poniť in magnitudine, ſeu operari tantũ quãtũ põt, nũquã deduceť mot⁹ in nõ tẽpore: & nihil min⁹, ſi nõ poniť ꝙ opereť in paſſo capaci ad ęquatę operatiõis illi⁹ potẽtiæ, nũquã ſequereť motus in nõ tẽpore: quẽ cõſtat nõ ſequi niſi ex motione adæquata potẽtiæ motiuę infinitę. In operationibus ſiquidẽ trãſeuntibus nõ ſolũ impediť operatio, & eius quãtitas ex parte potentię actiuę, ſed ex parte paſsi. Cõſtat aũt ꝙ ꝓpriũ paſsiuũ motiuę virtutis, eſt mobile in actu: ꝙ oportet eſſe actu quãtũ & corpus, &c. vt patet 6. Phyſ. tex. 32. & ideo niſi ponať, ꝙ adæquata motiuo virtutis motiuę infinitę aſſumptę in antecedẽte poſsit recipi in corpore in actu, ſeu in magnitudine (idem enim ſunt in ꝓpoſito) nõ põt deduci, ergo mouet in nõ tẽpore: & qa hoc non poni põt abſolute: qa eſt impoſsibile: ideo oportet poni vt ſequẽs ex antecedẽte aduerſarij: habetur aũt, vt iam dixim⁹ ex illo, qa cauſa non eſt indignior effectu. Ex his autem patet, quare ſecũda cõditionalis. ſ. ſi virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinẽ, dareť motus in nõ tẽpore nõ eſt vera: quoniã deficit ſibi tertia cõditiõe, nõ enim oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinẽ dari adæquatũ opus in magnitudine, & ratio eſt: qa virtus immaterialis cõparať ad omnia quanta, vt vniuerſale ad particulare, nõ in prędicãdo, ſed poti⁹ in eſſendo & cauſando: nec eſt rationabile vt materiale poſsit totã immaterialiũ virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorẽ horũ euidẽtiã cõſiderãdũ eſt, ꝙ motus relatus ad infinitã potẽtiã motiuã in magnitudine & extra, diuerſimode cõparatur. Illi qdẽ vt effect⁹ ꝓprius cauſę particulari & ꝓpriẽ, huic verò vt effectus particularis cauſæ vniuerſali (quẽadmodũ liquefactio cerę virtuti Solari) qa motus eſt effectus in corpore: & conſequenter fit à virtute corporea, ſicut ab vniuoco à virtute verò immateriali, ſicut ab ęquiuoco & vniuerſali: & ideo ſicut ridiculũ eſſet ex quãtitate virtutis Solaris inferre quãtitatẽ huius particularis effectus, vt ad ęquatẽ virtutẽ ſolis, ita rationabile eſt ex quãtitate virtutis immaterialis inferre quãtitatẽ hui⁹ effect⁹ particularis, q eſt velocitas mot⁹ tãq̃ effectũ adæquatũ. Cõſiderãdũ rurſus eſt, ꝙ inter potẽtiã motiuã infinitã in magnitudine ſeu abſolutẽ: & potẽtiã motiuã infinitã incorporeã hoc intereſt, ꝙ illa aut nihil aliud ꝑ ſe dicit, niſi principiũ motus, vt patet ſi ſumať abſolute, aut ſi aliq̃d aliud addit, nihil addit eleuãs ipſam ſupra rationẽ ꝓprij principij motus: vt patet ſi ſumať in magnitudine. Iſta aũt eſt hoc, ꝙ immaterialis ordinis poniť, ſupra rationẽ ꝓprij principij motus eleuatur, ſicut & ſupra corporalia. Propter ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ poniť extra magnitudinẽ, ſequiť ꝙ nõ per ſe primò reſpiciat motus velocitatem, qui eſt corporeus effectus, quemadmodum faciũt virtutes corporales, *ſed altius qd per ſe primò aſpiciat, & ſecũdario & quaſi per accidẽs motũ. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ ſi eſſet in magnitudine motus velocitate neceſſariò manifeſtareť. Infinitas aũt virtutis motiuæ exiſtentis extra magnitudinẽ nõ: qa, ſ. infinitas potẽtiæ in magnitudine eſt per ſe primò particularis principij motiui, infinitas verò potẽtiæ extra, eſt per ſe primò rei eleuatæ ſupra ordinẽ principiorum motiuorũ particulariũ ac per hoc latius qd reſpicit vt adæquatũ motum quam velocitatem motus. Imaginãdum eſt enim, ꝙ res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in ſe vnde poſsit mouere: hoc tamen opus non per ſe primò reſpicit ad illa, ſed aliqd altius: qa vt pluries dictũ eſt, mot⁹ ꝑ ſe primò eſt act⁹ corporis, virt⁹ aũt illa eleuata eſt ſicut ſupra corpora, ita ſuper omnia corporalia per ſe primò: ꝙ dico ꝓpter ẽs & bonũ, & alia huiuſmodi: quę etſi ſint corporalia, nõ tamẽ per ſe primo: & ideo nõ oportet, ſi virtus illa eſt infinita, velocitatẽ infinitã poſſe ab ea prouenire. Ex duobus ergo falſificatur ſm S. Tho. cõditiõalis iſta. Primò ex eo ꝙ virtutẽ extra magnitudinẽ non oportet habere adæquatũ facere ſuæ virtuti, quũ agat per intellectũ: vt dictũ eſt in ſecũda opinione. Secundò ex eo ꝙ cõſiderata virtute infinita extra magnitudinẽ nõ cõſiderato modo operãdi, ſequeretur, ergo daretur motus in nõ tẽpore: quia nõ poſſet fieri motio quo ad velocitatẽ adæquatã virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cælũ, ꝙ non eſſet capax motionis adequãtæ illi virtuti, nec abſolutæ, qa hoc implicat: nec ex hypotheſi data, qa infinita potẽtia nõ ẽ cõceſſa in magnitudine, ſed extra.

*lias ...mus.

¶Contra hãc aũt opinionẽ dupliciter obiicitur. Primò, quia ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habeť ſufficiẽs ratio falſitatis ſecũdę conditionalis. manifeſte ſequitur ꝙ nõ refert, ſi ponať, virtutẽ illam eſſe motiuam neceſſariò, dũmodo ponẽtur incorporea: ſtãt enim iſta duo ſimul, non enim eſt impoſsibile virtutẽ immaterialẽ eẽ neceſſario motiuã, vt Ari. & Philoſophi tenent de animabus orbiũ. Ex hoc aũt quæratur in quanto tẽpore moueret virtus infinita extra magnitudinẽ mouens ſm totũ poſſe. & ſignetur illud tẽpus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Phyſi. deducendo ad impoſsibile, ꝙ ęqualiter moueãt virtus finita & infinita. Secũdo: quia hoc eſt expreſſe contra auer. in ſecundo cæli. com. 18. & 71.

¶Ad primum horum dicitur, ꝙ iſtæ duæ cõditionales diſtãt ſicut cęlũ & terra. Si infinita potẽtia: motiua eſſet extra magnitudinẽ, moueret in nõ tẽpore, & ſi infinita potẽtia motiua exiſtens extra magnitudinẽ, moueret ſm totũ ſuum poſſe, moueret in nõ tẽpore. Secunda enim eſt vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipſam ſm totum poſſe actualiter mouere, & cõſequenter habere mobile talis motionis ſubiectum: quum motus ſit actus mobilis, ac per hãc in hoc cõditionali ſaluãtur tres antedictæ cõditiones. In alia verò nõ habeť ex hypotheſi antecedẽtis, mobile capax totius poſſe, & ideo eſt falſa ex defectu tertiæ cõditionis. De illa aũt cõditionali ſuper q̃ firmať argumentũ. ſ. ſi eſſet extra magnitudinem infinita virtus motiua, neceſſariò daretur motus in non tẽpore: dicenda ſunt duo. Primò, ꝙ eſt impertinens ꝓpoſito: quia non habetur ex dictis S. Tho. Multũ enim refert poſita virtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & cõſequẽtib⁹ ad ipſam vt ſic abſtrahẽdo a quibuſcunq; aliis, quę nõ neceſſariò ipſam infinitã & incorporeã comitãť: & loqui de ipſa, addendo ſibi ſpecialẽ modũ agẽdi. ſ. neceſſariò. Primo enim modo eſt ſermo S. Tho. & nõ ſecũdo, & primus nihilominus modus nihil ponit incõpoſsibile, ſecundus verò forte adunat incõpoſsibilia: qa quãuis virtuti incorporeę nõ repugnet eſſe neceſſariò motiuã, & velocitatiuã motus, repugnat tamẽ forte virtuti incorporeæ, infinitę, vnde nõ oportet de illa cõditionali ſolicitũ hic eſſe. Si tamẽ de veritate eius quęratur dicẽdũ ſecũdò videť ꝙ eſt falſa eadẽ ratione: q.ſ. ex hypotheſi antecedẽtis habeť ꝙ in mobili poſſet recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iã infinities tactũ eſt, motus in nõ tẽpore eſt quoddã impoſsibile ex terminis, & nõ ſequitur niſi ex aliqua hypotheſi impoſsibili: quã requirere illa tria mõſtratũ eſt. Et quũ contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tẽpore, ſigñetur illud &c. & reſpõdetur, ꝙ qa ex parte motoris nulla poſſet certitudo velocitatis determinari, qa nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in nõ tẽpore mouere non ſequiť ex hypotheſi: oportet dicere ꝙ ſi moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile eſſet capax, puta ſi eſſet mobile nõ violéabile & capax mot⁹ 24. hora rũ, tãto tẽpore moueret illud & nõ minore. Et ſi cõtra hoc dicať: ſigneť tẽpus illud: intrepide aſsigneť, puta vna hora vel decem: hoc enim nõ refert. Et ſi ꝓcedať deinde ad hoc ꝙ eodẽ tẽpore mouebit idẽ mobile virtus finita, & infinita, diceť hoc nõ eſſe incõueniens, quãdo aliũde ꝓuenit, ꝗ ex virtute motiua. Incõueniens ſiquidem eſt, ꝙ virtus finita & infinita ex ꝓpriis meritis conſideratæ moueãtur ęqualiter: ſed quãdo aliũde hoc prouenit, puta ex libertate agẽtis (vt ſecũda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex meditatiõe alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens eſt.

¶Sed ſunt in hac reſponſione adhuc duo dubia. Primum eſt: quia ex eo ꝙ in antecedente ponitur, virtus infinita motiua, ponitur conſequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: vt dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid: & ſic tertia cõditionalis eſt vera. Secundũ eſt, quia licet tale vel tale mobile certã velocitatẽ ſibi determinet: non tamen mobile in cõmuni: & ideo comparando illam virtutem infinitam ſeparatam neceſſario agentem ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

*Alias cõſequẽtis.

¶Ad primũ horũ dicitur: ꝙ ratio illa tenet, quãdo vis motiua eſt eiuſdẽ ordinis cum mobili: tunc enim ex ſuppoſitione tanti actiui, neceſſariò ſupponitur adęquatum ꝓportionaliter paſſiuum. Quãdo aũt ſupponitur tantũ actiuum altioris ordinis non oportet tantum paſsiuum ſupponere: quia quũ paſsiuũ nõ reſpiciat niſi mediante actione tranſeunte (q̃ facit, vel facere põt in eo) & virtus altioris ordinis. ſ. vniuerſalis immaterialis non oportet ꝙ habeat, aut habere poſsit aliquã actionẽ in paſſo corporeo ſibi adæquatã: cõſequens eſt, ꝙ nõ neceſſario ſuppoſita tanta virtute motiua immateriali ſupponať mobile adæquatũ ꝓportionaliter. Vnde licet motiuũ dicať ad mobile vniuerſaliter, tantũ tamen nõ dicit ad tantũ mobile vniuerſaliter: ſed quando motiuum eſt eiuſdem ordinis cum mobili.

¶Ad ſec

¶Ad ſecundum dicitur, ꝙ quamuis docuerit Ariſt. in Phyſicis motorem in cōmuni mobili in cōmuni cōparare, & quicquid contradicit talibus in ꝓportionibus eſſe impoſſibile: nō tamē didicimus cōparare mobili in cōmuni motorē cōtractū: qualis eſt iſte, de quo loquimur, motor enim eſt ſeparatus à materia. Vnde tali motori attribuēdū eſt tale mobile: puta cęlū, & nō mobile in cōmuni. Cōſtat autem quòd tale mobile aliquā ſibi certā velocitatē determinat: vt dicitur ſecūdo cæli: textu 39. Et ſi curioſe quæratur quid dicendum ſit ad aliud quęſitū. Dicendū eſt, quòd ſi ille motor applicaretur corpori mobili abſolutè, quòd moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur, hoc eſt impoſſibile, cōcedatur. quia etiam antecedens eſt impoſſibile: nec eſt à nobis vnquam conceſſum.

¶Ad alterā obiectionem, qua dicebatur hanc tertiā opinionē eſſe cōtra Auer. dicitur dupliciter. Primò ꝙ non eſt verū niſi per accidēs. Auerrois enim ideo dixit, ꝙ ſi anima cęli eſſet infinitæ virtutis, moueret in nō tēpore: qa ſupponebat ipſam neceſſario mouere: vnde ex modo agendi ſuppoſito tenet apud ipſum cōſequētia. S. Thomas. autē loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahēdo à modo operādi: ideo in hac opiniōe nō ſunt cōtrarij pertinet. Et ſi dicat, ſaltē habet, ꝙ ſm Auerroim illa tertia cōditionalis eſt vera. Dicitur ſecūdò ꝙ hoc eſt verū: nō tamē propterea eſt relinquēda: quoniā maior eſt autoritas rationis, quàm ſit auerrois & omniū philoſophorū ſimul. Et puerorū non philoſophorū eſt ſequi dicta alicuius, credēdo ꝙ non dixit hoc abſque magna & ſufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

¶Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphyſicorū, concluſione quadrageſimaprima explanata: duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitionē, dicentē virtutē motiuā infinitam abſq; motu in nō tēpore. Prima eſt modi eſſendi: vt. ſ. ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secūda eſt modi operādi: vt. ſ. moueat mediatè, & nō immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali neceſſitate: & ſic dicit, quòd ideo nō ſequitur motus in tempore, ſi ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate: ſcilicet motus, infinitatem primi.

¶Sed hæc opinio à S. Thoma & Aegidio octauo Phyſico. arguitur inſufficiētiæ: à Scoto autē in primo ſentēt. diſtinctione octaua, quæſtiōe vlt. ratione vlt. arguitur falſitatis. Inſufficiēs quidem dicitur à S. Thoma: quia quum Ariſt. ſexto Phyſo. duos effectus attribuerit infinitati virtutis. ſ. mouere tēpore infinito, in textu 78. & mouere in non tempore, in textu ſeptuageſimonono. & Auer. ponēdo infinitā virtutē, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motū in non tēpore, & nō impediri motū in infinito tēpore: imò dicit, ꝙ qa ille primus motor eſt infinitę motionis, ideo mouet tēpore infinito: & qa ibi eſt alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Reſtat aſsignanda ratio quare mediatè mouere nō impedit infinitatē tēporis ſicut impedit infinitatē velocitatis: quod Auer. nō fecit. Ab Aegidio verò: qa ſi Deus moueret immediatè, nō ꝓpterea moueret in nō tēpore: qa motus in non tēpore eſt de genere impoſſibiliū. Falſa autē dicitur, qa virtus infinita habet omnē perfectionē cauſæ efficientis, quā habet ipſa cum cauſa ſecūda proxima: & ideo ſequitur ꝙ immediatè poteſt cauſare omnē illū effectū in cælo per ſe, quē poteſt cum anima, ergo & cauſat, ſi neceſſariò agit qcquid poteſt: vt ſupponit: & vltra, ſi cauſat illud immediatè ergo in non tēpore: qa virtus infinita agēs ſm vltimū virtutis ſuæ & immediatè non poteſt agere in tēpore.

¶Ad horum autē primū dici poteſt, ꝙ quamuis difficilè ſit reddere illius quæſiti rationē: nō tamen eſt impoſſibile. Difficilè quidē: qa ratio eius nō pōt ſumi ex eo, quòd infinitas tēporis ſit effectus poſſibilis, infinitas verò velocitatis impoſſibilis. Ex hoc enim non habet quare mediatio impediat ſequelā huius, & nō illius licet habeat quare illud poſſit fieri, & nō hoc. Nec pōt ſumi ex eo ꝙ aliter attribuit infinitæ potētiæ infinitas tēporis, & aliter infinitas velocitatis: ſ. ꝙ illa atttribuit infinitæ potētię, ſiue in magnitudine, ſiue extra: hæc aūt in magnitudine tantū, quoniā dato ꝙ hoc ſit verum, apud Auerroim reputat falſum, vt patet ex dictis: & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare nō mouet in non tēpore, & poſuit mediationē motoris. Nec pōt ſumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitū nō eſt cōmunicabilis, virtus aūt continuatiua in infinitū eſt cōmunicabilis. quoniā hoc eſt falſum loquēdo de virtute p ſe cōtinuatiua in īfinitū: qualis ē virtus primi motoris.

¶Impoſſibile aūt non eſt: qa pōt ſumi ratio ex eo, ꝙ ad hoc vt infinitas tēporis pueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primò reſpici ab illa, quòd mediatio motoris nō aufert: mediatio enim cauſarum non aufert perſeitatem cauſaliatum.

¶Non enim ex hoc, ꝙ Sol & homo gerant hominem, tollitur perſeitas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quem habet in homine, ad hoc aūt ꝙ infinitas velocitatis ꝓueniat à virtute infinita, ex igitur quòd virtus illa abſq; vlla modificatiōe attingat motū. Hoc aūt motoris mediatio tollit: qa virtus primi motoris modificata in ſecundo, & non in ſua illuminatiōe attingit motū. Et ſic ex vi mediatiōis ſatisfieri videt quæſito, & ſufficiēs reddi reſpōſio data. Ad Aegidiū verò dicit, ꝙ illa ratio non excludit, quin illa cōditionalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitę moueret immediate, moueret in nō tēpore, ſuppoſito eo ꝙ ſupponit Auerrois. ſ. ꝙ agat ſm totū ſuū poſſe: vnde impoſſibilitas cōſequētis nihil aliud cōcludit, niſi ꝙ antecedēs eſt impoſſibile: cuius oppoſitū ꝓbādū erat ab Aegidio, ſi ex impoſſibilitate cōſequētis rephēſione dignus cēſebat Auerrois.

¶Ad ſm aūt dicit, ꝙ aliud eſt loqui de perfectiōe cauſæ, aliud de modo cauſandi: nec licet ex perfectione cauſæ ad modum cauſandi inferendo digredi ſed committitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc. ꝙ primus motor eſt non minus pfectæ virtutis q̄ ipſe cum anima cęli ſimul, nō licet inferre, ergo eodem modo pōt ſolus facere, ꝙ facit cū anima cæli: quia aliud eē poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter nō licet inferre: ergo pōt immediate facere qcquid poteſt facere cum medio: qa immediate agere ad modū agendi ptinet. Et ſi quęratur vt arguēdo dicebat, vnde pōt reddi ratio, ꝙ virtus infinita ſit alligata tali modo mouēdi. ſ. mediate: diceret Auer. ꝙ hoc, nō eſt ex defectu potētiæ, ſed ex eſſentiali ordine cōnectioneq; cauſarū & effectuū vniuerſi, vt in eo ſaluet vtrūq;. ſ. & perſeitas cauſalitatis primi, dependentia quæ aliorū ab eo. & diſtinctio cauſarū effectūq; cū illarū efficacia & iſtorū dependentià ab illis. Nihil enim horū neceſſariò ſaluaret in vniuerſo, ordoq; vniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria cōnexione coniūctus mediis cauſis in cauſando. Et ſi cōtra hoc inſtetur, qa, vt dicit in prima ꝓpoſitione libri de cauſis, cauſa prima plus influit & prius in effectū q̄ ſecūda, ergo ſi eſt infinita & agit naturaliter, in primo ſigno totū effectū totaliter cauſat, ꝙ ſic nō remanet ad qd actio cauſę ſecūdæ terminet. Reſponderi poteſt, ꝙ ex hoc ꝙ cauſa prima plus & prius natura influit, q̄ ſecūda, non habet, ergo totaliter cauſat ipſum, quātūcunq; ponat infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tū qa nō cauſat ipſum omni modo, quē effectus exigit ad ſui factionem naturalem, nec ex eo ꝙ totus effectus cauſat ab vna cauſa, habetur, aliæ cauſæ nihil faciunt, qa faciunt idem realiter alio modo. Nō enim ideo dātur plures cauſæ eſſentialiter ordinatè eidē qua aliqd eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: ſed vt totus effectus ſm quālibet ſui rationē habeat propriā: & per ſe primò cauſam, quamuis totus à qualibet fiat ſm rē: vt ſuperius dictū eſt. Tum qa infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſariò niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine. verbi gratia, Quantūcunque ponatur Solis virtus infinita, ex hoc non habetur, ꝙ ipſe abſq; homine poſſet ꝓducere hominem: ſed ꝙ effectum ꝓprium in homine efficaciſsime ſortiretur: ita quantumcunq; ponat diuina virtus infinita & neceſſariò agens, ex hoc non ſubtrahūtur actiones ſecūdorū agentiū, ſed ponit ipſam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agūt alio modo, & ſaluat aliquē effectū (puta ſempiternitatē) habere p ſe cauſam, & ꝓpriū effectū primi eſſe intimū & primū in quolibet effectu. Ilud aūt ꝙ ibi dicit, ꝙ in primo ſigno effectus totaliter eſt a prima cauſa, &c. imaginariū magis, q̄ philoſophicum quid ſonat: non enim alia ratione Philoſophi (ſm quorū intentionē loquimur) dicunt primā cauſam plus & prius influere in effectū cauſę ſecundæ, q̄ ſecundam niſi qa per ſe primò effectus primæ cauſæ cōmunioris & intimioris ac prioris rationē habet in effectu, vt patet in ꝓpoſitiōe adducta & eius cōmento. ſicut verbi gratia cauſans p ſe vitā in homine, magis & prius dicit influere in hominē q̄ cauſans p ſe animalitate in eodem: qa illud eſt intimius prius & cōmunius. Ex hoc aūt nō habet, qa in illo priori totus effectus ſm omnem rationē habet ſufficientem cauſam per ſe, & ꝙ aliæ ſuperfluant: etiā ſi dās vitā, eſſet virtutis infinitæ, dato etiā ꝙ ſpeciali cauſalitate attingeret hominē. ꝙ tamen eſt erroneū in philoſophia: qa cauſa prima non attingit effectū cauſæ ſecūdæ, niſi media actione cauſæ ſecūdæ: quāuis magis & prius ꝓpter rationē dictā. Colligendo ergo reſponſionem ad primū argumentū principale, dicimus tripliciter reſponderi poſſe, vel tenēdo, primū motorē mouere libere, vel nō cōſiderando, hoc tenēdo, ipſum eſſe immaterialē, vel tenēdo ipſum mouere mediate. Et ꝙ nulla harum Ariſt. repugnat, Auer. autem ſola prima, quamuis tertia ab ipſo habeatur.

¶Ad ſm argumētū pricipale dr, ꝙ tenēdo viā Auer. de neceſſaria cōnexiōe virtutū agētiū, &c. manifeſte patet, ꝙ nō ponit ī rerū natura aliqd poſſibili ſm potētiā actiua, quin ponat ſm potētiā paſſiuā, & ꝙ infinitati potētię diuię rūdet potētia paſſiua cæli ad ſempiternitatē motus: nec eſt alius effectus in motu poſſibilis ex illa virtute accepta, ſm oēs cōditiōes neceſſariò ipſā comitētes in rerū natura. Tenēdo aūt alias reſponſiōes, iā patet

Ad ſecūdū principale.

patet respõsio dupliciter. Primò admittẽdo, ꝙ omnipotentiæ actiuæ respõdet passiua: sed nõ quo ad omne ꝙ esset absolutè possibile ex illa virtute fieri, & sic potẽtię infinitę motiuę respõdet potẽtia cæli quo ad sempiternitatẽ motus: non aũt quo ad omnẽ gradũ velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolutè. Et huius ratio ex dictis haberi potest: q̄a potẽtię actiuę vniuersali altioris ordinis: nõ oportet respõdere passum corporeũ capax totius eius virtutis quo ad oĩa: q̄a nõ per se primo respicit effectũ particularẽ: vt dictũ est, & est philosophiæ principiis satis cõsonũ: Secundò põt dici, ꝙ licet omni potẽtię actiuę respõdeat possibile, nõ tamẽ potẽtia passiua, vt patet de ꝓductione intelligentiarũ à Deo: siue ab æterno, siue in tẽpore. Et hoc propter rationẽ dictã. Nec tamen oportet respõdere aliꝗ vnũ possibile adæquatũ: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ respõdet infinitũ possibile, non sic ꝙ possit ꝓduci aliq̄ infinitũ nisi duratio: sed sic ꝙ nullis finibus possibiliũ ꝓducibile ab ipsa arctatur: sed quocũq; producto põt perfectius ꝓducere, quantũ est ex ratiõe virtutis actiuæ. Et hoc modo quãtitas virtutis in effectu manifestatur: & nõ primo modo tantùm. Quod verò in vltima cõfirmatione dicitur. ꝓportionaliter intellectũ ꝓpositũ magis cõfirmat, q̄ impugnet: q̄a queadmodũ mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo ꝙ possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic ꝙ quacũq; velocitate motuũ põt velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo verò est possibile: ita est de motiuo: q. s. impossibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, sed secundo tantùm: ꝙ etiam oportet esse infinitę virtutis. Et aduerte ꝙ de facto ſm philosophos huic argumẽto dicendũ est, ꝙ potentiæ infinitę respondet in rerum natura effectus infinitus, s. tempus infinitum motus cęli per se productũ: & potentia passiua cæli ad hoc. Et ꝙ hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.

¶Ad tertiũ principale dicitur, ꝙ licet solo tertio modo arguatur ibi ſm mentẽ Auer. & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinatè respõdendũ est, præmissa prius intentione illorũ verborum ſm veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatẽ vigoris à Deo: q̄ nulli⁹ orbis est anima, sed cõcludere infinitatẽ vigoris nõ sequi ad motorem tempore infinito: ex hoc ꝙ motor infiniti vigoris habet necessariò infinitam potentiam, & consequenter infinitã naturã. Ex hoc enim sequitur ꝙ si motor tẽpore infinito necessariò esset infiniti vigoris, ꝙ haberet & potẽtiã & naturã infinitã. Et quũ plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius, ꝙ expositione pluriũ motorũ cælestiũ tẽpore infinito, non haberent propria naturis motorum: sed hoc tantũ, ꝙ sunt motores infiniti. Et sic vlterius sequeretur, ꝙ non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas ꝓportionũ motorũ ad mobilia, sed motus in nõ tempore &c. Et tenẽt cõsequentiæ vt ibi: q̄a tunc illi motores cõuenirẽt in natura & potẽtia infinita intẽsiuè, queadmodũ modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent ꝙ possint cõtinuare motum tẽpore infinito. Et sic nõ esset vnde differrẽt adinuicem. Hæc est sententia Auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modũ arguẽdi ibi tactum dicitur ꝙ nõ sunt in eo tot verba quot errores. Cõsequẽtia primò nihil valet. Propositio deinde dicens, ꝙ quęlibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamẽ iuuat cũ alia coassũpta. s. infinitũ nõ est maius alio infinito. Patet enim in quãtitate permanente, ꝙ si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens & occidẽs, & secetur in directo pũcti meridiei, ꝙ vtraq; pars est infinita. & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quãtitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totũ tẽpus æternũ: vtraque pars est infinita: & tamẽ totum tẽpus est maius qualibet cãsũ. Falsum est ergo cõparando infinitũ simpliciter infinito ſm qd, quale est pars aliquota infiniti, ꝙ vnũ nõ sit maius alio: & q̄a talis est cõparatio in ꝓposito nostro patet nihil cõcludi. Et vt ostẽdat̃ quãt⁹ error in hoc sophismate lateat, adhuc declarat̃, ꝙ etiã cõparãdo infinitũ simpliciter stat vnũ esse maius alio. Numerus enim reuolutionũ Lunę est maior numero reuolutionẽ. Saturni (& loquimur de motu ꝓprio) & tamẽ vterq; est infinitus ſm ponentes motũ æternũ. Antecedens patet, quia singulis reuolutiõibus Saturni respondent amplius trecenta sexaginta reuolutiones lunares: quoniã ille singulis triginta annis vnã cõplet: illa verò vigesimo octauo quoq; die vel circa suã peragit. Vnde diuus Tho. præclarè docet in tertia parte, quęstione decima, articu. tertio ad tertiũ, ꝙ nõ est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed nõ excedi in illo ordine, in quo ponit̃. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertij Phy. vbi dr̃, ꝙ infinitũ non est vt substãtia: sed vt accidẽs quęrendũ: accidentis aũt proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea, queadmodũ infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerũ dierũ: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine dierũ. Et propterea infinitis diebus simpliciter, nõ possunt dari plures dies: sunt tamẽ multo plũres horæ illorũ dierũ q̄ ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dãtur plures horæ: sunt tamẽ multo plura minuta illarũ horarũ q̄ horæ ipsæ. Nefas quoque esse videt̃, cõditiões totius & partis in impartibili & summe perfecto, ac per hoc vocato quãto virtualiter, requirere: quũ nõ maius q̄d sit totũ hoc: Deus bonus, sapiẽs, viuus. q̄ hoc solũ, s. Deus: aut ecõuerso: siue ponatur finitę virtutis siue infinitæ: quia non est æqualis, sed eadẽ est perfectio rei illi⁹, & omniũ quę eius sunt. Ad ſm verò modũ arguendi dicitur, ꝙ sicut tactus quantitatiuus, quia ſm extrema est expellit id, in ꝙ fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, vt omnia excludat. nihil secũ cõpatiẽs: infiniti verò virtualiter, & ꝓpriũ est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperantia, & modificãtia illimitationẽ suã in effectib⁹. Vnde ex infinitate virtutis nõ excludũt̃ alia actiua, sed magis ponũtur: vt superius quoque dictũ fuit. Ad vltimum autem dicitur, ꝙ dupliciter põt poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participãtia aliq̄d, ꝓpriis cõstitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quę sunt talia per participationẽ: sicut homo separatus distingueret̃ à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secũdo modo non infert finitatẽ nisi vnius extremi, s. participantis tãtùm. Illud autem ꝙ est per essentiam, ex hoc ipso ꝙ pura est ab aliis distinguitur absque aliquo finitãte & cõtrahẽte. Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguntur, excellentiori modo omnia præhabente.

¶Ad quartũ principale dicitur, ꝙ consequentia nihil valet. Et ad probationem m. concessa suppositione, negatur minor: s. quod distantiũ ab aliquo in infinitũ, alterũ non sit altero ꝓpinquius illi: vt patet manifestè, & in quãtitate pmanẽte, & successiua. In permanẽte quidẽ, si ponat̃ linea infinita ex parte Septẽtrionis, cõstat ꝙ tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali q̄ pars intercepta inter circulũ Aequinoctialem & Tropicũ Capricorni. in infinitũ distat à quãtitate lineæ infinitæ versus Septentrionẽ & tamen dubiũ non est quin pars sub Tropico Cancri esse propinquior: quia minorẽ viã actura esset, si ad infinitã attingendã mouerentur. In successiua verò, quũ tam dies hesternus q̄ hodiernus in infinitum distet ab ęterno tempore præterito cõstat tamen ꝙ propinquior hesternus fuit q̄ hodiern⁹ & hodiern⁹ q̄ crastinus. Alioquin mũdus quotidie non esset maioris duratiõis, nec aliq̄d antiquius altero simpliciter: quæ sunt cõtra sensum. Est aũt ratio quare stat inter aliqua esse distãtiã infinitã. & tamẽ vnũ altero magis distare. q̄a distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tãtùm sicut contingit in proposito, & in instantiis adductis. Tũc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distãtiæ cæterorũ ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum vt patet in exẽplis adductis: quia enim tempus præteritũ est infinitũ, ideo infinita distãtia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiern⁹ dies finit hinc tẽpus elapsum ideo est finita distãtia à parte põst. Et cõsequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior ęterno elapso, quam dies crastinus. Et similiter est de distãtia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidẽ Dei infinitæ distãtiæ ratio habet̃: ex parte verò creaturę distãtia finit̃. Et ideo hinc sumit̃, ꝙ vna est ꝓpinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cũ distinctione dici ad minorem, ꝙ distantia infinita est duplex: s. infinita vtrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantùm: & quòd quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sicut est ad propositum.

¶Ad quintum principale dicit̃ breuiter, ꝙ omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Physic. quia dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquunt̃ de motoribus proximis, id est animabus cęlorũ. vt ipsemet Auer. in comment. 41. duodecimi dicit: quum post distinctionem infiniti à finito subdit, ꝙ proportio inter motorem, & mobilẽ in cęlestibus, est propter motorem finitũ: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cęli, ꝙ prim⁹ orbis esset in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendũ, ꝙ ideo sępe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, ꝙ possit semper velocius mouere: non ex defectu potẽtię primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuũ, & finitate motorũ proximorũ. Ex his enim fit, vt queadmodũ negatur no M taphys. cõmen 7. D. ũ posse producęre muscam, non ex defectu potentiæ, sed ex ordine essent

Ad tertiũ principale.
Ad quartũ principale.
Ad quintũ principale.

eſſentiali cauſarum & effectuū exigente talē effectuū fieri mediāte corpore cæleſti mobili: ita nihil min⁹ negari ſimpliciter ab ipſo pōt, ꝙ motor aliquis poſsit ſemper velocius mouere. Non ex defectu potētiæ primi motoris, ſed q̄a nō pōt mouere niſi mediante anima cæli, in qua modificatūr virtus eius. Et ſic nullus motor reſtat potens maiorem velocitatē facere: quamuis primus ſit vigoris infiniti. Illud verò ꝙ in commen. 69. octaui Phyſicorū dicit̄. ſ. ꝙ motor immaterialis nec finitus nec infinitus dici poteſt: quamuis ſonet quid falſum & ridiculoſum, & propterea reprehenſum ſit à multis. Quidem extorquētes intelligunt ea ratione dictum de ſolo Deo, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non eſt virtutis actiuæ reſpectu velocitatis motus, de qua ibi eſt quæſtio: ſed tantum ſempiternitatis motus.

¶Ego aūt nolens Auerroim Thomiſtā facere, neque me Auer. ſed veritatē ſolam ſequi (quantū cognoſcere potero Deo concedente) puto id tūc voluiſſe Auer. ꝙ ſępe mentē meam pulſauit: tāq̄ de Ariſt. officina veniens. ſ. ꝙ virtutes immateriales nō ſunt quantæ virtualiter, & conſequenter nec finitæ nec infinitæ. Non ſimpliciter, ſed eo modo, quo ſunt quātæ virtutes corporales. ſ. ꝙ non ſunt ꝓportionales motibus vt. ſ. quātò maior motus, tantò virtus immaterialis maior: quemadmodum eſt in corporalibus, ſed ſunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo ſaluari videtur proceſſus Ariſt. 8. Phyſi. quia quum ſufficienter excludatur ex textu 78. & 79. ꝙ nulla virtus corporea pōt mouere tēpore infinito ex eo ꝙ talem virtutem oportet eſſe infinitā, & ad hoc ſequeretur motus in non tēpore, & de facto ſupponatur virtutē motiuā cæli mouere tēpore infinito: reſtat ꝙ virtus illa ſit extra ordinem virtutum coprorearū, quarū nulla pōt hoc facere: q̄a nec finita, nec infinita. Et conſequenter habetur ꝙ ſit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiā de virtuali quātitate loquēdo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodē modo poſſet argui de virtute corporea, ſicut de incorporea. Et ſm hoc quum in textu vltimo octaui Phyſicorum dicitur motorem cæli eſſe potētiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id eſt, non finitè. Hāc credo fuiſſe tūc mentem Auer. quam tamen quia vidit poſtmodum non eſſe veram (vt ex ſupradictis examinando rationem Ariſt. & commentum 41. deduci ab exercitatis poteſt ex medio termino Ariſt.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶Et ſic ſit finis pręſentis quæſtionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu ſancti Apollinaris: ad Dei glorioſi laudē & honorē, & eorū temeritatē retundendā, qui philoſophiam ſuo ingenio metiri præſumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non eſſe in rerum natura, quia eſt ens impoſsibile ſecundum principia philoſophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philoſophiæ principio negato, non ſolùm ſuſtentatur, ſed etiam ex ſenſibilibus probatur. Erubeſcant ergo.

TRACTATVS TERTIVS.

de potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulum primæ quæſtionis remanſit tractanda quæſtio de potētia neutra. Vnde quæritur: Vtrùm in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶Circa q̄ difficultatē quatuor agenda ſunt. Primò declarabit̄ titulus quæſtionis. Secūdo ponet̄ opinio Scoti. Tertiò probabitur oppoſita opinio. Quartò reſpōdebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Qualibet potentia receptiua comparata ad actum in ea receptibilē, aut eſt naturalis, aut violenta, nec aliqua eſt in natura potētiæ neutra.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis ſumitur hic vt diſtinguit̄ contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalib⁹, ſumit̄ pro inuētiōe reali in ſingularib⁹ naturalib⁹ ſimpliciter. Et hoc ad differētiā eorū quæ dicūtur in abſtractiōe: ſicut contingit de ꝓprietatibus quātitatis vt ſic & aliis ſimilibus: quæ tamē in rerū natura actualiter nō inueniūtur. Potentia in ꝓpoſito ſumitur pro potētia receptiua. Neutralitas inclinationē naturalē reſpectu vtriuſq; actus, ſcilicet huius & oppoſiti negat, non ſimpliciter, ſed in potētia receptiua vtriuſq;. Dico aūt hoc quoniā dupliciter cōtingit imaginari potētiā aliquā neutram. Primò per negationem potentialitatis ad vtrūque: quēadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum ſonū eſt in potentia. Et ſic non vocatur potentia neutra, ſed potētia nulla: colorabile enim non eſt receptiuū ſonorū. Alio modo per negationē inclinationis impotētia receptiua vtriuſq;: ſicut ſi poneremus aliquam ſuperficiem receptiuam albi & nigri, & tamē ad neutrum inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. eſt ergo ſenſus quæſtionis, an inueniatur aliqua ſingularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppoſitum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundū. Scotus in prologo primi ſent. queſt. 1. & in 2. di. 2. quæſt. 6. tenet dari potentiam neutram ponēs ꝙ potentia receptiua relata ad actum, aut eſt naturalis, aut violēta, aut neutra. Naturalis quidem ſi naturaliter inclinetur in illū: violēta verò, ſi ille ſit cōtra eius inclinationem naturalē: neutra verò, ſi neque inclinetur ad iſtā formā, q̄ recipit, neque ad oppoſitam. Exemplū primi: vt motus deorſum lapidis. Exēplū ſecundi, motus ſurſum eiuſdē. Exemplum tertij: ſuperficies reſpectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeſtè patet inueniri in angelis talē potentiam eo ꝙ potētia paſsiua quæ eſt in angelo ad eſſendū in loco neutra eſt. Quod probat dupliciter: tū q̄a tale paſſum nō inclinatur naturaliter ad iſtam formā vel oppoſitā: tū q̄a ſi eſſet in aliquo loco naturaliter, eſſet in alio loco violenter. Et probatur ſequela per Auicennam. 9. Meta. volētē ꝙ ſi motus cæli eſſet naturalis, terminaretur ad quietē naturalē, & motus ab illa eſſet violentus. Poſſet quoque multipliciter argui pro hac opinione: ſed quoniam ſtabiliendo oppoſitā, habetur ſolutio omnium, ideo hęc ſufficiāt de ſecūdo.

QVO AD tertium propono vnam ꝓpoſitionem, & vnā diſtinctionem: ex quibus ꝓbabitur intentū. Propoſitio igitur eſt hęc: Omnis potētia rei naturalis reſpicit per ſe primò & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primā partē: q̄a, vt dicit̄. 9. Metaph. text. 13. potētia diffinitur per actum. Actus namque diffiniēs potētiā, ꝓculdubio eſt per ſe primo reſpectus ab illa: quoniā neque actus per accidēs, neq; actus per ſe ſecūdò, illi æquiualet. Quo ad ſecundā verò partem. ſ. naturaliter, probatur: quia ex ſecundo Phyſi. text. 78. vnū quodq; ſicut agit̄, ita aptum & natū eſt agi, & econtra: ſed potētia fit à natura, & eſt pp actū: vt patet 9. Metaphy. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & eſt propter actum, ergo propter actum, quē per ſe primo reſpicit: & ſic omnis potentia naturaliter reſpicit ſuum per ſe primo actū. Totus ꝓceſſus clarus eſt ex allegatis & traditis in 2. Phyſi. quomodo natura agit ꝓpter finē: & quo pacto ea quæ à natura agūt̄ ꝓpter finē naturaliter inclinātur in finē &c. Diſtinctio verò eſt, ꝙ potētia receptiua pōt cōparari quatuor modis ad actus. Poteſt enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorē, ad ſpecies coloris, ad cōtrariū coloris, & ad diſparata, ſ. ſonos. Si cōparetur ad colorē, ſic cōparat̄ naturaliter & per ſe primò: ſi ad ſpeciē eius, naturaliter quidē, ſed non per ſe primò: ſi ad cōtrariū violenter: ſi ad diſparata, nulliter, niſi fortè per accidens. Nec hæc egent ꝓbatione: quoniā per ſe ſunt nota ex terminis, niſi quis obiiciat actus, ad quos potentia ſe habet obediētialiter. Sed quoniā, de hoc erit ſequēs quęſtio nec hi locāt̄ à Scoto ſub potētia neutra, ideo nihil ꝓpoſito obſtant. Ex his aūt deducitur oppoſita opinio: ſ. ꝙ omnis potētia in rerū natura relata ad actū receptibilem in ea, aut eſt naturalis, aut violēta: ꝙ nulla eſt neutra. Omiſſa pro nūc potētia obedientiali: vt porè nō ſpectāte ad præſens ꝓpoſitū. Probatur aūt hæc cōcluſio ſic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut reſpicit illum per ſe primò, aut per ſe ſecūdò, aut cōtrariū his: ſed tā actū per ſe primò reſpectū, quam per ſe ſecūdo, reſpicit naturaliter, & cōtrariū eis reſpicit violenter: ergo omnis potētia receptiua alicuius actus aut eſt naturalis, aut violēta. Minor eſt per ſe nota. Et maior ꝓbatur ſic. Si daret̄ quartū genus actuū receptibiliū in aliqua potentia, illud eſſet actus diſparatus ab eo, quē per ſe primò reſpicit illa potētia: ſed hoc eſſe nō poteſt: ergo potentia nō pōt recipere niſi illa tria numerata. Quòd autē hoc ſit impoſsibile patet inductiuè. Colorabile enim nullā habet potentiā ad ſonos, neque calefactibile ad colores: & ſic de aliis. Et probatur ratione: q̄a potentia vnius generis non eſt ad actus alterius: vt patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis predicamentorum. Et quoniam rationi hęc conſonant, ideo hanc ſequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartū reſpōdet̄, ꝙ diſtinctio illa trimēbris eſt voluntaria quo ad tertiū mēbrū. Nec id ꝙ adducitur de ſuperficie, iuuat: quoniā aliud eſt ſuperficie abſolutè, & aliud de ſuperficie phyſica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim abſoluta nō ſolū abſtrahit ab albo & nigro, ſed etiā ab oī ſenſibili: & rurſus aliqua ſuperficies eſt quæ repugnat colori omni vt patet de ſuperficie cæli. Itaque loquendo de ſuperficie tali, id eſt colorabili, diciturꝙ vt ſic nō eſt indifferens ad albū & nigrū per excluſionē inclinationis naturalis, ſed per excluſionē maioris ad vnū q̄ ad aliū: quoniā huiuſmodi ſuperficies reſpicit naturaliter colorem, & omnes ſpecies eius, ſed colorem per ſe primò, ſpeciem verò per ſe ſecūdò. Et ſimile eſt de materia prima reſpectu diuerſarum formarum ſubſtantialiū: ipſa quidem per ſe primò reſpicit formam per motum, aut mutationem

tionem acquisibilem quouismodo : per se aūt secundo respicit hanc & illā formā. Et sic naturaliter inclinatur in omnes:& indifferens est ad omnes aut multas, nō p exclusionē inclinationis naturalis ad eas, sed p exclusionē maioris inclinationis ad vnā, quàm ad aliā. Ad id verò ꝙ adducitur de potentia locabili in Angelo. dicitur, ꝙ falsum supponit: s. in Angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius vbi. Vt enim in tractatu de Angelis dictū est, Angelū esse in loco, non est ipsum recipere aut pati sed virtualiter tangere locū. Vnde non oportet solicitari nisi de actiua potentia Angeli: quā cōstat esse naturalē, liberè tamē exercitā. Quāuis ea quę adducuntur à Scoto ad probādū suū intentū de Angelo, non cogant: quoniā hæc consequētia formaliter non valet. A est naturaliter in vno loco, ergo est violēter in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lunę. Quęlibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente,& tamē nullibi violenter:& mutat locū subiecto & ratione. Nec cōfirmatio ex Auic. cōuincit: quoniā non nisi de motu merè naturali verificatur dictū eius. Motus enim cæli naturalissimus est ex parte principij passiui: ita ꝙ ex hac naturalitate reducit ratio, quare in eo nullus est labor mouēti: vt patet secūdo cæli, text. 3. quāuis ex parte prīcipij actiui sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositū intēti Scoti videt̄: quoniā sic motꝰ Angeli esset naturalis ex parte principij pssiui absque sequela incōuenientiū, sicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto,& de tota quæstione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuū supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA Eūdem articulum quærendū erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò respondebitur quæsito.

CONCLVSIO.

Omnes potentiæ in naturalibus actuū supernaturalium receptiua obedientiales sunt, non autem naturale.

QVO AD Primū potētia receptiua hic sumitur formaliter, vt receptiua est. quicquid sit de ipsa, vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quē non pōt ẽm naturæ cursum adipisci: vt gratia, charitas, visio Dei & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiuè, id est, potētia naturæ: sed formaliter id est potētia naturaliter inclinata. Ita ꝙ sensus quæstionis est, Vtrùm potentię in rebus naturalibꝰ inuētæ, in quibꝰ recipiūtur actꝰ supernaturales, naturalit̄ inclinētur ad illos. Hęc de primo.

QVO AD Secundum Scotus in primo, quæst. 1. prologi:& in quæst. 4. dist. 49. in pluribꝰ locis tenet affirmatiuā partē quęstionis. Putat nanque, ꝙ potentia cōparari pōt ad actum recipiēdū, & agēs impressiuum actus & ꝙ in prima cōparatione nulla est supernaturalitas, sed potētia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda aūt cōparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniā si cōparatur ad agēs naturaliter impressiuū, est naturalitas: si non naturaliter impressiuū, est supernaturalitas. Cōfirmatque positionem suā ex hoc, ꝙ potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiuè capax illius:& naturaliter perficitur per illū, cùm habet,& naturaliter appetit illū. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinat̄ in illū: &, ergo est potētia naturalis respectu illiꝰ. Singula autem assumpta probātur. Primū quidē: qa nullo eget potētia animæ medio ad recipiēdū charitatē:& similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secūdū verò, quia potētia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertiū autē: quia vnūquodque appetit naturaliter suā perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ, sed actus supernaturalis, vt visio Dei,&c. maxima est perfectio. ergo,&c. Sumus igitur ẽm hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: nō possumus tamē acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertiū tria minus bene dicta in pręfata opinione videntur: s. principalis cōclusio,& eius probatio,& vsus vocabulorū. Malè in primis vtitur ly supernaturale, dum omnē actionē Dei ad extra supernaturalē vocat: quia Deus est agens non naturale, sed liberū. Cōstat nanque, ꝙ alia est distinctio naturalis contra supernaturale,& alia naturalis cōtra liberū. Primo nanque modo anima Sortis producit̄ naturaliter: secūdo autē, non. Vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitū cuiusq;, supernaturale est, ꝙ supra facultatem ordinis creaturis debitis in ei est, Omnes enim naturalia à supernaturalibꝰ distinguimus frequenti vsu per hec ꝙ aliquid fit ẽm debitū naturæ ordinē, & aliquid fit supra illū. Ratio deinde assumpta manifeste aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, ꝙ potentia naturaliter perficitur per suum actum:& similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu vel potentia, aut suum per naturalē proportionē seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior: graue enim est enim existens sursum, non naturaliter, sed violēter perficit̄ per esse sursum, & tamē esse sursum est actus & perfectio eius per informationē. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, s. ꝙ potentia naturalis habeat actum supernaturalem, vt suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: æs enim immediate est receptiuum figuræ Mercurij,& tamen non naturaliter. Cōclusio demum principalis voluntaria relinquitur:& irrationabilis ostendetur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum conclusio responsiua quæsito est. ꝙ potētia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actꝰ, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, s. ẽm se, vt gratia:& secundū talem modum fiendi, vt visus cæco datus. Visus enim secundū se est naturalis actus hominis: sed ꝙ cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas verò, & talia, sunt ẽm si actus supernaturales: adeò vt implicet contradictionē cōnaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factę vel factibili, vt etiā ipse Scotus in secūdo distinct. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potētia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, à fortiori nulla est naturalis potētia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vsu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quòd supernaturalitas inuenitur, nō solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiā ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

¶Secundo, ex parte potentiæ sic: Omni potentiæ passiuæ naturali, respōdet aliqua potētia actiua proxima: ergo respōdet potentia actiua naturalis. Antecedēs est maxima assumpta ab Arist. 3. de Anima tex. 17. ad probandū dari intellectū agentē. Fundatur enim super hoc, ꝙ in omni natura, vbi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est ꝙ de ꝓximo, non de primo agēte loquitur: alioquin distributiuā non fecisset, dicēs, in omni natura,&c. Et per hoc excluditur respōsio Scoti, dicētis, ꝙ sufficit ꝙ detur primum agens. Consequentia aūt probatur: quia potētia supernaturalis non est proximū actauū naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶Tertio ex parte subiecti. Quū enim qdditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omniū proprietatū eius, & ex ea soluātur omnes difficultates cōtingētes rei, vt in quarto Phys. dicit̄. consequēs est, ꝙ cognita quidditatiue re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potētiæ:& quum potētiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta: consequēs est, ꝙ actus, ad quos sunt naturales potētiæ, cognoscātur,& cū huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, ꝙ ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscūt̄ supernaturalia: ꝙ est manifeste falsum. Et cōfirmat̄: quia certe scimus hanc maiorē, ꝙ nulla naturalis potētia est frustra: ergo si scimus hanc minorē ꝙ in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet cōcedere ꝙ scimus supernaturalia illa debere esse:& sic sciemus resurrectionē mortuorū futuram, & gratiam iustificantē impiū, &c. ꝙ est ridiculum. Nec euacuat hanc rationē responsio Scotica, dicens, ꝙ anima ẽm illam rationem est ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illiꝰ incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiā. Nec euaditur dicendo ꝙ substantia non potest à nobis pro statu isto quidditatiue & proprie cognosci: quoniā quicquid sit de hoc, habetur intentū, s. ꝙ ex quidditatiua rerū naturaliū cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit sciētia haberi de supernaturalibus:& sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectiōe,& aliis huiusmodi, ad quę naturalis ponitur potētia receptiua non frustra, erit necessaria secundū quid, scilicet pro statu isto,& non simpliciter: ꝙ est manifeste falsum

Hęc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS DE

Subiecto naturali Philosophia vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVAERITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

¶Et videtur ꝙ non, Primò. Quia aut ens mobile significat substātiam mobilem, aut accidens mobile aut tertium commune vtrique. Si primum, cum substantia mobilis, &

corpus

corpus mobile ſint idem cōuertibiliter, ſequitur quod poneret ſm rem corpus mobile ſubiectum philoſophiæ, quod eſt contra tenentes ens mobile. Si ſecundum, hoc eſt manifeſtè contra omnes,& veritatem. Si tertium tunc ſequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abſtrahibilem à ſubſtantia & accidente. ꝙ eſt contra Thomiſtas.

¶Secūdo ſic: Subiectū ſcientiæ debet eſſe vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid eſt,& cōſequēter nec eſſet principiū ſciētiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in textu. 11. principium omnis demonſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet aliquam per ſe primo paſsionem: quia ei, ꝙ non eſt in ſe natura vna, quicquid per ſe vnū conuenit, conuenit ratione partiū,& conſequenter nulla paſsio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo nō eſt ſubiectum. Si dicatur, ꝙ illa duo ponuntur ad circunloquendum vnam rationem formalem, quemadmodū moris eſt ponere paſsiones loco differētiarum: contrà, Ratio ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maximè nota in ſcientia: eo ꝙ tota ſcientifica cognitio ex illa dependet: ſed ſi circunlocutione eget, nō eſſet huiuſmodi: implicatio ſiquidē eſt in adiecto, dicere ꝙ eſt ratio formalis in ſcientia, & ꝙ circumloquitur illam paſsionis nomine, vt potè occultam. ergo,&c.

¶Tertiò: Si ens mobile eſſet ſubiectum philoſophiæ naturalis, aut philoſophia naturalis eſſet pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſubalternata illi: vtrunque eſt falſum: ergo. Tenet cōſequentia: qa aut ens mobile addit ſupra ens conditionem per ſe diuidentem ens, aut accidentalē enti. Si primo modo, ſequit̄ ꝙ ens mobile à Metaphiſico cōſiderandū eſt: quia in primo Poſteriorū cap. 22. dicitur, quod eiuſdem ſcientiæ eſt cōſiderare ſubiectū aliquod & partes ſubiectiuas per ſe: & conſequenter eſſet philoſophia naturalis: cui aſcribitur ens mobile, pars Metaphyſicæ. Si ſecundo modo, ſequit̄ quod Philoſophia naturalis Metaphiſicæ ſubalternaretur: eo quod dicitur in primo poſteriorum, cap. 8. deſcendere de genere in genus ſecūdum quid, id eſt, ſecundū conditionem accidentalē (vt cōmuniter exponitur) eſt ſolius ſcientiæ ſubalternatæ conditio ab Ariſtotele tradita.

¶Quarto ſic: Subiectū in ſcientia debet eſſe illud, ad cuius rationem formalem omnes reſoluuntur paſsiones & concluſiones illius ſcientiæ, vt de ſe patet: ſed paſsiones & conſequēter concluſiones Phyſicæ reſoluuntur vltimo in Philoſophia naturali ad quod quid eſt ſubſtātiæ, ſeu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Phyſica cauſantur ex ſubſtantia naturali: ergo ſubſtātia naturalis ſeu corpus naturale ponendum eſt ſubiectum.

CONCLVSIO.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut ſubſtantia mobilis, vel naturalis, eſt ſubiectum adæquatum Philoſophiæ naturalis.

IN HAC dubitatione primò diſtinguā opiniones. Secundò declarabitur opinio ſancti Thomæ. Tertiò ſimul ipſa confirmabitur & contra alias opponetur. Quarto reſpondebitur argumentis oppoſitum.

QVO ad primū ſciendum eſt de ſubiecto adæquato Philoſophiæ naturalis (de quo hic eſt ſermo) quoſdā loq in re hac naturaliter, quoſdam verò innaturaliter: propter ꝙ hi à noſtra reſecādi ſunt diſputatione, q̃ inter Philoſophos agimus. Supponūt enim intelligentias mobiles eſſe:& Philoſophiam naturalē infra ſenſibilia non arctantes, cōmune aliquid ſenſibilibus & ſeparatis à materia, quatenus mobilia ſunt, ſubiectum Philoſophiæ dicunt: operiuntque errorem ſuū Theologicę pietatis nomine.

¶Contra hos enim non oportet naturalē diſputare: apud quem indubitatum principium eſt, ſubſtantias abſtractas immobiles eſſe:& terminū cōſiderationis philoſophicę eſſe animā humanā, partim abſtractā, partim non: vt dicitur ſecundo Phyſicorū, textu vigeſimo ſexto.& vltimū, ꝙ pōt naturalis de intelligētiis attingere,& declarare quia ſunt: vt Auer. dicit primo Phyſicorum, cōmento vltimo. Quanta tamen ſit quorundam horum, temeritas, ſilentio inuoluendum non eſt, cum præſumant propriam opinionem Theologiæ ſentētiā aſſerere: ſicque theologicę facultatis expertibus, in philoſophia tamē nutritis, deridēdi Theologiam occaſionem præbent. Non eſt enim ex ſacra Scriptura, nec ex Theologis ſanctis ab Eccleſia approbatis traditū, quod Angeli ſic mouerent̄, vt motus continui ſubiectū ſint: ſed potius oppoſitum, vt in Theologia diſcuſſum à Sanctis eſt. Vnde ſi Peripatericos arguendos cenſent, gloriētur ex Scotica officina hos ſe errores deprehendere, non ex Theologia.

Auerroiſte alij qui. Alberti & Aegidij ſequaces.

¶His ergo omiſsis, ad naturales trāſeam⁹: Quorū opinio nō eſt vna, dū alij mobile, alij ens, alij vtrūq; ex ſubiecto phyſicę reſecādū putāt. Et illi qdē q neutri⁹ nomē recipiūt, ſecūda & quarta ratione ad appoſitū facta mouētur: & ſenſibilē ſeu naturalē ſubſtantiā ſubiectū fore cenſent. Qui vero ens tantum abiiciūt, corpus mobile ſubiectū philoſophiæ ponunt. Et hi adhuc diuiſi ſunt, dū quidā ly mobile, paſsionē ſignificare cōcedūt: quidem autē rationē formalē corporis phyſici ſupponere cōtendūt. Mobile aūt tantū abiicientes, ſunt qui ens naturale ſubiectū dicūt.

Quinque opiniones naturales de ſubiecto philoſophiæ naturalis adæquato.

Sūt ergo quinq; opiniones naturaliter loquētiū. ſ. Thomiſtarū tenētiū ens mobile:& Alberſtitarū, dicētiū corp⁹ mobile:& modernorū multorum, dicentiū ſubſtātiā naturalē ſeu ſenſibilē:& quorūdā etiā modernorū aſſerentiū corpus phyſicū ſeu naturale:& eorum qui ens naturale ſubiectum credunt.

QVO AD ſecundum. Cum ens mobile cōplexionē quandam nominū cōtineat, ſingula diſtinguenda ſunt. Et primò quidem circa ly mobile triplici opus eſt diſtinctione.

¶Prima eſt ꝙ cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur dupliciter, ſ. propriè, vt diſtinguitur contra mutationem in 5. Phyſi. & ad tria tantùm genera eſſe dicitur & communiter, vt cōtinet in ſe & motum propriè dictum.& mutationem, ſcilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter ſumi poteſt. In quæſtione tamē iſta ſumitur communiter prout idem eſt quod mutabile phyſica mutatione.

¶Secunda eſt ꝙ aliquid poteſt dici mobile, dupliciter. ſ. ſubiectiuè: ꝙ. ſ. eſt ſubiectū motus:& terminatiuè: ꝙ. ſ. eſt terminus alicuius mutationis. Et quāuis prima facie mobile ſonet ſubiectū motus, ſi tamē reſtringendū eſt in propoſito, magis tenendū eſt terminatiue quàm ſubiectiue, vt ex dicēdis apparet. iudicio tamen meo indiſtincte tenendum eſt non ea ratione vt ſit cōmune ad omnia quomodocunque mobilia: contineatque vt partes ſubiectiuas materiā & formā,&c. quia hoc eſt contra S. Tho. in primo Phy, ſuper tex. com. 6. vbi in diuiſione literæ expreſſe dicit, ꝙ in primo libro Phy. agitur de principiis intrinſecis entis mobilis, ſ. de materia & forma: ex hoc aperte inſinuans ens mobile, quod eſt ſubiectū philoſophiæ, non eſſe totū vniuerſale reſpectu materię & formæ, ſed totum integrale ſeu eſſentiale, ſed ea potius ratione vt. ſ. illa notiſsima ſui acceptio ſupponatur, q̃ ex ſenſu ſupponere oportet: perhibent enim nobis ſenſus mobilia eſſe: an aūt ſubiectiue an terminatiue mutentur ea quæ moueri videmus ratione magis diſcernitur, quā ex ſenſu habeatur.

¶Tertia eſt ꝙ mobile ęquiuocū eſt nomē ad aptitudinē, ad motum & ad fundamētū illius aptitudinis: ſicut ſi riſibile ſignificaret aptitudinē ad ridēdū,& rationalitatē, quę eſt eius fundamētū. Quid aūt mobile in propoſito ſignificet. difficile eſt hac ſola quæſtione elucidare. Quāuis enī impoſsibile ſit ſubiectū & paſſionē ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſciētia, ſic ꝙ totū aggregatū ſubiectū ſit (qa oportet ſubiecti vnā eſſe rationē formalē,& ex ꝙ qd eſt ſubiecti, & qd eſt paſsionis vna ratio formalis conſtitui nequit) nihil tamē prohibet aggregatū ex ſubiecto & paſsione, ſubiectū ſic conſtitui, vt paſsionis quod quid eſt ſit ratio formalis ſubiecti in illa ſciētia. Et hoc modo intelligi pōt mobile paſsionē ſignificare in propoſito: ita ꝙ mobilitas quæ eſt paſsio, ſit ratio formalis enti vel corpori, ꝙ ſit ſubiectū philoſophiæ naturalis: vnde ſolet fieri reduplicatio ſupra ly mobile, dicēdo ens aut corpus mobile, in quantū mobile eſt ſubiectū Phyſicę. Suadet̄ aūt in ꝓpoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathematicæ, ſicut enī Phyſica eſt de entibus in eo ꝙ mobilia, ita Mathematica eſt de entibus in eo ꝙ quāta. Conſtat aūt Mathematicæ ſic eſſe ſubiectū ens quātū: vt quātitas ipſa quæ ſubſtantię materialis paſsio ſeu ꝓpriū accidēs eſt, ratio formalis ſubiecti Mathematicæ ſic. Erit ergo Phyſicæ ſubiectū ens actū moueri, ſic ꝙ aptitudo ad motū, ratio formalis ſubiecti ſit. Et cōfirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. ſic diſtiguēs corpus in Metaphyſicū, Mathematicū,& Phyſicū, mobilitatē, quam rationē formalē ſubiecti dicit poſteriorem corpore quāto naturaliter dicit. Nec obſtat ꝙ eiuſdē ſciētiæ eſt cōſiderare de paſſiōe & ſubiecto eius: quoniā hoc intelligit̄ quādo tractatur de paſsione vt paſsio eſt. nō aūt quādo paſsio primū ſubiecti locū tenet: vt patet de quātitate in Mathematica, quę de ſubſtātialibus principiis ſubiecti eius, à quo fluit, non ſe impedit. Similiter non obſtat ꝙ perfecta cognitio de re nō habetur abſque ꝙ quid eſt ſubiecti: hoc enim nō eſt ſic accipiēdū vt omnis cognitio citra illā ſit imperfecta, ita ꝙ nō ſit euidēs & ſciētificę: ſed vt abſque ꝙ quid eſt ſubiecti, cōſummata omnimodaq; notitia de re haberi nō poſsit. Quod Phyſicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc cōuenire certū eſt: Mathematic⁹ enim ignorat an, quantū ſit ſubſtātia vel accidēs,& quantitatis ſubiectum,&c.& tamē certiſsimus eſt omnium: vt dicitur in ſecundo Metaphy. textu & commento vltimo.

¶Sed contra hanc viam eſt, ꝙ ſm eam ad Philoſophum naturalem non pertineret conſiderare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuſcunque ſubſtantiæ, niſi forte aliqua ſubſtantia ſit, de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum:& conſequēter philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtātia, ſed eſſet de accidēte, quēadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id eſt aptitudo ad motū) quę paſsio ponitur entium naturalium, ratio formalis ſubiecti Phyſicæ acceptat̄, non licebit Phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius diſſerere: qa illa prior eſt, ac ꝑ hoc deſcēdendo à mobilitate in communi ad talem vel talē mobilitatem

tẽ in ſpecialib⁹ partib⁹ philoſophię naturalis, nõ licebit ad qđ quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcẽdere: ſed quẽadmodũ adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt omiſſum fuerat, pari ratione ſpecialia quod quid erat eſſe ſubiectũ taliũ mobilitatum omittẽda ſunt: quoniã nulla pars alicuius ſciẽtiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo poſsit huic rationi ſatisfieri, niſi tenẽdo ꝙ Metaphyſicæ eſt cõſiderare quod quid eſt in particulari. Quod quia nõ credo verum idcirco puto melius tenere, ꝙ mobile in propoſito non ſignificat ipſam aptitudinẽ ad motũ ſi eſt paſsio: ſed eius fundamentum. Cùm enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomẽ ſonat, quibuſdã entibus repugnet, ſ. ſeparatis à materia, & quibuſdam non, ſ. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & Boue) non reputetur pr̨ędicari ſubſtãtialiter: cõſequens eſt, quòd aliquid præcedat in eis, ex quo ipſa aptitudinẽ hanc ſortiãtur: & hoc fundamẽtum mobilitatis eſt. Notanter autem dixi non reputetur: quia cõmuni voci ſatisfacere volens diſtinctionem hãc mobilitatis pertractaui 10. ſiquidẽ Metaphyſicorũ textu vltimo ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtãtia, id eſt an ſit de ſubſtantia rei, aut eam ſequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autẽ quædam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa: ſecũdum illud octaui Phyſ. tex. com. 25. in omni motu corruptio eſt. S. Thomas etiam ibidem inter ſubſtãtialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſt. quoque in primo Phy. tex. 8. idem ſentire videtur: dum dicit quòd ad naturalem non ſpectat probare mobilitatem: hoc enim non eſſet verũ, ſi mobilitas eſſet paſsio præuenta à formali ratione ſubiecti philoſophiæ naturalis: poſſet enim per illam rationem à naturali Philoſopho probari. Niſi fortè quis dicat dictum Ariſt. non eſſe verũ per ſe, ſed per accidẽs: quia. ſ. eſt paſsio notiſſima. Sed hoc non eſt tùtum: tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſt. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertinet ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum. ſicut & quamlibet paſsionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat, quòd ſit paſsio per ſe nota de adę quato ſubiecto: quoniam per ſe notum, & nõ per ſe notum, faciunt quidem differẽtiam quo ad probari vel non probari poſſe aliquid, vt patet in ſecũdo Phy. tex. com. 6. non tamen faciũt differẽtiam quo ad defendere vel nõ defendere: quoniam ſi occulta tuenda ſunt, manifeſta magis ſunt tuenda, modò non ſint principia, ſed ex principiis: qualis eſt mobilitas, ſi paſsio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti phyſicæ, non paſsio, ſed quod quid erat eſſe eſt entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem paſsionem eorum ſi concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas eſt: iſtam verò, quia paſsio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tãtùm diſtinguere oportet, ꝙ dupliciter entis nomine vti conſueuimus. Primò, pro omni eo quod habet eſſe quocũq; modo: & ſic hic non capitur. Secundò, pro eo quod ꝓpriè eſſe dicitur: hoc autem in his, quę fiunt, eſt id quod propriè fit: eius ſiquidẽ eſt eſſe propriè, cuius eſt fieri. Id autem quod ꝓpriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, eſt cõpoſitum: ſiue ſubſtãtiale, vt homo: ſiue accidẽtale, vt homo muſicus. Et ſic ſumitur in ꝓpoſito. Vnde colligendo dicta ad hoc quòd aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, quod ſubiectum Phyſicæ dicimus, exigitur & quòd ſit propriè ens, & ꝙ ſit mutabile phyſica mutatiõe. Et propterea nec materia prima, nec forma ſubſtãtialis aut accidẽtalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc omnia ſunt. Eſt ergo ens mobile cõmunius quã ſit corpus mobile, & quàm ſubſtãtia naturalis ſiue ſenſibilis: quia cõtinet ſub ſe omnia materialia cõpoſita, quæ ſolũ mutabilia ſunt ſiue ſint ſubſtãtialia, ſiue accidẽtalia, ſiue ſm formã abſoluta, ſiue ſm vbi. Et eſt ens mobile abſtractius quid quocũque prædictorũ, quãtò ens aliquẽ gradũ cõcomitans prius eſt illo: dato etiam ꝙ ad cõpoſita accidẽtalia ſe non extenderet. Nec obſtat cõtradictio per ly mobile: quoniã ſicut ſubſtantia rationalis abſtractius quid eſt, quã animal rationale: ſic ens mobile abſtractius & prius quid eſt, quã ſubſtãtia mobilis: quãuis enim ex parte ly mobile ęqua ſit abſtractio, ex parte tamen ly ens, & ly ſubſtãtia, abſtractius eſt ens mobile. Vnde quẽmadmodum concedẽs ſubſtãtiam rationalẽ, adhuc diſputãdi locũ haberet, an illa ratiõalis ſubſtãtia eſſet corpus an animal, & cætera & cõtinuè ab abſtractiori ad minus abſtractum quæſtio deſcẽderet, dum à ſubſtãtia rationali ad corpus rationali, & à corpore ad corpus animatũ, & cætera veniretur. ſic ſub ente mobili quæſtio remanet, an illud ſit ſubſtãtia, an corpus, & cætera. Cùm igitur in re mutabili cõſiderari poſsit, & ꝙ ſit corpus mutabile, & quòd ſit ſubſtãtia mutabilis, & ꝙ ſit ens mutabile, diui Thomæ ſentẽtia eſt naturalia rationem ſubiecti Philoſophiæ naturalis induere primò, non quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtantiæ mutabiles, ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita quòd ens mobile licet cõplectionem nominum contineat, incomplexum tamen & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat, ſicut ens per ſe. Quemadmodum enim diuiſo ente in per ſe & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtantiam ens per ſe nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem ſignificaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiſo ente in trãſmutabile & intranſmutabile, carentes ſimplici vocabulo, ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum membrum quod vnius eſt quidditatis, & illud philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum ſignificet, primò oſtẽdendum eſt, quòd eius ſignificatum eſt adæquatum Philoſophiæ ſubiectum: deinde quòd his nominibus conuenientiſsimè ſignificatur.

¶ Primò probatur tripliciter. Primò ſic: Adæquatũ ſubiectũ primarum paſsionũ naturalium eſt adæquatũ ſubiectum Philoſophiæ naturalis: ſed ens mobile, & nõ ſubſtãtia aut corpus naturale ſeu mobile, eſt adæquatũ ſubiectũ primarũ paſsionum naturalium: ergo, &c. maior eſt per ſe nota. Minor verò probatur accipiẽdo tranſmutabilitatem, ſeu quod idem eſt, mutabilitatem pro prima paſsione Phyſica, vel ſaltem vna de primis, aut eis æquiualente: vt ab omnibus ſupponitur. Tunc ſic: Adæquatũ ſubiectũ tranſmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationẽ pro adæquatis principiis: ſed tantũ ens mobile habet hęc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatũ trãſmutabilitatis, & cõſequenter primarũ paſsionũ naturaliũ: quod erat probãdum. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidẽs, quòd oportet iſta tria in omni materia eſſe adæquata ſibi inuicẽ, ſcilicet paſsionem & ſubiectũ & propria paſsionis principia: vt patet de riſibilitate, & homine, & animali rationali: cõſtat autem ex primò Phyſicorũ per longũ proceſſum, trãſmutabilitatis principia prima eſſe materiã, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tãquam ad adæquatum ſubiectum primò ſequitur tranſmutabilitas, eſſe adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. à textu 19. vſque ad tex. 29. dicuntur, ſcilicet quòd materia, forma, & priuatio ad genus ſubſtantiæ non arctantur, ſed materia, forma, & priuatio generis ſubſtantiæ ſunt principia propria ſubſtantiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis ſunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis ſunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur ꝙ quẽadmodum principia propria ſubſtãtiæ continẽt ꝓpria principia cæterorũ generũ, quia ſunt cauſæ eorum (vt ibidẽ docet Ariſt.) ſic ſubſtãtia mutabilis cõtinet omne quãtum & quale mobile & trãſmutabilitas ſubſtãtiæ omnẽ aliam. Et ꝓpterea licet materia, forma, & priuatio excedãt ſubſtãtiam mobilẽ formaliter, nõ tamen virtualiter. Hoc licet ſit ſubtiliter dictũ, vim tamẽ rationis non excludit propter duo. Primò: quia falſum eſt, ꝙ principia propria ſubſtantię mutabilis ſint principia principiorũ cæterorũ generũ mutabilium. Quãuis enim ſit verũ & expreſſum in 11. Meta. cap. 5. dicto, ꝙ per ſe principia eſſendi in genere ſubſtãtiæ ſunt principia principiorũ eſſendi in cęteris generib⁹: id eſt, ꝙ materia & forma ſubſtãtiæ ſũt cauſæ materię & formæ in q̃titate & qualitate, &c. Veritati tamẽ aduerſatur: ꝙ per ſe principia tranſmutabilitatis ſubſtãtialis ſint principia principiorũ tranſmutabilitatis aliorũ generũ. Priuatio em̃ in genere ſubſtãtię, quę eſt per ſe principiũ nõ ſubſtantię, ſed trãſmutationis ſubſtãtialis, nõ eſt vniuerſaliter, & conſequẽter nec ꝑ ſe principiũ priuatiõis, quę eſt principiũ trãſmutationis accidẽtalis, vt in corpore cęleſti patet: vbi ens mobile ſm locũ, habet omnia propria principia, ſcilicet materiam, formã & priuationem: cęlum autem ſubſtãtialiter non habet niſi duo principia, quę ſunt eſſendi per ſe principia. ſiue ibi ſit materia: quę eſt pura potẽtia: ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligẽtia & forma: nullo em̃ mõ eſt ens mobile ſubſtantialiter. Secũdò: quia dato, ꝙ eſſet talis incluſio virtualis, ad ęquatũ tamẽ ſubiectũ trãſmutabilitatis, & ſimiliter adęquatũ principiatũ ex materia, forma & priuatione, non ſubſtãtia mobilis, ſed ens mobile: quoniã quãdo aliqua proprietas vniuerſalis ſecũdum pręedicationem habet ſubiectũ adęquatũ ſecundũ prædicationẽ, in quo reperitur cauſa, ſecundũ quam ineſt quibuſcunque proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſecundum quod ipſum. Nec eſt requirendũ pro primo ſubiecto illius illud ad quod per viã reſolutiõis proprietas illa & eius principia reducũtur: alioquin periret doctrina tradita in libro Poſt. capitulo de vniuerſali. Docemur enim ibi ſiſtere, quando adęquatum ſubiectum ſecũdum pręedicationẽ inuenimus, & cauſam in eo, per quam ſibi cęteriſq; illa paſsio ineſt. Nulla etiã poſſet poni proprietas cõmunis alicui analogo ad ſubſtãtias & accidentia: cùm accidentia & eorũ proprietates & principia in ſubſtantiis virtualiter includantur. Niſi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in ſe eſt ſubiectum adęquatum tranſ-

mutabilitatis in seipso adęquatè, claudit propria principia trāsmutabilitatis. Sed nec substātia mobilis, nec corp⁹ mobile claudit ī se illa: quoniā propria principia trāsmutabilitatis vniuersalis seu in cōmuni, sunt materia, forma, & priuatio in cōmuni, quę genus substātiæ trāscendunt. Enti autē mobili adæquātur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cōstat, ens mutabile est: & ecōuerso, eo ꝙ priuatio machinatur ad malū. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secūdo ꝓbatur propositū, & directè arguitur cōntra ponètes corpus mobile sic: Coniūctio omnis mobilis cū ratione corporeitatis, nō supponit in naturali Philosophia, sed ī 6. Phy. probatur, ergo nō corp⁹ mobile, sed ens mobile est subiectū Philosophiæ naturalis. Antecedēs patet in tex. 32. sexti Phy. vbi ꝓbatur ꝙ omne mobile est corpus. Cōsequētia verò patet tum ex eo ꝙ si corpus mobile ponit adæquatū subiectū, oportet supponi mobilitatem cōiunctam esse corpori, aut vt rationē formalem, aut vt passionē: tum ex eo ꝙ oportet supponi corpus coextēdi ipsi mobili: alioquin nō supponeretur subiectū adæquatum sciētię. Vtrūq; autem horū impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cū corpore: vt de se patet. ergo. Et hęc est ratio S. Thom. in primo Phy. nūquam enim dixit ipse, quod Philosoph⁹ naturalis ꝓbet corpus mobile esse: vt cōmuniter sibi imponitur, quia nō intelligitur (corp⁹ eñ mobile esse, q dubitāt, nō egēt medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri ꝑcipiāt) sed dixit ꝙ probat omne mobile esse corp⁹. Et vt plenius hui⁹ ratiōis vis percipiatur, aduertendū est primò, ꝙ subiectū adæquatū scientiæ resoluētis suas cōclusiones in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet & ꝙ sit subiectū primarū passionū, ac per hoc ꝙ sit principiū essendi, & cōsequēter cognoscēdi secūdum naturā cæterorum, & ꝙ sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori ꝓcedat: quoniā subiecti cognitio omnib⁹ pręsupponit. &, vt dicit Auer. in 2. Phy. cō. 29. nec à priori, nec à posteriori ꝓbari pōt in sciētia: & innatū est nobis, ꝙ oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. cō. 4. dicitur. Sicut ergo prima rō superius facta ꝓcedit ex ordine naturæ, sic ista ꝓcedit ex nostro ordine cognoscēdi. Et ꝓpterea S. Tho. dixit, ꝙ ad audiētes probatur, omne mobile esse corpus: insinuās ꝑ hoc, cognitiōis magis quàm rei ordinem. Aduertēdum est secūdò, ꝙ quāuis aliud sit omnē mobilitatē esse cōiunctā corpori, & aliud cognosci omnē mobilitatem esse cōiunctam corpori: ad hoc tamen ꝙ corpus mobile ponatur subiectū adęquatū, nihil refert ꝙ horum deficiat: quoniā sicut deficiēte cōiunctione illa secūdū rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectū: ita deficiēte cōiūctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quę p̄haberi debet, impeditur. Nō sufficit autē præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corp⁹: tū qa ad hoc, ꝙ cōplexū aliquod, vel cōplexè significatū induat rationē subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se cōiunctū alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte cōplexi illius quæstio fieret: cùm ea quæ sunt ꝑ accidēs, variabilia & extra quæstiōes scibiles sint. Hoc aūt sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi nisi omne tale inesse illi supponat: qm̄ oīa hęc, sicut in naturæ ordine præexigūt de omni, ita & in cognitiōis ordine. Vnde si naturalis sciētiæ subiectū est corp⁹ mobile, oportet in hac sciētia q̄ de mobili in eo qđ mobile tractat, supponere mobile, qđ vt formale se habet, coniunctū esse corpori ꝑ se, vel vt passionem, vel vt rationē formalē. Neutrū aūt horū fieri potest, nisi supponat omne mobile corpori cōnexū esse: imaginari eñ nō pōt, vt ꝓpria passio aut ratio formalis credatur esse alicui⁹, id qđ cōmunis illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod cōplexū, vel cōplexè significatū habeat rationē adæquati subiecti alicuius sciētię, nō minus oportet id quod vt formale ponit adæquari sciētiæ, q̄ id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali: alioquin si materiale rationē formalis contraheret, sciētia, quæ adæquatæ rationē formalē respicit subiectū suum excederet: nihil autem refert, vt dictū est, coextensionē talem non esse, aut nō supponi. Si igitur corpus mobile in eo ꝙ mobile, adæquatum subiectū ponatur Philosophiæ naturalis, oportet Philosophiā, quę de mobili, in eo ꝙ mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum sibi subiectum, quāuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationē nō haberet. Hoc autē impossibile est supponi, quandiu nescitur, an omne mobile sit corp⁹: vt de se patet. Potes autem rationē hanc iuxta S. Thomam, sic colligēdo formare: Nulla sciētia habens subiectum complexum, aut cōplexè significatū, probat eam coniunctionē partiū subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationē induere nō potest: alioquin scientia cōstrueret sibiipsi subiectū, quod de nulla sciētia speciali dicere licet. Hæc enim maior æquiualet maiori S. Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat: id est, construit, vel cōponit sibiipsi subiectū: loquēdo eñ de subiecto cōplexo, ęquiualet dicere, nulla sciētia cōponit aliq̄d, vt sit suū subiectū: & dicere, nulla sciētia ꝓbat suū subiectū, apud formaliter terminos speculātes. Sed Philosophia naturalis, si corpus mobile ponit subiectū, cōstrueret subiectū suū. ergo, &c. Patet minor ex dictis: qa ꝓbat vniuersalē cōiunctionē mobilitatis cū corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationē habere nō pōt. Omissa autē verborum solicitudine. directè syllogizādū est sic: Nullum cōiunctū, cui⁹ de omni cōiunctio probatur in aliqua sciētia, est subiectū adæquatū illius: corpus mobile est cōiunctum, cuius de omni coniūctio probat in Philosophia naturali, ergo corp⁹ mobile nō est subiectū in Philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo quòd omne cōiunctum, quod ponitur adęquatum subiectū, supponitur & per se cōiunctum saltē ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquāti sciētiam: sed cuius cōiunctio dubitat de omni, nō supponitur cōiunctū per se, nec coextensum ratiōi formali: ergo. Minor ex sexto Phys. patet tex. cō. 32. vbi ꝓbatur vniuersalis cōiūctio mobilis cū corpore & ꝓcessu Philosophię naturalis, maximè in secūdo Phys. & secūdo tractatu primi de Cælo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cū mobili.

¶ Sed remanēt duæ cōtra rationē hāc obiectiones excludēdæ. Prima est, quia nō videtur verū, ꝙ in sexto Phys. ꝓbetur, omne mobile esse corp⁹: eo ꝙ in tex. 32. probatur tantū omne mobile esse diuisibile. Cōstat autē, ꝙ si probatur passio alicuius de mobili: non propterea ꝓbatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habēt diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secūda ratio aduersari primæ: ī hac siquidem dicitur omne mobile esse corp⁹: in illa verò dicit ens mobile cōmuni⁹ esse, & corpore & substātia mobili. Ad primū horū dicit, ꝙ quia nō cadit in intellectu humano, ꝙ aliquid supponat esse corp⁹, de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponētes corpora indiuisibilia, qa diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & ī esse, & in cognosci, vt prius absq; posteriori nunquā cognoscatur: experimur enim nō aliter nos cognoscere aut supponere corp⁹, nisi vt quātum quoddā q̄titate molis: ideo si in Philosophia nō supponat omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi nō pōt esse corpus: quia cōiunctio mobilis cū corporeitate, dum dubitatur, cū diuisibilitate nō pōt cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu aūt cōstat: quod non habetur, ratio aūt ad illā nulla inuenitur. Et si ex demōstratione illa 6. Physi. nō acceptatur probatū, saltem tāquam necessariò cōsequens conclusionem formaliter cōclusam, relinquitur maius incōueniens, ꝙ scilicet omne mobile esse corpus, lōgè remotius est à Philosophiæ principio: vtpote 3. cęli. & 1. de generatione. Peripatetici tamē ibidē vtráque concludi propositionē indistinctè intelligūt. vnde Auerr. in primo cæli: com. 5. dicit, Probatū est in sexto Phys. ꝙ omne mobile est corpus, &c. Ad secundum verò dicitur, ꝙ licet ens sit cōmunius corpore (quia de multis p̄dicatur quidditatiuè, de quib⁹ corpus nō prędicatur quidditatiuè) nō tamē est sic cōmunius, ꝙ alicui insit, cui corporeitas cōiuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secūdo dici (licet ī idem redeat) ꝙ in sexto Phys. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeū aliquid. Probādo enim mobile esse diuisibile, nihil aliud ꝓbatur, quàm mobile esse ens corporeū, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autē cōuertitur cum ente mobili, dato ꝙ corpus cum eo nō cōuertatur. Et eodem modo potest argui cōtra ponētes substātiam naturalē aut mobilē. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam, cùm oporteat supponi, aut haberetur ex sensib⁹, aut ex naturali Philosophia, aut ex Metaph. Ex sensu quidē non habetur. Ex naturali aūt Philosophia si haberet, cōcluderet hoc nō posse supponi in ipsa: si aūt à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Phy. cō. 4. hoc etiā cōcludit illud nō posse esse subiectū in Philosophia naturali: quæ sciētia ex se est euidēs absq; Metaphysica. Habet enim subiectū & principia ꝓpria ex sensibus ꝑ se nota: & nō accipit ea positione: quāuis à Metaphysico defendi debeant si impugnētur: vt in primo Phys. tex. com. 12. dicitur.

¶ Tertiò probat idē autoritate: & primò Aristo. in 3. Phy. vbi in diffinitiōe mot⁹ nō posuit corp⁹ aut substātiā, sed ens ī potētia, &c. Ex quo arguit sic: Id est subiectū Philosophiæ, quod ponit ī diffinitiōe primorū accidētiū naturaliū: quia tale est ꝓpriū subiectū eorū, vt patet in septimo Metaph. tex. 15. sed nō corp⁹ nec substātia, sed ens in potētia ſm quod in potētia (quod idē est ꝙ ens mobile, vt patet in tertio Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorū accidentiū naturalium: s. motus &c. ergo ens mobile est subiectū Philosophiæ naturalis. Et cōfirmat hoc idē ex primo Phys. tex. 11. vbi supponēdum dicit in Philosophia oīa aut quædā moueri, & nō omnia aut quædā corpora, &c. Secūdò autoritate Auerrois, qui. s. non solicitus de vocabulis in 3. Metaphy

taphy

taphyſi.com.primo,ens mobile.& in 12.eiuſdem com.5.corpus mobile,& in procœmio Phy.res ſenſibiles ſubiectũ Philoſophię nominauerit,& propterea non verba ſua in hac re, ſed ſenſum ponderari voluerit: in ſecũdo tamen Phyſi.expreſsè docet aliquid prius corpore ſubiectũ eſſe Philoſophię naturalis:dũ dicit com.3: Et ſciendum eſt, quòd ſubiectũ iſtius libri eſt natura & principia naturalia,cùm ſint cõmunia omnibus rebus naturalibus:& ideo in hoc libro nõ diffiniuit corpus neque alia de quibꝰ cõſiderat naturalis,ſicut fecit in primo cęli & mũdi.Ex quo habetur ꝙ apud ipſum cõſideratio de corpore mobili differtur vſq; ad librũ de cælo & mũdo,vbi ab eius diffinitione inchoatur:vt patet in tex.com.2. Et rurſus habetur ſubiectum Phyſicæ eſſe cõmune corpori & aliis,de quibꝰ cõſiderat naturalis:vt prima ratiõe aſſumpſimus. Nõ ergo corpꝰ mobile,ſed aliqd prius eo cõmune naturalibꝰ omnibus eſt ſubiectũ Philoſophię:quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet.Eſt ergo ſignificata ratio ꝑ ens mobile ſubiectũ Philoſophię naturalis: nõ aũt ſignificata per ſubſtãtiam,aut corpus naturale, vel mobile,vel ſenſibile.Quòd aũt illis vocabulis cõuenientiſsimè ſignificet,ſic patet.Mobilis vocabulũ in primis cõuenientius ſumit, q̃ ſenſibilis:quoniã admiſſo ente ſenſibili,adhuc nõ eſt naturalis Philoſophꝰ liber à Parmenidis & Meliſsi inuectiõe: cõcedẽtes enim ens ſenſibile,negabãt mobile.ſuppoſito aũt ente mobili,Philoſophię principia incõcuſſa manẽt. Similiter conuenientius eſt, quam naturalis nomẽ:tum quia redit idẽ incõueniens. Nã ſuppoſito ente naturali,adhuc Philoſophꝰ naturalis liber nõ incedit,niſi mobile addat:vt ipſe Ariſt,teſtatur in primo Phy.tex.11. cõtra Parmen.& Meliſſ.cõcedẽtes ens naturale,ſubdẽs, Nobis aũt ſubiiciatur, omnia aut quædã naturalia moueri. Tum quia ſubiectũ notiſsimè debet ſupponi, & cõſtat diffiniẽtia notiora eſſe diffinito:vnde cũ motus naturã diffiniat,quod clarè ſignificatur ꝑ ens mobile,obſcurè importatur per ens naturale: hoc enim ſi declarandũ eſt,ad motũ oportet venire. Tũ quia nominibus vtendũ eſt vt plures, 2.Topic.vſitatiſsimũ autem eſt naturę nomẽ ad cuiuſcunq; rei quod quid eſt, & naturale ad omne nõ artificiale, ſiue de genere mobiliũ ſint ſiue non. Et propterea ſi ens naturale ſupponeretur, ens non artificiale intelligeretur ſubiectũ in Philoſophia naturali:quod eſt falſum. Et ſic inficiatiõi locũ daret vocabuli æquiuocatio:ꝙ ſi diſtinguendũ eſſet,& ens naturale,id eſt,habẽs in ſe principiũ motus ſupponendũ,cur nõ potius abſq; gloſſa & diſtinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimẽdo? præſertim ꝙ ſecũdi Phy. principium anticipãdũ eſſet,vt gloſſa illa intelligeretur.Entis autem nomen clarius propoſitis,ex dictis patet. Hæc de tertio.

Argumentũ. NVNC Quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſatisfacere.Et ad primũ quidem dicitur,quòd ens ſignificare tertium quid commune ſecundum analogiam ſubſtantiæ & accidenti, non eſt contra S. Thomam, niſi ſecundum analogiæ naturam ignorantes.Vnde nullum inconueniens eſt, ens mobile commune eſſe ſecundum rationem formalem,non vnã ſimpliciter, ſed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus,ſ.ſubſtantiis, quãtis,& qualibus,& cæteris. Quamuis etiam ratio ad oppoſitum non concludat contra tenentes,ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri: quia homo ipſe inquantum eſt ens mobile, aliud eſt à ſeipſo,inquantum eſt ſubſtãtia mobilis.Et propterea non ſequeretur,ergo ponendo ens mobile ſubiectum, ponitur ſubſtãtia,aut corpus mobile:quoniã differunt formali ratione.

¶Ad ſecũdum dicitur dupliciter.Primò,quòd mobilitas cõmuniter ſumpta,(vt de ea in hac loquimur queſtiõe)nõ eſt paſsio, ſed ſubſtãtiale prædicatũ:ſicut & materiale & poſsibile, iuxta ea quæ ſuprà adducta ſunt. Quę poſſunt etiã ratiõe cõfirmari, ex eo ꝙ poſsibile ſubſtãtiale prędicatũ eſt entiũ,à materia ſumptũ.non enim homo eſt ens poſsibile per aliquã proprietatem ipſum cõſequentem,ſed per intrinſeca ſua. Mobilitas aũt apud naturalẽ idẽ ſonat quod poſsibilitas apud Phyſ.vt exercitatis in iſtis ſciẽtiis,non autoritatibꝰ notũ eſt. Sed qa hoc nõ eſt à prædeceſſoribus diſcuſſum,& vt nouũ non facilè acceptabitur, ſic debiliter firmatũ:ideo ſecũdo dicitur,ꝙ ſi mobilitas ſit paſsio, adhuc ſubiectũ Philoſophiæ conceditur eſſe vnius rationis formalis circũlocutæ per ly ens mobile.Et ad inſtãtiam cõtra hãc reſpõſionem reſpõdetur tripliciter.Primò,quòd quãuis in ſciẽtiis à priori procedẽtibus ſubiectũ debeat eſſe primò & maximè notũ,quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in ſcientiis à poſteriori doctrinã faciẽtibus qualis eſt naturalis Philoſophia: vt Commentator dicit in procœmio,& in commentariis primi Phyſicorum com.2.Sufficit enim quòd ſit primò & maximè notum,quo ad an eſt, & quid nominis:vt ex primò Poſter. patet. Huic autem nihil obſtat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiam ſubiecti debere eſſe maximã, poteſt dupliciter intelligi.Vno modo reſpectu cognitionem poſsibilium haberi de illo.poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demonſtratiuè,per communia & propria, &cetera. Et hoc modo de ſubiecto nõ oportet ſupponi à nobis maximã cognitionẽ, vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo reſpectu aliarum cognitionum, quæ in illa ſciẽtia acquiruntur. Et hoc modo eſt verũ:& cõceditur quòd cognitio iſta,quam habemus de illa ratione formali in iſto circũlocuto, eſt maior omni cognitione, quam acquirimus in Philoſophia naturali.Et ſi cõtra hoc inſtetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philoſophia naturali quæ per intima eorum cognoſcimus & nominamus(perfectior autem eſt cognitio per intima, quàm per paſsionem,ſicut ratio illa cognoſcitur.) reſpondetur,quòd perfectio cognitionis,de qua eſt ſermo in primo Poſter. vnde ſumitur, quòd ſubiecti cognitio debet eſſe maxima, non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in propoſito,penes euidẽcię latitudinẽ attẽdere oportet. & propterea aliud eſt cognoſci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia, ſiue pertingat ad intima alicuius quæſiti,ſiue non,habet euidentiam ex cognitione ſubiecti, ſicut ex principio neceſſe eſt cognitionẽ ſubiecti eſſe euidentiorẽ,& cõſequenter maiorẽ cæteris.Et vere ſic eſt in propoſito:quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo ſupponimus,eſt ex ſenſibus euidens: quæcũque autẽ alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico ex iſtius euidentia certa:propter quod autẽ vnum quodque & illud magis eſt: vt dicitur in primo Poſter. Tertiò dicitur,ꝙ ſi Philoſophia haberetur à nobis ſub perfecta ratiõe ſciẽtiæ,qua eſt in ſe,proculdubio ſubiectum oporteret omnino eſſe primò & maximè notum, vt arguendo dicitur.Quia autẽ non ſic eſt, tantũ imperfectionis ſcientiæ noſtræ admiſcetur,quantùm ſubiecti cognitio cõpatitur: ex hac enim incõpleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio ſubſequentium, difficultaſque in ſoluendis quæſtionibus non parua.

¶Ad tertium dicitur negando conſequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas, aut per ſe modos quoſcũq;:ſed eos tantùm,qui genus ſcilicet illius ſubiecti,non egrediuntur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphyſicæ eſt:quoniam à materia ſenſibili non abſtrahit. Accidentalẽ autem conditionem entis mobilitatem eſſe, vt ſubalternatio requirit,nullo modo eſt poſsibile: vt ex his,quæ ſcripſimus ſuper cap.13.primi Poſter.patet: quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatẽ ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit,quòd reſpectu entis non eſt poſsibile: cùm nihil extraneum ſit ab ente. vt dicit̃ tertio Metaphyſicorũ textu vndecimo. Nec mihi obiiciatur quòd ſanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philoſophiam naturalem propter accidentalitatem huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicè: quia tractatum illum fortè nũquam vidit ſanctus Thomas. Stylus enim eius non eſt: & multa ibi ſunt,quæ doctrinæ eius non conſonant.

¶Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, ꝙ aliquid ſit ſubiectũ,quàm quòd ad ipſum fiat reſolutio: alioquin principia ſubiecti,ad quæ vltimò ſit reſolutio, eſſent ſubiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat reſolutio, tanquam adæquatum primarum paſsionum ſubiectum: ad ſubſtãtiam autem mobilem non fit mobilium reſolutio,ſicut ad adęquatum mobilitatis ſubiectum,ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato mobilitatis ſubiecto,quod eſt ens mobile.Poſt reſolutonem ſiquidem paſsionũ cõmunium in analogum ſubiectum,poteſt analogum ipſum in ſe reſolui,poſterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic ſit finis huius quæſtionis in cõuentu ſanctę Mariæ gratiarum in Mediolani ſuburbio,anno ſalutis 1499.die 6.Nouẽb. Sume igitur amantiſsime mi frater Vincenti, ſolicitudinis hoſpitalitatiſque tuę fructum:& quo preſtas ingenij acumine,diſcuti dans veniam minus conſentaneis, memor quòd nihil in vllo vnquam genere cultum repentinúmque ſit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS.

de nominum analogia, in vndecim capita diuiſus.

1 *Quotuplex ſit analogia:& quis ſit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid ſit:& quibus modis fiat & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit:& quomodo propriè analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.*
5 *Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.*
7 *Qualis analogatorum ſecundum analogi nomen definitio.*
8 *Qualis ſit in analogo comparatio.*
9 *Qualis ſit analogi diuiſio:& reſolutio.*
10 *Qualiter de analogo ſit ſcientia.*
11 *De cautelis neceſſariis circa analogorũ nominũ intellectum & vſum.*

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipsius obscuritate, & à nostri æui flebili profundarum literarum penuria, de nominũ analogia in his vacationibus tractatũ edere intẽdo. Est siquidẽ eius notitia necessaria, adeò, vt sine illa nõ possit Metaphysicã quispiã discere, & multi in aliis sciẽtiis ex eius ignorãtia errores procedãt. Quod si vllo vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dũ analogiã, vel indisiũctionis, vel ordinis, vel cõceptus pręcisi vnitate, cũ inęquali participatione cõstituũt: Ex dicẽdis nãq; patebit opiniones huiusmodi à veritate (quæ vltro se offerebat) p abrupta deuiasse.

Triplex analogia. ¶ Analogiæ igitur vocabulũ proportionẽ seu proportionalitatem (vt à Gręcis accepimus) in proposito sonat. Adeò tamẽ extẽsum distinctumq; est, vt multa nomina analoga abusiuè dicamus: & multarũ distinctionũ adunatio si fieret, cõfusionem pareret. Ne tamẽ rectũ, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquẽdo accusetur, vnica diuisione trimẽbri omnia cõprehendemus, & à minus ꝓpriè analogis ad verè analoga ꝓcedemus. ¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: s. ad analogiam inæqualitatis & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabuli proprietatem & vsum Aristo. vltimus modus tantùm analogiam cõstituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analogia inæqualitatis. ¶ Analoga secũdum inæqualitatem vocãtur, quorũ nomen est cõmune, & ratio ꝼm illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tamẽ participata. Et loquimur de inęqualitate perfectionis: vt corpus nomẽ comune est corporibus inferioribus & superioribus. Huiusmodi aũt analoga Logicus vniuoca appellat, Philosophus ęquiuoca: eo ꝙ ille intẽtiones cõsiderat nominũ, iste autem naturas. vnde & in 10. Metaphy. tex. com. vlti. Arist. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est cõmune vniuocum, despiciẽs vnitatem rationis, seu cõceptus tantùm. Et in 7. Phys. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia cum vnitate cõceptus non dicit vnã naturã simpliciter, sed multas cõpatitur sub se naturas ordinẽ inter se habentes: vt patet inter species cuiuscũq; generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multùm cõsueuerint nisi generalissima & his ꝓpinqua, sic vocari: vt patet de q̃titate & qualitate in prædicamẽtis & corpore, &c. Hãc analogia S. Th. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum esse tantùm, eo quòd analogata parificãtur in ratione significata per illud nomẽ cõmune, sed nõ parificãtur in esse illius ratiõis. Perfecti⁹ siquidẽ esse habet in vno, q̃ in alio cuiuscunq; generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Nõ solũ enim planta est nobilior minera: sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de aliis. Perhibet quoq; huic analogiæ testimoniũ Auer. in com. 212. Metaph. dicens, cum vnitate generis stare prioritatẽ & posterioritatẽ eorũ, quæ sub genere sunt. Hæc pro tãto analoga vocãtur: quia cõsiderata inæquali perfectione inferiorũ per prius & posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomẽ illud cõmune. Et iã in vsum venit, vt quasi synonime dicam⁹ aliquid dici analogicè, & dici p prius & posteri⁹. Abusio tñ vocabulorũ hęc est: qm̃ dici per prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi aũt analogis, quomodo inueniãtur vnitas, abstractio ꝑdicatio, cõparatio, demõstratio, & alia huiusmodi, nõ oportet determinare: quoniã vniuoca sunt ꝼm veritatẽ, & vniuocorũ canones in eis seruãdi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones

Analogia attributionis quid. ANALOGA Autem secundũ attributionem sunt, quorũ nomẽ est cõmune: ratio autem secundum illud nomen est eadẽ secũdum terminum, & diuersa secũdum habitudines ad illud. Vt, Sanum cõmune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animali, & ratio omnium inquãtum sana sunt, ad vnũ terminum, sanitatẽ scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquãtum sanum, subiectũ dicet sanitatis: vrinam verò inquãtum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, inquantum sanã, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationẽ sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eãdem secundum quid, & diuersam secũdum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autẽ fieri potest huiusmodi analogia ꝼm quatuor genera causarũ: vocãdo pro nunc causam exẽplarem, causam formalem. Cõtigit siquidẽ multa ad vnũ finem, & ad vnum efficiẽs, & ad vnum exemplar, & ad vnũ subiectum secundum aliquam vnam denominationem, attributionem, diuersimodè habere: vt patet ex exẽplis ipsius Arist. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaph. tex. com. 2. ad efficientem verò exẽplum de medicinali ibidem positum. ad materialem autẽ analogia entis ibidẽ subiũcta: ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethi. c. 7. Attribuũtur autem analogiæ huic multæ cõditiones, ordinatè se cõsequentes: scilicet ꝙ analogia ista fit secundum denominationem extrinsecã tantùm: ita ꝙ primũ analogatorum tãtùm est tale formaliter, cætera aũt talia denominantur extrinsecè. Sanũ enim ipsum animal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sana denominãtur nõ à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè vel causaliter, &c. Medicatiuũ quoq; à medicinali arte deriuatũ, medicũ formaliter denominat. Instrumẽta verò & quæcũque alia medicatiua dicũtur, extrinseca denominatiõe ab illa arte dicunt. Sola etiã substantia formaliter est ens, quasi esset subiectũ, & habẽs esse: cętera aũt entia ideo dicũtur, quia illius entis mẽsuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoq; rõ in bono per essentiã saluata quo exẽplariter cætera denominãtur bona, in solo primo bono formaliter inuenit, reliqua aũt extrinseca denominatione ꝼm illud bonũ bona dicũtur. *Primũ analogatorum hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera verò non nisi denominatione extrinseca.* Sed diligẽter aduertẽdũ est, ꝙ hęc huiusmodi analogiæ cõditio, s. ꝙ non fit secũdum genus causę formalis inhærẽtis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligẽda, & nõ materialiter: id est, nòn est intelligẽdũ per hoc quòd omne nomẽ quod est analogũ per attributionem, est cõmune analogatis, sic ꝙ primo tãtum cõuenit formaliter: cæteris aũt extrinseca denominatiõe, (vt de sano & medicabili accidit) ista em̃ vniuersalis est falsa: vt patet de ente & bono: nec haberi põt ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendũ quòd omne nomen analogum per attributionẽ vt sic, vel inquantũ sic analogũ cõmune est analogãtis sic, ꝙ primo cõuenit formaliter, reliquis autẽ extrinseca denominatione, Hoc siquidẽ verũ est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quãuis formaliter cõueniat omnibus substãtiis & accidẽtibus, &c. inquantum tamen entia omnia dicũtur ab ente subiectiuè vt sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autẽ entia dicũtur, quia entis passiones vel generationes, &c. sunt. licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet em̃ omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhęrẽtibus: inquantũ tamẽ bona dicũtur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter, oĩa alia nõ nisi extrinseca denominatione bona dicũtur: illa m et bonitate, qua Deus ipse bon⁹ formaliter in se est.

Analogum vnũ numero omnibus analogatis positiuè si sumatur particulariter, negatiué non si sumatur vniuersaliter. ¶ Et ex hac conditione statim infertus alia: s. quòd illud vnum ad quod diuersæ habitudines terminãtur in huiusmodi analogis est vnũ nõ solũ ratione sed numero. Quod dupliciter intelligi potest, ꝼm ꝙ analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumũtur analogata particulariter, illud vnũ necessariò est vnũ numero verè & positiuè. Si autẽ sumãtur vniuersaliter, illud vnũ necessariò est vnum numero negatiuè, id est, nõ numeratur in illis analogatis vt sic, quãuis in se sit vniuersale quoddã & nõ vnũ numero. Verbi gratia: si sumãtur hęc vrina sana, hęc medicina sana, & hoc animal sanum: hæc omnia dicũtur sana sanitate existẽte in hoc animali, quam cõstat vnã numero vere esse. Sortes enim dicitur san⁹, quia hãc habet sanitatẽ: medicina, q. illã fecit: vrina quia eandem significat, &c. Si verò sumantur animal sanũ in cõmuni, & vrina sana in communi, & medicina sana in communi: sic formaliter loquẽdo, sanitas à qua hmõi sana dicuntur, non est vna numero in se: eo ꝙ causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparãdæ sunt. Et simile est de signis, & instrumẽtis conseruatiuis, & aliis huiusmodi: sed est vna numero in istis analogatis. Nõ enim numeratur sanitas in animali, vrina & dięta: quoniam nõ est alia sanitas in vrina, & alia in diæta, & alia in animali. Et sequitur cõditio ista ex præcedẽti, quoniã cõmune ꝼm denominationę extrinsecam non numerat id, à quo denominatio sumitur in denominatis, sicut vniuocũ multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc, dicitur vnũ ratione tantùm, & non numero in suis vniuocatis. Alia em̃ est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunãte in vna ratiõe.

Primũ analogatũ ponitur in ratione cæterorum. ¶ Ex hac aũt cõditione infertur alia: scilicet ꝙ primum analogatũ ponitur in ratione cæterorũ ꝼm illud nomen analogum: quoniam cætera nõ suscipiunt illud nomẽ nisi per attributionem ad primum: in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit siquidẽ in ratione medicinæ, & diætę, & vrinæ, &c. inquantum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cętera sana nõ possunt. & simile est de aliis iudiciũ. Ex hoc aũt sequitur vlterius, quòd nomen sic analogũ vnum certum significatum commune omnib⁹ partialib⁹ eius modis, seu omnib⁹ analogatis nõ habet. Et cõsequenter, ꝙ nec cõceptũ obiectiuum, nec conceptũ formalẽ abstrahẽtem à cõceptib⁹ analogatorũ habet: sed sola vox cum idẽtitate termini diuersimodè respectu cõmunis est. Ita ꝙ

cum

cũ in hac analogia ſint tria: vox ſcilicet, terminus reſpectus diuerſi ad illum, nomen analogũ terminũ quidem dictinctè ſignificat (vt ſanũ ſanitatem) reſpectus autẽ diuerſos ita indeterminate & confuſè importat, vt primum diſtinctè vel quaſi diſtinctè oſtendat: cæteros autẽ confuſè, & per reductionẽ ad primũ. Sanũ enim reſpectus multos ad ſanitatem, puta habẽtis, ſignificãtis, cauſantis, &c. ſic in vna voce ſanitatẽ diſtinctè importãte cõfundit: vt reſpectũ primũ, ſcilicet habẽtis ſeu ſubiecti diſtinctè ſignificet. Sanũ enim abſolutè dicimus ſanitatẽ habentẽ, vt ſubiectũ cæteros aũt reſpectus indeterminatè importat & per attributionem ad primũ: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiuſmodi analogo dicũtur, ſcilicet ꝙ cõmune eſt omnibus analogatis nõ ſecũdum vocem tantũ: & quòd ſimpliciter prolatum ſtat pro primo: quod nõ eſt prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter ſaluatur. Primũ quidem peculiarius ſignificat, & ſupra omnia analogata ſuperius ſignificatum nõ habet.

¶Diuiditur autẽ à S. Tho. analogia hæc in analogiam duorũ ad tertiũ: vt vrinæ & medicinæ ad animal ſanũ: & in analogiam vnius ad alterũ: vt vrinæ vel medicinæ ad animal ſanũ. Nec habet diuiſio iſta alia mẽbra à ſupradictis: quoniã hoc circuit analogiã ſm omnia genera cauſarũ: ſed ad hoc facta eſt, vt oſtẽdatur differẽter ſuſcipi nomẽ analogũ, q̃do ponitur primũ analogatũ ex vna parte, & cætera ex alia parte: & quãdo ſecũdorũ analogorũ vnũ hinc & alterũ inde ponitur, ſm quodcunq; genus cauſæ analogia fiat. Primo eñ & cæteris ſic cõmune eſt analogũ, vt nihil eis prius ponat aut ſignificet: & ꝓpterea vocatur analogia vnius ad alterũ, ponẽdo omnia alia à primo locò vni⁹. Secũdis aũt analogatis ſic commune eſt nomen analogũ, vt aliquid eis prius ponat: primũ ſcilicet ad quod omnia ſecũda attribuũtur. Et vocat̃ analogia duorũ ad tertiũ, vel multorũ ad vnũ. quia nõ inter ſe eſt attributio, ſed ad primũ. Appellãtur aũt analoga ſm attributionẽ à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamẽtorum patet: vbi animal æquiuocũ dicitur ad animal verũ & pictũ. Animal eñ pictũ nõ purè æquiuocè, ſed ꝑ attributionẽ ad animal verũ animal dicitur: & in ratione eius inquantum animal manifeſtè patet verũ animal accipi. Quęrẽti enim, quid animal pictũ in eo ꝙ animal? reſpõdebitur, imago animalis veri. A Philoſophis verò Græcis, nomina ex vnò, vel ad vnũ, aut in vno & media inter æquoca & vniuoca dicũtur: vt pluries in Metaphyſica patet & expreſſè in 1. Ethic. huiuſmodi nomina cõtra analoga diſtinguũtur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis aũt vocãtur analoga vel æquiuoca à cõſilio. Hãc analogiam. S. Tho. in primo ſent. diſt. 19. vocat analogiã ſm intentionem, & nõ ſm eſſe, eo ꝙ nomẽ analogũ non ſit hic cõmune ſm eſſe, id eſt formaliter: ſed ſm intentionẽ, id eſt, ſm denominationem: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen cõmune non ſaluatur formaliter niſi in primo, de ceteris aũt extrinſeca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicuntur quia proportiones diuerſas ad vnum dicunt extenſo proportionis nomine ad omnẽ habitudinem: abuſiua tamen loquutio hæc eſt, quamuis longè minor, quàm prima. Quomodo autem de huiuſmodi analogis ſit ſcientia, & contradictiones, & demonſtrationes, & conſequentię & alia huiuſmodi de eis fiant, ex dictis & Ariſtotelis conſuetudine patet. Oportet enim ſignificationes diuerſas prius diſtinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: ſicut à centro ad circunferentiam diuerſis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EX abuſiue igitur analogis ad propriè analoga aſcendẽdo, dicimus analoga ſecũdum proportionalitatem dici, quorũ nomen eſt cõmune, & ratio ſecũdum illud nomẽ eſt proportionaliter eadẽ. Vel ſic, Analoga ſecundum proportionalitatẽ dicũtur, quorũ nomen commune eſt, & ratio ſecundum illud nomen eſt ſimilis ſecũdum proportionẽ: vt videre corporali viſione, & videre intellectualiter, cõmuni nomine vocantur videre: quia ſic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quãuis aũt proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliã (ſecundũ quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) & proportionalitas dicatur ſimilitudo duarũ proportionũ: ſm quod dicimus ita ſe habere octo ad quatuor, quẽadmodum ſex ad tria. vtrobique enim dupla proportio eſt &c. Trãſtulerũt tamen Philoſophi proportionis nomen ad omnem habitudinẽ cõformitatis, cõmenſurationis, capacitatis, &c. Et cõſequenter proportionalitatẽ extẽderunt ad omnem ſimilitudinem habitudinum. Et ſic in propoſito vocabulis iſtis vtimur.

¶ Fit aũt duobus modis analogia hæc, ſ. metaphoricè & ꝓpriè. Metaphoricè, quidẽ, quando nomẽ illud cõmune abſolutè vnã habet rationem formalẽ, quę in vnũ, analogatorum ſaluatur, & per metaphorã de alio dicitur: vt ridere vnam ſm ſe rationem habet, analogũ tamen metaphoricè eſt vero riſui, & prato florẽti, aut fortunæ ſucceſſui. ſic enim ſignificamus hæc ſe habere, quẽadmodũ homo ridẽs. Et huiuſmodi analogia ſacra Scriptura plena eſt, de Deo metaphoricè notitiam tradens. Proprè verò fit quãdo nomẽ illud cõmune in vtroq; analogatorum abſq; metaphoris dicitur: vt principiũ in corde reſpectu animalis & in fundamento reſpectu domus ſaluatur. Quod vt Auerrois in com. ſeptimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶Præponitur autem analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia hæc fit ſm genus cauſæ formalis inhærẽtis: quoniã prædicat eã, quę ſingulis inhęrẽt. Altera verò ſm extrinſecam denominationẽ fit. Nomine aũt: quoniã analoga nomina apud Græcos (à quib⁹ analogię vocabulũ habemus) hęc tantùm dicũtur: vt ex Ariſt. etiam colligitur, qui in Metaphyſica, nomina quæ dicimus analoga per attributionẽ, ex vno, vel ad vnũ, vel iñ vno vocat: vt patet in principio 4. & in 7. tex. com. 15. In quinto aũt Metaph. cap. de vno in tex. 12. diffiniẽs vnum ſm analogiam, vt ſynonymis vtitur vnum analogia & vnũ proportione: & diffinit eſſe ea, quæcũq; ſe habent vt aliud ad aliud, aperte inſinuãs illã eſſe ꝓprié analogorũ diffinitionẽ, quã diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur trãſlatione, dicẽte, Illa quæ ſunt vnũ ſecundùm æqualitatẽ, ſcilicet proportionalem, ſunt quorum proportio eſt vna, ſicut proportio alicui⁹ rei ad aliã rẽ. vbi Auer. exponẽs ait. Et illa dicuntur vnũ, quæ ſunt vnũ ſecũdum proportionalitatẽ: ſicut dicitur, ꝙ proportio rectoris ad ciuitatẽ & gubernatoris ad nauem, eſt vna. In ſecũdo quoq; Poſte. c. 11. huiuſmodi nomina ꝓportiõalia analoga vocat. Et q̃d pl⁹ eſt in primo Eth. c. 7. diſtinguit ſupradicta nomina ad vnum aut ex vno, cõtra analoga, dũ loquẽs de cõmunitate boni ad ea quę bona dicũtur, ait. Non aſsimilãtur à caſu æquiuocis, ſed certe ei, quod eſt ab vno eſſe, vel ad vnũ nomina cõtendere, vel magis ſm analogiã. Et ſubdẽs exemplum analogiæ dicit: Sicut enim ĩ corpore viſus, in anima intellect⁹. In quib⁹ verbis diligẽti lectori nõ ſolũ nomẽ analogiæ hoc, q̃d diximus, ſonare docuit, ſed prẽferẽda eſſe in prædicatiõib⁹ metaphyſicis hãc inſinuauit analogiã in ly magis: vt S. Tho. ibidem propter ſupradictã rationem optime exponit. Scimus ſiquidẽ ſecundũ hãc analogiam, rerũ intrinſecas entitates, bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia nõ ſcitur. Vnde ſine huiuſmodi analogiæ notitia metaphyſicales proceſſus abſq; arte diſcũtur. Acciditq; huiuſmodi ignorantibus, quod antiquis neſciẽtibus logicã: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Ariſt. tẽpore tam periculoſus caſus iſte, ſicut modò apud nos eſt: quoniã blaſphemare fere videtur, q metaphyſicales terminos analogos dicẽs ſecũdum proportionalitatẽ cõmunes exponit. Cũ tamẽ Auer. dicat ſuper prędicto tex. Et dignus his trib⁹ modis eſt: vt ſit nomẽ boni de eis ſecundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S. Thoma in primo Sent. diſt. 19. analogia hæc analogia ſecundũ eſſe & ſecundum intentionem: eo ꝙ analogata iſta nec in ratione cõmunis nominis, nec in eſſe illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quàm in eſſe eiuſdem * proportionaliter cõueniũt. Sed quoniam: vt dictũ eſt, obſcura & neceſſaria valde res hæc eſt, accuratè diſtinctèq; dilucidãda eſt per plura capitula.

Analogia hæc cæteris omnib⁹ antecellit.

* *Alias proportionalitati.*

CAPVT III.

Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.

QVoniam autem analogia media eſt inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medij natura declarãda eſt. Et quia in nominibus tria inueniuntur, ſcilicet vox, cõceptus in anima, & res extra ſeu cõceptus obiectiuus, ideo ſingula per luſtrando, dicẽdum eſt quomodo analogum ab analogatis diſtinguitur. Et à rebus incipiẽdo (quia priores cõceptibus & nominibus ſunt) dicimus ꝙ nomine æquiuoco diuerſæ res ſignificantur, ꝙ vt ſic non niſi voce adunantur. Vniuoco verò diuerſæ res ita ſignificãtur, quòd vt ſic ad rem in ſe ſimpliciter, vnam, abſtractam & præciſam in eſſe cognitio ab eis adunãtur. Analogo autem nomine res diuerſæ ita ſignificantur, quod vt ſic ad res diuerſas ſecundum proportionẽ vnam vniũtur. Vocatur autem in propoſito res nõ ſolùm natura aliqua; ſed quicũque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiã hæc eſt differẽtia quòd res fundãtes vniuocationem ſunt ſic ad inuicem ſimiles, ꝙ fundamẽtum ſimilitudinis in vna eſt eiuſdẽ rationis omninò cum fundamẽto ſimilitudinis in alia: ita ꝙ nihil claudit in ſe vnius ratio, ꝙ non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentũ vniuocæ ſimilitudinis, in vtroq; extremorũ æquè abſtrahit ab ipſis extremis. Res autẽ fundantes analogiũ, ſic ſunt ſimiles, ꝙ fundamẽtũ ſimilitudinis in vna diuerſæ eſt ratiõis ſimpliciter à fũdamento illius in alia: ita quòd vnius ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentũ analogæ similitudinis, in neutro extremorum oportet esse abstractũ ab ipsis extremis: sed remanent fundaměta distincta, similia tamẽ secũdum proportionẽ: propter quod eadem proportionaliter vel analogicè dicũtur. Et vt omnib⁹ possint prædicta patere, declarãtur exẽplariter in vniuocatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo & cætera animalia: qa habẽt in se singulas naturas sensitiuas seu ꝓprias animalitates: quas cõstat diuersas ſm rem esse, & mutuò similes: sic ꝙ in quocunq; extremo (puta homine, aut leone) consideratur ſm se animalitas. quæ est similitudinis fundamẽtũ, inuenitur æqualiter abstrahẽs ab eo, in quo est, & nihil includẽs in vno ꝙ non in alio. ideo & in rerũ nãtura fundãt ſm suas animalitates similitudinem vniuocã: quæ idẽtitas generica vocatur: & in esse cognito adunãtur non ad duas vel tres animalitates, sed vnã tantũ: quæ animalis nomine in cõcreto per se primo significatur, & vniuocè vocatur cõmuni nomine animal. Omniũ siquidem eorũ, secũdum ꝙ naturas sensitiuas habẽt, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei, quam animalitatẽ vocauimus, adæquata est diffinitio. Substãtia autẽ, qualitas, quãtitas, &c. quia non habẽt in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatẽ) quoniã suprà substãtialitatẽ nihil ampli⁹ restat: ideo nullã substãtialitatẽ vniuocãtem inter se cõpatiũtur. Et quia cũ hoc, ꝙ nõ solùm eorũ quidditates sunt diuersæ, sed etiã primò diuersæ, retinẽt similitudinẽ, in hoc, ꝙ vnumquodq; eorũ ſm suam proportionem habet esse: ideo & in rerum natura nõ secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt cõmensuratas his propriis esse fundant analogiam, id est, proportionalẽ similitudinem. Et in intellectu adunãtur ad tot res, quot sunt fundaměta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illã similitudinẽ, entis nomine, & analogicè cõmuni nomine vocãtur ens. Differẽter ergo res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Cõceptus quoq; mentalis non eodẽ modo inuenitur in vniuocis & analogis: quoniam nomẽ vniuocum & omnia vniuocata vt sic, vnũ tantùm conceptum in mente habẽt perfectè & adæquatè eis correspõdentem: quia fundamẽtum vniuocæ similitudinis (quod significatũ formale est nominis vniuoci) vnius omnino ratiõis est in omnib⁹ vniuocatis: ac ꝑ hoc in vno repræsentato, omnia repræsentari necesse est. In analogis verò, quoniã fundaměta analogæ similitudinis diuersarum sunt rationũ simpliciter, & eiusdẽ secundũ quid (id est, secũdũ proportionem) oportet duplicẽ analogi mentalem conceptũ distinguere: perfectum & imperfectum: & dicere ꝙ analogo & suis analogatis respõdet vnus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorũ vt sic, simile est alteri, cõsequens est, ꝙ cõceptus repræsentans vnum: repræsentet alterum: iuxta illã maximam, Quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile.

¶ Quia verò talis similitudo secũdum proportionem tãtum est, quæ diuersam rationẽ in altero fundamẽto habet: cõceptus ꝑfectè repræsentãs vnũ analogatorũ à perfecta repræsentatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatũ cõceptum esse. Vnde & analogum vnum habere mentalẽ cõceptũ & plures habere cõceptus mẽtales, verũ est diuersimode: quãuis, simpliciter loquẽdo, magis debeat dici, analogi esse plures cõceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dico autẽ hoc, quoniam cũ contradicẽdus analoga omnino carere vnõ cõceptu mentali sermo est, vnũ eorum conceptũ absolute dicere nõ est reprehendendũ. Propter quod oportet solerti discretione lectorẽ vti: quando inuenitur scriptũ, ꝙ analogata cõueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analogo non cõueniunt in vna ratione. Est ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniuoci & vniuocatorũ, vt sic, vnus est cõceptus perfectè & adæquatè eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorum vt sic, vt plures necessariò sunt cõceptus perfectè ea repræsentãtes, & vnus est conceptus imperfectè repræsentans. Non ita quòd sit vnus cõceptus adæquatè respondens nomini analogo, & inadequatè analogatis: quoniã secũdum veritatem nomen illud vniuocum esset, sed ita quòd conceptus vnus repræsentans perfectè alterum analogatum vt sic, imperfectè repræsentat reliquum. Quo ad vocem autem, non est inter analoga & vniuoca differentia.

Nota distinctionẽ analogi ab analogatis.

¶ His aũt prælibatis, intentũ facile patere potest: quomodo scilicet distinguitur analogũ, puta, ens ab analogatis: puta, substãtia, q̃titate & qualitate. Vniuocũ eñ, puta animal, distinguitur ab vniuocatis (puta homine & leone) quo ad rẽ significatã seu cõceptum obiectiuum, & quo ad cõceptũ mentalẽ sicut vnum simpliciter abstractũ &c. a multis simpliciter, &c. Analogũ verò quo ad rem seu obiectũ conceptum distinguitur sicut vnum ꝓportione a multis simpliciter, vel (& idẽ est) sicut multa & similia ſm proportiones à multis absolutè: verbi gratia, Ens distinguitur à substãtia & quãtitate: non quia significat rẽ quandam eis cõmunem, sed quia substãtia quidditatẽ tantùm substãtiæ importat, & similiter quãtitas quidditatẽ quãtitatis absolutè significat: ens aũt significat ambas quidditates vt similes secundum proportiões ad sua esse: & hoc est dicere vt easdẽ proportionaliter. Quo ad cõceptũ autem mentalẽ adęquatum hoc quoq; eodẽ omnino modo distinguitur. Secũdum cõceptum verò mentalẽ imperfectum, quãuis distinguatur sicut vnũ simpliciter à multis simpliciter, non tamen sicut vnum abstrahens in repræsentando ab illis multis quẽadmodum in vniuocis cõtingit. Quoniã, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundum quòd se habet ad suum esse, est adæquatè representatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahens, cæterorum verò (puta quantitatis & substantiæ) imperfectè tantùm est repræsentatiuus, inquantum eis similis proportionabiliter est.

CAPVT V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET Autem ex præmissis ostendere, qualiter analogũ abstrahat ab his, quib⁹ cõmune secundũ analogiã dicitur: puta, qualiter ens abstrahit à substantia & quantitate. Insurgit siquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerũ, & ex parte cõceptus. Ex parte siquidẽ rerũ: quia videt̃ analogi nominis res significata, eodẽ abstrahibilis & abstracta modo quo res vniuoco nomine significata, Quoniã cũ (vt in 5. Meta dicit̃) vnũ ĩ qualitate faciat simile, nulla apparet rõ, cur à q̃busdã similib⁹ sit vna res abstrahibilis, & à q̃busdã nõ, licet euidens rõ sit, cur ab his similib⁹, puta Sorte & Platõe, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, min⁹ vna, Vnde si substãtia & q̃titas assimilãtur in hoc, ꝙ vtraque est ens, & cõsequẽter ĩ eis est aliq̃d vnũ, q̃d est fundamentũ illius similitudinis, quod vetat ab eis abstrahi rẽ vnã vtriq; cõmunẽ? Ex parte verò cõceptus, quia videtur eodẽ mõ cõcept⁹ analogi abstrahere ab analogatis sicut vniuocũ ab vniuocatis, eo ꝙ analogũ nomẽ importat in cõfuso singulas proportiões analogatorũ, & distinctè nõ significat nisi proportionẽ ĩ cõmuni. verbi gratia, ens nõ significat habẽs se ad esse sic vel sic, puta vt substãtia, aut vt quãtitas: sed si ꝓportiõale nomẽ est, significare videt̃ habẽs se ad esse secundũ aliquã proportionem, quęcũque sit illa. Hoc aũt constat esse æque abstractum à substãtia, & à quãtitate: & cõsequenter per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

VT Autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio, sciendũ est, ꝙ licet abstrahere diuersa significet, cũ dicimus intellectum abstrahere animal ab homine & equo, & cũ dicimus animal abstrahere ab homine & equo: eo ꝙ tũc significat ipsam intellectus operationẽ attingẽtem in eis vnũ & nõ alia: nũc verò significat extrinsecã denominationẽ ab illa intellectus operatiõe, qua res cognita abstracta denominatur. In vnũ tamẽ & idẽ semper tẽdit: quoniã semper sonat intelligi vnũ, non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, q̃ inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, nõ cointellectis analogatis: & quomodo cõceptus illius habeat absq; cõceptib⁹ istorũ. cùm igitur ex supradictis, & ex ipso analogię vocabulo pateat, ꝙ analogo nomine nõ simpliciter vna res, sed res proportione vna significatur: talis aũt idem est quod res diuersæ, vt similes proportionaliter, facilè deduci potest, ꝙ, res analoga põt, quidẽ intelligi nõ cointellectis analogatis, & cõsequenter abstrahere ab eis. Sed nõ sicut ĩ vniuocis res vna (puta natura sensitiua, seu animal intelligitur nõ cointellectis omino natura humana & equina, vt sic) sed sicut duæ res vt ꝓportiõaliter similes intelligũtur, nõ cointellectis ipsismet duabus reb⁹ ſm suas ꝓprias naturas absolutè. Ita ꝙ analogi abstractio nõ consistit in cognitione vni⁹ & nõ in cognitiõe alterius: sed in vni⁹ & eiusdẽ intellectiõe vt sic, & nõ in intellectiõe absolute. verbi gratia. entis abstractio nõ cõsistit in hoc, quòd entitas apprehẽditur, & substãtia aut quãtitas nõ: sed in hoc ꝙ substãtia, aut quãtitas apprehẽditur, vt sic se habet ad propriũ esse: secũdum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & nõ apprehenditur substãtia, aut quãtitas absolute. Et simile est de aliis rebus analogis, quales sunt fere omnes Metaphysicales. Vnde cõcedi potest, rẽ analogã abstrahere, & nõ abstrahere ab analogatis diuersimode. Abstrahere quidẽ, pro quãto abstrahit ab eis, quẽadmodũ res vt sic, id est res similis alteri proportionaliter abstrahit à se absolute sumpta. Nõ abstrahere verò, ꝓ quãto res vt sic accepta seipsam necessariò includit, & absq; seipsa intelligi nõ põt. Quod de vniuocis dici nõ põt: quia res vniuoca, absq; aliis, quibus est vniuoce communis, intelligitur, sic ꝙ eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

Vnũ proportiõ:

OBIECTIONI Autem ad oppositũ adductę ex analogę

Nõ vnũ simpliciter oportet esse similis.

nõ vnũ similitudinis natura, facilè satisfit, dicẽdo, quod cùm vnũ multipliciter dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundum vnũ simpliciter, sed quandoque sufficit, quòd vnum secundum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter nõ est simpliciter vnum, sed multa similia secundũ proportiones, à quibus ideo nõ potest abstrahi res vna simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantũ est & fundamentũ nõ est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnius proportionaliter est habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniã proportionalitas, qua similitudo proportionũ fit, inter quatuor ad minus (quæ duarũ proportionum extrema sunt) necessariò est, & cõsequenter vnum proportione non vnificatur simpliciter, sed distinctionem retinẽs, vnum pro tanto est, & dicitur, pro quãto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionaliter non est vnum absolutè, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est quærenda alia ratio, cur à similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatẽ claudit. Et accidit vlteriꝰ procedẽtibus, vt quærãt id, quod sub quæstione non cadit: vt quare homo est animal rationale, &c.

Cõceptꝰ nominis analogia abstrahit nõ sicut vnũ simpliciter sed sicut vnũ proportione.

DE Abstractione quoq; cõceptus eodem dicendum est modo, abstrahit enim cõceptus analogi nominis nõ sicut vnũ simpliciter, sed sicut vnũ proportione: seu simile secũdum proportiones à multis absolutè. Sed quia obiiciendo tangitur de abstractione cõceptus analogi à specialibus cõceptibus illius analogię, & abusiuè analogata ibidẽ vocantur partiales analogi ratione, ideo diligẽter cauendũ est, ne apparẽtia in obiectione tacta in illũ errorẽ ducat, qui ibi tãgitur. Sciẽdum siquidem est, ꝙ licet in analogis ẽm attributionem in hoc omnia analogata cõueniant ꝙ eandẽ formã omnino respiciũt: ita ꝙ nõ solũ conueniũt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illũ. Erroneũ tamẽ est, analogo per attributionẽ cõceptum vnum respectus in cõmuni ad illum terminũ per abstractionẽ à tali & tali respectu attribuere: verbi gratia, Animal inquantũ sanum, vrina inquãtum sana, & medicina inquãtum sana licet conueniãt, & in sanitate tãquam termino, cuius animal est subiectum, vrina signum, & medicina causa, & cõueniant, in hoc, ꝙ respiciãt sanitatẽ: quodlibet enim eorũ sanitatẽ respicit, licet diuersimodè. Ab his tamẽ specialibus respectibus nõ abstrahitur respectꝰ in cõmuni ad sanitatẽ, importatus sani nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatẽ, cõfusè & in potentia claudantur. Falsum enim est, ꝙ sanũ significet hoc quod dico, respiciens, vel aliqualiter se habens ad sanitatẽ. Tũ quia sic Sani nomen vniuocũ verè esset ad vrinam & animal, &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tũ quia hoc est cõtra intentionem dicẽtium, vrinã aut diætam sanã. Percũctantibus siquidẽ, quid est vrina inquãtum sana, non respondetur, respiciẽs sanitatem: sed omnes respectum illum specificant, respõdentes signum sanitatis, & similiter de diæta respondetur, quòd est cõseruatiua sanitatis, &c. Tũ quia contra omnes & Philosophos & Logicos hucusq; à me visos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionem (quæ sola simpliciter analoga sunt) similis cauẽdus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahẽs. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodq; eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimodè credi potest ꝙ ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogũ habeat cõceptum vnũ, in quo cõfusè & in potẽtia claudãtur omnes speciales propositiones analogatorum: verbi gratia, vt quia substãtia proportionata est suo esse & similiter quãtitas & qualitas, licet diuersimodè: ideo à substantia, quantitate & qualitate, diuersimodè proportionitatis suis esse, abstrahatur res siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatũ, in quo omnes speciales proportiones substantiæ, quãtitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confusè claudantur & in potẽtia. ¶Sed hoc falsissimũ est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc ꝙ sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimericè. Tũ quia ꝓportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorũ diffinitione patet) & cõsequẽter periret ꝓportionalitatis ratio, quæ extrema vnũ simpliciter esse nõ cõpatitur, & sic essent proportionalia & nõ ꝓportionalia: quod intellectus capere nõ põt. Tũ quia cõtra Arist. autoritatem in secũdo post inferius adducẽdam, & adductã ex primo Ethi. & S. Th. & Auer. & Alberti expresse est. Vnde cõfusio, qua analogũ tam ẽm attributionẽ quam ẽm proportionem importat speciales habitudines aut proportiones, nõ est confusio plurium conceptuũ in vno cõmuni cõceptu: sed est cõfusio significationũ ĩ vna voce, licet difformiter. Quoniã in analogia attributiõis vox analoga primũ distinctè significat, cętera aũt cõfusè. In analogia verò proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.

¶Cautũ tamen & attẽtum oportet hic esse: quia cũ analogi rationes dupliciter sũmi possint, scilicet ẽm se, & vt eadem & ipse vt eadem propter identitatis proportionalis naturã nõ abstrant à seipsis: & tamẽ aliquid cõuenit eis ratione identitatis, seu inquãtum eadem sunt, quòd nõ conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de cõmunibus eis) videtur quòd duo incompossibilia secundum apparentiam, analogi rationibus conueniãt, scilicet quòd ipsæ vt eadem nõ abstrahãt à seipsis, & quòd ipsæ, vt eadem aliquid causent, & habeãt, quod nõ vt diuersæ, reduplicariq; possint vt eadẽ, nõ reduplicatis, vt diuersæ sunt. Hęc enim non solùm compossibiliter, sed necessariò simul sibi vendicat idẽtitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino nõ patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea cõsiderabilia & reduplicabilia exigit. Sicq; fit, vt analogo secundum identitatem in se clausam, ad diuersitatem rationũ in se quoq; clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quàm quidã abstractionis modus est) inueniatur: propter quam nõ solum ab analogatis (puta substãtia & quantitate) analogũ, puta ens, abstrahere dicitur: vt suprà diximus. Sed ab ipsis eius rationi bene, seu à diuersitate ipsarũ rationũ eius puta rationis entis in substãtia, & rationis entis in quãtitate. Non quia quãdam rationem eis cõmunem dicat: quia hoc est fatuũ, nec quia illæ rationes omnino sint eædẽ, aut eas omnino vniat: quia sic nõ esset analogum, sed vniuocũ: sed quia eas proportionaliter adunans, & vt easdem proportionaliter significans, vt easdem cõsiderãdas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & idẽtitate proportionali vnit, & cõfundit quodammodo diuersitatem rationũ. Sicq; non sola significationũ in voce cõfusio, analogo cõuenit, sed cõfusio quædam cõceptuum, seu rationum fit in identitate eorum proportionali, sic tamẽ vt nõ tam cõceptus, quàm eorum diuersitas cõfundatur. Et quoniam analogum talem idẽtitatem præcipuè importat: & tali cõfusione frequẽter vtimur, analoga nomina ab omni rationũ eius diuersitate abstrahere dicẽtes (dum cõfusè pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo nõ mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi cõtingat. Abstrahit igitur analogũ à suis analogatis (puta ens à substãtia & quantitate) sicut vnũ proportione à multis, seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolutè tã quo ad cõceptum obiectiuũ, quàm mentalem siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones nõ differũt in eodem, nisi secũdum pręcisionem, & nõ præcisionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamẽtorum abstractione formali, quã dicere naturas prędicamẽtales proportionales ad sua esse, vt sic præcisè: à specialibus aũt seu singulis analogię rationibus extremis, nõ tertio cõceptu simplici, sed voce cõmuni & idẽtitate proportionali earũdem, quoddammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem forte alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substãtia, & quãtitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis ęquiuocatis, ita quòd non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec cõmunioris de minus communi, nisi sola voce, sed eiusdẽ de seipso. Nõ est enim analogo res vna significata, quæ in vtroq; analogatorum saluetur absq; hoc autem prędicatio cõmunioris, aut superioris nõ inuenitur secundum intrinsecam denominationẽ, seu existẽtiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem cõmune esse dictum est. Fouere quoq; potest non parum opinionem hãc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa vocis cõmunitate. Et cùm cõstet non esse inconuertibile (quoniam substãtia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substãtia dictum prædicat conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic cõmensurata suo esse, cum quantitate cõuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tanquam superius, de analogatis prædicari non posset. Superioris enim intẽtionem suscipere non potest, quòd cõuertibile esse cõprobatur. Et quoniã secũdum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & non sola voce cõmune est eis: sed cõceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm vnũ prędicatum ad plura se extẽdens vnũ autem non per accidẽs, aut congregatione (sicut aceruus lapidũ) sed per se, constat esse etiam vnũ proportione: ideo ad huius veritatis claritatẽ ex extremis procedẽdo, sciendum est, quòd quia analogũ medium est inter

vniuocum & purè æquiuocum, cõsequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahẽs aliquo modo à suis analogatis (vt ex præmisso patet cap.) cõsequẽs est, ꝙ comparet ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnũ sm rationẽ sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic. Tam in æquiuocis quàm vniuocis & analogatis, quatuor inueniũtur, scilicet duę res ad minus, æquiuocatę, vniuocatæ, aut analogatæ: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationẽ, vniuocationẽ, aut analogiã fundãtes, verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniũtur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio illius sm nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor scilicet homo & Bos, & natura sensitiua hominis & natura sensitiua Bouis: quæ animalis vniuocationẽ fundãt. In analogia similiter entis quatuor sunt. s. substãtia & quãtitas, & substantia inquãtum cõmensurata suo esse, & quãtitas secũdum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, s. æquiuocata & vniuocata, & analogata eodẽ modo quãtum ad propositũ spectat in omnibus his distinguantur, quia vbilibet ex opposito cõdistincta sunt: altera tamẽ duo vniuocationẽ: æquiuocationẽ & analogiam fundantia, diuersimode vnita aut distincta sunt. In æquiuocis nãque rationes illę, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ sm rationẽ: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane; nullo modo prædicat de terrestri, & ecõuerso: & ideo sola voce cõmunius, aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vniuocis verò res illæ (puta animalitas in Boue & animalitas in Leone) licet numero & specie diuersę sint, ratione tñ omninò eędẽ sunt: ratio eñ vnius est omnino eadẽ ꝙ ratio alterius, & ecõuerso: & ꝓpter hoc id ꝙ prædicat animal de homine, idẽ omnino prædicat de Boue, & vniuocũ dicitur & superius homini & Boue.

In analogis autem res analogiã fundantes (puta quãtitas vt sic se habẽs ad esse: & substãtia vt sic se habẽs ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamẽ eædem sunt nõ omnino, sed ꝓportiõaliter: quoniã vnius ratio proportionaliter eadẽ est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogũ, puta ens de quãtitate, illudmet ꝓportionaliter prædicat de substãtia, & ecõuerso. Est enim illudmet proportiõaliter id, quod in substãtia ponit, & ecõuerso: & propter hoc analogum (puta ens) nõ sola voce cõmunius, maiꝰ aut superiꝰ analogatis est: sed cõceptu (vt dictũ est) ꝓportiõaliter vno. Ita ꝙ analogũ & vniuocũ cõueniunt in hoc: ꝙ vtrunq; cõmunioris & superioris rationẽ habet. Differũt autem in hoc, quòd illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuocè. Et meritò: quia fundamentũ superioritatis vtrobiq; saluatur, vniuocationis aũt nõ. Fũdatur eñ superioritas super idẽtitate rationis rei significatæ, id est super hoc ꝙ res significata inuenit nõ in hoc tantũ, sed illamet nõ numero, sed ratiõe, inuenit in alio. Vniuocatio aũt super modò idẽtitatis omnimodè, scilicet idẽtitate rationis rei significatę, id est super hoc, ꝙ ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadẽ omnino. Quãuis enim in analogis hic idẽtitatis modus nõ inueniatur, quẽ, in vniuocis inueniri pluries dictũ est: identitas tamen ipsa rationis * rationem inuenitur, est nanque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prędicatum superius, quàm vniuocum, puta animal sed alio modo: analogũ enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatẽ proportionalis rationis rei significatæ, vniuocum autẽ præcisè & simpliciter: quia semper omnimoda idẽtitate ratiõis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Tho. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto Metaphy. dicit, ꝙ ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & Bouem.

* Alias, identitas tamen rationũ, &c.

¶Vnde obiectiones ad oppositũ adductæ, in hoc peccant, ꝙ inter identitatẽ & modũ identitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quòd ad hoc: ꝙ aliquis terminus denominetur superior, aut cõmunior, oportet vt rẽ vnã & eandem in vtroq; ponat: sed sophisma cõsequẽtis cõmittitur inferẽdo ex hoc, ergo oportet quòd dicat rem vnã & eandem omnino. Et est semper sermo de identitate sm rationem seu diffinitionem. Identitas enim & vnitas cõtinent sub se non solùm vnitatẽ & idẽtitatem omnimodã, sed proportionalẽ, quæ in analogi nominis ratiõe saluãtur. Negãdum est igitur quòd in analogis nõ prædicatur idem de vno & alio analogato: quoniã vnũ & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & propterea inter prædicata nõ cõuertibilia numerandum est. Quantitas enim licet adæquet ens de quãtitate verificatũ secundum rationẽ omnino eãdem, nõ tamen secũdum rationẽ illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extẽdit. Verùm quia analogũ sonat identitatẽ proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respõdendo, nullo pacto cõcedendum est analogũ cõuerti cũ aliquo analogato. Ad materiã tamẽ descendendo, potest intrepidè dici, ꝙ quia analogum rationem vnam proportionaliter tantùm prædicat, & vnũ proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestũ est: dupliciter potest secũdum singulas ratiões ad analogata comparari. Vno modo absolutè: & sic secũdum singulas rationes cũ singulis analogatis cõuertitur: quia nulla omnino analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secũdum identitatem proportionalem, quam habet vna cum altera: & sic cũ nullo analogato cõuertitur: quoniam omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter, & vna est altera proportionaliter. Et quia vt dictũ est analogũ hãc sonat identitatẽ, ideo formaliter & simpliciter loquẽdo, analogũ incõuertibile & cõmunius prædicatum, concedendum est esse. Nõ tamẽ genus, aut species, aut propriũ, aut diffinitio, aut differẽtia, aut accidẽs vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit: quoniã prædicabile, qđ simpliciter vnum est docebãt, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerũt.

¶Ex prædictis autem manifestè patet, quòd analogũ non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infrà tractabitur. Vnde cùm dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quod est ens non est sensus, quòd sit substantia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium,

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

APparere quoque poterit alicui, quòd in ratione vnius analogati (puta qualitatis) secũdum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis cõtingere dictum est. Fundamentum autem inde apparẽtia hæc sumit: quia ratio vnius analogati, vt eadem ꝓportionaliter est alteri, absq; illa altera exprimi cõpletè nequit. Dictum est autem, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroe & S. Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quòd bonum seu perfectio analogicè dicit de visu & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Cõstat autem, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrunque extremorum percipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

VT Autem liqueat huius ambiguitatis solutio recolẽdum est analoga hæc dupliciter inueniri, scilitet propriè & metaphoricè. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferẽter, sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam imposibile est intelligere quid sit aliquid sm metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neq; enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratũ in eo, quòd ridens, nisi sciã quid significet risus nomen propriè sumptũ, ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud prædicat, quàm hoc se habere ad similitudinẽ illius, ꝙ absque altero extremo intelligi nequit. Et ꝓpter hoc huiusmodi analoga prius dicũtur de his, in quibꝰ propriè saluãtur, & posteriꝰ de his, in quibꝰ metaphoricè inueniũtur, & habẽt in hoc affinitatẽ cũ analogis secundum attributionem vt patet. In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterũ diffiniri oportet, nisi fortè gratia materię: vt S. Tho. in secũda quæst. de Veri. articulo vndecimo docuit. Sũt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga secũdum attributionem, & vniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis verò neutrũ alterũ diffinit, sed vnius diffinitio est cõpleta alterius diffinitio: & econuerso. In analogis autẽ neutrum alterũ diffinit, sed vnius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratiõe secũdum nomen cõmune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secũdum quod principium animalis, nõ ponit fundamẽtum, secundum quod principiũ domus: nec ecõuerso: sed eadẽ proportionaliter est principij ratio vtrobiq;, vt Cõment. vbi suprà dicit.

¶Duabus autẽ opus est distinctionibus vti in re hac: ea scilicet, ꝙ in logica tradit de actu signato & exercito, & ea quæ à Metaphysic

physic

physico, vt plurimũ tractat, de ordine rerũ ex vno nomine ex parte rei,& parte impositionis nominis. Ex prima siquidẽ distinctione scimus duo. Primò, ꝙ sicut animal dictũ de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito, nõ prędicat de homine totum hoc,s.naturam sensitiuam eãdem ẜm rationẽ naturæ sensitiuæ equi & Bouis, sed naturam sensitiuã simpliciter, quã tamẽ ad hoc,ꝙ vniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandẽ ẜm rationem naturæ sensitiuæ equi & Bouis, ita ens importat proportionalitatẽ in actu exercito, non prędicat de quãtitate totũ hoc,s.habens se ad esse sic proportionaliter vt substãtia, aut qualitas ad suum esse, sed habẽs se ad esse sic absque alia additione: ꝙ tamen oportet ad hoc, ꝙ analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse ꝙ de substãtia aut qualitate ens prædicat. Secundũ, ꝙ sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse vniuocum, q̄a dicit vnam & eadẽ omnino rationẽ in omnibus, non fallimur, nec cõfundimur, nec vagamur circa hominis & Bouis secundò animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes ꝙ animal exercet, ꝙ vniuocorũ diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, ꝙ declaratur ens, aut bonum, aut quodcunque aliud esse analogũ: quia dicit rationes plures easdem proportionaliter & importat hoc se habere quẽdmodũ proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitũ, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationẽ istam, sed sat sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autẽ duobus patere iam potest intẽtum, ꝙ scilicet non oportet vnum analogię mẽbrum per alterum diffinire; ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶Ex secunda verò distinctione scimus, non solũ ꝙ præposterus est ordo rerũ & significationũ quandoque sub nomine analogo, ita ꝙ prior secũdum rem ratio, posterior interdum significatione est (vt de ente & bono, & aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit; ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autẽ prior est) & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secũdum prius & posterius, ipsam analogi* rationem. Sed etiam scimus ꝙ quãdo ratio, quàm ponit analogum in vno, ex ratione, quàm in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnũ in alterius ratione cadat: sed q̄a vnius ratio posterior altera est significatione, & per priorem vtpotè notiorem declaratur, vt S. Tho. in secũdo articulo, quęstione decimatertia primæ partis fecit, declarans, ꝙ dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum secundum vnam rationem, seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

**Alias prædicari de suis analogatis secundũ prius & posterius secũdum ipsam analogi rationem.*

OBIECTIONIBVS Autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter responderi potest, ꝙ cognosci aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est, quo ad relationẽ identitatis & similitudinis: & sic absq; extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius non cadit reliquum, sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Cõstat autem, quòd analogũ nomen (puta ens, aut bonum) non relationem idẽtitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil concludunt cõtra intentum. Patet autem facillimè hęc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura, inquantum eadem sunt vniuocè, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est. &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

IFFICVLTAS Etiam non parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim à quibusdam est, quod non posset analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatũ magis aut perfectius tale secundũ analogi nomen diceretur, verbi gratia: Substantia est magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, ꝙ comparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparãtur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus propriis: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quàm quantitatem. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quàm ens in ea ponit, quam substantia sua, & cętera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentũ non cõsideratur. Fundatur enim super identitate seu vnitate rei, in qua fit cõparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prędictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet rem vnam licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata, licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficiant hæc tria, s. distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis scilicet: æquè, vel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu vnitate proportionalis vnitas seu identitas contineatur, cõsequens est, ꝙ si in diuersis idem proportionaliter ęque vel magis aut minus perfectè esse habet, cõparatio secundum illud proportionale fieri possit, cõparatione non vniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in Boue, & illa met omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, q̄ in Boue, homo perfectius animal Boue dicitur vniuoca cõparatione, sic q̄a sic se habere ad esse est in substantia. & hoc idem proportiõaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate q̄ in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens, quã quantitas analoga comparatione. Vnde S. Tho. in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicę computationis ponit aperte ex hoc insinuans comparationem non solùm super identitate numerali specifica, aut generica fundari, sed etiã ꝓportionali. Modi autẽ cõparationis ibidem traditi sunt hi, s. secundũ solam quãtitatem rei participatę, & sic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modũ ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quod primus attenditur secundum quãtitatem rei participatæ eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal Leone est. Secundus vero modus attenditur secundũ ꝙ res aliqua in vno inuenitur participatiue, alterũ verò est per essentiam, quẽadmodum homo Platonicus lõge perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longe melior est quocunque bono ꝙ participatiue bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum ꝙ res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quod Sol est magis calid⁹ quã ignis, vel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubiũ hos duos modos vniuocam cõparationem impedire: vt S. Tho. ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur, vbi bonum commune non vniuoce, sed secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separate & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physice loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppositum, dicitur ꝙ vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quæ earum sit perfectior, secundum quod dicimus, substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quàm quãtitas sit quantitas, vt quidam somniare videntur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analoga secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiue comparatio fieri possit. Dicimus enim quòd ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si vsus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

VALITER AVTEM Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, vt diuidatur vox in suas significationes. Dictum est enim ꝙ analogum plures rationes significat immediate, & hęc diuisio cõuenit

sibi, inquantum æquiuocum quoddam est. Secundò, vt diuidatur significatũ eius in quasi membra eius, eõ modo quo eius, ꝗ proportionaliter vnum est, sic & sic proportionatũ membra dici possunt. Dictum est enim ꝗ analogum non in diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes nanque rationes analogo nomine immediatè significatæ, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum constituat ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hęc autem nõ est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illę saluãtur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substãtia & quãtitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo põt diuidi analogum diuidendo significatũ eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalẽ analogata ipsa diuersimode suscipiunt. Ita ꝗ diuisum est significatum vnum proportiõaliter, diuidẽtia sunt modi fundantes & facientes in analogãtis proprias proportiones, secundũ quas fit analogia constituta aũt per diuisionẽ, vt partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa, verbi gratia, Quãdo ens diuidit in substantiã & quãtitatẽ, diuisum est ratio entis nomine significata, quę omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, vtpote vna proportionaliter, diuidentia sunt substantiuum & mẽsuratiuũ, seu per se & in alio, sicut ex quibus substãtia & quantitas habent ꝗ diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶Et quia hęc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicandum est quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Triplici ter siquidẽ differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secũdum rationem secatur, hîc autẽ vnum proportionaliter.

¶Secundò ex parte diuidentiũquia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractiõe declaratum est) propter quod in tertio Metaphysic. tex. 10. ens genus esse negatur.

¶Tertiò ex parte ipsarũ partiũ subiectiuarũ, in quæ per diuisionẽ fiunt, quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinam habeãt ſm se (& originis vt qualitas est prior trinitate, & perfectionis vt albedo est perfectior nigredine (tamen ſm diuisi rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est sed omnes æqualiter in diuisi ratione comunicant. Analogata verò, quæ analoga diuisione cõstituuntur, non solùm ſm se, sed etiam in ipsius analogi, ꝗ diuiditur ratione, ordinem habẽt & aliud prius, aliud posteri⁹ est, adeò vt in vno eorũ tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & ſm quid. Quod non est sic intelligendũ, quasi analogum habeat vnam rationẽ quę tota saluetur in vno, & pars ei⁹ saluetur in alio, quoniã puerile est hoc. Sed cùm totum idem sit ꝗ perfectũ, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarũ vna simpliciter & perfectę constituit tale ſm illud nomen, & alię imperfectę & secũdum quid, ideo dicit, ꝗ analogũ sic diuiditur, ꝗ nõ tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiẽdum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolute (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens, illa enim absolute loquẽdo dicit ens simpliciter, hoc aũt ſm quid vel in respectu, vt patet in diuisiõe entis in Deũ ſm & creaturarũ. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicat, absolute loquendo creatura tamẽ in respectu ad Deum, ens secundũ quid & quasi non ens est & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorum sciendum est, ꝗ cùm vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionẽ in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodẽ modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prędicta (quę vocatur diuisio in partes essentiæ vel rationis) & a posterioribus secũdum cõsequentiam ad priora procedẽdo, si longa esset resolutio faciẽda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secũdum analogi nomẽ resolutis, cum illa analogi ratio ex multis cõstituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habẽtibus, vel ordinatè ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad similius & propinquius, primę & id, in quo dissimilitudo est, relinquẽdo. Vel si nõ sic ordinatas inter se cõtigit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducẽdę sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secũdum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X. Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM EST autem quibusdam de analogo scientiã esse nõ posse, nisi quemadmodum de æquiuocis sciẽtia habetur, eo ꝗ plures ratiões dicit, licet similes. Imò fallaciã ęquiuocationis cõmitti in syllogismis in quibus analogo pro medio, sumpto, certũ analogatũ subsumitur, nisi forte gratia materiæ bonus esset processus, afferunt eadẽ ratione. Nec posse ex vnius analogati ratiõe ſm analogi nomẽ cõcludit alterũ analogatũ tale formaliter esse, sed semper prędictũ incidere vitiũ ratiõe prędicta cõfirmatã, verbi gratia, Si ponamus sapiẽtiã esse analogicè cõmunẽ Deo & homini, ex hoc ꝗ sapientia in homine inuenta ſm formalem rationem præcise sumpta, dicit perfectionẽ simpliciter, nõ cõcludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguẽdo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguẽda est, & si ly sapientia pro ratione sapiẽtiæ, quæ est in homine stat, argumẽtum erit ex quatuor terminis, quia in cõclusiõe sapientię stat pro ratiõe sapiẽtiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapiẽtia est in Deo. Si autẽ pro ratione sapiẽtiæ in Deo stat in minore, nõ concluditur ex perfectione sapiẽtiæ creatæ Deum esse sapientẽ, cuius oppositum & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶Decipiũtur autem isti, Scotũ (cuius est ratio hęc in quæstione prima distinctione 3. primi libri) sequẽtes, quia in analogo diuersitatẽ rationum inspiciẽtes, id ꝗ in eo vnitatis & identitatis latet, nõ cõsiderãt rationes entis, analogi, vt superius etiã diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo ſm se inquãtum abinuicem distinguuntur, & ea quę conueniunt eis vt sic, seu ex hoc, Alio modo, inquãtũ eadẽ sunt ꝓportiõaliter. Primo modo accepte vitium æquiuocationis inducerẽt, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtẽdo, peccatum nullum incurrit eo ꝗ quicquid conuenit vni, cõuenit etiam alteri proportionaliter. quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, conuenit etiã illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate anime cõcluditur eam esse intellectualẽ ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optime cõcluderetur. Deum esse intellectualem proportionaliter, vt quantũ immaterialitas illa excedit istam, tantũ intellectualitas excedat illa istã, &c. Propter ꝗ S. Tho. in quęstiõe secũda de potẽtia Dei articulo quinto analogata omnia sub vna analogi distributiõe cadere dixit. Et meritò, quia vnitas analogi non esset in coordinatione vnitatum numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequẽter distribuile, & scibile, vt subiectum & medium, & passio.

¶Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, ꝗ quia vt in secũdo Elẽchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi ꝓportionalib⁹, peritissimos etiã latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis subintelligi, aliter in vniuocationẽ lapsus fieret. Nisi enim pręoculis haberetur proportionalitas, cùm dicitur immateriale omne esse intellectuale, tanquam vniuoce dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

¶Proportionalitate aũt seruata de analogis sciẽtiã esse, & diui Tho. processus de bono & vero, & aliis huiusmodi, & quotidianum cõuincit exercitiũ. Testatur quoque demonstratiuæ artis pater Arist. in secũdo Posterio. capitulo vndecimo incipiẽte. Vt habeamus autẽ proposita, vel problemata analogũ causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque à demõstratore assumi, dum venationem propter quid docẽs, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam, eligere vnũ, idẽ enim nõ est accipere, ꝗ oportet vocare sepion, & os, & spinam, Suntaũt quæ sequũtur: & hoc tãquã natura vna huius modi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundũ autẽ analogiam euiudẽ, & medium se habet secundum analogiã. In quibus verbis nõ solum docuit analogum vt medium assumi quadoque in demõstrationibus, sed etiã * ipsum nõ esse vnũ in se expresse, & cum hoc habere passionem adæquatã, ac si vnius esset naturæ, * *Alias ipsius.*

¶Nec impedit analogia hæc processum formalem ad cõcludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: cõcluditur ergo sapientiæ ratio nõ omnino alia, nec omnino hęc, sed hęc proportiõaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creatura nõ est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest cõcludi, Deum esse lapidẽ proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcũque expoliata, imperfectionem aliquã claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se, quã ipsam ꝓportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphorice, quemadmodum dictũ est, Petra autem erat Christus. Vnde dũ fit huiusmodi processus, oĩs perfectio simpliciter est in Deo, sapien

sapiētia est pfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapientia, non stat pro hac vel illa ratione sapiētię: sed ꝓ sapiētia vna pro portionaliter, id est pro vtraque ratione sapiētiæ nō cōiunctim vel disiūctim: sed inquātū sunt indiuisæ ꝓportionaliter, & vna est altera proportionaliter: & ambæ vnā proportionaliter cōsti tuunt rationem. Significantur enim analogo nomine. Inquantū eadē sunt, vnde non oportet analogū distinguere, ad hoc ꝙ con tradictionē fundet, & enuntiatiationis subiectum, aut prędicatū fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clausę, & quan principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Cōtradictio enim dicit consistere in affirmatione & negatione eiusdem de eodē, &c. & non in affirmatione & negatiōe vniuoci de eodē vniuoco: idētitas siquidem tam rerū quā rationū (vt pluries replicatū est) ad identitatē proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo senten. dis. 3. quęstio. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocū, vel sibi contradicere, dū volens vniuocationem entis fingere ait, Conceptum vniuocū voco, quia ita est vnus, ꝙ eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem: & sic vniuocum vult esse, ens. Si enim idētitas sufficiens ad contractionē vniuocatio dicitur, constat ꝙ ponendo ens esse analogum, & secūdum proportionalitatem tantum vnum satisfiet vniuocationi, ꝙ Scoticæ doctrinæ aduersatur, te nenti hens habere conceptum vnum simpliciter, & omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si aūt non omnis talis idētitas sufficit ad vniuocationem, nō rectè igitur vniuocatio cōceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & vsum.

QVIA VERO Aristotel. in prædicta ex elēchis autoritate, doctissimos viros circa horū nominū conceptus errare dicit ob latentē eorum vnitatis modū: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdā tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

Primus error. CAVENDVM Est igitur in primis, ne ex vniuocatione ipsi⁹ nominis analogi respectu quorūdā, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim ferè analoga, proprie fuerūt prius vniuoca, & deinde extensione, analoga communia proportionaliter illis, quibus sunt vniuoca & aliis vel alij, facta sunt. Sapientiæ enim nomen primò impositum est humanæ sapientiæ, & vniuocum, omnium hominum sapientiis erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionē ascendentes, proportionalemque similitudinē inter n s vt sapientes & Deū cōtēplantes. Sapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo significandum, cui nostra sapientia proportiōalis est: sicque vniuocum nobis analogum factū est nobis & Deo. Et similiter de aliis accidit. Falli aūt cōtingit faciliter ex hoc. quia illa ratio prior. vtpote notior. & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris & eorū sequacibus, quando analogi significatio quęritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatū stat, & omnia analogata illam participare: vt patet cùm sapiētię ratio redditur. Assignatur enim differētialis eius cōceptus pro ratione, sui quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in aliis. Creditur enim ex hoc, ꝙ sit ipsa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam nō illa. sed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

Secundus error. CAVENDVM secundò est, ne nominis vnitas aut diuersitas rationum, analogam vnitatē obnubilet, hoc enim tanquā quod dam accidēs, in re hac suscipiendū est. Nihil enim minus analogi cè idem sunt sepion, os, & spina. vnum non habentia nomen, q̃ si vnum nomen haberent, nec magis idem essent, si vnum nomē haberent, & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita ꝙ defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cętera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis esse. & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura vna.

Tertius error. CAVENDVM tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanque (verbi gratia) ꝙ principiū, dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hęc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, saluatur. Principij nomen vniuocum creditur. Erratur aūt, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce, vocabula enim, ex quibus integratur, analoga sunt, vt patet, neque enim fieri, neq; esse, neque cognosci, neq; ly ex, vnius omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis saluaꝰ, sicut & principij nomen ꝓportiōaliter cōmune dicit.

Quart⁹ error. CAVENDVM demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Cōsiderandū quippe est, quod qa analogum medium inter æquiuocum & vniuocum est, & mediū extremorū naturā sapiēs, ad alterum comparatum, alterū induit, adeò vt quādo mediō ꝟm id ꝙ de vno extremo habet, vtimur, illius extremi cōditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy tex. cō. 6. & 52. patet) Ideo plerunque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quā ex vniuocis participat, vniuocorū non solùm conditiones (puta abstractionē &c.) sed etiā nomē ei attribuūt vtentes vero analogo ex parte diuersitatis, q̃ ex æquiuocis trahit, conditiones quoque supradictis oppositas, & nomen illi imponūt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. tex. 4. ens & verū vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt processus suis apertè ostendit.

S. Tho. quoq; pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis cōmunis diuinę & humanæ paternitati) omnia cōtenta esse indiuisa & indistincta, & ꝙ paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte idētitatis. Nec tñ falsæ sunt aūt abusiuę prædicta locutiones & similes, sed amplę potius & largę, quēadmodum pallidū nigro contrariū est, & dicitur. Saluatur siquidē in analogis idētitas nominis & rationis, in qua (vt ex dictis patet) nō solū analogata. sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodāmodo cōiundūtur, vtpote abstrahētes aliqualiter ab earū diuersitate. Arist. rursus in primo Phy. ex parte diuersitatis, ente vtēs cōtra Parmenidē, multiplex seu æquiuocū (vt ipsemet illū tex. sic exponendū specialiter in secundo Elēchorū tradit) vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicere ens esse ęquiuocū accepisse videtur, vtēs ente ex ꝑte diuersitatis. Quod tamē Sco. in primo dist. 3. quęst. 3. in Logica Aris. nō inueniri ideo dixit, quia prędictos tex. nō cōiugauit. Propter ꝙ ibidem quoque contra textū glossauit principia Arist. contra Parmenidē in primo Physic. textu. 13. vt in Elenchis (vt dictū est) clarè patet. Sanctus Thomas etiā ens prius nō esse primo analogato, nihilque Deo pri⁹ ꝟm intellectū esse dicit pluries vtēs analogo ex parte diuersitatis ratio num. Quęlibet siquidem eius ratio ꝟm se, quia proprium analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cū illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior ꝟm consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum analogi nomen, quę ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationibus. Cum his tamen stat, ꝙ ratio illa in Deo vt eadem est proportionaliter alteri rationi. ꝟm idem nomē superior, ꝟm cōsequētiā prior logicè loquēdo, sit, vt ex dictis patet. Dico aūt logice: quia physice loquendo analogū nec est prius ꝟm consequentiā omnis analogatis (quia ab eorū proprius abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, solerter sermonis causam conlectet, & extremorum conditiones medio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sane exponere, & veritatē assequi quę à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papię suburbio, die primo Septembris. 1498.

¶ Præclarissimus reuerēdissimi Domini, Domini Thomę de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS,

de Conceptu entis in duo diuisus. Quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1 Num sit vnus conceptus mentalis entis repræsentatiuus.
2 Num Analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.

AMANTISSIME PATER. ex acceptis vestræ solicitudinis literis percipi libellū nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de cōceptu entis mentē vestrā tenere soluiq; à me familiariter flagitastis. Ego autē quā primū cōpleui expositionem librorum de anima (cuius fini incumbebam, cum vestras recepi) respōdere curaui, ne pręclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem me ipsum scilicet quia in commentariis de ente & essentia, sustineo vnū cōceptū meo talem repræsentatiuū entis, & in tractatu de analogia nominū videor hoc negare. Secūdum autem est ad diuum Thomam: quoniā ego in pręfacto libello sustineo analogū nō absolui ab his, quibus analogum dicit, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere cōceptū vnū simplicem, ad quem omnia prędicamenta, & transcendētia addūt, in quē resoluūtur, qui est primo motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videtur: quādoquidē si ens ab solui non potest à naturis rerū nō erit simplissimus, nec primo motus, nec in quē vltimò resolutio fiat, & ad quē omnes addūt.

AD EVIDENTIAM HORVM, Et specialiter primi recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiā imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis

conc

conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut oĩs creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, ꝙ cum vnũ proportionalitate vt sic habeat singula mẽbra similia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat etiam vnum conceptũ mentalẽ repræsentatiuũ illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de analogia nominũ, sed conceptus iste vnus numero in mente ẜm esse repræsentatiuũ, nec repræsentat vnã solũ naturam, sed vltra vnã, quã determinate repræsentat (à qua est impressus) repręsentat implicitè cęteras similes illi primò repræsentatè ẜm id, in quo proportionabiliter eis similis est, idem enim est iudicium de similitudine rerũ inter se & cõceptus mẽtalis & rerũ. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnis, est similis ossi & spinę, sed ossi determinate, spinæ autẽ implicitè, sicut etiã ipsum os non est simile spinę determinate, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus mod⁹, quo analogũ habet vnũ conceptum mentalem, ac per hoc ens, cùm analogũ sit, vnũ hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Aliter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, repræsentans analogum quidem determinate, nullum autẽ eorũ, quæ fundant analogiam explicite. Contingit autẽ hoc, cũ intelligẽs, mentalẽ cõceptũ, quem paulò ante dixim⁹, expoliat ab illa determinata natura, q̃ representabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundãtes analogiam indeterminate, verbi gratia, Si cõceptus ossis est os sustinens carnes, intelligens loco ossis ponat ꝙ, & dicatur ꝙ sustinet carnes, tunc enim manifeste repræsentatur analogũ explicite, implicite autẽ tãtũ naturę fundantes analogiã. Est aũt inter hos duos cõceptus non solum dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus aũt ad q̃d nominis, neuter tamen perfecte repręsentat analogũ. De quo s. perfecto, seu adæquato explicite cõceptu analogi interpretandũ est, cùm à me vel ab alio scriptũ inuenitur, ꝙ non pōt analogum, vnũ numero mentalẽ conceptũ habere, sed vnũ analogia tantum. Et qunniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarũ (nisi sint fictitij) quemadmodũ in mente conceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit represen tationem omnium fundantium analogiã, ita significatũ analogi adęquatũ & perfectũ nõ potest sic abstrahi, vt obiiciatur, repręsentetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mẽte duplex cõceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra pōt obiici dupliciter imperfecte, s. vel in vno explicite, in quo cætera obiiciunt indeterminate, vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite.

¶Nec prædicta contrariantur doctrinę S. Tho. ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distincte cognitionis est secundum conceptum perfectum, Ens quoque habere cõceptum simplissimum, consonat dictis, quoniam cùm simplicitas cõpositioni opponat, & vnum analogia non sit vnũ compositione aliqua, non habet ens ex hoc, ꝙ analogum cõpositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substãtiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluetur in ipsam naturã substantiæ quatenus esse fundat, ꝙ est simplissimũ cui & addit ipsa substantia & adunt transcendẽtia. Et si in conceptũ confusum, ꝙ est, resolues, ꝙ etiã est simplissimũ, cui etiam pręsicta addunt. Sed occasio errãdi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnũ analogia sicut cõsueuit resolui in vnũ vniuocatione. Ita ꝙ quærunt in analogia quasi vnũ numero terminum, sicut in vniuocis, cùm tamẽ terminus in analogia sit vnus ꝓportionabiliter tantùm. Ita ꝙ & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem simplicem, & vnum proportionabiliter. ita ꝙ (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notũ in ꝙ fit omnis resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretãdum est, cùm quo stare potest, ꝙ ens secũdũ perfectũ adæquatùmque conceptum non abstrahit à naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt semper animaduertat secundum analogorũ morem hęc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositũ dicenda, imò prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepisses cuncta, Bene vale, & pro me orare digneris, Romę die 27. Februarij, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS

Super librum de Ente & Essentia Sancti Thomæ Aquinatis, in septem capita diuisus.

1 *Entis & Essentiæ nomine quidnam significatur ostendit, nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.*

2 *Substantiarum essentiam proprie dici, accidentium autem, non nisi secundũ quid ostendit. Nobiliores item esse simpliciũ essentias quã compositarum substantiarũ probat. Quod demum essentia substantiæ composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quidpiam ipsi composito super additum, sed ipsum sit compositum varijs rationibus demonstrat.*

3 *Essentia generis, speciei, indiuiduorum, quomodo tam absolute, quam prima impositionum nominibus concepta distinguãtur, quomodo item genus, species, differentia, diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo essentia speciei ipsis indiuiduis comparentur, declarat.*

4 *Quanam ratione compositorum essentiæ cõueniat esse genus, speciem, & differentiam, ostendit.*

5 *Quod simplicium substantiarum essentia minimè sit ex materia & forma, quid compositum, sed tantum forma, quomodo itẽ cõparetur cõpositorũ essentia, & ꝙ ex esse & essentia sit composita, ꝙ denique intelligentiæ effectiua sint à Deo, ex actu & potẽtia cõpositæ, multipliciter.*

6 *Qualisnam sit essentia Dei, quanam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.*

7 *Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit, varia item accidentia, distinguit, & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia, exponit.*

PROOEMIVM.

Eorum, quæ dicenda sunt, vtilitatem ac necessitatem ponit, difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

QVIA PARVVS error in principio magnus est in fine, secundum Philosophum primo Cæli & Mundi ens autem & essentia sunt, quæ primo in intellectũ cõcipiuntur, vt dicit Auincenna in Metaphysica, ideo primo, ne ex eorũ igorantia errare cõtingat, ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis inueniãtur, & quomodo se habeant ad intẽtiones logicas, scilicet genera, species, & differentias. Te. Cō. 33. Cap. 5. in princip.

OPVS ISTVD insigne in duas partes diuiditur principales, in prooemium scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciẽdum est, &c, In prooemio artẽ Rhetoricæ seruando tria agit. Primò reddit auditores beneuolos, vtilitatem & necessitatem dicendorum ostendens tali ratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa essentiã & ens errat circa principia omniũ intelligibiliũ, ergo oĩs errans circa essęntiã & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessariũ est tradere nòtitiã de essentia & ente ad vitandos multiplices errores. qui ex eorũ ignorantia accidũt, huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cęli tex. Commento 33. Minor autem probatur autoritate Auicen. primo suę Metaph. capite septimo. Ad euidentiam Maioris & suę probationis scito, quod quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruis appellatur, & quia principium est magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principium in suis principiatis, vt manifeste patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu. Capi. 5. in principio. Quæstio.

QVAESTIO.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

¶In hac quęstione quinque agã. Primò declarabitur in quo stat difficultas quęstionis, Secundo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis. tertio ponẽt opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti, Quartò arguetur contra dicta Sancti Thomæ & respondebitur, Quinto satisfiet argumẽtis principalibus.

QVOAD primum notandum est quod vniuersale (quod tantum ab intellectu directe cognosci supponimus) duplicem habet totalitatẽ, est enim totũ diffinibile, & est totũ vniuersale. differũt aũt hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiua fundatur suprà actualitates rei, totalitas autẽ vniuersalis supra virtutẽ seu potestatem. Secundò, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista verò est in ordine ad inferiora. Tertiò, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale, ita habet duplicem cognitionẽ confusam, & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua co-

qua cognoſcitur vt totũ diffinibile,non reſoluẽdo in partes diffinitiuas. Secũda cognitio confuſa eſt,qua cognoſcitur, vt totũ vniuerſale nõ cõponẽdo ipſum cum partibus ſubiectiuis.Prima diſtincta eſt,qua cognoſcitur totum diffinitũ,reſoluendo ipſum in ſingulas partes diffinitionis: & hæc reſpondet primæ cõfuſè. Secunda diſtincta eſt qua cognoſcitur totũ vniuerſale, cõponẽdo ipſum cũ ſuis partibus ſubiectiuis:& hæc reſpondet ſecundę confuſè.Differunt aũt illæ duę cognitiões cõfuſè inter ſe tripliciter.Primò,quia prima cognitio reſpicit obiectũ:vt totũ diffinibile,ſecũda vero vt totum vniuerſale.Tertio,qa prima nullã notitiã diſtinctam eiuſdẽ obiecti ſecũ cõpatitur.Secunda verò cõpatitur ſecũ notitiã diſtinctã eiuſdem obiecti: in eo ꝙ totum diffinibile,vtpote non ſibi oppoſitam.Similiter enim ignoro animal in ſuis ſpecieb⁹,& noui quid ſit animal.Tertiò,qa prima naturaliter eſt prior ſecũda : ex quib⁹ pono verbalẽ differẽtiã. Et prima vocetur cognitio cõfuſa actualis: ſecũda verò notitia virtualis confuſa. Et meritò:eo ꝙ prima cognitione cognoſcit confuſè,id ꝙ actualiter in obiecto reperitur:ſecunda verò cognoſcitur confuſè,id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶Illę verò duę diſtinctæ cognitiones differunt etiã tripliciter. Primò,quia prima cognitione penetratur res, vt totũ diffinibile:ſecunda vero vt totum vniuerſale.Secundo,quia prima compatitur ſecũ eiuſdem obiecti aliquã cognitionẽ confuſam vniuerſalem,ſ.vtpote ſibi nõ oppoſitã, ſecũda verò nullã cõfuſam ſecũ cõpatitur: cum notitia enim animalis cũ ſuis ſpeciebus nõ ſtat ignorantia animalis in ſe : & ex hac ſequitur tertia differentia, ꝙ ſecunda diſtincta infert primã,& non econuerſo. Ex quibus pono etiam hic verbalem differentiam: & prima quidẽ vocetur notitia diſtincta actualis, ſecũda verò notitia diſtincta virtualis& merito:quia prima penetratur res,ſecũdum id,quod actualiter in ea inuenitur,ſecũda autem cognoſcitur res ſecundum id,quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones iſtarũ quatuor cognitionum:deinde coordinationes quatuor earundẽ.Et quia prima tio cognoſcitur & diffinitur per ſuum habitum:ideo à diſtinctis incipiendo dicitur ꝙ cognitio diſtincta actualis eſt: qua penetratur id,ꝙ actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confuſa actualis eſt qua circa penetrationẽ cognoſcit id , ꝙ actualiter in obiecto inueniť.Cognitio diſtincta virtualis eſt,qua obiectũ penetratur ſecundũ id ꝙ virtualiter in ipſo includitur. Cognitio confuſa virtualis eſt, qua obiectum ſecundum id,quod virtualiter in ipſo includitur non perfectè cognoſcitur.

COORDINATIONES Harum cognitionum ſunt iſtę prima eſt cognitionũ cõfuſarũ actualiũ: ſecũda cõfuſarũ virtualiũ:tertia diſtinctarũ actualiũ:quarta diſtinctarũ virtualiũ. In prima eſt cognitio,qua cognoſcitur ſubſtãtia in ſeipſa nõ penetrãdo tamẽ,& cognitio,qua cognoſcitur corpus: & qua corpus animatũ vt ſic,& qua animal vt ſic,& qua homo vt ſic : ſemper abſque penetratione,id eſt,abſque hoc ꝙ habeatur ratio formalis clara& reſoluta.In tertia ſunt cognitiones oppoſitæ ſupradictis,ſcilicet qua ſubſtãtia, & qua corpus & qua animal , & qua homo quidditatiuè cognoſcũtur.In ſecunda ſunt cognitiones, quibus ſubſtantia corpus,corpus animatũ,& animal cognoſcuntur,nõ cõponẽdo cũ inferioribus ſuis.In quarta ſunt cognitiones his oppoſitę, ſ.qua ſubſtãtia iã cũ ſuis inferioribus perfecta cognitione cõponitur totũ vniuerſale.ſ.cũ ſuis partibus,& qua corpus ſimiliter cũ ſuis partibus ſubiectiuis penetrať, & ſic de aliis.Cùm aũt,vt ex dictis patet,ordo cognitionũ cõfuſarum actualiũ ſit via originis prior cæteris,primum cognitum in in ordine cognitiõis cõfuſę actualis, erit primũ cognitũ ſimpliciter & ſic cum hic quęramus, quid ſit primũ cognitũ ſimpliciter ab intellectu noſtro via originis nihil aliud dubitamus ſit qđ niſi primũ cognitũ in ordine cognitionis cõfuſæ actualis. Stat ergo inter nos,& Scotum difficultas in hoc,an in ordine cognitionis cõfuſæ actualis via originis primũ cognitum ſit ens , an ſpecies ſpecialiſsima.Ex quo patet defectus Antonij Trombete, q̃ hãc quęſtionẽ mouẽdo adducit opinionẽ.S.Tho. ex prima pte,quę 85.arti.3.etenim à S.Tho. nulla ibi facta eſt paratio inter cognitiones confuſas actuales,de quibus eſt hic tota quæſtio,ſed comparauit ibi cognitiones diſtinctas actuales inter ſe,cõparauit quoque diſtinctã actualẽ ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam virtualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem,cõparauit & confuſam actualem diſtinctę actuali eiuſdẽ obiecti,vt patet intuenti,Et hæc de primo.

Infra q. 85. arti. 3. ſubtiliſſime in dagauit mẽtẽ doct. ſcili.et expoſitor.

QVO AD SECVNDVM Scotus primo ſen.diſt.3.q.2. ponit hanc concluſionem.Primum cognitum cognitione confuſa actuali eſt ſpecies ſpecialiſsima, cuius ſingulare efficacius primò mouet ſenſum.Et probat tribus rationibus.

Sco.1. ad 3.q. 2.

¶Prima eſt,Cauſæ naturales non impeditæ producũt primò perfectiſsimũ effectũ,quẽ poſſunt primo producere,patet iſta,quia agunt ſecundũ vltimũ potentiæ ſuæ, ſed agentia ad primum actum intellectus ſunt cauſę naturales nõ impeditæ, ergo producunt primò perfectiſsimum effectum,quẽ poſſunt primo producere talis effectus non eſt niſi cõceptus actualis cõfuſus ſpeciei ſpecialiſsimæ,ergo & cętera. Probatur hoc vltimo aſſumptum, q̃a ſi talis conceptus.ſ.perfectiſsimus ſit conceptus communioris, ſequitur ꝙ nunquã illa agentia poterunt producere conceptum ſpeciei ſpecialiſsimæ.Tenet conſequentia, quia nũquam aliqua potẽtia poteſt in effectum perfectiorẽ ſuo perfectiſsimo effectu,cõceptus aũt ſpeciei ſpecialiſsimæ eſt perfectior conceptu communiori,ſicut totũ ſua parte.Et cõfirmatur, inquit Anto.Trombeta,quandocunque ſunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata paſſo debite diſpoſito,id,ꝙ eſt actualius,prę uenit id ꝙ eſt minus actuale in agendo erga paſſum,ſed rationes obiectiuæ ſpeciei ſpecialiſsimæ,& cuiuſcunque ſuperioris ſunt huiuſmodi,ſ.ꝙ ſpecies ſpecialiſsima eſt actualior, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius producit effectum ſuum,quam genus.

¶Secunda ratio eſt iſta.Termini metaphyſicales , vel vniuerſaliſsimi ſunt vltimo actualiter noti via doctrinæ . Patet iſta ex Auic.1.metap.capi.3.dicente, ꝙ Metaphyſica eſt vltima ordine doctrinæ,ſed termini illi ſunt vniuerſaliſsimi, ergo vniuerſaliora nõ ſunt prius nota actualiter.Et cõfirmatur,ait Anto.Trõbeta,quia ordo ſcientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoſcibilium quo ad nos,ſi ergo Metaphyſica eſt vltima quo ad nos,ergo termini ſui erunt etiam vltimò noti quo ad nos.

c.3.circa medium.

¶Tertia ratio eſt iſta, Si oporteret ante ſpeciei cõceptũ cõcipere vniuerſaliora, tunc ſuppoſito ſenſu in actu & intellectu ſolu to , magnum temporis interuallum accideret antequa intellectus cognoſceret ſpeciem.Tenet conſequentia, quia multa ſunt prædicata media inter ſupremum & infimum.

¶Quarto ad idem arguit Anto.Trombeta ſic,Id prius cognoſcitur ꝙ eſt facilioris abſtractiõis,ſed ſpecies ſpecialiſsima eſt facillimæ abſtractionis, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius cognoſcitur.Probatur Maior:quia cum intellectus non intelligat niſi abſtrahendo:ſicut ſe habet ad abſtrahendum,ita ſe habet ad intelligendum.Minor patet,quia à ſimilioribus facilior eſt abſtractio,quam à diſsimilioribus : indiuidua autem vnius ſpeciei , à quibus abſtrahitur genus:ſeu quoduis ſuperius.

¶Quinto,Id vniuerſale prius cognoſcitur ab intellectu,cui⁹ ſingulare forti⁹ mouet ſenſum,ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet ſenſum,q̃ cuiuſcũq; ſuperioris ſingulare:ergo ſpecies ſpecialiſsima primò cognoſcitur ab intellectu.Maior patet quia noſtra cognitio intellectiua naſciť ex ſenſitiua. Minor probatur dupliciter.Primo,Senſus mouetur à ſingulari,ergo maximè mouetur a maxime ſingulari(per regulã Topicã,ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter)ſed maximè ſingulare eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ:quia eſt determinatũ nõ ſolũ determinatiõe ſingularitatis,ſed etiã naturæ determinatæ:nõ amplius determinabilis per aliam naturã, ꝙ indiuiduis ſuperiorum non conuenit:ergo,& cętera.Secundo probatur eadem minor ſic,Singulare actualis fortius mouet ſenſum,ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt actualius, cùm ſit perfectius:cùm ad alia ſingularia addat:ergo ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimę fortius mouet.

Primo Topico.

¶Sexto ſic,Conpoſitius eſt pri⁹ notum:ſpecies ſpecialiſsima eſt cõpoſitior omnibus ſuperioribus:ergo ſpecies ſpecialiſsima eſt prius nota omnibus ſuperioribus. Maior habetur a Commentatore primo Phyſicorum commento tertio . Minor a Porphyrio dicente,quod ſpecies abundat a genere.Et hoc de ſecundo.

CONCLVSIO.

Ens concretum quiddditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione actuali confuſa.

QVO AD TERTIVM Ponuntur duæ concluſiones.Prima eſt,Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitũ cognitione confuſa actuali.

¶Antequam hæc concluſio probetur duo prę mittam.Primo declarabo quid nominis ſubiecti concluſionis,ſcilicet quid ſit dicere ens concretum quidditati ſenſibili.Secundo declarabitur quoddam,quod præſupponit ipſa concluſio.

Abſtractio formalis et totalis quid ſint.

¶Circa primũ ſcito ꝙ ens ſub triplici conditione poteſt terminare actum intellectus.Primo vt habet conditionem iſtam,quę eſt abſtractio totalis,nõ dico a ſingularib⁹.ſed a ſpeciebus & generibus.Secũdo modo,vt habet cõditionẽ iſtã quæ eſt ab abſtractio formalis ſimiliter a ſpeciebus & generibus. Tertio modo vt neutrã iſtarũ cõditionum habens:abſtractum tamen a ſingularibus primo modo ens nõ eſt pertinẽs ad hãc quæſtionẽ:quia ipſum vt ſic eſt totũ vniuerſale , nos autem loquimur de cognitione confuſa actuali non virtuali . Secũdo modo ens eſt terminus metaphyſicalis:& fortè adhuc viris doctiſsimis nõ innotuit. Tertio modo ens eſt primum cognitum,& nuncupatum eſt ens concretum quidditati ſenſibili : quia non eſt ſeparatum aliqua dictarum abſtractionum a quidditate ſpecifica vel generica.

Abſtractio.

¶Ad horum pleniorem intelligentiam nota ꝙ ſicut eſt duplex

comp

compositio, s. formę cum materia, & totius cũ partibus, ita duplex est abstractio per intellectum, s. qua formale abstrahitur à materiali, & qua totũ vniuersale abstrahitur à partibus subiectiuis, ſm primã quantitas abstrahit à materia sensibili, iuxta secũdam animal abstrahitur à Boue & Leone, primam voco abstractionem formalẽ, secũdam verò voco abstractionem totalem, eo quia quod abstrahitur prima abstractiõe, est vt forma eius, à quo abstrahitur. Quod verò abstrahitur secunda abstractione, est vt totum vniuersale respectu eius, à quo abstrahitur.

¶Differunt autem hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primò quia in abstractione formali seorsum vterque conceptus cõpletus habetur, eius. s. ꝙ abstrahit, & eius à quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita ꝙ cõceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo ꝙ linea, habet completẽ suã diffinitionem non includentem materiã sensibilẽ, & econuerso, materia sensibilis lineæ habet completę suã diffinitionẽ non includentẽ aliquid lineæ, in eo ꝙ linea: aliter diffinitiones naturales abstraherent à materia sensibili. In abstractione verò totali nõ remanet seorsum vterque conceptus completus, ita ꝙ alter alterum non includit, sed vnus tãtum, eius, s. ꝙ abstrahitur. Quãdo enim abstraho animal ab homine non pręcidunt se inuicẽ conceptus hominis & animalis, sed tantùm conceptus animalis non includit cõceptũ hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentũ huius differentię est, ꝙ illa abstractio fit per cõsiderationẽ alicuius, ꝙ est de ratione inferioris, & per remotionẽ, id est, non considerationem alicuius, ꝙ est de ratione illiúsmet inferioris, abstrahitur enim animal ab homine per hoc, ꝙ intellectus cõsiderat in homine animal & non rationale, quorum vtrũque est de ratione hominis. Illa autẽ abstractio non fit per considerationem alicuius ꝙ sit de illius ratione materie, & per non cõsiderationem alicuius, ꝙ sit de illius ratione, sed potius fit ꝑ separationẽ eorũ, quæ sunt de ratione formalis, ab his quę sũt de ratiõe materialis, & ecõuerso, vt exẽplũ datũ ostẽdit.

¶Secũdo differũt, quia per abstractionẽ formalem oritur in eo ꝙ abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione verò totali oritur in eo ꝙ abstrahitur potẽtialitatis confusio, & minor ĩtelligibilitas. Tertiò differũt, qa in abstractione formali quãtò aliquid est abstractius, tãtò est notius naturę. In abstractiõe verò totali quãtò est abstractius, tantò est notius nobis. Fundamentũ harũ differentiarum est, quia abstractio formalis fit per separationẽ à materialibus potentialibus, & huiusmodi. Abstractio autem totalis fit per separationẽ à specificis actualitatibus, à quibus quantò aliquid est abstractius, tanto est potẽtialius, cùm genus potestate contineat inferiora, & tãto est minus intelligibile, cùm actus ſm se sit notior potẽtia. sexto. Meta. tex, Cõmen, 2. Quarto differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientię speculatiuę diuersificãtur, vt patet sexto Metap. in principio. *Tex. cõ. 1.* Abstractio autem totalis cõmunis est omni scientię. Propter ꝙ metaphysicalia vt sic nõ cõparãtur ad naturalia per modũ totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores aliis, & cõparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo ꝙ eidẽ põt vtraq; abstractio conuenire, in inquantũ stant sub consideratione metaphysicali, nõ sunt vniuersalia respectu naturaliũ, sed formæ, & naturalia sunt earũ materia, hoc est valde notandũ. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum pręcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet vt totum vniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretũ quidditati sensibili, cùm scilicet neutra illarũ abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus absque aliqua separatione inspicit, & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

Supplementum in conclusiõe.

¶Id vero ꝙ præsupponit cõclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, ꝙ Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tãtum. Et probant sic, Id ꝙ habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet cõceptũ simplicem, ergo. Maior patet ex eo, ꝙ cognitio cõfusa actualis fit, cùm intellectus fertur in obiectum ſm id ꝙ actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rationis illius obiecti. In id autem ꝙ habet conceptum simpliciter simplicem, nõ contingit intellectum ferri ſm aliquid, & ſm aliquid non aliter cõceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videatur ꝙ conclusio non præsupponit aliquod falsum, & pateat insufficiẽtia huius rationis, aduertas ꝙ sicut de ratione cognitionis distinctè actualis non est, ꝙ obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cum distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc ꝙ obiectũ penetretur ab intellectu ſm omne, ꝙ actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita nõ est de ratione cognitiõis confusæ actualis, ꝙ intellectus intelligat obiectum ſm aliquid, & ſm aliquid ignoret, sed sufficit ꝙ intellect⁹ feratur in obiectũ ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita ꝙ in hoc stat ratio cognitionis confusæ actualis, ꝙ intellectus feratur in obiectũ ſm id ꝙ actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, ꝙ obiectum est resolubile in plures cõceptus, siue ex alio per accidẽs, hoc se habet ad congnitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem falsum consequentis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, à negatiua vnius modi cognitionis confusæ ad negatiuam vnius modi,

¶Et ꝙ ita sit, & ꝙ ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic, Quandocũque intellectus fertur in ens, actualiter ipsum cõcipiendo, & nesciẽdo separare ens à substãtia & accidẽte, habet de ente cognitionẽ confusam actualem, sed multorum hominũ intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestaṫ, quia cũ intellectus actualiter fertur in ens & tamẽ nescit separare propriã eius rationẽ à rationibus propriis substantię & accidẽtis, aut habet cognitionem confusam aut distinctam. Non distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distĩctæ, est scire illi⁹ obiecti differẽtiã ab aliis, ergo cõfusam, & cùm positũ sit ꝙ sit cognitio actualis, sequitur ꝙ sit cognitio confusa actualis: Minorem experientia docet, videm⁹ enim multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc nescire distinguere rationem propriã entis à substãtia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & contra sensum, considerant enim ens ſm id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia non totaliter comprehendũt, ideo nesciunt ipsum ab aliis separare, restat igitur præsuppositũ in nostra conclusione solidũ, & falsum esse, ꝙ ens sola cognitiõe actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare cõclusionem, q̃ habes quo ad primã partẽ à S. Tho. & Auicen. dicẽtibus, ꝙ ens est id ꝙ ĩtellectui nostro primo imprimitur. probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omniũ, ergo est primus via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaphy. tex. com, 15. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius conceptus cùm addat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte. *Tex. cõ. 15.*

¶Respondet Antonius Trombeta, ꝙ perfectio cõceptus est duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidẽtię, ille cõceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectũ perfectius positiuè, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includẽs ex Arist. (in proœ. Meta.) Vnde si in argumento fit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa: & minor vera, si de perfectione euidentiæ, maior est vera & minor falsa.

¶Contra, & probo ꝙ minor sit vera de perfectione euidẽtiæ loquẽdo, ita ꝙ cõceptus actualis cõfusus entis sit imperfectissim⁹, quo ad euidentiã. Ille conceptus est omnium ineuidentissimus sub quo intellectus positus magis remot⁹ est à cognitione aliorum omniũ, q̃ sub quocunque alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi. s. ꝙ intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, q̃ habẽs quẽcunque aliũ conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidẽtissimus omniũ. *Lect. 2.* Maior patet ex eo ꝙ euidẽtia conceptus, cũ sit propria perfectio intellectus, quantũ maior est, tantò intellectũ magis propinquũ reddit ad aliorũ cognitionem, præsertim cũ intellectus ex euidẽtibus ad ineuidẽtiã naturaliter procedat. Minor vero probatur sic. Quãdocũq; sunt aliqui duo cõcept⁹, quorũ vnus actualiter alterũ includit, & nõ ecõuerso intellect⁹ habẽs illũ, qui actualiter includit alterũ, est in proximiori dispositiõe ad cognoscẽdũ reliquũ, q̃ econuerso, modo cõceptus entis ita se habet ad alios, ꝙ ipse alios nõ includit, alij vero actualiṫ ipsũ includũt, ergo intellectus habẽs cõceptũ ẽtis magis distat ab aliorũ cognitiõe, q̃ habẽs quẽcunq; aliũ cõceptũ, Et cõfirmatur per Sco. dicẽtẽ, ꝙ pars rationis actualiter intellectę est satis proxima intellectui, adeò vt proximius esse nõ possit. Illud aũt ꝙ adducitur ex proœ. Metaph, ꝙ euidẽtia attẽditur penes obiectum pauciora actu includes, ad propositũ non est quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo aũt noster est de euidentia se tenẽte ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidẽtia & incerta.

¶Secũdò ꝓbatur eadẽ cõclusio sic, Cognitio primorũ prĩcipiorũ est prima cognitio cõplexa, ergo cognitio ẽtis ẽ prima cognitio ĩcõplexa. Antecedẽs patet ex eo ꝙ cognitio quæ ẽ à natura debet ꝑcedere eã, quæ est ex industria, & ex eo ꝙ in oĩum sunt notitia etiã in pueritia, & ex eo ꝙ præsupponũṫ ad ꝗlibet discere, vt habeṫ primo Poste. *Tex. Cõ. 5.* Cõsequẽtia verò probaṫ, q̃a cũ ens sit

terminus,

terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non essent primum cognitū, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc nō habita notitia principij, &c.

Contra Scoti positioné. ¶ Contra ipsam positioné Scoti arguit: Species specialissima nō est obiectū confusissimū simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primū cognitū. Consequētia tenet ex positione aduersa dicēte, ꝙ ideo species specialissima est primū cognitū: quia est cōfusissima. Antecedēs probat sic: Genus est confusius specie ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota: Antecedēs probatur, Quod plura cōtinet est cōfusius, genus plura cōtinet quàm species: animal enim continet plura, q̃ homo. ergo, &c.

¶ Respondent, ꝙ continentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & ꝙ id est cōfusius, ꝙ plura cōtinet actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶ Contra, confusius est ꝙ cōtinet plura sine ordine, quam quod continet plura cū ordine: sed cōtinens actualiter continet plura ordinatè species enim ordinatè continet partes diffinitiuas: ergo continens autem in potentia continet plura sine ordine. ergo continens plura potentialiter est confusius.

¶ Respondet Anto Trombeta, ꝙ genus continet species ordinatè & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi mediis differentiis, quæ sunt valde ordinatæ.

de differētia. ¶ Cōtra, Genus cōtinet species & differētias in actu: sed in potētia (vt dicit Porphyrius.) ergo cōtinet eas indistinctè. Tenet cōsequētia: quia actus est qui distinguit, septimo Metaph. tex. com *co. 49* 49. tunc vltima continet indistincte: ergo non ordinatè, Tenet cōsequētia: quia ordo absque distinctione non est imaginabilis (etiā si fingendi detur licentia), Quòd autem dixit, genus, s. non respicere species nisi medijs differentiis ordinatis, nō iuuat: eo quod non solùm species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absq; ordine continet: vt probatum est.

¶ Aduertas hic, quod confusio non sequitur continentiam plurium (vt Scotistæ fingunt) sic enim vniuersum esset maximè confusum: sed cōtinentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbium est, Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA Conclusio est ista, Inter cōceptus actuales confusos prædicatorū quidditatiuorū nō est essentialis ordo originis. probatur sic, Quandocunque sunt aliqui cōceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari nō genitis inter mediis. Ista patet de se: alioquin nō esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus cōfusos actuales extremorū absque intermediorū cōceptibꝰ: ergo nō est inter eos essentialis ordo originis. Minorē experiētia declarat: experimur nāque nos cōcipere hominē, & substantiā, & tamē intermedia ignoramꝰ nō solū distinctè, sed cōfuse: caremꝰ enī cōceptibꝰ ꝓpriis eorū. quibꝰ actualiter in ipsa dirigat intellectus acies: & nō solū ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et qa hæc ratio cōuincit me, ideo solā adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarū dicentiū, ꝙ est ordo essentialis inter conceptus confusos: non enim possunt soluere hanc rationem.

¶ Sed immediate contra hæc obiicitur sic, Inter conceptus cōfusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis: ergo ita pōt primò generari cōceptꝰ speciei specialissimę, sicut entis: ꝙ est contra primā conclusionē. Tenet consequentia: quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest.

¶ Ad hoc dico negādo cōsequētiā, licet enim non sit ordo essentialis inter oēs conceptus confusos, est tamē talis ordo inter cōceptus entis, & quęcunque aliū. Nec hoc est volūtariū, eo ꝙ conceptus entis est quędā forma generalissima ipsiꝰ intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materię, vnde sicut inter formam corporeitatis & alias est ordo essentialis non autē inter alias format inter se, ita inter conceptū entis & alios, nō aūt inter alios inter se, pōt enim post cōceptū entis ꝙcunque aliud cōcipi, Siue substātia, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiā cōceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui sicut & cognitio primi principij, statī enī pręsentatū ens ab oībꝰ cognoscit, & ideo ipsū oportet eē priꝰ aliis essētialiter sicut vniuersalit actꝰ naturalis præcedit cæteros, q penitus ab extra sunt, nō est aūt similis ratio de aliis cōceptibꝰ iter se. Et hęc de tertio,

Quinque dictorū S. Tho. defensio QVO AD QVARTVM, quia Anto, Trombeta impugnat quædam dicta S. Doc. in prima parte, q. 85, ar, 4. vbi tradit ordinem intellectualis cognitiōis ſm viam Peripateticā, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinq; autē sunt dicta, contra quę arguit. Primum est, intellectus est vniuersaliū & prius magis vniuersaliū. Secūdū, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertiū, Notitia rerū in vniuersali est notitia incompleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiēs de potentia ad actū prius communius, quam minus commune cognoscit.

¶ Contra primum arguit sic, S. Tho. tenet, ꝙ quicquid est in re & ex natura rei sit singulare, addo huic aliā ꝓpositionē, s. illud ꝙ pręcedit actum intelligēdi est reale, tūc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectiōe intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo nō pōt intelligi magis vniuersaliter, Maior est S, Tho. Minor est secundo supposito patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis, est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, s. primi actus intelligēdi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectū relatione reali, quæ non est nisi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis. *Primo intellectꝰ est vniuersaliū, & prius magis vniuersalium.*

¶ Ad hęc respōsio, ꝙ Maior potest habere duplicem sensum. Primus est, ꝙ quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte nō solū singularitas, sed humanitas & animalitas. Secūdus sensus est, q̃cquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularizatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentū si debet esse tribꝰ terminis. Maior est falsa in primo sensu. in secūdo autem cōceditur totū argumētū, ens siquidē primò cognitum non habetur esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeant infrà patebit.

¶ Contra ſm dictum, s. intellectus noster procedit de potētia ad actum, arguit sic. Ista propositio assumitur à S. Tho. ad probādū illam conclusionē, s. magis vniuersale prius intelligitur, aut ista propositio cōcludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit ꝙ intellectus prius intelligat aliquid in potentia, q̃ in actu, ipsa est vera, sed non ad propositum: cōcedo enim ꝙ intellectus prius intelligit speciem specialissimā in potentia, quā in actu: sed hoc nō habetur, ꝙ prius genus quam speciem intelligat, Si autē intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum, id est de notitia imperfecta ad perfectā, ipsa nō est vniuersaliter vera vt patet cùm proceditur à notitia præmissarum ad conclusiones, & à notitia causæ ad effectus notitiā: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet ꝙ intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quam perfectum, nam aër illuminatus non prius imperfecte: deinde perfecte illuminatur a sole, similiter intellectus prius recipit actum quam habitū: & tamen actus est perfectior habitu, vnde ad hoc quod propositio sit vera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum. *Secūdo intellectus humanus procedit ex potētia ad actum.*

¶ Ad hoc respondeo ꝙ S. Tho. intelligit illam propositionem neutro illorū modorū precise, sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimate perfectū trāsiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectum: & habet ista propositio ex octauo Phy. text. com. 58. & nono Meta. text. cōmento. 14. & in libro secūdo de Partibus animaliū, ꝙ priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor. s. intellectus noster est exiēs de potentia ad actū vltimate perfectū, puta cognitionē distinctā speciei specialissimę trāsiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actū imperfectū, q̃ perfectū, minor est euidēs: eo ꝙ cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij: & sic ratio concludit ꝙ prius magis vniuersale quàm minus vniuersale distincte cognoscamus: ꝙ intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est qa credidit S. Tho. loqui de cognitionibus cōfusis actualibus, cùm, sicut supra dictum est loquatur de cognitione confusa virtuali ipsius speciali & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distīcta actualis generis appellatur ibi cōfusa ipsius generis & specierū eo ꝙ confuse in illa species & generis potestas cognoscantur. Ad id ꝙ additur contra hāc ꝓpositionē, Intellectus ꝓcedit de notitia īperfecta ad pfectā, dico ꝙ hæc proposito est vera vniuersalissime si intelligat.

¶ Pro cuius intellectu & omniū instantiarum solutione aduerte primò, ꝙ processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinē generationis tātum, alter secundum ordinem generatiōis & causalitatis effectiuæ, vel finalis. Primus processus est quādo inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem, Secundus est quādo vltra istam prioritatē inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiuæ vel finalis.

¶ Secundò aduerte ꝙ aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter vel secundum quid istat enim quod aliquid sit simpliciter, id est secundum suam naturam altero perfectus: ꝙ tamen secundum aliquam conditionē est imperfectius illo sicut substātia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundū quid inquantū actuatur per illud, Dicit ergo ꝙ tam natura, quam intellectus in processu generationis tantū semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectū simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quam homo (vt dicitur in libro de animalibus. (In processu autē secūdo

proce-

procceditur de imperfecto non simpliciter, sed sm quid, ad perfectius sm quid, sicut substātia est prior generatione accidēte, & vltra hoc est prior causalitate finali, eo ꝙ est finis ei⁹, & quādoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, inquantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶Ad primā igitur instātiarū dicitur ꝙ præmissæ non sunt priores conclusione via generationis tantū, sed etiam ordine causalitatis effectiuè (vt dicitur secūdo Phy. tex. commen. 31.) In alia litera, vt testatur ibi S. Tho. & colligi pōt ex primo Posteriorū, & ideo sufficit ꝙ notitia earū sit imperfectior sm quid, vnde etiā in genere causæ materialis collocātur, secundo Physi. ibidē & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad secundam de processu notitię causę ad effectū. De aëre illuminato nō est ad propositum, quia illuminatio non est successiua, cōceptus verò generis & speciei sibi succedūt. Falsum quoque est ꝙ actus præcedens habitū sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verū de actu elicito ab ipso habitu, vt habes primo Ethico. talis autem est posterior habitu. Ordo quoq; essentialis cōceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem vnde non oportebit aliter laborare.

Tertiū notitia in vniuersali est notitia incompleta.

¶Cōtra tertiū, scilicet quod notitia in vniuersali est notitia incōpleta, arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratiōe particulari, ergo notitia in vniuersali, quę acquiritur per demōstrationē vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶Ad hęc dico ꝙ argumentum peccat per fallaciā æquiuocationis illius termini vniuersale. Arist. enim vocat demonstrationē vniuersalē illā, qua passio de suo ꝓprio subiecto scitur, & hoc tam in passionibus genericis, quàm specificis, & vult dicere ꝙ potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demōstrantē passionem de suo subiecto primo, quam illa quæ fit per demōstrationē, qua illa passio demōstratur de parte sub iecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, q̄ cognoscere hominē in seipso, & hāc vocamus cognitionē in vniuersali. Manifestū igitur est omni habenti ingeniū, ꝙ nostra dicta Arist. nō repugnant. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in vniuersali, &, A demonstratur demonstratione vniuersali, primo modo A non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secūdo modo A in seipso cognoscit̄ inesse suo primo subiecto.

Quartū notitia in vniuersali est notitia secū dū quid & in potētia, ac confusa.

¶Cōtra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quòd in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadā cōfusione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶Contrà, illa probatio nulla est, quæ procedit sm fallaciā æquiuocationis. ista est huiusmodi, ergo, &c. Declaratur Minor. quia aliud est loq. de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorū, quę in ipso includūt̄. Licet enī in notitia virtualis particulariū in vniuersali sit cōfusa, tn̄ notitia actualis ipsi⁹ vniuersalis est distincta, & q̄a ab his, quæ actualiter cōfundūt̄ in obiecto, attendit̄ cōfusio notitiæ cū notitia specificet̄ ab obiecto, & his, quæ sunt intrīseca nō debet dici notitia cōfusa, sed distīcta.

¶Ad hæc dico ꝙ iste nō intelligit S. Tho. qui vult, ꝙ notitia disiuncta animalis, vt est totū diffinibile, sit notitia cōfusa animalis, vt est totū vniuersale, & consequēter notitia cōfusa specierum, & ideo non accidit æquiuocatio Fatemur enim ꝙ notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, & nō in suas species est notitia cōfusa animalis, vt totū vniuersale est & nō solū specierū ei⁹, vt expressè dicit ibi S. Tho. vnde contingit animal simul esse notū distinctè & cōfusę diuersimodè, vt supra dictū est. Nec oportet ꝙ si istæ duæ notitiæ simul in ueniātur, sint eędem cum etiam separētur, puta cùm & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod aūt addit ꝙ talis notitia nō debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo ꝙ minor est cōfusio actualis q̄ potētialis. Quod vltimo additur, ꝙ notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositū non est, cōfusio enim & distinctio non sunt species cognitionū, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdē obiecti non essent eiusdem speciei & sic notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptū eius implicat cōtradictionem in proposito.

1. quæst. 85. articu. 3.

Quintū sensus exiēs de potētia ad actū magis cōe prius attingit, quā minus cōmune

¶Cōtra quintum, s. ꝙ sensus exiens de potētia ad actū prius cōmunius quàm minus cōmune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quòd si dicas sensum non cognoscere magis cōmune in se, sed pro cognoscere singulare magis communius, cōtrà, aut cognoscit singulare magis cōmuni⁹, ita ꝙ singularitas est ratio cognoscendi, aut ita ꝙ natura cōmunis sit ratio cognoscēdi, primū nō est dicēdū, vt de se patet, nec sm potest dici à Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouēdi sensum.

¶Contra ꝙ arguitur sic, illud nō est ratio mouendi, ꝙ est idem re & ratiōe ei, cui repugnat ratio mouēdi, sed natura cōmunis est eadē re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouēdi, ergo, &c. probatur minor, q̄a natura & singulare non distinguntur realiter, non ex natura rei apud te, nec ratione ꝙ probo, q̄a distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo aūt priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis nō depēdet ab ente ratiōis, sed sensatio est act⁹ realis, ergo nō depēdet ab ente ratiōis. sed obiectū sensibile habēs in se distictio nē rationis est ens rationis, vel aggregatū ex ente reali & ratio nis ergo, &c. Et cōfirmat̄ ratio principalis sic, Quęcunque sunt indistincta omnino sm rem, si vnū terminat ad aliquā actionē realē & reliquum terminabit eandem, sed natura magis cōmunis & minus communis sunt homini, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Cōfirmatur secundo, idē sensus primò cognoscit ꝙ species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primò representat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia, ergo, &c. Minor probatur, Species sensibilis primò representat obiectū sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturæ specifice. Tum quia est actualior & perfectior. Tū quia species sensibilis est naturalis similtudo causata ab obiecto repræsentās ipsam adęquatè sm rationem sibi essentialius competentē, ergo magis repsentat ipsū ratiōe, quæ sibi essentiali⁹ & pfecti⁹ cōpetit, quā sub ea ratiōe, quę sibi remotè & min⁹ pricipalit̄ cōpetit.

¶Ad hęc respondetur, ꝙ respōsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, ꝙ natura talis puta color & non natura cōmunis, id est color cōmunis est ratio mouēdi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte, nam apud S. Tho. in Prima parte. q. 3. ar. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguūtur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter si post sensationem, fundamētaliter tamē pręuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad cōfirmationē dicitur primò, ꝙ obiectū sensibile habēs distinctionē rationis fundamētaliter, nō est ens rationis, nec aggregatū ex ente reali & ente ratiōis. Distinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit supra rē. Dicitur secundò ꝙ sensatio nō causatur à distinctione naturę, sed à natura ipsa habente talē cōditionē, & ideo dato ꝙ distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil cōcludit, non enim color inquātū distinctus à sua singularitate mouet, sed hic color inquātū color, de cuius ratiōe, nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationē dicitur, ꝙ maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponētes in suis terminis, quales sunt actiones inmanēntes, possum enim intelligere Dei sapientiā non intelligēdo eius bonitatē. Ad alias confirmationes premitto, ꝙ non dicit S. Tho. ꝙ semper sensus pri⁹ cognoscat magis cōmune, quā minus cōmune: verbo enim sua sunt ista. Et quia sensus exit de potētia ad actum, sicut & intellectus, idem etiā ordo cognitionis apparet in sensu, nā primò sm sensum diiudicamus magis cōmune, quā minus commune & sm locū, & sm tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi ꝙ sensus primò sm locum & tempus cognoscit singulare magis communis, & nō habetur, ꝙ semper ita sit, vnde argumenta illa non sunt contra S. Tho. licet non concludant, falsum enim est, ꝙ species sensibilis primo repræsentet singulare speciei specialissimę, & eius probatio falsa est, s. ꝙ species sensibilis sit primò impressa à natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur à per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrēdo, propterea species visibilis imprimitur primò à visibili in eo, ꝙ coloratū, & non ab ipso, in eo, ꝙ est albū vel nigrū. Nec obstat, ꝙ albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur ꝙ sit primū obiectū potentię. Nec est verum ꝙ assumit, s. ꝙ essentialius insit sensibili natura specialissima, quā natura generis, imò huic visibili, vt sic essentialior est color, quàm albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, ꝙ sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

1. quæ. 3. articu. 3.

QVO AD quintum respondetur ordinate argumētis factis, & ad primū negatur illud vltimo assumptum, s. ꝙ perfectissimus effectus, quē possunt primo producere agentia ad intellectionē, sit conceptus specificus. Dico enim, ꝙ perfectissimus, quē pro tūc possunt: est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cùm cōtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, nō valet cōsequentia. Ad cuius probationem dicitur, ꝙ nulla virtus potest in perfectiorem effectū suo effectu perfectissimo simpliciter, quęlibet tamē virtus potest in effectū perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quē potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi sm quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis nō potest in perfectiorē effectū, quā sit Leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamē in effectū perfectiore illo, quē ꝓducit in principio actionis, q̄a tamē effectus fuit perfectissimus, quē pro tunc posset ꝓducere. Ad cōfirmationē dicit̄, ꝙ Minor est falsa, nā intellect⁹ existēs in pura potētia nō est ęquē dispositus ad cōceptū specificū, sicut entis, nō per positionē alicui⁹ cōtrariæ dispositiōis, sed ꝓpter ordinē cōcept⁹ generalissimi ad speciales, sicut materie

prima

prima omni cōtraria diſpoſitione inconſiderata, non eſt æquè diſpoſita ad formas ſpecificas, & ad formam corporeitatis: ſed oportet primò recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad ſpeciales: propter quod conſueuit dici, quòd eſt indiſpoſitus priuatiuè & non contrariè.

¶ Ad ſecũdum patet reſponſio ex dictis: nam termini metaphyſicales vt ſic, non ponuntur à nobis primò cognoſci: ſunt enim termini metaphyſicales abſtracti abſtractione formali: ſed dicimus quòd ſignificatum huius termini ens concretum quidditatis ſenſibilis eſt primò cognitum.

¶ Ad tertium dico, quòd non oportet in quacũque formatione conceptus ſpecifici ſemper ſigillatim præformare conceptum confuſum entis: ſed ſufficit ens primò omnium fuiſſe cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quòd cùm apud nos non ponatur ordo eſſentialis inter iſtos cōceptus confuſos, non oportet tantum temporis intereſſe.

¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ ſpecies ſpecialiſsima nõ eſt facilioris abſtractionis, q̃ ens, loquendo de abſtractione ad propoſitũ requiſita: ſicut enĩ ad cōceptũ cõfuſum ſpeciei ſpecialiſsimę requiritur, & ſufficit duplex abſtractio: altera ꝑ actũ intellectus agẽtis, .ſ. ſeparatio à ſingularib⁹: altera per actũ intellectus poſsibilis, ſcilicet actualiter intueri ſpeciẽ, & nõ actualiter intueri genus: ita ad cõceptũ cõfuſum actualẽ entis duplex eſt abſtractio neceſſaria: prima eſt à particularib⁹, quę quidẽ fit, cũ ſpecies quęcunq; abſtrahiť ab intellectu agẽte: altera fit ab intellectu poſſibili per hoc, ꝙ in quidditate quacũq; ſibi primò præſentata actualiter, primò cõcipit ens non cõcipiendo actualiter cætera quæ in illo ſunt: vnde tãta & tã facilis eſt abſtractio illa entis, q̃ facilis eſt abſtractio ſpeciei ſpecialiſsimæ: imò abſtractio iſta entis eſt facilior: quia faciliùs eſt actualiter cõcipere prius ſine poſteriori q̃ ecõuerſo: ex quo patet, ꝙ abſtractio illa de qua loquitur argumẽtum nõ eſt neceſſaria ad cognitionem cõfuſam.

¶ Ad quintũ dico, ꝙ Minor eſt falſa: & ad eius probationẽ negatur cõſequẽtia, eo ꝙ ſenſus nõ mouetur à ſingulari in eo ꝙ ſingulare. Ille enim modus arguẽdi ſm regulã Topicã non tenet, niſi cùm prædicatum cõuenit ſubiecto, ſecũdum ꝙ ipſum, vt habes à S. Tho. in tertio cõtra Gentiles. ca. 139. quod in propoſito nõ reperitur: nõ enim hic color, inquantũ hic, mouet viſum: ſed inquãtum color. Ad aliã probationẽ dicitur, ꝙ Maior aſſumpta nõ eſt vera vniuerſaliter: eo ꝙ coloratũ magis mouet viſum, q̃ hoc nigrũ: quia à remotioribus mouet. Agẽs nãque corporale quãto in remotius agit, tantò fortius videtur. Secũdo dicitur, ꝙ fortius mouẽt ſenſum multa ſingularia imperfecta, quàm vnum actualius & perfectius: & quia omnia ſingularia ſunt ſingularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à ſingularibus entis, quàm à ſingularibus huius ſpeciei, & cũ intellect⁹ accipiat vniuerſale ex multis ſingularibus, vt diciť 2. Poſte. (& in procemio Meta.) ideo pri⁹ cognoſcit ens, q̃ ſpecies: & ſm hoc dicitur ad argumentũ, ꝙ maior eſt vera cæteris paribus: nõ aũt vbi aliqua imparitas ſicut in propoſito accidit, præpõderãs inuenitur: multò enĩ plura ſingularia entis pręponderant paucioribus ſingularibus ſpeciei, ſicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad ſextũ dicitur, ꝙ Maior ſimpliciter eſt falſa. Ad autoritatem Philoſophi dicitur primò, quòd tex. Commentatoris eſt corruptus: debet enim legi confuſa & non cõpoſita. Dicitur ſecundò, vt ſaluemus Commẽtatorem, quòd compoſitum eſt notius ſuis componentibus, vt ſic, non autem abſolutè: vnde prius confuſè cognoſco hominem, quàm partes eius diſſinitiuas vt ſic: abſolutè tamen prius cognoſco magis vniuerſale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attẽtos, dicendorum difficultatem apperiens, tria proponẽdo, quid nomine Eſſentiæ & Entis ſignificetur, & quomodo in diuerſis diuerſimodè inueniatur, & quomodo ſe habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica eſt, vt diuerſitas opinionum circa ipſa teſtatur, ſunt enim maximè vniuerſalia, quæ ſunt difficillima ad cognoſcendum: vt dicitur primo Metaphyſicorum.

Quid rei & quid nominis intellectus.

CIRCA hanc particulam nota, ꝙ ſicut quid rei eſt quidditas rei, ita quid nominis eſt quidditas nominis: nomen aũt cum eſſentialiter ſit nota earũ, quæ ſunt obiectiue in anima paſsionũ (ex primo Peri hermenias) nõ habet aliã quidditatẽ niſi hanc, quod eſt ſignũ alicuius rei intellectæ ſeu cogitatæ: ſignũ autem vt ſic, relatiuũ eſt ad ſignatũ: vnde cognoſcere quid nominis nihil eſt aliud, q̃ cognoſcere ad quid tale nomẽ habet relationẽ: vt ſignũ ad ſignatũ. Talis autem cognitio poteſt acquiri per accidẽtalia illius ſignati, per cõmunia, per eſſentialia, ꝑ nutus, & quibuſuis aliis modis, ſicut a Gręco quærẽtibus nobis (q̃d nominis anthropos) ſi digito oſtẽdatur homo, iã percipimus quid nominis: & ſimiliter de aliis. Interrogãtibus verò q̃d rei, oportet aſsignare id ꝙ cõuenit rei ſignificatæ ĩ primo modo perſeitatis adæquatę. Et hæc eſt eſſentialis differẽtia inter q̃d nominis, & quid rei, ſ. ꝙ quid nominis eſt relatio nominis ad ſignatũ: q̃d rei verò eſt rei relatæ ſeu ſignificatæ eſſentia: & ex hac differentia ſequũtur omnes aliæ, quę dici ſolẽt, puta ꝙ quid nominis ſit nõ entiũ cõplexorum, per accidẽtalia, per cõmunia, per extranea: quid rei verò eſt entiũ incõplexorũ per propria & eſſentialia: relatio enim vocis poteſt terminari ad nõ entia in rerũ natura, & cõplexa: & declarari per accidẽtalia, & huiuſmodi: eſſentia aũt rei nõ niſi ꝑ ꝓpria eſſentialia habetur de entib⁹ incõplexis.

Quia verò ex compoſitis cognitionem ſimplicium accipere debemus, & ex poſterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus conuenientior fiat diſciplina: ideo ex ſignificatione entis ad ſignificationem eſſentiæ procedendum eſt.

¶ In hac tertia parte procemij reddit auditores dociles ordinẽ dicẽdorũ proponẽs tali cõcluſione. Ab ente ad eſſentiã ꝓcedendũ eſt: quã probat duplici medio. Primo ſic, Ex cõpoſitis ad ſimplicia procedẽdum eſt: ſed ens eſt velut cõpoſitum, & eſſentia velut ſimplex: ergo ab ente ad eſſentiã procedendũ eſt. Secũdo ſic, Ex poſterioribus in priora ꝓcedendũ eſt: ſed ens eſt poſterius eſſentia: ergo ab ente ad eſſentiã procedendum eſt. Maior vtriuſq; rationis probatur: quia ex facilioribus eſt inchoãdum: compoſita autẽ & poſteriora ſunt faciliora nobis ſimplicibus.

¶ Circa minorẽ primę rationis nota, quòd ens, vt infrà dicetur, ſignificat id quod habet eſſe: id autem quod habet eſſe, comprehendit in ſe eſſentiã: eſſentia verò ſignificat id quod importat diffinitio, vt dicetur: quæ nõ dicit eſſe vel non eſſe, ex primo Poſteriorũ: ens ergo ita ſe habet ad eſſentiam: quòd cõplectitur in ſe vtrũque, eſſentiã, ſcilicet & eſſe: eſſentia verò alterum tantùm, & ideo ens appellætur compoſitum reſpectu eſſentiæ. Cap. 1. in prin. c. 1. q. 2. in fin.

¶ Circa maiorem ſecundæ rationis ſcito. quòd quãdo dicimus, Ex poſterioribus procedendum eſt, intelligitur ex poſterioribus ſecundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim eſt nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Phy. tex. com. 2. Minor ſecundæ rationis probatur ex eo, quòd compoſitum eſt poſterius componentibus: & ens (vt dictum eſt) compoſitum eſt reſpectu eſſentiæ.

CAPVT I.

Entis & eſſentiæ nomine quidnam ſignificetur, oſtendit. Nomina item varia ponit, quæ eſſentiam ſignificant.

SCiendum eſt, quòd ſicut in quinto Metaphyſicę Philoſophus dicit, ens per ſe dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decẽ genera. Alio modo, quod ſignificat propoſitionũ veritatem. Horũ autem differentia eſt, quia ſecundo modo poteſt dici ens omne illud, de quo affirmatiua propoſitio formari poteſt, etiam ſi illud in re nihil ponat: per quẽ modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio eſt oppoſita negationi, & quòd cæcitas eſt in oculo. Sed primo modo non poteſt dici aliquid quod ſit ens, niſi ꝙ in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiuſmodi non ſunt eſſentia. Nomen igitur Eſſentię nõ ſumitur ab ente ſecũdo modo dicto: aliqua enim dicũtur hoc modo entia, quę eſſentiam non habent, vt patet in priuationibus: ſed ſumitur eſſentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum eſt, quod ſignificat ſubſtantiam rei.

¶ Hic incipit tractat⁹ diuiſus in duas partes. In quarũ prima declarať quid nomine Entis & eſsẽtię ſignificetur. In ſecũda verò qũo eſſentia in diuerſis diuerſimodè inueniať: pars prima vnico abſoluiť capitulo, pars ſecũda ſex: & ſic totũ integrãt tractatũ capitula ſeptẽ. Quorũ primũ, ꝙ prę manib⁹ habem⁹, tres partes cõtinet: in prima declarať q̃d nomine entis ſignificeť, in ſecũda q̃d nomine eſsẽtię, in tertia differẽtia nominũ ipſi⁹ eſsẽtię deſignať. Primũ tali diuiſiõe declarať, ens ꝑ ſe dupliciter dicitur: vno mõ, vt diuidiť ꝑ decẽ genera, alio modo vt ſignificat veritatẽ propoſitionũ: quẽadmodum dicit Ariſto. 5. Meta. tex. cõ. 14. Dixit ens ꝑ ſe ad differẽtiam entis ꝑ accidẽs aggregati ex reb⁹ diuerſorũ generũ, vt homo alb⁹: de quo habes quinto Met. tex. cõ. 13. Et innuit, ꝙ tripliciter differũt ens primo mõ, & ens ſecũdo modo. Primo, q̃a ens primo modo ꝑdicať nõ niſi de reb⁹ exiſtẽtibus in decẽ generib⁹, ens aũt ſecũdo modo prędicatur de omni eo, ꝙ põt eſſe ſubiectũ propoſitionis affirmatiuę. Secũdò differũt: quia ens primo modo eſt illud cõpoſitũ ſ. de quo ſuprà diximus, ꝙ aliqualiter cõplectitur in ſe eſſentiã & eſſe: ens aũt ſecũdo modo nõ eſt huiuſmodi: qñ. aliq̃d eſt hoc modo ens (puta negatio aut chimera) ꝙ non habet eſſentiã aliquã. Et ex hoc ſequitur tertia differentia, ꝙ ab ente primo modo tanquã à cõpoſito notiori Eſſentię, nomẽ ſumitur: nõ autem ſecũdo modo. Ens ſ. g. re. tat. pro.

CIRCA Primã differẽtiam aduerte primò, quòd veritas

ꝓpositiõis, quę est entis secũdo modo significati nihil aliud est ꝙ cõpositio facta in secũda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratiá, Sortes est cęcus ly est, nõ significat inhęrẽtiã cęcitatis in Sorte. eo ꝙ cęcitas omni inhęrẽtia caret cũ inhęrere realiũ accidentiũ sit: sed significat cõpositionẽ factam ab intellectu adęquãte seipsum per illã obiecto Sorti, s. carẽte virtute visiua. vnde 5. Meta. in alia litera dicitur, quod ens significans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est vera. Prima aũt significatio entis quid sit, infrà videbit.

t.cõ.14. cap.1. q.2.in fi.c.4. circa mediũ.

ADVERTE Secundo ꝙ licet nullo intellectu cõsiderante Sortes sit cęcus, & per cõsiderationẽ intellect⁹ nõ fiat magis vel minus cęcus: tñ cęcitas nullo intellectu cõsiderãte nullum habet esse in Sorte, stãt enim ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortẽ esse cęcũ, vt sic, nõ est Sortẽ habere aliquod esse substãtiale, vt patet nec accidẽtale, qa Sortes sit cęcus sola absentia visiuę virtutis, quę nihil suprà Sortẽ addit: vnde cęcitas nullũ esse omnino ponit in Sorte: ac per hoc ꝙ absq; omni cõsideratione intellect⁹ virtus visiua Sorti nõ inest, oportet Sortẽ nullo intellectu cõsiderãte esse cęcũ. Dubitatio aũt in hac re accidit, quia nõ rectè inspicitur ꝙ esse cęcũ nõ est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exẽplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu cõsiderãte, absentia tamẽ gubernãtis nullũ esse substãtiale aut accidẽtale ponit in naue, vnde nauẽ esse sine gubernatore extra animã nõ est esse aliquod, sed nõ esse gubernatã. Acquirũt aũt esse & fiũt entia priuatiões & negatiões, ex hoc ꝙ intellect⁹ intelligẽs priuatiões ꝑ habitus: & negatiões per affirmatiões format in seipso rei carẽtis aliquo mõ idolũ quoddam. Verbi gratia, cũ intellect⁹ format in se idolũ quoddã nauis gubernatore carẽtis: quod est ista ꝓpositio mẽtalis. Nauis est sine gubernatore, nõ pręsẽtia gubernatoris, ꝙ extra animã nihil ponit in anima, fit ens: ꝑ hoc ꝙ intellectus fecit ipsam propositionis terminũ aliquẽ, & cũ hoc esse sit in anima, & nullũ aliud esse habeat: cõsequens est ꝙ negationes huiusmodi & priuatiões nõ sint entia nisi in anima obiectiuè. & sic earũ esse nihil aliud est, ꝙ intelligi quomodo tantũ omnia entia rationis habẽt esse.

CIRCA Tertiam differẽtiam aduertendum est, quòd cum nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tãquam à composito nobis notiori essentię notitiam sumpsimus: sic Essentię nomen ab ente originem habet.

Et quia, vt dictum est, ens hoc modò dictum diuiditur per decem genera, oportet quòd essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocãtur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de aliis.

¶In hac secũda particula declaratur quid nomine Essentię importetur tali cõclusione, Essentia significat quoddã commune omnib⁹ naturis omniũ entiũ. Cuius talẽ declaratiõnẽ insinuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existentibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquod commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet ꝙ significet id quo aliquid est in quocũque genere & quauis specie. habent enim se ens & essentia vt quod & quo. cum autem naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in generibus & speciebus: sequitur quòd essentia significat aliquod commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia prędicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo Essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO. II.

Num Ens & Essentia significent immediatè ipsa prædicamenta: vel illorum naturas, an immediatè.

CIRCA Hanc particulã insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significẽt, immediatè ipsa prędicamenta seu naturas eorũ, an mediatè: in hac dubitatione tria agam. Primò declarabitur titulus quæstionis: secũdo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur. tertiò ponetur opinio Sancti Thomæ. Pro primo scito, quòd significare mediatè in proposito est significare aliquid mediãte aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatè (mediante scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominẽ: nisi quia homo est substãtia animata sensibilis. Significare immediatè est significare aliquid nõ per aliquã naturã, seu realitatẽ superiorẽ, sed per ipsam primò: sicut animal significat gradum sensitiuum immediatè: vt patet. Vertitur ergo in dubiũ hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem à naturis prædicamentalibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatè significet prædicamẽta, an immediatè significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO Ad secũdum, Scot. vt colligitur ex primo sen. dist. 3. q. 1. & 3. & di. 8. q. 2. opinat ꝙ ens significet decẽ prędicamenta mediatè: & imaginat enim ꝙ à quibuscũq; similib⁹ sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtriusq; cõmunis & prior vtroq;: & sit cũ substãtia & accidẽs habeãt simililitudinẽ ĩ ente, & ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusq; cõmunis & prior tã substãtia, ꝙ accidẽte ꝙ nomine entis significat. Quod vt melius intelligat pono ꝓcessum istarũ abstractionũ diffusẽ. Cũ eñ Sortes cõueniat cũ Platone in humanitate & nõ cũ Brunello ab eis põt abstrahi humanitas cõmunis & prior eis: & inde cũ homo cõueniat cũ Brunello ĩ sẽsibilitate & nõ cũ plãta, ab eis põt abstrahi animalitas cõmunis & prior eis: & inde cũ animal cõueniat cũ plãta in vegetabilitate, & nõ cũ lapide, ab eis põt abstrahi vita cõmunis & prior eis: inde cũ viuũ cõueniat cũ lapide in corporeitate & nõ cũ intelligẽtiis, ab eis põt abstrahi corporeitas cõmunis & prior eis: inde cũ corp⁹ cõueniat intelligẽtiis in substãtialitate, & nõ cũ accidẽtib⁹, ab eis põt abstrahi substãtialitas cõmunis & prior eis: inde cũ substãtia cõueniat cũ accidẽte in entitate reali, & nõ cũ entib⁹ rationib⁹, ab eis abstrahibilis entitas cõmunis & prior eis, & cũ hic realitas vltimò abstrahibilis sit illa, ꝙ significat ens immediatè, oportet ꝙ prędicamẽtales realitates seu naturę mediatè sub entis significatione claudantur. ¶ Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem transcendentium ad prædicamenta, an scilicet sint eorum prædicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc: quia infrà speciales erunt de his quæstiones.

Scot. 1. dis. 3. q. 1. & 3. dis. 8. q. 2.

¶Cõtra hãc opinionẽ arguo dupliciter. Primò autoritate Aris. 8. Met. tex. cõ. 16. vbi soluẽs questionẽ. Quare quidditas sit vna, dicit ꝙ in substãtiis separatis nõ est quęrẽda alia causa: quia in eis nõ est nisi forma, quę statim seipsa est ens & vnũ: queadmodũ ens statim seipso est substãtia & quãtitas, & cætera prędicamẽta, non expectãs aliud faciẽs. ipsum naturas prædicamentales. ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quandã realitatẽ priorẽ prædicamẽtis: ergo expectat aliquid cõtrahẽs ipsum ad prædicamenta cõsequẽtia nota. consequẽs autem est contra Arist. ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedẽtis ens non significat realitatẽm priorem prędicamẽtis. ¶Secũdo arguitur autoritate. Comẽt. 10. Met. com. 18. dicẽtis, ꝙ hoc nomen ens, vnũ, significat id quod significat in prædicamẽto substãtię & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediatè aliqua cõmũni. quid clarius? Ratione non arguo: quia oportet egredi limites. Hęc de secundo.

ca. 2. q. 2. cap. 1. circa me. in quodã dubio. T. c. 16. Com. 11

QVO AD Tertium pono opinionem S. Thomę ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnũ conceptum formalem communem in repræsentando substãtię & accidenti Deo & creaturę.

Conclusiones duæ.

SECVNDA Est ista, Ens significat vt cõceptũ obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus generibus distinctum secundum rationem à propriis conceptibus obiectalibus omniũ generum: nullum gradum supra naturas genericas specificas & indiuiduales exprimens.

¶Pro intelligentia terminorum nota, ꝙ conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Cõceptus formalis est idolũ quoddam, ꝙd intellectus possibilis format in seipso repræsentatiuũ obiectaliter rei intellectæ: quod à Philosophis vocatur intentio seu cõceptus: à Theologis verò verbũ. Cõceptus autem obiectalis, est res per cõceptũ formalem repręsentatã in illo terminãs actũ intelligẽdi. Verbi gratia, cõceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cũ vult ipsam intelligere: cõceptus verò obiectalis eiusdẽ, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomẽ significare cõceptum ꝙ significet alterũ tantũ: significat enim leonis nomen cõceptũ vtrunq;, licet diuersimodẽ. est nanq; signum cõceptus formalis, vt medij, seu quo. & est signũ conceptus obiectalis, vt vltimi, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶Probo ergo conclusionẽ primã tali medio, omnia similia qualicunq; similitudine etiã analoga seu imitatiua secundum id in quo assimilãtur, possunt per eandẽ imaginem repræsentari: sed Deus & creaturę substãtia & accidens habent similitudinẽ inter se saltẽ analogam: ergo secũdum id in quo assimilantur, possunt per eandẽ similitudinẽ repræsentari. Sed assimilãtur in esse: ergo eadẽ similitudine poterunt repræsentari inquantũ habẽt esse. similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & ꝓpositiões ab omnib⁹ sunt concessæ: cũ Maior fuerit dilucidata. quã sic ex notiorib⁹ suadem⁹. Vbicũq; inuenitur agẽs, ꝓducere sui similitudinẽ in alio, si id aliud ꝓducat aliud simile sibi ſm id, quo ipsum assimilat primo: oportet tertiũ assimilari vtriq; ea ratiõe: q quicquid est simile alicui in eo, illud est alteri simile est simile vtriq;: sicut species Sortis in oculo meo ꝓducta ab imagine Sortis ĩ speculo est similitudo

representatiua vtriusq; & figuræ Solis: in speculo à qua immediatè est causata:& figurę Sortis in seipso à qua est mediatè causata. Sed ita est mō, ꝙ īter habētia analogā similitudinē Deū & creaturā, substātiā & accidēs, reperiē hmōi habitudo in ordine ad cōceptū formalē: igitur, &c. Fit aūt hoc sic manifestū exemplariter, Sapiētia diuina ꝓducit sapiētiam humanā, q̄ est quædā sui similitudo (imperfecta tamen) sapiētia aūt humana producit similitudinē sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, q̄ sapiētia in esse intentionali: sicut sapiētia extra est sapiētia in esse naturali. Cū aūt similitudo ista sapiētiæ in intellectu repræsentet sapiētiā humanā sm id quo illa assimilatur sapiētię diuinę: quia repræsentat eā sm propriam rationē formalē, sequitur de necessitate, ꝙ hic vnica similitudo repræsentat vtrāq;, humanā, s. ꝙ diuinā: vtpote quæ similis est vtriq;: licet ab humana sit immediatè exēplata, à diuina mediatè. Ex hoc exēplo, in terminis specialibꝰ intuere ꝓpositū nostrū in terminis trāscendentibus, qualis est ens. Cùm eñ esse creaturę assimileē esse diuino à quo exēplatū est, & esse accidentale assimileē esse substātiali à quo emanat: similitudo ꝓducta in intellectu ab esse substātiali siue accidētali in quātū assimilātur, erit omniū repręsentatiua imago, & cū cōceptꝰ nō requiraē ad intellectionē: nisi vt obiectaliter repsentet rē vnico cōceptu intellectꝰ in Deū & creaturā in quo ens fereē: & similiter in substātiam, & accidēs. Nec oportet ponere plures cōceptꝰ, & multiplicare entia sine necessitate. Quòd aūt hic sint nō solū sm mentē S. Tho. dicta, sed etiā sm expressam sentētiam patet in q. de diu. potētia Dei q. 7. art. 5. in corpore: vnde hāc rationē accepi: & in eadē q. ar. 6. vbi circa finē corporis q. adducit exēplum de speculo: & dicit expressè, ꝙ sic se habet cōceptꝰ nòster ad Deū & creaturas sicut species rei visæ in speculo: ita ꝙ Deus se habet vt res producēs similitudinē suā in speculo: creatura vt species in speculo: cōceptꝰ noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusq, repsentatiua. Vnde nullꝰ mētis cōpos pōt hoc negare in eius via.

CONCLVSIO secūda habet tres partes. Quo ad primā declaratur sic, cōceptꝰ obiectalis entis est id ꝙ repræsentaē per eiꝰ cōceptū formalē: sed eius cōceptꝰ formalis repręsentat id, in quo assimilātur omnia entia realia, ꝙ oportet ī eis esse, ergo cōceptꝰ obiectalis entis est aliquid reale inuētum in omnibus. Secūda ꝓpositio assūpta licet patere possit ex dictis, tñ declaraē adhuc, sicut cōceptꝰ formalis animalis repsentat fundamentū similitudinis genericę: & cōceptꝰ formalis hominis repsentat fundamētū similitudinis specificę: & vniuersaliter quęlibet imago cōmunis luribꝰ in repręsentādo repsentat fundamentū similitudinis inter illa plura: vt patet in exēplo suprà posito de specie in oculo causata à specie Sortis in speculo: quoniā illa repsentat nō similitudinē inter speciē in speculo, & Sortis: cū sit relatio, sed fundamētū illiꝰ similitudinis puta qualitates & lineamēta quæ sunt in vtroq;: sic conceptus entis formalis repręsentat fundamētum analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existētis quod in omnibꝰ esse absq; opere intellectus ex eo patet, vnde ꝙ similia sunt extra animā: cū hoc fundamētum repræsentatū sit cōceptus obiectalis entis, vt dictū est, patet cōceptum obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte conclusionis positum.

Secūda pars cōclusionis sequitur ex ista, si enim cōceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, consequens est, quòd non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur cònceptus entis à propriis omnium conceptibus obiectalibus: quòd erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdē sic declaratur, Si cōceptus obiectalis entis esset aliq̄s gradus supra gradus specificos & genericos: tūc cōsideratis pręcisè gradibꝰ specificis & genericis, cū eorū pręcisè passiōibus nō esset in eis vt sic, inuenire passiōes entis: hoc est falsū: ergo à destructionibꝰ cōsequētis, &c. cōsequētia declaraē: quia enim animal dicit aliū gradū ab homine, ideo homini secūdum differētialem conceptum præcisè non insunt passiones animalis, vt ostēdit falsitas istius reduplicatiuæ, homo inquātū ratiōalis, est bipes, circūloquēdo per ly, bipes, passionē animalis propriā & similiter si ens dicit aliū gradū à substātia, sequitur ꝙ cōsiderata pręcisè ratiōe cōstitutiua substātiæ substātia nō est vna, nec vera nec bona, &c. quæ nomināt passiones entis, &c. Falsitas cōsequētis probatur sic, Homo inquantū rationalis pręcisè est vnū q̄d vnitate, quæ est passio entis: homo inquātum rationalis dicit aliū gradum ab ente, secūdum te, contra quē arguo: ergo passio entis cōuenit aliis gradibus ab ente pcisè, vt sic acceptis: quod est oppositū cōsequentis. Prima ꝓpositio assūpta habeē ex Scot. in secūdo sen. dist. 3. q. 1, tenēte vnitatem mediā minorē vnitate numerali, & maiorē generica esse passionē entis, & sequi naturā specificā ratione vltimæ differētiæ. Manifesta quoque fit sic pro nunc eadē propositio, Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito, *Infra. c. .q. 6.* ꝙ rationale sit vltima differētia: ergo homo inquātum rationalis est vnꝰ formaliter, vnitas eñ nihil aliud est quam indiuisio. Sed de hoc (cū de vnitate naturę ageē) amplior erit sermo. Nūc aūt sufficiat ꝙ in gradibus specificis pręcisè, acceptis & similiter genericis est inuenire passiōes entis: quod erat probandū, & cōsequēter, quòd ens nō significat distinctum gradum à naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SED tūc ex quo res significata per hoc nomē ens est aliquid inuentum in omnibꝰ: & nō est gradus distinctꝰ cōtra specificos & genericos: declarandū superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicūque genericus vel specificus, vel differētialis vel indiuidualis, habet in se vnum ꝙ multis modis cōcipi possit: & secūdum quod quilibet gradus est habēs esse, nomine Entis importatur, & ad cōceptū obiectalem entis pertinet: secundū verò quod absolutè talis gradus cōsideratur, nomine proprio significatur, & cōceptus obiectalis illius est: verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectiōe formali, qua distinguitur cōtra reliquas vniuersi perfectiōes, habet ꝙ per cōceptum formalem humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: vt sic etiam habet quod sibi debeatur, seu cōueniat esse quidditatiuum, & actualis existentiæ: & sic repręsentatur cōceptu formali entis tanquā pars sui obiectalis Cōceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal hęc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde cōceptꝰ obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificę, vt habētes esse, sic eñ fundāt analogā similitudinē, de qua loquimur, & ꝓpterea ens & passiōes eius in quolibet gradu præcisè accepto saluātur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit, & cōformabilis intellectui & apetitui, &c. ꝙ à ponētibus ens abstrahibile à gradibꝰ specificis, & genericis saluari nō pōt. Quod aūt hęc sint secūdum doctrinam S. Tho. diligēter intuētem eius doctrinā censorem cōstituo. Infrà tamen cùm de analogia entis agetur, hoc ostēdemus: pro nūc satisfaciāt hæc dicta, præsertim, quòd tam prima, quam secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur quàm constat esse S. Thomæ.

¶ Tertia autē pars ab omnibus Thomistis asseritur vnanimiter. Si ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similibꝰ abstrahibilis est cōceptus entis, nō modo Scotistico, vt patet, qualiter sit verum quod hic S. Tho. dicit. scilicet essentia significat aliquid cōmune omnibus naturis omnium generum, & specierum: nō enim intēdit quòd essentia significet aliquam naturam cōmunem omnibus naturis, sed quòd significet omnes naturas, vt assimilātur in hoc, quòd essentia sunt: quælibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt) essentię rationem habent: sicut quælibet res habent rationē entis, vt sunt habētes esse, seu quę sunt.

Et quia illud, per quod res cōstituitur in ꝓprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitiōem indicātem quid est res. Inde est, quòd nomē Essentiæ à Philosophis in nomē quidditatis mutatur. Et hoc est quòd Philosophus in septimo Metaphisicæ frequenter nominat, quod quid erat esse id est hoc, per ꝙ aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusque rei, sicut dicit Auic. in secūdo Metaphysicæ suæ. Hoc etiā alio nomine natura dicitur accipiēdo naturā secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat, secundū, scilicet quod natura dicitur esse illud: quod quocūque modo intellectu capi potest: nō enim res intelligibilis est nisi per suā diffinitionem & essentiā. Et sic etiā dicit Philosophus in quinto Metaphysicæ, quod ōis substātia est natura: Nomē autem Naturæ hoc modo sumptæ videtur significare essentiam rei secundū quod habet ordinem vel ordinationem ad propriā operationē rei, cùm nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis verò nomē sumitur ex hoc, quod per diffinitioēm significatur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in ea res habet esse. *Quinque nomina quæ ad Essentiā spectant.*

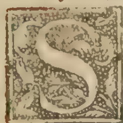
¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina Essentiæ inter se, enumerat quinq; eius nomina: primò, scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clarè, ac manifesto sermone in litera traditur, adeò vt addere non sit opus. *Parum post principium.*

¶ Nota tamen circa id quod de Boëtio affertur, ꝙ Boëtius in libro de duabꝰ naturis, & vna persona Christi, naturā quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: secūdò omnis substātia: tertiò principiū intrinsecū motꝰ: quartò specifica essentia seu differētia: quos modos (si Boëtiū nō habes) vide si placet in secundo sen. S. Tho. dist. 37. q. 1. art. 1. primo modo accipit

hic naturam 8. Th. quoniam sic communis est essentiis substãtialibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non nisi secũdum quid ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quàm compositorum substãtiarum probat. quòd demum essentia substantia cõposita non materia non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.

SEd quia ens absolutè & primò dicitur de substantiis, & posterius, secũdum quid de accidentibus: inde est quòd essentia propriè & verè est in substantiis: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid, &c.

¶Expedito primo propositorũ exequẽs in hac secũda parte tractatus, quomodo essẽtia in diuersis diuersimodè inueniatur, ꝙ secũdo loco propositũ erat. Primò declarat, quomodo essentia inueniatẽ in substãtiis cõpositis in trib⁹ capitulis, secũdò in substãtiis separatis duob⁹ capitulis: tertiò in accidẽtib⁹ vnico capitulo. Circa substãtias cõpositas tria declaranẽ in illis trib⁹ capitulis. In primo, q̄d sint entia substãtiarũ cõpositarũ: in secũdo, quomodo differãt inter se essẽtię substãtiarũ cõpositarũ. In tertio, quomodo se habeãt ad intẽtiones Logicas. incipiẽs aũt exequi in hoc c. quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur. Primò hoc declarat in cõmuni, omnes essentias vniuersi ad inuicẽ cõparãdo in duabus cõparationibus. Secũdo, quid sit essentia substãtiarũ cõpositarũ tribus cõclusionibus nègatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationẽ quandã circa conclusionẽ affirmatiuã, & soluit eã: Facit primò cõparationem primã inter essentias substãtiarũ & accidentiũ tali cõclusione, Substãtia verè & propriè habet essentiam: accidẽs autẽ secundũ quid, quam sic probat. Vnumquodq; sicut est ens, ita habet essentiã: sed substãtia est ens simpliciter, accidens verò est ens secũdũ quid. ergo substãtia habet essentiã simpliciter, accidẽs aũt secũdum quid. Maior ex dictis in præcedẽti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tamẽ sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolutè & primò prędicatur, & illud est ens ẜm quid, de quo ens posteri⁹, & secũdum quid dicitur: sed de substantia ens dicitur absolutè & primò, de accidente autem posterius & secũdum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens verò secundum quid.

QVAESTIO. III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuocè.

CIRCA Hanc Particulã dubitatur, an ens per prius dicatur de substãtia & posterius de accidẽte, an vniuocè de vtroq; In hac quæst. quinq; agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secũdò ponẽt opinio Sco. Tertiò arguẽt cõtra illã. Quartò ponẽt opinio S. Tho. Quintò respõdebitur argumẽtis in oppositũ.

¶Quo ad primũ sciendũ est, ꝙ aliq̄d dupliciter cõtingit de aliquib⁹ prędicari per prius & posterius. Vno modo ẜm esse illi⁹ prædicati. Alio modo ẜm propriã rationẽ eiusdem. Illud dicitur prædicari analogicè (secundũ esse) ꝙ perfectius habet esse in vno & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo ꝙ perfectius esse necessariò habet in vna specie, quam in alia. vnde cõmentator 12. Met. com. 2. dicit ꝙ prioritas & posterioritas specierũ non impedit vnitatẽ generis. & hoc modo non quærimus hic. per se enim motum est omnibus, quòd ens perfectiori modo est in substãtia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶Illud verò dicitur prædicari analogicè, seu ꝑ pri⁹ & posterius ẜm rationẽ propriã, quod de vno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero verò nõ nisi ĩ respectu ad aliud. Verbi gratia: Sanũ ꝑdicatur de animali sine rèspectu ad dięrã, medicinã & vrinã, de istis verò ꝑdicaẽ non nisi in respectu ad animal. dicit em̃ animal sanũ absq; additiõe aliqua. vrina verò nõ dicit sana, nisi q̄a est signũ sanitatis existẽtis in animali: & dięta similiter non est sana, nisi q̄a est cõseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cũ enim diffinies sanũ ꝑdicatũ de animali, nõ pones in ei⁹ diffinitiõe respectũ ad aliq̄d horũ. Cũ aũt diffinies sanũ ꝑdicatũ de vrina, in diffinitiõe ei⁹ ponẽt respect⁹ ad sanitatẽ animalis cũ ipsa aĩalis sanitate. & similiter ĩ diffinitiõe diętę & medicinę in eo, ꝙ sanę sunt. dices em̃. (vt iã dictũ) ꝙ vrina est sana. in eo ꝙ signum est sanitatis: dięta ĩ eo ꝙ cõseruatiua: & medicina in eo ꝙ causa est ill⁹: & hoc mõ vertit hic in dubiũ an ens ꝑdiceẽ analogicè: ita ꝙ absolutè prędiceẽ de substãtia: de accidẽtib⁹ verò nõ nisi relatiuè ad substantiã: ꝙ idẽ est ꝙ quęrere, vtrũ substantia in eo, ꝙ ens nõ includat accidẽs. accidẽs verò ĩ eo ꝙ ens includat substãtiã: & in hoc pẽdet tota quæst. inter nos & Scotũ: quoniã accidẽs in eo, quod accidẽs includere substãtiam ab omnibus conceditur. sed nõ accidẽs in eo, quòd ens. Hęc de primo.

QVO Ad secũdum Scotus primo sent. di. 3. q. 1. & 3. di. 8. q. 2. ponit hãc cõclusionẽ, Ens est vniuocũ substãtię & accidẽti Deo & creaturę: & probat eã sic: Omnis intellect⁹ certus de vno cõceptu, & dubius de diuersis, habet cõceptũ, de quo est certus, aliũ à cõceptu de quo dubius: intellectus quisq; potest esse certus de Deo seu de propria passione, quòd sit ens, dubitando an sit ens finitũ vel infinitũ: siue an sit substantia vel accidens. ergo cõceptus entis est alius à cõceptibus istis, & ita neutrum est ex se: sed in vtroq; illorum includitur: igitur vniuocus. prima propositio patet ex terminis. Minorem verò experiẽtia docet.

¶Secũdò sic, Ens nõ est vniuocũ, ergo Deus nõ est à nobis naturaliter cognoscibilis aliquo cõceptu simplici. hoc est falsum: ergo à destructiõe cõsequẽtis, &c. Cõsequẽtia ꝓbatur, Nullus cõceptus est producibilis in intellectu nostro, q̄ nõ cõtineatur essentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phãtasmate: sed cõceptus nõ vniuocus Deo & obiecto relucẽte in phãtasmate est nõ cõtentus tã essentialiter q̃ virtualiter in obiecto relucẽte in phãtasmate. ergo null⁹ cõcept⁹ est ꝓducibilis in intellectu nostro, nisi sit vniuocus obiecto relucenti in phãtasmate: hoc aũt est creatura. ergo omnis cõceptus simplex, quẽ habem⁹ de Deo, est vniuoc⁹ creaturę: & cõsequẽter cõceptus entis Maior patet, Minor declaratur: quia obiectũ creatũ cõtinet essentialiter cõceptum increatum, vt de se notũ est, nec virtualiter: quia prius nõ includiẽ virtualiter in posteriori, sed ecõuerso.

¶Tertio sic. Omnis inq̄sitio Metaphysicalis de Deo ꝓcedit, cõsiderãdo rationẽ formalẽ alicui⁹: & auferẽdo ab ea imperfectionẽ, quã habet in creaturis, & reseruãdo illã rationem formalẽ, & attribuendo sibi omnino summã perfectionẽ: & sic ponendo illã in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere cõceptum eundem vniuocum, quẽ accipit ex creaturis.

¶Quartò sic, Ens non est vniuocũ substantiæ & accidenti. ergo substantia nõ est à nobis naturaliter cognoscibilis, hoc est falsum: ego, &c. Tenet cõsequentia, eo ꝙ cũ substãtia non immutet immediatè intellectũ nostrum ad aliquã intellectionẽ sui: sed tãtùm accidẽs sensibile: sequitur ꝙ nullũ conceptũ quidditatiuũ habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi à cõceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est à cõceptu accidẽtis, nisi ens vniuocum accidenti & substãtię. Hoc autẽ quod in ista ratione assumit, scilicet ꝙ substantia non immutet intellectum nostrũ ad aliquã sui intellectionẽ. probatur sic, Quicquid sua pręsentia immutat intellectũ, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur (sicut apparet ex secũdo de Anima) quòd visus est tenebræ cognoscitiuus, quãdo lux non est pręsens, eo quòd tũc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur à substãtia immediatè ad actũ circa ipsam, sequeretur quòd quando substantia non esset pręsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia cõsecrata non esse substãtiam panis: quòd est manifestè falsum.

¶Quintò arguitur autoritatibus secundi Meta. tex. com. 4. Probãs Aristo. causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, assumit hãc propositionem. Vnumquodq; maximè ipsum aliorũ dicitur, secundum quod aliis inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Arist. de causa entitatis, scilicet Deo & aliis: aliter processus Arist. nullus esset. arguit enim sic, Causa vniuoca entitatis & veritatis est maximè ens: & verè Deus est huiusmodi. ergo Auicenna quoq; primo Meta. cap, 2. dicit, Substantia & quãtitas nõ habet intentionẽ cõmunẽ nisi entis, cuius quædam sunt quasi species: & quædã quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductũ est de conceptu certo, & dubiis, Omnes inquit, imaginãtur incertitudinem entis. dubitant autem vtrùm sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens nõ prædicat alium cõceptum à suis inferioribus, dicẽtes quòd esse accidentis nihil aliud sit, quàm esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (vt patebit) non probant vniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omittõ: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

Aui. c. 2 circa me.

Algazel.

QVO Ad tertium arguo primo sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plus quam reliquũ vniuocatum: substantia & accidens sunt vniuocata per te in ente: ergo accidẽs non habet aliquid plus in ratione sui vniuoci, scilicet entis, quã substãtia: discursus bonus: cõclusio verò est falsa. ergo alterra præmissarum, non Maior: quia illa habetur ex ante prædicamẽtis: ergo Minor, quę est cõclusio aduersæ partis. Falsitas cõclusionis habetur septimo Meta. textibus & cõmentis secũdo & tertio, vbi dicitur ꝙ in ratione accidẽtis inquãtum ens ponitur substãtia, vnde Cõment. dicit in commento tertio, ꝙ sedens & stãs non dicũtur esse entia sine substãtia. patet autem ꝙ in diffinitione substãtię, inquãtum ens non ponitur accidens

Prima ratio.

cidẽs,nec ſubſtãtia, eo quòd abſtrahit apud eos ab illis. Patet ſecũdò falſitas illius concluſionis ex dictis Antonij Trombetę, qui in hac quæſtione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens,cadere ſubſtantiam. Vnde etſi ratio poſsit à Scoto ſecundum apparentiam ſolui gloſſando Ariſtotelem (gloſſa deſtruente textum) nullo tamen pacto poteſt ab Antonio Trombeta ſolui:eo quòd ab ipſa veritate coactus conceſsit in Quolibeto ſuo falſitatem concluſionis, quam Scotus negaret.

Vide ad hoc propoſitum commẽ. huius docto. ſecũdo Poſte.c.6. circa me. & videas cõſequẽtiam.

¶Secundo arguitur ſic, Ens eſt vniuocũ prædicatum in quid de pluribus differẽtibus ſpecie,in nulla differẽtia quidditatiue incluſũ:ergo eſt genus.Tenet cõſequentia ex diffinitiõe generis, & cõditiõe appoſita à Scoto in primo ſen.diſt.3.q.3.vltimã eñ particulã aſſumptã exigi dicit ad genus & benè,ſecundũ Ariſt. quarto Topi. Antecedens quo ad primã partẽ & ſecundã Scoti ibidem eſt.Quo ad tertiã autem probatur ſic:Si ens eſſet incluſum in aliqua differẽtia nõ vltima, ſequeretur quòd addendo differẽtiã non vltimã generi, eſſet nugatio:hoc eſt falſũ:ergo, &c.Tenet cõſequẽtia:q̃a bis ens poneretur eodẽ modo, ſemel ratione generis, & ſemel ratione differentię.Verbi gratia, Si ens includiẽ quidditatiuè in ratione animalis,& rationalis,dicendo animal rationale,erit nugatio:cũ eñ prima pars ratiõis animalis ſit ens,erit ratio ꝓpria animalis ens, A,B,C,Similiter cũ prima pars ratiõis ſit ens,erit ratio rationalis ens, D,E,F.& ſic dicẽdo animal rationale,dicẽs ens,A,B,C,ens,D,E,F,& cõſequẽter pones ens bis:&expreſsè nugationẽ cõmittes.Nec eſt opus impugnare reſpõſionem Scoti,vbi ſuprà ad hoc argumẽtum,quia nõ eſt ad propoſitũ: ait enim ꝙ ſicut dicimus, animal albũ abſq; nugatiõe,eo ꝙ ens clauſum in ratione albedinis denominat accidẽtaliter ens clauſum in rõne animalis;ita in ꝓpoſito dicimus animal rationale, eo ꝙ ens clauſum in rationali denominat eſsẽtialiter ens clauſum in animali abſq; nugatiõe.

Ariſt.1. diſ.3.q. 3.c.3.

2.diſ.3. q.3. in ſolutiõe quinti contra vniuocationẽ entis.

¶Hoc enim nõ eſt ad propoſitũ:aliud enim eſt loqui de ente in ſua ratiõe cõmuni,in qua indiſtinctè vniuocãtur ſupradicta: & aliud eſt loqui de ente particulariter accepto.Licet eñ palliari poſsit,ꝙ ens particulatũ ad albũ & rationale denominet ens particulatũ ad animal:non tamen poteſt intelligi, quòd prima pars rationis alibi formaliter ſumpti,denominet primã partem rationis animalis.Ea enim eſt ens eodẽ modo ſumptũ, cũ vniuocũ ſit:remanet ergo,quòd nugatio eſt dicere apud Scot.animal rationale: imo animal album eodem modo arguendo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶Quòd ſi aliquis vim faciẽdo in verbis Scoti,fortè dixerit, ens nõ claudi in rationali quidditatiuè & albo, ſed in rationalitate & albedine, tunc interim ſequitur principale intentum noſtrũ:quòd, ſcilicet ens in nulla differentia, includatur quidditatiuè:quia rationalitas non eſt differentia,ſed differentię principium ſecundum veram Auicennæ doctrinam:differẽtia enim prædicatur de ſpecie rationalitas autem non: quare,&c.

¶Tertio arguitur ſic,Ens eſt vniuocũ ſubſtãtiæ: & accidẽtis:ergo in ratiõe ſubſtãtię expreſsè cadit ens:ergo in diffinitiõe hominis explicitè cadit ens: hoc eſt incõueniens & contra Ariſtotelem & viam communem:ergo,&c.Prima conſequentia probatur,ex eo, quòd omne ſuperius vniuocum explicitè cadit in ratione ſui eſſentialis inferioris:ſicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda conſequẽtia probatur ex autoritate Ariſtotelis poſita in ſecũdo libro Topicorum:illa,ſcilicet quãdo aliquid ponitur in diffinitiõe alicuius loco illius:ſi ponatur eius ratio,clarior erit intellectus. Cũ ergo ſubſtantia ponatur in diffinitione hominis, & loco ſubſtantiæ liceat ponere eius rationem,in qua explicitè cadit ens,vt clarior ſit diffinitio,ſequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc cõmuniſsimus ambitus ipſius entis,aut carentia differẽtiarũ.Sicut nec ex his prohibetur ens tanquã prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione ſubſtãtię.Et cõfirmatur hoc per Scotũ,qui in primo.ſentent.diſt.3.ponit ens eſſe primum cognitum cognitione diſtincta: eo quòd ens cadat in cõceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

3. Met. T.c.16.

Cap.5.

1.diſt. 3.q.2

QVO ad quartũ principale prænoto differẽtiam inter vniuocũ & æquiuocũ,purũ & analogum. Vniuocata ſunt,quorum nomen eſt cõmune:& ratio ſecũdum illud nomẽ eſt eadem ſimpliciter.Pura æquiuocata ſunt,quorũ nomen eſt cõmune, & ratio ſecundũ illud nomẽ eſt diuerſa ſimpliciter.Analogatã ſunt quorum nomẽ eſt cõmune & ratio ſecũdum illud nõmẽ eſt aliquo modo eadẽ:&aliquo modo diuerſa,ſeu ſecũdum q̃d eadẽ, & ſecundũ quid diuerſa.Verbi gratia,Animal & medicina ſunt analogata ſub ſano: vnde habẽt illud nomen cõmune: vtrunq; enim illorũ dicimus ſanum: diffinitio autẽ eorũ inquantum ſana ſunt,eſt aliquo modo eadẽ, & aliquo modo diuerſa: animal enim,inquãtum ſanum,eſt habẽs ſanitatẽ: medicina,inquãtum ſana,eſt cauſa ſanitatis:ſunt enim eædem aliquo modo iſtæ diffinitiones: quia in omnibus includitur ſanitas: & ſunt diuerſæ aliquo modo:quia diuerſis modis ſanitatem reſpiciũt: vnde analogũ eſt mediũ inter purum æquiuocum & vniuocũ:ſicut inter idẽ ſimpliciter, & diuerſum ſimpliciter cadit mediũ idem ſecũdum quid,& diuerſum ſecundum quid: & ſicut medium ſapit naturam vtriuſq; extremi, dicit enim quodammodo plures rationes,& quodammodo vnam,propter quod inuenitur quandoque apud illuſtres Philoſophos,quòd analogum dicit plures rationes,& quandoque quòd dicit vnam rationem.

¶Nota ſecũdò,quòd duplicia ſunt analogata. Quędã ſecũdum determinatã habitudinẽ vnius ad alterum.Quædam ſecundum proportionalitatem. Exẽplum: Subſtãtia & accidẽs ſunt analogata primo modo ſub ente.Deus aũt & creatura ſecũdo modo: infinita enim eſt diſtãtia inter Deũ & creaturã.Differũt autem hæc plurimũ:quoniã analogata primo modo ita ſe habẽt,ꝙ poſterius ſm nomẽ analogũ diffinitur per ſuum prius: puta accidẽs inquãtum ens per ſubſtãtiam. Analogata vero ſecũdo modo nõ:creatura enim inquantũ ens non diffinitur per Deũ: vnde analogata primo modo habent nomen cõmune:&rationem ſecũdum illud nomen ſecũdum quid eãdem,& ſecundum quid diuerſam:per hoc ꝙ analogũ illud ſimpliciter,id eſt,ſine additione aliqua de primo dicitur:de aliis verò nõ niſi diuerſimodè reſpiciẽdo primũ,quod cadit in eorum rationibus: ſicut in exẽplo de ſano manifeſtũ eſt. Analogata verò ſecũdo modo habẽt nomen cõmune,& rationẽ ſecũdum illud nomen aliquò modo eãdem & aliquo modo diuerſam:non propter hoc,ꝙ illud ſimpliciter dicatur de primo & de aliis relatiuè ad primum,ſed habent rationem eãdem ſm quid ꝓpter identitatẽ proportionis, quæ in eis inuenitur,& ſm quid diuerſam, propter diuerſitatẽ naturarũ ſuppoſitarũ illis proportionibus. Exẽplum, Forma & materia ſubſtãtialis,& forma,& materia accidentiũ ſunt analogata quædam ſub nominibus formæ & materiæ: habẽt enim nomen cõmune,puta formã & materiã & retionem ſecundum nomen formę ſiue materię eandẽ,& diuerſam hoc modo:quia forma ſubſtãtialis ita ſe habet ad ſubſtãtiã,ſicut forma accidẽtalis ad accidẽs: ſimiliter materia ſubſtãtiæ ita ſe habet ad ſubſtãtiam,ſicut materia accidẽtis ad accidẽs vtrobiq; enim ſaluatur idẽtitas proportionum cũ diuerſitate naturarum & vnitate nominis:hũc modum analogię exprimit Commẽtator 12. Metaph.com.28.& clarius cum Ariſt.primo Ethic.cap.7.

com.28. & 5. Met.cõ. 12. circa mediũ.c.7.

Concluſiones duæ.

QVIBVS ſic p̃libatis,pono duas cõcluſiões.Prima eſt,Ens analogicè vtroq; modo analogiæ diciẽ de ſubſtãtia & accidente.Secũda cõcluſio,Ens dicitur de Deo & creatura ſecũdo modo tantũ. Prima cõcluſio probari põt rationibus factis contra Scotũ, & maxime prima. Autoritatibus autẽ Ariſt.4.Meta.tex, com.3. & Cõmentatoris ibidẽ: expreſſe enim ibi dicitur ꝙ ens nõ eſt vnum,ſed ad vnũ. Duodecimo quoq; Metaph. tex.com. 28 expreſſe dicitur, ꝙ principia prædicamẽtorũ nõ ſunt aliquo modo eadẽ niſi ſecũdum proportionem. Super qua autoritate poteſt argui ſic,Illa nõ ſunt vniuoca, quæ nullã identitatẽ habẽt niſi proportionis:ſed principia propria ſubſtãtiæ,& accidẽtium ſunt huiuſmodi:ergo, &c. Minor expreſſe eſt in litera Ariſt.Maior eſt nota ex terminis:ſi enim nullã aliã idẽtitatẽ habẽt niſi proportionis:oportet ꝙ careãt vnitate vniuoca.Et hęc autoritas eſt notãda cõtra Scotiſtas,quia ſi cõcedant ens habere entitatẽ analogã,dicunt cũ hoc,ꝙ habet etiam identitatem vniuocam: cuius oppoſitum Ariſtot.dicit, ſolam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

In tracta. de Analogia.

¶Secũda cõcluſio non aliter pro nũc probetur,quàm autoritate S.Tho.in quæſtionibus de veritate, q.2.art.2. vbi examinans quomodo ſciẽtia ſit analoga ſciẽtiæ diuinę & ſcientiæ creatæ, expreſſe fatẽtur,quòd ſecũdo modo ſit analoga, & non primo modo. Vnde cũ ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur ꝓportionabiliter, qui exprimitur, ꝙ ſicut Deus ſe habet ad ſuũ eſſe,ita creatura ad ſuũ: ſed de his aliàs,cũ ex propoſito tractabitur,diffuſius loquemus:modò ſufficiãt hæc pauca dixiſſe,ex quibus innoteſcere poteſt, ꝙ cõceptus entis formalis eſt vnus inæqualiter repręſentãs eſſe ſubſtãtiæ & accidẽtis Dei & creaturæ:& quòd cõceptus obiectalis non habet niſi vnitatem proportiõis determinatę ex idẽtitate termini,vel vnitate proportionabilitatis & identitate proportionũ.Ex quibus elici poteſt,ꝙ cùm talis vnitas apud Ariſt. quarto Metaph.tex. com.2. ſufficiat ad obiectum ſcientiæ,ens non oportet poni vniuocum ad hoc,quõd paſsiones habeat: & contradictionẽ fundet, & reliqua huiuſmodi habeant ſibi conuenientia.Hæc de quarto.

1.diſt.3. q.8.

QVO ad quintum reſpondetur ordinatè ad argumenta.

¶Et ad primum dicitur, quòd argumẽtum illud ſi aliquid probat alietatem cõceptus non vniuocationem probat ſicut ipſemet Scotus dicit, & ideo gratis concedimus illud, ſicut etiam Auic.qui tenet ens nõ eſſe prædicatũ quidditatiuũ,cõcedit ens dicere aliũ conceptũ, non tamen vniuocum & quidditatiuum.

¶Ad ſecundũ negatur cõſequentia.Ad cuius probationẽ dico, ꝙ aliquod cõtinere virtualiter aliud, põt intelligi dupliciter.

Vno modo ſicut cauſa virtute ſua cōtinet effectum. Alio modo ſicut effectus cōtinet virtutē cauſæ, participādo illā ſic: hoc ſtāte Minor eſt falſa, etenim effectus quilibet virtualiter cōtinet ſecūdo modo Deū. Nec oportet ꝙ cōtinens iſto modo ſit prius: imo neceſſariò eſt poſteri⁹. Quòd ſi mihi dixeris, ꝙ hoc eſt abuti vocabulis, quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur niſi cauſæ: dico quòd ſi fiat vix in verbo, falſa eſt Maior: eo ꝙ datur triplex modus cōtinendi, ſcilicet eſſentialiter, virtualiter, & participatiuè: ſicut effectus continet in ſe cauſam.

¶ Ad tertium, conceſſo toto antecedente, negatur conſequentia: ſufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartū negatur cōſequentia, Ad probationē dicitur, ꝙ falſum ſupponit, ſcilicet ꝙ ſubſtātia nō immutet intellectum per propriā ſpeciē. Vnde ad eius probationē dico, ꝙ quātitas & accidētia in Euchariſtia agūt & patiūtur totū, quod ageret & pateretur ſubſtātia, ſi eſſet: ſicut eñ acceperūt modū eſſendi ſubſtantiæ .ſ. abſq; ſubiecto: ita etiam agere & pati ei⁹: & ideo ex multis hoſtiis ſenſatis generat̄ in intellectu ſpecies intelligibilis ſubſtātiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, ſicut ad nutritionē agūt, acſi eſſet ibi panis: nō eñ minus ex illis accidētibus nutrimur, q̃ ex aliis hoſtiis nō cōſecratis: ſicut nō minus ex cōſecratis generātur vermes & cineres, q̃ ex nō cōſecratis. Vnde ad argumentū dico, ꝙ panis abſens immutat, quoniā nō eſt omnino abſens: remāſit enim ibi accidēs ſuū, qd̄ eſt vice panis: quare nō eſt ſimile de viſu reſpectu tenebræ. Nec eſt cōtra nos autoritas Ariſt. quoniā hęc oīa habēt locum, vbi eſt ſimpliciter abſentia obiecti: quam hic non cōcedimus quo ad operatiōes.

¶ Ad quintum dico, quòd quia mediū cōparatum vni extremorū, vt oppoſitū induit alterū extremū, vt dicit̄ quinto Phyſ. tex. cō. 6. ideo analogū cōparatum æquiuoco, quod diuerſas rationes ſimpliciter ſonat, vniuocū appellatū eſt ab Ariſt. ibi: & meritò, eo quòd vtebatur analogo ſecundū id, quod habet de vnitate: oportet enim ad verificādam illā maximā, ꝙ cauſa & effectus nō in ſola voce conueniant, ſed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille nō eſt contra nos.

¶ Ad Auicen. & Algazelem dico, quòd nihil contradicunt: quia alietatem non vniuocationem conceptus entis inſinuant.

Ad vltimum.

Subſtātiarum verò quædam ſunt ſimplices, & quędam compoſitæ, & in vtriſque eſt eſſentia, ſed in ſimplicibus veriori & nobiliori modo ſecūdum etiam quod habent eſſe nobilius, ſunt etiam cauſa eorum, quæ compoſita ſunt, ad minus ſubſtantia prima, & ſimplex, quæ Deus eſt.

¶ Hic ponit̄ ſecūda cōparatio, qua ſubſtātialis inter ſe cōparat tali cōcluſione: Subſtātiæ ſimplices nobiliori & veriori modo habēt eſſentiā, q̃ cōpoſitæ, quam probat dupliciter: primò ſic, Quorū eſſe eſt nobilius, eorū eſſentia eſt nobilior: ſubſtantiarū ſimpliciū eſſe eſt nobilius, q̃ cōpoſitarum: ergo eſſentia ſubſtātiarū ſimpliciū eſt nobilior. Secūdo ſic, Cauſa, ſupple effectiua, nō vniuoca habet nobiliorem eſſentiam ſuo effectu: ſubſtantia ſimplex ſaltem prima eſt huiuſmodi cauſa compoſitarum: ergo ſubſtantia ſimplex eſt perfectioris eſſentiæ quàm compoſita.

Subſtātia ſimplices ſubſiſtētes perfectiores ſunt ſubſtantiis compoſitis.

AD Euidentiam huius partis nota, ꝙ vt habes à S. Tho. quarto ſen. di. 11. q. 2. art. 1. ad primū ſimplicitas nec perfectionē ſimpliciter nec imperfectionē ſonat: res enim ex eo ꝙ ſimplex, nō habet perfectionē maiorē: ſed ex eo ꝙ taliter ſimplex, id eſt ſimplicitatē ſubſiſtentem habet. Vnde materia prima eſt ſimpliciſſima, & formæ accidētales ſunt ſimplices, & tamen non ſunt perfectiores ſubſtātiis cōpoſitis, Et ideo cùm dicimus ſubſtantias ſimplices eſſe perfectiores cōpoſitis, intelligas non de quibuſcūq; ſimplicibus ſubſtātiis, ſed de ſimplicibus ſubſiſtentibus in ſua ſimplicitate: quales ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ omnes.

Sco. 1. d. 8. q. 1. ad primū quolibet. q. 5.

PROPTEREA Caueto hic opinionem Scoti in primo ſent. diſt. 8. q. 1. dicentis ſimplicitatem eſſe perfectionem ſimpliciter. Vt autem veritatem tutari ac falſum impugnare ſcias, notato quid ſit perfectio ſimpliciter.

Diffinitio perfectionis ſimpliciter.

Perfectio ſimpliciter, apud Anſelmū Monologiō 15. eſt quę in vnoquoq; melior eſt ipſa, quā non ipſa. Gloſſa ſic, In vnoquoq; inquantū eſt indiuiduū entis, id eſt, hoc ens nō inq̃tū eſt indiuiduū hui⁹ vel illius naturę, puta, hic homo, aut hic Angelus, melior eſt, &c. quia cōparatiuū includit ſuū poſitiuū: ideo melior eſt, id eſt, bonitatē ſeu perfectionē meliorē ponit, quā nō ipſa, id eſt, quā quodlibet ſibi incōpoſsibile: ita ꝙ (ly nō ipſa) nō teneat̄ cōtradictoriè, ſed incōpoſsibiliter. Vnde pfectio ſimpliciter exigit duas cōditiones: primò, ꝙ dicat perfectionē: ſecūdò, ꝙ illa perfectio in indiuiduo entis ſit melior, quā quodlibet ſibi in eo incōpoſsibile. Propter defectū enim primæ cōditionis tā relatio, q̃ negatio à perfectionibus ſimpliciter excludit̄. Propter verò defectū ſecundę, ratiocinari, ridere, latrare, & hmōi pfectiones ſimpliciter nō ſunt: quia iſta etſi ſint meliora in indiuiduo hui⁹ vel illius naturæ, non tamen entis. Diximus ꝙ ly nō ipſa tenetur incōpoſsibiliter & nō contradictoriè: quia aliter omne poſitiuū eſſet pfectio ſimpliciter: quia in indiuiduo entis melius eſt poſitiuū quodlibet quolibet cōtradictorio formalit̄ ſumpto. Nec ſuperficie tenus cōſideres primā conditionē: quoniā propter defectū eius ſimplicitas nō dicit perfectionē ſimpliciter. Simplicitas enim nihil aliud eſt q̃ negatio cōpoſitionis: vnde nō eſt pfectio, ſed negatio imperfectiōis. Propterea deficit talis modus arguēdi. In indiuiduo entis quodlibet incōpoſſibile ſimplicitati dicit imperfectionē: ergo ipſa ſimplicitas eſt melior in vnoquoq; quā non ipſa: & cōſequenter perfectio ſimpliciter. Oportet enim addere in antecedēte: & ipſa dicit perfectionem, quod falſum eſt: quia negatiuum prædicatum eſt.

¶ Potes autem cōtra Scoti poſitionem arguere ſic. Nulla perfectio ſimpliciter ſaluatur in relatione, vt relatio eſt: ſimplicitas autem ſaluatur in relatione, vt relatio eſt: ad, ſiquidem eſt ſimpliſsiſimum, nullam enim cōpoſitionem includit. & vniuerſaliter ſecundum Scotum omnis differentia vltima relationis, ergo, &c. maior patet. ex eo quòd relatio vt relatio nec perfectionem nec imperfectionem ſonat apud nos & Scotum.

¶ Pręterea, Quod diuiditur ꝑ quantū, & nō quantū, nō eſt perfectio ſimpliciter. Patet iſta, qa implicat ꝙ aliquid ſit nō quātū & perfectio ſimpliciter. Sed ſimplicitas diuiditur ꝑ quantū & nō quantū. ergo, &c. Patet Minor, quia diuidit̄ in ſimplicitatē relatiuā & abſolutā: ſimplicitas autem relatiua eſt non quāta.

¶ Si dicatur ad iſta, ꝙ relatio formaliter ſumpta nō eſt ſimplex, ſed ſimplicitas p̄dicat̄ de ea denominatiuè: hoc nō euadit argumēta: quia ſimplicitas relatiua eſt paſsio relationis ſm hoc, aut modus intrinſecus. Impoſsibile eſt autē ꝙ alterū horū ſit perfectius eo, cui⁹ eſt vt arguat̄ ſic: Nulla paſsio eſt maioris entitatis ſubiecto ſuo: ſimplicitas denominās relationē eſt ei⁹ paſsio, ſicut vniuerſaliter paſsio ſupioris eſt paſsio inferioris, licet non primo: ergo ſimplicitas relationē denominās nō eſt maioris entitatis relatiōe, ſed relatio nō eſt q̃ta. ergo ſimplicitas relatiua nō eſt q̃ta, ergo nec pfectio ſimpliciter. Stat ergo aſſumptū verū, ſcilicet ꝙ ſimplicitas diuiditur ꝑ quātum & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, ſi dicant ꝙ ſimplicitas ſit modus, ꝙ tamē minus cōſonum veritati videtur. Subſtātiæ ergo immateriales (nō ratione ſimplicitatis ſunt pfectiores eſſentiis ſubſtātiarū cōpoſitarum) ſed ratione ſimplicitatis ſubſiſtentis, & aduenantis in ſe tantam perfectionem, ita indiuiſè, qua gaudent.

Materia non eſt eſſentia ſubſtantiæ cōpoſitæ

Sed quia illarū ſubſtantiarū eſſentiæ ſunt nobis magis occultæ, ideo ab eſſentiis cōpoſitorū incipiendū eſt, vt à facilioribus cōueniētior fiat diſciplina. In ſubſtātiis igitur cōpoſitis forma & materia notæ ſūt, vt in homine anima & corpus. Nō autē poteſt dici, ꝙ alterū eorū tantū eſſentia dicatur eſſētia. Quod enim materia ſola nō ſit eſſētia, planū eſt: quia res per ſuā eſſētiā cognoſcibilis eſt, & in ſpecie ordinatur vel in genere: materia autē non eſt cognitionis prīcipiū: nec ſecundū cauſā aliquid ad ſpeciē vel ad genus determinatur: ſed ſecundū id ſolum, quo in actu aliquid eſt.

¶ In hac ſecūda parte capituli qd ſit eſsētia in ſubſtātiis cōpoſitis, declaraturus (qa à notiorib⁹ inchoādū eſt) cōcluſionē hāc negatiuā ponit, Materia ſola nō eſt eſsētia ſubſtātię cōpoſitæ: quā duplici ratiōe probat. Prima eſt talis, Illud quod eſt eſſētia ſubſtātiæ cōpoſitę eſt principiū cognoſcēdi illā: ſed materia ſola nō eſt principiū cognoſcēdi illā: ergo materia ſola nō eſt eſſentia ſubſtātiæ cōpoſitæ. Maior patet ex eo, ꝙ vnūquodq; per ſuā eſſentiā cognoſcitur quidditatiuè: vnde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 9. Meta. tex. com. 20. vbi dicitur, quòd principium cognoſcendi eſt actus & non potentia.

¶ Secūda ratio eſt. Eſſentia ſubſtātię cōpoſitę eſt id, quo res ponitur in genere & ſpecie: ſed materia ſola nō eſt id quo res ponit̄ in genere & ſpecie, ergo materia ſola nō eſt eſſentia ſubſtātiæ cōpoſitæ. Maior eſt euidens inducēdo in ſingulis: Sortes enim per ſuā naturā in ſpecie humana collocatur: ſimiliter in genere animalis: & ſic de aliis. Minor probatur: quia id, quo aliqd in ſpecie reponitur, oportet ꝙ actuale ſit, eo ꝙ eſt principium diſtinguēdi ipſum ab aliis ſpeciebus: & collocandi ipſum in tali gradu vniuerſi: materia autem ſola actualitatē non includit.

Cōmentator 7. Met. t. 21. & com. 34.

Eſsētia ſubſtantiæ compoſitæ non eſt ſola forma.

Neque etiā forma tantū ſubſtātiæ cōpoſitę eſſentia dici poteſt, quamuis quidam hoc aſſerere conentur. Ex his enim, quæ dicta ſunt, patet, quòd eſſentia eſt id, quod per diffinitionem rei ſignificatur: diffinitio autē ſubſtantiarū naturalium nō tantùm formā, ſed & materiā continet, aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicę non differrent. Nec etiā poteſt dici, quòd materia in diffinitione ſubſtantię naturalis ponatur, ſicut additum eſſentię eius: vel

ens

ens extra illã naturam, vel eſſentiam eius: quia hic modus ꝓprius eſt accidentibus, quę eſſentiam perfectè nõ habent: vnde oportet, quòd in diffinitione ſua ſubſtãtiam, vel ſubiectum recipiant, quod eſt extra genus eorum patet ergo quòd eſſentia compręhendit materiam, & formam.

¶Hic ponitur ſecũda cõcluſio negatiua talis, Eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ nõ eſt ſola forma, quã vnica ratiõe ꝓbat ſic., Illud eſt eſsẽtia ſubſtãtię cõpoſitæ, quod ꝑ ei⁹ diffinitionẽ ſignificat: ſed ſola forma per eius diffinitionẽ nõ ſignificatur; ergo ſola forma nõ eſt eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitę. Maior eſt de ſe nota: minor ꝓbatur: quia diffinitiões naturales ꝑ hoc differũt à Mathematicis: quia iſtæ ſignificãt ſolam formã, id eſt formã abſq; materia ſenſibili: naturales verò ſignificãt formã, & materiã ſenſibilẽ. ¶Sed ad hãc rationem poteſt dici, quòd cùm ſignificari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitæ: alio modo, vt ſubiectum rei diffinitæ: ſeu vt deferẽs rem diffinitam, per diffinitionem naturalem ſignificatur ſola forma vt res diffinita: & ideo quidditas eſt ſola forma: materia autem ſignificatur, vt quidditatem deferens.

¶Cõtra hanc reſponſionẽ ſubiungitur in litera talis ratio, Illud quod eſt propriũ accidẽtibus ex imperfectione ſuę eſſentię, nõ cõuenit ſpecificis ſubſtãtiis: ſed recipere in diffinitiõe aliquid extra eſſentiã ſuã eſt propriũ accidẽtibus ex imperfectione ſuę eſſentiæ: ergo hoc nõ cõuenit ſubſtãtiis ſpecificis: Maior patet ex terminis: quod enim eſt propriũ alicui ex ſua imperfectiõe, non cõuenit alteri habenti perfectionem oppoſitam illi imperfectioni. Minor habetur ex ſeptimo Meta. tex. com. 13-15. & 16.

CIRCA Maiorẽ nota, ꝙ licet formæ partis, puta animę cõueniãt etiã diffiniri ꝑ aliquid extra eſſentiã eius: ac ꝑ hoc iſtud videaĩ eſſe nõ ꝓpriũ accidẽtib⁹: ſed cõmune eis & formis partiũ: in rei tamẽ veritate ꝓpriũ eſt accidẽtiũ, eo ꝙ diffinitio non eſt niſi rerũ exiſtentiũ in recta linea prędicamẽta habentiũ ſpeciẽ cõpletam, cũ diffinitio cõponatur ex genere, & differẽtia, ſola autẽ accidẽtia inter entia, & ſpecie cõpleta ſunt ꝑ additamẽtum diffinibilia: & ideo propriũ accidentibus dixit eſſe tali modo diffiniri: vnde, & anima diffinitur per aliud extra eſſentiam ſuã, pro quãto participat de accidentis natura eſſe in alio.

Eſſentia ſubſtantia compoſita, non eſt relatio inter materiã & formã, aut aliquod ſuperadditum cõpoſito.

Non etiã poteſt dici, ꝙ eſſentia ſignificet relatiõem, quæ eſt inter materiã & formã, vel aliquid ſuperadditum illis, quia hoc de neceſsitate eſſet accidens extraneũ à re, nec per eam res cognoſceretur: quę oĩa eſsẽtiæ cõueniũt: ꝑ formã enim, quæ eſt actus materiæ, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid: vnde illud, ꝙ ſuperaduenit. nõ dat eſſe actu ſimpliciter materię, ſed eſſe actu tale, ſicut accidẽtia faciũt: vt albedo facit actu album, vnde quãdo talis forma acquiritur, non dicitur generari ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

¶Hic poniĩ tertia cõcluſio negatiua, Eſsẽtia ſubſtãtię cõpoſitę, non eſt aliqua relatio inter materiã, & formã aut aliqđ additũ cõpoſito ex materia, & forma: quã ꝓbat ex duab⁹ rationib⁹. Primo ſic, Omnis relatio media inter materiã & formã, & ſimiliter omne additũ cõpoſito ex materia & forma eſt accidens extraneũ ſubſtãtiæ: nulla eſſẽtia ſubſtãtię cõpoſitę eſt accidẽs extraneũ: ergo Minor eſt de ſe nota: Maior verò ꝓbaĩ, Omne adueniẽs enti ſimpliciter faciẽs formaliter ens tale eſt accidẽs extraneæ naturę à ſubſtãtia: omnis relatio media inter materiam & formã, & omne additũ cõpoſito aduenit enti ſimpliciter, & faciũt ens tale: ergo omnia hmõi ſunt accidẽtia extraneæ naturę à ſubſtãtia cõpoſita. Hui⁹ ꝓſyllogiſmi Minor declaraĩ: primò ex eo, ꝙ forma ſubſtãtialis adueniẽs materiæ facit eſſe ſimpliciter, & hoc aliqđ, vt diciĩ ſecũdo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur ſecũdo ex eo, ꝙ generatio terminata ad formã ſubſtantialẽ eſt generatio ſimpliciter: terminata verò ad formã accidentalẽ, eſt generatio ſm q͂d, vt diciĩ 5. Phy. tex. cõ. 7. cũ eñ materia Sortis acqrit formã ſubſtãtialẽ, tũc ſine additiõe diciĩ Sortes fieri: acqſita aũt forma ſubſtãtiali, cũ magnitudinẽ acquirit, nõ diciĩ ſortes fieri ſimplicit, & ſine additiõe, ſed fieri magn⁹.

Boëtius in li. de Duabus naturis, & vna perſona Chriſti. 5. Met. cap. 4. Cõ. 17.

¶Secunda ratio eſt iſta, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet ſequens compoſitum ex materia & forma eſt proprium principium à priori perfectæ notitiæ ſubſtantiæ cõpoſitæ: eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt proprium principium à priori completæ notitiæ eius: ergo, &c.

Relinquitur ergo ꝙ nomẽ Eſſentiæ in ſubſtãtiis cõpoſitis ſignificat illud qđ eſt ex materia, & forma compoſitũ: & huic poſitioni ſonat verbũ Boetij in cõmẽto Prædicamẽtorum, vbi dicit ꝙ Ouſia ſignificat cõpoſitũ. Ouſia eñ apud Grçcos idẽ eſt, quod eſſentia apud nos, vt ipſemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicẽ. autẽ dicit, quod quidditas ſubſtantiarum cõpoſitarum eſt ipſa cõpoſitio formę, & materiæ. Cõmẽtator autẽ dicit ſuper ſeptimo Metaphyſicę, natura quã habent ſpecies in rebus generalibus eſt aliquod mediũ, id eſt compoſitum, ex materia, & forma. Huic etiã ratio cõcordat, quia eſſe ſubſtãtię cõpoſitę nõ eſt tãtũ formę, nec tãtum materię, ſed ipſius cõpoſiti: eſſentia autẽ eſt ſecũdũ quã res dicitur eſſe. Vnde oportet vt eſsẽtia, qua res denominatur ens, nõ tantũ ſit forma, nec tantũ materia, ſed vtrũq;: quãuis huiuſmodi eſſe, ſiue eſſentiæ ſola forma ſuo modo ſit cauſa. Sicut eñ in aliis videm⁹, quę ex pluribus principiis cõſtituũtur, ꝙ res denominãtur ex altero illorũ principiorũ tantũ, ſed ab eo qđ vtrũque cõplectitur, vt patet in ſaporibus quia ex actione calidi digerẽtis humidum cauſatur dulcedo: & quãuis hoc modo calor ſit cauſa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, ſed à ſapore, qui calidum & humidum complectitur.

¶Hic poniĩ quarta cõcluſio affirmatiua: Eſsẽtia in ſubſtãtiis cõpoſitis ſignificat cõpoſitũ ex materia & forma, quã ꝑ locũ à diuiſiõe cõcludit ex autoritate Boẽtij, Auic. & Cõmentatoris, ſeptimo Met. cõ. 27. & ratiõe tali ꝓbat, Id quo tãquã prĩcipio cõpleto denominãte, ſubſtãtia cõpoſita eſt ens, eſt cõpoſitũ: ſed eſsẽtia ipſi⁹ ſubſtãtię cõpoſitę eſt id, quo tãquã prĩcipio cõpleto denominãte ſubſtãtię cõpoſitę eſt ens: ergo eſſẽtia ipſi⁹ ſubſtãtię cõpoſitę eſt cõpoſita. Minor de ſe eſt clara, diciĩ eñ, & eſt Sortes ens ꝓpter ſuã eſſentiã, quã habet: Maior verò declaraĩ ſic, Quãdocũq; aliqua res ex plurib⁹ principiis cõſtituiĩ, nõ eſt talis ex altero eorũ, vt cõpleto prĩcipio, ſed ex cõplectẽte vtrũq;: ſed ſubſtãtia cõpoſita eſt ens ex plurib⁹ principiis, conſtitutũ, ſ. materia & forma: ergo nõ ex altero tãquã cõpleto principio, ſed cõplectẽte vtrũq; eſt, & dicitur ens: ſed id quod cõplectiĩ vtrũq;. eſt cõpoſitũ: ergo id, qđ ſubſtãtia cõpoſito tanquã cõpleto principio, denominãte eſſe, oportet eſſe cõpoſitũ: quod erat ꝓbãdũ: Maior hui⁹ proſyllogiſmi exẽplariter in ſaporib⁹ declaraĩ in litera tanquã ex notiorib⁹: & declaratio eſt manifeſta ꝑ ſe: quod aũt dicitur, ꝙ ſola forma, & cauſa eſsẽdi, infrà patebit.

QVAESTIO. IIII.

Num Materia ſit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prędicta dubitatur, an materia ſit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primò ponam opinionem Commentatoris: ſecundò ponam opinionem S. Thom. tertiò reſpondebitur argumentis oppoſitis.

QVO ad primũ, Cõmentator 6. Met. cõ. 21. & 34. opinaĩ, materiã nõ eſſe partẽ quidditatis naturalis, ſed cadere ĩ diffinitione rei naturalis, vt deferẽs illã quidditalẽ: adducit aũt in 34. cõ. ad hæc rationẽ talẽ: Eſsẽtia rei eſt ſubſtãtia declarãs rẽ quidditatiuẽ: materia nõ eſt ſubſtãtia declarãs quidditatẽ rei: ergo materia nõ ptinet ad eſſentiã rei: minor colligitur ex primo Phyſ. tex. com. 69. vbi dicitur, ꝙ materia ſm ſe eſt ignota: & per conſequẽs alterius declaratiua nõ eſt. Ex com. verò 21. põ elici talis rõ ad hoc: ſi quidditas hominis eſſet homo cõpoſitus ex materia & forma, tũc quidditas hominis haberet quidditatẽ: & ſic quidditatis eſſet quidditas: ꝙ eſt falſum. Tenet cõſequẽtia: q͂a quęcũq; ſunt idem, quicquid habet vnũ, habet reliquũ: ſi ergo quidditas hominis, & homo cõpoſitus ſunt idẽ, cùm homo compoſitus habeat quidditatẽ, ſequiĩ ꝙ quidditas hominis habeat q͂dditatẽ. Hãc eandem poſitionẽ videtur docere Ariſt, 7. Meta. tex. cõ. 34. expreſsè dicens materiã nõ eſſe partẽ quidditatis: & ſecũdo Phy. tex. com. 28. partes diffinitiões in genere cauſę formalis collocans. Vnde & 10. Meta. tex. com. 25. dicit quòd mas, & fœmina non variãt ſpeciem quia ſunt differẽtię materiales. ¶Idem etiam perſuaderi poteſt ex conſequentibus materiam: materia enim eſt cauſa corruptionis, diſtinctionis ſuppoſiti à natura ſenſibilitatis & ſimilium, quorum oppoſita conueniunt quidditatibus: ſunt enim eſſentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, inſenſibiles, & huiuſmodi. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Materia eſt pars quidditatis ſubſtantię naturalis.

QVO ad ſecũdum S. Tho. 7. Met. ſupra tex. com. 33. & prima parte q. 75. art. 4. & hic tenet materiam eſſe partem quidditatis ſubſtãtiæ naturalis; probat hanc concluſionem tribus rationibus: quarum duæ in litera poſitę ſunt. Tertia, verò eſt iſta, Quicquid de eſſentia omnium indiuiduorum contentorum ſub ſpecie, vniuerſaliter conceptum eſt de eſſentia ſpeciei: iſta eſt vera pro tãto: quia aliter eſſentia ſpecifica non prædicaret eſſentialiter totam eſſentiam indiuidui: ſed materia eſt de eſſentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia vniuerſaliter accepta eſt de eſſentia ſpeciei, & ſic nõ cadit in ſpecie, vt deferens ipſam, ſed vt pars eſſentialis. *Lect. 9*

¶Ad primã rationẽ in litera factã dicũt aduersarij, ꝙ propriũ est accidẽtibus diffiniri ꝑ additamentũ alterius generis:& hoc non cõuenit substãtiis sed diffiniũtur substantiæ per additũ sui generis:materia eñ est ĩ eo genere,ĩ quo est quidditas delata.

¶Cõtra, Ergo nulla est differẽtia inter diffinitionẽ formę partis,& diffinitionẽ formæ totius, nisi forté secũdum modũ signi ficãdi,cũ vtraq; peradditũ sui generis diffiniatur : & sic eadem erit diffinitio animæ & viui : & tũc sicut nullũ genus prædicamẽti substantiæ ponitur in diffinitione animę:ita nullum ponetur in diffinitiõe viui:& sic de aliis:quod est manifestè falsum.

¶Cõfirmatur S.Th.positio adhuc tripliciter.Primo sic,In omni obiecto quidditatiuè sumpto,cui cõuenit aliqua passio adęquata,oportet inueniri intrinsecę causam illius passiõis: sed corpꝰ cõtrarietati subiectũ quidditatiuè sumptũ est subiectũ, cui cõuenit corruptibilitas ꝑ modũ passionis adæquatæ:ergo in corpore cõtrarietati subiecto quidditatiuè sumpto oportet intrinsecè inuenire causam corruptibilitatis:& talis causa nõ est nisi materia:ergo,&c.Maior est de se nota:q̃a passio fluit ab intrinsecis prĩcipiis quidditatis:aliter nõ cõueniret ei ẜm quod ipsa. Minor ex eo manifestatur,ꝙ corruptibilitas primò cõcluditur de corpore cõtrarietati subiecto.Quod aũt causa corruptibilitatis sit materia,clarum est,apud Commentatorem maximè.

¶Secũdò sic,id ꝙ est pars humanę naturæ est pars quidditatis humanæ:quia natura & quidditas sunt idẽ: sed materia est pars naturę humanę:ergo,&c.probatur Minor,ex eo ꝙ materia est natura secũdo Phy.tex.cõ.21.Et si nõ est pars, oportet ꝙ in Sorte sint duæ naturæ nõ partiales:quia nõ sunt partes alicuius na-

Primo phy.cap. 79.fi.9. met.cõ. 17.T. c.7.

turę:quod est impossibile.Tertiò declaratur hãc fuisse mẽtem Arist.primò ex octauo Met. tex.com.15.& 16. vbi assignat causam,quare diffinitio cõpositorũ est vna:quia ex actu & potẽtia natũ est fieri vnũ. quidditates autẽ simplices seipsis,inquit,habẽt vnitatẽ statim,eo ꝙ formę tãtum sint:ex quibus habetur,ꝙ si essentia substãtiæ cõpositæ esset sola forma,nõ oportet Arist. assignare causam,ꝓpter quid sit vna:forma enim seipsa est vna: sed quia est cõposita ideo dixit ꝙ vnitatem habet,ex eo ꝙ altera pars est actus,altera potentia. Similiter 9.Meta.textu vltimorũ cõmentorum dicit,ꝙ in quidditatibus compositorum accidit error,non autem in quidditatibus simpliciũ propter multitudinẽ partium:ex quibus sunt cõpositæ illæ quidditates, vnde ex earum cõpositione error accidere potest : qui in simplicibus,cùm careant partibus,locum non habet:ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam,& non simplicem : & quòd quidditas substantiæ materialis differt à quidditate separata, ex eo quòd ista est essentialiter simplex: illa verò est essentialiter composita.Hæc de secundo.

T.c.22.

QVO ad tertium dicendum est ad rationes in oppositum; ad quarũ primam negatur Minor:licet enim materia secũdum se,id est,solitariè sumpta sit ignota,adiuncta tamen & substracta tali formæ specificæ,siue genericæ declaratiua est alterius.

¶Ad secũdam negatur cõsequentiã: ad cuius probationẽ dicit, ꝙ Maior illa põt intelligi dupliciter.Vno modo sic, Quæcunq; sunt idem realiter.quicquid realiter coniunctum est vni,est & realiter coniunctum alteri : & sic cõceditur : sed non est cõtra nos.Alio modo sic,Quęcũq; sunt idẽ realiter,quicquid prędicatur de vnò prædicatur de altero: & hoc modo est falsa.Aliquid enim cõuenit vni,vt distincto ẜm rationem ab altero : quod nõ cõuenit alteri,sicut in proposito : habere quidditatem cõuenit homini,vt distincto à sua quidditate secundum rationẽ:distinguitur enim ab illa, vt habẽs ab habito : & quia sic oportet distingui illã. Maiorẽ in proposito,ideo argumentũ non ꝓcedit.

T.c.34. & 37.

¶Ad id quod additur ex Arist dicitur ꝙ septimo Metaph.nõ remouet materiã à quidditate:sed materiã particularẽ & eas partes,quæ per accidẽs se habẽt ad speciei intellectũ, vt manus & pedes:verbi gratia,ab hominis ratiõe:& has carnes & hęc ossa. Quod aũt partes diffinitiõis in genere causæ formalis collocentur nõ est cõtra id quod dicimꝰ.Meminisse eñ oportet ꝙ omne superiꝰ se habet,vt formale respectu ĩferioris:vt ibid. ab Arist. habeĩ,Masculꝰ quoq; & fœmina etsi nõ differãt specie ĩ genere aĩalis,sicut albũ & nigrũ,differũt tñ specie in genere sexus,cuius differẽtiæ ad genꝰ animalis ꝑ accidẽs se habẽt,& ex ꝑte materię:& ꝓpterea in illo genere nõ causant diuersitatẽ specificã.

Secũdo Phys.T. c.28.

¶Ad vltim.cõfirmationẽ de passionibus materię dicĩ, ꝙ illa sequũtur materiã ꝑticulariter existentẽ : & nõ sequũtur materiã abstractã à singularibus,q̃ est pars quidditatis specificę:& ideo nõ oportet illa inesse q̃dditati,nec oportet materiã remoueri a quidditate propter hoc, ꝙ illorũ opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principium est materia,ex hoc fortè videtur sequi, quòd essentia, quæ complectitur in se simul & formam,sit tantùm particularis & non vniuersalis. ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionẽ non habere, si essentia est id,quod per diffinitionem significatur.

¶In hac tertia parte huius capituli obiicit cõtra quartã cõclusionẽ sic,Id,quod cõprehendit in se materiã intrinsecè est particulare: essentia substãtiæ cõpositæ cõprehendit in se materiã intrinsecę:ergo essentia substãtię est particularis : ergo nõ daĩ essentia substantiæ cõpositę vniuersalis:quod est falsum.Et vlterius sequitur,ꝙ vniuersalia naturalia nõ sunt diffinibilia : q̃a rerũ naturaliũ non nisi essentię sunt diffinibiles:eo ꝙ diffinitio significat essentiam rei : essentiæ autẽ naturalium vt deductum est particulares sunt.Maior probatur sic,Quod habet in se actu intrinsecè principium indiuiduationis,est particulare: habens intrinsecè materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis:ergo,&c.

Et ideo sciendum est,quòd materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduatiõis, sed solùm materia signata.Et dico materiam signatam, quę sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis,inquantũ homo nõ ponitur,sed poneretur in diffinitiõe Socratis,si Socrates diffinitionẽ haberet:in diffinitione autẽ hominis ponitur materia nõ signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os,& hæc caro, sed os & caro absolutè, quæ sunt materia hominis non signata.

¶Hic respõdet obiectioni, destruẽdo Maiorẽ cũ sua probatione dicẽs,ꝙ materia dupliciter accipitur:signata scilicet & non signata:signata est principium indiuiduationis,non signata ponitur pars essentiæ specificę: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur:non signata poniĩ in diffinitiõe vniuersaliũ.vnde & patet vniuersalia diffiniri:& tamen materiam includere:sed non signatam,quæ particularitatis est principium.

QVAESTIO V.

Num materia est principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partẽ dubitatur an materia sit principiũ indiuiduationis.In hac quęstione sunt sex agenda. Primò declarabitur titulus:secundò ponetur opinio Scoti: tertio impugnabitur:quartò ponetur opinio S.Tho.quintò arguetur contra illam:sextò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primũ nota,quòd cum de principio indiuiduationis agitur,cũ indiuiduũ duo dicat, scilicet indistinctũ a se & distinctũ ab aliis: nihil aliud quæriĩ nisi ꝑ quid primò natura specifica reddatur incõmutabilis: ita ꝙ repugnet sibi communicari pluribus:vt superius inferioribus cõmunicatur,atq; per quid hoc indiuiduũ primò distinguiĩ realiter ab aliis eiusdẽ speciei. Duo ergo quærũtur cõcurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primò) natura specifica reddatur incõmunicabilis & quo (primò) realiter distinguaĩ ab aliis eiusdẽ speciei.Et aduertas bene singulas partes tituli,quas declarauimus, quoniã aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur eñ hic de incõmunicabilitate,q̃ opponiĩ cõmunicationi reali, & nõ de incõmunicabilitate,quę opponitur cõmunicationi formę,hãc enim nullus dubitat primò cõuenire materię.Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorũ sub eadẽ specie, quę non est nisi inter entia realia,& nõ de distinctiõe qua Sortes viuus & Plato mortuus distingũtur. Aduertẽdo semper,ꝙ non loquimur nũc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hęc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Num materia,nec forma,vel compositum,sed indiuidualis proprietas,heccheitas, principium est indiuiduationis.

QVO ad ẜm.Scotus secũdo sent.dist.3.q.6.opinatur, ꝙ natura specifica indiuiduatur per quoddã positiuũ per se contrahens illã, & faciẽs vnum cum illa:ita ꝙ illud positiuum nec est materia,nec forma,nec cõpositum:sed est modus omnium, seu vltima realis materię,formæ & cõpositi:eadem illis realiter:& sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis cõclusio.Principium indiuiduationis non est materia,nec forma,nec quantitas:sed proprietas indiuidualis,scilicet heccheitas.

¶Huius conclusionis ꝓbationes,quo ad tres primas partes nũc omitto,postmodũ quãtum ad propositũ spectat adducẽdas.Pro quarta arguitur sic:Vnitas sequitur entitatem,& proportionaliter loquẽdo,eodẽ enim modo res est ens & vna.igitur vnitas simpliciter vltima,scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatem indiuidualẽ.sed clarum est,ꝙ entitas illa indiuidualis nõ est aliquod eorũ,quę sunt actu in specie,nec aliquod accidẽs:cũ oĩa accidẽtia sint post.ergo est ꝓprietas indiuidualis,indiuiduorũ scilicet cõstitutiua:& arguatur sic,Illud ad quod primò sequiĩ vnitas numeralis,est principiũ indiuiduationis:proprietas illa seu heccheitas est id, ad quod primò sequiĩ vnitas numeralis,ergo heccheitas est principiũ indiuiduatiõis. Maior patet:quia vnitas ꝓportiõaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet : nec ad aliquod accidens,cùm pręcedat totum genus accidentium.

¶Secundo

¶Secũdo sic, Omnis differẽtia differẽtiũ reducit̃ ad aliqua primo diuersa: alioquin nõ esset stat⁹ in differẽtibus: sed indiuidua propriè differũt, ergo eorũ differẽtia reducit̃ ad aliqua primò diuersa, hęc nõ sunt natúrę ipsorũ, nec priuationes, nec accidẽtia aliqua, ergo sunt heccheitates. probatio huius vltimi assumit quo ad tertiã partẽ, q̃a si differẽtia indiuiduorũ reducit̃ ad aliꝙ accidẽs, maximè reducit̃ ad quantitatem: sed hoc non: Quod sic patet: quęrat̃ enĩ ꝑ quid hæc quãtitas & illa quãtitas differãt, nõ seipsis: sic enim specifice distinguerẽt̃, ergo aliquo alio, puta sitibus. Sed hoc nõ põt esse: q̃a aut distinguũtur situ, qui est speciale prædicamẽtũ, & hoc nõ, q̃a ille ẽ posterior, quãtitate aut situs quia est differẽtia quãtitatis, & hoc nõ: quia quæratur per quid illi situs distingũtur, aut seipsis, & hoc nõ potest dici: quia seipsis nõ sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitũ, Et propterea cũ sit⁹, qui est differẽtia quãtitatis integretur ex cõtinuatiõe & permanẽtia partiũ idẽ est dicere, hæc quantitas differt ab illa propter aliũ sitũ, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

¶Tertiò sic, Id ꝙ se toto primò constituit aliꝙ singulare in sua entitate singulari, & vnitate cõsequente talem entitatẽ, ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & cõsequenter est principiũ indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu heccheitas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodẽ modo probatur, vt supra. Hęc de secũdo.

Contra Scoti existimationem. QVO Ad tertiũ arguit̃ cõtra opinionẽ Sco, qua dupliciter, Primò sic. Omnis actus singularis pręexigit potẽtia singularẽ, q̃ actuat: sed heccheitas est actus singularis, ergo præexigit potẽtiã singularẽ, q̃ actuat: sed illa potẽtia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentũ heccheitatis: & sic heccheitas nõ est principiũ indiuiduationis. propositiones assumptæ omnes sunt Sco. in hac materia, etiã maior: quæ tamẽ ꝓbatur ex doctrina Arist. 2. Phys. tex. com. 38, vbi docet cõparationes causarũ, vnde sicut forma particularis præexigit materiã particularẽ: & sic act⁹ potẽtiã. Si dicat̃, ꝙ hoc est verũ vbi actus & potẽtia distĩgunt̃ realiter, ea ꝙ tũc potẽtia realiter recipit actũ: hoc nõ obstat: eo ꝙ ſm Scot. quando aliqua duo adunantur realiter: eundẽ ordinẽ ex natura rei retinẽt, quẽ haberẽt si essent distincta realiter, cùm ergo actus singularis si distinct⁹ esset realiter, ex natura sua præexigeret potẽtiã singularẽ: oportet ꝙ & nunc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

¶Secũdo sic, Illa quę sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa: heccheitas Sortis & Platonis nõ sunt huiusmodi: ergo. Maior est Scoti, minor probat̃. Id ꝙ cõuenit magis cũ vno quã cũ alio: nõ est primo diuersum ab eo, cum quo magis cõuenit: sed heccheitas Platonis magis cõuenit cũ heccheitate Sortis q̃ cum heccheitate albedinis: ergo heccheitates Platonis & Sortis nõ sunt primò diuersę: Maior prosyllogismi patet ex terminis primo enim diuersum ab alio nõ conuenit cũ illo. Minor ꝓbatur dupliciter: primò: quia heccheitas Sortis & Platonis conuenit in specie: heccheitate Sortis & albedinis differũt genere. Secũdò, quia illa magis cõueniũt quę magis assimilãtur: magis aũt assimilant̃ quæ sunt magis cõparabilia: heccheitates autem Sortis & Platonis sunt cõparabiles magis quã heccheitates Sortis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdẽ prædicamẽti sunt magis comparabiles, quam res diuersorum prędicamentorum.

¶Tertio sic, Quod cõuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdẽ speciei præexigit necessario ipsorũ distinctionẽ: ꝓprietas indiuidualis, puta Sorteitas, cõuenit Sorti, & repugnat Platoni eiusdẽ speciei indiuiduo: ergo ꝓprietas indiuidualis pręxigit distinctionẽ Sortis a Plat. & sic ꝓprietas ĩdiuidualis nõ est id, quo primò Sòrtes distinguit̃ à Plat. Cõclusio est falsa ſm Scot ꝓcessus est bon⁹: ergo àltera pręmissarũ est falsa: vtraq; aũt est sua: ergo oĩo falsus cõuincitur: & Maior quidẽ habet̃ à Scoto in quolibet quæst. 2. Minor autem est sua conclusio quam nũc impugnamus.

t.c.45. ¶Quarto ostẽdo hãc positionẽ cõtradicere Peripateticis. Arist. & Com. 12. enim Metaph. tex. com. 42. fit hęc cõsequẽtia, primũ cælũ, id est primũ prĩcipiũ est vnũ specie & plura numero: ergo habet materiã, quę cõsequẽtia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶Glossam autẽ Sco. intelligẽris per materiã indiuidualẽ proprietatẽ, destructiuã esse textus, apparet ex Commentatore ibi dicẽte, Omne ꝙ est vnum in specie & plura in numero, habet materiam: sed iam declaratũ est: ꝙ principiũ cæli non habet materiã ex quibus verbis apparet, ꝙ de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principi. Apparet autẽ in tex. commẽ. 30. expresse declarasse motorem cęli non habere materiam ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3. Metaph. tex. cõmen. 11. vbi dicitur ꝙ omnis multitudo, aut est rerũ differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idẽ habes in Commentatore in primo Physic. com. 6.

¶Nec admittenda est glossa Antonij Trõbetæ, ꝙ intelligit̃ concomitãter. Eodẽ enim modo & vniformiter debet teneri (ly secundum) in primo libro & in secũdo: in primo autẽ notat causalitatem, ergo & in reliquo Deprehendi quoque potest esse puram fictionem nouam hanc de heccheitatibus inuentionem, ex primo cæli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorũ in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Comment. Hæc de tertio. *T.co.92. & 93.*

CONCLVSIO.

Materia signata est per se intrinsecum indiuiduationis principium, nõ autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.

QVO Ad quartũ opinio S, Tho. posita ab eo hic & in multis aliis locis est ꝙ materia signata est principiũ indiuiduationis.

¶Circa hãc cõclusionẽ aduertendũ est, ꝙ Thomistæ inter se differũt & cõueniũt. Cõueniũt in hoc oẽs, ꝙ ad indiuiduationem duo cõcurrere debẽt, materia & quãtitas. Differũt autẽ quia aliqui tenẽt ꝙ aggregatũ ex materia & quantitate sit intrinsecũ indiuiduationis principiũ: materia dante incommunicabilitatẽ, siue in distinctionẽ in sę, quãtitate dante distinctionẽ ab aliis. & tale aggregatum dicũt esse materiã signatã. Alij verò longe melius sentiunt dicentes, ꝙ principiũ intrinsecũ indiuiduationis & quo ad incõmunicabilitatem, & quo ad distinctionẽ ab aliis est materia signata nõ materia quãta: seu aggregatũ est materia & quantitate. Et cũ hoc iudicio meo sit doctina S. Tho. vera vt ostendatur, ideo hanc declarare volumus & tueri. declarãdo primò q̃d importet materia signata: secũdo excludendo primã expositionẽ Thomistarũ: tertio probando cõclusionem intentam

¶Materia signata nihil aliud est quàm materia capax huius quãtitatis, ita ꝙ nõ illius: hæc nanq; materia est pars intrinseca Sortis dę diffinitione eius si diffiniret̃: Imaginãdũ est enim, ꝙ agens particulare, puta hoc semen continue appropriat materiã ad formã inducẽdã hoc modo, ꝙ sicut semẽ humanũ appropriat materiã ad animã: ita hoc semẽ ad hãc animã: vnde cum in primo instãti generationis Sortis, ꝙ est primũ esse Sortis, & primum nõ esse formæ præcedẽtis & accidentiũ primo ordine naturæ fiat particulare cõpositũ: deinde naturali ordine sequũtur oĩa accidentia (in via nostra) in illo priori ſm naturã: quo cõpositũ particulare terminat per se primò generationem: materia quæ est pars intrinseca eius, s. Sortis, ita est a appropriata ipsi Sorti ab agente particulari, ꝙ non est capax alterius quãtitatis q̃ eius q̃ Sortes sibi determinat: omniũ enĩ natura cõstãtiũ determinata est ratio magnitudinis & augmẽti, vt dicitur secũdo de Anima ex com. 41. & talis materia vocat̃ materia signata. Nihil ergo àddit materia signata supra materiã, nisi capacitatẽ huius quantitatis: ita ꝙ non illius. Capacitas autem materię respectu huius quantitatis nihil aliud est quam potentia receptiua huius quantitatis: ita ꝙ nõ illius, potẽtia aũt receptiua nihil realiter distinctũ in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctũ ſm rationem tãtũ à materia. Sicut materia propria nihil addit, supra materiã realiter distinctũ ab ipsa: dicit tamẽ aliquid reale in materia, ꝙ non explicat materia ſm se: materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hanc quantitatẽ si diffiniretur: sicut ꝓpria potẽtia: non nisi per propriũ actum diffinitur, vt dicit̃ tertio physicorum, textu commento. 10. Materia autẽ ſm se hanc quantitatẽ in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionib⁹ idem importãt: & propterea S. Tho. non dixit materiam signatam materiam cum certis dimensionibus: s. sub certis dimẽsionibus: & alibi dicit, ꝙ sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericæ corpora cælestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc, vel illam quantitatem distinguit numeraliter in reb⁹ materialib⁹. Materia igit̃ signata nõ dicit aggregatũ ex materia, & quãtitate, sed materiã in recto significat, quantitatẽ vero in obliquo: sicut potentia materię significat materiam in recto: in obliquo verò actum, quem respicit, eo quòd non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata. *T.c.41.* *T.c.30.*

Tractata de principio indiuiduationis. ¶Quòd autẽ Thomistæ alii non conueniẽter exponãt, sic declaratur, Idem est principiũ distinctiuũ indiuidui a specie & ab altero indiuiduo eiusdẽ speciei: sed materia non quãta: sed sic signata modo p̃exposito est principiũ intrinsecę distinctiuũ indiuidui à specie: ergo non materia q̃ta: sed materia signata est principiũ intrinsecũ distinctiuũ indiuidui ab altero eiusdẽ speciei indiuiduo. Minor ab eis cõceditur: & est S. Th. expresè in tractatu q̃ de principio indiuiduationis vocatur: qui ſm veritatem & antiquũ titulũ vocatur de Potẽtiis cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatũ illũ cõpletum vidi: est enim trũcatus ille, qui comuniter habetur. Maior verò nõ nisi voce à proteruis negari posse videt̃: vniuersaliter nanq; verũ videmus, ꝙ quãdocunq; aliquod commune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idẽ differũt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idẽ homo differt ab animali. & à Leone, s. differentia propria: vnde, & Porphyrius tres actus differẽtię dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere *c. differẽtia,*

guere cōſtitutum à ſuperiori,& aliis cōpar[illegible]us.Probatur ergo hec cōcluſio modo præ expoſito, ſ.materia [illegible]gnata eſt intrinſecū indiuiduationis principiū illud eſt intrin[illegible]ecū principiū indiuiduationis:cui primò repugnat cōmunicari pluribꝰ per modū, quo vniuerſale cōmunicatur particulari:ſed materia ſignata eſt id,cui primò repugnat cōmunicari,vt vniuerſale particulari.ergo,&c.Maior ab omnibus cōceditur.Minor vero probatur: ſed nota ꝙ Minor duo includit in ſe, ſ. ꝙ materiæ ſignatę repugnat communicari pluribus:& ꝙ primò ei repugnat: primum horum ex ſe patet:materiā enim capacē huius quantitatis tantū,impoſſibile eſt plurificari. Secundū autem probatur,illud cōpetit primò materiæ ſignatæ,ꝙ circunſcripto quocūq; alio ſibi cōuenit: & ipſa circūſcripta nulla alteri cōuenit (ex primo Poſteriorū) ſed non cōmunicari pluribus vt vniuerſale particulari circunſcripto quocūq; alio exiſtēte in ſubſtātia ſenſibili cōuenit materiæ ſignatę:& ipſa circūſcripta nulli alteri conuenit : ergo non cōmunicari pluribus primò cōuenit materiæ ſignatę inter oīa, quæ in ſubſtātia ſenſibili inueniūtur.Probatur minor,quo ad vtranque ſui partem,quo ad primā ſic,Id ꝙ materia ſignata pręciſè ſumpta ſibi vendicat,ita ꝙ ſub eius oppoſito non eſt intelligibilis,conuenit ſibi circunſcripto quocūque alio: patet iſta ex terminis,ſed incommunicabilitas cōuenit materiæ ſignatæ præciſè vt ſic acceptæ : ita ꝙ ſub eius oppoſito materia ſignata non eſt intelligibilis: nō enim poteſt intelligi materia ꝓpria indiuidui cōmunicabilis:ergo incōmunicabilitas cōuenit materię ſignatę circūſcripto quocunq; alio.Secūda pars Minoris patet exemplariter: quia circūſcripta Sortis materia ſignata,ſeu materia propria:ꝙ idem eſt,certum eſt ꝙ non remanet hic,neque forma eius remanebit hic,neque ipſa materia: ſi enim materiā propriā non habet per quid,exigit ordinem cōmuniū. Secūdò probatur eadem concluſio ſic, Fruſtra fit per plura,ꝙ pōt fieri per pauciora , & æquè bene,ſed abſque quibuſque aliis ex materia ſignata ſufficienter ſaluatur indiuiduatio ſubſtātiæ compoſitæ: ergo fruſtra addūtur quęcūq; Minor ex dicendis apparebit: vbi ſolutis aduerſariorū rationibꝰ,ſtabilis ac firma remanebit poſitio noſtra.Et cōfirmatur:quia cū in ſubſtātia cōpoſita nō ſint niſi materia & forma & cōpoſitū ex his,& accidētia quæcunq; in diuiduo accidūt,nullā aliā intrinſecā cauſam habēt, niſi aliquid horū:& ſic ad inueſtigādā indiuiduationis cauſam non oportet extra hoc vagari.Probatur tertio eadē concluſio autoritatibus Ariſt.& com.ſupra inductis, quas nō opus eſt repetere.Apparet quidem apud eos euidenter omnē diſtinctionem aut ex formis, aut à quantitate oriri. Eſt igitur materia ſignata intrinſecū indiuiduatiōis principiū:quo intrinſecè(licet particulariter)Sortes eſt hic.Dico aūt particulariter:quia non arbitror materiā ſignatam eſſe ipſam indiuidualem proprietatē ſeu differentiā:ſed potius differētię indiuidualis eſſentiale principium.Opinor enim ꝙ proportio materię ſignatę ad proprietatē ſeu differentiā indiuidualē ſit,ſicut proportio animę humanæ ad differētiā hominis cōſtitutiuā:ſicut enim anima intellectiua nō eſt ipſa differētia puta ratiōale:ſed id vnde ſumitur:ita materia ſignata nō eſt ipſa differētia indiuidualis: ſed id vnde ſumitur, & ꝙ cauſat ipſam intrinſecè.Et ſicut homo eſt homo,& per rationale tanquā per principiū formale totale, & per animam intellectiuam tanquā per principiū partiale intrinſecū formale, à quo rationale mēdicat & cauſatur:ita Sortes eſt hic per differētiam indiuidualem,tāquā per totale quoddam denominans,ꝙ nihil aliud eſt,ꝙ gradus indiuidualis:ſicut differētia ſpecifica eſt gradus ſpecificus,& per materiā ſignatā tanquā per priorē cauſam intrinſecā à qua ipſa indiuidualis differentia mēdicat. Vt ſic inter nos & Sco.in hoc ſtet diuerſitas,ꝙ ipſi differētias indiuiduales abſque eſſentiali depēdentia à materia ſignata multiplicāt: nos aūt ſicut animal cōtrahere neſciremꝰ ad hominē & Bouē ſine formis partiū:à quibus differētię cōtrahētes animal cauſantur:ſic ſpeciē,puta hominē cōtrahere ad indiuiduum nōnouimus ſine materia ſignata quæ eſt cauſa indiuidualiū differētiarū:& cōſequēter primò principiū indiuiduationis intrinſecū. Moueor ad hoc dicendū,quoniam teneo Sortē ſubſtantialiter ſumptū in recta.ſ. linea prædicamētali ſub ſpecie eſſe vnū numero: nō vnitate de prędicamēto quantitatis:ſed ſubſtātiali : quā neceſſe eſt antecedi,cum ſit entis paſſio ab indiuiduali gradu: quē ipſa indiuidualis differētia importat.Et hoc an ſit de mēte S.Doct.non cēſeat quiſquā,priuſquam legerit ipſum:& in compendio Theologię, cap.157.vbi vult Sortem eodem numero eſſe poſt reſurrectionē eius quantitate numerata,& in tractatu ſupradicto.

Te.co. 14.

Secūda ratio.

Ca.157. De principio indiuiduationis. 2 d.3.q.7.

QVO ad quintū arguit cōtra cōcluſionē & dicta in ea à Sco. vbi ſupra. Primò ſic,Impoſſibile eſt aliquid dependens à poſteriori naturaliter,eſſe idē priori naturaliter:quia tūc eſſet prius: & non prius:ſed ſubſtātia eſt prior naturaliter quātitate:igiť nihil cauſatū à quantitate ſiue qualitercunq; præexigens naturā quātitatis pōt eſſe idē ſubſtātiæ, non igitur ſignatio iſta à quātitate cauſata eſt eadē ſubſtātia.probatio Maioris,vbi eſt vera & realis idētitas,licet nō ſit formalis,ibi īpoſſibile eſt hoc eſſe,& illud nō eſſe:qa tūc idē realiter eſſet,& nō eſſet:ſed poſſibile ē priꝰ naturaliter eſſe ſine poſteriori naturaliter: ergo multo magis abſq; eo ꝙ derelictū eſt: vel cauſatū à poſteriori naturaliť.

¶Præterea,Id ꝙ eſt neceſſaria cōditio cauſę in cauſando,nō poteſt habere eſſe à cauſato:quia tunc cauſa,inquantū ſufficiens ad cauſandum,eſſet cauſata à cauſato : & illud cauſatū eſſet cauſa ſuiipſiꝰ:ſed ſingularitas ſiue ſignatio ſubſtātiæ eſt neceſſaria cōditio in ſubſtātia ad cauſandā quātitatē: quia cauſatum ſingulare requirit cauſam ſingularē,ergo impoſſibile eſt iſtam ſignationem ſeu ſingularitatem eſſe à quantitate.

¶Pręterea,Quæro quid eſt quantitatē cauſare vel derelinquere talem modū ſeu ſignificationē in ſubſtantia, ſi nihil ex hoc eſt, niſi quòd pręfuit quantitati, tunc nullo modo ſignatio eſt per quantitatem : quia tunc ſignatio ſubſtantiæ naturaliter præcedit ipſam quantitatem. Si autem aliquid aliud,quæro quomodo cauſetur à quantitate,& in quo genere cauſę.

¶Pręterea, Quare quātitas potius relinquit talem modū in ſubſtātia,quam qualitas:nō videtur ratio:qa ſicut qualitas in ſeipſa informat ſuperficiē: nihil relīquēdo in ea:ita quantitas informat ſubſtantiam in ſeipſa & nō per aliam formam derelictam.

¶Pręterea,Quātitas iſta,quæ ad indiuiduationem cōcurrit, aut eſt quātitas terminata,aut interminata,nō terminata,qa illa ſequitur formam in materia,& per cōſequēs ſingularitatē ſubſtātiæ:qa ſicut ſubſtātia eſt cauſa eius,vt eſt terminata,ita hæc ſubſtantia eſt cauſa eius,vt eſt hic terminata.Et cōfirmatur hoc:qa cū quātitas terminata varietur ſola rarefactione, idē indiuiduū erit multis ſingularitatibus idē:ꝙ eſt impoſſibile . Si autem interminata,contrà:illa manet eadem in genito & corrupto.

¶Pręterea,Si quantitas cōcurrit ad indiuiduationē,vt primò diſtiguēs, oportet ꝙ in ſeipſa ſit priō diſtincta numeraliter ab alia: ſed tunc tua propoſitio nō eſt vera:illa.ſ.omnis differētia formalis eſt ſpecifica.quantitas enim hęc & illa cū ſint formæ, differrent ſpecifice.Quod ſi quantitatē excipias ab illa,ꝓportione fundamentali ædificij ruinoſi,vnde probabitur,ꝙ differētia formalis ſit ſpecifica?quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate,cùm quantitas forma ſit.

¶Pręterea,Tota latitudo prędicamēti ſubſtātię eſt prior cęteris prædicamētis,ergo cū indiuiduū ſubſtātiæ claudatur in iſta latitudine,oportet ꝙ ſit intrinſecè cōpletū abſq; depēdētia à quātitate,quæ eſt poſterior.Et cōfirmať:quia nihil reponitur in aliquo genere ꝑ aliq d;ꝙ ſit extra illud.genꝰ Multa alia argumēta fiūt à Sco.& aliis:ſed qa cōcludūt materiā ſolā vel quātitatē ſolam,vel aggregatū ex materia & quātitate nō eſſe pricipiū indiuiduatiōis omiſi,nihil enim cōtra nos. Omiſi præterea q̄ indirectè cōtra poſitionē noſtrā eſſēt,breuitati ſtudēs.Hæc de quinto.

QVO Ad ſextum reſpondendum eſt argumentis factis:nunc deinde aliis pro opinione contra inductis,

¶Ad primū igitur iſtorū dicitur:ꝙ falſa eſt Maior. Ad cuius euidentiā eſt notādū,ꝙ proportio materiæ ſignatæ ad hanc quantitatem eſt proportio potentiæ ad proprium actum : vnde ſicut potētia materię eſt eadē realiter ipſi materiæ: & tamē depēdet à forma:ita potētia ſeu capacitas materiæ reſpectu huius quantitatis , quæ vocatur eius ſignatio,dependet a quantitate: & tamen eſt eadē materia.Et quia potentia eſt prior & poſterior,& naturaliter actu,prior eſt in genere cauſæ materialis: poſterior in ordine cauſæ formalis ,ideo ſignatio materiæ eſt prior quantitate ordine cauſæ materialis:poſterior autē in ordine cauſæ formalis vnde vtroque modo Maior eſt falſa:tam ſi intelligatur de priori & poſteriori ſm genus cauſę materialis,quā intelligatur de priori & poſteriori in ordine cauſæ formalis . Aliquid enim dependēs a forma eſt idem realiter materiæ:& aliquid depēdēs a materia eſt idē realiter formæ vt patet. Ad probationem primā qua dicit:quia tunc eſſet prius,& nō priꝰ,dicoꝙ nō eſt inconueniens in conuerſis generibus cauſarum. Ad aliam probationem,qua dicitur,Vbi eſt vera & realis identitas,&c.negatur ſecunda propoſitio aſſumpta:non enim omne prius poteſt eſſe ſine poſteriori:vt alias oſtendetur.

¶Ad ſecundū negatur Maior,cùm cauſatum eſt cauſa ſuæ cauſæ in alio genere cauſæ:ſicut in propoſito accidit: materia enim ſignata eſt cauſa quantitatis in genere cauſæ materialis:quātitas eſt cauſa materiæ,ſignatæ in genere cauſæ formalis, vt actus potētiæ.Et patet falſitas Maioris ī exēplo ſupra poſito: potētiā enī materiæ eſt neceſſaria cōditio materiæ ad cauſādā formā,& tamē dependet a forma in genere cauſæ formalis.Ad probationē dicit,ꝙ cauſa materialis ſm cauſalitatē ſuā dependet a ſuo effectu,ſ.forma:ſed nō inquātū ē effectꝰ eiꝰ,ſed in eo ꝙ eſt cauſa materiæ:cauſæ enī ſunt ſibi inuicē cauſæ, vt dicitur ſecundo Phyſi. tex.com.30. nō ergo inconuenit cauſam in cauſando dependere a cauſato:nō vt cauſato, ſed vt cauſa eſt ſecūdū aliud genus.

In c.5 q6.8. ſecundum

¶Ad tertium dicitur, quod quantitatem cauſare talem ſignationem in materia nihil aliud eſt,quam materiā eſſe ſub hoc agēte facta r*

factam capacem adeo huius quantitatis: quod non illius, & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ vt actus: propter quem talis capacitas fit. Agens vero vt efficiēs illam: & talis signatio seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causę materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem: eo ꝙ fit quantitate in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

¶Ad quartum dicitur, ꝙ non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates proprie: Materia enim Sortis ita est capax harum qualitatum, ꝙ non aliarum: sed quia sola quantitas immediate recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶Ad quintum dicitur, ꝙ quantitas illa quæ ad indiuiduationem vt originalem non intrinsecum indiuiduationis principium concurrit, est quātitas terminata. Nec obstat, ꝙ sequatur formā: qa etiam forma sequitur potētiā materiæ, à qua tamen causatur: & concedimus hanc substantiā esse, causam materialē huius quantitatis: sed econuerso in genere causę formalis hanc quantitatē esse causam huius signationis materię modo prȩexposito. Ad cōfirmationem Antonij Trombetæ dicitur: ꝙ quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens non stat in diuisibili. sed latitudinem habet. sicut enim quęlibet species naturalis determinat sibi quantitatē maximā & minimā infra quandam latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non indiuisibili vnde pōt fieri rarefactio sine eius (vt indiuiduatiua est) variatione. non enim hic accipit quantitas terminata punctualiter: sed cum certa latitudine.

¶Ad sextum dicitur cōcedēdo consequentiā primam: sed negādo ꝙ ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamētalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguēs peccato maximo non distinguens inter differentiam formalē & formarū: omnis enim differētia formalis est specifica, non aūt omnis differētia formarū, vt dicit S. Tho. secūdo contra Gentiles. ca. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distiguerēt specifice cū sint formę, & differāt, vnde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua. quęlibet enim pars lineæ est linea, & illa indiuidua sūt formæ, & differunt, sed non differentia formali. Appellatur autē differentia formalis illa, quę est ꝑ principia quidditatiua. hæc enī semper oritur à forma in eo ꝙ forma qualis nō est inter hanc lineā & illā: cū sit eadē vtriusque quidditas. verūm arguētis error est valde puerilis, sicut formę, & differūt: ergo differūt formaliter: est monach⁹, & est alb⁹, ergo est monach⁹ albus.

¶Ad vltimū negatur consequētia: licet enim id ꝙ est in prędicamento substātiæ sit prius simpliciter quodlibet alio prædicamēto, tamen aliqua cōditio (sine qua indiuiduū vt sic non est in prędicamēto) potest esse posterior in genere causę formalis, & alterius prędicamenti, eo quòd causa formalis est posterior in esse.

¶Ad confirmationem dicitur ꝙ quòdlibet prædicamētum completur per res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prædicamētis, & de ratione reponendi ea in illis, non autē si loquamur de cōditione rei repositę in prædicamēto. Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: cōditio autē indiuiduationis, sine qua nō est ratio reponēdi ipsū in prędicamēto, nō inconuenit quod coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶Ad primum vero eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam nanque signatam primo sequitur vnitas numeralis.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ differentia indiuiduorū reducitur ad quantitates: quātitates autem differunt sitibus propriis, qui sūt differētiæ quātitatis. situs autē non solū integratur ex illis duobus: sc. permanētia & cōtinuatione partiū: sed ex his duobus cū tertio ordine, sc. partium in toto: vt docet Albertus in prędicamētis, cap. de quātitate: per hoc enim differt a situ speciali prædicamēto qui dicit ordinē partiū in loco: vnde situs in proposito distinguūtur suis ordinibus partiū in toto, qui sunt de eorū ratiōe: ordines aūt seipsis: in diffinitiōe enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, ꝙ non est æque dubiū de his, ad quæ facim⁹ reductionē, & de quantitatibus, & ꝙ nō oportet quantitates ꝑꝑ hoc distingui formaliter: talis enim ordo partiū in toto vt materiale quid, est in ipsa quantitate, quod in nulla alia forma inuenit̄.

Cap. tertium.

¶Ad tertiū Antonij Trombetæ dicitur ꝙ Minor est falsa: materia enim signata, vt probatū est, est id. cui prima repugnat diuidi, vt vniuersale in particularia: ratiōe enim repugnat esseitati.

CAPVT III.

Essentia generis, speciei, & indiuiduorum quomodo tā absolute quā primæ impositionis nominibus conceptæ distinguantur: quomodo item Genus, Species: Differētia, diffinitio differant: expōnit deinde quomodo Essentia speciei ipsis indiuiduis comparetur: declarat.

Co. 10.

Essentia Generis speciei & indiuidui distinguūtur absolute considerata penes signatū & nō signatum.

ATET ergo, quod essentia hominis & Socratis nō differunt, nisi secundū signatū & nō signatū. vnde Cōmētator dicit super 8. Meta. ꝙ Socrates nō aliud est, quā animalitas & rationalitas, quæ sunt quidditas eius: Sicut etiā essentia generis & essentia speciei secūdū signatū & nō signatū differūt, quāuis alius modus designationis sit vtrobique, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatā dimēsionibus: designatio autē speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quę ex forma rei sequitur.

POSTQVAM Determinatū est quid sit essentia substātiarū cōpositarū in cōmuni, in hoc tertio capite intendēs agere de differētia essentiarū cōpositarū inter se: cùm essentiæ cōpositæ sint tres, s. generica. specifica, & indiuidualis, quinque facit. Primò loquitur de differētia earū absolute: Secundo determinatur de differētia earū, vt subsunt primis intentionibus, & illarū nominibus, ostendit quomodo essentia generica differat à specifica: Tertio genus, species differentia, diffinitio qualiter inter se differāt, declarat: Quarto excludit quādā dubitationē: Quinto assignat differentiā inter essentiā specificā & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM dicēdorū prænotādū est ꝙ de essentiis possumus tripliciter loqui: primò, de eis absolute absque habitudine ad primas, vel secūdas intētiones: Secūdo, de eis, vt subsunt nominib⁹ primæ intētionis: Tertiò, vt subsunt nominib⁹ secūdę intētionis: verbi gratia, De natura humana cōtingit loqui s̄m se, i. s̄m ea: q̄ cōueniūt sibi rōne sui, cōtingit loqui de ipsa, vt stat sub hoc noīe, humanitas, & hoc noīe: hō, & similib⁹: contingit & tertiò loqui de ipsa: vt stat sub hoc noīe species. S. Tho. ergo in prima hui⁹ ca. pte loq̄ de essētiis rerū priō mō: in toto vero residuo loquit̄ de eis secūdo mō sumptis, in sequēti autē cap. de eis tertio modo acceptis sermonē faciet & hoc, si nō vis decipi in hoc ca diligētissime notato ponit igit̄ assignādo differētiā inter essentiā genericā: specificā: & indiuidualē s̄m se sumptas hāc cōclusionē: essentiæ ꝑdictę nō differūt, nisi s̄m signatū. & nō signatū: hoc sic declarat, animalis, hoīs, & Sortis essentiæ ꝓprie nō differūt, nisi per hoc: qa in rōne animalis cadit substātia animata sensibilis absq; determinatiōe ei⁹ per ratiōale: in rōne aūt hoīs ponit̄ substātia animata sēsibilis rōalis & sic addit̄ in ea designatio ꝑ differētiā: ratio verò Sortis ponit substātiā animatā, sēsibilē: rationalē in istis carnib⁹, & istis ossib⁹: & sic in ea addit̄ designatio materiæ q̄ nō ponebat̄ in rōne hoīs: vn̄ absolute loquēdo, & s̄m suas rōnes ꝓprias apparet, has essētias, nō nisi s̄m signatū, & nō signatū differre, i. s̄m explicitā inclusionē alicui⁹ designatiōis, siue determinatiōis, & nō explicitā inclusionē illi⁹, licet talis designatio nō vniformiter sit in natura specifica, & in natura īdiuidui. determinatio enī q̄ addit natura specifica supra genericā, est formalis essentialit̄ diuersificās gen⁹: vtpote à forma in eo, ꝙ forma sūpta: determinatio aūt, q̄ natura indiuidualis supra specificā addit, ē materialis, nō formaliter, sed materialit̄ tātū diuersitatē in specie faciens, vtpote sūpta à materialis cōditiōib⁹ rei. Ex his habes ꝙ hō & humanitas: anima & aīalitas s̄m se, i. naturas significatas, nullo mō differunt, eadem oīno est ratio naturæ significatæ ꝑ hominē, & humanitatē, ita ꝙ nulla designatiōe differūt, sed. vt pòst dicet̄, differūt vt subsunt nominib⁹ primæ intētionis. Quia verò distinctio ꝑ signatū, & nō signatū, nō est distinctio realis: ideo dicit cōmen. 7. Meta. com. 10. ꝙ Sortes substātialiter sumptus. nil aliud est q̄ animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas eius: Sorteitas enim. quę naturam Sortis nominat, eadem realiter est animalitati, & rationalitati.

Com. 10.

Genus cōparatur ad speciem nō sicut ei⁹ pars, sed vt totum.

Hæc autem determinatio vel designatio, quę est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit: imo quicquid est in specie, est etiā in genere, vt nō determinatum, si enim animal nō esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.

¶In hac secūda parte capituli determinat̄ quomodo essētia generica differt à specifica, s̄m ꝙ ambæ stāt sub nominib⁹ primæ intētionis, puta quomodo differāt essentia hominis, & essentia aīalis sub his nominib⁹, hō & animal, & intēdit, ꝙ essentia significata per nomē genericū, puta animal, & essentia significata per nomē specificū, puta homo, nō differūt per hoc. ꝙ essentiā significata per nomē specificū includat aliq̄ determinationem, quæ omnino sit, extra rem significatam per nomē genericū, sed per hoc, ꝙ essentia per speciei nomē importata includit actu designationem specificam. quæ fit per differentiam eius constitutiuā, sicut homo actu includit rationale: ponit̄ nanq; in ei⁹ diffinitiōe. Essentia verò nomine generico signata cōfuse, & indeterminate

In cap. de differentia.

minate importat deſignationē illam: ſicut animal in potētia includit rationale, vt dicit Porphyrius: vnde animal & vniuerſaliter oīs eſſentia generico nomine importata ſic, totū includit ꝙ includit ſpecies. licet nō eodē modo. Et propterea ad poſitæ differētię declarationē ponit talē cōcluſionē, Genus dicit totū eſſe ſpeciei: quā ſic probat, Omne prædicatū dicit totū eſſe eiꝰ, de quo prædicat̃: genus prędicat̃ de ipſa ſpecie, ergo natura generica, puta animal, dicit totū eſſe ſpeciei. Maiorē pbat per hoc: quia nulla pars prædicatur de ſuo toto. Vbi aduertēdū eſt ꝙ hic ſermo verus eſt de prædicatiōe in recto & directo, ſiue eſſentiali, ſiue denominatiua, & de parte, in eo ꝙ pars, & nō de parte vt ſignificatur per modū totius: pōt enim pars vtrobiq; modo ſignificari ſicut materia ſignificat̃ vt pars rei (per ly materia) ſignificatur aūt vt totū (per ly materiale) his enim modificata cōditionibus propoſitio illa, ſ. nulla pars prędicatur de ſuo toto, nullam patitur inſtantiā: cùm enim dico, Homo eſt albus, ly albꝰ, cōfundit in ſe totū ꝙ eſt in homine. & ſimiliter cū dico, Homo eſt materialis, ly materialis, comprehendit in ſe implicite totū ꝙ eſt homo: & ſic cùm dicitur, Homo eſt animal, ly animal, continet implicite totum ꝙ eſt homo, modo qui infra declarabitur. & ſic probādum eſt: ꝙ eſſentia generico nomine importata includit deſignationem ſpecificam: extra totum enim nihil eſt.

Hoc autē quomodo cōtingat, videri poteſt, ſi inſpiciatur corpus ſecundū quod ponitur pars animalis, & ſecūdū quód ponitur genus: nō enim poteſt dici eo modo eſſe genus, quo eſt pars integralis. hoc igitur nomē, quod eſt corpus, multiplciter accipi poteſt: corpus enim ſecūdū quod eſt in prædicamēto ſubſtātiæ, dicitur ex eo quod habet talē naturā, vt in eo deſignari poſsint tres dimēſiōes ipſæ: autē tres dimēſiōes deſignatæ ſunt corpus, quod eſt in genere quātitatis. Cōtingit autē in rebus, quod habet vnā perfectiōem ad vlteriorē perfectiōem pertingat ſicut patet in homine, qui naturā ſenſitiuā habet, & vlterius intellectiua: ſimiliter etiā & ſuper hāc perfectionē, quę eſt habere talem formā: & vt in ea poſsint tres dimenſiones deſignari, poteſt alia perfectio adiūgi, vt vita vel aliquid huiuſmodi, poteſt ergo hoc nomē corpus, rē quādā deſignare: quæ habet talē formā, ex qua ſequitur in ipſa deſignabilitas triū dimēſionū cum præciſione, vt ſcilicet ex illa forma nulla vlterius perfectio ſequatur, ſed ſi aliquid aliud ſuperadditur, ſit prę ter ſignificationē corporis ſic dicti; & hoc modo corpꝰ erit materialis & integralis pars animalis: quia ſic anima erit præter id quod ſignificatum eſt nomine. Corporis, & perueniens ipſi corpori, ita ꝙ ex ipſis duobus, ſcilicet ex anima & corpore ſicut ex partibus conſtituitur animal. Poteſt etiā hoc nomen Corpus hoc modo accipi: vt ſignificet rē quandam, quæ habet talē formā, ex qua poſsint in ea tres dimēſiones deſignari: quęcunque forma ſit illa, ſiue ex ea poſſit prouenire alia vlterior perfectio, ſiue nō: & hoc modo corpus erit genus animalis: quia in animali nihil eſt accipere, quod in corpore implicitè nō cōtineatur: non enim anima eſt alia ab illa forma, per quam in re illa poterant deſignari tres dimēſiones: ideo, quando dicedant, quod corpus eſt, quod habet talem formā, ex qua poſſunt deſignari tres dimenſionēs, in eo intelligebam quęcunque forma eſſet illa ſiue anima eſſet, ſiue lapideitas, ſiue quęcunque alia forma. & ſic forma animalis implicitè in corpore, ſiue in corporis forma continetur: prout corpus eſt genus eius.

Genus cōparatum ad ſpeciem concipitur vt pars.

Immediate ſupra.

¶Quoniā declaratū eſt, genus cōparari ad ſpeciem, non vt eius partē, ſed vt totū: aperire intendit hìc quomodo res per generi cum nomē ſignificata poſsit vtroque modo accipi, vt pars ſ. & totum: & primo in corpore tanquā notiori: deinde in animali, dicens ꝙ ex quo non poteſt eodem modo ſumpta res eſſe pars rei & genus eiuſdē (vt oſtenſum eſt) ſcire debes, ꝙ hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: eſt enim æquiuocū ad corpus quod eſt res prædicamenti Subſtantię, & ad corpus quod eſt res prædicamenti quantitatis, Corpus vt ſignificat rem prędicamenti Subſtātiæ, importat naturam, ex qua nata eſt fluere trina dimēſio. Corpus vero vt ſignificat rem prædicamenti quantitatis importat ipſam trinam dimenſionem.

¶Iterū corpꝰ ꝙ ſignificat rē pdicamētiSubſtātię, de quo nūc eſt ſermo, accipit̃ duplicter. Vno modo, vt ſignificat naturā illā: ex qua nata eſt fluere trinadimēſio, cū præciſione ōis ſubſtātialis pfectiōis vlterioris. Alio modo, vt ſignificat illā met natuā abſq; præciſione vlterioris perfectionis ſubſtātialis. Cauſam huius & ſimiliū diſtinctionū aſsignat in litera, ex eo ꝙ res habēs, aliquā perfectionē ſubſtātialē, nō excludit à ſe aliquā aliā vlteriorem ſubſtātialē pfectionē, ſicut hō ex eo ꝙ habet pfectionē ſenſitiuā, nō excludit à ſe perfectionē intellectiuā: & ſimiliter corpus ex eo, ꝙ habet pfectionē corporeā, nō excludit à ſe perfectionē vitalē: & ſic de aliis: cū enim prior pfectio ſubſtātialis nō excludat ſecūdā & tertiā, & manifeſtū ſit etiā, ꝙ nō includit eas in actu: pōt prior perfectio cōcipi & ſignificari, & cū præciſione ſeu excluſione aliarū, & cū incluſiōe cōfuſa earū. Ex eo nanque, ꝙ formaliter nō includit alias, pōt pręciſè cōcipi & ſignificari. Ex eo verò, ꝙ cōiūctionē cū aliis nō excludit, pōt cū aliarū cōfuſa & potētiali incluſiōe cōcipi & ſignificari: vnde natura ſignificatata per hoc nomē Corpus, quia nō formaliter includit perfectionē vitalē, nec ſenſitiuā, nec intellectiuā pōt cū præciſione hominū horū cōcipi & ſignificari: & quia nō excludit adunationē eſſentialē ſui cū illis: ideo pōt abſque eorū præciſione cōcipi & ſignificari, vt cōfuſè & determinatè includēs omnia illa: colligit̃ aūt ex textu triplex differētia inter hæc: differūt enim primò in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatē ſolā, ex qua nata eſt fluere trina dimēſio, & nulla vlterior perfectio: corpus verò ſecūdo modo dicit formā quācunque, à qua ſit corporeitas: ex qua nata eſt fluere trina dimēſio cū quacūque alia perfectione. Secūdo differūt, quia corpus primo modo eſt pars ſpeciei, eo ꝙ ſignificatū formale eſt præter & extra ſignificatū eius: ſicut anima rationalis eſt extra corporeitatē: ſunt enim in homine duo, perfectio. ſ. corporalis, quàm pręciſè acceptā patet nō includere aliquo modo intellectualitatē: & perfectio intellectualis, quæ eſt altera pars: corpus verò ſecundo modo eſt totum reſpectu ſpeciei, eo quia perfectio, ſeu forma formaliter importatā per ſpeciē includitur in ſignificato corporis ſic accepti: ſignificat enim quācunque formam, à qua ſit perfectio corporea, & ſic anima intellectiua includitur in ly quacūque. Tertio differunt, quia corpus primo modo nō eſt in recta linea prędicamētali, ſicut nec quacūq; pars: corpꝰ verò ſecūdo modo eſt directè in prędicamēto ſubſtātię ſicut & quodlibet aliud genꝰ.

Ad idē,

Et etiā talis eſt animalis habitudo ad hominē. Si enim animal nominaret tātū rem talē, quæ habet quādam perfectionē, vt poſsit ſentire & moueri per principiū in ipſo exiſtens, cū præciſione alterius perfectionis: tūc quacūque alia perfectio vlterius ſuperueniret, haberet ſe ad animal per modū partis, & non ſicut implicitè cōtenta in ratione animalis: & animal nō eſſet genus, ſed eſt genus ſecundū quòd ſignificat rē quādam: ex cuius forma poteſt prouenire ſenſus & motus, quæcunque ſit illa forma, ſiue ſit anima ſenſibilis tantùm, ſiue ſit anima ſenſibilis & rationalis ſimul.

¶Declarat hoc quoque in hoc genere, ꝙ eſt animal, pōt enim animal accipi vt ſignificat formā, ex qua præciſè oriātur ſenſus & motus, quibus animal à non animali diſcernit̃: vt dicitur primo de Anima, tex. cō. 19. Poteſt etiā accipi animal. vt dicit formam quamcunque, ex qua oriātur ſenſus & motus non pręciſe. & ſic eſt genus: primo autē modo eſt pars ſpeciei: vnde homo eſt cōpoſitus ex animali & intellectiuo principio tanq̄ ex ſuis partibus eſſentialibus, accipiēdo animal primo modo, ſic enim extra ſignificatū eiꝰ eſt intellectiua natura, animal vero ſecūdo modo eſt totū reſpectu hominis implicite includens ſpecificas perfectiones: cū enim ſic dico. animal. dico habēs naturā ſenſitiuā indeterminate relinquēdo per quā formā habeat ſenſitiuā naturā: & ſic implicite includuntur oēs formæ ſpecificę: habet̃ enim natura ſenſitiua nō niſi per formā hominis, leonis vel Bouis, &c. Ex his patet differētia inter eſſentiā genericā & ſpecificā, vt ſublūt nominibꝰ generico & ſpecifico primę intētiōis: qa ſ. differūt ſicut includēs implcite & icludēs explicite illamet.

Vide Auicen. 5. metap. ca. 5. per totum. Genus, ſpecies, differētia, ac diffinitio idem & realiter ſunt: diſtinguūtur autem formalibꝰ eorum ſignificatis.

Si igitur genus ſignificat indeterminate id totū, quod eſt in ſpecie, nō enim ſignificat tantū materiā ſimiliter etiā differentia ſignificat id totū, quod eſt in ſpecie, & non tantum formam: & etiam diffinitio ſignificat totum, & etiā ſpecies ſed diuerſimode. Quia genus ſignificat totum: vt quædā denominatio determinās id: quod eſt materiale in re ſine determinatione propriæ formæ: vnde genus ſumitur à materia: vnde patet ex hoc quòd corpꝰ dicitur ex hoc, quòd habet talem perfectionem vt poſsint in eo deſignari tres dimenſiones. quæquidem perfectio eſt, vt materialis ſe habens ad vlteriorem perfectionem. Differentia vero econuerſo eſt, ſicut quędam determinatio a forma determinata ſumpta pręter hoc, quòd de intellectu primo ſit materia determinata: vt patet cum dicitur animatum, ſcillicet

illud

2.Metap.5. circa med. illud, quòd habet animã, non determinatur quid ſit, vtrum corpus, Vel aliquid aliud. vnde dicit. Auicen. ꝙ genus non eſt in differentia, ſicut pars eſſentiæ eius, ſed ſolum ſicut ens extra quidditatẽ, ſiue eſſentiã, ſicut etiam ſubiectum eſt de intellectu paſsionum. & ideo genus nõ prædicatur de differentia per ſe loquendo, vt dicit Ariſt. in tertio de anima, & quarto. Topicorum: niſi fortę ſicut ſubiectũ prædicatur de paſsione. Sed diffinitio ſiue ſpecies comprehendit vtrũque, ſcilicet determinatã formã, quã deſignat nomẽ Generis & determinatam formam, quam deſignat nomen Differẽtiæ.

In hac tertia parte capituli cõparat genus, ſpeciẽ, differẽtiã & diffinitionẽ inter ſe quo ad cõuenientiã & differẽtiã. Conuenire ait hęc oĩa in hoc ꝙ quodlibet eorũ ſignificat totũ ꝙ eſt in ſpecie. Quod ex prędictis immediatę ſequitur: ſi enim genus ſignificat totũ, quia verè & propriè prędicatur de ſpecie, & confundit in ſe omnia, ad quæ ſe extẽdit: pari ratione differẽtia cũ verè & proprie prædicet̃ de ſpecie, & confundit in ſe omnia, ad quæ ſe extẽdit vt prædicabile, totũ ſignificabit. Differentiã autẽ duplicẽ ponit inter ea. Differũt primò quo ad formalia ſignificata eorũ: qa formale ſignificatũ generis eſt perfectio materialis: formale autẽ ſignificatũ differẽtiæ eſt perfectio formalis: formale verò ſignificatũ ſpeciei eſt aggregatũ ex vtraque perfectiõe, non diſtinguẽdo ẽas: formale aũt ſignificatũ diffinitionis eſt ſimiliter aggregatũ ex vtraq; ꝑfectione: ſed diuidẽdo in ſingulas verbi gratia. formale ſignificatum animalis eſt natura ſenſitiua quę ſe habẽt vt materialis ad perfectionẽ intellectualẽ, quæ formaliter importat̃ per rationale: & cõſequẽter perfectio intellectualis ſe habet vt formalis: ſimiliter formale ſignificatũ hoĩs & animalis ratiõale eſt aggregatũ ex natura ſenſitiua & intellectiua: ſed animal ratiõale ſeparatim explicat vtrũq;, hõ verò non.

PRO Intellectuorũ nota ꝙ ſignificatum formale nominis ad pręſens eſt perfectio ſeu forma determinate: & primò explicata per illud nomẽ. Materiale verò eſt illud ꝙ ſub nominis ſignificatiõe cadit non primò: vnde cõſiderato omni eo ꝙ tã formaliter q̃ materialiter importatur per genus, ſpeciem, differentiã & diffinitionẽ dicit, ꝙ idẽ ſignificant, & ꝙ cõueniũt: conſideratis aũt formalibus eorũ ſignificatis, dicimus, quod differũt & quod non ſignificant idem. Sed ne vageris, quærendo differentiã inter ſignificatũ formale ſpeciei & diffinitionis: quoniã nulla eſt, ſed in modo tantũ exprimẽdi idẽ formale ſignificatũ differunt: ſpecies enim indiſtinctè actu tamẽ explicat totũ: diffinitio verò diuidit in ſingula, vt dicit 1. Phy. tex. com. 5. Genericũ ergo nomẽ, puta animal formaliter & determinata explicat materialẽ hominis perfectionẽ, ſ. ſenſitiuam & ideo genus ſumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentiæ verò nomẽ puta rationale, formaliter & determinate explicat formalẽ rei perfectionẽ: ideo dicit̃ ibi idẽ ſumi à forma. Et ſicut in formali ſignificato generis non perfectio per differentiã importata, quia indeterminate in illo includit̃: ita in formali cõceptu differentię nõ cadit genꝰ eadẽ ratiõe: qa ſ. perfectio generica ĩdeterminate cadit in nomine Differentiæ. Sicut enim ex eo ꝙ animal ſignificat habẽs naturã ſenſitiua, duo ſignificat, naturã ſenſitiuã formaliter, & primò, & ꝙ habet illa indeterminate: non enim explicat an id ſit homo vel Bos: ſic rationale, ex eo ꝙ ſignificat habẽs rationalitatẽ, duo ſignificat, ſcilicet rationalitatẽ formaliter & primò, & habẽs illã ſecundario & indeterminate. nõ enim determinat quid ſit id habẽs an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. ꝙ genꝰ nõ eſt in *2.Meta cap.6.* differẽtia, ſicut pars eſſentię eiꝰ: id eſt ſicut pars ſui formalis ſignificati, ſed eſt extra formale ſignificatũ eius: ſicut ſubiectum eſt *Predicamento ſubſtãtia.* extra formale ſignificatã ſuę paſsionis. Albũ enim purã qualitatẽ ſignificat: vt dicit̃ in prędicamẽtis. Et licet genus nõ ſit de intellectu differẽtiæ tali modo, ſ. vt formaliter ſignificatũ per illã: eſt tamẽ de intellectu eius alio modo: vt ſubiectũ ſ. de intellectu paſsionis Dupliciter enim vt ſupra dictũ eſt, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt ſubiectũ eius: quomodo ſubiectũ intrat diffinitionẽ paſsionis: vt habes 7. Meta. tex. cõ. 19. & ideo dicit Ari. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topi. ca. 3. ꝙ genꝰ ꝑ ſe nõ prędicat̃ de differẽtia, niſi forte ſubiectũ prędicat̃ de paſsione. Ratio primi dicti eſt, quia genus in nullo modo dicẽdi per ſe prędicat̃ de differentia: non quidẽ ĩ quarto, quia differentia nõ explicat cauſam generis: nec in ſecũdo, quia differẽtia nõ ponitur in generis diffinitione, nec etiã in primo proprie, quia prædicata primi modi in recto, quę proprie prædicantur, ſunt ea quę intrinſece in ratione cadũt, & nõ ea quæ per additamẽtũ in ea ſunt. homo enim no prædicat̃ proprie de riſibili in primo modo ꝙ patet ex eo ꝙ iſta, Riſibile eſt homo, eſt ꝑ accidẽs, vt dicit̃ 1. Poſte. ca. 18. Ratio ſecundi eſt, quia ſi genus eſt de intellectu differẽtiæ, ſicut ſubiectũ eſt de intellectu paſsiõis: cõſequẽs eſt ꝙ genus prædicetur de differẽtia, ſicut ſubiectũ de paſsione. ꝙ dicit fort̃, nõ dubitãtis eſt, ſed nõ determinãtis cõſueuit enĩ apud ipſũ [illegible] nõ deciſa ſub dubia verborũ forma ponit

¶Aduerte ꝙ licet in intellectu differẽtię cadat genus determinate: nomẽ tamen differentię genus illud non explicat determinate, rationale enim nõ explicat animal cum rationalitate, ſed habens rationalitatem, ſicut & in diffinitione riſibilis cadit homo: & tamen hoc nomen riſibile non explicat hominem determinate ſignificat enim habens riſibilitatem. *Vide Auicen. 5.*

Et ex hoc patet ratio, quare genus & ſpecies & differentia ſe habeant proportionaliter ad materiam, formam & compoſitum in natura: quãuis non ſint idem cum illis, quia neque genus eſt materia: ſed ſumitur à materia vt ſignificãs totum: nec differentia eſt forma, ſed ſumitur à forma, vt ſignificans totum vnde dicimus hominem eſſe animal rationale, & non ex animali & rationali, ſicut dicimus eũ eſſe ex corpore & anima. Ex corpore enĩ & anima dicitur eſſe homo, ſicut ex duabus rebus quędam tertia res conſtituta quę neutra illarũ eſt, homo enim nec ẽſt anima neque corpus: ſed ſi homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur eſſe, non erit ſicut res tertia ex duabus rebus, ſed ſicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis eſt ſine determinatione formę ſpecialis naturam exprimens rei ex eo quod eſt materiale reſpectu vltimę perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis conſiſtit in determinatione formæ ſpecialis, ex quibus duobus intellectibus conſtituitur intellectus ſpeciei, vel diffinitionis: & ideo ſicut res conſtituta ex aliquibus, non recipit predicationem earum rerum, ex quibus conſtituitur: ita nec intellectus recipit predicationem eorum intellectuum, ex quibus conſtituitur: nõ enim dicimus, quod diffinitio ſit genus, vel differentia. *Genus ſumitur a materia, quã non ſignificat: differentia vero a forma: quã non ĩportat: ſpecies vero a cõpoſito ex vtraque quæ tamẽ nõ ſignificat.*

¶Correlarie cõcludit ſecũdã differẽtiã inter genus & ſpeciẽ & differẽtiã: qa, ſ. genus, ꝓportiõaliter ſe habet ad materiã, quę eſt pars cõpoſiti, & nõ ſignificat ipſam: differẽtia proportionaliter ſe habet ad formã & nõ ſignificat ipſam. ſpecies ꝓportionaliter ſe habet ad cõpoſitum ex materia & forma: & vt ſic nõ ſignificat cõpoſitũ ex materia & forma. ſed aliqd cõplectẽs genus & differẽtiã. In aſsignatione huius differẽtiæ ſm̃ qlibet mẽbrum ponuntur duę particulę: puta in primo mẽbro prima particula eſt ꝙ genus ꝓportionaliter ſe habet ad materiã, ſecũda verò eſt, ꝙ genꝰ nõ ſignificat materiã: ſimiliter in ſecũdo & tertio mẽbris. Prima particula omniũ ſequit̃ ex ſupradictis. Si enim ꝑfectio generica quæ formaliter importat̃ per genꝰ, eſt materialis reſpectu perfectionis differentialis, quę formaliter importatur per differẽtiã, oportet ꝙ ſicut ſe habet materia reſpectu formæ in cõpoſito naturali, puta Sorte: ita genus reſpectu differẽtię in cõpoſito rationali, ſ. ſpecie: vt ſicut materia eſt potẽtialis, & perficit̃ ac ſpecificat̃ per formã, ſic generica ꝑfectio eſt potẽtialis ꝑfectibilis & ſpecificabilis ꝑ differẽtiã. Secũda verò particula, licet ſequat̃ etiã ex ſupradictis quia ex eo, ꝙ genꝰ differẽtia & ſpecies ſignificat totũ, ſequitur immediate ꝙ genus nõ ſignificet materiã qa materia nõ eſt totũ: & ꝙ differentiã non ſignificet forma, quia forma non eſt totũ & ꝙ ſpecies vt ſic nõ dicat cõpoſitũ ex materia & forma, eo ꝙ ꝑtes eiꝰ vt ſic nõ ſunt materia & forma, ſed genꝰ: & differẽtia. attñ S. Tho. probat eã tali ratiõe Materia & forma ſunt ꝑtes ſui totiꝰ, ſicut duæ res tertiæ rei: genꝰ & differẽtia nõ ſunt ꝑtes ſui totiꝰ, ſ. ſpeciei, vt duæ res tertię rei: ergo genꝰ & differẽtia nõ ſũt materia & forma ſpeciei. Maior patet ex ſe, homo enĩ eſt alia res à materia ſua, & alia à ſua forma. Nec ẽ curę modo vtrũ ſit res diſtincta realiter, vel ſm̃ rationẽ ab illis duabꝰ cõiũctis: ſufficit enĩ nobis, ꝙ ſit tertia res realit̃ diſtĩcta à qualibet parte. Minor vero declarat̃ hoc modo, Si genꝰ & differẽtia cõponerẽt ſpeciẽ, vt duæ res tertiã tũc hõ eſſet cõpoſitꝰ ex animali & rationali: hoc eſt falſũ: ergo à deſtructiõe cõſequẽtis genꝰ & differẽtia nõ cõponũt ſpeciẽ, vt duę res tertiã: qđ erat ꝓbãdũ. Cõſequetia patet ex ſe: falſitas vero cõſequẽtis ꝓbatur, ex eo ꝙ nulla pars prædicat̃ de ſuò toto, vt ſupra dictũ eſt. Habet̃ quarto Topic. cap. 11. Animal autẽ prædicatur de homine: ſimiliter rationale: dicimus enim, quod homo eſt animal, & quod eſt rationalis.

ADVERTENDVM eſt ꝙ S. Tho. in tex. explicãdo Maiorẽ exẽplariter dicit, ꝙ hõ dicit̃ eſſe ex anima & corpore, ſicut ex duabꝰ rebꝰ tertia res, Circa q̃ verba dubitat̃ quõ hoc ſit verũ, eiꝰ doctrinã ſuſtinẽdo ponẽtis vnicã formã ſubſtãtialẽ in cõpoſito: quæcũq; enĩ ſunt idẽ realiter, non cõſtituũt aliqd, vt duæ res tertiã: perfectio autẽ corporea, & anima ſunt idẽ realiter, ſi vnica forma ponit̃: quomodo ergo cõſtituẽt hominẽ, vt duæ res tertiã?

¶Hanc

¶Hanc dubitatioñe propter eius magnã [d]ifficultatem diuerſimodè ſoluunt. [Qu]ędam dicunt, Corpus [&] anima non ſunt ſm rem partes hominis,ſed ſm rationem tant[ũ]m:licet enim anima ſit verè pars,corpus autem ſm rem eſt tot[ũ]m. dicit enim compoſitum ex materia & forma, quæ eſt anim[a]:ideo non eſt compoſitus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus ſm rem,ſed ſm rationem, ſed bene eſt compoſitus ex eis tanquam ex duabus rebus:eo modo,quo totũ & pars ſunt duæ res, vt tertia res ſecundum rationem diſtinctam ab altera,ſcilicet corpore:& ſecundum rem ab altera,ſcilicet anima.

¶Alij dicunt,& in idẽ redit, quod homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore,ſicut ex cauſa formali, & eo cui⁹ eſt cauſa formalis. Diuerſę enim res ſunt ſm Auicen.cauſa formalis,& id cuius eſt cauſa formalis: ſicut lucidũ eſt cõpoſitũ ex luce & lucido.vnde & iſti dicunt, ꝙ eſt compoſitus homo ex duabus rebus,ſcilicet ex toto & ex parte: ſed non ex duabus partibus ſecundum rem.

¶Alij dicũt,ꝙ locutio iſta eſt intelligẽda per ſynecdochen,Homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore ratione ſuæ partis,ſ.materiæ.Mihi autẽ pro nunc videtur dicendũ, ꝙ homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore, non ſolùm tanquã ex duabus rebus tertia res:ſed tanquam ex duabus partibus ſm rem totum,accipiendo corpus:non vt eſt genus,ſed vt ſignificat partẽ,& accipiendo animam præcisè,vt diffinitur ſecũdo de Anima.Significat autem corpus ſic acceptũ compoſitũ ex materia & perfectione corporea pręciſè.Anima verò perfectionẽ vitalẽ pręcisè.Probatur intentũ ſic, Corpus differt realiter ab anima,& non vt totũ à parte,ergo vt pars à parte.Probatur media:quia totum confuſe ſaltẽ includit partem,corpus autẽ ſic acceptũ excludit animã: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus,vt ſubiectũ deferẽs animam:vt ibi dicit S.Tho. Prima propoſitio eſt ex ſe euidẽs,& ab omnibus conceſſa. Conſequentia autẽ ex ſufficiẽti diuiſione robur trahit:oportet enim vel vt totũ à parte,vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima:ſi realiter differũt: homo igitur eſt cõpoſitus ex corpore & anima tanq̃ ex partibus realiter diſtinctis:ꝙ erat intentũ. Et aduerte ꝙ corpus.pars cùm importat corporeitatem præciſe extra ipſum, eſt identitas perfectionis corporeæ ad animã ſeu perfectionẽ vitalẽ:accidit enim, accidente extraneo corpori pręciſe, ꝙ eius perfectio ſit idẽ cum anima:per ſe enim præſcindit animã.& ideo per ſe loquẽdo ſubtiliter dictũ eſt:hominẽ componi realiter ex anima & corpore. Vnde ſm hoc ad obiectionẽ deductã, dic ꝙ licet perfectio corporea, ſeu forma corporeitatis ſit eadem realiter animæ: corpus tamen aliud eſt realiter ab anima, & ipſa perfectio corporea,per ſe loquendo, non eſt eadem realiter ipſi animæ: imò ipſam excludit præciſe accepta:& ideo corp⁹ & anima cũ pręciſiõe,per ſe loquẽdo realiter partes ipſius hominis cõcedit̃ eſſe. Huic reſpõſioni fauent verba tex.vbi aſsignatur pro cauſa dicti præciſio animæ à ſignificato corporis.Quod dicim⁹ de corpore eſt anima reſpectu animalis,dicere poteris de animali & anima intellectiua reſpectu hominis,de corpore & forma lapidis reſpectu lapidis:& ſic de aliis,ſemper accipiẽdo terminos præciſe pro ꝑtibus,licet nõ cõſuetũ ſit dici inanimata cõponi ex corpore & forma ſpecifica,ſicut animata ex anima & corpore,ꝑꝑ latentẽ differẽtiã inter corporeitatẽ & formã inanimatorũ:& etiã q̃a forma animatorũ eleuat cõpoſitũ ad hoc,ꝙ moueat ſeipſum oportuit in ipſo diſtinguere partẽ mouentẽ,& partẽ motã:animã ſ.& corpus:ꝙ non inuenitur in formis inanimatorum

ADVERTE Secundò,ꝙ S.Tho.ad clarificãdã minorẽ dicit,ꝙ homo nõ eſt ex animali & rationali, ſicut ex duabus reb⁹ tertia res:ſed ſicut intellectus tertius ex duob⁹ intellectib⁹.Vbi ſciendũ,ꝙ genus,ſpecies & differẽtia poſſunt accipi tripliciter. Primò modo pro re ſignificata per nomẽ genericũ,ſpecificũ, & differentiale primę intẽtionis.Secundo modo pro conceptu formali taliũ nominũ. Tertio modò pro re ſignificata per eorũ nomina ſecundæ intẽtionis:verbi gratia,Anima,homo, & rationale poſſunt accipi primò pro re ſignificata per hec nomina: ſecũdo pro conceptibus eorũ formalibus:tertio pro relationibus generis,ſpeciei & differẽtię: primo modo nec ſpecies nec diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differẽtia, eo ꝙ res ſignificata per ſpeciẽ & diffinitionẽ eſt eadẽ realiter cum re ſignificata per genus & differẽtiã:idẽ enim nõ cõponitur ex ſeipſo.Tertio modo ſimiliter nec ſpecies nec diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differentia,eo ꝙ relatio ſpeciei relatiuæ apponitur relationi generis,vt dicitur à Porphyrio. Nullũ autem correlatiuũ cõponitur ex ſuo correlatiuo,& vniuerſaliter non apparet quomodo relatio poſsit cõponi ex aliis relationibus:vnde ſicut relatio quam ſignificat hic nomen Propoſitio, non eſt compoſita ex relatiõe prędicati ad ſubiectũ:ſed eſt relatio attributa ab intellectu ipſi cõplexo ex prædicato & ſubiecto:ita relatio diffinitionis eſt relatio attributa tali formato cõceptui in prima operatione intellectus explicanti diſtincte genus & differentiam.

¶Secundo verò modo tã ſpecies,q̃ diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differẽtia:cõcept⁹ enim formalis ſpeciei integrat̃ ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differẽtiæ tãq̃ ex duab⁹ partib⁹:verbi gratia,Cõcept⁹ formalis hoĩs eſt aggregatũ quid ex cõceptu formali animalis,& cõceptu formali ratiõalis.Quod ex ſupradictis ſic deducit̃:ex eo enĩ ꝙ oſtẽdim⁹,gen⁹ & differẽtiã & ſpeciẽ differre in ſignificato formali,liq̃t ꝙ cõcept⁹ formalis animalis eſt cõcept. perfectiõis ſenſitiuę,& cõcept⁹ formalis rationalis eſt cõcept⁹ ꝑfectiõis ĩtellectiuę,& cõcept⁹ formalis hoĩs eſt cõcept⁹ vtraq; ꝑfectionẽ cõplectẽs ex illis tãq̃ cõcept⁹ 3.illorũ adunatiõe formatus:& ſic hõ eſt ex animali & rationali tãquã intellectus 3.ex duobus intellectibus: id eſt tãq̃ cõceptus tertius ex duobus cõceptibus & nõ tãq̃ res ex duabus reb⁹: & q̃a nulla pars vt pars prædicat̃ in recto de ſuo toto:ideo ĩtellect⁹,ſiue cõcept⁹ formalis animalis nõ prædicat̃ in recto de intellectu,id eſt cõceptu formali hominis.Iſta enim eſt falſa,Conceptus formalis hominis eſt cõceptus formalis animalis:q̃a cõceptus formalis hominis aggregat totũ ex intellectiua & ſenſitiua perfectiõis cõiunctũ:conceptus verò formalis animalis non niſi partẽ,ſ.perfectionẽ ſenſitiuã dicit:licet.vt ſuprà dictũ eſt,ſm cõceptum ſeu ſignificatũ materiale & formale ſimul totũ dicat.homo ergo ſm ſuum formalẽ intellectũ ſeu conceptũ acceptus nõ eſt animal,neq; rationale:ſed ex animali & rationali.Et ſicut dictum eſt de homine, qui eſt ſpecies, ita dicito de animali ꝙ eſt diffinitio: animal enim rationale ſm ſuum formalẽ conceptum nõ eſt animal neq; rationale,ſed ex animali & ratiõale:differt nanque formalis cõceptus animalis rationalis à cõceptu formali animalis,& à conceptu rationalis ſicut totum à partibus.

HOC AVTEM ꝙ dictũ eſt,cõceptũ formalẽ.ſ.ſpeciei & diffinitionis cõponi ex cõceptibus formalib⁹ generis & differẽtiæ põt duplicit̃ intelligi,vno modo de cõceptu mẽtali.alio modo de cõceptu obiectali formaliter ſumpto.Si primo modo adhuc dupliciter intelligi põt.Vno modo de cõceptu mẽtali ſm eſſe ſubiectiuum,ſeu ſm id ꝙ eſt. Alio modo de illo ſm eſſe repræſentatiuũ:cõceptus mẽtalis ſpeciei,ſm id ꝙ eſt,nõ eſt cõpoſitus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ ſm id ꝙ ſunt, eo ꝙ oẽs ſunt qualitates ſimplices, nec poſſunt diſtingui in plures partes cõponẽtes. Non enim eſt imaginandũ,cũ intellectus format cõceptũ diffinitionis hominis,ſ.animal rationale,ꝙ formet plures cõceptus,ſed vnũ tãtũ:qui eſt quædã ſimplex qualitas, diſtincte ſingulas repræſentãtẽ,ſicut & in re extrà,res diffinita eſt habẽs rẽ generis & differẽtiæ abſq; cõpoſitione reali:vnde hoc primò modo dictũ noſtrũ nõ eſt verũ:cõcept⁹ verò mẽtalis ſpeciei ſm eſſe repræſentatiuũ formaliter accept⁹ eſt cõpoſitus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ ſm eſſe repręſentatiuũ formaliter acceptis, ſicut idolũ repręſentãs totũ ex idolis partiũ:homo enim in mẽte repręſentat aggregato ex perfectione ſenſitiua & intellectiua: animal verò in mẽte formaliter nõ repręſentat niſi ꝑfectionẽ ſenſitiuã, rationale autẽ nõ niſi intellectiuã:vnde hoc modo verificat̃ dictũ noſtrũ. Cõcept⁹ aũt obiectalis ſpeciei formaliter ſũpt⁹,cũ nihil aliud ſit,q̃ ſignificatũ formale,cõcept⁹ mẽtalis eiuſdẽ eſt cõpoſitus ſm rationẽ ex cõceptibus obiectalib⁹ generis & differẽtiæ formaliter acceptis: ſicut ſignificatũ formale ſpeciei eſt cõpoſitũ ſm rationẽ ex ſignificatis formalib⁹generis & differẽtię,vt ſupra oſtẽſũ eſt:vñ homo accept⁹ vt eſt obiect⁹ cõceptui mẽtali.ſuo,ſ,ſpecifico nõ eſt animal neq; ratiõale:ſed ex animali & rationali,accipiẽdo etiã animal & ratiõale,ſm ꝙ obiecta ſunt ſuis mẽtalib⁹ cõceptib⁹: vt oſtẽdit falſitas huius propoſitiõis,Obiectũ formale ſpecificũ eſt obiectũ formale genericũ,ſiue differẽtiale: dicit enim homo vt ſic aggregatũ eſt ꝑfectiõe ſenſitiua & intellectiua: animal verò vt ſic nõ niſi vnã partẽ aggregati,ſ.ſenſitiuã naturã,& ratiõalẽ, vt ſic nõ niſi alterã partẽ, ſ. intellectiuã perfectionẽ Manifeſtũ eſt ante ꝙ aggregatũ nõ eſt aliꝗ aggregatorũ: vnde & hoc modu dictũ noſtrũ veritatẽ cõtinet:& eſt maxime ad propoſitũ.Et ſic animal quo ad rẽ ĩportatã,nec eſt pars,nec totũ reſpectu hominis & animalis ratiõalis,quo ad ſignificatũ verò materiale & formale ſimul eſt totũ:quo ad ſignificatũ:formale aũt eſt pars tã obiectaliter q̃ repreſẽtatiue ſũptũ.Vnde cũ dico,Homo eſt animal ratiõale,ſi res ipſa ſolũ attẽdat̃,nec partis,nec toti⁹ ratio ſaluabit̃ ſi verò res ipſa ſic ſignificata,ſ.implicite includẽs inferiora inſpiciat̃,toti⁹ rationẽ habet: ſi aũt res ipſa ſit ſignificata attendatur ſecundũ id,quòd explicite includit vt ſic: partis rationem ſortit̃, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis,vt res:res enim de re prędicatur vt totũ, quia prędicatur in recto,& vt pars,quia additur differẽtia,que aliud explicat,&c.

¶Quod ſupra dicimus de ſpecie,dicito de diffinitione, ſeruato ſemper eo ꝙ dicitur 1.Phyſic.tex.com.5.ſ.ꝙ diffinitio diuidit in ſingula:non autem ſpecies.Nec fallaris,noſtra dicta in hac materia legẽs,& ſuprà (quoniã ſupra) nec conceptum formalẽ conceptum mentalem diſtinctum contra obiectalem accepimus, in hac materia verò per ĩtellectũ ſeu cõceptũ formalẽ tã mẽtalẽ cõceptũ,quã obiectalẽ formaliter ſumptũ intelligi volumus.

Quamuis

Tametsi genus significet vnā essentiā, plures tamen species esse essentialiter distinguūtur.

Quamuis autem genus significet totā essentiā speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierum,quarū est idē genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferentia procedit:non autē ita quod id quod significatur per genus,sit vna natura numero in diuersis speciebus,cui superueniat res alia,quę sit differentia determinās ipsum:sicut forma determinat materiam, quæ est vna numero:sed quia genus significat quandā formā,tamē non determinate hāc vel illam.quā determinate differentia exprimit,quæ nō est alia quā illa,quæ indeterminate significabatur per genus:& ideo dicit Cōmētator in 11. Metaphysico.quod materia prima dicitur vna per remotionem omnium formarum,sed genus dicitur vnum per communitatem formæ signatæ:vnde patet,quod per additionem differentię remota illa indeterminatione, quæ erat causa vnitatis generis,remanent species diuersæ per essentiam

¶In quarta parte capituli huius intēdit excludere talē obiectionē,Quæcūq; habēt vnū gen,⁹habēt vnā essentiā:diuersæ species habēt vnū genus:ergo diuersæ species habēt vnā essentiā, ꝙ est falsum:quia species differūt essentialiter. Maior probatur ex eo, ꝙ genus ſm prædicta dicit totā essentiam specierū. Et licet ista obiectio faciliter solui posset, dicendo ꝙ species habent eandē essentiā genericè,non tamen specificè:quia tamē argumētū altiorem difficultatē petit, ex altiori principio respondere oportuit.Inducta est enim hæc obiectio ad cōcludendū diuersas species habere eandē essentiā simpliciter,& nō genericè:vt patet ex medio assumpto sic arguēdo,Ea,quorū tota essentia est vna, habēt eandē essentiā simpliciter: diuersarū specierum eiusdem generis,tota essentia est vna:ergo diuersæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totā essentiā specierū,& est vnū in eis.

¶Ad huius obiectionis exclusionē declarat quomodo genus est vnū & innuit talē distinctionē.Aliquid significat vnum dupliciter:vno modo per positionē vnius determinatæ rei significatæ: alio modo per indifferentiā seu indeterminationē pluriū rerū importatarū.Primo modo genus non significat vnū, sed secūdo modo.Illud enim primo modo significat vnū, cuius significatū ſm se acceptū est vna aliqua natura & determinata:sicut homo significat humanitatē.quæ est certa & determinata natura,s.humana.Illud autē,ꝙ significat vnū secūdo modo, habet significatū,non aliquā determinatam naturam,sed plures naturas indeterminate:sicut animal significans perfectionē seu naturā sensitiuā non significat aliquā certā & determinatā naturā siue formam:nulla enim est in vniuerso forma, quæ sit anima sensitiua, sed quælibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c.vnde dicitur 7.Phys.tex.com.31.quod iuxta genus latent multa.& 10. Meta tex.com.24. ꝙ natura generis diuersa est in speciebus. & 1.de Anima.tex.com. ꝙ ratio animalis ſm vnūquodq; animal est altera:est igitur genus vnum secundo modo. vnde ad formam rationis dicitur secundum præmissam distinctionem: ꝙ quorū est tota essentia vna primo modo, eorū est essentia eadem simpliciter,non autem quorum tota essentia est vna secūdo modo: sicut est in proposito. specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autē est in litera appositā fuisse differentiā inter vnitatē generis & vnitatē materiæ primæ ad maiorē prædictorū euidētiā:q̄ etiā differētiā ponit Cōmen 12. Metaphy.Cōmen.14.vbi nota ꝙ de materia contingit loqui dupliciter.Vno modo,vt est quoddā totū vniuersale respiciēs hanc materiā vel illam, vt partes subiectiuas: & sic de ipsa modo nō est sermo.idē enim est iudiciū de eius vnitate & de vnitate cuiusq; vniuersalis.Alio modo contingit loqui de ea solitariè sūpta ſm se:non prout est vniuersalis,aut particularis,neque prout est in hac specie vel illa:& sic de ea loquitur Cōmē. ibi.& S.Tho.hīc differunt ergo vnitas materię sic accepta & vnitas generis in hoc,ꝙ vnitas materię est vnitas numeralis fundata supra determinatā rem:vnitas verò generica est vnitas non numeralis,sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate.Cūm autem audis vnitatē materiæ primæ esse vnitatē numeralē intellige negatiuè nō positiuè. Dicitur enim aliquod vnū numero dupliciter:positiuè scilicet & negatiuè,illud est numero positiuè quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis:sicut Sor.& hoc modo materia prima secūdū se non est vna numero:quia nullam proprietatē indiuidualē includit. Illud est vnū numero negatiuè, quod vniuersale cū nō sit,est non plura numero.hoc autem est illud,quod nullum distinctiuū includit in se:vnde pluralitatē & numerū habere queat: & hoc modo materia prima secūdū se est vna numero: & talis vnitas numeralis fūdatur supra determinatā entitatem, illā,s. quę est materia:quę nullū distinctiuū includit cū ab omni denudata sit actu,cuius est distinguere:& ideo dicit. Cō. ꝙ materia est vna p remotionem omniū formarū:quia vnitatē suā negatiuè habet,ex hoc ꝙ nō habet distinctiuas formas. Genus aūt nō esse vnū numero neq; positiuè,neq; negatiuè,ꝓpriè loquēdo, ex eo patet q̄a vnitas numeralis tā positiuè, q̄ negatiuè fundat̄ supra certā & determinatā rem:ꝙ in genere nō inuenitur,dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari pōt. Sed & ꝙ genus sit vnū vnitate indeterminationis, ex eo patet ꝙ naturę plures per genus importatę nō adunātur in eius significatione, nisi ꝓpter hoc,ꝙ ideterminate significat eas:animal enim ideo adunat in se equū, bouē, leonē &c. quia nō determinate explicat quis eorū sit habēs perfectionē sensitiuā:& ideo dicit Commen.ibi,ꝙ genus est vnū per cōmunitatem formæ significatę,id est ex eo ꝙ communiter & non determinate formas significat. Vnde & patet quomodo proposito S.Tho.deseruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materiæ vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata,& genus non est vnum nisi propter hoc quod significa communiter plura, consequens est quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione:quod erat propositum.

Essentiā speciei in indiuiduis comparatā totū contingit esse, & partē: et autē pars est de illis, nominē prædicatur & autē totū est, & in cōcrete nominē significata de illis prædicatur.

Et quia,vt dictum est,natura speciei est indeterminata respectu indiuidui,sicut natura generis respectu speciei, inde est quod sicut id, quod est genus, prout prædicatur de specie implicite in sua significatione, quamuis indistinctè: totum id quod determinatè est in specie,ita id quod est species secūdum quod prædicatur de indiuiduo:oportet quod significet totū quod essentialiter est in indiuiduo licet indistinctè,& hoc modo essētia speciei significatur nomine Hominis:vnde homo de Sorte prædicatur.Si autē significatur natura speciei cum præcisiōe materiæ signatæ,quæ est principium indiuiduationis sic se habebit per modum partis:& hoc modo significat nomen humanitatis:humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autē signata nō est illud,vnde homo est homo:& ita nullo modo cōtinetur inter illa,ex quibus homo habet ꝙ sit homo.cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea,ex quibus homo habet,ꝙ sit homo, patet ꝙ à significatione eius excluditur,vel præceditur materia determinata vel signata. Et quia pars nō prædicatur de toto,inde est,ꝙ humanitas nec de homine,nec de Sorte prædicatur: vnde dicit Aui.quod quidditas cōpositi nō est ipsum cōpositū,cuius est quidditas,quāuis etiā ipsa quidditas sit cōposita,sicut humanitas, licet sit cōposita,non tamen est homo,imo oportet ꝙ sit recepta in aliquo,quod est materia signata.Sed q̄a, vt dictum est, designatio speciei respectu generis est ꝑformas, designatio aūt indiuidui respectu speciei est ꝑ materiā:ideo oportet vt nomē significās id,vnde natura generis sumitur, cū pręcisiōe formę determinatæ ꝑficientis significet parte materialē totius:sicut corp⁹ est pars materialis hominis:nomē aūt significās id,vnde sumit natura speciei cū pręcisiōe materię designatę,signific at partē formalē:& ideo humanitas significatur vt forma q̄dā. Et dicitur ꝙ est forma totius,nō q̄dē quasi supra adicta ꝑtib⁹ essentialib⁹ materię & formę,sicut forma domus superadditur partib⁹ integralib⁹ eius,sed magis est forma,q̄ est totū.s.forma cōplectēs & materiā:cū præcisiōe tn̄ eorū,ꝑ q̄ materia est nata designari. Sic ergo patet, ꝙ essentia hoīs significat hoc nomine,homo,& hoc nomine,humanitas:sed diuersimode,vt dictū est:q̄a nomē,homo significat eā vt totū,inquātū,s.nō prætēdit designationē materię,sed implicite cōtinet eā,& indistinctè, sicut dictū est: ꝙ genus cōtinet differētiā:& ideo prædicatur hoc nomē:homo de indiuiduis:sed hoc nomē humanitatis significat eā vt partem:nec cōtinet in sua significatione nisi id ꝙ est hominis inquantū homo:& præcedit omnē designationem materię,vnde de indiuiduis hominis non prædicaretur: & propter hoc quandoque hoc nomē essentia inuenitur prædicatum de re:dicitur enim Sortis essentia quędā:& quandoq; negatur, sicut dicimus quod essentia Sortis non est Sortes.

¶In hac quinta & vltima parte huius capituli comparat essentiā specificam ad indiuiduum ſm totalitatem partialitatē,prædicabilit

bilitatem & formalitatem.

¶Ad quorum euidentiã aduertendũ eſt, ꝙ ſicut ſuprà de eſſentia generica dictum eſt, ꝙ poteſt ſignificari per modum totius & per modum partis, ita nũc dicitur, ꝙ eſſentia ſpecifica poteſt accipi vt ſignificata nomine primæ intẽtionis per modũ totius, & per modum partis. Per modum quidem totius ſicut eſſentia humana ſignificatur per ly homo: per modum verò partis, ſicut illamet ſignificatur per ly humanitas. Differt autem ipſa à ſe altero modo ſignificata in hoc ꝙ ſignificata per modũ totius implicitè includit indiuidua: ſignificata verò, per modũ partis excludit illa à ſui ſignificatione. Quod ſic declaratur exẽplariter, Homo cũ ſignificet habẽs naturã humanã, implicitè includit ſub ly habẽs omnia indiuidua humana: habẽs enim naturã humanã eſt quodcũque indiuiduũ humanũ: humanitas autem cùm ſignificet quo homo eſt homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quo: nullũ enim aliud ab humanitate eſt, quò homo eſt homo: & ideo cũ principia indiuiduantia ſint aliud ab humanitate, vt ſuprà dictũ eſt, ſequitur ꝙ humanitas excludit principia indiuiduantia à ſui ſignificatione: & conſequẽter indiuidua, quæ ſine indiuiduatione intelligibilia non ſunt: ſicut nec ſpecies abſque differẽtia intelligi poteſt, & cum pars vt pars non prædicet̃ de ſuo toto: omne autem prædicatũ in recto habet rationẽ totius, ideo eſſentia primo modo, id eſt per modũ totius ſignificata de indiuiduis in recto prædicatur: ſignificata verò per modũ partis nequaquã. & propter hoc illa eſt vera, Sortes eſt homo, illa autẽ falſa, propriè loquẽdo, Sortes eſt humanitas (vt Auic. teſtat̃) & ſic iã patet proportio eſſentiæ ſpecificæ ad indiuiduum ſecũdum tria, ſcilicet totalitatẽ & partialitatem, & prędicabilitatẽ.

¶Quo ad formalitatẽ verò declaratur appoſita differẽtia inter eſſentiã genericã per modum partis ſignificatã reſpectu ſpeciei, & eſſentiã ſpecificã per modum partis ſignificatã reſpectu indiuidui. Differũt enim in hoc, ꝙ illa eſt pars materialis ſpeciei, iſta vero eſt pars formalis indiuidui. Et ratio eſt, quia illa, ſ. eſſentia generica cõparat̃ ad alterã partẽ ſpeciei, vt materia ad formã & perfectibile ad ſuam perfectionẽ, cùm deſignatio ſeu determinatio generis ad ſpeciẽ fiat per differentiã, quæ ſumitur à ſpecifica forma, quæ perficit & complet perfectionem genericam: iſta verò, ſcilicet ſpecifica eſſentia comparatur ad alteram partem indiuidui, vt forma ad materiã, & perfectio ad perfectibile, cùm deſignatio ſeu determinatio ſpeciei ad indiuidua fiat per materiam ſignatã, quam imperfectiorẽ eſſe ſpecifica forma, qua eſſentia ſpecifica ſumitur, conſtat: ideo animalitas eſt pars materialis hominis, humanitas verò eſt pars formalis Sortis, & dicitur quod eſt forma totius non quaſi ſuperaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborũ eſt notandum, ꝙ forma totius & forma partis, vt in ſecũdo ca. viſum fuit, differunt realiter: nõ ſicut vna forma differt ab alia forma puta albedo à dulcedine, ſed ſicut totũ & pars, & ideo dicitur hìc ꝙ forma totius non eſt quaſi ſuperaddita partibus, id eſt, non eſt forma addita materiæ & formę, ſicut forma domus eſt, forma addita lignis, lapidibus, cęmẽto, & cęteris partibus: ſed magis eſt forma, quę eſt totũ, id eſt ipſum compoſitum reſultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis ſignificatur, forma toti⁹ appellatur, eo quòd totius eſt completè certificatiuum & diſtinctiuum & determinatiuum: hæ enim ſunt cõditiones formę. Et reſiduum ſermonis epilogus per ſe patens eſt.

CAPVT IIII.

Quanã ratiõe eſſentia cõueniat eſſe genus, ſpeciẽ, vel differentiã oſtendit.

Nulla eſſẽtia ſubſtantiæ compoſitæ ſignificata per modum partis, eſt genus, vel ſpecies, vel differentia. 5. Meta. cap. 6. in princip.

VISO quid ſignificetur nomine Eſſentiæ in ſubſtantiis compoſitis, videndum eſt quomodo ſe habeat ad rationem generis, ſpeciei, & differentiæ, quia autem cui conuenit ratio generis, ſpeciei vel differẽtiæ, prædicatur de hoc ſingulari ſignatio, impoſsibile eſt quod ratio generis vel ſpeciei vel differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecundum quod per modum partis ſignificatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitatis non eſt differentia, ſed differẽtiæ principium, & eadem ratione humanitas non eſt ſpecies, nec animalitas genus.

IN HOC quarto ca. intendẽs determinare quomodo eſſentia ſubſtãtiarũ cõpoſitarũ ſe habeat ad intẽtiões logicas, ſ. gen⁹ ſpeciẽ, differẽtiã, quatuor facit, primò ſex cõcluſionib⁹ determinat intẽtũ: ſecũdò excludit quẽdã Auer. errorẽ: tertiò excludit quãdã aliã obiectionẽ: quartò reſpõdet cuidã tacitę obiectioni.

¶Pro intellectu primę ꝑtis notãdæ ſunt duæ diſtinctiões. Prima eſt iſta: Natura ſeu eſſentia ſubſtãtię cõpoſitæ põt tripliciť accipi: primò, vt ſignificata ꝑ modũ partis: ſecundo, vt ꝑ ſe exiſtẽs ſeparata à ſingularibus: tertiò, vt ſignificata ꝑ modũ toti⁹. Secũda diſtinctio, quę eſt ſubdiuiſio tertij mẽbri eſt iſta: Natura ſubſtantię cõpoſitę ſignificata ꝑ modũ totius põt accipi tripliciter: primo, ſecundũ ſe, ſecũdò, ſecundum eſſe quod habet in ſingularibus: tertiò, ſecundum eſſe quod habet in intellectu.

¶His pręlibatis ſcias ꝙ ſm ſingula mẽbra harũ diuiſionũ ponit ſingulas cõcluſiões: ſm primã quidẽ duo mẽbra vtriuſq; diuiſionis ponit quatuor negatiuas: ſm verò vltima vtriuſq; ponit duas affirmatiuas, itaq; ſm quãlibet diuiſionẽ primò ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam: & ſic fiunt ſex cõcluſiones.

¶Prima ergo cõcluſio negatiua eſt, Eſſẽtia ſubſtãtię cõpoſitę ſignificata per modũ ptis, ſicut animalitas, humanitas, ratiõalitas nõ eſt genus neq; ſpecies neq; differẽtia: Quã ꝓbat ſic, Tã gen⁹, q̃ ſpecies, q̃ differẽtia prędicat̃ in recto de hoc pticulari ſuppoſito, puta Sorte: eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitę ſignificata per modum partis nõ prædicatur in recto, de hoc particulari ſuppoſito: ergo eſſẽtia taliter ſignificata nõ eſt gen⁹, nec ſpecies, nec differẽtia. Oẽs ꝓpoſitiões patẽt ex prędedẽti ca. & ideo dicit. Auic. ꝙ rationalitas, quę ſignificat ꝑ modũ ptis, nõ eſt differẽtia, ſed prĩcipiũ differẽtiæ: & ſimiliter animalitas nõ eſt gen⁹ ſed generis principiũ: & humanitas nõ eſt ſpecies, ſed ſpeciei principiũ, ſicut albedo eſt principiũ albi, & pars eſt principium eius, cuius eſt pars.

Eſſentia per ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularib⁹ eſt genus vel ſpecies vel differẽtia.

Similiter etiam non poteſt dici, quod ratio generis, ſpeciei, differentiæ cõueniat eſſe, ſecundum quod eſt quædam rẽs exiſtẽs extra ſingularia, vt Platonici ponebãt: quia ſic genus & ſpecies nõ prædicarẽtur de hoc indiuiduo: nõ enim poteſt dici quod Sortes ſit hoc, quod ab eo ſeparatũ eſt. Nec ſeparatũ illud proficit in cognitiõe huius ſingularis ſignati.

¶Hìc ponit̃ ſecũda cõcluſio negatiua, Eſſẽtia ſubſtãtiæ cõpoſitæ per ſe non in ſingularib⁹ exiſtẽs nõ eſt ſpecies ſiue gen⁹, Et probat eã duplici ratiõe. Primò ſic, Genus ſeu ſpecies prædicat̃ de hoc particulari: eſſẽtia ꝑ ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularib⁹ nõ prædicat̃ de hoc particulari: ergo eſſẽtia ꝑ ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularib⁹ nõ eſt gen⁹ ſeu ſpecies: Maior patet, Minor probat̃ ſic, Subiectũ, i. ꝙ in recto de eo prædicat̃: Sortes nõ eſt homo ſeparat⁹: ergo Sortes nõ eſt ſubiectũ reſpectu hominis ſeparati: ergo homo ſeparatus nõ prædicat̃ de Sorte: ꝙ erat aſſumptũ in Minore. Secũdò ſic, Genus ſeu ſpecies eſt id, quo indiuidua cognoſcũt̃: eſſentia per ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularib⁹ nõ eſt id, quo idiuidua cognoſcũtur: ergo eſſentia per ſe ſubſiſtẽs nõ eſt genus neque ſpecies: Maior patet ex eo ꝙ vnũquodq; per ſuũ genus ſpeciẽ, differẽtiã cognoſcitur. Minor verò ex eo, ꝙ vnũquodq; cognoſcitur quidditatiuè per id ꝙ eſt in eo: & nõ per id quod non eſt in eo.

Eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ vt per modum toti⁹ ſignificatur, ſiue nomine cõcreto, eſt genus ſpecies, vel differentia. Eſſẽtia vel natura ꝑ ſe, id eſt abſolutè accepta non niſi prædicata quidditatiua cõueniũt ſumpta verò vt habet eſſe in ſingularib⁹ vel in anima, cõueniunt, prædicata per accidẽs & denominatiua, & abſolutè ſupta eſt, quæ prædicaturde in diuiduis

Et ideò relinquitur, quod ratio generis, vel ſpeciei, vel differẽtiæ cõueniat eſſentiæ, ſecundum quod ſignificat per modũ totius, vt nomine Hominis, vel animalis prout implicitè & indiſtinctè cõtinet totũ hoc, quod in indiuiduo eſt.

¶Hìc ponit̃ 3. cõcluſio affirmatiua: Eſſẽtia ſubſtãtię cõpoſitæ ſignificata ꝑ modũ totius eſt ſpecies, genus vel differẽtia, &c. probat̃ ſic, Gen⁹, ſpecies ſeu differẽtia ſubſtãtialiť cõtinet & implicite totũ ꝙ eſt in indiuiduis: eſſẽtia ſubſtãtiæ cõpoſitæ nõ niſi ſignificata ꝑ modũ toti⁹ cõtinet implicite totũ eẽ indiuiduorũ: ergo eſſentia ſubſtãtię cõpoſitę ſignificata ꝑ motũ toti⁹ eſt gen⁹ vel ſpecies vel differẽtia. Propoſitiões oẽs ex ꝑcedẽti ca. patẽt: vbi dicim⁹ gen⁹, ſpeciẽ, differẽtiã, cõuenire ĩ hoc ꝙ ſignificãt totũ ꝙ eſt in ĩferiorib⁹, & ſua abſtracta excludere ea, q̃ ſunt ĩ inferiorib⁹: ẽ igiť animal gen⁹, homo ſpecies, rationale differẽtia.

Natura autem vel eſſentia ſic accepta poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum naturam & rationem propriam: & hæc eſt abſoluta cõſideratio ipſius: & hoc modo nihil eſt verum de ea dicere, niſi quod conueniat ſibi, ſecundum quod huiuſmodi. Vnde quicquid aliorum ſibi attribuitur, falſa eſt attributio: verbi gratia, Homini in eo, quod eſt homo, cõuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadũt, album verò vel nigrum vel quodcunque huiuſmodi, quod non eſt de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quòd eſt homo. Ideo ſi quæratur vtrum iſta natura poſsit dici vna vel plures, neutrum concedendum eſt, quia vtrunque eſt extra intellectum humanitatis, & vtrunque poteſt ſibi accidere. Si enim pluralitas eſſet de ratiõe eius, nunquam poſſet eſſe vna: cum tamen vna ſit ſecundum quòd eſt in Sorte. Similiter ſi vnitas eſſet de intellectu & ratione eius, tunc eſſet vna & eadem natura Sortis & Platonis, nec poſſet in pluribus plurificari Alio modo conſideratur, ſecundum quòd habet in ſe in hoc vel in illo: & ſic de ipſa prædicatur aliquid per accidẽs, ratione eius in quo eſt: ſicut dicitur quod homo eſt albus, quia Sortes eſt albus, quamuis homini non conueniat in

eo

eo,quòd eſt homo. Hæc autem natura habet duplex eſſe, vnum in ſingularibus,aliud in anima & ſecundũ vtrunque conſequuntur accidentia dictam naturã:& ſic in ſingulari bus habet multiplex eſſe ſecundũ diuerſitatẽ ſingularium: & tamen ipſi naturę ſecundum propriã conſiderationem, ſcilicet abſolutam,nullum iſtorum eſſe debet,falſum enim eſt dicere,quòd natura hominis,inquantũ huiuſmodi, habeat eſſe in hoc ſingulari.ſi enim eſſe in hoc ſingulari conue niret homini,inquantum eſt homo, nõ eſſet vnquam extra hoc ſingulare. ſimiliter ſi cõueniret homini inquantum eſt homo,nõ eſſe in ſingulari,nunquam eſſet in eo. Sed verum eſt dicere,quòd homo,inquantũ eſt homo,non habet quòd ſit in hoc ſingulari vel in illo. patet ergo quòd natura hominis abſolutè conſiderata abſtrahit à quolibet eſſe : ita quòd non fiat præciſio alicuius eorũ : & hæc natura ſic con ſiderata,eſt quæ prædicatur de omnibus indiuiduis.

¶Hic antequã ponat quarta cõcluſio,inchoat ſecũda diuiſio ſuprà poſita,cui⁹ terminos oportet p̄declarari ad intellectũ cõcluſionũ. Natura p modũ totius ſignificata , ſm naturã ſeu rationẽ propriam,vel ſm ſe,idem ſunt ꝙ natura conſiderata ſm eas cõditiones,ſiue ea prædicata, quæ cõueniũt ſibi ex ſua diffinitiõe, ſeu in primo modo dicẽdi per ſe. Natura verò ſecundum eſſe in ſingularibus idem ſonat quod natura cõſiderata ſecundum eas cõditiones : ſiue ſm ea,prædicata, quæ conueniunt ſibi ex hoc, ꝙ in ſingulari vel in ſingularibus eſſe habet.Natura autẽ ſecundum eſſe in intellectu idẽ ſonat quod natura cõſiderata ſecundum eas cõditiones,ſiue illa prædicata, quę conueniunt ſibi ex hoc,ꝙ habet eſſe in intellectu. Differunt aũt quadrupliciter, vt ex textu colligitur,cõditiones conuenientes naturæ ſm has diuerſas acceptiões,eo ꝙ cõditiones debitæ naturæ ſm ſe ſumptę ſunt prædicata eſſentialia : homo enim ſm ſe eſt niſi animal rationale,cõditiões verò debitæ naturæ reliquis duob⁹modis ſunt p̄dicata denominatiua.homo eñ nõ eſt res illa , q̃ cõuenit ei ex eſſe in ſingularibus,ſed ab ea denominatꝛ:nõ enim homo eſt albedo quę cõuenit ei ex hoc ꝙ eſt in Sorte,ſed ab ea denominatꝛ albus.Similiter homo nõ eſt res illa,quę cõuenit ei eſſe in intellectu,puta relatio vniuerſalitatis,aut ſpeciei,ſed nominatꝛ ab ea vniuerſalis,&ſpẽs,Et licet hęc duo vlt.mẽbra in hoc cõueniãt, ꝙ attẽdunt penes p̄dicata denominatiua:differũt tñ quia prædicata denominatiua, quæ cõueniũt naturæ ſm eſſe in ſingularibus,aliquid ponũt reale ſupra ipſam , ſicut albũ addit ſuprà hominẽ, naturã albedinis quæ eſt ens reale:p̄dicata verò denominatiua q̃ cõueniũt rei ſm eſſe in intellectu nihil ponũt reale ſuprà naturã ipſam:ſed denominationẽ negatiuã,aut relatiuã ſm aliquã relationẽ rationis.Cũ eñ dico.Homo eſt ſpecies,ly ſpecies, nihil reale addit ſuprà hominẽ,ſed ſolam relationẽ rationis,qua reſpicit ſuum genus:ſpecies enim generis eſt ſpecies. ¶Secũdò differũt iſtius diuiſiõis poſitæ mẽbra in hoc ꝙ natura abſolutè ſũpta nec eſt vna numero, nec plures numero. ſi enim eſſet vna numero,nõ poſſet reperiri in plurib⁹ numero:ꝙ patet eſſe falſum,eo ꝙ natura humana eſt in Sorte &Platone.Conſequẽtia ꝓbatur ſic,Natura ſm ſe eſt vna numero: ergo nõ põt eſſe diſtincta numero:ergo nõ põt reperiri in plurib⁹ numero: ꝙ erat intẽtum. Prima cõſequentia harũ ex eo eſt clara : quia impoſsibile eſt alicui cõuenire oppoſitũ eius quod cõuenit ei ſm ſe ſicut impoſsibile eſt homini conuenire irratiõale, diſtinctio autẽ numeralis eſt oppoſita vnitati numerali , & ideo ſi natura ſm ſe habet vnitatẽ numeralẽ,nũquam habere põt diſtinctionẽ numeralẽ.Similiter probatꝛ, ꝙ natura ſm ſe nõ ſit plures numero:ſequeretꝛ enim naturã humanã nõ eſſe in Sorte, q̃a nõ poſſet habere vnitatẽ numeralẽ , ex quo vẽdicat ſibi ſm ſe diſtinctio nẽ numeralẽ.Natura autẽ ſm eſſe in ſingularibus vnitatẽ & diſtinctionẽ numeralẽ ſortitur:ꝓpterea nanq; homo eſt vnus numero,q̃a Sortes eſt vnus numero:&ꝓpterea homo eſt diſtinct⁹ numero in pluribus:quia Sortes & Plato ſunt diſtincti numero. ¶Tertiò differũt in hoc,quia natura ſecũdum ſe ſumpta nullum eſſe ſibi vẽdicat:ſ.nec eſſe in ſingulari aut ſingularibus,nec eſſe in intellectu: nec etiã vẽdicat ſibi nõ eſſe in ſingulari & ſingularib⁹,aut nõ eſſe in intellectu,quod patet ex eiſdẽ fundamẽtis.ſi enim eſſe in ſingulari eſſet de ratiõe ſua nunquã extra illud inueniretur:cum nihil inueniatur extra id quod eſt de eius rõne. ſimiliter ſi eſſe ĩ ſingularib⁹:eſſet de ei⁹ rõne,modò poſſet ĩ vno inueniri:quia in vno natura exiſtẽs nõ eſt in plurib⁹. ſimiliter ſi eſſe in intellectu eſſet de rõne ei⁹, nunquã poſſet extra intellectũ reperiri,codẽ mõ ſi nõ eſſe in ſingularib⁹,aut ſingulari eſſet de ei⁹ rõne nunq̃ poſſet habere eſſe in aliquo ſingulari: & ſi nõ eſſe in intellectu eſſet de eius rõne. nunq̃ poſſet habere eſſe in intellectu ex illo fundamẽto.Nulli põt cõuenire oppoſitũ,ꝙ eſt de rõne ſui: vñ natura abſolute ſũpta ab omni eſſe & nõ eſſe abſtrahit ſine præciſione,id eſt nec includit nec excludit aliꝙ huiuſmodi eſſe vel nõ eſſe: natura aũt tã ſecũdo q̃ tertio modo accepta,alterũ illorũ,ſe includit,& alterũ excludit. vt de ſe patet,homo enim ſm ꝙ eſt in ſingularibus,non eſt in intellectu:& econtra:ſecundum ꝙ eſt in intellectu non eſt in ſingularibus. ¶Quarto differũt.quia natura per modũ totius ſignificata ſm ſe ſumpta eſt ea,quæ prædicatꝛ de indiuiduis cũ dicitur.Sortes eſt homo.Natura aũt ſumpta tam prout eſt in ſingularib⁹,quã prout in intellectu nõ prędicatur de indiuiduis:ꝙ declaratur ſic,Id prædicatur de indiuiduis:ꝙ attribuitur illis in propoſitione:ſed natura abſolutè accepta & non ſm eſſe in ſingularibus , neque ſm eſſe in intellectu attribuitur indiuiduis in propoſitiõe : ergo natura abſolute ſumpta & nõ ſm eſſe in ſingulari ,vel intellectu prædicatur de indiuiduis.Maior eſt nota ex terminis. Minor declaratur exẽplariter,cũ dico,Sortes eſt homo,ſenſus propoſitionis eſt,Sortes eſt animal rationale: ita ꝙ in iſta propoſitione nihil attribuitur Sorti niſi eſſe animal rationale:quæ ſunt cõditiones naturæ humanæ abſolute acceptæ:vt patet.nõ enim cum dico,Sortes eſt homo,attribuo Sorti aliꝙ debitum naturæ humanæ ex eſſe in ſingularibus,aut ex eſſe in intellectu:neq; attribuo Sorti habere naturam humanam cum aliquo addito : ſed tãtum attribuo Sorti habere naturã humanã, ſeu eſſe animal rationale: quæ ſunt vt dictũ eſt conditiones naturæ humanæ ſecundum ſe acceptæ.Natura igitur primo modo ſumpta eſt,quæ prædicatur de indiuiduis,& non natura ſecundo & tertio modo.

IN hoc loco antequam vlterius procedatur, dubia quædam examinanda ſunt.Circa prędicta dubiũ eſt.Primò circa primam differẽtiam aſsignatã in eo , quod dictũ eſt ꝙ naturæ ſecundum ſe ſumptæ nõ inſunt niſi prædicata quidditatiua , hoc enim patitur difficultatẽ tum propter trãſcendentia, tum propter quædã prędicata negatiua.ſi enim trãſcendentia,quę ſunt,ens,res, vnum,aliquid,verũ,& bonũ,conuenire aſſerantur naturæ abſolutè ſumptæ erũt p̄dicata quidditatiua,& ſi ſic ponatꝛ in diffinitiõe.nulla enim diffinitio eſt cõpleta,niſi oĩa p̄dicata quidditatiua includat:trãſcẽdẽtia aũt in diffinitiõe poni omnes negant. *Dubitatio.*
¶Cõfirmatur cõſequẽtia ex dictis S.Tho.in litera, vbi habetur ꝙ quę inſunt natura abſolutè ſunt de diffinitiõe illius.ſi aũt trãſcendẽtia dicãtur nõ cõuenire naturę abſolutè, tũc homo ſm ſe ſumptus nõ eſt aliq̃d, nec res,nec vnũ quid : q̃d omnino negatꝛ.

DE Prædicatis verò negatiuis occurrit difficultas talis: quia negationes naturarũ diſparatarũ ſi cõueniunt naturę abſolutæ erũt prędicata quidditatiua : & ſic negatio erit de diffinitione ſubſtãtiæ.Si autem conueniunt naturæ ſecundum eſſe in ſingularibus vel in intellectu , tunc accipiendo hominem abſolutè, iſta erit falſa,Homo non eſt Leo:quod videtur irrationabile.

AD horum diſſolutionem cõſiderandum eſt primò, quomodo trãſcendentia ſe habeant ad naturas rerũ, ſuprà quas cadũt. vt autem ſuprà in quæſtione de ſignificatione entis tactũ fuit, nullum trãſcendentium importalium gradum , ſeu aliam naturam à gradibus ſeu naturis eorũ , quibus apponũtur. cum enim dico,ens homo,vnus homo,res homo,verus homo,bon⁹ homo, aliquid homo , nullũ aliũ gradũ ab humanitate ſignifico , ſed ipſam humanitatẽ diuerſis modis , ly enim ens ſignificat humanitatẽ,prout habet eſſe:ly vnus,illam prout nõ eſt diuiſa formaliter:ly res, illam prout latitudinem habet,vtpotè non ex intellectu fabricata:ly bonum,ipſam,prout perfectiua eſt appetitus: ly verũ,ipſam vt perfectiua eſt intellectus: ly aliquid, ipſam, vt aliud quid eſt ab aliis. Simili modo eſt dicendum accepto quocunq; gradu generico: vt faciliter exemplo manifeſtari poteſt. *c.1.q.2.*

Conſiderandum eſt ſecũdò,quòd cùm primum inter trãſcendẽtia ſit ens(eo quòd eius ratio cæterorũ rationes pręuenit) & omnia cõuertantur cum ente,tanquam eius paſsiones,cùm declaratum fuerit quomodo ens cõueniat naturis rerum , planum erit de cęteris. Scotus ergo primo ſent.diſt.3.q.3. opinatur ens eſſe vniuocum & prędicari,inquit de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentiis.Et primum quidem horam tanquam per ſe notum ſupponens,ſecundi duplicem rationem reddit.

¶Primò, quia ſi differentiæ includant ens vniuocè dictũ de eis, & nõ ſunt omnino idem: oportet ꝙ ſint diuerſa aliquid idẽ entia:& conſequenter ſequitur, ꝙ differentiæ vltimæ ſint propriè differentes, & ſic habent alias differentias, & non ſunt vltimæ. *Sco.1. d.3.q. 3.in ſol. q.3.&t*
¶Secũdò,quia ſicut ens compoſitũ in re eſt compoſitum ex actu & potentia: ita conceptus cõpoſitus per ſe vnus eſt cõpoſitus ex cõceptu actuali & potentiali determinabili & determinãte. Sicut ergo reſolutio cõpoſiti in re ſtat ad ſimpliciter ſimplicia, ſcilicet actum vltimũ & potentiã vltimã: ita ꝙ actus nihil potẽtiæ,& potẽtia nihil actus includat:ita reſolutio cõceptus debet ſtare ad cõceptus ſimpliciter ſimplices actualẽ & potẽtiã determinabilẽ tantũ ita ꝙ nihil determinãtis includat.& determinãtẽ tãtũ, ꝙ nihil determinabilis includat. tales ſũt cõcept⁹ entis & vlt.differẽtię:ergo vlt.differẽtia nõ includit formaliter ens. *ſuprà dictũ eſt c.2.q.3. prima ratio.*

CONTRA primum arguitur: quia ſequeretur, ꝙ ens poneretur in diffinitione, contra Ariſt. octauo Meta. tex. com. 16.

T.c.16. ¶Præterea ſequitur, quòd eſſet negatio in diffinitione, vt ſuprà in quæſt. de vniuocatione entis deduximus.

c.2.q.3. ratione 2. ¶ Contra ſecũdum dictũ arguo ſic, Omne id, de quo formaliter ſumpto prędicãtur in ſecũdo modo paſsiões entis includit in ſe formaliter ens: ſed de vltima differẽtia formaliter ſumpta prædicãtur in ſecũdo modo paſsiones entis: ergo vlt. differẽtia includit in ſe formaliter ens: Minor patet, quia vlt. differentia eſt ꝑ ſe vna & intelligibilis: Maior probatur ſic, Omne formaliter includẽs medium proprium à priori, per quod demõſtrãtur paſſiões entis, includit in ſe formaliter ens, patet iſta: quia entis cõceptus eſt illud mediũ. Sed omne id, de quo formaliter ſumpto prædicãtur in ſecũdo modo paſsiões entis, includit in ſe formaliter mediũ, per quod tales paſsiones de eo ſunt demõſtrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet iſta Minor, quia implicat oppoſitũ. Si enim formaliter nõ includit propriũ mediũ cõcludendi B, quomodo de A formaliter ſumpto erit à priori demõſtrabili B. Secũdo arguo, & in idem redit: Omnis paſsio cõueniẽs pluribus formaliter ſumptis, cõuenit eis ratione alicuius cõmunis in eis formaliter incluſi, cui illa paſsio primò cõuenit: ſed vnitas vel intelligibilitas eſt paſsio cõueniens omnibus vltimis differẽtiis formaliter ſumptis: ergo cõuenit eis ratione alicuius cõmunis formaliter incluſi in eis, cui primò cõuenit: tale aũt eſt ens: ergo oẽs differẽtiæ vltimæ includunt ens. Minor eſt ꝑ ſe nota. Maior eſt Ariſt. primo Poſteriorũ. Nec poteſt dici ad Maiorẽ, quòd ſufficit ſubiectũ denominatiuè includi in eis, quibus formaliter ſumptis cõuenit paſsio illiꝰ ſubiecti. Quia cũ

T.c.12. tota ratio quare paſsio alicuiꝰ inſit alteri, ſit participatio, illius ſubiecti primi: ſi alicui formaliter ſumpto ineſt paſsio, eidẽ formaliter ſumpto ineſt & ſubiectũ: & ſi formaliter ſumptum ſubiecti expers eſt, quomodo formaliter ſumptũ illius paſsioẽ habere põt? Vt arguatur ſic, Id quod formaliter ſumptũ à ſe ſubiectũ excludit, etiam à ſe paſsionẽ excludit: ſed vltimæ differentię formaliter ſumptę nõ excludũt à ſe paſsiões entis in ſecũdo modo: ergo nec excludũt ens in primo modo. Nec patiãtur aures tuæ audire reſponſionẽ Frãciſci de Mayronis dicẽtis, regulã adductã Poſterioriſticã Ariſt. nõ tenere in trãſcendentibus, Voluntaria enim & deſtructiua totius Metaphyſicæ gloſſa eſt.

Primo ſen. q.6. quæ quæritur vtrum à ſimpliciter ſimplicibus poſſit abſtrahi aliquis cõceptꝰ communis in fine. ¶Ad rationes autem Scoti dicitur, ꝙ cũ tam prima, quàm ſecũda ſupponãt ens habere cõceptũ obiectiuũ vnũ ſimpliciter, nihil cõcludit. Dicitur ſecũdò ad ſecundam quòd argumentum à ſimili claudicat: licet enim ſit ſimilitudo quo ad aliquid inter cõpoſitum naturale & intellectuale: diſsimilitudo tamẽ eſt magna in ꝓpoſito, quia partes cõpoſiti naturalis mutuò ſe excludũt: quia quędã res ſpeciales ſunt, partes autẽ cõpoſiti intellectualis non poſſunt mutuò ſe excludere: quia altera (puta ens) eſt adeò vniuerſalis, vt nihil poſsit eam ſubterfugere.

AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt teſtatur Albertus in Poſtprædicamẽtis, c. 9. opinantur, quòd ens nõ conueniat naturæ abſoluté ſumptæ. Vnde dicũt hanc conſequentiã non valere, Homo eſt ſubſtãtia: ergo homo eſt ens: eo quòd ens ſignificat aliquid additum eſſentiæ rei: quod non eſt de eius ratione. quod expreſsè etiam de Auicenna refert Commentator quarto Metaph. com. 3. & 10. Metaph. com. 8.

Cap.5. Cap.3. Cap.8. Circa T.cõ.5. Circa T.c.8. Quolib. 2. q.2. ar.1. cõtra Gẽ. c.26. S. THO, autẽ cuius eſt opus, quod exponẽdum ſuſcipimus ſuper quarto Meta. lectu. 2. ſuper tex. com. 3. & ſuper lect. 2. ſupra tex. com. 8. expreſsè in hoc reprehendit Auic. vnde ſententia eius nõ eſt cenſenda eadem opinioni Auic. licet difficile ſit videre in quo differat ab ea, cùm ipſe teneat nullũ aliud à Deo eſſe ens per ſuã eſſentiã, ſed per aliquid additum ſuæ eſſentiæ: & expreſsè dicat In quolibeto ſecundo, q. 2. artic. 1. ens non eſſe prædicatũ eſſentiale: & in primo cõtra Gen. c. 26. dicat ens non cadere in cõceptu ſubſtantiæ: quod eſt genus generaliſsimum.

¶Propter quod à quibuſdam dicitur, ꝙ ens dupliciter ſumitur, ſcilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiuè & intrinſecè de omnibus prædicatur: ſic enim

Prima parte, q. 5. art. 1. ad primum de Verit. q. 21. c.7. Vide cõ. huiuſmodo ẽtt. & poſte. c. 6. in principio & circa mediũ. vnumquodq; eſt ens per eſſentiam ſuam. Ens verò participaliter, cùm idẽ ſonet quod exiſtẽs non eſt prędicatum quidditatiuum: ſic enim nihil aliud à Deo eſt ens per eſſentiam ſuã: vnde ſecundum iſtos ens nominaliter cõuenit naturæ abſolutè, non autem ens participaliter. Addunt quoque quòd ens nominaliter eſt diuiſum in decem prędicamẽta, & eſt tranſcendens conuerſum cũ aliis, propriè loquendo, non ens ſecundo modo: & ideo repræhenſibilis erat Auic. qui hanc diſtinctionem prætermiſit.

¶Mihi autem aliter dicendũ occurrit: dico enim quòd ens participaliter eſt id quòd eſt trãſcendens, diuiſum in decẽ prædicamẽta. Quod ex eo patere poteſt, quòd S. Tho. prima parte, q. 5. & 6. & in quæſtione de Veritate, quęſt. 21. oſtendit bonũ, quod etiã diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶Primò ex eo quod dicit, quòd cùm bonum & ens conuertãtur ſicut res eſt ens, ita bona: ſed nõ eſt ens per eſſentiam ſuam: ergo nec bona. In quo proceſſu, vt fallacia ęquiuocatiõis vitetur, non niſi de ente participaliter eſt ſermo. Secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter eſt bona, non eſſe ens: qđ dictum de ente nominaliter falſum eſt: quia eſſe actualis exiſtẽtiæ, quo res eſt ens & bona, eſt ens nominaliter, Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod eſt tranſcendens, diuiſum in decem prędicamenta, eſt ens participaliter.

Duo includuntur in prædicamento Entis c. 1. in pri. T.c.13. ¶Sed in Entis nomine duo aſpici poſſunt, ſ. id à quo nomen Entis ſumitur: ſcilicet ipſum eſſe, quo res eſt, Et id ad qđ nomẽ Entis impoſitũ eſt, ſcilicet id quod eſt. Suprà enim, in principio operis dictũ eſt, ens ſignificare id ꝙ eſt in quolibet prędicamento: & in hoc differre ab eſſentia, q̃ ſignificat id, quo res in prędicamẽto reponitur. Vnde primo Phyſi. tex. commen. decimitertij. Ariſt. loco ly ens, ponit ly quod eſt. Auicen. ergo attendens ad id, quo res eſt, vnde nomẽ entis ſumptum eſt, dixit ſimpliciter ens eſſe prędicatum extra eſſentiã rei:

Diſcordia inter S. Tho. & Diu. Auicen. S. Tho. verò intuens id quod eſt, ad quod nomen Entis impoſitũ eſt, Auic. non adhæſit. Nanq; ipſum quod eſt, non prædicat aliquid extra eſſentiam rei. Inſuper aduertens, ꝙ ipſum, quo res eſt, ſcilicet actualis eſſentia, non eſt extraneę naturę ab ipſo, ꝙ eſt, ſed per principia propria ipſius, quod eſt, cõſtruitur inter prædicata accidẽtalia, ens annumerare noluit: hoc enim nõ põt aſſeri de quocũq; alio extra eſſentiã rei. Nihil enim extra eſſentiã rei ꝑ propria principia ipſius rei cõſtituitur, niſi rei exiſtẽtia. Quodcunque enim aliud ꝑ principia propria alteriꝰ generis cõſtituitur, ſcilicet genus propriũ, & differentiã propriã, & vniuerſaliter propria illius prędicamenti principia, Ipſum autem exiſtere, non niſi per genus & differentiã & principia ipſius, quod eſt cõſtituitur. Et

Circa T.c.3. hęc eſt ratio, qua S. Tho. arguit Auic. quarto Metaph. vbi ſuprà, vnde ens prędicatũ de aliquo. puta homine, cũ non trahat hominem extra propriũ genus & propriã differentiam: nec ratione ipſius, quod eſt ſubſtãtiale. prædicatum eſſe relinquitur cum

T. & c.3. Ariſtotele & Cõmentatore; vbi ſuprà, licet nõ ſit omnino eodẽ modo ſubſtãtiale, quo prædicata illa, quę in diffinitione cadũt.

Ad dubiũ primũ principale. His pręlibatis, ad dubiũ dico ꝙ tranſcẽdentia non ſunt prędicata propria naturę ſecũdum ſuam abſolutã cõſiderationem, neq; ſecũdum eſſe in ſingularibus, neq; ſecundum eſſe in intellectu: ſed ſunt prædicata cõmunia naturæ quomodolibet acceptę, cõuenientia non ſolùm cõcomitatiuè, ſed & cauſaliter. Et de natura quidẽ tam ſecũdo quàm tertio modo accepta, patet: ex hoc enim ꝙ homo in ſingularibus inuenitur entis, vnius rei, & reliquorum rationẽ habet. Similiter ex hoc quod habet eſſe in intellectu ens eſt aliquo modo indiuiſum, &c: debet enim ſic ſibi aliquod eſſe, licet ratiõis. De natura autẽ primo modo ſumpta, ex dictis patere põt: & ex eo ꝙ in quocunq; inuenitur poſterius trãſcendens, inuenitur & prius. Manifeſtum eſt autem de poſterioribus trãſcendentibus, quę ſunt vnũ, res, aliquid, &c. ꝙ conueniũt naturę abſolutè. Vnde de homine, abſolutè loquẽdo, iſta

Circa T.c.8. eſt vera, Homo eſt ens. Vnde & S. Tho. dicit ſuper 10. Meta. vbi ſuprà, ꝙ ens prędicat naturas decẽ generum, ſecũdum ꝙ ſunt actu, vel potentia & non tantum ſecundum quòd ſunt actu.

¶Ad rationẽ in dubio tactã, qua dicebatur, Si ſic, ergo tranſcendentia eſſent ponẽda in diffinitione, dicitur primò, ꝙ non oportet omnia prædicata eſſentialia poni in diffinitiõe, ſed ea tantũ quę explicãt aliũ gradum eſſentialem diffiniti: qualia non ſunt tranſcẽdentia, de quibus dictũ eſt: quod eundem gradũ prędicant, quem genus vel differẽtia importat. Vnde 8. Meta. tex. cõ.

Suprà c. 1. q. 2. ſi T.c.16. 19. dicit Ariſt. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens ſtatim eſt vnumquodq;: diffinitio enim completa tunc eſt, cùm omnes rei gradus explicantur à prima potentia vſque ad vltimum actum intrinſecum, quod ſine tranſcenden-

Immediatè ſuprà. T.c.10 tibus, quæ nullum gradum addunt, ſit. Dicitur ſecundo de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipſum eſſe: quod pertinet ad quęſtionem, An eſt: & non ad quęſtionem, Quid eſt: ideo à prędicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

¶Ad dictũ S. Tho. dicitur, quod tranſcendentia duo habent: & quòd in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quòd in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. tex. cõ. 10. quod ſecundum ideo dictum arbitror: quia tranſcendentia quemlibet gradum cõmitantur: & ideo cõceptui nulli deſunt.

Ad ſecũdum dubiũ, de negatiuis prædicatis. Et ſic dico, quòd ea quæ naturę abſolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt cõueniunt rei in eo, quòd talis. homo enim in eo quòd homo, eſt ens, res, aliquid, &c. Ex his diligẽs lector, habes vnde diuerſa dicta S. Thomę, ſanè intelligere debeas.

¶Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, ꝙ negationes illę poſſunt dupliciter accipi, formaliter, ſ. & fundamentaliter. Si formaliter falſum eſt, ꝙ cõueniant nature abſolutè: per opus eñ intellectꝰ attribuunt ei, cũ negatiões entia ratiõis ſint. Si fundamẽtaliter cũ negatio ſuper affirmatiõe fundetur, cõcedit eſſe prędicata q̃dditatiua, ſed ſic ſumptę nihil aliud ſunt, q̃

genus

genus & differentia propria. Fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quàm natura hominis: ex hoc nanque quòd homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolutè sumpta vnitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò est circa dictum S. Thomæ in litera in assignatione secundæ differentiæ, quo dicitur, quòd natura absolutè sumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur enim hoc esse impossibile, cũ id, ꝙ vnũ non est diffinibile nõ sit: vt dicit 7. Met. tex. cõ. 13. imò nec intelligibile, vt habet quartò Met. cõ. 10. Et si vnitatẽ naturæ absolutè habere cõcedat: qualis sit illa vnitas nõ est facilè assignare: cũ nõ numeralis sit, vt declaratũ est nec specifica, nec generica, cũ hę ex intellectu fiãt, nec analogica, vt de se patet, homo eñ nõ est vna analogicè. Nec ẽt facilè quisquã dicet, an vnitas illa sit realis an nõ. *T. c. 13. T. c. 10.*

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinque facienda sunt. Primò videndum est quid sit vnitas quælibet. Secũdò, vnde habeat vnitas realitatem. Tertiò, quomodo vnitas quælibet sit extra animam. Quartò respondendum est dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ sunt. *In expositione literæ.*

QVO ad primum sciendũ est, ꝙ cùm vnũ nihil addat suprà ens, nisi priuationẽ diuisiõis: ita ꝙ vnũ nihil aliud est quàm ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. com. 3. Vnitas quælibet nihil aliud est, quàm rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitũ cognoscitur: ideo vnitas quæ indiuisionẽ sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secũdum diuisionis multiplicitatem, multiplicitatem vnitatis accipere oportet. *Vnitas quælibet est diuisio. T. c. 3.*

¶ Cõsiderãdũ est igitur ꝙ diuisio est duplex, quędã est materialis ꝑ principia indiuiduationis causata, quędã est formalis, quę ꝑ essentialia fit. Et hęc habet latitudinẽ, quia quędam est ꝑ essentialia principia ꝓpria. Quędã verò per principia essentialia cõmunia. & hoc iterũ habet latitudinem, secũdum ꝙ principia essentialia cõmunia sunt magis & minus cõmunia, verbi gratia, inter Sortẽ & Platonem est diuisio numeralis & non formalis: quia nõ causatur distinctio eorũ ex essentialibus, sed indiuidualibus principiis. Inter Sortẽ verò & hũc Leonem, dato ꝙ Leo & homo essent sub eodem genere proximo, est diuisio formalis ꝑ essentialia principia propria vltimas scilicet differentias per tãtùm. Inter Sortem verò & hãc plantã est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia cõmunia Sorti, & multis aliis speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Sortẽ verò & hunc lapidẽ est diuisio formalis adhuc maior ꝑ communiora principia, scilicet per animatũ & inanimatum. Et sic semper ascendẽdo intenditur diuisio formalis: adeò quòd inter Sortẽ & hãc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpote per propria & cõmunissima principia essentialia, scilicet substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

¶ Similiter ꝑ oĩa de vnitate dicẽdum est. Vnitas eñ est duplex. Quædã numeralis, & quędam formalis. Vnitas numeralis attendit penes priuationẽ diuisiõis numeralis. Vnitas aũt formalis attẽdit penes priuationẽ diuisiõis formalis: & hæc habet latitudinẽ. Quędã eñ priuat diuisiõe formali omnino causabili ꝑ principia, ꝓpria cõmunia: & hęc est vnitas formalis simpliciter. Quædã verò priuat diuisiõe formali nõ simpliciter, sed taliter causabili, s. per principia cõmunia: & hęc est vnitas formalis ẜm q̃d, & habet latitudinẽ ẜm ꝙ diuisio priuata causabilis est à magis & minus cõmunibus principiis essentialibus verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia nõ est ꝑ materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia nõ cõpatitur secũ diuisionem formalẽ quancũq;. Animal verò est vnum formaliter, inquantũ non cõpatitur secũ diuisionẽ per sensibile: & insensibile nõ tñ habet vnitatẽ simpliciter, q̃a cõpatitur secũ diuisionẽ ꝑ rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnũ formaliter: est eñ vnũ, quia non est in se diuisum ꝑ corporeũ & incorporeũ. Est autem minus vnũ, quia cõpatitur secum diuisionẽ formalem maiorẽ, scilicet per animatum & inanimatum. Ens aũt minimè est vnũ, vnũ quidẽ est pro quãto non est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitate cõpatitur. Ex his patet primum quid scilicet sit vnitas quælibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio: ita ꝙ nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est ens carẽs diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carẽs diuisiõe formali. Hæc de primo.

QVO ad secũdum est sciẽdũ ꝙ ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distiguitur cõtra ens ab intellectu fabricatũ. Alio modo vt distinguiẗ cõtra nõ existẽs actu. Primo modo omnis res prædicamẽtalis est ens reale siue sit, siue nõ. Secũdo modo id tatum quod realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc propriè est ens reale apud S. Thom. dicentem in quæstionibus de potentia Dei, q. 3. art. 5. ad secundum, quod res antequam existat [illegible]t nihil, & est sententi[illegible] hec conformis Aristoteli in prædic[illegible]entis dicenti, quòd destructis primis substantiis, impossibile [illegible]t aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cætera realitatem habet propriè loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas. *Vnitas est ens reale prout existit extra suas causas.* *Potẽtia q. 3. art. 5. 2. in prædicamento substantia.*

QVO ad tertium propono tres propositiones. Prima est, Quęlibet vnitas supradicta, tã scilicet numeralis, quã formalis existit extra animã. Secũda est. Nulla vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis existit in rerũ natura. Tertia est. Omnis vnitas formalis existẽs extra animam multiplicaẗ realiter ad multiplicationẽ ipsarum rerũ. Prima propositio est adeò manifesta, ꝙ nullus sanę mentis potest eam negare. In Sorte enim præter omnem intellectus operationẽ apparet vtraque vnitas. Caret enim in seipso diuisiõe numerali & formali causabili ꝑ principia ꝓpria & cõmunia: & sic indiuisionẽ numeralẽ & formalẽ habet. Vnde in Sorte nõ est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex ẜm multitudinẽ prædicatorũ quidditatiuorum: & sicut nõ sola indiuidualitas Sortes est extra animam sed quodlibet ei⁹ ꝑdicatũ quidditatiuũ: ita nõ sola vnitas numeralis, sed q̃libet ei⁹ vnitas formalis extra animã dicẽda est esse. *Probatur prima propositio.*

AD Intelligẽtiam verò secũdæ est notãdum quod res potest intelligi cõmunis extra animã dupliciter. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est cõmunis positiuè, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentem dari extra animam, nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianam. Secundo modo videtur à quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infrà: & quia hoc alienum à veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter. *Probatur secũda propositio.*

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatẽ solitariè inueniri extrà animã existit in rerũ natura: sed vnitas communis extra animã, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatẽ solitariè inueniri extra animam. ergo nulla vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis existit in rerũ natura. Maior sic probatur: Nullum exigẽs ad suum existere aliquod impossibile inueniẗ: sed quidditatẽ extra animã solitariè inueniri est impossibile. oportet enim ipsã esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquã existit in rerũ natura. Minor aũt probatur sic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animã, exigit ipsam solitariè existẽtem. Sed vnitas hominis extra animã pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriã alicui supposito. ergo vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatẽ solitariè inueniri in rerũ natura. Huius prędallegati præmissę notę sunt ex terminis. Maior quidẽ; quia quidditas nõ propriè alicui supposito necessariò est solitariè. si enim nõ est solitariè, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est ꝓpria illi. Minor verò patet: quia cõmune & proprium sunt opposita: cõmune enim includit negationẽ proprij. & ecõuersò. Statim enim vt res appropriata est alicui communis negatiuè, esse desinit, eo quod negatione appropriatiõis caret: & statim vt communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo ꝙ negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati infert oppositum subiecti in vtraq; præmissa.

¶ Pręterea secũdo ꝓbo sic: Omnis res existẽs in rerũ natura est res particularis. Nulla vnitas cõmunis extra animã plurib⁹ suppositaliter distinctis est res pticularis. ergo nulla talis vnitas est in rerũ natura. Maior est nota ex cõmuni Peripateticorũ sentẽtia. Minor ꝓbaẗ sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito ꝓpria: aliter nõ esset particularis. Nulla vnitas cõmunis extra animã plurib⁹ suppositaliter distĩctis est alicui vni supposito ꝓpria. Hoc patet ex termĩis, ergo nulla talis vnitas est pticularis. *In hac quæst.*

¶ Tertia ꝓposito ꝓbatur sic: Quotiescũq; aliqua duo sunt cõuertibiliter idẽ realiter, multiplicato realiter vno, multiplicaẗ & reliquũ: sed res vna & vnũ sunt cõuertibiliter idẽ realiter: ergo res multiplicata realiter multiplicabiẗ realiter & ei⁹ vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabiẗ, & ei⁹ vnitas. vñ in Sorte & Platone sicut sũt duę corporeitates, aĩalitates, & humanitates: ita sũt duę vnitates formales sequẽtes corporeitates, & duę sequẽtes aĩmalitates, & duę sequẽtes humãitates. Oportet eñ ẜm numerũ ꝑdicatorũ essẽtialiũ esse numerũ vnitatũ formaliũ ĩ quolibet indiuiduo. Sicut enĩ q̃libet ꝑdicatum q̃dditatiuũ dat aliq̃d esse: ita dare oportet aliq̃ vnitatẽ, vnũ enim & ens idẽ sunt, vt dicit quarto Met. tex. cõ. 3. *Probatur tertia propositio.* *T. cõ. 3.*

¶ Ex his patet tertiũ, quomodo. s. vnitates habeãt esse extra animã: q̃a sunt nõ cõmunes, sed particulatæ & multiplicatæ numeraliter iuxta numerum indiuiduorũ quorũ sunt. Hæc de tertio.

QVO ad quartum dico, quòd natura absolutè sumpta habet vnitatem quandã: vt efficaciter cõcludit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tractatu de Natura generis. *Neutra absolutè sumpta habet vnitatẽ.*

formalē etiā & genericā, vel specificā habet, nonquidem formaliter, sed quia talis vnitatis fundamentum est, nulloautem modo vnitatē vel pluralitatem numeralē habere dicitur.

¶Et quãdo quæritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, ꝙ est vnitas formalis, quę alia est à numerali. sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamētum vnitatis specificæ & vnitatis genericę. Hæ enim vnitates formaliter ab intellectu fiūt: illa verò omnē actū intellectus præuenit. Quod autē in litera dicitur, quod natura absoltuè sumpta, nec est vna, nec est plures: intelligēdum est de vnitate & pluralitate numerali.

¶Ad id verò, quòd dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut nō, dico ꝙ secūdum se est realis primò illorū modorū, quos suprà posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secūdum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur, in particularibus, posita est realis verè & propriè. Idem enim est iudicium de natura & eius vnitate. Hæc de quarto.

QVO ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quòd nulla est vnitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: qua scilicet alietate sit alia vnitas formalis à numerali in Sorte.

In hac quaest.

¶Cōtrà primum enim instatur sic. Quæcūque suppositaliter distincta sunt vnū formaliter extra animā habēt aliquam vnitatē cōmunem eis extra animā, Sortes & Plato sunt vnum formaliter extra animā: ergo Sortes & Plato habēt aliquā vnitatem sibi cōmunem extra animam. Maior ex eo videtur manifesta, ꝙ si aliqua suppositaliter distincta sunt vnū in eo, quo sunt vnum in eo, quo sunt vnum, non distinguuntur: & sic illud vnum est commune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnum.

¶Pręterea, Humanitas quę est in Sorte, quantū est ex se, non est determinata ad Sortē vel Platonē: ergo vnitas formalis humanitatis, quæ est in Sorte, quantū est ex se, est cōmunis negatiuè Sorti & Platoni. Consequētia est nota: quia etiā vnitas formalis nō est determinata quãtum est ex se ad Sortē & Platonem. Antecedēs autē de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas cōmunis negatiuè plurib[9] suppositaliter distīctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, ꝙ inter vnitatem formalem & vnitatē numeralem in Sorte existētem sit alietas realis: quia quarūcunq; priuationū habitus distinguntur realiter, ipsæ quoq; distinguūtur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cæcitas etiā & surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis & numerabilis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguūtur, quòd in rebus separatis à materia formalis sine numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶Ad opposita verò respiciēti apparebit, quòd sit alietas ratiōis tãtùm: quia sicut se habet natura formalis ad naturā indiuidualem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumptæ, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, ꝙ aliqua duo suppositaliter distīcta esse vnū formaliter cōtingit dupliciter. Vno modo per hoc, ꝙ illa duo adunentur in aliquo extra animam communi vtriq; indiuiso in vtroq; illorū. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuam negationē inter se diuisionis formalis. Exēplum primi nō inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secūdum fidē Christianã in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Sortes enim nullo intellectu considerãte, habet hanc negationem: scilicet ꝙ non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortē & Platonē esse vnum formaliter extrà animã. Cōmittitur ergo fallacia Consequētis in argumēto à superiori ad suū inferius affirmatiuè, esse enim vnū formaliter est superius ad habētia aliquod cōmune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cū mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginãdum Sortē & Platonem esse vnū formaliter: quia cōueniant in aliquo, in quo nō distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est, quàm nō diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortē & Platonē, intellige de vnitate formali ſm quid inter Sortē & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hãc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nō cadit diuisio formalis: ideo sint indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nō cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari p sensibile & insensibile. ideo Sortes & hic Leo sūt indistincti formaliter secundū quid. Ita etiã quia inter Sortem & hūc lapidem non est diuisio formalis per corporeū & incorporeū, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundū quid, ita quoq; quia inter Sortem & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari p modos entis, scilicet p se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter ſm q.d: & cōsequēter sunt vnū formaliter absq; omni opere intellectus: iã enim pluries dictū est, vnū idē sonare ꝙ ens indiuisum.

¶Ad secundum dico, ꝙ aliud est dicere, natura humana existens extra animã ſm se est cōmunis pluribus negatiuè, seu indifferens negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existēs extra animã est cōmunis pluribus seu indifferēs negatiuè, prima enim est vera, secūda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus ꝙ natura, quæ est extra animam, puta natura Sortis, secūdum se, id est solitariè sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & cōsequenter est indifferens, seu cōmunis negatiuè. Falsitas aūt secūdæ patet ex eo, ꝙ omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prędicatū repugnet subiecto ratione cōditionis explicitè importate in illo: sicut ista est simpliciter falsa, Ignis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

In hac quaest.

AD Euidentiã minoris scito, ꝙ cùm dico natura secundū se, seu natura absolutè, dico duo, scilicet naturã & solitudinē, & ei[9] conditionem. Similiter cum dico, natura existēs extra animam, dico duo, scilicet naturam & particularē existētiam sibi cōiunctã, & eius cōditionem. Vnde aliquid cōuenit siue repugnat naturę absolutè rōne naturę, & aliquid ratiōne solitudinis. Similiter aliq.d cōuenit siue repugnat naturę existēti extra, ratiōe naturę & aliquid ratione assotiatiōis eius ad particulare. Cū igitur cōmunitas negatiuæ, quæ est prędicatū in prępositione nostra, nō cōueniat naturę absolutè ratione sui, scilicet naturæ, qa nō est eius prędicatū quidditatiuū, sed cōueniat ei ratiōe explicitè cōditionis per ly ſm se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ex hoc enim natura est cōmunis negatiuè, quia solitarie accipitur absq; determinatiōe ad hoc, vel illud) oportet ꝙ repugnet naturę sub opposita cōditiōe sumpta rōne illius opposite cōditionis. Explicat aūt cōditionē oppositam solitudini natura existēs extra: eo ꝙ explicat cōiunctionē eius ad particularē existentiã, quæ solitudinē illius tollit. Et ideo communitas negatiuè repugnat naturę existēti extra: nō ratione naturę, sed rōne cōditionis explicitæ per ly existēti extra animã: & cōsequenter propositio illa, in qua subiectū erat natura existēs extra, & prędicatū erat communitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solitudinem, cōmunitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

¶Vnde apparet respōsio ad argumētum, quòd licet tam natura quàm vnitas formalis, quantū est ex se: id est solitarie, sit cōmunis negatiue: ipsa tamē existēs extra, non est cōmunis: sicut ipsa, quãtum est ex se, nō est cū alio: ipsa tamē existēs extrà necessariò est cū alio. & sic nō licet inferre, ipsa quantū est ex se non est cū alio, ergo ipsa existēs extrà nō est cū alio: ita nō licet inferre, Ipsa quãtum est ex se, est cōmunis negatiue, ergo ipsa existēs extrà, est cōmunis negatiue. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundū fallaciã accidētis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secūdo sen. di. 3. q. 1. à positiōe nostra; & vnde in talē opinionē incidit. Dicit enim ipse naturã specificã, puta humanitatē ratione sui sequi hæc duo, scilicet vnitatē formalē & cōmunitatem negatiuã, seu indifferentiã ad plura numero. Dicit nãq; in fine illius quęstionis, quòd nō oportet quęrere causam, quare natura sit cōmunis: quia natura ipsa est causa sufficiēs suæ cōmunitatis: sed bene oportet quęrere causam, quare sit singularis: qa nō ex se est singularis: & ideo sicut extra animã inuenitur natura vna formaliter: ita inuenit̄ natura cōmunis plurib[9]. Nos aūt in primo nō dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturã ratione sui sequi vnitatē formalem; sed cōmunitatem negatiuã fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratiōe solitudinis suę: sicut singularitatē sequi eã dixim[9] ratione associatiōis eius ad existentiã. Et quia cōditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui: nec ratiōe ipsius esse, ꝙ habet extra animã, sed rōne intellect[9] qa nat[9] est adunata diuidere: ideo ante omnē actū intellect[9] nulla cōmunitas ĩ natura inuenit̄. Et sicut quærēda est causa, vnde habeat natura esse solitariū, & esse extra. qa de se neutrū habet: ita quærēda est causa, vñ habeat natura cōmūitatē & sĩgularitatē: de se enĩ neutrū habet.

Sco. 1. d. 3. q. 1.

¶Causa autē vnde falsitas in hoc Scotica pcessit opinione, videtur duplex. Prima est ęquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrūque eorū accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic nō dicit aliquã habitudinem causæ. Alio modo negatiuè: & sic dicit solicitudinem: id est non cum alio, & primo modo intellexit naturã esse cōmunem ex se, ita ꝙ ipsa est sibi sufficiēs causa suæ cōmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cū tñ debuisset intelligere secūdo mō: natura enĩ ex se, id est nō cū alio, est indi-

Causa duplex erroris pessimi Scotistarum.

indifferens & communis: ficut quando dicitur natura ex se est sola.ly ex se,non dicit aliquam causalitatem,sed tantùm negationem coniunctionis cum alio.

Secūda. ¶Secūda causa est distātia inter propositionē negatiuam & affirmatiuā de prædicato infinito,reduplicatiōe addita.Licèt em̄ ex affirmatiua de ṗdicato infinito sequatur negatiua,& cōuerso,vt dicitur in secūdo Perihermenias, quādo nō sunt replicatiuæ,cum reduplicatione: tamē licet ex affirmatiua de ṗdicato infinito,sequatur negatiua de prędicato finito: nō tamē ecōtra. Hāc enim,Homo in eo q homo non est albus,non sequitur ista, Cap.1. Lec.4. Homo in eo,ꝙ homo, est nō albus.Si em̄ homo in eo ꝙ homo esset non albus,nunquā homini cōiungi posset albedo: quia quod cōuenit alicui,secundū quòd ipsum, conuenit ei semper necessario & ꝑ se. Apparet aūt in hoc defecisse manifestè processum Scoticum:cùm enim cōmune negatiuè idem sonet quod nō proprium,argumētatus est sic, Natura,puta humanitas,inquantum talis,nō est propria alicui:ergo humanitas,inquantum humanitas,est nō propria:vbi expressè patet defectus ṗdictus. Et quòd sic ꝑcesserit,patet ex suo ꝑcessu. Cōclusio enim sua est affirmatiua de prędicato infinito.cū cōcludat,ergo natura ex se est cōmunis,id est nō propria.Antecedēs verò est negatiuum,scilicet natura nō est de se hic,id est,ꝑpria alicui.Similiter patet ex alio processu,quem ibi inducit, scilicet humanitati Sortis ratiōe sui nō repugnat esse in alio,ergo humanitas Sortis ex se est cōmunis: vbi apertè patet ṗdictus defectus. Reduplicationē enim in primo processu sonat ly ex se,seu de se,in secūdo ly ratione sui, &c.Et hoc est valde notādum in hac materia, & in materia, de vniuersalibus:eo quòd hinc omnia pēdent. Attētum ergo oportet esse,quòd hęc propositio,Natura ex se est cōmunis,si debet esse vera,oportet quòd tam ly ex se,quàm ly cōmunis,teneatur negatiuè secūdum viam nostram,& veritatē: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cū alio sumpta,est non propria alicui: quod patet esse verum. Secūdum verò Scotum,ly ex se tenetur positiuè & malè: & sensus est,Natura ratione sui,siue inquantum talis est non propria alicui:quod est manifestè falsum.

¶Attētior adhuc sis, quòd aliud est dicere, natura,puta humanitas,inquantū huiusmodi,nō est propria alicui.Et aliud est dicere,humanitas,inquantū huiusmodi,est non propria seu cōmunis,quod idem sonat in proposito.Prima enim est vera:quia humanitati in eo, ꝙ humanitas nō cōuenit ꝙ sit appropriata alicui.Secundum verò patet esse falsum ex eadem radice:quia humanitati in eo quòd humanitas nō conuenit, quòd sit non appropriata alicui.Abstrahit enim ab vtroq;,scilicet ab esse ꝑprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo ꝙ humanitas, esset nō appropriata nunquā humanitas esset appropriata alicui quia vt dictū est ex primo Posteriorum, quod cōuenit alicui secūdum quod ipsum præsupponit de omni,necessarium & per se. Quòd autem naturę ratione sui nō conueniat illa communitas, T.c.32. scilicet suprà indirectè probatum fuerit, vbi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis.Vnitas existēs extra animā est cōmunis pluribus suppositaliter distinctis:ad falsitatem In hac quæst. enim hui⁹ sequitur falsitas illi⁹:quia quod nō cōuenit rei extra animā, nō conuenit ei ratione sui.Directè tamen nūc probo sic, Omne quod sequitur aliquā naturā ratione sui, predicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito illius naturæ: sed cōmunitas sequitur naturā humanā per te ratione sui, ergo cōmunitas prædicatur simpliciter.id est sine aliqua additiōe de supposito naturæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ:cōclusio autē est falsa,ergo altera præmissarum:non Maior, vt declarabitur: ergo Minor quę est positio tua. Falsitas cōclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa,Sortes est cōmunis plurib⁹: & si addatur ly ex se,adhuc est falsum dicere,Sortes ex se est cōmunis pluribus. Veritas Maioris declaratur sic. Quod sequitur naturā ratiōe sui,aut est passio,aut modus,aut prædicabile ꝑ se, aut per accidens,aut separabile,aut inseparabile. Modò omnia ista,si cōmittantur naturā ratione sui,ita se habēt ꝙ sicut natura predicaī essētialiter de indiuiduo.puta homo de Sorte. ita ista prędicātur denominatiuè in suo ordine de ipsomet indiuiduo: vt patet discurrēdo. ¶Et cōfirmatur hoc,quia in proposito nostro naturā humanā sequūtur vnitas formalis & cōmunitas ratione sui secūdum te. Vnde neutrius est alia causa querēda nisi natura ipsa.ergo sicut vnitas formalis prędicatur simpliciter de Sorte:ista enim est simpliciter vera,Sortes est vnus formaliter, ita communitas prędicabitur de Sorte simpliciter dicēdo,Sortes est cōmunis.Hoc est falsum,ergo,&c.Quenā est maior ratio de vnitate q̄ de cōmunitate, & quare eorū, quę sequūtur naturā ratiōe sui,alia prędicētur de indiuiduis,alia non. Non enim erit facilè fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia nō cōcludūt cōmunitatē dari extra animā,sed vnitatē:ideo superfluū iudicaui adducere. Si quę aūt ex eis aut expositis ab eodē in septimo Meta.ad cōmunitatem probandā adducerētur,non erit difficile sumere respōsionem ex dictis ad duas illas hic inductas.

AD secūdi dubij euidētiam sciendum,ꝙ vnū, cùm dicat ens indiuisum, importat aliquid positiuū,& aliquid priuatiuum. Si loquamur de vnitate formali & vnitate numerali substantiali, Ad secūdum dubium. quod ad propositū quod importāt,sic sunt idē realiter & distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt Sortes & homo:& ratiōe distinguūtur:eo ꝙ eadē res est quę est vna formaliter & numeraliter. Si autē loquamur de his vnitatibus, quo ad priuatiōes diuisionū importatas,sic dico ꝙ distinguūtur realiter: dūmō nō fiat vis in hoc,ꝙ distinctio realis sit passio entis realis,eo ꝙ alia priuatio est priuatio diuisiōis formalis:& alia est priuatio diuisiōis numeralis:Sicut alia est diuisio formalis,& alia est diuisio numeralis.Nec incōuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas:quo ad priuatiōes importatas:esset enim impossibile in vno esse plures vnitates substātiales realiter distinctas quo ad res positiuas,quas importāt.Vnde vtriusq; rōnis adductę cōclusio cōcedēda est,diuersimodè loquēdo:nec aliter respōdere est opus.

QVAESTIO.

Num Natura absolutè sumpta sit illa,quæ prædicetur de indiuiduis.

DVBIVM est tertiò circa assignationē quartæ differētiæ: Dubiū tertiū. non enim videtur verū, ꝙ natura absolutè sit illa quę prędicaī de indiuiduis:quia natura absolutè sumpta, nō est vniuersalis, neq; cōmunis.In huiusmodi aūt propositionibus, Sortes est homo,& Sortes est animal, & similibus prædicatur vniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiā cū quæritur, an ista ṗdicatio,Sortes est homo,sit æqualis de æquali,vel inferioris de inferiori, nō videtur posse responderi, tenendo ꝙ natura absolutè prædicatur,cùm illa nec æqualis, nec superior sit.

¶Ad hoc dicēdū est, ꝙ sicut ī natura extra est cōsiderare ipsam rōnē agēdi: & ex cōsiderare cōditionē eius sine qua nō operaī. Verbi gratia,in colore cōsideraī natura ei⁹,ex qua est visibilis: & cōsideratur particularitas,quę est cōditio,sine qua nō est visibilis.Ita in natura prædicabili est cōsiderare duō,s.id ꝙ prædicatur & attribuiī subiecto, & cōditionē sine qua nō attribuitur illi.Sicut in hac propositione,Sortes est homo,id quod attribuitur subiecto,est ipsa natura humana:& nihil aliud.Cōditio verò sine qua ly homo,nō prędicatur de Sorte, est esse vniuersale superi⁹ cōmune,vel aliud huiusmodi:vt em̄ infrà patebit,& habeī ab Ari.7.Met.tex.cō.46. Nulla res prædicatur, nisi vt habet In fine huius c. T.c.46. esse in intellectu,eo ꝙ prædicatio ab intellectu depēdet. Vnde ad dubiū dico, ꝙ natura ſm suā rationē est id quod prædicatur de ipso indiuiduo. Est enim prædicatio rei de re. Superioritas tamen & vtilitas & cętera huiusmodi, sunt cōditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prędicationibus sit prædicatio æqualis vel superioris, dico ꝙ est prædicatio superioris.

¶Nec obstat ꝙ superioritas non insit naturę absolutæ quę prędicatur:quoniam non dicit S.Tho.ꝙ naturæ absolutè,prout abstrahit ab omni esse,conueniat hæc cōditio,scilicet prædicatio de indiuiduis:sed dicit ꝙ res cui conuenit illa conditio, est natura absolutè, & non aggregatū ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cum dico, Sortes est homo, est sensus,Sortes est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari:aut superiori,aut æquali: Sortes est habens humanitatem.

¶Vnde valde attēdenda est distinctio inter id q prædicaī & cōditionē prędicati: qua nō attenta fortè decepti sunt dicētes absolutè ex hoc textu haberi,ꝙ ista,Homo est animal: nec est ṗdicatio superioris,nec inferioris,nec æqualis. sēsus ergo literę est, Natura absolutè quę est prędicatur id est natura ſm conditiones sibi debitas rōne sui est id quod attribuitur singularibus: & nō ſm cōditiones sibi debitas ex esse in intellectu,vel singulari. cū quo stat, ꝙ esse ī intellectu vniuersalitas & superioritas sint cōditiones, sine quib⁹ natura ipsa nō prędicaī de singularibus.

Non tamē potest dici, quòd ratio vniuersalis conueniat naturæ sic acceptę,quia de ratione vniuersalis est vnitas & Essētia absolutè sumpta non est vniuersalis. cōmunitas.Naturæ autē humanæ neutrum eorum cōuenit secundum suam absolutam cōsiderationē.Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas,inueniretur communitas,& hoc falsum est: quia in Sorte non inueniretur communitas aliqua,sed quicquid est in eo,indiuiduatum est.

¶Hic iā ponitur quarta cōclusio negatiua, essentia substātię cōpositę absolutè sumpta nō est vniuersalis,vt species,&c.Probaī sic,Vniuersale est vnū cōmune multis:essentia substātię cōpositę ſm se nō est vna cōmunis multis:ergo essentia substantiæ cōpositę ſm se nō est vniuersalis,&c.Maior est Aris.secūdo Posteriorum. Minor vero probaī ex eo ꝙ si secūdum se essentia sub- T.c.27. stantiæ cōpositæ esset vna & cōmunis, in quocunq; inueniretur illa essentia,esset vna & cōmunis multis,quod est impossibile. Cōsequentia patet ex eo,ꝙ omne quod cōuenit alicui secundū se,cōuenit ei in quocunque ponatur: vt ex primo Posteriorum apparet.Impossibilitas autem cōsequētis adeò est manifesta,vt

Auic.dicat fecundo fuæ Metaphyficæ, quòd nullus fanæ mentis poteft oppofitum illius opinari. Quis enim eft adeo fatuus, qui dicat effentiam Sortis fibi communem effe Platoni? *T.c.1.*

SED hic occurrit dubiũ circa propofitionem illã, fuprà quã fundatur totus proceffus, fcilicet, Omne quod conuenit alicui ẽm fe cõuenit ei,in quocunq; ponatur: videtur enim multas habere inftãtias. Motus enim fecundum fe eft velocitabilis in infinitum:ex fexto Phyfi.text.Com.15.Motus autẽ in cælo pofitus, nequaquã,fed eft velocitas vt dicitur fecũdo Cæli,text. Cõ.28. Similiter cõtinuum fecũdum fe eft diuifibile in infinitũ ex fexto Phyfi.tex.Com.3.Cõtinuum autem in re naturali pofitum,nõ cũ omniũ natura cõftantiũ determinata fit ratio magnitudinis: vt dicitur fecundo de Anima:tex. Cõ.41.Similiter motus fecundum fe habet cõtrarium,ex 5.Phyf.tex.Com.8.& 14. Motus autem in cælo pofitus caret contrario:primo Cæli,tex.Com.20. *T.c.15. T.c.28. Tr.c.3. T.c.41. T.c.8. & 14. T.c.20.*

AD hęc & fimilia dicitur prẽnotãdo quòd aliud eft dicere,A conuenit aliquid fecũdum fe: & aliud eft dicere,A non repugnat aliquid fecundũ fe. Ad veritatẽ enim primi exigitur, quòd A vẽdicet fibi illud in primo, vel fecũdo,vel quarto modo perfeitatis.Ad veritatem fecũdi fufficit,ꝙ ipfi A vt fic,nõ repugnat illud. Ad veritatẽ quoq; primi fequitur illud conuenire fibi in quocunq; ponatur:ad veritatẽ fecũdi,non.Multa enim funt quę non repugnãt animali in eo ꝙ animal: quæ tamen non inueniũtur in quolibet animali. Quicquid aũt conuenit animali in primo,vel fecũdo,vel quarto modo dicẽdi, per fe inuenitur in omni animali. Vnde in propofito dico, ꝙ nulla inftãtiarũ adductarum eft cõtra propofitionẽ affumptam, eo ꝙ omnia,quæ in illis dicũtur, intelligẽda funt per nõ repugnãtiam & cõuenientiam. Cùm enim dicitur motum effe velocitabilem in infinitum, intelligim⁹ motũ vt fic, nõ repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur,continuum effe diuifibile in infinitum,intelligitur continuò fic,vt non repugnare diuifibilitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, motum habere contrarium,intelligimus motũ,vt fic non repugnat habere contrarium.

¶Quod fi hoc non placet,dicito, ꝙ aliud eft dicere, A in eo ꝙ,A conuenit aliquid: & aliud eft dicere,A in eo ꝙ,A non conuenit aliquid:vt patet. Et ꝙ quicquid cõuenit A, in eo,ꝙ A,conuenit omni A:quicquid aũt nõ conuenit A,in eo quod A,non oportet negari ab omni A.Rifibile enim non cõueuenit animali in eo,ꝙ animal: & tamen nõ negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine.Et fubiungito,ꝙ omnes propofitiones in inftantiis adductę funt intelligendę negatiuè,vt fit fenfus:Motus eft velocitabilis in infinitum,id eft motus vt fic, non eft determinatæ velocitatis. Similiter cõtinuum eft diuifibile in infinitum,id eft continuum vt fic, non eft determinatę diuifionis. Similiter motus habet cõtrarium, id eft motus vt fic,non determinat fibi effe abfque contrariò:& fic fecundum vtrunque modum refpõdendi,remanet propofitio affumpta vniuerfaliter vera.

Poffet tamen & aliter dici ad has inftantias: fed quia magis ad formam propofitionis attendo,quàm ad materiam,ideo impręfentiarum pertranfeo.

Effẽtia abfolutè accepta non eft vniuerfalis vt habet effe in fingularibus.

Similiter etiam non poteft dici, quòd ratio generis accidat naturæ humanæ fecundum illud effe, quòd habet in indiuiduis,quia non inuenitur in indiuiduis natura humana fecundum vnitatem, vt fit vnum quid conueniens cuilibet, quod ratio vniuerfalis exigit.

¶Hic ponitur quinta cõclufio negatiua, f.effentia fubftãtiæ cõpofitæ ẽm effe quod habet in fingularibus, non eft vniuerfalis, probatur fic,Vniuerfale eft in multis effentia fubftãtiæ cõpofitę fecũdum effe quod habet in indiuiduis,nõ eft vna in multis,fed diuerfa in multis: ergo effentia fubftantiæ cõpofitæ fecundum effe,quod habet in indiuiduis,nõ eft vniuerfalis:& cõfequẽter, nec fpecies,nec gen⁹, nec differẽtia ꝗ vniuerfalitatẽ fupponũt.

Effẽtia vt habet effe in intellectu:eft vniuerfalis,vel vt gen⁹ vel fpecies. vel differẽtia.

Relinquitur ergo quòd ratio fpeciei accidat naturę humanæ fecundum illud effe: quod habet in intellectu. Ipfa enim natura habet effe in intellectu abftractum ab omnibus indiuidualibus,& habet rationẽ vniformem ad omnia indiuidua,quæ funt extra animam: prout effentialiter eft imago omnium:& inducens in cognitionem omnium, in quantum funt homines,& ex hoc,quòd talem relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationem fpeciei: & attribuit fibi,vnde dicit Cõmẽtator priõ de Anima,quòd intellectus eft, qui facit vniuerfalitatem in rebus: hoc etiam Auicen. in fuæ Metaphificæ octauo dicit. *Commẽtator.8. in medio.*

¶Hic per locũ à diuifione cõcluditur fexta cõclufio affirmatiua determinatiua quæfitę difficultatis fcilicet effentia ẽm effe in intellectu eft vniuerfalis,genus,fpecies,differẽtia,&c.,pbaẽ fic. Vnũ in multis & de multis eft vniuerfale natura ẽm effe in intellectu eft vna ĩ multis & de multis:ergo eft vniuerfale.Probatio Minoris,Vniformit fe habẽs ad multa,vt efsẽtialis eorũ imago,eft vnum in multis & de multis natura ẽm effe in intellectu eft hmõi,quia habet effe abftractũ ab omni difformitate indiuiduorum effentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

AD euidentiam huius conclufionis & rationis:quia termini multipliciter dicti ẽm Arift. doctrinam diftinguendi funt.Nota primò diftinctiones terminorũ in cõclufione pofitorum.Effe in intellectu cõtingit dupliciter,fubiectiuè:& obiectiuè.Effe in intellectu fubiectiuè eft inhærere ipfi,ficut accidẽs, fuo fubiecto, vt albedo fuperficiei.Effe in intellectu obiectiuè,eft terminare actũ intellectus.Intellectus eft duplex in nobis, agẽs & pofsibilis,vt dicitur tertio de Anima.tex. Com.17.Intellectus agens eft ille,qui abftrahit fpeciem intelligibilem à phantafmatibus. Intellectus pofsibilis eft ille,ꝗ intellectionẽ recipit in fe.Vniuerfale duplex,reprẽfentãdo, & in prædicando. Vniuerfale in reprẽfentãdo in propofito eft quod repræfentat rem, non repræfentando cõditiones eius indiuiduales.Vniuerfale in prædicando eft illud ꝙ prædicatur de multis differentibus fecundũ effe. *T.c.17.*

¶His vifis,fcito conclufionem illã, fcilicet natura fecũdum effe in intellectu eft vniuerfalis trifariam verificari.Primò fic,Natura ẽm effe obiectiuũ in intellectu agẽte eft vniuerfalis in prædicãdo.Secũdò fic,Natura ẽm effe fubiectiuũ in intellectu pofsibili eft vniuerfalis in reprẽfentãdo. Tertiò fic,Natura ẽm effe obiectiuũ in intellectu pofsibili eft vniuerfalis in prædicando.

Sciẽdum eft fecũdò,quòd res extra,fecũdum ꝙ eft actu intelligibilis eft obiectiuè in intellectu agẽte: fic enim terminat ei⁹ actionẽ,quia ad hoc pofitus eft ab Arift. intellectus agẽs, vt faciat rẽ intelligibilẽ in potentia,intelligibilẽ in actu,vt Com.dicit tertio de Anima.Com.18.Fit aũt actu intelligibilis res extrà ab intellectu agẽte,nõ ꝑ hoc ꝙ recipiat, aut perdat aliquid ẽm effe per illius actionem, fed ex hoc ꝙ eius fpecies intelligibilis producitur ab intellectu agente.Per hoc enim res extrà repræfentatur nõ reꝑfentatis cõditionibus indiuidualib⁹:cũ quib⁹ in potẽtia intelligibilis erat nõ in actu.Vnde ipfa ꝓductio fpeciei intelligibilis eft factio rei extrà:intelligibilis in actu.Habet eñi ratio illa duos terminos.Vnũ intra animã, f.fpeciẽ intelligibilẽ,quę realiter ꝓducitur de nouo in intellectu pofsibili. Et aliũ extrà, fcilicet rem cuius eft illa fpecies, quæ nihil reale ex hoc acquirit, fed tantùm denominationem extrinfecam, fcilicet ꝙ eft abftracta ab hoc, & nunc:quod eft actu intelligibilis, &c. *Cõ.18.*

¶Natura aũt extra,fecundum, ꝙ eft actu intellecta,eft obiectiuè in intellectu pofsibili:fic enim terminat eius actionẽ,quę eft intelligere.Fit aũt & eft actu intellecta res extra, nõ per hoc ꝙ aliquid accipiat, aut amittat per actionẽ intellectus pofsibilis, fed ex hoc ꝙ cõceptus eius formatur ab intellectu pofsibili:tũc enim res intelligitur,quando eius cõceptum formamus. Vnde ipfa conceptus formatio eft factio rei extra actu intellectæ:habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam,fcilicet cõceptum,qui realiter fit,qui nihil aliud eft quàm expreffa fimilitudo rei, rem præfentem obiectaliter faciens intellectui pofsibili.Et alterũ extrà,fcilicet rem quę ex producto conceptu extrinfecè denominatur actu intellecta.

¶Ex his patet,quæ fit differentia, & quæ fit conuenientia inter rem obiectiuè in intellectu agente & intellectu pofsibili. Differentia fiquidem eft quia ex hoc ꝙ obiectiuè in intellectu agente fit,& eft actu intelligibilis,non autem actu intellecta.Ex hoc verò ꝙ eft obiectiuè in intellectu pofsibili, quæ iam erat actu intelligibilis,fit actu intellecta. Conuenientia autem eft, quia tã ex hoc quod eft obiectiuè in intellectu agẽte, quàm ex hoc quòd hoc eft obiectiuè in intellectu pofsibili, habet quòd fit repræfentata abfque indiuidualibus & conditionibus:& confequenter quòd fit abftracta ab hoc & nunc,&c. *Cap.1.*

Sciendum eft tertio ex Auic. 5.Meta.c. 1. quod vniuerfale in prædicando, eft id quòd in intellectu non eft impofsibile prædicari de multis.Et hoc tripliciter poteft fe habere.

¶Primò,quod illa multa fint actu in rerum natura: ficut homo obiectus intellectui eft vniuerfale refpectu Sortis & Platonis.

¶Secũdò,quod illa multa non fint: pofsint tamen effe,ficut domus heptãgula obiecta intellectui, eft vniuerfale refpectu plurium heptangularum,quæ non funt,poffunt tamen effe.

¶Tertiò,ꝙ illa multa nec fint effe ficut Luna obiecta intellectui eft vniuerfale refpectu pluriũ Lunarũ,quas impofsibile eft effe. Et Gabriel obiect⁹ intellectui eft vniuerfale refpectu pluriũ Gabrieliũ,quos implicat cõtradictionẽ effe. Vniuerfale primo modo vocatur à S.Thom. prima parte,q.13.vniuerfale ẽm rẽ & ẽm rationem: quia res illa realiter eft in pluribus, & non folùm vt obiecta intellectui.Vniuerfale tertio mõ vocatur ibidẽ vniuerfale,feu commune ẽm rationẽ tantũ:quia res illa non inuenitur realiter in plurib⁹,fed vt obiecta intellectui tãtum. Vniuerfale fecũdo modo ibi diftinguitur contra vniuerfale primo modo. Poffet tamẽ nomine proprio dici vniuerfale fecundũ rationẽ & fecun *1.per q. 13.artic. 9.c.*

secundum rem in potētia tamen: Nec solùm nomina ibi imponūtur à S. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis, quæ super quatuor propositiones fundatur.

In hoc cap. ¶Prima est. Vniuersalitas & prędicabilitas non conueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

¶Secūda est, Res materialis, quæ sola ꝑ propriā speciē cognoscitur à nobis, sm ꝙ est in intellectu nostro, obiectiuè reprçsentatur absq; cōditionibus indiuidualibꝰ pateret illa etiā ex dictis.

¶Tertia est. Res immaterialis etiā Deus ipse sm quod est in intellectu nostro, obiectiuè reprçsentatur per modum rerū materialium, scilicet non repræsentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illę non cognoscuntur à nobis secūdum quòd in seipsis sunt, sed per modum rerū materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶Quarta est, Res omnis vt repræsentata absq; cōditionibus indiuidualibus, nō magis respicit vnū q̄ plura indiuidua. Patet illa: q̄a vt abstracta est, æqualiter ad vnū & multa se habet. Nihil eñ fingi pōt, vnde abstractū vt abstractū vnū magis respiciat, quàm plura, vel ecōtra. Vnde & notāter Auic. apposuit in difnitione vniuersalis illā particulā, sm quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam sm esse extrà, quàm secundū propriā rationē repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligētiis dicetur. Nulli aūt vniuersali, sm ꝙ est in intellectu repræsentatū, absq; propria & particulari existētia proprietate & hypostatica repugnat prædicari de pluribus. *1.5.q.9.* Ex quibus formatur talis ratio: Res quçlibet & sola çqualiter se habēs ad vnum & plura indiuidua est vniuersalis in actu prædicādo res quælibet sola vt repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habens ad vnū & plura inferiora: ergo res quçlibet & sola vt reprçsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist. primo Perihermenias. *c.5. circa principium.* Minor verò quo ad secundā partē patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

EX his corollariè elicio, ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale in actu in prædicādo, nō exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit ꝙ res ipsa sit in ea dispositione, secūdum quam intellectus ad libitū possit illā relationem sibi verè attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem.

¶Istis prçlibatis, iam patere potest conclusio intenta secundum omnes tres sensus assignatos.

Primus sensus. ¶Et pro primo quidē sensu argui potest sic, Id quod in intellectu nō est impossibile prçdicari de multis, seu (vt Aristo. verbis vtar) aptū natū est prædicari de multis, est vniuersale in prçdicādo: sed res sm esse obiectū in intellectu agēte est huiusmodi. ergo res sm esse obiectiuū in intellectu agēte est vniuersalis in prçdicando. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor verò probatur sic, Res abstracta à conditionibus indiuidualibus vt sic, est apta nata prædicari de pluribus: res secundum esse obiectiuum in intellectu agente, est abstracta à conditionibus indiuidualibus: ergo, &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

2. dist. 3.q.1. EX his habes quàm malè dixerit Scot. secundo sen. dist. 3.q.1. in respōsione ad primum, dicendo, quòd natura ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quod cōuenit sibi extra animam. patet enim iam quòd secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quòd eodem modo procedendum esset.

Secundus sensus. ¶Secundus autē sensus intelligētibus terminos ex rationibꝰ terminorū clarus est. Natura nanq; secundū esse subiectiuū in intellectu possibili: nihil aliud est q̄ similitudo immaterialis sui reprçsentatiua in illo existēs. Similitudo aūt immaterialis à singularibus abstracta, rem vniuersaliter necesse est repræsentet: eo ipso ꝙ abstracta est. Si eñ rē vniuersaliter nō repræsentet: sed particularibꝰ cōditionibus immixtam: & nō à materialibus cōditionibus abstractā, nō esset vniuersalis: ergo in repræsentādo ipsam est vniuersalis res, sm ꝙ est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsiꝰ naturæ ꝓ quāto repræsentat naturā ipsam non reprçsentatis cōditionibꝰ indiuidualibus.

¶Et nota ꝙ quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, s. speciē intelligibilē & cōceptꝰ: siue speciē impressam & speciē expressam: ideo secūdum vtrāq; speciē est vniuersalis in repræsentādo. Quare aūt oporteat duas species ponere, & quomodo, si Deus cōcesserit nobis vitam, alibi dicetur. Quāuis autē cōclusio secūda possit omnibꝰ modis dictis verificari; attamē primus & tertius sunt ad propositū literæ. Intēdimus enim hic de vniuersali in prædicādo quòd intentionē logicam sonat, & non de vniuersali in reprçsentādo quòd nulla intētione secūda logica dicitur vniuersale, sed ex esse ꝓprio, quod secūdum rē sortitur.

¶Literā sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agēte, vel possibili tā obiectiuè, quā subiectiuè abstractū ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationē vniformē obiectiuè in prędicando, subiectiuè in repræsentādo, ad omnia indiuidua quæ sunt extrà, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiuè in essendo: subiectiuè in reprçsentando, inducēs cognitionem omnium, inquantum sunt homines: quia vt sic assimilantur. Et ex hoc quòd talem relationē: scilicet vniformitatis & similitudinis essentialis, vel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationem speciei, id est secundam intentionem, quç est species, & attribuit ipsi naturç vniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, quòd reprçsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVAESTIO. VII.

Num vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA dicta est quçstio nō modica, An vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intellectus, quēadmodum dictum est. In hac quçstione primò declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primum: quia hçc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à Philosophis determinata est, in prçsentiarum Peripateticam sentētiam supponēdo, scilicet ꝙ vniuersalia non subsistant extra singularia, declarāda est quomodo intelligatur.

¶In nomine vniuersalis tria intelligimus. Primò vniuersalitatē, quç est relatio ratiōis. Secūdò rē, quæ denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertio, aptitudinem ad essendū in multis, quæ est quid medium inter illa duo, & est fundamentū proximū quare res suscipiat illā relatiuā denominationem: ideo enim rei intellectus attribuit relationē vniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: nō vertitur in dubiū: an illa relatio, quç vocatur vniuersale formaliter sit extra animā: eā enim omnes ab intellectu fieri dicūt. Nec quæritur an illa res, quç denominatur vniuersalis, quç vocatur vniuersale obiectiuè in potentia, sit extra animā. Cōmunis enim sentētia est quandoq; res illa est extra animā, quādoq; nō. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animā. Si autem res illa sit ens ratiōis, nō ponitur extrà, vt subiectū, prçdicatū, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendū in multis sit extra animā: ita ꝙ absque omni tēpore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quæ vocatur vniuersale in actu obiectiuè. an solū extra animam sit res. Aptitudo autem ad essendū in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa cōplet rationem vniuersalis in actu obiectiuè sumēdo vniuersale, licet nō formaliter: ideo quærere an extra animam inueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus: est quærere, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiuè.

ET debes scire ad euidētiam terminorū, ꝙ sicut album accipitur dupliciter scilicet formaliter & subiectiuè: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiuè. Subiectiuè enim accipi nō potest, eo ꝙ vniuersalitas in nullo est subiectiuè cùm sit ens ratiōis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quæ relationis est. *Vniuersale dupliciter sequitur.* Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in vniuersale obiectiuè in actu, & vniuersale obiectiuè in potētia. Vniuersale obiectiuè in actu est totum hoc, scilicet res vna apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potētia est res ipsa vna formaliter. nō adiungēdo sibi aptitudinē ad essendū in pluribꝰ. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorū in titulo quæstionis positorū. Intendimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiuè in potētia: quia in his cōuenimus, sed de vniuersali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absq; additiōe obiectiuè intelligi volumꝰ ne in çquiuoco laboremꝰ. Hec de primo.

QVO ad secūdum Sco. suprà 7. Met. q.16. sequēdo fundamēta sua: ꝙ scilicet naturam extra animā sequātur vnitas formalis & cōmunitas, opinatur rē vnā aptā natam esse in pluribus dari extra animā: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in rerū natura absq; omni ope intellectꝰ. Adducit quoq; ad hoc multas ratiōes, quas ī mediū afferre esset limites intētiōis nostrç excederç: ꝓpterea eas afferā, ex quarū solutiōe reliquarū debilitas innotescit. *Scot. 7. met. q. 16. & 2. dist. 3.q.1.* ¶Arguit primò per locū à diffinitione ad diffinitū sic: Circumscripto quocunque actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur vniuersale in actu extra animā. Tenet consequentia, quia vniuersale obiectiuè in actu, vt distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primò Perihermenias vniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedēs probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Sorti talem aptitudinem. *cap.15. Lec.10.*

¶Prçterea, Vniuersale in actu est propriū obiectū intellectus: igitur prçcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, vbi dicitur quòd obiectum est prius actu.

¶Prætereà, Obiectū scientiæ realis est ens extra animā, vniuersale in actu est obiectū sciētiæ realis: igitur vniuersale ī actu est *T.c.33.*

ens extra animam.

T.c.20. ¶Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

T.c.39. ¶Præterea: Operatio seu passio realis primo & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum. igitur datur vniuersale extra animam.

¶Præterea, Cōtrarietas est oppositio realis: & ei⁹ extrema sunt vniuersalia nō singularia: ergo dātur vniuersalia extra animā.

¶Prȩterea, Si vniuersale fit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo vniuersale est vbiq; & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tantùm est diffinitio? & quomodo genera & species, & vniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶Præterea, si nihil esset in re nisi singulari: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quȩ est propria singulari: consequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

Opinio sancti Thom. QVO ad Tertium scito nos sequētes S. Tho. ac per hòc communē Peripateticorū doctrinā oppositā in hac re proferre sententiā. Dicimus nanq;, ꝙ illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelligūtur, vnū tātùm quādoq; est extra animā, scilicet res ipsa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus consequētibus: quod & probatur simili modo arguendo, quo suprà argutum est. Quicquid sequitur naturā ratiōe sui, simpliciter prȩdicatur de indiuiduo illius naturȩ. *In hoc eo. c. q. 5. circa fin.* sed aptitudo ad essendum in pluribus apertè sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prȩdicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit vera, Sortes est aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo quòd omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & consequenter prædicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

¶Præterea, Omnis aptitudo fluēs ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illam: sed aptitudo ista s. ad essendū in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendū in plurib⁹ inuenit in qualibet natura humana. processus bonus, & cōclusio fasa: ergo altera prȩmissarū, nō Maior, quȩ ex terminis patet: ergo Minor, quȩ est cōclusio aduersariorū. Falsitas cōclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuēda non est cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actū. Patet ista: quia aliter ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est ꝓpter actum. sed aptitudo ad essendū in pluribus est huiusmodi, s. ꝙ in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actū: quia impossibilis est, vt humanitas Sortis actu sit in Sorte & Platone, aut migret de Sorte in Platonem: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendum in pluribus cōuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudinis conditione positè. Solitariè enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cùm importet separationem naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiectè.

hoc eod. c. 5. circa fin. ET Aduertas ad maiorem nostræ positionis euidētiam quòd hìc accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est suprà. Cùm enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati inquātum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquātum humanitas, cōuenit aptitudo, seu non repugnātia ad essendū in pluribus: & cōsequenter humanitas est vniuersalis absq; opere intellectus. Apparet autē manifestè peccatum in hoc processu, cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propositio, quæ est negatiua veritatē habet. Secunda verò quæ affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, ꝙ humanitas inquantū humanitas abstrahit à repugnātia ad essendum in pluribus, & non à repugnātia ad essendū in pluribus sicut abstrahit ab albo & nō albo. Si enim humanitas vēdicaret sibi inquantum humanitas, non repugnātiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset cōuenire repugnātia ad essendum in plurib⁹: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in plurib⁹: ꝙ est manifestè falsum, Humanitati enim Sortis ratiōe adiūctæ hæccheitatis repugnat esse in pluribus: Consequētia tenet: quia oppositū eius quod cōuenit alicui, secundum

T.c.11. ꝙ ipsum nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorū. Quāuis igitur naturæ ratione sui non repugnet esse in pluribus: nō tamē vēdicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cū eam non vēdicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur ꝙ vendicabit eam sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale in actu, exigitur ꝙ vendicet sibi nō repugnātiam ad essendū in pluribus cùm in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per se cōpetit diffinito: ideo res ratione sui nō potest esse vniuersalis in actu, sed quam primū est obiecta intellectui agēti vel possibili, fit vniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potētia. Quomodo autē fiat huiusmodi reductio potētiæ ad actum, iam dictū est, scilicet quòd ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

¶Quod si aliquis finxerit, vniuersale in actu cōstitui per negationē repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiȩ aduertat se errare propter tria. *In hoc eo. cap.*

¶Primò, propter hoc, ꝙ in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu non repugnātia ad essendū in pluribus.

¶Secundo, quia si ad vniuersalē sufficit negatio repugnātiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoq; sufficiet negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multa: ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, inquantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶Tertiò, quia cùm vniuersale in actu distinguat cōtra singulare: sicut singulari repugnat esse in plurib⁹, ita vniuersali in vno tantū: humanitati aūt, de qua negatur repugnātia ad essendum in pluribus, nō repugnat esse in vno tantū, ergo negatio talis repugnātiæ non sufficit ad cōstituendum vniuersale in actu. Et potest hæc ratio formari cōtra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tantū: humanitati inquantum humanitas nō repugnat esse in vno tantū, aliter non posset saluari in vniuoco tantum indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio. *2. di. arti. cō. 33.*

QVO ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non enim valet res circunscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Sat enim quòd abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circunscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶Ad secūdum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur cōsequētia, si sermo sit de intellectu agēte: quia potētia actiua non presupponit obiectū suum. sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili, cōcessa cōsequentia prima, nō sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animam: quia fit per actū intellectus agētis. Secūdò dicitur, quòd cùm vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectū, aptitudo autem est modus obiecti seu cōditio, sine qua res nō est obiecta. Sufficit autem, ꝙ res ipsa, quæ est obiectum, præcedat actum intellectus: & non oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Aristot, est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formā argumēti negetur cōsequentia, quia & si posterioritati antecedētis nō obstet aptitudinem esse medium obiecti: obstat tamen illationi consequētis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti. *2. d. ar. 11. com. 33.*

¶Per hoc idem respondetur ad tertium, quòd scilicet res obiecta scientiȩ reali est extra animam, non modus rei obiectæ: vniuersale autem in actu nominat vtrunq;, scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu nō sequitur esse extra animam, ex eo quòd res, de qua est scientia est extrà.

¶Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED contra istas responsiones instat Sco. ibi: & primo contra primā sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substantiæ: consequēter, nulla est prȩdicatio in quid superiorū de inferioribus.

¶Prȩterea, Vniuersale prȩcedit sensum, vt aliàs probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶Prȩterea, Intellectus agēs & possibilis sunt vna potētia: aliàs quilibet homo haberet duos intellect⁹: sed vni⁹ potētiȩ est vnū obiectū quare si prȩcedit actum vnius, prȩcedit actum alterius. *2. d. 3. q. 1. inquisita via contra ad.*

¶Prȩterea, Secūdum hoc nō esset generatio vniuoca sine actione intellectus agētis. Dicetur fortè ꝙ nō habeat aliquā vnitatē realē generās & genitum, sed similitudinem. Contrà, quia proximū fundamētum similitudinis est vnum. quinto Metaphysicæ: sed non generās neque genitum, ergo aliquid cōmune vtrique.

CONTRA secundam vero responsionē arguit: quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu. *T.c.20.*

¶Prȩterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub opposito modo: sed non sub nullo: ergo, &c.

¶Prȩter

¶Praeterea, Aut ille modus est fact⁹ ab intellectu, aut nõ, si nõ, habet intẽtũ: si sic, ergo nõ est necessarius in obiecto: qa prius obiectũ est intellectũ sine illo modo causato p intellectionẽ obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, praesupponendo saepe iam dictum, ꝙ vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu vniuersalitatem. Vniuersale pro re posita in praedicamento est praedicabile, scibile est obiectũ intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autẽ pro aptitudine est modus: seu conditio rei praedicamẽtalis praedicabilis: scibilis, diffinibilis, &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶Ad primam ergo conceditur, ꝙ vniuersale pro eo quod sit ab intellectu agente, non est in praedicamento substantiae, vlterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶Ad secundam negatur antecedens, visus enim etsi sit coloris vniuersaliter, vt habes, à S. Tho. Prima secundae, qõ: 26. ar. 6. nõ tamen est coloris vniuersalis.

¶Ad tertiã similiter negatur antecedens: necessariũ enim est vt dicit 3. de Anima, tex. Com. 17. in anima nostra esse duos intellectus, s. agentẽ & possibilẽ: qui non possunt esse eadẽ potentia cũ potentia actiua & potentia passiua non sint eadem apud Arist.

¶Ad quartam negatur consequẽtia, & dicitur ꝙ responsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationẽ eius dicitur, ꝙ similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates, tanquam fundamentum, & ꝙ vnitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo propriè dicta supra duas res habentes illã conditionem, s. mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Meta. Et dato ꝙ vnitas esset fundamentum, adhuc non sequeretur, dari aliquid

T.c.30. commune vnum vtrique: dicam enim ꝙ similitudo non fundatur supra vnũ, ꝙ est generans, neque supra vnum quod est genitum, sed supra vnũ, ꝙ sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est suprà committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

In hocc' quast.5. AD PRIMVM Eorũ, quę cõtra secundã responsionẽ adducuntur, dicitur ꝙ praecisè loquendo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quẽadmodum scientia: ita ꝙ sciẽtia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potẽtia, & sciẽtia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cum volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentẽ, dicitur ꝙ nullo intellectu considerãte, dummodo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo ꝙ Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illi⁹ intellectu cõseruatur, denominatur repraesentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ obiectum vt prius actu nullũ sibi vendicat modum: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶Ad tertiũ dicitur, ꝙ modus ille sit ab intellectu agẽte: & cum infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non praesupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, ꝙ dato ꝙ non fieret ab intellectu agẽte, fit ab intellectu possibili: & similiter negat illa cõsequẽtia. Ad probationẽ dicit, ꝙ falsum assumit, s. ꝙ prius intellect⁹ intelligit rẽ, deinde facit eius modũ, simul enim vtrũq; fit, intellectus enim formãdo cõceptã rẽ absq; hoc & nũc apud se facit, neq; põt imaginari, ꝙ prius faciat rem, deinde absq; hoc, & nũc, sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominẽ, deinde hũc.

¶Ad quartũ negatur, ꝙ relatio mãsurae fundetur in aliquo vniuersali, fundatur enim neq; in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter quę in singulari reperitur, & sic non est vnũ numero, vt sic mensura aliorũ, sed vnũ formaliter.

¶Ad quintum dicitur, ꝙ nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶Ad sextum dicitur similiter, ꝙ extrema contrarietatis sunt res ipsae non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res nõ vniuersales s. haec albedo & haec nigredo, non essent cõtrariae.

¶Ad septimum dicitur, ꝙ stant ista duo simul, Vniuersale praedicatur de rebus, &, Vniuersale fit ab intellectu, eo ꝙ vniuersale pro re est id ꝙ praedicatur, & quo ad hoc nõ fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quae praedicatur, & talis fit ac intellectu, praedicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionẽ aliquã intentionalem. Vnde & Arist. 7. Meta. tex. Commen. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In praedicamentis vero vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶Ad id verò, ꝙ ibi additur, dicitur ꝙ omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponẽda est affirmatiua proposita negatiuè, vt sit sensus, Vniuersalia sunt vbique, &c, id est, naturae ipsae denominatae vniuersales nõ terminant sibi locum neque tẽpus. Similiter dicitur ad, quod subiungitur, ꝙ forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicę, quę denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerum quę denominatae sunt vniuersales. Similiter res denominatae genera, species, & differentiae sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶Ad octauum dicitur ꝙ per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoq; intelligitur ipsa singularitas, quandoq; totum, s. res singularis. Primo modo accipiẽdo singulare, conceditur consequẽtia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticũ est, sed cõsequẽtia nihil valet, suprà enim iã dixim⁹, in singulari multas vnitates existere, & nõ tãtũ numeralẽ. *hoc c.q. 5.*

Et quamuis haec natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secũdum quòd comparatur ad res, quae sunt extra animam, quia est vna similitudo omniũ, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quaedam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commẽtatoris in tertio de anima, qui volunt, ex vniuersitate formę intellectae vnitatem intellectus cõcludere, quia non est vniuersalitas illius formae secũdum hoc esse, quod habet intellectum, sed secũdum quod ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea repraesentans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuę haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secũdum quod esset commune repraesentatiuum plurium. *Com. 5.*

¶In hac secunda parte capituli huius Auer. errorẽ remouere intẽdit, qui in tertio de aĩa, cõ. 5. ex vniuersalitate formę itellectae voluit declarare vnitatẽ intellect⁹ hoc modo. Quod est vniuersale, suã vniuersalitatẽ retinẽs est indistinctũ numero: forma intellecta, id est natura ẽm esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suam vniuersalitatẽ retinens: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius ꝙ est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati oponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet ꝙ species intelligibilis repręsentat vniuersale. Hęc ratio etsi alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quãtum pręsentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliquod duplex s. in essendo & in repraesentando. Vniuersale in essendo esset, si daret natura hominis separata, vt idea Platonis & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cùm ẽm esse vniuersalitatẽ sortiatur, ẽm esse quoq; repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari: plures homines vniuersales. Falsa autẽ est Minor, quia species intelligibilis nõ est vniuersalis in essendo, cũ sit in singulari subiecto, s. intellectu possibili, qui indiuiduũ quoddam est, licet immateriale. Vniuersale verò in repręsentãdo (vt dictũ fuit) est ꝙ rẽ vniuersalẽ repręsentat: & tali vniuersali falsa est maior: licet Minor sit vera & Maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, ꝙ tale vniuersale vniuersalitatẽ non habet ẽm suum esse, quo respicit subiectũ, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidẽtibus oritur: sed habet vniuersalitatẽ ẽm repręsentationẽ, quę respicit obiectum: vnde nõ repręsentat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectũ omnium repręsentant omnes species cuiusdem rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Sortis facies à pluribus per plures species idem omnino repręsentãtes videtur. Minoris aũt sic intellectę veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis repręsentat naturam, non repręsentando cõditiones particulares eius, vt dictum est: haec est sententia literae in hac parte *Hoc eo cap.*

Et quia naturę humanae secundum suã absolutã cõsiderationẽ cõuenit, quòd praedicetur de Sorte: & ratio speciei nõ conuenit sibi secundũ suã absolutã, scilicet humanae naturę cõsiderationem, sed est de accidentibus, quę cõsequuntur eam, secundũ quoddã esse, quod habet intellectu: ideo nomen Speciei non pręedicatur de Sorte, vt dicatur, Sortes est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam considerationem, scilicet inquãtum est homo, quicquid enim conuenit homini, inquantũ est homo, praedicatur de Sorte.

¶In hac parte tertia capituli hui⁹ talẽ obiectionẽ ex supradictis excludere intendit, quia ꝙ pręedicatur de pręedicato pręedicatur

& de subiecto. Sed species prædicatur de homine, quod est prædicatũ respectu Sortis. ergo species prædicatur de Sorte. & sic Sortes erit species. Conclusio est falsa, Maior vera ex antepradicamẽtis habetur. Huius obiectiõis peccatum vnde oriatur ex supra posita distinctione eorũ quę cõueniũt naturę, manifestat simul ex hoc insinuãs quàm cõueniens tradita fuerit doctrina, cum ex ea difficultates accidentales dissoluuntur. Cùm enim dictũ sit, quod triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quędam s. absolutè, & quædam ſm esse in intellectu, & quædã ſm esse in singulari, ea quæ conueniunt naturę secũdum esse in intellectu, non cõueniũt ei absolutè, neque ſm esse in singulari cùm opposita sint, & ideo prædicto processu error accidit, quia denominatio specifica homini ſm esse in intellectu cõuenit, & concluditur de homine ſm esse in singulari, dum infertur, ergo Sortes est species. Vt autem ad formam argumenti dici possit, innuit talem distinctionem, Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo vt prædicato, id est secundum quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Sortis, scilicet homine, ſm id secundũ quod homo prædicatur de Sorte, ſm idem enim homo recipit prędicationem animalis & prędicatur de Sorte, secũdum suam naturã, & hoc modo Maior est vera, Minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non vt prædicato, id est nõ ſm illam rationẽ, quia illud prædicatum de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine inquantũ homo est prædicatum Sortis, id est nõ prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Sorte, eo quod homo prædicatur de Sorte ſm suum esse quidditatiuum absolutè, species autẽ prędicatur de homine non ſm eius esse quidditatiuum, sed ſm esse quod in intellectu habet, & hoc mõ Maior est falsa, Minor autẽ vera semper, ergo altera præmissarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, quod ratio speciei non conuenit homini secundum suã absolutam considerationem, secundũ quã conuenit sibi prædicari de Sorte, quia sic oportet etiam conuenire Sorti (vt supra dictum fuit) sed conuenit ei secũdum esse in intellectu secundũ quod esse prædicatur de Sorte.

In hocc. q̃o. 5. fi.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipsam vnitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quòd significatur hoc noĩe Animal, sic ergo patet qualiter essentia vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse, quod habet extra animam, vt albedo vel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis vel differentię.

¶In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidã tacitæ obiectiõi, quæ talis est, Quod per se prædicatur de speciebus cõuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & Boue, ergo ly genus, cõuenit ipsis speciebus, & sic hõ erit genus & similiter Bos. Maior est ex terminis nota, implicat enim quod aliquid per se prædicetur de aliquo in quocũq; modo perseitatis & nõ cõueniat illi. Minor probatur sic, Illud, in cuius diffinitiõe ponitur prędicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo genus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quod quælibet pars diffinitiõis in recto in primo mõ perseitatis cõuenit diffinito. Minor aũt in Porphyrio patet sic dicẽte, Genus est prædicabile de pluribus specie differẽtibus.

Ca. de genere.

¶Similiter omnino põt argui de specie respectu indiuiduĩ, cũ etiã in diffinitione speciei ponatur prædicari de indiuiduis, & sic videtur quod malè dictũ fit, Sortem non esse speciẽ. Huius obiectionis in litera motiuũ tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen prędicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur. ¶Responsio autẽ in residuo ponitur, in quo ad plenã materię huius discussionẽ duas distinctiões innuit. Prima est, prędicari dupliciter capitur. s. formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet formaliter, & fundamẽtaliter, seu materialiter. Et debes scire, vt terminos intelligas, quod in hac propositione, Homo est animal, sunt tria. s. ly homo, ly est, & ly animal, quæ extra animam nihil aliud sunt, quàm natura humana importata per ly homo, & natura sensitiua importata per ly aĩa. & vnitas seu cõiunctio earũ inter se importata, per ly est: hęc enim tria intellectus apprehẽdẽs in secũda sua operatione format hanc propositionem, Homo est animal, qua formata reflectendo se super illa tria, vt terminant actũ sui componentis adinuenit & attribuit eis quasdam relationes, & ly homo, attribuit relationem subiecti, & ly animal, relationẽ prędicati, & ly est, relationem prędicationis. Vnde prædicatio formaliter est illa relatio adinuẽta ab intellectu: fundamẽtaliter verò seu materialiter est coniunctio rei prædicate cum re subiecta. Similiter cùm intellectus apprehẽdit naturã sensitiuã, & reflexerit se super illam, vt stat sub actu eius, videritque eam vt sic indifferenter se habere ad species in quibus primo inspexerat naturam illam saluari, attribuit naturæ sensitiuæ, seu animali obiecto relationem generis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus autem fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, puta sensitiua, & sic patent termini distinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum est, quod cùm genus fundamentaliter, puta animal, nõ includat in diffinitione sua prædicationem fundamentalẽ, quia in diffinitione animalis nõ ponitur cõiunctio eius cũ homine, vel Boue, neq; predicationem formalem, quia in diffinitione rei non ponitur res secũdę intẽtiõis, cõsequẽs est quod genus formaliter sumatur, quãdo diffinitur à Porphyrio.

Ca. de genere.

SECVNDVM est, quod in diffinitione generis formaliter nõ cadat prędicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, quod prędicari de pluribus positum in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, scilicet pro relatione prædicationis: vna enim relatio potest cadere in diffinitiõe alterius, ita vt conceptus relationis, quæ est prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Tho. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducendum est, quod aliquid dicitur prędicari de specie dupliciter. Vno mõ, vt res denominata prędicabilis de speciebus, & sic animal prædicatur de homine & Boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, prędicatur de ipsius speciebus. Sicut aliquid dicitur disgregatiuũ visus dupliciter. Vno modo vt res denominata disgregatiua visus: hoc enim modo nix dicitur disgregatiua visus. Alio modo, vt id, quo res denominatur disgregatiua visus quẽadmodũ albedo dicitur disgregatiua visus, cũ in diffinitiõe eius ponatur, disgregare visum. Et sicut stant ista duo simul, s. quod res diffinita per disgregare visum est albedo, & non nix, res autem denominata disgregatiua visus est nix & non albedo, ita præcisè in proposito stant ista duo simul, s. quod res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res autẽ denominata prædicabilis de speciebus est natura, quę subest illi relationi, puta animal, ita quod res diffinita per prędicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res autem denominata prędicabilis est genus materialiter, non formaliter. Vnde in litera dicitur, quod ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamẽ, cui intellectus intentionem prędicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui etiam ipsa intentio generis attribuitur.

De hoc vide c. huius doc. superi or. in cap. de genere in princ.

¶Ex quibus patet respõsio ad obiectionẽ, quia loquendo de eo, quod per se prędicatur de speciebus, vt res denominata prædicari, vera est Maior, sed falsa Minor: loquẽdo aũt de eo quod per se prędicatur, vt ratio denominandi falsa est Maior, licet Minor sit vera. Vnde cùm semper altera præmissarum sit falsa nihil cõcluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic vti poteritis, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, quod prædicatur de homine & Boue denominatiue est animal, quod autẽ prædicatur formaliter de homine & Boue, est genus, de prędicabili nominatiue falsa est Minor de prædicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum ad differentiã, proprium: & accidens, & reliqua huiusmodi, solues multas obiectiones, & illucescet tibi veritas multarum propositionum, quę obscuræ apparent. Residuum capituli est Epilogus, per se patent, & cętera.

CAPVT V.

Quod simpliciũ substantiarum essentia minime sit ex materia & formã quid compositum, sed tantũ forma, non item comparatur compositoru essentia, & quod ex esse & essentia sit composita. Quod denique intelligentiæ essentiæ sint à Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

Substantia simplicium atque essentia immateriale sunt.

NVNC restat videre secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis: scilicet in anima: intelligentiis & causa prima. Quamuis autem causæ primæ simplicitatem omnes Philosophi

sophi concedant, tamen compositionem materiæ & formę in intelligentiis & animabus quidam nituntur ponere, cuius positionis fuisse dicitur Auicebron Autor libri, Fontis vitę. Hoc autē dictis philosophorum reperitur quid esse contrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant, cuius demonstratio potissima est ex virtute intelligendi, quæ in eis est. Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secū dum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiūtur intelligibiles in actu, nisi per virtutem substātię intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secū dum quod aguntur per eam: vnde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas à materia, ita quod nec habeat materiam partem sui, neque etiā sic sicut forma impressa materię, vt est de formis materialibus

¶Hic incipit tractatus secūdus huius operis, intēdens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substātiarū simplicium, quemadmodum tradita est de essentiis substantiarū compositarum. Facit autē sex in præsenti capitulo. Primò declarat, ꝙ essentia in simplicibus non significat cōpositū quid ex materia & forma, sed formā tantū. Secundo comparat illas essentias essentiis substantiarū compositarū. Tertio ostendit tales substantias esse cōpositas ex esse & essentia. Quartò declarat intelligētias habere esse effectiue à Deo. Quinto ostēdit eas esse cōpositas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorū agit. Præmissa igitur primò cōcordi sentētia Philosophorū de simplicitate omnimoda primæ causę, & quibusdā dissentientibus circa immaterialitatē intelligētiarū adductis. Cōtra hos talē cōclusionē ponit, Omnis substātia intellectualis est immaterialis, id est cōposita ex materia & forma, & independēs à materia: quā sic probat, Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: oīs substātia intellectualis est patiēs, vel agēs, vel recipiēs, vel habēs in se intelligibile in actu, ergo oīs substātia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui pres ex eodē medio probat: s. ex hoc ꝙ intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima. tex. Cō. 11. & 15. agens aūt rē immaterialē oportet esse immateriale, eo ꝙ agēs nō potest esse ignobilius suo effectu, vt dicitur 3. de Anima tex. Cō. 18. & text. Com. 40. recipere quoq; immateriale nō potest res Immaterialis, vt patet 3. de Anima, Com. 5. vnum quodq; recipitur per modum recipientis: & per idem innotescit, ꝙ habere nō potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substātia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cum vnumquodque sit propter suam operationem, vt dicitur 2. Cæli. tex Commento. 17.

T.c.11.
T.c.15.
T.c.5.

Intelligentia simplex immunis est non modo à corporali, ab omni materia & forma tātū est.

Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia quælibet, sed materia corporalis tantum: Si enim hoc esset ratione materię corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, nisi secundū quod stat sub forma corporea, tūc oporteret, quod hoc haberet materia à forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc nō pōt esse: quia & ipsa forma corporalis actu: intelligibilis est, sicut & alię formę, sed quod a materia abstrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, vt hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formę & esse. Vnde in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur, quod intelligentia est habēs formam & esse, & accipitur ibi forma pro ipsa quiditate, vel essentia simplici.

¶Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsionē, ideo intēdit hic excludere respōsionē: quę posset imaginari sufficiēs. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter & dicere ꝙ maior est vera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, ꝙ omnis substantia intellectualis est immunis à materia corporali, non autē à materia, quia nō materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶Cōtra hanc fugam insistatur ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatē per te, ergo forma corporalis est id vñ materia habet, ꝙ impediat intelligibilitatē, hoc est impossibile, ergo à destructiōe consequētis, & c. cōsequētia est nota ex terminis. Cū enim materia corporalis duo dicat, s. ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impeditur intelligibilitas in actu, restat ꝙ hoc impedimētū sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiā, nisi formā corporeā, ergo ex forma corporali seu corporea oritꝰ, ꝙ materia impediat itelligibilitatē in actu. Falsitas aūt cōsequētis probatur sic, Omnis forma non concepta cū materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima: tex, Com. 11. Forma corporea est forma ſm se non cōcepta cum materia, accipitē enim distincta contra materiam, ergo forma corporea ſm se est actu intelligibilis. Tunc vltra Nihil ſm se actu intelligibile ex se impedimentū præstat intelligibilitati, forma corporea est homini, ergo forma corporalis nō est id vnde materia impedimētū intelligibilitatis sumat: ꝙ erat probandū. Est igitur tam anima intellectiua, q̃ intelligētia quęlibet non cōposita ex materia & forma. Si accipiamus cōpositionē ex materia & forma vniuocē, prout s. materia & forma nominant partes essentiales rei, quēadmodū dictū est, substātias aliquas esse compositas, in præcedētibus, sed est in eis aliud genus compositionis, s. ex forma esse, de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intenti, s. ꝙ essentia in substātiis intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo significet formam tantum, proprerea subiungit.

T. Cō. 11.

In cap. 2. hu. eo cap. Dubio sequen. post q. 10. Essentia simplicitatiū forma ta est.

Et quomodo hoc sit, planum est videre. Quęcunque enim ita se habent ad inuicem, quod vnum est causa esse alterius, illud quod habet rationem causæ, potest habere esse sine altero: sed non cōuertitur. Talis autē inuenitur habitudo materię & formæ, ꝙ forma dat esse materię: & ideo impossibile est esse aliquā materiā sine forma: tamen non est impossibile esse aliquā formā sine materia: forma enim non habet in eo, ꝙ forma dependentiā ad materiam, sed si inueniātur aliquę formę, quę non possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundū ꝙ sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Vnde illę formę, quæ sūt propinquissimę primo principio, sunt formę per se sine materia subsistentes: non enim forma secundum totum genus suum materia indiget, vt dictum est & huiusmodi formę sunt intelligentię: & ideo nō oportet vt essentię, vel quidditates harū substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.

Alterius causa existēs potest secūdū aliqd sui ordinis esse sine illo.

¶Intēdens in his verbis declarare, quomodo essentia in substātiis simplicibus significet formā tātū tali ratiōe hoc ꝓbat: Quęcūq; ita se habēt, ꝙ vnū est causa esse alterius, & nō ecōuerso: illud ꝙ habet ratione causæ, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent, ꝙ forma causat esse materiæ & nō econuerso, ergo forma pōt esse sine materia, & materia non sine forma. Tunc vltra, Essentia intelligentiarū non est cōposita ex materia & forma, & nō pōt esse materia tatū, ergo est forma tantū.

ET NOTA Quod maior ꝓpositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, ꝙ id ꝙ est causa alterius, & c. idē numero possit esse sine altero, & sic nō assumitur à nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem: quia subiectum causat esse ꝓpriē passionis, & nō ecōtra: & tamē subiectū nō potest esse sine propria passione. Extra propositum verò, quia nolumus cōcludere, ꝙ forma, quæ est in materia, sit sine materia: sed ꝙ aliqua forma nō exigit materiā. Alio modo intelligitur Maior, ꝙ id ꝙ habet rationem causę secundū suum ordinem, potest esse sine altero, id est ſm aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est vera, & ad propositum. Vera quidē, quia causa cum independens sit à causato, consequens est, vt aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositū verò, quia intendimus concludere, ꝙ forma ſm suū genus nō dependet à materia, ita ꝙ aliqua forma potest inueniri separata, Vnde & in minori notanter nō assumitur forma materialis, seu habēs esse in materia: sed forma sine additione aliqua ad insinuandū ꝙ loquimur de forma, vt forma, est, nō vt talis vel talis. Patet autem Minor illa ex nono Metaphy. tex. com. 13. & 15. vbi habetē ꝙ actus est prior potentia simpliciter & indepēdēs ab ea. Ex eo enim ꝙ forma essentialiter est actus, materia autē essentialiter potentia, si actus ſm totam suam latitudinem non depēdet à potentia, consequēs est ꝙ forma ſm totū suum ordinē non dependet à materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere à forma sine qua actualitas non inuenitur: & sic patet Minor: quia à forma absolute in eo ꝙ forma, dependet à materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non econuerso. Quod vero alicui actui conueniat, quòd non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, ꝙ actus: & similiter quod aliquæ nō sūt nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione, formæ quæ attenditur penes distantiam à primo principio Deo glorioso, &

T.c.13. & 15.

prop

propinquitatem ad primam materiã, vnde tales formæ non solum causant esse materiæ, sed & ipsę causatæ sunt quodammodo à materia. Causę enim sunt sibi inuicem causę, vt dicitur secũdo Ph.text.Comen.30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis & forma tantum.

QVAESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

T.c.30. CIRCA hanc partem occurrit quęstio, & hęc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstiõe tria faciẽda sunt, primò ponetur Scoti opinio, secundo ponetur opinio San.Tho. tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

Sco.2.di. 12.q.2. QVOAD primum Scotus in 2.sententia.distinct. 12. quęst. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguitque ad hoc probandum multipliciter.

Secũdo. ¶Primò sic, Non minus dependet accidẽs à substantia quam materia à forma, sed accidens potest esse sine substantia, vt patet in Sacramento altaris, Ergo materia potest esse sine forma.

T.c.16. ¶Prętetea, Absolute distinctũ & pri⁹ ab alio absoluto potest esse sine illo absque contradictione, materia respectu forme est huiusmodi, ergo potest esse sine forma, minor est euidens, maior probatur, quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphysi.tex.Cõmen. 16. priora sunt, quæ possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis.

Tertio. ¶Præterea, Quicquid absolutum facit De⁹ in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.

Quarto. ¶Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediate conseruat vel cõseruare potest, sed materiam Deus immediatè, creat, ergo immediatè conseruare potest, ergo sine omni forma.

Quinto. ¶Præterea, Cùm nihil Deus extra se necessario velit ex hoc ꝙ vult materiã esse, non est necesse ꝙ velit materiã esse, nisi propter necessariã connexionem vtriusque, se inter materiã & formam non est talis necessaria connexio, ergo, &c. Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiam & formã, probatur, quia tunc sequeretur, ꝙ materia determinaret sibi necessario aliquam determinatam formam. Probatio consequentiæ, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquã speciem in genere illo, & ꝙ determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim ꝙ de necessitate est hõ necessariò est hic vel ille homo, cõsequens aũt est falsum, materia enim nullam sibi determinat formã, ergo relinquitur, ꝙ materia nõ determinat sibi genus formæ ad hoc ꝙ sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia cõtingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, ꝙ si materia sibi determinat de necessitate genus formę ꝙ etiã de necessitate determinat sibi vnum indiuiduũ solum illius generis, quia vnũ essentiale & vnũ singulare est impossibile depẽdere à pluribus essentialiter eiusdem generis, materia autẽ est vna essentialis & singularis, ergo impossibile est, ꝙ dependeat à pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessario determinat sibi genus formæ, necessario quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

1.quæst. 66.a.1. & c.pot qõ. ar. 1. quolib.qõ. 13. QVOAD secundum S.Tho.in prima parte.quæst. 66. articu. primo, & in quæstionibus de potẽtia Dei, quæst. 4. artic. primo, & in quolib.quæst. 3. articu. 1. cõfirmat id quod hic dicit, scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus.

¶Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absq; omni forma, materia simul nõ esset, & nõ esset: hoc implicat cõtradictionẽ, ergo: probatur cõsequẽtia quo ad secũdã partẽ, qa quo ad primã ab aduersariis conceditur. Impossibile est effectũ formalẽ separari à forma, sed existere est effectus formalis formæ, sic enim diffinitur, Forma est quæ dat esse rei. ergo impossibile est ponere existentiã sine forma. Sicut enim impossibile est esse albũ sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus aũt prim⁹, cuius est dare esse, idẽ est ꝙ forma. Ex illa ergo propositiõe, Materia existit absq; omni forma sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim ꝙ materia existit, sequitur ꝙ sit in actu, ex eo autẽ ꝙ est absq; omni forma, sequitur ꝙ nõ sit in actu. Huic rationi dat Sco. quandã responsionem, quæ quia non nisi chimerica, & tanquã nugatoria, de qua verba fiant, omittatur, quolibet enim proferẽte contraria solicitum esse stultum est, ait Arist. à quo didicimus in libro nono Metaph. qd sit actus & quotuplex.

1.Topic. c. . T.c.1. ¶Secunda ratio S.Tho.ad hoc idẽ est ista, Omne indiuiduũ determinatũ ad genus cõpletum vel incõpletũ in rerũ natura per se existẽs est in aliqua certa specie per se vel reductiue, materia sola neq; per se neq; reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola nõ potest esse indiuiduum quodcunque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo ꝙ indiuiduum omne tam cõpletum, quàm incompletum, si per se existit in rerũ natura separatũ (ꝙ dico propter indiuiduum generis vt hæc substãtia, hoc animal &c.) non cõtinetur sub genere per se, vel reductiue immediate: sed mediãte specie, inter genera enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediãt principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumẽdo dicto Sco.5.arg. ibi enim ipse expresse assumit, ꝙ quid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potes etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquã certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substãtiæ, ergo determinat sibi aliquam certã speciem substantiæ saltem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus bonus, ergo, &c.

¶Hanc veritatem approbat Arist. (vt ipse Sco. cõfitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Arist. hanc conclusionẽ tenuisse, s. ex hoc, ꝙ Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physico. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisæ fundamẽto ꝙ S.Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexiohe causalitatis primæ causæ apparet, sed tantũ de actu & potentia, ita ꝙ ex natura actu & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. ꝙ duo cõtradictoria essent simul vera, vt deductũ est &c. Auicenna quoque in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet cõclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expresse materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est, Hæc de secundo. 2.dist. 3.qõ.2. Com.12. 1.Phy. c.56.& septuagesimo. Ad primum.

QVOAD tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quàm actus imperfectus ab actu perfecto.

¶Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis depẽdet posterius à priori, quam prius à posteriori, sed accidẽs est posterius substãtia, materia autẽ est prior forma, ergo magis dependet accidens à subiecto, quàm materia à forma. Forte diceretur (ait) ꝙ materia non est prior, sed posterior forma. Contrà. nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequẽter prior simpliciter, vt arguatur sic, Quãdocũq; sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habẽt, ꝙ ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunq; priore ordine perfectionis, sed ita est, ꝙ materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, ꝙ ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltra, Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, & c.

¶Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶Primo dicitur, quòd forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis materia existẽte. Magni enim refert dicere materiam, & materiã existẽtẽ, sicut superficies est prior albedine, albedo tamẽ est prior superficie habente esse albam, vnde in proposito cum sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura oportet ipsam existere) patet falsum assumi.

¶Secundò, dicitur ꝙ aliud falsum ibi assumitur. s. ꝙ ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stãdo infra limites naturæ finitæ, cum enim actus sit prior potentia simpliciter, ta si ponat Deus finitus, quàm infinitus, vt patet ex nono Metap.tex.Com.15. & 12. & tex.Cõ.30. & prioritas act⁹ sit prioritas perfectionis, consequens est ꝙ secundũ Arist. & veritatẽ ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius, Id ꝙ est prius natura ratione & tẽpore, est simpliciter prius, ordo perfectionis prior natura ratione & tẽpore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igi⁊ perfectiõis est prior simpliciter, media quoque propositio est Arist.octauo Physic.tex. Cõ.15. vbi exprimẽ loquitur in natura finita ad probandum, s. motũ circularẽ esse primum. Vnde ad probationem, cõcesso, quod priora generatione sunt imperfectiora, & ꝙ natura procedit de imperfecto ad perfectũ, negatur consequẽtia, ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectũ. T.c.15. T.c.30. T.com. 75.

oportet

oportet tamē prius agens in se perfectū esse:vt dicitur in 12.Metaph.tex.Com.40.Hic aduerte tu,ꝙ oportet mēdacem esse memorem:in quæstione de primo cognito.Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit,&c.

¶Tertio dicitur,ꝙ dato toto processu,vltima consequētia nihil valet, falsum est enim, quod omne prius possit secundum rem absolui a posteriori quolibet (vt ad secundum dicetur. *t.c.40. q.1. Sede.*

¶Sed cōtra primam responsionem,quæ ponit materiā nō habere propriam existentiam:sed eā mendicare à forma,instatur sic: Cuicunque conuenit actu causare pro aliquo signo, cōnenit & existere pro eodē signo:sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formā,cōuenit causare,ergo ꝓ tūc sibi cōuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiā formæ, ergo propriā. Et confirmat̃ quia materia aut causat compositum, & recipit formam quādo existit,aut quādo non existit:non quādo nō existit, ergo quando existit, ergo pro tunc . conuenit sibi proopria existentia, quia existentia formæ sequitur, totum compositum. Et confirmatur secundo,quia causa non mendicat, à suo effectu materia autem causat existentiam compositi & formæ: ergo nō mendicat existentia ab eis,&c.

¶Ad hęc dicitur, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium,ꝙ pro quolibet signo naturę insit existentia sibi:quo inest causalitas ordo enim naturæ talis est in eodē istāti temporis, ꝙ s.materia recipit formā: ex quibus resultat cōpositum, cui iam esse actualis existentiæ aduenit:quo ipsum cōpositum primo,forma secūdo,& materia tertio existunt. Ad formam autem primę instantiæ negatur Maior. Ad primā cōfirmationē dicitur,quod materia causat,quādo existit:quia pro omni instanti quo causat, existit:quando enim est terminus temporalis. Ad secundā cōfirmationem dicitur, quod licet causa vt causa non mēdicet à suo effectu:tamen causa materialis mendicat à suo effectu, que est eius causa in altero genere causę:eo quod causæ sunt sibiinuicē causę,quinto Metaph.tex com.2.Oportet autem has responsiones à Scotistis admitti:quia cū Sco.ponat secūdo sent.distin.3. q.3.existentiā esse vltimū actū posterioremtota coordinatione prædicamētali,licet non distinctum realiter à re cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam euidentiam,vt potētiam ad actum.Et tunc potestargui sic, Essentia materiæ,vt distincta contra suam existētiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiā, recipiendo eam:ergo sibi pro illo signo conuenit existentia,& sic habet existentiam antequam recipiat eam. similiter stando in illo signo:aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiā, quando est,aut quando non est,&c. *T.c.2. 2.de 3. q.3.*

¶Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationē dicitur ꝙ non sola dependentia sed necessaria cōnexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id,quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur ꝙ vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter:ista enim est vera, Quæcunque possunt esse sine aliis & alia,nō sine ipsis sunt priora, sed nō cōuertitur, quæcunque sunt priora,possunt esse sine aliis,& alia sine ipsis. *Ad secūdum.T. c.6.*

¶Et nota ꝙ maxima illa Scotica,Omne prius absolutū, &c.non potest saluari,etiā sequēdo viam Sco.ꝙ pronunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, ꝙ partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto,& tamen apud Sco.non possunt esse sine toto.

¶Secundo ex eo,quod prædicamentū quātitatis est absolutum prius prædicamento qualitatis ,prętertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita,aut infinita.nō infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc,cū oporteat esse lineatā,aut ergo linearecta aut curua,& sic esset figura,si finita, ergo figurata, figura enim est quę termino,vel terminis clauditur,& similiter aut habet lineas rectas,aut curuas, aut circulares. *Ad tertium. Adquartum. Adquintum.*

¶Ad tertiū quicquid sit de Maiori, negat̃ Minor, forma enim etsi nō sit de essentiā materię,est tamē de essentia materię existētis.

¶Ad quartū dicitur,ꝙ cum medium sit duplex effectiuum & formale,quicquid immediatè Deus causat effectiue,potest absque media causa effectiua conseruare,non autem absque media causa formali,quale medium est forma respectu materiæ.

¶Ad quintum negatur, ꝙ inter materiā & formam non sit necessaria connexio.Ad cuius probationem negatur consequētia, cuius probationis falsa est Maior, per id autem ꝙ additur,s.secundumꝗ necessariò est homo,necessariò est hic,vel ille homo, nil aliud habet̃,nisi ꝙ q̃a materia necessario determinat sibi genus formæ,ideo materia nō potest esse sine hac, vel illa forma, quod est intentū nostrum. Non enim valet consequētia. A necessariò est homo,ergo A necessariò est hic vel ille determinate, sed vage:& sic conceditur,materia necessariò determinat sibi formam ,ergo necessariò determinat sibi hanc vel illam formam,non determiate,sed vage.

¶Ad confirmationem,cūdicitur, Quicquid cōtingēter se habet ad quodlibet generis absoluti,cōtingēter se habet ad genus ipsum,codē modo respōdetur, distinguēdo contingenter se habere ad quodlibet determinate,vel vage.Primo enim modo falsa est Maior.Secundo verò falsa est Minor,materia enim non contingenter , sed necessario se habet ad quamlibet formam indeterminate,& Vage .

¶Ad aliam probationem,dicitur,ꝙ vnū essentialiter vnū & singulare negatiuè,sicut est materia prima,pōt essētialiter dependere inesse à pluribus eiusdē generis inderminate & vage,s.m ꝙ illa plura habent vnam rationē cōmunem , sicut in proposito omnes formæ cōueniūt in hoc ꝙ dant esse actuale.Reflecte hoc argumentū contra Sco de quātitate & figura,& forte persuadebis infirmitatem eius,quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ,nullam tamē sibi figurā vendicat.Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ non tantum formam,nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substātiæ simplicis est forma tantum, Et ex hoc causātur duæ aliæ differentiæ, & vna est,quòd essentia substantię compositæ potest significari vt totum,vel vt pars,quòd accidit propter materię designationem,vt dictū est,& ideo non quomodolibet prędicatur essentia rei composi:ę de ipsa re composita . Non enim potest dici,quod homo sit quidditas sua.Sed essentia rei simplicis,quę est sua forma,non potest significari nisi vt totum, cum nihil sit ibi prӕter formā, quasi formā recipiēs.Et ideo quocūque mō sumatur essentia substātię simplicis,de ea prędicatur. Vnde Auicenna dicit,ꝙ quidditas substantię simplicis est ipsummet simplex,q̃a nō est aliquod recipiēs ipsam. *5. Metap.cap. 5.post mediū.*

¶In hac secunda parte capituli comparat essentias substātiarū simplicium essentiis substantiarum cōpositarum, triplicē differentiam inter eas assignando. Prima differentia est,ꝙ essentia substantiæ simplicis significat formam tantum,essentia autē substantiæ compositæ significat compositum quid ex materia & forma:vtraque pars differētiæ patet ex supradictis.Secūda differētia est:ꝙ essentia substantię compositę potest significari vt totū & pars,non autem essentia substātiæ simplicis. Vnde oritur,ꝙ quia prædicatum non debet habere rationem partis ꝙ essentia substantię compositæ quandoque prædicatur de ea:& quandoque non cùm scilicet significatur vt pars . Essentia autem substantiæ simplicis,quia vt pars denotabilis non est,semper prędicatur de eo,cuius est.

AD EVIDENTIAM Huius differentię notandum:quia primo aspectu apparet falsa ex eo ꝙ patet, ꝙ in positis nominibus substantiis separatis:possunt significari earumessentię in abstracto & in concreto, & consequēter vt totum & pars :possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas,Deus&Deitas,&c.Sed licet ita appareat,diligenter tamē inspicienti oppositū illucescit.Considerādum enim ,ꝙ loquimur de essentiis rerū &conditionibus earum , quæ eas sequuntur , & non de illis quæ ex solo opere intellectus fiunt essentię enim substātiarū compositarū ex eo,ꝙ duas partes realiter habent,seu ex eo,ꝙ sunt formę in materia, ex se habēt:vnde intellectus fundet in eis significationē per modū partis & per modū totius,Cùm enim significat formā illā in habente seu deferente,significatur vt totū &concretum, vt homo:cùm autem significat illam, non vt in habente seu differente,sed per se significat in abstracto & per modum partis, vt humanitas.Essentiæ autem substantiarum immaterialium,quia dicunt formas non receptas in materia : ideo ex se nō habēt ꝙ significētur in cōcreto & in abstracto,vt totū & pars & cętera.nō enim est ibi deferēs nec delatū.Sed q̃a intellectus noster intelligit res simplices & altissimas ꝑ modū rerū cōpositarū:ideo, vt dicūt Cōmē.12.Metap.com.39.& S.Tho.prima pte.q.13. fuit necesse,in illis formaret abstractū & cōcretū, & intelligeret eas per modū totius & partis.Differētia ergo posita hic est cū additiōe itelligēda:sic ꝙ essentia substātiarū cōpositarū ex se habet, ꝙ significabilis sit per modū totius,& partis,essentia aūt simplicium ex se nō habet,ꝙ significet̃ per modū totius & partis,sed ab intellectu tātū:& ideo diuersitas, quę inter abstractū & cōcretum in substātiis cōpositis est ex parte rei, & reducit̃ ad distinctionē,quę est inter subiectū deferēs & formā delatam.Diuersitas autē,quę est inter abstractū & cōcretum in substantiis separatis,non est id ex parte intellectus: vt Commē.ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicē. ꝙ quidditas simplicis est ipsum simplex,& quidditas compositi non est ipsum compositum. *Ca.39. 3.quæ. 12.a. capit. 39 fin.5. metap. cap.5.*

CIRCA Hanc particulam est vnum dubium , An verum est,ꝙ in substantiis separatis idem sit quidditas, & id cuius est id est

Quolib. 2.q.2.ar 2.T.Cō. 20.& 21.T. Com.9. I.q.3. Artic.3. In te.c.

id est natura & suppositum, Est autē ratio dubitādi, quia S.Tho. in quolib.2.q.2.arti.2. dicit ꝙ cum apud Arist.7.Meta.tex.com. 20.& 21.in his,qbus admiscet aliq̄ accidēs natura & suppositū distinguūtur, & intelligētiis aliis à prima aliquod accidēs sit in omnib⁹ excepta prima,natura & suppositū distinguūtur sine q̄d ditas,& id cui⁹ est.Ex alia pte,3.de ani. Cō.9.dicit in separatis à materia idē est,ꝙ q̄d est & id,cui⁹ est.Et in prima pte,S.Th.q. 3.ar.3. expresse hoc dicit ꝙ & apparet hic autoritate Auicēnæ.

AD intellectū huius difficultatis est notādū,ꝙ cum nomine Naturæ intelligat̄ id ꝙ per difinitionē significatur, nomine autem suppositi indiuiduum habēs illam quidditatē secundum triplicē gradū substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶In substantiis siquidem materialibus suppositum differt à natura dupliciter secundū rem,& vltra hoc secundū rationē.Differt primo modo intrinsece, quia aliq̄ reale suppositum sibi intrinsecū includit,ꝙ nòn includit natura, s. principia indiuiduationis.Si enim sortes diffiniretur, in eius diffinitione poneret̄ hæc materia,quę nō ponitur in diffinitione naturæ humanæ.Differt secundo extrinsece,quia aliquid reale extrinsecum sib includit suppositū,s.esse, actuale existentiæ,ꝙ non iucludit natura, existentia enim primo est actus suppositi,cuius est fieri,quę tamen caderet in diffinitione Sortis,si diffiniretur.Differt tertio secundum rationem,vt patet.

¶In substantiis autem separatis aliis à prima suppositum differt à natura duob⁹ modis tantùm,scilicet extrinsece ſm rem & secundū rationē.nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositū in eis,ꝙ nō includat natura, quia nō indiuiduatur per aliꝙ positiuum contrahens naturam specificam, ꝙ sit velut differentia indiuidualis suppositio intrinseca,sicut est in substantiis materialibus.Sed quia in eis,vt patebit,existentia differt realiter à natura,quæ primò,vt dictum est,est actus suppositi, ideo suppositū in eis differt extrinsecè à natura,addit enim extrinsecè realitatem existentiæ.Differt secunda secundū rationē,vt patet. In Deo verò glorioso suppositum vno modo tantum differt,s.secūdum rationem,quia nec natura diuina indiuiduatur per additū, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia,vnde patet,ꝙ vtraque pars dubij est vera aliquo modo, & ꝙ in substantiis separatis differunt,secundum rem ꝙ quid est,& id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem,& quod sint idem quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem,hanc autem esse mentem S. Th.diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facilè innotescere potest.

Essentia simplicium nō plurificatur in eadē specie, sicut

Secūda differentia est, quia essentiæ rerum compositarum ex eò quòd recipiuntur in materia designata,vel multiplicantur secundum diuisionem eius, contingit quòd aliqua sint idem specie,& diuersa numero. Sed cùm essentia simplicium non sit recepta in materia,non potest ibi esse talis multiplicatio.Et ideo non oportet quòd inueniātur plura indiuidua vnius speciei in illis substantiis.Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species,vt Auicenna dicit expressè.

¶Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas quæ oriūtur ex prima,& dicitur ꝙ differūt etiā in hoc essentia substantiæ compositæ & essentia substātiæ simplicis,ꝙ essentia substātię cōpositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distingu itunumero in Socrate & Platone.Essentia autē substantiæ simplicis, id est separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdē speciei,sed quod speciem, & distinguitur specificè ab alio.Et fundamētum libet indiuiduum constituit vnam eius est in duabus propositionibus quarum prima est, Cum actus sit, ꝙ diuidit & separat. 7. Meta. tex.com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua, vt Arist.inquit.3.Meta.tex.Com.11.& Commentator primo Physicorum.com.6.Secūda est, Formę specificæ,sunt indiuisibles formaliter.Ex his enim deducitur ꝙ formæ specificæ quę recipiuntur in materia diuidūtur ad diuisionem materię per quātitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei , & formali quidē

composi torum. Ca.49.

cæt. Forma aūt specifica nō recepta in materia omni diuisione caret,& formali quidem ex eo ꝙ specięs specialissima est,quantitatiua autem ex eo,ꝙ non est recepta in materia, quam sequitur quātitas& ideo nōpotest esse multa indiuiduain eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

QVAESTIO IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum. vnum tantum habeat indiuiduum.

T.c.11. Com.6. Sco.3.d. quest.7. Prima.

CIRCA HANC partem occurrit quęstio, An quælibet species substantiarum separatarum vnū tantum habeat indiuiduū. In hac quæstione tria sunt facièda.Primò ponetur opinio Scoti cum fundamentis,Secundo ponnetur veritas Peripatetica,tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scotus secundo sententiarum dist.3.q.7. opinatur plures esse intelligentias eiusdē speciei talib⁹ mediis.

¶Primò sic,Omnis q̄dditas quātū est de se est cōmunicabilis,in telligētia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiæ est de se communicabilis.ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur,quia si quidditas omnis non esset communcabilis, vel cōmunicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis q̄dditatiuę aut imperfectionis,nō ratione perfectionis, q̄a cōmunicabilitas.ſm fidem catholicam, conuenit quidditati diuinę quæ summe perfecta est.Nec ratiōe imperfectionis, q̄a cōmunicabilitas cōuenit quidditatibus substantiarū cōpositarū,quę sunt imperfectæ.Cum ergo ratione neutri⁹ repugnet sibi,restat Maior vera. *Secūda*

¶Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis,absque cōtradictione est plurificabilis numero,quidditas separata est intelligibilis sub ratiōe vniuersalis absq; cōtradictione,ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo,ꝙ implicat intelligi sub ratione vniuersalis. & esse de se hoc, est enim vniuersalitas opposita heccheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinā sub ratione vniuersalis,quia est de se hoc.

¶Præterea,Deus potest hunc Angelum in hac specie ānichilare isto ānichilato,Deus potest speciē hanc reparare in aliquo alio indiuiduo,non in eodem,secundum istam opinionē,quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero , nisi anima intellectiua remanente eadem numero , ergo in eadē specie erunt plura indiuidua saltem successiuè. *Tertia.*

¶Prętereà,Animæ intellectiuæ distinguūtur numero in eadem specie,& tamen sunt immateriales,ergo &c. *Quarta*

¶Præterea,Aug.in Enchiridio cap.29.dicit quòd quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eam saluādam venit non autem venit ad saluandam naturam angelicam, quia tota non ruit.Ecce,ꝙAug.dicit totā naturā angelicam non lapsam esse per peccatū,ꝙ non pōt esse verū,si tot sunt species, quot sunt indiuidua,sic enim multę naturæ angelicæ lapsę totaliter essent,humana autē tantū vna,cū humana non sit nisi vna. *Quinta*

¶Præterea,Damascenus in Elementario,cap.12. dicit,quod secundum vnamquanque speciem fecit Deus Angelos. *Sexta*

Quolib. q.2.supra&. Quol.q 2.artic Parisiē

¶Prętereà,Arguit ad idē in quolibet.q.2. ꝙ prædicta opinio est damnata Parisiis in pluribus articulis.Primus est,Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia,error.Secūdus,Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia. error. Tertius , quòd quia intelligentiæ non habent materiam,Deus non posit eiusdem speciei facere plures,error.

¶Quod si dicatur, inquit Antonius Trombera quod ista sententia non est damnata vbique,dato quòd Parisiis sic sit,contra,nā sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa vbique est dānata,aut suspecta de heresi, non solùm autoritate diœcesani, sed etiam autoritate domini Papę , vt patet extrà de hęreticis, capitulo ad abolendam.Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia constituit vnam speciem

QVO AD secundum,veritas Peripaterica ab Arist.Commentator & S.Tho.accepta est,quod quælibet intelligentia constituat vnā speciē, ita quod non posint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei.Et S.Tho.quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis,articu.8,& in secūdo contra Gentī.cap.93.& in prima parte. q.50.articu.4. & alibi probat hoc multis rationibus,quarum duabus nunc vtendum est. *S.Tho. 1.q.50 artic.4*

¶Prima ex earū immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent,& format̄ ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum,ergo Minoris probationē habes supra immediate ante quęstionem. Et nota,ꝙ hæc ratio est sumpta ex 12.Metap. tex. Comen.49.vbi sit hæc consequentia , Cælum,id est primum principium est vnum specie & plura numero,ergo est materiale,vnde expresse datur intelligi,ꝙ immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis.Sed quia Sco. expresse dicit loco preallegato , ꝙ opinio sua est contra Arist.ideo omittam autoritates. *Te.Cō. 49. T.cō.15.*

¶Secunda ratio S.Tho.est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est , Vniuersum habens tres partes,s. sphæram generabiliū & corruptibilium , corpora cælestia,&substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem,hæc habetur,12.Metaph.tex Commen.52.

¶Secūda ꝓpositio est, quòd ordo est duplex scilicet per se & ꝑ accidēs.Ordo per se inter essentialiter ordinata,vt species quę sunt sicut numeri 8.Met.tex.Cō.10. Ordo per accidēs est inter indiuidua eiusdem speciei,vt dicitur tertio Meta. tex. Com.11. *T.c.10. S.c.11.*

¶Tertia propositio est,ꝙ ea pars vniuersi,in qua est ordo per se purus,est potior ea,in qua est ordo ꝑ se admixt⁹ ordini per accidens ex 12.Met. tex.Com. 5..vbi cōparatur prima pars vniuersi filij familias, quibus nihil ordinatū per accidēs inest. Super his ꝓpositionibus fundatur talis ratio , Id quod cadet ordine ꝑ accidēs non habet plura indiuidua eiusdem speciei,suprema pars vniuersi

vniuersi caret ordine p accidēs, ergo nō habet plura indiuidua eiusdē speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: qa isti tamē negāt Ari. in hac parte. sicut & alibi, ratione probat sic. Nō minus excludit ordinē per accidēs suprema pars vniuersi, q̃ media pars: cum suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine cōsistat, & ordo per accidēs sit imperfectū q̃d & deficiēs ab ordine per se, imo ordinatū p accidēs est inordinatū, eo q̄ p accidēs est cōditio diminuēs rationе ordinis: sed media pars excludit ordinē per accidēs, vt patet: corpora enim cælestia non habent plura indiuidua eiusdē speciei, nō enim est nisi vnus Sol, vna Luna, &c. ergo suprema pars vniuersi à fortiori excludit ordinē per accidēs. Hæc de secūdo.

Respondetur ad argumēt. QVO AD Tertiū respondetur argumētis Sco. Et ad primum quidē, vt terminos Theologicos admisceamus: quia argumētum theologicū est, dicitur q̄ communicabilitas est triplex. Quædā cum diuisione essentiæ, sicut vniuersale communicabile est particularibus. Quędā vero absque diuisione aliqua essentiæ & esse per idētitatē, sicut essentia diuina cōmunis est tribus suppositis. Quædā per assumptibilitatem ad hipostaticam vnionē, sicut natura humana commūnicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit communicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secūdo modo, falsa etiā est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo cōmunicabilis. Si tertio modo falsa quoq; est Maior, vt patet de essētia diuina. *Ad 1.* Si autem accipiatur cōmunicabile neutro illorum modorum: sed pro cōmunicabili in cōmuni non descendendo determinate ad hoc, vel illud cōmunicabile, cōcesso toto argumēto, nō cōcluditur q̄ quidditas angelica sit cōmunicabilis, sicut vniuersale particularibus. Cōmittitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil cōtra nos facit. Cōmunicabilitas primo modo repugnat intelligētiis propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentiis propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

Ad secundum 1.q.13. supra 6. c. ¶ Ad 2m dicitur distinguēdo maiorē. Aliqd enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis cōuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, vt verbis S.Tho. vtar. Alio mō ex parte intellectus tantū. Primo modo Maior est vera & Minor falsa. Secūdo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cū enim vniuersalitatis fundamētū ex pte rei sit, inuētio illius q̃dditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fundamētū vero ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis nō repræsentatis cōditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroq; modo, s. ex parte rei & intellectus: q̄ vtroq; fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: qa ipsa est realiter diuisa & inuēta in multis & ex pte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nunc. Illud autē est vniuersale ex parte intellectus tantū, q̄ altero tātū fulcitur fundamento, s. repræsentatione, &c. ita q̄ eius viniuersalitas ex hoc solo habetur, q̄ obiectiue in intellectu ponit: cui obiicitur res 2m cōditiones quidditatiuas nō indiuiduales vt sic: & hoc modo quidditas intelligētiæ est vniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificū esse ibi idem habeat principiū, quia tamen repræsentatur vt talis res non vt hoc: quia non repræsentatur 2m q̄ in se est, sed 2m modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturę: ideo est vniuersalis. vt obiecta est tātū. *Cap.1.* Ex hoc eodē mō est prædicabilis q̃dditas intelligentiæ de pluribus, scilicet nec actu nec aptitudine: sed vt obiecta est intellectui, vt ab Auicen. habes. 5 Metaphi. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo cōmunis & vniuersalis secundum rationem est, vnde & nūmerum pluralem apud grāmaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatę patet responsio: cum enim dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & vniuersalem & prædicabilem de pluribus: hoc est verū, accipiēdo vniuersale ex parte rei: & similiter prędicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantum est vnum in multis, & de multis vt obiectum est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet vnitatem habeat, vt obiectū est. Hæc si vis plene intelligere, memento eorum quæ dicta sunt in quęst. de Vniuersalibus. *supra.c. 4.q.7.*

ad tertium. ¶ Ad tertium dicitur quod in casu illo repararetur necessariò idem numero Angelus: ex podē enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est verum q̄ apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus q̄ si in resurrectione non resumeretur eadē anima numero, quę non annichilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, nō esset idem homo numerò cum quo stat idem numero cosse reparari à Deo. *Vide s. T. quod 5.q.5.*

Adquartum. ¶ Ad quartum dicitur, q̄ non est simile de intelligentiis & animabus intellectiuis quo ad hoc quia animę sunt partes speciei corporibus vnibiles: nō autem intelligentiæ: sed de his infra erit amplior sermo.

Ad quintum. ¶ Ad quintum respondet S. Tho. q̄ natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundū esse naturæ: & sic natura humana est vna: angelica verò plures. Alio modo accipiuntur 2m esse viæ, scilicet vt viatrices ad beatitudinē supernaturalem: & sic sicut natura humana est vna, ita nota latitudo angelicarum specierum est vna natura, eo q̄ sicut oēs homines vno modo tendunt ad patriam, s. per liberum arbitrium flexibile remediabiliter sic omnes Angeli vno modo tendunt ad beatitudinē, scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: semel enim flexum reuerti amplius non pōt: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Aug. vt Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis inesse viæ & patrię vocauit omnes Angelos vnius naturæ. *c. 6. q̃o. 1. in de spiritualibus creaturis. q̃o. Sent. supra 8. ad primum.*

Ad sextum. ¶ Ad sextum dicitur, quod Damasc. forte opinionē illorū quos in hoc non sequimur imitās dixit illa verba. Vel per speciem intellexit speciē subalternā non specialissimā: & hoc mihi placet magis cùm non constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc large speciei nomen accipiendum est, si veritatē habere debet.

Ad septimum. De articulo. Parisiēsibus. ¶ Ad septimū dicitur primò, q̄ argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium, illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilē numero dicūt: quia est forma immaterialis: vnde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deū non posse multiplicare formas sine materia id est sine dependentia à materia, error. Similiter secundi, Si qs dixerit formas non recipere diuisionem sine materia. id est sine dependētia à materia, error. Similiter tertij, q̄ quia intelligētiæ non habent materiā, Deus non posset eiusdē speciei facere plures error. non habent materiam, id est dependentiā à materia, vel non posset, id est ex impotentia Dei procedere.

Reuocati sūt arti. Parisiēses, qui tāgunt doctr. S. Th. ¶ Vel dicatur secundò. q̄ articuli Parisienses, inquantum tangūt vel tangere videntur doctrinā S.Tho. reuocati sunt per dominum Stephanum Episcopum Parisiēsem apud Berteliacum, anno Domini. 1325. Die Iouis ante sacras Cineres: vt patet in literis, quę incipiūt. Magistra rerū experientia certis indiciis euidēter demonstrat.

Vide de istis artic. Capreo. d.2.q.2. ad. 8. contra primā conclusionem. ¶ Dicitur tertio, q̄ cum sanctissimus Vrbanus Papa doctrinā S. Tho. approbauerit in Extrauagāti quę incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanę ecclesię approbationem reducere articulos Parisiences. Sunt autē verba domini Papæ in calce Extrauagantis ad Vniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus insuper, & tenore præsentiū vobis iniungimus, vti dicti Beati Tho. doctrinam tanquā veridicam & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flasconem, &c. Hæc verba attendāt aduersarij, & videant quāta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Essēt. a simplicium cō posita sunt ex esse & essētia. Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint formæ sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas. nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potētiæ, & hoc sic patet, Quicquid enim non est de intellectu essentiæ vel quidditati, hoc est adueniens extra, & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis autem essentia vel quidditas intelligi potest sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto, Possum enim intelligere quid est homo vel phoenix, & tamen ignorare an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, vel quidditate.

¶ In hac tertia parte capituli huius probat substātias separatas esse cōpositas ex esse & essentia. Sed antequā ad probationem accedatur, prænotandum est in substātiis materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiā, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiā. In homine enim est cōsiderare materiā, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quæ est illius materię, actus, & essentiā humanā, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existētiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura, vnde fit, vt in istis substantiis duæ compositiones pertinentes ad genus substātiæ reperiantur. Quarū prima est ex materia & forma, secunda est ex essentia, & existētia quæ vocatur compositio ex esse & essentia. *conueniētia & differētia inter cōpositionem ex materia & forma & compositionē ex esse & essētia.*

¶ Conueniunt autem inter se & differunt hæ cōpositiones. Conueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, q̄ vtraque constat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarū est se habere vt potentiam & actum, essentia autem & esse ex eo liquet, q̄ se habent vt potentia & actus quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiā acquirit.

Differentiæ primo. ¶ Secundo conueniunt in hoc: q̄ vtriusque extrema sunt in eodem gen ere, tā enim materia & forma hominis, quàm essentia & esse eius in genere substātię & specie humanæ reponuntur,

¶ Differ

¶Differūt autē quo ad decem. Primò, quia extrema primę compositionis sunt partes substātiæ, & nō sunt substātia, propriè loquendo, vt patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ nisi reductiuè, vnde prædicationē substantiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorū verò secundę compositionis neutrum est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prędicamentali, alterum vero extra substātiam scilicet existentia.

Secūdo. ¶Secundò differunt, quia extremum illud ꝙ se habet vt potētia in prima compositione, est ens purè potentiale materia.s. Extremum verò illud quod se habet in potentia, in secunda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiuè completum essentia scilicet.

Tertio. ¶Tertio differunt, quia extremum illud, ꝙ se habet vt potentia in prima cōpositione, nō est id ꝙ est, nec ꝙ fit, propriè loquēdo. *T.co.27. & 12. Me.tex. Com.12.* Materia enim non fit, vt dicitur 7. Meta. tex. com 27. eiusdē autē est esse, cuius est fieri, cum fieri adesse terminetur. Extremū verò id ꝙ in secūda cōpositione se habet, vt potētia est id ꝙ est, & fit, cum omnis factio ad cōpositū terminetur, vt ibidem dicitur.

Quarto. 7.met. T.ca.27. ¶Quarto differūt, quia extremū illud ꝙ in prima compositione se habet, vt act⁹ nō est vltima actualitas rei, sed causat aliū vlteriorem actum: forma enim hominis, quę eius materiā informat, causando totum cōpositum, complet proprium receptiuū ipsius existentiæ, & sic eam causat: quæ est vlterior actus. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet, vt actus est vltima actualitas illius generis, post existentiam enim Sortis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quinto. ¶Quintò differunt: quia extremū illud, ꝙ in prima compositione se habet vt act⁹ est ita actus, ꝙ autē cōparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud ꝙ in secunda compositione se habet vt actus est ita actus, ꝙ ad nihil ipsius rei cōparatur vt potentia. Quod patere pōt aduertendo proportionē, quę est inter formam & existentiā. *Nota proportionē hanc substātialē do...* Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumē, forma siquidē recipit existentiā & causat eam, sicut diaphaneitas lumen, Sicut nanque aër in eo, ꝙ aër nō est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt ꝓpriū receptiuū luminis fiat, ideoq; neq; aër nec diaphaneitatis, sed aër diaphanus est qui primò luminosus est, licet secūdariò tā aër ꝗ diaphaneitas limine careat, ita in proposito materia sola non est capax existētiæ, q̄a actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formā recipi, vt propriū exceptiuū existētia fiat, nō materia nec forma, sed cōpositū ex eis. Id enim ꝙ primò existit, est cōpositū cuius primò etiā est fieri, tamē tā materia, quā forma secūdariò actuatur illa met existentia, Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aëri diaphano, & eius cōplementū formale ad hoc vt propriū susceptiuū luminis fit, & cum hoc cōparatur ad lumen adueniens vt potētia recipiēs, licet secūdariò ad actū ita forma est causa formalis cōposito & cōplemētū eius formale ad hoc vt propriū receptiuū existētię fit, ac per hoc, cōparatur ad ipsam existētiam subsequētē vt potētia recipiēs, secūdariò tamē ad actū receptū, vñ fit, vt ipsum esse actualis existētiæ ad nihil aliud cōparetʳ, vt potētia ad actū, sed sit vltima actualis oīs rei etiam ipsius formæ.

Sexto. ¶Sextò differūt, quia extremū illud, quod in prima compositione se habet vt actus est de intellectu: seu diffinitione rei extrinsecè, forma enim secūdum omnes intrinsecè, in diffinitione concipitur. Extremū verò illud ꝙ in secunda cōpositione se habet vt actus, est extra quideitatē rei: diffinitio enim non significat esse, vel non esse, vt dicitur primo Poste.

T.c.25. Septimo. ¶Septimò differūt, q̄a ex extremis primę cōpositionis fit vnum tertiū per se vnū, Ex extremis vero secundæ compositionis nō fit vnū tertiū per se vnū neque per accidēs, propriè loquēdo. Et colligitur ratio huius differētię ex supradictis, vnum enim per se non fit nisi ex duobus, quorū vtrunque est pars substātiæ, nulla enim substātia cōpleta facit vnum per se cū quocunq; alio, & quorū alterū est pura potētia, ex duobus enim actibus nō fit tertiū per se vnū, & quorū alterū est ita actus, vt possit cōparari ad aliquid aliud, vt potētia: partes enim sunt materia totius, quinto *T.c.3.* Meta. tex. com. 3. Cùm aūt in prima cōpositione omnes istæ cōpositiones saluentur, in secūda verò nulla, sequitur ꝙ in secūda compositione non fiat vnū tertiū per se, neque etiam vnum per accidēs fit, quia vnū per accidēs aggregat res diuersorū generum, cum his tamē stat quod essentia per se aduneturcum esse.

Octauo. ¶Octauo differunt, quia prima cōpositio est cōpositio ex his, & ideo fit ibi vnū tertiū. Secūda vero est compositio cum his. Nulla enim res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, propriè loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componit cum existentia & ecōuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componen do tertium.

Nono. ¶Nono differunt, quia prima compositio ad pauciora se extendi, quam secunda. Extrema enim primę compositionis non inueniūtur nisi in rebus sensibilibus, ea nanq; solā ex materia & forma cōstare, supra cōclusum est. Extrema vero secūdæ cōpositionis reperiūt & in reb⁹ sensibilibus, & in reb⁹ immaterialib⁹, habent enim intelligētiæ qdditatē & existētiā. Vnde prima cōpositio infert secundā, & nō ecōuerso, omne enim cōpositū ex materia & forma est cōpositū ex essentia & esse, sed non cōuertiť. *c.2.ex.5.in pri*

Decimo. ¶Decimò differūt quo ad passiones suas, cōpositionē enim prima quantitas, accidentia sensibilia & transmutatio saltem localis sequūtur. Cōpositionē autem secūdam neq; generatio, neq; corruptio, neq; trāsmutatio aliqua physica sequitur: sed tātū recipere & recipi, perficere & perfici, quia hæc sequunť actū & potentiam, illa vero materiā & formā. In litera igitur hanc secundam cōpositionē in omni ente citrca primū inueniri probať tali cōclusione proposita, Omne ens aliud à primo est cōpositū ex esse & essentia. *Format rationē literam tex. posi tam.* Ratio talis est: Omne habēs aliquid realiter suæ quidditati coniunctū, ꝙ est extra essentiam eius, est cōpositū ex quidditate & illo additamēto, id est essentia & esse: omne ens aliud à Deo habet aliqd reale suæ quidditati realiter coniūctū extra essentiā eius, s. esse, ego omne ens aliud à Deo est cōpositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à S. Tho. pro manifesta. Ei est modificanda ita. quod illud additū sit extra essentiam rei particulariter sumptam (ꝙ dico propter inferius: cùm sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & etiā deseruit sic modifica apropositio, quia esse est extra essentiā Sortis, nō enim poneret in eius diffinitione si diffiniret. Reliquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet vt actus, & alterum vt potentia, non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex sexta differētia, & Aristotele primo Posteriorum dicente, quòd nulla diffinitio significat esse.

T.ca.25. Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differentię, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod vnum est abstractum, & aliud in aliquo receptū, sicut si esset quidam color separatus, esset alius à colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantum, ita vt ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentię, quia iam non esset esse tantum, sed esse, & pręter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materię, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale, vnde relinquitur, quod talis res, quę sit suum esse, nō potest esse nisi vna, vnde oportet, quod in qualibet alia re pręter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentiis oportet quod sit esse pręter formam: & ideo dictū est, quod intelligentia est forma & esse.

¶Hic ponit secūda ratio ad idē quę induciť per modū exclusionis tacitę respōsionis, q̄a aliquis posset dicere ad rationē factā ꝙ aliqua res, est cuius quidditas est suum esse & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur secūda ratio probās, ꝙ in vno solo ente, s. primo, essentia est idē ꝙ existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguūtur realiter. Ratiocinať ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatum altero triū modorū multiplicatur, vel per additionem differentiæ formalis, vel per receptionē vtriusq; in materia, vel per receptionē vnius in materia & alterius separatione, sed qd ditas quæ est suum existere, nullo istorū modorū est multiplicabilis, ergo quidditas, quæ est sum esse, nec esse plurificabilis nec pluricata est: ergo est vna tantū, & sic omne aliud ab ea nō est sua existētia. Processus clarus, Maior vero declarať, quoniā cū pluralitas sequatur diuisionē, diuisio alicuius fit per differētias formales, sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel ꝑ differētias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicať in Sorte & Platone ꝓpter hoc ꝙ humanitas Sortis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio mō pōt imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdē naturę: ꝓpter hoc, ꝙ alterū est omnino separatū, à materialibus cōditionib⁹, alterū verò cōcretū est illis sicut homo separatus apud Platonē, distinguitur ab homine particulariter ꝓpter hoc: ꝙ hō separatus est immaterialis, natura vero Sortis est recepta in hac mat eria. Nec apparebit discurrēti ꝑ omnia Prędicamēta aliqs alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Nec aliqs mihi obiiciat ꝙ quātitas & substātia distinguūtur realiter, & tamē nō per differētias formales, nec. &c. Quoniā siue modis siue differētiis fiat diuisio, nō refert dūmodo cōtrahēs ad aliquā limita

limitatã naturã trahat contractũ. Minor autem declaratur quo ad omnes ei⁹ particulas. Primò, ꝙ nõ ſit multiplicabilis per modũ generis, patet ex eo, ꝙ genus recipit additionem differẽtię, per quam trahitur natura generis ad determinatã naturã ſpecificam: & ſic perdit genus puritatẽ propriam: animal enim cõtractũ ad humanã ſpeciẽ non eſt purum animal, ſed animal humanũ; quidditas verò, quę eſt ſua exiſtentia, eſt ipſum eſſe purũ, & nõ coarctatum: ſtatim enim quod cõtraheretur, perderet puritatẽ, & eſſent ibi duo: eſſe, ſcilicet & quidditas, ad quã cõtractum eſſet. Secũda pars Minoris clarius patet: ꝙ enim recipitur in alio, non eſt eſſe purũ, & per ſe ſubſiſtẽs, ſed ſuſtẽtatur in alio: quidditas autem, quę eſt ſuũ eſſe, eſt pura: & cõſequẽter per ſe ſubſiſtens, & nõ alteri admixta, in quo ſuſtẽtetur. Per idem quoque patet tertia pars Minoris: ſi enim vna quidditas, quę eſt ſuũ eſſe, eſt ſeparata, altera quę eſt recepta ex hoc, ꝙ eſt recepta, nõ poterit eſſe eadem ſuæ exiſtẽtię: vt enim dictũ eſt, eſſe receptũ non poteſt eſſe idem quidditati: & ſic cõcluditur, quòd quidditas, quæ eſt ſuum eſſe, eſt vna tantùm, quæ eſt prima cauſa omnium, ac per hoc cætera habent eſſe diſtinctum à ſuis eſſentiis.

Intelligentia ſunt effectiua producta à Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, vel eſt cauſatum ex principiis naturę ſuę, ſicut riſibile in homine, vel aduenit ab aliquo principio extrinſeco, ſicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autẽ poteſt eſſe, quòd ipſum eſſe ſit cauſatum ab ipſa forma, vel quidditate rei: dico ſicut à cauſa efficiente: quia ſic aliqua res eſſet cauſa ſuiipſius, & aliqua res ſeipſam in eſſe produceret, quod eſt impoſsibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius eſſe eſt aliud à natura ſua, quòd habeat eſſe ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligẽtias habere eſſe à Deo effectiuè, in quo omnino idẽ eſt eſſe cum eſſentia: primũ horum in ſua vniuerſali cõcluſiõe hoc, ſcilicet omne aliud à prima cauſa eſt productũ ab ipſa, ꝓbatur ſic, Omne habẽs eſſe diſtinctum à ſua quidditate, eſt ꝓductũ effectiuè à prima cauſa: omne ens aliud à cauſa prima habet eſſe diſtinctum à ſua quidditate: ergo omne ens aliud à prima eſt effectiuè ꝓductũ à prima cauſa. Minor ſupponitur ex dictis & dicẽdis. Maior probatur ſic, Omne illud, cui cõuenit aliquod diſtinctum à ſua quidditate, ita ſe habet ꝙ vel ipſum eſt cauſa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiuè, nõ enim poteſt imaginari tertiũ: riſibilitas ſiquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut cauſatur ab ipſo homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non eſt hominis quidditas: ſed impoſsibile eſt, vt aliquod ens efficiat ſuã propriam exiſtentiã, vt dicitur. 2. de Anima tex. com. 47. ergo oportet quòd illam habeat ab alio effectiuè. Quòd autem ſit impoſsibile, vt aliquid ens efficiat ſuã propriam exiſtentiam, patet ex eo, quòd ſequeretur, quòd illud eſſet antequã eſſet, ex eo enim ꝙ efficeret, eſſet: omne enim efficiẽs exiſtit, 3. Phyſ. tex. Com. 17. ex eo verò quòd ſuum proprium eſſe cauſaret ſuũ exiſtere, eius cauſalitatem ſequeretur: & ſic eſſet antequam eſſet.

T. cap. 47.

T. c. 17.

Eſſẽtia primæ cauſæ eſt ſuũ exiſtere. Immediatè ſuprà.

Et, quia omne, quod eſt per aliud, reducitur ad id, quod eſt per ſe, ſicut ad cauſam primam: ideo oportet quod ſit aliqua res, quæ ſit cauſa eſſendi omnibus rebus, eo quòd ipſa eſt eſſe tantùm, aliàs iretur in infinitum in cauſis, cùm omnis res, quæ non eſt eſſe tantùm habeat cauſam ſui eſſe, vt dictum eſt. Patet ergo, quòd intelligentia eſt forma & eſſe, & quòd eſſe habeat à primo eſſe, quod eſt eſſe tantùm: & hoc eſt prima cauſa, quę Deus eſt.

¶Hic declaratur ſecũdum propoſitorũ, hęc cõcluſio, ſcilicet eſſentia primę cauſę eſt ſuũ exiſtere, tali ratione, Omne quod eſt per aliud tale, pręceditur ab eo quod eſt per ſe tale: omne ens aliud à prima cauſa eſt per aliud tale, id eſt ens, ergo pręceditur ab eo quod eſt per ſe ens, cauſa eſt omnibus vt entia ſint: vt dicitur 2. Met. tex. Com. 4. prima ergo cauſa eſt ex ſe ens, ſeu per ſe ens, & conſequenter ſua quidditas eſt ipſum eſſe, aliter non eſſet per ſe: ſed per aliud à ſua quidditate ens: & cõſequẽter depẽderet ab alio, vt antè poſita ratione deductum eſt. Maior propoſitio etſi habeatur ſecundo Phyſ. tex. Com. 66. & 8. tex. Com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter ſequeretur proceſſus in infinitum in cauſis: ſi enim non eſſet deuenire ad vnum per ſe tale, ſed omnia eſſent per aliud talia: qua ratione aut vnum eſt aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & ſic de infinitum. Minor verò eſt concluſio pręcedentis rationis.

T. c. 4.

QVAESTIO. X.

Num intelligentiæ ſint à Deo effectiuæ productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiuæ ſint productæ à Deo.

¶Et pro parte quidẽ negatiua arguitur ſic, Omne agẽs aliquid, agit illud par motũ: nulla cauſa ſubſtãtiarum immaterialiũ agit eas per motũ: ergo nulla cauſa earũ eſt agẽs eas. Maior eſt Ariſ. 1. de Generatione tex. com. 45. Et cõfirmatur: quia apud Ariſt. 12. Met. tex. Com. 12. omnis productio exigit tria, à quo, ex quo, & ad quod: quæ in ſubſtãtiis immaterialibus ſaluari non poſſunt.

T. c. 45. *T. c. 2.* *T. c. 33.*

¶Pręterea, In 1. Phyſ. tex. comm. 33. communis conceptio Philoſophorum eſt, quòd ex nihilo nihil fit; ſed ſi intelligentiæ ſunt effectiuæ à Deo, ſunt ex nihilo, &c.

¶Præterea, Quarto Cæli, com. 1. nullum æternum, inquit Auer. habet efficiens verè, niſi per modum formæ & finis. Similiter 12. Meta. com. 44. reprẹhendit modernorum morem, dicens, quòd in ſeparatis à materia non eſt verè agere.

¶Pręterea, Nullum poſsibile ex ſe eſt neceſſarium ex alio, apud Commentatorem 12. Met. com. 41. niſi motus: ſed intelligentiæ, ſi ſunt effectiuæ à Deo, ſunt poſsibiles ex ſe, ergo nõ ſunt neceſſariæ ex alio, ergo corruptibiles.

IN hac dubitatiõe, quoniã noſtra ætate in hoc Patauino ſtudio nõ vertitur in dubiũ, an ita ſit, ꝙ Deus creauerit intelligentias, ſed an hoc ſit ſẽm mẽtem Ariſt. & Commentatoris: ideo breuiter & incidẽter perſuadere volumus, ꝙ omnes intelligentiæ ſunt à Deo effectiuę ſecũdum cõmentatorem: & conſequenter Ariſt. omnes enim admittũt in hac re cõſequentiam iſtam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud Commẽtatorem ꝓductio iſta fit, declarabitur & modus productiõis.

Auer. c. 1. c. 44. poſt me. ſecũda ratio com. 41.

¶Primũ declarabitur ſic, Id quod eſt maximè ens & verũ eſt cauſa entitatis & veritatis in cęteris, 2. Met. tex. cõ. 4. Deus eſt maximè ens & verũ: ergo Deus eſt cauſa entitatis in cæteris. Si dicatur ꝙ eſt cauſa finalis & nõ effectiua, cõtra 12. Met. cõ. 36. & 44. quęlibet res ſeparata à materia, cuiuſcunq; eſt principiũ finale, eſt principiũ efficiẽs: ergo ſi Deus eſt principiũ finale intelligentiarũ, erit & principiũ efficiens earũ. Dicitur fortè ꝙ Cõmentator nõ ponit illã propoſitionẽ vniuerſaliter, ſicut aſſumpta eſt, ſed indefinitã: cõtrà, Cõmentator ex ſeparatione à materia, ſeu immaterialitate rei ponit cauſalitatẽ effectiuã cõcomitari cauſalitatẽ finalem reſpectu eiuſdẽ effectus: vt patet ibi: ergo vbicunque reperitur immaterialitas cũ cauſalitate finali reſpectu alicuius, oportet etiã reperiri cauſalitatẽ effectiuam reſpectu eiuſdẽ. Cõfirmatur ex verbis Cõmentatoris in de ſubſtantia orbis, capitulo ſecũdo: vbi expreſsè dicit cęlũ egere intelligẽtia nõ ſolùm mouẽte, ſed largiẽte in ſua ſubſtantia permanentiam æternam: par autem eſt ratio de intelligentiis. Quòd ſi dicatur ꝙ loquitur de cauſa finali & formali exẽplari, replica facta eſt: & adde quòd ibi dicit Cõmentator, quòd finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria: & ſunt verba valde notãda. Cõfirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nũc nunc declarabitur, non ſolum ponit ipſas produci, ſed etiã modum quo à prima cauſa omnes producũtur, aſsignat. Modus aũt productionis ab ipſomet ponitur, 44. Com. 12. Meta. reprẹhendit Auic. nõ quia ponebãt intelligẽtias produci à Deo: ſed quia ponebat, quòd Deus cauſaret eas per modum naturæ ſcilicet quòd ab vno vnũ tantùm procedat. Poſuit enim Auicẽna Deum glorioſum, qui pura actualitas eſt, intelligẽdo ſe, producere primã intelligẽtiam, quæ producta intelligẽdo Deũ, producebat ſecundã intelligẽtiam: intelligendo aũt ſe ſecundũ id quod habet de actualitate, producebat animã primi orbis: intelligẽdo autem ſe ſecũdum id quod habet de potentialitate, producebat orbẽ primum: & ſimiliter ſecunda intelligẽtia faciebat vſq; ad vltimã, quæ præſidet ſphæræ actiuorũ & paſsiuorũ. Repræhenditur ergo Auic. de hoc, quòd vnum tãtùm procedere à Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Nõ enĩ eſt illic prouẽtus, neq; cõſecutio, neq; actio: ita quòd dicamus, ꝙ vna actio ſequitur vnũ agẽtem. Vbi apparet quòd propterea appoſuit ly. Ita ꝙ vna actio, vt declararet modũ productionis ſe impugnare. Vnde & verè ꝓductionis modũ ſubiungit in verbis ſequẽtibus dicẽs, Tantùm enim eſt illic cauſa & cauſatũ, ſecundum quod dicimus, intellectũ eſt cauſa intelligẽtis. Vbi ſcito ex Alberto 12. Metaphyſ. quòd cõtemplatio intelligentiarum, ſi veritatẽ inuenire quærit in eas, vt operatiuas non ſpeculatiuas tẽdat: ſunt enim eſſentialiter opifices, vt earum inſtrumenta corpora ſcilicet & cæleſtia præ ſe ferũt. Inter artes enim talis inuenitur ꝓceſſus, ꝙ ars cõmunis & principalis ſpeciales artes ſubſeruiẽtes cauſat exẽplariter & effectiua (partialiter ſaltem), put diuerſis modis eſt imitabilis: Verbi gratia, ars militaris cauſat equeſtrẽ & fręnefactiuã, & alias huiuſmodi, vt ſic, & ſic & aliter imitabilis: omnes enĩ inferiores artifices intuẽdo artẽ principalẽ, & cõmunẽ, ad eius imitationẽ formãt operationes ſuas ꝓportiõatas illi, Deus aũt glorioſus eſt ars prima & comuniſsima imitabilis ab omnib⁹ artificib⁹ ſpecialibus, quales ſunt omnes intelligẽtiæ. Vnde ipſa ars diuina, vt ſic imitabilis, puta per modũ talẽ, qualis eſt motus Saturni cauſat artẽ intelligẽtiæ Saturni: & vt alio modo imitabilis, puta ꝑ operatiões tales, quales ſunt Iouis, cauſat artẽ intelligẽtię Iouis, & ſic de aliis: cauſat dico nõ ſolũ exẽplariter, ſed effectiuè, & totalit. Ars enĩ vniuerſalis in humãis ideo nõ cauſat, niſi ꝑtialiter & exẽplariter artes ſpeciales:

T. c. 4. c. 36. & com. 44. Ibidem de forma balnei, &c.

Cap. 2.

Ca. 44.

Vbi ſupra cap. 44. parũ poſt principium.

Nota hic duũ nam declarationem.

quia nõ poteſt niſi cõcurrente lumine intellectus agẽtis in alterius intellectus fieri. Si nãq; ars vniuerſalis eſſet ſeparata à materia p ſe ſubſiſtẽs ex ſe, nõ ꝓhiberetur quin poſſet artes ſpeciales ſui imitatiuas effectiuè producere. Vnde cum ars diuina ſit p ſe ſubſiſtẽs, & ſummè efficax, nõ requirit coagẽs: ſed ſola intelligẽdo ſe vt pluribus nobis imitabilẽ artes ſpeciales orbiũ motiuas tãquam propriorũ inſtrumentorũ produxit: & quia artes illæ nõ ſunt receptæ in aliquo, oportet ꝙ ſint ſubſiſtẽtes, & quòd ſint nõ ſolũ formæ intelligibiles, ſed intelligẽtes. Omnis enim res immaterialis ſi eſt ſubſiſtẽs, eſt intelligẽs ſm doctrinã Ariſt. 3. de Anima tex. Com. 16. Vnde cùm Deus immediatè producat plures artes ſpeciales ſubſiſtentes, ſequitur ꝙ immediatè producat plures intelligẽtias. ipſę enim ſunt eſſentialiter artes: & ſic ibi eſt tantũ cauſa & cauſatum, ſicut intellectum, id eſt ars communis intellecta, eſt cauſa intelligentis artificis ſubſeruientis.

T. c. 16. & 15.

In eodẽ Cõmen. ¶Confirmãt hũc ſenſum verba ſequẽtia, quibus ait, non eſt impoſsibile, vt id ꝙ eſt per ſe intelligẽtia & intellectum, ſit cauſa pluriũ entium, ſecundum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ eſt pura intelligẽtia & purũ intellectum, ſecundum quod intelligitur à ſe practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarũ cuilibet, quia quod concipit de arte cõmuni, eſt ratio operandi, cũ ſumat principia ſua ab illa: ideo ſubdit, quòd aliud eſt quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & eſt cauſa in anima, eius ſcilicet, quòd operetur.

¶Confirmat quoq; hoc idem proportio inter intelligentias aſsignata ab ipſo Commentatore. ait enim in Com. 44. quòd habitudo intelligentiarum aliarum ad primam eſt habitudo artium ſpecialium ad communem: ita quòd ſicut artes ſpeciales perficiuntur & cauſantur à communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & cauſantur à prima.

Ad primum. AD primum in oppoſitũ dicitur, quòd agẽs dupliciter ſumitur. Quandoq; propriè pro illo, ꝙ ex ſua actiõe infert paſsionẽ, quę magis facta abiicit à ſubſtãtia: & ſic ſumitur ibi ab Ariſtot. agẽs, ſic enim opponũtur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere cauſæ efficientis cauſat: & ſic agens communius eſt mouente, vt patet ex ſeptimo Meta. Commen. 31.

Ad confirmationum Cõ. 31. ¶Ad cõfirmationem primam dicitur, quòd & illud & ſimilia intelligenda ſunt de productione Phyſ. ſcilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad ſecundum.

Ad primã rationem. ¶Ad autoritates Commentatoris adductas & ſimiles ſibi dicitur, quòd loquũtur de agente proprio dicto & productione Phyſica: vel contra poſitionem Auic. quòd vnum ab vno emanat.

Ad ſecũdam rationem. ¶Ad rationem ſecundam conceſſa Maiore, negatur Minor: ſtat enim apud Ariſt. Commentatorem, & S. Tho. & veritatem aliquid eſſe ab alio effectiuè, & tamen eſſe neceſſarium ex ſe.

AD cuius euidentiam notandæ ſunt quatuor propoſitiones. Prima eſt. Poſsibile ex ſe eſt id, quod habet in ſeipſo potentiam ad nõ eſſe. Patet iſta ex extremis. ideo enim aliquid eſt in ordine poſsibiliũ & non in ordine neceſſariorum: quia habet in ſeipſo potentiã ad nõ eſſe. Si enim careret potentia ad non eſſe, impoſsibile eſt ipſum non eſſe: & ſic neceſſarium eſſe illud eſſe.

Secunda propoſitio eſt, Id ſolùm habet in ſeipſo potẽtiam ad nõ eſſe: cuius aliquid habet potentiã ad aliud eſſe. Patet iſta ex eo, ꝙ nulla potentia per ſe primò appetit non eſſe: omnis enim appetitus per ſe tendit ad aliquod eſſe, ſed quia cũ illo ad quod tendit, non poteſt ſtare eſſe quod habet: ideo ex cõſequenti appetit non eſſe, quod eſt priuatio formę, quam habet. Sicut materia aquæ per ſe primò appetit formam ignis: ſed quia cum forma ignis non poteſt ſimul ſtare aquę forma, ideo ex conſequenti appetit priuationẽ formę aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non eſſe prius natura appetit aliquod aliud eſſe. Notanter autem dixit in hac propoſitione, cuius aliquid habet potentiam: quoniam non totum appetit aliud eſſe, ſed pars potẽtialis. nõ eñ tota aqua appetit eſſe ignis, ſed eius materia.

T. c. 6. Tertia propoſitio eſt, Neceſſarium ex ſe eſt illud quod caret potentia ad eſſe & non eſſe. Patet iſta ex terminis quinto Metaphyſicæ, textu Commenti ſexti. Neceſſarium enim eſt quod impoſsibile eſt aliter ſe habere. quod autem caret potentia ad eſſe & non eſſe, impoſsibile eſt aliter ſe habere. omnis enim ſucceſsio, quæ dicitur ſic ad aliter ſe habere, fit per poſſe hoc eſſe perdere, & aliud acquirere.

Quarta propoſitio eſt, quòd nec intelligentiæ, nec corpora cæleſtia habent aliquid ſui, quod ſit in potentia ad aliud eſſe. Iſta quo ad intelligentias eſt per ſe nota: quia ſunt ſimplices formæ: quo ad corpora cæleſtia verò ſecundum Auerroim ſimiliter dicendum eſt, quia ſunt ſubſtantiæ ſimplices apud ipſum: ſecundum autem Sanctum Thomam ex eo eſt vera, quòd materia cuiuſque eorum non eſt capax niſi formæ quam habet.

¶Ex quib⁹ quatuor ꝓpoſitionib⁹ ſuccinctè declaratis patere poteſt, ꝙ ſecundum veritatẽ intelligẽtiæ & corpora cæleſtia ſunt neceſſaria ex ſe arguẽdo ſic, Omne carens potẽtia ad eſſe & nõ eſſe eſt neceſſariũ ex ſe: intelligentiæ & corpora cæleſtia carẽt potẽtia ad eſſe & non eſſe. ergo, &c. Cùm hoc tamen ſtat, quòd ſint effectiuè ab alio: poteſt enim vnũ neceſſarium eſſe effectiuè ab alio neceſſario. vt dicitur octauo Phyſ. tex. Cõm. 15. & quinto Meta. tex. Com. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cæleſtia dupliciter ſunt neceſſaria & ex ſe & ab alio. ex ſe quidem formaliter & extrinſecè ab alio verò effectiuè & extrinſecè. Vnde Commentator 12. Met. Com. 41. dicit, quòd nõ poteſt eſſe aliquid poſſibile ex ſe, neceſſariũ verò ex alio niſi motus: & non dixit impoſsibile eſt aliquid eſſe neceſſariũ eſſe ex ſe & ex alio. Et cùm hoc inſpexeris fugabũtur omnes dubitatiões inter dicta eius in de ſubſtãtia orbis, & hic, reputauit enim impoſsibile niſi in motu aliquid eſſe neceſſariũ ex alio pręciſè. pro nũc ſufficiãt hæc.

T. c. 5. T. c. 9. Cõ. 41. Nota vera hac & optima.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, eſt in potentia reſpectu illius: & hoc quod receptum eſt in eo, eſt actus eius, ergo oportet, quòd ipſa forma vel quidditas, quę eſt intelligentia, ſit in potentia reſpectu eſſe, quod à Deo recipit. & illud eſſe receptum eſt per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis: non tamen forma & materia, niſi æquiuocè, vnde etiam pati, recipere, ſubiectum eſſe, & omnia huiuſmodi, quæ videntur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè cõueniunt ſubſtantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Commentator dicit.

Intelligentiæ ſunt cõpoſita ex actu & potẽtia, quo eſt, & quod eſt.

¶In hac quinta particula declaratur talis concluſio, Intelligentiæ ſunt cõpoſitæ ex actu & potentia, quo eſt & quod eſt: ſic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, eſt compoſitum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, ſcilicet eſſe à Deo: ergo intelligentiæ ſunt compoſitæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quòd nihil eſt in ſeipſo. Minor autem ex pręcedentibus nota eſt. Et quamuis ſic ſit, quòd in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen habent formam & materiam. In plus enim ſe habent actus & potentia, quàm forma & materia. Vnde pati, recipere, & ſubiici, & ſimilia, quæ ſunt paſsiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & ſuperioribus reperiuntur. Alia enim eſt ratio recipiendi, ibi & hic: ibi abſque omni motu & materiali conditione, in iſtis verò non niſi cum motu & indiuidualibus conditionibus, vt & Commentator teſtatur 3. de Anima com. 14.

Ca. 14. circa princip. cap. magno: circa princ.

Et quia, vt dictum eſt, intelligentię quidditas eſt ipſamet intelligentia, ideo quidditas, vel eſſentia eius eſt ipſum quod eſt ipſa, & eſſe ſuum receptum à Deo eſt id, quo ſubſiſtit in rerum natura, & propter hoc à quibuſdam huiuſmodi ſubſtantiæ dicuntur componi ex quo eſt, & quod eſt, vel ex quo eſt, & eſſentia, vt Boëtius dicit.

Ca. prædic. 14. in prin. In lib. de Hebdom. c. 1.

¶Aſsignat rationem, quare intelligentiæ dicũtur cõmpoſitæ ex quo eſt: & quod eſt, Omne cõpoſitũ ex quidditate, quę eſt ipſum ſuppoſitum & eſſe eſt compoſitum ex quo eſt, & quod eſt: intelligentiæ ſunt compoſitæ ex quidditate, quæ eſt ipſa intelligentia, & eſſe quo ſubſiſtunt. ergo ſunt cõpoſitæ ex quo eſt & quod eſt. Omnia aſſumpta ex prædictis ſunt manifeſta,

Sco. 3. d. 6. q. 1.

QVAESTIO XI.

Num eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentia diſtinguantur realiter.

CIRCA ſupradicta duæ dubitationes ſunt. Prima eſt, an eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentia diſtinguantur realiter. Secunda eſt: an intelligentiæ ſint compoſitæ ex actu & potentia.

¶Circa primam tria agenda ſunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ, Tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primum Scotus in tertio ſententiarum, diſtinctione ſexta. quæſtione prima, opinatur eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentiam rei eſſe idem realiter: licet diſtinguãtur ex natura rei, ſicut modus intrinſecus & quidditas cuius eſt: ſicut nec albedo diſtinguitur à ſuo modo intrinſeco gradu ſcilicet, vt tria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci poſſent rationes Scoti: quia tamen vnionem naturæ humanæ cum ſuppoſito diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto ſuo nunc recitandas primo cenſui.

Antoni⁹ Trõbeta in Quolibet medıali.

¶Primò arguit, vt ipſe dicit, contra fundamẽtum Thomę ſic Manẽte eadẽ ratione, manet idem effectus: ſed tota ratio quare ponitur ab iſtis, eſſentiam differre ab eſſe eſt propter indifferentiã eſſentiæ ad eſſe & non eſſe: nam, vt dicũt, lapis eſt in potẽtia, vt ſit & non ſit. ergo vbi talis indifferẽtia inuenitur. ibi ponẽda eſt talis diſtinctio: ſed ita eſt, ꝙ eſt cõſimilis indifferentia eſſe ad eſſe & non eſſe (eſſe enim roſæ in hyeme non eſt, in vere autẽ eſt) cõſimilis etiã indifferẽtia eſt eſſentiæ ad eſſentiam & nõ eſſentiam, eſſentia nanq; creaturæ ab ęterno nõ eſt; ergo eſſe differt realiter ab eſſe, & eſſentia differt ab eſſentia, quod eſt ridiculũ.

¶Præt

Secundò. ¶ Prętereà, Quãdocunq; sunt aliqua duo essẽtialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine cõtradictione fieri absq; posteriori: sed essentia nõ potest fieri sine existentia. ergo Minor patet: quia essentia particularis, q̃ sola fit, necessariò est existẽs.

Tertiò. ¶ Preterea, Quæcunque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ.

Quart'. ¶ Prętereà, Nulla res componit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à sua existẽtia. Tenet cõsequẽtia: quia existẽtia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rẽ esse realiter, quã existere, & econuerso. Antecedens est de se notũ, ridiculũ est enim dicere quòd aliquid cõponas cũ sua realitate.

Quintò. ¶ Pręterea, Homo verus nõ componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione: ergo quidditas non componit cũ sua existẽtia. Consequentia patet ex eo, quòd rei existentia nihil aliud est, quàm positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non videtur bene intelligibile.

Sextò. ¶ Pręterea, Existentia & essentia habẽt idẽ cõtradictoriũ, ergo non distinguũtur realiter, Consequẽtia est nota: antecedẽs verò manifestatur ex eo, q̃ nihil est q̃ priuet esse, quin priuet essentia: nec est aliud nihil priuãs esse: & aliud nihil priuans essentia.

Septimò. ¶ Pręterea, Homo in potentia nõ cõponit cum homine in actu: ergo essentia & existẽtia nõ cõponunt: & cõsequenter non realiter distinguũtur. Cõsequẽtia relinquitur ꝑ se nota: quia essentia est impotẽtia, existẽtia verò est actualitas eius. Antecedẽs verò patet ex eo, q̃ actus, & potentia diuidunt ens, vt conditio diminuens, & perficiens: sicut verum & pictũ diuidunt animal, vt
Com. 7. Commentator dicit nono Meta. com. 7. homo ergo in potentia cùm non sit homo simpliciter, cùm sit homo in actu, solam conditionem distrahẽtem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

Octauò. ¶ Prętereà, esse existentiæ si est distinctum realiter à quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: quod enim non sit accidẽs vt concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut compositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

Nonò. ¶ Pręterea, Existẽtia & essẽtia distinguũtur realit: ergo in qualibet generatiõe substãtiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Cõsequẽs est impossibile: ergo, &c. Cõsequẽtia probatur quo ad vtranq; partẽ, supponẽdo duo. Primũ est, quòd cõpositum per se vnũ fit ex per se actu, & per se potẽtia, ex octauo Metaphysicę, vbi nullã causam nouit Arist. quare cõpositum
T. c. 15. substãtiale est per se vnum, nisi quia materia est per se potẽtia, forma verò per se actus. Secundò supponitur, q̃ essentia est per se potentia: existentia verò per se actus. Ex quibus cõcluditur, q̃ id quod resultat ex esse & essentia, est per se vnum, quo dato, sequitur q̃ erunt duo cõposita per se vnitatẽ habentia: quorũ alterum erit cõpositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cùm vnumquodq; per se vnum natum sit terminare generationẽ, ergo in generatione erũt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erũt etiã duo termini formales, s. existẽtia & forma substãtialis: quod etiam probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tã existẽtia, quã forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essẽdi, est ratio generãdi: sed existẽtia est ratio essendi. ergo est ratio generãdi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per seipsum cõpositum nõ generatur per esse sic, quòd esse sit terminus generationis, ergo nõ habet esse per ipsum esse. Consequẽs est falsum, ergo altera præmissarũ: nõ maior, ergo minor.

Decimò. ¶ Prætereà, Ex existẽtia & essentia fit per se vnũ: ergo datur processus in infinitũ in essentiis. Cõsequẽs est impossibile: ergo, &c. Antecedẽs patet ex præcedẽti ratione: & probatur sic, Nã sicut ex materia & forma resultat tertiũ per se vnũ: quia illa est per se potentia, hęc per se actus: ita ex existẽtiã & essentia, cũ etiam existẽtia sit per se actus, & essentia per se potẽtia, eadẽ enim ratio est. Cõsequẽtia aũt probatur: quia si ex esse & essentia fit tertiũ per se vnum, cùm illud iterum distinguatur à sua existentia, cõponet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se vnũ: & iterum arguitur eòdem modo de illo: & sic in infinitum. Hæc de primo.

Opin. S. Tho. 12. contra Gen. c. 52. QVO ad secundum, opinio S. Thomæ ab eo posita in secundo contra Gentiles. c. 52. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existẽtię distinguuntur realiter: & licet hęc conclusio nunc in textu probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

Prima ratio. ¶ Prima est, Omnis essentia creata habet aliq̃d sibi realiter coniunctũ, prӕter suũ esse: nullũ esse receptũ habet aliquid sibi annexũ præter se: ergo nullũ esse irreceptum est essentia creaturæ, & cõsequenter esse & essentia nõ sunt idẽ: esset enim ipsum esse irreceptũ, si esset idẽ essentiæ, sicut & ipsa essẽtia irrecepta est, de substãtiis loquẽdo. Maior est nota ꝑ se: Sortes enim præter suũ esse habet quantitatem, albedinem, & simil. Similiter substãtiæ separatæ, vt nũc supponimus, habent aliquod accidẽs, puta actũ intelligẽdi saltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmatiõis, negatio erit causa negationis: sed ꝑcisa causa, quare esse habeat aliquid prӕter se annexũ, est, quia esse est receptũ in alio, in quo potest recipi aliud: q̃ patet ex hoc, q̃ esse substãtiale Sortis & esse album eiusdẽ nulla alia ratione adunatur, nisi quia vtrũq; recipitur in Sorte: sunt enim tantùm vnũ subiecto. Cùm ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexũ.

¶ Cõfirmatur hoc: quia esse substãtiale Sortis, aut adunatur cum aliis præter se idẽticè, & hoc est manifestè falsum esse: esse enim substãtiale Sortis, non est esse album. Aut sicut potẽtia & actus: ita, quòd esse substãtiale sit potẽtia, & accidẽtale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alterius, cùm sit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, q̃ sit, scilicet receptum, aufertur etiam, q̃ possit habere aliquid sibi annexum: & hoc est quod Boëtius dicit in Hebdomadibus, quòd ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se cõiunctũ: ipsum verò esse nihil. *Capi. 1. pr positione 4.*

Secũda ratio. ¶ Secũda ratio ad idẽ est, Omne esse irreceptũ est infinitum simpliciter: nullũ esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptũ: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purum esse est infinitũ simpliciter: Omne esse irreceptũ est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatũ, quia non est purum, sed prædicamentis mixtum) esse enim limitatur per naturas prædicamentales: à quibus si deputetur, omni finitate carẽs infinitum omnino restabit. Minor verò etiam patet ex pręcedẽti ratione, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declaratur, Albedo si ponatur nõ recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantũ, & esset infinita in specie albedinis, vt de se clarum est: non enim potest à sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionẽ possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ. *3. dist. 3. q. 4.*

Nec valet id quod Antonius Trombeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum. dist. 3. q. vlt. quòd si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

Tertia ratio. ¶ Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificę absq; omni causa effectiua, distinguitur realiter ab eo, q̃ cõuenit illi, nõ nisi per aliquã causam effectiuã: sed pręd icata quidditatiua cõueniunt rei absq; omni causa effectiua: existẽtia aũt nõ conuenit rei, nisi ꝑ aliquod efficiẽs: ergo prædicata quidditatiua, & existẽtia rei distinguũtur realiter: Maior est per se nota. Minor etiã quo ad secundã partem est clarissima: quo ad primã verò declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respectu rosę, quæro an ista sit vera, Rosa est substantia corporea: si sic, habeo intentũ: si nõ, ergo sola absolutè sumpta nõ est in prato: & ꝑdicata primi modi possũt intelligi nõ ad esse rei, & diffinitio separatur à diffinito: quæ omnia nõ sunt imaginabilia, &c. Videt etiã hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone, s. Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boëtio, Hilario, Alberto, & eorũ sequacibus: licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo. *Videas bus° do. cõ. in 2. pos. c. 6. circa princ. 2. contra Gẽ. 52.*

QVO ad tertium respõdetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur pręmittendo, quòd arguens non vidit S. Tho. in fonte: vt enim apparet ex secundo contra Gentiles, vbi ex intẽtione septem rationibus fundat suam opinionẽ, seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostrę, licet illa ratio ex dictis S. Thomæ primo sententiarum, distinctione octaua, quæst. 4. artic. 2. elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur realiter à suo esse. Nec valet responsio sua dicens, quòd in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam à realitate existentię, quia hoc est voluntariũ. Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas Philosophi non dubitãt habere eandem realitatem existentię, cùm ex eis ponant vnum per se fieri. *1. dis. 8. q. 4. art. 2.*

¶ Ad argumẽtũ ergo cõtra hãc rõnem factũ dicit, q̃ falsum est, q̃ esse sit indifferẽs ad esse, & nõ esse, & essẽtia ad essentiã, & nõ essen

essentiã: nihil enim est indifferẽs ad aliqua duo: quorũ alterum sibi determinat in sua diffinitione: cõstat autẽ ꝙ esse est de intellectu esse, & essẽtia de intellectu essẽtiæ. Quòd aũt esse rosæ in hyeme nõ sit, sed in vere: hoc ideo est, q̃a essentia rosæ, cui sẽper sua p̃dicata quidditatiua adsunt, ad actũ essendi nõ peruenit, & non ideo, quia ipsum esse sit indifferẽs. Cũ aũt addit ꝙ essentia est indifferẽs ad essentiã, & non essentiam, quia nõ est ab æterno, nõ videtur intelligere vocẽ propriam: ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene sequitur, quæ rosa sit indifferẽs ad esse & nõ esse: sed nõ quòd sit indifferens ad rosam & non rosam: vt enim dicũt Alpharabius, Auicẽna, Algazel, & Albert[9], siue rosa sit, siue nõ sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si in aliquo termino mensuræ in his vti licet.

Ad secũdum. ¶Ad secundum negatur vtraq; præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actuali est.

Ad tertium. ¶Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: nõ enim requiritur ad distinctionem realem, quòd vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

Ad 4. ¶Ad quartum dicitur, ꝙ sicut esse est duplex, scilicet existentię & essentiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res cõponat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quòd componat cum realitate existentiæ: vnde essentia hominis absolutè in reali prædicamento, substantiæ scilicet reponitur: posita autem in rerum natura fit realis realitate existentiæ.

Ad quintum. ¶Ad quintum dicitur eodẽ modo: quia etiam verũ conuertitur cũ ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentiæ & existẽtiæ, homo verus veritate essentię non cõponit cum tali veritate, quæ nihil aliud est, quàm fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiuè: componit autem cum sua veritate existentiæ: id est cum esse, quòd fundat hanc veritatem, homo est similiter dicitur de affirmatione.

Ad sextũ c.12. ¶Ad sextũ negatur antecedẽs: cuius probationis vtrunq; assumptum est falsum. Cũ enim quot modis vnũ oppositorum dicitur, tot dicatur & reliquũ (in primo Topicorũ) sicut ens dupliciter dicitur, s. ens quidditatiuũ & existẽtiæ: ita nõ ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiuè, & nihil existenter; homo enim absolutè sumptus cùm sit in prædicamẽto substãtię, est ens quidditatiuè, non tamen extrà nihil oppositum actuali existentiæ: & ideo aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentiæ, & aliud, quod opponitur existentiæ actuali, &c. & similiter alia est negatio essentię & alia est negatio existentię.

Ad septimum ¶Ad septimũ negatur cõsequentia: nõ enim idem est dicere, homo in potẽtia cõponit cum homine in actu & essentia cõponit cum existẽtia. prima enim est falsa quia idem nõ cõponit cum seipso: secũda autẽ est vera, quia extrema realiter distinguũtur, vnde non est eadẽ proportio existẽtiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hominẽ in potẽtia. Inter prima enim est proportio potentiæ receptiuè ad actũ: & distinctio realis vtroque extremo posito extra causas suas: inter secunda verò non, sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

Ad octauum. ¶Ad octauũ negatur antecedẽs: existentia enim substantiæ est substãtia, & existẽtia accidẽtis est accidẽs & (vt suprà patet) existentia substãtiæ non est materia, nec forma, nec cõpositum, sed *In hoc eodẽ ca.* actualitas omniũ eorũ & sic est reductiuè in genere substantię. Sed cõtra hoc instat arguẽs sic, Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principiũ ipsius: sed esse non est principium substãtiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiuè.

Ad hoc dicitur, quòd cum esse sit vltima actualitas rei: & vltimum in generatione sit primum in intẽtione esse in genere sub- *Cap. 6. par.3.* stantiæ vt principium formale vltimatum ipsius substantiæ: per hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substãtialis: etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infrà declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

Ad 9. T.c. 15. ¶Ad nonũ negatur cõsequentia. Ad cuius probationem dicitur, ꝙ primũ suppositum malè intellectũ adducitur. eo quòd Aristo. 53. Met. tex. com, 15. quem arguẽs adducit, non dicit quòd ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed quòd ideo res habẽs partes est vna: q̃a altera est actus, altera verò potẽtia, & intelligendũ est (sicut suprà declaratũ fuit) si ad compositio- *In hoc eodem capitul.* nem realẽ referatur, scilicet quòd altera pars est pura potẽtia, eo ꝙ ex duobus actibus non fit tertiũ per se vnũ: modo quidditas rei & existẽtia eius nõ se habẽt sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, vt patet: vnde autoritas illa nõ est ad propositũ. Relinquitur ergo falsum esse ꝙ essentia fiat tertiũ per se vnum & cõsequenter probatio cõsequentiæ quo ad primam partẽ nihil valet, quia nõ sunt ibi duo composita. Ad probationem vero cõsequẽtiæ quo ad secundã partem dicitur, quòd non inconuenit generationẽ habere duos terminos formales difformiter, vnũ primò, alterũ secũdario: terminus formalis generatiõis primus est forma, secundarius aũt esse, sicut per oppositũ creatiõis terminus formalis primò est esse: secũdarius verò forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶Quòd si intendat probare, ꝙ esse sit terminus generationis primò respondetur & dicitur ꝙ id quod assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generãdi. falsum est: licet enim sit verũ, ꝙ id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quòd generetur: nõ tamẽ est verũ, quòd eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generãdi, & ratio est: quia res per generationẽ nõ exit de nõ esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formã, vt dicit *To.c.75.* 1. Phys. creationis enim est propriũ, vt res transferat de nõ esse omnino ad esse quo fit vt esse, quod est primò ratio essendi, meritò sit & primò ratio primæ productiõis, quæ est creatio: & forma, quę est, secũdariò ratio essendi, sit prima ratio secũdę produ- *T.c.66. & 67.* ctionis, generationis scilicet. vnde & primo Phys. principia generationis ponũtur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdẽ rationis. falsa enim est Maior, alius nãq; est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundariò, per se autem primò: generatur verò econuerso.

Ad decimũ. ¶Ad decimũ patet respõsio ex dictis, falsum eñ est antecedẽs.

Secũdum dubiũ. supra q. intelligẽtia sint composita ex actu & potentia. opinione, Scot. 1. d.8. q.2. CIRCA secundum dubium sciendum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima non esse actus omnino puros: sad admixtionem in se potentia habentes: verũ diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet & potentia eis insunt.

¶Et vt reliquos omittam[9], ne limites intẽtionis nostrę egrediamur. Sco. in primo sentent. dist. 8. q. 2. opinatur omnem creaturam esse cõpositam ex actu & potẽtia hoc homo, quia quælibet creatura cũ non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cùm sit definita ad tale genus, vel speciẽ, seu gradum perfectionis, oportet ꝙ habeat in se negationem alterius perfectiõis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua p̃fectiõe in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quęlibet res est cõposita ex actu & potẽtia obiectiua, ex eo enim ꝙ est, habet in se actũ: ex eo verò, ꝙ est ens possibile, habet in se potẽtiam, possibile nanque à potẽtia dicitur. Cùm autẽ solus Deus sit actus non possibilis, id est nõ potẽs terminare actionẽ alicuius agẽtis sui factiui: intelligẽtiæ apud ipsum erunt cõpositæ ex actu & potentia obiectiua tantum: quia nullã in earum substãtia receptiuã formam ponit.

S. Thomas autem ex fundamẽtis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probatiões, *Ratio. Sco. vbi supra.* sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit cõtra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est cõpositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quæro, an sit simplex, an cõposita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

Respondetur. ¶Ad hoc facilimè respondetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostræ, cũ nanq; dicitur, quòd quodlibet aliud à Deo est cõpositum (ly Quodlibet) distribuit non nisi pro his, quæ verè sunt, & propriè esse habent: quæ apud Ari- *Septiõ Meta. T.c.27. 1.q.pra.* stot. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositũ tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu: & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Sortis enim quidditas, vt decrarauimus distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, vt dicamus omnem entitatem qualitercunq; esse cõpositam: Componẽtia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cùm subsistant habere in se quidditatem, & existentiã adunatas vt potentiam & actũ: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione: sed linguam coercere debet.

Facille est numerum intelligẽtiarũ inuenire cum sint cõposita ex actu & potẽtia. c.5. c. magistro curca c.fi. cap.5. Et quia in intelligentiis ponitur potentia & actus, non erit difficile inueniri multitudinem intelligentiarum: quòd esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Com. in tertio de Aĩa, quòd si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substãtiis separatis. Est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potẽtiæ & actus, ita quòd intelligẽtia superior: quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc completur in aĩa humana, quæ tenet vltimum gradũ in intellectualibus substantiis. vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Commentator

tertio

tertio de Anima dicit: & ideo Philosophus comparat eam *Tertio de Anima. T.c.14.* tabulę rasæ, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substãtias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, vt res materiales trahatur ad participãdum esse suũ: ita quòd ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quãuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formę plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum, quòd esse earum sine materia non est: in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum: quæ sunt propinquissimæ materię, vnde nec aliquam operationẽ habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.

¶In hac sexta & vlt. parte huius cap. de multitudine intelligentiarũ agẽs primò proponit duas cõclusiones: quarum prima est, ꝙ secundum fundamẽta prædicta non est difficile inuenire pluralitatẽ intelligẽtiarum. Secunda est, quòd absq; talibus fundamẽtis impossibile est inuenire in eis pluralitatẽ: & hoc quidem nõ nisi autoritate Cõm. 3. de Anima. com. 14. Probatio verò primæ cõclusionis est: quia quãdocunq; est aliquod mediũ per participationẽ vtriusq; extremi plurificatur penes maiorẽ participationẽ vnius & minorẽ alterius: verbi gratia, Imponatur nomẽ coloribus mediis, & vocẽtur A: tũc A quia est inter albedinẽ, & nigredinẽ mediũ, per participationẽ multiplicatur in plures species: puta pallidũ, croceũ, citrinũ, propter maiorẽ appropinquationẽ ad albedinẽ & recessum à nigredine, & ecõuerso: sed intelligẽtia est quid mediũ secundum præhabita inter duo extrema, scilicet actũ purũ, & puram potentiam, participans naturam vtriusq;: quia habet actum coniunctum potentiæ: ergo intelligentias plures esse: ex hoc fundamento facilè perpendi potest, scilicet ex eo quòd sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horũ euidẽtiam est sciẽdum, quòd in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actus purus omnino, & materia prima pura potẽtia omnino: reliqua omnia sunt inter media, vtpotè habentia actum & potẽtiam: & attẽditur eorũ essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationẽ & elongationẽ ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturã act⁹, q̃ aliud, & illud quàm aliud: ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quantò enim res est actualior: & minus potẽtialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participãt actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantũ actualitatis sortitę sunt, vt adeò propinquę sint actui puro, ꝙ per se absq; materia subsistant, vtpotè ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentię, cuius puritas est ratio materię ꝙ sit extremum: & inter has tãta latitudo est secũdum maiorẽ & minorem participationem actus & potentiæ, vt vlima earũ tantum potentialitatis habeat, quod materiã informet (anima, scilicet intellectiua.) Hęc eñ inter omnes formas subsistẽtes elongata est maximè ab actu puro: propter quod cõtingit ꝙ adeo appropinquat alteri extrémo, vt materiã ipsam recipiat & ad eius esse trahat̃. Aliæ autẽ formę tantùm potentialitatis habent, ꝙ à materia depẽdent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dũ quædam quibusdã actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formã) vnde formæ elementorum, quæ sunt maximè potẽtiam habẽtes, vtpotè materiæ ꝓpinquissimæ, nullius sunt principia operatiõis, nisi per materiales qualitates, scilicet caliditatẽ, frigiditatẽ. Formę verò mixtorũ, vtpote eleuatiores à materia altiori mõ operantur: sicut adamas trahit ferrũ non ratiõe caliditatis, aut frigiditatis. sed ex naturę proprietate. Formę aũt animaliũ lõgè actualiores dignoscũt̃, cũ seipsa mouere & alia discernere intuemur.

EX his nõ solùm percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatẽ intelligẽtiarum cognoscẽdam, sed etiã ꝙ impossibile est fingere illam absq; hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo: quod actu & potentia caret; Commune est nanq; omnib⁹ extremis, si extrema sunt, latitudinẽ in seipsis nõ cõpati: essent enim vlt. & nõ vltima, vt de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quęritur, quę vtriusq; extremi naturã sapiãt. Et quia intellectualẽ naturã, quàm ex hoc, ꝙ intellectualis est, scimus actualitatem habere, nõ cognosceremus habere potẽtiam admixtã, nisi viderem⁹ animã nostram illã habere, cùm potentia æquiuocè dicatur de potẽtia rerũ intellectualium, & de potẽtia rerũ sensibilium: & sine potẽtia non potest intelligi multitudo substantiarũ intellectualiũ: ideò Cõmẽtator ait, ꝙ si nõ esset nota natura intellectus possibilis, non possemus intelligere pluralitatem in substantiis abstractis.

Notanda sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Cõmentatoris adducitur, ꝙ si nõ esset nota natura intellectus possibilis, nõ possum⁹ scire pluralitatẽ in substãtiis immaterialib⁹. *Tertio de Anima. c. 5. fin.*

¶Secundum est, quòd S. Tho. non dicit animam intellectiuam esse adeò potentiæ participem, vt forma materialis sit: sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse vnum & idem esse: quod est independens à corpore.

Primo dicto videtur obuiare processus Arist. 12. Met. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum cõcludit, & nullo modo meminit actus, & potentię. *T.c.43.* Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est cõcludere pluralitatem substantiarum intellectualiũ: licet enim idẽ subiecto sint motores orbiũ, & substãtiæ immateriales: differũt tamen ratione, adeò vt ad diuersas scientias pertineat, secundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum vt sic concludi possit: non tamẽ pluralitas substãtiarum intellectualium vt sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Thom. ꝙ intelligẽtiarum, inquantum intelligẽtiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur à nobis: *Com.6.* licet earũ, inquantum motrices sunt orbium, ex suorũ effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd venatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innotuit pluralitas substãtiarum intellectualium possibilis quęrit ex numero motuũ, quot sunt. Quòd autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potẽtiam admixtam, potest persuaderi ex eo, ꝙ supponitur ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita vt vnus vnũ tãtum moueat orbẽ. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tardius (vt dicit̃ secũdo Cæli) textu com. 71. *T.c. 71.* Talis enim proportionis, seu commensurationis, cùm alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis. reliquum extremum à potentia omnino denudatum putandum non est: imò à sano intellectu non est intelligibile.

Propter secũdum intelligẽdum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilium, scilicet & sensibiliũ. Ordo sensibiliũ materialis est materiam sibi necessariò vẽdicans: omnes enim substãtię sensibiles materiã habẽt, licet diuersimodè: vt dicitur octauo Met. tex. com. 3. & 12. *T.c.3. & 12.* Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non depẽdens. Intelligibile enim est vnumquodque per separationem à materia: vbi dicitur 3. de Anima tex. cõ. 11. *& 14. T.c. 11.* Cùm ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum verò sit sub forma intelligibilis ordinis, extrà limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quòd capacitatem eius transcendit, scilicet esse rei à se nõ dependentis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi secũdum doctrinam Dionisij in libro de Cælesti hiera. cap. ideo supremum inter sensibilia: homo, scilicet seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectiuæ, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, quòd materia trahitur ad esse eius, eleuatur eñ materia ad superius.

AD euidentiam tertij adducendę sunt rationes Scoti cõtra hoc dictum S. Thomæ, vt magis veritas elucescat. *Nũ esse animæ sit etiã ipsius corporis.* Scot. in quolibet q. 9. & 4. sent. dist. 43. quæst. 1. sex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstiõne vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idem numero redire. in qua tam ipse, quàm Scotus vbi supra S. Thom. opinionem non suam attribuunt de eo, quòd ibi quærit: & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes de facili enuntiant. *Sco. quo. q. 9. 4. dis. 43. q. 1.*

¶Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idẽ: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus, *Primò.* Cõsequens est cõtra S. Thom. prima parte, q. 69. vbi dicit animam habere perfectiorem statũ in corpore, quàm extrà. Consequẽtia autem probatur: quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quòd aliquid cõmunicat alteri, licet alterũ perficiatur ex hoc: cõmunicare enim licet supponat perfectionem in cõmunicante, non tamẽ dat illam ei: modo anima in corpore sit semper retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solò quòd causa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori. *Confirmatio.*

¶Pręterea, Anima habet idem esse cum homine: ergo homo nõ est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. *Secũdò.* Antecedens est falsum: consequẽtia verò probatur quia quęcunq; habẽt omnino idem esse sunt æquè perfecta in essendo, vel saltẽ id, cui cõmunicatur illud esse nõ est perfectius in essendo cõmunicante.

¶Præterea, Hom[...]t homo, eſt tertium ens realiter diſtinctum ab vtraque ſui parte, ſcilicet anima & corpore: ergo habet proprium eſſe aliquid ab eſſe partiũ: & conſequenter non eſt idem eſſe animæ & hominis. Tenet conſequentia, quia diſtinctum ens debet habere diſtinctum eſſe.

Quartò. ¶Pręterea, Eſſe hominis in morte corrũpitur, eſſe aũt animę nõ corrũpitur: ergo eſſe animę & hominis nõ ſunt idẽ. Cõſequẽtia plana eſt, & antecedẽs probatur, quia ſicut generatio terminatur ad eſſe cõpoſiti, ſcilicet hominis: ita corruptio ad eſſe ipſius.

Quintò. ¶Præterea, Homo poſt mortẽ nõ manet: ergo nec eſſe eius. Tũc vltrà, Eſſe hominis nõ manet poſt mortẽ: ergo eſſe animę & hominis nõ eſt idem: cũ eſſe animę remaneat. Proceſſus totus clarus eſt excepta prima conſequentia: quæ probatur ex eo ꝙ nullius actuale eſſe inuenitur, cùm illud cuius eſt, non inuenitur.

Sextò. ¶Pręterea, In homine eſt alia forma præter animã; ergo in ea eſt aliud eſſe pręter eſſe animæ. Cõſequẽtia eſt nota: q̃a quælibet forma habet propriũ eſſe: antecedẽs verò aliàs probatũ eſt.

1. par. q. 76. a. 4. q. de a. q. 9. quo li. 1. q. 5. 1. par. q. 76. ſupra 3. & 4. Potẽtia Dei. q. 3. & a. 9. neq; forma elementorũ 1. q. 76. a. 4. b. Differẽtia. Inter hominem & alia cõpoſita materialia.

Antequam ad argumẽta hæc reſpondeatur, aduertas primò, fundamẽtum S. Tho. vniuerſaliter eſſe, in omni cõpoſito nõ inueniri niſi vnũ eſſe ſubſtãtiale actualis exiſtentiæ, de quo nunc ſermo eſt eo ꝙ vnam tãtùm formã ſubſtãtialem in cõpoſito tenet, ab vna enim forma non eſt niſi vnum eſſe ſubſtantiale. Sed inter eſſe hominis & eſſe aliorũ diuerſitas eſt, quòd licet tã eſſe hominis, quàm aliorum primò ſit actus ſuppoſiti, vt quod in homine: tamẽ totũ cõpoſitum mẽdicat illud eſſe à forma: cuius eſt primò actus, vt proprij & cõpleti principij: in aliis verò cõpoſitis forma mẽdicat illud a cõpoſito. Et eſt ratio diſparitatis: quia in ſolò homine, qui ſupremum tenet locũ inter ſenſibilia, ordo inferior, ſenſibilis ſcilicet, trahitur ad ordinẽ ſuperiorẽ intelligibilem & immaterialẽ. Vnde eſſe hominis, cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quã homo, ſicut & ipſa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima: cui eſt propriũ: vtpotè ad ſuum pertinẽs genus: & inde eſt ꝙ poſt mortem hominis anima remanet, eſſe etenim propriũ indepẽdens erat à compoſito corrupto: & ſic illud retrahendo ad ſe ſubſiſtit. Cæterorum verò eſſe, cùm ſint eiuſdem ordinis cum compoſitis, quibus attribuũtur, ſicut & formæ à quibus fluunt, formę ipſæ mendicant à compoſitis, ſicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quãdiu in compoſitis ſunt. vnde corruptis compoſitis ipſę (cum ſine exiſtentia remanere non poſsint) deſinunt ſtatim.

Aduerte ſecundò pro reſolutione argumẽtorum tres propoſitiones. Prima eſt, ꝙ cùm duplex ſit perfectio rei prima ſcilicet & ſecũda, res creata potẽs cauſare, etſi nõ efficiatur perfectior ſm defectionẽ primã, ex hoc ꝙ actu cauſat, efficitur tamẽ perfectior ſm perfectionẽ ſecũdam. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo ꝙ eſt magis in actu res actu cauſans re in potentia cauſante. operatio enim eſt actus ſecũdus cauſæ, perfectio autem actualitatẽ ſequitur, ſicut imperfectio potentialitatẽ. Secũdò patet ex eo quòd vnumquodque eſt perfectius coniũctum ſuo fini, quàm ſeparatum ab illo: res aũt actu operans coniuncta eſt ſuo fini intraneo, qui eſt operatio: iuxta illud ſecundi de Cælo & mundo

T. c. 17. tex. com. 17. Vnumquodque eſt propter ſuam operationem. Tertia patet idem, ꝙ vnũquodq; quantò eſt ſimilius Deo, tantò perfectius eſt: res autem actu cauſans eſt ſimilior Deo, quã non actu cauſans: quia non ſolùm aſsimilatur Deo ſecundum hoc, quòd eſt, ſed etiam ſecundum hoc, quòd eſt communicare ſe aliis.

Libro de Hebdomadib⁹ 1. q. 8. arti. 1. ¶Secũda propoſitio eſt, Res eſt perfecta ſimpliciter nõ propter perfectionẽ primam, ſed propter vltimam. Hoc traditur à Boëtio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud eſſe, quòd ſunt, & aliud eſſe, quòd bona ſunt: & declaratur à S. Thoma, prima parte. quæſt. 5. arti. 1. ad primum.

Ad primum. 1. q. 6. ar. 3. c. Triplex perfectio rei. ¶Ad cuius intellectũ nota, ꝙ, vt idem dicit prima parte, q. 6. art. 3. triplex eſt perfectio, rei, ſ. prima, ſecũdum quam res cõſtituitur in ſuo eſſe, ſicut prima perfectio hominis eſſe ſuum ſubſtantiale. Secũda verò eſt, ſm quam eſt potẽs proximè ad ſuas perfectas operatiões: ſicut vires animæ & habitus eas informãtes, quibus homo in perfectã operationẽ poteſt exire. Tertia autem perfectio eſt, ſecũdum quã cõiungitur ſuo fini: ſicut ſpeculatio, quæ hominẽ ſubſtantiis ſeparatis vnit. Manifeſtum eſt aũt, non eſſe hominẽ ſimpliciter perfectũ, qui ſola naturæ bonitate gaudet: aut qui a ꝓprio fine procul eſt, vnde ordo entis ſimpliciter

Oppoſito modo dicitur ordo entis ſimpliciter, & ordo perfectionis ſimpliciter. ad ens, ſm quid oppoſitus eſt ordini perfecti ſimpliciter ad perfectum ſm quid: ſecundum nanq; eſſe ſubſtãtiale homo ens ſimpliciter dicitur, perfectus aũt ſm quid: ideo enim qui nullam aliã perfectionem habet, niſi quia eſt homo perfect⁹, nõ aſſeritur ſimpliciter, ſed cũ additione dicimus, ꝙ eſt perfectus ſm eſſe ſubſtantiale. Secundũ verò eſſe accidẽtale. quale eſt habituum & operationũ, ens ſecundũ quid homo dicitur, perfectus autem ſimpliciter. nihil enim tunc ſibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominem exiguntur. Patet ergo intenta propoſitio, quod ſcilicet res eſt perfecta ſimpliciter ex vltima perfectione.

¶ Tertia ꝓpoſitio eſt iſta, Realis pars eſſentiæ perfectior eſt in toto exiſtens, quã ſeparata: & declaratur ſic, Vnumquodq; eſt perfectius, cùm eſt in complemento ſui eſſe ſpecifici, quàm cùm deficit ab illo: pars autem eſſentialis, quando eſt in toto, eſt in cõplemento ſuæ ſpeciei, ad cuius integritatem eſſentialiter ordinatur: cùm autem eſt ſeparata ab eo, iam cum eſſe completo ſpeciei non eſt natura ſpecifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur eſt in toto pars eſſentialis, quàm ſeparata.

¶Ex quibus ad propoſitum deſcẽdendo, dicimus perfectiorẽ ſtatum habere animã intellectiuam in compoſito, quám extrà: eo ꝙ quãdo eſt cõiuncta corpori, habẽt nõ ſolũ perfectionem primã, quæ eſt eſſe, ſed etiam perfectionem ſecũdam, influendo vires ſuas corpori, & cõmunicãdo ſe: & ſic ſimilior eſt Deo, quàm ſeparata: licet Deus omnino immaterialis & incõponibilis ſit: ſicut cor motũ ſimilius eſt Deo, quàm non motum, licet Deus ſit omnino immobilis, perfectio enim eorum conſiſtit in hoc.

¶Eſt pręterea perfectior in corpore: quia in eo habet cõpletum eſſe ſpecificum, quod non niſi partialiter obtinet ſeparata. quãuis enim integrũ eſſe exiſtentiæ retineat ſeparata, quod in compoſito habebat: non tamen habet tunc integrũ eſſe eſſentiæ cõpletum in ſpecie eo modo, quo nata eſt habere, ſcilicet vt pars *q. de. a. q. 1. 16.* in toto: ad quod tamen habẽdum non accidentaliter, ſed eſſentialiter ordinatur: vnde falſum eſt, animam ſeparatam retinentem, idem eſſe actualis exiſtẽtiæ, & nihil niſi ſui cõmunicationem ex ſeparatione perdidiſſe: amiſit enim eſſe quidditatiui ſpecifici integritatem, quãdoquidem in ſua ſpecie integra non manet: vnde & beatus Tho. in quæſtionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia eſſentialia alicuius ſpeciei ordinari, non ad eſſe tantũ, ſed ad eſſe huius ſpeciei. Licet igitur animal poſsit per ſe eſſe, non tamẽ in complemento ſuæ ſpeciei eſſe ſine corpore.

Ad primum. AD primum ergo argumentorum negatur conſequẽtia. Cuius probationem patet ex prima propoſitione aſſumere falſum: licet enim cõmunicare ſupponat primã perfectionem, in communicante, tamen perficit ipſam perfectionẽ ſecunda, qua res perfectior ſimpliciter dicitur: imo apud Dionyſium ſupremum, quod participãt creaturæ, de Deo eſt, quòd cõmunicatiuæ ſunt.

¶Dicitur ſecundò, ꝙ etiam minor probationis eſt falſa, ſ. quòd anima ſeparata hoc ſolò careat, ſcilicet communicatione ſui, vt patet ex tertia propoſitiõe: caret enim integritate ſpecifici ſui, eſſe: & hoc eſt primum & principale quod reddit imperfectiorem animam ſeparatam: ideo nanq; caret perfectionibus ſecundis, quia caret integritate ſpecifica, & non ecõuerſo. *Ad confirmationem.* Ad confirmationem patet ex prima propoſitiõe: quia cauſa creata ex hoc, quòd cauſat, habet perfectionem ſecundam, cuius priuatio imperfectio magna eſt: & in propoſito aliquid plus eſt: quia anima ſeparata non ſolum deſinit cõmunicare ſe, & vires ſuas: ſed eſt *q. de ſpiritualib⁹ crea. q. 3. 5.* eſt in ſtatu tali, in quo impeditur à ſui & virium ſuarum cõmunicatione. & hoc eſt ſignum imperfectionis non modicæ: & eſt ea, quam diximus, ſcilicet ſeparatio à completo eſſe quidditatiuæ ſuæ ſpeciei: vt expreſsè habetur à Sancto Thoma, in quæſtione de ſpiritualibus creaturis, quæſt. 2. ad quintum.

Ad ſecũdum. ¶Ad ſm negatur cõſequẽtia. Ad probationẽ dicitur, ꝙ cum eſſe ſit duplex, quidditatiuum & exiſtentię actualis: primum non remanet in anima niſi partialiter. homo verò habet illud integraliter: & ſm tale eſſe homo eſt perfectior in eſſendo. Quo ad eſſe aũt exiſtentiæ poteſt dici homo perfectior, quo ad modũ habendi hunc, ſcilicet quia habet illud vt ſuppoſitum. anima autẽ ſecundum aliũ modum perfectior dici poteſt: inquantum. ſ. tale eſſe eſt ſibi, & non homini proprium, modo ſupra declarato: vnde ſe habẽt in hoc homo & anima ſicut excedens & exceſſum.

Ad tertium. ¶Ad tertium negatur cõſequentia, de eſſe actualis exiſtentiæ loquendo: non enim res diſtincta realiter ab alia habet aliam exiſtentiam ab illa: iam enim dictum eſt, partes & totum habere idem eſſe. Conceditur autem conſequentia de eſſe eſſentiæ: ſed hoc noſtro fauet propoſito.

Ad 4. ¶Ad quartum dicitur ſicut antè, quod ſi in antecedente ſit ſermo de eſſe eſſentiæ, verum aſſumitur in prima eius parte, ſed non in ſecũda: liquet enim ex ſupradictis, quòd eſſe ſpecificum completum animæ corrumpitur.

¶Si aũt ſit ſermo de eſſe exiſtẽtiæ, poteſt dupliciter intelligi. Primò, ꝙ eſſe actualis exiſtentię hominis deſinat ſimpliciter. & ſic eſt falſum: retrahit enim anima illud ad ſe. Alio modo põt intelligi, quòd eſſe hominis in morte deſinat eſſe hominis, id eſt deſinat informare hominẽ. & hoc modo cõceditur: ſicut enim de generatione hominis ſpecialẽ ſermonem facimus, & non ſic de cęterorum propagatione animalium, dicente Ariſt. in ſecundo *Cap. 3.* de Generatione animaliũ, c. 3. quòd intellectus tantum venit ex intrinſeco, & ipſe ſolus eſt diuinus, eo ꝙ operatio ſua nõ habet cõmunicationem cum operatione corporali omnino. ita de corruptione eiuſdẽ ſpecialis ſermo eſſe debet, dicẽte eod. 12. Met. *T. c. 17.* tex. com. 17. quòd in quibuſdam nihil prohibet formam remanere poſt, vt ſi eſt anima talis: non omnis forſan, ſed intellectus.

Ad quintum. ¶Ad quintũ negatur prima cõſequentia. Et ad probationẽ veniendo dist

do distinctione facta dicitur,q cum esse actuale hominis dupliciter sumatur, scilicet secundum se,seu simpliciter. Alio modo prout est huius: primo modo remanere nō est impossibile corrupto homine:secūdo modo non est intelligibile, q remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quādo id,cuius est,non inuenitur:potest tamen simpliciter inueniri: & ratio est in proposito sæpè iam dicta: quia id esse non est propriū homini,sed animæ: ideo oportet q inueniatur semper quando est id, cuius est proprium:etsi designat id,cuius erat vt cōmunicatum.

Ad sextum. ¶Ad sextum negatur antecedens.Ad probationes verò alias factas sunt responsiones aliàs datæ: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiæ, quòd vnum omnino est esse animæ intellectiuæ, & hominis, quod secundum se independens est à corpore,vtpotè non causatum ab illo: quia non est eductum de potentia materiæ,licet prout est huius,scilicet hominis,non nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quónam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat,exponit.

Essētia diuina est ipsū eius esse.

HIS visis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis.Inuenitur autem triplex modus habendi essentiam in substantiis:aliquid enim est sicut Deus,cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniuntur aliqui Philosophi dicentes, quòd Deus habet essentiam:quia essentia eius non est aliud,quàm esse eius.

¶Hoc est principiū capituli sexti,quod diuiditur in quatuor partes.In prima agitur de essētia Dei. In secūda de essentia intelligētiarum & animæ.In tertia ostēditur, quomodo ista se habeat ad intētiones logicas. In quarta replicat de essentiis cōpositis. De essentia ergo Dei positurus duas cōclusiones, & exclusurus duos errores ponit primā conclusionem affirmatiuam talem,Essentia in Deo significat ipsum esse eius: Hāc conclusionem non aliter,quàm ex supradictis deducendo ponit: fuit nanque suprà probata, & ab omnibus est cōcessa. Est aūt intellectus conclusionis, q esse actualis existētiæ diuinum est ipsa quidditas eius: ita q prædicatur de Deo sicut prædicatū primi modi dicēdi per se:ita q ista, Deus est,est in primo modo perseitatis: quod de nullo alio à Deo cōmunis via fatetur: dato etiam, quòd esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo à quibusdam Platonicis, scilicet dicitur,quòd Deus nō habet essentiam, quasi pura existētia sit.

Cap. 5. in prin. & circa medium.

Deus nō est in genere.

Et ex hoc sequitur,quòd ipse nō sit in genere:quia omne quod est in genere, oportet quòd habeat quidditatē præter esse suum: cùm quidditas,aut natura generis,aut speciei nō distinguatur secūdum rationem naturæ in illis,quorum est genus,vel species:sed esse est in in diuersis diuersimodè.

¶Hic ponitur secunda cōclusio & negatiua,Deus nō est in genere:Probatur in litera ex antedictis sic,Omne q est in genere,habet quidditatē præter suum esse:Deus nō habet quidditatē præter suū esse:ergo Deus nō est in genere.Minor est cōclusio præcedēs:Maior probatur sic,Omnia quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis,vel speciei:distincta autē per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ,vel specificæ:ergo esse naturæ genericæ,vel specificæ est præter naturam ipsam genericam,vel specificā: & sic omne q est in genere,habet naturā præter suū esse.Antecedēs huius cōsequentiæ est de se notū: homo enim & Leo, sunt indistincti in natura animalis: distinguūtur aūt inter se per hoc,q diuersimodè habent esse animatū,genus enim diuersum habet esse in speciebus:Similiter Sortes,& Plato indistincti sunt in natura humana:distinguūtur aūt inter se, quia habēt diuersum esse humanū: non enim est intelligibile,q homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Consequētia verò patet ex eo,quod videtur imaginabile,quòd id,quo aliqua distinguuntur, non sit præter id,quo aliqua conueniunt.

¶Et nota, q ad intētum huius rationis sufficit, q esse sit præter essentiā,id est præter conceptum quidditatiuū: sic enim sufficit differre principium cōueniētiæ à principio differētiæ, vt patet de genere & differētiis,quorū altero conueniūt,alteris differūt species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extrà genus ponitur. Sed quoniā esse ideo est præter cōceptū quidditatiuū,quia est distinctū realiter ab essentia:& ideo est de cōceptu quidditatiuo,qa est idē realiter essentiæ:ideo ex hac radice,scilicet,q esse & essentia sunt idē realiter,in Deo procedere dicitur,quòd Deus nō sit in genere. Nec te moueat,q ratio ista digredi videtur ab esse actualis existētiæ ad esse quidditatiuum:quadoquidem in Minore est sermo de esse actualis existētiæ & postmodū in probatione Maioris: quam oportet de eodē esse loqui,trāsitur ad esse quidditatiuum, cùm dicitur,Species cōueniunt in genere,& differūt in esse diuerso: hoc enī verificat de esse quidditatiuo specificō, excepto, homo nāq; & Bos cōueniūt in animali, & distinguunt differētiis specificis,quib⁹ animal in eis diuersū esse specificū acqrit.Propt hoc, inquā nō oportet turbari:quoniā (vt in hoc patebit capit.) differētiæ naturā genericā nō diuersificāt,nisi in ordine ad diuersum esse actualis existētiæ:& ideo mira subtilitate S.Th. digressus nō est primā rationē distinctionis naturæ genericæ in inferiorib⁹ antecedēs:hoc autē infrà melius intelligetur cum cōmunissima regula assignabitur,vnde sumātur genus & differenti..

In hoc eod.c.

AD euidentiam eius,quod hic supponitur,scilicet,q in Deo esse est de cōceptu quidditatiuo:quia est idē essentiæ, nota tres propositiones.Prima est, Quidditas,quæ est sua existētia actualis,nō est ad aliquod genus determinata.Hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secūdo cōtrà Gētiles,c.25.sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis p differentiā,à qua mēdicat esse in actu:nulla quidditas eadē suæ actuali existētiæ esse essentialiter designabilis per differētiam, à qua mendicat esse in actu:ergo nulla quidditas eadē suę actuali existētię est ad aliquod genus determinata.Maior notificatur inducēdo: animal enim est essentialiter determinabile p differētias,rationale, s.& irrationale, & ab eis mēdicat esse in actu, cū impossibile sit esse animal in actuali existētia,nisi sit rationale,vel irratiōale:similiter color essentialiter est determinabilis p suas differētias,p quas existētiam actualē sortitur: nō em potest inueniri color,nisi albus,vel niger,&c.minor aūt intelligētibus terminos patet ex se: quomodo nanque existētia actualis mēdicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter?Si enim mēdicat esse in actu ab aliqua differētia formaliter cū esse in actu nihil aliud sit,q̄ habere existētiam actualem: sequetur quòd existētia actualis habebit existētiam actualē formaliter, p aliquid aliud à se:sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem:hoc autem non videtur intelligibile: ergo,&c.

Quomodo verū sit,quod in Deo esse sit de cōceptu quid, ditatiuo ipsi⁹, secundo contra Gen.c. 25.

Secūda propositio est ista,Existentia actualis ad nullū genus determinata,est purū esse:ista patet ex similibus: si nāq; animal non sit determinata ad aliquā speciē,purū animal erit: & albedo si non sit coartata in aliquo subiecto,pura albedo erit:ita & esse ad nullius naturæ prædicamētalis capacitatē determinatū, purū esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus,etiā puritas ipsa est secundum rationē.Si autem fuerit secundum rem,& puritas ipsa est secundum rem,vt de se patet.

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tātùm.Patet ista quo ad vtranq; expositionem, & quo ad primā quidem: quia non est intelligibile q de puro esse non prędicetur quidditatiuè,illud oportet esse,ipsum esse, cum purum esse ponatur.Quòd autem cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quòd cùm esse non habeant in sua puritate,sed suis quidditatibus coaptatum possunt secundum suas quidditates absque esse,& non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic,ideo existentia est de cōceptu quidditatis rei,quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est parum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa nō est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimum: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei:quia res illa est eadem suę existentiæ.

¶Et quoniam si affirmatio est pręcisè causa affirmationis,negatio est causa negationis ex hoc, quòd res creata non est eadem suę existentiæ esse non est de eius conceptu quidditatiuo.Vnde cùm Deus gloriosus sit suū esse,ipse nihil est aliud, quàm ipsum esse secundum rem separatum à naturis prędicamentalibus à sua puritate subsistens.

Deus nō est ipsum esse, quo res formaliter sunt.

Nec oportet,si dicimus quòd Deus est esse tantùm, vt in errorem eorum incidamus, qui Deū dixerunt esse illud esse vniuersale,quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, quòd Deus est huius cōditionis, est vt nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatē est esse distinctum ab omni esse:propter quod in commento nonę propositionis libri de causis dicitur, q indiuiduatio primæ causę, quæ est esse tantùm est per purā bonitatem eius.Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquā præcisionem additionis:quia si hoc esset,nihil posset intelligi esse,in quo super esse aliquid adderetur.

¶Hic excluditur primus quorūdam error talis: s. Deus est commune esse omniū:imaginati sunt isti,q cùm omnia cōueniāt in hoc,q habēt esse ipsū esse omniū,quo res formaliter sunt in cōmuni seu vniuersali sit ipse De⁹ gloriosus.Moti sunt aūt tali rōne,Esse nulla additiōe specificatū est esse cōmune:Deus est esse nulla

nulla additione specificatũ:ergo Deus est esse cõmune. Sed peccat rõ illa ꝓpter multiplicẽ Maioris intellectũ:dupliciter enim intelligi põt esse à nulla additiõe specificari. Vno modo ſm rẽ extra animã subsistẽdo: alio modo ſm intellect⁹ cogitationem tantũ:primo modo Maior est falsa:Minor aũt vera: Secũdo modo Maior est vera: Minor aũt falsa: esse nãq; cõmune ꝑ intellectum à sua abstractiõe acceptũ, nullã cõtradictionẽ includit:secundum verò ꝙ est extra intellectũ, sine cõtradictione nõ inuenitur:omne nãq; esse est contractũ ad substantiã,vel accidens: esse aũt, quod est quidditas diuina, est purum absq; omni additione ſm rem,& ex ipsa sua puritate,ſm rẽ est distinctũ ab aliorũ esse & hoc: & nullo modo cõmune sicut albedo separata ex hoc ipso,ꝙ esset pura albedo,esset distincta albedo ab aliis albedinibus cũ substãtiis mixtis, & nõ esset albedo in cõmuni. Peccat secũdò Maior illa: qa contingit adhuc dupliciter esse nulla additiõe specificari seu cõtrahi. Vno modo actu tantũ: alio mõ actu & potẽtia. primo mõ Maior est vera: Minor verò falsa. Secũdo modo Maior est falsa, Minor aũt vera. Esse nãq; in cõmuni,licet nulla sit additiõe contractũ,est tamẽ cõtrahibile,aliter nulla res haberet esse,quæ aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo nõ haberet esse,cũ vltima esse habeat humanitatẽ,quãtitatẽ,&c. Vnde esse cõmune actu tãtùm,specificatiõe caret: esse verò diuinũ nullã specificationẽ habet actu,nec aliq̃ habere potest:& ideo actu & potẽtia additiõe caret. Et hæc est solutio,q̃ ĩ litera S.Th. ponit sub aliis verbis,dicẽs ꝙ omne cõmune nec ĩcludit,nec excludit additionẽ,id est nõ includit actu:põt tñ habere illã. Esse verò diuinũ nõ solũ nõ ĩcludit illã: imò excludit, id est nõ solũ nõ includit actu,imò nec potẽtia:& sic excludit illã: ꝙ em impossibile est cõuenire alicui,excluditur omnino ab illa. De his diffuse habes in primo contra Gentiles,capite 27.

Vide primo contra Gẽtiles, cap.27.

Deus tametsi est ipsũ esse, oẽs tamen in ipso perfectiones habet.

Similiter etiam quãuis sit esse tantùm,nõ oportet quòd deficiãt ei reliquæ perfectiões,vel nobilitates: imò habet omnes perfectiones,quæ sunt in omnibus generibus propter quod perfectũ simpliciter dicitur: vt Philosophus & Cõmẽtator in 5. Meta. dicũt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus,quia in eo omnes vnũ sunt. Sed in aliis diuersitatẽ habent: & hoc est,quia omnes illæ perfectiones conueniunt sibi secũdum suum esse simplex. Sicut si aliquis per vnam qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum,in illa vna qualitate omnes qualitates haberet ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

Excluditur secundus error.

Hic excluditur secũdus error talis,s.Deus nõ est simpliciter perfectus. Ratio aũt huius erroris in proposito est ista, Id,quod habet esse tantũ,est imperfectũ respectu eius ꝙ habet esse viuere, & intelligere:sed Deus habet esse tantũ. ergo Deus est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducit̃ sic, Quod est purũ esse nõ est admixtũ aliis, puta viuere & intelligere,aliter esset purũ & non purũ. Deus est purũ esse,ergo non est admixtus aliis. s. viuere & intelligere. & cõsequenter Deus nõ habet nisi esse:quod erat probãdum. Defectus huius rationis in litera nõ explicat̃:sed in primo cõtra Gẽtiles cap. 29. vbi declaratur ꝙ ex hac propositiõe,Deus est purũ esse subsistẽs,sequitur, Deũ esse vniuersaliter perfectissimũ. Et propterea notãter in textu dicitur, Imò habet omnes perfectiões &c. acsi dicat ꝙ ex hoc nõ sequitur,Deũ aliqua perfectione carere:sed oppositũ potius ex hoc concluditur. Est aũt modus ex illo fundamento intẽtum deducẽdi talis,Id cui cõuenit esse ſm totã virtutẽ, seu potestatẽ ipsius esse nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret,sed esse purũ subsistẽs est id, cui cõuenit esse secundum totã virtutem,seu potestatẽ ipsius esse.ergo esse purũ subsistẽs nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, ꝙ omnis perfectio cuiuscunq; generis non nisi secũdum aliquod esse est. Nõ enim sapiẽtia perficit hominẽ,nisi ea homo sapiens sit:nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attẽditur ſm aliquod esse:id in quo tota plenitudo essendi reperit̃ omnẽ pfectionẽ patet habere. & sic repugnat, quod id habeat esse ſm totã amplitudinẽ suã, & aliqua perfectione essendi careat. Minor verò exẽplariter notificatur, sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictum est, ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est,quia coaptata est receptiuo, ꝙ ſm totum posse eius nõ recipit eam: ita esse ipsum si receptũ est in alio,coartatũ est ad naturę illius recipientis limites,substantiã, scilicet, vel accidens & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si verò purum & non receptum est in aliqua sit natura,illimitatum & infinitum simpliciter est,& omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis,ꝙ albedo si separata sit omnem perfectionem possibilem suę speciei habet, nõ intelligas, vt veritatis æmuli obiiciunt,quòd negatio,scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem:sed sicut receptio albedinis est conditio ad suam requisita imperfectionem,ita negatio receptionis est cõditio suæ illimitatæ perfectionis comes. Vnde efficax argumentum, ex receptione & separatione eius sumitur tanquàm a conditionibus necessariis & inseparabilibus.

cap.29.

Nota exem.

¶Et quoniam habere perfectiones,omniũ generũ potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis, Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandum,quo modo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter,habeat omnes perfectiones: dicit quòd Deus nõ habet omnes perfectiones in seipsis,id est distinctas ab inuicẽ in propriis naturis: sicut homo habet sapiẽtiam, iustitiã, prudẽtiam,&c. Sic enim in Deo oporteret esse maximã cõpositionem, sed habet eas indistinctẽ vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinũ æquiualet omnibus perfectionibus omniũ generum,& excedit singulas, & omnes simul vtpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce Solis habes, qua sola Sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates,propterea à Philosopho & Cõmentat. quinto Meta. capitulo de perfecto, dicitur ꝙ Deus solus est ens simpliciter perfectũ, vniuersitatem perfectionum in se habens.

QVÆSTIO XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distinctæ prater omne opus intellectus.

HIC quæritur an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶In hac quæst. quinque agenda sunt,primò declarabitur titulus quęstionis. Secundò recitabitur opinio Scot. cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Tho. Quartò impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

Perfectio simpliciter quid sit.

QVO ad primum scito primò perfectionem esse duplicem: quædam est perfectio simpliciter: & quædã est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa,q̃ in suo ꝓprio,ac formali cõceptu dicit perfectionẽ cum nulla imperfectione, vt sapiẽtia, bonitas,& similia. Perfectio verò in hoc vel illo est q̃ in suo proprio ac formali cõceptu dicit perfectionẽ imperfectioni mixtã, vt humanitas, æquitas,& his similia. Dixi (in proprio ac formali cõceptu) quia includere aliquã imperfectionẽ in cõceptu communi sibi & aliis,aut materiali,nõ derogat suę pfectioni simpliciter. Sapiẽtia enim licet ĩ generis cõceptu,puta habitu,seu qualitate imperfectionẽ dicat, potẽtialitatem. s. aut dependẽtiam, &c. quia tamẽ in suo differẽtiali cõceptu hoc formaliter nõ includit,non probibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi dici, perfectionẽ propter relationem, quæ in suo proprio ac formali cõceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

¶Scito secũdò,ꝙ perfectiões esse in aliquo cõtingit dupliciter. Vno modo formaliter,alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo,vt forma est in habẽte ipsam: sicut humanitas,albedo,quãtitas,& alia huiusmodi in homine sunt, Esse aũt in aliquo virtualiter est esse in eo,vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in Sole. Poteris autem cõprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc, quòd ea quę primo modo insunt, intrinsecẽ denominant suppositum tale. Ea autem quę secũdo modo insunt,non determinãt suppositum tale, vt patet in Sole,qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

In quo stat difficultas.

¶Amplius, Perfectiões esse in aliquo formaliter, cõtingit dupliciter. Vno mõ in suis ꝓpriis naturis distinctas & limitatas: sicut ĩ homine est esse intelligere & velle,&c. Alio mõ cõtingit eas esse formalit̃ in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in Solis luce sunt virtus calefactiua,& desiccatiua,& alia hmõi. Nec parũ distãt isti duo modi inter se. Longè nanq; excellẽtius est esse in aliquo secũdo modo,vt in exẽplo dato apparet. Quãuis igitur perfectiones omniũ generum excellẽtiori modo sint in Deo, quàm in creaturis: quia tamẽ perfectiones nõ simpliciter sunt in eo virtualiter tantũ (eis enim nõ denominatur talis) perfectiones aũt simpliciter sunt in eo formaliter, & nõ in propriis naturis limitatæ, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctæ & illimitatæ: ideo vertitur in dubiũ an perfectiões simpliciter existẽtes formaliter in Deo cũ reali identitate sint aliquo modo absq; omni opere intellect⁹ distinctę. Hęc de primo.

Sco. 1. d. 8. q. 3. per totum.

QVO Ad secundum Scotus in primo sent. d. 8. q. 3. opinatur perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctione ex natura rei quæ innascitur ex ipsarũ rerum natura: ita quòd absque omni intellectus operatione est. Formalem verò addit: quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantum, quę ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas ad ducendas censui,quę ex puris naturalibus procedunt: quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

¶Arguit

Prima ratio. ¶Arguit ergo primò sic, Sapiētia & bonitas absolutè distĩguunt formaliter ex natura rei: ergo sapiētia infinita & bonitas ĩfinita distĩguũtur formaliter ex natura rei: Antecedēs est euidēs. Cōsequētia aũt ꝓbat: quia infinitas nō variat rōnē formalem eius, cui addit. In quocũq; enim gradu pfectionis suæ latitudinis intelligat, pfectio aliqua semp retinet eãdē rōnē formalē, vt patet in oĩbus. Si igit sapiētiæ & sapiētiæ infinitæ est eadē rō formalis. & ratio formalis sapiētiæ distinguit ex natura rei à rōne formali bonitatis: necessariò sequitur ꝙ ratio formalis sapiētię infinitæ nō includat ex natura rei rationē formalē bonitatis.

Secũda ¶Præterea, Distinctio præcedēs rationē primi distinctiui nō est per tale distinctiuũ: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionē, quæ est primũ distinctiuũ secundũ rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia si nulla distinctio eorũ præcederet, nō magis distinguerētur intellectione, vt intellectio est, quã ea, vt natura est. Quicquid enim distinguit intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

Tertia. ¶Præterea, Illa quæ formaliter distincta ĩtelligũtur intellectu intuitiuo, habēt distinctionē, vt existētē: sed perfectiones diuinę intelligũtur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habēt distinctionē vt existentē in eis. Talis nō potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectũ diuinum sua intuitiōe causare aliquã relationē rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdũ, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differētia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

¶Præterea, Deus intelligit essētiam suam vt verã: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguntur ante omnē actum intellectus. Tenet cōsequentia: quia distinctio obiectorum præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum. *Quarta.*

¶Pæterea, Bonitas & veritas in Deo nō distinguũtur ex naturã rei: ergo sũt formaliter synonyma. Consequēs est cōtra te: consequentia autem ꝓbatur: quia bonitas & veritas non significãt nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea. *Quinta.*

¶Præterea, Inter pfectiōes diuinas est ordo demōstratiuus quo doctores vnã ex alia demōstrant: est etiã distinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim ꝙ sapientia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas ſm Au. 15. de Trinitate: igit distingũtur ex natura rei. *Sexta.* ¶Vt quid enim doctores implēt tot quinternos, si omnia sunt idē formaliter: Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellect⁹ inuenitur cōtradictio: ita ꝙ Deus intellectu intelligit & non vult: volũtatem autē vult & nō intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei. *Ca.3.*

¶Præterea, Ad complemētum doctrinæ, distinctio fundans distinctionē realem nō depēdet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinarũ fundat distinctionem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: & nō ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo. *Septia.*

CONCLVSIO.

Perfectiones existentes in Deo secundum se, distĩguntur, virtualiter tamē siue fundamentaliter: in eodē vero, vt termi nat actum intellectus, distĩguuntur rōne, sed actualiter.

QVO AD Tertiũ præmissa Trinitate personarũ declarãdæ sunt tres propositiones, in quibus cōsistit sentētia. S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secũdum se nulla est distinctio actualiter. Secũda est, In Deo secũdum se est distinctio rationis virtualiter seu fundamētaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶Ad euidētiã primæ ꝓpositionis sciēdũ est, ꝙ aliud est iudiciũ de rationib⁹ formalibus rerũ in propriis naturis, & aliud est iudiciũ de rationibus formalibus earũdē in re aliqua superioris ordinis formaliter existētibus. Res enim in ꝓpriis naturis ideo secluso oĩ opere intellectus distinguũtur formaliter: qa se mutuò nō includũt in suis formalibus rōnibus. Ideo aũt ratio formalis vnius nō est alterius: qa quælibet earũ ita est ipsa, ꝙ non altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in ꝓpriis naturis distinguũtur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciēdi principiũ, ꝙ nō desiccãdi & ecōuerso. Res aũt adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniũtur: ita in illius vnica rōne formaliter adunãtur: sicq; distinctiōe formali ex natura rei necesse est careãt, cũ desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio. s. illa, quęlibet earũ ita est ipsa, ꝙ nō altera: neutra nãque earũ, cùm sunt taliter vnitæ, est magis ipsa quã alia. Verbi gratia, prosequēdo exemplũ datũ. Virtus calefactiua & desiccatiua in luce Solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis ratione formali indistinctè formaliter sunt: ita ꝙ assignata cōpleta Solaris lucis diffinitiōe, nō sit op⁹ vltra earũ quærere diffinitiōes. Cōpleta enim diffinitiōe, Solaris lucis, eã in sua celsitudine, qua inferiora indistĩctè in seipsa pręaccipit, cũ declaret, ꝓpter adæquationē, quę debet esse inter diffinitionē & rem diffinitã, virtutē eius calefactiuã & desiccatiuã manifestat, quandoquidē virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quã sit lux & virtus desiccatiua, & ecōuerso. Cùm autē ſm Dyonisium quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectionis simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationē eleuatæ: consequēs est, vt sicut omnes in vna simplissima re formaliter adunãtur, ita in illis simplicissima ratiōe formali indistinctè formaliter sint. Et sicut sapientia diuina nō magis est sapiētia, quàm bonitas & veritas & ipsum esse diuinũ & ecōtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini nō magis includit ipsum esse, q̃ sapiētiã & bonitatē. Si enĩ adæquata diffinitio illius rei simplicissimę, quę De⁹ est daret, in illã vnica rōne formali quicqd est Deus, includeret formaliter: aliter diffinitio celsitudinē diffiniti non adęquaret, vñ & ip̄e De⁹ gloriosus q seipsũ ꝑ modũ sui ĩtelligitur, vnicã tãtũ rationē formalem format, Verbum scilicet.

¶Potes ergo super hæc arguere sic, Quęcũque formaliter adunant in vnica & adæquata ratiōe formali ipsius Dei nō distĩgũtur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsi⁹: ergo, &c. Probatur Minor: quia nō magis adunãtur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quã perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersariis cōceditur: ergo, &c: Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito. *Secunda ratio.*

¶Secũdò principaliter pro prima ꝓpositione arguit sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. Maior habet ex 10. Met. tex. cō. 24. *T.c.24.* Minor probat inductione, ꝙ enim ibi nō sit oppositio cōtradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo ꝙ patet ꝙ vtriusq; oppositionis alterũ membrũ est formaliter negatio, quã ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, ꝙ sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionē; opposito autē actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. *T.c.16.* Quòd autē nō sit oppositio inter eas cōtrariè, patet ex eo, ꝙ alterũ cōtrariorũ semper est defectiuũ 10. Metaphys. tex. cō. 16. Quòd verò nō sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestũ est. Nec obstat, ꝙ ex hoc sequi videtur, ꝙ in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantum, puta deitas: verissimũ enim est, ꝙ Deus ipse nō est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

Ca.1.q.2. cōclusiōe prima. ¶Ad euidētiã tam scdę, quã tertie propositionis nota, ꝙ (vt in quadã quæstiōe supra diximus) sicut res illa simplicissima, quã Deũ dicimus, est in, cui assimilant omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existētes, ita est id, cui assimilantur omnes cōceptus formales earũ, cùm nihil aliud sint, quã ipsa perfectiones in esse itētionali. Ex hoc aũt, ꝙ Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectũ necessé est Deũ ipsũ omium earũ correlatiuũ intelligi pluribus relationibus rationis ſm earũ numerum: sicque distinctionē in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus cōceptionibus, seu rationibus formalibus dicat habere in se distinctionē ratiōis formalē actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatē cōceptuũ formaliũ, quibus obiicitur, & propter pluralitatē relationum rationis, quibus refertur, seu referri intelligit ad pfectiones prædictas: tam in esse naturali quã in esse intētionali. Ex eo autē ꝙ in Deo, secluso omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit cōceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionē rationis virtualiter, seu fundamētaliter. Habet autē hæc Deus ipse ex sũma illimitatio sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse ĩtētionali: quicũq; enim intellectus creatus (etiã vidēs Deũ per essentiã) impotēs est ad formãdum cōceptũ vnum diuinæ adæquatũ perfectioni, *Probatur secũda propositio.* Vnde pro secunda ꝓpositione argue sic. Omne habēs in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit, distinctas rationes seu cōceptiones formales, habet in se distinctionē rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus. Deus gloriosus est homini: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminãs plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionē rationis, Deus est huiusmodi: ergo, &c. Hæc de tertio. *Probatur secũda propositio.*

Contra arg. pri. QVO ad Qurtũ arguit cōtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo pfectiōes diuinæ nō distĩguũtur formaliter ex natura rei. Cōsequētia tenet: & añcedēs ꝓbat sic, Distĩctio ꝑ intimiora est maior illa, quę fit pea, q sunt extra ĩtima rei: distĩctio formalis ex natura rei est ꝑ maximè intima rei: distinctio autē realis per ea quæ sũt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. dis. 2. dicēte ꝙ distinctio formalis ex natura rei sit per prędicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo: distin- *1. di. 2. quæ. 4.*

In ſolutione .1. q̃ō. ibi propoſui circa mediũ. ctio autẽ realis per ea quæ inſunt poſt. Maior probat̃, Diſtinctio per aliqualiter intima eſt aliqualiter diſtinctio: diſtinctio per magis intima eſt maior diſtinctio: ergo diſtĩctio ꝑ maxiè intima eſt maxia diſtĩctio. Si enĩ ſimpliciter ſequit̃ ad ſimpliciter & magis ad magis, maximũ: neceſſariò ſequit̃ ad maximũ, &c.

Secũdo Scoti. 1. d. 8. q. 3. priũ principale. ¶Secundò argui͂t ſic, Perfectiones diuinæ abſtractæ abſtratiõe præciſiſsima, ſunt formaliter infinitæ: Ergo ſunt idẽ formaliter ex natura rei. Antecedens eſt Sco. in 1. ſent. diſtinctio. 8. quęſt. 3. in reſpõſione ad argumentũ principale. Cõſequẽtia probat̃, ſupponendo ſm duplicẽ infinitatẽ (in reſpõſione ad primum declaranda) dupliciter poſſe intelligi illud antecedẽs. ſ. de infinitate infra propriã rationẽ, & de infinitate infra entis latitudinẽ: tũc ſic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc nõ: quia nullũ prius includit formaliter ſuum poſterius: perfectio autẽ diuina, puta ſapiẽtia, eſt prior infinitate illa quia modus eius intrinſecus eſt, &c. Aut intelligitur de ſecũda infinitate, & tũc ſequit̃ intentũ: quia ſi ſapientia diuina præcisè & formaliter ſumpta eſt ita infinita ꝙ ad nullã entis ꝑfectionẽ ſimpliciter & formaliter terminata, oportet ꝙ infra ſuæ rationis formalis ambitũ omnem perfectionẽ ſimpliciter cõtineat, & ꝙ nullã a ratione ſua perfectionẽ formaliter excludat: & cõſequẽter, ꝙ a nulla formaliter diſtinguat̃ ex natura ſua: ſtatim enim ꝙ ab aliis perfectionibus diſtingui ponit̃, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppoſitũ antecedentis ſic intellecti, ponitur enim talem & tãtã entis perfectionem formaliter importare, ita ꝙ non omnem. Verbi gratia, ponitur ꝙ ſapientia formaliter ex natura ſua eam perfectionẽ ponit, quam enti ſapientia addit: ita quòd non eam quam iuſtitia *Tertio.* ſua bonitas enti addit. & c.

¶Tertiò ſic, Perfectiones diuinæ diſtinguntur formaliter ex natura rei. ergo, inter eas eſt relatio realis. Tenet conſequentia, quia diſtinctio illa cùm ſi relatio exiſtens in rerum natura neceſſe eſt ꝙ ſit realis, ſicut non quodlibet aliud exiſtẽs in rerũ natura reale eſt, conſequens autem eſt contra Auicen. dicentem ꝙ eiuſdem ad ſeipſum non eſt relatio realis. *3. met. c. 10. no.*

optime duplex ĩfinita. QVO ad quintũ pro reſpõſione ad primũ & deſtructionem Scoti fundamenti nota, ꝙ aliquid eſſe infinitũ cõtingit dupliciter. Vno modo ſm propriã rationẽ: alio modo, ſm quod ens ſeu ſimpliciter. Illud eſt infinitũ ſm propriam rationẽ quod nullis ſuæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet ſit ad talem entis gradũ definitũ, quod nõ omnẽ eſſendi perfectionem habeat. Illud verò eſt infinitũ ſm ꝙ ens ſeu ſimpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, ſed omnẽ habet perfectionẽ eſſendi. Exemplũ in quantitate molis: Quantitas ſi daretur infinita, eſſet ſecũdum quantitatis rationem infinita: eſſet enim infinita quãtitas, nõ tamen eſſet ſecundũ eſſe infinita: eſſet nanq; ens finitũ & limitatũ ad quantitatis genus. Similiter in quãtitate virtutis: Albedo, ſi eſſet infinita intenſiuè eſſet infinita ſm propriam rationẽ, eſſet enim infinita albedo: nõ tamen eſſet infinitũ ens, quia ad ſpeciem eſſet definita. Non parui autẽ refert qua quis infinitate dicat eſſe aliq̃d infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinẽ ſunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autẽ infinitas, attenditur penes ea, ad quę totius entis latitudo ſe extẽdit: rẽ & eius rationẽ formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipſa omnis ſit perfectio in ente poſsibilis: & nõ magis ſit ipſa, quã quæcũq; alia perfectio ſimpliciter, ac ꝑ hoc diſtinctionẽ & formalẽ limitationẽ, qua ab aliis formaliter ex natura rei abſolutè ſumpta diſtinguebatur, eã comitari nõ ſinit.

¶Ad propoſitũ ergo deſcendẽdo dico, ꝙ licet ſapientiæ & ſapientię infinitæ prima infinitate ſit eadẽ oĩo ratio formalis: tamen ſapiẽtię infinitæ ſecũda infinitate eſt lõgè altior ratio formalis. Cõcludit enim in ſua ratione formali omnẽ perfectionẽ ſimpliciter, & ſic cũ in Deo ſint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnam eſſe ſimplicem rationem formalem.

Optime ſoluitur Achilles Scoti. ¶Ad argumẽtũ, ſub quacũq; forma fiat, reſpondeat̃, attendendo æquiuocationẽ infinitatis: quoniã, vt dictũ eſt, infinitas prima eſt illa, quę nõ variat rationẽ formalẽ, & quæ attendit̃ penes gradus perfectionales ꝓpriæ latitudinis rei, nõ aũt ſecũda. Vnde ſi perfectiones diuinæ nõ eſſent infinitæ niſi prima infinitate, argumẽtũ cõcluderet: quia habẽt ſecundã ante omnẽ actum intellectus, ideo nihil cõcludit. Nec obſtat, ꝙ fortè infinitas prima cuiuſcunq; perfectionis ſimpliciter inferat ſecũdã: Sufficit enim ꝙ rõne diſtinguãtur, vt aliquid ſecunda fiat, q̃d non prima. Similiter nõ obſtat, ſi quis perfectiones cõmuniſsimas, putaſſe bonitatẽ, & ſimiles, &c. vtrãq; ĩfinitatẽ habere negaret: neſciens in eis imaginari primam: ꝓptera quod propria latitudine careãt. Hoc enĩ magis noſtro fauet ꝓpoſito: quoniã ſi vtrãque infinitatẽ habẽt, ꝙ alibi diſcutiendũ eſt, diſtinctione ſupra dicta opus eſt, Si autem ſecũdam tantũ, abſque diſtinctione aliqua negãdum eſt eſſe, & eſſe infinitũ habere omnino eãdem rationẽ formalem: & ſic ruit totum Scoticum ędificium.

Ad ſecũdum. ¶Ad ſecũdum loquendo de diſtinctione actuali quacũq; negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negãdo omnia aſſumpta. Sufficit enim ad hoc, ꝙ aliqua diſtinguantur intellectione, vt intellectio eſt, & nõ natura, diſtinctio rationis fundamentaliter inter naturã & intellectionẽ. Vnde quãdo dicitur, Quicquid diſtinguitur intellectione, vt omnino indiſtincta eſt a natura, diſtinguitur etiã natura, diſtingue ly indiſtincta actualiter, vel fundamẽtaliter. Et primo modo dic eſſe falſum, ſecundo modo verũ: ſed tunc negatio Minorẽ ſubſumendã, ſcilicet ſed intellectio & natura ſunt indiſtinctè fundamẽtaliter ante omnem actum intellectus, habent enim diſtinctionem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

Ad tertium. ¶Ad tertiũ negat̃ Minor, licet enim Deus intueatur perfectiones ſuas ab æterno diſtinctas, nõ tamẽ ab ęterno diſtinctas actualiter. Licet ponere diſtinctionẽ rationis actualiter, cauſari per actũ intellectus diuini non ſit à Philoſophia alienum.

Ad quartũ. ¶Ad quartũ negatur cõſequẽtia. Sufficit enim ꝙ obiecta intellectus & volũtatis prędiſtinguãtur fundamẽtaliter: nec eſt opus diſtinctione actuali pro tũc, ſicut nec intellectus & volũtas Dei pro tũc diſtinguũtur, niſi fundamẽtali diſtinctiõe ratiõis.

Ad quintum. Ad quintũ negatur cõſequẽtia, Synonymeitas enim cũ ſit paſſio nominũ, non attendit̃ penes identitatẽ ratiõis formalis rei ſm ſe, ſed penes identitatẽ cõceptus formalis ſeu mentalis: voces enim ſunt notæ earũ quæ ſunt in anima paſsionũ: vnde cum veritas & bonitas Dei habeãt diuerſos cõceptus, in nobis non ſunt ſynonyma. Ad probationẽ ergo dicit̃, ꝙ licet ſignificent eandẽ rem formaliter ſm ſe, & ſolũ illã vt rem ſignificatã: tamen ſignificant etiã diſtinctè cõceptus mentales, vt rationes ſignificandi, & hoc deſtruit ſynonymeitatẽ, vt dictum eſt.

Ad ſextum. ¶Ad ſextũ dicitur, ꝙ ex parte rei ſufficit ad omnia illa diſtinctio rationis virtualiter, ſeu fundamẽtaliter cũ diſtinctiõe rationis actuali ex parte noſtri. Loquimur enim, vt cõcepimus. Formamus autẽ diſtinctos cõceptus, quorũ vnus ex alio oritur, & de alio nõ prædicatur, & habet aliquã habitudinẽ, quã alius non habet. Et ideo demõſtrationes prædicationeſq; formales & idẽtitas facimus: negamuſq; de Deo ſub vno cõceptu quod affirmamus de ipſo ſub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt poſſunt, excelſa Dei humano more reſonãtes ſimplicíſsimã illã rationẽ formalẽ. Omne quod in Deo eſt formaliter cõplectẽtem, non niſi particularibus cõceptibus inſpicere, tradereq; potẽtes, & nõ propter diſtinctionẽ, quæ ibi ſit ex natura rei. Aequalitas autẽ inter perfectiones diuinas ante omnẽ actum intellectus non eſt niſi fundamentalis non exceſſus inter ſe, qui inter eas virtualiter tãtùm diſtinctas ſaluatur.

Ad ſeptimum. ¶Ad ſeptimũ dicit̃, ꝙ quia ante omnẽ actũ intellectus nõ inuenitur cõtradictio formaliter, ſed fundamẽtaliter tãtũ: quia alterũ cõtradictoriũ eſt formaliter negatio, quæ nõ eſt niſi per opus intellect⁹: ideo ſufficit ꝓ tũc inquiri diſtĩctionẽ rõnis fundamẽtaliter, quod cõcedimus: nec aliud exigit̃, vt patet per ſe.

Ad octauum. ¶Ad vltimũ dicit̃, quod emanatiões diſtinguũtur & realiter & formaliter. & licet diſtĩctionis formalis earũ fundamẽtũ ſit diſtinctio intellectus & volũtatis: nõ tamẽ diſtĩctionis realis earũ non enim ideo ꝓceſsiões diuinæ diſtĩgũtur realiter, quia altera eſt ab intellectu, altera à volũtate: ſed q̃a habẽt realẽ oppoſitionem relatiuã (vt Boetius tradit.) Falſum ergo aſſumitur, ꝙ ſcilicet diſtinctio perfectionũ diuinarum fũdet diſtinctionem realẽ emanationum diuinarum. Ad fundãdam autem diſtinctionem formalem inter eas ſufficit diſtinctio formalis fundamentalis inter intellectũ & voluntatẽ. ſicut etiã ipſæ proceſsiones diuinę non diſtinguntur formaliter ex natura rei, ſecluſa diſtinctiõe reali, ſed diſtinctione ratiõis virtualiter tãtũ ante omne opus intellectus. ita ꝙ abſque reali oppoſitione relatiua nõ magis diſtinguuntur ex natura rei quàm intellectus & voluntas. *De Trẽnitate c. 12.*

Alia ſolutio breuis & optima. ¶Poteſt autẽ breuius ad hoc & ſimilia argumẽta dici, ꝙ in diuinis eſt ante omnẽ actũ intellect⁹ diſtĩctio formalis nõ formaliter, ſed virtualiter, id eſt eminẽter cõtẽta hoc modo: q̃a quodlibet diuinũ ꝓpria exequitur, ac ſi eſſet diſtinctũ formaliter ab alio. Intellect⁹ eñ ita intelligit & nõ vult: & volũtas ita vult, & nõ intelligit: ac ſi eſſet diſtĩctio fomalis formaliter inter intellectũ & volũtatẽ: & ſic de aliis. Fũdatur autẽ talis modus habẽdi diſtĩctionẽ formalẽ ſupra deitatis eminentẽ vnitatẽ formalẽ formaliter: & ſufficit ad oĩa ſaluanda, quæ ꝑ diſtinctionẽ formaliter ſaluãda inducũtur: quia illi eminenter æquiualet.

Subſtãtiarũ intellectu aliũ eſſe diuerſũ eſt ab eſſentia: et nulla in eis eſt materia, & earũ eſſ- Secundo modo inuenitur eſſentia in ſubſtantiis creatis intellectualibus, in quibus eſt aliud eſſe, quam eſſentia ipſorum, quamuis eſſentia ſit ſine materia, vnde eſſe earum non eſt abſolutum ſed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quiditas earũ eſt abſoluta nõ recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de cauſis, quòd intelligẽtiæ ſunt finitæ ſuperius, & infinitæ inferius. Sũt enim finitæ quãtũ ad eſſe ſuũ

quod

ſe finitũ eſſētia autem infinita eſt: in quo ordine tã tũ vltima ſecũdũ numerum multiplicabilis eſt.

quod à ſuperiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ nõ limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus ſubſtantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna ſpecie, vt dictum eſt, niſi anima humana propter corpus, cui vnitur.

¶In hac ſecũda parte capituli huius de eſſentiis ſubſtãtiarũ intellectualiũ creatarum, quæ in ſecũdo ordine collocãtur, quatuor propoſitiões colligit. Prima eſt: In ſubſtantiis intellectualibus creatis eſſe eſt aliud ab eſſentia. Secũda, In eis nõ inuenitur materia. Tertia, Eſſe earum eſt finitũ: eſſentia autẽ infinita. Quarta, Nulla earũ multiplicabilis eſt numeraliter niſi vltima, aĩa ſcilicet humana. Prima & ſecũda (tanquam declaratis omiſſis) tertiam explanat ratione & autoritate.

In c. 5.

AD RATIONIS Autem euidẽtiã eſt notãdum, ꝙ actus finiẽ per potẽtiam, in qua recipitur & potẽtia finitur per actũ, quem recipit, diuerſimodè tamẽ quod enim eſt in potẽtia, nõ eſt determinatũ: ſed determinabile per actũ, ad quem eſt in potẽtia: cùm aũt ipſum receperit ab eo formaliter finiẽ. Similiter actus ſm eſſentiã ſuã receptibilis eſt, in hoc vel illo: & cõſequẽter determinabilis ad hoc vel illud ſubiectũ. Cùm verò receptus eſt in hoc, iã nõ remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. eſt enim ad hoc determinatus. Eſt ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera ſ. ex parte actus: altera ex parte potẽtię. Sed infinitas ex parte potẽtiæ imperfectionẽ ſonat, cùm ſit ꝑ carentiã actus potentiã finiẽtis. Infinitas autem actus perfectionẽ maximam dicit, cùm ſit per carentiã potentiæ actũ finientis. In cuius ſignum formæ ſecundũ rẽ nõ receptæ in aliquo lõge ꝑfectiores ſũt formæ receptis, vt patet. Cũ ergo eſſe ſubſtãtiarũ intellectualiũ ſit receptũ in earũ eſſentia: conſequens eſt quòd ſit finitũ eo modo, quo actus finitur per potẽtiã. Vnde & cõtractũ & limitatũ eſt ad genus ſui receptiui, naturæ ſcilicet cuius eſt. Quia verò eſſentia earũ non eſt recepta in aliquo, cùm ſit forma nõ recepta in materia: cõſequẽs quoque eſt, quòd ſit infinita infinitate ſe tenẽte ex parte actus: non eſt enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipſam recipientis, ſicut ſunt formæ rerum materialium.

Actus finit potẽtiã: potẽtia finit actum.

¶His prælibatis formetur ratio ſic, Id, cuius eſſe eſt receptũ, forma autẽ irrecepta, habet eſſe finitũ, eſſentiã aũt infinitã: intelligẽtiæ ſunt huiuſmodi. ergo. Et nota ꝙ in ratiõe hac ſermo eſt ſemper tã de finitate, quã de infinitate ſe tenẽte ex parte actus. Tali enim finitate eſſe intelligentiarũ finitũ eſt: & tali infinitate earũ eſſentia eſt infinita. Si enim loqui volumus de finitate ſe tenente ex parte potẽtiæ, earum eſſentia finita inuenitur, eo quòd potẽtia in eis eſt terminata per actum eſſendi.

Probatur tertia propoſitio.

¶Confirmatur autẽ hoc autoritate libri de Cauſis, vbi dicitur, ꝙ intelligẽtiæ ſunt finitę ſuperius & infinitæ inferius. quia eſſe earũ, quod eſt ſupremũ in eis, eſt receptũ: eſſentia verò, quod infimũ eſt, non eſt recepta; & quia eſſentia earũ vt reſpicit id, quod eſt ſupra ſe formaliter, ipſum. ſ. actum eſſendi, & finita, recipiẽdo ipſum. vt autem reſpicit id quod eſt infra ſe, materiam ſcilicet, eſt infinita, vt potẽ non recepta in ipſa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorũ ſupradictorũ intelligẽtiã, & vt euites errorẽ eorum, qui horum fundamẽtum non intelligentes, dicũt, ꝙ ſi eſſe ideo eſt infinitũ ſimpliciter, vt ſuprà diximꝰ, quia in nullo receptũ eſt, cum eſſentia tam ſubſtãtiarũ immaterialium, quã compoſitarũ in nullo penitus recepta ſit: erit infinita ſimpliciter, quod eſt ridiculum. vnde ex irreptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

¶Sito igitur poſitionẽ hanc fundari ſuper hac propoſitiõe, Omnis res ſm ſuũ ordinẽ receptibilis in alio, realiter irrecepta eſt infinita infinitate oppoſita finitati: quã res ſui ordinis recepta contrahit. Dixi, ſm ſuũ ordinẽ receptibilis in alio, propter cõpoſita & materiã, quę in tota ſua latitudine irreceptibilia ſunt. Dixi, eſt infinita infinitate oppoſita, &c. quia ſicut nõ quodlibet receptibile eſt in quolibet, ſed quilibet actus habet ꝓpriũ receptiuũ (vt habeẽ in ſecundo de Anima textu Cõ. 24. & 26.) ita nõ ex qualibet receptione ſequiẽ quælibet finita: ſed determinata ex determinata, & per oppoſitũ ex tali irreceptione talis infinitas oppoſita. ſ. finitati: quã (ſi recepta eſſet) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cũ ſit receptibilis in ſubiecto, ſi ponaẽ irrecepta, erit infinita, nõ quacũq; infinitate, ſed ea, quæ opponiẽ finitati, quã in ſubiecto habet. In ꝓpoſito ergo tã eſſe quã forma ſm ſuũ ordinem receptibilis rationẽ habet (neutri enim recipi repugnat) ſed in alio & alio receptiuo. receptiuũ enim propriũ ipſius eſſe, eſt quidditas ſeu ſuppoſitũ, formæ verò eſt materiã. Et ideo ſicut alterius rationis eſt receptio formę in materia à receptione eſſe in eſſentia, vt ſuprà oſtẽdimꝰ: ita alterius rõnis eſt finitas formæ per materiã à finitate eſſe per eſſentia: licet cõueniãt in hoc, ꝙ vtraq; eſt per modũ, quo actus finitur per potẽtiã: & ſimiliter diuerſarũ rationũ opportet eſſe infinitatẽ, quã forma ſortitur ex hoc, quod eſt irrecepta in materia: & infinitatẽ, quã eſſe ſortiẽ ex hoc, ꝙ in quidditate nulla eſt receptũ. Forma nãq; ex hoc, ꝙ recepta in materia infra ipſã clauditur, amplitudinẽ ſuã, qua ad hoc vel illud particulare eſt indefinita, amittit. & ideo ex hoc, ꝙ ſeparata à materia eſt, non aliter eſt infinita, niſi quia ad nullius materiæ capacitatẽ coartata eius terminis caret. Eſſe autẽ, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & ſpeciẽ coartatur: ſi irreceptũ ponatur, ad nullũ genus diffinitum erit: & cõſequenter cuiuſlibet generis terminis carens ſimpliciter infinitum.

T. cõm. 24. & 26.

Ca. 5. in 3. parte eiuſdẽ c. ĩ prĩc. hac immediatè ſupra

¶Habes ergo dubii ſolutionẽ ex hoc, ꝙ nõ dicimus, omne irreceptũ infinitũ: ſed rem ſm ordinem receptibilem irreceptã & ex hoc, ꝙ non dicimus, omnem rem ſm ſuum ordinem receptibilem irreceptam eſſe eodem nodo infinitum, ſed diuerſimodè. Ex primo enim patet, ꝙ ſubſtantia compoſita nullam infinitatẽ ex ſua irreceptione habet. Ex ſecundo verò, ꝙ eſſentia intelligentiæ, quæ claudiiur in ordine formæ, cùm ſit pura forma ſeparata à materia, & nõ ſit ipſũ eſſe, ex ſua irreptione in materia eſt infinita: ſed nõ ſimpliciter, & c. & ꝙ eſſe diuinum ꝙ ſub ipſius eſſe ordine concluditur ex ſua irreptione in quidditate ſeu eſſentia eſt infinitum ſimpliciter.

HABES & hinc vnde Scotiſtarũ & Scoti, eorũ iudicio, peccatum deprehẽdas in primo. Sententiarũ diſt. 2. quæſt. 2. vbi ab eis imponitur S. Tho. ratio vltimò ibi inducta ad concludendã Dei infinitatẽ, quæ eſt talis. Forma finitur per materiã, ergo forma, quæ nõ eſt nata eſſe in materia eſt infinita. Iã enim noſti qualẽ, infinitatem ratio hic cõcludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos ſecundum S. Thomam.

¶Vnde aduertas triplex ibi peccatũ. Primũ eſt, ꝙ ratio prædicta ad cõcludendã infinitatẽ ſimpliciter aſſũpta a nobis diciẽ: cùm apud nos non cõcludat niſi infinitatẽ ſm quid. Secundũ eſt, ꝙ ratio prædicta ſecundũ fallaciã cõſequẽtis ſophiſma aſſeritur, quia forma prius natura eſt finita in ſe, quã finiatur per materiã: ſicut illud tertii Phyſ. corpus finitur ad aliud corpus: ergo ſi non eſt finitũ ad aliud corpus, eſt infinitũ. Manifeſtè enĩ patet error: quia cũ dicitur. Forma finitur per materiã, ly per, denotat cauſã præciſam finitatis ſm quid ſupradictè: nõ enim forma ſecundũ ſe eſt tali modo finita: cũ ſm ſe ſit indeterminata ad hanc vel illam materiã: & ideo benè ſequitur: ergo forma, quæ nõ eſt nata recidi in materia: eſt infinita ſm quid. Si enim affirmatio eſt cauſa præciſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis, non eſt autẽ talis ꝓceſſus tertij Phyſ. quia corpus nõ finiẽ per aliud corpus cauſaliter & præciſè. Tertiũ eſt, quod inficiari conatur aliud ſupradictũ. ſ. ꝙ eſſentia intelligẽtiæ eſt finita ſuperius per ſuũ eſſe. Cõtra, inquit, eſſe eſt poſterius eſſentia, & accidẽs eius apud vos: ergo eſſentia intelligẽtiæ in primo ſigno naturæ vr̃ infinita intẽſiuè: & cõſequẽter nõ finibilis ꝑ eſſe in ſcd'o ſigno.

T. c. 31.

Vbi ſupra.

¶Ad hoc quidẽ diciẽ, ꝙ licet eſſe ſit poſterius eſſentia ordine generationis & accidẽs eius, id eſt extra cõceptũ formalẽ: tamẽ eſſentia in illo priori eſt finita ſimpliciter, & per hoc ꝙ eſt receptiua ipſius eſſe, & nõ eſt ipſum ſuũ eſſe, &c. ſicut enim ꝑ hoc ꝙ eſſentia eſt ipſũ eſſe eſt infinita ſimpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc ꝙ eſſentia nõ eſt ſuũ eſſe, nõ eſt ĩfinita ſimpliciter, iuxta maximã illã, Si affirmatio eſt cauſa affirmatiõis, &c. Quia ergo in omni priori eſſentia intelligẽtiæ eſt fundamẽtaliter receptibilis ipſius eſſe, & ab hoc abſtrahi nõ poteſt, licet nõ in omni priori habeat illud: ſequiẽ, ꝙ ſit ſimpliciter finita ꝑ ſuũ eſſe, id eſt, per hoc nõ eſt ſuũ eſſe, ſed illa actuabilis, vel actuata eſt, &c. Sic enim intelligiẽ, cũ dicitur ꝙ eſſentia intelligentiæ finiẽ per ſuũ eſſe. Quarta ꝓpoſitio quo ad primã ptẽ ſuperius diſcuſſa relinquaẽ. Quo ad ſecundã verò, ꝙ. ſ. anima intellectiua, quæ eſt vltima inter ſubſtãtias intellectuales ſit multiplicata numeraliter, eget magna cõſideratione. In textu autẽ aſſignaẽ pro cauſa huius vnio ad corpus: omnis enim forma ſic vnita corpori, ꝙ dat ei eſſe formaliter, neceſſariò multiplicaẽ ſm multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberẽt idẽ eſſe in numero: ab vno enim forma non ꝓuenit niſi vnũ numero eſſe ſubſtãtiale, & meritò ex vniõe ad corpus anima multiplicari numeraliter diciẽ: quia diſtĩctio numeraliter, cũ nõ ſit formalis, oportet ꝙ ſit ſm quãtitatẽ (vt ſupra declaratum fuit) ſm quantitatẽ autẽ eſſe nõ poſſet talis diſtinctio in anima, ſi forma non eſſet rei quantæ (vt intelligẽtiæ oſtendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendã pluralitatẽ numeralẽ animarum eſt coniunctio ipſius animo ad corpus numeraliter multiplicatum.

1. Poſt. T. c. 3.

c. 5. q. 9.

Probat. quarta.

c. 3. q. 5.

c. q. 9.

Anima humana cum ex occaſione multiplicẽtur ad corporeum multiplicatio nõ permanẽt deſtructis corporibus.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occaſionaliter dependeat, quantum ad ſui inchoationem: quia non acquiritur ſibi eſſe indiuiduatũ, niſi in corpore cuius eſt actus: nõ tamen oportet, vt deſtructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cùm habeat eſſe abſolutum, ex quo acquiſitum eſt ſibi eſſe indiuiduatũ ex hoc quòd facta eſt forma huius corporis illud eſſe ſemper remanet indiuiduatum, & ideò dicit

Auicen-

Auicenna, quòd indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principiũ, sed non quantum ad sui finem.

¶Hic obiectio quædã cõtra quartã ꝓpositionẽ excluditur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicationẽ corporis destructis corporib⁹, nõ remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationẽ corporis: ergo nõ possunt remanere multæ aïæ humanæ destructis corporibus, &c. Processus bonus, cõclusio aũt falsa est: ergo altera pmissarũ, nõ Maior, vt probatur: ergo Minor, quę fuit quarta ꝓpositio. Maior probatᷓ ex eo, ꝙ remota causa, remouetᷓ effectus. Si ergo cã multitudinis animarũ est ipsa multitudo corporũ, remota multitudine corporũ remouebitᷓ etiã multitudo animarum. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationẽ corporũ: scilicet cum dependentia à materia, & sine depẽdẽtia ab illa: & primę quidẽ destruũtur destructis corporibus, secũdę verò remanent, eo ꝙ nõ nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horũ euidẽtiã nota primò, ꝙ idem est indicium de esse & vnitate & multitudine rei, quo ad dependentiã & independentiã: ita scilicet ꝙ cuius esse à materia nõ depẽdet, nec eius vnitas: nec multitudo à materia depẽdet. Cuius autẽ esse à materia dependet, tam vnitas, quã pluralitas eius etiam ab illa dependens est, vnum enim & multa entis passiones sunt.

2. de gen. animalium c. 3.

NOTA Secundò, ꝙ formę sunt in triplici differentia. Quædã fiunt in materia & educunᷓ de potẽtia materię, vt formę materiales. Quædam fiũt in materia, sed nõ educuntur de potentia materię: vt anima intellectiua, quę venit de foris. Quędam nec fiunt à materia, nec educuntur de potẽtia materiæ vt formæ separatę à materia, intelligẽtię. s. Non potest autem dari quartum genus earum, quæ educãtur de potẽtia materię, & nõ fiant in materia: quia implicat, vt de se patet.

c.5.q.9. cõueniũt inter se. T.ca. 24.& 26.

¶Et ille qdẽ, quę nec educunᷓ de potẽtia materia nec fiũt ĩ ea, oĩo indepẽdentes & separatę sunt à materia & immultiplicabiles numeraliter, vt suprà ꝓbatũ fuit. Primę verò & secũdæ, qa cõueniũt in hoc, ꝙ fiũt in materia, habẽt & hoc cõe, ꝙ oportet vtrasq; esse coaptatas & ꝓportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiũt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, vt dicitᷓ 2. de anima tex. cõ. 24. & 26. Forma nanq; Leonis debet esse cõmensurata corpori Leonino, ita ꝙ non equino: & hui⁹ Leonis forma oportet ꝙ sit cõmẽsurata huic corpori Leonino, ita ꝙ nõ illi, & c. Et ex hoc cõsequẽter cõueniũt ita in hoc, ꝙ vtrasq; oportet simul multiplicari in propriis corporibus. Quęcũq; ẽm oportet esse inuicẽ coaptata & ꝓportionata simul, recipiũt multitudinẽ & vnitatẽ, vt patet in discurrẽdo in singulis semper enĩ multiplicationẽ formarũ in vna specie comitatur multiplicatio corporũ in illamet specię, & ecõuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materiis. vel diuersę materię sub vna forma, quorũ vtrũq; est ipossibile. Ex eo verò ꝙ primę formę educunᷓ de potẽtia materię, & nõ secũdę, differũt inter se in hoc ꝙ primę habẽt esse depẽdens à materia, sicut à causa materiali earũ esse causante & sustẽtãte. Scdę aũt habẽt esse excedẽs totã materię capacitatẽ & indepẽdẽs ab ea, vtpotè nõ causatæ ex illa. Et ex hoc cõsequẽter differũt secũdò, ꝙ primarũ tã vnitas, quã multitudo à materia depẽdens est, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporib⁹ ipse destruũtur: ita vnitas & pluralitas earũ. Scdarũ verò tã vnitas, quã multitudo indepẽdens est à materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporib⁹ earũ esse remanet, ita vnitas & pluralitas, Et hoc est qđ hic intendit. S. Tho. dicẽs diuiduationẽ aïę. i. vnitatẽ eius. Et similiter intelligẽdũ est de pluralitate occasionaliter ex corpore depẽdere. Depẽdet enĩ hoc modo: qa fit in corpore, nõ aũt ita, ꝙ educatᷓ de potẽtia corporalis materię: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationẽ addit, qa cũ habeat esse absolutũ, id est indepẽdens à corpore, corrupto corpore, absque illo remanere põt. & ideo Auic. dicit indiuiduationẽ aïæ ex corpore in sui initio depẽdere: nõ aũt in fine, quia. s. non fit nisi in corpore. Potest autẽ esse de facto est post mortẽ sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

Differũt inter se.

De indiuidutione animæ intellectiuæ.

¶Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAEST. XIII.

HIC circa indiuiduationẽ animę intellectiuæ, per quod scilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæstione facienda sunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secũdò declarabitur opinio S. Tho. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primũ Sco. in secũdo sen. dist. 3. quæst. vlt. & in quolib. q. 2. sequẽs positionẽ suã de heccheitatibus tenet animam, sua propria hecchẽitate, indiuiduari: arguitq; sic cõtra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectũ eo primo est hoc: sed anima sicut & quælibet entitas præcipue absoluta seipsa primò est in actu extra causam & intellectũ. ergo anima seipsa primò est hæc. Maior probatur: quia vniuersalitas siue esse non hoc nõ conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo, ꝙ res seipsa primò recedit à non esse.

ua, Sco. di. 2. 3. qu.7. in c.q.quo. q.2.purũ post principiũ

Prima ratio.

¶Præterea, Omnis distinctio formalis seu nõ ꝑ materiã est specificata per te: aïæ intellectiuæ distingunᷓ formaliter, seu non per materiã. ergo distingũtur specificè. cõclusio est falsa, ergo altera præmissa: non Minor. quia animæ intellectiuæ separatæ carẽt materia. ergo Maior: quæ est fundamẽtũ positionis tuæ. Quòd si dicas, ꝙ animæ habẽt inclinationes ad diuersa corpora, & per has distinguntᷓ: cõtrà, Anima prius natura est termin⁹ creationis, qui vt talis formaliter est hoc, quã vniatur materię. ergo prius natura anima est hęc, quã vniatᷓ materię. ergo anima indiuiduatᷓ, & non per vnionẽ ad corpus: Antecedens probatur sic, Prius est quod potest esse sine alio, & aliud nõ sine illo ex 5. Meta. tex. cõ. 16. de anima non solũ ẽm essentiã, sed etiã ẽm existentiã potest esse sine vnione ad materiam, non autem absq; hoc sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, quam sit in materia.

Secũda ratio.

T.c.16.

¶Si dicatur ꝙ anima nõ est hęc per actualẽ vnionẽ seu existentiã in materia, sed per aptitudinẽ essendi in illa: contra, Hoc nõ euadit difficultatẽ, qa natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hęc: ideo habet hanc aptitudinẽ ad hoc, & illi repugnat, &c. vt arguatᷓ sic, Quod cõuenit vni, & repugnat alteri eiusdẽ speciei. non cõuenit per se huic. ẽm id ꝙ cõmune est istis: vel saltem pręexigit eorum necessariò distinctionẽ. s. huius ab illo, sed hæc aptitudo conuenit huic animę, & repugnat illi: ergo necessariò præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶Cõfirmatᷓ, Ratio aptitudinis formaliter loquẽdo, nõ est ad se, nec est rõ entis in actu: ergo nõ potest esse indiuiduatiuũ principiũ animę. Antecedẽs probatᷓ pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi nõ ad aliud, vt ad terminũ, quod est falsum. Pro secũda quoq; parte ꝓbatur, quia quòd necessariò exigit aliquid nõ existẽs, ipsum est non existẽs in actu: aptitudo autẽ est ad terminũ non existentẽ: ergo eius ratio nõ est ratio entis in actu. Consequẽtia patet, qa distinctio relatiua pręsupponit distinctionẽ absolutã: qa enim aïa e st hæc: ideo habet hanc aptitudinẽ, & nõ econtra. & quia hęc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hęc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quę isti in hac re sentiunt.

NOS autẽ peripatetica fundamẽta sequẽtes, animã ĩdiuiduari cõmensuratione substãtiali ad hoc corpus dicim⁹, & hãc animã, & illã distingui cõmẽsurationib⁹ suis ad hoc & illud corpus: ꝓbationes aũt huius suprà adductę fuerũt, cũ deductũ fuit distinctionẽ numeralẽ non nisi à quãtitate originari posse. Vñ nunc sufficiet declarare qũo fit hoc quod dicim⁹. Cõmẽsuratio dupliciter sumitᷓ. Vno mõ pro relatiõe cõmẽsurationis: aliomõ do ꝓ ipsa substãtiali coaptatiõe rei. primo modo cõmensuratio est res respectiua essẽtialiter: & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, &, de prædicamẽto rei cõmensuratę: est enim idẽ essentialiter quod ipsa, sed differẽs ab ipsa sola rõne, & similiter dico de indeclinatiõe, aptitudine, coaptatiõe, sigillatiõe. & similib⁹, quę ad exprimẽdũ propositũ assumuntur.

c.3.q.5. c.5.q.9. Quomodo cõmẽsuratio indiuiduet animam intellectiuam.

¶Absolutũ quoq; pro nũc sumitᷓ dupliciter. Vno mõ à termino, & sic dicim⁹ substãtiã, q̃titatẽ & qualitatẽ esse entia absoluta. Alio mõ à receptiuo seu subiecto: & sic nullũ pdicamẽtorũ accidẽtiũ est absolutũ: sũt enĩ essentialiter receptibilia ĩ substãtia: Cùm ergo dr̃, ꝙ aïę suis cõmẽsurationib⁹ indiuiduanᷓ, itelligẽdũ est cõmensurationibus substãtialibus, q̃ sunt res absolutę a terminis, & si nõ à receptiuis, & nõ cõmẽsurationibus, q̃ sunt relationes, &c. Sicut nãq; de essentia animę in cõi est, ꝙ essentialiter sit ꝓporcionata corpori philosophico organico, qđ in ei⁹ diffinitiõe ponitᷓ: ita de essentia animę humanę est, cõmẽsurari corpori humano: est nãq; ita pfectiua corporis humani, ꝙ nõ bouini: sic quoq; de essẽtia hui⁹ aïę est cõmẽsuratio ad hoc corpus. & sic cõmẽsuratio ad corp⁹ humanũ nõ sequitᷓ animã iã humanã, sed cõstituit ipsam humanã. Per hoc enim primò differt aïa hõis ab aïa Bouis: qa illa est ꝓprius actus corporis humani, ista verò bouini. Cõstat aũt, ꝙ idẽ est esse actũ ꝓpriũ corporis humani, & esse substãtialẽ substãtialiter cõmẽsuratã pfectionẽ eius. Ita substãtialis cõmẽsuratio huius aïę ad hoc corp⁹, nõ sequitᷓ animã hãc, sed cõstituit ipsã hãc, est enĩ hęc aïa substãtialiter ꝓprius actus huius corporis: vñ hęc anima ab illa primò differt: qa illa est ꝓprius actus hui⁹ corporis, illa verò ꝓprius actus alteri⁹, & hoc est qđ S. Tho. in 2. cõtra Gen. c. 81. tradit, & in quęst. de anima, & vbicũq; de hac re loquitur. Est autẽ conueniens

2. di. art. cõ. 6.

2. cõtra Gẽ. c. 81

qõ.3.ad 15. 2. cõtra Ge.cap. 74.& 79.c.3. de part. anima.

niens propoſitio iſta principiis Ariſt. docet enĩ in primo lib. de Partibus animaliũ, ꝙ ꝓpriæ differẽtiæ alicuius diuiſi debẽt eſſe ꝑ ſe diſtinguẽtes illud in eo ꝙ tale. verbi gratia, propriæ differẽtię animalis nõ debẽt eſſe albũ & nigrũ, quæ non diuidũt animal in eo, ꝙ animal. Stat enim idẽtitas animalis, cũ illarũ diuerſitate: nec debẽt eſſe nauigatiuũ & volatiuũ: qa nõ diuerſificãt hæc ꝑ ſe naturã ſenſitiuã, ſed debent eſſe tale ſẽſitiuũ vel tale. animal enĩ in eo, ꝙ animal, cũ ſenſitiuo cõſtet, nõ diuerſificatur per ſe niſi ꝑ differẽtias ſẽtiẽdi. Vnde cũ anima in eo ꝙ talis eſſẽtialiter ſit actus corporis philoſophici propriis differẽtiis diuiditur per hoc, ꝙ actus talis corporis vel talis: & iterũ actus talis corporis, puta humani propriis differẽtiis diuiditur (materialibus tamẽ) per hoc quod eſt huius corporis vel illi⁹. Indiuiduantur ergo ipſę aĩę cõmenſurationibus ſubſtãtialibus nõ abſolutis à receptiuis: ſicut & ipſę aĩæ eſſentialiter ſunt non abſolutæ à perfectibilib⁹ corporibus earũ receptiuis. Et nõ cõſiderare hoc, eſt cauſa erroris eorũ, qui de oĩbus volunt eodẽ modo iudicare (vt ſunt Scotiſtæ) quibus dum non cõſiderãt proprias rerum naturas, & res ſuis conceptibus adæquare volũt, accidit vt de omniũ indiuiduatione eandẽ proferant ſententiã, & in eorum numero ſint, de qbus dicitur ſecũdo Cæli text. com. 80. ꝙ quærunt vſque quo non habeant contradicere ſibiipſis.

Ad primum.

HIS Viſis ad ſolutionem argumẽtorũ procedendum eſt.

¶Ad primũ dicitur, ꝙ falſa eſt Maior, licet enim quælibet res poſita extra intellectũ & cauſam ſit hæc. nõ tamẽ eodem primò eſt, & hæc. Eſt enim ipſo eſſe primò: Hæc aũt heccheitate primò: multa enim inſeparabiliter ſeſe comittant, quæ nõ eodem principio habẽtur primò: ſicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & cauſam eſt, & eſt depẽdens, nõ tamen eodẽ primò eſt & dependet. Minor quoq; eſt falſa: res enim non ſeipſa primò, ſed per exiſtentiã actualem diſtinctam realiter à ſe extrà nihil ponitur vt ſuprà declaratum, fuit, &c.

c.5.p.4. Ad ſecũdum. Diſtĩctio formalis que ſit. Diſtinctio formarum quæ ſit.

¶Ad ſecundũ negaẽ Minor. Duæ enim animæ humanæ ſeparatę non diſtingũtur formaliter, ſeu per materiã: licet ſint puræ formę à materia abſtractę. Aliud enim eſt dicere, oĩs diſtinctio formalis eſt ſpecifica: aliud, oĩs diſtinctio formarũ. Diſtinctio enĩ formalis, cũ ſit illa, quæ ex principiis diffinitiuis cõſtat, ſpecifica eſt: Quęcũq; enim habẽt diuerſas diffinitiões ſpecie differũt cũ ſaltẽ differẽtias vltimas habeãt non eaſdẽ, quarũ diuerſitas ſufficit ad diuerſitatẽ ſpecificã: ſed talis nõ eſt inter aĩam Sortis & Platonis: habẽt ſiquidẽ eãdem diffinitionẽ. Diſtinctio aũt formarũ cũ ſit, vndecunq; inter formas diuiſio accidat in duabus animabus ſeparat, id eſt, inuenĩẽ ex hoc ꝙ diuerſis corporibus coaptatę ſunt. Vnde nõ eſt ſimilis ratio de eis & de aliis ſubſtantiis ſeparatis, quę corporib⁹ vnibiles nõ ſũt. Et ſic reſpõſio ibi data eſt bona ſi ſanè intelligaẽ modo. ſ. expoſito, ꝙ animæ inclinationibus ſubſtãtialibus ad diuerſa diſtinguntur.

¶Ad id quod primò obiicitur, cõtrà dicĩẽ ꝙ nõ concludit intẽtum. Cõcludit enim, ergo aĩa prius natura eſt hæc quã habeat actualẽ vnionẽ ad corpus: cùm debeat cõcludere, ergo anima prius natura eſt hæc quã ſit coaptata, ſeu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicim⁹ animã indiuiduari formaliter per actualem vnionẽ ad corpus, ſed per coaptationẽ ſubſtãtialẽ ad hoc corpus, quã prius natura debere animæ quã ipſam actualẽ vnionem, patet ex eo ꝙ omnia hic per ſe terminat creationẽ, & non anima hoc exiſtẽs: & ex eo ꝙ ineſſe ꝓſupponit eſſe: eſſe autẽ ꝑticulari tã immediatior eſt, quã ineſſe. Vnde reſpõſio ibi recitata eſt bona, cũ grano tamẽ ſalis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinẽ ſubſtãtialẽ, ſeu cõmenſurationẽ formaliter: per vnionẽ verò actualẽ ad corpus cõditionaliter, id eſt tanquã ꝑ conditionẽ ſine qua nõ: & quia prius natura ineſt rei ratio formalis quã conditio, ſine qua non, ideo, &c.

t.c.45.

¶Ad argumẽtum cõtra hoc patet reſpõſio ex dictis: aſſumit enĩ hoc falſum. ſ. ꝙ natura huius animæ ſit prior aptitudine ſua ſubſtãtiali. Vnde Maior argumẽti ibi formati pro ſecunda ꝑte diſiunctiuæ eſt falſa. ſ. ꝙ quodlibet cõueniẽs vni & repugnãs alteri eiuſdẽ ſpeciei præexigat diſtinctionẽ ipſorũ. Stat enim ꝙ nõ præexigat, ſed faciat diſtinctionẽ ipſorum, ſicut quod cõuenit vni ſpeciei, & repugnat alteri eiuſdẽ generis, non opus eſt, ꝙ præexigat illarũ ſpecierum diſtinctionẽ, ſed ſtat quod faciat earum diſtiuctionẽ. Verbi gratia, rationale cõuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationile cõuenit Leoni, & repugnat homini, & tamẽ rationale & irrationale nõ præexigũt diſtĩctionẽ hominis & Leonis, ſed faciũt. Vnde ſubſumas ſub illa Maiore, Sed hæccheitas aĩæ Sortis cõuenit ſibi, & repugnat aĩæ Plat. ergo hæccheitatis ſupponũt ipſas diſtĩctas: & ſic ſuadebis Sco. vĩ argumẽti ſui. ¶Ad cõfirmationẽ, cũ dicĩẽ, Ratio aptitudinis non eſt ad ſe, dico, ꝙrõ aptitudinis ſubſtãtialis, de qua loquimur, eſt ad aliud, ſed nõ vt ad terminũ, ſed vt receptiuũ. Probatio autẽ cõtra hoc nihil facit cõcedo: enim ꝙ põt intelligi nõ ad aliud, vt ad terminũ. nõ autẽ non ad aliud vt receptiuum, ſicut quantitas & qualitas abſolutè ſunt à termino, & non à ſubiecto.

T.cõ.92. & 93.

¶Ad id quod ſecũdo loco in antecedẽte ponitur ſ. ratio aptitudinis nõ eſt ratio entis in actu, dico primò, quod falſum eſt, Aptitudo enim ad ridendum. ſ. riſibilitas habet rationẽ entis in actu primò, licet potẽtiã ad actũ ſecundum. Probationis verò, vtraque propoſitio eſt falſa: & Maior quidẽ. ſ. ꝙ neceſſariò exigit aliquid non exiſtens, ipſum eſt non exiſtẽs in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantùm exigit operationẽ ſuam non exiſtere: & tamen ipſa eſt exiſtens in actu. Minor verò, quia aptitudo ſubſtantialis animæ ad corpus non excludit corpus, ſed compoſitio ex contrariis eſt: quæ facit aptitudinem animæ eſſe abſque actuali vnione.

¶Dico ſecũdò, ꝙ æquiuocam⁹ de aptitudine. Aptitudo enĩ iſta, quã in aĩa intelligimus, nõ eſt niſi cõmenſuratio, ſeu ſubſtãtialis ſigillatio ipſius aĩæ ad hoc corpus: quã cõſtat eſſe in actu, & dum eſt corpori vnita & dũ eſt ſeparata ab eo, ſicut in exẽplo ſuprà poſito de cera liquet. Argumẽtũ aũt ꝓcedit, acſi aptitudo iſta eſſet quid potẽtiale expectãs aliqd quod reducat ipſam in actu, &c. Ad cõſequẽtiã patet quid dicendum ſit, quia non eſt talis diſtinctio relatiua, ſed abſoluta relatiuè ad receptũ, &c.

Intelligẽtiæ ſũt ĩ prædicamẽto, quãquã illarum differẽtiæ lateant.

Et quia in iſtis ſubſtantiis quidditas non eſt idem quod eſſe, ideo ſunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus, ſpecies, & differentia, quãuis earum differentiæ proprie nobis occultæ ſint. In rebus enim ſenſibilibus etiam ipſę differentię eſſentiales nobis ignotę ſunt: vnde ſignificantur per differentias accidentales, quæ ex eſſentialibus oriuntur: ſicut cauſa ſignificatur per ſuum effectum ſicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria ſubſtãiarum immaterialium nobis ignota ſunt: vnde differentiæ earum nec per ſe, nec per accidentales differentias nobis ſignificari poſſunt.

c.5.par 3. ĩ prõ

¶In hac tertia ꝑte capituli huius declaraturus. S. Tho. quõ qdditates ſubſtãtiarũ ſeparatarũ ſe habeãt ad intẽtiões logicas, ſ. genus, ſpeciẽ, & differẽtiã, &c. quatuor notatis ſe abſoluit excludẽdo poſt duas obiectiões. Proponit ergo priò cõcluſionem talẽ, Intelligẽtię ſũt in prædicamẽto ꝓbatq; eã ſic, Omne id, in quo differt ab eſſentia, eſt in ꝑdicamẽto, intelligẽtię ſunt huiuſmodi: ergo, &c. Minor ſuprà ꝓbata eſt. Maior verò ꝓbari poteſt ſic, Omne habẽs eſſe limitatũ, eſt ĩ genere, ſi enim limitatũ eſſe habet, ad aliqđ genus definitũ eſt. Quod enim ad nullũ gen⁹ definitũ eſt, ac per ſe ſubſiſtit, vnde aut quõ eſſe limitatũ habet? omne aũt ens, in quo eſſe diſtinguiẽ à ſua eſſentia, habet eſſe limitatũ, vt ſupra declaratũ fuit: ergo oẽ tale eſt in prędicamẽto. Ex quo corolariè cõcludiẽ, ꝙ habẽt genus, ſpeciẽ, & differẽtiã.

Hacqõ. c. parte. 2. in pri.

Addit aũt, q̃uis occultæ ſint nobis earũ differẽtiæ: & vt reſpõderet dubitationi, qua quis diſcere poſſet, Quomodo ſcis in eis eſſe differẽtias, ſi illas ignoram⁹? ſtat enim ſcire de eis q̃ſtionẽ an eſt, & ignorare q̃ſtionẽ quid eſt: nouimus inquã differẽtiam eſſe in illis, ſed quæ ſint illę, latet: latẽt aũt intelligẽtiarũ differẽtiæ ẽm ſe: qa cõe eſt oĩbus ſubſtãtiis habere occultas differẽtias proprias ẽm ſe: & in hoc cõueniũt cum ſubſtantiis inferioribus: latent ẽm accidẽtales proprietates, quæ ſunt earum paſſiones, quia excedunt facultatẽ naturalẽ intellectus humani, qui ſe habet ad manifeſtiſsima in natura: ſicut oculus noctuæ ad lumen Solis, & in hoc differũt à ſenſibilibus ſubſtãtiis, quarum propriæ differẽtiæ nõibus ſuarũ proprietatũ ſignificãtur: ſicut cauſæ nominibus ſuorũ effectuũ: vnde oĩo immanifeſtæ ſunt nobis intelligentiarũ differentiæ quo ad quid ſunt, &c.

2. Met. tex. c.1.

QVAESTIO XIIII.

Num intelligentiæ ſint à nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ ſint à nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac vita, &c.

¶In hac q. ſeptẽ agẽda ſunt: primò declarabo titulũ & intentionẽ quæſtionis, Scđò adducetur opinio Auer. Tertiò impugnabitur: Quartò reſpõdebitur ſuis rationibus: Quintò declarabitur opinio S. Tho. Sextò adducentur rationes Ioannis de Gandauo contra S. Tho. Septimò eis ſatisfiet, &c.

Differ cognitio quidditatis à cognitione quidditatiua.

QVO AD Primũ nota, ꝙ aliud eſt cognoſcere quidditatẽ, ſeu cognitio quidditatis, & aliud eſt cognitio quidditatiua, ſeu cognoſcere quidditatiuè. Cognoſcit enĩ Leonis qdditatẽ quicũq; nouit aliqđ eius ꝑdicatũ eſſentiale. Cognoſcit aũt quidditatiuè nõ niſi ille, qui oĩa ꝑdicata quidditatiua vſq; ad vltimã differẽtiã nouit, &c. Cũ autẽ cognoſcamus intelligentias eſſe ſubſtãtias, & eſſe intellectuales, &c. liquet ꝙ earũ qdditates cognoſcimus: vnde hoc in dubiũ nõ vertiẽ, ſed quæſt. eſt, an qdditatiuè cognoſcere eas poſsimus, vt penetremus. ſ. vſq; ad vltimas earũ differẽtias: & licet hæc quæſt. habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de Anima, cõ. 36. quia tamẽ non niſi cũ Scotiſtis & auerroiſtis hic agiẽ, & Scot. opinio in cõcluſione non

diſcrepat.vt patet in primo ſenten.diſtin.3.cum ſolo nobis diſceptandum eſt Auer.Hæc de primo.

Puta Alexādri, Alpharabij Auer.pace et th. Sco.pri. di. 3. q. 3.in ſolutione du bij ibid. moti in c.q. circa med.

QVO ad ſm Auer.in 3.de Anima.com. 36. ſuppoſita fictione ſua in com.5.opinaŧ, ꝙ intellectus poſsibilis, vt appropriatus nobis adeptis oĩbus intellectis ſpeculatiuis, ac ꝑ hoc cõtinuatus intellectus agēti,vt formæ per illũ intelliget ſubſtãtias ſeparatas:& cõſequēter nos,quibus per hoc fiet intellectus agēs forma:ſicut modò eſt intellectus poſsibilis: ita ꝙ ſicut modò ꝑ intellectum poſsibilē intelligimus materialia, ita tunc per intellectum agentem intelligimus ſubſtantias ſeparatas.

¶Probat aũt rationē ſuā duabus rationib⁹. Prima ratio fundaŧ ſupra duas ꝓpoſitiones. Quarũ prima eſt, Intellectus, & prima intellecta ſpeculatiua ſe habēt ſicut forma & materia. Probaŧ illa ſic,Illa quorũ eſt vnamet operatio, ita ꝙ operatio vnius cõmuniceŧ alteri,ſe habēt, ſicut agens & inſtrumētũ, vel ſicut forma & materia:ſed intellectus agentes & primorũ intellectorũ ſpeculatiuorũ eſt vnamet operatio:ita ꝙ operatio intellectus agentis.ſ.facere intellecta in actu,cõmunicatur primis intellectis ſpeculatiuis,ergo intellectus agēs & prima intellecta ſpeculatiua ſe habēt ſicut agēs & inſtrumentũ, vel ſicut forma & materia.Patet Minor,q̃a intellectus in habitu põt non ſolũ intelligere,ſed facere cõcluſiones intellectiuas in potētia intellectas in actu,vtrũq; enim experimur in noſtra eſſe poteſtate.ſ. intelligere & facere cõcluſiones actu ĩtellectas mediãtib⁹ primis intellectis:quæ ſolo lumine intellect⁹ agētis fiũt intellecta in actu.In Maiore verò notãter dr̃(ita ꝙ ꝓpria opatio vnius cõmuniceŧ alteri)quia plures trahētes nauē,ad eãdem operationē cõcurrũt, nõ tamē ſicut materia & forma,nec ſicut agēs & inſtrumentũ:ꝓpterea quia alter alterius ꝓpriã operationē non ſortiŧ.Clarũ eſt aũt,ꝙ cõicans operationē ſuã alteri cõcurrēdo ad idem ſe habet ad illud:ſicut agēs principale ad inſtrumētũ, quēadmodũ carpentarius ſedis factionē ſerræ cõmunicat: vel ſicut forma ad materiã,ſicut calor calefactionē aquæ calidæ cõmunicat.Et licet vtraq; pars diſiuncti cõcluſi ſit vera:quia tamen prima pars manifeſtior eſt,& minus ad propoſitũ,ideo Cõmentator ſecũdam partē declarat.ſ.ꝙ prima intellecta ſpeculatiua & intellectus agēs ſe habeãt vt materia & forma:& hoc facit declarãdo,ꝙ intellectus agens.& nõ ſolũ prima, ſed anima intellecta ſpeculatiua ſe habēt ſicut forma & materia.Manifeſtat aũt hoc ſic,Quãdocunq; eſt aliq̃d receptiuũ aliquorũ duorum ordinũ inter ſe habentiũ id quod eſt perfectius & formalius,eſt ſicut forma:id verò quod eſt imperfectius,& minus formale,habet rõnē materiæ:ſed intellectus poſsibilis eſt receptiuus intellectorũ ſpeculatiuorũ,& intellectus agētis ordinē inter ſe habentiũ:ita ꝙ intellectus agens eſt perfectior & formalior intellectis ſpeculatiuis: ergo intellectus agēs & intellecta ſpeculatiua ſe habēt ſicut forma & materia. Diciŧ aũt in maiori,ordinē inter ſe habētiũ:quia aliter ꝓpoſitio nõ eſſet vera.ſicut patet de albedine & dulcedine lactis:quarũ neutra eſt alterius forma.Cùm enim ordinata ſunt neceſſario verifica ꝓpoſito,vt patet.cũ aēr recipit colorē & lumē.Minor patet ex eo ꝙ intellectũ recipiŧ in intelligēte.Intellectus aũt poſsibilis intelligit, & intellectũ agētē & intellecta ſpeculatiua & c. & ſic patet prima ꝓpoſitio.

2. propoſitio Auer. ibi. circa parum āte finem.

¶Secũda ꝓpoſitio eſt,Intellectus poſsibilis & appropriatus nobis,quãdoq; recipit intellecta ſpeculatiua & intellectũ agētē ĩ potētia tãtũ:quãdoq; partĩ in actu,& partĩ in potētia,quãdoq; totaliter in actu . Iſta ꝓpoſitio quo ad intellecta ſpeculatiua eſt clariſsima,intellectus nãq; infãtis eſt in pura potētia,ſicut tabula raſa,in qua nihil eſt depictũ:poſtmodum vero recipit primorũ prĩcipiorũ notitiã.de inde multarũ cõcluſionũ ſucceſiuè acq̃rit notitiã:& ſic ſm aliq̃d eſt ĩ actu,puta ſm prĩcipia:& ſm aliq̃d in potētia,puta ſm cõcluſiones,& poſtremò acq̃ſitis oĩb⁹ cõcluſionib⁹ & totaliter, & ſm oĩa in actu tã principia, quã cõcluſiones. His ſi cõiunxeris primã propoſitionē, illuceſcet tibi hæc ſecũda propoſitio. quo ad ſecundã partē. Si enim intellectus agens eſt forma intellectorũ ſpeculatiuorũ, eadē erit proportio coniunctionis ad intellectũ agentem, quæ eſt inter intellectum poſſibilem & intellecta ſpeculatiua quoad hoc,ꝙ ſi totaliter vni totaliter & reliquo coniunctus erit: & ſi partialiter vni,partialiter & reliquo coniunctus erit.

Formatur prĩa ratio Auerro.

¶His præmiſsis formaŧ prima Auer.ratio ſic, Omne q̃d moueŧ ad acq̃ſitionē alicuius vt formæ:illa perfectè acquiſita, põt operari operatiõe ꝓpria illius formæ: ſed intellectus poſsibilis vt appropriatus nobis, moueŧ ad acq̃ſitionē intellectus agētis, vt formæ:ergo illo acquiſito, põt opari operatiõe ꝓpria illi⁹.Sed operatio ꝓpria intellectus agētis eſt intelligere ſubſtãtias ſeparatas quidditatiuè.ergo intellectus poſsibilis poterit per illũ intelligere ſubſtãtias ſeparatas: & cũ intellectus poſsibilis opatio noua nos denominet, cõſequēter nos ꝑ intellectũ agēte intelligim⁹,ſubſtãtias ſeparatas & c.Maior patet exēplariter cũ aqua moueŧ à forma caloris,acq̃ſito illo põt calefacere,& ſimiliter apparet in oĩbus.Minor verò ꝓbaŧ dupliciter.Primò ex duabus propoſitionibus præmiſsis ſic,Quãdocũq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipiēda ordinata inter ſe,ad id quod eſt formalius & perfectius moueŧ,vt ad formã ex prima ꝓpoſitione: ſed intellectus poſsibilis moueŧ ad intellecta ſpeculatiua, & intellectũ agentē:q̃a quãdoq; eſt in pura potētia,quãdoq; partim in actu,& partim in potētia,ex ſecũda ꝓpoſitione ordinē inter ſe habētia:q̃a mediãtibus intellectis ſpeculatiuis recipiŧ ĩtellectus agēs: & intellectus agēs eſt formalior & perfectior. ergo intellectus poſsibilis moueŧ ad acq̃rendũ intellectũ agentē vt formã.

Com.36 T.c.70.

Scđo probatur illa Minor ſic,intellectus poſsibilis moueŧ ad acquiſitionē intellectus agentis vt finis: ergo vt formæ. Antecedēs patet ex eo, ꝙ ipſe intellect⁹ agēs eſt efficiēs illius motus:quo moueŧ intellectus poſsibilis ad ipſum. in ſeparatis enĩ à materia idē eſt efficiēs & finis motus:vt Cõ. 36. 12. Meta. habeŧ.Cõſequētia verò patet ex ſcđo Phy.tex.cõ. 70.vbi diciŧ, ꝙ finis, motus & forma idem ſunt, & hanc probationē tangit Auerrois duodecimo Metaphyſicorum in fine commen.38.

Cõ. 38. 2.rõ. pr. ibi.circa tex. Cõ.13. cõtra gē ts. 1. ca. 45. poſt me. 1.q. 88. art. 1. ad 1. quæſt. 37. poſt mediũ

¶Secunda ratio Auer.poniŧ ſecũdo Meta.cõ.1, Si intelligētiæ nõ eſſēt à nobis cognoſcibiles,natura ocioſè egiſſet: cõſequēs eſt falſum.Cõſequētia ꝓbatur:quia feciſſet id quod eſt in ſe naturaliter intellectũ:nõ intellectũ ab alio,ſicut ſi feciſſet Solem non cõpræhēſum ab aliquo viſu.Et quoniã hæc cõſequētia cum ſua probatione deriſibilis à S.Tho.iudicatur,ꝓpterea ꝙ fruſtra eſt quod nõ poteſt cõſequi finē ſuũ:& intelligentiarũ finis non eſt intelligi à nobis:dato enim ꝙ intelligi eſſet finis earũ,ſufficit earũ intelligibilitati,vt à ſeipſis ĩtelligãtur:nõ enim ſequiŧ, ab intellectu humano nõ intelligũtur,ergo à nullo:ſicut nõ valet,Sol nõ videtur à noctua, ergo à nullo viſu. Idcirco Ioann. de Gan.in tertio de Anima,dupliciter probat illã cõſequentiã. Primò dicēs,ꝙ Commētator non ſupponit ꝙ finis ſubſtãtiarũ ſeparatarũ ſit intelligi à nobis:ſed ſupponitur ꝙ intelligentiæ ex ſe ſint intelligibiles ab intetellectu noſtro, cùm cõtineãtur ſub ei⁹ obiecto primo,ſcilicet ente:& tũc bene ſequitur,intelligētiæ ſũt ex ſe naturaliter nobis cognoſcibiles, intellect⁹ noſter naturaliter nat⁹ eſt eas intelligere:naturaliter ēm actiuo quale eſt intelligētia debet correſpõdere naturale paſsiuũ quale eſt intellect⁹,aliter potētia actiua eſſet fruſtra in natura. Secundò deduciŧ ab eodē illa cõſequētia: q̃a etſi intelligētiarũ finis primarius nõ ſit intelligi ab intellectu noſtro,eſt tamē earũ finis ſecũdarius.Agũt enim prĩa intētione ꝓpter ſe: ſecũdario autē ꝓpter alia,vt diciŧ ſecũdo cæli,Com.21. & ideo ſeq̃tur ꝙ intelligētiæ ſaltē quo ad finē ſecũdariũ eſſēt fruſtra:& ſic natura feciſſet aliq̃d otioſè.Proprerea, inquit, cõſequētia Cõmētatoris eſt vna ꝓpoſitionib⁹ per ſe notis:& nõ eſt deriſibilis.

Cõ.21.

Poteſt adhuc tertiò deduci illa cõſequētia ex dictis Cõmētator 3. de Anima. Cõmē.36.vbi examinãs rationē Themiſtii,dicit ꝙ ſi intellectus noſter eſt immaterialis,cõſequētia iſta tenet, intellect⁹ noſter intelligit res ſenſibiles factas immateriales, ergo intelligit res ſecundũ ſe immateriales. Et fundatur hoc dictũ ſuper verbum Ariſt.tertio de anima.tex.Com.7.dicētis, ꝙ intellectus excellenti intelligibili appræhenſio vigoratur ad altius intelligendum.Ex quibus habetur in ꝓpoſito, ꝙ immaterialitas eſt ſuffitiens cauſa virtuti cognoſcitiuæ,ꝙ intelligere poſsit ſubſtãtias ſeparatas.Vnde ſic probatur cõſequētia. Intelligentiæ nõ ſunt ab ĩtellectu noſtro cognoſcibiles,ergo à nullo alio ſunt cognoſcibiles, ergo fruſtra ſunt cognoſcibiles:ſicut Sol fruſtra eſſet viſibilis,ſi à nullo poſſet videri.Prima cõſequētia tenet ex eo ꝙ ſi immaterialitas nõ dat intellectui noſtro illas intelligere,nulli hoc dabit: quia iam declaratũ eſt immaterialitatē eſſe ſufficiētem cauſam huius:ſicut quia ſenſitiuũ eſt ſufficiēs cauſa ſenſus tactus,ſi poſitũ in vna ſpecie animalis non daret tactũ, nulli alij hoc daret.Secũda conſequētia clara eſt exemplo. Quilibet ergo intellectus poteſt ſubſtãtias ſeparatas cognoſcere ex ſua immaterialitate:plus tamen & minus ſecundũ ꝙ plus & minus perfectionis habent.Hæc de ſecundo.

Com.3. ante me co. 3. fi. & 4. in princip. T.c.7.

Quòd cõtinuatio intellectus agētis non ꝑducat intellectũ poſsibile ad cognitionē q̃dditatiuam ſubſtantiarum immaterialium.

QVO AD Tertiũ arguitur cõtra hãc opinionē dupliciter. Et primò probatur,ꝙ talis continuatio poſita non perducat intellectũ poſsibilē,vt nobis appropriatũ, ad intelligendas ſubſtãtias ſeparatas:id quod cõtinuatur intellectui agenti nõ niſi vt formæ intellectorũ ſpeculatiuorum nõ poteſt per illũ intelligere ſubſtãtias ſeparatas quidditatiue,ſed intellectus poſsibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agēti nõ niſi vt formæ intellectorũ ſpeculatiuorũ,ergo intellectus poſsibilis vt appropriatus nobis per talē continuationē non poteſt intelligere ſubſtãtias ſeparatas quidditatiué.Maior probatur,ſupponendo quod intellectus agēs habet proportiones diuerſorũ ordinum ad ſuperiora & inferiora, ſubſtãtias immateriales. ſ. & intellecta ſpeculatiua. Ad ſuperiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorũ forma:ad inferiora verò,vt factiuus & forma. Hoc ſtante patet vis maioris. Quandocunque enim aliquod vnum habet diuerſi ordinis proportionem ad diuerſa, id quod continatur ei, ſecundum quod habet pro-

Poſito quod intellect⁹ poſsibilis,

port

portionē ad inferiora, ex hoc nō continuaƭ ƒm quod habet ꝓportionē ad superiora. Cōmittiƭ enim manifestè fallacia accidentis, ex vno aliud cōcludēdo. Id ergo quod cōtinuaƭ intellectui agēti vt formæ intellectorū speculatiuorū, nō ex hoc continuaƭ ei. vt contēplatiuo substātiarū immaterialiū. Minor verò ex Cōmentatoris dictis habeƭ, nullū alium modū ponentis in ꝓposito, quo cōtinuetur possibilis cum agēte, nisi per intellecta speculatiua, vnde dicit ꝙ cùm est in pura potentia ad intellecta speculatiua est & in pura potētia ad intellectū agētē, cū verò partim est in actu, & partim in potētia respectu illorū, est etiā sicut respectu istius: & cū fuerit totaliter in actu ƒm intellecta speculatiua. erit totaliter copulatus intellectui agenti.

intelligeret quidditatiuè substantias separatas per intellectū agētē si bi copulatū adhuc nos nō intelligeremus ipsas. com. 18. circa mediū. cō. 30. ī prin. & circa medium.

¶Secundò probaƭ, ꝙ posito, ꝙ talis continuatio ad hoc perduceret intellectū possibilē, nunquā tamē nos ad hoc perducere potest: & arguo sic, Id quod cōtinuaƭ intellectui agēti, non nisi vt coloratū lumini, & intellectui possibili nō nisi sicut coloratū visui: non pōt denominari operās ꝓpria opatiōe luminis, vt visus seu intellectus agētis, aut possibilis. sed homo phātasians habet huiusmodi cōtinuationē cū his intellectibus: ergo non pōt denominari faciēs intellecta, & ītelligēs substātias immateriales, quæ sunt operationes intellect⁹ agētis, nec intelligēs res sensibiles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis, nō enī pōt verè dici, ꝙ coloratū illuminet, aut videat. Minor aūt patet ex tertio de Anima, tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo modo similitudini datæ, ꝙ homo ꝓprio actu cogitatiuæ spiritualizat phātasmata. Coloratū verò non spiritualizat colores. Quoniā si fingamus coloratū in seipso nō posse obiici oculo, neq; lumini, sed spiritualizatū tātùm in speculo, ꝙ propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedib⁹: & tamē tale speculū obiectū lumini & visui nō vere posset denoīari illuminās. neq; vidēs & hæc ratio apparet mihi demōstratiua: & aliàs, si Deus cōcesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tertio.

Considera virtutē huius rationis et videbis quātum valet cōtra errorē Auerro. soluūtur, rationes Auerr.

QVO Ad quartū. Ad primā rationū Auer. dicitur ꝙ Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, ꝙ intētū cōcludat. Debet enī vniuersaliter teneri, nedū subiectū, sed etiā prędicatū hoc modo. Omne ꝙ mouetur ad acquirēdā aliquā formā, illa perfectè acqsita potest operari omni operatione ꝓpria illius formę, aliter nō cōcluderet. patet autē hāc esse falsā ex eo ꝙ sufficit, quòd id quod acquisiuit aliquā formam participet aliquā operationē illius formæ, illam, s. quæ cōuenit formæ secundum id, quo recipit receptiuū: & ratio huius est assignata in prima ratione contra Auer. facta, quia. s. non oportet rem continuatam formæ habēti diuersas proportiones ad inferiora & superiora, ex hoc ꝙ pfectè cōtinuaƭ ei ƒm inferius, ꝙ continueƭ ei ƒm superius. vnde ex hoc, ꝙ intellectus possibilis acquisiuit intellectū agentē, vt formā, licet sequatur, ꝙ possit operari operatione intellectus agētis, vt est forma intellectorum speculatiuorū, quia vt sic acquiritur. s. formare intellecta in actu, & extēdere se ad omnia intelligēdo, ad quæ se extēdit intellectus agēs vt factiuus: nō tamē sequiƭ, ꝙ possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agēs, vt contemplatiuus.

Ad primā immediatè suprà.

Ad secundā.

¶Ad secundā rationē respondeƭ negata consequētia, & ad primam probationē diciƭ, ꝙ cōmittitur fallacia consequētis à superiori ad suum inferius affirmatiue: cōcesso enim ꝙ intelligētiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia cōtinētur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non enim omne contētū sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile: eo ꝙ ens, licet sit obiectū adæquatum intellectui nostro extēsiuè, nō tamē est adæquatū adæquatione mutua intēsiuè: & est dicere, ꝙ licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamē omne ens potest à nostro intellectu penetrari vsq; ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est, obiectum adæquatum intellectus nostri: scilicet adæquatione intensiua, solam nanque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

¶Ad secundū modum deducendi consequētiā similiter respondetur, licet enim detur, ꝙ intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

¶Similiter ad tertium modum dicitur, ꝙ licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: nō tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, ꝙ possit cognoscere eas quidditatiuè.

¶Autoritas aūt Arist. adducta, cū rectè intelligitur, non obstat. Aduertēdū est enim, sensum respectu excellētis sensibilis, duo sortiri, & ꝙ, s, non perfectè cognoscit illud, & ꝙ patiƭ passione corruptiua ab illo: intellectus aūt respectu excellētis intelligibilis primū tātum habet. s. ꝙ perfectè non intelligit illud: passionis enim expers est. & ratio est, quia secundū sequitur materiā, cuius actus est virtus sensitiua, non autē intellectiua: primum verò sequitur improportionē potētiæ ad obiectū, quæ saluatur ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum improportionatū claro lumini habet, ita homo, ex sua natura intellectū improportionatū claro intelligibili separato: s. ƒm rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secūdo. Ex qua differentia Arist. ibi dicit oriri, ꝙ sensus post excellēs sensibile sensatum debilitatur: intellectus autē post excellens intelligibile intellectū nō alteratur, magis potest intelligere alia, ꝙ intelligēdum est ƒm modū sibi possibilē. Ex hoc autē non licet inferre, ergo potest quidditatiue cognoscere substātias immateriales: sed, ergo non procedit ex eius alteratione, ꝙ illas non possit cōprehendere quod gratis concedimus: habet enim homo intellectū ratiocinatiuū, qui oriƭ in vmbra intelligētiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuēdum intelligibile non purum & clarū, sed obumbratum materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

Tertiò de anima & T.c.71.

QVO Ad quintum ponēda est opinio, S. Tho. quā ex prima parte. q. 88. & tertio cōtra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet ipse hanc conclusionē. Anima humana corpori cōiuncta nō potest quidditatiue cognoscere substātias immateriales quæ ad præsens dupliciter probaƭ. Primò sic, Intellectus existēs in potentia non nisi ad recipiēda intellecta abstracta ab intellectu agēte, non potest intelligere quidditatiuè substātias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositū enim prædicati infert oppositum subiecti. quod enim potest intelligere substātias separatas quidditatiue, nō est tātū in potētia ad recipiēda abstracta ab intellectu agente, quoniā substantiæ separatę non sunt abstractę à materia per operationem intellectus agētis. Minor ex Arist. colligitur 3. de Anima. tex. com. 17. vbi dicitur, ꝙ intellectus agens potest omnia facere, quę intellectus possibilis potest fieri.

Opi. S. Tho. 1. parte. q. 88. art. 13. cōtra Gent. c. 45. & 2. Metap. circa te. com. 1.

¶Secūdò probaƭ sic. Nullus effectus sensibilis pōt ducere quidditatiuā cognitionē substantiarū separatarum, ergo intellectus humanus cōiūct⁹ corpori, non pōt quidditatiuè illas cognoscere: cōsequētia tenet: qa nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedēs verò ꝓbaƭ ex eo, ꝙ effectus dupliciter pōt in cognitionē quidditatiuā suæ causæ ducere. Vel per modū similitudinis: sicut effectu vniuoco cognito, eius causam quidditatiue cognoscimus: ꝓptereà qa sunt eiusdē naturę: & hoc mō clarū est nullū sensibile posse perducere ad substātiarū immaterialium naturas, eo ꝙ differūt non solùm specie, sed genere. Aliomodo effectus ducit in quidditatiuā cognitionē suæ causę non per modū similitudinis, sed per hoc, ꝙ demonstrat totā virtutē suæ causæ. Sicut intelligere ostēdit totam virtutē animæ intellectiuæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuā cognitionē ꝓcedimus. Nec hoc modo sensibilia valēt ad cognitionē quidditatiuam intelligētiarū nos perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totā virtutē causæ virtualis, quodlibet aūt sensibile est effectus particularis vt materiales cōditiones earum cuiusq; ostēdunt: igitur per nullū sensibile in quidditatiuam cognitionē substātiarum materialiū, quæ causæ vniuersalissimæ sunt peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

T.c. 17.

QVO AD SEXTVM contra hāc determinationē arguit supradictus Io. de Gan. in tertio de anima, multipliciter.

Ioan. de Gan. q. 37. ante mediū.

¶Et primò contra illam particulam in cōclusione positam coniuncta corpori. Nulla forma impeditur a sua nobilissima operatione propter vnionē eius ad propriam materiam: sed intelligere substantiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio animæ humanæ, vt patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter vnionem ad corpus non impeditur a speculatione substantiarum immaterialium.

Prima. Cap. 9. cap. 8.

¶Prætereà ad idē, Aīa humana, aut nata est intelligere substantias separatas per suā substantiā, aut per speciē influxā, aut per speciē causatam ex phantasmate. Si per suā substantiā, cùm substantia eius per vnionē ad corpus non impediaƭ, poterit eas intelligere: si per speciē à phantasmate sumptam, vnio ad corpus iuuabit: si per speciē influxam, quæriƭ qūo vnio ad corpus impedit, aut nō permittit talē influxū fieri: hoc enim nō videƭ rationabile aliquo modo esse, quia generatio vnius speciei nō impediƭ a corpore, nisi corpus habeat cōtrariā dispositionē dispositioni reqsitæ ad eius generationē. Verbi gratia, qa color exigit diaphaneitatē in aēre, ad hoc vt recipiaƭ in eo, nullū corpus impediet generationē speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ cōtraria est diaphaneitati, modò corpus humanū nullam habet dispositionē cōtrariam dispositioni, quā exigit receptio speciei intelligibilis influēdę, vt patet: ergo. Et cōfirmaƭ ratio sic, Bonū simpliciter alicuius naturę nō impediƭ ꝓpter bonū simpliciter eiusdē naturę. Quod enī impedit bonū simpliciter alicuius naturę est illi malū simpliciter: sed intelligere substantiarū immaterialiū quidditates est bonū simpliciter animæ humanæ: ergo nō impediƭ per vnionē ad corpus, cùm hoc sit ei etiam bonum

Secūda.

Confirmatio.

simplic

Tertio. simpliciter. Tertio arguitur contra conclusionẽ ipsam ex dictis S.Tho. sic, Isti dicũt ꝙ cognoscimus esse intelligẽtiarũ nõ quidditates, aut esse est idẽ ꝙ quidditas aut diuersum. Si diuersum: ergo vtrunq; sub nostra cadit cognitione. quicunq; enim cognoscit diuersitatem aliquorum, cognoscit extrema illius diuersitatis, vt dicitur secundo de Anima. tex. commen. 146. Si idem, ergo *T.c.146* cognito vno cognoscitur & reliquum.

¶Si dicatur ꝙ cognoscimus illas quidditates, sed non perfectè, cõtrà, Primò quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarũ, quorũ primũ est, ꝙ nos nõ intelligim⁹ quidditates substãtiarũ separatarũ. Secũdũ est, ꝙ cognoscim⁹ esse illarũ nõ quidditates. Ex primo arguit̃ sic, Homo nõ inteligit quidditates separatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet cõsequẽtia per locũ à toto in modo ad suam partẽ negatiuè. Ex secũdo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quę affirmatur de esse, sed esse nõ cognoscitur à nobis, nisi imperfectè: ergo cognitionem etiã imperfectã negare intendunt de quidditatibus. Si enim vtrũq; imperfecte cognoscimus, quare magis alterũ negat̃ cognosci, aut alterũ affirmatur: secundò probatur, ꝙ respõsio in se sit falsa sic, Si imperfecte cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, q̃a nescimus eas ita perfecte sicut à seipsis cognoscũtur: & hoc nõ. q̃a hoc est ridiculũ vertere in dubiũ, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secundũ nostrã naturam: & hoc est volun- *1. par. q. 88. art. & q. 89. art. 1. & 2. c.* tariũ: nulla enim ratiõe hoc cõuinci potest. vnio nãq; ad corpus hoc impedire non potest, vt probatum est. Hæc de sexto.

QVO Ad septimum pro respõsione ad hæc argumenta p̃notãdũ est, ꝙ ẽm doctrinã S.Tho. prima parte, q.88. & 89. inter cognitionẽ aĩæ cõiũctæ & separatæ hoc interest, ꝙ cõiũcta sicut habet modũ essẽdi, cõcernẽdo corp⁹, ita habet modũ intelligẽdi cõcernẽdo se ad phãtasmata: ita ꝙ ex cõformitate modi operãdi ad modũ essendi, fit vt aĩa cõiuncta sit cõuersa ad phãtasmata secũdũ intellectũ possibilẽ, vt passiuũ ad actiuũ: adeò vt nõ sit ab illis cũ ĩtellectu agente recipere possit species. *Differunt anima separata & cõiuncta Primo.* Separata aũt à corpore, sicut habet aliũ modũ essendi absq; corporis informatiõe, ita habet & aliũ modũ intelligẽdi: vt etiã ex conformitate modi operãdi ad modũ essendi fiat, vt aĩa separata cõuertat̃ ẽm intellectũ ad superiora vt actiua, vt ab eis influxũ specierũ recipiat, vtpote in modo essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberiori quodãmodo facta ampli⁹ phãtasmatib⁹ nõ allegata.

Secundo ¶Ex hoc aũt orit̃ alia differentia, ꝙ s. anima cõiũcta nõ põt substãtias immateriales cognoscerẽ, nisi p̃ species à sensibilib⁹ acceptas. Alligat⁹ est enĩ ei⁹ intellect⁹ phãtasmatib⁹. Separata verò põt illas p̃ species p̃prias cognoscere, cũ cõuersa iã sit ad superiora.

¶Nascitur quoq; ex his tertia differẽtia apud subtiliter speculã- *Tertio.* tes animã esse partẽ speciei & vniri corpori p̃pter meli⁹: quia s. cognitio, quã habet aĩa per species acquisitas est cognitio distĩcta, & quidditatiua p̃tingẽs vsq; ad vltmas rerũ differẽtias. Cognitio aũt, q̃ separata ex speciebus influxis sortitur, cõfusa est, & in cõmuni res notificat. Cũ enim aĩa naturaliter sit pars hominis, naturale modũ intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas à phãtasmatib⁹ intelligere, & nõ p̃ species influxas: hic enim mod⁹ intelligẽdi naturalis est in intelligẽtiis ex sua natura, & ideo sicut intelligẽtiæ perfectã rerũ notitiã p̃ species influxas habẽt: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiã habere potest perfectã, species enim influxæ facultatẽ naturalem intellectus eius excedũt. Est hic modus superiori ordini cõnaturalis & proprius, & animę nõ cõuenit nisi p̃ quãdã defectiuã participationẽ. Cùm sit prętereà talis inter substãtias intellectuales ordo, ꝙ quò proximiores sunt primæ oĩa p̃ solã suã substãtiã intelligẽdo penetrãti, eo p̃ vniuersaliores species rerũ notitiã perfectã naturaliter capiũt: vltima inter eas anima s. intellectiua ex natura sua, adeò dearticulatas exigit species, vt singularũ quidditatũ singulas oporteat habere similitudines, pp̃ ꝙ & corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cùm per species superiores quales sunt influxæ intelligere tẽtat, oprimitur quodãmodo, & confusam tantũ notitiã habet, sicut discipulus vniuersales cõcept⁹ præceptoris apprehẽdere nõ valẽs absq; distĩcta cognitione remanet. Hui⁹ aũt signũ est, ꝙ inter hoĩes, qui sunt perspicacis ingenij, statim p̃positis prĩcipiis ad cõclusiões sese cõferũt & ex eisdẽ prĩcipiis multas cõclusiões speciales deducũt. Habetis aũt ingenij nõ nisi prĩcipiis applicatis a p̃ceptore ad singulas cõclusiões & in forma syllogistica, & cũ exẽplis materialibus distĩctã p̃cipiũt veritatẽ.

Ad primum. Cap. 9. Cap. 8 ¶Ex his iã potes intelligere, ꝙ anima nec cõiũcta nec separata quidditatiua cognit[...] substãtiarũ immaterialiũ habere naturaliter potest, & q̃ plus est, habes ex his, ꝙ anima separata per species influxas nec Bouẽ nec Leonẽ q̃dditatiue cognoscit, sed omnia præter sui ipsius naturã in cõmuni nouit. Vbicunq; autẽ alibi inuenies à S.Tho. dici, ꝙ anima separata quidditates substantiarũ immaterialium nouit, &c, recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere nõ potest

Ad Rationem igitur primã dicẽdum est quod licet ĩtelligere substãtias ĩmateriales sit nobilissima operatio aĩe intellectiue: intelligere tamẽ eas quidditatiue est operatio sibi ĩpossibilis: nec Ari. in 1, aut. 10. Ethi. dxit oppositũ: imo quæstio mota ab ipso in 3. de Anima text. cõ. 36. nusquã soluta reperitur, Posuit enim fœlicitatẽ humanã in cõtemplatione substantiarum separatarũ nobis possibilis, quęcunq; sit illa. *Vt ipsemet Io. testatur in q. 37. 3. de Anima.* Similiter dicit̃ ad secũdã, ꝙ vnio animę ad corpus nõ impedit cognitionẽ quidditatiuã substantiarũ immaterialium: quãdoquidem illa animæ secũdũ omnẽ naturæ statum est impossibilis. *Ad secũdã alia sol.* Quòd si hæ duæ rationes formentur ad concludendũ animã vtinã posse haberę talem notitiam substantiarum immaterialium, qualem per earum species separata habet. Respõdeat̃ ad primũ negãdo, ꝙ ĩtelligere substãtias immateriales tali modo si inobilissima simpliciter operatio animę: licet sit nobilissima secũdũ quid: maiorẽ enim perfectionem simpliciter ponit in anima intelligere substãtias sẽsibiles distincte, & quidditatiue: & substãtias ĩmateriales p̃ effect⁹ sensibiles & cõmunia, q̃ intelligere ea in confuso: licet sit secundũ quid nobilior illa cõfusa intellectio ex hoc ꝙ est p̃ earũ species & immaterialiori modo. *Ad primum.* Vnde dico ꝙ nõ incõuenit animã nostrã impediri ab operatione nobilissima secũdũ quid p̃pter p̃fectionẽ sibi nobilissimã simpliciter acquirendã ex vnione ad p̃priã materiã: vndẽ nõ sequitur vnionẽ esse præter naturalẽ, sed naturalissimã, vtpote propter perfectionẽ suam simpliciter: & præsertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet: &c, *Ad secũdum.*

¶Ad secundã dicatur, ꝙ impeditur annma ex vnione ad corpus, ad receptionẽ talis influxus ex hoc ꝙ modũ essendi in corpore sequit̃ modus operãdi nõ nisi per cõuersationẽ ad phãtasmata: naturalis enim cõuertio animæ ad phãtasmata est impeditiua cõuersionis ad superiora. p̃batio autẽ cõtra hoc nihil facit, cõtigit enĩ alio modo ĩpedimẽtũ dari: vt iã patet. Ad cõfirmationẽ dicitur, ꝙ minor est falsa. Intelligere enim substãtias ĩmateriales tali modo est bonũ aĩę secundũ quid, & nõ simpliciter: vnio verò ad corp⁹ cũ sequentibus ipsã, est bonũ eius simpliciter. *Ad cõfirmationẽ*

¶Ad tertiũ dicitur, ꝙ siue esse & essentia distinguãtur. siue sint idẽ, nõ variatur propositũ: in Deo enim sunt idẽ, & in aliis intelligentiis distinguũtur, & tãmẽ eandẽ de vtrisq; p̃ferimus sentẽtiã, dicentes ꝙ cognoscimus esse, nõ quidditatẽ. *Ad tertium.* Respõsio ergo ibi data vera est: q̃a dicit̃, ꝙ cognoscim⁹ quidditatẽ imperfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarũ. Nõ q̃dẽ primo q̃a illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & nõ de quacũq; cognitione, vnde nõ valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue.

¶Secundo autẽ dicto nullatenus aduersatur. Cũ enim dicimus, ꝙ cognoscimus esse & nõ quidditatẽ, assueti Peripateticis sermonibus, intendimus, ꝙ scimus de illis terminare quæstione an est, quæ de esse querit: & ꝙ nescimus de eis terminare quæstionem quid est, quæ quidditatẽ scrutatur: & si secundũ aliquod prædicatũ quidditatiuũ terminare illã nouerimus: notitiã illã (quia & nõ quidditatiuã vocamus) sequẽtes Arist. vestigia, qui notitiã rei p̃ cõmunia, notitiã q̃a in p̃osteriorib⁹ Analyticis appellat. *Secũdo Poste. 1. com. 8.* Et p̃pter hoc ea notitia p̃portionaliter negatur de quidditate à Thomistis in p̃posito, quæ affirmatur de esse: q̃a notitia de propria quęstione quidditatis nõ haberi dicitur. notitia verò de propria quæstione ipsius esse non caremus.

¶Ad vltimũ. quo probatur, ꝙ respõsio sit falsa in se: dico ꝙ ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere: q̃a nõ quidditatiue potest eas apprehẽdere, & magis imperfecte in hac vita: q̃a per species aliorũ. Et licet primo modo eas cognoscere sibiipsi tantũ cõueniat, & ridiculũ esset dubitare an id, ꝙ cõuenit solis intelligẽtiis, cõueniat aliis: necessariũ tñ est dubitare, an cognoscere eas q̃dditatiue sibi solis. an etiã aĩæ nostrę cõueniat, ꝙ secũdo modo eas cognoscere sit nobis ĩ hac vita ĩpossibile, nõ volũtarie, sed ratiõe cogẽte dr̃. Corp⁹ enĩ vnitũ aĩę animã ad sẽsibilia cõuertit: vt declaratũ est: &c. *In q. In separatis substantiis genus sumitur nõ a materia, sed a tota essentia & alteri assimilatur: differentia vero ab eadem & ab altera diuersa est non autẽ a forma quæ sit altera pars cõpositi. Quinto Met. s. 6.*

Hoc tamen sciendũ, ꝙ nõ eodẽ modo sumitur genus & differẽtia in illis substantiis & in substantiis sensibilibus. Quia in sensibilibus genus sumitur ab eo, quòd est materiale in re: differẽtia verò ab eo quod est formale in ipsa. Vnde dicit Auic. in prĩcipio libri sui de Anima, ꝙ forma in rebus cõpositis ex materia & forma est differentia simplex eius, quòd cõstituitur ex illa: non autem ita, quòd ipsa forma sit differentia, sed quia est principium differentiæ, vt idẽ dicit in sua Metaphysi. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, quòd est pars quidditatis rei, scilicet à forma. Cùm autem substantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quòd est pars quidditatis, sed à tota quidditate:

& ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differētiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentiæ sunt cōpositæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex toto essentia sumitur genus modo tamē differēti: vna enim substātia separata cōuenit cū alia in immaterialitate. Differunt autē ab inuicē in gradu perfectionis secundum recessum à potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, inquantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

In prin.

Nota quod in substantia communi 4. reperiūtur.

¶Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidētiam scito, quòd in rebus cōpositis ex materia & forma quatuor intelligūtur, scilicet materia: quæ est altera pars cōpositi specifici, formā reliqua pars: tota quidditas vt habet ratione perfectibilis vlteriori ꝑfectiōe formali, & ipsamet tota quidditas, vt habet vltimā perfectionē formalē. verbi gratia, in homine potes cōsiderare materiā in qua sua forma recipit, & formā in illa receptā. Aduertes etiā ipsum hominem, inquantū est substātia: est enim homo substātia, & vt substātia habet rationem perfectibilis, per corporeū, per rationale, &c. Aduertes etiā hominē, inquantū est rationalis naturæ, quæ est vltima eius perfectio formalis: Hæc aūt quatuor ita se habēt ad genus & differētiā, ꝙ & materia, quę est pars, & ipsum totū, & perfectibile fundāt genus, diuersimodè tamē. Forma verò, quæ est pars & ipsum totū, vt posteriori ꝑfectione formali ꝑfectū fundāt differētiam diuersimodè etiā. Cū enim genus potestate cōtineat differētias incōpletéq; ac in potētia rei naturā explicet, totūq; sm id quo adhuc perfici pōt importet, radix aūt potētialitatis in rebus sensibilibus sit: matéria meritò a toto sm ꝙ possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur. Similiter cū dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus totūq; sm posteriorē perfectionē & actualitatē explicare, radix autem actualitatis & perfectiōis sit forma: meritò à toto sm ꝙ perfectū est, & à forma differētia sumitur. Diuersimodè vero fundāt genus & differētiam partes ipsæ rei materia. s. & forma: & quidditas tota vt perfectibilis & perfecta. Sumitur enī genus à tota essentia, vt habet rationē perfectibilis, tanquā à re formaliter significata, seu denominata ab ipso: à materia verò tanquā à radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur à tota essentia, sm vlteriorē ꝑfectionē tanquā a re formaliter significata, seu denominata ab ipsa: à forma aūt, vt à radice sui formalis significati: nō enim materia, quæ est pars hominis, denominat eius genus: neq; forma differētia, sed ipse homo vt substantia, vt animal generis denominationē sortitur, vt corporeus vt rōnalis differētiæ denominationē habet. Et ꝓpterea quia genus & differētiā radicaliter fundāt materia & forma: ideo ab Aris. 7. Met. tex. cō. 33. dicit, ꝙ sicut se habet tota rō ad totā rē: sic pars rationis ad partē rei. & 8. Met. tex. cō. 9. inuenies genus sumi à materia, & differētia à forma. Pręterea, & Com. secūdo cæli com. 49. ait, ꝙ si corpora cęlestia cōueniūt in genere, & differūt ī specie, sūt cōposita ex materia & forma. Inuenies quoq;, quia genꝰ & differētia à tota essētia sumunt, vt à re significata noīe primę intētionis, & denominata nomina secūdę intētiōis, & nō à parte: illustres viros dicere quādoq; ꝙ genꝰ nō sumit à materia: & differētia nō sumit à forma: quorū cū intuitus fueris rōnes, supradictis nō aduersari videbis. Quę cùm ita sint in substātiis materialibꝰ ad substātias immateriales ascēdendo, genus sumi nō dicimus a materia, nec differētiā, à forma, quia caret his partibus: vnde restat, vt à tota essentia tā genꝰ, quā differētia nō solùm formaliter, sed etiā radicaliter in eis sumat. Propterea & Auicē. vt in litera dicitur, assignat diuersitatē inter differētiam substātiarū compositarū & simpliciū, dicēs ꝙ differētia in speciebus cōpositis ex materia & forma est simplex. Differētia verò rerū non compositarum, nō: & vocat differentiā simplicē tam, quæ nō à toto radicaliter, sed à parte eius exit quā simplex est. Sumūtur ergo ex tota essentia in substātiis immaterialibꝰ genus & differētia, sed differēter: quia genus sumitur ex tota essentia sm id quo essentialiter vna alteri assimilat: cōueniunt enim intelligētię in aliquo prędicato quidditatiuo. Differētia verò sumitur a tota essentia sm id, quo vna differt substātialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectiōis gradus indiuisibilis formalites, quātò aliqua intelligētia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tāto perfectior erit. per hoc enim differūt inter se. ꝙ vna altera ꝓpinquior est actui puro & plus à potētialitatis natura recedit.

Genus sumitur à toto cōposito & parte materiali.

Differētia sumitur à toto cōposito & parte formali.

T. com. 33.

T. cō. 9.

Cō. 49.

Genus & differētia in simplicibus sumuntur à tota quidditate.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est nanque, quòd aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secūdum ea quę sibi accidūt, & per se cōueniunt: aliud est loqui de eis, sm quod ad tales naturas applicātur. Si enim loquimur de eis sm se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiæ rationem exigitur, & sufficit ꝙ differentia quidem explicet certum & limitatū gradum entis non extraneæ naturæ à natura generis, cuius est diuisiua formaliter: genus verò explicet certam naturā determinabilē formaliter. Et primū quidem horum quæ de differētia dicimus, sequitur ex eo ꝙ differētia aduenīēs generi cōstituit speciē & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo. s. quē explicat. vnde 8. Met. cō. 10. species numeri assimilantur: eo ꝙ sicut numeros subtracta, aut addita vnitas variat, sic differētia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundū aūt sequitur ex eo ꝙ differētia diuersificare genus debet: ita vt non solū ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa à natura generis in alia specie. vt 10. Met: tex. cō. 24. habet. Vnde in 11. de Animalibꝰ ait Aris. ꝙ si debeat diuidi figura, differētię eiꝰ nō erūt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulos æquales multis rectis: quia hæc accidētia sunt figuræ. Genus aūt certā naturā significare oportet, vt transcendentia excludātur. Determinabilem verò formaliter vt specialissima segregētur.

T. com. 10.

T. c. 24.

¶Si aūt loquamur de genere, & differētia: vt applicātur ad substātiales materiales: sic genus nō solū explicat rē, & determinabilē formaliter, sed etiā radicabiliter sumit à materia: & differētia similiter, nō solū significat determinationē & actuationē generis, sed sumit radicaliter à forma: sed hæc accidūt generi & differētiæ ex eo ꝙ essentia, cuius sunt, est cōposita & realiter integrata ex duobꝰ pricipiis, materia. s. determinabili, & forma determināte. Per se enī. cōuenit animali, ꝙ significet naturā sensitiuā determinabilē formaliter ꝑ ratiōale. Sed quia natura sensitiua habet, ꝙ sit determinabilis ꝑ ratiōale ex hoc: ꝙ habet materiā: ideo accidit huic generi, ꝙ est animal, inquantū est genus ꝙ sumat à materia: vñ si natura sensitiua esset determinabilis ꝑ ratiōale, & nō ratiōe materię, nō minus animal esset genꝰ. Similiter ratiōale ꝑ se habet ꝙ significet ratiocinatiuā ꝑfectionē essentialiter determinatiuā naturę sensitiuæ. Sed quia gradꝰ intellectiuus habet ꝙ determinet sensitiuā ex eo ꝙ aīa intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differētiæ, s. rationale, inquantū est differētia, ꝙ sumatur à forma. Non minus enim ratiōale esset differētia si ꝑfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absq; eo ꝙ informaret anima corpꝰ. Propter hoc communiter ꝙ dicit sumitur genꝰ ab eo, ꝙ est materiale potius quā à materia: & differētia sumitur ab eo ꝙ est formale, potius quā à forma. Illud cōuenit eis per se: hoc aūt ꝑ accidēs. Cū aūt substātiarū immaterialiū simplex essētia sit determinata, & diffinita ad certū ꝑfectionis gradū, cū infinitę entitatis nō sit: consequēs est vt in ea sit vnde genus & differētia sumi queāt. Ex hoc enī, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differētia. Ex natura aūt communi quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo verò, ꝙ simplex ex seipsa terminatur, ita ꝙ nō habet duas partes reales, quarū altera terminetur, & altera terminet: sicut substantię sensibiles habent materiā & formam.

Nota hic profundissima dicta & pulcherrima.

¶Et sic in acceptiōe generis & differētiæ in substātiis materialibus saluatur id quod est per se, s. ꝙ genus significet certam naturā formaliter determinabilē. Et differētia explicat determinatā perfectionē substātialem formaliter cōstitutiuam illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens scilicet quòd genus sumatur à materia: differētia verò à forma.

AD Profundiorem huius rei perscrutationem notandæ sunt tres propositiones. Prima est ꝙ omne indiuiduum distinctū realiter à suo esse habet plura prædicata quidditatiua: quorū successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secūda propositio est ista, Inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, ꝙ tātò vnumquodq; est actualius quo appropinquat ad esse: & tātò est potētialius, quantò remotius est ab esse. Declarantur primò exēplariter, deinde ratiōe propositiones istæ. Sortes distinctus realiter à suo esse existētię habet plura ꝑdicata quidditatiua, s. substātiam, corpus viuum, animal, homo, & certū est, quòd Sortes inquantum substantia, valde elongatur a sua existētia: exigitur enim ad hoc, quòd Sortes sit nō solum ꝙ sit substātia, sed etiā quòd sit corpus. Cū autem acceperis Sortem inquantum corpus vicinior apparebit ad existentiā habēdam, licet adhuc satis elōgetur ab illa. exigitur enim ad hoc, ꝙ Sortes sit, nō solùm ꝙ sit substātia corporea, sed etiā quòd sit viuēs. Et cū cōsideraueris Sortē vt viuū videbis magis appropinquare ad esse, tamē adhuc remotū: exigitur enim ad hoc, ꝙ Sortes sit nō solùm ꝙ sit substātia animata, sed etiam ꝙ sit animal. Et cum inspexeris ipsum, inquantū animal, proximiorē ad essendū inuenies, adhuc tamen remotū ex eo, ꝙ exigitur ad hoc, ꝙ Sortes sit nō solū ꝙ sit substātia animata sensibilis, sed etiā rōnalis (nihil enim pōt In rerū natura sub aliquo genere cōtineri, ꝙ non sub aliqua specie cōtineatur) cū aūt consideratus fuerit vt substan-

tia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existentiæ suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecũ exigitur ad hoc, quòd sit: licet requirãtur causæ extrinsecę & proprietas indiuidualis: vt cõditio existẽtis. Patet autem adducta prædicata ita se habere, quòd semper id quod propinquius se habet ad existentiã, cõparatum ad remotius se habet vt actuale ad potentiale: sicut homo ad animal, animal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad substãtiam. Et ex cõsequenti id, quod proximius est ipsi esse, est actualius: illud verò quod remotius est ab esse est potẽtialius. & sic patet vtraque propositio exemplariter.

Probatur ratione secundæ propositionis.

¶ Ratione autẽ probo cum enim esse sit actualissimũ omnium, quæ sunt in re, & tãtæ actualitatis: vt non nisi cõpletæ essentiæ actus proprius sit, ad hoc quòd essentiæ eius receptiuũ fiat: oportet intrinsecè cõpletam & determinatã esse, sicut ad hoc quòd aër recipiat lumen oportet prius, quòd perficiatur à diaphaneitate: terminatur aũt, perficitur, & cõpletur substãtia his prædicatis quidditatiuis: & ideo quantò prædicatum quidditatiuum erit magis essentię determinatiuũ, magis appropriabit ipsam ad hoc, ꝙ sit receptiuũ propriũ ipsius esse, Et per oppositum quãtò prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuum essentiæ: tantò minus eam appropriat ad hoc, ꝙ capax sit ipsius existentiæ: & quia vnumquodq; quantò est propinquius actualissimo, tantò est actualius, & quanto remotius ab illo, tanto est potẽtialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo, ꝙ propinquius ipsi esse est actualius: remotius verò potentialius.

Regula generalis a quo sumitur genus & differentia.

HIS Duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, scilicet ꝙ genus sumitur ab eo, quod est vt potẽtiale. Differentia verò ab eo, ꝙ est vt actuale: cõficietur regula generalissima, ꝙ genus & differẽtia in omnibus sumũtur à tota essentia rei secũdum elongationẽ & propinquitatem ad ipsum esse existentiæ. Differẽtia enim vltima cũ sit cõstitutiua speciei: & propriũ illi inter entia gradum donet: vltimũ complementum ipsius essentiæ est, ad hoc ꝙ sit. Vltra eam enim (vt iã dictum est) indiuiduũ nullum aliud cõplementum intrinsecum expectat, vt sit. Genus quoq; generalissimum cum essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existẽtia magis est elõgata: vtpote determinabilis & perfectibilis omnibus differẽtiis ad hoc, vt esse suscipere possit. Genera verò & differẽtiæ intermedię ab intermediis sumũtur (& ꝓpter hoc dicitur ꝙ diffinitio explicat diffinitũ à prima potentia vsq; ad vltimũ actũ) includit siquidẽ primũ genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa põt habere esse: & omnes differẽtias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur: vsq; ad vltimã differẽtiam quæ est actus vltimò determinãs & perficiẽs ipsam, vt esse habeat, propterea & Porphyrius ait, ꝙ ẽm interius perscrutãtes differẽtia est, quæ cõcludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus intendimus, quòd genus & differentia sumantur ab esse actualis existẽtię, scimus enim diffinitiões abstrahere ab esse: sed intẽdimus, quòd genus & differẽtia sumuntur (vt verbis S. Tho. vtamur) ab ordine ad esse actualis existẽtiæ. Ab ordine aũt dicimus nõ relatiõe ordinis, sed fundamẽto eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat vt receptiuum ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et ẽm hæc habes vnde in intelligẽtiis, substãtiis materialibus, & accidẽtibus sumãtur genus & differẽtia, vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et ꝓpter hoc solus Deus caret genere & differẽtia: quidditas enim sua cũ sit sua existẽtia actualis, nõ põt cõcipi vt elõgata ab existẽtia, vel propinqua illi. Vnde sufficientissimã causam S. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare Deus nõ sit in genere, & intelligentiæ sint in prædicamento: quia ille est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Cap. de differẽtia.

Nec oportet has differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quę nõ diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiẽdo eandẽ formam, nõ diuersificat speciẽ, sicut albus, & minus albũ, in participãdo eiusdẽ speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quædam, quæ sũt media inter animalia & plantas, secũdũ Philosophũ in lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictũ est eñ, ꝙ differẽtię in intelligẽtiis sumunt à diuersis pfectiõis gradibus, quibus vna altera ꝓpinquior est actui primo. Cõtra hoc instatur sic, Quæcunq; differũt ẽm actum perfectũ, & minus perfectũ, differũt solũ accidentalibus differentiis: intelligẽtiæ differũt non nisi ẽm magis & minus perfectũ, ergo differũt solũ accidẽtalibus differentiis. Processus bonus: cõclusio verò est falsa: ergo altera præmissarũ, nõ Maior, vt ꝓbabit: ergo Minor, q̃ est positio supradicta. Probatio Maioris est: q̃a magis & minus nõ variãt speciẽ: albedo enim pfecta & minus pfecta vnius speciei sunt, quæcũq; aut sũt eiusdẽ speciei accidẽtalibus solũ differẽtiis distinguunt, cũ in omnibus essentialibus cõueniãt. Hãc obiectionẽ excludit hac pulchra distinctiõe, Perfectius & minus pfectũ possunt attẽdi vel penes modũ habẽdi aliq̃ formã vnã simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus. primo mõ nõ variãt speciẽ, sed secundo modo: quacunq; enim ita se habet ꝙ ẽm diuersos gradus perfectionis atomã suscipiũt formã, solo numero vt sic distinguũtur, vt patet de albo, vt 4. de albo, & 6. Ea verò quę diuersos gradus perfectiõis nõ eiusdẽ formæ, sed pluriũ formarũ suscipiũt, essentialiter seu specifice distigui necesse est, vt patet de homine & Boue. Vñ patet respõsio ad obiectiões, ꝙ primo modo. Minor est falsa, secũdo mõ Maior. Cuius ꝓbatio ideo videtur sine additiõe vulgata, quia cõparatio denotata per ly magis & minus non fit ꝓpriè, nisi in anatoma speciei, vt dicitur septimo Phy. in com. 27. *T.c.27.*

Nec iterum est necessarium, vt diuino intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, vt Philosophus dicit, in vndecimo de Animalibus. *Ca. 30.*

¶ Hic excluditur secũda obiectio. Obiicit enim cõtra idẽ dictũ sic, Vbicũq; sũt verũ genus & verę species, ibi debet esse artificialis diuisio illius generis p duas veras differẽtias: sed in intelligẽtiis inueniũt verũ genus & verę species: ergo ibi debet esse diuisio p duas differẽtias veras. Cõclusio est cõtra diuisionẽ s. assignatã, qua dictũ est, Genus intelligentiarũ descẽdit ad suas species p magis pfectũ & minus perfectũ quę nõ sunt verę differentiæ. Maior verò probatur ex eo, ꝙ vbi verũ genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuas ipsius generis & specierũ constitutiuas differẽtias: ex eo autem ꝙ diuisio est secũdum artem debet esse bimembris, vt Boëtius testatur. Hãc obiectionem excludit S. Thomas, dicens, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem secundum Aristot. sentẽtiarum in 2. libro de Animalibus. *In libr. diuisionum. Cap.3.*

AD Cuius euidentiam notandũ, ꝙ cùm veræ differẽtiæ appellẽtur differẽtiæ positiuæ non extraneæ cõtrariæ inter se conuertibiles cum his quorũ sunt differẽtiæ: vt ibi dicit Arist. cap. 3. Genus illud, ꝙ plures duabus speciebus cõtinet immediatè non potest diuidi duabus veris differẽtiis, sed si veris differẽtiis diuidendum erit potestatem eius euacuãtibus, oportet ꝙ diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio nõ erit bimẽbris. si enim diuisione bimẽbri partiendũ erit, oportet alterã differentiam esse non veram: erit enim cum priuatiõe accepta alterius. Sicut si animal immediate cõtineat hominem, Bouẽ & Leonẽ, oportet tribus veris differẽtiis diuidi, vel altera vera, puta rationali: altera nõ vera, sed priuatiua cõmuni reliquis duabus, puta irratiõali. Quia igitur inueniunt aliquæ res in mũdo plures duabus cõtentæ immediatè sub aliquo cõmuni formaliter diuisibili: ideo dicitur, ꝙ impossibile est vniuersaliter, ꝙ oĩs diuisio fiat p duas differẽtias veras: & hoc in ꝓposito nostro accidit. Cũ enim intelligẽtiæ careãt genere sub alterno, vt S. Th. in tractatu de Natura generis, c. 5. testatur, eo ꝙ perfectio earũ ex pluribus cõiunctionibus differentiarũ non cõsurgit, sicut perfectio specierũ in istis inferioribus, quibus nõ sufficit genus cõmune & differentia, omnes immediatè sub vno genere continebũtur: & sic genus earũ, si veris differẽtiis ad illas descẽdere debet, oportet multimẽbrem fieri diuisionẽ nobis ignotã: quod si bipartita diuisione contrahẽdum erit, alterã simpliciter necesse est esse nõ verã: quia priuatiuã, alteram propter debilitatẽ intellectus nostri ad nullam propriã earum differẽtiam descẽdere potẽtis, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentiæ in litera assignatæ: scilicet magis perfectum & minus perfectum. *Cap.5.*

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boëtij vero dictum non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci non tamen dicit, quòd omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis cõpositis ex materia & forma, in quibus & esse est receptum & infinitum propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finitæ & superius & inferius & in eis iam propter diuisionem materię signatę possibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie: & in his substantiis, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.

In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentiis substantiarum compositarum. Primum est, quod esse earum est limitatum: quia habet illud ab alio vtpote distinctum realiter a se: & per hoc primò distinguitur à primo ente cuius esse est infinitum, & idem realiter suæ quidditati. *Cap.4*

¶ Secundum est ꝙ essentia earũ est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nũc determinatæ: sicut for-

male

male ſuum materiale.

¶Tertiũ, ꝙ ex iſtis duob⁹ corollariè ſequit̃, eſt ꝙ ſunt finitę ſuperius & inferius. Superius quidẽ quia habẽt eſſe limitatũ, & eſſentia earũ per ipſum eſſe, ꝙ vt ſuperius reſpicit, terminatur. Inferius veró, q̃a recipiũtur earũ formę ĩ materia, & ipſæ ad hoc & illud terminãtur, quę reſpiciũt vt inferius: ꝑ hoc ꝙ in his & illis cõditionibus materialib⁹ recipiũtur tanquã in parte materiali.

¶Quartum eſt, quòd eſſentia earum eſt multiplicabilis numeraliter in eadem ſpecie propter materiæ ſignatæ diuiſionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentiis in ſecundo ordine poſitis, quæ immunes à materia infinitæque inferius parem ſibi nõ compatiuntur. Et ſic terminatur tractatus ſecundus huius libri.

CAPVT VII.

Quòd accidentia habeant eſſentiã incõpletam oſtendit. Varia itẽ accidentia diſtinguit & quomodo in ipſis ſumatur genus & differentia exponit.

Capi. 1. in fi. Accidẽtia habent eſſentiã incompletam.

NVNC Autem reſtat videre, qualiter eſſentia ſit in accidentibus: quomodo autem ſit in omnibus ſubſtantiis, dictum eſt. Et, quia, vt dictum eſt eſſentia per diffinitionem ſignificatur, oportet quòd eo modo habeant eſſentiam, quo habẽt diffinitionem. Diffinitionẽ autem habent: incõpletã quia non poſſunt diffiniri, niſi ponatur ſubiectũ in eorum diffinitione: & hoc ideo eſt quia nõ habẽt in ſe eſſe abſolutũ per ſe à ſubiecto, ſed ſicut ex forma & materia relinquitur eſſe ſubſtantiale, quãdo componitur: ita ex accidẽte & ſubiecto relinquitur eſſe accidentale: quando accidens ſubiecto aduenit. Et ideo etiã nec forma ſubſtãtialis cõpletam eſſentiã habet, nec materia: quia in diffinitione formæ ſubſtãtialis oportet, ꝙ ponatur illud cuius eſt forma & ita diffinitio eius eſt per additionẽ alicuius quòd extra eius genus eſt: ſicut & diffinitio formæ accidẽtalis, vt etiã in definitione animæ ponitur corpus à naturali: qui cõſiderat animã ſolum, inquantum eſt forma phyſici corporis. Sed tamen inter formas ſubſtantiales & accidentales tantũ intereſt quia ſicut forma ſubſtantialis non habet per ſe eſſe abſolutũ ſine eo, cui aduenit. ita nec illud, cui aduenit: ſcilicet materia: & ideo ex ea coniunctione vtriuſque relinquitur illud eſſe, in quo res per ſe ſubſiſtit & ex eis efficitur vnũ per ſe, propter quod ex coniunctione eorum relinquitur eſſentia quędam: Vnde forma, quãuis in ſe cõſiderata non habet rationem cõpletã eſſentiæ, tamen eſt pars eſſentiæ cõpletæ. Sed illud, cui aduenit accidens, eſt ens in ſe cõpletum cõſiſtens in ſuo eſſe, quòd quidẽ eſſe naturaliter præcedit accidens, quòd ſuperuenit: & ideo accidẽs ſuperueniẽs ex cõiunctione ſui cũ eo, cui ſuperuenit, nõ cauſat illud eſſe in quo res ſubſiſtit, ꝑ ꝙ res eſt ens per ſe: ſed cauſat quoddã eſſe ſecundũ, ſine quo res ſubſiſtens intelligi poteſt eſſe: ſicut primũ poteſt intelligi ſine ſecũdo, vel prædicatũ ſine ſubiecto. Vnde ex accidẽte & ſubiecto nõ fit vnũ per ſe, ſed vnũ per accidens, & ideo ex eorũ coniunctione nõ reſultat eſſentia quædã, ſicut ex cõiũctiõe formæ cũ materia, propter quòd accidẽs neque rationẽ cõpletæ eſſẽtiæ habet, neque pars cõpletæ eſſẽtiæ eſt: ſed ſicut eſt ens ſecũdũ quid, ita & eſſẽtiã ſecundũ quid habet.

2. de Anima. T. c. 6.

Differẽtia inter formã ſubſtantialẽ & accidentalem.

¶In hoc tractatu tertio, vnico capitulo cõtento, determinatur de accidẽtibus, vt nihil ſub latitudine entis intactum remaneat. diuiditur autem in tres partes, in quarũ prima quid ſignificet eſſentiã in accidentibus declaratur. in ſecũda verò diuerſitas accidentium à ſubſtãtia & inter ſe: in tertia autẽ, quomodo ſe habeãt ad intẽtiones logicas. Declarat ergo primũ tali cõcluſiõe, Accidẽtia habẽt eſſentiã incõpletã. Probatur ſic: quęcũq; habẽt diffinitionẽ incõpletam, habẽt eſſentiam incõpletam: accidẽtia habẽt diffinitionẽ incõpletam. ergo. Maior patet ex eo, ꝙ eſſentia eſt id ꝙ per diffinitionẽ ſignificatur, vt dictũ fuit in principio libri. Minoris probatio eſt: quia quæcũq; diffiniũtur neceſſariò per aliquod, quod eſt extra eorũ eſſentiam, habent diffinitionẽ incõpletam. diffinitio enim taliũ non cõpletur per intrinſeca, ſed eget intrinſeco additamẽto: ſed accidẽtia diffiniuntur neceſſariò per aliquod, ꝙ eſt extra eorũ eſſentiã: oportet ſiquidẽ in eorũ diffinitione poni ſubiectũ, vt dicitur ſeptimo Meta. tex. Com. 15. ergo accidẽtia habẽt diffinitionem incompletam.

Cap. 1. in fi.

¶Ad euidenter manifeſtandam Minorem S. Thomas in litera comparat accidentia formis ſubſtantialibus penes conuenientiam & differentiam. inde enim clarè patebit, quomodo accidentia habent eſſentiam incompletam.

. c. 15.

¶Cõuenire ait accidẽtia cũ formis ſubſtãtialibus in tribus. Primò in hoc, ꝙ neutrum eorũ habet eſſe abſolutum á ſubiecto independens á receptiuo, ſed ſicut ex forma ſubſtantiali cõiũcta materiæ fluit eſſe cõmune vtriq;: ita ex cõiunctione accidentis, cum ſubiecto relinquitur eſſe commune vtriq;: ex cõiunctione enim albedininis cũ niue fit eſſe, quo & albedo eſt, & nix eſt alba.

Conuenientia formæ ſubſtantialis et accidentalis.

¶Secũdò cõueniũt in hoc ꝙ neutrũ eorũ habet eſsẽtiã cõpletã: quia eſſentia vtriuſq; eſſentialiter ad aliud refertur, vt receptiuũ: forma ſiquidẽ ſubſtãtialis eſſentialiter eſt entitas perfectiua materiæ: & accidẽs eſsẽtialiter eſt entitas ſubiecti qualificatiua.

¶Tertiũ aũt, in quo cõueniũt eſt, ꝙ neutrũ eorũ habet diffinitionẽ cõpletã, ꝓpriis terminis, ſed ꝑ additamẽtum, ſicut enim in diffinitiõe accidẽtis oportet poni ſuũ ſubiectũ, quod eſt extra eius genus: ita in diffinitione formæ ſubſtãtialis oportet ponere receptiuũ, materiã. ſ. quę eſt extra eius gen⁹ propriũ, nã genus formæ eſt actus (vt patet ſecũdo de Anima). materiã aũt cũ ens diuidatur in actũ & potentiã, ſub potẽtia cõtineri clarũ eſt: & cõſequẽter eſſe extra actũ, quod eſt genus formæ. huius ſignũ eſt, ꝙ fecit Ariſ. diffiniẽdo animã, dũ poſuit in eius diffinitione, corpus phyſicũ organicũ, ꝙ propria materia eſt animę in eo ꝙ eſt corpus, phyſici ꝑfectio. Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinitiõe animæ non ponitur materia, cũ ſit forma ſubſtãtialis ſed corpus phyſicũ. hoc enim ideo eſt: q̃a phyſicus nõ cõſiderat animã vt formã ſubſtantialẽ, ſed vt animã, q̃ vt ſic, corp⁹ phyſicũ ꝑexigit tanquã ꝓpriã materiã. Hinc habes, ꝙ cõſiderare animã intellectiuã vt ſic, ſm ſuã cõpletam quidditatẽ non eſt opus phyſici: vt etiã tradit Ariſt. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

T. c. 5. & ibidẽ patet.

Secũdo de Anima.

T. c. 6.

¶Differũt aũt in quinq;. Primò, quia receptiuũ formæ ſubſtãtialis nõ habet eſſe per ſe ſine eſſe formæ. eſt enim in hoc cõforme ſuæ formæ: ſicut enim forma ſubſtãtialis non habet eſſe præter ſuũ receptiuũ: ita nec ſuũ receptiuũ habet eſſe ꝑter ſuã formã: receptiuũ verò accidẽtis habet eſſe ꝑ ſe ꝑter eſſe ſui accidẽtis. Hui⁹ differẽtię rõ eſt: q̃a receptiuũ formæ ſubſtãtialis eſt ens in pura potẽtia. receptiuũ verò formę accidẽtalis habet eſſe ĩ actu.

Cap. 1. Differẽtia inter formã ſubſtantialem & accidentalem.

¶Secũdò verò differũt, quia ex cõiunctione formæ ſubſtãtialis ad ſuũ receptiuũ emanat eſſe illud, quo res ipſa ſubſiſtit, ſeu ſimpliciter eſt. Ex cõiunctiõe verò formę accidẽtalis ad ſubiectum fluit eſſe: quo res ſm quid eſt. Et hæc differẽtia oritur ex prima: ex quo enim receptiuũ formæ ſubſtãtialis caret eſſe per ſe illo eſſe, quod ex forma fluit, primò eſt: & ꝑ oppoſitũ, ex quo ſubiectũ accidẽtis proprio eſſe gaudet, per adoptionem accidẽtis tale eſſe acquirit, & nõ eſſe ſimpliciter. hoc enim præhabet: & ſic ſm hoc primum eſſe poteſt intelligi eſſe ſine ſecũdo. põt enim ſubſtãtia ab accidẽte ſeparari, vt dicitur ſeptimo Met. tex. cõ. 4.

¶Tertiò differũt: quia ex cõpoſitione formę ſubſtãtialis cũ ſuo ſubiecto fit vnũ ꝑ ſe. Ex cõpoſitiõe aũt accidẽtis cũ ſubiecto nõ fit vnũ niſi per accidẽs. Oritur autẽ hęc differẽtia ex ſecũda: ex quo enĩ ex forma ſubſtãtiali eſſe ſimpliciter fit quo res ꝑ ſe eſt, oportet ꝙ vnũ ſimpliciter fiat quo res ſit ꝑ ſe vna, ens enim ſequit̃ vnũ. Ex eo verò, ꝙ ſubiectũ & accidẽs duo eſſe habet, vnũ per ſe facere nõ poſſunt eadẽ ratione: quia, ſ. vnũ ſequitur ens: non enim poteſt eſſe quòd vnũ per ſe ſequatur ens per acidẽs.

T. c. 4.

¶Quartò differũt: quia ex cõiunctione formę ſubſtãtialis cũ materia reſultat eſſentia quędã tertia, ſ. entitas. Ex cõiunctione verò accidẽtis cũ ſubiecto nõ fit aliqua eſſentia tertia. Oritur aũt hęc differẽtia ex tertia: cũ enim eſſentia ſit id ꝙ ꝑ diffinitionẽ ſignificat̃, vt res diffinita: diffinitũ aũt oportet eſſe vnũ ꝑ ſe ſm Ariſ. ſeptimo Met. tex. cõ. 16. ex eo ꝙ ex accidente & ſubiecto nõ fit vnũ ꝑ ſe: habet̃ ꝙ nec eſſentia aliqua reſultat, & ꝑ oppoſitũ ex eo ꝙ ex forma ſubſtãtiali & materia vnum ꝑ ſe fit, eſsẽtia tertia reſultat.

T. c. 16.

¶Quintò differũt: q̃a forma ſubſtãtialis etſi nõ ſit eſſentia cõpleta: eſt tñ pars cõpletæ eſſentię. Accidẽs verò nõ eſt eſſentia cõpleta, nec pars eſſentię cõpletę. Sequit̃ aũt hęc differẽtia quĩta ex quarta. ſi enim ex forma & materia fit eſsẽtia quędã tertia forma ſubſtãtialis illi⁹ pars erit. Si aũt ex accidẽte & ſubiecto eſsẽtia nulla reſultat, accidẽs nullius cõpletę eſsẽtiæ pars poni põt. & ſic accidẽs incõpletũ & ſm q̃d eſt ens, ac cõſequẽter incõpletã eſsẽtiã & diffinitionẽ habet. Nec te moueat, ꝙ formã ſubſtãtialẽ nõ abſolutã à receptiuo. & eſſe nõ habere ſine materia modò dicat̃, & ſuperi⁹ dictũ ſit aĩam intellectiuã indepẽdẽtẽ à materia & ſeparatã ab illa ſm rẽ remanere: hoc enim eſt ſimpliciter verũ: ad verificationẽ aũt eius quod modò diximus, ſufficit animã intellectiuã eſſe eſſentialiter materię informatiuã: & tali mõ ab illa inſolubilẽ ſm eſſe quidditatiuũ, vt eius diffinitio oſtẽdit, & ꝙ forma ſubſtãtialis vt ſic, nõ habeat vnde ſm eſſe actualis exiſtẽtię à materia abſoluatur & independens ſit: licet aliunde alicui formæ ſubſtãtiali hoc inſit, puta ex hoc quòd eſt intellectiua: loquimur enim de forma partis ſubſtantiali vt ſic.

c. 5. per. 6. ca. 6. por. 2.

CIRCA Hęc ſupradicta multa ſunt dubia. Circa ſecũdam enim cõuenientiam dubitatur, an ſit verũ quod ibi dicitur, ſ. ꝙ eſſentię accidẽtales eſſentialiter nõ ſunt abſolutę à receptiuo.

Primũ dubiũ.

Secundum. ¶Et hãc dubitationem comitatur alia, circa tertiã conuenientiam, an scilicet accidẽtia necessariò per subiectũ diffiniantur.
Tertiũ. ¶Occurrũt quoq; quæstiones circa differẽtias assignatas,& prima quidẽ habet dubitationem de vtroq; membro cum sua radice,an scilicet forma substãtialis puræ potentiæ tantùm actus sit.
Quartum. ¶Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.
Quintum. ¶Circa secũdam differentiã est dubium, an accidentia habeãt
Sextũ. propriã existẽtiam distinctam realiter ab existentia substãtiali. ¶Et iterum est ibi dubium:an substantia subiecta accidenti pos sit intelligi esse absque omni accidente.

¶Ista sex dubitationes si diffusè tractare vellemus,propositi limites exiremus,alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA Primum dubiũ declarato titulo primò adducetur opinio Scoti, secundo S. Tho. tertiò respõdebitur argumẽtis in oppositum.Est igitur sensus primi dubij,an de essentia acciden-
Opinio Sco.4. d.12.q. tis sit dependentia ad subiectũ: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab aliis,cũ quæritur, an inhærẽtia aptitudinalis sit de essentia accidẽtis.Scotus in quarto sent.dis.12.q.1. decidit hanc
Vnica ratio Sco. quæstionem, quo ad accidẽtia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem:atq; tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentúsque est vnica ratione ad probandum,quòd impossibile sit inhærentiam quancunque esse de essentia accidentis absoluti,sic.; Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutè: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutè.
Confirmatio aliorũ. ¶Aliter hæc ratio formatur ab eodem,sic,Id quod essentialiter ad se,non includit in se essentialiter respectum secundum Augustinum,septimo de Trinitate,capitulo secundo: sed accidẽs absolutum est ad se:ergo accidens absolutum nõ includit essentialiter respectum,inhærentia autem respectus est:ergo.

¶Ab aliis autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiuè dicitur est aliquid præter relationem:fundamẽtum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutum,puta qualitas relatiuè dicitur inhærens:ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.
Tertia confirmatio. ¶Præterea, Inhærẽtia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quòd tunc à quantitate & qualitate & cæteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis:& superior illis nouem generibus scilicet,esse in:& sic cũ omnis talis conceptus sit genus:nouem genera accidentium generalissima non erunt.haberent enim superueniens genus.
Op. Thomistarum. Thomistarum autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis,& eam non esse relationem.

¶Sciẽdum est enim aliquid esse absolutũ vel respectiuum dupliciter,scilicet à subiecto & à termino, Absolutum enim à subiecto ens, est id quod non est natum recipi in alio vt substantia. Respectiuum ad aliud,vt subiectum est id,quod essentialiter natum est recipi in alio,vt omne accidens.Absolutũ à termino est id,quod formaliter non respicit aliud præcisè, vt terminum ad quem,vt substantia,quantitas,& qualitas. Respectiuũ ad aliud vt terminũ est id,quod formaliter respicit aliud præcisè,vt terminũ ad quem,sicut prædicamẽtum relationis.In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab aliis respectibus cæterorũ generum,qui à quibusdam trãscendentes vocãtur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non vt receptiuum, vel causam efficientem, aut finalẽ,aut formalem: sed præcisè est ad aliud tanquam terminũ,vnum enim relatiuorum nec est forma,nec finis,nec efficiẽs alterius,sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quòd vnum relatiuorũ non est diffiniendum per reliquum:
ca.6.q.13. eo quòd ly per, denotat causalitatem, Respectus autẽ aliorum generum, qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur:respicit essentialiter aliud,sed vt subiectum,vel materiam, vel formã, & econtra:vt de commensuratione animæ intellectiuæ suprà dictũ est. cum ergo inhærentia aptitudinis importet respectum ad aliud vt receptiuũ,ipsam non de genere relationis,sed identificatã cuilibet generi,modo absolutũ ens modo relatiuũ significare dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidẽtis ex eo, quòd est respectus:imò ex hoc,quòd accidẽs absolutum nõ à subiecto est,licet à termino: sequitur quòd de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum,quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶Cõsona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad cõstituit accidẽs relationem:ita esse in cõstituit accidẽs vniuersale. Cõtrahitur enim ens per esse in,ad nouẽ genera accidentium & ideo sicut ad,est de essentia relationis:ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.

¶Et confirmatur ex eo,quòd nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidẽtis,posset cõpleta diffinitione ipsum accidẽs cõcipi absq; aptitudinali inhærentia in eius diffinitione posita: quòd est impossibile.oportet enim ipsum in sua diffinitiõe habere essentialẽ dependentiã ad subiectũ, quã inhærentia aptitudinalis explicat aliter subiecto nõ esset opus ad diffiniendũ. Propterea in pluribus locis ait S. Tho. quòd diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi,res,cui debetur esse in alio. Hæc de secundo.

AD Primum autem in oppositum dicitur,quòd Minor primi *Ad 1.a.* est falsa,& deceptus videtur Scotus:quia non vidit differẽtiam inter respectum In,& Ad respectus enim In, & non est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectũ, & consequenter subiectum sit terminus:tamẽ non terminat vt terminus, sed vt receptiuum illius,& hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A,est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum vt terminus:vt ex dictis patet.

¶Et per hoc patet responsio tam ad secũdam, quàm ad tertiam formam eiusdem rationis:semper enim supponit aptitudinalem inhærentiam esse relationem. *Ad confirmationem.*

¶Ad vltimũ negaĩ cõsequentia: dicitur nãq; quòd esse inest diuersarũ rationũ in prædicamentis,sicut & ens:est siquidẽ in,analogũ ad nouẽ genera accidẽtium sicut & ens ad omnia genera.

EX his patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist.12.ita quòd vnanimiter fatemur accidens non posse completè diffiniri absq; additione subiecti, vt nuncnunc est probatum:quod plenius inferius patebit,cùm declaratum fuerit, vnde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Arist.in 7.Metaph.tex.Com.15.& 17. *T.c.15. & tex. Com.4.*

TERTIA dubitatio,quoniam nimis est ampla,alibi discutienda relinquatur. oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO. XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia opinio. Auicen.de Substantia orbis.cap.1.col.2.primo Phys. c.63.& 4.Phys.cap.25.prima ratio.

QVARTAM Verò, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus non omninò prætermittendam duco. In qua tria agenda sunt. primò, recitabitur opin. Auer.secundò ponetur opin.S.Tho. tertiò respondebitur argumẽtis in oppositum.

¶Sciẽdum est quo ad primum, Auerroim in libro de Substantia orbis fundasse opinionẽ nobis cõtrariã ponẽdo in materia prima,quæ est pura potẽtia,accipi dimẽsiões interminatas. Ex hoc enim sequitur nõ omne accidẽs esse subiectiuè in ente in actu.

¶Mouetur autem ad hoc opinãdum rationibus plerisq; ducẽtibus ad impossibile. Prima est Dimẽsio interminata nõ est in materia coæterna sibi. ergo corpus fit ex nõ corpore & dimẽsio ex non dimẽsione. & tũc vltima sequitur. ergo formæ corporales, id est dimẽsiones sunt sibi inuicẽ cõtrariæ,& succedẽtes sibi inuicẽ in subiecto, sicut sibiinuicem succedunt formæ substãtiales in eadẽ materia: cõsequẽs est impossibile, ergo & destructione cõsequentis,&c.impossibilitas consequẽtis patet ex eo,quòd neq; motus neq; mutatio aliqua est ad quantitatẽ interminatam. Augmẽtatio enĩ est ad q̃titatẽ terminatã. Patet quoq; ex eo quòd quãtitati nihil est cõtrariũ.vt dicitur in prædicamẽtis. Cõsequẽtia aũt probatur ex eo, quòd omne quod fit ex suo cõtrario seu priuatiuè,vt dicitur primo Phy.tex. Com.64. & 5.eiusdẽ tex.Com.7. *In prædicamẽto quantitatis. T.c.64. & 47.*

¶Secũda ratio est ista, Quãtitas interminata nõ est in materia. ergo materia non põt simul formas distinctas specie,aut numero recipere,cõsequens est falsum ad sensum. ergo Consequẽtia probatur ex eo,quòd diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiæ, materia verò diuersis partibus caret ante quantitatis receptionem,substantia siquidem exclusa quãtitate indiuisibilis est,vt dicitur primo Phys.tex.Com.15. *T.c.7. Secũda ratio. T.c.15.*

¶Tertia ratio est ista. Quantitas non est in materia subiectiuè, ergo forma non diuiditur per diuisionem materiæ. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cũ quantitate ponatur carere. Tunc vltrà,ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet consequentia: quia omnis diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partium materiæ. Tunc vltra, ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario. Tenet consequẽtia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur:corruptibilis autem non est forma aliqua,nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarum alteram ipsa,alterã formã alia informet:cùm oportet cõmunicari in materia ea,quæ inuicem corrũpuntur vt primo de generatione tex. Com.53. dicitur. & tunc vltimò sequitur quòd nullam nisi primã formam materiam recipiat,oportet enim corruptionem vnius esse generationẽ alterius,vt dicitur in primo de genera *Tertia ratio. T.c.53 T.c.17 3. Phys. T.c.17*

neratiõe tex.Cõ.7.& cõfequẽter caret çõtrario. Hæc de primo.

Opufculo cet d.4. di.13.q. 1.art.2. q.4. itẽ 4.d.44. q.1.art. 1.quæfti uncula tortiũ, quartũ contra Gen.c. 8, fecun dum in trac. de natura mate- ria,ra- tiocõtra Auer.

Hãc opinionem, Et fi in quibufdã fuis libris fequatur S. Tho. propria tamen fentẽtia oppofitũ vltimò determinauit in prima parte,q.76.ar.6.vbi tali ratiõe vtiẽ cõtra Auer.pofitionẽ.Quãdocũq; aliquid eft in potẽtia ad actũ omnẽ,ordine quodã prius recipit actũ primũ fimpliciter & demũ fequẽtes,fed materia pri ma ẽm fe eft in potẽtia ad omnes actus fubftãtiales & accidẽta les ordine quodã:ergo prius recipit actũ priorẽ fimpliciter:deinde pofteriorẽ, fed primus actus fimpliciter etiam ordine generatiõis eft effe.ergo primũ,qđ intelligiẽ recipi in materia eft effe fubftãtiale,& nõ nifi à forma fubftãtiali:ergo prius recipiẽ in materia forma fubftãtialis, quàm quodcunq; accidens. & fic omne accidens fequens aduenier enti in actu. Quòd primus actus fimpliciter fit effe,patet tũ autoritate libri de caufis in principio. Tum quia effe quãtum præfupponit effe: & fimiliter effe quale præfupponit effe:& fic de aliis. Sequunẽ prẽterea ad hãc pofitionẽ multa incõueniẽtia:ꝙ fcilicet ens ẽm quid præcedat effe fimpliciter.& ꝙ ens per accidẽs fit prius ente per fe:& quòd materia maiorẽ cõnexionem habeat cũ forma alterius generis,q̃ cũ forma proprij generis,ex quo à qualibet forma fubftãtiali eft denudabilis,& nõ à qualibet forma accidẽtali: & quòd fubftãtiæ generabilis fint nõ folùm tria, fed quatuor principia, f.materia,forma,priuatio & quãtitas terminata.nõ enim poteft fingi quin fit principiũ faltẽ per accidẽs, cum fit cõiuncta principio per fe,ficut de priuatione dicitur & fic debuit cõnumerari ab Arift.Tenẽda eft igitur opi.S.Tho.ꝙ omne accidẽs eft fubiectiuè in ente & actu, & per hoc differt à forma fubftantiali, quæ eft fubiectiuè in ente in pura potentia. Et hæc de fecundo.

Primo Phyfic. 65. & 66.

Ad primam.

AD Primam rationem Auer.dicitur ꝙ confequẽs primum illarũ habet multiplicẽ fenfum & quandoq; verũ & quãdoq; falfum:& ideo diftinguendum eft. fi nãq; ly ex,dicat habitudinem caufæ materialis verũ eft: corpus enim fit ex materia quæ non eft corpus & indiuifibilis in actu,licet fit corpus & diuifibilis in potẽtia.fi autẽ ly ex,dicat habitudinẽ termini à quo falfum eft: neceffe eft enim materiã,ex qua fit corpus immediatè, ante illud inftãs habuiffe corporeitatẽ: & vniuerfaliter in omni inftãti tẽporis neceffe eft ipfam effe fub dimẽtionibus. & hoc modo intelligẽdum eft quod Arif.tertio Cęli,tex.com.29. & 64.dicit, ꝙ impofsibile eft corpus fieri ex nõ corpore,id eft poft nõ corpus.

T.c.29. & 64.

Secũda refponfio.

Amplius eft diftinguendum ly fit:corpus enim feu dimẽfionẽ fieri intelligi poteft dupliciter. Vno modo terminatiuè,id eft vt fiat tanquam terminus alicuius motus,vel mutationis,& hoc modo eft impofsibile fieri dimenfionem.Alio modo concomitatiuè, id eft vt fit tanquam aliquod cõfequens ipfum terminum motus feu mutationis:& hoc modo verũ eft,corpus fieri: neque enim generatio,neq; alteratio, neq; motus localis ad quantitatẽ terminatur,vt quantitas eft,licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam, fed quando generatio terminatur per fe primò ad compofitum fubftantiale, generantur confecutiuè eius accidentia infeparabilia: de quorum numero eft quãtitas, quæ fubftãtialem corporeitatem fequitur.Peccatũ ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia conceffa prima cònfequentia, pro quanto infert confequens in fenfu vno, non tenet fecunda cõfequentia,quę fupponit dimenfiones fieri non cõcomitatiuè, & per accidens,fed determinatiuè. de illis enim,quæ fiũt vt termini mutationum,verificatur,ꝙ corrumpuntur à cõtrario,& ꝙ fuccedunt fibi inuicem fe mutuò expellẽtia,& non de illis quæ fiunt confecutiuè de quorum numero eft quãtitas interminata.

Ad fecũdam.

¶Ad fecũdam rationem negatur confequentia.Et ad probationem dicitur, ꝙ diuerfas formas pręexigere diuerfas partes in materia poteft intelligi dupliciter.Vno modo vt ly prę,dicat ordinem tẽporis:& fic verũ eft,quafcunq; duas formas fimul recipiendas in materia præexigere eam effe diftinctã in plures partes immediatè ante illud inftãs, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materiæ non poteft fimul ad duas formas alteratione fufficiente difponi.fed talis diftinctio partium materiæ pręexacta non oportet ꝙ fiat per interminatas dimenfiones ipfi materiæ inhęrentes, fed fit per dimenfiones præcedentium cõpofitorum. Alio modo poteft intelligi vt ly prę, dicat ordinẽ neceffarium:ita ꝙ in inftanti introductionis formarum neceffe fit materiã habere prius natura diuerfitatẽ partium,& poft formas diftinctas:& hoc eft falfum:oportet enim prius natura materiã effe,quã diftinctam effe:in illo ergo & pro illo inftanti exigunt duæ formæ diftinctas partes materiæ fed non præexigunt.

Ad tertiam.

¶ Ad tertiũ dicitur ꝙ formã diuidi per diuifionẽ fubiecti poteft intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuifionẽ habeat ex fubiecto, quia in materia prædiuifa recipitur, & hoc modo quomodo fit verũ & quomodo fit falfum,nũcnũc declaratũ eft. Alio modo,vt ideo forma diuidaẽ ad diuifionẽ fubiecti: qa forma habet talẽ diuifionẽ ratiõe fubiecti & hoc modo verũ eft:eo ꝙ diuifio quãtitatiua cõuenit formæ fubftãtiali ex hoc quòd eft in materia, ratione cuius compofitum eft quantum: ficut enim qualitas fequitur cõpofitum ratione formæ:non ita tamẽ quòd ipfa qualitas pręfit in ipfa forma fubiectiuè: ita quantitas ineft cõpofito ratione materiæ,non ita ꝙ præfit in materia: quia ergo diuifio quantitatiua formæ nõ cõuenit nifi ratione materiæ, in qua recipitur,vt formæ à materia feparatæ oftẽdũr:ideo formas diuidi ad diuifionẽ fubiecti cõcedimus, non tamẽ diuifionẽ iftã pręcedere formam. fed comitari. Vnde patet refponfio ad totũ proceffum rationis: quoniam ruit,fundamẽto falfo innitẽs, fundatur enim fuper hoc quòd in expofitione noftra fequitur, formas non diuidi ad diuifionem fubiecti: quod patet nõ fequi

Quinti dubij folutio.

Quinta dubitatio prętermifsis argumentis fecundum.S.Thomæ doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cùm enim ab omni forma fluat aliquod effe, quia forma eft quæ dat effe rei,neceffe eft à forma accidentali fluere accidentale effe:ficut ab albedine effe album,& à dulcedine effe dulce.

Accidẽs habere propriã exiftentiam diftinctã ab exiftentia fubiecti. c.5.q.2.

¶Quòd autem effe ꝙ fluit à forma accidẽtali nõ eft idem quod effe fubftãtiale,ex propriis rationibus fubftãtiæ & accidẽtis notifsimũ eft,effe nãq; fubftantiale eft effe fimpliciter fecũdum fe independẽs & primum:effe autẽ accidentale eft effe fecundum quid in alio dependens à fubiecto & pofterius. Nec effe folùm actualis exiftẽtiæ accidẽtis diftinguitur realiter ab effe fubiecti actualis, fed etiã ab ipfa effentia formæ accidentalis à qua eft. Iam enim fuprà probatũ eft,ꝙ nulla quidditas creata eft fuũ effe exiftẽtię. Vnde exiftẽtia albedinis nec eft ipfa albedo nec exiftẽtia fubiecti,nec receptio albedinis in fubiecto:ficut nec exiftẽtia formę fubftãtialis eft ipfa forma,aut materia,aut receptio formæ in materiã,fed quẽadmodum forma fubftãtialis recepta in materia perficit ipfam,vt vtraq; exiftẽtiam recipiat:ita albedo recepta,in fubiecto perficit ipfam, vt effe album recipiat,ita ꝙ ficut forma eft ratio materię & compofito fubftãtiali, ꝙ effe habeat: ita albedo eft rõ fubiecto cõpofito ex albedine & fubiecto ꝙ habeat tale effe,album fcilicet.& ficut tot effe fubftantialia in aliquo oportet effe quot funt formæ fubftantiales: ita fecundum numerũ formarũ accidentium multiplicatur effe accidẽtale. Aliud eft fiquidem effe album & aliud eft effe dulce.

q.1.in prin.c.

¶Errant propterea qui S. Thomæ impofuerant opinionem recitatam à Scoto,in quarto fen.dift.22.

Solutio fexti dubij.

Circa fextam dubitationem, an fcilicet diftantia accidenti fubiecta pofsit intelligi effe fine omni accidente,declarãda eft primò fentẽtia fancti doctoris,Error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum,diftinguendum eft ꝙ de fubftãtia & accidẽte dupliciter loqui poffumus.Primò modò vt fic,id eft de fubftãtia fub ratione fubftãtiæ & de accidẽte in eo quod accidẽs. Alio modo contingit loqui de fubftãtia & accidente fub ratione talis fubftãtię & talis accidẽtis. primo modo fubftantia eft feparabilis ab omni accidẽte eo quòd effe fubftãtiale, vt fic, nullam cõnexionem neceffariã habet cum effe accidẽtali:alioquin omnis fubftantia effet accidenti fubiecta. Secundo modo fubftãtia non poteft feparari ab omni accidente:quia non à ppria pafsione propter cõnexionem neceffariã, quę eft inter fubiectum & propriã pafsionem, non propter hãc quòd fubiectum depẽdet à pafsione. Propterea S.Tho.in quęftionibus difputatis de fpiritualibus creaturis, quęft.vltima ad feptimum, & in quęftionibus de Anima. q.12. ad feptimum ait,ꝙ fubiectum effe fine propria pafsione nõ eft pofsibile nec intelligibile.In litera aũt loquẽs de effe fubftãtiali & accidentali,vt fic,ait fubiectum poffe effe fine accidẽtali forma fibi aduenientе. Oftẽdit autem natura demõftrationis fubiectum effe non poffe fine pafsione, oportet nanq; conclufionem,quę inhęrentiam pafsionis in fubiecto cõcludit neceffariam effe,& impofsibile aliter fe habere.

q. de fpirituali. Creatu. q.2.q.de A.,qõ.12. feptimũ

Error autem intolerabilis hic cauendus eft, pofitus ab Antonio Trombeta in Quolibet fuo dicẽte,ꝙ quia fecundum S.Tho. & eius fequaces fubiectũ non eft nifi caufa materialis refpectu pafsionis,& pafsio eft accidẽs,ex quo neceffariò fequitur fubiectũ poffe effe fine propria pafsione. Fundamentum autem huius cõfequentię eft quia omnis potẽtia pafsiua,eft potẽtia cõtradictionis:fed fubiectũ eft folũ in pafsiua potẽtia refpectu pafsiõis: ergo eft in potẽtia cõtradictionis, ergo põt habere ipfam & nõ ipfam. Maior habetur ex nono Met.tex.com.17.& probatur etiã ratione fic,pafsiones entis diftinctę funt,tales,quòd vna includit negationem alterius:ergo potẽtiam includit negationem actus & per confequens potentię, vt potentia eft non repugnat effe fine actu, ergo omnis potentia eft potẽtia contradictionis.

Antonius Trõbeta in Quolib Meta. T.com. 17.

¶Pręterea ad idem, Pofsibile eft medium inter neceffarium & impofsibile,ergo cum neceffariũ refpiciat effe folùm & impofsibile: non effe folùm pofsibile refpicit effe & non effe: & fic omnis potentia cùm ab ea dicatur pofsibile eft potentia contradictionis.

¶ Pręterea ad idẽ,Ideo potentia pafsiua eft ad effe:qa poteft ab alio recipere effe,f.ab agente,fi aũt ab alio recipit effe,illo circũfcripto quantũ eft in fe eft fub nõ effe. Si ergo potẽtia pafsiua ex fe eft fub nõ effe,& ab agẽte põt habere effe neceffariò feqẽ

quòd est potētia contradictionis, scilicet ab esse & non esse.

1.q.77. ar.6.c. Vbi supra 9. Meta. T.c.17. Accidit autem error hic & in principiis & in conclusione. In principiis: quia S. Tho. in Prima parte, q.77. art.7. tenet ex intentione, & probat subiectū esse causam suę proprię passionis in triplici genere causę, scilicet materialis, effectiuę & finalis: vnde patet error minoris. Maior aūt licet sit Arist. est tamē malè intellecta & probata: potētia enim materialis est duplex, quędam est receptiua tantùm, quędam verò nō solùm receptiua, sed etiam passiua extēso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tantū est necessariò coęua suo actui, eo q̄ si esset ante suū actum, oporteret q̄ per aliquā transmutationem illū reciperet: & sic nō esset receptiua tantùm respectu illius. Potētia aūt passiua necessariò nulli actui coæua est, respectu cuius est passiua: eo q̄ omne actū per transmutationē acquirit, & cōsequenter per transmutationē perdit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cęli. *T.c.10. 26.27. & 28.* Propositio ergo illa. Omnis potētia est potētia cōtradictionis, est intelligēda de potētia passiua, & nō receptiua tantùm. Hāc glossam & sensus ipse & tex. Arist. cōuincunt. *T.c.17.* Ad sensum enim patet, in cælo esse potētiam receptiuā suæ figuræ: & tamen in eo talis potētia non est potētia contradictionis: cælū enim nō est in potentia ad aliā figuram. Arist. verò tex. allegato nono Meta. ait cælum non esse in potentia ad motū, sed ad terminos eius tantùm: & tamen constat cælum habere potētiam receptiuam sui motus. vnde ex hoc insinuauit, quòd de potentia passiua loquebatur: ea enim cęlum est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum non habeat potētiam passiuam, sed receptiuam tantū respectu propriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectū & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

Ad rationes Tromb. Ad primam. ¶Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potētia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, quòd passiones entis distinctas esse tales. quòd vna includit negationem alterius, verum est: quia vna nō est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secūdam. ¶Ad secūdam dicitur, q̄ possibile vt distinguitur cōtra necessarium & impossibile, sumitur à potētia passiua & nō à potētia receptiua tātùm: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potētiam passiuā esse potentiā cōtradictionis: cùm tamē arguēs debeat probare, q̄ omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

Ad tertiam. ¶Ad tertiam dicitur, q̄ propositio prima ibi adducta, s. q̄ ideo potētia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agēte. in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly pōt, dicat posse distinctū cōtra impossibile. Arist. dicit eā esse falsam, est enim sensus q̄ ideo potētia est ad esse: quia nō est impossibile ipsam recipere esse ab agēte, & sic cælū esset in potētia ad motū, cū recipiat ipsum ab alio. Si autē ly potest, dicat potentiam, vt distinguitur cōtra esse in actu, tūc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potētia ad esse: quia pōt recipere esse quod adhuc nō habet, sicut ideo aliquid est potētia ad nō esse, quia pōt habere nō esse quo caret, sed cū omnis act⁹ possibilis haberi ab aliqua potētia nō nisi per trāsmutationē acquiratur, ad nostram positionē reditur, quòd scilicet potētia passiua sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substātiæ, ab omni accidēte à Scotistis probatur, ex supradictis facilè est soluere. Assumūt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Substātia est causa accidentium. T.c.4. Sed, quia illud, quod dicitur maximè & verissimè in quolibet genere, est in causa eorum, quæ sunt pòst in illo genere: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Meta. dicitur: ideo substantia, quę est principium in genere entis, maximè & verissimè essentiam habens, oportet quòd sit causa accidentium, quę secundario & quasi secundum quid rationem entis participant.

¶In hac secūda parte capituli diuersitatem accidētium inter se declaraturus pręmittit causam accidētium, quæ fit, vt causas diuersitatis eorū insinuet tali cōclusione, Substātia est causa accidentiū, quā probat sic. Maximè & verissimè ens est causa reliquorū entiū: substantia est maximè & verissimè ens. ergo substātia est causa aliorū entium: sed talia sunt accidētia. Minor verò ex septimo Meta. in principio patet. *T.c.2. T.c.4.* Maior verò ex secundo Meta. tex. Com.4. habetur, vbi dicitur, q̄ vniuersaliter id quod est maximè tale in aliquo ordine, q̄ est causa omniū aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maximè calidus: omniū calidorū est causa vt sint calida. Vtitur autē nomine generis in litera, sicut Aristo. vtitur vbi vniuocatione: eo q̄ ad veritatē huius propositionis exigitur, q̄ causa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogicè eadem, nō enim sequitur, cęlum est causa omniū calidorū, ergo cælum est maximè calidū, quod tamē sequeretur, si cęlo calidi nomen non æquiuocè cōueniret. Quia igitur substātia & accidēs in nomine & ratione entis analoga tamen conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

Quòd tamen diuersimode contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma, ideo quædam accidētia principaliter cōsequuntur formam & quædam materiam.

¶Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuū diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluūt accidentia. & ponit tres distinctiones.

¶Quarū prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia sequūtur principaliter formā: alia sequuntur principaliter materiam. Accidentiū sequentium formā quædam communicant materiæ, quędā verò sunt separata à materia. Accidentium autem sequentium materiā quędam sequuntur eam in ordine ad formā generalem & quædam in ordine ad formam specialem.

¶Est autem ratio primæ diuisionis, quia cum vnumquodq; operetur per q̄ esse actu & semper species aliqua mouere & agere existimetur vt dicitur tertio Phy. tex. Com.1. oportet formam sequi operatiōes & operatiuas virtutes: similiter cū patiatur & trāsmutetur vnumquodq; ratiōe materię, oportet plura accidētia eā sequi, vt ea quæ propter materiæ diuersam complexionem insunt, & ipsam motui subiiciūt, &c. *T.c.17.* Apposui aūt in prima diuisione ly principaliter, vt distinguitur cōtra totaliter: nullū enī accidēs est soli⁹ formæ, aut solius materiæ: sed oīa sunt cōpositi (etenim ad ipsam quoq; intellectionem nō solùm anima cōcurrit, sed totum cōpositum ex materia & forma, Sortes enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisiōis q̄ accidētium quædā sequūtur formam nō vt causam totalē, sed principalem: quędam similiter sequuntur materiam, vt causam principalem nō totalem. Cùm enim omnium accidētiū causa sit id quod verè est, id est substātia cōpleta omnium causa est compositum ex materia & forma: sed aliquorū principalis radix est forma, aliquorū verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid cōuenit cōposito rōne formę & aliquid rōne materiæ, queadmodū scindere cōuenit serrę rōne formæ, durities aūt rōne materię: ita & in naturalibus aliquid oritur in cōposito rōne formę, & aliquid rōne materiæ quemadmodū in Sorte sentire & intelligere est ratione formæ: masculinū verò ratiōe materię. Quę aūt sit regula ad discernēdum accidētia sequētia formā ab accidētibus sequētibus materiam, infra assignabitur. *In hoc cap.*

Accidētiū quæ formam sequuntur alia sequuntur formam à materia separatam. T.c.6. Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, vt anima intellectualis. Materia verò non habet esse nisi per formam, vnde in accidentibus, quæ sequuntur formam, est aliquid, quod non habet communicationem cum materia, vt intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Alia verò ex consequentibus formā sunt, quæ habent communicationem cum materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

Hic ponitur prima subdiuisio cū eius causa, Cū enim proprię virtutes & proprietates & operatiōes formarū ipsis formis proportionari debeat: ita si essentia ipsius formæ sit depēdens à materia: virtus & operatio eius (cùm nō sint ipsa forma à qua fluūt perfectiores) depēdere oportet à materia. Et si essentia formæ sit independens à materia virtutem aliquā oportet habere à materia independentem, alioquin ociose fecisset natura formam independētem, fecisset siquidē naturā eleuatam supra materiam, vt sic nō posset operari & cōsequenter nec finē propriū consequi. vnūquodq; enim est propter suā operationē, vt dicitur secundo cęli, tex. cō.17. *T.c.17. Accidētia quædam sequūtur formā dependētem, alia formā independentem à materia.* Quia ergo inuenitur duplex genus formarū substantialium, dependentiū scilicet à materia, vt sunt omnes formę materiales, & independentium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidētium sequentium formam.

¶Quędam enim fluunt à forma dependente à materia, & hęc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur subiectiuè in composito: propterea dicitur quòd habent communicationem cum materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi.

¶Quędā verò fluūt à forma independēte à materia vt sic: & hęc ita fluūt ab ipsa forma, quòd recipiūtur in sola forma subiectiuè: & propterea dicūtur non habere communicationem cum materia, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

NEC Arbitraris nos immemores contradicere superius nūc dictis: vtrunq; enim est verū quòd, scilicet omne accidens est compositi, vt suprà diximus: & quod aliquod accidens est solius formæ, vt modò dicemus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi, homo secundo modo omne acciden s

accidēs eſt cōpoſiti cuius eſt eſſe & fieri.vnde anima non intelligit ſuppoſitū quod operatur Sed Sortes per animā. Primò verò modo aliquod accidēs eſt ipſius animę & aliquod eſt cōpoſiti: virtus enim intellectiua nō eſt ſubiectiuè in aliqua parte corporis, cōpoſita ex materia & forma, ſed eſt ſubiectiuè in ſola eſſentia animæ. vnde in tertio de Anima, tex.com.4. dicitur ꝙ intellectus nullus corporis eſt actus. Virtutes autem ſenſitiuę non ſunt ſubiectiuę in ſola anima, ſed in determinatis corporis partibus cōpoſitis ex materia & forma ſubſtātiali. Similiter cōpletum elicitiuū principiū ſenſationis non eſt ſola potentia animę ſed cōpoſitum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectiōis autē principiū elicitiuū cōpletum eſt ipſa ſola virtus intellectiua: & cùm operatio immanēs ſit ſubiectiuè in ſuo elicitiuo prīcipio, intelligere erit ī ſolo intellectu ſicut in ſubiecto.

Top.c.4

¶Propterea S.Thom. alibi dicit, ꝙ anima intelligit ſicut oculus videt: videt vt completum principium elicitiuum, oculus enim nominat cōpoſitum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt iſta, omne accidens eſt compoſiti, vt ſuppoſiti, & aliquod accidens ex ſolius formę, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus ſermo ſit de accidentibus ſubſtantiarū materialium: ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ ſequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota quòd antequam ponatur alterius membri ſubdiuiſio aſsignatur cauſa in litera, quare non ſit talis ſubdiuiſio de accidentibus ſequentibus materiam, qualis facta eſt de his quæ ſequuntur formam vt dicatur, Accidentium ſequentium materiam, quædam communicantur formæ & quædam non: & cauſa eſt iſta: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera non, ſicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia poteſt eſſe ſine forma vt probatum fuit.

Ca.5.q. 8. Accidētium, quæ ſequuntur materiā duplex genus.

In his tamen accidentibus quæ materiam cōſequūtur, inuenitur quędam diuerſitas. Quędā enim accidētia cōſequuntur materiā ſecundū ordinem, quem habet ad formā ſpecialem, vt maſculinū & femininū in animalibus quorū diuerſitas ad materiā reducitur, vt dicitur in decimo Meta. vnde remota forma animalis dicta accidentia nō remanēt niſi æquiuocè. Quædā verò conſequūtur materiā ſecūdum ordinem, quē habet ad formā generalē: & ideo remota forma ſpeciali adhuc in ea remanent, ſicut nigredo entis eſt in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animę: & ideo poſt mortem in eo remanet.

Signum differētiæ aſsignatæ.

¶Hic ponitur alterius mēbri diuiſio talis, Accidentium ſequentium materiā quędam ſequuntur eam in ordine ad formam generalē: quædam in ordine ad formā ſpecialem. Illā accidentia dicūtur ſequi materiam in ordine ad formā generalem, quę indiuiduo generis altioris cōueniunt ratione magis ſuę materię, quàm formæ: ſicut hoc mixtū habet cutis nigredinē non ex ratiōe formæ mixti, ſed quia materia ſua talis paſſa eſt, puta in tali climate, vbi calor ſolis abundat. Illa verò dicūtur & cōſequi materiā in ordine ad formā ſpecialē, quæ indiuiduo inferioris generis, vel ſpeciei cōueniūt magis rōne materiæ, q̄ formæ: ſicut hoc animal eſt maſculinū non ratione animæ principaliter, ſed quia materiā ad animam diſpoſitā talis paſsio comitata eſt: puta quia materia plenè dominio actu vigoroſi ſeminis ſubiecta nō fuit. Signum autē, ꝙ talia accidētia ſe habēt, ſcilicet ꝙ ſequūtur materiā, ſecūdum quod reſpicit formā altioris vel inferioris generis eſt ꝙ aliqua eorū eiuſdē rationis remanēt cōpoſito corrupto: & quæda nō remanent niſi æquiuocè: nigredo ſiquidem hominis viui & mortui eiuſdē rationis eſt: maſculinitas autē non. cauſa autē huius nulla eſt alia, niſi quia maſculinitas ſequitur animal ratione ſuæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanēte niſi ęquiuocè, oportet maſculinitatē, in cuius ratione ponitur animal, ęquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiā ſequitur in cadauere remanentis, ſecundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO. XVII.

Num eadem accidentia numero ſint in genito & corrupto. Auer. iſtarum quorundam opiniō. In de ſubſtantia orbis capitulo primo, & primo Phyſ.66.

CIRCA Ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo ſit vna & eadem numero: & vniuerſaliter vtrùm ſit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda ſunt: primò recitabitur opinio quorundam: ſecundò ponetur opinio Sancti Thomę, tertiò reſpondebitur ad obiecta.

QVO Ad primum quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto eſſe eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibuſdam verbis Auerrois innixi tali diſtinctione ſuam promūt imaginationem, Accidentia cōmunia genito & corrupto habēt duplicem modum eſſendi, terminatum, ſcilicet & interminatum. Accidētia interminata vocant eſſentiā accidentium abſq; limitatione ad talem, vel talem gradum. Accidētia verò terminata dicūt eſſentias accidētium limitatas ad hūc vel illum gradū. Accidētia interminata ponūt eadem numero eſſe in genito & corrupto: nō autem terminata, vnde ſicut quantitas interminata cōmunis expreſsē à Comm. & eadem in omnibus ponit: ita color interminatus cōmunis: & idē eſt in aëre & igne.

¶Cōfirmatur aūt opinio iſta autoritatibus & rationibus. Ariſtoteles enim primo de Generatione, tex.com.23. dicēs, In his autem ſi aliqua manēt in genito & corrupto, puta in aëre & aqua ſi ambo diaphana, aut humida, &c. oſtendit non eſſe inconueniens quòd aliquod idē accidens ſit in genito & corrupto. Et in ſecundo de Generatione. tex.com.25. vult expreſsè quòd in habentibus ſymbolum eſt facilior tranſitus: quia eſt facilius corrumpere vnum quàm duo. Auerrois quoque in libro de Subſtantia orbis, non longè à principio dicit nō ſolùm dimenſiones interminatas quas ſimplices vocat remanere eadē in genito: ſed vniuerſaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

T.c.23.

T.c.25.

Capi.1.

¶Ratio autē prima ad hoc eſt: quia ſi qualitates diſponētes materiam rei corrūpendæ ad nouā formam corrūpuntur, quęritur, Quid educit formam generandam? non poteſt dici quòd illud ſit agēns extrà: quia hoc non poteſt facere, niſi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduerſario ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil ſit quod educat formam: quod eſt impoſsibile.

¶Præterea, Qualitates ſymbolæ, quæritur, à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & fruſtrà corrumpi res cenſeatur in aliquo inſtanti in quo eadem oportet generari.

¶Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & ſi qua ſunt huiuſmodi, ſi non remanent eadem quæritur à quo generantur: & cùm non poſsit dici à quo generantur per modum ſequelæ, oportet quòd nullum ſit generans. Quod autem non generentur per modum ſequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo conſequutiuè generantur, quia dans formam, dat conſequentiam ad formam: modò iſta accidentiā repugnant formæ magis quam ſequantur eam: cuius ſignum eſt, quia ſub forma cadaueris ad corruptionem tendunt, Et hæc de primo.

CONCLVSIO.

Num ſunt eadem numero accidentia in genito & corrupto.

QVO Ad ſecūdum ſciendum eſt Thomiſtarum eſſe opinionem: nullum accidens eſſe idem numero in genito & corrupto. Sequiē em̄ hoc neceſſariò ex noſtris principiis. Nā ſi nullū accidēs eſt ſubiectiuè in materia: & non datur niſi vna forma ſubſtātialis in cōpoſito, impoſsibile eſt idē accidēs remanere idē numero: migraret ſiquidem accidens de ſubiecto in ſubiectum, & eſſet idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc concluſionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probādum probare illud principium, ſcilicet quòd in compoſito eſt tantùm vna forma ſubſtantialis. Sed declarabo quomodo hoc ſit poſsibile, & quomodo defendenda eſt ab aduerſariis poſitio noſtra.

¶Sciēdum eſt igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationē oppoſitā ſuo contrario: vt frigus à calido. Secūdò ad abſentiā cōſeruatiui agētis, vt lumen in aëre deſinit Sole recedente. Tertiò ad corruptionē ſubiecti, vt riſibilitas corrumpitur homine mortuò. Quarto ad corruptionē termini, vt ſimilitudo deſinit cōſimili perēpto. Et quia quot modis dicitur vnum oppoſitorū, tot modis dicitur & reliquū, accidēs generaē quadrupliciter. Primò ab agēte ſibi ſimili per tranſmutationē: ſicut aqua calefit ab ignē calido. Secūdò ad præſentiam agentis fieri & eſſe, vt lumē in aëre fit à Sole pręſente. Tertiò ad generationē ſubiecti, vt riſibile generaē homine genito. Quarto ad generationē termini, vt Sorte ſolo albo exiſtēte, ſtatim ad alterius albi generationē cōſurgit in Sorte ſimilitudo. Et licet omnibus iſtis modis cōtingat accidēs ſm totā latitudinem corrūpi: nullus tamē illorū modorum cōuenit accidentibus omnibus niſi tertius. Cōmune nanq; eſt omnibus accidentibus corrūpi eorum ſubiecto corrupto, cùm accidentis eſſe ſit in eſſe: & ideo ſufficiens cauſa corruptionis accidētiū redditē, quādo ſubiecto corruptio aſsignaē. Vnde cùm ex aëre fit ignis, licet nō oporteat corrūpi calorē aëris, ſed potius intēdi: quia tamē aër qui ſubiectū illius eſt, corrūpitur, neceſſe eſt ipſum quoq; calorem corrumpi abſq; cōtrario ad ſolum ſubiecti defectū. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ cōſequētis argumēta ea quæ qualitates ſymbolas & diſpoſitiones pro forma introducenda iacientes: quia carent contrario corrūpente, remanere inferunt.

Accidēs quatuor modis corrumpitur.

Quatuor modis generatur accidens

¶Et notādum, ꝙ quando accidens generatur ad generationem ſubiecti, vel corrūpitur ad corruptionem ſubiecti: tunc cùm eadem actio terminetur ad vtrūque, ad ſubiectum per ſe, & accidēs conſecutiuè, non oportet quærere aliud generans, vel corrūpens niſi generatiuum vel corruptiuū ſubiecti, idem enim eſt agēs ꝙ vtrūque ſimul & eadem operatione facit: ſicut cū ignis,

ex aëre ignẽ generat,alterãdo aërẽ , in fine alterationis aërem corrũpit per [illegible] cõsecutiuè calorẽ introductum: & vniuersaliter omnia accidẽtia,quę in aëre ſubiectiuè erãt ea cõſecutionis neceſsitate:q̃a accidẽs ſine ſubiecto ꝓprio remanere nõ poteſt,& in eodẽ inſtãti generat ignẽ per ſe,& calorẽ cõſecutiuè abſq; alia media alteratiõe ſimilẽ calori ante illud inſtãs ex inſtãti. Simile aũt eſt iudiciũ de q̃titate & figura & aliis diſpoſitionib⁹,accidẽtib⁹ ſimilib⁹ in genito & corrupto:oĩa enim iſta cõcomitatiuè ꝓducũtur.& ideo nõ oportet quærere generans niſi ꝙ ſubiectũ generat.Et cùm ſupradicta inſpexeris videbis,ꝙ ſimile à ſuo ſimili cõcomitatiuè & per accidẽs quandoque corrũpitur : & per oppoſitũ à nõ ſimili cõcomitatiuè,per accidens generari cõtingit ipſum accidẽs. Ariſt. ergo quoties dicit eadẽ remanere in genito & corrupto eadẽ ſpecie, non numero, ait: & hoc ꝑ accidẽs. Variatur enim vnitas numeralis, nõ propter generationis vim,ſed ſubiecti corruptionẽ.Facilior quoq; tranſitus in habẽtibus ſymbolum,nõ ex identitate numerali ſymboli accidẽtis, ſed ex nõ repugnãtia illius in agẽdo , vel patiendo prouenit.Et ex hoc ꝙ formæ ſubſtãtiales à quibus fluunt ſimiles qualitates ſunt ſimiliores : ex effectibus enim,natura cauſæ innoteſcit. Auerrois autẽ (ſi ſaluari debet) eodẽ modo gloſſetur.

Ad primum. Ad rationem autem oppoſitę opinionis dicitur.Et ad primam quidem,quòd educens formam in vltimo inſtanti, eſt generans extrà,non per aliquam actionem , quam in illo inſtanti eliciat, ſed in termino actionis , nudam materiæ eſſentiam attingens, Vnde,cùm dicitur,agens extrà,non poteſt educere formam,niſi per qualitates medias introductas, verum eſt,dum agit : non autem,cùm eſt in termino actionis.Sufficit enim & exigitur alteraſſe ad materię expoliationem & diſpoſitionem.

Ad ſecũdum. ¶Ad ſm dicitur,quòd qualitates ſymbolæ,& ſimilia.corrũpuntur per accidẽs ad corruptionẽ ſubiecti à corrũpẽte per ſe ſubiectum:nec fruſtra in eodẽ inſtãti eſt primũ nõ eſſe earũ,& primũ eſſe ſimiliũ:ſed neceſſariò neceſsitate materiæ,vt dictũ eſt.

Ad tertium. ¶Ad tertiũ dicitur,ꝙ figura,cicatrix & huiuſmodi, producũtur cõſequutiuè.& per accidẽs,à generãte eorũ ſubiectum,.ſcilicet cadauer:nec eſt verum,ꝙ ſola illa accidẽtia generentur conſequutiuè,quę ſequuntur formam:ſed multa accidẽtia ſequuntur compoſitum ex neceſsitate materiæ,quę ſunt,licet non incompoſsibilia : aliqualiter tamẽ oppoſita ipſi formæ,vt patet de ſe. Et ideo dico , ꝙ figura.& ſimilia ſequuntur cadauer ex neceſſitate materiæ,quia.ſ.agens naturale non poteſt tam citò diſpoſitiones per tot tranſmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo ſimiles diſpoſitiones ſequuntur:& quia non ſunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Accidẽtia inſequentia materiã ſunt accidentia indiuidui, inſequẽtia aũt formã, ſunt propriè paſſiones. Et, quia vnaquæque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel ſpecie per ſuam formam, ideo accidentia quæ conſequuntur materiam ſũt accidentia indiuidui ſecundum quæ etiam indiuidua eiuſdem ſpeciei differunt adinuicem. Accidentia verò,quæ conſequuntur formam, ſunt propriæ paſsiones vel generis, vel ſpeciei,vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis vel ſpeciei:ſicut riſibile cõſequitur in homine formã, quia riſus contingit ex aliqua apprehenſione animæ hominis.

¶Hic ponit ſecũda diuiſio accidentiũ, q̃ talis eſt,Accidẽtiũ alia ſunt accidẽtia indiuidui,alia ſunt accidẽtia generis, vel ſpeciei. ¶Duplex aũt inter iſta differẽtia ponitur. Prima eſt,ꝙ accidentia indiuidui cõſequũtur cõpoſitum ratione materiæ principaliter,accidẽtia verò ſpeciei,vel generis ſequũtur cõpoſitum ratione formę.Secunda eſt,ꝙ accidentia indiuidui ſunt ea, penes quę attẽditur differentia inter particularia eiuſdẽ ſpeciei. Accidẽtia verò ſpeciei, ſiue generis ſunt cõmunia neceſſariò omnibus indiuiduis illius ſpeciei vel generis. Exẽplum maſculinum, & fœmininũ ſunt accidẽtia indiuidualia : ſequũtur enim materiã , & penes ipſa differũt Sortes & Berta. Riſibile aũt eſt accidẽs ſpecificũ: ſequitur enim intellectiuã appræhenſionẽ & omnibus hominibus neceſſariò cõuenit. Aſsignatur quoque radix proximæ differẽtię,cũ dicitur, ꝙ materia eſt principium indiuiduationis,forma autẽ eſt,per quã res in genere,vel ſpecie collocatur.Ex hoc enim , ꝙ materia eſt cauſa eſſe indiuidualis vt ſic, ſequitur ꝙ ſit etiam radix accidentiũ cõſequentium ipſum eſſe indiuiduale:ac per hoc accidẽtia indiuidui ſunt quę cõſequuntur materiã,ex eo ꝙ forma eſt principiũ eſſe generici & ſpecifici oportet ꝙ etiã ſit cauſa proprietatũ & accidẽtium cõſequentiũ ſpeciẽ,vel genus:& ſic accidẽtia ſpeciei ſiue generis ſequuntur formã.Secũdę verò differentię ratio eſt: quia cùm tã in forma ſpecifica quam generica cõueniant omnia contenta ſub eis, oportet etiã proprietates earũ omnibus eſſe cõmunes.Cùm autem penes materiã differãt indiuidua , accidẽtia quoque materialia oportet eſſe ea , ſm quæ ipſa particularia inter ſe differunt.vt effectus proportionabiliter propriis reſpondeãt cauſis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum eſt qualiter ſit verum , quod accidentia ſequentia materiam ſint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem ſpecie:quandoquidem quantitas ſequitur materiam:& tamen eſt communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶Secũdum dubium eſt, qualiter verificetur quòd accidẽtia ſequẽtia materiã non ſint paſsiones generis , vel ſpeciei , cùm maſculinum & fœmininum ſequantur materiam: & tamen paſsiones ſunt animalis,vnde & animal in eorũ diffinitione ponitur,ſicut ſubiectum in diffinitione paſsionis,vt 10.Met.tex. Cõmentis habetur. Similiter quantitas videtur eſſe paſsio corporis de prædicamento ſubſtantiæ : & tamen ſequitur materiam. *T.c.25. 7.Meta. T.c.17. Quomodo penes accidentia ſequentia materiã indiuidua.*

Ad euidentiam primi ſcito , verba illa ſcilicet accidentia ſequẽtia materiam ſunt ea ſecũdum quæ indiuidua differunt non eſſe intelligenda vniformiter,ſed difformiter.Indiuidua enim differũt penes accidentia materialia dupliciter.vel quia vnum eorum habet vnum, & reliquum aliud : vel quia vtrunque habet idem,ſed aliò & aliò modo. Verbi gratia , Sortes & Berta differũt penes maſculinũ & fœmininum,ex eo ꝙ ille habet maſculinitatem, illa fœminitatem. Differunt quoque penes ſuas quantitates: non ex eo ꝙ ille ſit quantus & illa non , ſed ex eo ꝙ non eodem modo ſunt quanti,nunquã enim inueniuntur duo quanta omnino ſimilia:ſitibus ſiquidem propriis differre neceſſe eſt. Quantitas ergo licet ſit communis omnibus indiuiduis, quia tamẽ non vniformiter eis conuenit , eſt ſecundum quam indiuidua inter ſe differũt ſecundo modo.& hoc ſufficit.

Ad intelligentiam ſecundi notandum quòd paſsiones generum ſunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ:& quædam ratione materiæ. Illæ quæ ſequuntur formam,vocatæ ſunt hic paſsiones generum : & non illæ, quæ ſequũtur eorũ materiam: propterea quia natura generica ex ſua forma eſt talis & nõ ex materia:animal enim eſt animal ex ſua forma & non ex ſua materia. Vnde cum in propoſito animalis paſsio ratione formæ ſit ſenſibilitas,& ratione materiæ maſculineitas,vel fœmineitas:diuerſis rationibus moti Ariſt.in Met. & S.Tho.hic,diuerſimodè locuti ſunt. Quia enim eſt paſsio animalis ratione materiæ,ideo vocata eſt ibi paſsio : quia autem non ratione formæ,ideo hic non eſt dicta paſsio. *Paſsiões generũ duplices. 10. Met. T.c.2. 7.Met. T.c.7. & 19.*

¶Similiter dicendum eſt de quãtitate, quia ſequit̃ corpus rõne materiæ:ſequitur enim ipſum ſm id,ꝙ eſt in propria diuiſibile, ꝙ nõ eſt niſi materia,vt indiuiſibilitas rerũ immaterialiũ oſtendit. Et nota ꝙ hæc ſecũda diuiſio accidentium nõ differt à prima per mẽbra diuidẽtia : eadẽ enim ſunt huius & illius mẽbra, ſed ſm rationẽ, quia illa diuiſio accepta eſt penes primas earũ radices,materiã ſcilicet & formam: iſta autem penes ſubiecta, quibus appropriantur,ſcilicet genus,ſpeciem & indiuiduum.

Sciendum etiam eſt,quòd aliquando accidentia ex principiis eſſentialibus cauſantur ſecũdum actum perfectum, ſicut calor in igne,qui ſemper actu eſt calidus. Aliquãdo verò ſecundum aptitudinem tantùm, ſed cõplementum accipiunt accidentia ex agente exteriori : ſicut diaphaneitas in aëre,quæ completur per corpus lucidum exterius:& in talibus aptitudo eſt accidens inſeparabile : ſed complementum quod aduenit ex aliquo principio,quod eſt extra eſſentiam rei,vel quod non intrat conſtitutionem rei , eſt ſeparabile,ſicut moueri,& huiuſmodi.

¶Hic ponitur tertia diuiſio accidentium , Quædã cauſantur ex principiis eſſentialibus ſubiecti ſm actũ perfectum,quędam ſecũdum aptitudinem tãtùm. Illa accidẽtia vocat cauſari ſecundum actũ perfectum ex eſſentialibus principiis, quę ſm ſuas actualitates ex intrinſecis principiis ſubiecti in ipſo fluunt: vt calor in igne.Illa verò dicit cauſari ſm actũ imperfectũ ſeu aptitudinem tantùm,quę nõ ſecũdum ſuas actualitates, ſed ſecundum quaſdam inchoationes ex principiis eſſentialibus ſubiecti in ipſo fluũt,vt moueri ſurſum in igne ex principiis eius cauſatur ſm ſui inchoationem, puta leuitatem. Differũt autem,quia prima & ſm ſuas aptitudines, & ſecũdum ſe inſeparabilia ſunt à ſubiectis: ſecũda verò ſm ſe quidem ſunt ſeparabilia , ſecundum autem ſuas aptitudines nõ poſſunt ſeparari. Ab igne enim neq; aptitudo ad calorem,neque calor ipſo remanente : motus autem ſurſum nõ ſemper ineſt igni, ſed aptitudo ad motum ſurſum,puta leuitas eſt inſeparabilis ab ipſo:& cauſa horũ eſt,quia in illis ipſa actualitas accidẽtis ex ſolis principiis eſſentialibus fluit,in iſtis verò aptitudo tantùm ex ſolis principiis eſſentialibus fluit:ipſa autẽ actualitas aliũde expectat ex aliquo, ſcilicet extrinſecè cõcurrente,vel agẽdo,vel nõ prohibẽdo:vt patet in exẽplo dato de motu ſurſum,q̃ nõ ineſt igni,niſi in aliquo concurrẽte extrinſecõ remouẽte ſcilicet prohibẽs,& diaphaneitas non

non est actu in aëre, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur secundo de Anima, text. Comment. 69.

¶Profundiorē autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secūdæ. 10. art. 1. ad ſm ꝙ scilicet ideo aliqua accidentia oriunt ex principiis essentialibus inseparabiliter ſm actū completum, aliqua autē separabiliter ſm actū cōpletum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potētialitatem. Quod sic intelligo quia vnūquodque agit ſm quod est actu: patitur autē secūdum quod est in potentia ex sufficiente rei actualitate ꝓcedit quod accidens in se cōpletè producat, & per oppositum ex sufficiente actualitate, & consequenter potentialitate ex qua omnis sufficientia est, prouenit ꝙ res habet accidens in se secundum aptitudinem tantū: & ꝙ ab illo expectet actualitatē, seu quòd accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

T.c.69 Prima. Secūdæ. q. 10. a. 1. & 2.

¶Amplius cum esse & bonū actualitatē sequant, & non esse & malum potentiā: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectū & inseparabile secundum actum & aptitudinē, & per oppositum ex rei potētialitate procedere oportet in cōpletionē accidentis, separabilitatē eius ſm actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cùm nihil aliud sit, quā negatio necessariæ sequelę sui esse cōpleti ad esse subiecti. Intelligere autem hic vt suprà, scilicet ꝙ ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶Aduertendū verò est, ꝙ S. Thomas passiones, quę dicūt aptitudinē non collocauit simpliciter inter accidētia ex essētialib⁹ principiis fluētia, sed potius ipsarū passionū & aptitudinū actus quos ſm incompletū esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se nō habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinē, sed aptum illius: nō est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quędā risus est: ꝓpterea igitur inter effectus essētialiū principiorū aptitudo nō est simpliciter posita, sed actus quia nō ipsa, sed eius actus est qui à principiis productiuis intendit: & q̄a aptitudo nihil aliud est quā inchoatio quædā, inchoatio autē est actus imperfectus: ideo accidētia ſm actum incompletum aptitudines vocantur.

T.c. 9. To.c.4. & 17.

Num quoduis accidēs habeat aliquod subiectū propriū

ANTEQVAM Terminem⁹ tractatū de diuersitate accidētiū, quæritur an omne accidēs habeat aliquod subiectū propriū, aut aliqua accidētia sint ita cōmunia, quod nulli propria.

¶Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est propriū alicui. cùm proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidēs erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, semper corruptionem cuiuscunque accidentis comitē fieri corruptioni substantię, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hęc autē experiri ur esse falsa, vt patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶Ex oppsito autē, cū omne accidēs sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectū, de quo accidēs per se prædicatur, vt patet primo Posteriorū, & secundo Metaphysicæ, oportet ꝙ omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni semper & necessario.

Quæstio de virtutibus q. 1. art. 3. c.

AD Huius dubitationis euidētiam sciendū est, ꝙ cùm apud S. Tho. in quæstione de virtu. quæst. 1. arti. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad propriū accidens, s. sustentantis ad sustentatū, potentiæ ad actum, & principij & principiatū, sicut calor ignis nō habet esse, nisi sustentet in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, ſm quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectū, & secundū quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum, Vnde propter defectū primæ, quæ principalior est, dicit in primo Posteriorū, ꝙ nullū accidens est subiectiue in alio accidente, quia videlicet nullū accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, aliis fulcimentum præbet essendi. Quia autē aliquod vnū accidens potest comparari ad aliud, vt potentia ad actum, & quandoque vt proximū principium ad principiatum, & ideo conceditur etiā vnum accidens esse subiectū alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est impotētia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

T.c.35.

¶Potest ergo quadruplicem intellectū habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, vt quæratur, an omne accidens habeat proprium subiectum vt sustentatiuū, secundo, an habeat proprium subiectū vt potētiam, tertiò an habeat proprium subiectū vt principium, quartò, an habeat proprium subiectum vt sustentatiuū potentiæ, & principium simul.

SI QVÆSTIO sit secundum primum sensum, respondetur negatiuè. ꝙ. s. omne accidēs habeat propriū subiectum in ratione substētantis, vt probāt rationes primò inductę, multa enim sunt accidētia, quę nullū propriū sustētans sibi vēdicāt, sed cōiter multis insunt, vt eorū separatio ostēdit, separantur naq; à substantia sustentante ea naturaliter remanente, quod dē ꝓpriis accidentibus dici nō potest. Eadē quippe substantia absq; sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in Prædicamentis.

¶Si autē iuxta ſm sensum dubitetur, respōdetur affirmatiuē, ꝙ scilicet omne accidens habet propriū subiectū in ratione proprię potētię, eo ꝙ quilibet actus respicit ꝓpriā potētiam, sicut enim actus respicit potentiā, sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specific⁹, accidens autē omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriā potentiā, cuius est actus. propter quod tertio Physic. tex. Com. 10. dicitur, potentia ad infirmitatē est alia à potentia ad sanitatem, eo ꝙ sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo processu probat, principia Prædicamentorū esse eadē proportionabiliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potentia.

¶Si autē tertio sensu inquirat, respōdet negatiuē, ꝙ sci. non omne accidens habet aliquod subiectū propriū in ratione principij proprij, eo ꝙ habere subiectū proprium in ratione prīcipij includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causę efficiētis, eo modo, quo duorum effectuū ordinē inter sese habentiū prius est causa effectiua eius, quod necessariò primi ꝓductionē sequit, siue illud subiectū sit receptiuū accidētis. vt quo, siue vt quod: patet ꝙ non oē accidēs fluit à suo receptiuo effectiuè: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purè passiuē se habet: vt patet cū species rei sēsibilis recipit ī medio, siue ī sēsu.

¶Si autem quarto modo intelligatur quęstio, patet quid dicendum sit: negatiuè enim respondere oportet.

SED Aduertendū est ꝙ hæc, quæ diximus intelligi debēt de accidētibus. s. seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquēdo naq; de accidētibus, vt S. Tho. in litera loquit. s. non iudicādo actualitates accidentiū seorsum ab aptitudinibus: dicerē ꝙ omne accidēs ſm suā radicalem aptitudinē habet aliquod subiectū proprium in ratione substētantis potentiæ & principij, licet non ſm suam actualitatem eo ꝙ aptitudo ad tale accidens nō est nisi à tali gradu substātiali fluat mediatē, vel immediatē, & cōsequēter nisi in tali gradu subiectiuē sustentetur immediatè, vel immediatè. Verbi gratia, Lumē ſm suam actualitatē & substātiā, licet sit ab extrinseco, & sit accidēs separabile: tamen ſm suam inchoationē, seu radicalē aptitudinem, puta diaphaneitatem est inseparabile: & fluit à certo gradu substantiali cōmuni superioribus & inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidens, per accidens tamen ſm suā aptitudinē est proprium: & nō natum cōuenire nisi certò enti, puta animali tali & c. fluit enim aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & videre licet sit accidens separabile: radicalis tamē aptitudo ad videndum separari à tali animali non potest.

¶Ex his patet quomodo ad vtranq; partē rationis adductæ verum cōcludūt diuersimodē. Nam loquēdo de accidentibus ſm suas essentias & actualitates, cōclusio rationū primò adductarum cōceditur, accipiēdo subiectū in ratione sustentātis & principij. In ratione aūt potētiæ falsa est cōclusio, vt dictū est. Nec probatio cōtra hunc aplicata sensum valet: eo ꝙ cū dicitur, ꝙ propriū cōuenit soli, oī & semper, intelligit de ipso proprio nō ſm suā actualitatē, sed secūdum aptitudinē. Et similiter cū dicitur ꝙ ad corruptionē proprij definit subiectum, intelligitur, si corrumpitur ſm aptitudinem: non autem secundū actum, vniuersaliter loquendo. Vel dicatur ꝙ inseparabilitas, & huiusmodi non cōuenit accidenti. vt respicit subiectū in ratiōe proprię potentiæ, sed vt sustentatiuū, & principiū. Loquendo autem de accidētibus ſm suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim ꝙ nullū accidēs est separabile ſm aptitudinē radicalem saltem, sed coæuū subiecto necessario: & ꝙ corrupto accidente secūdum talem aptitudinē potest subiectum corrumpi. Ratio autē in oppositū adducta concludit, ꝙ omne accidens habet subiectū, de quo per se prædicat ſm se, vel secundū suā aptitudinem. Cùm enim eius sit actus, cuius est potentia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectū erit ꝙ cadit in diffinitionem accidentis, ſm aptitudinē & secundū actum: sicut homo debet poni non solū in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, ꝙ accidens secundū suam actualitatē non habeat proprium subiectū, cui vniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat propriū subiectū per quod diffiniri debeat: q̄a ad hoc ſm sufficit, ꝙ secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum verò sufficit accidens ſm se tantū non prædicari per se de subiecto. Lect. 1.

Accidētia in cōcreta

Sciendū est autem, quòd in accidentibus in alio modo sumuntur genus, differentia, & species, quàm in substātiis, quia enim in substantiis ex materia & forma substantiali

non sunt in prædicamē to, sed ī abstracto propriè sunt in prædicamento

fit per se vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante, quæ propriè in Prædicamento substantiæ collocatur, ideo in substantiis nomina concreta, quę compositum significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera, vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in Prędicamento hoc modo, nisi per reductionem, sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit vnum per se, vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina accidentium concretiue dicta non ponuntur in Prędicamento, sicut species vel genera, vt albùm vel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum quod abstracta significantur, vt albedo & musica.

¶In hac tertia parte capituli huius determinat, quomodo accidentia se habeant ad intētiones logicas, & primò, quomodo se habent ad esse in prædicamēto, deinde vnde sumatur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones, scilicet, Accidentia in concreto nō sunt propriè in prædicamēto: Et accidentia in abstracto propriè sunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam sciendum est, quod accidentia habent vnum modum essendi, scilicet esse in alio, nō enim sūt nisi insint alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quod intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelligūtur enim quādoque cointelligēdo sibi subiectū cui insūt, & intelligūtur per modum accidētis, eo quod accidentis esse est in alio esse. Quandoque verò intelliguntur solitariè, nō cointelligendo, scilicet eis subiectū, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substātiæ, eo quod esse per se, id est solitariè soli substantiæ cōuenit, accidentia enim semper comite egent. Cùm autem modus significādi non fundet super modo essendi, sed intelligēdi, sicut habent duos modos intelligēdi, sic habēt duos modos significādi. Vnde significātur quādoque consignificādo subiectū, & tunc significātur per modū accidentis, & vocantur significata in cōcreto, vt album, nigrū, &c. Quandoque verò significant ipsa sola, absque scilicet subiecti cōsignificatione, & tunc significantur per modū substantiæ, & vocantur significata in abstracto, vt albedo & nigredo. Abstractū enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi, id est penes cōsignificare subiectū, & nō consignificare illud, cōueniunt tamen in significatione ipsius formę accidētalis. Albū enim purā qualitatē significat (sicut in Prædicamentis dicitur) sicut & albedo, album significat albedinē in subiecto, albedo autē significat albedinē absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important, puta sicut album albedinē in subiecto, coniunctū autem hoc non est vnum per se, sed vnum & ens per accidens, id autē quod in prędicamēto reponitur, debet importare vnū & ens per se, cùm prędicamenta diuidant ens per se, quinto Met. tex. Com. 14. ideo accidētia in cōcreto nō propriè reponūtur in prædicamēto. Et hæc est ratio, qua in litera prima cōclusio probat, quę sic formari potest, Nullū nomen importans ens & vnū per accidens, est ꝓpriè in prędicamēto, cōcretū accidentale importat vnū & ens per accidens, ergo nomē concretū accidentale nō ponitur in prædicamento ꝓpriè & per se. Ad declarationē Minoris ponit differentia inter cōcretū accidentale & substantiale in hoc, quod concretū substātiale importat compositū ex materia & forma, & tale est vnum per se, & ideo reponit in prędicamento, vt genus, vel species, accidentale verò importat ex subiecto cōpositū & accidēte, quod est vnū per accidens, ex accidēte enim & subiecto nō fit nisi vnū per accidēs, vt dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamēto, nisi reductiuè, eo mō quo res impura ad suæ puritatē naturę reducit. ¶Et sic remanet secūda cōclusio vera, quod accidentia, scili. in abstracto, in prædicamēto speciei & generis prædicationē suscipiunt taliter omnino à prædicamētis accidētia sunt excludenda.

In prædicamē to substātia.

T.com. 14.

CVM autē audis abstractum solā formā importare, nō ideo hoc dictū putes, quod abstractū subiectū formæ à se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractū ex modo suo significandi, quo solo differt à concreto, nō includit subiectum principaliter, sed secūdariò, & ex cōsequēti. Quod ex cōueniētia & differētia inter ea ex modo significādi persuaderi potest. Conueniūt enim in hoc, quod tam abstractum, quā cōcretū ex modo significādi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectū & formā. Idem enim importat definitio & definitū, licet alio modo. Definitio autē vtriusque importat vtrunque dictorum, vt exemplariter patet, simitatem enim dicimus curuitatem nasi, & simum nasum curuum. Quòd autem hoc sit ex modo significandi, ex eo clarum est, quod tam abstractū, quàm cōcretum purā formā significat, vt in Prædicamētis testatur Aristo. Differunt autem abstractum & cōcretum ex varietate modi significandi in hoc, quod concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secūdario formam. Abstractum verò principaliter importat formam & ex consequenti subiectum.

Cōueniētia inter concretum & abstract.

¶Aduertendū nāque est, quod cōtrario ordine se habet subiectū & forma, ad significationē nominis cōcreti, & eius modū significandi. Importat enim cōcretū ratiōe significationis primò formam, & subiectū nō nisi ex cōsequēti copula. Quo ad modum verò significandi primò subiectū, & ex cōsequēti formā importat. Cuius signū est, quod in diffinitione concreti exprimit primò subiectū, tāquā genus, quod prima pars est diffinitio & forma secūdo loco ponit quasi differētia. Dicimus nāq. quod simū est nasus curuus. Abstractū verò & ex significatione & ex modo significādi primò formā importat, secūdariò autem ex eo cōsequēt subiectū. In cuius signū in eius diffinitiōe forma ipsa primò exprimitur vt genus, subiectū autē secundariò loco differētiæ, vt patet, cū dicitur, simitas est curuitas nasi. Oritur autē hæc differentia ex eo, quod cōcretum importat habitudinē inter subiectum & formā, prout incipit à subiecto & terminatur ad formā. Abstractū verò importat habitudinē inter formā & subiectū, put incipit à forma, & terminat ad subiectū, vt in exēplis datis apparet. Ex hoc enim quod habitudo importata per cōcretū, importat ex modo significādi, vt incipiēs à subiecto, sequit quod primò impotet subiectū, à quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractū importat ex modo significādi, vt incipiens à forma, cōsequēs est vt primò importet formā à qua incipit. Causa enim huius diuersitatis est, quia cōcreta ad cōposita significāda sunt inuēta. Cōpositio autē à subiecto oritur. Abstracta verò inuēta sunt ad significādas formas apud nos inuentas simplices quidē, sed à quibus denominatio ad subiecta deriuat, vnde & cōcreta cōpositū qd sonāt, abstracta verò formas, vt cadētes tamē ad subiecta, nō igitur ꝓpterea dictū est quod abstractū solā formā importet, quia nullo modo copulat subiectū, sed quia ex modo significādi cōpositū non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectū, quēadmodum cōcretum, sed extrinsecè tātum terminum habitudinis formæ significatæ.

in Prædicamē to substātia.

Differētia con crets et abstract. & acci dētiū.

ADVERTE hic quod de abstracto & cōcreto quomodo sunt in prædicamēto aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cū enim apud Metaphysicū, qui res s̄m suas essentias cōsiderat, & nō s̄m modos intelligēdi, vel significādi abstractū & concretū nō differāt, eo quod eadē res abstractè & cōcretè sit significata, dicit ipse sicut abstractū ita & cōcretū in genere esse, res enim per suā essentiā ingredit, vel egreditur genus Metaphysicaliter sumptū, id est per rem generis, & nō per modū significādi. vnde nō dicet Metaphysicus albū ens per accidēs, sed hoc albū, vt patet 5. Met. text. Com. 15. & 14. & 7. eiusdē tex. Com. 16. Logicus autē, qui nō res s̄m suas naturas, sed s̄m intētiōes adiunctas primis intellectis ac significatis cōsiderat, dicet abstractū esse in genere, cōcretū verò nō, quia res nomine abstracto, significata potest denominari species, vt albedo, & genus, vt color, cōcretū verò nō ꝓpter alietatē modi significādi vt dictū est. ¶Causa autē quare alietas modi significādi hāc veritatē Logico præbeat, est quia modus significādi prætēdit secūdas intētiones, & fūdat quodāmodo ipsas, licet eni tā modus significādi quā secūda intētio cōueniāt in hoc quod sequant rem, nō secūdū se, sed vt intellectā, prius tamē rē vt intellectā sequtur modus significandi, quā secūda intentio, eo quod modus significādi nisi aliud est, quā signū modi intelligēdi, sicut vox significās est signū rei intellectę, vnde sicut vox significatiua prius sequtur rē intellectā quā secūda intētio ita eius modus significādi modū intelligēdi, vt totus ordo pertinētiū ad nomina primę intētionis præcedat ordinem quę pertinēt ad nomina secūdę intentiōis. Quia igit secūdæ intentiones res vt intellectas & significatas denomināt, & nō absolutè, ideo stat eandē rē diuersimode intellectā & significatā denominari speciē, & cōsequenter esse directè in prædicamento & nō esse directè in eo, sicut eadē natura humana significata nomine Hominis, species est: significata verò nomine Humanitatis species nō est, sed speciei pricipiū. Vnde in proposito apud Logicū res illa quæ Albedinis nomine intelligit, diuersimode significata, in prædicamēto esse affirmat, & negatur. Si enim in abstracto significet, cùm sic speciei denominationē habeat, in prędicamēto reponitur. si autē in cōcreto significet, cū sic speciei, vel generis denominationē nō habeat, quare extraneam ex modo significādi includit, in prędicamēto directè esse negatur. Et quia intētio S. Thomę est declarare quō accidentia se habeant ad intentiones logicas, & nō ad cuius generis rem pertineat, ideo concretum accidentale à Prędicamētis separauit.

Apud Metap. quid sit gene.

T.cō.13 T.com. 16.

Apud Logicū quid in genere ponat.

CVM his omnibus aduertas, quod aliquid facit rē reponi in prędicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponendi ipsū in prædicamēto, alio mō vt cōditio sine qua nō. Ratio reponēdi rē in genere siue specie tā apud Logicū quā apud Metaphysi. est essentia illius

illius rei,res enim per suā essentiā ad genus& speciē,definitur: conditio aūt,sine qua,nō est modus ipse significādi. Et in prędicamento quidē substātię conditio,sine qua res non suscipit generis,vel speciei,&c,denominationem,est modus significandi in concreto.In prędicamētis autē accidētium cōditio,sine qua non est modus significandi in abstracto: ꝓpterea cùm dictum est concretū accidētale nō directè reponi in prędicamēto apud Logicū, intellige hoc propter defectū cōditionis,sine qua non,& non propter defectū rationis reponēdi.Et similiter cùm dicitur, ꝙ humanitas & vniuersaliter abstractum substantiale non est in genere substantię, intellige propter defectum conditionis,sine qua non, & non rationis reponendi.

In accidētibus nō sumitur genus & differētia à materia & forma,sed gen9 ex proprio modo essendi quo prædicamētū pars entis cōstituitur sumuntur.t.c. per 6.3.

Et quia accidentia non componūtur ex materia & forma:ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differētia a forma,sicut in substantiis cōpositis:sed oportet vt primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundū quod ens diuersimodè secundum prius& posterius de decem generibus prędicatur. sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substātiæ,& qualitatis secūdum quod est dispositio substātię, & sic de aliis secundū Philosophū in 11. Met.

¶Hic declaratur vnde in accidētibus summant genus & differentia ꝓpositionibus tribus.Prima est, Genus & differētia non sumūtur in eis ex materia & forma.Secūda est,primū genus sumitur ex proprio modo essendi,quo prę dicamentū ipsum pars entis cōstituitur.Tertia est, Differentię sumuntur in accidētibus ex diuersitate propriorū principiorū.Prima patet sic. Incōpositū ex materia & forma non potest habere genus sumptum a materia,& differentiam a forma,sed accidētia sunt incōposita ex materia & forma:igitur nō potest in eis sumi genus a materia,& differētia a forma sicut fit in substātiis cōpositis: quod qualiter intelligendū sit,supra dictū est. Secunda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiā ſm propriā potentiam, quę est in ea:sicut vltima differentia debet explicare essentiam secundum vltimū actū: sed essentia accidentis secūdum modū illum,quo pars entis cōstituitur habet propriam potentiam: ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

INTELLIGENDUM Est hic primò ens diuidi per quosdam modos in prędicamenta: sicut quoddāmodo genus in species per differētias:ita ꝙ sicut species per id,quo generis partes efficiūtur in esse specifico,cōstituūtur: ita prędicamēta per id,quo partes entis fiunt,in esse generalissimo cōstituuntur: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prędicamētū descēdit,sunt illi,penes quos prima genera constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantiuum,mensuratiuū, dispositiuum,relatiuū,actiuum,&c. vt dicitur quinto Meta.tex.commen.14.

NOTANDUM Est secundo,ꝙ cùm genus sumatur a re secundū id quo habet rationē determinabilis,primū genus sumēdum est à re secundū id, quo primo habet rationem determinabilis: primò autem habet rationem determinabilis res ſm primum sui gradū cōceptā. Primus autem gradus rei is est, quē res ex modo illo sortitur,quo proprium sibi locū inter partes entis vedicat:& ideo primū genus sumptū ab illo modo entis importat rem,vt primò determinabilē: & propterea ista se consequūtur,sumi à re ſm propriam potentiam eius, id est secundum, id quo primò habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum,quo entis pars fit,Et sic patet assumpta ratio

T.c.14.

In accidētibus sumuntur differentiæ secūdū diuersa illorū propria principia.

Differentiæ verò in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causātur, & quia propriæ passiones ex propriis principiis subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentię,si in abstracto diffiniantur,secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur , quod simitas est nasi caruitas, sed econuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur, si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substātiarum compositarum , in quibus ratio generis sumitur à materia,sicut dicimus,quod simum est nasus curuus, similiter etiam est si vnum accidens alterius accidentis principium sit , sicut principium relationis est actio, & passio, & quantitas , & ideo secundum hęc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphisicę.

T.c.20.

¶Hic ponitur tertia propositio.s.ꝙ differentię sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorū principiorum, & declaratur à posteriori.Signum enim, ꝙ differentiæ sumatur ex diuersitate propriorum principiorum,est,quòd in diffinitione accidentium in abstracto,quæ propriè habet genus & differentias,subiectum ponitur loco differentiæ, hoc enim non esset,nisi accidentia differrent penes sua propria principia,propterea enim proprię passiones differunt inter se,quia principia subiecti, ex quibus causantur,inter se differunt.

¶Et quia posset aliquis signū hoc inficiari,dicēs ꝙ subiectū ꝓpriū quādoq; ponit̃ in diffinitione proprij accidētis loco generis & nō differētię,ideo ad hāc obiectionē excludēdam subdit̃, Licet ecōuerso esset,&c.& vult dicere ꝙ licet ita sit,ꝙ quandoque ponatur subiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ,quia tamen hoc non fit,nisi cùm accidens in concreto diffinitur, quod vt sic non est in genere, ideo hoc nō obstat nostræ sententiæ , quia accidentis differētiā, ſm quod in prædicamento est vnde sumēda sit,declarauimus. Causa enim , quare in diffinitione accidentis in concreto subiectū Ponitur loco generis,nō est ipsa natura accidentis,ita ꝙ subiectum eius essētia pro genere sibi vēdicet, sed est modus eius significandi,quia enim cōcretū ex modo significādi importat totum coniūctum.s,accidēs & subiectū,ideo per modū rerum diffinitur cōpositarum in quibus genus sumitur à materia, & differentia a forma,& propterea subiectū,cùm se habeat vt materia,loco generis ponit̃,& natura accidētis,cū se habeat vt forma,loco differētię ponitur, & dicitur, simum est nasus curuus, non sic autē est cū diffinitur accidēs in abstracto,tunc enim ponitur vt genus in quod essentia ipsius accidētis determinat sibi vt genus,& ponitur loco differētiæ id, à quo accidens secundū naturā suā specificam differētiam trahit, scilicet subiectū proprium, & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoque fit hoc,scilicet ꝙ differentiæ accidentium sumūtur ex diuersitate principiorū propriorū,nō solū, quādo accidens immediatè causat̃ à substātia,sed etiā quādo vnū accidēs est alteri9 principium propriū:tūc enim differentias sortiuntur accidētia accusata penes diuersitatē accidentium causantium vt patet de relationibus,quarū differentia attenditur penes sua fundamēta seu causas,puta actionē,passionē,& quantitatē, vt patet ex diuisione relatiuorū facta ab Arist.5.Met.tex.cō.20.Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdē subiecti.Posset eñ aliquis obiicere, quomodo alia est differētia secūdæ passionis á differētia primæ, si ex prīcipiis ex quibus fluit passio:differētia sumitur , quādoquidē eadē sūt principia à quibus fluūt prima & secūda.Exclusa enī est obiectio ꝑ hoc quod dictū est,ꝙ quādo vnū accidēs est prīcipiū alteri9:differētia posterioris accidentis nō ex diuersitate remotorū prīcipiorū,sed ꝓpriorū attendit̃:& ideo cū prīa passio sit prīcipiū secūdę,nō sūt eadē propria & immediata principia primæ & secūdæ.

Sed quia propria principia accidentiū non semper sūt manifesta,ideo quādoque sumimus differentias accidentiū ex eorū effectibus, sicut cōgregatiuū & disgregatiuū visus dicuntur differentię coloris, quę causatur ex abundantia & paucitate lucis,ex qua diuersæ species coloris causātur. Sic ergo patet,quomodo essentia est in substantiis & accidentibus, & quomodo in substantiis compositis& simplicibus,& quomodo intentiones logicę vniuersales in eis inueniūtur, excepto primo principio , quod est infinitę simplicitatis, cui non conuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem , in quo si finis & consummatio huius sermonis.

¶Quia posset tertiò aliquis dubitare de hoc quod dictū est, s. ꝙ differētiæ accidentiū sumitur ex eorum propriis principiis , ex hoc ꝙ quādoq; sumimus eorū differētias ab effectibus, sicut albedinis & nigredinis differētias dicimus cōgregare & disgregare visum:ideo ad hāc dubitationē tollendā dixit, ꝙ hoc contingit non ex natura ipsorum accidētium,sed ex nobis, quibus propria principia accidētium occulta cùm sint,opus est ex effectibus differētias sumere,quæ differētias veras quodāmodo,nobis insinuāt:sicut in exēplo proposito liquet.albedo enim & nigredo differūt a priori ex abūdātia & paucitate lucis:lux enim in opaco corpore existēs aliqualiter obūbrata albedinē cōstituit valde autē offuscata nigredinē. a posteriori autē differunt congregatione & disgregatiōe visus:ex hoc enim cōtingit disgregare,qa ibi est satis de luce,& nō econuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis nō ita nobis manifestæ,sicut cōgregare & disgregare:ideo loco propriarū differētiarū, cōgregatiuum & disgregatiuum ponimus dicentes, albedo est color disgregatiuus visus,nigredo verò congregatiuus.

HIC ADVERTAS, Quòd nō dixit subiectū esse differētia accidētis, sed poni loco differētiæ,habēt enim propriū genus,& propriā differētia sui generis, quæ tamē absque obiecto nō possunt explicari cōplete: & ideo omnino oportet subiectū in diffinitione accidentis cadere, vt dictū est. Vltimò epilogus

fit

sit eorum, quæ dicta sunt, in quorũ explicatione meã opinionẽ ita prolatã esse volo, vt vbi veritati cõsentanea inuenta nõ fuerit, & ingenio & ætati venia detur, adolescentiam enim adhuc ago. Vbi autẽ veritatis tramitẽ secuta videbitur, grãtes debitæ actiones diuo Thomæ habeantur à quo quicquid veri est, didici.

Commentariorum Thomæ de vio Caietani Cardinalis Sancti Xisti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS

solutionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentariis Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Creston Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili charissime, deesse nolens, ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primò dissonantiam dictorũ nostrorũ inter se, dum in Commentariis primæ partis, articulo primo, quæstione duodecima, diximus creaturã rationalem vt ordinatam ad fœlicitatẽ, & non absolutè, naturaliter appetere visionem Dei in se, in articulo autẽ primo, quæst. 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solùm conuenit Beatis.

¶Proponis secũdò ambiguitatem circa quandã glossã nostram in eisdem Cõmentariis, quæstione 47. articulo tertio, ad tertiũ, vbi dicente textu, Non est possibile esse aliam terrã, quàm istã glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potẽtia indita rebus creatis, secũdũ quam diximus, impossibile est mortuum resurgere, & nõ pro possibili secundũ potẽtiam actiuam Dei, neque pro possibili logico. videtur enim tibi, quòd de possibili logico sit sermo, propter materiã subiectã, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria, Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc nõ, quia quodlibet indiuiduũ perfectũ isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolutè quũ implicet cõtradictionem habere totã materiã speciei, & non habere aliquam partẽ, quæ esset extra illud. Secundò, quia idem dicit iudicium de terra & de aliis partibus mũdi, sed esse duos Soles, implicat cõtradictionẽ, ergo sermo est de impossibili absolutè. Manifestatur autem implicatio contradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia vnius appareret formam alterius, neuter haberet suã materiã, quia Sol cõstat ex materia satiata sua forma, si autẽ materia vnius nõ appeteret formã alterius, sic differret nõ solũ specie, sed genere. Tertiò, quia secũdũ istam glossam, quũ dicitur, Nõ est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potẽtia actiua in rebus creatis, quæ possit producere aliam terrã, hic autem sensus longè est à proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM dubiũ respõdemus, quòd ly naturaliter non secũdũ eandem significationẽ in vtroque loco sumitur. Nam in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquã principiũ, ita quòd naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secundum superadiectũ diuinæ gratię ordinẽ. Vt enim locutio naturalis est homini à principiis naturalibus, ita appetere cælestis patriæ fœlicitatem, naturale est homini ex principiis gratiæ, quia ex illis natum est prouenire. In quęstione autem 82. naturale attenditur penes modum, vt distinguitur cõtra liberalem, ideoque ibi dicitur, quòd naturaliter id est non liberè velle Deum in particulari, & c. solis Beatis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

AD SECVNDAM autem dubitationem respondetur, clare constare ex textu, quòd possibile sumitur secundum potentiã in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Theologos omnes, posse à Deo creari aliam terram extra istum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamẽ potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probãdum in philosophia naturali, quòd constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stãt ista duo simul, quòd mundus constat ex tota sua materia, & quòd Deus potest per omnipotentiã suã similem materiã extra mũdum creare, quoniã primũ intelligitur de tota sua materia possibili Physicę. Nec implicat contradictionẽ habere totã possibilem Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotẽtiam diuinam fieret extra.

¶Ad secundã autem dicitur, quòd nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiusdẽ speciei specialissimæ ex diuina omnipotẽtia, & quòd existentibus pluribus Solibus, neutrius materia appeteret alterius formã, quia vtriusque materia contenta esset sua forma, sicut modò materia existens in vna parte cęlestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars sphærę ignæ contigua accidentali parti orbis Lunę non appetit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et omnium vna cõmunis est ratio, quòd in his, quæ sunt eiusdẽ rationis, vna est etiam ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contentũ est illa portione, quã habet, & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formã eiusdem speciei. Nunquam enim Sortes corrumperetur, si materia eius non appeteret, nisi formam humanam, quoniam illam iam habet, & sic de aliis.

¶Ad tertiam dicitur, quòd aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere, Vnde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio, Nulla est potẽtia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terrã, non tamen est idem quod sensus expositus, quoniã iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali non, descendendo ad actiuã aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generatiua terrę.

¶Hæc sunt quę velut à somno scientiarum speculatiuarũ excitato occurrerũt respõdenda. Reliquũ est, vt attẽdas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1512.

TRACTATVS NONVS

de vinculo obedientiæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur superiori obedire in his, in quibus parando oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur quòd non. Primò ratione, quia homo homini nõ est subditus, quo ad naturã, ac per hoc nõ tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 105. art. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamẽ secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationẽ & prolis generationem. Hæc ille.

¶Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalẽ vitam suam, quàm proximi, & contra aut suprà charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti, vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officiis persoluendis, de obseruatione festorum, non enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solũ vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum vitę ab obedientia humana.

¶Quartò, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicii humani executione, ergo idem quod prius.

CONCLVSIO.

Tenentur inferiores ac subditi, legi & superioribus in omnibus obedire, quæ ab ipsis præcipiuntur, & ad virtutum actus, & commune bonum attinent, etiam si mortis periculum parendo immineat.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendũ est, quòd non distinguere inter per se & per accidẽs occasio est minus bene sentiendi, contingit enim etiam sapientes, inquit Arist. falli in iis quę sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quę sunt naturę, per se loquẽdo, & aliud per accidẽs. Subiici nanque per se, est directè & formaliter subiici, ita quòd possint illa directè & formaliter pręcipi. Subdi verò per accidẽs est per cõcomitantiam aut sequelam ad illud, in quo per se subditur subiici. Exemplũ, Homo homini nõ subditur per se secundum intentiones motus animi, & ideo non potest superior pręcipere directè & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est propriũ. Subditur tamen per accidens, inquãtũ interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic enim cõcomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subiicitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominẽ ex ma

ex malitia, aliter ex passiõe, aliter ex ignorãtia operantẽ. In ꝓposito autẽ verissimũ est hominẽ nõ subdi homini in his, quæ ad naturã spectãt, sed hoc ĩtelligiẽ per se & formaliter & ideo nullus potest alteri pręcipere vt se occidat, vt nõ comedat, vt nõ generet. Sed per accidẽs in his etiã homo homini subditur, pro quãto hęc cõcomitãter se habẽt ad actiões, in quãtũ homo homini per se subdiẽ, vt patet in laicis subditis, qui tenẽtur mãdante prĩcipe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experiẽtia testaẽ qa potest princeps pręcipere, vt tueanẽ armis rempublicã, vt vlciscanẽ armis eandẽ: & huic annexũ est periculum mortis: ideo ex tali annexione subdũtur etiã, quo ad vitã. Ratio autẽ huiusmodi debitę obediẽtię est: quia de humanorũ actuũ subiectione iudicãdũ est ẽm ea quę insunt per se, & nõ secundũ ea quę sunt per accidẽs: sicut vniuersaliter de cæteris conditionibus humanarũ actionũ cõsideratio & iudiciũ si non fiat per se, non rectè iudicãtur nisi diuinãdo. oportet ergo inspicere ad naturã operis humani, an sit per se de genere subditorũ superior homini, an sit de genere exemptorũ a subiectiõe humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operũ genera ꝑ se eximens a subiectione, humana opera scilicet interiora animi, & opera naturę sustẽtãdę & ꝓpagandę. Et aduerte ꝙ etiã nõ per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidẽs fieri subiectæ alteri homini. vt declarauimus. Quũ igiẽ cõstet, exteriores actus virtutũ necessarios ad cõmune bonũ politicũ, vel domesticũ subiectos esse homini superiori, quoniã & leges humanæ huiusmodi actus præcipiũ, & superiores ad hos cogunt subditos, nõ sunt à suo subiectionis ordine eximendi, ꝓpter accidẽtia annexa: vt testãtur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principũ de actibus fortitudinis exceptionẽ admittunt, quãdo est fortitudinis actibus annexũ vitæ periculũ, vanus est oĩs principatus ad præcipiẽdũ quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, ꝙ lex, aut princeps, aut superior non põt præcipere actus, quibus annexũ est vitæ periculũ, quã exterminare præcepta fortitudinis à potestate humana: quum fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdũ, imò ridiculũ est. stet iudiciũ in his, quę sunt ꝑ se Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: pręcipit ecclesiastica lex Missam celebrare nõ nisi cũ sacris vestibus, cũ altari, cũ calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cõminata sibi morte celebrabit licitè in diaploide, habẽs tãtũmodo panẽ & vinũ: qs fatuus diceret hæc: Similiter Episcopus cõferet ordines sacros in diploide sine vllis cæremoniis, sola forma substãtiali seruata ob comminatã sibi mortẽ ꝙ est sacrilegiũ. Ex qbus qlibet sapiẽs potest ꝑcipere, falsum esse, fundamẽtũ, ꝙ humana lex & superior homo nõ põt præcipere actus virtutũ vsq; ad mortis periculũ inclusiuè, & ꝙ subditi nõ teneanẽ obedire. Steẽ ergo, vt dictum est, in his, quæ sunt per se, cẽsendo ꝙ tã lex, quã superior homo potest præcipere oẽs exteriores virtutũ actus necessarios ad commune bonũ illud cuiꝰ curã habet, ad quod subditos habet: & subditi tenẽtur obedire, nõ obstãte quocũq; vitę periculo annexo, Vnde qa prælatus potest pręcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ nõ infimũ tenet locũ cura infirmorũ: ideo teneẽ subditus obedire ad seruiẽdũ ægris etiã infectis epidimie morbo: quoniã hoc periculũ vitæ cõcomitanter se habet ad opus, quod per se pręcipiẽ. s. seruitiũ infirmorum. Nec minus teneẽ religiosus in his & similibus obedire quã secularis suo principi ad præliandũ. vbi est maximũ mortis periculũ cõcomitãs, Et quoniam hoc clarũ est, nõ me extẽdo amplius, sed ex his constat satisfactũ esse primæ rationi in oppositum allatæ, & autoritati S. Tho. verificantur siquidẽ formaliter & per se: secus autẽ est quum cõcomittãter concurrit id quod est naturæ, seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundã verò rationẽ de charitatis ordine, respondetur ꝙ charitatis ordo habet, vt ꝓ actu virtutis cuilibet exponat vitam suã corporalẽ. & miles ꝓ actu virtutis, scilicet iustæ defẽsionis, aut iustæ vltionis, exponit vitã suã periculo, & seruient infectis pro actu virtutis, scilicet religiosi obsequij exponit se periculo mortis, & nõ pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Cõstat autẽ hos & similes virtutũ actus debitos posse præcipi, nec cõtra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quãtum bonum animæ pręstat corporali vita.

¶ Ad tertiã dicitur, ꝙ actus virtuosi pręcepti à iure positiuo relati ad vitę periculũ, non sũt vniformes. Quidam enim sunt quorũ rectitudo destruitur ex vitæ periculo annexo, vt sũt actus abstinẽtiæ, qui si cũ crimine vitæ fiant, nõ sunt virtuosi, quoniã recta abstinẽtię ratio mediũ sic exigit, vt non subtrahaẽ necessariũ ad vitã, & de his verificatur, ꝙ leges humanę intelligũtur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt quorum rectitudo constituitur ex periculo vitæ. vt actus fortitudinis, qui si discrimen vitę effugerent, in vitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutũ necessariis ad cõmune bonum, vt sũt obsequia, officia, ministeria necessaria ad cõmune bonum, in quibus est nonnulla fortitudo in sustinẽdo pericula vitæ supuenientia, sustineẽ einm in tãtũ eorũ rectitudo ex periculo vitę, vt si huiusmodi periculũ effugerent in vitiũ inciderẽt timiditatis, & in huiusmodi nõ subintelligiẽ salua cõsistentia subiecti. Quidam verò sunt medii respiciẽtes periculum vitæ omnino accidentaliter vt sũt multi religionis actus, puta audire Missã, seruare festa, & huiusmodi. Et horũ duplex est differẽtia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & licite omittuntur, & supererogatoriè fiunt vt sint actus prædicãdi & corrigendi, qui quandoque (puta nõ cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculũ omitti licitè, quia est licitum quãdoque fugere, possũt & tunc nihilominus supererogare, volẽtes prædicare & reprehendere, et Ioan. Baptista arguit Herodẽ: sciebat enim Herodes crimẽ suũ, ita ꝙ non necessitatis, sed supererogationis erat Io. reprehẽsio. Quędam verò sunt, quæ si fiãt propter timorem mortis: illicitè omnino fiunt, vt celebrare Missam, absque sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter corã excommunicatis nominatim, & reliqua similia quæ si fiant propter timorem mortis, sunt illicita, qui nõ excusantur à toto, sed à tanto. Et horum omniũ vna cõmunis est ratio quia legis & principis est pręcipere actus virtutũ necessarios ad cõe bonũ, vt aũt, declaratũ est, à virtute recedereẽ, si mortis periculũ in prædictis exciperet.

¶ Ad quartã dicitur, ꝙ timor cadens in cõstantem virum, excusat iuxta prædictã distinctionẽ, quandoque à toto, vt in his, in quibus omissio, vel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materię humanitatis pietate suffultæ plerunque fortè à iuristis extenditur. Quandoque autem excusat sed à tanto coram Deo, quãuis coram humano iudice excuset à toto, vt in prędictis patet: & tunc moriendũ est potius viro forti, quam incurrere obliquitatem etiam venialem, Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS de Missæ Sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

1 *Quænam sit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.*
3 *Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.*
4 *Ex institutione Christi immolari Eucharistiã in remissionẽ peccatorum*
5 *Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.*
6 *Responsio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus, Cardinalis sancti Xisti. fœlicitatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinẽ Christi in Eucharistia esse dũtaxat, sicut in signo: oblato autem nuperrimè mihi Libello Lutherano etiã de Cœna Domini affirmãte in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinẽ, sed negante sacrificiũ Missæ. cõtra vniuersas etiam schismaticorum Ecclesias, existimaui non esse expectandũ mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestãdo rationes errãdi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix, vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

VNICVS Magister omnium dominus Iesus Sadducęos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutãdo ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersꝰ hęreticos abstineamꝰ à testimoniis, quę nõ recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hęreticos, qui Lutherani vocantur, innittentes solis testimoniis sacrarum Scripturarũ, scripturus de sacrificio Missę, ex solis sacris Scripturis disputationẽ doctrinamque omnẽ perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarũ fundamẽto, negationẽ sacrificij Missę. tum ne minus docti putent ex Ecclesię institutione. non Scripturę autoritate, fulciri sacrificium Missę: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primùm in quo conueniũt, & in quo differunt Lutherani a catholicis deinde: quid

ex ſacris ſcripturis de ſacrificio Miſſæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones diſcutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.

ONSENTIVNT Lutherani Miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce verum corpus Chriſti, cum verò ſanguine Chriſti conſecratur, venerat̃ & ſumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationē. Negant autem duo. Alterum eſt, offerri corpus, vel ſanguinem Chriſti Deo, quamuis enim affirment in altari eſſe verum Chriſti corpus, negant tamen illud verbum Chriſti corpus offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam, ſeu ſacrificium pro expiatione peccatorum, ſiue pro viuis ſiue pro defūctis. Et fundant vtrumque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebæos vbi clarè vnica oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta, ſufficiens manifeſtatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Chriſti in memoriam paſſionis & mortis Chriſti fuit inſtitutus à Chriſto, oblatio tamen corporis Chriſti tanquam hoſtię pro peccato, eſt adinuētio humana cōtraria documentis ſacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

ATHOLICI autē agnoſcimus in ſacris literis ſcriptam eſſe inſtitutionē immolationis Euchariſtię. Euangeliſtæ enim (ſpecialiter Lucas capite vigeſimoſecundo, ſpecialiuſque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradūt poſt multas actiones Domini Ieſu in cœna, eum mandaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba ſunt Ieſu Chriſti, libranda valde ſunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶Ad intelligendum itaque demonſtrandum per pronomē, Hoc inſpicienda ſunt quæ præmittuntur. Præmittitur autē, quod Ieſus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum quod pro vobis frangitur, vel ſecundum Lucā, datur, Statimque ſubiūxit, Hoc facite in mei cōmemorationē, Pronomē itaque. Hoc, quum non arctetur ad demonſtrandum aliquod præmiſſorum, & ad aliquod præmiſſorum non demonſtrandum, conſequens eſt vt demonſtret vniuerſitatem præmiſſorum.

¶Verbum, Facite, multa fert myſteria. Nam non dicit, hoc dicite, ſed, hoc facite, vt ſignificaretur, ꝙ id, quod mādat, nō cōſiſtit in dicere, ſed in facere, ꝙque dicere hic interueniēs, nō ꝓpter dicere, ſed ꝓpter facere eſt, vt intelligeremus, ꝙ verba cōſecrationis ſūt verba efficientia illud, quod ſignificāt. Et adiungēdo. In mei cōmemorationē, diſtinguit facere à cōmemorare, vt ſignificantius nō dixerit, hoc cōmemorare, ſed hoc facite in cōmemorationem mei. Mandat itaque Dominus Ieſus hoc, id eſt vniuerſa præmiſſa, facere in memoriam ſui, Actus ergo faciēdi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Ieſu.

¶Ex eo autem, ꝙ ſub facere hoc, comprehenditur nō ſolum facere corpus Chriſti, ſed etiā facere corpus Chriſti ꝙ frāgit̃ ſeu datur ꝓ nobis, manifeſtū eſt Dominū Ieſum mādaſſe, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem eſt, Quod pro vobis frangit̃ & datur, ac ſi diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur niſi ꝓ quāto in cruce frāgitur & datur (hoc eſt immolatur) pro vobis, facere autē corpus meū, quod pro vobis immolatur vt ſic, perinde eſt, ac facere corpus meū, quatenus pro vobis immolatur.

¶Vt autē hæc, quæ dicimus penetres, aduerte ꝙ ſi Dominus Ieſus ob veritatem dūtaxat corporis ſui ſignificādam adiūxiſſet, quod pro vobis frangitur, ſeu datur, ſat fuiſſet dicere, quod in perſona mea videtis, ſeu quodcūque aliud eiuſmodi Sed abſit à Domini Ieſu Chriſti nomine, ſermo non formalis, quo adēpto, omnis tollitur certitudo ſermonis, vagaret̃ enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, ſeu dat̃, formali ſermone ſignificat, facite corpus meū, quatenus pro vobis offert̃, & hoc ipſum facite in mei cōmemorationem.

¶Porro ex eo ꝙ facere hoc in Chriſti memoriā, plus eſt quā cōſecrando facere corpus Chriſti (qa eſt etiā facere corpus Chriſti, quod datur & frangitur pro vobis) & plus eſt, quā recordari Chriſti (quia eſt facere Chriſti corpus quod dat̃ ac frangitur pro nobis in Chriſti recordationē) & dari ac frangi pro nobis, eſt immolari pro nobis (nā dari ſignificat in genere offerri, frāgi verò ſignificat in ſpecie modū offerēdi, ꝑ fractionē ſcilicet) dedit enim ſemetipſum Deo in cruce fractione manuū, pedū ac lateris pro nobis, cōſequēs eſt ꝙ mandāte Domino Ieſu, hoc facite in mei cōmemorationē, mandatur hoc facite immolatitio modo in mei cōmemorationē, facere enim corpus Chriſti, quod immolatur, eſt facere illud immolando, ſeu per modū immolationis, nā ſic dūtaxat fit à nobis corpus Chriſti, quaten⁹ immolat̃, nam facto nō fit à nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, niſi vtrūq; facto impleatur, videlicet & cōſecrādo facere corpus Chriſti, & immolādo facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet, in Ieſu Chriſti memoriam.

¶Et aduerte prudēs lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas quā quadret īſtitutio inſtitutioni, & factū facto, & īmolatio immolationi. Cœna ſiquidē agni Paſchalis, inſtituta in memoriā eductionis de Aegypto, in facto cōſiſtebat immolationis, ita ꝙ ipſa cœna erat immolatio Paſchalis agni. Similiter nāq; Dominus Ieſus cōpleto ſacrificio Paſchalis agni, inſtituit nouū noſtrū Paſcha ſeipſum, vt immolat̃, dicēdo, Hoc eſt corpus meum quòd pro vobis dat̃ ac frāgitur, hoc facite in mei memoriā. Ac ſi verbo dixiſſet, quod ſurrogationis facto dicebat, quēmadmodum hacten⁹ in memoriā exitus de Aegypto feciſtis Paſcha, ita deinceps hoc facite in meę immolationis memoriā. Vt ipſā ſurrogatiōe noui Paſchatis pro veteri loqueret̃, ac diceret, Paſcha illud feciſtis immolādo cōmuni cœna, & hoc facite immolando communi mēſa in mei cōmemorationē. Ita ꝙ ex ipſa ſurrogatione noui Paſchatis veteri, ſignificatur, ꝙ dicendo, Hoc facite in mei memoriā, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus paſcha,

¶Huic autē eſſe germanū ſenſum mandati iſtius, teſtātur etiam facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Cōnumerat ſiquidē Paulus panē fāctū, & poculum ſanguinis Chriſti inter immolata, ſupputat mēſā noſtrā īter altaria, decernit edētes & bibētes de mēſa Domini inter comedētes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tū Apoſtolos intellexiſſe mādatū Chriſti, hoc facite in mei memoriā, de facere immolādo Euchariſtiā, tam Apoſtolorum tēpore Euchariſtiā fuiſſe in Chriſti Eccleſia nō ſolū ſacramentū, ſed etiā ſacrificium, tū in ſacra Scriptura, & nō ſolùm in vſu, Eccleſiæ & libris Doctorū, haberi, immolationem corporis & ſanguinis Domini. Verba autē Apoſtoli ſunt hæc Fugite ab idolorū cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculū benedictionis cui benedicimus, nonne cōmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? panis quē frangimus nonne cōmunicatio corporis Chriſti? eſt quoniā vnus panis, vnū corpus multi ſumus, nam omnes ex eodē pane participamus, Videte Iſraēlem ſecundum carnem, nonne qui edūt victimas, participes altaris ſunt? Quid ergo dico, ꝙ ſimulacrum aliquid ſit, aut ꝙ ſimulacris immolatum aliquid ſit? ſed ꝙ quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo, Nolo autē vos cōmunicantes fieri dæmoniorum, nō poteſtis poculū Domini bibere, & poculū dæmoniorum, nō poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & mēſæ dæmoniorū. Hæc ille. Ex his enim manifeſtè patet Apoſtolorū inter victimas Iſraellis, & immolata dæmoniis recenſere panē, quem frāgimus & poculū benedictionis, & inter altare Iſraēlis & mēſam dæmoniorum, menſā Domini, & intercedentes victimas altaris Iſraël & edētes immolata dæmoniis, edentes de mēſa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiuſmodi ratione arguere, quòd non poſſūt immolatorū Deo & dæmonibus participes eſſe. Niſi enim immolata eſſēt Deo panis & calix Chriſti, vniuerſa Pauli fabrica ex immolatis tā Deo vero ab Iſraēle, quā immolatis dæmoniis à Gētibus ſurgēs rueret. Sed hoc tā clarū eſt teſtimonium, quòd panis & calix Chriſti tempore Pauli immolabantur, vt noſtra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiā in remiſsionē peccatorū.

LTERVM Lutheranus negatum in Miſſa, videlicet ꝙ ſit hoſtia pro expiatiōe peccatorū, facilè ex eodem Domini Ieſu mādato, eadem procedēdo via monſtrantur falsò negari. Nam Matth. 26. Dominus Ieſus accepto calice non ſolùm dixit, Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur, ſed adiunxit, In remiſsionem peccatorum. & ſubiunxit, Hoc facite in mei recordationē. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando ſanguinē Chriſti in poculo, nō ſolū quatenus effunditur, ſed etiā quatenus effunditur pro multis in remiſsionē peccatorum. Sermo enim formalis ſignificat, ꝙ quēadmodū effuſio ſanguinis in remiſsionem peccatorū eſt ipſa cruēta hoſtia pro peccatis noſtris ita facere poculū ſanguinis, qui effunditur in remiſsionē peccatorū vt ſic, eſt immolare poculum ſanguinis quatenus effunditur in remiſsionē peccatorū, quatenus operatur remiſsionē peccatorū, effundi enī in remiſsionē peccatorū eſt operari remiſsionē peccatorum, quātū eſt ex parte ſua, quicqd ſit de effectu. Non igitur humana eſt adinuētio, ſed intelligētia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & ſāguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini in memoriā Domini noſtri Ieſu Chriſti, tamē hęc ipſa offerre pro expiatiōe peccatorū, vt optima legis interpres cōſuetudo vniuerſarū Eccleſiarū, non ſolum Latinarum, & Gręcarū, ſed Armenarū, Perſarum & reliquarum per orbem diffuſarum ab antiquo ſemper interpretata eſt.

CAPVT

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebraos contra sacrificium Missa.

DVERSVS Hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis ĩ Epistola ad Hebr.ca.7.vsq; ad decimũ inclusiuè. Et contra quotidianã quidem oblationem Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christũ sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, quòd ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: inconueniẽs ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus. sed oportet succesſiuè, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in Missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nã ibidẽ differentia scribitur inter sacrificiũ veteris Testamẽti & sacrificiũ noui Testamenti, quòd illud repetebatur tũ singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tũ singulis ãnis á sũmo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotãnis repetitur, sed semel oblatũ est: inconueniẽs est ergo, in nouo Testamento sacrificiũ affirmare, ꝙ oportet sæpe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidẽ differẽtia inter sacrificium veteris & noui Testamẽti, ponitur, ꝙ tũc sanguine hircorũ. &c. vtebatur sacerdos: nũc autẽ per propriũ sanguinẽ semetipsũ semel obtulit: inconueniens ergo est, ꝑ nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientiſsimè oblatus est Christus à seipso.

CONTRA hoc verò, videlicet ꝙ Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguũt etiã tripliciter. Primò ex repetitiõe: quia ibidem hostiarũ veteris Testamẽti infirmitati ad delẽda peccata, ascribitur repetitio Hostię. Si enim peccata purgassent, desiissent offerri: & ideo noui Testamẽti hostia tollens peccata, nõ repetitꝰ incõueniẽs ergo est, in nouo testamẽto affirmare hostiam pro peccatis, quã oportet repetere: qualis est Missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatiõe semetipsum offerens in cruce, cõsummauit omnes accedẽtes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficiẽtiſsimæ Christi hostiæ pro peccatis, totius mũdi, addẽdo hostiã aliã ĩ nouo Testamẽto ꝑ peccatis. Tertiò, ex parte abolitorũ peccatorũ: quia (vt ibi dicitur) vbi non restãt peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostię pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & ĩtelligẽdi diuersa sacræ Scripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificiũ ac sacerdotiũ est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutè immolatæ semel in cruce ac ipso Christo ſm seipsum, & secũdum quid immolatæ quotidie ab eodẽ per ministros in Ecclesia sua. Ita ꝙ in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiã siquidem cruẽtã agnoscimus Iesum Christũ in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiã verò incruẽtam agnoscimus institutã à Christo, corpus & sanguinẽ eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testãtur. Verùm hostia cruẽta & incruẽta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnamet res, nõ enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatũ est in cruce nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, q fusus est in cruce. Modus verò hãc vnã eandẽq; hostiã immolandi, alter est, qa ille vnicus substãtialis ac primæuus immolãdi modus, fuit cruẽtus, vtpotè in ꝓpria specie corporis fractione in cruce sanguinẽ fundẽs, iste verò quotidianꝰ externus accessoriusq; modus est incruẽtus, vtpotè sub specie panis & vini oblatũ in cruce Christũ, immolatitio modo repręsentans. Quocirca noui Testamẽti hostia cruẽta & incruẽta, vnica est ex parte rei oblatę, & ex parte modi offerẽdi, licet sit diuersitas, quia tamen iste modus. i. incruẽtè immolare, nõ est secũdum seipsum tanquã disparatus modus immolãdi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruẽtam in cruce hostiã, cõsequẽs est apud sapiẽtes. & penetrãtes, ꝙ vbi vnũ non nisi propter alterũ, ibi vnũ duntaxat est, cõsequẽs inquam est nõ posse affirmari, ꝓpriè loquẽdo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis noĩe appelles, esse ĩ nouo Testamẽto, ex hoc ꝙ est in eo hostia cruẽta Christus in cruce & hostia incruẽta, Christꝰ in altari, sed esse vnicam hostiã semel oblatã in cruce, perseuerantẽ modo immolatitio quotidiana repetitiõe ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiã autę hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo eñ, ꝙ vnum atq; idẽ Christi corpus est, quod oblatũ est in cruce, & illudmet offertur in altari. clare, patet, nõ esse aliam hostiã in altari & in cruce, sed eã, quę in cruce oblata semel est, perseuerare, alio tamen modo in altari, mediante Christo, Hoc facite in mei cõmemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, &, in mei memoriã, perpendens ꝙ vnũ atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseuerare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

EX HIS IGITVR ad singula obiecta sigillatim diluenda descendẽdo, dicitur ad primũ de vnitate sacerdotis, ꝙ in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quiq; non in personis propriis, sed in persona Christi consecrãt corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba cõsecrationis, ac per hoc vices Christi agẽtes offerũt, nõ enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi. sed Hoc est corpus meũ. faciẽdo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mãdatum Christi, hoc facite. Et quũ infertur, incõueniẽs esse affirmare hostiã in nouo Testamẽto, cui nõ sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur ꝙ aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem succesſionem sacerdotum, & aliud est affirmare, perseuerantiam hostiæ in cruce oblatæ requirentem succesſionem. ministrorum. Primum enim dedeceret noui Testamenti statum. secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

¶Ad secũdũ ex parte repetitionis, dicitur. ꝙ in nouo Testamẽto nõ repetitur sacrificiũ seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificiũ semel oblatum, & in modo perseuerãdi ĩteruenit repetitio, nõ in ipsa re oblata, nec etiã ipse, qui repetitur modus, cõcurrit ad sacrificiũ propter se. sed propter oblationem in cruce cõmemorandã incruentè. Huius autẽ modi repetitione non esse contra doctrinam Epistolæ ad Heb. testãtur verba illius, inferentia quod si repeteretur noui Testamenti sacrificium. oportuisset Christũ sæpe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui nõ de repetitione istiusmodi a Domino Iesu Christo instituti.

¶Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur ꝙ cùm hoc, ꝙ Christus semel proprium sãguinem sufficientiſsimè & abũdantiſsimè fuderit in cruce, quadrat vt perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficiẽtiſsima sanguinis in cruce effusio.

AD primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur concedendo, ꝙ ex hostiæ impotẽtia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdẽ hostiæ, Et quum infert, inconueniens esse, in nouo Testamenti affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum proprie loquendo: quia non repetitur in Missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo recolitur inqualibet Missa.

¶Ad secũdũ autẽ dicit ꝙ absit a fideliũ mẽtibus etiam cogitare, quòd ad supplendã efficaciã hostiæ in cruce oblatæ celebretur Missa: celebratur enim tanquam vehiculum remisſionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita ꝙ quemadmodum nõ est alia hostia, ita non aliam affert remisſionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetrauit cœlos perseuerans sacerdos in ęternum ad interpellãdum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur): ita perseuerat nobiscum per Eucharistiam immolatitio modo, intercedendo ꝑ nobis. Sicut enim sufficientia & efficatia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseuerantiã Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita nõ excludit perseuerãtiã eiusdẽ nobiscũ immolatitio modo ad intercedẽdũ pro nobis. Nam queadmodum continua intercesſio Christi pro nobis in cœlo, non derogat vnicæ intercesſioni mortis Christi: ita non, imò multò minus eidem derogat, perseuerãtia Christi immolatitio modo, ad intercedendũ ꝑ nobis, vt participes simus remisſionis peccatorũ in ara crucis factæ quãdo illa intercesſio fit ꝑ mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cælo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnicæ mortis intercesſioni, vt post mortis intercesſionẽ intercedat Christus sub specie propria, quàm sub specie aliena: illud nanque intercedere præ se fert quasi supplemẽtum intercedendi: hoc autem præ se fert ceremonialem intercedendi modo, nobis valde consonum.

¶Ad tertiũ dicitur, ꝙ cum grano salis intelligendũ est peccata esse nobis remissa per Christi mortẽ: videlicet per Christi mortẽ applicatã nobis ꝑ instituta à Christo sacramẽta: in hoc enim Christiani omnes cõuenimꝰ. Inter sacramẽta autẽ à Christo instituta supputat & est sacramentũ Eucharistiæ, institutum ab ipso Christo immolatitio modo, vt declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remisſione peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remisſionem peccatorum applicando efficaciam mortis Christi ad illos. non egẽtibus autem remisſione peccatorum, prodest ad vegetationem animæ quemadmodum

cibus

cibus & pot[illegible] corporeus vegetat corpus, sacramētū enī Eucharistię quãuis immolatitio modo institutū sit etiã, p expiatione peccatorū facta p crucem Chisti applicãda colentibus, non tamen est institutū ppter hoc dũtaxat, sed pro aliis animæ bonis.

¶Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebreos stat sacrificiū Missæ, ꝙ Ecclesia catholica edocta Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extēsione ibidē dictorū admissa ad Eucharistiæ hostiã: noui enim, ꝙ iuxta genuinū sensum, de sacrificiis cruētis tractat Autor illus Epistolę, monstrãs excellentiam cruenti sacrificij oblati à Christo cōdendo nouū testamētum relatiuè ad sacrificia omnia veteris Testamēti. Visum siquidē est expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extēsionē, vt nulla ex parte hęsitãdi locus relinquat, ad Dei gloriã. Romæ, die tertio Maij, M. D. XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti, finis.

TRACTATVS VNDECImus de Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus

1 *Positio Lutheranorum de fide*
2 *Primus in praeceptis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præceptis error, quòd dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
4 *Tertius in præceptis error, quòd ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Positio Lutheranorum de Operibus*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.*
7 *Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.*
8 *Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera nostra meritoria sunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.*
12 *Responsio ad obiectiones quarto capite scriptas.*

PRAECEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pōtifex Maxime, etsi semper parere fas est, nūc tamen etiã iucundū mihi est, venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiã in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & nō nisi paulò ante beatitudinis tuæ mandatū cogitauerã animum ad scribendum tractactū hunc appellere. Suauissima itaq; hæc obediētia venit, vtinã & Christi fidelibus fructuosa & tuæ beatitudinis obediētia venit, vtinã & Christi fidelib9 fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiã censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinã de æterna salute hominum perfidem Mediatoris Dei & hominū hominis Christi Iesu, docent homines cōsequi remissionē peccatorū per fidem in Iesum Christū, extendendo nomē fidei ad credulitatē, qua peccator accedēs ad sacramentū credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedēte Iesu Christo. Et vsque adeò magnipēdūt hanc credulitatē, vt dicãt eam assequi remissionē peccatorū ex diuina promissione. Aiunt enim ꝙ nisi homo habeat huiusmodi firmã credulitatē diuini Verbi, iiuriã facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni: si autē firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verè iustificantur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

¶Nonnulli quoque Lutherani vsq; adeò extollunt huiusmodi fidē, vt eã assequi remissionē peccatorū antequã peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur cōtra legem lōgo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem cōprehenditur sub lege, quoniã diligere Deum ex toto corde, &c. est primū & maximum mandatū in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hęc sunt in quibus cōsistit neruus doctrinę Lutheranę de fide.

CAPVT II.

Primus in præ recitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat, cum de illa sacrę literę tradūt, ꝙ iustificat homines, & aliud significat credulitatē qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quę significat id quod per eius diffinitionē manifestatur ad Hebr. 11. dicendo ꝙ fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, sic enim sumpta est vna trium virtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manēt fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est domū Dei, vt dicit ad Esph. 2. per quã saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quæcunq; sunt de necessitate salutis credēda.

¶Fides aūt significãs credulitatē, est quã iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiēdo hoc sacramētū ex merito Christi, multū distat à fide primo modo sumpta. Quod declarat, tum ex parte rei creditæ, quoniã fidei nō potest subesse falsum, credulitas autē ista pōt falli. Et ratio est, qa credulitas ista est de singulari effectu hic nūc, & in hoc prouidēs partim ex fide necessaria ad salutē, & partim ex humana cōiectura: pro quãto enim est de merito Christi & sacramētis, imperat à fide, pro quanto autē est de effectu hic nūc in seipso ex humana puenit cōiectura. Nam sub fide Christiana claudit, ꝙ quilibet cōfidens in merito Christi & ritè intus & extra suscipiēs sacramētum iustificatur ex diuina gratia, sed nō extendit Christiana fides ad credēdum, ꝙ ego nunc sim intus & extra suscipiēs ritè sacramētum, quemadmodū ex Christiana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse verū Christi corpus, sed Christiana fides nō se extendit ad credēdū, ꝙ in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrãte est corpus Christi: quoniã hoc potest aliūde esse falsum. Tum qa fides omniū Christianorū est vna, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuū est autē ꝙ sub fide quæ est in me, nō continetur credere ꝙ ille suscipiēs sacramentum nunc hic iustificet, aut ꝙ in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularē effectū huius sacramenti in hoc nomine cōprænhenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet secūdo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et ppterea primus in hac re Lutheranorū error est, ꝙ ea quę attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuūt huic credulitati: semper enī cum hanc docēt credulitatem textus sacræ Scripturæ citãt, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deū, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in prærecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD aūt dicūt, ꝙ huiusmodi credulitas assequit remissionē peccatorū, potest & bene & malè dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligat, ꝙ hęc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verū est, si autem secluditur charitatis formatio falsum est, quoniam, vt August. dicit 15. de Trinit. c. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis ęternæ.

¶Et scito, ꝙ hæc credulitas cōmunis est omnibus deuotè accedentibus ad sacramenta, nã quilibet deuotè accedens ad quodcunq; sacramētum, credit suscipiēdo illud, se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed nō est par in oībus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quã alter, & regulariter cū hæsitatiōe de opposito inest deuotis mētibus ista credulitas, qa nulla Scripturę autoritate, nullo Ecclesiæ documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatē habere absq; hæsitatione aliqua. Ratio aūt hęsitãdi est, qa cōiter nullus scit, an ex parte sui impedimētum aliquod inueniat suscipiēdi donū remissionis peccatorū, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hæsitãs, nullã iniuriam infert diuinæ promissioni, quoniã nō hæsitat ex partę Dei, nō hæsitat ex parte meriti Christi, nō hæsitat ex parte sacramēti, sed hęsitat ex parte sui: scriptū est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoq; hanc cōmunem hęsitationē de effectu singulari diuinę misericordię (hoc est remissionis peccatorum istiusviri nūc deuotè cōuersi ad Deū) Ioël Propheta. ca. 2. nã de iis q cōuertēdi erãt ad Deū ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinę misericordię excellētia super peccata, subiungit, Quis scit si cōuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui cōuertebãtur, certum esse, sed quemlibet sub hęsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

¶Et cōfirmat, quia credulitatis hęsitatio nō rōnabiliter tollitur nisi ex aliqua triū causarū, videlicet vel diuina reuelatione, quę in proposito nō habet locū, quia quãuis Deus reuelauerit, ꝙ omnes, qui ritè intus & extrà cōfidunt se cōsequi remissionē peccatorū per meritū Christi, consequuntur illam, non tamen reuelauit, ꝙ iste nunc ritè conuertitur intus & extrà, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione, cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorū cōuincentiū ad aliquod singulare credēdum, sicut sufficientia testimonia cōuincunt eū, qui nūquã egressus esse e Roma, ad credendū ꝙ inueniatur insula Calicut, seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari nō interuenire testimonia conuincentia intellectū ad credēdū hūc effectū nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sūt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo.

quòd spiritus ſan... cõteſtatur ſpiritui noſtro ꝙ ſumus filij Dei. Nã hæc cõteſtatio præſupponit remiſsionẽ peccatorũ factam, quia prçſupponit illũ, de quo teſtãtur eſſe filiũ Dei, vt clarè ipſa litera ſonat: credulitas aũt iſta, quã Lutherani ponunt, non prçſupponit remiſsionẽ peccatorũ in illo, ſed apprehendit illã, vt præcedẽs apprehẽdit quod ſequitur. Voluntariũ igitur dogma eſt, dicere ꝙ huiuſmodi credulitas in verbo Chriſti, in merito paſsiõis eius, &c. Infallibiliter remiſsionẽ peccatorũ. Et ideò à Leone 10. inter dãnatos Lutheri articulos annumerati ſunt articuli dicẽtes, Peccata nõ ſunt vlli remiſſa, niſi remittẽte ſacerdote, credat ſibi remitti, imò peccatũ maneret, niſi remiſsũ crederet nõ enim ſufficit remiſsio peccati, & gratię donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum. Nullo modo cõfidas abſolui propter tuã cõtritionem, ſed propter verbũ Chriſti, Quodcũque ſolueris, &c. hic inquam confide ſi ſacerdotis obtineris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quicquid fit de contritione: ſi per impoſsibile confeſſus nõ eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſolueret: ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſsime eſt abſolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in prærecitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INntolerabilius autem eſt dimitti peccata ante charitatem infuſam illi, cui dimittuntur peccata: quod ſic clariſsimè cõuincitur. Impoſsibile eſt ex inimico reddi amicum ſine amicitia, cum amicus ſine amicitia nec intelligibilis ſit, quẽadmodum nec albus ſine albedine intelligibilis eſt. Sed cũ homo ex iniuſto fit iuſtus per Chriſtũ, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicẽte Apoſtolo Ad Ro. 5. Cùm inimici eſſemus: recõciliati ſumus Deo per mortẽ filij eius: recõciliatio enim amicũ reddit recõciliatum. Ergo peccatorẽ iuſtificari ſine amicitia Dei, nec eſt poſsibile, nec intelligibile: charitas autẽ eſt ipſa amicitia inter hominẽ, & Deũ: eſt enim amor amicitiæ hõis ad Deũ, & econtra, iuxta illud, Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidẽ (.ſ. primæ Ioãnis quarto.) Diligimus Deũ, q̃a ipſe prior dilexit nos. In mutuo enim amore cõſiſtit amicitia: ergo per charitatẽ formaliter fit remiſsio peccatorũ. Ita ꝙ vna atq; eadẽ res eſt, quę vocaẽ iuſtitia fidei, & charitas: ſed iuſtitia fidei vocatur, quatenus ea homo eſt iuſtus apud Deum, ſecũdum ratiões diuinarum rerum atque actionũ, quas credimus, appetitu ſenſibili debitè ſubdito voluntati, & voluntate rectę rationi, & recta ratione Deo ſecundum rationes eorum, quæ de eo, ac cæleſti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus eſt amor amicitię ad Deum cõmunicantem nobis ciuitatem cæleſtis patrię iuxta illud ad Phil. 3. Noſtra autẽ politia in cælis eſt: & ad Eph. 2. Iam non eſtis hoſpites & aduenę, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei. & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶Et hęc ſola ratio, quia cõuincit intellectũ, ſufficit, fulta nihilominus autoritate Chriſti, Petri, Ioãnis & Pauli eſt: iſti enim omnes attribuũt remiſsionẽ peccatorũ fidei, & charitati ſimul. Et Chriſtus quidẽ Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te ſaluã fecit: & de eadem dixit, Dimittũtur ei peccata multa, quoniã dilexit multũ. In quibus verbis dilectionẽ eſſe proximam cauſam remiſsionis peccatorũ. teſtatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniã dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autẽ completiuè eſt cauſa remiſsionis peccatorum. Petus Apoſtolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſsionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primę ſuæ Epiſtolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes ſimiliter Apoſtolus in prima ſua Epiſtola capitulo quinto ait, Omnis qui credit. ꝙ Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. & in capitulo tertio dicit, Nos ſcimus, ꝙ tranſlati ſumus de morte ad vitã, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obſtat ſi dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi. quoniã perſpicuum eſt vnam atque eandem eſſe charitatem, qua diligimus Deum propter ſeipſum, & proximũ propter Deũ, vt habeẽ primæ Ioan. 4. & de tali duntaxat fratrũ dilectione verificatur tranſlatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apoſtolus ad Rom. 5, ait, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil ſum, in eſſe ſpirituali. quo conſtituimur filij Dei. Et ad Gallatas quinto, Chriſto Ieſu neque circuncifio aliquid valet, neque prçputium, ſed fides, quę per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicunque, ſed per dilectionem operanti attribuit valere in Chriſto. Perſpicuum eſt igitur, veriſsimam eſſe communem Eccleſiæ doctrinam, quòd non per fidem informem, ſed per fidem formatam charitate fit remiſsio peccatorum. Ita quòd autoritates autẽticę ſonãtes, iuſtificari nos per fidem, intellguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶Ad obiectionem autẽ in oppoſitũ (ex eo ꝙ fides diſtinguitur contra legẽ, & dilectio cõprehẽditur ſub legẽ) reſpondetur ꝙ Legis nomẽ aliter ſumitur à Chriſto, cùm dicitur, ꝙ hoc eſt primum & maximum mãdatũ in Lege: & aliter ſumitur, cùm fides diſtinguitur ab Apoſtolo cõtra legẽ. Nã Chriſtus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mãdata diuina. ſcripta in libris Moyſi: Apoſtolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶Nec ego fingo hanc dilectionem, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, vt etiã aduerſarios oporteat eis aſſentire. Quòd enĩ Chriſtus vtatur ſic large Legis nomine, ex eo conuincitur, ꝙ in eodẽ tex. Deut. 6. vnde citatur præceptũ de dilectione Dei immediate ante ponitur prçceptũ fidei, dicẽdo, Audi Iſraẽl, Iehouah Eloenoſter, Iehouah vn⁹: ſub eodẽ ergo cõtextu legis põnũtur, præceptũ fidei, vt credaẽ De⁹ vn⁹ dũtaxat, & præceptũ dilectionis eiuſdẽ Dei, vt intelligam⁹, ꝙ nõ magis ſub lege clauditur præceptũ charitatis, quàm præceptũ fidei, loquẽdo de lege largo vocabulo: vt hinc etiã clarè pateat; ꝙ quẽadmodum fides diſtiguiẽ cõtra legẽ ab Apoſtolo, charitas quoq; pariter diſtĩgui cointelligitur cõtra eãdem legẽ. Loqui autem Apoſtolũ de lege, ſeclusis iis quę ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, ꝙ appellat eam legẽ factorũ, & dicit eã ſeruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Gentes quæ legẽ non habent, naturaliter ea q̃ legis ſunt, faciũt: certũ eſt enim, ꝙ non faciunt naturaliter ea q̃ charitatis ſunt. Aequiuocè igitur vtitur obiectio hęc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur ſub lege factorũ, contra quam diſtinguitur fides, ſed ſub eadem lege, ſub qua clauditur fides vt patet Deut. 6. vbi ſimul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autẽ à Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſpõſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera noſtra nõ eſſe meritoria gratiæ, nec vitæ æternę, nec eſſe ſatisfactoria ꝓ peccatis, eo ꝙ ſufficientiſsimè Chriſtus meruit nobis gratiã remiſsionis peccatorũ, & vitã æternam, & ſufficiẽtiſsimè ſatisfecit pro omnibus: & proĩde nefas eſſe attribuere operib⁹ noſtris eſſe meritoria gratiæ (ſeu remiſsionis peccatorũ) aut vitæ æternę, & eſſe ſatisfactoria pro peccatis noſtris. Nã hoc redũdat in opprobriũ Chriſti, quandoquidẽ quod eſt ꝓpriũ Chriſti attribuere nobis blaſphemia eſt: & detraheretur merito ac ſatisfactioni Chriſti, vtpotè inſufficientibus, ſi opus eſſet meritis & ſatisfactionibus noſtris. *Horum ſolutiones leges 12. c. huius tractatus.*

¶Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturæ autoritatibus. Et in primis, ꝙ non mereamur per noſtra opera remiſsionẽ peccatorũ, probatur ex eo, ꝙ Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iuſtificari nõ ex operibus, ſed ex fide, iuxta illud Abacuc 2. Iuſtus ex fide, viuet: & ad Titũ ſcribit, Non ex operibus iuſtitiæ, quę fecimus nos, ſed ſecũdum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit: & ad Epheſ. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶Quòd verò per opera nõ mereamur vitam æternam, ſed per Dei donum, ſcribitur ad Rom. 6. Stipẽdia peccati mors, donum autẽ Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandũ ſimul, ꝙ opera noſtra, quantuncunque iuſti ſimus non ſint ſatisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cùm feceritis omnia quę prçcepero vobis, dicite quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si enim faciẽtes omnia præcepta Chriſti ſunt ſerui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multò magis qui non ſeruauerunt omnia præcepta, ſed egenẽ ſatiſfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatiſfaciendum.

¶Authoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti, & ſatiſfactionis Chriſti pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nullo eſt quæſtio.

¶Docent igitur Lutherani opera bona eſſe facienda, quia ſunt præcepta à Deo quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & nõ vt ſint meritoria æternæ vitę, aut ſatiſfactoria prò peccatis. *Ex diuina promiſſione & gratia opera humana meritoria ſũt vitæ æternæ & non ſimpliciter*

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.

ANTEQVAM declaretur, opera noſtra eſſe, vel non eſſe meritoria, prçlibandum eſt ſummariè quid Meritũ ſignificet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus noſtris in propoſito. Meritũ appellatur voluntariũ opus ſiue iternũ, ſiue externũ, cui iure debetur merces, ſeu prçmiũ, dicẽte Apoſtolo ad Rom. 4. Ei q̃ operaẽ merces nõ imputatur ſ͠m gratiam ſed ſecundum debitum. Et propterea ad meritũ concurrunt quatuor, videlicet perſona quę meretur, & operatio volũtaria q̃ eſt ipſũ meritũ, & merces debita merito, & perſona reddẽs mercedẽ: fruſtra enĩ quis mereretur, niſi mereret ab aliqua perſonã reddendã ſibi mercedem.

Et quoniã de nostro merito apud Deũ est quęstio, oportet declarare quomodo verificat, homines mereri à Deo mercedé sui operis. difficile enim apparet, ꝙ operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniã inter nos & Deũ nõ est ius simpliciter & absoluté, iuxta illud, Non intres in iudiciũ cũ seruo tuo Domine, sed est ius ſm quid, multò minus quàm ius filij ad patrem, & serui ad dominũ, quãtò minores sumus nos relati ad Deũ, homine seruo relato ab homine dominũ eius, & filio relato ad carnalé patré, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter seruũ & dominũ inter patré & filiũ non est ius simpliciter & absoluté, sed ius ſm quid, multò minus est ius inter nos & Deũ. Ex hoc nanq; ꝙ quicquid est seruus est domini sui, & filius nõ potest æquiualés reddere patri, negatur inter dominum & seruũ inter patrem & filium ius simpliciter & absolutè. Multò aũt magis quicquid est homo, est Dei, & multò minus potest homo Deo reddere æquiualés. Nõ potest igitur homo mereri aliquid à Deo sic ꝙ iure debeatur homini, nisi iure tã attenuato, vt sit lõgè minus quam ius domini ad seruũ & filij ad patrem. Nec hoc tã attenuatũ ius inuenitur inter hominé & Deũ absoluté (quoniã absoluté loquẽdo omnis bona operatio voluntaria hominis debet Deo. & quãto potiorib⁹ & plurib⁹ bonis operib⁹ internis, vel externis pollet homo, tãto plus Deo debet, qa ipse Deus operat in nobis & velle & pficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatũ ius est inter hominé & Deũ ex diuina ordinatiõe, qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc vt sint meritoria à Deo. Quod pbatur ex eo, ꝙ quãdo homo meretur aliquid à Deo, Deus nõ fit nec est debitor homini, sed sibiipsi Deo. si eñ hoc attenuatum ius esset inter hominé absoluté & Deum, Deus deberet homini mercedem quã meruit, sed perspicuũ est Deũ nulli debere, dicẽte Paulo ad Rom. 11. Quis antè dedit illi, & retribuet ei? Sibi ergo ipsi dũtaxat Deus debet, vt adimpleat volũtaté suã qua cõtulit humano operi esse meritoriũ reddẽdo homini mercedé operis. Et hęc sunt vera & indubitata simpliciter & absolutè loquẽdo, secus aũt est præsupposita cõuentione facta inter Deũ & hominé de aliquo nã queadmodum inter homines si dominus pactũ aliquod cũ seruo suo facit nascitur inde ius inter seruũ & dominũ: ita si Deus dignatur pactũ facere cũ homine. nascitur ius inter hominé & Deum quo ad illud de quo pactũ est. Sępe enim legimus in veteri Testamẽto, Deum dignatum esse pacisci cum hominibus. Genesis enim 9 scribitur pactũ Dei de non futuro amplius vniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus iniit Deus cũ Abraham de terra Chanahan dãda semini ei⁹. & Gen. 17. fœdus circũcisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, &c. Hiere. quoq; 31. de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifestè loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conuenisse cum operariis de mercede diurna, vt patet Matth. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineam. & rursus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quòd ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentio facta est cum Deo.

¶ Veruntamen scito ꝙ quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi. ita quòd præsupposita cõuentione debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentio facta est: sed Deus nõ propterea fit illius pręmij debitor nobis, sed voluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum: & propterea verissimè profitemur, quòd Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deum (vel secundum ius attenuatum, vel secũdum fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cùm loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

Reuelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponẽdis singulis sacræ scripturæ locis de hoc scito, quòd vbicunq; promittit Deus homini mercedem, ibidé cointelligitur meritũ: eo quòd merces & meritum, correlatiua sunt. meritum enim est mercedis meritũ, & merces est meriti merces, & propterea absque alia declaratione cũ leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedé homini, cointellige meritũ hominis respectu illius mercedis à Deo reddẽdę. Perspicuũ est autem in vtroque testamẽto promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 5. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicit, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur. Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitũ suũ seruitute magna aduersus Tyrũ: & merces nõ est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoq; 20. dicit Deus. Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce venio citò: & merces mea mecum est, vt reddam vnicuique secũdum opera illius. Ex his enim clarè patet non solùm opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorũ, imò & Ethnicorum. rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione seruiendi Deo obsederant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quod Aegyptũ dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignã esse bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in suipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multò propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

Concedũt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitę æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, quod opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternę vitę. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, qa merces vestra multa est in cęlis. perspicuũ est eñ, ꝙ in mercede cęlesti eorũ, qui patiũtur pter Christũ, primũ tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoq; 20. describẽdo mercedem datam operariis, dicitur, quòd acceperũt denariũ. perspicuum est autẽ quòd cõmunis merces omnibus operariis in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoque 2. ad Tim. 4. scribit. Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidé seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iustus iudex. perspicuũ est enim, ꝙ corona Pauli p se primò claudit beatitudiné: & nisi merces esset debita pmissis operib⁹, nequaquã verificaretur, ꝙ quatenus iustus iudex Dominus reddet illi coronã: manifestè enim vitam æternã sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoq; manifestat Dominus Matt. 25. describẽdo ꝙ cùm iudicabit mũdum, propter opera misericordiæ dabit vitã æternam. Esuriui enim & dedistis mihi mãducare, &c. cõcluditur enim. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitã æternam. Quod enim a iudice datur ex diuersitate operũ, secundum ꝙ opera merentur, datur: alioquin afferret nõ causam p causa. Ex his enim manifestũ est nõnullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secũdum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matt. 20. habetur, operarios mereri illã ex cõuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

Tradunt Theologi opera nostra esse meritoria ęternę vitę, eo ꝙ à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana, quatenus procedũt ex libero arbitrio, nõ sint meritoria ęternę vitæ (nisi ex quadam cõgruitate, qua cõgruit homini rectè vteti libero arbitrio in iis quę Dei sunt, Deum largiri secũdum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt a Spiritu sancto habitante in homine per gratiã & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tũ quia gratia, seu charitas est tãquàm semen Dei. 1. Io. 3. cuius vis se extẽdit ad producẽdum fructum: ita ꝙ quemadmodũ actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinę gratię in anima, actionibus debetur fructus æternę vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine habente illam fons aquę salientis in vitam æternam, vbi clarè patet efficacia gratię, in nobis ad ascendendum in vitam ęternam. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquę ascendentis in vitam ęternam, docet quòd mediante operatione ascendit in vitam ęternam. nam quod fit in me post acceptam gratiam, mè cooperãte fit. Tũ pręcipuè, quia vis Spiritussancti habitantis in homine non est impar ad acquirendum ęternam vitam, & ad efficiendum quòd operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior aũt ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, ꝙ meritũ vitę æternæ nõ est tã actio nostra, quam actio Christi, capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. & ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines i gratia cõstitutos, esse Christi capitis mẽbra viua. Ita ꝙ Christus caput cũ hominibus viuis eius mẽbris nõ est sicut vnũ corpus politicũ (quale est corpus ciuiũ reip. bene gubernatę) sed cõstituit vnũ corpus, queadmodum est vnũ corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat mẽbra sua, & per iuncturas, ac nexus spirituales vnit mẽbra corporis, vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic autem pręsupposito adiunge, ꝙ etiam sacra Scriptura tradit, videlicet & passiones & actiões viuorum Christi mẽbrorum esse

passiones

paſsiones & actiões Chriſti capitis. Et de paſsionibus quidẽ teſtatur ipſe Chriſtus act.9. Saule Saule, quid me perſequeris? cũ tamẽ ille perſequeretur mẽbra eius. Et Paulus ad Gal.4. reuocat ad memoriã Galatarũ, ꝙ Chriſtus cruxifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorũ pro Chriſto perpeſsis. De actionibus verò teſtatur Paulus, ſcribẽs Corinthiis in 13.c. ſecũdę Epiſtolę, An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? & vniuerſaliter dicit ad Gal.2. Viuo ego iam nõ ego, viuit autem in me Chriſtus. Ex quibus habetur, ꝙ veriſsimè dicere poſſum, mereor ego, iam non ego, meretur autẽ in me Chriſtus: ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autẽ in me Chriſtus: & ſic de aliis operationibus volũtariis, quas Chriſti mẽbra vera exercẽt propter Deum. Et iſto modo meritum æternę vitę non tam attribuitur operibus noſtris q̃ operibus Chriſti capitis in nobis, & per nos. Ita ꝙ hinc diſcernitur inter meritũ æternæ vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Chriſti, illo, quod meruit Chriſtus in hac vita mortali degens, patiẽs & moriẽs: adultis aũt proficiẽtibus in gratia debetur æterna vita dupliciter: primò ex iure meriti Chriſti, quod in propria perſona meruit: poſtea ex iure meriti Chriſti, quod Chriſtus caput in adulto, & per adultum operando meretur. Cõuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroq; modo cõmunicet meritum æternę vitæ adultis Dei filiis: nã vt dicitur ad Ro.8. prædiffiniuit eos conformes imagini filij ſui. Conformiores autem ſunt Chriſto habẽtes meritũ vitæ æternę vtroq; modo, quàm primo tãtùm: nam ipſi Chriſto duplici iure debita fuit ſua gloria, primò iure gratię vnionis perſonalis, qua Verbũ caro factũ eſt: & hoc ius conuenit Chriſto ſine eius meritò. Deinde eadẽ gloria debita fuit Chriſto per meritũ obediẽtiæ eius vſq; ad mortẽ, dicẽte Paulo ad Philip. ſecũdo, Factus obediẽs vſq; ad mortẽ, mortem autem crucis: propter quod & Deus exultauit illũ, &c. Chriſto igitur duplici iure habẽti gloriã, cõformiores reddimur duplici quoque iure acquirẽtes, & nõ vitã æternã, videlicet & ſine noſtro merito per Chriſti in propria perſona meritũ, & cũ noſtro merito per Chriſti capitis in nobis, & per nos meritũ. Et quemadmodũ ad Chriſti excellentiã pertinet, ꝙ etiam proprio merito acquiſierit immortalẽ corporis vitã, & gloriã ſui nominis, &c. ita ad dignitatẽ mẽbri Chriſti pertinet vt cooperetur capiti ſuo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuiniſsimum eſt, inquit Dionyſ. cap. tertio cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non eſſe ſuperfluum noſtrum mereri vitam æternam, quoniam eſt reddere vitam æternam eſſe nobis debitam alio modo, ſeu altero iure, quemadmodum Chriſtus meruit ſuam exaltationem, reddendo ſibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppoſitum poſtea reſpõdebitur.

CAPVT X.

Valor operum exiſtentium in peccato mortali.

QVamuis conueniamus in hoc, ꝙ opera exiſtentium in peccato mortali non ſunt meritoria æternæ vitæ, nec ſunt meritoria remiſsionis peccatorum, multùm tamen eſſe vtilia homini ſubiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remiſsionem peccatorũ conſequendã ſacra tradit Scriptura: nam etſi non habẽt vim meritoriã remiſsionis peccatorũ, habẽt tamen vim impetrandi remiſsionem peccatorum: ita ꝙ per modũ ſupplicationis multùm valẽt ad conſequendum remiſsionẽ peccatorum à diuina largitate. Et quidem quòd oratio multùm vtilis ſit ad remiſsionem peccatorum cõſequendam: teſtatur Saluator, Luc.18. inducens Publicanum orantem, Deus propitius eſto mihi peccatori: ſic enim conſequutus eſt veniam. De ieiunio verò teſtatur Ioël in perſona Dei, Cõuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & plantu: ibi enim ſubiungitur, Quis ſcit ſi conuertatur Dominus, & ignoſcat? De eleemoſyna quoque teſtatur Daniel: capitulo quarto, conſulens Nabuchodonoſor regi, Peccata tua eleemoſynis redime: & ad Hebręos decimotertio ſcribitur, Beneficentiæ. & communionis ne obliuiſcamini, talibus enim hoſtiis conciliatur Deus. Et idem eſt iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶ Suprà hãc autẽ vim ſimplcẽ, tradit ſacra Scriptuta maiorem quãdam vim impetrãdi in obſeruatione vniuerſorum mãdatorũ Dei. Ezech. enim 18. docemur, ꝙ conuerſio impii ad facienda mandata Legis terminatur ad remiſsionẽ peccatorum, dum dicit, Et dixiſtis, nõ eſt ęqua via Domini, audite ergo domus Iſraël. nũquid via mea nõ eſt æqua? Nõne vię veſtrę nõ ſũt equę? cũ em̃ auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatẽ, morieť in ea iniquitate quã operatus eſt: & cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudiciũ, & iuſtitiã, ipſe animã ſuam viuificabit: cõſiderans enim & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita viuet, & nõ morietur. Quę verba teſtãtur, ꝙ in hoc cõſiſtit viarũ Dei æquitas, vt ſicut iuſti auerſio à iuſtitia ad opera iniquã terminatur ad mortem animæ, ita impii conuerſio ad opera bona terminatur ad animæ vitam: reuelatur enim Prophetę, quòd tam accepta eſt Deo conuerſio peccatoris quo ad opera (hoc eſt, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum pręteritarum, quod eſt dare remiſſionem peccatorum, & vitam gratiæ.

¶ Ampliorẽ quoquoq; impetrandi vim in huiuſmodi operibus hominũ ſubiectorũ peccatis reuelauit Deus Iſaię, c.1. Lauamini, mũdi eſtote, auferre malũ cogitationũ veſtrarũ ab oculis meis, quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere, quęrite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinũ, quaſi nix dealbabũtur: & ſi fuerint rubra tãquã vermiculus, velut lana alba erũt. Ex quibus diſcimus, tantã eſſe Dei largitatẽ, vt à ſordibus cõuerſis ad iuſtitię, & miſericordię opera ſeipſum obtulerit arguẽdum Deus, ſi non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorũ opera non ſolùm ſunt vtilia ad remiſsionem peccatorum, ſed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, vt & terminentur ad remiſsionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verè benigniſsimus erga nos eſt Deus, prouidendo, vt quam in ſtatu peccati mereri non poſſumus remiſsionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemoſynis, aliiſque bonis operibus valeamus. In hoc enim immenſa charitas diuina erga peccatorum ſalutem commendatur, vt etiam noſtris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriã remiſsionis peccatorum largiri dignata ſit. Et præter hęc (vt in capite ſeptimo, ex verbis Ezechielis monſtrandum eſt) ſunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos eſſe peccatores ad bona opera, quia verè vtilia ſunt ad remiſsionem peccatorum impetrandam & aſſequendam, cùm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.

QVia Lutherani ſatisfactionem auferunt ab operibus noſtris, ſupereſt declarandum quid Eccleſia de hoc ſentiat. Diſtinguẽdum in primis eſt de ſtatu, in quo fiunt opera, an in ſtatu peccati mortalis, an in ſtatu gratię, & rurſus, de ſatisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primò, quod nulla noſtra opera ſunt ſatisfactoria pro peccatis noſtris quo ad culpam, quia nec facta in ſtatu peccati mortalis faciunt Deo ſatis pro offenſa, vt patet: & facta in ſtatu gratię pręſupponunt culpam, ſeu offenſam abolitam ex diuina gratia ex ſatisfactione Chriſti, qui fecit Deo ſatis pro offenſis, quibus offendimus Deũ, offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus ſecundò, quòd nulla opera noſtra in ſtatu peccati mortalis ſunt ſatisfactoria Deo pro pœna debita peccatis noſtris, quamuis prius abolitis in ſacramento pœnitentię. Et ratio in promptu eſt, quia cùm remittitur à Deo peccatum quo ad offenſam, fit peccator de inimico, amicus Dei, & conſequenter non remanet puniendus hoſtiliter (quod eſſet puniri pœna inferni) ſed ſi non tam copioſum diuinę gratię donum collatum tunc eſt cũ vt, remiſsione culpę remiſſa ſit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter ſoluendum reſiduum pœnę: & propterea ſi in reciduum lapſus eſt, & iterum factus eſt inimicus Dei, antequam illud reſiduum pœnę ſolueret, opera eius quia ſunt opera in ſtatu hoſtili, non poſſunt amicabiliter exoluere, quod eſt non poſſe ſatisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, quòd opera perſeuerantis in amicitia Dei nullum habent impedimentum ad hoc quòd ſint ſatisfactoria pro illo reſiduo pœnæ. Et hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quòd cùm remittitur peccatum quo ad offenſam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem: ita quòd non remanet obligatus ad pœnam conſecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeſtè contrariatur ſacrę Scripturę, docenti ſecundo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid conſecutus fuerit remiſsionem peccatorum, dicendo. Peccaui Domino. non tamen conſecutus eſt remiſsionem totius pœnę, ſed remanſit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura teſtatur. Deinde errãt, quòd tollunt ab operibus viuorum Chriſti membrorum vim ſatisfactoriam pro pœna non remiſſa. Hoc enim contrariatur efficacię Chriſti capitis in nobis, nam ſatisfacio ego, iam non ego, ſatisfacit autem in me Chriſtus: contrariatur & Eccleſiæ catholicæ vſui, quo conſueuit ſalutares ſatisfactiones imponere per miniſterium ſacerdotum verè pœnitentibus & confeſsis.

CAPVT XII.

Reſponſio ad obiectiones in capitulo quinto ſcriptas.

SVpereſt obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit ſumpta ex ſufficientia meriti & ſatisfactionis Chriſti. Reſpõdemus meritum Chriſti fuiſſe ſufficientiſsimũ, & ſatisfactionem eius ſufficientiſsimam pro peccatis non ſolùm noſtris, ſed totius mundi, originali, mortalibus & ve-

uialibus,iuxta doctrinā 1.Io.2.)& propterea non ex insufficientia meriti,aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi mēbrorū meritoria ac satisfactoria apponūtur,sed ex affluētia meriti Christi cōmunicatur mēbris eius viuis,vt illorum quoq; opera sint meritoria & satisfactoria.maior enim gratia Christi nobis cōfertur cōmunicādo nobis,quòd ipse caput nostrum in nobis,& per nos tanquā mēbra sua mereatur & satisfaciat,quàm si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶Cùm autē obiicitur id quod est proprium Christo, nō esse nobis attribuēdum,respōdemus ꝙ non est nobis attribuendum eo modo,quo est proprium Christo: potest tamē nobis alio modo attribui,videlicet per cōmunicationem, sicut quod est propriū Deo,nulli est attribuendum eo modo,quo est propriū Deo, pōt tamē per cōmunicationem ab aliis participari. Verbi gratia,videre diuinā essentiā,est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deū,sicuti est,sed solus suaptè natura videt seipsum)potest tamē ex gratia cōmunicari videre Deū participatiuè:& sic cōmunicatur beatis omnibus.Sic in proposito mereri vitā æternā est propriū Christo, intelligendo mereri ex propriis viribus: quod tamen potest cōmunicari membris eius viuis,non vt mereantur ex propriis viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione.

¶De merito autē remissionis peccatorum non oportet respondere,quia iam diximus hoc non cōmunicari viuis Christi membris,eo quòd opera eorum pręsupponunt remissa fuisse eis peccata:nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei non habitæ.Et hæc est ratio,quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cælestem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum:quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita, remissionem autem peccatorū iam habuerunt in hoc ipso,quòd fuerunt facta membra Christi,nullus autem meretur quod habet,sed quod sperat. Ex quibus clarè apparet, ꝙ nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, vt caput operantem in membris suis & per membra sua.

¶Ad autoritates vniuersas sonātes. ꝙ non meremur per nostra opera remissionē peccatorum,non oportet respondere,quia in hac cōclusiōe omnes cōuenimus. Ad autoritates verò inductas ad probādum,ꝙ nō meremur vitam æternam per opera nostra, respōdendum est.Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roma.Donum Dei,vita æterna,respondetur,quòd vtiq; nos hoc dicimus & docemus. quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi,tum ex virtute Christi capitis in nobis, mereri vitam æternam. non enim dicimus, quòd ex operibus nostris,quatenus à nobis sunt,sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt,meremur vitam æternam.

¶Ad id verò quod obiicitur ex documēto Christi, Dicite,serui inutiles sumus,cum eadem distinctione respōdetur,ꝙ nos quātūcunq; omnia Christi præcepta impleamus,quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, iuuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cælestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politię nostræ, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorū,gratia Spiritussancti,charitas,&cætera propria filiis Dei.Et in prōptu ratio est, quia nos,quatenus à nobis operātes, sumus,tā infirmi,vt non possumus ascendere ad cōferendum aliquid supremo ordini oprobriorū bonorū filiorū Dei. Cū qua tamen veritate stat, ꝙ nosmet,quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes,vt illius mēbra viua,multùm cōferre possumus per nostra opera politię cęlesti & paternę domui:quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei,nec vt sic sumus inutiles:sed membra vtilia paternæ domui & cælesti politiæ.

¶Etsi ex hoc Christi documento argumētum fiat cōtra vtilitatem iustorū operum in statu peccati mortalis ad impetrandam remissionē peccatorū,iuxta scripta superius in c.10.si inquā,fiat argumētum ad inferendū, ꝙ bona opera non sunt vtilia ad impetrādum remissionē peccatorū:respōdendum est ꝙ orationes, ieiunia,eleemosynę,& alia iusta opera impiorum,quatenus ab ipsis procedunt,non sunt vtilia ad remissionē peccatorū impetrādā,sed quaten⁹ afflatā diuina benignitate ordināte ea ad impetrādam remissionē peccatorū,sunt valde vtilia ad impetrandū illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei,& non viæ nostrę.prouidit siquidē diuina bonitas, vt multa impetremus,quę nunquā meruimus:dedit diuina bonitas(vt Christus,Esaias,Ezechiel & Apostolus ad Hebr.testātur) bonis operibus redeūtium ad Deum,vim impetrandi à remissionibus peccatorū a diuina misericordia per Christum meritum.Ex hac parte ieiunia,orationes,eleemosynę & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non ad merendum,non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem pecatorum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die 13.Maij,1532.

TRACTATVS DVODECImus De Communione sub vtraque specie, De integritate Confessionis, De Inuocatione Sanctorum aduersus Lutheranos ad Clementem VII. Pont. Maxim. in quatuor capita diuisus.

1 *Nequaquam illicitum est esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.*
2 *De integritate confessionis quo ad omnia peccata.*
3 *Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*
4 *De Inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ.Clemens septime Pontifex Maxime, erga communionem populi sub vtraque Eucharistiæ specie, confessionémque nòn omnium peccatorum,ac negatam satisfactionem, necnon inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his,non absolutè, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacrę Scripturæ autoritatem suscipiunt & profitentur se illi initi.Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios,ne illos imitentur:tamen ad cōsolandum fidelium mentes. videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quę heretici iactantes se professores sacri Euangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hęc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub vtraque specie.

LVtheranis non sat est,ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse cōmunionem sub altera tantū specie:quia tum ex vsu Christi,tum ex pręcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est discutere secundum Scripturas sacras vtrunque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi,nec ex vi pręceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie.hoc siquidem patefacto,clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub vtraque specie.

¶Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna instituens sacramentum Eucharistię, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (vt Euangelistę testantur) hinc infertur, quòd sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam,debet enim sacerdos dare Eucharistiam,quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes communicare,quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶Nos autē facilè manifestamus vsum Christi & Apostolorū,nō habere vim legis, ꝙ simili modo distribuatur populo Eucharistia.nā si ille vsus Christi vim legis haberet,nō obligaremur ad quędam in vsu illius distributionis seruata. & ad quędā nō,sed ad omnia in illo vsu seruata.perspicuū autē est,nos nō obligari ad omnia illa in distributiōe facta á Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc vnū, videlicet dare sub vtraq; specie.Quod enim nō teneamur ad seruādum omnia, patet:tum quia Christus fregit,fractamq; dedit speciē panis:ridiculum aūt est dicere, ꝙ sacerdos teneatur dare hostiā fractam: tum quia Christus distribuēdo,non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam,sed dixit,Accipite & comedite: ridiculū autē est dicere,ꝙ sacerdos tenetur nō immittere Eucharistiā in os communicātis,sed dare in manū illius,vt ipse se cōmunicet: tū quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnam, plus aūt quàm ridiculum est dicere, ꝙ teneamur communicare post Cœnam,illicitūq; sit dare Eucharistiam ieiunis. tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia vti siue in azymo,siue in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet,quòd distributio Eucharistiæ,qua vsus est Christus, non habet vim legis,statuentis,vt similiter fiat distributio à nobis.

¶At si quispiā cōtenderit in hoc vno imitandam esse Christi distributionem,ꝙ sub vtraque specie dedit Eucharistiam,animaduertat Christum dedisse sub vtraq; specie Apostolis solis, & nō dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinē eorū, qui credebant

debat in illã, vt vel ex hoc sat sit inferre ab exẽplo Christi, ergo successorib⁹ Apostolorũ dãda est Eucharistia sub vtraq; specie: nõ enim plus inferri potest ex Christi distributione, nõ igitur inferri põt, ergo vniuersis Christianis dãda est Eucharistia sub vtraq; specie. Patet itaq; ꝙ ex vsu Christi nõ potest inferri illicitã esse cõmunionem populi sub altera tantũ specie. Et multò minus inferri hoc põt ex vsu Ecclesię Corinthiorũ, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios: vsus enim vnius particularis Ecclesię non statuit legem Ecclesijs aliis. Hæc de vsu.

¶ Discutiẽda sunt deinceps pręcepta Christi iã ante institutionẽ Eucharistię, q̃ in ipsa institutione promulgata. Primum itaq; pręceptũ ex verbis Domini, Io.6. olim assumptum est à Boëmis: ait enim Christus, Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis. Quid, inquiũt, clarius? Eodem enim modo necessitatẽ cõmunicandi sub vtraq; specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam queadmodum de Baptismo dixerat Io.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu nõ potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia Dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos aũt dicimus hæc Christi verba nõ esse s̃m genuinum sensum intelligẽda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramẽtali. Et hoc facilè manifestatur, ex eo ꝙ si intelligerentur de Eucharistia: tolleretur Baptismi sufficiẽtia ad salutẽ: pari siquidẽ modo hæc necessitatem sonãt edendi carnẽ & bibẽdi sanguinem filij hominis, quo sonãt illa alia Domini verba, necessitatẽ nascẽdi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, ꝙ si in istis verbis indicitur necessitas sumẽdi Eucharistiã, nõ sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc ꝙ aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiã. Cuius cõtrarium nõ solùm in Symbolo fatemur, cõfitẽtes vnum baptisma in remissionem peccatorum: sed Domin⁹ in Euãgelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit.3. Saluos, inquit, nos fecit p lauacrũ regenerationis. Quia igitur idẽ est asserere verba illa Christi, Io.6. intelligi de cibo, & potu sacramẽti Eucharistiæ, & negare Baptismi sufficiẽtiã ad salutẽ, clarè patet verba illa nec intelligi posse de cibo, & potu Eucharistiæ: & ꝓpterea inde nõ habetur præceptũ adsumendũ Eucharistiã sub vtraq; specie. Discutere aũt quis sit Germanus sensus illorũ Christi verborũ nõ est præsentis negotij: nã sat est propositę quęstioni nosse, quòd nõ loquitur ibi Dominus ad literã de sacramẽtali cibo & potu.

¶ Superest demũ discutere pręcepta Christi promulgata, quãdo instituit Eucharistię sacramẽtum. Vide Euãgelia omnia, & nullũ inuenies in illis de Eucharistia pręceptũ, nisi apud Lucã immediatè post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei cõmemorationem. Apud tamẽ Paulum Apostolũ primæ ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie vini, videlicet, Hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quæ præcepta si perspicacius fuerint cõsiderata, nullũ secum ferũt mãdatum de cõmunione sub vtraque specie, vt patet discutiẽdo singula. Præceptũ enim immediatè post speciẽ panis tã apud Lucã, q̃ apud Paulũ manifestè refertur ad Eucharistiã sub specie panis, vt ipse cõtextus testatur. Præceptũ aũt apud solũm Paulum scriptũ de imitatione Christi in Eucharistia sub specie vini, limitatur manifestissimè ad vices, quibus bibimus in commemoratione Christi: ita ꝙ non est pręceptum absolutè, sed est præceptũ ex suppositiõe, videlicet, si biberim⁹ in Christi memoriã, faciamus hoc ꝙ fecit Christus. Nõ igitur præcepit, vt bibamus in eius memoriã, sed præcipit vt quoties in eius memoriã biberimus, faciamus ꝙ fecit ipse, hoc est, quoties vtemini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibere nãq; manifestè significat vsum calicis, & cõsequenter facere hoc distinctum: cõtra bibere, significat cõsecrare hoc: pręcipitur enim ad literã, vt assotietur vsus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, ꝙ simile assotiationem non præcipit circa vsum Eucharistię sub specie panis, insinuauit ꝙ vsus quidẽ calicis illius esset seorsum à sacrificio, vsus verò sub specie panis licitus, vt ritus Ecclesię seruat, nõ referendo Eucharistiã sub specie potus, sed dũtaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro cõmunicantibus extra Missarũ solennia.

¶ At si quispiã cõtenderit, ꝙ hoc pręceptum directè obligando sacerdotes, cõsequenter obligat populum. Nam ex eo ꝙ bibentibus in Christi memoriã præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, ꝙ sacerdotibus celebrantibus Missas (quos constat bibere in Christi cõmemorationem) præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc Facite, cõprehenditur etiã dare aliis calicem, quia cõprehẽdit omnia quę Christus fecit circa calicẽ: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare aliis calicẽ, ac per hoc alii tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens imprimis ad textum literæ, quia cõtextui literæ non quadrat hic sensus. Nã in litera, hoc facite, distinguitur cõtra bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra vsum sacramẽti, ac per hoc nõ tam amplè in hac litera extẽditur, hoc facite, sed ex ipso cõtextu restringitur ad demonstrandũ ipsum sacrum, vt distinguitur cõtra vsum sacramenti, eo ipso ꝙ distinguitur contra vsum calicis. Quæcunq; igitur spectant ad vsum calicis cõprehenduntur hæc sub bibere, & quę spectãt ad ipsum sacramẽtum cõprehenduntur sub facere hoc, secũdum suauem contextus sensum: perspicuũ autem est, quòd dare aliis calicẽ, spectat ad vsum sacramenti, & non ad sacramẽtum ipsum. Non igitur cõprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde, quòd Lutherani non constarent sibiipsis, dicendo fit, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, quòd sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus pręsentibus, si, hoc facite, cõprehenditur etiã dare sacramentũ, vt Christus dedit: nam Christus dedit omnibus præsentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimúmque literę sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mãdatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quòd non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub vtraque specie: voluntariè igitur, & non autoritate Scripturę prędicatur illicitam esse cõmunionem sub specie panis tantùm. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacrę Scripturę autoritatẽ suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantùm specie.

CAPVT II.

De integritate confeßionis quo ad peccata omnia.

Onfiteri peccata mortalia omnia, quę quis admisit, Lutherani nõ solum negãt esse necessariũ, sed affirmãt repugnare sacræ Scripturę, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euãgelio cõfessionem peccatorum mortalium omnium, & non obstare Prophetę sententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda sunt in sacramentali cõfessione, ex ipsa forma ministrãdi sacramentum pœnitentię tradita à Christo, quando instituit hoc sacramentum Io.20. manifestatur: ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur à Christo ministro sacramenti facultas duarum actionũ, videlicet remittendi, vel retinẽdi peccata quorũcunq;: & ex hoc ipso, quòd ministro cõmittitur facultas discernẽdi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusq; pœnitẽtis: manifestè sequitur, quòd oportet ministrum (nisi cœcus ministrare velit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatũ retinendũ: quod est nosse, si in pœnitẽte est aliqd impediẽs remissionẽ. nam omne peccatũ retinendum impedit remissionẽ cuiuscunq; peccati hominis cõfitentis, quia non potest simul vnũ peccatũ remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quęcũq; vnius hominis cõnexa esse tam quo ad remissionẽ, quam quo ad retentionem, & relatiuè ad Deũ, & relatiuè ad Christi ministrũ, perspicuũ est. Et relatiuè quidem ad Deũ, patet ex eo quòd ille cui remittitur à Deo peccatũ, amicus Dei constituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatũ. Ille autẽ, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimic⁹ Dei est, vtpotè omniũ reus, iuxta illud Iac.2. Qui in vno offendit, reus omniũ factus est. Ex hoc aũt ꝙ tã remissio quàm retẽtio diuina est peccatorũ mortalium omniũ quę quis habet, manifeste sequitur, ꝙ etiam tam remissio quam retentio quę fit à Christi ministro debet esse non aliquorũ peccatorum mortaliũ cõfitentis: sed omniũ: quia tam remissio, quàm retẽtio ministri debet esse talis, vt remissioni assistat diuina remissio, & retẽtioni assistat diuina retẽtio, alioquin nõ verificarẽtur Christi verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinę, si discordaret à remissione diuina: discordaret autem si Deo remittente omnia, vel retinẽte omnia: minister quoq; non remitteret omnia, vel nõ retineret omnia. ad hoc aũt vt minister, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cœcus ac temerarius remissor, vel retentor fit: & quoniam ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriã innotescũt, cõsequens est, vt oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudẽs lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta à Lutheranis, distinguẽdo de cõfessione vel absolutè, vel vt est actus humanus. Est aũt cõfiteri omnia absolutè, nullum peccatũ incõfessum relinquere: confiteri verò omnia, vt cõfessio est actus humanus, est cõfiteri omnia: quorũ

cõfeſsio ſubeſt humanæ facultati. Vnde ex hoc φ delicta nullus ad plenũ intelligit, eſto φ impoſsibile ſit hominẽ cõfiteri abſolutè omnia peccata ſua (quoniã ignota relinquit incõfeſſa) nõ tamẽ hinc ſequitur, quin cõfeſsione humana poſsit quis confiteri omnia peccata ſua, quoniã ſub integritate cõfeſsionis humanæ nõ cõprehenduntur omnia peccata abſolutè, ſed dũtaxat nota, & quorũ quis memoriã habet. nã oblita & incognita cõfiteri nõ ſubeſt facultati humanæ. Et quia perſpicuũ eſt ſub lege tam diuina, quàm humana actionũ nullam exigi ab homine, quæ non ſit in hominis poteſtate: ideo cũ ex Euãgelio habetur, confeſſionem omniũ peccatorum requiri ad ſacramẽtum pœnitentiæ, non eſt ſermo de cõfeſsione omniũ peccatorũ abſolutè, ſed de cõfeſsione omniũ peccatorũ, vt ſubeſt facultati humanæ, quod eſt dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata ſua, non ignota nec oblita. Hæc de confeſsione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De ſatisfactione.

Atisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex ſacra Scriptura, tum quia opera noſtra non ſunt meritoria nec ſatisfactoria.

¶ Nos aũt dicimus ex ſacra Scriptura haberi neceſſariũ quandoq; eſſe poſt veniam peccati ſatisfactionẽ pro peccatis, eãq; fieri poſſe operibus noſtris. Et quidẽ poſt conſecutã veniam peccati, ſatisfactionẽ quandoq; ſupereſſe pœnæ pro peccato, teſtatur duplex modus, quo Deus remittit peccatũ. Legimus enim Deũ quãdoq; remittere peccatũ, quo ad culpã, & quo ad pœnã, vt patet tũ in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiſo, tum in remiſsione peccatorũ, quę fit Baptiſmo, gratia ſiquidẽ Baptiſmalis ſola ſufficit ad ſalutem æternã, ſi antequàm Baptizatus moriatur, nouũ peccati obicẽ non ponat vltimo Baptiſmi effectui, qui eſt vita æterna. Et in huiuſmodi remiſsionibus perſpicuũ eſt nõ eſſe opus ſatisfactiõe. Legimus quoq; Deũ quãdoq; remittere peccatũ, & non remittere totã pœnam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarè legimus φ arguẽte Nathã propheta Dauidẽ de adulterio ſimul & homicidio: & dicẽte Dauide, Peccaui Domino, reſpõdit Natham, Etiã Dominus tranſire, fecit peccatũ tuum, & non morieris: verũtamen filius, qui natus eſt tibi, morietur. Ex his enĩ patet Deũ remiſiſſe peccatũ & quo ad culpã, & quo ad aliquã pœnam: nõ remiſiſſe autem quod ad punitionẽ Dauidis in morte filij, nec vt ſubiũcta in ca. 16. teſtatur) quo ad punitionẽ eiuſdẽ in publica violatione vxorũ a proprio filio nec quo ad punitionẽ eiuſdem in perpeſsione mali ex domo propria. nã propter hoc peccatũ paſſus eſt ab Abſalõ filio ſuo. omnes ſiquidẽ pœnas has ex parte Dei Nathã Propheta cõminatus eſt propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, quòd Deus remittit quãdoq; peccatum, & tamẽ poſt peccati veniam reſtat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeſtè dicimus Deum quãdoque remittere peccatũ, & nõ remittere totã pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo naſcitur neceſsitas exoluẽdi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remiſit remittendo peccatum.

¶ Quia aũt huiuſmodi reliquiæ pœnæ exolui poſſunt dupliciter (vel ſatisfaciẽdo) & Dauid exoluit ſapiẽdo (nã non ipſe intulit ſibiipſi quas debebat pœnas, ſed Deus intulit eas illi) ſupereſt oſtẽdere ex Scriptura, φ huiuſmodi reliquias pœnæ poſſumus ſatisfaciẽdo exoluere. Lege in Euãgelio Matth. c. 3. & inuenies Ioãnem Baptiſtã prædicantem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterũ facite fructum dignũ pœnitẽtia. Quorum primum ipſe ctare ad ipſum peccatũ Græca dictio apertius manifeſtat, dum ſimplicem pœnitendi actũ ſignificat. Secundũ autem verba ipſa teſtãtur ad noſtra opera pœnitẽtiam cõſequẽtia pertinere, fructus enim pœnitẽtiæ ſonat opus proueniẽs à pœnitẽtia vt à radice, ſeu arbore. Et ex eo φ non dicit, Facite fructum dignum innocentia, ſeu fructũ dignum iuſtitia, ſeu fructũ dignum bonitate, ſed fructum dignum pœnitentia: manifeſtum fit, quòd de fructu digno pœnitẽtia formaliter (hoc eſt quaten⁹ pœnitẽtia) loquitur vt videlicet faciãt fructũ dignũ radice internæ pœnitẽtiæ. Perſpicuũ autem eſt ex eo quod pœnitẽtia eſt præteritorum peccatorũ, quòd fructus dignus pœnitẽtia eſt opus reſtaurãs ea, quorũ eſt pœnitẽtia, hoc eſt reparãs ea quæ omiſiſſe, vel cõmiſiſſe nos pœnitet. hoc autẽ vocamus ſatisfacere pro peccatis pro quãto in hoc cõprehenditur deletio omniũ malorũ, quæ in pœnitẽte remãſerunt ex peccato, quorũ vnum eſt reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enĩ pœnitẽtia nõ fructificat rei reparationẽ omniũ perditorũ per peccatũ, nequaquam ad fructus dignos ſeipſa extẽderetur, quoniam ſuapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipſa inchoauit: & clarum eſt ad perfectum non duci donec ſupereſt aliquid ex peccato ſoluendum.

¶ Ex autoritate itaque ſacræ Scripturę habetur, quod quandoque poſt veniam peccati opus eſt ſatisfactione, quæ fit per opera, qui ſunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quod verò obiicitur de noſtris operib⁹, φ nec meritoria, nec ſatisfactoria ſunt, indignũ cẽſeo diſcutiõe noua. Nam ſcriptura plena eſt ſentẽtiis ſonãtibus, tũ φ opera noſtra nõ ſunt meritoria, tũ φ opera noſtra ſunt meritoria: & perſpicuũ eſt has duas ſentẽtias nõ ſibiinuicẽ aduerſari, ſed eſſe ſenſum, φ opera noſtra quatenus ſunt ex nobis nõ ſunt meritoria, & cõſequẽter nec ſatisfactoria: quodq; opera noſtra, quatenus ex diuina ſunt gratia, & pręueniẽte, & ſubſequẽte, & perficiẽte, ſunt meritoria, & cõſequenter ſatisfactoria. Et ambo tã clarè habẽtur in innumeris Scripturę locis, vt apud exercitatos in ſacris literis luce meridiana clariora ſint. & ꝓpterea pertrãſeo. Hęc de ſatisfactiõe.

CAPVT VIII.

De inuocatione ſanctorum.

Vtherani inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione ſanctorum Angelorum, ſed ſanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus ſummariè, primum de ſanctis Angelis, deinde de ſanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem quòd Angeli intercedãt pro nobis, clarè patet Zachar. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vſquequo non miſereberis Hieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam ſeptuaginta annos? Matthęi quoque 18. Dominus Dicit Angelos cauſam agere puſillorũ, qui contẽnuntur: Videte ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis: dico enim vobis, quòd Angeli eorum in cęlis ſemper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium pręſtandum puſillis contemptis.

¶ Quòd aũt inuocãdi à nobis ſint ſancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicẽdũ ſibi, Non dimittã, inquit, te niſi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. vbi Daniel de ſeipſo dicit, Acceſsi ad vnũ de aſsiſtẽtibus, & veritatẽ quęrebam ab eo. Nec eſt dubium, φ de ſanctis Angelis aſſiſtẽtibus loquitur. Ad Hebręos quoq; c. 1. de ſanctis Angelis dicit, φ omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, q in miniſteriũ mittũtur, ꝓpter eos qui hæreditatẽ capient ſalutis. Ex hoc enim φ Deus diſpoſuit gubernare nos per medios Angelos, non propter ſe Deũ, ſed ꝓpter nos hęredes vię ęternæ, ordinaſſe intelligit, vt nos inuocem⁹ ſanctos Angelos tãquã medios inter nos & Deũ, niſi vſq; adeo deſipere liceat, vt dãte principe, ſeu curia aduocatũ peregrino, vel pupillo, negetur ſimul diſponi vt peregrinus, aut pupillus inuocare poſsit patrocinium aduocati dati.

¶ Quo circa inuocationem ſanctorũ Angelorũ vtpote manifeſtã ſm ſacras Scripturas relinquẽdo, ad inuocationem ſanctorũ hominũ trãſeamus. Duob⁹ modis inuocare cõſueuimus ſanctos, vel directè eos rogãdo, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogãdo Deũ per Sanctorũ merita, vt in canone Miſſę Eccleſia cõſueuit rogare, dicẽdo, Quorũ meritis precibuſq; concedas, &c. Vtroq; autẽ modo ex ſacra Scriptura haberi inuocationẽ Sanctorũ dicimus. Et quidem φ animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apo. c. 6. Vidi ſub altari animas interfectorum propter verbũ Dei, & clamabãt voce magna, dicentes, Vſquequo Domine, ſanctus & verus nõ iudicas & vindicas ſanguinem noſtrũ de his, qui habitãt in terra? Ex hoc enim φ animę Sãctorum orãt Deũ contra malos habitantes in terra, manifeſte dicimus φ multò magis orant pro ſalute electorũ, quanto propenſior eſt volũtas Sanctorũ ad bonũ noſtrum, quam ad malum noſtrum. Rurſus Luc 16. reuelauit nobis Dominus, φ diues in inferno intercesſit pro fratribus ſuis in hac vita manẽtibus. ex hoc enim reuelatũ eſſe inſinuauit, φ multò magis ſanctæ animæ intercedũt pro ſalute ſuorũ. Nam ſi diues, cui dum eſſet in hac vita, nulla fuit cura ſalutis fratrũ, in tormentis poſitus etiã importune ſupplicat pro ſalute fratrũ, multò magis ſancti viri, quorũ in hac vita ſtudium fuit circa ſalutẽ fratrũ, exuti carne, iãq; beati continuãt charitatis effectũ, & intercedũt pro ſalute fratrum.

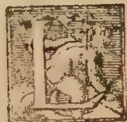
¶ Quod aũt à nobis inuocãdi ſint, ex ſcriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi φ multa corpora Sanctorũ, qui dormierant, ſurrexerũt & venerunt in ſanctã ciuitatem, & apparueruut multis. Hinc enim habetur, φ Deus poſt Chriſti reſurrectionem gubernat, inſtruẽdo nos non ſolùm per ſanctos Angelos, ſed etiã p ſanctos homines. nõ enim vane apparuerũt multis, ſed ad inſtruendũ eos de vero Meſsia, deq; illius reſurrectiõe. Ex hoc enim φ vſq; ad tẽpus illud gubernauit nos per Angelos ſanctos, & nõ per homines ſanctos, & tũc incepit gubernare nos per ſanctos homines inſinuauit noua ſe habuiſſe media gubernatiõe electorum. Et niſi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adductos ex merito paſsiois & reſurrectionis Chriſti, ſanctos homines manifeſtare voluiſſet Deus, miſiſſet Angelos in Hieruſalem ad apparendũ multis & inſtruẽdos illos, ſed ex eo φ non ſolùm per medios Angelos in ſepulchro apparẽtes mulieribus, ſed etiam per ſanctos homines apparẽtes multis in Hieruſalem manifeſtauit reſurrectionẽ Chriſti, inſinuauit φ ad ea quę ſunt noſtræ æternę ſalutis miniſterio Angelorũ adiunxit miniſterium hominum

beatorum

beatorum. Et hinc vlterius ſequitur, quod ex ipſo ordine diuinæ gubernationis quo gubernat nos, etiã per ſanctos homines- manifeſtatur recurrendum eſſe nobis ad ſanctos homines, alioquin rediret illud idem abſurdum quod deductum eſt, ſi nõ poſſemus inuocare ſanctos Angelos: datos enim eſſe ſãctos homines ad noſtrã vtilitatem medios inter Deũ & nos, teſtatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios poſſe nos recurrere, perſpicuũ ex dictis eſt, Pauloque minus abſurdum ſequitur, ſi Deus diſpoſuit gubernare nos per medias interceſsiones ſanctorum hominum (vt priores Scripturæ teſtantur) & nobis nõ liceret ad interceſſore noſtros recurrere.

¶Quòd demũ orandus ſit à nobis Deus per merita Sanctorum. habetur ex Exodi 32. cap, dũ Moſes ſupplicãdo Deo, inter alia dicit, Recordare Abrahã, Iſaac & Iſraẽl ſeruorũ tuorũ. Hoc enim nihil aliud eſt, quã rogare per merita Abrahæ, Iſaac & Iſraẽl. Et huic ſi adiunxeris prius declarata, videlicet ꝙ Sanctij intercedunt pro nobis, manifeſtè inferes ꝙ non ſolùum per merita, ſed etiã per preces Sãctorũ ſupplicare nos Deo è Scriptura habeẽ. Et his ſi adiunxeris ꝙ in idẽ redit orare Deum per merita & preces ſanctorũ, & orare Sanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res eſt eadem, licet modus ſit diſpar, & vtrobiq; eſt inuocatio Sanctorũ, licet diuerſimodè) facile perpendens omni ex parte tradi ex ſacra Scriptura inuocationẽ Sãctorũ. Et hęc de propoſitis dicta, qui legerint, meninerint ineruditorũ eſſe certitudinẽ Mathematicã quærere in moralibus, & vniuerſaliter in agendis à nobis, Romæ die 25. Auguſt. 1531.

TRACTATVS DECIMVS-tertius, Thomæ Vio de Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, ad sereniſsimum Angliæ regem fideique defenſorẽ, Hẽricũ eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris ſententia.

AETATVS ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, ꝙ nõ celſitudinis autoritate, ſed ſacrarũ literarum documentis maieſtas tua ad antiqui coniugij exploſionẽ nouãque ducendã vxorẽ mota eſt: quodq; id licuiſſe, non credendo doctoribus, ſed proprij ingenij acumine propriaque intelligẽtia ſe ſcire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem noſtrã Rege Theologo decorauit, quocirca nõ ab re charitatis Chriſtianæ putaui doctiſsimo regi ſupplicare, vt ſubiũcta legere. librare, atq; cũ iis, quæ intellectũ maieſtatis eius mouẽt, cõferre dignẽ: ſi fortè plus videãt oculi, quã oculus. Et q̃a Regem Theologũ alloquor, veræ Theologiæ fundamẽta duntaxat tangã. Optimè autẽ celſitudo tua nouit vniuerſam de hac materia quæſtionẽ pẽdere ex hoc, an cõiugiũ inter dictã fratris & leuirum ſit prohibitũ iure diuino morali. & partem affirmatiuã fũdari ſuper legem Leuiticã ſcriptã capite decimooctauo, & vigeſimo. & ſuper verba Ioan. Baptiſtæ, Matthæi decimoquarto, & Marci ſexto. Et propterea ſi compertum fuerit, ꝙ neuter textus cõtinet huiuſmodi inhibitionẽ moralem, manifeſtum erit tale coniugiũ non eſſe aduerſus ius diuinũ morale. Et ꝙ lex quidẽ Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) non prohibeat inhoneſtatẽ moralẽ, ex duobus oſtendiẽ capitibus. Alterũ eſt in eodẽ. 18, cap. Leuitici. ibidẽ enim conceditur, vt vir ſororẽ defunctæ vxoris ducere poſsit in coniugem, dicendo, Sororẽ vxoris tuæ in pellicatum illius nõ accipies, nec reuelabis turpitudinẽ eius adhuc illa viuẽte. quãuis iuxta Hebraicã veritatẽ dictio interpreta pellicatum ſonet anguſtiam. ex eo enim ꝙ inhibitio coniugij cum ſorore vxoris reſtringiẽ ad tempus vitæ vxoris, perſpicuũ eſt, ſub hac inhibitiõe non cõprehendi coniugiũ cum ſorore vxoris mortuæ, ad hoc enim appoſita eſt illa limitatio viuente illa, liberũ eſſet coniugium cũ ſorore defunctæ vxoris. nam quẽadmodum coniugia in quibuſcunque gradibus tam affinitatis quã conſanguinitatis non prohibitis in lege Moyſi, inter indulta ſupputabantur, ita coniugiũ cum ſorore vxoris defunctæ, ex hoc ipſo ꝙ in lege Moſi non prohibeẽ, intra indultorũ numerũ cõprehẽdebatur. Conferendo itaque hanc legẽ priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnũ virum & duas ſorores æquale eſt vinculũ affinitatis, pari eſt ratio turpitudinis, vt per ſe manifeſtũ eſt: ac per hoc ſi coniugiũ cum relicta fratris cõtinet inhoneſtatem moralem: coniugium quoque cum relicto ſororis cõtinet inhoneſtatẽ moralẽ, & ſi coniugiũ cum relicto ſororis nullam cõtinet inhoneſtatẽ moralẽ: coniugium quoque cũ relicta fratris nullam continet inhoneſtatẽ moralẽ. Et quia lex Leuitica mõſtrat coniugium cum relicto ſororis non continere inhoneſtatem moralem nõ comprehendẽdo illud inter prohibita: conſequens eſt vt ex eodẽ capite Leuitici diſcamus, ꝙ cõiugiũ cum relicta fratris non continet inhoneſtatẽ moralem: ac per hoc non eſt prohibitũ, quia malũ moraliter, ſed ideo malum q̃a prohibitum. Si enim ex morali inhoneſtate fuiſſet prohibitũ, non fuiſſet indultũ coniugium cum ſorore vxoris mortuæ: quia parẽ inhoneſtatem moralẽ habuiſſet. Quòd verò æquale ſit vinculum neceſsitudinis vtrobique, probatione nõ eget: quòd autem par ſit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo ꝙ ſicut turpitudo fratrię non detegenda ſancitur, quia eſt turpitudo fratris defuncti, quoniã effecti fuerãt vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo ſororis nõ detegenda eſt, quia eſt turpitudo ſororis defunctę: nam ſororius & defuncta ſoror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur ꝙ lex diuina vnũ ꝓhibet, & aliud concedit, atteſtaẽ ꝙ ratio inhibẽdi alterum non eſt inhoneſtas moralis, ſed autoritas legiſlatoris, quia ſic placuit legiſlatori.

¶Alterum caput ſurgit ex collatione Leuiticæ legis cum honeſtate coniugij inter leuirum & relictam fratris in caſu defuncti fratris abſque prole. nam ante legẽ Moyſi tale cõiugium in tali caſu ſolùm licitum, ſed ſancitum cõſuetudine, vel Patrum autoritate, innuit ſcriptura Geneſis trigeſimooctauo, in hiſtoria Thamar: & poſtea ſub lege Moyſi mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita ꝙ coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in caſu autem mortui fratris abſque prole, erat licitum. Ex iis autem ſurgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relictam fratris eſſet per ſe malum moraliter, in nullo caſu fuiſſet licitum: ſed fuit licitum in caſu mortui fratris abſque prole tam ante legem, quàm ſub lege: ergo nõ eſt per ſe malũ moraliter. Aſſumpta cõditionalis manifeſtaẽ, & probaẽ; manifeſtatur ſiquidem in blaſphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per ſe malis moraliter: quia enim ſunt per ſe praua, in nullo caſu ſunt licita. Probatur autem: quia id quod per ſe cõuenit alicui, nunquã ſeparatur ab eo, ſed comitaẽ illud in quocũque illud inuenitur, quia neceſſariò cõuenit illi: ac per hoc impoſsibile eſt ſeparare à re id q̃d conuenit illi rei per ſe: ac per hoc ſi coniugium inter leuirũ, & relictam fratris eſt per ſe prauum, in omni caſu eſt prauum ſemper, & in omnibus ipſum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaq; quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris inuẽtum eſt quandoque ſine prauitate, dicimus ꝙ non eſt per ſe prauũ, quod non fuit prohibitum eo, ꝙ eſſet per ſe prauum: ſed ex autoritate legiſlatoris effectum eſt prauum, quia prohibitum, Hæc de Leuitica lege.

¶Verba autẽ Ioan. Baptiſtę ad Herodẽ Galileę Tetrarchã, Non licet tibi habere vxorẽ fratris tui, aliena ſunt à propoſito, tum quia de vxore fratris viuẽtis loquebatur Ioannes, vt teſtatur Ioſephus Antiq. lib. decimooctauo, cap. xiiij, clarè enim dicitur, ꝙ Herodias deſeruit viuum virũ. Egeſippus quoque de exci. Hieroſ. lib. ſecundo, capite quarto, clarè dicit de Herode, ꝙ fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem ſemẽ de germano ipſius. Tum quia aliud eſt eſſe illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud eſt eſſe illud illicitũ ex prauitate morali per ſe cõueniente tali coniugio, cõmittitur enim ſophiſma à pluribus cauſis ad vnã determinatè. Illicitum ſiquidem proficiſci poteſt ex multis cauſis: & quãtum ad propoſitũ ſpectat, in promptu erat cauſa illiciti cõiugij ipſa lex Leuitica. Herodes enim legẽ profitebaẽ Iudæorũ: & ideo eſto ꝙ Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes. Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc eſt in lege. Clarum enim erat, ꝙ non ad ſuſcitandum ſemen fratris duxerat eam. Non poteſt itaque hinc inferri moralis prauitas per ſe conueniens tali cõiugio: ſed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶Hæc doctiſsime Rex, ſi vera, ac ſufficiẽtia eſſe videbuntur, corrigendum eſt factum, at ſi non ſat eſſe iudicãtur: ſignificeẽ quæſo quid deeſt: confido enim in diuinę gratiæ largitate, ꝙ qui cœpit, perficiet. Si verò probabilia cenſentur, agat obſecro defenſor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optimè autem nouit maieſtas tua quid in dubiis agendum ſit, quid diuina lex Deuteronomi decimoſeptimo, ſtatuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falſa exiſtimabuntur confutare dignare doctiſsime princeps: paratus enim ſum, & dicere, & mutare ſententiam, Tolle obſecro ſcandalum tantæ multitudinis Chriſtianorum in Europa, non ſolùm vulgarium, ſed & religioſorum, & peritorum. Tolle autem, manifeſtando iuſtitiam facti, vt ſcandalum non ſit datum, ſed acceptum: offero enim me pręconem iuſtitię celſitudinis tuę: quę fœlix valeat. Romæ vigeſimoſeptimo Ianuarij. 1534.

Reſponſionis Thomę de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti ad pręmiſſas 16 articulorum cenſuras, eiuſdemque de coniugio cum relicta fratris ſententiæ, (quæ ſimul cum enarratione Iobis, ad ſtudioſorum vtilitatem, poſt mortem autoris per Ioann. Danielis. S. C. N. Papę pœnitentiarũ editæ ſunt) finis.

TRACTATVS QVARTVS-decimus de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimũ Põtificem maximum, in decem capita diuisus.

1 *Quæ intentio sit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.*
4 *Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriã est diuina lege prohibitum.*
5 *Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.*
6 *Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter aliam causã quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse cõiugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.*
8 *Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginã, eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersetur.*
9 *Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugiũ hoc est honestum.*
10 *Quod sacrorum Consiliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.*

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater, post pedũ oscula beatorũ perpetuã fœlicitatẽ, iussisti, vt libellos de cõiugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, causámq; totã diligenter inspicerẽ, quidue iudicij consiliique mei esset, accuratissimẽ perscriberem, quo quantũ in me esset, quãprimum Beatitudinẽ tuam hac molestia liberarem, studui mox (vt par erat) iussis parere, prælectisque libellis ꝓ & cõtra, animaduerti multas cõmunes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorũ duratione, de diuersis naturę iuribus, de præceptorũ iudicialiũ diffinitione, de multis dispẽsandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractãda essent & multa conficiẽda essent volumina, & latissimus literariis certaminibus cãput daret, vt desiderãdus semper finis superesset. Quocirca cõtuli ad ꝓpria causę de qua agit, & ad pũctũ quæstiones veniẽdo ante oculos locãdũ in primis quod in quæstionẽ vertit, duxi, vt omnes intelligãt materiã, de qua loquor. Deinde circa hoc, tũ in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeãt, scrutãdũ. His enĩ notis manifesta apparebit quasi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum esset adolescens, serenissimo patre eius Angliæ rege agẽte, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ, tunc non regina, sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente autoritate Iulij II. Rom. Pon. ob bonum seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdem Reges, consummauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multisque annis cõiugali affectu & effectu cum ea versatus est, modò petit diuortium, eò ꝙ coniugium inualidum fuerit, vtpote cõtra ius diuinum atque naturæ à sacris Conciliis, Põtificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex propriis discutiẽda, præmisso tenore apostolicæ dispensationis.

¶Iulius, & c. Dilecto filio Hẽrico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinę charissimi in Christo filij nostri Ferdinãdi regis, & charissimæ filię nostrę Elisabet reginę Hispaniarũ, & Sicilię Catholicorum, naturæ illustribus salutem &c.

¶Romani Põtificis præcellẽs autoritas cõcessa sibi desuper vtitur potestate, ꝓut, ꝑsonarũ, negociorũ & tẽporũ qualitate pensata, ĩ Domino cõspicit salubriter expedire. Oblata nobis nuper ꝓ parte vestra petitiõis series cõtinebat, ꝙ cũ alias tu in Christo filia Chaterina & tũc in humanis agẽs, quondã Arturus charissimi in Christo filij nostri Hẽrici Anglię regis Illustriss. primogenitus pro cõseruãdis pacis & amicitiæ nexibus, & fœderibus inter chariss. in Christo filiũ nostrũ Ferdinandũ, & chariss. in Christo filiã nostrã Elisabet Hispaniarũ & Sicilię reginã, Catholicos, ac pręfatum Anglię reges, & reginã matrimoniũ legitimè per verba de pręsenti cõtraxissetis, illudque carnali copula forsan cõsumauissetis, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimonio nõ suscepta decessit. Cùm aũt sicut eadẽ petitio subiungebat ad hoc vt vinculũ pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginã huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimoniũ inter vos per verba legitime de præsenti cõtrahere, supplicari nobis fecistis: vt vobis ĩ p̃missis de opportunæ dispẽsatiõis gratia ꝓuidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & cõcordiæ amœnitatẽ vigere intẽsis desideriis affectamus vos & quẽlibet vestrũ à quibuscũque excommunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati vobiscunq;, vt (impedimẽto affinitatis huiusmodi ex pręmissis proueniẽte, ac cõstitutionibus & ordinationibus apostolicis cęterisque cõtrariis nequaquã obstãtibus) matrimoniũ per verba legitimè de præsenti inter vos cõtrahere, & in eo, postquã contractũ fuerit, & si iam forsan hactenus de facto publicè vel clãdestinè cõtraxeritis, ac illud carnali copula cõsumaueritis licitè remanere valeatis, autoritate apostolica tenore præsentium de spiritualis dono gratię dispensamus: ac vos & quenlibet vestrũ, si contraxeritis, vt pręfert ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem autoritate absoluimus prolem ex huiusmodi matrimonio siue cõtrahendo, susceptam forsan, vel suscipiendam legitimã decernendo, prouiso ꝙ tu in Christo filia Catherina ꝓpter huiusmodi rapta nõ fueris. Volumus autẽ ꝙ si huiusmodi matrimonium de facto cõtraxeritis, cõfessor per vos & quẽlibet vestrũ eligendus, pœnitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romę, &c. 1507. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutũ est de coniugio inter leuirum & fratriam. *Leui. 18 & 20.*

CIRCA coniugiũ inter vxorẽ fratris & leuirũ ter Mosaica lex statuit, primò Leui. 18. his verbis, Turpitudinẽ vxoris fratris tui nõ reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. iterũ cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit alienam, seu illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque filiis erit. tertio Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defũcti nõ nubet alteri, sed accipiet eã frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt nõ deleatur nomẽ eius ex Israel: si autem noluerit accipere vxorẽ fratris sui, quę ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq;, Non vult frater viri mei suscitare semẽ fratris sui in Israël, nec me in cõiugẽ sumere statimq; accersiri eum faciẽt, & interrogabũt, si respõderit, Nolo eam vxorẽ accipere, accedet mulier ad eũ corã senioribus, & tollet calciamẽtũ de pede eius, spuetq; in faciẽ illius, & dicet. Sic fiet homini qui nõ ædificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Isaël, Nomen discalciati. *Deu. 25.*

¶Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quãuis ſm veritatẽ sufficerent, quãtum ad præsentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo ꝙ aliter sonat textus Hebraicus, vertunt in dubiũ, legem Deutęronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obiiciẽdo, ꝙ nõ dicit, Accipiet eam frater viri eius sed cognatus eius: & similiter nõ vxor fratris, sed cognata repetit, constat enim Cognati nomine cõsanguineos intelligi) ideo diligẽtiã adhibui, vt textũ hunc de verbo ad verbũ iuxta Hebręũ haberẽ hic inserendũ & est talis, Quãdo sedebũt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius nõ est, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet super eã, & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eã, & erit, primogenitus, quẽ pariet, surget super nomẽ fratris eius mortui, & nõ delebitur nomen eius ex Israel: & si nõ volet vir capere fratriam suã, ascendet fratria eius ad portã ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semẽ Israël, nõ voluit leuirare me. vocabũt eum senes ciuitatis & loquẽtur ad eũ, & stabit, & dicet. Nõ volui capere eã, & appropinquabit fratria eius ad eũ in oculis senũ, & excalciabit calceũ eius, à pede ei⁹ & spuet ĩ faciẽ eius, & respõdebit & dicet, Sic fiet viro qui nõ ædificauit domũ fratris sui: & vocabit nomẽ eius in Israel, Domus excalciati calceo, hæc ibi. *Mat. 22. c. et Lu. 20. f. Ruth. 1.*

¶Vbi claré patet legẽ hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus & ꝙ interpres nouus, qui cognato & cognata vsus est, Latinã linguã iuxta vulgare Italicũ vsurpauit, appellando eũ qui Latinè appellatur leuir, cognatum: & eã, quę Latinè fratria vocat cognatã, eo autẽ, vsque Hebraicus sermo vtit ꝓprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbũ, quo bis ĩ hac lege vtit, loco cuius oportuit fingere nouũ verbũ Latinũ à leuir deductũ Leuiro. as, significãs exequi ius leuiri erga fratriã. Mirũ est aũt, in dubiũ verti legẽ hãc de fratribus carnalibus loqui, cũ & Sadducæi in Euãgelio proponẽtes Christo vxorẽ septẽ fratrũ secundũ legẽ Moysi, id testent, & etiã apud mulierculas hoc notissimũ fuisse testẽtur verba Noëmi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clarè habeatur. Nam vbicũq; in istis legibus est nomẽ Fratris, in Hebręo, eadẽ penitus dictio habet: ita ꝙ idẽ nomẽ Fratris habet in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt si vnã æquiuocãdi licentiã quis vsurpet: alias quoq; æquiuocandi legitimè concedat: ac per hoc siquis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carna *manifestissime soluitur quæstio ꝗbi de fratrib⁹ ex eodẽ ꝗtero egredientib⁹ est sermo. Nota quod reperitur nomen fratris secũdũ idẽ vocabulũ ũ dicitur.*

carnalibus, desistat à cœpto, ex hoc ꝙ eadē licētialleges Leuiticæ exponerētur de fratribus nō carnalibus. Quo fieret, vt nullū de cōiugio inter leuirū & fratriā ius tam diuinū, quàm naturæ scriptū haberet: & cōsequēter cessaret tota quæstio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia, super hoc solo vniuersa mo les huius cōtrouersiæ fundata est. Non est itaque vertendum in dubiū, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

quando habitabūt fratres simul, nō autem quando dicitur cognat⁹ vel leuir, & c. Nō est vertendū i dubiū cū apud Rabinos Hebraeos etiā pro confesso habeatur.

CAPVT IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

CONVENIENTIBVS Igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomiis in hoc, ꝙ de fratribus carnalibus loquūtur, differētia manifesta inter Leuiticas & Deuteronimias est penes hoc, ꝙ Leuiticæ sunt leges de genere, Deuteronomia verò est lex de specie. Nam Leuiticæ statuūt de vxore fratris, non specificādo viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defūcti, ille de vxore fratris nō specificādo cū filio, vel sine filio: ista de vxore fratris defuncti sine filio, ille de vxore fratris nō cognoscēda, nō specificādo ad propriū, vel fratris semē nomēque seruandū, ista de vxore fratris defūcti absque filio ad suscitandū semē nomēq; fratris quibus adiūge quartā necessariò subintellectā specificationem, ꝙ ille de vxore fratris nō specificādo, an ætatis qua possit generare, an vetula. Ista de fratris vxore in ætate, qua potest generare: loqui cōuincitur, quia ducēda præcipitur ad suscitandū semē fratris. Ex hac aūt manifesta differētia inter hasduasleges habetur, absq; omni cōtrouersia, nō omne cōiugiū inter leuirū & fratriā esse diuina lege prohibitū: sed discernēdū esse inter coniugiū leuiri cū fratria sine specificatione aliqua, vel tot specificationibus in Deuteronomia lege vallatū, & fatēdū ꝙ in genere sine specificatiōe aliqua cōiugiū inter leuirū & fratriam, est diuina lege damnatū: cōiugiū verò inter leuirū & fratriā tot conditionibus fultum non solū licitū, sed præceptū diuina lege est. Hæc sunt, quæ circa cōiugiū inter leuirū & fratriam manifestè sancita à Deo habemus. An autē diuinæ istę leges veteris Testamenti ligent noui Testamēti professores, an expirauerint parui refert quo ad causam propositā. Illud tamē silentio inuoluendū nō est, ꝙ cum istæ leges cōueniant cū sentētia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratriam tum in actu) videlicet actū pietatis, quę cultū officiumque sanguine iūctis exhibet tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere pręceptorum (quia vtręque sūt pręcepta, parti iudicialia, & parti moralia) tum in autore (quia oīa diuina autoritate sūt edita per Moysem quatenus diuina ligat, eadem ratiōe perseuerat, & Deuteronomica, quaten⁹ diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadē & Leuitica expirauit, cū gratia & veritas per Iesū Christū facta est. Dixi quaten⁹ diuina: qa nō est nūc sermo de eisdē legib⁹, quaten⁹ morales sunt, sed quatenus diuina sūt autoritate per Moysem fultę.

CAPVT V.

Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

QVID autem naturale ius de cōiugio inter leuirū & fratriā habet, non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidē omni tā diuinę quàm humanę legis nō testimonio, sed vīculo, clarè patet tū cōiugium inter leuirum & fratriā absolutè esse turpe (Turpitudo enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratiōe legis reddit in lege Leuitica dicēdo, Turpitudinē fratris tui nō reuelabis, qa turpitudo fratris tui est) tū cōiugiū iter leuirū & fratriā vallatū tot antedictis cōditionib⁹ esse moraliter bonū. Ex eo enim ꝙ cōiugiū inter leuirū absolutè est turpe infert, ꝙ turpitudo illa per cōiugiū inter eosdē tot cōditionibus fultū, &c. tollit. Alioquin etiā tot cōditionibus vallatū esset moraliter turpe, ac per hoc illicitū, cuius opiniōnē testatur lex diuina & cùm turpitudo moralis nō tollatur nisi per bonū morale, consequēs est, ꝙ per morale bonū cōsurgēs ex cōcursu tot cōditionum in cōiugio inter leuirū & fratriā, tollatur turpitudo, quæ inesset eidē coniugio nudo, patet igitur inter leuirum & fratriā coniugiū honestatum tot cōditionibus, bonū moraliter esse. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maius bonū moraliter esse in coniugio inter leuirū & fratriā sic honestato, quam sit turpitudo consequēs coniugiū inter eosdē absolutè. Nam nisi istius bonitas vinceret illius turpitudinē, præceptū istius in specie non vinceret prohibitionē illius in genere, ita ꝙ diuinū ius præceptam prohibitione illius vigēte, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quā turpitudinē, quę cōsequitur coitū leuiri cum fratria & tātùm excellit, vt etiā tollat rationem turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eūdem honestū & pium. Quo fit, vt si qui quo ad hoc soluti ab huiusmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria cōtraherent matrimoniū honestatū his conditionibus, proculdubio honestum ac pium connubiū subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi. Genesi 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirū & fratriā coniugium honestatū propter aliā causam, quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.

EX HIS autem manifestis iuxta diuinū ac naturæ ius rectissima infertur ratione, ꝙ si longè maius bonū, quā bonū ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expressis consurgens poscat iniri coniugium inter leuirū & fratriā, fieret proculdubio in tali accidente coniugiū inter leuirum & fratriam honestum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et secundū quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamē exigit, vt si minus bonum sufficit ad tollendum turpitudinē coniugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonū. Secundum verò diuina iura patet eadē illatio ex eo, ꝙ nullæ leges multiplicantur propter multitudinē euentuum, qui cōtingere possunt. Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingētes) sed in omni politia leges conditæ intelliguntur sic ꝙ ex vno casu decreto intelliguntur decreti omnes similes, & si minus bonum decretū est sufficere ad tollendā aliquā turpitudinē, intelligitur decretū esse ꝙ multò maius bonū etiam sufficit ad tollendā omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, vt probatiōe non egeat, sed insinuatione, ꝙ in proposita materia (si in propriis sistendū est) non est digrediendū ad quodcunque maius bonū, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirū, & fatriā consistit in fratris defuncti de honestatione, & in cōiugio Deuteronomio tollit huiusmodi irreuerētia defuncti fratris per eiusdē fratris defuncti bonū, videlicet nomē eius suscitandū & propagandū in familia ꝓgeniti ex fratria, quæ fuerat vna cū ipso charo, & ex leuiro cōiunctissimo ſm carnem defuncto fratri, tāquam supplēte vices defuncti ad generādū ipsi defuncto familiā. Et hæc ideo discussa sint, nō quia supponamus cōiugiū inter serenissimos Reges Reginàque Anglię contractū fuisse ad suscitandū nomē fratris defuncti: cōstat enim hoc esse falsum, sed vt clarè pateat ſm ius naturæ diuina etiā autoritate firmatū, nō vnico tantùm euentu honestū esse cōiugiū inter leuirū & fratriā, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam sit illud tā exiguū bonū, videlicet nominis per filium fictū idq; incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tū naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perspicacius cōsideratū libratūque fuerit, ꝙ id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus cōtinet, videlicet dehonestatio fratris defuncti, repensatur per tā exiguum ac incertū bonū defuncti, cui nihil boni aut mali accidere potest ex operibus merè humanis, nisi in existimatione hominū, quodq; bonū cōmune ciuitatis, vel patriæ nō in opinione, sed in re & lōgè maius & finis suapte natura est (nā singulorū bona externa ad cōmune bonū ordinātur vt finē) manifestabit ꝙ tam ſm naturalis quā diuini iuris ratione rectissimū cōiugiū inter leuirum & fratriam honestatur, si ob commune patrię bonū fiat. Validius enim est ad tollendū dehonestationē defuncti fratris, cōmune patrię bonū quā tam exiguū idq; incertū bonū defuncti fratris. Nā cōstat huiusmodi bonū esse bonum externū, vtpotè in nomine consistens, idq; exiguū, vtpotè nō cōsequēs præclarū aliqd factū, imò nullū defunctū factū, sed naturale opus alterius, si tn efficax erit ad generandū. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio a propriis materię quę tractatur: quoniā procedere à bono externo vnius ob bonū cōmune, nō est digredi, sed progredi apertè ad totum, à bono partis ad bonū totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finem: & hæc tam manifesta tāque consona sunt iuribus, vt iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam nec iuri diuino nec iuri naturæ aduersatur.

EX hoc igit, ꝙ diuinū ius testificat in minori bono cōmune patriæ bonū sufficere ad tollendū turpitudinē cōiugij inter leuirū & fratriā, & naturæ ius in minori quoq; bono testat idem, manifeste infertur, coniugiū inter hos serenissimos Regē & Reginam ob bonū seruādę pacis inter reges Hispaniarum, & Anglię contractum (vt clarè explicat in literis apostolicis) non cōtrariari iuri diuino, aut iuri naturę, sed honestum esse ac cōsonum vtrique iuri, adeò ꝙ si secernātur humana iura, coniugium hoc nulla indiguisset dispēsatione, quoniā ferendo secum commune bonum

bonũ pacis inter tã excelsos reges, fert secũ conditionẽ tã diuini, quàm naturæ iuris testimonio sufficientẽ ad hõnestãdũ cõiugium inter leuirũ & fratriam. Verùm dispẽsationę ecclesiastica opus fuit, tum ad tollẽda vincula humanorũ iuriũ, tum ad autorum honestationẽ illius singularis coniugii ob cõmune bonũ pacis. Honestatio enim illius coniugij ex cõmuni bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus deffinitur magistraliter, ab apostolica autẽ dispẽsatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispensãdo nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri, naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimũ, sed autorauit illud, vtpote ex expressa rationabili causa ac more cõsonũ tã diuino, quã naturali iuri. Omnia enim hęc fert secũ dispẽsatio ob cõmune bonũ pacis. Alienũ siquidem à Christiana professione est, vt Papa, quãtuncũq; minimũ ius diuinum, aut naturæ in toto, vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reseruatur, illud verò autori diuinæ legis, sed nõ est alienum à Christiana professione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tã ius diuinũ, quã naturæ. Dispẽsatio itaq; illa diuersos simul ꝓtulit effect⁹ iuxta diuersas, quas attigit materias: pro quãto enim attigit iuxta humana, efficit licitũ ꝙ secundũ humana iura fuisset illicitum: quatenus vero attigit iura diuina & naturę, diffiniuit ac autorauit licitũ, quod secundum diuina & naturę iura dubitabatur, vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

¶Et ad opulentiã honestationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti: alterũ ꝙ vxor eius quæ fuerat vnà cum ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futurã Reginã Angliæ, vt regno, quo ipse defũctus nõ potuit per seipsũ potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum ꝙ frater eius ex hoc coniugio reddit⁹ est securus à tali ac tãta malorũ congerie, qualem & quãtũ bella inter regna afferũt inter se. Interesse autẽ mea defũcti mala pœnę futura fratri meo testatur euãgelicus diues sepult⁹ in inferno dũ rogat Abraham, ne fratres sui veniãt in illũ locum tormentorũ. Honestatur itaque hoc coniugiũ, tum ex bono fratris defuncti non minore, quàm sit illud descriptum in Deuteronomio non consistẽte in nomine, sed in re dubio, sed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoraturque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

VNIVERSA autẽ diuina lege perspecta facile monstratur ꝙ siue diuinæ leges, circa coniugium inter leuirum & fratriam ligent modo, siue expirauerint, cõiugium hoc inter serenissimos reges Anglię licitum atque honestum est. Nàm si diuina veteris Scripturæ spirarũt, nulla hinc illis infertur iniuria: si verò etiã hodie ligãt cùm cõstet ex eadẽ diuina lege Deuter. c. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est ꝙ etiã si omni ex parte non pateret bonum sufficere, ad honestandũ coniugiũ inter leuirum & fratriam, ex eo ꝙ summus Sacerdos requisitus, vt hinc diuina iura naturęquę, ac humana, quæ videntur obstare huic coniugio, illinc tale bonũ pacis seruandæ libraret (ꝓpter hoc enim cõstat supplicia tum fuisse sũmo Pontifici) & qui tunc erat sũmus Sacerdos Iulius dispẽsando autorauit inter hos serenissimos leuirũ & fratriã, congruũ ob tale bonũ pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina autoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omniũ iuriũ diuinorũ, naturaliũ, ac humanorũ: quia etiam fingendi licentia concessa inficiari mẽte quãuis ore nemo potest, ambiguã saltẽ fuisse iuxta legẽ diuinam ac naturæ causã, videlicet si ob tale bonum pacis honestandũ erat coniugium inter leuirum & fratriã & diffinitionẽ talis ambiguũ spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis cõmunis conformẽ, esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quàm cõmune pacis bonum. Et hæc dixerim, nõ ꝙ causa ambigua sit, quoniã deductũ iam est commune bonũ pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (sed ad demõstrandũ) ꝙ esto quod ambigua, ac difficilis fuisset causa autoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestũ ac legitimum sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solũ quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quod sacrorum Conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET QVONIAM sacra Cõsilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, damnando cõiugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & naturę citant, manifestum ex auditis fit, quod non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secũdum ius diuinum & naturæ apostolicaque autoritate cõtractum. Damnant siquidẽ inter leuirũ & fratriam, cõiugium nudum, non coniugium tot cõditionibus consonis diuino naturæque iuri fultum, ex hoc ipso, ꝙ iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriã cõiugiũ in genere seu nudum: consonum autem fore vtrique iuri inter leuirum & fratriã coniugiũ vestitũ multis honestatis speciebus, siue ꝓpter bonum fratris defũcti, siue propter bonũ cõmune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinã sacrorum Cõciliorum, Põtificum, aut Doctorũ egit, nec etiã aduersus illos Doctores qui dicũt & verissime, Papã nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum ꝙ diuino, aut naturæ iure cõstat esse illicitũ. Nam (vt patet ex dictis) coniugiũ inter leuirum & fratriã ob cõmune bonũ pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur imò tũ diuino, tũ naturæ iuri cõsonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vtens, diffiniuit & autorauit cõiugium honestatũ ex causa cõmunis boni pacis, ad tollendũ omnẽ ambiguitatem vtriusque iuris. Hoc est Pater sãcte, in causa hac iudicium meũ: cõsiliũ autem non occurrit mihi melius, quam quod à spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xisti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVSDECIMUS Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos ad magistrum Ioannem studii Moguntini Regentem missus.

MISISTI ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans vt scandalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, respõsionem mitto ad receptam à te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excepti.

¶Titulus iste in primis falsus est: quoniã multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, incertum manifestat autorem. Ex eo enim ꝙ dicitur à Theologis Parisiensibus, non explicatur qui sunt isti Theologi. nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandũ numerum pluralẽ sufficiunt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita ꝙ ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intẽderit. dixit enim à Theologis Parisiẽsibus intendit autem vt passim legentes & audientes fallãtur, intelligẽdo ab vniuersa Theologorum schola Parisius. Nec temere suspicãtur: quoniã quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi: ipsa enim impositio, signũ est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illius verò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

¶Articulus itaque primus est, Licitum est viro vxorę fornicante, ducere aliam. Secũdus, est, Nõ est eadẽ libertas vxori, quæ viro. Articuli isti nõ sunt mei. neuter enim inuenitur assertus in libris meis: vt patet in cõmen. super Matth. cap. 19. vbi duntaxat disputaui de hac materia, & reliqui diffiniendã ab Ecclesia.

¶Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Hebr. nõ est autẽtica. Iste articulus nõ est meus. in cõmẽtariis enim super dictã Epistolã non negaui Epistolã esse autenticam: sed dixi ꝙ dubio, apud Hieronymũ, autore eius Epistolæ existente, dubiã quoque redditur Epistolã, quam, nisi sit Pauli, nõ perspicuum est canonicã, & nõ nego ipsam autenticam, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicã, & aliud est esse perspicuũ, ꝙ est canonica. perspicuitas enim spectat ad notitiã nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam, si nàque tolleretur dubium & fieret perspicuũ, nõ propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certum est, tamen ꝙ durante dubio, non est tantæ autoritatis apud nos, vt sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia: non de ipsa Epistola (vt verba mea clarè sonant) articulus verò loquitur de Epistola secundum se.

¶Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci. f. Nouissimè autẽ recumbentibus, non est autẽtica, Iste articulus non est meus: vt patet in Comme. super Marcum. Sed ex verbis Hiero

Hieronymi, dixi ꝙ illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubiis, nõ sunt solidæ autoritatis ad firmandã fidẽ, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certũ est enim ꝙ ea quę vertũtur in dubium, nõ sunt tantæ autoritatis, quãtæ sunt indubitata: dubium enim ad nostrã spectat notitiã, & non adscripta ipsa in se.

¶ Aduertendũ est autẽ circa hunc articulũ præcedentẽ & similes, ꝙ ego nullã Biblię partẽ reieci, nisi quas reiicit beatissim⁹ Hieronymus: & nullã partẽ, aut particulã in dubiũ verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi cõsentanea sermoni eius Hieronymus enim vniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacrę Scripturę ab iis, quæ non sunt partes, nec particulę eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas à dubiis. Cur itaque accusor sequẽs beatissimum Hieronymũ? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus est, confessio auricularis nõ est instituta à Christo inquantũ auricularis & secreta. Iste articulus non est meus: sed Ioã. 20. scripsit, ꝙ Christus instituit cõfessionẽ voluntariã peccati, sed modũ confitendi, & similiter absoluendi, an ad aurẽ an publicè, Ecclesię vsui reliquit, iuxta tamẽ qualitatẽ peccati publici vel occulti. Quod nõ est dicere hanc negatiuã Confessio auricularis nõ est instituta à Christo: sed est dicere, ꝙ cõfessio instituta à Christo, nõ restingitur ad hũc modũ cõfitẽdi: quia extẽditur etiã ad cõfessionẽ publicã, satisfacit enim præcepto Christi, qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit.

¶ Sextus articulus est. Nõ est necessariũ, hominẽ, qui mortaliter peccauit, & qui habet copiã Cõfessoris, cõfiteri antequã Eucharistiã sumat. Hic articulus meus est: & fundatus super doctrinã Apost. Pauli, dicentis de existẽte in peccato mortali, ꝙ manducaret & biberet indignè Eucharistiã, nisi prius probaretur. Probet autẽ, inquit, seipsũ homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, & c. Probare enĩ seipsũ, ad contritionẽ spectat: cõfessio verò spectat ad probationem nõ solum a seipso, sed etiã ab alio, videlicet à confessore. Et hoc itaque, ꝙ Paulus dicit sufficere ad euitandã indignitatẽ probare seipsũ, dicit contritionem sufficere ad sumendã Eucharistiam, nisi enim sufficeret probare seipsum, non adiunxisset, Et sic de pane illo edat, clare enim significat, ꝙ homo, qui sic est probatus à seipso, de pane illo edat, & de calice bibat. Non est itaque articulus erroneus, quem Paulus docuit.

¶ Septimus articulus est, Nõ habetur verus textus sacræ Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat translatio de verbo ad verbũ ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omninò talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit à me scriptus: vt testatur prooemium super Psalterium, inquo solo materiam hanc tractaui.

¶ Octauus articulus est, Melius est, ꝙ orationes dicãtur in lingua vulgari in Ecclesia, quàm in lingua Latina. Iste articulus non integrè recitatur: quoniam non scripsi, ꝙ est melius, sed ꝙ est melius ad ędificationem Ecclesię: neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quę audiente populo dicuntur, hoc autẽ super doctrinam Pauli fundaui i. ad Cor. 14.

¶ Nonus articulus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quàm ego scripserim: quoniam ego nõ scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere: & fũdaui dicta mea super doctrinã diui Tho. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim, nam quotidie fiũt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratius. Et consueuit quãtitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportione quintupla: reputatur enim cõmuniter huiusmodi pretium iustum.

¶ Decimus articulus est, Nec ratione nec authoritate probari potest, ꝙ absolutè loquẽdo, sacerdos peccet cõtrahendo matrimoniũ, quin potius & ratio ducit ad oppositionẽ. Iste articulus nõ est meus, quatũ ad illam particulam, probari potest: quoniã vt tex. quęstionis manifestat, scripsi nec ratione nec authoritate probatur, ꝙ sacerdos seclusis legibus iuris positiui & votis, peccet cõtrahendo matrimoniũ, & c. & attuli, rõnem, cõtra quã oportet aduersãtes, rationibus procedere. & nõ libello famoso.

¶ Vndecimus articulus est, Summus Pontifex salua cõsciẽtia potest dispensare cũ sacerdote Occidentali, ꝙ contrahat matrimoniũ, etiã cessante causa publicę vtilitatis. Iste articulus est meus: & alienus monstratur ab omni errore in illa quęstione. nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem potest publicam solam: occurrente enim alia causa rationabili, Papa vti sua potestate, vt clare patet.

¶ Duodecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensãdi, vt vterque cũ alio contrahat, crediderim ꝙ sic, cõiugium cõsẽsu accedente. Iste articulus de coniugio nõ consũmato meus est. & tam moderatus, vt irreprehẽsibilis omnino sit, tum quia nihil asserui, nisi credulitatem. tum quia innititur autoritati sedis Apostolicę, quę huiusmodi causam habet pro rationabili: vt apostolica rescripta testantur.

¶ Tertiusdecimus articulus est, Asserit ꝙ Christus descendẽs ad inferos prędicauerit dęmonijs & damnatis: Iste articulus non est meus: quoniã nunquã hoc asserui. Sed in cõmẽtariis super primã epistolã Petri c. 3. manifestè dixi, Petrus non loquitur de prędicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiã, & cõuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes: huiusmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, ꝙ nõ de prædicatione absoluta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus sum: isti autem imponunt mihi prædicationem sine aliqua additione.

¶ Quartusdecimus articulus est, Epistola secũda Ioan. non tam eget expositione, quàm correctione. Iste articulus non integrè recitatur: nã in Cõmẽtariis super ipsã Epistolã scripsi, Nec tã eget expositiõe, quã correctione, quoniã in multis differt à textu Gręco. Vbi clare patet, ꝙ de correctiõe verborũ dissonãtium a textu Græco locut⁹ sũ. Et si hoc est error, quare Hieronim⁹ tãto tẽpore laborauit ad corrigẽdum libros sacræ scripturę iuxta Hebraicã veritatẽ? quare Augu. pro correctione librorũ veteris Testamẽti remittit lectores ad Hebraicũ textũ, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Gręcum?

¶ Quintusdecimus articulus est, Iacobus Alphęi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore, Iste articul⁹ nõ est meus, nũquam enim sciui, nunquã asserui ꝙ Ioseph habuerit aliam vxorẽ, quamuis opinio dicentiũ hoc nõ mihi displicuerit: & propterea scripserim in Cõmentariis super Epistolã ad Galatas c. 1. & forte nulla magis quadrare videtur ratio, quam ꝙ fuerit filius Ioseph ex alia vxore, nihil enim vt certũ scripsi.

¶ Sextusdecimus articulus est, an Paulus vxorẽ habuerit, disputare, superfluũ est: quoniã ex ei⁹ Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu valde rationabili mõstretur eũ habuisse vxorem. Iste articulus nõ est meus. nam in Cõmẽtariis super Epistolam ad Phili. c. 4. scripsi, disputare hic, an Paulus habuerit vxorem, superfluũ duci: cùm ex aliis locis Epistolarũ Pauli nihil certi habeã: & hic locus cõgere videatur nõ ratione demõstratiua, sed sensu valde rationabili, ꝙ Paulus habuerit vxorẽ. Ex hoc autem articulo, & multis aliis prærecitatis, facile patere potest, ꝙ articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & respõsione: vtpote vel impositi, vel alieni à materia erroris, nullus siquidẽ error incurritur, putando Paulũ habuisse vxorẽ, vel non habuisse vxorẽ: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam vxorem, ante beatam Virginẽ: nullus error est Epistolã Ioannis esse correctã vel non correctam iuxta textum Gręcum nullus error est dubitare de illis, dequibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulę istius contententa. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, hæc scripsi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legũt, & intelligũt, libellos hos famosos, pugnẽt rationibus & authoritatibus Scripturę, non libellis famosis, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale. Romę 30. Decembris. 1534.

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes sunt quaterniones, pręter TT qui est ternio.

Britsell [illegible] [illegible]

4560884